IFRS i Norge

Steinar Sars Kvifte og
Inge Morten Braut (Red.)

IFRS i Norge

– en håndbok (9 utg.)

FAGBOKFORLAGET

Den niende utgaven av boken ble første gang utgitt på
Vigmostad & Bjørke AS i 2024

Redaksjonelt arbeid, utvalg og introduksjon © Steinar Sars Kvifte og Inge Morten Braut (Red.) 2024. Hvert enkelt kapittel © den respektive forfatter 2024.

Dette verket, tilgjengelig fra https://oa.fagbokforlaget.no, omfattes av åndsverksloven og er lisensiert under følgende Creative Commons-lisens: Creative Commons Navngivelse-IkkeKommersiell-Ingen bearbeidelser 4.0 Internasjonal (CC BY-NC-ND 4.0).

Denne lisensen gir tillatelse til å kopiere, distribuere eller spre materialet i hvilket som helst medium eller format. Disse frihetene gis på følgende vilkår: Du må oppgi korrekt kreditering, oppgi en lenke til lisensen, og indikere om endringer er blitt gjort. Du kan gjøre dette på enhver rimelig måte, men uten at det kan forstås slik at lisensgiver bifaller deg eller din bruk av materialet. Dersom du remikser, bearbeider eller bygger på materialet, kan du ikke distribuere det bearbeidede materialet. Du kan ikke benytte materialet til kommersielle formål. Du kan ikke gjøre bruk av juridiske betingelser eller teknologiske tiltak som lovmessig hindrer andre i å gjøre noe som lisensen tillater.

For å se en kopi av denne lisensen, besøk https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.no

Lisensen gir deg ikke nødvendigvis alle de tillatelser som er nødvendig for din tiltenkte bruk. For eksempel kan andre rettigheter, som reklame-, personvern-, eller ideelle rettigheter, sette begrensninger på hvordan du kan bruke materialet.

ISBN trykt utgave: 978-82-450-5233-6
ISBN digital utgave: 978-82-450-5195-7
DOI: https://doi.org/10.55669/oa4407

Spørsmål om denne utgivelsen kan rettes til:
fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Omslagsdesign ved forlaget
Sats ved forlaget

Forord

Fra den spede begynnelsen i 2001, hvor vi sammen med Oslo Børs ga ut en artikkelsamling med fokus på avvik mellom god regnskapsskikk og IFRS (*Mot et nytt regnskapsregime i Norge*), har vi nå i over to tiår publisert artikkelsamlinger om IFRS i en norsk kontekst. Artikkelsamlingen *IFRS i Norge* ble publisert for første gang i 2004, og nye og utvidede utgaver ble publisert i 2005, 2006, 2007, 2009, 2011 og 2014. I tillegg har vi i 2011 og 2012 gitt ut *IFRS-håndboken*, en mer praktisk innføring i spørsmål som reises ved anvendelse av IFRS. I 2018-utgaven av artikkelsamlingen kombinerte vi den mer regnskapsfaglige vinklingen i tidligere utgaver av *IFRS i Norge* med *IFRS-håndbokens* praktiske tilnærming. Dette ble gjort gjennom utstrakt bruk av eksempler i artiklene.

Årets utgave er utvidet med fire nye artikler – om resultat per aksje, nærstående parter, regnskapsenheten og separat finansregnskap, og førstegangsanvendelse av IFRS – oppdatering av eksisterende artikler med nye relevante områder, justeringer som følge av nye eller endrede standarder eller praksisutvikling, og en rekke nye praksis- og teorieksempler. Årets utgave inneholder over 400 praksis- og teorieksempler. Praksiseksempelene er kun for illustrasjonsformål, og vi har følgelig ikke vurdert fullstendigheten, ei heller om andre alternative formater kunne vært mer formålstjenlige. Flere av teorieksemplene er hentet fra EYs International GAAP.

Boken er ment å illustrere innholdet av IFRS på sentrale områder, men anvendelsen av IFRS involverer ofte betydelig skjønnsutøvelse og gir ulike regnskapsmessige utslag avhengig av selskapsspesifikke forhold. Omtalen i boken er derfor kun nyttig som en av flere kilder til bruk ved anvendelse av IFRS og er ikke under noen omstendigheter egnet som eneste grunnlag for en selskapsspesifikk regnskapsmessig konklusjon.

Boken er først og fremst en samling av fagartikler som redegjør for og illustrerer anvendelsen av IFRS i praksis, og vil være et godt supplement til internasjonal IFRS-litteratur for de som arbeider med IFRS til daglig. Den faglige tilnærmingen til temaene kombinert med teoretiske og praktiske eksempler gjør at boken også kan være godt egnet som lærebok i finansregnskapskursene på masterstudiene i revisjon og regnskap.

IFRS Foundation utarbeider regnskapsstandarder og bærekraftsstandarder. Temaet for denne boken er kun regnskapsstandarder. I alle artiklene i denne boken brukes «IFRS» og «standarder» gjennomgående som en forkortelse for IFRS® regnskapsstandarder og IAS® standarder, «tolkninger» og «fortolkninger» gjennomgående som forkortelse på IFRIC® og SIC® tolkninger, og når det vises til «IASB veiledning» o.l. så gjelder det IASB® veiledning o.l. IFRS står for International Financial Reporting Standards, IAS står for International Accounting Standards, IFRIC står for International Financial Reporting Interpretations Committee og SIC står for Standard Interpretations Committee.

En rekke ressurspersoner i EY har bidratt enten som forfattere og/eller som kvalitetssikrere, noe som har vært en nødvendighet for å sikre god bredde i artikkelsamlingen og dybde i hver artikkel.

Artikkelsamlingen er á jour per desember 2023.

Forfattere
Steinar Sars Kvifte
Sindre Thelin Eltarvåg
Alvar Aellig Strandvold
Inge Morten Braut
Karoline Thu
Anne-Cathrine Bernhoft
Robert Madsen
Lars Ragnar Vigdel
Lars Mørch Hunskaar og Erik Kleveland
Cato Rognli og Bjarne Møller

Kvalitetssikrere
Steinar Sars Kvifte
Alvar Aellig Strandvold
Sindre Thelin Eltarvåg
Inge Morten Braut
Anne-Cathrine Bernhoft
Lars Ragnar Vigdel

Oslo/Stavanger, juni 2024
Steinar Sars Kvifte og *Inge Morten Braut*

Innhold

1. Presentasjon 29
1.1 Innledning 29
1.2 Generelt om finansregnskapet 30
1.3 Regnskapsoppstillingene 33
1.4 Noter 51

2. Kontantstrømoppstilling 72
2.1 Innledning 72
2.2 Virkeområde og definisjoner 72
2.3 Måling og presentasjon 75
2.4 Klassifisering av kontantstrømmer 85
2.5 Noteopplysninger 97

3. Resultat per aksje 103
3.1 Innledning 103
3.2 Virkeområde 103
3.3 Basisresultat per aksje 104
3.4 Utvannet resultat per aksje 109
3.5 Presentasjon og opplysninger 113

4. Opplysninger om nærstående parter 115
4.1 Innledning 115
4.2 Virkeområde 115
4.3 Definisjon av nærstående parter og nærstående transaksjoner 116
4.4 Presentasjon og opplysninger 120

5. Driftssegmenter 127
5.1 Innledning 127
5.2 Formål og virkeområde 127
5.3 Driftssegmenter og rapporteringspliktige segmenter 130
5.4 Måleprinsipper 139
5.5 Noteopplysninger 140

6. Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet 149
6.1 Innledning 149
6.2 Virkeområde 149
6.3 Klassifisering som holdt for salg 150
6.4 Måling av anleggsmidler (eller avhendingsgrupper) klassifisert som holdt for salg 155
6.5 Avviklet virksomhet 158
6.6 Noteopplysninger 167

7. Driftsinntekter fra kontrakter med kunder 168
7.1 Innledning 168
7.2 Virkeområdet 168
7.3 Innregning og måling – femstegsmodellen 169
7.4 Endringer i kundekontrakter 206
7.5 Andre problemstillinger 210
7.6 Presentasjon og notekrav 217

8. Ytelser til ansatte 220
8.1 Innledning 220
8.2 Virkeområde 220
8.3 Andre ytelser enn pensjon 221
8.4 Pensjon – innregning og periodisering 222
8.5 Pensjon – måling 229
8.6 Pensjon – planendringer, avkorting og oppgjør 238
8.7 Pensjon – presentasjon 239

9. Aksjebasert betaling 248
9.1 Innledning 248
9.2 Virkeområde og definisjoner 249
9.3 Innregning 252

9.4 Måling 255
9.5 Endring, kansellering og oppgjør, og utøvelse av aksjebasert betaling..... 271
9.6 Noteopplysninger..... 277

10. Inntektsskatt..... 280
10.1 Innledning 280
10.2 Virkeområde og definisjoner..... 280
10.3 Innregning..... 282
10.4 Investeringer i datterselskaper, filialer og tilknyttede selskaper samt andeler i felleskontrollerte ordninger 290
10.5 Måling 291
10.6 Usikre skatteposisjoner 295
10.7 Særlig om pilar 2..... 297
10.8 Presentasjon og noteopplysninger 298

11. Valuta 301
11.1 Innledning 301
11.2 Virkeområde 301
11.3 Begreper 301
11.4 Måling i funksjonell valuta 303
11.5 Omregning til presentasjonsvaluta..... 304
11.6 Nærmere om hvilken valutakurs som skal anvendes..... 306
11.7 Presentasjon og noteopplysninger 309
11.8 Endring av valuta 312
11.9 Utvalgte problemstillinger 314

12. Leieavtaler..... 320
12.1 Innledning 320
12.2 Virkeområdet 320
12.3 Sentrale begreper 327
12.4 Leietakers regnskapsføring 338
12.5 Utleiers regnskapsføring..... 347
12.6 Kontraktsendringer..... 355
12.7 Fremleie..... 357
12.8 Salgs- og tilbakeleietransaksjoner 360

13. Varelager 367
13.1 Innledning 367
13.2 Virkeområde og definisjoner..... 367
13.3 Innregning..... 368
13.4 Måling 368
13.5 Presentasjon og noteopplysninger 373

14. Driftsmidler 378
14.1 Innledning 378
14.2 Virkeområde 378
14.3 Innregning..... 379
14.4 Måling ved innregning 381
14.5 Etterfølgende måling – generelt... 387
14.6 Kostmodell 387
14.7 Verdireguleringsmodellen 392
14.8 Fraregning..... 394
14.9 Noteopplysninger..... 395

15. Immaterielle eiendeler 397
15.1 Innledning 397
15.2 Virkeområde 397
15.3 Definisjon av immaterielle eiendeler og kriterier for balanseføring 398
15.4 Anskaffelseskost 406
15.5 Avskrivningsmetode 408
15.6 Fraregning, presentasjon og noteopplysninger 412
15.7 Særskilte problemstillinger relatert til immaterielle eiendeler 414

16. Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler..... 419
16.1 Innledning 419
16.2 Virkeområde 419
16.3 Definisjoner 420
16.4 Innregning av avsetninger..... 424
16.5 Måling 427
16.6 Anvendelse av standarden 431
16.7 Presentasjon og noteopplysninger 435

17. Virksomhetssammenslutninger..... 440
17.1 Innledning 440
17.2 Virkeområde 440
17.3 Innregning..... 449
17.4 Måling 454
17.5 Noteopplysninger..... 465

18. IFRS 10, IFRS 11, IFRS 12 og IAS 28 – en innledning..... 469
18.1 Innledning 469
18.2 Definisjoner 470
18.3 Noteopplysninger..... 471

19. Konsernregnskap 479
19.1 Innledning 479
19.2 Virkeområde og definisjoner..... 479

19.3 Kontroll 479
19.4 Konsernregnskapsplikt og konsolideringsunntak 494
19.5 Noteopplysninger 498

20. Felleskontrollerte ordninger . 499
20.1 Innledning 499
20.2 Virkeområde og definisjoner 500
20.3 Felles kontroll 500
20.4 Klassifisering av felleskontrollerte ordninger: felleskontrollert driftsordning eller felleskontrollert virksomhet 506
20.5 Regnskapsmessig behandling av felleskontrollerte virksomheter ... 511
20.6 Regnskapsmessig behandling av felleskontrollerte driftsordninger . 511
20.7 Noteopplysninger om felleskontrollerte ordninger 513

21. Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter 514
21.1 Innledning 514
21.2 Virkeområde og definisjoner 514
21.3 Betydelig innflytelse 515
21.4 Måling ved førstegangsinnregning 518
21.5 Etterfølgende måling 523
21.6 Fraregning 531
21.7 Presentasjon 533
21.8 Noteopplysninger 535

22. Måling av virkelig verdi 536
22.1 Innledning 536
22.2 Virkeområde 537
22.3 Et rammeverk for måling av virkelig verdi 540
22.4 Eiendelen eller forpliktelsen 542
22.5 Identifikasjon av hovedmarkedet . 544
22.6 Egenskaper ved markedsaktørene 545
22.7 Transaksjonen 546
22.8 Prisen 547
22.9 Anvendelse for ikke-finansielle eiendeler 548
22.10 Anvendelse for forpliktelser 552
22.11 Virkelig verdi ved førstegangsinnregning 555
22.12 Verdsettelsesmetoder og inndata for verdsettelsesmetodene 556
22.13 Virkelig-verdi-hierarkiet 562
22.14 Opplysninger 564

23. Verdivurdering av immaterielle eiendeler i virksomhetssammenslutninger 569
23.1 Innledning 569
23.2 Viktige prinsipper i IFRS 3 569
23.3 Prosess ved allokering av anskaffelseskost 572
23.4 Praktisk eksempel på verdsettelse av immaterielle eiendeler 585

24. Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill 596
24.1 Innledning 596
24.2 Definisjoner og virkeområde 597
24.3 Vurderingsenhet 600
24.4 Tidspunkt for gjennomføring av nedskrivningstest 608
24.5 Estimere gjenvinnbart beløp og fastsette balanseført verdi 610
24.6 Innregning av tap ved verdifall 627
24.7 Reversering av verdifall 628
24.8 Nedskrivningsvurderinger og klimarelaterte forhold 629
24.9 Noteopplysninger 631

25. Finansielle instrumenter – presentasjon 638
25.1 Innledning 638
25.2 Virkeområde 639
25.3 Definisjoner 640
25.4 Skillet mellom gjeld og egenkapital 642
25.5 Sammensatte finansielle instrumenter 647
25.6 Motregning av finansiell eiendel og finansiell forpliktelse 651

26. Finansielle instrumenter – innregning og måling 654
26.1 Innledning 654
26.2 Virkeområde og definisjoner 655
26.3 Innregning 657
26.4 Klassifisering 659
26.5 Måling 677
26.6 Fraregning 694
26.7 Derivater 699

27. Finansielle instrumenter – opplysninger 709
27.1 Innledning 709
27.2 Virkeområde 709
27.3 Struktur og nivå på opplysninger . 710

27.4 Opplysninger om balansen 710
27.5 Opplysninger om totalresultat..... 716
27.6 Opplysninger om sikringsbokføring 718
27.7 Risiko 724

28. Finansielle instrumenter – sikringsbokføring..... 731
28.1 Innledning 731
28.2 Risikohåndteringsstrategi og -mål 731
28.3 Kvalifikasjonskriterier og sikringseffektivitet..... 732
28.4 Sikringsobjekter..... 736
28.5 Sikringsinstrumenter 739
28.6 Tidsverdien til opsjoner, terminpremier og basismarginer.. 740
28.7 Virkelig-verdi-sikring..... 741
28.8 Kontantstrømsikring 743
28.9 Sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet..... 745
28.10 «Interne sikringsrelasjoner»..... 747
28.11 Sannsynlighetskravet i kontantstrømsikringer 748
28.12 Dokumentasjon..... 749
28.13 Opphør av sikring..... 751

29. Prinsippvalg, estimat-endringer og feil..... 753
29.1 Innledning 753
29.2 Prinsippvalg..... 753
29.3 Estimatendringer 769
29.4 Feil..... 771

30. Hendelser etter balansedagen 773
30.1 Innledning 773
30.2 Fortsatt-drift-forutsetningen..... 774
30.3 Virkelig-verdi-måling..... 774
30.4 Nedskrivning av kundefordringer. 775
30.5 Brudd på lånebetingelser 776
30.6 Refinansiering 777
30.7 Skattelovsendringer..... 778
30.8 Bortfall av betingelser 778
30.9 Agendabeslutninger..... 778
30.10 Tidliganvendelse av nye standarder..... 780
30.11 Tilleggsopplysninger 781

31. Delårsrapportering..... 782
31.1 Innledning 782
31.2 Hvem, hvor ofte og frister 783
31.3 Minimumsinnhold i et delårsregnskap 783
31.4 Innregning og måling 792
31.5 Noteopplysninger..... 796

32. Regnskapsenheten og separat finansregnskap 801
32.1 Innledning 801
32.2 Regnskapsenheten 802
32.3 Selskapsregnskap som separat finansregnskap etter IAS 27..... 804
32.4 Anvendelse av IFRS i selskapsregnskapet..... 805

33. Førstegangsanvendelse av IFRS..... 813
33.1 Innledning 813
33.2 Virkeområdet og definisjoner..... 813
33.3 Åpningsbalanse 816
33.4 Unntak fra kravet om omarbeiding med tilbakevirkende kraft..... 818
33.5 Presentasjon og noteopplysninger 829

Oversikt – forkortelser og standarder..... 837
Forkortelser 837
Referanse til standarder 838

Praksiseksempler

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Selskap	Tittel/innhold
1	Presentasjon	1.1	Yara International ASA	Separate resultatoppstillinger
1	Presentasjon	1.2	Telenor ASA	Bruttopresentasjon
1	Presentasjon	1.3	Lerøy Seafood ASA	Presentasjon av driftsresultat
1	Presentasjon	1.4	Sparebank 1 SR-bank	Driftsresultat før og etter andre poster
1	Presentasjon	1.5	Equinor ASA	Presentasjon av balansen
1	Presentasjon	1.6	DNB Bank ASA	Balanse basert på likviditet
1	Presentasjon	1.7	Orkla ASA	Oppstilling over endringer i egenkapitalen
1	Presentasjon	1.8	Equinor ASA	Sammenligningsinformasjon utover minimumskravet
1	Presentasjon	1.9	Atea Group ASA	Tredjebalanse
1	Presentasjon	1.10	Yara International ASA	Krysshenvisning mellom noter
1	Presentasjon	1.11	Elkem ASA	Opplysninger om regnskapsprinsipp for virksomhetsoverdragelser mellom selskaper under samme kontroll
1	Presentasjon	1.12	Equinor ASA	Skjønn ved prinsippanvendelse
1	Presentasjon	1.13	Telenor ASA	Prinsippinformasjon
1	Presentasjon	1.14	Equinor ASA	Kilder til usikkerhet i estimater
1	Presentasjon	1.15	EY Good Grup International Limited	Opplysninger om kapitalstyring
1	Presentasjon	1.16	DNB ASA	Ny standard som er offentliggjort men ikke trådt i kraft
1	Presentasjon	1.17	Orkla ASA	Effektiv kommunikasjon
1	Presentasjon	1.18	Avinor	Resultatregnskap i parallelloppsett
2	Kontantstrømoppstilling	2.1	Storebrand ASA	Presentasjon kontanter og kontantekvivalenter
2	Kontantstrømoppstilling	2.2	Storebrand ASA	Presentasjon av kontantstrøm fra driftsaktiviteter
2	Kontantstrømoppstilling	2.3	Veidekke ASA	Presentasjon av kontantstrøm fra driftsaktiviteter
2	Kontantstrømoppstilling	2.4	Veidekke ASA	Presentasjon av kontantstrøm fra investeringsaktiviteter

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Selskap	Tittel/innhold
2	Kontantstrømoppstilling	2.5	Veidekke ASA	Presentasjon av kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter
2	Kontantstrømoppstilling	2.6	Telenor ASA	Opplysninger om transaksjoner uten kontant oppgjør
2	Kontantstrømoppstilling	2.7	Telenor ASA	Presentasjon av valutakurseffekter på kontanter
2	Kontantstrømoppstilling	2.8	Telenor ASA	Opplysninger om kontantstrømoppstillingen
3	Resultat per aksje	3.1	Lerøy Seafood ASA	Presentasjon av resultat per aksje i resultatregnskapet
3	Resultat per aksje	3.2	Schibsted ASA	Aksjeklasser
3	Resultat per aksje	3.3	Norwegian Air Shuttle ASA	Opplysninger om potensielle ordinære aksjer som kan utvanne resultat per aksje
4	Opplysninger om nærstående parter	4.1	Veidekke ASA	Transaksjoner med nærstående
5	Driftssegmenter	5.1	Hydro ASA	Drifts- og rapporteringspliktige segmenter
5	Driftssegmenter	5.2	Telenor ASA	Informasjon om segmenter
5	Driftssegmenter	5.3	Hydro ASA	Opplysninger om produkter og tjenester
5	Driftssegmenter	5.4	Hydro ASA	Opplysninger om måleprinsipper
5	Driftssegmenter	5.5	EVRY ASA	Avstemming av resultatposter
5	Driftssegmenter	5.6	Telenor ASA og Yara International ASA	Endring i segmenter
5	Driftssegmenter	5.7	Telenor ASA	Informasjon om geografiske områder
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.1	Scatec ASA	Kriterier oppfylt etter balansedagen
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.2	Schibsted ASA	Separat og vesentlig virksomhet
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.3	Brev fra Finanstilsynet	Presentasjon av salg av lisenser som virksomhet
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.4	Telenor ASA	Presentasjon i resultatregnskapet

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Selskap	Tittel/innhold
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.5	SalMar ASA	Presentasjon i note
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.6	Adevinta ASA	Tilleggsinformasjon om kontantstrømmer
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.1	Crayon ASA	Regnskapsføring av variabelt vederlag
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.2	Kitron ASA	Allokering av vederlag til leveringsforpliktelser
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.3	Elopak ASA	Grunnlag for inntektsføring over tid
8	Ytelser til ansatte	8.1	SpareBank 1 Gruppen	Regnskapsprinsipp for innskuddsordning
8	Ytelser til ansatte	8.2	Orkla ASA	AFP
8	Ytelser til ansatte	8.3	IA	NRS (V) Pensjonsforutsetninger
8	Ytelser til ansatte	8.4	Orkla ASA	Ekstrapolering av rentekurve
8	Ytelser til ansatte	8.5	IA	Diskonteringsrente
8	Ytelser til ansatte	8.6	Yara International ASA	Pensjonsnote
9	Aksjebasert betaling	9.1	Hafnia Ltd.	Regnskapsføring av aksjebasert betalingsordning med egenkapitaloppgjør
9	Aksjebasert betaling	9.2	AutoStore Holdings Ltd.	Regnskapsføring av arbeidsgiveravgift på aksjebasert betaling
9	Aksjebasert betaling	9.3	Tietoevry Oyj	Opplysninger om sentrale forutsetninger i målingen av aksjebasert betalingsordning
10	Inntektsskatt	10.1	ConocoPhillips	Høyesterettsdom (2013/787) ConocoPhillips
10	Inntektsskatt	10.2	Norwegian Air Shuttle ASA	Begrunnelse for innregning av utsatt skattefordel
11	Valuta	11.1	Lerøy Seafood Group ASA	Presentasjon av valutagevinster og tap som del av varekjøp
11	Valuta	11.2	Equinor ASA	Omregningsdifferanser knyttet til fordring mot datterselskaper og investeringer ført etter egenkapitalmetoden
12	Leieavtaler	12.1	Telenor ASA	Marginal lånerente
12	Leieavtaler	12.2	Olav Thon Eiendomsselskap ASA	Rett-til-bruk-eiendel klassifisert som investeringeiendom

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Selskap	Tittel/innhold
12	Leieavtaler	12.3	Bouvet ASA	Noteopplysninger leietaker
12	Leieavtaler	12.4	BW LPG Limited	Klassifisering av leieavtaler
12	Leieavtaler	12.5	Aurora Eiendom AS	Noteoppplysninger utleier
12	Leieavtaler	12.6	Hexagon Composites ASA	Salg- og tilbakeleie
13	Varelager	13.1	Orkla ASA	Standardkost versus FIFO
13	Varelager	13.2	Mowi ASA	Regnskapsprinsipp varelager
13	Varelager	13.3	Norbit ASA	Noteopplysninger varer ved artsinndelt resultatoppstilling
13	Varelager	13.4	Orkla ASA	Pantsatte eiendeler
14	Driftsmidler	14.1	PGS ASA	Prinsipp for regnskapsføring av reservedeler
14	Driftsmidler	14.2	BW Offshore	Produksjonsenhetsmetoden
14	Driftsmidler	14.3	Norwegian ASA	Produksjonsenhetsmetoden
14	Driftsmidler	14.4	Hydro ASA	Anleggsnote
15	Immaterielle eiendeler	15.1	Tietoevry Oyj	Regnskapsprinsipper for egenutviklet programvare
15	Immaterielle eiendeler	15.2	BerGenBio ASA	Utviklingsutgifter
15	Immaterielle eiendeler	15.3	PGS ASA	Endring av avskrivningsmetode
15	Immaterielle eiendeler	15.4	P/F Bakkafrost	Lisens med ubestemt utnyttbar levetid
15	Immaterielle eiendeler	15.5	Bakkafrost	Lisens med ubestemt utnyttbar levetid
15	Immaterielle eiendeler	15.6	Aker ASA	Kryptovaluta
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.1	Aker BP ASA	Stengnings- og rehabiliteringsforpliktelser
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.2	Yara International ASA	Skille mellom kortsiktig og langsiktig del
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.3	Yara International ASA	Bevegelsene i perioden
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.4	Hydro ASA	Betingede utfall
17	Virksomhetssammenslutninger	17.1	Wega Mining ASA	Skjønnsutøvelse

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Selskap	Tittel/innhold
17	Virksomhets-sammenslutninger	17.2	Statkraft AS	Eiendelskjøp
17	Virksomhets-sammenslutninger	17.3	Kongsberg Grup-pen ASA	Innregning av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser
17	Virksomhets-sammenslutninger	17.4	NRC Group ASA	Identifisering av immaterielle eien-deler
17	Virksomhetssammen-slutninger	17.5	Adevinta ASA	Vederlag
17	Virksomhetssammen-slutninger	17.6	Hydro ASA	Måling av minoritetsinteresse
17	Virksomhetssammen-slutninger	17.7	Schibsted ASA	Opplysninger om virksomhetssam-menslutninger
17	Virksomhetssammen-slutninger	17.8	Orkla ASA	Virksomhetssammenslutninger etter balansedagen, men før avleg-gelse av årsregnskap
18	IFRS 10, IFRS 11, IFRS 12 og IAS 28 – en innledning	18.1	Aker Solutions ASA	Kontroll
18	IFRS 10, IFRS 11, IFRS 12 og IAS 28 – en innledning	18.2	Telenor ASA	Felleskontrollerte driftsordninger
18	IFRS 10, IFRS 11, IFRS 12 og IAS 28 – en innledning	18.3	Hydro ASA	Investeringer i ordninger under fel-les kontroll og tilknyttede selskaper
19	Konsernregnskap	19.1	Grieg Seafood ASA	Vurdering av relevante aktiviteter
19	Konsernregnskap	19.2	Grieg Seafood ASA	Beskyttelsesrettigheter
19	Konsernregnskap	19.3	Europris ASA	Beskyttelsesrettigheter – Franchise
19	Konsernregnskap	19.4	Höegh Autoliners ASA	Kontroll gjennom avtale
19	Konsernregnskap	19.5	Havila Shipping ASA	Vurdering av kontroll som følge av rettighetsendringer i refinansiering av gjeld
20	Felleskontrollerte ordninger	20.1	Yara International ASA	Krav om enstemmighet
20	Felleskontrollerte ordninger	20.2	Equinor ASA	Omtale av prinsipper for klassifise-ring av felleskontrollerte ordninger
20	Felleskontrollerte ordninger	20.3	Hydro ASA	Omtale av vesentlige vurderinger i regnskapsføringen av ordninger under felles kontroll
21	Investeringer i tilknyt-tede selskaper og felles-kontrollerte virksom-heter	21.1	Lyse AS	Eliminering av nedstrømssalg

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Selskap	Tittel/innhold
21	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	21.2	Yara International ASA	Presentasjon i balansen
21	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	21.3	Hydro ASA, Yara International ASA og Telenor ASA	Resultatandel
22	Måling av virkelig verdi	22.1	Storebrand ASA	Vurderingsenheten for virkelig verdi
22	Måling av virkelig verdi	22.2	Ferd AS	Beste mulige bruk
22	Måling av virkelig verdi	22.3	KLP ASA	Virkelig verdi av ansvarlige lån
22	Måling av virkelig verdi	22.4	Gjensidige ASA	Virkelig verdi ved førstegangsinnregning
22	Måling av virkelig verdi	22.5	KLP ASA	Virkelig verdi per klasse og nivå
22	Måling av virkelig verdi	22.6	Storebrand ASA	Avstemming av endringer i nivå 3
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.1	XXL ASA	Identifisering av KGE-er
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.2	Hydro ASA	Noteopplysninger om nedskrivning av goodwill
25	Finansielle instrumenter – presentasjon	25.1	Kommunalbanken	Omtale av behandling av fondsobligasjoner
25	Finansielle instrumenter – presentasjon	25.2	BlueNord ASA	Omtale av prinsipper og vesentlige vurderinger foretatt for konvertible obligasjoner
25	Finansielle instrumenter – presentasjon	25.3	Kid ASA	Omtale av prinsipper for motregning og nettopresentasjon av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.1	Schibsted ASA	Omtale av prinsipper for innregning og klassifisering av finansielle instrumenter
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.2	DNB ASA	Omtale av prinsipper for klassifisering av finansielle eiendeler
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.3	Lyse AS	Omtale av prinsipper for fraregning av finansielle eiendeler og forpliktelser
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.4	Lyse AS	Omtale av prinsipper for innebygde derivater

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Selskap	Tittel/innhold
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.5	Statkraft AS	Omtale av prinsipper for «eget-bruk» kontrakter
27	Finansielle instrumenter – opplysninger	27.1	DNB ASA	Balanseført beløp per kategori av finansielle instrumenter
27	Finansielle instrumenter – opplysninger	27.2	Equinor ASA	Opplysninger om motregning
27	Finansielle instrumenter – opplysninger	27.3	Orkla ASA	Renter og andre finansposter
27	Finansielle instrumenter – opplysninger	27.4	Borgestad ASA	Renter på instrumenter målt til amortisert kost
27	Finansielle instrumenter – opplysninger	27.5	Kongsberg Gruppen ASA	Beskrivelse av risikostyring og sikringsbokføring
27	Finansielle instrumenter – opplysninger	27.6	Kongsberg Gruppen ASA	Forfallsanalyse
27	Finansielle instrumenter – opplysninger	27.7	Equinor ASA	Sensitivitetsanalyse for renterisiko
28	Finansielle instrumenter – sikringsbokføring	28.1	Aker Solutions ASA	Kvalitativ vurdering av økonomisk forhold
28	Finansielle instrumenter – sikringsbokføring	28.2	Yara International ASA	Øremerking av risikokomponenter
28	Finansielle instrumenter – sikringsbokføring	28.3	Statkraft AS	Bruk av derivater og andre finansielle instrumenter til styring av rente- og valutarisiko
28	Finansielle instrumenter – sikringsbokføring	28.4	Vår Energi ASA	Tidsverdi på opsjoner regnskapsført som kostnad ved sikring
28	Finansielle instrumenter – sikringsbokføring	28.5	Statnett	Omtale av virkelig-verdi-sikring
28	Finansielle instrumenter – sikringsbokføring	28.6	Elkem ASA	Omtale av kontantstrømsikringer
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.1	Elkem ASA	Virksomhetssammenslutning
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.2	TGS ASA	Flerkundebibliotek
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.3	Atea Group ASA	Tredjebalanse
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.4	Vår Energi ASA	Prinsippendring
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.5	Finanstilsynet rundskriv 12/2015	Opplysningskrav knyttet til forutsetning om fortsatt drift

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Selskap	Tittel/innhold
29	Prinsippvalg, estimat-endringer og feil	29.6	Scatec ASA	Prospektiv endring
29	Prinsippvalg, estimat-endringer og feil	29.7	Atea Group ASA	Retting av feil
30	Hendelser etter balan-sedagen	30.1	Atlantic Sapphire ASA	Brudd på lånebetingelser
31	Delårsrapportering	31.1	Olav Thon Eien-domsselskap ASA	Sammenligningsinformasjon
31	Delårsrapportering	31.2	Kongsberg Grup-pen ASA	Sammendratt resultatoppstilling
31	Delårsrapportering	31.3	Å Energi AS	Sammendratt delårsregnskap
31	Delårsrapportering	31.4	Europris ASA	ikke-revidert informasjon
31	Delårsrapportering	31.5	Avinor	Rammeverk og vesentlige regn-skapsprinsipper
32	Regnskapsenheten og separat finansregnskap	32.1	AF Gruppen ASA	Prinsipp for regnskapsføring av utbytter og konsernbidrag
32	Regnskapsenheten og separat finansregnskap	32.2	Odfjell Drilling	Prinsipp for regnskapsføring av investering i datterselskaper
32	Regnskapsenheten og separat finansregnskap	32.3	Odfjell Drilling	Nedskrivning av investeringer i dat-terselskaper
33	Førstegangsanvendelse av IFRS	33.1	Elektroimportø-ren AS	Noteopplysninger om førstegangs-anvendelse av IFRS
33	Førstegangsanvendelse av IFRS	33.2	Grøntvedt AS	Unntak for omarbeiding av virksom-hetssammenslutninger
33	Førstegangsanvendelse av IFRS	33.3	Andfjord Salmon AS	Innregningsunntak for leieavtaler
33	Førstegangsanvendelse av IFRS	33.4	Andfjord Salmon AS	Unntak for låneutgifter

Teorieksempler

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
1	Presentasjon	1.1	Vesentlighetsvurdering av informasjon om lånevilkår
1	Presentasjon	1.2	Resirkulering
1	Presentasjon	1.3	IA

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
1	Presentasjon	1.4	IA
1	Presentasjon	1.5	IA
1	Presentasjon	1.6	Tilsløring av vesentlig informasjon
2	Kontantstrømmoppstilling	2.1	Gjennomgangseksempel
2	Kontantstrømmoppstilling	2.2	Kontantstrøm fra driftsaktiviteter
2	Kontantstrømmoppstilling	2.3	Indirekte metode
2	Kontantstrømmoppstilling	2.4	Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter
2	Kontantstrømmoppstilling	2.5	Endring balanseført verdi
2	Kontantstrømmoppstilling	2.6	Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter
2	Kontantstrømmoppstilling	2.7	IA
2	Kontantstrømmoppstilling	2.8	Balanseførte leieavtaler
2	Kontantstrømmoppstilling	2.9	Virksomhetssammenslutninger
3	Resultat per aksje	3.1	Beregning av årets resultat for eierne av morselskapet
3	Resultat per aksje	3.2	Beregning av gjennomsnittlig antall utestående aksjer
3	Resultat per aksje	3.3	Beregning av basisresultat per aksje
3	Resultat per aksje	3.4	Fastsettelse av utøvelsespris på ansattes aksjeopsjoner
3	Resultat per aksje	3.5	Beregning av utvannet resultat per aksje
3	Resultat per aksje	3.6	Beregning av utvannet resultat per aksje
4	Opplysninger om nærstående parter	4.1	Tilknyttede selskaper til det rapporterende konsernet som er nærstående parter
4	Opplysninger om nærstående parter	4.2	Opplysninger om nærstående parter
5	Driftssegmenter	5.1	Identifisering av rapporteringspliktige segmenter
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.1	Salg av hovedkontor
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.2	Generalforsamlingsgodkjenning
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.3	Avvikling
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.4	Allokering av nedskrivning i avhendingsgruppe
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.5	Eliminering

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
6	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet	6.6	Tilleggsinformasjon ved eliminering av interne transaksjoner
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.1	Vurdering av sannsynligheten for å motta vederlag fra kunden
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.2	Ikke-refunderbart depositum
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.3	Varer og tjenester som ikke er av særskilt karakter – vesentlig integrasjonstjeneste
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.4	Varer eller tjenester av særskilt karakter
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.5	Vesentlig tilpasning
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.6	Opsjonselementer som ikke representerer en vesentlig rettighet
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.7	Forventingsverdimodellen
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.8	Milepælbonus til kunde – rabatt basert på salgsvolum
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.9	Returrettigheter
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.10	Allokering av transaksjonspris til ulike leveringsforpliktelser
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.11	Allokering av variabelt vederlag til én leveringsforpliktelse
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.12	Allokering av variabelt vederlag på grunnlag av frittstående salgspriser
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.13	Allokering av rabatter
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.14	Kunden mottar og konsumerer løpende fordelene fra selskapets aktiviteter
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.15	Transporttjeneste
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.16	Vurdering av alternativ bruk og rett til betaling
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.17	Vurdering av om en leveringsforpliktelse oppfylles på et bestemt tidspunkt eller over tid
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.17	Case A: Selskapet har ikke rett til betaling for ytelser levert til dato

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.17	Case B: Selskapet har en håndhevbar rett til betaling for ytelser levert til dato
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.17	Case C: Selskapet har en håndhevbar rett til betaling for ytelser levert til dato
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.18	Tilbakekjøpsavtaler – callopsjon (finansiering)
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.19	Tilbakekjøpsavtaler – putopsjon (leie)
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.20	Kontraktsendring ved salg av varer – ytterligere produkter til en pris som reflekterer frittstående salgspriser
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.21	Kontraktsendring ved salg av varer – ytterligere produkter til en pris som ikke reflekterer frittstående salgspriser
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.22	Kontraktsutgifter – utgifter til kontraktsinngåelse
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.23	Utgifter til gjennomføring av kontrakten
7	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	7.24	Amortisering av balanseførte utgifter
8	Ytelser til ansatte	8.1	Skillet mellom lønn og sluttvederlag
8	Ytelser til ansatte	8.2	Ordning med garantert minimumsavkastning
8	Ytelser til ansatte	8.3	Opptjeningsperiode (1)
8	Ytelser til ansatte	8.4	Opptjeningsperiode (2)
8	Ytelser til ansatte	8.5	Endring i balanseført pensjonsforpliktelse
8	Ytelser til ansatte	8.6	Påløpte ytelsers metode
8	Ytelser til ansatte	8.7	Selskapsspesifikke forhold som påvirker uttakstilbøyelighet
8	Ytelser til ansatte	8.8	Vesentlighet
9	Aksjebasert betaling	9.1	Aksjeopsjon
9	Aksjebasert betaling	9.2	Verdsettelse
9	Aksjebasert betaling	9.3	Regnskapsføring av opsjon
9	Aksjebasert betaling	9.4	Regnskapsføring av opsjon med kontantoppgjør
9	Aksjebasert betaling	9.5	Verdi av opsjon til å motta aksjer
9	Aksjebasert betaling	9.6	Regnskapsføring av opsjon hvor den ansatte kan velge oppgjørsform
9	Aksjebasert betaling	9.7	Oppkjøp

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
9	Aksjebasert betaling	9.8	Utsatt skatt
9	Aksjebasert betaling	9.9	Endring av opsjonsordning med oppgjør i aksjer
9	Aksjebasert betaling	9.10	Endring av kontantbasert opsjonsordning som medfører endring til egenkapitalbasert
10	Inntektsskatt	10.1	Goodwill ved reorganisering
10	Inntektsskatt	10.2	Enkelteiendelsunntaket
10	Inntektsskatt	10.3	Dag-1-gevinst
10	Inntektsskatt	10.4	Utnyttelse av ikke-innregnet utsatt skattefordel
10	Inntektsskatt	10.5	Begrepet i hovedsak vedtatt
11	Valuta	11.1	Funksjonell valuta
11	Valuta	11.2	Utenlandsk valuta og utenlandsk virksomhet
11	Valuta	11.3	Forskuddsbetaling
11	Valuta	11.4	Nedskrivning av skip
11	Valuta	11.5	Direkte metode og steg-for-steg-metode
11	Valuta	11.6	Løpende leveranser
11	Valuta	11.7	Gjennomsnittskurs
11	Valuta	11.8	Omregning til ny funksjonell valuta
11	Valuta	11.9	Omregning av merverdier
11	Valuta	11.10	Omregningsdifferanse
11	Valuta	11.11	Eliminering av interngevinst
12	Leieavtaler	12.1	Identifiserbar eiendel
12	Leieavtaler	12.2	Praktisk evne til å erstatte den utleide eiendelen
12	Leieavtaler	12.3	Økonomiske fordeler
12	Leieavtaler	12.4	Identifisering og separering av leiekomponenter
12	Leieavtaler	12.5	Aktiviteter som ikke er komponenter i en leieavtale
	Leieavtaler	12.6	Allokering av kontraktsvederlag til leie- og ikke-leiekomponenter
12	Leieavtaler	12.7	Fastsettelse av leieperioden
12	Leieavtaler	12.8	Oppsigelige leieavtaler
12	Leieavtaler	12.9	Variable leiebetalinger som avhenger av indeks eller rente

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
12	Leieavtaler	12.10	Beløp som forventes å bli betalt av leietaker under restverdigarantier
12	Leieavtaler	12.11	Kortsiktig leieavtale
12	Leieavtaler	12.12	Leietakers regnskapsføring
12	Leieavtaler	12.13	Utleiers regnskapsføring av finansiell leieavtale (forhandlercase)
12	Leieavtaler	12.14	Klassifisering av fremleieavtale
12	Leieavtaler	12.15	Fremleieavtale klassifisert som finansiell leieavtale
12	Leieavtaler	12.16	Salg og tilbakeleie
12	Leieavtaler	12.17	Salg og tilbakeleie med variabel leiebetaling
13	Varelager	13.1	Kontorrekvisita
13	Varelager	13.2	Beholdningsendring
13	Varelager	13.3	Kjøpsutgifter
13	Varelager	13.4	Lavere produksjon enn normalt
13	Varelager	13.5	Relativ salgsverdi
13	Varelager	13.6	Verdifall på råvarer
14	Driftsmidler	14.1	IAS 16 eller IAS 38
14	Driftsmidler	14.2	Driftsmiddel eller varelager
14	Driftsmidler	14.3	Fraregning ved vedlikehold
14	Driftsmidler	14.4	Periodisk vedlikehold
14	Driftsmidler	14.5	Salgsvederlag
14	Driftsmidler	14.6	Låneutgifter
14	Driftsmidler	14.7	Forretningsmessig innhold
14	Driftsmidler	14.8	Avskrivningsmetoder
14	Driftsmidler	14.9	Restverdi skip
14	Driftsmidler	14.10	Avskrivning i verdireguleringsmodellen
14	Driftsmidler	14.11	Skadeforsikring
15	Immaterielle eiendeler	15.1	Programvare
15	Immaterielle eiendeler	15.2	Filmrettigheter
15	Immaterielle eiendeler	15.3	Forskning og utvikling
15	Immaterielle eiendeler	15.4	Ansattes kompetanse
15	Immaterielle eiendeler	15.5	Kundeportefølje
15	Immaterielle eiendeler	15.6	Salgsfremmende tiltak
15	Immaterielle eiendeler	15.7	Kjøp av patent

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
15	Immaterielle eiendeler	15.8	Ny layout på avis
15	Immaterielle eiendeler	15.9	Utviklingsutgifter før og etter tidspunkt for balanseføring
15	Immaterielle eiendeler	15.10	Avskrivning på driftsmiddel
15	Immaterielle eiendeler	15.11	Ekstrautgifter
15	Immaterielle eiendeler	15.12	Elsertifikater
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.1	Betinget forpliktelse
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.2	Hendelser etter balansedagen og asymmetrisk behandling
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.3	Fjerningsforpliktelse
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.4	Periodisk utskiftning
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.5	Salg med garanti
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.6	Feilretting i produksjonsanlegg
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.7	Diskonteringseffekt
16	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler	16.8	Søksmål
17	Virksomhetssammenslutninger	17.1	Virksomhet
17	Virksomhetssammenslutninger	17.2	Anvendelse av definisjonen av virksomhet
17	Virksomhetssammenslutninger	17.3	Kjøp av vindfarm – konsentrasjonstest
17	Virksomhetssammenslutninger	17.4	Goodwill ved kjøp av 100 %
17	Virksomhetssammenslutninger	17.5	To metoder for beregning av goodwill
17	Virksomhetssammenslutninger	17.6	Kjøp av resterende eierinteresser
17	Virksomhetssammenslutninger	17.7	Trinnvist kjøp
19	Konsernregnskap	19.1	Opsjon på kjøp av aksjer
19	Konsernregnskap	19.2	Stemmeretter
19	Konsernregnskap	19.3	Spredt eierskap
19	Konsernregnskap	19.4	Flere større aksjonærer
19	Konsernregnskap	19.5	Generalforsamlingens sammensetning
19	Konsernregnskap	19.6	Potensielle stemmerettigheter og synergieffekter

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
19	Konsernregnskap	19.7	Markedsbetingelser endrer substansen i en opsjon
19	Konsernregnskap	19.8	Underkonsern
20	Felleskontrollerte ordninger	20.1	Beskyttelsesrettigheter og felles kontroll
20	Felleskontrollerte ordninger	20.2	Krav til stemmerett
20	Felleskontrollerte ordninger	20.3	Ulike grupperinger kan oppnå kontroll
20	Felleskontrollerte ordninger	20.4	Felles kontroll ved spredt eierskap
20	Felleskontrollerte ordninger	20.5	Forskjell mellom regnskapsføring etter IFRS 11 og bruttometoden
21	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	21.1	Merverdianalyse – egenkapitalmetoden
21	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	21.2	Merverdianalyse ved trinnvist kjøp
21	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	21.3	Kjøp av ytterligere eierandel i tilknyttet selskap
21	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	21.4	Periodens resultat og utbytte
21	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	21.5	Eliminering av intern gevinst som overstiger balanseført verdi av investeringen.
22	Måling av virkelig verdi	22.1	Vurderingsenheten for finansielle instrumenter
22	Måling av virkelig verdi	22.2	Måling av virkelig verdi for aksjer i et unotert selskap
22	Måling av virkelig verdi	22.3	Restriksjoner på en eiendel
22	Måling av virkelig verdi	22.4	Hovedmarked
22	Måling av virkelig verdi	22.5	Hypotetisk transaksjon
22	Måling av virkelig verdi	22.6	Virkelig verdi når eiendel selges i flere markeder
22	Måling av virkelig verdi	22.7	Beste mulige bruk versus nåværende bruk
22	Måling av virkelig verdi	22.8	Rabatt for størrelse
23	Verdivurdering av immaterielle eiendeler i virksomhetssammenslutninger	IA	Praktisk eksempel på verdsettelse av immaterielle eiendeler
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.1	VVFSU er lavere enn balanseført verdi
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.2	Identifisering av KGE-er – busselskap
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.3	Identifisering av KGE-er – detaljhandel

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.4	Identifisering av KGE-er – produksjons-virksomhet
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.5	Goodwill som skal tilordnes avhendet virksomhet
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.6	Reallokering av goodwill i forbindelse med omorganisering
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.7	Nedskrivningsindikatorer
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.8	Sammenligning av budsjett mot histo-riske resultater
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.9	Utgående kontantstrømmer i bruksver-diberegning
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.10	Beregning av WACC
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.11	Verdi av nedslitt eiendom
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.12	Gjenvinnbart beløp og forpliktelser
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.13	Fastsettelse av balanseført verdi
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.14	Justering for diskonteringseffekter
24	Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill	24.15	Nedskrivningstest av en KGE som inklu-derer bruksretteiendeler
25	Finansielle instrumenter – presentasjon	25.1	Konsesjonskraft
25	Finansielle instrumenter – presentasjon	25.2	Preferanseaksjer
25	Finansielle instrumenter – presentasjon	25.3	Opsjon på kjøp av aksjer
25	Finansielle instrumenter – presentasjon	25.4	Konvertible lån
25	Finansielle instrumenter – presentasjon	25.5	Konsernkonto
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.1	Forretningsmodell som innebærer å holde eiendelene for å motta kontrakts-messige kontantstrømmer
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.2	Forretningsmodell som innebærer både å holde for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.3	Andre forretningsmodeller
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.4	Endring i forretningsmodell som vil kreve reklassifisering (IFRS 9.B4.4.1)
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.5	Transaksjonskostnader ved opptak av lån
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.6	Amortisert kost og regnskapsføring
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.7	Amortisert kost og endringer i estimerte kontantstrømmer
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.8	Reforhandling av lån
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.9	Instrument målt til virkelig verdi over OCI
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.10	Estimering av forventet kredittap
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.11	Forenklet modell for kundefordringer
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.12	Når deler av en finansiell eiendel kan vurderes for fraregning
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.13	Fortsatt involvering («continuing involvement»)
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.14	«Nært knyttet til»
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.15	Utskilling av innebygget valutaderivat
26	Finansielle instrumenter – innregning og måling	26.16	«Eget bruk»-kontrakt
27	Finansielle instrumenter – opplysninger	27.1	Kvantitative opplysninger om overførte, men ikke fraregnede finansielle eiendeler
27	Finansielle instrumenter – opplysninger	27.2	Kvantitative opplysninger om sikringsinstrumenter
27	Finansielle instrumenter – opplysninger	27.3	Kvantitative opplysninger om sikringsobjekter
28	Finansielle instrumenter – sikringsbokføring	28.1	Virkelig-verdi-sikring av fastrentelån
28	Finansielle instrumenter – sikringsbokføring	28.2	Valutasikring ved anskaffelse av skip
28	Finansielle instrumenter – sikringsbokføring	28.3	Kontantstrømsikring av lån med flytende rente
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.1	Prinsippvalg gjort av standardsetter

Artikkel nummer	Artikkel	Eksempel nummer	Tittel
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.2	Utsatt skatt
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.3	Klassifisering gjeld
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.4	Korridor
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.5	Olje- og gassbransjen
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.6	Analog anvendelse
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.7	Virksomhetssammenslutninger
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.8	Fremtidig vedlikehold
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.9	Annen regnskapslitteratur
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.10	US veiledning
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.11	Flerkundebibliotek
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.12	Fra kontroll til felles kontroll
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.13	Prinsippendring
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.14	Ytterligere spesifikasjon
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.15	Omrokkering av linjer
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.16	45 % eierskap
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.17	Valutagevinst og -tap
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.18	Tredjebalanse ved flere sammenlignings-perioder
29	Prinsippvalg, estimatendringer og feil	29.19	Diskonteringsrente
30	Hendelser etter balansedagen	30.1	Koronapandemien
30	Hendelser etter balansedagen	30.2	Agendabeslutning fra IFRS IC
30	Hendelser etter balansedagen	30.3	Endret IFRS standard
31	Delårsrapportering	31.1	Kvartalsregnskap per 30. juni
31	Delårsrapportering	31.2	Endring av regnskapsprinsipp
31	Delårsrapportering	31.3	Inntektsskatt
31	Delårsrapportering	31.4	Inntektsskatt med virksomhet i flere land
31	Delårsrapportering	31.5	Årlig bonus
33	Førstegangsanvendelse av IFRS	33.1	Morselskap er førstegangsbruker før datterselskap
33	Førstegangsanvendelse av IFRS	33.2	Datterselskap er førstegangsbruker før morselskap
33	Førstegangsanvendelse av IFRS	33.3	Overgangsdato og åpningsbalanse
33	Førstegangsanvendelse av IFRS	33.4	Vurdering av avtale etter IFRS 16
33	Førstegangsanvendelse av IFRS	33.5	Førstegangsanvendelse av IFRS

1. Presentasjon

1.1 Innledning

Et selskaps finansregnskap har historisk vært den viktigste kommunikasjonskanalen selskapet har hatt med aksjemarkedet. Med den digitale utviklingen blir tilgangen til informasjon stadig enklere. Sammen med løpende rapportering gjennom kvartalsregnskap, børsmeldinger og annen kommunikasjon til markedet, har dette resultert i at deler av informasjonen i årsregnskapet er kjent for regnskapsbrukerne før årsregnskapet publiseres. Dermed kan man stille spørsmål ved om finansregnskapet mister sin relevans. Det har blitt hevdet fra enkelte analytikere at årsregnskapene fremstår som en markedsføringsbrosjyre for selskaper og deres ledelse. Videre hevdes det at den nyttige informasjonen er vanskelig tilgjengelig, selv for erfarne regnskapsbrukere.

Det er for tiden stort fokus på hvordan man skal oppnå bedre kommunikasjon av finansiell informasjon. IFRS-standardene har omfattende og detaljerte krav til hvilke noteopplysninger som skal gis, og et ønske om å etterleve standardene har medført at mange selskap gir omfattende og komplekse noteopplysninger. Det kan virke som flere regnskapsavleggere ikke anvender åpningen IAS 1.31 gir til å unnlate å gi informasjon som ikke er vesentlig. Det er dermed en risiko for at viktig informasjon ikke når ut til brukeren av regnskapet fordi den forsvinner i omfattende noteinformasjon som er generell eller ikke vesentlig.

Med de stadig økende kravene til annen selskapsrapportering, som bærekraftsrapportering, blir betydningen av effektiv finansiell rapportering, herunder konsistens mellom den finansielle og den ikke-finansielle rapporteringen, større, og også mer krevende. Ikke-finansiell rapportering, og samspillet mellom ulike selskapsrapporter, adresseres imidlertid ikke i denne artikkelen.

I denne artikkelen gjennomgås krav i IAS 1 og IAS 8 om presentasjon i finansregnskapet og det gis en del praktiske tips[1]. Særnorske krav til IFRS-rapporterende selskaper kommenteres også.

---

1 IASB er i skrivende stund i sluttfasen i et prosjekt som har som formål å innføre relativt omfattende endringer i gjeldende IAS 1, først og fremst rettet mot resultatoppstillingen, men også endringer som gjelder kontantstrømoppstillingen og noter kan forventes (ofte omtalt som «the Primary Financial Statements Project»). Denne artikkelen omhandler gjeldende IFRS, og forventede endringer kommenteres derfor ikke.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

1.2 Generelt om finansregnskapet

1.2.1 Et fullstendig finansregnskap

Et fullstendig finansregnskap består av (IAS 1.10)[2]:

1. Balansen ved slutten av perioden
2. Resultatregnskap og OCI for perioden
3. Oppstilling over endringer i egenkapital for perioden
4. Kontantstrømoppstilling
5. Noter, inkludert regnskapsprinsipper og annen forklarende informasjon

Vi bruker begrepet *regnskapsoppstillingene* som samlebegrep for balansen, resultatregnskapet, OCI, oppstillingen over endring i egenkapitalen og kontantstrømoppstillingen. *OCI* er en forkortelse for det engelske begrepet «other comprehensive income». Den engelske forkortelsen er mye brukt i norsk regnskapsterminologi og anvendes også i denne boken. Begrepet er nærmere forklart i kapittel 1.3.1 om regnskapsoppstillingene.

Regnskapsoppstillingene og notene i listen over dekker i utgangspunktet bare én periode, men IAS 1.10(ea) krever også sammenligningsinformasjon. Det skal gis sammenligningsinformasjon for minst én periode (foregående periode) (IAS 1.38A), men det er anledning å gi sammenligningsinformasjon for flere perioder (IAS 1.38C–D). Det skal gis beskrivende tilleggsinformasjon fra tidligere perioder dersom den er relevant for å forstå inneværende periode (IAS 1.38B). Det er også krav om en balanseoppstilling ved begynnelsen av den foregående perioden når selskap anvender et regnskapsprinsipp med tilbakevirkende kraft, foretar en omarbeiding («restatement») av poster i sitt finansregnskap med tilbakevirkende kraft (feilretting) og når selskapet omklassifiserer poster, og disse endringene har vesentlig balanseeffekt (IAS 1.40A).

1.2.2 Vesentlighet og ikke-relevant informasjon

Ved utarbeidelse av finansregnskapet må man ta stilling til hva som er vesentlige opplysninger. Eksempelvis skal hver vesentlig klasse av ensartede poster presenteres separat. Poster av forskjellig art eller med forskjellig funksjon skal presenteres separat med mindre de er uvesentlige (IAS 1.29). En post som ikke er vesentlig nok

2 I den norske oversettelsen av IAS 1 (Uoffisiell oversettelse av Kommisjonsforordning (EF) nr. 1278/2008) brukes begrepene *balanseoppstilling*, *oppstilling over totalresultat* og *oppstilling over kontantstrømmer* i beskrivelse av bestanddelene i 1, 2 og 4 i listen ovenfor. I praksis brukes fortsatt begrepene i listen ovenfor, og disse begrepene anvendes i denne boken.

til å bli spesifisert som en egen post i regnskapsoppstillingene, kan være tilstrekkelig vesentlig for å bli presentert separat i notene. Vesentlighet er en dynamisk størrelse som må vurderes ut fra både kvantitative og kvalitative forhold i hvert enkelt tilfelle.

IAS 1.7 definerer begrepet vesentlig slik:

> Opplysningene er vesentlige dersom utelatelser, feilaktige opplysninger eller tilsløring av opplysninger med rimelighet kan forventes å påvirke beslutninger som primærbrukere av finansregnskap til allmenn bruk treffer på grunnlag av finansregnskapet, som inneholder finansielle opplysninger om et bestemt rapporterende foretak.

De forskjellige IFRS-standardene inneholder omfattende krav til tilleggsopplysninger. Konsekvensen av en rigid anvendelse uten gode vesentlighetsvurderinger er omfattende og uoversiktlige regnskaper. Et minimumskrav i en standard trenger ikke oppfylles dersom oppfyllelse av kravet resulterer i informasjon som ikke er vesentlig for regnskapet (IAS 1.31).

I praksis er det flere grunner til at uvesentlig informasjon gis i praksis. Én er at enkelte ikke er oppmerksom på samspillet mellom minimumskravene i de enkelte standardene og IAS 1.31. En annen er at en slavisk tilnærming til minimumskravene sparer selskaper for arbeidet med å gjennomføre en vesentlighetsvurdering, noe som blant annet kan lette prosessen med å utarbeide årsregnskap og unngå eventuelle vanskelige diskusjoner med revisor. Uansett hva årsaken er – ulempen ved at uvesentlig informasjon gis i regnskapet er reell. Dersom selskapene er seg bevisst primærformålet med regnskapet, nemlig å tilrettelegge for gode investorbeslutninger, er det liten tvil om at en mer kritisk gjennomgang av den informasjonen som inntas i regnskapene vil være formålstjenlig.

For å adressere blant annet dette problemet har IASB i en årrekke arbeidet med et prosjekt om «bedre kommunikasjon», herunder det såkalte «opplysningsinitiativet». En rekke endringer i ulike standarder er de siste årene vedtatt som en konsekvens av dette prosjektet og enkelte initiativer er fortsatt pågående. Praksisuttalelsen[3] om vesentlighetsvurderinger (2017) som gir veiledning i hvordan selskapet kan gjøre gode vesentlighetsvurderinger med primærbrukernes informasjonsbehov som vurderingsgrunnlag var en del av kommunikasjonsprosjektet. Forventningen er at gode vesentlighetsvurderinger vil medføre mer selskapsspesifikk og relevant informasjon i regnskapene.

Praksisuttalelsen angir følgende steg i en vesentlighetsvurdering:

3 IFRS Practice Statement 2: Making Materiality Judgements (PS).

1. Identifisere informasjon om transaksjoner og poster som potensielt kan være vesentlig
2. Vurdere vesentlighet ved hjelp av både kvantitative og kvalitative faktorer
3. Strukturere vesentlig informasjon på en måte som gjør den tilgjengelig
4. Vurdere regnskapet som helhet – kommer den vesentlige informasjonen frem på en konsis og tydelig måte?

Med firestegsmodellen som bakteppe illustrerer praksisuttalelsen hvordan gode vesentlighetsvurderinger kan gjøres vedrørende; 1) informasjon om tidligere perioder (sammenligningsinformasjon), 2) feilretting, 3) lånevilkår («covenants»), og 4) delårsregnskap. IASB klargjør at tidligere perioders informasjon kun skal gjengis dersom den er relevant for å forstå utviklingen i inneværende periode. Det illustreres også hvordan uvesentlige feil i tidligere perioder kan være vesentlige i inneværende periode, og derfor kan medføre krav om retting.

Prosessen med å identifisere og fjerne ikke-relevant informasjon fra regnskapet bør ikke utsettes til årsoppgjøret. Da er det ofte andre aktiviteter som må prioriteres slik at man ikke får tilstrekkelig tid for en god vurdering av hvilken informasjon som er vesentlig og hvilken som er uvesentlig og derfor kan fjernes fra finansregnskapet.

Teorieksempel 1.1: Vesentlighetsvurdering av informasjon om lånevilkår

Et selskap har hatt kraftig vekst de siste 5 årene, og har den siste tiden hatt problemer med likviditeten. Selskapet har derfor tatt opp et langsiktig lån i inneværende periode. Det er knyttet lånevilkår til lånet som innebærer at selskapet må holde gjeldsgraden (forholdet mellom gjeld og egenkapital) under et definert nivå. Gjeldsgraden skal måles ved utløpet av hver rapporteringsperiode, og beregningen skal gjøres basert på gjeld og egenkapital oppgitt i selskapets finansregnskap avlagt etter IFRS. Dersom selskapet bryter lånevilkårene kan långiver kreve hele lånet tilbakebetalt umiddelbart. Det er ikke påkrevd etter lokale lover eller forskrifter å opplyse om lånevilkårene i selskapets finansregnskap.

IFRS 7.31 krever at selskapet gir opplysninger som gjør det mulig for brukere av finansregnskapet å vurdere arten og omfanget av risiko ved finansielle instrumenter som selskapet er eksponert for ved slutten av rapporteringsperioden.

Fra og med 2024 ble det innført et krav i IAS 1 (76ZA) om at selskaper i enkelte tilfeller skal gi opplysninger om risikoen for at de må betale tilbake lånet i løpet av 12 måneder som følge av brudd i lånevilkårene.

Ved utarbeidelse av regnskapet vurderer selskapet hvorvidt informasjon om lånevilkårene og innholdet i disse er vesentlig informasjon. I denne vurderingen vektlegger selskapet både potensielle konsekvenser ved brudd, og sannsynligheten for brudd.

Hensyntatt selskapets likviditetsproblemer den senere tiden konkluderer selskapet med at forsert tilbakebetaling av lånet som følge av eventuelt brudd på lånevilkårene, vil påvirke selskapets finansielle stilling og kontantstrømmer på en måte som det er rimelig å anta kan påvirke brukerne av finansregnskapets beslutninger.

Selskapet vurderer også sannsynligheten for brudd på lånevilkårene.

Scenario 1: Utlåner definerer lånevilkårene med utgangspunkt i selskapets prognoser for de tre påfølgende årene, og aksepterer avvik fra denne på 10 %.

I dette scenarioet vurderer selskapet at til tross for at de har en historikk med å treffe på sine prognoser, så er sannsynligheten for å bryte lånevilkårene høyere enn *svært usannsynlig*. Informasjon om lånevilkårene blir derfor vurdert som vesentlig og blir inkludert i selskapets finansregnskap.

Scenario 2: Utlåner definerer lånevilkårene med utgangspunkt i selskapets prognoser for de tre påfølgende årene, og aksepterer avvik fra denne på 200 %.

I dette scenarioet, basert på størrelsen av akseptert avvik og selskapets historikk med å møte sine prognoser, vurderer selskapet at det er svært usannsynlig at de kommer til å bryte lånevilkårene. Selv om et eventuelt brudd med lånevilkårene vil påvirke selskapets finansielle posisjon og kontantstrømmer på en måte som det er rimelig å anta kan påvirke brukerne av finansregnskapets beslutninger, konkluderer selskapet at informasjon om lånevilkårene ikke er vesentlig.

Kilde: IFRS Practice Statement 2, eksempel P.

1.3 Regnskapsoppstillingene

I dette kapitlet omtales resultatregnskapet (inklusive OCI), balansen og oppstillingen over endring i egenkapital. Kontantstrømoppstillingen er omtalt i egen artikkel.

1.3.1 Resultatregnskapet

Oppstillingsplanen for resultatregnskap i den norske regnskapsloven er en spesifikasjon av *årsresultatet*. Dette resultatbegrepet er i IFRS benevnt «profit or loss» («resultat» i henhold til norsk oversettelse). Oppstillingsplanen for resultat etter IFRS inneholder også resultatbegrepet «comprehensive income» som er oversatt til *totalresultat* på norsk. Totalresultatet tar utgangspunkt i periodens resultat (årsresultatet eller delårsresultatet) og legger til eller trekker fra OCI. OCI er andre inntekter og kostnader som ikke blir innregnet i periodens resultat. Oppstillingsplanen for resultat i den norske regnskapsloven stopper på årsresultatet og inneholder ikke OCI og totalresultat. I god regnskapsskikk blir flere av OCI-postene ført direkte mot egenkapitalen.

OCI er en forkortelse for «other comprehensive income». Det finnes flere oversettelser av OCI, for eksempel *andre inntekter og kostnader*, *andre resultatposter* og *øvrige resultatelementer*. I NOU 2015:10 (side 54) foreslo regnskapslovutvalget at de norske oversettelsene av «comprehensive income» og «other comprehensive income» burde endres til *utvidet resultat* og *poster i utvidet resultat*. Forslaget er ikke blitt tatt til følge. Den engelske forkortelsene *OCI* er allerede godt innarbeidet i norsk regnskapsterminologi, og vi anvender derfor forkortelsen i denne boken. Eksemplene som illustrerer praksis kan bruke andre begrep enn OCI.

I samsvar med IAS 1.10A kan selskaper vise bestanddelene i totalresultatet i én eller to oppstillinger. Selskap som velger å bruke to oppstillinger, skal først vise et resultatregnskap som viser periodens resultat for så å vise en oppstilling som viser totalresultatet . Denne siste oppstillingen starter da med periodens resultat og

spesifiserer så OCI-poster som inngår i totalresultatet. Flere børsnoterte selskaper presenterer periodens resultat i to oppstillinger, se *eksempel fra praksis* nedenfor.

Praksiseksempel 1.1 Separate resultatoppstillinger

Yara viser sitt resultat for 2022 i to separate oppstillinger som vist nedenfor. Første oppstilling representerer resultatregnskapet som viser årets resultat. Andre oppstilling viser totalresultatet.

Konsolidert resultatregnskap

USD millioner	Noter	2022	2021
Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	2.1, 2.3	23 902	16 617
Andre inntekter og gevinst/(tap) fra råvarederivater	2.2	150	(9)
Driftsinntekter og annen inntekt		24 051	16 607
Råvarer, energi- og fraktkostnader	2.4	(18 078)	(12 803)
Beholdningsendring egen produksjon		725	668
Lønn og lønnsavhengige kostnader	2.5	(1 284)	(1 270)
Avskrivning og amortisering	4.1, 4.2, 4.5	(964)	(984)
Nedskrivning	4.7	(35)	(666)
Forventet og realisert tap på kundefordringer	3.2	(14)	(6)
Andre driftskostnader	2.6	(575)	(479)
Driftskostnader		(20 224)	(15 540)
Driftsresultat		3 827	1 068
Andel resultat fra tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	4.3	25	23
Renteinntekter og andre finansinntekter	2.7	108	64
Valutaomregningstap	2.7, 6.1	(61)	(251)
Rentekostnader og andre finansielle poster	2.7	(260)	(164)
Resultat før skatt		3 639	739
Skattekostnad	2.8	(857)	(355)
Årets resultat		2 782	384

USD millioner, untatt aksjeinformasjon	Noter	2022	2021
Henførbart til			
Aksjonærer i Yara International ASA		2 777	449
Ikke-kontrollerende eierinteresser	5.2	5	(65)
Årets resultat		2 782	384
Resultat per aksje		10,90	1,75
Utvannet resultat per aksje[1)]		10,90	1,75
Vektet gjennomsnittlig antall utestående aksjer[2)]	5.1	254 725 627	256 789 744

[1)] Yara har for tiden ikke aksjebasert avlønning med utvanningseffekt på resultat per aksje.

[2)] Vektet gjennomsnittlig antall utestående aksjer ble redusert i første kvartal 2021 på grunn av tilbakekjøp av aksjer.

Konsolidert oppstilling av resultatregnskap

USD millioner	Noter	2022	2021
Årets resultat		2 782	384
Øvrige resultatelementer som kan bli reklassifisert til resultatregnskapet i senere perioder (netto etter skatt)			
Omregningsdifferanser		(199)	(132)
Sikring av nettoinvesteringer	2.8, 6.2	(70)	(21)
Netto øvrige resultatelementer som kan bli reklassifisert til resultatregnskapet i senere perioder, netto etter skatt		(269)	(154)
Øvrige resultatelementer som ikke vil bli reklassifisert til resultatregnskapet i senere perioder (netto etter skatt)			
Omregningsdifferanser[1)]		(134)	(45)
Netto gevinst/(tap) på egenkapitalinstrumenter omregnet til virkelig verdi over øvrige resultatelementer	6.3	13	4
Aktuarmessig gevinst/(tap) på ytelsesbaserte pensjonsordninger	2.8, 5.4	140	170
Netto øvrige resultatelementer som ikke vil bli reklassifisert til resultatregnskapet i senere perioder, netto etter skatt		19	129
Justeringer knyttet til reklassifisering i perioden		9	–
Øvrige resultatelementer, netto etter skatt		(242)	(25)
Totalresultat, netto etter skatt		2 540	359
Totalresultat henførbart til			
Aksjonærer i Yara International ASA		2 538	425
Ikke-kontrollerende eierinteresser	5.2	2	(66)
Sum		2 540	359

[1)] Omregningsdifferanser som ikke vil bli reklassifisert til resultatregnskapet, er knyttet til konsernselskaper med funksjonell valuta NOK, siden disse ikke er klassifisert som «utenlandsk virksomhet» for Yara International ASA

Kilde: Yara International ASA, Årsrapport 2022, side 138-139.

Enkelte poster i OCI kan bli resirkulert[4] i senere perioder, mens andre poster i OCI aldri vil bli resirkulert.

4 Begrepet «reclassified» i IAS 1 oversettes på flere måter, for eksempel *reklassifisert*, *omklassifisert* og *resirkulert*. I den offisielle norske oversettelsen brukes omklassifisert. Vi bruker begrepet *resirkulert* i denne boken. Noen av eksemplene som illustrerer praksis bruker andre begreper.

Teorieksempel 1.2: Resirkulering
Selskap A etablerer i år 1 en kontantstrømsikring. Verdiendringen på sikringsinstrumentet er effektiv sikring og føres over OCI i år 1. I år 2 resultatføres sikringsobjektet og sikringseffekten som ble ført over OCI i år 1, blir i år 2 resirkulert over OCI og blir samtidig ført i periodens resultat (IFRS 9.6.5.11).

OCI i totalresultatet skal skilles i grupper av OCI som henholdsvis kan resirkuleres og ikke kan resirkuleres (IAS 1.82A), se praksis*eksempel* ovenfor. Tabell 1.1 viser poster som inngår i OCI og hvorvidt de skal resirkuleres eller ikke.

Tabell 1.1 Poster som ifølge IAS 1.7 skal inkluderes i OCI. Tabellen viser også hvorvidt dette er poster som skal resirkuleres eller ikke.

Resirkuleres ikke over resultatet
Endringer i verdireguleringsreserven (IAS 16 og IAS 38)
Aktuarmessige gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger (IAS 19)
Gevinst og tap på investeringer i egenkapitalinstrumenter øremerket til virkelig verdi med verdiendringer over OCI i samsvar med (IFRS 9.5.7.5)
Gevinst og tap på sikringsinstrumenter som sikrer gevinst og tap på egenkapitalinstrumenter målt til virkelig verdi over OCI i samsvar med IFRS 9.5.7.5 (se IFRS 9.6.5.8(b))
Endringer i virkelig verdi som skyldes egen kredittrisiko ført over OCI i tråd med IFRS 9.5.7.7 når virkelig-verdi-opsjon er benyttet for finansielle forpliktelser
Resirkuleres over resultatet
Gevinster og tap som oppstår av omregning av finansregnskapet til en utenlandsk virksomhet (IAS 21)
Gevinst og tap på finansielle eiendeler målt til virkelig verdi med verdiendring over OCI i samsvar med IFRS 9.4.1.2A (IFRS 9)
Den effektive delen av gevinster og tap ført til sikringsreserven ved kontantstrømsikring it tråd med IFRS 9.6.5.11(a) (IFRS 9))
Verdiendring på komponenter av sikringsinstrumenter som er ekskludert fra sikringsforholdet (tidsverdien på en opsjon, renteelementet i en forwardkontrakt eller «basisspreads» i valutabytteavtaler) som er ført over OCI i tråd med «cost of hedging» (IFRS 9.6.5.15 og 9.6.5.16)

I tillegg til de postene som fremkommer av tabellen genererer også IFRS 17 (aktuell for selskaper med forsikringskontrakter) enkelte OCI-poster (IAS 1.7 i) og j)). Disse postene er imidlertid sammensatt av ulike elementer som kan behandles ulikt og IFRS 17 gir også enkelte valgmuligheter sånn at plassering av disse postene i kategoriene «Resirkuleres ikke over resultatet» og «resirkuleres over resultatet» ikke lar seg gjøre.

Praksiseksempel 1.2 Bruttopresentasjon
Selskapene skal vise resirkulerte poster i resultatoppstillingen eller i note (IAS 1.94). Tilsvarende skal selskapene vise skatt på OCI-poster, inklusive resirkulerte poster, i resultatoppstillingen eller i note. Telenor viser både skatt og resirkulerte poster i oppstillingen over totalresultat.

Beløp i millioner kroner	Note	2022	2021
Resultat etter skatt		**47 578**	**4 592**
Øvrige resultatelementer			
Omregningsdifferanser på nettoinvesteringer i utenlandske virksomheter	28	1 806	(3 514)
Beløp reklassifisert fra øvrige resultatelementer til resultatet ved avgang	28	370	-
Netto gevinst (tap) på sikring av nettoinvesteringer	28, 31	(1 402)	2 447
Inntektsskatt på sikring av nettoinvesteringer		308	(538)
Beløp reklassifisert fra øvrige resultatelementer til resultatet ved avgang	28	233	-

Kilde: Telenor ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra ***Oppstilling av totalresultat.***

Driftsresultat

Dersom et selskap velger å presentere et driftsresultat, må det vurdere om det i note skal redegjøres for hva driftsresultatet omfatter. En slik note er en naturlig konsekvens av at IFRS i utgangspunktet ikke har definert driftsresultatbegrepet og derfor vil det normalt være relevant å gi informasjon om hvordan selskapet skiller mellom driftsrelaterte og andre poster. Dette er særlig viktig gitt at fra et brukerståsted har driftsresultatet ofte en sentral rolle i verdsettelsesøyemed.

IASB gir noe veiledning til de selskapene som velger å vise et driftsresultat (IAS 1.BC56). IASB legger til grunn at driftsresultatet bare skal inneholde poster som er operasjonelle av natur og som normalt vil bli oppfattet å være driftsrelatert. IASB forutsetter videre at dersom et driftsresultat presenteres, skal alle driftsrelaterte poster inkluderes. Bransjepraksis er i henhold til IASB ikke en tilstrekkelig begrunnelse for å se bort fra disse overordnede begrensningene og kravene. IASB gir enkelte eksempler: Varelagernedskrivninger, restruktureringsavsetninger og flyttekostnader kan ikke holdes utenfor driftsresultatet. Denne vurderingen gjelder uavhengig av om slike forhold oppstår sjelden eller med ujevne mellomrom, og uavhengig av vesentlighet. IASB presiserer videre at det ikke er tillatt å holde resultatposter utenfor et eventuelt driftsresultat bare fordi de ikke påvirker kontantstrømmene. Avskrivninger og nedskrivninger kan derfor ikke holdes utenfor driftsresultatet.

Praksiseksempel 1.3 Presentasjon av driftsresultat

I dette eksemplet vises driftsresultat både før og etter virkelig-verdi-justeringer, henholdsvis *Driftsresultat før verdijusteringer knyttet til biologiske eiendeler og Driftsresultat.*

Resultatregnskap
Alle tall i NOK 1 000 (periode 1.1-31.12)

LERØY SEAFOOD GROUP (KONSERN)	Noter	2022	2021
DRIFTSINNTEKTER OG DRIFTSKOSTNADER			
Driftsinntekter	5/25	26 645 877	23 073 280
Andre gevinster og tap	5	6 380	62 814
Varekjøp	25	16 064 207	12 836 975
Beholdningsendring biologiske eiendeler til selvkost, råvarer og ferdigvarer	12	-1 656 202	-94 868
Lønn og andre personalkostnader	16/22	3 815 833	3 473 829
Andre driftskostnader	22/27	3 907 502	3 142 642
Driftsresultat før avskrivninger og verdi-justeringer knyttet til biologiske eiendeler		**4 520 918**	**3 777 516**
Avskrivninger på immaterielle eiendeler	7	33 559	32 914
Avskrivninger på bruksretteiendeler	8	550 056	505 694
Avskrivninger på varige driftsmidler	9	742 424	713 726
Nedskrivninger	7	0	6 400
Driftsresultat før verdijusteringer knyt-tet til biologiske eiendeler		**3 194 879**	**2 518 783**
Verdijusteringer knyttet til biologiske eien-deler	11	1 088 166	1 085 304
Driftsresultat		**4 283 045**	**3 604 087**
TILKNYTTET VIRKSOMHET OG NETTO FINANS			
Inntekter fra felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper	5/10	65 675	121 502
Netto finansposter	23	-281 769	-193 924
Resultat før skattekostnad		**4 066 951**	**3 531 665**
Sum skattekostnad	17	-901 829	-750 569
ÅRSRESULTAT		**3 165 122**	**2 781 096**
Herav kontrollerende eierinteressers andel		2 906 781	2 632 371
Herav ikke-kontrollerende eierinteressers andel		258 341	148 725
Resultat per aksje	**19**	**4,88**	**4,42**
Utvannet resultat per aksje	19	4,88	4,42

Kilde: Lerøy Seafood Group ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra ***Resultatregnskap Konsern.***

Vesentlige poster

Når resultatet inneholder spesielle poster skal man vise disse på egne linjer når det er relevant for å forstå selskapets resultat (IAS 1.85).

Inntekter og kostnader som er vesentlige skal opplyses om særskilt, enten i resultatoppstillingen eller i note, så som for eksempel nedskrivninger, restruktureringsavsetninger, salgsgevinster og tvisteoppgjør (IAS 1.97–98). Enkelte selskaper presenterer driftsresultat før og etter andre poster som disse, eventuelt at de utenfor regnskapet presenterer det de omtaler som *justert* driftsresultat før andre poster. I førstnevnte tilfelle er det sentralt at en vurderer hvordan en slik praksis harmonerer med en artsinndelt resultatoppstilling (IAS 1.99, IAS 1.102), ettersom de særskilt presenterte postene i noen tilfeller inneholder flere arter, for eksempel lønn og eksterne utgifter. I sistnevnte tilfelle må krav til presentasjon av alternative resultatmål utenfor regnskapet etterleves (jf. ESMAs retningslinjer for alternative resultatmål, som er nærmere omtalt i kapittel 1.4.5). Benevnelsen som brukes for å identifisere andre vesentlige poster må være representativ. For eksempel vil ofte benevnelsene *spesielle* eller *eksepsjonelle* være misvisende, ettersom nedskrivninger, restruktureringer, avhendelser og tvister for de fleste selskap ikke er hverken spesielle eller eksepsjonelle. Det er uansett ikke tillatt å presentere inntekts- eller kostnadsposter som *ekstraordinære* (IAS 1.87).

Praksiseksempel 1.4 Driftsresultat før og etter andre poster

I dette eksemplet vises driftsresultat både før og etter nedskrivninger, henholdsvis *Driftsresultat før nedskrivninger* og *Driftsresultat før skatt*.

Resultatregnskap

Morbank				Konsern	
2021	**2022**	(tall i mill kroner)	Note	**2022**	2021
3 880	6 051	Renteinntekter effektiv renters metode	18	8 459	5 474
335	913	Andre renteinntekter	18	940	344
1 198	3 111	Rentekostnader	18	4 883	1 817
3 017	**3 853**	**Netto renteinntekter**		**4 516**	4 001
1 019	1 132	Provisjonsinntekter	19	1 836	1 801
91	87	Provisjonskostnader	19	87	90
12	24	Andre driftsinntekter	19	21	6
940	**1 070**	**Netto provisjons- og andre inntekter**		**1 770**	1 717
30	53	Utbytte		70	30
1 106	1 055	Inntekter fra eierinteresser	38	453	676
292	-40	Netto inntekter/tap fra finansielle instrumenter	20	233	320
1 428	**1 069**	**Netto inntekter fra finansielle investeringer**		**756**	1 026
5 385	**5 991**	**Sum netto inntekter**		**7 042**	6 744
1 182	1 234	Personalkostnader	21	1 788	1 722
635	692	Andre driftskostnader	22	865	817
142	137	Av- og nedskrivninger driftsmidler og immaterielle eiendeler	29,30,31	173	175
1 960	**2 064**	**Sum driftskostnader**		**2 825**	2 714
3 425	**3 927**	**Driftsresultat før nedskrivninger**		**4 216**	4 030
193	4	Nedskrivninger på utlån og finansielle forpliktelser	10	5	192
3 232	**3 923**	**Driftsresultat før skatt**		**4 211**	3 838
468	670	Skattekostnad	24	834	682
2 764	**3 253**	**Resultat etter skatt**		**3 378**	3 156
2 698	3 168	Aksjonærenes andel av resultatet		3 293	3 089
67	85	Hybridkapitaleiernes andel av resultatet		85	67
2 764	**3 253**	**Resultat etter skatt**		**3 378**	3 156

Kilde: SpareBank 1 SR Bank årsrapport 2022, s. 82

1.3.2 Balansen

Eiendeler skal i balansen presenteres enten som omløpsmidler eller som anleggsmidler. Tilsvarende skal forpliktelser presenteres enten som kortsiktig eller som langsiktig. Unntaket er en presentasjon basert på likviditet når dette gir informasjon som er pålitelig og mer relevant (se nedenfor om finansinstitusjoner) (IAS 1.60). Skillet mellom omløpsmidler og anleggsmidler, samt kortsiktige og langsiktige forpliktelser, er viktig for å forstå selskapets finansielle stilling, økonomiske status og risiko. Har for eksempel et selskap mer kortsiktig gjeld enn omløpsmidler, kan dette være et signal på likviditetsutfordringer.

Tabell 1.2 oppsummerer de tilfeller hvor eiendeler skal presenteres som omløpsmidler, og de tilfeller hvor forpliktelser skal presenteres som kortsiktige. Alle andre eiendeler presenteres som anleggsmidler, og alle andre forpliktelser presenteres som langsiktige.

Tabell 1.2 Oversikt over når eiendeler skal klassifiseres som omløpsmidler (IAS 1.66) og når forpliktelser skal klassifiseres som kortsiktige (IAS 1.69). Alle andre eiendeler og forpliktelser skal klassifiseres som henholdsvis anleggsmidler og langsiktige forpliktelser[5].

	Eiendeler klassifiseres som omløpsmidler når:	**Forpliktelser presenteres som kortsiktige når:**
Del av ordinær driftssyklus	Selskapet forventer å realisere eiendelen eller har til hensikt å selge eller forbruke den i selskapets ordinære driftssyklus.	Den forventes å bli gjort opp i selskapets ordinære driftssyklus.
Holdt for omsetning	Selskapet primært holder eiendelen for omsetning.	Selskapet primært holder forpliktelsen for omsetning.
< 12 måneder	Selskapet forventer å realisere eiendelen innen tolv måneder etter rapporteringsperioden.	Forpliktelsen forfaller til oppgjør innen tolv måneder etter rapporteringsperioden.
Kontanter eller kontantekvivalenter	Eiendeler er i form av kontanter eller en kontantekvivalent (som definert i IAS 7), med mindre eiendelen er underlagt en begrensning som gjør at den ikke kan realiseres eller benyttes til å gjøre opp en forpliktelse før tolv måneder etter rapporteringsperioden.	

5 Fra og med 2024 er kravet for klassifisering av gjeld endret ved at rett til utsatt oppgjør ikke lenger trenger å være ubetinget og unntaket for oppgjør i aksjer er justert sånn at det gjelder kun hvis den innebygde långiveropsjonen regnskapsmessig skilles ut og kvalifiserer som egenkapitalinstrument.

	Eiendeler klassifiseres som omløpsmidler når:	Forpliktelser presenteres som kortsiktige når:
Forpliktelser hvor selskapet ikke har en ubetinget rett til å utsette oppgjøret		Selskapet ikke har en ubetinget rett til å utsette oppgjøret av forpliktelsen i minst tolv måneder etter rapporteringsperioden (se IAS 1.73). Vilkår for forpliktelsen, som etter motpartens valg kan føre til at den gjøres opp ved utstedelse av egenkapitalinstrumenter, påvirker ikke forpliktelsens klassifisering.

IAS 1 regulerer hvilke linjer som skal vises i balansen, dersom beløpene er vesentlige (IAS 1.54):

a. Eiendom, anlegg og utstyr
b. Investeringseiendommer
c. Immaterielle eiendeler
d. Finansielle eiendeler (unntatt beløp som angitt i bokstav e), h) og i))
da. Porteføljer av kontrakter omfattet av IFRS 17 som er eiendeler
e. Investeringer som regnskapsføres etter egenkapitalmetoden
f. Biologiske eiendeler
g. Varelager
h. Kundefordringer og andre fordringer
i. Kontanter og kontantekvivalenter
j. Samlede eiendeler klassifisert som holdt for salg og eiendeler inkludert i avhendingsgrupper klassifisert som holdt for salg i samsvar med IFRS 5
k. Leverandørgjeld og andre betalingsforpliktelser
l. Avsetninger
m. Finansielle forpliktelser (unntatt beløp som angis i bokstav k) og l))
ma. Porteføljer av kontrakter omfattet av IFRS 17 som er forpliktelser
n. Betalbar skatt
o. Utsatt skatt og utsatt skattefordel
p. Forpliktelser inkludert i avhendingsgrupper klassifisert som holdt for salg i samsvar med IFRS 5
q. Ikke-kontrollerende eierinteresse presentert under egenkapital
r. Selskapskapital og fond som kan henføres til morselskapets eiere

Det er ikke regulert i IAS 1 hvilken rekkefølge postene skal vises i. En vanlig løsning er å gruppere eiendeler og gjeld etter om de er langsiktige eller kortsiktige.

Praksiseksempel 1.5 Presentasjon av balansen

Et eksempel på en balanse som er gruppert i anleggs- og omløpsmidler, og langsiktige og kortsiktige forpliktelser.

		31. desember	
(i millioner USD)	**Note**	**2022**	**2021**
EIENDELER			
Varige driftsmidler	12	**56.498**	62.075
Immaterielle eiendeler	13	**5.158**	6.452
Investeringer regnskapsført etter egenkapitalmetoden	15	**2.758**	2.686
Utsatt skattefordel	11	**8.732**	6.259
Pensjonsmidler	22	**1.219**	1.449
Finansielle derivater	28	**691**	1.265
Finansielle investeringer	16	**2.733**	3.346
Forskuddsbetalinger og finansielle fordringer	16	**2.063**	1.087
Sum anleggsmidler		**79.851**	84.618
Varelager	17	**5.205**	3.395
Kundefordringer og andre fordringer[1)]	18	**22.452**	17.927
Finansielle derivater	28	**4.039**	5.131
Finansielle investeringer	16	**29.876**	21.246
Betalingsmidler[2)]	19	**15.579**	14.126
Sum omløpsmidler		**77.152**	61.826
Eiendeler klassifisert som holdt for salg	6	**1.018**	676
Sum eiendeler		**158.021**	147.120
EGENKAPITAL OG GJELD			
Aksjonærers egenkapital		**53.988**	39.010
Ikke-kontrollerende eierinteresser		**1**	14
Sum egenkapital	20	**53.989**	39.024
Finansiell gjeld	21	**24.141**	27.404
Langsiktige leieavtaler	25	**2.409**	2.449
Utsatt skatt	11	**11.996**	14.037
Pensjonsforpliktelser	22	**3.671**	4.403
Avsetninger og annen gjeld	23	**15.633**	19.899
Finansielle derivater	28	**2.376**	767

		31. desember	
(i millioner USD)	**Note**	**2022**	**2021**
Sum langsiktig gjeld		**60.226**	68.959
Leverandørgjeld, annen kortsiktig gjeld og avsetninger	24	**13.352**	14.310
Betalbar skatt		**17.655**	13.119
Finansiell gjeld	21	**4.359**	5.273
Kortsiktige leieavtaler	25	**1.258**	1.113
Skyldig utbytte	20	**2.808**	582
Finansielle derivater	28	**4.106**	4.609
Sum kortsiktig gjeld		**43.539**	39.005
Forpliktelser knyttet til eiendeler holdt for salg	6	**268**	132
Sum gjeld		**104.032**	108.096
Sum egenkapital og gjeld		**158.021**	147.120

Kilde: Equinor ASA, Årsrapport 2022, side 135.

Spesielt om finansinstitusjoner

Finansinstitusjoner har ikke det tradisjonelle varekretsløpet. Å presentere eiendeler basert på likviditet gir for denne typen selskap mer relevant informasjon (IAS 1.63).

Praksiseksempel 1.6 Balanse basert på likviditet

Et eksempel på balanse hvor gruppering av balanseposter er basert på likviditet.

Beløp i millioner kroner	Note	31.12.22	31.12.21
Eiendeler			
Kontanter og fordringer på sentralbanker		309 988	296 727
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner		20 558	44 959
Utlån til kunder	K10, K11, K12	1 961 464	1 744 922
Sertifikater og obligasjoner		488 087	425 267
Aksjer	K32	33 350	35 297
Finansielle eiendeler, kunder bærer risikoen	K35	138 259	138 747
Finansielle derivater	K16	185 687	135 400
Investeringseiendommer	K36	14 651	17 823
Investeringer etter egenkapitalmetoden	K37	19 257	19 549
Immaterielle eiendeler	K38	10 273	5 804
Utsatt skattefordel	K26	510	649
Varige driftsmidler	K39	21 254	21 430
Eiendeler holdt for salg		1 767	2 245
Andre eiendeler	K41	31 324	30 423
Sum eiendeler		**3 236 431**	**2 919 244**

Gjeld og egenkapital			
Gjeld til kredittinstitusjoner		177 298	149 611
Innskudd fra kunder	K42	1 396 630	1 247 719
Finansielle derivater	K16	190 142	114 348
Verdipapirgjeld	K43	737 886	702 759
Forsikringsforpliktelser, kunder bærer risikoen	K18, K35	138 259	138 747
Forpliktelser til livsforsikringstakere	K18	191 059	199 379
Betalbar skatt	K26	4 057	3 054
Utsatt skatt	K26	5 136	1 571
Annen gjeld	K46	34 200	39 718
Forpliktelser holdt for salg		541	896
Avsetninger		977	1 642
Pensjonsforpliktelser	K25	4 657	5 073
Etterstilte seniorobligasjoner	K44	59 702	37 769
Ansvarlig lånekapital	K45	36 788	33 047
Sum gjeld		**2 977 332**	**2 675 332**
Hybridkapital		16 089	16 974
Minoritetsinteresser		227	266
Aksjekapital		19 378	19 379
Overkurs		18 733	18 733
Annen egenkapital		204 672	188 559
Sum egenkapital	K47	**259 098**	**243 912**
Sum gjeld og egenkapital		**3 236 431**	**2 919 244**

Kilde: DNB Bank ASA, Årsrapport 2022, side 189.

Lånevilkår

I låneavtaler kan det være lånevilkår som skal sikre kreditors interesser. En mulig konsekvens av å bryte et lånevilkår er at hele lånet forfaller til betaling umiddelbart. Dersom man er i brudd med ett eller flere lånevilkår ved slutten av rapporteringsperioden, med den konsekvens at lånet forfaller til betaling, skal hele lånet presenteres som kortsiktig. Dette gjelder selv om långiveren etter utløpet av rapporteringsperioden, men før finansregnskapet godkjennes for offentliggjøring, har forpliktet seg til ikke å kreve betaling selv om vilkårene er brutt (IAS 1.74). Men om et slikt brudd skjer før rapporteringsperiodens slutt og långiver ved utløpet av rapporteringsperioden har gitt selskapet henstand på minst tolv måneder fra balansedagen, skal lånet ikke omklassifiseres til kortsiktig (IAS 1.75). Se artikkelen om *Hendelser etter balansedagen* i denne boken for ytterligere drøftelse av problemstillinger knyttet til slik omklassifisering.

Det er ikke et eksplisitt krav i IFRS at man skal gjøre rede for lånevilkår med mindre lånet er misligholdt eller det er manglende oppfyllelse av låneavtalen som

gjør at långiver kan fremskynde tilbakebetalingen. IASB har i en praksisuttalelse[6] forutsatt at informasjon om lånevilkår er vesentlig med mindre brudd på disse er svært usannsynlig («remote»). Praksisuttalelsen etablerer i realiteten en særlig høy terskel for å unnlate å gi informasjon om lånevilkår som selskapet er underlagt. Se nærmere omtale av dette i teorieksempel 1.1 ovenfor, herunder omtalen av nye noteopplysningskrav fra og med 2024.

1.3.3 Egenkapitaloppstillingen

Et selskap skal presentere en oppstilling over endringer i egenkapitalen for perioden og foregående periode. Etter IAS 1.106 skal oppstillingen vise periodens resultat fordelt på majoritetseier og eventuell minoritetseier. I tillegg må selskapet – for hver komponent av egenkapitalen – vise endringer i perioden relatert til periodens resultat, periodens OCI, effekt av prinsippendringer og retting av feil, egenkapitaltransaksjoner, samt endringer i eierandel i datterselskap som ikke medfører tap av kontroll. Opplysningene må gis enten i egenkapitaloppstillingen eller i note (IAS 1.106A).

6 IFRS Practice Statement 2: Making Materiality Judgements (PS).

Praksiseksempel 1.7 Oppstilling over endringer i egenkapitalen

Et eksempel på en egenkapitaloppstilling hvor selskapet – for hver komponent av egenkapitalen – viser hvordan endringene i hver komponent relaterer seg til henholdsvis årsresultat, OCI og egenkapitaltransaksjoner.

Beløp i mill. NOK	Selskapskapital	Egne aksjer	Overkurs	Sum innskutt egenkapital	Sikringsreserve	Poster ført mot EK i TS og FKS	Netto omregnings- differanser	Annen opptjent egenkapital	Sum konsernet	Minoriteter	Sum egenkapital
Egenkapital 1.1.2021	1 252	(1)	721	**1 972**	(207)	162	2 528	32 787	**37 242**	462	**37 704**
Årsresultat	-	-	-	-	-	-	-	4 808	**4 808**	90	**4 898**
Poster i totalresultatet	-				152	(32)	(749)	92	**(537)**	(12)	**(549)**
Konsernets totalresultat	-	-	-	-	152	(32)	(749)	4 900	**4 271**	78	**4 349**
Utbetalt utbytte	-	-	-	-	-	-	-	(2 739)	**(2 739)**	(45)	**(2 784)**
Netto kjøp/salg egne aksjer	-	(5)	-	**(5)**	-	-	-	(341)	**(346)**	-	**(346)**
Aksjebasert betaling (se note 11)	-	-	-	-	-	-	-	13	**13**	-	**13**
Endring minoriter (se note 33)	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	415	**415**
Egenkapital 31.12.2021	1 252	(6)	721	**1 967**	(55)	130	1 779	34 620	**38 441**	910	**39 351**
Årsresultat	-	-	-	-	-	-	-	5 019	**5 019**	249	**5 268**
Poster i totalresultatet	-	-	-	-	41	272	567	337	**1 217**	13	**1 230**
Konsernets totalresultat	-	-	-	-	41	272	567	5 356	**6 236**	262	**6 498**
Utbetalte utbytte	-	-	-	-	-	-	-	(2 987)	**(2 987)**	(60)	**(3 047)**
Netto kjøp/salg egne aksjer	-	1	-	1	-	-	-	42	**43**	-	**43**
Aksjebasert betaling (se note 11)	-	-	-	-	-	-	-	32	**32**	-	**32**
Endring minoriteter (se note 33)	-	-	-	-	-	-	-	(79)	**(79)**	358	**279**
Egenkapital 31.12.2022	1 252	(5)	721	**1 968**	(14)	402	2 346	36 984	**41 686**	1 470	**43 156**

Kilde: Orkla ASA, Årsrapport 2022, side 170.

Egenkapitaloppstillingen består av komponenter, eller *bestanddeler* som er begrepsbruken i den offisielle norske oversettelsen. IFRS gir liten veiledning i hvordan komponentene skal avgrenses, annet enn å angi at hver klasse av innskutt egenkapital, akkumulert saldo for hver klasse av OCI og opptjent egenkapital kan være eksempler på komponenter som presenteres i egenkapitaloppstillingen (IAS 1.108). I regnskapsteorien og i praksis skilles det ofte mellom en legal og en økonomisk tilnærming til spesifikasjonen i egenkapitaloppstillingen. For eksempel vil den første tilnærmingen innebære at dersom et selskap beslutter overføring av overkursfond til annen opptjent egenkapital, så skal overføringen reflekteres på samme

måte i egenkapitaloppstillingen. Den andre tilnærmingen vil imidlertid innebære at overføringen ikke kan vises i opptjent egenkapital, ettersom en overføring av innskutt kapital til opptjent egenkapital er i konflikt med skillet mellom innskutt og opptjent egenkapital. Når IFRS gir lite eller ingen veiledning i spørsmålet, er det ikke overraskende at praksis er uensartet både i Norge og i andre land. Selskaper bør imidlertid ha en konsistent og prinsippforankret tilnærming til problemstillingen, for å sikre at egenkapitaloppstillingen gir et relevant uttrykk.

1.3.4 Sammenligningstall

IFRS stiller krav til at det skal gis sammenligningstall for foregående regnskapsperiode for alle postene i regnskapsoppstillingene. Det betyr at det skal som ewt minimum presenteres to balanser, to totalresultatoppstillinger, to kontantstrømoppstillinger og to egenkapitaloppstillinger (IAS 1.38A). Det skal også gis sammenligningsinformasjon for kvantitativ noteinformasjon og for beskrivende og kvalitativ tilleggsinformasjon i noter, når det er relevant for å forstå inneværende periodes regnskapsinformasjon (IAS 1.38). Det er tillatt å gi sammenligningsinformasjon utover minimumskravet, for eksempel resultatregnskap for tre år, altså inneværende og de to foregående regnskapsårene. Valgfriheten gjelder individuelt per regnskapsoppstilling, sånn at i det nevnte eksemplet trengs det ikke å gis tre års oppstillinger for andre regnskapsoppstillinger enn resultatregnskapet. I tilfellet et selskap velger å presentere regnskapsoppstillinger for flere perioder enn inneværende og foregående regnskapsperiode, skal tilhørende noteinformasjon også gis (IAS 1.38C–38D).

Praksiseksempel 1.8 Sammenligningsinformasjon utover minimumskravet

Equinor ASA har i sitt konsernresultat for 2022 inkludert sammenligningstall for både 2021 og 2020.

KONSERNRESULTATREGNSKAP

		For regnskapsåret		
(i millioner USD)	**Note**	**2022**	**2021**	**2020**
Salgsinntekter	7	**149.004**	88.744	45.753
Resultatandel investeringer regnskapsført etter egenkapitalmetoden	15	**620**	259	53
Andre inntekter	6	**1.182**	1.921	12
Sum inntekter	7	**150.806**	90.924	45.818
Varekostnad		**(53.806)**	(35.160)	(20.986)
Driftskostnader		**(9.608)**	(8.598)	(8.831)
Salgs- og administrasjonskostnader		**(986)**	(780)	(706)
Avskrivninger, amortiseringer og netto nedskrivninger	12, 13	**(6.391)**	(11.719)	(15.235)
Letekostnader	13	**(1.205)**	(1.004)	(3.483)
Sum driftskostnader	9	**(71.995)**	(57.261)	(49.241)
Driftsresultat	5	**78.811**	33.663	(3.423)
Renter og andre finanskostnader		**(1.379)**	(1.223)	(1.392)
Andre finansposter		**1.172**	(857)	556
Netto finansposter	10	**(207)**	(2.080)	(836)
Resultat før skattekostnad		**78.604**	31.583	(4.259)
Skattekostnad	11	**(49.861)**	(23.007)	(1.237)
Årets resultat		**28.744**	8.576	(5.496)
Tilordnet aksjonærer i morselskapet		**28.746**	8.563	(5.510)
Tilordnet ikke-kontrollerende eierinteresser		**(3)**	14	14
Ordinært resultat per aksje (i USD)		**9,06**	2,64	(1,69)
Utvannet resultat per aksje (i USD)		**9,03**	2,63	(1,69)
Vektet gjennomsnittlig antall ordinære aksjer utestående (i millioner)		**3.174**	3.245	3.269
Vektet gjennomsnittlig antall ordinære aksjer utestående, utvannet (i millioner)		**3.183**	3.254	3.277

Kilde: Equinor ASA, Årsrapport 2022, side 133

Dersom et selskap gjør en prinsippendring, feilretting eller omklassifisering med tilhørende omarbeiding av sammenligningstallene som medfører en vesentlig effekt på inngående balanse i foregående regnskapsperiode, skal det presentere en tredje balanse (ved begynnelsen av foregående regnskapsperiode) (IAS 1.40A). Tidsfastsettelsen for tredjebalansen er uavhengig av om selskapet gir flere sammenligningsperioder (IAS 1.40D). For eksempel, et selskap som utarbeider et årsregnskap for 2023 med sammenligningstall for 2022 og 2021, skal utarbeide tredjebalanse for begynnelsen av 2022. I motsetning til ved frivillige sammenligningsperioder er det ikke krav om tilhørende noteinformasjon til tredjebalanser (IAS 1.40C).

Praksiseksempel 1.9 Tredjebalanse

Atea Group har i sitt konsernregnskap for 2022 endret regnskapsprinsipp etter en agendabeslutning fra IFRS IC og gjort en feilretting. Som følge av dette har de i sammenligningstallene inkludert en tredjebalanse som viser åpningsbalansen i sammenligningsåret.

Consolidated statement of Financial Position

NOK in million	Note	31 Dec 2022	Restated 31 Dec 2021	Restated 1 Jan 2021
ASSETS				
Property, plant and equipment	12	541	493	538
Right-of-use assets	19	1,253	1,200	1,288
Deferred tax assets	10	207	276	303
Goodwill	13	4,132	3,942	4,088
Other intangible assets	13	452	328	289
Investment in associated companies	14	0	0	17
Long-term subleasing receivables	19, 23	36	53	83
Other long-term receivables	15	99	29	20
Non-current assets		**6,719**	**6,321**	**6,626**
Inventories	14	1,198	1,191	797
Trade receivables	6, 15, 23	6,701	5,189	5,818
Other receivables	6, 15, 23	2,268	1,916	1,606
Short-term subleasing receivables	19, 23	45	71	126
Other financial assets		4	7	5
Cash and cash equivalents	23	922	1,353	1,605
Current assets		**11,138**	**9,727**	**9,957**
Total assets		**17,858**	**16,048**	**16,584**

NOK in million	Note	31 Dec 2022	Restated 31 Dec 2021	Restated 1 Jan 2021
EQUITY AND LIABILITIES				
Share capital and premium	16	680	657	503
Other reserves		1,518	1,444	1,627
Retained earnings	2	1,531	1,406	1,234
Equity		**3,728**	**3,507**	**3,363**
Interest-bearing long-term liabilities	18, 20, 23	-	475	475
Long-term sublease liabilities	19, 20, 23, 27	36	53	83
Long-term leasing liabilities	19, 23	1,018	986	1,039
Other long-term liabilities	23	116	190	7
Deferred tax liabilities	2, 10	145	164	185
Non-current liabilities		**1,316**	**1,867**	**1,790**
Trade payables	17, 23	8,100	6,574	6,934
Interest-bearing current liabilities	18, 20, 23	586	8	7
Current sublease liabilities	19, 20, 23, 27	45	71	126
Current leasing liabilities	19, 23	318	284	310
Tax payable		265	136	133
Provisions	22	50	27	184
Other current liabilities	6, 17, 23	3,424	3,562	3,710
Other financial liabilities	23	26	12	28
Current liabilities		**12,813**	**10,674**	**11,430**
Total liabilities		**14,129**	**12,541**	**13,220**
Total equity and liabilities		**17,858**	**16,048**	**16,584**

Kilde: Atea Group ASA, Annual Report 2022, side 28

1.4 Noter

Notene skal gi tilleggsinformasjon utover det som er presentert i regnskapsoppstillingene. Informasjonen i notene kan være beskrivende eller inneholde en oppsplitting av tall i regnskapsoppstillingene, og det kan være informasjon om poster som ikke er innregnet i regnskapsoppstillingene (IAS 1.7).

1.4.1 Krysshenvisning

Et finansregnskap skal inneholde kryssreferanser fra regnskapsoppstillingene til notene (IAS 1.113). Det kan også være hensiktsmessig med krysshenvisning mellom noter når en kan finne ytterligere og utdypende informasjon i andre noter. Dette gjelder særlig i de tilfeller selskapet vurderer at informasjon andre steder i årsregnskapet er relevant for forståelsen av finansiell stilling og resultatutvikling.

Praksiseksempel 1.10 Krysshenvisning mellom noter.

Ovenfor viste vi et *eksempel fra praksis* med Yaras separate resultatoppstillinger. Disse oppstillingene har for enkelte finansposter krysshenvisning til note 10. Nedenfor ser vi note 2.7 hvor det er gjort ytterligere krysshenvisninger til andre noter.

2.7 Financial income and expenses

Accounting policies

Interest income and expenses are recognized in the statement of income as they are accrued, based on the effective interest method.

Dividends from investments are recognized in the statement of income when the Group has a right to receive the dividends.

Individual financial statements of Yara International ASA and its subsidiaries are prepared in the respective entities' functional currency. Functional currency is the currency of the primary economic environment in which the entity operates. The functional currency of Yara International ASA is Norwegian kroner (NOK). In the individual financial statements, transactions in currencies other than the entity's functional currency are recognized by applying the exchange rate at the date of transaction. At the balance sheet date, monetary items denominated in foreign currencies are translated Using the exchange rate at that date. The changes in value due to such foreign currency translations are recognized in the statement of income of the individual entity and reflected as «foreign currency exchange gain/(loss)» in the consolidated statement of income for the Group.

Capitalized interest expense refers to borrowing costs which are added to the cost of Property, plant and equipment that take a substantial period of time to get ready for their intended use or sale («qualifying assets») if they are directly attributable to the acquisition, construction or production of such assets.

Specification **USD millions**	**Notes**	**2022**	**2021**
Net interest income on customer credits		78	54
Interest income, other		33	10
Dividends and net gain/(loss) on securities		(3)	–
Interest income and other financial income		108	64
Foreign currency exchange gain/(loss)	6.1	(61)	(251)
Interest expense		(214)	(132)
Interest expense on lease liabilities	4.5	(16)	(14)
Capitalized interest	4.1	2	8
Net interest on net long-term employee benefit obligations	5.4	(3)	(5)
Other financial expense		(30)	(21)
Interest expense and other financial items		(260)	(164)
Net financial income/(expense)		(214)	(351)

The foreign currency translation loss this year of USD 61 million comprised a loss of USD 281 million on US dollar denominated debt positions and a gain of USD 220 million on internal positions in other currencies than USD. In 2021, the losses on US dollar denominated debt positions and the internal positions in other currencies than USD were USD 100 million and USD 151 million, respectively.

Kilde: Yara International ASA, Årsrapport 2022, note 2.7.

1.4.2 Informasjon om regnskapsprinsipper

Selskaper skal opplyse om vesentlige regnskapsprinsipper som er anvendt ved utarbeidelsen av regnskapet. Prinsippopplysninger er vesentlige når de sammen med annen regnskapsinformasjon kan forventes på påvirke regnskapsbrukernes beslutninger (IAS 1.117). Prinsippopplysninger om uvesentlige transaksjoner og hendelser trenger ikke gis. En transaksjon eller hendelse kan imidlertid være kvalitativt vesentlig, selv om de aktuelle beløpene ikke er det (IAS 1.117A).

Teorieksempel 1.3:
Tilleggsinformasjon om inntektsføringsprinsippet for en type salgstransaksjoner som utgjør en marginal del av selskapets inntekter er ikke vesentlig ut fra en kvantitativ vurdering. Men dersom selskapet har promotert det aktuelle virksomhetsområdet som en viktig strategisk satsning fremover, må en gjøre en vurdering av om informasjon om det aktuelle inntektsføringsprinsippet likevel er vesentlig ut fra en kvalitativ vurdering.

Prinsippinformasjon er ikke nødvendigvis vesentlig selv om den underliggende transaksjonen eller hendelsen er vesentlig. Dersom for eksempel et selskaps regnskapsprinsipp er en direkte anvendelse av et prinsipp beskrevet i en standard, og anvendelsen ikke fordrer betydelige tilpasninger til selskapets spesifikke omstendigheter, vil ofte informasjon om prinsippet ikke være vesentlig. Det er fordi informasjonen i slike tilfeller gjerne er direkte gjengivelse av standardtekst. Regnskapsbrukerne forutsettes å ha innsikt i de gjeldende standardene og prinsippkravene i disse.

Teorieksempel 1.4:
Et selskap som er leietaker måler bruksretteiendelen ved første gangs innregning til anskaffelseskost. Informasjon om dette kan i noen tilfeller være uvesentlig fordi det følger direkte av IFRS 16.23.

Følgende eksempler representerer relevante indikatorer når en skal ta stilling til om prinsippinformasjon er vesentlig (IAS 1.117B):

- Selskapet har endret prinsipp
- IFRS gir prinsippvalg
- Prinsippanvendelsen er utledet av veiledningshierarkiet i IAS 8

- Prinsippanvendelsen forutsetter omfattende skjønnsutøvelse
- Regnskapsføring av transaksjonen er kompleks, for eksempel fordi den krever anvendelse av flere standarder

I tilfellet med prinsippendring vil selskapet måtte oppfylle spesifikke opplysningskrav i IAS 8, herunder opplyse om effekten av prinsippendringen. Å gi den typen informasjon uten å samtidig beskrive det nye prinsippet vil ofte gi ufullstendig informasjon til brukeren av regnskapet.

Når IFRS angir flere tillatte prinsipper, som for eksempel valget i IAS 16 mellom kost- og verdireguleringsmodellen, så vil normalt prinsippinformasjon være vesentlig, fordi brukeren av regnskapet uten den informasjonen vil måtte gjøre mer omfattende vurderinger av regnskapet for å kunne fastslå hvilket prinsipp som er valgt.

Teorieksempel 1.5:
Et selskap som er leietaker benytter leietakers marginale lånerente ved måling av bruksrettseiendelen. Informasjon om dette vil i mange tilfeller være vesentlig, forutsatt at selskapets omfang av leieavtaler er vesentlig, fordi IFRS 16 i utgangspunktet forutsetter måling ved bruk av avtalens implisitte rente, og bruk av marginal lånerente er kun aktuelt i de tilfeller implisitt rente ikke relativt enkelt (*lett* i henhold til den offisielle norske oversettelsen av IFRS 16) kan fastsettes (IFRS 16.26).

I en del tilfeller regulerer ikke IFRS prinsippanvendelsen. For eksempel gir IFRS ingen prinsippkrav for regnskapsføring av virksomhetsoverdragelser mellom selskap under samme kontroll, for eksempel to datterselskap. Informasjon om hvilket prinsipp selskapet har utledet fra veiledningshierarkiet i IAS 8 i slike tilfeller, er ofte nødvendig for at brukeren av regnskapet skal kunne gjøre kvalifiserte vurderinger av transaksjonens betydning for finansiell stilling og resultatutvikling.

Praksiseksempel 1.11 Opplysninger om regnskapsprinsipp for virksomhetsoverdragelser mellom selskaper under samme kontroll
Elkem ASA har i sitt konsernregnskap opplyst om regnskapsprinsipp for virksomhetsoverdragelser mellom selskaper under samme kontroll.

Business combinations under common control

Business combinations involving entities under common control are accounted for on a historical cost basis. This means applying book value accounting, which is applied in the following manner:

- Assets and liabilities of the combining entities are reflected at their carrying amounts.
- No new goodwill is recognised as a result of the combination.

- The statement of profit or loss reflects the result of the combining entities for the full year, irrespective of when the combination took place.
- Comparative figures are restated.
- The purchase price is booked against equity at the acquisition date.

Kilde: Elkem ASA, Annual report 2022, s. 173.

I mange tilfeller må man anvende skjønn ved anvendelsen av sine regnskapsprinsipper og IAS 1.122 krever at selskaper opplyser om den skjønnsutøvelsen som har hatt mest vesentlig effekt for tallene i finansregnskapet. Eksempelvis kan det kreve skjønn å avgjøre når alle betydelige risikoer og fordeler ved eierskap til finansielle eiendeler eller utleide eiendeler i hovedsak er overført til andre, eller å avgjøre hvorvidt visse salg av varer i praksis er finansieringsordninger som ikke medfører inntektsføring (IAS 1.123). Opplysning om slik skjønnsanvendelse er ikke det samme som opplysning om estimatusikkerhet (se kapittel 1.4.3).

Praksiseksempel 1.12 Skjønn ved prinsippanvendelse

Equinor ASA beskriver skjønnsanvendelsen ved vurdering av leieavtaler.

Bruk av skjønn knyttet til leieavtaler

I olje- og gassbransjen, hvor aktiviteten ofte drives gjennom felleskontrollerte driftsordninger eller tilsvarende samarbeidsformer, krever anvendelsen av IFRS 16 en evaluering av om deltakerne i fellesskap eller operatøren skal anses som leietaker i den enkelte avtale og følgelig hvorvidt disse kontraktene skal reflekteres brutto (100 %) i operatørens regnskaper, eller i samsvar med hver enkelt deltakers relative andel av leieavtalen.

I mange situasjoner hvor en operatør alene signerer en leiekontrakt for en eiendel som Skal benyttes i en spesifikk felleskontrollert virksomhet, gjør operatøren dette implisitt eller eksplisitt på vegne av den felleskontrollerte virksomheten. I enkelte jurisdiksjoner, og for Equinor er det viktig ettersom dette inkluderer den norske kontinentalsokkelen, etablerer konsesjonene gitt av myndighetene både en plikt og rett for en operatør til å inngå nødvendige avtaler på vegne av en felleskontrollert driftsordning (lisens).

I tråd med vanlig praksis innen oppstrømsaktiviteter organisert som felleskontrollerte driftsordninger forvalter operatøren leieavtalen, foretar betalinger til utleier og viderebelaster deretter hver partner deres respektive andel av leiebetalinger. I hvert enkelt slikt tilfelle er det nødvendig å avgjøre hvorvidt operatør er eneleietaker i den eksterne leieavtalen, og i så fall hvorvidt viderebelastningene til lisenspartnerne vil kunne anses som framleie, eller hvorvidt det reelt

sett er den felleskontrollerte driftsordningen som er leietaker, der hver av deltakerne regnskapsfører sin forholdsmessige andel av leieavtalen. I tilfeller der alle deltakere i en lisens er vurdert å dele primæransvaret for leiebetalinger under en leiekontrakt, innregner

Equinor leieforpliktelser og bruksrettseiendeler netto, basert på Equinors eierinteresse i lisensen. Når Equinor vurderes å ha primæransvaret for de eksterne leiebetalingene, regnskapsfører Equinor leieforpliktelsene brutto (100 %). Dersom det vurderes å eksistere en finansiell framleieavtale mellom Equinor og en lisens, vil Equinor fraregne en andel av bruksrettseiendelen tilsvarende ikke-operatørenes andel av leieavtalen, og i stedet innregne en tilsvarende finansiell leieavtale-fordring. Finansiell framleie vil typisk eksistere i tilfeller hvor Equinor inngår en kontrakt i eget navn, hvor selskapet har primæransvaret for de eksterne leiebetalingene, den leide eiendelen kun Skal benyttes på en spesifikk lisens og hvor kostnader og risiko knyttet til bruken av denne eiendelen bæres av den spesifikke lisensen. Konklusjonen på disse spørsmålene vil være avhengig av faktum og omstendigheter i hvert enkelt tilfelle, og kan variere mellom kontrakter og mellom legale jurisdiksjoner.

Kilde: Equinor ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 25.

Det følger eksplisitt av enkelte standarder at selskapet må gi opplysninger om hvordan regnskapsprinsippene anvendes. For eksempel krever IAS 40 at det gis opplysninger om de kriteriene som er utviklet av selskapet for å skille investeringseiendom fra eierbenyttet eiendom og fra eiendom som holdes for salg som en del av ordinær virksomhet, når klassifiseringen av eiendommen er vanskelig (IAS 1.124).

I en del tilfeller kan prinsippanvendelsen fremstå som kompleks, for eksempel fordi en transaksjon omfatter bruk av flere regnskapsstandarder. I kontrakter med både en leiekomponent og en tjenesteavtale må utleier anvende både IFRS 16 og IFRS 15, og prinsippinformasjon vil i slike tilfeller ofte være vesentlig for brukeren ettersom samspillet mellom de ellers «standardiserte» prinsippene kan være mindre tilgjengelig.

Når et selskap har identifisert hvilke prinsipper som må opplyses om i regnskapet, er neste steg å avklare hvilken informasjon om prinsippene som er vesentlig. Generisk og generell informasjon hentet fra de relevante standardene kan som nevnt over i enkelte tilfeller være vesentlig, men selskapsspesifikk informasjon som redegjør for anvendelsen av prinsippene gitt selskapets egne omstendigheter, herunder skjønn utøvd, er som regel langt mer nyttig for brukerne, og dermed vesentlig.

Praksiseksempel 1.13 Prinsippinformasjon

Telenor ASA gir informasjon om hvilke vurdering som er gjort for spektrum lisenser i forhold til IFRS 16.3-4 og 26:

Telenor har valgt å regnskapsføre spektrum lisenser som leieavtale hvor den identifiserte eiendelen representerer eksklusiv tilgang til Visse frekvenser i leieperioden. Telenor har også leieavtaler relaterte til passiv infrastruktur i mobilnettet som tårn og kabler i tillegg til tomter og eiendommer. Se note 29 for mer informasjon om leieforpliktelser.

Regnskapsprinsipper
Telenor innregner en leieforpliktelse og en tilhørende bruksretteiendel på iverksettelsestidspunktet for leieavtalen der Telenor har rett til å bestemme bruken og rett til å få praktisk talt alle de økonomiske fordelene ved bruken av den identifiserte eiendelen i hele bruksperioden. Telenor har valgt å regnskapsføre spektrum lisenser som leieavtale, der den identifiserte eiendelen er eksklusiv tilgang til frekvenser innenfor et gitt område over hele bruksperioden. Leiebetalinger knyttet til kortsiktig leieavtaler (mindre enn 12 måneder) og leieavtaler der den underliggende eiendelen har lav verdi (dvs. i hovedsak leid kontorutstyr) innregnes som en kostnad lineært over leieperioden. Unntaket for kortsiktige avtaler benyttes ikke for avtaler om leie av spektrum lisenser eller leieavtaler som inneholder en kjøpsopsjon.

Leieforpliktelser måles til nåverdien av leiebetalingene over leieperioden og inkluderer faste betalinger, betalinger som i all hovedsak er faste, ikke-leie komponenter, restverdibeløp og leieinsentiver. Leiebetalingene inkluderer også utøvelseskursen for en kjøpsopsjon, dersom Telenor med rimelig sikkerhet vil utøve denne opsjonen og oppsigelsesgebyr når oppsigelse er forventet. Variable leiebetalinger som for eksempel lisensbetalinger hvor leien er basert på inntekter utgiftsføres løpende.

Ved beregningen av nåverdien av leiebetalingene benytter Telenor den marginale lånerenten på iverksettelsestidspunktet dersom leieavtalens implisitte rente ikke lett kan fastsettes. Den inkrementelle lånerenten er basert på det respektive lands risikofrie rente for perioden som tilsvarer leieperioden, justert for egen kredittrisiko. Datterselskaper med ekstern finansiering benytter den eksterne lånerenten som tilsvarer leieperioden.

Den uoppsigelige leieperioden er grunnlaget for leieforpliktelsen, og perioder som omfattes av opsjoner for å forlenge eller si opp leieavtalen inkluderes bare når det er rimelig sikkert at leieperioden vil bli forlenget. Leieforpliktelsen måles på nytt hvis leieperioden eller leiebetalingene endres, eller det er andre endringer i avtalen. Betydelige beløp betalt på forhånd på spektrum og andre leiekontrakter innregnes som forskuddsbetaling frem til startdato.

Bruksrettseiendeler måles til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger og justert for eventuelle nye målinger av leieforpliktelsene. Anskaffelseskost inkluderer også estimerte kostnader Telenor vil pådra seg knyttet til demontering og fjerning av den underliggende eiendelen, gjenoppretting av stedet der enheten er plassert, eller gjenoppretting av den underliggende eiendelen til den stand som vilkårene i leieavtalen krever. Ikke-refunderbar merverdiavgift er inkludert som initielle direkte kostnader. Bruksretteiendelen avskrives lineært over den perioden som er kortest av eiendelens utbyttbare levetid og leieperioden. Bruksrettseiendeler der det er rimelig sikkert at Telenor vil utøve en kjøpsopsjon ved utløpet av leieperioden, avskrives ikke.

Kilde: Telenor ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 16

I praksis kan grensedragningen mellom vesentlig og uvesentlig prinsippinformasjon være vanskelig å trekke, og vil i mange tilfeller være veldig skjønnsmessig. Enkelte velger derfor i realiteten ikke å ta stilling til dette, men i stedet å inkludere

både vesentlig og uvesentlig prinsippinformasjon. Dette er en uheldig praksis, ettersom uvesentlig informasjon kan tilsløre vesentlig informasjon. Slik tilsløring er ikke tillatt (IAS 1.117D).

Teorieksempel 1.6: Tilsløring av vesentlig informasjon

I praksis er det ikke uvanlig at informasjon om estimatusikkerhet (se kapittel 1.4.3) blander vesentlig og uvesentlig informasjon. For eksempel opplyser flere selskaper om opp til åtte-ti kilder til estimatusikkerhet, mens det reelle antall kilder til *vesentlig* estimatusikkerhet kanskje er to eller tre. Effekten av denne praksisen er at brukerne ikke får den høyst relevante informasjonen som IFRS forutsetter, ettersom brukeren ikke vet hvilket av de åtte-ti kildene som faktisk innebærer betydelig risiko for vesentlig justeringer i neste regnskapsår.

1.4.3 Estimatusikkerhet

I flere offentlige brev til børsnoterte selskaper har Finanstilsynet påpekt manglende opplysninger om estimatusikkerhet. Kravet er at man skal opplyse om de forutsetninger for fremtiden og andre viktige kilder til estimatusikkerhet ved slutten av rapporteringsperioden som innebærer en betydelig risiko for en vesentlig justering av den balanseførte verdien av eiendeler og forpliktelser i løpet av det neste regnskapsåret (IAS 1.125). Opplysningskravet gjelder for estimater som krever ledelsens vanskeligste, mest subjektive eller komplekse vurderinger (IAS 1.127).

Det er ikke krav om å gi opplysninger om estimatusikkerhet dersom eiendelene og forpliktelsene måles til virkelig verdi basert på noterte markedspriser (IAS 1.128). Dette skyldes at en eventuell endring i verdi vil skyldes forhold som ikke beror på ledelsens subjektive vurderinger.

Praksis er svært forskjellig med hensyn til detaljnivå og omfang av den informasjonen som gis. Generelt er den informasjonen som gis om usikkerhet i estimatene i liten grad selskapsspesifikk og den er derfor mindre relevant for brukerne av regnskapene. Kravene til å gi informasjon om estimatusikkerhet øker naturligvis med økt økonomisk usikkerhet. De siste årene, og særlig i kjølvannet av Covid-pandemien og pågående kriger har det generelt vært betydelig økonomisk usikkerhet. Likevel gis det fortsatt mye generell og begrenset informasjon om estimatusikkerhet i finansregnskapet. Det er vanligst å gi opplysninger om estimatusikkerhet i beregninger knyttet til nedskrivningsvurderinger og pensjoner.

Opplysninger om estimatusikkerhet kan gis i egen note eller sammen med informasjon i andre noter. For utstederne på Oslo Børs er det varierende praksis. Enkelte velger en egen note. Andre velger å presentere disse opplysningene sammen med andre opplysninger, eksempelvis regnskapsprinsipper. I tilfeller hvor estimatusikkerhet presenteres sammen med regnskapsprinsipper, bør det være et tydelig skille mellom disse.

Det kan være hensiktsmessig at opplysninger om estimatusikkerhet er blant de første opplysningene som gis i notene for å gjøre regnskapsbrukeren oppmerksom på skjønnsmessige vurderinger som er iboende i de presenterte tallene. I noter hvor det presenteres opplysninger hvor det er estimatusikkerhet, bør det opplyses om usikkerhet i estimatene, alternativt henvises til den delen av notene hvor det er redegjort for estimatusikkerhet.

Arten og omfanget av opplysninger om estimatusikkerhet varierer avhengig av arten av forutsetningen og andre forhold. Følgende er eksempler på hvilke typer opplysninger et selskap kan gi (IAS 1.129):

1. Arten av forutsetningen eller annen estimeringsusikkerhet
2. De balanseførte verdienes sensitivitet overfor metodene, forutsetningene og estimatene som ligger til grunn for beregningen av dem, herunder årsakene til sensitiviteten
3. Den forventede avklaringen av en usikkerhet samt angivelse av hvilke utfall innenfor et rimelig mulighetsområde som kan forventes i løpet av det neste regnskapsåret med hensyn til den balanseførte verdien av de berørte eiendelene og forpliktelsene, og
4. En forklaring av endringer som er foretatt av tidligere forutsetninger med hensyn til disse eiendelene og forpliktelsene, dersom usikkerheten forblir uavklart

---

Praksiseksempel 1.14 Kilder til usikkerhet i estimater

Equinors estimering av olje- og gassreserver har vesentlig innvirkning på regnskapet. Nedenfor er Equinors beskrivelse av usikkerheten i estimatene.

Estimatusikkerhet knvttet til fastsettelse av olie- oq qassreserver

Reservemengder er per definisjon oppdaget gjenværende, utvinnbare og økonomiske. Utvinnbare mengder olje og gass er alltid usikre. Å estimere reserver er komplisert og basert på høy grad av faglige vurderinger som involverer geologiske og tekniske vurderinger av stedlig mengde hydrokarbonvolumer, produksjon, historisk utvinnings- og prosesseringsutbyttefaktorer samt kapasitet på installerte anlegg. Påliteligheten av disse estimatene avhenger av både kvaliteten og tilgjengeligheten av de tekniske og økonomiske dataene og effektiviteten i utvinning og prosessering av hydrokarboner.

Estimatusikkerhet knyttet til sikre olie- og gassreserver

Sikre olje- og gassreserver kan ha vesentlig innvirkning på bokført verdi av produserende olje- og gasseiendeler, ettersom endringer i sikre reserver. kan ha en vesentlig virkning på beregningen av produksjonsenhetsavskrivninger. Sikre olje- og gassreserver representerer beregnede mengder olje og gass som. basert på analyser av geologiske og tekniske data. med rimelig grad av sikkerhet kan utvinnes fra kjente reservoarer under gjeldende økonomiske. driftstekniske og regulatoriske

forhold på det tidspunktet reserveestimatet blir utarbeidet. Estimatene for økonomisk utvinnbare reserver inkluderer kun produksjon av volumer i perioden som omfattes av gjeldende produksjonstillatelse. med mindre forlengelse påviselig kan forventes med rimelig grad av sikkerhet. Når det gjelder fremtidige utvinningsprosjekter. er slike kun inkludert i estimatet på sikre reserver dersom det foreligger en betydelig forpliktelse til prosjektfinansiering og -gjennomføring og kun dersom relevante godkjenninger fra myndigheter foreligger eller er tilstrekkelig sikre.

Sikre reserver deles inn i sikre utbygde og sikre ikke utbygde reserver. Sikre utbygde reserver utvinnes fra eksisterende brønner med eksisterende utstyr og driftsmetoder. eller der kostnaden knyttet til nødvendig utstyr er relativt liten sammenlignet med kostnadene for en ny brønn. Sikre. ikke utbygde reserver utvinnes fra nye brønner eller områder der boring ennå ikke er foretatt. eller fra eksisterende brønner når en relativt stor del av kapitalutgifter er påkrevd. Brønnlokasjoner der boring ikke er gjennomført kan klassifiseres som sikre ikke utbygde reserver når det er utarbeidet en utbyggingsplan som indikerer at boring etter planen vil skje innen fem år. med mindre særlige omstendigheter forsvarer en lengre tidshorisont. Slike særlige omstendigheter vil for eksempel omfatte felt som krever store innledende investeringer i offshore infrastruktur. slik som for mange felt på norsk sokkel. hvor boring av brønner er planlagt å fortsette over en mye lengre periode enn fem år. For ukonvensjonelle reservoarer, der løpende boring av nye brønner utgjør en betydelig del av investeringene, som for eksempel for landeiendeler i USA er sikre reserver alltid begrenset til sikre brønnlokasjoner som etter planen skal bores i løpet av fem år.

Equinors eksperter har estimert Equinors sikre olje- og gassreserver på basis av bransjestandarder og regler og kriterier for tilleggsopplysninger regulert av det amerikanske kredittilsynet (Securities and Exchange Commission — SEC regulations S-K og S-X), samt kravene stilt av det amerikanske Financial Accounting Standards Board (FASB) til tilleggsopplysninger om produksjonsvirksomheten for oje og gass Reserveestimatene baseres på anvendelsen av et 12 måneders prisgjennomsnitt. samt på eksisterende økonomiske forhold og driftsmetoder. og med en stor grad av sikkerhet (minst 90 % sannsynlighet) for at reservene vil bli utvunnet. Equinors reserver er vurdert av en uavhengig tredjepart. og resultatet av denne vurderingen er ikke vesentlig forskjellig fra Equinors egne estimater

Estimatusikkerhet knyttet til forventede - gg gassreserver

Endringer i de forventede reservene. kan vesentlig påvirke nedstengnings- og fjerningsforplikte' sesbeløp. som en følge av endret tidspunkt for fjerningsaktivitetene samt bruksverdiberegninger for oppstrømseiendeler som kan ha konsekvenser for testing for tap ved verdifall og også balanseføring av utsatte skattefordeler Forventede olje- og gassreserver er estimerte genværende kommersielt utvinnbare volumer fra produserende felt eller fra prosjekter besluttet for utbygging, basert på Equinors vurdering av framtidige økonomiske fcrhold_ I henhold til Equinors interne retningslinjer e- forventede reserver definert som 'fremtidsrettede middelreserveö når de er basert på en stokastisk prediksjonstilnærming. I noen tilfeller brukes en deterministisk prediksjonsmetode. der forventede reserver er det deterministiske base case eller beste estimat Forventede reserver er derfor normalt større enn sikre reserver som er i tråd med SECs regelverk. og som representerer estimater med høy konfidens, og minst 90 % sannsynlighet for utvinning nar sannsynlighetsberegninger benyttes. Forventede olje- og gassreserver estimeres av Equinors eksperter pd basis av bransjestandarder og er klassifisert i henhold til det norske Oljedirektoratets ressursklassifikasjonssystem.

Kilde: Equinor ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 12.

1.4.4 Kapitalstyring

Selskapets kapitalnivå og hvordan kapitalen styres er viktig informasjon for at brukerne av finansregnskapet skal kunne vurdere selskapets risikoprofil og selskapets evne til å tåle uforutsette negative hendelser eller evne til å utnytte strategiske muligheter, for eksempel å kunne gjøre betydelige investeringer eller oppkjøp. I tillegg vil kapitalnivå og kapitalstyring kunne påvirke et selskaps evne til å utbetale utbytte. Som en følge av dette krever IAS 1.134 at det gis opplysninger som gjør det mulig for brukerne av finansregnskapet å vurdere selskapets mål, prinsipper og fremgangsmåter for kapitalstyring.

IAS 1.135 spesifiserer hvilke opplysninger som skal gis. I praksis ser en at selskapene gir ulik grad av informasjon om kapitalnivå og kapitalstyring. Selskapene skal blant annet kvantifisere hva selskapet definerer som kapital (noen selskaper anser for eksempel enkelte former for finansielle forpliktelser som del av selskapets kapital, mens andre trekker ut deler av egenkapitalen ved vurdering av hva som anses som kapital), og opplyse om selskapets hovedprioriteringer (som sterk finansiell stilling og fleksibilitet), hva en styrer etter (for eksempel definerte nøkkeltall og eventuelt en definert kredittvurdering), og hvilke prosesser selskapet har (som for eksempel hvordan selskapet benytter muligheten til å utstede nye aksjer eller gjeld eller regulerer utbytte til aksjonærene).

Selskapet bør også opplyse om utbyttepolitikk (inkludert faktisk utbytte) og eventuell strategi for tilbakekjøp av selskapets aksjer. I den grad lånevilkår er relevante for kapitalstyringen, noe som normalt er tilfellet for selskaper med stresset finansiering, må utfyllende informasjon om betingelsene gis (se også kapittel 1.2.2, herunder teorieksempel 1.1, og omtale av lånevilkår i kapittel 1.3.2). Selskapet baserer disse opplysningene på den informasjon som gis internt til nøkkelpersoner i selskapets ledelse.

Praksiseksempel 1.15 Opplysninger om kapitalstyring

Eksemplet nedenfor er hentet og oversatt til norsk fra Good Group, EYs eksempelregnskap for 2023, og viser opplysninger om kapitalstyring.

6. Kapitalstyring

For kapitalstyringsformål inngår utstedt kapital, konvertible preferanseaksjer, overkurs og alle andre egenkapitalreserver henførbare til aksjeeierne i morselskap i kapitalen. Hovedformålet med konsernets kapitalstyring er å maksimere aksjonærverdiene.

Konsernet styrer sin kapitalstruktur og gjør justeringer på bakgrunn av økonomiske forhold og krav i de finansielle betingelsene. For å opprettholde og justere kapitalstrukturen kan konsernet justere utbyttebetalingene til aksjonærene, tilbakebetale kapital til aksjonærene eller utstede nye aksjer. Konsernet følger opp kapitel ved bruk av et giringsforhold. Giringsforholdet

fremkommer som «netto gjeld» delt på totalkapital pluss netto gjeld. Konsernets retningslinjer er å holde giringsforholdet mellom 20 % og 40 %. Netto gjeld inkluderer rentebærende lån, leverandørgjeld og annen kortsiktig gjeld minus kontanter og kortsiktige innskudd, ekskludert avviklet virksomhet.

Tall i 1000 euro	**2023**	**2022**
Rentebærende forpliktelser og lån bortsett fra konvertible preferanseaksjer	22 201	23 811
Leverandørgjeld og annen kortsiktig gjeld	16 969	20 023
Minus: Kontanter og kortsiktige innskudd	(17 528)	(14 916)
Netto gjeld	**21 642**	**28 918**
Konvertible preferanseaksjer	2 778	2 644
Egenkapital	58 273	45 102
Totalkapital	61 051	47 746
Kapital og netto gjeld	**82 693**	**76 664**
Giringsforhold	26 %	38 %

For å oppnå dette hovedformålet tilstreber konsernet blant annet å sikre at konsernet oppfyller sine finansielle betingelser knyttet til rentebærende lån som definerer kravene for kapitalstrukturen. Brudd på de finansielle betingelsene vil gi banken rett til å umiddelbart kreve tilbakebetaling av lånene. Det har ikke vært noen brudd på de finansielle betingelsene for noen av de rentebærende lånene i inneværende periode.

Kilde: EY Good Group International Limited, Illustrative consolidated financial statements for the year ended 31 December 2023, note 6, side 72.

Ved å gi gode opplysninger om kapitalkrav og kapitalstyring vil regnskapsbrukerne få bedre grunnlag til å vurdere et selskaps risikoprofil og evnen til å håndtere uventede negative hendelser. I tillegg vil regnskapsbrukerne få opplysninger som kan være nyttige for å kunne estimere fremtidige utbytter.

1.4.5 Opplysninger om ny standard som er offentliggjort, men ikke trådt i kraft

IAS 8.30 slår fast at selskaper skal gi informasjon som er relevant for å kunne vurdere mulig virkning ved anvendelse av en ny standard som er offentliggjort, men ennå ikke trådt i kraft. Selskapet skal opplyse om mulig virkning på regnskapet i den perioden standarden anvendes første gang. I henhold til IAS 8.31 skal selskapet overveie å opplyse om:

1. Navnet på den nye standarden eller tolkningen
2. Arten av den eller de forestående endringene i regnskapsprinsipper

3. Tidspunktet da anvendelsen av standarden eller tolkningen kreves påbegynt
4. Tidspunktet da selskapet planlegger å anvende standarden eller tolkningen første gang, og
5. Enten en drøftelse av den virkning førstegangsanvendelsen av standarden eller tolkningen forventes å ha på selskapets finansregnskap, eller, dersom denne virkningen ikke er kjent eller ikke med rimelighet kan estimeres, en angivelse av dette faktum

---

Praksiseksempel 1.16 Ny standard som er offentliggjort men ikke trådt i kraft

IFRS 17 trådte i kraft 1. januar 2023. Nedenfor vises DNBs omtale av standarden i årsregnskapet for 2022.

I mai 2017 publiserte IASB den nye standarden IFRS 17 Forsikringskontrakter, som erstattet IFRS 4 Forsikringskontrakter og angir nye prinsipper for innregning, måling, presentasjon og opplysninger om forsikringskontrakter. I juni 2020 vedtok IASB enkelte endringer i standarden. Standarden ble godkjent av EU i november 2021, men med et valgfritt unntak for kravet om årlige kohorter («carve-out») for livsforsikringskontrakter som innehar Visse egenskaper.

DNB har førstegangsanvendt IFRS 17 fra 1 januar 2023. Implementeringen av den nye standarden har medført betydelige endringer til konsernets regnskapsføring av forsikrings- og gjenforsikringskontrakter. IFRS 17 krever sammenliknbare tall for 2022. Samtidig vil DNB-konsernet endre klassifiseringen av enkelte finansielle instrumenter under IFRS 9.

De nye reglene innebærer en ny målemetode for DNB-konsernets forsikringsforpliktelser innenfor livsforsikring, hvor de estimerte framtidige kontantstrømmer i forsikringskontraktene skal neddiskonteres med en markedsrente. Dette påvirker overgangseffekten 1. januar 2022, regnskapsførte forpliktelser og framtidige resultater. Det blir også vesentlige endringer fra tidligere presentasjon i resultatregnskapet, hvor driftskostnader knyttet til forsikringskontrakter etter de nye reglene inngår under netto driftsinntekter i resultatregnskapet, mot tidligere presentasjon under driftskostnader.

Enkelte investeringskontrakter, inkludert unit link-kontrakter og innskuddspensjonsordninger, faller utenfor IFRS 17-reglene og vurderes under reglene for finansielle instrumenter i IFRS 9.

Den totale implementeringseffekten av IFRS 17, med tillegg av effekten av endret målemetode for finansielle instrumenter, er 9 823 millioner kroner etter skatt, og vil redusere konsernets egenkapital på implementeringstidspunktet 1. januar 2022 tilsvarende. Sammenliknet med IFRS 4-reglene, vil engangseffekten på egenkapital bli kompensert for med positive resultater i framtidige perioder.

Regnskapsprinsipper

Forsikringskontrakter er kontrakter der konsernet påtar seg en betydelig forsikringsrisiko fra en forsikringstaker ved å samtykke i å betale erstatning til forsikringstakeren dersom en angitt usikker framtidig hendelse påvirker forsikringstakeren negativt. Investeringskontrakter med skjønnsmessige deler er også klassifisert som forsikringskontrakter. I konsernet utstedes forsikringskontrakter av det heleide datterselskapet DNB Livsforsikring (et livsforsikringssel-

skap). Produkter som tilbys av DNB Livsforsikring og er klassifisert som forsikringskontrakter omfatter tradisjonelle garanterte produkter (ytelsesbasert pensjon, fripoliser, gamle individuelle produkter og garantikonto), risikopensjoner og personalforsikring. Forsikringskontrakter presenteres som «forsikringsforpliktelse» i balansen. I tillegg brukes gjenforsikringskontrakter for å redusere risikoeksponeringen. Disse kontraktene er presentert som «forsikringsforpliktelse» eller «andre eiendeler» i balansen.

Flere investeringskontrakter (herunder unit link-kontrakter) og innskuddspensjon i DNB Livsforsikring klassifiseres ikke som forsikringskontrakter. Disse kontraktene klassifiseres og måles som finansielle instrumenter (IFRS 9).

Målemetode

Hovedtrekkene i den generelle målemodellen (GMM) for måling av forsikringsforpliktelser er:

- Kontantstrømmer for oppfyllelse måles som nåverdien av estimerte framtidige kontantstrømmer. Beregningene er gjort på gruppenivå for forsikringskontrakter.
- Forpliktelsene inkluderer en estimert kontraktsregulert tjenestemargin (CSM), som utgjør ikke-opptjent gevinst-elementet i forsikringskontraktene. CSM resultatføres over forsikringskontraktenes dekningsperiode.
- Visse endringer i estimatet for nåverdien av framtidige kontantstrømmer justeres mot CSM og regnskapsføres i resultatregnskapet over den gjenværende perioden som dekkes av de aktuelle kontraktene. Effekten av endringer i diskonteringsrente og andre finansielle effekter presenteres i resultatregnskapet. DNB har valgt å ikke benytte OCI-opsjonen som er tillatt etter IFRS 17.

Kilde: DNB ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note K52

I praksis er ofte informasjonen som gis om nye standarder, endringer i standarder og nye tolkningsuttalelser generisk og lite informativ. Desto lenger frem ikrafttredelsen er, og desto mindre selskapsspesifikk og konkret vil naturligvis informasjonen som kan gis med tilstrekkelig grad av pålitelighet være. Men når en endring trådte i kraft 1. januar i året som det aktuelle finansregnskapet godkjennes for offentliggjøring (for eksempel en endring trådte i kraft 1. januar 2024, og regnskapet for 2023 blir godkjent for offentliggjøring 1. mars 2024) kan det forventes at selskaper har god oversikt over effekten av endringen. I så fall må denne informasjonen gis i regnskapet. En annen observasjon fra praksis er at selskapene ofte gir omfattende og ordrik omtale av endringer som ikke har betydning, eller forventes kun å ha uvesentlig effekt på selskapenes regnskap. Denne praksisen representerer unødvendig tilsløring av relevant informasjon i regnskapet og bør unngås. I slike tilfeller vil god praksis være å opplyse kort at endringen ikke forventes å få betydning for selskapets regnskap, om brukerne rimelig kunne forvente at endringen ville få betydning. I motsatt fall, om endringen gjelder et krav eller en standard

som åpenbart ikke er relevant for selskapet, kan det være en rimelig løsning å ikke omtale endringen.

1.4.6 Pliktige tilleggskrav etter regnskapsloven

Anvendelse av IFRS er regulert i regnskapsloven § 3-9. Selv om man avlegger regnskapet etter IFRS i samsvar med regnskapsloven § 3-9, er det enkelte tilleggskrav til noteopplysninger som følger av regnskapslovens kapittel 7.

Nedenfor gir vi en oppsummering av tilleggskrav etter regnskapsloven:

1. Opplysninger om antall årsverk
2. Opplysninger om ytelser til ledende ansatte
3. Opplysninger om godtgjørelse til revisor
4. Opplysninger om lån og sikkerhetsstillelse til ledende ansatte, tillitsvalgte og aksjeeiere
5. Opplysninger om lokasjon og eierandel i datterselskap, tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet
6. Opplysninger om antall aksjer og største aksjeeiere
7. Opplysninger om obligatorisk tjenestepensjon
8. Opplysninger om egne aksjer

For en utførlig fremstilling av hvilke krav til opplysninger som følger av regnskapslovens kapittel 7 henvises det til de aktuelle paragrafer.

Tilleggskravene etter regnskapsloven vil delvis være overlappende med opplysningskrav etter IFRS. For eksempel krever både IAS 24.17 og regnskapsloven § 7-31b opplysninger om godtgjørelse til ledende ansatte, men de er har ulike krav når det gjelder spørsmålet om disse opplysningene skal gis på personnivå eller på gruppenivå.

Det er viktig å være oppmerksom på IAS 1.38 som – uten unntak – krever sammenligningsinformasjon for tidligere perioder som er inkludert i regnskapet. Dette kravet gjelder både informasjon som ikke kreves direkte av IFRS og som følgelig inkluderes på frivillig grunnlag, og informasjon som inkluderes som følge av nasjonale særkrav. I regnskapsloven kapittel 7 fremgår det eksplisitt hva slags informasjon som omfattes av kravet til sammenligning. Det gjelder for eksempel ikke kravet til informasjon om ytelser til ledende personer i § 7-31b. I et IFRS-regnskap må det imidlertid gis sammenligningsinformasjon etter IAS 1.38 også for opplysninger som gis etter regnskapsloven § 7-31b.

1.4.7 Andre viktige noteopplysninger

For mange selskaper er informasjon om nedskrivninger og gjennomførte nedskrivningstester, segmentopplysninger, pensjoner og gjennomførte virksomhetstransaksjoner viktig informasjon for å forstå regnskapet. Vi viser til egne artikler i denne boken for en nærmere redegjørelse av disse områdene.

1.4.8 Effektiv kommunikasjon

Som nevnt innledningsvis har det i stadig økende grad vært rettet fokus på effektiv kommunikasjon i årsregnskapene, og flere selskaper har de siste årene endret måten den finansielle informasjonen presenteres på i regnskapene. Formålet er å gjøre relevant og vesentlig informasjon mer tilgjengelig for brukeren ved å endre strukturen på årsregnskapet med noter.

Eksempler på endringer kan være å endre rekkefølgen på noteopplysninger, ta i bruk grafer og figurer eller å bruke uthevet skrift for å trekke fokus mot presumptivt viktigere informasjon.

Enkelte selskaper har fordelt informasjon som tradisjonelt er gitt i notesettet, eksempelvis i prinsippnoten, ut på de relevante notene for at brukerne enklere skal se sammenhengen mellom relevante regnskapsprinsipper, informasjon om estimatusikkerhet og selskapets resultater og finansielle stilling.

Noen har også forsøkt å styrke linken til øvrig kommunikasjon fra ledelsen, for å hjelpe brukeren til å forstå hva ledelsen fokuserer på og mener er viktig, enten ved å ta inn ledelseskommentarer direkte i årsregnskapet, eller ved å henvise til informasjon som ligger utenfor årsregnskapet.

Praksiseksempel 1.17 Effektiv kommunikasjon

Orkla ASA har søkt å gjøre informasjonen mer tilgjengelig for leseren ved å samle informasjon om regnskapsprinsipper, estimatusikkerhet og informasjon om de relevante resultat og balansepostene for et område i én note, som i note 20 nedenfor. Noten viser også hvordan man ved å være bevisst på oppsettet og gjennom bruk av virkemidler som tekstbokser og farger kan systematisere informasjonen, samt trekke oppmerksomheten mot informasjon ledelsen mener er sentral for forståelsen av temaet.

Regnskapsprinsipper

Varige driftsmidler omfatter eiendom, anlegg og utstyr som er beregnet for produksjon, levering av varer eller administrative formål, og som har varig levetid. Disse balanseføres til kost fratrukket eventuelle akkumulerte av- og nedskrivninger. Utgifter til løpende vedlikehold av driftsmidler kostnadsføres som driftskostnader, mens større periodiske vedlikehold og utskiftninger eller forbedringer tillegges driftsmidlenes kostpris. Driftsmidler med ubegrenset levetid avskrives ikke (tomt og lignende), mens andre driftsmidler avskrives lineært over utnyttbar levetid. Utrangeringsverdi hensyntas (gjelder spesielt for eiendommer), og avskrivningsplanen

gjennomgås årlig. Dersom det finnes indikasjoner på at et driftsmiddel har falt i verdi, blir driftsmiddelet nedskrevet til gjenvinnbar verdi, dersom denne er lavere enn regnskapsført verdi.

Ved en analyse av virkelig verdi i forbindelse med oppkjøp henføres mer-/mindreverdier til aktuelle eiendeler, slik at disse blir balanseført til konsernets anskaffelseskost. Finansieringsutgifter ved tilvirkning av egne driftsmidler balanseføres, se note 15.

Estimatusikkerhet

Verdsetting av og estimert utnyttbar levetid for varige driftsmidler bygger på fremtidsinformasjon og vil alltid være beheftet med en Viss grad av usikkerhet. Spesielt i en situasjon hvor konsernet planlegger store endringer i produksjonsstruktur og antall produksjonssteder, vil vurderinger knyttet til ulike produksjonsanlegg komme i ekstra fokus. De ulike produksjonsstedene er løpende vurdert ut fra en fortsatt drift tankegang, men i en situasjon hvor endret organisering kan bety at enkelte anlegg vil bli lagt ned eller reorganisert, vil disse vurderingene løpende måtte endres og kan føre til at både mer- og mindreverdier avdekkes. Det vurderes også løpende om klimarisiko kan ha betydning for levetiden for konsernets driftsmidler. Det er vurdert pr. 31. desember 2022 at klimarisiko ikke vil påvirke levetiden for noen av konsernets driftsmidler.

Det ble gjennomført investeringer i varige driftsmidler på 2,7 mrd. kroner i 2022. Det største prosjektet var byggingen av ny kjeksfabrikk i Latvia. Det ble i tillegg foretatt investeringer i økt produksjons- og lagerkapasitet hovedsakelig i Orkla Foods Europe, Orkla Food Ingredients og Orkla Care.

Se note 35 for informasjon om pant og pantstillelser knyttet til konsernets driftsmidler.

Varige driftsmidler

Beløp i mill. NOK	Tomter, bygninger, annen fast eiendom	Maskiner anlegg	Annlegg utførelse	Driftsløsøre, transportmidler, IT-utstyr etc.	Sum
Balanseført verdi 1.1.2021	**7 302**	**5 145**	**1 943**	**593**	**14 983**
Investeringer	142	592	1 705	137	2 576
Salg/utrangering	(7)	(67)	-	(5)	(79)
Oppkjøp av selskaper	231	206	9	77	523
Overført anlegg under utførelse/ reklassifiseringer	160	503	(1 570)	393	(514)[1]
Nedskrivninger	(5)	(3)	-	(1)	(9)
Avskrivninger	(330)	(823)	-	(245)	(1 398)
Omregningsdifferanser	(103)	(160)	(56)	(29)	(348)
Balanseført verdi 31.12.2021	**7 390**	**5 393**	**2 031**	**920**	**15 734**
Investeringer	124	438	1 934	165	2 661
Salg/utrangering	(15)	(22)	-	(6)	(43)
Oppkjøp av selskaper	274	244	6	6	530
Salg av selskaper	(46)	(5)	(4)	(1)	(56)
Overført anlegg under utførelse/ reklassifiseringer	723	764	(1 759)	94	(178)[1]
Nedskrivninger	(4)	(27)	-	-	(31)
Avskrivninger	(341)	(897)	(20)	(260)	(1 518)
Omregningsdifferanser	102	79	74	5	260
Balanseført verdi 31.12.2022	**8 207**	**5 967**	**2 262**	**923**	**17 359**
Opprinnelig kost 1.1.2022	13 001	17 460	2 031	3 072	35 564
Akkumulerte av- og nedskrivninger	(5 611)	(12 067)	-	(2 152)	(19 830)
Balanseført verdi 1.1.2022	**7 390**	**5 393**	**2 031**	**920**	**15 734**
Opprinnelig kost 31.12.2022	14 071	19 138	2 264	3 309	38 782
Akkumulerte av- og nedskrivninger	(5 864)	(13 171)	(2)	(2 386)	(21 423)
Balanseført verdi 31.12.2022	**8 207**	**5 967**	**2 262**	**923**	**17 359**
Lineære avskrivninger	2-4 %	5-15 %	-	15-25 % IT-utstyr: 16-33 %	

Kilde: Orkla ASA, Årsrapport 2022, note 20.

1.4.9 Alternative Performance Measures (APM) og bruk av mellomresultater i årsregnskapet

Det er få bestemmelser under IFRS som direkte regulerer formatet på de primære regnskapsoppstillingene. Enkelte regnskapslinjer er obligatoriske, men kun i de tilfeller de er vesentlige. Selskapene er derfor i stor grad overlatt til å bruke skjønn i vurderingen av om det er nødvendig å inkludere ytterligere regnskapslinjer eller mellomresultater for å bidra til at brukerne av regnskapet enklere skal kunne forstå selskapets resultater og finansielle stilling. Mange selskaper velger derfor å inkludere regnskapslinjer eller mellomresultater som ikke er definert under IFRS, ofte benevnt *alternative resultatmål* som er en oversettelse av *Alternative Performance Measures (*APM). Ledelsen i et selskap kan for eksempel velge å presentere resultatstørrelser justert for effekter av engangshendelser, noe som kan være nyttig informasjon for investorer og analytikere som ønsker å estimere fremtidig inntjening og kontantstrømmer.

Selv om APM-er ofte bidrar med nyttig informasjon, har brukere av regnskapene og regulatoriske myndigheter også kritisert bruken av APM-er. Som følge av manglende regulering av bruken av APM-er har praksis vært uensartet, og informasjonen har derfor ikke vært sammenlignbar med andre selskaper. Det har blitt hevdet at ledelsen kan ha insentiver til å justere for effekter som påvirker resultatet negativt slik at det justerte resultatet er høyere enn sammenlignbart IFRS-resultat, og praksis har vist at justerte resultattall gjennomgående er høyere enn sammenlignbare IFRS-resultat.[7]

IASB arbeider for tiden med kravsetting for bruk av APM-er i regnskapet. En forutsetning for at APM-er og justerte resultater skal gi relevant informasjon til brukerne av regnskapet, er uansett at justeringer gjøres på en transparent og tydelig måte, herunder at misvisende terminologi og benevnelser ikke benyttes, slik at regnskapsbrukeren forstår hvilke justeringer som gjøres og hvorfor justeringene faktisk bidrar til økt resultatkvalitet.

Alternative resultatmål utenfor regnskapet

I tillegg til økt bruk av APM-er og justerte resultater i regnskapet, er det også vanlig å presentere APM-er utenfor selve regnskapet, det vil si i annen kommunikasjon med markedet. Den samme kritikken mot bruken av APM-er gjør seg gjeldende når informasjonen presenteres utenfor regnskapet.

---

7 «Børsnoterte foretaks regnskapspraksis» av Bueide, Hansen og Kvifte. Publisert i Revisjon og Regnskap nr. 7/2016.

Regulatoriske myndigheter har derfor hatt stort fokus på bruken av APM-er de seneste årene, og *European Securities and Markets Authority* (ESMA) har publisert retningslinjer[8] for bruk og utarbeidelse av APM-er med virkning for regulert informasjon og prospekter. Retningslinjene gjelder altså ikke for APM-er som presenteres i årsregnskapet.

Finanstilsynet publiserte i 2017 og 2018 to rapporter om norske selskapers bruk av alternative resultatmål[9], og har siden kontrollert enkeltselskapers APM-bruk med påfølgende publisering av selskapskontrollene.

For selskaper som benytter APM-er i sin kommunikasjon med markedet, gir ESMAs og Finanstilsynets publikasjoner, rapporter og selskapsspesifikke brev nyttig veiledning for bruk og utarbeidelse av APM-er.

1.4.10 Oppdelt eller parallelloppsett

Etter norsk regnskapslov består et morselskaps årsregnskap både av selskapsregnskap og konsernregnskap. Disse kan presenteres som to adskilte regnskap (oppdelt oppsett) eller i parallelloppsett. Med parallelloppsett menes oppsett hvor tall for både konsernet og morselskapet presenteres i samme oppstilling for henholdsvis resultatregnskap, balanse, egenkapitaloppstilling og kontantstrømoppstilling. Notene blir da oftest presentert slik at hver av dem inneholder informasjon om både selskaps- og konsernregnskap, eller at man først presenterer konsernnotene for så å presentere selskapsnotene. Også ved bruk av oppdelt oppsett er det vanlig å presentere begge regnskapene i samme årsrapport – med konsernregnskapet først og så selskapsregnskapet.

Hva som er hensiktsmessig oppsett for regnskapsoppstillingene må vurderes i hvert tilfelle. Dersom informasjonen om morselskapet ikke er vesentlig for å forstå konsernets økonomiske stilling og resultat, kan det være hensiktsmessig å velge oppdelt oppsett.

---

8 ESMA Guidelines on Alternative Performance Measures. ESMA oktober 2015, med etterfølgende «Questions and answers».

9 Tematilsyn om alternative resultatmål. Finanstilsynet oktober 2017. Kontroll av noterte foretaks etterlevelse av retningslinjer – alternative resultatmål. Finanstilsynet november 2018.

Praksiseksempel 1.18 Resultatregnskap i parallelloppsett.
Et eksempel på et regnskap med parallelloppsett av resultatregnskapet.

RESULTATREGNSKAP Beløp i MNOK

MORSSELSKAP				KONSERN	
2021	**2022**		**NOTER**	**2022**	**2021**
		Driftsinntekter:			
2 101,8	**3 748,7**	Trafikkinntekter	4,5	**4 947,8**	2 922,9
3 800,0	**0,0**	Tilskudd fra staten	4,5	**0,0**	3 800,0
2 412,1	**5 328,4**	Andre driftsinntekter	4,5	**5 470,7**	2 591,3
8 313,9	**9 077,1**	Sum driftsinntekter		**10 418,5**	9 314,1
		Driftskostnader:			
154,4	**159,7**	Varekostnader	4	**214,1**	204,8
2 159,6	**2 179,7**	Lønn og andre personalkostnader	4,6	**3 681,0**	3 562,7
2 889,5	**3 878,9**	Andre driftskostnader	4,7	**3 454,8**	2 586,9
5 203,5	**6 218,2**	Sum driftskostnader		**7 350,0**	6 354,5
3 110,5	**2 859,0**	Driftsresultat før av- og nedskrivninger (EBITDA)		**3 068,5**	2 959,7
2 039,9	**2 102,8**	Av- og nedskrivninger	10,11,13	**2 258,7**	2 196,6
1 070,6	**756,2**	Driftsresultat		**809,8**	763,1
732,6	**1 039,5**	Finansinntekter	8	**370,6**	95,3
1 229,8	**681,5**	Finanskostnader	8,11,20	**628,4**	590,3
-497,2	**358,0**	Netto finansinntekt/-kostnad		**-257,9**	-494,9
573,4	**1 114,2**	Resultat før skattekostnad		**551,9**	268,2
138,5	**110,6**	Skattekostnad	9	**125,0**	60,1
434,9	**1 003,6**	Årsresultat		**426,9**	208,1
		Tilordnet:			
434,9	**1 003,6**	Aksjonær		**426,9**	208,1

Kilde: Avinor, Årsrapport 2022, side 92

2. Kontantstrømoppstilling

2.1 Innledning

Formålet med en kontantstrømoppstilling er å gi brukerne av finansregnskapet grunnlag for å vurdere selskapets evne til å generere kontanter, hvordan kontantene anskaffes, hvordan de anvendes, samt hvilke likviditetsbehov selskapet har. Således kan den brukes til å evaluere selskapets likviditet og soliditet. Oppstillingen benyttes blant annet for å vurdere om selskapet kan gi utbytte og gjøre nyinvesteringer. Opplysninger om kontantstrømmer forbedrer muligheten til å sammenligne forskjellige selskapers driftsresultat ettersom de eliminerer virkninger av ulik regnskapsmessig behandling. Brukeren får først et helhetlig bilde av selskapets kontantstrømmer og usikkerhet i evnen til å generere fremtidige kontantstrømmer når kontantstrømoppstillingen ses i sammenheng med resultatregnskapet, balansen, egenkapitaloppstillingen og notene. Historisk informasjon om kontantstrømmer brukes ofte som indikatorer på fremtidige kontantstrømmers størrelse, tidspunkt og sikkerhet. Denne artikkelen vil belyse de sentrale krav etter IAS 7, hvordan kontantstrømoppstillinger settes opp i praksis, enkelte spesielle problemstillinger og noteopplysninger.

2.2 Virkeområde og definisjoner

IAS 7 skal benyttes av alle IFRS-rapporterende selskaper, uavhengig av bransje og størrelse. Formålet med IAS 7 er å gi informasjon om endringer i kontanter og kontantekvivalenter.

2.2.1 Kontanter og kontantekvivalenter

Kontantstrømmer er strømmer av kontanter og kontantekvivalenter til og fra selskapet. Bevegelser mellom poster som utgjør kontanter eller kontantekvivalenter anses ikke som kontantstrømmer.

IAS 7 definerer begrepene på følgende måte:

- *Kontanter* omfatter kontantbeholdning og bankinnskudd på anfordring

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

- *Kontantekvivalenter* er kortsiktige, svært likvide investeringer som lett kan omgjøres i kjente kontantbeløp og som har ubetydelig risiko for verdiendringer

IAS 7 beskriver ikke direkte hva som menes med *på anfordring*, men en vanlig forståelse er at dette er beløp som innskyter kan ta ut etter eget ønske uten å måtte gi beskjed på forhånd og uten at det påløper straffegebyr.

Ettersom definisjonen av *kontanter* ikke er entydig, blir forståelsen av *kontantekvivalenter* desto viktigere. Når standarden refererer til *kjent kontantbeløp* menes det at beløpet skal være kjent eller mulig å fastsette på det tidspunktet investeringen gjøres.

For at investeringen skal regnes som kontantekvivalent må den lett kunne omgjøres i et kjent kontantbeløp og ha ubetydelig risiko for verdiendringer. Derfor kan en investering normalt regnes som kontantekvivalent når den har kort løpetid, for eksempel tre måneder eller mindre fra anskaffelsestidspunktet, og holdes for å møte eventuelle kortsiktige forpliktelser.

Kortsiktige pengemarkedsplasseringer

Pengemarkedsplasseringer som har ubetydelig risiko for verdiendringer, raskt kan omgjøres til kontantbeløp og har løpetid på 3 måneder eller mindre, kan normalt klassifiseres som kontantekvivalenter. Vurderingen av løpetid gjøres ved anskaffelsen. Det vil for eksempel si at sertifikater som inngås med 12 måneders løpetid ikke reklassifiseres til kontantekvivalenter når gjenstående løpetid er 3 måneder.

Egenkapitalinvesteringer vil ikke klassifiseres som kontantekvivalenter med mindre de reelt sett er kontantekvivalenter, for eksempel preferanseaksjer med kort restløpetid på anskaffelsestidspunktet og en fast innløsningsdag.

Kassekreditt

Kassekreditt skal klassifiseres som kontanter/kontantekvivalenter når den er en integrert del av selskapets likviditetsstyring. Saldoen ved utgangen av året vil inngå enten som et positivt eller negativt beløp. Kjennetegn ved slike bankavtaler er at saldoen ofte svinger mellom å være positiv og negativ.

Bundne midler

Bundne midler er beløp i kontanter og kontantekvivalenter som besittes av selskapet, men som ikke er tilgjengelig for bruk av selskapet. Slike beløp skal i utgangspunktet ikke klassifiseres som kontanter i kontantstrømoppstillingen. I enkelte tilfeller kan bundne midler allikevel være kontantekvivalenter dersom de oppfyller vilkårene.

Eksempler på bundne midler:

- Skattetrekkskonto
- Depositumskonto
- Salg av datterselskaper hvor deler av salgssummen må holdes i likvide investeringer. Klassifiseres som kortsiktig finansiell investering/omløpsmiddel

IFRS IC publiserte en agendabeslutning i september 2021 basert på en forespørsel om hvorvidt bankinnskudd på anfordring skal inkluderes som en komponent av kontanter og kontantekvivalenter i kontantstrømoppstillingen og i balansen når bankinnskuddet er underlagt bruksrestriksjoner som følger av kontrakt med en tredjepart. Innsenderen har et bankinnskudd på anfordring hvor vilkårene ikke begrenser selskapets bruk av midlene. Selskapet har derimot en avtale med en tredjepart om at det skal være et visst beløp innestående på kontoen og at beløpet kun skal brukes til spesifikke formål. Hvis selskapet anvender bankinnskuddet til noe annet enn avtalt med tredjeparten så vil det foreligge et kontraktsbrudd. IFRS IC konkluderte med at selv om det er restriksjoner som følge av en inngått kontrakt med en tredjepart så vil fortsatt bankinnskuddet være kontanter så lenge restriksjonene ikke endrer bankinnskuddets natur på en slik måte at det ikke møter definisjonen av kontanter i IAS 7. I den innsendte forespørselen kunne selskapet fortsatt fritt disponere midlene. Konklusjonen er dermed at bankinnskuddet inkluderes som en komponent av kontanter og kontantekvivalenter i kontantstrømoppstillingen og i balansen til tross for at det eksisterer restriksjoner i bruk med en tredjepart.

Det vil også være tilfeller hvor et selskap har kontanter og kontantekvivalenter som ikke er tilgjengelig for bruk av konsernet, men er tilgjengelig for bruk på selskapsnivå. I slike tilfeller skal dette spesifiseres særskilt og omtales i note. Eksempler på dette kan være hvor et datterselskap har kontanter og kontantekvivalenter i en stat hvor det foreligger valutarestriksjoner eller andre juridiske restriksjoner som medfører at beløpene ikke er til fri disposisjon for andre selskaper i konsernet.

Avstemming av kontanter og kontantekvivalenter mot balansen

Selskaper skal opplyse om kontantenes og kontantekvivalentenes bestanddeler og presentere en avstemming mellom beløpene i kontantstrømoppstillingen og tilsvarende poster i balansen.

Praksiseksempel 2.1

Storebrand ASA presenterte følgende om sine kontanter og kontantekvivalenter:

NOK mill.	2022	2021
Netto kontantstrøm i perioden	**1 051**	**665**
Beholdning av kontanter og kontantekvivalenter ved periodens start	3 611	2 878
Valutaomregning kontanter/kontantekvivalenter i fremmed valuta	20	68
Beholdning av kontanter/kontantekvivalenter ved periodeslutt [1]	**4 681**	**3 611**
[1] **Består av:**		
Utlån til kredittinstitusjoner	109	67
Bankinnskudd	4 573	3 543
Sum	**4 681**	**3 611**

Kilde: Storebrand ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra kontantstrømoppstilling.

2.3 Måling og presentasjon

Kontantstrømoppstillingen skal vise periodens kontantstrømmer inndelt i drifts-, investerings- og finansieringsaktiviteter. Inndelingen er ment å gi informasjon som gjør det mulig for regnskapsbrukerne å vurdere virksomhetens innvirkning på selskapets finansielle stilling og omfanget av dets kontanter og kontantekvivalenter. Inndelingen kan også benyttes til å bedømme sammenhengen mellom aktivitetene. Standarden krever ingen bestemt rekkefølge på oppstillingen, men det normale er at oppstillingen starter med driftsaktiviteter og avsluttes med finansieringsaktiviteter.

2.3.1 Driftsaktiviteter

Kontantstrømmer fra driftsaktiviteter er en viktig indikator på om selskapets drift har generert tilstrekkelig kontantstrømmer til å tilbakebetale lån, opprettholde selskapets drift, utbetale utbytte og foreta nye investeringer uten bruk av eksterne finansieringskilder. Driftsaktivitetene omfatter normalt et selskaps viktigste inntektsskapende aktiviteter, samt andre aktiviteter som ikke er knyttet til investerings- eller finansieringsaktiviteter.

Følgende er eksempler på kontantstrømmer fra driftsaktiviteter (IAS 7.14):

a. Innbetalinger fra varesalg og tjenesteyting
b. Innbetalinger fra royalties, honorarer, provisjoner og andre inntekter

c. Utbetalinger til leverandører for varer og tjenester
d. Utbetalinger til og på vegne av ansatte
e. Forsikringsselskapers inn- og utbetalinger i forbindelse med premier, krav, livrenter og andre forsikringsytelser
f. Utbetalinger eller tilbakebetalinger av inntektsskatt, med mindre de kan henføres direkte til finansierings- eller investeringsaktiviteter, og
g. Inn- og utbetalinger i forbindelse med kontrakter som holdes for handel eller omsetning

Vederlag fra salg av varige driftsmidler er et eksempel på en post som inngår i fastsettelsen av resultatet, men som normalt ikke klassifiseres som en driftsaktivitet. Denne type aktiviteter klassifiseres normalt som investeringsaktivitet. Hvis kontantstrømmene derimot kommer fra salg av varige driftsmidler som har vært utleid og selskapets ordinære virksomhet inkluderer rutinemessige salg av slike driftsmidler, skal kontantstrømmene klassifiseres som driftsaktiviteter.

Et annet eksempel kan være et selskap som har verdipapirer og lån som holdes for handel eller omsetning, som i så tilfelle kan likestilles med beholdninger anskaffet med henblikk på videresalg. Slike kjøp og salg klassifiseres som driftsaktiviteter.

Kontantstrømmer fra driftsaktiviteter skal presenteres enten ved den direkte metode eller ved den indirekte metoden. Kontantstrømmer fra investerings- og finansieringsaktiviteter vil være upåvirket av hvilken av metodene som velges.

Direkte metode

Den direkte metoden innebærer at de inngående og utgående kontantstrømmene presenteres brutto. Standarden oppfordrer selskapene til å presentere kontantstrømmer fra driftsaktiviteter ved bruk av den direkte metoden. Dette fordi denne metoden gir informasjon som kan være nyttig ved estimering av fremtidige kontantstrømmer, og som ikke fremkommer ved bruk av den indirekte metode. Informasjon om brutto kontantstrømmer kan etter standarden identifiseres etter to forskjellige fremgangsmåter:

1. fra selskapets regnskap, eller
2. ved å justere salg, varekostnad og andre poster i oppstillingen over totalresultat for periodens endringer i varelageret, fordringer og gjeld i forbindelse med driften, andre ikke-kontante poster, og andre poster hvor inn- og utbetalingene er kontantstrømmer knyttet til investering eller finansiering.

I praksis er det få selskaper i Norge som benytter den direkte metoden. Den benyttes mest i finansbransjen som følge av at bransjen preges av mange og store inn- og utbetalingstransaksjoner uten resultateffekt.

Kontantstrømoppstilling etter den direkte metoden kan for eksempel se slik ut:

	Innbetalinger fra kunder
–	Utbetalinger til leverandører og ansatte
+	Mottatte renter*
–	Betalte renter*
–	Betalte skatter
=	**Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter**

* Mottatte og betalte renter kan alternativt klassifiseres som investerings- eller finansieringsaktiviteter.

De ulike elementene i oppstillingen kan ofte beregnes som følger (vi ser bort fra merverdiavgift)[1]:

1. Innbetalinger fra kunde = Salgsinntekter – Δ kundefordringer
2. Utbetalinger til leverandører og ansatte består av fire elementer
   a. Utbetalinger til leverandører for innkjøp = varekostnader –
   b. Δ varelager – Δ leverandørgjeld
   c. Utbetalinger til leverandør for tjenester = andre driftskostnader + Δ forskuddsbetalinger – Δ annen kortsiktig gjeld
   d. Utbetalinger til ansatte = lønnskostnader – Δ gjeld til ansatte
   e. Utbetalinger av offentlige avgifter = kostnadsførte offentlige avgifter – Δ skyldige offentlige avgifter
3. Mottatte renter = renteinntekter – Δ periodiserte renteinntekter
4. Betalte renter = rentekostnader – Δ periodiserte rentekostnader
5. Betalt skatt = inngående beholdning av betalbar skatt i balansen. Avvik mellom avsatt skatt og endelig utlignet skatt vil medføre justering av beløpet

Teorieksempel 2.1: Gjennomgangseksempel

Flere av eksemplene i denne artikkelen tar utgangspunkt i følgende gjennomgangseksempel for å illustrere hvordan en kontantstrømoppstilling kan utarbeides:

Et selskap har følgende balanse for år 1 og år 2:

1 Δ betyr *endring*. Oppstillingen er en forenkling og vil ikke passe i alle situasjoner, for eksempel vil Δ *annen kortsiktig gjeld* kunne inneholde poster som ikke er relatert til utbetaling til leverandører for tjenester.

Balanse	År 2	År 1
Bankinnskudd	168 500	60 000
Kundefordringer	80 000	75 000
Varelager	70 000	65 000
Andre fordringer	10 000	8 000
Forskuddsbetalte renter	500	1 000
Varige driftsmidler	165 000	150 000
Tilgjengelig for salg-investeringer	14 000	10 000
Immaterielle eiendeler	15 000	0
Sum eiendeler	**523 000**	**369 000**
Egenkapital	315 000	217 000
Skyldig lønn	5 000	4 000
Leverandørgjeld	50 000	45 000
Avsatte renter	500	0
Annen kortsiktig gjeld	1 500	3 000
Betalbar skatt	61 000	25 000
Utsatt skatt	10 000	5 000
Langsiktig gjeld	80 000	70 000
Sum gjeld	**208 000**	**152 000**
Sum egenkapital og gjeld	**523 000**	**369 000**

Totalresultat for år 2:

Resultatregnskap	År 2
Salgsinntekter	1 000 000
Gevinst ved salg av anleggsmidler	5 000
Sum driftsinntekter	1 005 000
Varekostnader	480 000
Lønnskostnader	120 000
Avskrivninger	35 000
Andre driftskostnader	120 000
Driftskostnader	755 000
Driftsresultat	**250 000**
Renteinntekter	15 000
Rentekostnader	5 000
Resultat før skatt	**260 000**
Skattekostnad	65 000
Årsresultat	**195 000**
Andre inntekter og kostnader	4 000
Skattekostnad	1 000
Totalresultat	**198 000**

Vi har følgende tilleggsinformasjon:
Fra anleggsnoten kan vi se at årets tilganger har vært 60 000, mens balanseført verdi av solgte driftsmidler har vært 120 000. immaterielle eiendeler avskrives ikke, da de har ubestemt utnyttbar levetid. Økning av langsiktig gjeld skyldes utelukkende opptak av ny gjeld.

Teorieksempel 2.2: Kontantstrøm fra driftsaktiviteter

Ved å ta utgangspunkt i gjennomgangseksemplet får vi følgende kontantstrømoppstilling for driftsaktiviteter etter den direkte metode:

Direkte metode		År 2	Beregning (TNOK)
Innbetalinger fra kunder		995 000	1 000 - (80 - 75)
Utbetalinger til leverandører og ansatte		722 500	
* Utbetalinger til leverandører for innkjøp	480 000		480 + (70 - 65) - (50 - 45)
* Utbetalinger til leverandører for tjeneste	123 500		120 + (10 - 8) - (1,5 - 3)
* Utbetaling til ansatte	119 000		120 - (5 - 4)
Mottatte renter		15 500	15 - (0,5 - 1)
Betalte renter		4 500	5 - (0,5 - 0)
Betalt skatt		25 000	
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter		**258 500**	

Praksiseksempel 2.2

Storebrand ASA presenterte kontantstrømmen fra driftsaktiviteter på følgende måte

NOK mill.	2022	2021
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter		
Netto innbetalinger forsikring	34 488	31 510
Netto utbetalte erstatninger og forsikringsytelser	-24 218	-22 151
Netto inn-/utbetalinger ved flytting	-1 704	-7 313
Netto inn-/utbetalinger forsikringsforpliktelser	30 472	2 942
Innbetalinger av renter, provisjoner og gebyrer fra kunder	1 466	918
Utbetalinger av renter, provisjoner og gebyrer til kunder	-152	-64
Betaling av inntektsskatt	-1 105	-222
Utbetalinger til drift	-6 542	-5 851
Netto inn-/utbetalinger vedrørende andre operasjonelle aktiviteter	7 912	5 582
Netto kontantstrøm fra drift før finansielle eiendeler og bankkunder	***40 616***	***5 350***
Netto inn-/utbetalinger på utlån kunder	-9 027	-6 762
Netto inn-/utbetaling av innskudd bankkunder	2 239	1 733
Netto inn-/utbetalinger vedrørende verdipapirer	-30 148	-6 524
Netto inn-/utbetalinger vedr drift av eiendomsinvesteringer	1 447	178
Netto innbetalinger ved salg av eiendomsinvesteringer	610	721
Netto utbetalinger ved kjøp av eiendomsinvesteringer	-1 509	-1 859
Netto endring bankinnskudd for forsikringskunder (bankinnskudd i kundeporteføljen)	-3 567	3 674
Netto kontantstrøm fra finansielle eiendeler og bankkunder	***-39 955***	***-8 839***
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	**661**	**-3 489**

Kilde: Storebrand ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra kontantstrømoppstilling.

Indirekte metode

Den indirekte metoden innebærer at kontantstrømmene fra drift presenteres netto. Kontantstrømoppstillingen skal etter denne metoden starte med en resultatstørrelse, enten resultat før eller etter skatt. Andre utgangspunkt som *EBITDA* og *EBIT* tilfredsstiller ikke kravene i IAS 7. Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter kan da beregnes ved å starte med resultat før skatt og så korrigere for periodens endringer i beholdninger og fordringer og gjeld i forbindelse med driften, betalbar skatt, ikke-kontante poster og poster som vedrører investering eller finansiering.

Kontantstrømoppstilling etter den indirekte metoden kan for eksempel se slik ut:

	Resultat før skatt
+/-	Resultatandel i tilknyttet selskap
-	Betalt skatt
-	Gevinst ved salg av eiendeler
+	Ordinære avskrivninger
+/-	Forskjellen mellom kostnadsført pensjon og inn/utbetalinger*
+/-	Endring i varer, kundefordringer og leverandørgjeld
+/-	Endring i andre tidsavgrensningsposter
=	**Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter**

* Finnes ved å se på endringen i netto pensjonsforpliktelse i perioden.

Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter blir ved den indirekte metoden den samme som i den direkte metoden.

Teorieksempel 2.3: Indirekte metode

Ved å ta utgangspunkt i vårt gjennomgangseksempel får vi følgende oppstilling:

Indirekte metode	**År 2**	**Beregning (TNOK)**
Resultat før skatt	260 000	
Inntektsskatt	25 000	
Gevinst ved salg av anleggsmidler	5 000	
Ordinære avskrivninger	35 000	
Endring i varer, kundefordringer og leverandørgjeld	-5 000	- (70 - 65) - (80 - 75) + (50 - 45)
Endring i andre tidsavgrensningsposter*	-1 500	- (10 - 8) - (0,5 - 1) + (5 - 4) + (0,5 - 0) + (1,5 - 3)
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter	**258 500**	

* Andre fordringer, forskuddsbetalte renter, skyldig lønn, avsatte renter

Praksiseksempel 2.3
Veidekke ASA presenterte kontantstrømmen fra driftsaktiviteter på følgende måte:

Beløp i NOK millioner	Note	2022	2021
Operasjonelle aktiviteter			
Resultat før skattekostnad		1 467	1 342
Netto renteposter	7	60	55
Periodens betalte skatter	23	-290	-128
Av- og nedskrivninger driftsmidler	10, 11, 12	591	584
Avskrivninger av bruksretteiendeler	13	348	335
Gevinst ved salg av eiendom og driftsmidler	12	-247	-118
Gevinst ved salg av virksomhet	7, 14	-1	-29
Aksjebaserte transaksjoner ført mot egenkapital	6	-31	-38
Resultatposter uten kontanteffekt		-57	43
Tilført fra årets virksomhet		**1 839**	**2 046**
Endring i kundefordringer	19	-790	868
Endring i andre omløpsmidler		51	-91
Endring i leverandørgjeld	25	219	-348
Endring i annen driftsgjeld	25	90	-281
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter (A)		**1 409**	**2 194**

Kilde: Veidekke ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra kontantstrømoppstilling.

2.3.2 Investeringsaktiviteter

Investeringsaktiviteter er definert i standarden som anskaffelse og avhending av anleggsmidler og andre investeringer som ikke inngår i posten kontantekvivalenter. Kontantstrømmene fra investeringsaktivitetene gir et uttrykk for hvilke utgifter selskapet har brukt til ressurser beregnet på å skape fremtidige inntekter og kontantstrømmer. Det er kun utgifter som fører til en balanseført eiendel som kan klassifiseres som investeringsaktiviteter. Både tilganger og avganger skal vises brutto i oppstillingen. Det er viktig å forstå når kontantstrømmene faktisk oppstår for å kunne presentere transaksjonene korrekt i kontantstrømoppstillingen.

Standarden gir følgende eksempler på kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter (IAS 7.16):

a. Utbetalinger til anskaffelse, og innbetalinger fra salg, av varige driftsmidler, immaterielle eiendeler og andre langsiktige eiendeler. Disse omfatter utbetalinger og innbetalinger i forbindelse med balanseførte utviklingsutgifter og egenproduserte varige driftsmidler

b. Utbetalinger til anskaffelse, og innbetalinger fra salg, av andre selskaps egenkapital- eller gjeldsinstrumenter, samt andeler i felleskontrollert virksomhet (unntatt utbetalinger, og innbetalinger i forbindelse med instrumenter som anses for å være kontantekvivalenter, eller instrumenter som holdes for handel)
c. Forskudd og lån til andre parter, og innbetalinger fra tilbakebetaling av forskudd og lån til andre parter (unntatt forskudd og lån i en finansinstitusjon), og
d. Utbetalinger til, og utbetalinger fra, børsomsatte og ikke-børsomsatte terminkontrakter, opsjonsavtaler og bytteavtaler, unntatt når de holdes for handel, eller dersom utbetalingene, og innbetalingene klassifiseres som finansieringsaktiviteter

Oppstillingen av kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter kan for eksempel se slik ut:

+	Salg av anleggsmidler
–	Kjøp av varige driftsmidler
–	Kjøp av investeringseiendom
–	Kjøp av immaterielle eiendeler
–	Kjøp av finansielle anleggsmidler
–	Kjøp av datterselskap, netto etter kontanter
=	**Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter**

Teorieksempel 2.4: Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter
Ved å ta utgangspunkt i vårt gjennomgangseksempel får vi følgende oppstilling:

	År
Kjøp av immaterielle eiendeler	-15 000
Kjøp av varige driftsmidler	-60 000
Salg av varige driftsmidler*	15 000
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	**-60 000**
* Balanseført verdi 10 000 + gevinst ved salg 5 000	

For å kontrollere at oppstillingen er korrekt, kan kontantstrømeffektene sammenholdes med endret balanseført verdi av anleggsmidler. Endringen i balanseført verdi skal kunne forklares med kjøp av anleggsmidler fratrukket periodens avskrivninger/nedskrivninger fratrukket salg av anleggsmidler (balanseført verdi).

Teorieksempel 2.5: Endring balanseført verdi
Ved å ta utgangspunkt i vårt gjennomgangseksempel får vi følgende oppstilling:

	År 2
Kjøp	60 000
Avskrivning	-35 000
Salg	-10 000
Endring i varige driftsmidler	**15 000**

I tillegg kommer eventuelt valutakursendringer og virksomhetskjøp/-salg.

Praksiseksempel 2.4
Veidekke ASA presenterte kontantstrøm fra investeringsaktiviteter på følgende måte

Investeringsaktiviteter			
Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	11, 12	-785	-751
Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler	12	356	278
Utbetalinger ved kjøp av aksjer i datterselskap/virksomhet	14	-299	-75
Innbetalinger ved salg av aksjer i datterselskap/virksomhet	14	3	135
Mottatte renter	7	8	24
Inn- og utbetalinger andre investeringer	17	16	108
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter (B)		**-701**	**-282**

Kilde: Veidekke ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra kontantstrømoppstilling.

2.3.3 Finansieringsaktiviteter

Finansieringsaktiviteter er aktiviteter som medfører endringer i størrelsen på og sammensetningen av selskapets egenkapital og lån. Separat opplysning om kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter er viktig fordi den kan brukes til å forutsi krav om kontantstrømmer fra selskapets kapitalinnskytere. Kontantstrømmene skal vises brutto, slik at opptak av nye lån og avdragsbetalinger vises separat. Standarden gir følgende eksempler på kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter (IAS 7.17):

a. Innbetalinger fra utstedelse av aksjer eller andre egenkapitalinstrumenter
b. Utbetalinger til aksjonærer til anskaffelse eller innløsning av selskapets aksjer
c. Innbetalinger fra utstedelse og utbetalinger til tilbakebetaling av obligasjoner, lån, gjeldsbrev, pantelån og annen kort- eller langsiktig lån, og
d. Utbetalinger fra leietaker til utleier til reduksjon av den utestående forpliktelsen

I konsernregnskapet vil finansieringskontantstrømmer inkludere endringer som følge av endret eierandel i et datterselskap som ikke medfører tap av kontroll, slik som ved utkjøp av minoritet.

Oppstillingen av kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter kan for eksempel se slik ut:

+	Utstedelse av aksjekapital (brutto)
+	Opptak av gjeld
-	Nedbetaling av gjeld
-	Betaling av balanseførte leieforpliktelser
-	Betalt utbytte
=	**Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter**

Teorieksempel 2.6: Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter

Ved å ta utgangspunkt i vårt gjennomgangseksempel får vi følgende oppstilling:

	År 2
Opptak av ny gjeld	10 000
Betalt utbytte	-100 000
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	**-90 000**

Praksiseksempel 2.5

Veidekke ASA presenterte kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter på følgende måte:

Finansieringsaktiviteter			
Innbetalinger ved opptak av langsiktig gjeld	24	37	-
Utbetalinger ved nedbetaling av langsiktig gjeld	24	-448	-53
Innbetalinger ved opptak av kortsiktig gjeld	25	1	-
Utbetalinger ved nedbetaling av kortsiktig gjeld	25	-	-16
Betaling av hovedstol leieavtaler IFRS16	13	-343	-330
Betalte renter leieavtaler IFRS16	13	-29	-27
Betalte renter	7	-26	-52
Kjøp av egne aksjer	21	-5	-
Betalt utbytte til ikke-kontrollerende eierinteresser		-50	-60
Utbetaling av utbytte	21	-945	-776
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter (C)		**-1 808**	**-1 314**

Kilde: Veidekke ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra kontantstrømoppstilling.

2.3.4 Presentasjon av kontantstrømmer som nettobeløp

Kontantstrømmer skal presenteres som bruttostørrelser, men det finnes enkelte tilfeller hvor nettostørrelser likevel er tillatt. IAS 7.22 og IAS 7.24 lister enkelte

aktiviteter som kan presenteres som nettostørrelser. Disse er i hovedsak aktuelle for banker og andre finansinstitusjoner.

2.4 Klassifisering av kontantstrømmer

Klassifisering av kontantstrømmer i de tre ulike aktivitetene kan variere mellom selskap og bransje. For eksempel vil en produksjonsbedrift klassifisere utlån som en investeringsaktivitet, mens en finansinstitusjon vil klassifisere dette som en driftsaktivitet. Enkelte transaksjoner kan også inneholde elementer fra flere av aktivitetene og transaksjonen må da splittes i de ulike aktivitetene. For eksempel tilbakebetaling av lån som omfatter både påløpte renter og hovedstol. Renteutbetalingen kan da enten klassifiseres som drifts- eller finansieringsaktivitet, mens betalingen av hovedstolen er en finansieringsaktivitet.

IAS 7 gir ytterligere veiledning om klassifisering av enkelte transaksjoner, herunder renter, utbytte og skatt, mens andre spørsmål ikke blir tatt opp eksplisitt i standarden. Disse, samt enkelte andre områder hvor det er nødvendig å benytte skjønn for å klassifisere kontantstrømmene, er omtalt nedenfor.

2.4.1 Renter og utbytte

Kontantstrømmer fra innbetalinger og utbetalinger av renter og utbytte skal presenteres som separate poster, og det er ikke anledning til å slå disse sammen. Rentebetalinger og mottatte renter og utbytte klassifiseres vanligvis som kontantstrømmer knyttet til drift for finansinstitusjoner. For øvrige selskaper er praksis uensartet. Betalte renter og utbetalt utbytte klassifiseres enten som drifts- eller finansieringsaktiviteter, mens mottatte renter og mottatt utbytte klassifiseres enten som drifts- eller investeringsaktiviteter. Klassifiseringen er et prinsippvalg og må opplyses om i prinsippnoten, og skal være ensartet fra periode til periode. Klassifiseringen bør baseres på hvordan selskapet selv følger opp investeringene og de tilhørende kontantstrømmene. Standarden tillater at utbetalt utbytte klassifiseres som finansieringsaktivitet, fordi det representerer utgifter til fremskaffelse av finansielle ressurser, eller som en del av kontantstrømmer fra driftsaktiviteter.

IAS 7 krever at de samlede rentebetalinger skal inkluderes i kontantstrømoppstillingen, uavhengig av om dette er rentebetalinger som er kostnadsført eller balanseført i samsvar med IAS 23. En bokstavelig tolkning av dette kravet kan være at rentebetalinger som er balanseført, inkluderes sammen med øvrige rentebetalinger i kontantstrømoppstillingen som enten drifts- eller finansieringsaktiviteter. En annen løsning hvor en presenterer balanseførte rentebetalinger (jf. IAS 23) basert på den underliggende eiendelen (f.eks. driftsaktivitet hvis varelager eller

investeringsaktivitet hvis driftsmiddel), fremstår imidlertid også som passende. IFRS IC tok opp denne inkonsistensen i mai 2011 og foreslo overfor IASB at IAS 7 skulle endres slik at det ble klargjort at rentebetalinger som er balanseført i henhold til IAS 23, skulle klassifiseres som del av kontantstrømmene til den balanseførte eiendelen. IASB besluttet å ikke endre IAS 7.

2.4.2 Inntektsskatt

Kontantstrømmer fra betaling av inntektsskatt skal presenteres på egen linje i oppstillingen. De skal i utgangspunktet klassifiseres som driftsaktiviteter, med mindre de kan henføres til en spesifikk transaksjon som betraktes som finansierings- eller investeringsaktiviteter. Når skattemessige kontantstrømmer fordeles på flere klasser av aktiviteter, skal det gis opplysninger om det samlede beløpet av betalt skatt. I praksis er det sjelden en ser at selskaper inndeler betalte skatter i henholdsvis drifts-, investerings- og finansieringsaktiviteter. Skatteeffekter på egenkapitaltransaksjoner ført direkte mot egenkapitalen må imidlertid medtas som en del av finansieringsaktivitetene.

2.4.3 Factoring og leveransekjedefinansiering

I tilfeller med factoringavtaler mottar selskaper kontantstrømmer fra kundefordringene raskere enn det som ville vært tilfelle ved normal inndrivelse av fordringen. Dette skjer vanligvis ved at selskapet overfører rettighetene til kundefordringene til en finansinstitusjon. IAS 7 gir ikke spesifikk veiledning i hvordan slike kontantstrømmer skal klassifiseres. Etter vårt syn taler mye for at klassifiseringen av innbetalingen fra finansinstitusjonen må følge av om kundefordringen er fraregnet eller ikke. Bare i den grad factoringavtalen medfører fraregning av den opprinnelige kundefordringen, vil det etter vårt syn være riktig å betrakte innbetalingen på samme måte som alle andre innbetalinger fra salg av varer og tjenesteytelser, og følgelig klassifisere den som en driftsaktivitet. I tilfeller hvor kundefordringen ikke fraregnes, er innbetalingen etter vårt syn å anse som et kortsiktig lån med sikkerhet i kundefordringen, og kontantstrømmen klassifiseres på samme måte som alle kortsiktige lån og inngår i finansieringsaktiviteter. Det etterfølgende oppgjør av kundefordringen vil bli klassifisert som en driftsaktivitet og som en reduksjon av gjeld (finansieringsaktivitet).

I enkelte tilfeller krever factoringavtalen at kundene overfører penger direkte til finansinstitusjonen. Når overføringen fra finansinstitusjonen til selskapet ikke gir grunnlag for fraregning av kundefordringen, mener vi at selskapet kan bruke en av følgende to metoder for presentasjon av den etterfølgende betalingen fra kunden til finansinstitusjonen:

1. Anse det som en ikke-kontant-transaksjon. Ingen kontantstrømmer vil bli rapportert på tidspunktet for den endelige fraregningen av kundefordringen og den tilhørende factoringgjelden, eller
2. Anse det som en kontanttransaksjon hvor factoringselskapet samler inn innbetalingene som en agent av selskapet og deretter avregner mottatt oppgjør av selskapets gjeld til finansinstitusjonen. I dette tilfellet vil selskapet rapportere en kontantstrøm fra kunden som driftsaktivitet og en kontantstrøm til finansinstitusjonen som finansieringsaktivitet

I enkelte tilfeller ønsker selskapet som kjøper av varer/tjenester å utsette de utgående kontantstrømmene gjennom en ordning med en finansiell mellommann, en såkalt leveransekjedefinansiering («supply chain finance»). Med leveransekjedefinansiering menes at selskapet inngår en finansieringsavtale med en tredjepart slik at denne tredjeparten betaler leverandøren for så å få en fordring på selskapet. I slike tilfeller vil kontantstrømmene oppstå når oppgjøret av gjelden betales til mellommannen. Et selskap må vurdere om disse kontantstrømmene er en driftsaktivitet eller en finansieringsaktivitet og konklusjonen vil være basert på tilsvarende vurderinger som de som benyttes for utsatt betaling. Se omtale i kapittel Anskaffelse av eiendeler med utsatt betaling.

I mai 2023 kom IASB ut med endringer til IAS 7 og IFRS 7 i forhold til leveransekjedefinansiering med effekt for regnskapsperioder som begynner på eller etter 1. januar 2024. Det er også anledning til å tidliganvende endringene. Endringene krever at selskapene skal gi informasjon om hvordan leveransekjedefinansiering påvirker forpliktelsene og kontantstrømmene til selskapet. Det inkluderer

- Vilkår knyttet til leveransekjedefinansieringen
- I begynnelsen og slutten av rapporteringsperioden
  - Balanseført beløp av finansiell gjeld ifm. Leveransekjedefinansiering, herunder i hvilke regnskapslinjer disse er presentert i
  - Balanseført beløp av finansiell gjeld ifm. Leveransekjedefinansiering, herunder i hvilke regnskapslinjer disse er presentert i, hvor den tilhørende leverandørgjelden er innfridd av långiver
  - Tidsintervallet for betalingstidspunktet for finansiell gjeld til finansieringsinstitusjonen og for sammenlignbar leverandørgjeld som ikke er del av leveransekjedefinansieringen
- Typen og effekten av ikke-kontante endringer i balanseførte beløp av finansiell gjeld ifm. Leveransekjedefinansiering som forhindrer sammenlignbarhet

2.4.4 Kjøp av egne aksjer

Inn- og utbetalinger til å erverve eller utestede egne aksjer skal klassifiseres som finansieringsaktiviteter. Dette gjelder også når selskapet erverver slike aksjer i forbindelse med en aksjebasert betalingstransaksjon. Selv om utbetalinger til, og på vegne av, ansatte er klassifisert som driftsaktiviteter, så skal kjøp av egne aksjer til bruk i ordningen med ansatte klassifiseres som en finansieringsaktivitet. En aksjebasert betalingstransaksjon anses fullført når selskapet overfører egenkapitalinstrumentene til den ansatte som vederlag for mottatte tjenester.

2.4.5 Emisjon

Utgifter direkte knyttet til en emisjon skal trekkes fra egenkapitalen. Ettersom utgiften reduserer beløpet som er mottatt fra aksjeutstedelsen skal emisjonsutgiftene klassifiseres under finansieringsaktiviteter. Dersom emisjonen blir kansellert vil det ikke være noen tilførte midler å motregne mot, og kostnaden vil dermed bli inkludert i periodens resultat. Definisjonen av finansieringsaktivitet vil da ikke være oppfylt og klassifisering i kontantstrømmen vil skje under driftsaktiviteter.

2.4.6 Derivater

Derivater kan klassifiseres som drifts-, investerings- eller finansieringsaktiviteter avhengig av situasjonen. Hvor kontrakten er holdt for videre salg eller annet salgsformål skal kontantstrømmen klassifiseres under driftsaktiviteter. Videre skal inn- og utbetalinger til terminkontrakter, opsjonsavtaler og bytteavtaler klassifiseres som investeringsaktivitet, bortsett fra når de holdes for handel eller omsetning, eller dersom kontantstrømmene klassifiseres som finansieringsaktiviteter. Standarden legger til at når en kontrakt er regnskapsført som en sikring av en identifisert posisjon, klassifiseres kontantstrømmene i kontrakten på samme måte som den sikrede posisjonens kontantstrømmer.

Teorieksempel 2.7:
Et selskap ønsker å konvertere et eksisterende lån med fastrente til flytende rente gjennom en rentebytteavtale. Alle kontantstrømmer under denne bytteavtalen skal rapporteres under samme kontantstrømsaktivitet, som betalte renter på det opprinnelige lånet, (dvs. som finansieringsaktivitet eller driftsaktivitet, i samsvar med selskapets valgte prinsipp) fordi de er sikring av rentebetalinger.

2.4.7 Transaksjoner uten kontant oppgjør

Transaksjoner uten kontant oppgjør vil bare reflekteres i kontantstrømoppstillingen gjennom justering av periodens resultat i de tilfellene en bruker den indirekte metoden. Investerings- og finansieringstransaksjoner som ikke inkluderer

kontanter eller kontantekvivalenter skal ikke tas med i kontantstrømoppstillingen. Det er påkrevd å gi noteopplysninger i regnskapet for å kunne gi brukerne relevant informasjon om disse investerings- og finansieringsaktivitetene. Eksempler på transaksjoner uten kontant oppgjør er gjeldskonverteringer, utstedelse av aksjer som vederlag for overtakelse av et selskap, og inngåelse av leieavtaler. Ved slike leieavtaler vil en kontrakt innebære at selskapet gjør en investering og får en eiendel i balansen, samt tar opp et lån (nåverdien av leien). Dette medfører ingen kontantstrøm og skal følgelig ikke vises i kontantstrømoppstillingen. Først når leien betales vil leietransaksjonen inkluderes i kontantstrømoppstillingen.

Teorieksempel 2.8: Balanseførte leieavtaler

Eksempel vedrørende klassifisering ved balanseførte leieavtaler:

Et selskap inngår en avtale i januar i år 1 om leie av en maskin i 5 år. Årlige leiebetalinger er NOK 60 000 og nåverdien av de fremtidige leiebetalingene er NOK 250 000. Diskonteringsrenten er 10 %. Balanseført verdi på maskinen er NOK 250 000, og det gjennomføres lineære avskrivninger over 5 år. Leien betales 31. desember.

Rentekostnaden i år 1 beregnes på følgende måte: 250 000 x 10 % = NOK 25 000.

Rentekostnaden i år 2 beregnes på følgende måte: 215 000 (250 000 – 60 000 + 25 000) x 10 % = NOK 21 500. resultat og balanse i år 0, 1 og 2:

Balanse	**År 2**	**År 1**	**År 0**
Avskrivning	-50 000	-50 000	0
Rentekostnad	-21 500	-25 000	
Resultat før skatt	**-71 500**	**-75 000**	**0**
Anleggsmiddel	150 000	200 000	0
Bankinnskudd	130 000	190 000	250 000
Sum eiendeler	**280 000**	**390 000**	**250 000**
Gjeld	176 500	215 000	0
Egenkapital	103 500	175 000	250 000
Sum egenkapital og gjeld	**280 000**	**390 000**	**250 000**

Vi får da følgende kontantstrøm for år 1 og år 2:

Driftsaktiviteter	**År 2**	**År 1**
Resultat før skatt	-71 500	-75 000
Avskrivning av anleggsmidler	50 000	50 000
Betalte renter	21 500	25 000
Endring i andre tidsavgrensningsposter		
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter	**0**	**0**
Investeringsaktiviteter	**År 2**	**År 1**
Kjøp av varige driftsmidler		
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		

Driftsaktiviteter	År 2	År 1
Finansieringsaktiviteter	**År 2**	**År 1**
Opptak av kortsiktig gjeld		
Betalte renter	-21 500	-25 000
Nedbetaling av kortsiktig gjeld	-38 500	-35 000
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	**-60 000**	**-60 000**
Netto kontantstrøm	**-60 000**	**-60 000**
IB Kontanter og kontantekvivalenter	190 000	250 000
UB Kontanter og kontantekvivalenter	**130 000**	**190 000**

Praksiseksempel 2.6

Telenor ASA ga følgende noteopplysninger om transaksjoner uten kontant oppgjør:

Varige driftsmidler og immaterielle eiendeler – avstemming tilganger og utbetalinger
Tabellen nedenfor forklarer forskjellen mellom tilganger og utbetalinger ved tilgang av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler:

Beløp i milioner kroner	2022	2021
Tilganger av varige driftsmidler (se note 17)	**(13 789)**	**(14 888)**
Tilganger av immaterielle eiendeler (se note 15)	**(3 092)**	**(2 816)**
Tilganger av bruksretteiendeler (se note 16)	**(9 963)**	**(9 015)**
Utbetalinger ved tilgang varige driftsmidler og immaterielle eiendeler i virksomheter under avvikling	(1 203)	(127)
Leieforpliktelser	8 871	5 704
Endringer i estimater på fjerningsforpliktelser	(856)	(339)
Endringer i leverandørgjeld og forskuddsbetalinger	(510)	1 985
Andre endringer	1 244	50
Utbetalinger ved tilgang varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	**(19 298)**	**(19 447)**

Kontantutbetalinger foretatt på, eller før, iverksettelsestidspunktet er klassifisert som kontantutbetalinger til investeringsaktiviteter. Etterfølgende betalinger i løpet av leieperioden er klassifisert som kontantutbetalinger til finansieringsaktiviteter.

Leieforpliktelsene på 8,9 milliarder kroner, som er innregnet i løpet av 2022, representerer utsatte betalinger for totale bruksretteiendeler på 10,0 milliarder kroner. Av dette ble 1,1 milliarder kroner betalt på, eller før, iverksettelsestidspunktet, er hovedsakelig relatert til spektrumlisenser i Grameenphone, Pakistan og Norge, og er derfor klassifisert som kontantutbetalinger til investeringsaktiviteter. Se note 16 for mer informasjon.

Leieforpliktelsene på 5,7 milliarder kroner som er innregnet i løpet av 2021, representerer utsatte betalinger for totale tilganger av bruksretteiendeler på 9,0 milliarder kroner. Av dette ble 3,3 milliarder kroner betalt på, eller før, iverksettelsestidspunktet, hovedsakelig relatert til spektrumlisenser i Pakistan (2,2 milliarder), Grameenphone og Sverige, og er derfor klassifisert som kontantutbetalinger til investeringsaktiviteter. Se note 16 for mer informasjon.

Endringer i leverandørgjeld og forskuddsbetalinger i 2022 er hovedsakelig relatert til endring i driftsinvesteringer i dtac og Grameenphone.

Endringer i leverandørgjeld og forskuddsbetalinger i 2021 er hovedsakelig relatert til reklassifisering av forskuddsbetalte driftsinvesteringer til lisensbruksretteiendeler i Pakistan.

Kilde: Telenor ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 13.

Anskaffelse av eiendeler med utsatt betaling

Anskaffelse av eiendeler med utsatt betaling kan være et komplisert område ettersom det ikke er klart om kontantstrømmene skal klassifiseres som investeringsaktivitet eller finansieringsaktivitet. Ifølge standarden må kontantstrømmene medføre en innregnet eiendel i balansen for at kontantstrømmen skal kunne klassifiseres som en investeringsaktivitet. I tilfeller med utsatt betaling er eiendelen allerede innregnet, og betalingen regnskapsføres som reduksjon av gjeld. Under US GAAP angir ASC Topic 230 – *Statement of Cash Flows* at forskuddsbetalinger, nedbetalinger og andre beløp betalt nær eller på tidspunktet for anskaffelsen av eiendelen, er å anse som kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter. Videre er tilbakebetaling av gjeld som selskapet har til selgeren og som er direkte relatert til anskaffelsen, å anse som en finansieringsaktivitet. Tilsvarende behandling kan synes å ligge implisitt i reguleringen i IAS 7.

I tilfeller hvor selgeren av en eiendel stiller kreditt, må normalt anskaffelsen og finansieringen behandles som en transaksjon uten kontant oppgjør og noteinformasjon må gis. Etterfølgende betalinger til selger vil bli inkludert i kontantstrømmene fra finansieringsaktiviteter. Når perioden mellom anskaffelsestidspunktet og tidspunktet for tilbakebetaling av gjelden er uvesentlig, er kontantstrømmen likevel å anse som en investeringsaktivitet. For å ta stilling til om avstanden i tid er vesentlig, må en vurdere om den utsatte betalingen har resultert i en implisitt rente for selgeren, i samsvar med IFRS 15 og hvorvidt det eksisterer et vesentlig finansieringselement. Desto lengre tid det er mellom tidspunktet for anskaffelse av eiendelen og tidspunktet for tilbakebetalingen av gjelden, jo høyere sannsynlighet er det for at selgeren innregner implisitt rente.

IFRS IC og IASB bekreftet i 2013 at utgangspunktet for klassifisering av kontantstrømmer er hvordan virksomheten drives. Det avgjørende er å forstå om kontantstrømmene er relatert til anskaffelse av en eiendel eller om de er tilbakebetaling av gjeld. Fra selgerens ståsted er kontantstrømmene fra salg av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler en investeringsaktivitet.

2.4.8 Utenlandsk valuta

Valutakursendringer på pengeposter eller på kontantbeholdninger er ikke å anse som kontantstrømmer, men for å avstemme kontanter og kontantekvivalenter ved begynnelsen og slutten av perioden, må virkningen av omregningen presenteres

i kontantstrømoppstillingen. Virkningen skal presenteres atskilt fra kontantstrømmer fra drifts-, investerings- og finansieringsaktiviteter og inkluderer de eventuelle forskjeller som hadde vært tilstede dersom alle kontantstrømmene hadde blitt omregnet til valutakursen på slutten av rapporteringsperioden.

Praksiseksempel 2.7

Telenor ASA presenterte valutakurseffektene på kontanter på følgende måte:

Effekt av valutakursendringer på kontanter og kontantekvivalenter		600	(245)
Netto endring i kontanter og kontantekvivalenter		(7 306)	(3 103)
Kontanter og kontantekvivalenter per 1. januar		16 985	20 088
Kontanter og kontantekvivalenter per 31. desember		9 677	16 985
Hvorav kontanter og kontantekvivalenter i eiendeler holdt for salg per 31. desember	12	-	1 863
Kontanter og kontantekvivalenter eksklusiv eiendeler holdt for salg per 31. desember	20	9 677	15 121

Kilde: Telenor ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra kontantstrømoppstilling.

Ved bruk av den direkte metoden for kontantstrømmer fra driftsaktiviteter, vil transaksjoner i utenlandsk valuta ikke få effekt på kontantstrømoppstillingen før inn- og utbetalingene er gjennomført. Betalingene skal da registreres til kursen på betalingstidspunktet.

Ved bruk av den indirekte metoden kan det være nødvendig å justere resultat og kontantstrøm fra drift når resultatet inneholder valutakursdifferanser fra investerings- og finansieringsaktiviteter. Følgende gjelder derfor ved bruk av den indirekte metoden:

- Transaksjoner som vedrører drift og som er gjennomført og betalt i perioden, er det ikke behov for å justere for da faktisk kontantstrøm ligger i resultatet
- Transaksjoner som vedrører drift og som er gjennomført, men ikke betalt i perioden, er det heller ikke behov for justering av ettersom tilhørende valutakursdifferanser allerede ligger både i resultatet og som endring i balanseposter
- Enhver valutakursdifferanse som oppstår på en gjennomført transaksjon knyttet til en ikke-driftsrelatert kontantstrøm, vil medføre en justering av resultat og kontantstrøm fra drift. Valutakursdifferansen overføres da til investerings- eller finansieringsaktiviteter i kontantstrømoppstillingen

Effekten av valutakursendringer regnes ut på følgende måte:

- Inngående beholdning av kontanter og kontantekvivalenter x (Endring i valutakurs fra 1.1. til 31.12.)
- + Endring kontanter og kontantekvivalenter i løpet av året x (Endring i valutakurs fra 1.1. til 31.12.)

Utregningen følger samme metodikk som omregningsdifferansene knyttet til årets egenkapitalendringer.

2.4.9 Kontantstrømoppstillinger i konsern

IAS 7 skiller ikke mellom regnskapene til enkeltstående selskaper og konsern, og det er ingen spesifikke krav i standarden for hvordan den konsoliderte kontantstrømoppstillingen skal utarbeides, bortsett fra at det er gitt veiledning om håndtering av kontantstrømmer knyttet til avhending og endret eierskap i datterselskap. I prinsippet skal den konsoliderte kontantstrømoppstillingen bygges opp fra kontantstrømmer fra de individuelle selskapene og konserninterne transaksjoner elimineres. Oppstillingen kan i praksis utarbeides på to måter:

- Oppstillingen beregnes direkte fra konsernregnskapet: Ved dette alternativet tar en utgangspunkt i resultat og balanse samt noteopplysninger for konsernregnskapet
- Oppstillingen gjøres med utgangspunkt i de enkelte konsernselskapers selskapsregnskaper: Ved dette alternativet summeres kontantstrømmene fra de enkelte enhetene i konsernet og en justerer for interne transaksjoner og andre konsernposteringer

Ved begge alternativer er det avgjørende at morselskapet mottar den informasjonen som er nødvendig for å utarbeide den konsoliderte kontantstrømoppstillingen. Rapporteringen fra datterselskapene bør derfor inneholde de bruttostørrelser som skal presenteres som henholdsvis investerings- og finansieringsaktiviteter.

Oppkjøp og salg av datterselskap og andre virksomheter

Kontantstrømmer fra oppkjøp og salg av datterselskap eller andre virksomheter skal presenteres separat og klassifiseres som investeringsaktiviteter. Transaksjoner som medfører at selskapet oppnår kontroll eller tap av kontroll over et datterselskap eller annen virksomhet, medfører at selskapet må gi utfyllende opplysninger. Det skal opplyses om samlet vederlag som betales eller mottas, herunder andel av vederlaget som består av kontanter og kontantekvivalenter. I tillegg skal det

gis opplysninger om kontanter og kontantekvivalenter, samt andre eiendeler og forpliktelser, i datterselskapene eller andre virksomheter hvor en har oppnådd eller tapt kontroll. Investeringsforetak som definert i IFRS 10 er derimot unntatt dette kravet for en investering i datterselskap som kreves målt til virkelig verdi over resultatet. Det er videre krav om at kjøps- og salgstransaksjoner vises separat. Ved virksomhetssammenslutninger inkluderes datterselskapets kontantstrømmer i konsernregnskapet fra og med overtakelsestidspunktet.

Teorieksempel 2.9: Virksomhetssammenslutninger

Et selskap (mor) har kjøpt 100 % av et annet selskap (datter) 1. juli i år 2 for NOK 100 000. Det har ikke vært andre transaksjoner mellom selskapene i løpet av året. selskapene har følgende regnskapstall for perioden:

Morselskapet	**År 2**	**År 1**
Resultat før skatt	100 000	
Aksjer i datter	100 000	
Varelager	400 000	500 000
Bankinnskudd	500 000	600 000
Sum eiendeler	**1 000 000**	**1 100 000**
Leverandørgjeld	400 000	600 000
Egenkapital	600 000	500 000
Sum egenkapital og gjeld	**1 000 000**	**1 100 000**

Datterselskapet	**1.7-31.12 År 2**	**1.1-30.6 År 2**	**År 1**
Resultat før skatt	**10 000**	**15 000**	
Datterselskapet	**År 2**	**30.6 År 2**	**År 1**
Varelager	55 000	60 000	50 000
Bankinnskudd	30 000	40 000	40 000
Sum eiendeler	**85 000**	**100 000**	**90 000**
Leverandørgjeld	10 000	35 000	40 000
Egenkapital	75 000	65 000	50 000
Sum egenkapital og gjeld	**85 000**	**100 000**	**90 000**

Da oppkjøpet ble gjort amed virkning fra 1. juli skal kun kontantstrømeffektene fra denne datoen til 31. desember tas med i kontantstrømoppstillingen i konsernet. Ved bruk av den indirekte metoden tar en utgangspunkt i resultat for hele perioden for mor, og perioden 1. juli til 31. desember for datter. Tilsvarende inntas endring i balanseposter for hele perioden for mor, mens kun endringer etter oppkjøpstidspunktet (1. juli til 31. desember) inntas for datter. I tillegg skal effekten på kontantstrøm fra oppkjøpet tas inn i kontantstrømoppstillingen under investeringsaktiviteter.

Virksomhetskjøp	
Betalt beløp	-100 000
Kontanter overtatt	40 000
Kjøp av datterselskap, netto etter kontanter	-60 000

Effekt på kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	**-60 000**

Konsolidert kontantstrømoppstilling etter indirekte metode:

Driftsaktiviteter	**År 2**	**Beregning (TNOK)**
Resultat før skatt	110 000	100' + 10'
Endring i varelager	105 000	(500' - 400') + (60' - 55')
Endring i leverandørgjeld	-225 000	(400' - 600') + (10 - 35')
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter	**-10 000**	
Investeringsaktiviteter	**År 2**	**Beregning (TNOK)**
Kjøpt selskap	-60 000	-100' + 40'
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	**-60 000**	
Netto kontantstrøm	**-70 000**	
IB Kontanter og kontantekvivalenter	600 000	
UB Kontanter og kontantekvivalenter	**530 000**	

Ikke alle oppkjøp eller salg av virksomheter gjøres opp i kun kontanter. Ethvert oppgjør uten kontantoppgjør, som utstedelse av aksjer fra en av partene eller kontanter som skal betales eller mottas av selskapet på et senere tidspunkt, skal ikke inkluderes i beløpet som presenteres under investeringsaktiviteter. Istedenfor skal det gis noteopplysninger om vederlagselementene som ikke representerer kontant oppgjør.

Kontantstrømmer som følger av endringer i eierandeler i datterselskap som ikke medfører tap av kontroll, skal klassifiseres som finansieringsaktiviteter. Dette gjelder likevel ikke når datterselskapet kontrolleres av et investeringsselskap som definert i IFRS 10, og kreves målt til virkelig verdi over resultatet.

Betinget vederlag

Virksomhetskjøp betales ofte i form av betinget vederlag. Endelig, samlet vederlag er i slike tilfeller avhengig av en fremtidig hendelse. I henhold til IFRS 3 skal betinget vederlag estimeres og klassifiseres på transaksjonstidspunktet enten som gjeld eller egenkapital i samsvar med kriteriene for slik klassifisering i IAS 32. Betalingen tilsvarende virkelig verdi av betinget vederlag som er balanseført på overtakelsestidspunktet, vil i de fleste tilfeller klassifiseres som en investeringsaktivitet basert på at dette er kontantstrømmer fra oppnåelse av kontroll av datterselskap. I den grad en del av det betingede vederlag har et finansieringselement, kan dette underbygge en klassifisering som finansieringsaktivitet. Skjønn er nødvendig for å avgjøre om vilkårene tilsier at noe av beløpet skal anses for å være et finansieringselement. Dersom avstanden mellom overtakelsestidspunktet og tidspunktet for betaling er uvesentlig, vil mye tale for ikke å klassifisere noen del av vederlaget som en finansieringsaktivitet. Desto mer det

betingede vederlaget avhenger av andre faktorer enn tidsverdien av penger, som fremtidige resultater, desto vanskeligere vil det være å identifisere et finansieringselement.

Endringer i estimatet på betinget vederlag som følger av hendelser etter overtakelsestidspunktet, som for eksempel det å oppfylle et resultatmål, skal innregnes i periodens resultat. I kontantstrømoppstillingen kunne en tenke seg en løsning hvor slike endringer anses som kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter, fordi det grunnleggende prinsippet i IAS 7 er å klassifisere kontantstrømmene i samsvar med den underliggende aktiviteten. Dette kan derimot fremstå som problematisk ettersom standarden sier at det er bare utgifter som resulterer i en balanseført eiendel som kan klassifiseres som investeringsaktiviteter. En annen løsning er derfor at når den endelige størrelsen på vederlaget avhenger av oppnåelse av et resultatmål etter overtakelsestidspunktet, anses kontantstrømmene knyttet til den operasjonelle aktiviteten. Kontantbetalinger knyttet til estimatendringer i det betingede vederlaget vil følgelig bli klassifisert under drift.

Investering i selskaper

Investeringer innregnet etter egenkapital- eller kostmetoden vil få effekt på kontantstrømmene såfremt det gjelder transaksjoner som medfører at kontanter flyttes mellom investoren og det selskapet som det er investert i, for eksempel utbytte og lån. Investeringer i felleskontrollerte driftsordninger vil medføre at en forholdsmessig andel av selskapets kontantstrømmer inngår i investors kontantstrømoppstilling linje for linje. I konsernregnskapet vil utbytte fra datterselskap til majoritetsaksjonærer elimineres og ikke inkluderes i kontantstrømoppstillingen, mens utbytte som utbetales til minoritetsinteresser i datterselskaper skal inkluderes i kontantstrømoppstillingen under finansieringsaktivitet eller driftsaktivitet, fordi dette er en utgående kontantstrøm sett fra majoritetsaksjonærenes ståsted.

Konsernfinansiering

Det er i dag flere konsern som har konsernkontoordninger hvor kontantbeholdninger holdes sentralt, enten av morselskapet eller et utpekt datterselskap. Eventuelle overskytende kontanter er overført til den utpekte enheten. I enkelte tilfeller kan det være at datterselskapet ikke har en egen bankkonto og at alle inn- og utbetalinger skjer direkte fra konsernkontoordningen. Datterselskapene registrerer en konsernintern fordring eller gjeld ved hver periodeslutt. Det kan stilles spørsmål ved om datterselskapet skal sette opp en kontantstrømoppstilling ettersom selskapet ikke har kontanter eller kontantekvivalenter ved hver periodeslutt. Etter vårt syn bør utarbeidelse av kontantstrømoppstilling være basert på den faktiske kontantstrømmen i perioden, uavhengig av hvilken saldo selskapet direkte har i kontanter og

kontantekvivalenter. Denne tilnærmingen er også i samsvar med IAS 7 som sier at samtlige selskap skal utarbeide en kontantstrømoppstilling.

Det neste spørsmålet som oppstår er hvordan netto innskudd av midler til, eller netto uttak av midler fra konsernkontoordningen skal presenteres i kontantstrømoppstillingen i datterselskapet. Normalt vil disse transaksjonene gi opphav til konsernmellomværende, og nettoinnskudd eller nettouttak klassifiseres henholdsvis som investeringsaktivitet og finansieringsaktivitet. Bare i svært sjeldne tilfeller vil konsernmellomværende oppfylle definisjonen av kontantekvivalenter og betraktes som kortsiktig likvide investeringer som lett kan konverteres til kjente kontantbeløp og er gjenstand for ubetydelig risiko for verdiendringer.

2.5 Noteopplysninger

Tilleggsinformasjon kan være relevant for regnskapsbrukernes forståelse av selskapets finansielle stilling og likviditet. I standarden oppfordres det blant annet til at selskaper gir opplysninger om:

- Ubrukte lånefasiliteter som kan være tilgjengelig for fremtidige driftsaktiviteter og til oppgjør av kapitalinnskudd, med angivelse av eventuelle restriksjoner for bruk av disse ordningene
- De samlede kontantstrømmer som representerer en økning i driftskapasiteten og kontantstrømmer som er nødvendige for å opprettholde driftskapasiteten, og
- Kontantstrømmene fra drifts-, investerings- og finansieringsaktiviteter i hvert enkelt rapporteringspliktig segment for å gi brukerne en bedre forståelse av forholdet mellom kontantstrømmen i selskapet som helhet og dets enkelte deler, samt kontantstrømmenes tilgjengelighet og variabilitet.

I tillegg til overnevnte tilleggsinformasjon foreligger det også enkelte andre notekrav, og disse er særskilt behandlet under spesifikke tema lengre fremme i artikkelen.

Praksiseksempel 2.8

Telenor ASA ga følgende opplysninger om kontantstrømoppstillingen:

NOTE 13 Kontantstrømsinformasjon

Denne noten oppsummerer de vesentligste kontantstrømmene i løpet av året, inkludert betydelige investeringer og salg samt betalinger av rentebærende gjeld og leasing forpliktelser.

Regnskapsprinsipper

Konsernet presenterer kontantstrømoppstillingen i henhold til den indirekte metoden. Innbetalinger og utbetalinger vises separat for investerings- og finansieringsaktiviteter, mens operasjonelle aktiviteter inkluderer både kontant- og ikke-kontantlinjer. Mottatt og betalt rente og mottatt utbytte rapporteres som del av de operasjonelle aktivitetene. Utbetalt utbytte fra Telenor ASA og datterselskaper med ikke-kontrollerende eierinteresser er inkludert under finansieringsaktiviteter. Merverdiavgift og lignende avgifter behandles som innkreving av avgifter på vegne av myndighetene, og rapporteres netto. Avviklet virksomhet er inkludert i kontantstrømoppstillingen, mens informasjon om kontantstrømmer fra operasjonelle, finansierings- og investeringsaktiviteter fra avviklet virksomhet vises i note 12.

Endringer i netto driftsrelatert arbeidskapital

Endringer i netto driftsrelatert arbeidskapital inkluderer endringer i kundefordringer og leverandørgjeld relatert til operasjonelle aktiviteter, og varelager.

Beløp i millioner kroner	2022	2021
Varelager	(186)	(319)
Kundefordringer og andre kortsiktige fordringer	(1 377)	392
Leverandørgjeld og annen kortsiktig gjeld	174	831
Endringer i netto driftsrelatert arbeidskapital	(1 389)	905

Varige driftsmidler og immaterielle eiendeler – avstemming tilganger og utbetalinger

Tabellen nedenfor forklarer forskjellen mellom tilganger og utbetalinger ved tilgang av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler:

Beløp i millioner kroner	2022	2021
Tilganger av varige driftsmidler (se note 17)	(13 789)	(14 888)
Tilganger av immaterielle eiendeler (se note 15)	(3 092)	(2 816)
Tilganger av bruksretteiendeler (se note 16)	(9 963)	(9 015)
Utbetalinger ved tilgang varige driftsmidler og immaterielle eiendeler i virksomheter under avvikling	(1 203)	(127)
Leieforpliktelser	8 871	5 704
Endringer i estimater på fjerningsforpliktelser	(856)	(339)
Endringer i leverandørgjeld og forskuddsbetalinger	(510)	1 985
Andre endringer	1 244	50
Utbetalinger ved tilgang varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	(19 298)	(19 447)

Kontantutbetalinger foretatt på, eller før, iverksettelsestidspunktet er klassifisert som kontantutbetalinger til investeringsaktiviteter. Etterfølgende betalinger i løpet av leieperioden er klassifisert som kontantutbetalinger til finansieringsaktiviteter.

Leieforpliktelsene på 8,9 milliarder kroner, som er innregnet i løpet av 2022, representerer utsatte betalinger for totale bruksretteiendeler på 10,0 milliarder kroner. Av dette ble 1,1 milliarder kroner betalt på, eller før, iverksettelsestidspunktet, er hovedsakelig relatert til spektrumlisenser i Grameenphone, Pakistan og Norge, og er derfor klassifisert som kontantutbetalinger til investeringsaktiviteter. Se note 16 for mer informasjon.

Leieforpliktelsene på 5,7 milliarder kroner som er innregnet i løpet av 2021, representerer utsatte betalinger for totale tilganger av bruksretteiendeler på 9,0 milliarder kroner. Av dette

ble 3,3 milliarder kroner betalt på, eller før, iverksettelsestidspunktet, hovedsakelig relatert til spektrumlisenser i Pakistan (2,2 milliarder), Grameenphone og Sverige, og er derfor klassifisert som kontantutbetalinger til investeringsaktiviteter. Se note 16 for mer informasjon.

Endringer i leverandørgjeld og forskuddsbetalinger i 2022 er hovedsakelig relatert til endring i driftsinvesteringer i dtac og Grameenphone. Endringer i leverandørgjeld og forskuddsbetalinger i 2021 er hovedsakelig relatert til reklassifisering av forskuddsbetalte driftsinvesteringer til lisensbruksretteiendeler i Pakistan.

Tilgang og avgang av datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter

Tabellen nedenfor viser effektene på konsernets oppstilling av finansiell stilling som følge av avgang av datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter.

Beløp i millioner kroner	2022	2021
Salg av datterselskaper og tilknyttede selskaper		
Tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	432	(3)
Andre anleggsmidler	15 302	12
Omløpsmidler	12 580	-
Gjeld	(24 144)	(1)
Gevinst (tap) justert for omregningsdifferanser ved salg [1)]	34 339	(174)
Salgspris	37 916	(166)
Hvorav uten kontantoppgjør	(34 116)	182
Salgsvederlag i kontanter	3 798	17
Kontanter i solgte virksomheter	(8 460)	-
Netto kontantinnbetaling ved salg av datterselskaper og tilknyttede selskaper	(4 662)	17

1) Justert for 0,6 milliarder kroner relatert til reklassifisering av omregningsdifferanser fra øvrige resultatelementer til resultatregnskapet (se note 28), er den totale gevinsten i 2022 på 34,3 milliarder kroner i hovedsak relatert til dekonsolidering av Digi og innregning som tilknyttet selskap, salg av Telenor Myanmar og salg av faste eiendeler utenfor kjernevirksomhet i Sverige (se note 28, 35 og 12). I 2021 er det ingen reelle avhendinger. Effektene er i hovedsak knyttet til justeringer av avhendingene som ble gjort i 2020.

Salg av tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter i 2022 var hovedsakelig relatert til gevinst ved salg av det tilknyttede selskapetWave Money, se note 35.

Salg av datterselskaper i 2022 var hovedsakelig relatert til datterselskapet Digi og innregning som tilknyttet selskap, salg av Telenor Myanmar og salg av faste eiendeler utenfor kjernevirksomhet i Sverige. I 2021 var avhendingene av datterselskap i hovedsak knyttet til avhending av utviklingseiendommer.

Tabellen nedenfor viser effektene på konsernbalansen av tilgang av datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter.

Beløp i millioner kroner	2022	2021
Kjøp av datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter		
Kapitalinnskudd i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	35 089	393
Sum kjøpspris og kapitalinnskudd	35 089	393
Hvorav uten kontantoppgjør	(34 098)	(5)

Kontant utbetaling relatert til oppkjøp og kapitalinnskudd	(991)	(391)
Netto kontantutbetaling ved kjøp av datter/tilknyttede selskaper og felles-kontrollerte virksomheter	(991)	(391)

I 2022 var investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet i hovedsak knyttet til dekonsolidering av Digi og innregning som tilknyttet selskap, Telenors kjøp av 73,4 millioner aksjer fra Axiata og kapitalinnskudd i Telenor Microfinance Bank Limited ("TMB"), se note 35.

I 2021 var investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet i hovedsak knyttet til kapitalinnskudd i Telenor Microfinance BankLimited ("TMB"), se note 35.»

Beløp i millioner kroner	2022			2021		
	Rente bærende gjeld	Leieforpliktel-ser gjeld	Totalt	Rente bærende gjeld	Leieforpliktel ser gjeld	Totalt
Balanse per 1. januar	97 087	35 077	132 164	105 923	44 882	150 805
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter						
Innbetalinger ved opptrekk av gjeld	20 956	–	20 956	26 470	–	26 470
Nedbetaling av gjeld	(21 044)	–	(21 044)	(29 399)	–	(29 399)
Nedetaling av leieforpliktelser knyttet til spektrum	–	(2 483)	(2 483)	–	(2 871)	(2 871)
Nedbetaling av øvrige leieforpliktelser	–	(5 589)	(5 589)	–	(5 955)	(5 955)
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	(88)	(8 072)	(8 159)	(2 930)	(8 826)	(11 756)
Endring som følge av sikringsbokføring	(585)	–	(585)	(1 160)	–	(1 160)
Omregningsdifferanser	5 138	744	5 882	(4 915)	(2 227)	(7 142)
Netto betalte og avsatte renter	205	277	483	(10)	353	343
Oppkjøp	–	–	–	–	–	–
Avhendelser	(10 490)	(5 359)	(15 849)	(22)	–	(22)
Nye leieavtaler	–	8 871	8 871	–	5 704	5 704
Terminering og revurdering av leiekontrakter	–	(589)	(589)	–	(4 076)	(4 076)
Klassifisert som tilgjengelig for salg	–	–	–	–	(733)	(733)
Annet	627	141	767	201	–	201
Øvrige endringer	(5 106)	4 085	(1 020)	(5 906)	(979)	(6 885)
Balanse per 31. desember	**91 893**	**31 091**	**122 984**	**97 086**	**35 077**	**132 164**
Langsiktig gjeld	82 724	24 417	107 141	87 811	28 101	115 911
Kortsiktig gjeld	9 169	6 674	15 843	9 276	6 977	16 253

Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter består av opptak og nedbetaling av lån, inkludert nedbetalinger av hovedstol på leieforpliktelser. Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter, eksklusive nedbetalinger av leieforpliktelser, utgjorde utbetalinger på 0,1 milliarder kroner i 2022 mot 2,9 milliarder i 2021 hovedsakelig forklart med at man ikke utstedte noen nye obligasjoner under EMTN programmet i 2022. For kommentarer knyttet til leiebetalinger, se note 30.

Tabellen nedenfor viser betalinger knyttet til leieavtaler:

Beløp I millioner kroner	Klassifisering i kontantstrømmer	2022	2021
Avdragsbetalinger	Finansieringsaktiviteter	8 072	8 826
Rentebetalinger	Operasjonelle aktiviteter	1 060	1 029
Variable leiebetalinger og leiebetalinger relatert til kortsiktige leieavtaler og leieavtaler for eiendeler med lav verdi	Operasjonelle aktiviteter	3 074	3 540
Leiebetalinger foretatt på eller i forkant av iverksettelsestidspunktet	Investeringsaktiviteter	803	1 202
Sum utgående kontantstrømmer		13 009	14 597

Avdragsbetalinger på 8,1 milliarder kroner i 2022 (8,8 milliarder kroner i 2021) inkluderer 2,5 milliarder kroner i avdrag på spektrumslisenser (2,9 milliarder kroner i 2021) og 5,6 milliarder kroner (6,0 milliarder kroner i 2021) i avdrag knyttet til øvrige leieavtaler. Avdragsbetalinger for spektrumlisenser i 2022 og 2021 var hovedsakelig knyttet til dtac, Norge og Pakistan. Avdragsbetalinger knyttet til andre leiekontrakter var hovedsakelig knyttet til dtac, Sweden, Digi, Pakistan og Grameenphone in 2022 mens i 2021 i hovedsak var i dtac, Sverige, Digi, Myanmar, Pakistan.

Rentebetalinger på 1,1 milliarder kroner i 2022 inkluderer 0,4 milliarder kroner (0,3 milliarder kroner i 2021) rentekostnad knyttet til spektrumlisenser og 0,7 milliarder kroner (0,7 milliarder kroner i 2021) til øvrige leieavtaler. Variable leiebetalinger og leiebetalinger relatert til kortsiktige leieavtaler og leieavtaler med lav verdi på 3,1 milliarder kroner inkluderer 3,0 milliarder kroner i variable leiebetalinger og 0,2 milliarder kroner i betalinger for eiendeler med lav verdi. Leiebetalinger foretatt på eller I forkant av iverksettelsestidspunktet på 0,8 milliarder kroner i 2022 relaterer seg i hovedsak fornyelse av spektrumlisenser på 0,3 milliarder kroner i Norge for båndene 2500-2690 MHz og 3400-3800 MHz og 0,3 milliarder i Grameenphone for 2.6 GHz båndene.

Kilde: Telenor ASA, Årsrapport 2022, utdrag note 13.

Selskapene skal gi noteopplysninger om endringer i forpliktelser som følge av finansieringsaktiviteter hvor de skal gi opplysninger som gjør at brukerne av regnskapet kan evaluere endringene i forpliktelsene som oppstår fra finansieringsaktiviteter, inkludert både endringer som følge av kontantoppgjør og uten kontantoppgjør (eksempelvis valuta). Forpliktelser som oppstår fra finansieringsaktiviteter er forpliktelser som var, eller vil bli, klassifisert som finansieringsaktiviteter. Notekravene gjelder også for endringer i finansielle eiendeler hvis kontantstrømmene fra de finansielle eiendeler var, eller vil bli, klassifisert som finansieringsaktiviteter.

I den grad det er nødvendig for å tilfredsstille dette kravet skal det gis opplysninger om følgende endringer i forpliktelser som oppstår fra finansieringsaktiviteter:

- Endringer i kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter

- Endringer oppstått som følge av å få kontroll eller miste kontrollen over datterselskap eller annen virksomhet
- Effekten av endringer i valutakurser
- Endringer i virkelig verdi, og
- Andre endringer

Se praksiseksempel 2.8 og tabellen «Avstemming av rentebærende gjeld» for et eksempel fra Telenor ASA.

Prinsippene i IAS 7 er relativt enkle i seg selv, men utarbeidelsen av kontantstrømoppstillingen kan reise en del spørsmål og utfordringer som ikke alltid er like åpenbare. Når IFRS gir rom for ulike tolkninger og løsninger, er det viktig å gi utfyllende noteopplysninger som gjør regnskapsbrukeren i stand til å forstå periodens kontantstrømmer.

3. Resultat per aksje

3.1 Innledning

Resultat per aksje («Earnings per share» eller «EPS») er et nøkkeltall som angir et selskaps inntjening og inngår som input til verdivurderingen av et selskap. Nøkkeltallet brukes ofte i forbindelse med analyse av investeringspotensialet i selskaper.

Formålet med IAS 33 er å sette opp prinsipper for fastsettelse og presentasjon av resultat per aksje for å bidra til meningsfylt sammenligning av inntjening mellom ulike selskaper og mellom ulike rapporteringsperioder for samme selskap (IAS 33.1). I standarden defineres nøkkeltallets teller, altså «resultat», men hovedfokuset i standarden er likevel nevneren ettersom denne ikke lar seg definere på en like enkel måte.

Nøkkeltallet utvannet resultat per aksje tar, i motsetning til basisresultat per aksje, høyde for utvanningspotensialet fra utestående konvertible instrumenter, for eksempel opsjoner eller tegningsretter, som kan vanne ut selskapets ordinære aksjer.

3.2 Virkeområde

IAS 33 gjelder for selskaper med egenkapitalinstrumenter som er notert i et offentlig marked, eller som sender inn regnskapet til en reguleringsmyndighet med hensikt å notere sine egenkapitalinstrumenter i et offentlig marked (IAS 33.2).

Standarden tillater også at man frivillig kan velge å opplyse om resultat per aksje i regnskapet, i så fall må det gjøres i samsvar med kravene i standarden (IAS 33.3).

Hvorvidt et selskap har som hensikt å notere egenkapitalinstrumenter kan være en krevende skjønnsmessig vurdering. Dersom selskapets egenkapitalinstrumenter ikke er børsnotert på balansedagen, men børsnoteringen gjennomføres før offentliggjøring av årsregnskapet, vil det i de fleste tilfeller være en rimelig antagelse at selskapet har vært i prosess med notering av egenkapitalinstrumenter på balansedagen. I de tilfellene vil det være krav om å presentere resultat per aksje i årsregnskapet.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Et offentlig marked kan være innenlandsk eller utenlandsk børs eller et marked utenom børs. Eksempler på offentlige markeder i Norge er Euronext Oslo Børs, Euronext Expand, Euronext Growth, Euronext NOTC og Nordic ABM. Merk at begrepet offentlig marked er et videre begrep enn et regulert marked, slik at selv med aksjer notert på Euronext Growth og Nordic ABM vil et selskap være innenfor virkeområdet til IAS 33 og det er følgelig krav om å rapportere på resultat per aksje.

Selskaper som utarbeider konsernregnskap trenger kun å opplyse om resultat per aksje og utvannet resultat per aksje for konsernregnskapet (IAS 33.4). Dersom et selskap som utarbeider konsernregnskap oppgir resultat per aksje i selskapsregnskapet til morselskapet, skal EPS for morselskapet ikke gjengis i konsernregnskapet.

3.3 Basisresultat per aksje

Resultat per aksje skal beregnes som årets resultat delt på gjennomsnittlig antall utestående aksjer for perioden (IAS 33.10):

$$\frac{\text{Resultat henførbart til morselskapets ordinære eiere}}{\text{Gjennomsnittlig antall ordinære utestående aksjer}}$$

Resultat per aksje skal presenteres i resultatregnskapet (IAS 33.66). Dersom det er flere ordinære aksjeklasser skal det opplyses om resultat per aksje for hver av de ordinære aksjeklassene.

Praksiseksempel 3.1 Presentasjon av resultat per aksje i resultatregnskapet

Lerøy Seafood opplyste om resultat per aksje i sitt årsregnskap for 2022:

Alle tall i NOK 1 000 (periode 1.1–31.12)

LERØY SEAFOOD GROUP (KONSERN)	Noter	2022	2021
DRIFTSINNTEKTER OG DRIFTSKOSTNADER			
Driftsinntekter	5/25	26 645 877	23 073 280
Andre gevinster og tap	5	6 380	62 814
Varekjøp	25	16 064 207	12 836 975
Beholdningsendring biologiske eiendeler til selvkost, råvarer og ferdigvarer	12	-1 656 202	-94 868
Lønn og andre personalkostnader	16/22	3 815 833	3 473 829
Andre driftskostnader	22/27	3 907 502	3 142 642
Driftsresultat før avskrivninger og verdijusteringer knyttet til biologiske eiendeler		**4 520 918**	**3 777 516**
Avskrivninger på immaterielle eiendeler	7	33 559	32 914
Avskrivninger på bruksretteiendeler	8	550 056	505 694
Avskrivninger på varige driftsmidler	9	742 424	713 726
Nedskrivninger	7	0	6 400
Driftsresultat før verdijusteringer knyttet til biologiske eiendeler		**3 194 879**	**2 518 783**
Verdijusteringer knyttet til biologiske eiendeler	11	1 088 166	1 085 304
Driftsresultat		**4 283 045**	**3 604 087**
TILKNYTTET VIRKSOMHET OG NETTO FINANS			
Inntekter fra felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper	5/10	65 675	121 502
Netto finansposter	23	-281 769	-193 924
Resultat før skattekostnad		**4 066 951**	**3 531 665**
Sum skattekostnad	17	-901 829	-750 569
ÅRSRESULTAT		**3 165 122**	**2 781 096**
Herav kontrollerende eierinteressers andel		2 906 781	2 632 371
Herav ikke-kontrollerende eierinteressers andel		258 341	148 725
Resultat per aksje	**19**	**4,88**	**4,42**
Utvannet resultat per aksje	19	4,88	4,42

Kilde: Lerøy Seafood ASA, Årsrapport 2022 (vår markering)

3.3.1 Årets resultat til eierne av morselskapet (teller)

Årets resultat ved beregning av resultat per aksje består av årets resultat fra videreført virksomhet, justert for minoritetens andel av årets resultat (IAS 33.12). Den består dermed kun av den delen av årets resultat som tilhører eierne av morselskapet. Årets resultat til eierne av morselskapet må også justeres for utbytte til eventuelle preferanseaksjer, som er klassifisert som egenkapital, ettersom slikt utbytte representerer inntekter som ikke tilfaller eierne av morselskapet.

Teorieksempel 3.1: Beregning av årets resultat for eierne av morselskapet

Selskap A har to aksjeklasser (aksjeklasse X og Y). Hver aksjeklasse består av 50 aksjer, som alle er fullt innbetalt. Aksjeklasse X er en preferanseaksje som gir eierne rett til å motta et fast utbytte per aksje på kr 2, og rett til å delta på like vilkår med aksjeklasse Y i eventuelt videre utdelt utbytte.

		NOK
Årets resultat		1 000
Fast utbytte til aksjeklasse X	(50 aksjer x kr 2)	-100
Årets resultat (ikke distribuert)		**900**
Andel av resultat som kan henføres til eierne av preferanseaksjer	(900 / 2)	-450
Årets resultat til eierne av ordinære aksjer		**450**

3.3.2 Gjennomsnittlig antall utestående aksjer (nevner)

Ved beregning av resultat per aksje er nevneren vektet gjennomsnittlig antall utestående aksjer i perioden (IAS 33.19). Det er kun ordinære aksjer som skal tas med i beregningen. Ordinære aksjer er i standarden definert som egenkapitalinstrumenter som er underordnet alle andre klasser av egenkapitalinstrumenter (IAS 33.5). Det vil si de aksjene som har lavest prioritet og tar del i periodens overskudd etter andre typer av aksjer, som for eksempel preferanseaksjer (IAS 33.6). Et selskap kan ha flere enn én klasse av ordinære aksjer. Aksjeklassene som ikke er en del av den laveste prioriterte klassen av egenkapitalinstrumenter, som preferanseaksjer, er ikke ordinære aksjer og inngår dermed ikke i beregningen av gjennomsnittlig antall utestående aksjer. Dersom selskapet har flere aksjeklasser, er det derfor viktig at det vurderes hva som er den laveste aksjeklassen og som følgelig er å anse som ordinære aksjer når EPS skal beregnes.

Praksiseksempel 3.2 Aksjeklasser

Schibsted opplyste i sitt årsregnskap for 2022 om at de hadde to ulike aksjeklasser, men at disse hadde like rettigheter i perioden og ble derfor behandlet som én klasse av ordinære aksjer:

Note 15 - Earnings per share

Principle

Basic and diluted earnings pers re presented for ordinary shares. The A-shares and B-shares of Schib d have equal rightsto sharein profit for the period and are therefore treated as being one class of ordinary shares in relation to calculation of earnings per share.

Kilde: Schibsted ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 15

Hovedregelen i IAS 33 er at alle ordinære aksjer inngår i beregningen av gjennomsnittlig antall utestående aksjer fra det tidspunktet betaling for aksjene mottas (IAS 33.21), med følgende unntak:

- Ordinære aksjer som ikke er fullt innbetalt skal kun inkluderes forholdsmessig, basert på hvor stor andel av aksjen som er innbetalt (IAS 33.A15),
- Egne aksjer skal ikke inkluderes i beregningen av gjennomsnittlig antall utestående aksjer (IAS 33.IE2), og
- Aksjer som er betinget innløsbare, det vil si aksjer som kan tilbakekalles av selskapet, skal ikke inkluderes i beregningen av gjennomsnittlig antall utestående aksjer (IAS 33.24).

Teorieksempel 3.2: Beregning av gjennomsnittlig antall utestående aksjer

Selskap A utsteder nye ordinære aksjer i løpet av regnskapsperioden som innbetales i forbindelse med emisjonen. Senere i samme regnskapsperiode foretar selskapet kjøp av egne aksjer. Tabellen under oppsummerer hendelsene i perioden:

		Utstedte aksjer	Egne aksjer	Utestående aksjer
1. januar	Utestående ordinære aksjer	2 000	300	1 700
31. mai	Utstedelse av nye aksjer	800		2 500
1. desember	Kjøp av egne aksjer		250	2 250
31. desember	Utestående ordinære aksjer	2 800	550	2 250

Beregning av gjennomsnittlig antall utestående aksjer:

(1 700 x 5/12) + (2 500 x 6/12) + (2 250 x 1/12) = 2 146 aksjer

Kilde: IAS 33, Illustrative Examples, eksempel 2.

Antall aksjer som benyttes i beregningen av vektet gjennomsnittlig antall utestående aksjer skal justeres for enhver transaksjon eller hendelse som endrer antall utestående aksjer, uten en tilsvarende endring i ressurser (IAS 33.26). Eksempler på slike transaksjoner eller hendelser kan være en fonds- eller bonusemisjon, et bonuselement i en tegningsrettsemisjon til eksisterende aksjonærer, eller en aksjesplitt og en motsatt aksjesplitt (også kalt aksjespleis) (IAS 33.27). Beregningen av basisresultat og utvannet resultat per aksje skal i disse tilfellene justeres med tilbakevirkende kraft (IAS 33.64).

Teorieksempel 3.3: Beregning av basisresultat per aksje
Dette eksemplet viser beregningen av basisresultat per aksje for et selskap med en mer kompleks kapitalstruktur, Selskap B, i år 1.

Ordinære aksjer: Antall utestående ordinære aksjer i begynnelsen av år 1 var 5 000 000. 1. mars år 1 ble 200 000 ordinære aksjer ustedt for kontanter.

Konvertible obligasjoner: I siste kvartal år 0 ble 5 % konvertible obligasjoner med en hovedstol på MNOK 12 og en nedbetalingstid på 20 år solgt for kr 1 000 (nominell) med oppgjør i kontanter. Renten skal betales to ganger i året, 1. november og 1. mai. Hver obligasjon kan konverteres til 40 ordinære aksjer. Ingen obligasjoner ble konvertert i år 0. Hele utstedelsen ble konvertert 1. april år 1 fordi utstedelsen ble innkalt av Selskap B.

Konvertible preferanseaksjer: I andre kvartal år 0 ble 800 000 konvertible preferanseaksjer utstedt for eiendeler i en kjøpstransaksjon. Kvartalsvis fast utbytte for hver konvertible preferanseaksje er kr 0,05, og utbytte betales ved slutten av hvert kvartal for aksjer som er utestående på denne dagen. Hver aksje er konvertibel til én ordinær aksje. 1.juni år 1 konverterte innehavere av 600 000 konvertible preferanseaksjer sine preferanseaksjer til ordinære aksjer.

Tegningsretter: 1. januar år 1 ble det utstedt tegningsretter for kjøp av 600 000 ordinære aksjer til kr 55 per aksje, over en periode på 5 år. Alle utestående tegningsretter var utøvd per 1. september år 1. Gjennomsnittlig markedspris fra 1. januar til 1. september år 1 var kr 57,125.

Opsjoner: 1. juli år 1 ble det utstedt opsjoner på kjøp av 1 500 000 ordinære aksjer til kr 75 per aksje over en periode på 10 år. Ingen opsjoner ble utøvd i løpet av år 1 (utøvelsesprisen på opsjonen oversteg markedsprisen på de ordinære aksjene).

Skattesats: 40 %

Resultat for år 1 fra videreført virksomhet til morselskapet: Kr 11 800 000

Resultat for år 1 til morselskapet: Kr 9 800 000

Beregning av basisresultat per aksje	**NOK**
Resultat fra videreført virksomhet henførbart til morselskapet	11 800 000
Fratrukket utbytte preferanseaksjer (800 000 x 0,05) + (200 000 x 0,05) x 3	-70 000
Resultat fra videreført virksomhet henførbart til eierne av morselskapet	**11 730 000**
Tap fra avviklet virksomhet henførbart til morselskapet	-2 000 000
Resultat henførbart til eierne av morselskapet	9 730 000

Dato	Utestående aksjer	Brøkdel av periode	Vektet gjennomsnittlig antall aksjer
1. januar–28. februar	5 000 000	2/12	833 333
Utstedelse av ordinære aksjer 1. mars	200 000		
1.mars–31. mars	5 200 000	1/12	433 333
Konvertering av 5 % obligasjon 1. april	480 000 *(12 000 000 / 1 000) x 40*		
1. april–31. mai	5 680 000	2/12	946 667
Konvertering av preferanseaksjer 1. juni	600 000		
1. juni–1. august	6 280 000	3/12	1 570 000
Utøvelse av tegningsretter 1. september	600 000		
1. september–31. desember	6 880 000	4/12	2 293 333
Vektet gjennomsnittlig antall aksjer			**6 076 667**

Basisresultat per aksje	NOK
Resultat fra videreført virksomhet (11 730 000 / 6 076 667)	1,93
Tap fra avviklet virksomhet (–2 000 000 / 6 076 667)	–0,33
Resultat (9 730 000 / 6 076 667)	1,60

Kilde: IAS 33, Illustrative Examples, utdrag fra eksempel 12.

3.4 Utvannet resultat per aksje

Selskaper inngår ofte avtaler om å utstede aksjer i fremtiden som vil føre til en endring i resultat per aksje. I standarden omtales disse som potensielle ordinære aksjer. Effekten av slike fremtidige avtaler er imidlertid ikke reflektert i basisresultat per aksje, og for selskaper som har slike effekter ville presentasjon og opplysninger om kun basisresultat per aksje kunne være ufullstendig. Dette fører til behov for et resultatmål som hensyntar de utvannende potensielle ordinære aksjene som er utestående i perioden. I standarden er defineres dette resultatmålet som utvannet resultat per aksje.

Potensielle ordinære aksjer er definert som et finansielt instrument eller en annen kontrakt som kan gi innehaveren rett til ordinære aksjer (IAS 33.5). Eksempler på potensielle ordinære aksjer kan være preferanseaksjer, opsjoner og tegningsretter, eller aksjer utstedt ved oppfyllelse av en kontraktsmessig forpliktelse, for eksempel kjøp av et selskap eller en eiendel (IAS 33.7).

Utvannet resultat per aksje skal beregnes på samme måte som basisresultat per aksje, men både teller og nevner skal justeres for effekten av potensielle endringer i ordinære aksjer, som har en utvannende effekt på resultat per aksje (IAS 33.31).

Det foretas ikke justeringer for innvannende effekter, det vil si når effekten har en positiv effekt på resultat per aksje.

3.4.1 Utvannet resultat

Ved beregning av utvannet resultat per aksje skal det tas utgangspunkt i resultatet benyttet i beregningen av basisresultat per aksje, så skal det gjøres justeringer for utbytte, renter og eventuelle andre endringer i årets resultat knyttet til utvannende potensielle ordinære aksjer (IAS 33.33). Resultatet justeres for å reflektere endringer som ville ha oppstått dersom de potensielle ordinære utestående aksjene faktisk ble utstedt i perioden. Dette henger sammen med at i beregningen av utvannet resultat per aksje justeres nevneren med aksjeeffekten som kommer ved for eksempel konverteringen av et lån. Dersom lånet hadde vært konvertert på et tidligere tidspunkt, ville rentene som i perioden har påløpt bortfalt.

3.4.2 Utvannede aksjer

Gjennomsnittlig antall utestående aksjer skal beregnes på samme måte som for basisresultat per aksje, i tillegg til at gjennomsnittlig antall ordinære aksjer som ville bli utstedt ved konvertering av alle potensielle ordinære aksjer med en utvannende effekt skal inkluderes (IAS 33.36). I beregningen må det legges til grunn at de potensielle ordinære aksjene konverteres på et tidligst mulig tidspunkt, for eksempel på første dag i regnskapsperioden, dersom de eksisterte på denne datoen. Eventuelt skal konvertering ved tildeling simuleres, og konverteringen skal forutsettes gjennomført i henhold til de mest gunstige vilkårene for motparten når det foreligger flere enn ett grunnlag for konvertering (IAS 33.39). Potensielle ordinære aksjer som kanselleres, utløper eller konverteres i løpet av regnskapsperioden skal inngå i beregningen av utvannet resultat per aksje frem til det tidspunktet de endrer status eller ikke lenger har en utvannende effekt (IAS 33.38).

For ansattes aksjeopsjoner og andre aksjebaserte betalingsordninger (innenfor virkeområdet til IFRS 2) må en hensynta varens eller tjenestens virkelige verdi (IAS 33.47A). For ansattopsjoner vil arbeidsgiver motta kontantbetalingene ved utøvelse, i tillegg til verdien av varer og tjenester som den ansatte bidrar med over opsjonens levetid. Alt annet likt, vil den utvannende effekten øke utover i innvinningsperioden siden det reelle vederlaget (bestående av både kontantbeløpet og gjenværende arbeidstjenester) for å utøve opsjonene reduseres over tid.

Teorieksempel 3.4: Fastsettelse av utøvelsespris på ansattes aksjeopsjoner

Vektet gjennomsnittlig antall aksjeopsjoner som er ikke-innvunnet per ansatt	1 000
Vektet gjennomsnittlig beløp per ansatt som skal innregnes over resten av innvinningsperioden for ansattjenester som skal ytes som vederlag for aksjeopsjoner, fastsatt i samsvar med IFRS 2	Kr 1 200
Kontant utøvelsespris på aksjeopsjoner som er ikke-innvunnet	Kr 15
Beregning av justert utøvelsespris	
Virkelig verdi av tjenester som gjenstår å ytes per ansatt:	Kr 1 200
Virkelig verdi av tjenester som gjenstår å ytes per opsjon: (kr 1200 / 1000)	Kr 1,20
Total utøvelsespris av aksjeopsjoner (kr 15 + kr 1,20)	Kr 16,20

Potensielle ordinære aksjer skal kun inngå i beregningen av utvannet resultat per aksje dersom konvertering ville hatt utvannende effekt (IAS 33.41). En utvanningseffekt oppstår dersom konverteringen av de potensielle ordinære aksjene gir en reduksjon i resultat per aksje sammenlignet med basisresultat per aksje, som for eksempel vil være tilfellet for tegningsretter og opsjoner som har lavere utøvelseskurs enn gjennomsnittlig markedspris for selskapets ordinære aksjer (det vil si at de er «in-the-money») (IAS 33.47), og for skrevne salgsopsjoner som forplikter selskapet til å kjøpe tilbake egne aksjer for en høyere pris enn gjennomsnittlig markedspris for selskapets ordinære aksjer. På den andre siden skal opsjoner og tegningsretter med utøvelseskurs som overstiger markedskurs («out-of-the-money») ikke inkluderes i beregningen av utvannet resultat per aksje fordi de har en innvanningseffekt.

Ordinære aksjer med betinget utstedelse er ordinære aksjer som kan utstedes for en liten eller ingen kontantsum eller et annet vederlag ved oppfyllelse av nærmere angitte betingelser i en betinget aksjeavtale (IAS 33.5). På samme måte som i beregningen av basisresultat per aksje, skal aksjer med betinget utstedelse behandles som utestående frem til betingelsene er oppfylt, og inkluderes dermed ikke i beregningen av utvannet resultat per aksje før alle betingelsene er oppfylt (IAS 33.52). En betinget utstedelse kan være enten basert på resultat (IAS 33.54), basert på aksjepris (IAS 33.55) eller avhengig av andre betingelser, for eksempel åpning av et nærmere bestemt antall butikker innen en gitt periode (IAS 33.56). Aksjer som kun kan utstedes etter at det har gått en viss tid er imidlertid ikke aksjer med betinget utstedelse, da det ikke knytter seg usikkerhet til tidsforløp (IAS 33.24).

Ansattes aksjeopsjoner med fastsatte vilkår som omfattes av IFRS 2 blir som hovedregel behandlet som opsjoner i beregningen av utvannet resultat per aksje, selv om de er betinget av at de innvinnes (IAS 33.48). Dette gjelder for eksempel hvor en ansatt

må stå i stillingen i tre år før aksjene mottas. På den andre siden skal aksjeopsjoner for ansatte som er basert på inntjening behandles som aksjer med betinget utstedelse. I tillegg til tidsforløpet er utøvelse av slike opsjoner avhengige av at særlige betingelser blir oppfylt, for eksempel at resultatet overstiger et visst beløp i perioden.

Teorieksempel 3.5: Beregning av utvannet resultat per aksje

Følgende informasjon er relevant for Selskap C ved beregning av utvannet resultat per aksje:

- Årets resultat som tilfaller eierne av morselskapet er MNOK 1,2
- Gjennomsnittlig antall utestående ordinære aksjer er 500 000.
- Gjennomsnittlig markedspris på ordinære aksjer for år 1 er kr 20
- Gjennomsnittlig antall aksjer dekket av opsjonsprogrammer for år 1 er 100 000.
- Utøvelseskurs for aksjer inkludert i opsjonsprogrammer for år 1 er kr 15

Beregning av resultat per aksje	**Resultat**	**Aksjer**	**Per aksje**
Årets resultat som tilfaller eierne av selskapet for år 1	1 200 000		
Gjennomsnittlig antall utestående aksjer i år 1		500 000	
Resultat per aksje			**2,40**
Gjennomsnittlig antall aksjer omfattet av aksjeopsjonsprogrammer		100 000	
Gjennomsnittlig antall aksjer som ville vært utstedt til gjennomsnittlig markedspris (100 000 x kr 15 / kr 20)		(75 000)	
Utvannet resultat per aksje	**1 200 000**	**525 000**	**2, 29**

Kilde: IAS 33, Illustrative Examples, eksempel 5.

Teorieksempel 3.6: Beregning av utvannet resultat per aksje

Dette eksemplet bygger videre på **Teorieksempel 3.3: Beregning av basisresultat per aksje**, og faktum er derfor det samme.

Beregning av utvannet resultat per aksje		**NOK**
Resultat fra videreført virksomhet henførbart til eierne av morselskapet		**11 730 000**
Pluss: resultatpåvirkning av antatte konverteringer		
	Utbytte preferanseaksjer (800 000 x 0,05) + (200 000 x 0,05) x 3	70 000
	Rente på 5 % konvertible obligasjoner (((12 000 000 x 5 %) / 4) x 1 – 0,4)	90 000
Effekt antatte konverteringer		**160 000**
Resultat fra videreført virksomhet henførbart til eierne av morselskapet, inkludert antatte konverteringer		11 890 000
Tap fra avviklet virksomhet henførbart til morselskapet		-2 000 000
Resultat henførbart til eierne av morselskapet inkludert antatte konverteringer		9 890 000

Vektet gjennomsnittlig antall aksjer		6 076 667
	Tegningsretter (57,125 – 55) / 57,125 x 600 000 = 22 320 aksjer; 22 320 x 8 / 12 = 14 880	14 880
	Konvertible preferanseaksjer (800 000 aksjer x 5 / 12) + (200 000 x 7 / 12)	450 000
	5 % konvertible obligasjoner (480 000 aksjer x 3 / 12)	120 000
Utvannede potensielle ordinære aksjer		**584 880**
Justert vektet gjennomsnittlig antall aksjer		6 661 547

Utvannet resultat per aksje	NOK
Resultat fra videreført virksomhet (11 890 000 / 6 661 547)	1,78
Tap fra avviklet virksomhet (-2 000 000 / 6 661 547)	-0,30
Resultat (9 890 000 / 6 661 547)	1,48

Kilde: IAS 33, Illustrative Examples, utdrag fra eksempel 12.

3.5 Presentasjon og opplysninger

Som beskrevet i artikkelen om presentasjon kan oppstillingen over resultatet og oppstillingen over andre inntekter og kostnader presenteres enten sammen eller som to separate oppstillinger. Når oppstillingene presenteres separat skal basisresultat og utvannet resultat per aksje presenteres i oppstillingen over resultatet (IAS 33.67A). Opplysningene om resultat per aksje og utvannet resultat per aksje skal presenteres på en tilsvarende fremtredende måte for alle perioder presentert i årsregnskapet (IAS 33.66) og uavhengig av om tallene er positive eller negative (IAS 33.69). Dersom basisresultat og utvannet resultat per aksje er likt, kan begge deler presenteres på én linje (IAS 33.67). Resultatet per aksje og utvannet resultat per aksje skal presenteres separat for hver klasse ordinære aksjer dersom selskapet har flere klasser ordinære aksjer (IAS 33.66).

I tilfeller hvor selskapet presenterer avviklet virksomhet i henhold til IFRS 5, skal selskapet presentere resultat og utvannet resultat per aksje for den avviklede virksomheten, enten i oppstillingen over totalresultatet eller i notene til regnskapet (IAS 33.68).

Følgende tilleggsopplysninger skal gis om resultat per aksje i note (IAS 33.70):

a) Beløpet brukt i telleren ved beregning av basisresultat og utvannet resultat per aksje, samt en avstemming mot periodens resultat til eierne av morselskapet.
b) Vektet gjennomsnittlig antall utestående aksjer benyttet i nevneren ved beregning av basisresultat og utvannet resultat per aksje, samt en avstemning mellom de to.
c) Instrumenter, inkludert aksjer med betinget utstedelse, som muligens vil kunne utvanne basisresultat per aksje i fremtiden, men som ikke ble omfattet av beregningen av utvannet resultat per aksje fordi de er innvannende for den presenterte perioden eller de presenterte periodene.
d) Dersom det etter balansedagen, men før avleggelsen av årsregnskapet, er gjennomført transaksjoner som vesentlig endrer antall ordinære aksjer, for eksempel

utstedelse av aksjer mot betaling, konvertering av potensielle ordinære aksjer eller utstedelse av aksjeopsjoner eller tegningsretter eller andre konvertible instrumenter, skal dette omtales i regnskapet. Transaksjoner utført etter balansedagen påvirker imidlertid ikke basisresultat og utvannet resultat per aksje for tidligere regnskapsperioder.

Praksiseksempel 3.3 Opplysninger om potensielle ordinære aksjer som kan utvanne resultat per aksje

Norwegian Air Shuttle ASA har opplyst i 2022-regnskapet om potensielle aksjer som ikke er inkludert i beregningen av utvannet resultat per aksje fordi de er innvannende, i henhold til IAS 33.70 c):

	2022	2021
Number of shares outstanding	**929,989,739**	928,518,496
Potential shares that might become dilutive in future periods		
Perpetual bond	**194,950,792**	195,801,049
Potential number of shares outstanding after dilution	**1,124,940,531**	1,124,319,545

Kilde: Norwegian Air Shuttle ASA, annual report 2022, utdrag fra note 11

Dersom resultat og utvannet resultat per aksje er basert på alternative resultatmål, for eksempel EBITDA per aksje, kan denne informasjonen kun gis som noteopplysninger i årsregnskapet (IAS 33.73). Til tross for at det således er en åpning for å anvende et alternativt resultatmål i telleren er standarden tydelig på at nevneren også i et sånt tilfelle skal reflektere det samme gjennomsnittlig antall utestående aksjer som ved beregning av basisresultat og utvannet resultat per aksje etter standardens bestemmelser. Gis det informasjon om et alternativt EPS må den inkludere en beskrivelse av hvordan det alternative resultatmålet beregnes og en avstemming mot regnskapsoppstillingene.

4. Opplysninger om nærstående parter

4.1 Innledning

Formålet med standarden, IAS 24 *Opplysninger om nærstående parter*, er å sikre at et selskaps finansregnskap inneholder opplysninger som gjør det mulig til å vurdere om foretakets finansielle stilling og resultat kan ha blitt påvirket av nærstående parter, herunder av transaksjoner og mellomværender med slike parter (IAS 24.1). Standarden definerer nærstående parter og transaksjoner med nærstående parter og stiller krav til informasjon om dem. Regnskapsføring av slike transaksjoner og mellomværende adresserer imidlertid i andre standarder.

Informasjon om nærstående kan være viktig for regnskapsbrukerne, da tredjeparter potensielt ikke vil akseptere lignende vilkår, og transaksjonene kan derfor ha innvirkning på selskapets resultat og balanse. Brukerne er også opptatt av ledelsens vilje og evne til å forvalte selskapets ressurser på en mest mulig optimal måte for eierne og i den sammenheng stiller standarden krav til informasjon om lederlønninger og annen godtgjørelse til disse, som for eksempel bonusordninger og aksjebaserte ordninger.

4.2 Virkeområde

Opplysningskravene gjelder alle selskap i konsern som avlegger årsregnskap i henhold til IFRS.

Konserninterne transaksjoner og mellomværender med nærstående parter blir eliminert ved utarbeidelse av konsernregnskap, bortsett fra de som forekommer mellom et investeringsforetak (som definert i IFRS 10) og dets datterselskap som måles til virkelig verdi over resultatet (IAS 21.4). Det skal derfor ikke opplyses om konserninterne transaksjonene og mellomværende i konsernregnskapet.

I tillegg til reglene i IFRS finnes særregler for norske selskap gjennom opplysningskravene om ledergodtgjørelse i regnskapsloven.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

4.3 Definisjon av nærstående parter og nærstående transaksjoner

Definisjonen av nærstående parter er ikke begrenset til selskaper, og kan derfor også omfatte enkeltpersoner, som for eksempel nærmere definerte ansatte. Det skal tas hensyn til substans fremfor form på balansedagen ved vurdering av det rapporterende selskapets nærstående parter (IAS 24.10). Definisjonene i standarden er til dels av teknisk art og av og til «kronglete» å få tak på, og må derfor leses nøye ved vurdering om en part skal anses som nærstående eller ikke.

En «nærstående part» er en person eller et selskap som er en nærstående part til det selskap som utarbeider sitt finansregnskap (kalt «det rapporterende selskap» i IAS 24) (IAS 24.9).

En *person* eller et nært medlem av en persons familie er nærstående til et rapporterende selskap dersom personen (IAS 24.9):

i. har kontroll eller felles kontroll over det rapporterende selskapet,
ii. har betydelig innflytelse over det rapporterende selskapet, eller
iii. er en av nøkkelpersonene i det rapporterende selskapets eller dets morselskaps ledelse.

Et *selskap* og et rapporterende selskap er nærstående parter dersom et av følgende vilkår er oppfylt (IAS 24.9):

i. Selskapet og det rapporterende selskapet inngår i samme konsern (som betyr at hvert morselskap, datterselskap eller søsterselskap er nærstående til de andre).
ii. Et selskap er det andre selskaps tilknyttede selskap eller felleskontrollerte virksomhet (eller et tilknyttet selskap eller en felleskontrollert virksomhet til et konsernselskap som inngår i samme konsern som det andre selskapet).
iii. Begge selskap er samme tredjemanns felleskontrollerte virksomheter.
iv. Et selskap er et tredje selskaps felleskontrollerte virksomhet, og det andre selskapet er det tredje selskapets tilknyttede selskap.
v. Selskapet er en pensjonsordning for de ansatte enten i det rapporterende selskapet eller i et selskap som er nærstående til det rapporterende selskapet. Dersom det rapporterende selskapet selv er en slik ordning, er den arbeidsgiver som finansierer ordningen også nærstående til det rapporterende selskapet.
vi. En person som nevnt i bokstav a) har kontroll eller felles kontroll over selskapet.
vii. En person som nevnt i bokstav a) i) har betydelig innflytelse over selskapet eller er en av nøkkelpersonene i selskapets (eller selskapets morselskaps) ledelse.

viii. Selskapet, eller ethvert medlem av et konsern som selskapet inngår i, yter tjenester som utføres av nøkkelpersoner i ledelsen til det rapporterende selskapet eller til det rapporterende selskapets morselskap.

Begrepene «kontroll», «felles kontroll» og «betydelig innflytelse» er definert i henholdsvis IFRS 10, IFRS 11 og IAS 28 og benyttes i IAS 24 i de betydningene som framgår av de nevnte IFRS-ene. Se egne artikler om disse standardene for mer innsikt i de aktuelle begrepene.

4.3.1 Nærmere om familiemedlemmer

Nære medlemmer av en persons familie er familiemedlemmer som kan forventes å påvirke eller bli påvirket av denne personen i deres forretninger med selskapet, og kan omfatte:

- personens barn og ektefelle eller partner,
- barn av personens ektefelle eller partner,
- personer som forsørges av personen eller dennes ektefelle eller partner (IAS 24.9)

I mai 2015 bekreftet IFRS IC[1] at definisjonen av nære familiemedlemmer må tolkes slik at listen ovenfor alltid er å anse som nære familiemedlemmer. I tillegg at personer som er forsørget av personen eller deres ektefelle/samboer, ikke er begrenset til deres barn, og kan derfor omfatte andre familiemedlemmer, for eksempel foreldre eller besteforeldre etter omstendighetene.

4.3.2 Nærmere om datterselskap

Selskap kontrollert av det rapporterende selskapet er nærstående parter og omfatter alle datterselskap, herunder selskap hvor det rapporterende selskapet eier mindre enn 50 % av stemmerettighetene i selskapet, men som oppfyller definisjonen av et datterselskap etter IFRS 10. For nærmere omtale av avgrensningen av datterselskapsbegrepet, se artikkel om konsernregnskap.

4.3.3 Nærmere om tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet

Tilknyttede selskap og felleskontrollerte virksomheter av det rapporterende selskapet anses som nærstående parter, uavhengig av om de er regnskapsført etter egenkapitalmetoden eller annen metode.

---

1 IFRIC Update (ifrs.org), mai 2015, tilgengelig på hjemmesiden til IFRS Foundation.

Datterselskap i neste ledd, dvs. selskap kontrollert av tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet i det rapporterende selskapet er også nærstående parter, mens et tilknyttet selskaps eller felleskontrollert virksomhets investeringer i tilknyttede selskap og felleskontrollerte virksomheter ikke er nærstående parter, da det rapporterende selskapet ikke har betydelig innflytelse i disse selskapene.

Teorieksempel 4.1: Tilknyttede selskaper til det rapporterende konsernet som er nærstående parter

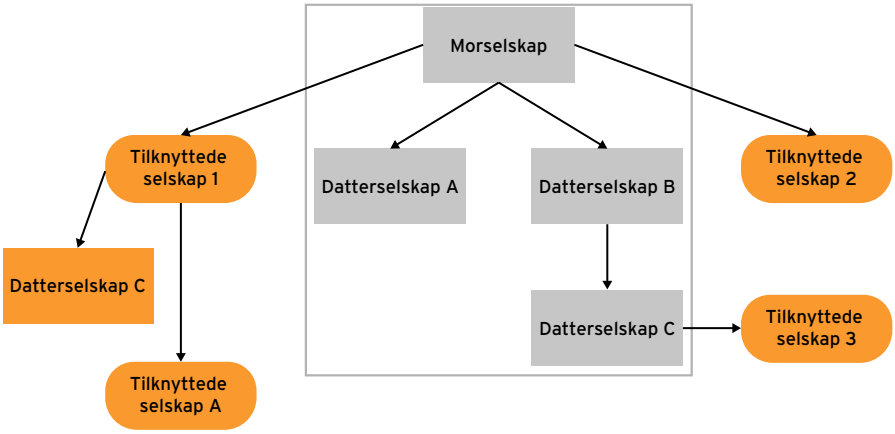

Morselskapets selskapsregnskap og konsernregnskap:
Datterselskap A, B og C og Tilknyttede selskap 1 (inkludert datterselskap), 2 og 3 er nærstående parter. Tilknyttede selskap A er ikke en nærstående part.

Datterselskap As selskapsregnskap:
Morselskap, Datterselskap B og C og Tilknyttede selskap 1 (inkludert datterselskap), 2 og 3 er nærstående parter. Tilknyttede selskap A er ikke nærstående part.

Datterselskap Bs selskapsregnskap og konsernregnskap (hvis det utarbeides):
Morselskap, Datterselskap A og C og Tilknyttede selskap 1 (inkludert datterselskap), 2 og 3 er nærstående parter. Tilknyttede selskap A er ikke nærstående part.

Datterselskap Cs selskapsregnskap:
Morselskap, Datterselskap A og B og Tilknyttede selskap 1 (inkludert datterselskap), 2 og 3 er nærstående parter. Tilknyttede selskap A er ikke nærstående part.

Tilknyttede selskap 1 (selskapsregnskap og konsernregnskap), og selskapsregnskap til Tilknyttede selskap 2 og 3:
Morselskap og Datterselskap A, B og C er nærstående parter. Tilknyttede selskaper 1, 2 og 3 er ikke nærstående parter til hverandre.

I tillegg, for Tilknyttede selskap 1, så er Tilknyttede selskap A og Datterselskap 1, nærstående parter i selskapsregnskapet og i konsernregnskapet.

Datterselskap 1s selskapsregnskap:
Tilknyttede selskap 1 og A, samt Morselskap og Datterselskap A, B og C er nærstående parter. Tilknyttede selskap 2 og 3 er ikke nærstående parter.

Tilknyttede selskap As selskapsregnskap:
Tilknyttede selskap 1 og Datterselskap 1 er nærstående parter. Morselskap, Datterselskap A, B og C og Tilknyttede selskap 2 og er ikke nærstående parter.

4.3.4 Nærmere om felleskontrollert driftsordning

Felleskontrollert driftsordninger inngår ikke i definisjonen av nærstående parter – dette skyldes at felleskontrollert driftsordninger er en del av den rapporterende enhetens aktiviteter, og derfor anses en transaksjon med en felleskontrollert driftsordninger som en intern transaksjon, eller en transaksjon med en annen deltaker i ordningen. En transaksjon med en annen deltaker i en felleskontrollert driftsordning er kun en transaksjon med en nærstående part dersom den andre part ellers ville vært omfattet av definisjonen av nærstående.

4.3.5 Nøkkelpersoner i ledelsen

Nøkkelpersoner i ledelsen defineres som de personer som har myndighet til og ansvar for å planlegge, styre og kontrollere selskapets aktiviteter direkte eller indirekte, herunder alle selskapets styremedlemmer (IAS 24.9). Nøkkelpersoner er ikke begrenset til medlemmer av formelle ledelsesorganer (styre og hovedstyre). Formelle ledelsespersoner er alltid å anse som nøkkelpersoner for selskapet. Tilsvarende er også medlemmer av ledelsen i et overliggende morselskap nøkkelpersoner dersom de har myndighet og ansvar for å planlegge, delegere og kontrollere virksomheten til det rapporterende selskapet.

Det er ikke avgjørende om ledelsen mottar godtgjørelse for sine tjenester eller ikke. For eksempel anses et styremedlem i et datterselskap som mottar sin godtgjørelse fra morselskapet alltid som en nøkkelperson i datterselskapet.

Formålet med definisjonen av nøkkelpersoner i standarden er at transaksjoner med personer som har ansvar på nivå med den formelle ledelsen ikke skal ekskluderes fra standardens opplysningskrav. Med tanke på formålet med opplysningskravene, som omtalt innledningsvis i dette kapitlet, er det sentrale å få innblikk i transaksjoner og mellomværende med parter som kan påvirke prising og betingelser i avtaler utover det en ordinær markedsaktør kan, eller som kan ha andre intensjoner for å inngå avtaler med selskapet enn det en ordinær markedsaktør typisk har. I den sammenhengen er det viktig å identifisere de faktiske nøkkelpersonene, ikke kun formelle nøkkelpersoner.

Nøkkelpersoner er normalt ansatte i det rapporteringspliktige selskapet, men definisjonen av nøkkelpersoner er ikke i seg selv begrenset til ansatte i selskapet, og kan dermed også omfatte personell som er engasjert på midlertidige avtaler med selskapet (konsulenter og midlertidige ansatte) som har myndighet og ansvar som oppfyller definisjonen av nøkkelpersonell. Nøkkelpersonell kan i noen tilfeller også omfatte selskap, for eksempel en bank som er engasjert til å utføre en rolle som ansvarlig for investeringer i et investeringsfond, og dermed har en tilsvarende rolle som leder i selskapet.

4.4 Presentasjon og opplysninger

Opplysningskravene om nærstående parter er omfattende og kan deles inn i følgende områder:

- opplysninger om nærstående parter,
- opplysning om transaksjoner med nærstående parter, og
- opplysning om ytelser til ledelse og nøkkelpersoner.

4.4.1 Opplysninger om nærstående parter

IAS 24 krever at en rapporterende enhet opplyser om navnet på selskapets morselskap, og dersom dette er et annet selskap enn morselskapet, navnet på det overordnede morselskapet. Disse opplysningene kreves uavhengig av om det har vært transaksjoner med selskapene.

Dersom ingen av selskapets morselskap eller det overordnede morselskapet avlegger konsernregnskap som er offentlig tilgjengelige, skal det også opplyses om navnet på det neste overordnede morselskapet som avlegger konsernregnskap (IAS 24.13).

I tilfeller hvor den endelige eieren ikke er et selskap, men for eksempel en person eller en gruppe personer, kan det være krav om opplysninger om tre av selskapets eiere (morselskapet, toppselskapet som utarbeider konsernregnskap, og selskapets ultimate eier), se eksempel under.

Teorieksempel 4.2: Opplysninger om nærstående parter

Selskap S er kontrollert av selskap P, som er kontrollert av selskap H og som igjen er kontrollert av selskap Y. Person A er kontrollerer selskap Y. Selskap P og Y utarbeider ikke offentlig tilgjengelig konsernregnskap.

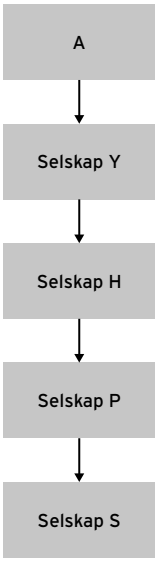

For selskap S krever IAS 24 informasjon om selskap P (morselskap), selskap H (toppselskap som utarbeider konsernregnskap og person A (ultimat eier). I tillegg krever IAS 1 informasjon om selskap Y (det ultimate morselskapet), jf. IAS 1.138(c).

For selskap P krever IAS 24 informasjon om selskap H (morselskap) og person A (ultimat eier). IAS 1 krever offentliggjøring av selskap Y (det ultimate morselskapet).

For selskap H krever IAS 24 opplysninger om selskap Y (morselskap) og person A (ultimat eier).

For selskap Y krever IAS 24 informasjon om person A (ultimat eier).

I tillegg krever IAS 24 opplysninger om datterselskap, uavhengig av om det har vært transaksjoner med disse. Det er også opplysningskrav om datterselskap i IAS 27 og IFRS 12. For nærmere informasjon om disse opplysningskravene vises det til artikkelen om konsernregnskap.

4.4.2 Opplysninger om transaksjoner med nærstående parter

En «transaksjon mellom nærstående parter» er en overføring av ressurser, tjenester eller plikter mellom et rapporterende selskap og en nærstående part, uavhengig av om det betales vederlag eller ikke (IAS 24.9). Den brede definisjonen, betyr at omfanget av transaksjoner som det må opplyses om kan bli stort.

Det er ikke eksplisitt krav om egen note om transaksjoner med nærstående, men det kan ofte være fordelaktig for oversiktens skyld å samle denne informasjonen i én note.

Det er ikke krav om opplysninger om transaksjoner med selskap eller personer som ikke lenger oppfyller definisjonen av nærstående i standarden. Derfor skal opplysninger om transaksjoner med nærstående kun gis for den perioden de oppfyller definisjonen som nærstående. Etter at forholdet er avsluttet, er det ikke krav om å opplyse om transaksjoner mellom partene. Det samme gjelder opplysninger om ytelser til nøkkelpersoner, hvor det kun er krav om å opplyse om godtgjørelse for den delen av perioden hvor vedkommende har vært å anse som nøkkelperson. For eksempel det kun godtgjørelse fra det tidspunktet definisjonen er oppfylt som skal opplyses om dersom en person blir nøkkelperson i løpet av en regnskapsperiode.

Tilsvarende er det ikke krav om å opplyse om transaksjoner med nærstående i sammenligningsperiodene dersom nærstående i inneværende periode ikke var nærstående i forrige regnskapsperiode. Transaksjoner med nærstående i forrige regnskapsperiode skal heller ikke opplyses på nytt dersom det nærstående forholdet ble avsluttet i forrige regnskapsperiode.

IAS 24 adresserer ikke om et mellomværende på balansedagen med et selskap eller person som ikke lenger oppfyller definisjonen av nærstående part skal opplyses om i notene til årsregnskapet. I slike tilfeller må derfor selskaper vurdere hvorvidt fortsatt opplysning av mellomværende med tidligere nærstående er relevant.

Det fremgår ikke av standarden hvordan vesentlighet skal vurderes i forhold til opplysning om transaksjoner med nærstående parter. Vesentlighet er definert i IAS 1 og veiledning i utøvelse av skjønn ved vurdering av vesentlighet er gitt i Practice Statement 2. Begge disse kildene er relevante i vurderingen av om en transaksjon med en nærstående part er vesentlig og derfor må opplyses om. Transaksjoner med nærstående, for eksempel opplysninger om ytelser til nøkkelpersonell, er ofte av særlig interesse for regnskapsbrukerne, og derfor vil kvalitative forhold i en del sammenhenger telle tyngre enn rene kvantitative vesentlighetsvurdering.

Det er krav om at selskap skal opplyse om type transaksjoner med nærstående, forholdet til nærstående, transaksjonens størrelse, nedskrivninger på fordringer på nærstående og eventuelle garantier eller forpliktelser overfor nærstående, slik at regnskapsbrukerne kan få en forståelse av transaksjonenes eventuelle innvirkning på årsregnskapet. Følgende skal som et minimum gis (IAS 24.21):

- kjøp eller salg av varer (ferdige eller uferdige),
- kjøp eller salg av eiendom og andre eiendeler,
- tjenesteyting eller mottatte tjenester,
- leieavtaler,
- overføring av forskning og utvikling,
- overføringer i henhold til lisensordninger,
- overføringer i henhold til finansieringsordninger (herunder lån og egenkapitalbidrag i kontanter eller i naturalia),
- avsetning for garantier eller sikkerhetsstillelse,
- forpliktelser til å gjøre noe dersom en bestemt hendelse inntreffer eller ikke inntreffer i framtiden, herunder gjensidig uoppfylte kontrakter (innregnede og uinnregnede), og
- oppgjør av forpliktelser på vegne av selskapet eller av selskapet på vegne av den nærstående part.

Det er tillatt å aggregere transaksjoner av samme type, for eksempel kjøp og salg av tjenester og leieavtaler.

Transaksjoner med nærstående parter er ikke påkrevd å gis på individuelt nivå, men skal gis separat for hver av følgende kategorier (IAS 24.19):

- morselskapet
- selskap med felles kontroll over eller betydelig innflytelse over selskapet,
- datterselskap,
- tilknyttede selskap,
- felleskontrollert virksomhet der selskapet er deltaker,
- nøkkelpersonell i ledelsen av selskapet eller selskapets morselskap, og
- andre nærstående parter.

Morselskapene inkluderer ikke bare den direkte eieren, men også overliggende eiere og selskapets ultimate eier.

4.4.3 Opplysninger om godtgjørelse av ledelse og nøkkelpersoner

Det skal gis opplysninger om godtgjørelse til ledelsen og nøkkelpersonell, inkludert utestående mellomværende og forpliktelser. Utestående mellomværende inkluderer skyldig bonus og forpliktelser knyttet til kontantbasert aksjebasert betaling. Godtgjørelse til ledelsen og nøkkelpersonell inkluderer også godtgjørelse utbetalt til ledelsen eller nøkkelpersonell på vegne av et selskap, for eksempel godtgjørelse betalt av et morselskap på vegne av et datterselskap.

Det er ikke krav om at opplysningene skal gis på personnivå. Det følger derimot av Regnskapsloven (rskl) § 7-31b at det skal opplyses om samlet godtgjørelse og andre fordeler som er gitt til de enkelte ledende ansatte og de enkelte medlemmene av henholdsvis styret, kontrollkomiteen og andre valgte selskapsorganer med unntak av bedriftsforsamlingen. Mer omtale om særnorske krav gis under.

Et selskap skal opplyse om godtgjørelse til nøkkelpersoner i ledelsen samlet og for hver av følgende kategorier (IAS 24.17):

- kortsiktige ytelser til ansatte,
- pensjonsytelser,
- andre langsiktige ytelser,
- sluttvederlag, og
- aksjebasert betaling

Ved vurdering av vesentligheten av transaksjoner med ledelse og nøkkelpersoner er det ofte aktuelt å vurdere vesentligheten av transaksjonen både for selskapet og motparten. Selv om transaksjonen i mange tilfeller vil være størrelsesmessig uvesentlig for selskapet eller konsernet som helhet, kan transaksjonen ha stor betydning eksempelvis for administrerende direktørs privatøkonomi. I så fall skal det opplyses om transaksjonen. I dette perspektivet kan noen transaksjoner være i en gråsone, og da må vurderingen hensynta på omstendighetene rundt transaksjonen. En transaksjon inngått på markedsvilkår og vanlige kommersielle vilkår kan i en del sammenhenger anses å være mindre vesentlig, mens en transaksjon inngått på gunstige vilkår for en nøkkelperson oftere vil anses som vesentlig og derfor må opplyses om.

I konsern kan medlemmer av ledelsen eller nøkkelpersoner i et selskap ha sentrale roller i flere av konsernets selskap, for eksempel å være styremedlem i både et morselskap og dets datterselskap. I forbindelse med opplysninger om godtgjørelse til ledelsen og nøkkelpersoner i årsregnskapet skal selskapet kun opplyse om hvor stor andel av godtgjørelsen som tilsvarer den andelen av arbeidsinnsatsen som selskapet mottar. Dette innebærer at i selskapsregnskapet til morselskapet og datterselskapet må det gjøres et estimat på andel av arbeidsytelsen, og opplyse om det i notene.

Særnorske opplysningskrav

Regnskapslovens (rskl) § 7-31b regulerer opplysningskravene for ytelser til ledende personer i store selskaper (som definert i rskl § 1-5[2]). For øvrige selskaper[3] er opplysningskravene regulert i rskl § 7-31. Alle norske selskaper som ikke er små selskap og som har regnskapsplikt etter regnskapsloven og som avlegger regnskap ved anvendelse av IFRS iht. rskl § 3-9, er i tillegg til å følge kravene i IAS 24 også pålagt å følge kravene i rskl §§ 7-31b eller rskl 7-31 om ytelser til ledende personer og § 7-32 om lån og sikkerhetsstillelse til ledende personer.

Som omtalt over krever standarden at det skal gis opplysninger om samlet godtgjørelse til nøkkelpersoner i ledelsen. Regnskaploven krever imidlertid mer detaljerte opplysninger siden store selskap skal gi opplysninger om godtgjørelse til de enkelte ledende ansatte og de enkelte medlemmene av henholdsvis styret,

2 I NOU 2023:15 gjennomfører EU-direktivet om bærekraftsrapportering (CSRD) er det foreslått endringer i definisjoner av selskaper. I skrivende stund er høringsrunden avsluttet, men ingen vedtak er fattet.

3 Øvrige selskap er selskaper som ikke faller inn under definisjonen av store selskap i rskl § 1-5 eller små selskap i rskl § 1-6. Det er også foreslått endringer i definisjonen av disse selskapene, ref. NOU 2023:15 og fotnote over.

kontrollkomiteen og andre valgte selskapsorganer med unntak av bedriftsforsamlingen (rskl § 7-31b 1. ledd)[4].

Regnskapsloven er også mer detaljert i de enkelte opplysningskravene og krever for eksempel at selskaper opplyser om «fallskjerm» og avtaler om bonuser, overskuddsdelinger og lignende til daglig leder eller leder av styret (rskl § 7-31 annet ledd og rskl § 7-31b fjerde ledd nr. 5 og åttende ledd). Videre kreves også opplysninger om aksjeverdibasert godtgjørelse for de enkelte medlemmene av styret.

Allmennaksjeloven § 6-16b krever at styret i selskaper med aksjer tatt opp til handel på regulert marked (i skrivende stund Oslo Børs' hovedliste og Euronext Expand) skal utarbeide en rapport som gir en samlet oversikt over utbetalt og innestående lønn og godtgjørelse til ledende personer, ofte omtalt som lederlønnsrapporten. Lederlønnsrapporten skal offentliggjøres på selskapets nettsider. Regnskapsloven åpner for at selskaper med aksjer tatt opp til handel på regulert marked kan oppfylle opplysningskravene om ytelser til ledende personer som følger av § 7-31b og § 7-32, første ledd[5], ved å gi opplysningene i lederlønnsrapporten i stedet for årsregnskapet (rskl § 7-31b trettende ledd). Andre store selskap har også muligheten til å gi opplysningene som følger av disse bestemmelsene i en egen rapport om godtgjørelse til ledende personer som i så fall skal inngå i årsberetningen. Selv om selskaper skulle benytte seg av disse muligheten er det likevel viktig å påpeke at opplysningene som følger av IAS 24 likevel skal gis i regnskapet.

4 Regnskapspliktige som ikke er store selskap skal opplyse om samlede utgifter til henholdsvis lønn, pensjonsforpliktelser og annen godtgjørelse til daglig leder og medlemmer av styret og bedriftsforsamlingen (rskl § 7-31 1. ledd).

5 Rskl § 7-32 angir at lån til eller sikkerhetsstillelse til fordel for daglig leder og leder av styret skal spesifiseres. For hvert lån skal det opplyses om hvilke vilkår som gjelder, herunder rentesatsen og avdragsplanen.

Praksiseksempel 4.1 Transaksjoner med nærstående

Eksempelet under viser hvordan Veidekke i sitt 2022-regnskap ga opplysninger om kategorier av nærstående parter, samt mellomværende og transaksjoner med deres felleskontrollerte virksomheter og tilknyttede selskaper.

Note 33. Transaksjoner med nærstående

Veidekkes nærstående parter består av tilknyttede (TKS) og felleskontrollerte (FKS) virksomheter (se note 16), Veidekkes aksjeeiere, medlemmer av selskapets styre samt ledende personer i Veidekke (se note 31). Veidekke har eierandeler i tilknyttede og felleskontrollerte selskaper, og disse rapporteres i Veidekkes regnskap etter egenkapitalmetoden.

Transaksjoner med felleskontrollert (FKS) virksomhet

Beløp i NOK millioner	2022	2021
Omsetning	**123**	**101**
Balanse per 31. desember		
Fordringer	32	49
Gjeld	0	6

OBOS BBL har 19,5 % eierandel i Veidekke og er samtidig en betydelig forretningspartner. Samarbeidet med OBOS består av leveranser fra Veidekkes entreprenørvirksomhet til selskaper i OBOS-konsernet. I tillegg er det i 2022 inngått felles eierskap i selskapet Ulven B1 Næringstomt AS, som skal eie Veidekkes nye hovedkontor på Ulven i Oslo. Veidekke har inngått en åtte års leieavtale fra ferdigstillelse. Byggingen startet i 2022 og forventes å være ferdig høsten 2024.

Veidekke og OBOS har i 2022 også inngått avtale om å i felleskap utvikle boligområdet Wendelstrand utenfor Göteborg. Prosjektet omfatter ca. 200 boliger, og Veidekke har en 20 % andel av prosjektet.

Transaksjoner med utvalgte parter

	Omsetning		Mellomværende	
Beløp i NOK millioner	**2022**	**2022**	**31.12.2022**	**31.12.2021**
OBOS	1 821	2 141	161	263

Kilde: Veidekke ASA, Årsrapport 2022, note 33

5. Driftssegmenter

5.1 Innledning

Segmentinformasjon er viktig for brukerne av finansregnskapet. Spesielt gjelder dette for selskaper som består av ulike virksomhetsområder med virksomhet spredt over flere geografiske områder. Et viktig formål med segmentinformasjon er å bidra til at finansanalytikere og investorer kan lage gode resultat- og kontantstrømprognoser. Segmentinformasjon er særlig viktig dersom ulikhetene mellom segmentene er store, for eksempel i inntektsvekst, resultatmarginer eller investeringsnivå. IFRS 8 regulerer kravene til noteopplysninger knyttet til segmenter. Segmentopplysningene skal bygge på selskapets interne rapportering til ledelsen. IFRS 8 krever i tillegg opplysninger om inntekter fordelt på ulike produkter og tjenester, geografisk fordeling av inntekter og informasjon om vesentlige kunder. Enkelte av disse opplysningskravene gjelder også for selskaper som har kun ett segment.

Formålet med denne artikkelen er å gi en fremstilling av sentrale områder innen IFRS 8, samt å gi veiledning på en del praktiske spørsmål knyttet til anvendelsen av standarden. Vi gjennomgår følgende:

- Formål og virkeområde
- Identifikasjon av drifts- og rapporteringspliktige segmenter
- Måleprinsipp
- Noteopplysningskrav

5.2 Formål og virkeområde

Konsern og selskaper kan drive flere typer virksomhet, og operere i ulike markeder. De kan bestå av ett eller flere ulike forretningsområder, som kan ha ulike risiko- og avkastningsprofiler. Verdien av et selskap eller et konsern kan være både høyere (synergier) og lavere (konglomeratrabatt) enn summen av segmentene. For å kunne gjøre en god analyse er brukerne avhengige av informasjon som gjør dem i stand til å vurdere verdien av de enkelte segmentene. Relevant segmentinformasjon bidrar

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

til å styrke kvaliteten av brukernes analyser og prognoser for fremtidige resultater, kontantstrømmer og finansiell stilling.

Segmentinformasjon kan være aktuelt både i konsernregnskap og selskapsregnskap. I denne artikkelen bruker vi i stor grad begrepet *selskap* for enheten som skal gi segmentinformasjon, uavhengig av om denne enheten er et selskap eller et konsern.

5.2.1 Formål med segmentinformasjon

Forening for finansfag Norge (FFN) har flere ganger omtalt segmentrapportering i sine uttalelser om finansiell rapportering. Temaer som opptar analytikerne er blant annet:

- Om rapporteringen er delt inn i hensiktsmessige segmenter
- Om det gis tilfredsstillende informasjon om hvert enkelt segment
- Om det gis informasjon om sammenhengen mellom resultatene til enkeltsegmentene og selskapets totalresultat
- Om rapporteringen er konsistent over tid, og om det foreligger sammenlignbar historisk informasjon

Grunnprinsippet i IFRS 8 er at selskapet skal gi opplysninger som gjør det mulig å vurdere arten og de økonomiske virkningene av selskapets virksomhet. IASB har lagt til grunn at et hensiktsmessig grunnlag for en slik vurdering er den informasjonen som ledelsen bruker for interne styringsformål. I korte trekk innebærer dette at den informasjonen som presenteres for brukerne skal være basert på den segmentinndeling ledelsen rapporterer og styrer etter internt, samt de måltall og beløp som rapporteres for hvert segment, uavhengig av hvordan disse måles. IFRS 8 definerer ikke segmentresultat eller segmenteiendeler, og setter ingen krav til måleprinsipper. Det kan derfor være prinsippforskjeller mellom IFRS og segmentregnskapene. En slik ledelsestilnærming antas å være bedre enn en regelbasert tilnærming med definisjoner av segmentresultat og segmenteiendeler. IASB legger i den forbindelse vekt på følgende (IFRS 8.BC9–17):

- Det er ressursbesparende for selskapene at segmentinndelingen samsvarer med intern segmentinndeling
- Segmentinformasjonen vil være mer i tråd med informasjon i andre deler av årsrapporten
- Noen selskaper vil rapportere flere segmenter under en ledelsestilnærming enn under en regelbasert tilnærming

Ledelsestilnærmingen kan føre til mindre grad av sammenlignbarhet mellom selskaper. Ulike selskaper kan ha ulike måleprinsipper, og presentere ulike måltall (EBIT, EBITDA, driftsresultat etc.). Intern rapporteringsstruktur kan også være gjenstand for hyppige endringer, som igjen kan representere en utfordring for sammenlignbarhet over tid. Utfyllende informasjon i note er derfor sentralt.

5.2.2 Virkeområde

Segmentinformasjon etter IFRS 8 må presenteres av selskaper som har gjelds- eller egenkapitalinstrumenter tilgjengelig for omsetning i et offentlig marked. Tilsvarende gjelder også de selskapene som har igangsatt en noteringsprosess i den hensikt å utstede en klasse av instrumenter i et offentlig marked (IFRS 8.2).

Et offentlig marked kan være innenlandsk eller utenlandsk børs eller i et marked utenom børs. Eksempler på offentlige markeder i Norge er Euronext Oslo Børs, Euronext Expand, Euronext Growth, Euronext NOTC og Nordic ABM. Et typisk eksempel på selskaper som planlegger å gjøre gjelds- eller egenkapitalinstrumenter tilgjengelig i et offentlig marked, er selskaper i en børsnoteringsprosess. Dersom en notering er nært forestående, kan det med andre ord være aktuelt å utarbeide segmentinformasjon etter IFRS 8, både i årsregnskap og i delårsrapporter.

Kravet til segmentinformasjon gjelder i utgangspunktet både konsern- og selskapsregnskap (IFRS 8.2). I denne sammenhengen er det viktig å merke seg IFRS 8.4 som sier at:

> Dersom et finansregnskap inneholder både konsernregnskapet til et morforetak (…) og morforetakets separate finansregnskap, kreves det segmentinformasjon bare i konsernregnskapet.

I den grad et morselskap som ikke omfattes av virkeområdet til IFRS 8, har datterselskap, investering i felleskontrollert virksomhet eller tilknyttet selskap som faller innenfor virkeområdet (eksempelvis et ikke-børsnotert morselskap med et datterselskap som er børsnotert), trenger ikke dette morselskapet å utarbeide segmentinformasjon i tråd med IFRS 8. Morselskapets plikt til å presentere segmentinformasjon avhenger av hvorvidt morselskapet selv har utstedt eller har igangsatt en noteringsprosess i den hensikt å utstede gjelds- eller egenkapitalinstrumenter i et offentlig marked (IFRS 8.BC23).

Selskaper som avlegger IFRS-regnskap, men som ikke oppfyller kriteriene ovenfor, plikter altså ikke å presentere segmentinformasjon etter IFRS 8. Informasjon kan imidlertid gis på frivillig basis, for eksempel informasjon om inntekter per segment, uten at dette i seg selv utløser krav om å følge IFRS 8 fullt ut. Det er likevel

verdt å merke seg at informasjonen bare kan betegnes som segmentinformasjon dersom den fullt ut er utarbeidet i tråd med IFRS 8 (IFRS 8.3).

Selv om en faller utenfor virkeområdet til IFRS 8, er det ikke slik at man kan ignorere standarden i sin helhet. Identifikasjon av driftssegmenter i tråd med IFRS 8 er sentralt ved nedskrivningsvurderinger av goodwill etter IAS 36. Kravet om at vurderingsenheten for allokering av goodwill ikke kan være større enn et driftssegment som definert i IFRS 8 (IAS 36.80), gjelder etter vår oppfatning også for foretak som ikke plikter å gi segmentinformasjon etter IFRS 8.

5.3 Driftssegmenter og rapporteringspliktige segmenter

IFRS 8 krever at selskapene må identifisere sine driftssegmenter. Standarden tillater at enkelte driftssegmenter aggregeres og presenteres samlet. Segmentene som faktisk presenteres i finansregnskapet kan altså bestå av ett eller flere driftssegmenter, og benevnes rapporteringspliktige segmenter.

5.3.1 Driftssegmenter

Selskaper kan definere driftssegmenter ut ifra ulike typer forretningsdrift, geografiske områder, regelverk og lignende. Driftssegmenter kan også defineres ut ifra en kombinasjon av disse faktorene. IFRS 8.5 har følgende definisjon av driftssegment:

> Et driftssegment er en bestanddel i et foretak:
>
> a. Som driver forretningsvirksomhet som gjør at foretaket kan få driftsinntekter og pådra seg kostnader (herunder driftsinntekter og kostnader knyttet til transaksjoner med andre bestanddeler i samme foretak),
> b. Hvis driftsresultater gjennomgås regelmessig av foretakets øverste beslutningstaker med det formål å avgjøre hvilke ressurser som skal fordeles på segmentet og å vurdere dets inntjening, og
> c. Som det foreligger atskilt finansiell informasjon om.

Videre presiserer standarden at «Et driftssegment kan drive forretningsvirksomhet som det ennå ikke får driftsinntekter fra, for eksempel kan etableringsvirksomheter være driftssegmenter før de opptjener driftsinntekter.»

Nedenfor illustrerer vi med to eksempler hvordan selskaper beskriver sine driftssegmenter. Hydro har inndelt sine driftssegmenter etter forretningsområde, mens Telenor har en kombinasjon av type virksomhet og geografi. Både Hydro og

Telenor bekrefter at segmentene er rapportert i samsvar med intern rapportering til ledelsen. Begge selskapene har også beskrevet hvordan segmentene er definert.

Praksiseksempel 5.1 Drifts- og rapporteringspliktige segmenter

Hydro har i tillegg til en beskrivelse av grunnlaget for inndeling, også beskrevet virksomheten i de ulike segmentene.

Note 1.4 Informasjon om segmentene og geografisk fordeling

Hydro benytter IFRS 8 Driftssegmenter for å identifisere operative segmenter og gi informasjon om segmentene. Standarden krever at Hydro identifiserer segmenter i samsvar med organisering og rapporteringsstruktur som benyttes av ledelsen. Operative segmenter er deler av en virksomhet som vurderes regelmessig av foretakets øverste beslutningstaker med hensyn til oppnådde resultater og fordeling av ressurser.

Hydros øverste beslutningstaker er konsemsjefen. Finansiell informasjon skal rapporteres slik den benyttes av konsernsjefen. Hydros operative segmenter representerer forretningsområder som styres separat og betjener forskjellige markeder med ulike produkter, eller adskilte deler av virksomheten som følges opp og rapporteres til Hydros øverste beslutningstaker. Hydros rapporterbare segmenter er forretningsområdene Hydro Bauxite & Alumina, Hydro Aluminium Metal, Hydro Extrusions, Hydro Energy og i tillegg aktivitetene i Hydro Metal Markets som følges opp sammen med Hydro Aluminium Metal.

Hydro Bauxite & Alumina har aktiviteter innenfor drift av bauksittgruver, produksjon av aluminiumoksid og tilknyttet kommersiell virksomhet, hovedsakelig salg av aluminiumoksid. Innkjøpt og egenprodusert aluminiumoksid benyttes både internt til produksjon av aluminium og selges til eksterne kunder

Hydro Aluminium Metal omfatter produksjon av primæraluminium og støperivirksomhet. Hovedproduktene er pressbolt, støpelegeringer, valseblokker og standard ingol Hydro Metal Markets har driftsansvar for separate resirkuleringsverk, og er ansvarlig for alt salg av metall fra primærverkene i Aluminium Metal samt fysisk og finansiell metallhandel. Aluminium som produseres i Aluminium Metal og Metal Markets benyttes både internt til produksjon av ekstruderte produkter og selges til eksteme kunder. Hydro Extrusions leverer produkter innenfor ekstruderte profiler, byggsystemer og presisjonstrukne rør, og driver flere resirkuleringsverk, både integrert med ekstruderingsvirksomheter og separate verk. Hydro Extrusions har virksomhet i om lag 40 land. Produktene leveres for bruk i blant annet bygg og anlegg, bilindustri og varme og ventilasjon.

Hydro Energy driver Hydros kraftstasjoner i Norge og den kommersielle virksomheten i kraftmarkedet, krafthandel i Brasil, i tillegg til å skaffe energi til Hydros intemasjonale aktiviteter. Energy er også ansvarlig for Hydros initiativer innenfor ny fornybar energi som vind og solkraft som drives i Hydro REIN, initiativer knyttet til hydrogen som styres av Hydro Havrand og initiativer knyttet til batterier.

Øvrige aktiviteter består av Industriforsikring, interne serviceenheter og enkelte andre virksomheter. Ikke-allokerte konsemaktiviteter inngår i Øvrige aktiviteter.

Kilde: Hydro ASA, Årsregnskap 2022, utdrag fra note 1.4

Praksiseksempel 5.2 Informasjon om segmenter

Telenor gir en beskrivelse av regnskapsprinsippene, grunnlaget for segmentinndelingen samt endring i sammensetning av driftssegmentene.

Note 2 Segmeter

Segmentene er basert på landene hvor Telenor opererer innenfor mobil- og fastnettkommunikasjon. Telenor hadde syv driftssegmenter ved utgangen av 2022, hvorav fire i Norden og tre i Asia. Digi i Malaysia fusjonerte med Celcom i november 2022 og er ikke lenger et segment av Telenor, men et tilknyttet selskap.

Regnskapsprinsipper

Rapporteringssegmenter er identifisert basert på rapportering til konsernledelsen (foretakets øverste beslutningstakere) og er i samsvar med finansiell informasjon som er brukt til å vurdere utvikling og allokering av ressurser i løpet av 2022 og 2021. Regnskapsprinsippene for segmentrapporteringen er konsistente med konsernets. Konsernets drifts- og rapporteringspliktige segmenter er basert på forretningsaktiviteter og geografisk beliggenhet. Segmentresultatet er definert som EBITDA før andre inntekter og andre kostnader. Konserninterne leveranser av nettbaserte regulerte tjenester er priset ut fra kostnader basert på forhandlinger mellom enhetene. Alle transaksjoner mellom segmentene er basert på markedspriser. Gevinster og tap fra konserninterne overføringer av virksomheter, konsernbidrag og konserninterne utbytter er ikke inkludert i resultatene for segmentene.

Segmentene

Landene hvor Telenor opererer innenfor mobil- og fastnettkommunikasjon er grunnlaget for segmentrapportering. Konsernets mobilkommunikasjonsvirksomhet omfatter hovedsakelig tale, data, internett, innholdstjenester, kundeutstyr og meldingstjenester. I Norge, Sverige, Danmark og Finland blir fastnettvirksomheten rapportert sammen med mobilvirksomheten. Fastnettjenester omfatter telefoni, internett og TV og leide linjer, samt datatjenester og nettverks- og kommunikasjonstjenester. øvrige virksomheter inkluderer konsernenheter, Telenor Infra, Telenor Satellite og øvrige virksomheter. Konsernenheter omfatter globale fellestjenester, forskning og utvikling, strategiske konsernprosjekter, konsernets finansavdeling (Group Treasury), et internt forsikringsselskap og sentrale stabs- og støttefunksjoner. Telenor Infra drifter all tårninfrastruktur i Norge, tidligere driftet av Telenor Norge, Norkring og Telenor Real Estate. Telenor Satellite leverer kringkastings- og datakommunikasjonstjenester via satellitt. øvrige virksomheter består hovedsakelig av mobile kommunikasjonstjenester til havs levert av Telenor Maritime, Telenor Linx som har fokus på å koble sammen globale telekommunikasjonsoperatører og levere viktige kommunikasjons-tjenester på tvers av landegrenser, Telenor Real Estate samt Telenor Connexion, som spesialiserer seg på tingenes internett og muliggjør avansert maskin-til-maskin-kommunikasjon og globale leveranser innenfor tingenes internett, i tillegg til andre internettbaserte tjenester. Ingen av disse er hver for seg vesentlige nok til å bli rapportert som eget segment.

Endring i sammensetning av driftssegmenter

12022 annonserte Telenor endringer i organisasjonen som skal tre i kraft i 2023. Som en konsekvens av dette avvikles den nåværende landbaserte segmentrapporteringen og erstattes med følgende fire driftssegmenter fra første kvartal 2023: Norden, Asia, Infrastruktur og Mobil- og fastnettvirksomheter vil bli rapportert i segmentene Norden og Asia. Infrastruktur vil bestå

av deler av passiv infrastruktur i Norden, mens Amp vil bestå av porteføljen av tilstøtende selskaper som er nær Telenor's kjernevirksomheten. Etter gjennomføringen av fusjonen mellom Digi og Celcom i Malaysia 30. november 2022, klassifiseres Digi, et datterselskap, som avviklet virksomhet med sammenligningstall omarbeidet. Telenors eierskap i den fusjonerte enheten CelcomDigi regnskapsføres som tilknyttet selskap etter egenkapitalmetoden, se note 35 Andelen av overskudd eller tap fra CelcomDigi vil bli inkludert i Asia-segmentet fra QI 2023

Kilde: Telenor ASA, Årsregnskap 2022, utdrag fra note 2.

Definisjonen av driftssegmenter inneholder tre kriterier. Figur 5.1 illustrerer et firetrinns beslutningstre som kan være til hjelp i arbeidet med å identifisere driftssegmenter.

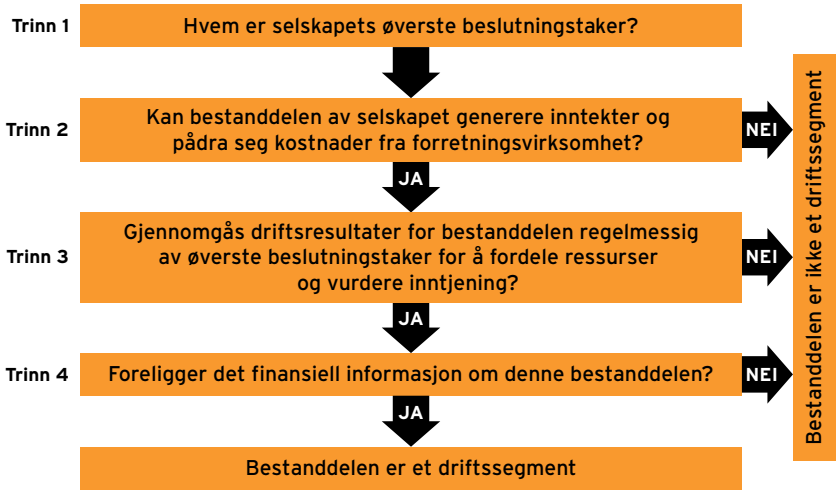

Figur 5.1 Beslutningstre til hjelp i arbeidet med å identifisere driftssegmenter.

Trinn 1: Hvem er selskapets øverste beslutningstaker?

Identifikasjon av øverste beslutningstaker er en av de viktigste skjønnsmessige vurderingene som gjøres i anvendelsen av IFRS 8. Øverste beslutningstaker er definert som en funksjon og ikke en stilling. Et selskaps øverste beslutningstaker er den funksjonen som vurderer inntjeningen til selskapets ulike deler og tilordner ressurser til disse. Det vil normalt være konsernsjefen eller konsernledelsen. Øverste beslutningstaker kan også være den eller de som har fått delegert fullt ansvar, eksempelvis en konserndirektør eller en utvidet ledergruppe.

IFRS 8 refererer til de reelle beslutningstakerne i selskapet. Et viktig skille går derfor mellom beslutningsfunksjoner og overvåkende eller kontrollerende funksjoner i selskapet. I praksis er det ikke uvanlig at styret blir identifisert som øverste beslut-

ningstaker. Dette fordrer et aktivt styre. ESMA har vist til at IFRS IC har gitt uttrykk for at styremedlemmer som ikke er ledende ansatte, normalt ikke inngår i gruppen som er definert som øverste beslutningstaker[1]. Både europeiske og norske tilsynsmyndigheter har uttrykt skepsis til at styret defineres som øverste beslutningstaker[2]. Hydro og Telenor har identifisert hhv. konsernsjefen og konsernledelsen som sine øverste beslutningstakere, se Praksiseksempel 5.1 og Praksiseksempel 5.2.

Vurderingen av hvem selskapets øverste beslutningstaker er, må bygge på en konkret vurdering av faktum. En praktisk tilnærming kan være å kartlegge den interne ledelsesrapporteringen, herunder hvem som godkjenner budsjetter og prognoser. Sammen med selskapets formelle fullmaktstruktur og eierstyringsdokumenter, kan dette danne basis for en vurdering av hvem som er øverste beslutningstaker i selskapet.

Trinn 2: Kan bestanddelen av selskapet generere inntekter og pådra seg kostnader fra forretningsvirksomhet?

Et driftssegment skal både kunne generere inntekter og pådra seg kostnader fra forretningsdrift. Interne inntekter og kostnader omfattes også. Et datterselskap i et konsern, som utelukkende fungerer som underleverandør til et annet konsernselskap, kan således også være et driftssegment.

Det følger av IFRS 8.5 at et driftssegment kan drive forretningsvirksomhet selv om det ennå ikke får inntekter fra dette forretningsområdet. Det er potensialet for generering av driftsinntekter som er sentralt. Standarden trekker frem etableringsvirksomheter med potensielle driftsinntekter i fremtiden som eksempel. Konsernfunksjoner som for eksempel et sentralisert datasenter, hvor det ikke vil opptjenes driftsinntekter, vil imidlertid ikke være egne driftssegmenter.

Trinn 3: Gjennomgås bestanddelens driftsresultater regelmessig av øverste beslutningstaker for å fordele ressurser og vurdere inntjening?

Vurderingen av hvilke driftsresultater som rapporteres internt til selskapets øverste beslutningstaker for regelmessig gjennomgang, er sentral. Intern rapportering kan være basert på selskapets ulike virksomheter, produkter, geografi eller en kombinasjon av disse. Rapporteringen vil ofte sammenfalle med selskapets organisering. De ulike enhetene vil ofte ha en leder som er direkte ansvarlig, og som holder regelmessig kontakt med øverste beslutningstaker for å diskutere driftsaktiviteter, resultater,

---

1 Se ESMAs rapport «Review of European enforcers on the implementation of IFRS 8 – *Operating segments*» fra november 2011, side 10.

2 Se ESMAs rapport «Review of European enforcers on the implementation of IFRS 8 – *Operating segments*» fra november 2011, side 10, og Finanstilsynets rundskriv 19/2012 av 8. november 2012.

prognoser eller planer. I mange tilfeller vil driftssegmentene sammenfalle med den interne inndelingen i selskapets ledelsesrapportering. Rapportering og gjennomgang av selskapets driftsresultater kan imidlertid skje på mange måter, og det kan i noen tilfeller være utfordrende å avgjøre hva som er selskapets driftssegmenter.

En sentral del av vurderingen vil altså være hvorvidt informasjon fra bestanddelen faktisk rapporteres og gjennomgås regelmessig av selskapets øverste beslutningstaker. Videre må man vurdere hva øverste beslutningstaker bruker informasjonen til. IFRS 8 angir at informasjonen må brukes til å ta avgjørelser knyttet til inntjeningsvurderinger og ressursallokering. IFRS 8.8 lister i tillegg andre faktorer som selskaper bør vurdere:

- Hvilken informasjon som blir presentert for styret
- De ulike forretningsaktivitetenes natur
- I hvilken utstrekning det er en ledelse som er ansvarlig for denne delen av virksomheten

Trinn 4: Foreligger det atskilt finansiell informasjon om denne delen av selskapet?

Den finansielle informasjonen som blir gjort tilgjengelig for selskapets øverste beslutningstaker må være separat for hvert driftssegment. Den må også være tilstrekkelig detaljert slik at øverste beslutningstaker kan vurdere inntjening, og ta beslutninger om ressursallokering.

Det kreves ikke at man må ha separat informasjon om alle finansielle størrelser som for eksempel balansestørrelser og kontantstrømmer, med mindre dette er relevant for å kunne vurdere inntjening eller allokere ressurser. Foreligger det separat informasjon om inntjening, for eksempel bruttofortjeneste eller driftsresultat, kan dette være tilstrekkelig. Dersom det utelukkende rapporteres informasjon om inntekter, vil man derimot normalt ikke ha tilstrekkelig med informasjon til å kunne vurdere inntjening. En slik bestanddel vil da normalt ikke anses for å være et eget driftssegment. Det foreligger ikke krav om oppdeling i ytterligere driftssegmenter enn det som følger av den interne rapporteringen.

5.3.2 Rapporteringspliktige segmenter

Når en virksomhet har identifisert driftssegmentene sine, gjenstår det å avgjøre hvordan disse skal presenteres. IFRS 8.12 åpner for at flere driftssegmenter kan aggregeres til et felles driftssegment dersom de har sammenfallende økonomiske kjennetegn. Separat presentasjon som rapporteringspliktig segment er påkrevet dersom et driftssegment oppfyller kvantitative kriterier gitt i IFRS 8.13. Dersom driftssegmenter er

aggregert i samsvar med IFRS 8.12, gjelder de kvantitative kriteriene for det aggregerte segmentet. Øvrige gjenstående driftssegmenter kan i utgangspunktet rapporteres i et «restsegment», dog med visse unntak. Figur 5.2 illustrerer et beslutningstre som kan være til hjelp i arbeidet med å identifisere rapporteringspliktige segmenter:

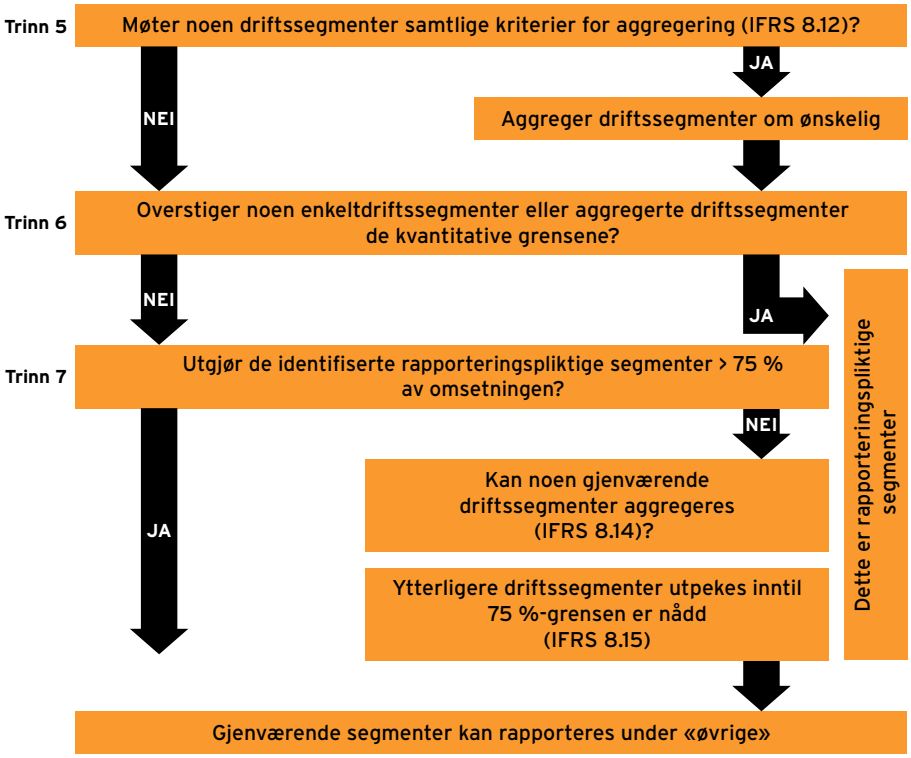

Figur 5.2 Beslutningstre til hjelp i arbeidet med å identifisere rapporteringspliktige segmenter. Kilde: basert på IFRS 8.IG7.

Trinn 5: Tilfredsstiller noen av driftssegmentene samtlige av kriteriene for aggregering?

To eller flere driftssegmenter kan slås sammen til ett, dersom de har sammenfallende økonomiske kjennetegn (IFRS 8.12). Det forutsettes at driftssegmentene i slike tilfeller har en relativt lik langsiktig finansiell inntjening, ofte målt i bruttofortjeneste eller driftsresultat. Det er videre slik at den relative forskjellen i lønnsomhet mellom driftssegmentene som en ønsker å aggregere, etter vårt syn ikke kan variere vesentlig over tid. Driftssegmenter som over tid har generert overskudd bør for eksempel ikke aggregeres med driftssegmenter som over tid har gått med underskudd. Det kan videre legges til grunn at driftssegmenter som hver for seg er vesentlige i størrelse og som

opererer i klart ulike økonomiske miljøer, normalt ikke bør aggregeres. En indikasjon på slike ulike økonomiske miljøer kan for eksempel være at de har ulike, ikke-relaterte funksjonelle valutaer. Andre økonomiske kjennetegn som kan være aktuelle å vurdere er blant annet vekstprognoser, avkastningsmål og konkurranseforhold.

Driftssegmentene, i tillegg til å ha sammenfallende økonomiske kjennetegn, må være likeartede også med hensyn til samtlige av følgende kjennetegn (IFRS 8.12):

- Produktenes og tjenestenes art
- Produksjonsprosessens art
- Produktenes og tjenestenes kundetype og kundekategori
- Metodene som benyttes til å distribuere produktene eller yte tjenestene
- Lovmessige rammer (der dette er relevant, ved for eksempel bank, forsikring eller offentlige tjenester)

Det er verdt å merke seg at dette ikke er indikatorer, men kriterier som skal danne grunnlag for vurdering av om driftssegmentene er tilstrekkelig like, og at alle kriteriene må være oppfylt for at man kan slå sammen driftssegmentene. En slik vurdering krever utstrakt bruk av skjønn. Dersom driftssegmentene har de over nevnte kjennetegnene, kan de aggregeres, men må ikke.

Trinn 6: Overstiger noen av driftssegmentene de kvantitative 10 %-grensene?

IFRS 8.13 gir de kvantitative grensene som medfører at et driftssegment skal presenteres separat. Dersom ett eller flere av følgende kriterier er oppfylt, er driftssegmentet (eller et aggregert driftssegment, jf. omtalen om trinn 5 i kapittel 5.3.2) et rapporteringspliktig segment:

- Rapporterte driftsinntekter overstiger ti prosent av samlede driftsinntekter (både internt og eksternt) fra alle driftssegmentene; eller
- Det absolutte beløpet for driftssegmentets rapporterte resultat utgjør minst ti prosent av det høyeste absolutte beløpet for (i) det samlede rapporterte overskuddet fra alle driftssegmenter som ikke har rapportert underskudd, og (ii) det samlede rapporterte underskuddet fra alle driftssegmenter som har rapportert underskudd; eller
- Driftssegmentets eiendeler utgjør minst ti prosent av alle driftssegmentenes samlede eiendeler

Trinn 7: Driftssegmenter som ikke overstiger de kvantitative grensene

Selv om et driftssegment ikke oppfyller de kvantitative grensene, kan det anses som rapporteringspliktig dersom ledelsen vurderer informasjon om dette segmentet som nyttig informasjon for brukerne av regnskapet (IFRS 8.13). Det må altså gjøres en vurdering av hvorvidt brukerne bør ha segmentinformasjon om driftssegmenter som ikke oppfyller de kvantitative grensene.

Samlede eksterne driftsinntekter som rapporteres fra identifiserte rapporteringspliktige segmenter, skal utgjøre minst 75 % av virksomhetens inntekter (IFRS 8.15). Dersom dette kravet er oppfylt, kan øvrige driftssegmenter kombineres i en øvrig-kategori. Hvis ikke, må flere rapporteringspliktige segmenter identifiseres og presenteres. Et selskap har da flere muligheter. For det første kan selskapet vurdere om noen av de driftssegmentene/aggregerte driftssegmentene som hver for seg ikke oppfyller de kvantitative kravene for rapporteringspliktige segmenter, kan aggregeres (IFRS 8.14). Merk at det i denne fasen er tilstrekkelig at de *fleste* momentene angitt i IFRS 8.12(a) til € er likeartede. Kravet om at de driftssegmentene som man på dette stadiet i prosessen vurderer å slå sammen til et felles rapporteringspliktig segment, har sammenfallende økonomiske kjennetegn, gjelder imidlertid fullt ut. For det andre kan selskapet, uten strenge kriterier for utvelgelse, utpeke ett eller flere driftssegmenter som rapporteringspliktige.

Presenteres over ti rapporteringspliktige segmenter i finansregnskapet, anbefaler det at det gjøres en vurdering av om en praktisk grense for antall rapporteringspliktige segmenter er nådd (IFRS 8.19).

Trinn 8: Gjenværende driftssegmenter

Når identifiserte rapporteringspliktige segmenter til sammen har eksterne driftsinntekter som overstiger 75 % av totale driftsinntekter, kan øvrige driftssegmenter samles i en kategori som man ofte kaller *Øvrige* eller *Annet (IFRS 8.15)*. Teorieksempel 5.1 under illustrerer identifikasjon av rapporteringspliktige segmenter.

Teorieksempel 5.1: Identifisering av rapporteringspliktige segmenter

Drifts-segmenter	Drifts-inntekt	i % av driftsinntekt	Rapportert resultat	i % av resultat	Eiendeler	i % av eiendeler
Ski	13 849 675	56 %	4 154 903	66 %	4 050 000	33 %
Sykkel	6 934 500	28 %	1 733 625	28 %	6 500 870	53 %
Løping	1 657 285	7 %	414 321	7 %	0	0 %
Jakt/Fiske	980 560	4 %	-686 392	-11 %	1 125 000	9 %
Fitness	1 257 980	5 %	-125 798	-2 %	540 000	4 %
Total	24 680 000	100 %	5 490 659	100 %	12 215 870	100 %

Rapportert overskudd	6 302 849
Rapportert underskudd	-812 190
Totalt resultat	**5 490 659**

Rapporterte overskudd gir det høyeste absolutte beløpet, og vi benytter dette som målestokk ved vurdering av kriterium 2.

Kriterium 1 – Driftsinntekter: Driftssegmentene Ski og Sykkel må presenteres separat siden deres driftsinntekter overstiger 10 %
Kriterium 2 – Rapportert resultat: Driftssegmentet Jakt/Fiske må presenteres separat siden absolutt resultat overstiger 10 %
Kriterium 3 – Eiendeler: Ingen ytterligere driftssegmenter må presenteres separat på bakgrunn av dette kriteriet

Inntekter presentert fra	
Identifiserte rappporteringspliktige segmenter	21 764 735
Andel av virksomhetens inntekter	**88,2 %**

Kriterium 4 – Andel av virksomhetens inntekter: Inntekter fra rapporteringspliktige segmenter utgjør over 75 % av selskapets inntekter. Selskapet må ikke identifisere flere rapporteringspliktige segmenter

5.4 Måleprinsipper

Finansielle størrelser som presenteres for de rapporteringspliktige segmentene, skal baseres på beløpene som er rapportert til øverste beslutningstaker uavhengig av hvilke måleprinsipper som danner basis for beløpene. IFRS 8 inneholder derfor ikke definisjoner av segmenteiendeler, -forpliktelser, -inntekter og -kostnader. Det må imidlertid opplyses om hvilke måleprinsipper som er lagt til grunn. IFRS 8 åpner ikke for at segmentinformasjon presenteres etter andre prinsipper enn det som legges til grunn i den interne rapporteringen.

Det er ingen selvfølge at løpende rapportering skjer etter IFRS, selv om selskapet avlegger IFRS-regnskap. Enkelte selskaper rapporterer internt etter IFRS,

men med enkelte avvik, som for eksempel at innleieavtaler ikke balanseføres. Enkelte selskap kan ha løpende intern rapportering basert på god regnskapsskikk, som benyttes av ledelsen i styringen av virksomheten. I slike tilfeller må man presentere segmentstørrelser målt etter god regnskapsskikk i segmentnoten i IFRS-regnskapet. Når segmentregnskapene ikke er basert på IFRS, må det gis en avstemming av summen av segmenter mot tallene i konsernregnskapet. Alle vesentlige avstemte poster skal identifiseres og beskrives separat.

IFRS 8 har en ledelsesrapporteringstilnærming, og det er derfor sentralt at de presenterte størrelser er målt på samme måte som i den interne rapporteringen. Inntekter og kostnader skal bare inkluderes i segmentresultatet dersom de samme inntekter og kostnader er inkludert i målingen av det segmentresultatet som benyttes av øverste beslutningstaker.

5.5 Noteopplysninger

Segmentinformasjonen skal gjøre brukeren av regnskapet i stand til å forstå virksomheten og driften i de ulike segmentene. Det må være samsvar mellom intern rapportering, informasjonen i segmentnoten og beskrivelser i andre deler av årsregnskapet. Det må opplyses om:

- Segmentinndelingen
- Måleprinsipper
- Utvalgte resultat- og balanseposter
- Endring i segmentinndeling eller måling av segmentresultat
- Inntekter fra produkter og tjenester, geografiske områder, samt viktige kunder for hele selskapet

Opplysninger om inntekter fra produkter og tjenester, geografiske områder og viktige kunder, gjelder for alle selskaper som plikter å følge IFRS 8. Opplysningene må gis selv om selskapet kun har ett rapporteringspliktig segment.

Segmentinformasjonen som presenteres i finansregnskapet skal være basert på informasjon som fremstilles og brukes internt. Deler av slik informasjon kan oppleves som kommersielt sensitiv. IFRS 8 gir ikke unntak fra plikten til å gi informasjon, selv om informasjonen anses som konkurransemessig skadelig for selskapet (IFRS 8.BC43–45). Finanstilsynet har lagt det samme til grunn (Oceanteam ASA, 13. juni 2017). Opplysninger som kreves av IFRS 8 må med andre ord gis, selv om selskapet anser informasjonen som kommersielt sensitiv eller på annen måte konkurransemessig skadelig for selskapet.

Informasjon om sysselsatt kapital per segment vil kunne være nyttig for å vurdere den reelle lønnsomheten. FFN har ved flere anledninger tatt til orde for at selskapene bør gi slike opplysninger, uten at denne informasjonen fremkommer som eksplisitt minimumskrav i IFRS 8.

5.5.1 Opplysninger om segmentinndeling

Det skal opplyses om:

- Sentrale faktorer for identifikasjon av driftssegmentene
- De vurderinger ledelsen har gjort ved anvendelsen av aggregeringskriteriene
- Type produkter og/eller tjenester hvert enkelt rapporteringspliktig segment genererer inntekter fra

Sentrale faktorer for identifikasjon av driftssegmentene vil kunne være type produkter, tjenester, geografiske områder, regelverk etc. eller en kombinasjon.

Dersom noen driftssegmenter er aggregert, skal det opplyses om dette. Det skal gis opplysninger om de vurderinger ledelsen har gjort ved aggregering av driftssegmenter, herunder en beskrivelse av driftssegmentene og hvilke momenter som er vurdert for å komme frem til konklusjonen om at de aggregerte driftssegmentene har sammenfallende økonomiske kjennetegn (IFRS 8.22(aa)).

Det skal videre gis en beskrivelse av kildene til de inntekter som presenteres i samlekategorien «øvrige segmenter» (IFRS 8.16).

I Praksiseksempel 5.3 nedenfor gir Hydro en beskrivelse av hvilken type produkter og tjenester som hvert enkelt rapporteringspliktig segment genererer inntekter fra.

Praksiseksempel 5.3 Opplysninger om produkter og tjenester

Hydro angir innledningsvis i segmentnoten hvilke produkter og tjenester som inngår i de ulike rapporteringspliktige segmentene:

Hydros operative segmenter representerer forretningsområder som styres separat og betjener forskjellige markeder med ulike produkter, eller adskilte deler av virksomheten som følges opp og rapporteres til Hydros øverste beslutningstaker. Hydros rapporterbare segmenter er forretningsområdene Hydro Bauxite & Alumina, Hydro Aluminium Metal, Hydro Extrusions, Hydro Energy og i tillegg aktivitetene i Hydro Metal Markets som følges opp sammen med Hydro Aluminium Metal.

Hydro Bauxite & Alumina har aktiviteter innenfor drift av bauksittgruver, produksjon av aluminiumoksid og tilknyttet kommersiell virksomhet, hovedsakelig salg av aluminiumoksid. Innkjøpt og egenprodusert aluminiumoksid benyttes både internt til produksjon av aluminium og selges til eksterne kunder

Hydro Aluminium Metal omfatter produksjon av primæraluminium og støperivirksomhet. Hovedproduktene er pressbolt, støpelegeringer, valseblokker og standard ingol Hydro Metal Markets har driftsansvar for separate resirkuleringsverk, og er ansvarlig for alt salg av metall fra primærverkene i Aluminium Metal samt fysisk og finansiell metallhandel. Aluminium som produseres i Aluminium Metal og Metal Markets benyttes både internt til produksjon av ekstruderte produkter og selges til eksteme kunder. Hydro Extrusions leverer produkter innenfor ekstruderte profiler, byggsystemer og presisjonstrukne rør, og driver flere resirkuleringsverk, både integrert med ekstruderingsvirksomheter og separate verk.

Hydro Extrusions har virksomhet i om lag 40 land. Produktene leveres for bruk i blant annet bygg og anlegg, bilindustri og varme og ventilasjon.

Hydro Energy driver Hydros kraftstasjoner i Norge og den kommersielle virksomheten i kraftmarkedet, krafthandel i Brasil, i tillegg til å skaffe energi til Hydros intemasjonale aktiviteter. Energy er også ansvarlig for Hydros initiativer innenfor ny fornybar energi som vind og solkraft som drives i Hydro REIN, initiativer knyttet til hydrogen som styres av Hydro Havrand og initiativer knyttet til batterier.

Øvrige aktiviteter består av Industriforsikring, interne serviceenheter og enkelte andre virksomheter. Ikke-allokerte konsemaktiviteter inngår i Øvrige aktiviteter.

Kilde: Hydro ASA, Årsregnskap 2022, utdrag fra note 1.4.

5.5.2 Opplysninger om måleprinsipper

Som nevnt krever ikke IFRS 8 at segmentinformasjonen er målt i henhold til IFRS. Det er derfor sentralt at regnskapsbrukeren får opplysninger om hvilke måleprinsipper som ligger til grunn for segmentrapporteringen. Eventuelle asymmetriske fordelinger av resultat- og balanseposter mellom segmentene må også opplyses om (IFRS 8.27). En asymmetrisk fordeling oppstår for eksempel dersom eiendeler allokeres til et segment, men tilhørende avskrivninger til et annet.

Praksiseksempel 5.4 Opplysninger om måleprinsipper

De operative segmentenes regnskapsprinsipper er i samsvar med regnskapsprinsippene for konsernet. Følgende unntak gjelder for transaksjoner mellom segmenter.

- Visse inteme råvarekontrakter tilfredsstiller definisjonen av derivat i IFRS 9 eller har innebygde derivater som skal skilles ut og regnskapsføres til virkelig verdi etter IFRS 9. Hydro har valgt å anse disse kontraktene som kjøp av råvarer eller salg av egenproduksjon og regnskapsfører disse kontraktene som løpende kjøps- eller salgskontrakter.
- Enkelte interne kontrakter kan tilfredsstille definisjonen av leasing. Segmentrapporteringen reflekterer likevel den allokeringen av eiendeler som følger av de interne ansvarsforholdene fastsatt av Hydros ledelse, og ingen interne leasingavtaler er identifisert.

Kilde: Hydro ASA, Årsregnskap 2022, utdrag fra note 1.4.

5.5.3 Opplysninger om resultat- og balanseposter

For hvert rapporteringspliktig segment skal det opplyses om segmentresultatet som regelmessig rapporteres til øverste beslutningstaker (IFRS 8.23). IFRS inneholder ingen konkrete, definerte mål på størrelsene segmentinntekter, segmentkostnader, segmentresultat, segmenteiendeler og segmentforpliktelser. Med segmentresultat menes derfor resultatet for hvert enkelt rapporteringspliktig segment slik dette presenteres i den interne ledelsesrapporteringen til øverste beslutningstaker. Dersom segmenteiendeler og -forpliktelser inngår i denne regelmessige rapporteringen, skal det også opplyses om disse størrelsene.

Ved presentasjon av kun ett segment, kan selskapet være tjent med å tenke gjennom hvorvidt forskjeller i lønnsomhet innad i segmentet bør opplyses om. I uttalelsen om finansiell rapportering i 2017 påpekte FFN nytteverdien av slik informasjon. Informasjon om utvikling i lønnsomhet og kapitalavkastning for underliggende områder av virksomheten kan gi investorer og andre bedre forutsetninger for å vurdere blant annet verdiskapingspotensial i et selskap.

Vesentlige segmentposter som rapporteres, må avstemmes mot totalen i selskapets resultatregnskap og balanse etter IFRS. Det skal alltid settes opp en slik avstemming for følgende størrelser (IFRS 8.28):

- Inntekter
- Resultat
- Totale eiendeler (dersom segmenteiendeler rapporteres)
- Totale forpliktelser (dersom segmentforpliktelser rapporteres)
- Øvrige vesentlige segmentstørrelser

Avstemmingen vil fange opp både resultat- og balanseposter som ikke er allokert til rapporteringspliktige segmenter. Det er verdt å merke seg at en høy andel ikke-allokerte poster kan redusere tilliten til segmenttallene, noe FFN påpekte i sin uttalelse om finansiell rapportering for 2013. Effekter knyttet til bruk av ulike måleprinsipper i segmentinformasjonen og konsernregnskapet etter IFRS vil også fanges opp av en slik avstemming. Driftssegmenter som presenteres samlet i kategorien «øvrige», skal vises adskilt fra avstemmingspostene.

Praksiseksempel 5.5 Avstemming av resultatposter

Nedenfor vises et utdrag fra segmentinformasjon til EVRY hvor enkelte størrelser og avstemminger som nevnt over fremkommer.

Other income and expenses

(NOK million)	2016	2015
Provisons for restructuring	-77.9	-510.2
Provisons for premises	-	-100.2
Write-down of Future Proof	-	-292.7
Write-down of other balance sheet items	-26.1	-87.0
IBM outsourcing agreement	-249.8	-1 234.2
Strategic processes/refinancing	-21.1	-128.1
Total other income and expenses	-374.9	-2 352.3

Kilde: EVRY ASA, Annual report 2016, utdrag fra note 2

Dersom et anleggsmiddel, eller en gruppe av disse er klassifisert som holdt for salg eller er solgt i løpet av året og har blitt presentert i et rapporteringspliktig segment, skal dette opplyses om (IFRS 5.41). Hvilket segment disse anleggsmidlene har blitt rapportert under, skal også opplyses om.

Opplysningsplikt for beløp som er inkludert i målet på segmentresultat

I den grad følgende angitte beløp er inkludert i segmentresultatet, eller på annen måte rapporteres regelmessig til øverste beslutningstaker, skal det for hvert enkelt rapporteringspliktige segment opplyses om (IFRS 8.23)[3]:

- Driftsinntekter fra eksterne kunder og transaksjoner med andre driftssegmenter i samme selskap
- Renteinntekter
- Rentekostnader
- Avskrivninger og amortiseringer
- Vesentlige poster av inntekter og kostnader som det opplyses om i samsvar med IAS 1.97
- Selskapets andel av resultat i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter regnskapsført etter egenkapitalmetoden
- Skattekostnader eller -inntekter
- Andre vesentlige ikke-kontante poster enn avskrivning og amortisering

3 IFRS IC adresserte forståelsen av IFRS 8.23 i en foreløpig agendabeslutning i november 2023, herunder og særlig rekkevidden til kravet om å opplyse om vesentlige poster i samsvar med IAS 1.97. IFRS IC er i skrivende stund i gang med evaluering av tilbakemeldingene.

Renteinntekter og -kostnader skal rapporteres hver for seg for hvert enkelt rapporteringspliktig segment, med unntak av tilfeller hvor størstedelen av segmentinntektene kommer fra renter, og selskapets øverste beslutningstaker først og fremst bruker netto renteinntekter til å vurdere inntjening og ressursallokering. Dersom renteinntekter presenteres netto må det opplyses om at dette er gjort.

Opplysningsplikt for beløp inkludert i målet på segmenteiendeler

Dersom følgende beløp er inkludert i segmenteiendelene, eller på annen måte rapporteres regelmessig til øverste beslutningstaker, skal det gis opplysninger om (IFRS 8.24):

- Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter regnskapsført etter egenkapitalmetoden
- Tilganger til andre anleggsmidler enn finansielle instrumenter, utsatt skattefordel, pensjonsmidler og rettigheter som oppstår i henhold til forsikringskontrakter

Kontantstrøminformasjon er sentralt for brukeren av regnskapet. Selskapene bør derfor vurdere om det kan være hensiktsmessig å gi ytterligere kontantstrøminformasjon per segment enn det som følger av kravene i IFRS 8.

5.5.4 Endringer i segmentinformasjon

Ved endringer i segmentinformasjonen er utgangspunktet at sammenlignbare tall må omarbeides, i tråd med IAS 1. Endringer kan blant annet omfatte:

- Endret måling av segmentresultat
- Endret intern rapporteringsstruktur til øverste beslutningstaker
- Endret sammensetning av driftssegmenter

Det må opplyses om endringer i måleprinsipper eller andre forhold som påvirker segmentresultatet, herunder effekten av endringene. Dersom valg av mål på segmentresultat er endret, skal dette også opplyses om. IAS 1 krever videre at sammenlignbare beløp skal omarbeides når presentasjonen eller klassifiseringen av beløp i finansregnskapet er endret.

Ved endringer i intern rapporteringsstruktur som påvirker segmentinndelingen, må sammenlignbare tall som utgangspunkt omarbeides i tråd med den nye strukturen (IFRS 8.29). Et selskap kan unnlate å gi slik informasjon dersom den ikke er tilgjengelig og utgiftene til å utarbeide den vil være urimelig store. Det er rimelig å anta at det er høy terskel for å kunne påberope seg unntaket.

Hvis sammenlignbare tall ikke omarbeides, skal dette eksplisitt opplyses om. Periodens informasjon må i slike tilfeller presenteres både på ny og gammel struktur (IFRS 8.30).

Eksempler fra praksis kan være egnet til å illustrere kravet om å gi opplysninger om endringer, herunder omarbeidede sammenligningstall (IFRS 8.29).

Praksiseksempel 5.6 Endring i segmenter

Nedenfor vises utdrag fra Telenor sin kvartalsrapport for 1. kvartal 2023 og Yara sitt årsregnskap fra 2022 hvor de gir omtale av endring i segmentstrukturen og Yara også at sammenligningstall er endret.

Telenor has four operating segments. The mobile and fixed line businesses are reported in the Nordic and Asia segments. The Infrastructure segment consists of certain passive infrastructure in the Nordic countries, and the portfolio of adjacent businesses and companies are reported in the Amp segment. These segments are new in Q1 2023 following a reorganization of Telenor.

Kilde: Telenor , First quarter – 2023, utdrag fra note 2

Yara Marine Technology activities have been moved from Industrial Solutions to Other and Eliminations from 2022. The comparative segment figures for 2021 have been restated accordingly. The Yara Group figures are unchanged.

Kilde: Yara International ASA, Annual Report 2022, utdrag fra note 2.3

FFN understreket i uttalelsen om finansiell informasjon for 2013 at hyppige endringer i segmentrapporteringen vanskeliggjør analyse av historiske trender og reduserer transparensen. Konsistent rapportering over tid bør med andre ord etterstrebes av hensyn til brukerne av regnskapet.

5.5.5 Opplysninger som vedrører hele selskapet

IFRS 8 krever også opplysninger om selskapet som helhet (IFRS 8.31–34). Disse opplysningene skal gis av alle selskaper som plikter å følge IFRS 8, også dersom selskapet kun har ett segment. Opplysningskravene til selskapet som helhet kan være oppfylt gjennom segmentinformasjonen som gis som følge av øvrige krav. Det er ikke nødvendig å gjengi tilsvarende informasjon, men det må alltid tas stilling til hvorvidt opplysningskravene er oppfylt for selskapet som helhet. Opplysningskravene knytter seg til informasjon om produkter og tjenester, geografiske områder og viktige kunder.

Et selskap som er pålagt å gi segmentinformasjon, må opplyse om driftsinntekter fra eksterne kunder for hvert produkt og hver tjeneste, eller hver gruppe av lignende produkter og tjenester (IFRS 8.32). Det er ikke gitt nærmere veiledning for hva som skal anses som et produkt eller en tjeneste, ei heller hva som utgjør en gruppe av lignende produkter eller tjenester. Videre skal selskapet gi opplysninger slik at brukerne kan forstå forholdet mellom opplysninger om oppdelte driftsinntekter og opplysninger om driftsinntekter som gis for hvert enkelt rapporteringspliktige segment (IFRS 15.115).

Videre skal det opplyses om driftsinntekter og anleggsmidler i selskapets hjemstat, samt samlede driftsinntekter og anleggsmidler fra øvrige stater (IFRS 8.33).

Dersom selskapet har vesentlige driftsinntekter eller anleggsmidler i et annet land, skal dette presenteres separat. Merk at finansielle instrumenter, utsatt skattefordel, pensjonsmidler og rettigheter som oppstår i henhold til forsikringskontrakter ikke må opplyses om på geografisk basis. Finanstilsynet understrekte i Rundskriv 11/2013 at det er krav om å gi opplysningene om geografisk fordeling av inntekter for alle selskaper, også dersom de kun har ett driftssegment.

Et aktuelt spørsmål er om den geografiske tilknytningen skal defineres ut fra kundens lokalisering eller selskapets lokalisering. I mange bransjer befinner ikke kundene seg i nærheten av drifts- eller salgsstedet. Dette vil være typisk for bransjer som leverer varer og tjenester over store avstander. I rundskrivet brukte Finanstilsynet shippingbransjen som et eksempel på en bransje hvor selskapene ofte har definert hele verden som sitt hjemmemarked, og indikerte at for å oppfylle kravet, kan denne bransjen eksempelvis fordele inntekter geografisk etter lastehavn. Selskapets hjemstat må også defineres.

Felles for informasjonen knyttet til produkter/tjenester og geografiske områder er at den skal presenteres «med mindre den nødvendige informasjonen ikke er tilgjengelig og utgiftene til å utarbeide den vil være urimelig store» (IFRS 8.32). Det er rimelig å anta at det skal en del til for å kunne påberope seg unntaket. Hvis så gjøres, skal det opplyses eksplisitt at selskapet ikke har utarbeidet denne informasjonen fordi den ikke er tilgjengelig og krever store ressurser for å utarbeides. Tallinformasjonen som presenteres i disse sammenhengene «skal bygge på den finansielle informasjonen som brukes ved utarbeidelse av selskapets finansregnskap» (IFRS 8.32). Det er altså ikke tillatt å legge andre måleprinsipper enn IFRS til grunn for disse opplysningene.

Praksiseksempel 5.7 Informasjon om geografiske områder

Geografisk fordeling av driftsinntekter basert på lokalisering av eksterne kunder

Beløp i millioner kroner	2022	2021
Norge	25 826	25 730
Sverige	12 806	12 810
Danmark	5 563	5 423
Finland	9 940	9 528
Thailand	22 086	21 866
Bangladesh	15 390	14 360
Pakistan	4 829	5 343
Øvrige land	2 513	2 094
Sum driftsinntekter	**98 953**	**97 153**

Geografisk fordeling av eiendeler basert på selskapenes lokalisering

Beløp i millioner kroner	Anleggsmidler eksklusiv eiendel ved utsatt skatt, kontraktsutgifter og finansielle anleggsmidler		Totale eiendeler	
	2022	2021	2022	2021
Norge	35 559	34 503	54 233	56 423
Sverige	16 120	17 349	23 191	22 803
Danmark	4 448	3 921	7 703	7 723
Finland	34 868	33 985	40 692	38 522
Thailand	37 814	37 973	47 219	47 305
Malaysia	34 436	13 266	34 448	17 333
Bangladesh	14 071	12 958	17 576	16 648
Pakistan	7 837	10 536	10 287	12 784
Myanmar	-	349	-	2 543
Øvrige land	2 902	2 816	3 899	3 658
Sum eiendeler	**188 055**	**167 657**	**239 249**	**225 740**

Kilde: Telenor ASA, Årsregnskap 2022, utdrag fra note 5.

Det skal også gis informasjon om i hvilken grad det er avhengig av sine viktige kunder (IFRS 8.34). Dette fordrer en vurdering av selskapets kundeforhold. Dersom omsetningen til enkeltkunder overstiger 10 % av omsetningen, skal det opplyses om dette, samt om inntektene fra hver enkelt av disse kundene. Det er ikke nødvendig å oppgi kundens identitet. Det skal også opplyses om hvilket segment eller segmenter kundene sorterer inn under.

Det er viktig å merke seg at avhengighet av kunder kan komme av andre forhold enn kundens andel av omsetningen.

Informasjon om inntekter fra produkter, tjenester, geografiske områder og viktige kunder er sentrale opplysninger. Mangelfulle opplysninger om dette ble kommentert i tre brev fra Finanstilsynet[4] i forbindelse med kontroll av finansiell rapportering i 2017.

4 Finanstilsynets brev 13. juni 2017 til Oceanteam ASA, Finanstilsynets brev 7. juni 2017 til I.M Skaugen og Finanstilsynets brev 30. juni 2017 til Gaming Innovation Group.

6. Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet

6.1 Innledning

Formålet med artikkelen er å gjennomgå hovedtrekkene i IFRS 5. Standarden regulerer regnskapsføringen av anleggsmidler som skal selges og hvordan avviklet virksomhet skal presenteres og opplyses om. I praksis har dette vist seg å være en standard som kan være vanskelig å anvende, noe som blant annet blir synlig ved å se på antallet henvendelser til IFRS IC om forståelsen av standarden. Når IFRS IC i stor grad har valgt å utsette behandling av henvendelsene, er konsekvensen at anvendelsen av IFRS 5 er til dels uensartet.

IFRS 5 omtaler først *anleggsmidler og avhendingsgrupper holdt for salg* og foreskriver at disse skal:

- Måles til det laveste av balanseført verdi og virkelig verdi fratrukket salgsutgifter, samtidig som avskrivning opphører, og
- Presenteres separat i balansen

Disse kravene for måling og presentasjon gjelder i utgangspunktet alle anleggsmidler og avhendingsgrupper, men enkelte unntak er innvilget.

Deretter omtaler IFRS 5 *avviklet virksomhet*. Dette er en foretaksdel som enten er klassifisert som holdt for salg eller avhendet, og som oppfyller nærmere angitte kriterier (IFRS 5.32). For avviklet virksomhet skal også tilhørende resultat vises separat.

6.2 Virkeområde

Normalt anskaffes anleggsmidler til eget bruk, det vil si at det forventes at anleggsmidlene ikke skal avhendes. IFRS 5 regulerer den regnskapsmessige behandlingen av anleggsmidler i de tilfellene hvor verdien forventes gjenvunnet gjennom avhendelse i form av salg eller i form av utdeling til eiere.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Avhendelser som omtales i IFRS 5 og i denne artikkelen, er i stor grad relatert til avhendelse ved salg, men som det fremgår av IFRS 5.5A gjelder denne omtalen også for avhendelse ved utdeling til eiere. Eksempelvis kan dette gjelde ved fisjon. IFRIC 17 har utfyllende bestemmelser for utdeling til eiere av andre eiendeler enn kontanter.

Standarden omhandler også de tilfellene hvor et selskap avhender en gruppe av eiendeler, eventuelt med enkelte direkte tilhørende forpliktelser, samlet i én transaksjon. En slik avhendingsgruppe kan være en gruppe av kontantgenererende enheter, én enkelt kontantgenererende enhet eller en del av en kontantgenererende enhet. Et vanlig eksempel er salg av datterselskap. Avhendingsgruppen vil i et sånt tilfelle typisk inkludere goodwill. Det er sjelden at ett enkelt anleggsmiddel vil representere avviklet virksomhet, som nærmere omtalt nedenfor. Avviklet virksomhet vil derfor normalt være en avhendingsgruppe.

Det er kun gjeld som overdras direkte til kjøperen av avhendingsgruppen som kan inkluderes i denne gruppen. Følgelig kan neppe gjeld som planlegges nedbetalt med vederlaget fra kjøperen, inkluderes i avhendingsgruppen.

IFRS 5 får anvendelse også i tilfeller hvor et morselskap har forpliktet seg til en plan som medfører tap av kontroll i et datterselskap. Dette gjelder selv om morselskapet beholder en ikke-kontrollerende eierandel i det tidligere datterselskapet. Derfor skal eiendeler og forpliktelser i datterselskapet i sin helhet klassifiseres som holdt for salg om kriteriene for slik klassifisering er oppfylt. Etter at avhendelsen er gjennomført, regnskapsfører morselskapet eventuelle gjenværende eierandeler i tråd med relevante standarder (f.eks. IFRS 9 eller IAS 28).

6.3 Klassifisering som holdt for salg

Et selskap skal klassifisere et anleggsmiddel eller en avhendingsgruppe som holdt for salg dersom samlet balanseført verdi i hovedsak vil bli gjenvunnet ved en salgstransaksjon heller enn ved fortsatt bruk. Følgelig vil det være avgjørende å vurdere om (og eventuelt når) denne endringen finner sted.

For at eiendelen (eller avhendingsgruppen) skal kunne klassifiseres som holdt for salg, må:

a. Den være tilgjengelig for umiddelbart salg i dens nåværende tilstand, bare med forbehold for vilkår som er vanlige etter gjeldende praksis for salg av slike eiendeler (eller avhendingsgrupper)
b. Salget av den må være svært sannsynlig, og
c. Den avhendes i form av et reelt salg, ikke i form av avvikling

Hvert av disse tre kriteriene omtales nedenfor. Standarden gjør det også klart at kriteriene a) og b) må være oppfylt på balansedagen for at eiendelen eller avhendingsgruppen skal kunne klassifiseres som holdt for salg. Hvis kriteriene oppfylles etter balansedagen, men før regnskapet avlegges, kan eiendelen (eller avhendingsgruppen) ikke klassifiseres som holdt for salg. I slike tilfeller skal det imidlertid gis tilleggsinformasjon i noter til regnskapet (IFRS 5.12).

Praksiseksempel 6.1 Kriterier oppfylt etter balansedagen

Nedenfor er et eksempel på noteinformasjon i Scatecs årsregnskap for 2022 hvor en avhendingsgruppe oppfylte kriteriene for klassifisering som holdt for salg etter balansedagen:

Sale of Upington in South Africa

On 2 February 2023, Scatec signed an agreement with a subsidiary of STANLIB Infrastructure Fund II, managed by STANLIB Asset Management Proprietary Limited ("Stanlib"), to sell its 42% equity share in the 258 MW Upington solar power plant for a gross consideration of ZAR 979 million (NOK 569 million). The transaction is in line with Scatec's strategy to optimise the portfolio as presented at the Capital Markets Update in September 2022 and will release capital for new investments in renewable energy.

The solar plant in Upington reached COD in 2020 and were awarded in the fourth bidding round under the Renewable Energy Independent Power Producer Programme. The plant generates approximately one third of the proportionate power production EBITDA in South Africa for Scatec. Scatec will continue to provide Operations & Maintenance and Asset Management services to the Upington power plant. South Africa remains a focus market for Scatec, and the Company continues to build scale by investing into new projects, including the Kenhardt and Grootfontein projects.

The transaction is expected to generate a net accounting gain of approximately NOK 760 million on a consolidated basis and NOK 310 million on a proportionate basis. The difference is primarily explained by the D&C margin related to the projects which has been eliminated in the consolidated statement of financial positions. The final accounting effects will be determined on closing of the transaction. Norfund is also selling its 18% equity share to Stanlib as part of the same transaction. The transaction is subject to the customary consents and is expected to close in the first half of 2023.

Kilde: Scatec ASA, Annual report 2022, utdrag fra note 30.

6.3.1 Tilgjengelig for umiddelbart salg

Med kriteriet *tilgjengelig for umiddelbart salg* menes at selskapet har mulighet til og intensjon om å avhende eiendelen til en kjøper i dens nåværende tilstand. Det gis i implementeringsveiledningen til IFRS 5 noen eksempler for å illustrere hva som menes med tilgjengelig for umiddelbart salg.

Teorieksempel 6.1: Salg av hovedkontor

Et selskap skal selge selskapets hovedkontor. I tilfelle a) har selskapet en intensjon om å overføre bygget til en kjøper etter at selskapet selv har flyttet ut av bygningen. Tiden det tar å tømme bygget og klargjøre for ny kjøper, er i tråd med hva som er vanlig praksis for overdragelse av denne type eiendeler, og kriteriet *tilgjengelig for umiddelbart salg* er oppfylt. I tilfelle b) derimot planlegger selskapet at det først skal bygges et nytt hovedkontor før det gamle fraflyttes og gjøres klart for en kjøper. En slik selvpålagt forsinkelse for klargjøring av bygget for salg medfører at kriteriet *tilgjengelig for umiddelbart salg* ikke er oppfylt før det nye hovedkontoret er ferdig. Dette vil være tilfellet selv om det på et tidligere tidspunkt inngås en bindende kjøpsavtale for fremtidig overføring av det gamle bygget.

Kilde: IFRS 5, implementeringsveiledning, eksempel 1.

6.3.2 Svært sannsynlig

Begrepet *svært sannsynlig* er definert som «betydelig mer trolig enn sannsynlig», mens *sannsynlig* er definert som «mer sannsynlig at noe inntreffer enn at det ikke inntreffer» (IFRS 5 Vedlegg A). I tillegg gir IFRS 5.8 følgende utdyping av hva som menes med *svært sannsynlig*:

- Relevant ledelsesnivå må ha forpliktet seg til en plan om å selge eiendelen (eller avhendingsgruppen)
- Det må aktivt være truffet tiltak for å finne en kjøper for å fullføre planen
- Eiendelen (eller avhendingsgruppen) må være aktivt markedsført for salg til en pris som er rimelig sett i forhold til eiendelens løpende virkelige verdi
- Det forventes at salget kvalifiserer for innregning som et fullført salg innen ett år fra tidspunktet for klassifisering som holdt for salg (med visse unntak)
- Handlinger for å fullføre planen skal indikere at det er usannsynlig at det vil bli gjort betydelige endringer i planen, eller at planen vil bli trukket tilbake

Dette betyr for eksempel at avhendelse av eiendeler (eller avhendingsgrupper) som krever godkjennelse av selskapets styre, ikke oppfyller sannsynlighetskravet før styret faktisk har fattet et vedtak om avhendelse.

Sannsynlighetsvurderingen er alltid skjønnsbasert og konkrete omstendigheter må reflekteres i vurderingen, så som sannsynligheten for generalforsamlingsgodkjenning, hvis relevant (IFRS 5.8).

Teorieksempel 6.2: Generalforsamlingsgodkjenning

Styret har godkjent en plan for salg av en produksjonsfasilitet og har initiert en prosess med det formål å identifisere aktuelle kjøpere før utgangen av regnskapsperioden. I tråd med vedtektene må generalforsamlingen godkjenne et salg. Neste generalforsamling finner sted etter utgangen av regnskapsperioden.

Følgende to scenarioer illustrerer hvordan generalforsamlingsgodkjenningen kan påvirke vurderingen av om svært-sannsynlig-kriteriet er oppfylt under ulike omstendigheter:

a) Eierskapet er spredt og begrunnelsen for salget antas å kunne være kontroversiell. I et sånt scenario har styret normalt ikke tilstrekkelig grunnlag for å konkludere med at det er rimelig å forvente at generalforsamlingen vil godkjenne salget. Derfor konkluderer styret med at salg ikke er svært sannsynlig.
b) Før utgangen av regnskapsperioden diskuterer ledelsen med eieren som har en kontrollerende interesse i selskapet, og eieren tilkjennegir at denne planlegger å støtte salgsplanen. I et sånt scenario kan det være grunnlag for å konkludere med at det er rimelig å forvente at generalforsamlingen vil godkjenne salget. En slik konklusjon vil særlig være aktuell om eieren har signert en skriftlig bekreftelse av sin støtte innen utgangen av regnskapsperioden.

Standarden angir ingen konkrete dokumentasjonskrav for å underbygge at svært-sannsynlig-kriteriet er oppfylt, men terskelen er generelt høy og kun en intensjon om salg er ikke tilstrekkelig til å klassifisere en eiendel eller en avhendingsgruppe som holdt for salg. I mangel av eksterne bevis som signerte intensjonsavtaler, bindende tilbud eller en bindende kjøpsavtale, vil det ofte være vanskelig å anse svært-sannsynlig-kriteriet for oppfylt. I noen tilfeller vil eksterne bevis som en bindende kjøpsavtale heller ikke være tilstrekkelig, fordi andre omstendigheter tilsier at det er usikkerhet om salget vil bli gjennomført, for eksempel hvis en nødvendig myndighetsgodkjenning er usikker.

Ettårskriteriet i standarden anvendes strengt, men det finnes enkelte unntakssituasjoner. Dersom for eksempel forsinkelsen skyldes hendelser eller omstendigheter utenfor selskapets kontroll og det er tilstrekkelig godtgjort at selskapet fortsatt anser seg bundet av salgsplanen, kan det fortsatt – i nærmere angitte tilfeller – være at eiendelen eller avhendingsgruppen likevel kvalifiserer for klassifisering som holdt for salg (IFRS 5.9 og Vedlegg B).

6.3.3 Avhendelse av datterselskap

Et morselskap som har forpliktet seg til en plan om å selge som innebærer tap av kontroll i et datterselskap, skal klassifisere alle datterselskapets eiendeler og forpliktelser som holdt for salg når kriteriene er oppfylt. Dette gjelder uansett om selskapet vil beholde en ikke-kontrollerende eierinteresse i sitt tidligere datterselskap etter salget, eller ikke (IFRS 5.8A). Enkelte har argumentert med at dette er selvmotsigende, ettersom en for eksempel ved nedsalg i et datterselskap der en beholder en interesse i det tidligere datterselskapet som kvalifiserer som tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet, i betydelig grad vil gjenvinne balanseført beløp ved fortsatt bruk og ikke gjennom avhendelse. Begrunnelsen for løsningen i IFRS 5 er at regnskapsføringen av tap av kontroll innebærer at

investoren fraregner en investering i datterselskapet og innregner en investering i tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet. I så måte gjenvinnes datterselskapet i sin helhet gjennom avhendelse. Tap av kontroll i et datterselskap er for øvrig en vesentlig økonomisk hendelse ved at det endrer forholdet mellom investor og selskapet fundamentalt, noe som tilsier at det er riktig å klassifisere alle eiendeler og forpliktelser i datterselskapet som holdt for salg.

6.3.4 Antatt avhendelse

Tap av kontroll i et datterselskap kan skje på andre måter enn ved salg eller utdeling av aksjer. For eksempel kan tap av kontroll skje ved:

- Utvanning (datterselskapet utsteder aksjer til tredjepart)
- Inngåelse eller utløp av aksjonæravtaler (aksjonæravtaler kan gi kontroll uten tilsvarende eierskap)
- Utløp av egne potensielle stemmeretter (utøvbare potensielle stemmeretter kan gi kontroll)
- Tredjeparts potensielle stemmeretter blir utøvbare

Tap av kontroll som skjer på andre måter enn salg eller utdeling av aksjer omtales ofte som *antatt avhendelse* («deemed disposal»). IFRS 5 adresserer ikke antatt avhendelse, men i begrunnelsesvedlegget til standarden antyder IASB at antatte avhendelser som medfører tap av kontroll skal reflekteres på samme måte som tap av kontroll som skjer ved salg eller utdeling av aksjer (IFRS 5.BC24B-BC24C). I en agendabeslutning i januar 2016 la IFRS IC til grunn at avklaring av spørsmålet forutsetter en revisjon av standarden. Revisjonsarbeidet er i skrivende stund ikke påbegynt. I påvente av en endelig avklaring gjennom standardsetting må selskaper håndtere antatte avhendelser på en konsistent måte.

6.3.5 Avvikling

IFRS 5 klargjør at en eiendel (eller avhendingsgruppe) som skal avvikles (og ikke avhendes gjennom salg eller utdeling), ikke skal klassifiseres som holdt for salg. Dette inkluderer anleggsmidler (og avhendingsgrupper) som skal benyttes av selskapet over hele eiendelens forventede økonomiske levetid. Årsaken er at balanseført verdi på slike eiendeler vil bli gjenvunnet ved fortsatt bruk fremfor salg (IFRS 5.13).

Den *avviklingen* som vi omtaler i forrige avsnitt, er ikke nødvendigvis det samme som *avviklet virksomhet* som omtales mye ellers i artikkelen. *Avvikling* er en oversettelse av det engelske begrepet «abandon», altså nedleggelse eller opphør,

mens *avviklet virksomhet* er en oversettelse av «discontinued operations». Eiendeler (eller avhendingsgrupper) som skal avvikles skal i noen tilfeller presenteres som avviklet virksomhet, jf. IFRS 5.13 (når kriteriene for avviklet virksomhet i IFRS 5.32 er oppfylt, med unntak av forutsetningen om holdt for salg eller solgt i samme bestemmelse), noe som understreker at den norske offisielle oversettelsen av de nevnte begrepene kan være egnet til forvirring.

Nedenforstående eksempel illustrerer at en avhendingsgruppe som skal avvikles (og ikke avhendes gjennom salg eller utdeling) kan kvalifisere som avviklet virksomhet.

Teorieksempel 6.3: Avvikling

I oktober 2023 beslutter et selskap å avvikle alle sine bomullsfabrikker, som til sammen utgjør en vesentlig virksomhet. Alt arbeidet ved fabrikken avsluttes innen utgangen av 2024. I regnskapet for 2023 presenteres bomullsvirksomheten som virksomhet som skal fortsette, ettersom virksomhetens eiendeler til tross for avviklingsbeslutningen, ikke forventes å bli gjenvunnet gjennom avhendelse. I 2024-regnskapet presenteres resultat og kontantstrømmer fra bomullsvirksomheten som avviklet virksomhet, herunder med tilhørende omarbeiding av sammenligningstallene for 2023.

Kilde: IFRS 5, implementeringsveiledning, eksempel 9.

6.4 Måling av anleggsmidler (eller avhendingsgrupper) klassifisert som holdt for salg

Det generelle utgangspunktet i IFRS 5 er at et selskap skal måle et anleggsmiddel (eller en avhendingsgruppe) klassifisert som holdt for salg til den laveste verdien av balanseført verdi og virkelig verdi fratrukket salgsutgifter. Det er viktig å merke seg at IFRS 5 kun gjelder anleggsmidler. Omløpsmidler, som for eksempel varelager, vil således ikke omfattes av standardens regler for måling. Videre presiserer standarden at følgende eiendeler som klassifiseres som holdt for salg etter IFRS 5, skal måles i henhold til reglene i de aktuelle standardene:

- Utsatt skattefordel (behandlet i IAS 12)
- Eiendeler som oppstår av ytelser til ansatte (behandlet i IAS 19)
- Finansielle eiendeler under virkeområdet til IFRS 9
- Anleggsmidler som måles til virkelig verdi i samsvar med IAS 40
- Anleggsmidler som måles til virkelig verdi, fratrukket estimerte salgsutgifter i samsvar med IAS 41
- Grupper av kontrakter som faller inn under virkeområdet i IFRS 17

6.4.1 Salgsutgifter

Utgifter ved salg er kun relevant for målingsformål knyttet til anleggsmidlet eller avhendingsgruppen, dersom virkelig verdi minus salgsutgifter er lavere enn balanseført verdi. Ved salg eller avvikling av virksomhet vil salgsutgifter klassifiseres som avviklet virksomhet i resultatregnskapet (se kapittel 5).

Salgsutgifter er definert i IFRS 5 Vedlegg A som de marginale utgiftene som kan henføres direkte til avhendelsen av en eiendel eller en avhendingsgruppe, med unntak av finansutgifter og utgifter til skatt. IFRS 5.BC82 henviser til IAS 36 og viser til at målingen skal gjøres på samme måte som i IAS 36, det vil si virkelig verdi fratrukket salgsutgifter. Selv om opplistingen over salgsutgifter i IAS 36.28 ikke er endelig eller fullstendig, utgjør alle utgiftene som der nevnes transaksjonsutgifter knyttet til salg av eiendeler, inkludert advokathonorarer, avgifter knyttet til transaksjonen, stempelavgifter etc.

På generell basis anses interne utgifter og utgifter som påløper som resultat av transaksjonen, men som ikke er direkte knyttet til transaksjonen (følgekostnader), ikke å inngå i salgsutgiften.

6.4.2 Måling på tidspunktet for førstegangsklassifisering som holdt for salg

IFRS 5 krever at balanseført verdi av eiendeler (eller avhendingsgrupper) skal måles i samsvar med relevante IFRS-er umiddelbart før førstegangsklassifisering som holdt for salg. Selskapet skal med andre ord fullføre målingen av de enkelte eiendelene (eller enkeltelementer i en avhendingsgruppe) i tråd med relevante regnskapsprinsipper før eiendelen (eller avhendingsgruppen) klassifiseres som holdt for salg (IFRS 5.18).

Etter at anleggsmidlet (eller avhendingsgruppen) tilfredsstiller kriteriene for å bli klassifisert som holdt for salg, måles de til den laveste verdien av balanseført verdi og virkelig verdi fratrukket salgsutgifter. For avhendingsgrupper legger imidlertid IFRS 5.4 opp til en porteføljevurdering ved at målingskravene i standarden skal anvendes på gruppen som helhet, slik at gruppen måles til den laveste verdien av dens balanseførte verdi og dens virkelige verdi fratrukket salgsutgifter.

6.4.3 Etterfølgende måling

Hovedregelen i IFRS 5 er at et selskap etter reklassifiseringen skal fortsette å måle et anleggsmiddel (eller en avhendingsgruppe) klassifisert som holdt for salg til den laveste verdien av balanseført verdi og virkelig verdi fratrukket salgsutgifter.

Enkelte spesielle regler rundt måling gis imidlertid i standarden. Et selskap skal slutte å avskrive anleggsmidler som er klassifisert som holdt for salg fra det tids-

punktet reklassifiseringen skjer (IFRS 5.25). Dette gjelder også anleggsmidler som inngår i en avhendingsgruppe klassifisert som holdt for salg. Renter og andre utgifter som er henførbare til forpliktelsene i en avhendingsgruppe klassifisert som holdt for salg, skal imidlertid fortsatt innregnes. Eiendeler som er klassifisert som holdt for salg, men som er unntatt fra standardens regler om måling, skal måles i tråd med kravene til måling i de respektive standardene som gjelder for den enkelte eiendelen.

Nedskrivninger

Nedskrivninger som er innregnet skal allokeres til anleggsmidlene i avhendingsgruppen som måles etter målekravene i IFRS 5. Rekkefølgen i allokeringen er som følger: 1) Nedskriv goodwill, og 2) alloker ytterligere nedskrivningsbeløp til øvrige eiendeler pro-rata basert på disse eiendelenes balanseførte beløp (IFRS 5.23).

Allokeringsbestemmelsene er illustrert i følgende eksempel:

Teorieksempel 6.4: Allokering av nedskrivning i avhendingsgruppe

Et selskap planlegger salg av en gruppe eiendeler som utgjør en avhendingsgruppe under IFRS 5.

	Balanseført beløp ved begynnelsen av regnskaps-perioden	Balanseført beløp etter ny måling umiddelbart før klassifissering som holdt for salg
	NOK	NOK
Goodwill	1 500	1 500
Eiendom, anlegg og utstyr (verdireguleringsmodellen)	4 600	4 000
Eiendom, anlegg og utstyr (anskaffelseskostmodellen)	5 700	5 700
Varelager	2 400	2 200
Aksjeinvesteringer	1 800	1 500
Sum	**16 000**	**14 900**

Selskapet regnskapsfører et «tap» på 1 100 (16 000 – 14 900) umiddelbart før klassifisering som holdt for salg, uten at standarden eller eksemplet angir hvor dette tapet skal reflekteres (i resultatet eller OCI, ei heller på hvilke linjer). Selskapet anslår at avhendingsgruppens virkelige verdi fratrukket salgsutgifter er 13 000. Derfor regnskapsfører selskapet en nedskrivning på 1 900 (14 900 – 13 000) når avhendingsgruppen klassifiseres som holdt for salg. Siden målereglene i IFRS 5 ikke omfatter varelager og finansielle eiendeler, allokeres nedskrivningen til de øvrige eiendelene ved at goodwill nedskrives og det overskytende nedskrivningsbeløpet allokeres pro rata i forhold til øvrige eiendelers balanseførte beløp.

	Balanseført beløp etter ny måling umiddelbart før klassifisering som holdt for salg	Allokert nedskrivning	Balanseført beløp etter allokert nedskrivning
	NOK	NOK	NOK
Goodwill	1 500	(1 500)	-
Eiendom, anlegg og utstyr (verdireguleringsmodellen)	4 000	(165)	3 835
Eiendom, anlegg og utstyr (anskaffelseskostmodellen)	5 700	(235)	5 465
Varelager	2 200	-	2 200
Aksjeinvesteringer	**1 500**	**-**	**1 500**
Sum	**14 900**	**(1 900)**	**13 000**

Kilde: IFRS 5, implementeringsveiledning, eksempel 10.

Det er godt mulig at nedskrivningsbeløpet i noen tilfeller overstiger balanseført beløp av anleggsmidler som omfattes av målereglene i IFRS 5. Standarden adresserer ikke dette scenarioet, og praksis er derfor delvis uensartet. Alternative løsninger som har vært observert innebærer nedskrivning av omløpsmidler, nedskrivning av andre eiendeler som ikke omfattes av målereglene i standarden, og avsetning for det overskytende.

6.5 Avviklet virksomhet

En avviklet virksomhet er ifølge IFRS 5.32 en foretaksdel som enten er avhendet, eller klassifisert som holdt for salg, og som

- Representerer en separat og vesentlig virksomhet eller et separat og vesentlig geografisk driftsområde
- Er en del av én enkelt samordnet plan om å avhende en separat og vesentlig virksomhet eller et separat og vesentlig geografisk driftsområde, eller
- Er et datterselskap anskaffet utelukkende for videresalg

Praksiseksempel 6.2 Separat og vesentlig virksomhet

Eksempelet under viser hvordan Schibsted i 2022 har opplyst i note at det solgte selskapet representerer en separat og vesentlig virksomhet (*a separate major line of business*):

Discontinued operations and assets and liabilities held for sale

Adevinta was classified as a disposal group held for sale With effect from the date of Adevinta signing the agreement to acquire 100 per cent of eBay Classified Group (20 July 2020) and until control was lost (25 June 2021). Adevinta represented a separate major line of business and was therefore classified as a discontinued operation With effect from signing of the agreement.

Previous periods have been re-presented. See also Note 4 Changes in the composition of the Group in Annual Report 2021.

Kilde: Schibsted ASA, Annual report 2022, utdrag fra note 33.

Som følge av denne definisjonen er det en forutsetning for å presentere noe som avviklet virksomhet, at denne delen av virksomheten enten er avhendet eller tilfredsstiller kriteriene for å bli klassifisert som holdt for salg. Sistnevnte kategori er behandlet over. Det er også en forutsetning at det som eventuelt skal presenteres som avviklet virksomhet, anses å være en *foretaksdel* som i IFRS 5.31 er definert som «virksomhet og kontantstrømmer som virksomhetsmessig og for finansielle rapporteringsformål klart kan skilles fra resten av selskapet. Med andre ord vil en foretaksdel ha vært en kontantgenererende enhet eller en gruppe av kontantgenererende enheter mens den ble holdt for bruk». Det er sjelden at definisjonen av avviklet virksomhet kan oppfylles av ett enkelt anleggsmiddel (for eksempel en bygning). Derfor vil avviklet virksomhet normalt representere en avhendingsgruppe.

Det er tilsvarende lite aktuelt at investeringer i tilknyttet selskap som definert i IAS 28, og felleskontrollert virksomhet som definert i IFRS 11, vil oppfylle vilkårene for å bli klassifisert som avviklet virksomhet. Bare i sjeldne tilfeller vil en slik investering, mens den er klassifisert som holdt for salg, representere en separat og vesentlig virksomhet eller vesentlig geografisk område, og dermed oppfylle vilkårene for klassifisering som avviklet virksomhet.

Definisjonen av avviklet virksomhet er noe vag, og mye avhenger av hvordan «en separat og vesentlig virksomhet eller et separat og vesentlig geografisk driftsområde» tolkes av de forskjellige brukerne. I praksis har det vist seg at dette tolkes ulikt av forskjellige regnskapsprodusenter, reguleringsmyndigheter og revisorer.

Praksiseksempel 6.3 Presentasjon av salg av lisenser som virksomhet

Et selskap solgte 7 lisenser og anser hver av disse transaksjonen til å utgjøre avviklet virksomhet i henhold til IFRS 5. På bakgrunn av dette presenterte de netto resultat fra denne virksomheten på en egen linje i resultatoppstillingen. Finanstilsynets konkluderte med at disse lisensene verken hver for seg eller som en «naturlig gruppe» var en foretaksdel som representerte en separat og vesentlig virksomhet, og de skulle derfor ikke vært presentert som avviklet virksomhet. Selskapet tok Finanstilsynets konklusjon til etterretning (Finanstilsynets brev til foretaket 13 februar 2013).

Definisjonen av avviklet virksomhet viser til separate virksomhet og separat geografisk område. I standardens originaltekst presiseres det at det må være tale om

«major line of business», men uten at samme vesentlighetsterskel («major») er presisert i samme setning om geografisk område. I den norske oversettelsen har en tatt med vesentlighetsbegrepet også i direkte tilknytning til geografisk område. Dette er strengt talt en språklig tilsnikelse, men gitt at originalteksten kan leses som at det ikke er noen vesentlighetsterskel knyttet til geografisk område og en slik lesing har liten eller ingen støtte i praksis, er den norske oversettelsen likevel representativ for vanlig forståelse av originalteksten.

6.5.1 Presentasjon av avviklet virksomhet

IFRS 5 krever at resultatet fra avviklet virksomhet skal presenteres atskilt fra resultatet fra den videreførte virksomheten i resultatregnskapet. Dette løses som regel i praksis ved at *resultat etter skatt fra avviklet virksomhet* presenteres på egen linje i resultatregnskapet etter *resultat etter skatt fra videreført virksomhet*.

Resultat fra avviklet virksomhet omfatter det samlede beløpet av

- Resultatet etter skatt for avviklet virksomhet
- Gevinst eller tap etter skatt for eiendeler eller avhendingsgrupper basert på måling til virkelig verdi fratrukket salgsutgifter

Dersom det ikke spesifiseres direkte i resultatregnskapet, krever IFRS 5.33 at følgende resultatposter fra avviklet virksomhet spesifiseres i note:

- Driftsinntekter, kostnader og resultat før skatt for avviklet virksomhet
- Tilhørende skattekostnad i henhold til IAS 12.81(h)
- Gevinst eller tap for eiendeler eller avhendingsgrupper basert på måling til virkelig fratrukket salgsutgifter, og
- Tilhørende skattekostnad i henhold til IAS 12.81(h)

Praksiseksempel 6.4 Presentasjon i resultatregnskapet

Eksempel fra Telenor på presentasjon av avviklet virksomhet (tilleggsopplysninger gitt i note).

Beløp i millioner kroner, unntatt resultat per aksje	Note	2022	2021
Driftsinntekter	**3**	**98 953**	**97 153**
Vare- og trafikkostnader	4	(26 404)	(25 591)
Lønn og personalkostnader	5	(9 998)	(10 014)
Andre driftskostnader	6	(20 178)	(18 891)
Andre inntekter	8	2 004	172
Andre kostnader	8	(1 261)	(1 926)
EBITDA		**43 117**	**40 902**
Avskrivninger og amortiseringer	15, 16, 17	(23 269)	(23 247)
Nedskrivninger	15, 16, 17, 18	(2 502)	-
Driftsresultat		**17 346**	**17 654**
Andel resultat etter skatt fra tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	35	(232)	(480)
Gevinst (tap) ved avgang av tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	35	(71)	21
Finansinntekter	9	452	417
Finanskostnader	9	(3 772)	(2 983)
Valutagevinster (-tap)	9	(3 384)	(1 070)
Andre endringer	9	393	165
Netto finansinntekter og finanskostnader		**(6 312)**	**(3 472)**
Resultat før skatt		**10 732**	**13 723**
Inntektsskatt	10	2 914	(5 008)
Resultat fra videreført virksomhet		**13 646**	**8 714**
Resultat fra avviklet virksomhet	12	33 932	(4 123)
Resultat etter skatt		**47 578**	**4 592**
Fordelt på:			
Ikke-kontrollerende eierinteresser		2 665	3 063
Aksjonærer i Telenor ASA		44 913	1 528
Resultat per aksje i kroner:			
Ordinært/Utvannet resultat per aksje fra videreført virksomhet	11	7,85	4,04
Ordinært/Utvannet resultat per aksje fra avviklet virksomhet	11	24,25	(2,95)
Ordinært/Utvannet resultat per aksje	11	32,09	1,09

Kilde: Telenor ASA, Årsrapport 2022

Praksiseksempel 6.5 Presentasjon i note

Eksempel fra SalMar på presentasjon av avviklet virksomhet i note.

	01.11.2022-31.12.2022
Total operating revenues	379,102
Cost of goods sold	86,160
Salary and personnel expenses	111,174
Other operating expenses	71,121
EBITDA	110,647
Operating profit	**110,647**
Income from investments in associates and joint ventures	912
Net interest expenses	-14,811
Other financial items	-5,649
Profit from discontinued operation before tax	91,098
Income tax expense from the ordinary activities for the period	-16,273
Profit for the period from discontinued operations	**107,372**
Other comprehensive income:	
Items that may be reclassified to profit or loss in subsequent periods:	
Change in fair value of financial instruments, net after tax	-4,889
Total comprehensive income from discontinued operations	**102,483**
Profit for the period from discontinued operations attributable to equity holders of Salmar ASA	65,583
Earnings per share	
Diluted profit for the period from discontinued operations	0.52
Profit for the period from discontinued operations	0.52

Kilde: SalMar ASA, Annual Report 2022, Utdrag fra note 4.7.

Avviklet virksomhets netto kontantstrømmer som er henførbare til drifts-, investerings-, og finansieringsaktiviteter skal opplyses om i note, eller presenteres i kontantstrømoppstillingen (IFRS 5.33(c)).

Praksiseksempel 6.6 Tilleggsinformasjon om kontantstrømmer

Nedenfor er utdrag fra note 4 i Adevinta ASAs årsregnskap for 2022 med tilleggsinformasjon om kontantstrømmer fra avviklet virksomhet:

	2022	2021
Net cash flow from operating activities	(20)	7
Net cash flow from investing activities (2022: includes an inflow of €11 million related to the sale of Gumtree Australia; 2021: includes an inflow of €4 million and a cash outflow of €12 million both related to the sale of Gumtree UK and Motors.co.uk)	12	(8)
Net cash flow from financing activities	(1)	(1)
Net cash (outflow)/inflow	**(9)**	**(2)**

Kilde: Adevinta ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 4.

I balansen skal eiendeler og gjeld som er tilknyttet den avviklede virksomheten og som ikke er avhendet på balansedagen, presenteres separat fra videreført virksomhet. De presenteres på to linjer i balansen, én for eiendelene som er holdt for salg og én for de tilhørende forpliktelsene, og følgelig atskilt fra andre eiendeler og forpliktelser i balansen. Det er ikke adgang til å nettoføre disse linjene (IFRS 5.38).

Ved salg av virksomhet kan hele eller deler av vederlaget være avhengig av den solgte virksomhetens fremtidige resultater («earn-out»). Et estimat på verdien av det betingede vederlaget fastsettes i forbindelse med regnskapsføring av avhendelsen, og frem mot endelig måling av det betingede vederlaget, som gjerne kan ligge flere år frem i tid, vil normalt estimatet justeres. En slik estimatendring er direkte knyttet til den avviklede virksomheten, og skal derfor presenteres som sådan (IFRS 5.35). Samme forståelse har Finanstilsynet lagt til grunn i 2014 i et avsluttende brev om kontroll av finansiell rapportering[1].

1 Finanstilsynets brev 25. mars 2014 til Birdstep Technology ASA.

6.5.2 Sammenligningstall

IFRS 5.34 angir at kravene til presentasjon av avviklet virksomhet i resultatregnskap og kontantstrømoppstilling, som beskrevet over, også gjelder for tidligere perioder som inngår i regnskapet.

Det er imidlertid ikke tilsvarende krav eller anledning til omarbeidelse i balansen. Det vil si at eiendeler og gjeld tilknyttet avviklet virksomhet skal presenteres atskilt fra videreført virksomhet først fra det tidspunktet kriteriet for å klassifisere de som holdt for salg, er tilfredsstilt (IFRS 5.40).

En slik asymmetri med hensyn til hvordan avviklet virksomhet skal presenteres i balansen og resultatregnskapet har enkelte praktiske implikasjoner, spesielt i noter som omfatter både resultat- og balansetall, som for eksempel driftsmiddelnoten. I slike tilfeller skal avskrivninger på driftsmidler i avviklet virksomhet reklassifiseres til resultat fra avviklet virksomhet i alle perioder som presenteres, mens det ikke skal gjøres noen reklassifisering av tidligere års balanser.

6.5.3 Interne transaksjoner mellom videreført virksomhet og avviklet virksomhet

Interne transaksjoner innenfor et konsern må elimineres. Dette følger av IFRS 10. IFRS 5 gir imidlertid ingen klare retningslinjer for hvordan interne transaksjoner mellom videreført og avviklet virksomhet skal behandles når avviklet virksomhet skal presenteres separat fra videreført virksomhet. Det følger således av hovedregelen at regnskapsinformasjonen må presenteres på en slik måte at brukeren av regnskapet får tilstrekkelig innsikt i effektene fra salg og avvikling, og hvordan dette er presentert i konsernregnskapet.

Selv om resultat fra avviklet virksomhet skal presenteres separat fra videreført virksomhet, er den avviklede virksomheten fortsatt en del av det konsoliderte regnskapet. Dette medfører at interne transaksjoner skal elimineres fullt ut i konsernregnskapet, på samme måte som for et ordinært datterselskap. Det samlede resultatet etter skatt for både videreført og avviklet virksomhet, vil med andre ord være uforandret etter at avviklet virksomhet er skilt ut.

Interne transaksjoner er ofte inntekt i ett konsernselskap og kostnad i et annet. Når disse konsernselskapene tilhører henholdsvis videreført og avviklet virksomhet, vil eliminering av interne transaksjoner fjerne inntekt (kostnad) i videreført virksomhet og kostnad (inntekt) i avviklet virksomhet. Eliminering av interne transaksjoner mellom videreført og avviklet virksomhet vil følgelig forbedre resultatet i den ene virksomheten og forverre resultatet i den andre.

IFRS IC adresserte dette spørsmålet i januar 2016[2], og kommenterte at det følger av IFRS 10 at interne transaksjoner skal elimineres, men uten at det fremgår konkret av IFRS 5 hvordan eliminering mellom videreført og avviklet virksomhet skal gjennomføres. Det ble besluttet at problemstillingen skulle oversendes IASB for vurdering i et større forbedringsprosjekt for IFRS 5, som i skrivende stund ikke er påbegynt.

Teorieksempel 6.5: Eliminering

Konsern X består av to selskaper, A og B. A produserer komponenter som brukes i Bs produksjon. X solgte A i desember 2022. Inntekter fra salg til B utgjør alle salgsinntektene i A. X presenterer As virksomhet som avviklet virksomhet i 2022-regnskapet. B vil fortsette å kjøpe komponenter fra B. Resultatene i A og B i 2022 er som følger:

	A (avviklet virksomhet)		**B (videreført virksomhet)**		**Elimineringer**		**Konsern**
	CU		CU		CU		CU
	(1)		(2)		(3)		*(1)+(2)+(3)*
Salgsinntekt	800	*(A1)*	3 200	(B1)	-800	(-A1)	3 200
Varekost	500	*(A2)*	2 800	(B2)	-800	(-A1)	2 500
Resultat	**300**		**400**		**0**		**700**

Følgende alternativer er aktuelle når det gjelder eliminering av transaksjoner mellom avviklet og videreført virksomhet:

- Alternativ 1: Eliminering uten justeringer.
- Alternativ 2: Eliminering med justering for å reflektere hvordan transaksjoner mellom avviklet og videreført virksomhet vil fremkomme etter avvikling av A.

Konserninterne transaksjoner skal elimineres – det følger av IFRS 10. I det følgende vises imidlertid også effekten av ingen eliminering for illustrasjonsformål, sammen med effekten av de aktuelle alternativene, 1 og 2.

2 IFRIC Update, januar 2016.

Resultat for videreført og avviklet virksomhet og konsern 2022

	Alternativ 1 (eliminering uten justering) CU		**Alternativ 2** (Eliminering med justering) CU		**Ingen eliminering** (ikke tillatt) CU	
Salgsinntekt	3 200		3 200		3 200	
Varekost	2 000	(B2)-(A1)	2 800	(B2)	2 800	(B2)
Resultat fra videreført virksomhet	**1 200**		**400**		**400**	
Salgsinntekt	0		0		800	(A1)
Varekost	500	(A2)	-300	(A2)-(A1)	500	(A2)
Resultat fra avviklet virksomhet	-500		300		300	
Årsresultat	**700**		**700**		**700**	

I Alternativ 1 vises resultat for videreført virksomhet kun effekten av transaksjoner med eksterne. I Alternativ 2 elimineres konserninterne transaksjoner mot A sånn at resultat fra videreført virksomhet viser forventet effekt av Bs fremtidige kjøp fra A.

Kilde: IASB Staff memo (3B), mai 2015.

Uansett hvordan presentasjon av elimineringer mellom videreført og avviklet virksomhet gjennomføres, vil det være behov for tilleggsinformasjon for at leserne av regnskapet skal kunne vurdere effektene av avviklet virksomhet. Eksempel 7 viser en alternativ måte å gi tilleggsinformasjon på.

Teorieksempel 6.6: Tilleggsinformasjon ved eliminering av interne transaksjoner

Som vist i eksempel 6 kan eliminering av interne transaksjoner gi effekter på resultatet for videreført og avviklet virksomhet som kan kreve tilleggsinformasjon. Nedenfor viser vi et eksempel hvor slik tilleggsinformasjon presenteres i et kolonneformat hvor videreført og avviklet virksomhet i eksempel 6 presenteres separat. I tillegg vises en kolonne for elimineringer som er foretatt for å komme frem til resultatregnskapet for konsernet.

	Videreført virksomhet	**Avviklet virksomhet**	**Elimine-ringer**	**Konsern**
Salgsinntekter	1 000		-1 000	0
Driftskostnader	-500			-500
Resultat fra videreført virksomhet	500		-1 000	-500
Resultat fra avviklet virksomhet		500	1 000	1 500
Årsresultat	**500**	**500**	**0**	**1 000**

6.6 Noteopplysninger

I tillegg til å angi krav for presentasjon av anleggsmidler (og avhendingsgrupper) holdt for salg og avviklet virksomhet, angir IFRS 5 også krav til noteinformasjon for disse postene.

I perioden et anleggsmiddel (eller en avhendingsgruppe) enten er klassifisert som holdt for salg eller er solgt, skal følgende opplyses (IFRS 5.41):

a. En beskrivelse av anleggsmidlet (eller avhendingsgruppen)
b. En beskrivelse av fakta og omstendigheter omkring salget, eller fakta og omstendigheter som fører til den forventede avhendingen, samt forventet måte og tidsplan for denne avhendingen
c. Gevinsten eller tapet som ble innregnet i samsvar med IFRS 5.20–22 og, dersom det ikke er presentert separat i resultatregnskapet, hvilken linje i oppstillingen over totalresultat som omfatter denne gevinsten eller dette tapet
d. Dersom det er relevant, det rapporteringspliktige segmentet hvor anleggsmidlet (eller avhendingsgruppen) blir presentert i samsvar med IFRS 8

Dersom et anleggsmiddel eller en avhendingsgruppe først oppfyller kriteriene for klassifisering som holdt for salg etter balansedagen, men før regnskapet godkjennes for offentliggjøring, skal informasjonen i bokstav a) og b) ovenfor gis i note.

Opplysninger i andre IFRS-er får ikke anvendelse på anleggsmidler holdt for salg (eller avhendingsgrupper), med mindre disse IFRS-ene krever:

- Særskilte opplysninger om anleggsmidler (eller avhendingsgrupper) klassifisert som holdt for salg eller avviklet virksomhet, eller
- Opplysninger om måling av eiendeler og forpliktelser i en avhendingsgruppe som ikke omfattes av målingskravene i IFRS 5, og slike opplysninger ikke allerede er gitt i de andre notene til finansregnskapet

IAS 1 krever informasjon om regnskapsprinsipper, herunder informasjon om prinsippene for klassifisering og måling av anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet.

7. Driftsinntekter fra kontrakter med kunder

7.1 Innledning

Formålet med denne artikkelen er å redegjøre for prinsippene i IFRS 15, som regulerer regnskapsføring av driftsinntekter fra kontrakter med kunder. IFRS 15 bygger på en helhetlig inntektsføringsmodell som gjelder på tvers av virksomheter, bransjer og geografiske regioner. Standarden etablerer et rammeverk for innregning og måling av driftsinntekter fra kontrakter med kunder, og er basert på et grunnprinsipp om at selskaper skal innregne inntekter slik at det forventede vederlaget inntektsføres etter et mønster som reflekterer overføringen av varer eller tjenester til kunden. Dette prinsippet uttrykkes i en femstegsmodell (se figur 7.1).

IFRS 15 er prinsippbasert, men inneholder langt mer eksemplifisering og veiledning enn andre standarder. Eksemplene er imidlertid ofte stiliserte og enkle sammenlignet med den praktiske virkeligheten, og anvendelsen av IFRS 15 krever derfor i mange tilfeller betydelig skjønnsutøvelse. Standarden stiller også omfattende krav til noteopplysninger, samt presentasjon.

7.2 Virkeområdet

IFRS 15 gjelder i utgangspunktet alle kontrakter mellom et selskap og en kunde om leveranser av varer eller tjenester, så lenge leveransen skjer som et ledd i selskapets ordinære virksomhet. Enkelte kontraktstyper er imidlertid eksplisitt unntatt fra virkeområdet:

- Leieavtaler innenfor virkeområdet til IAS 17 eller IFRS 16
- Forsikringskontrakter innenfor virkeområdet til IFRS 17
- Finansielle instrumenter og andre kontraktsmessige rettigheter eller forpliktelser innenfor virkeområdet til IFRS 9, IFRS 10, IFRS 11, IAS 27 og IAS 28
- Ikke-monetære byttehandler mellom selskaper som forberedelse av salg til kunder eller potensielle kunder

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Virkeområdet til IFRS 15 ligner mye på virkeområdet til tidligere inntektsføringsstandarder. Veiledningen om regnskapsføring av renter og utbytte er imidlertid flyttet til IFRS 9.

Det er bare selskapets transaksjoner med kunder som faller innenfor virkeområdet til standarden. Følgelig må et selskap evaluere sin relasjon med kontraktsmotparten for å fastslå om det foreligger et kunde–leverandør-forhold. En kunde er definert som «en part som har inngått avtale med et foretak om å få varer eller tjenester som er et produkt av foretakets ordinære virksomhet, i bytte mot vederlag.»[1]. Normalt vil det å identifisere en kunde eller et kundeforhold være relativt uproblematisk. I andre tilfeller, som for eksempel avtaler som omfatter mange parter, kan avgrensningen være vanskelig og kreve utstrakt bruk av skjønn. I standarden er det også presisert at andre parter i samarbeidsprosjekter ikke er kunder, og slike prosjekter er dermed utenfor virkeområdet for IFRS 15.

Det kan videre eksistere tilfeller hvor en kontrakt bare delvis faller inn under virkeområdet til IFRS 15. Standarden gir veiledning for tilfeller hvor en kontrakt delvis faller innenfor virkeområdet for IFRS 15 og delvis innenfor virkeområdet for en av standardene listet ovenfor. I den grad den andre standarden angir hvordan en eller flere deler av kontrakten skal holdes atskilt og/eller måles første gang skal denne veiledningen anvendes. I motsatt tilfelle måles og separeres elementene i kontraktene i henhold til veiledningen i IFRS 15.

7.3 Innregning og måling – femstegsmodellen

Innregning vedrører tidspunktet et beløp skal tas til inntekt, mens måling vedrører fastsettelsen av beløpet som skal inntektsføres. Grunnprinsippet i standarden er at selskaper skal innregne driftsinntekter slik at vederlaget inntektsføres etter et mønster som reflekterer overføringen av varer eller tjenester til kunden. Standarden baserer seg på en femstegsmodell som er illustrert i figur 7.1.

1 IFRS 15 Vedlegg A.

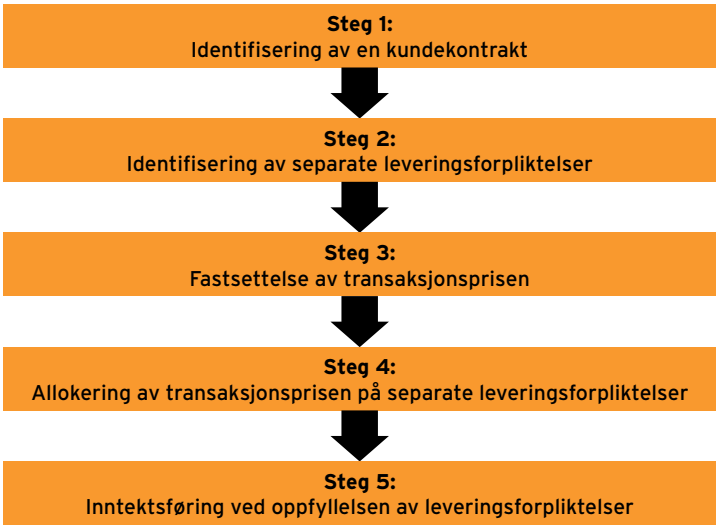

Figur 7.1 Femstegsmodellen for inntektsføring.

7.3.1 Identifisering av en kundekontrakt

Det første steget i modellen er å identifisere det standarden definerer som en kundekontrakt. Den enkleste formen for en kundekontrakt er et kontantsalg som skjer over disk hvor betingelser med kunden implisitt blir avtalt på stedet. Selgeren tilbyr et produkt gjennom utstilling i butikken, og produktets pris er angitt. Produktet kan observeres og inspiseres av kunden, og overlevering vil skje samtidig med betaling av angitt beløp. En kundekontrakt eksisterer på det tidspunktet kunden presenterer varen ved kassen og betaler.

I utgangspunktet omfatter virkeområdet til IFRS 15 alle kontrakter som gir opphav til håndhevbare rettigheter og forpliktelser. En kundekontrakt kan fremkomme skriftlig, muntlig eller implisitt som følge av ordinær forretningspraksis. For eksempel kan et selskaps tidligere forretningspraksis innvirke på vurderingen av når en kundekontrakt er inngått. For et selskap som har en etablert praksis om å igangsette leveranser basert på muntlige avtaler med sine kunder, kan slike avtaler oppfylle definisjonen av en kundekontrakt. Konsekvensen er at inntektsføring kan skje før avtalen er skriftlig dokumentert. Det er imidlertid en forutsetning at en kontrakt kan gis rettskraft, noe som tilsier at det må utvises betydelig aktsomhet ved inntektsføring basert på muntlige avtaler.

Egenskaper ved en kundekontrakt

Ved fastsettelsen av hvorvidt en avtale med en kunde oppfyller definisjonen av en kundekontrakt, angir IFRS 15 en rekke kriterier som alle må være oppfylt:

- Partene i avtalen må ha godkjent kontrakten og forpliktet seg til å oppfylle sine respektive forpliktelser
- Partenes respektive rettigheter i kontrakten må kunne identifiseres
- Betalingsbetingelsene må være fastsatt
- Kontrakten må ha en kommersiell substans
- Det må være sannsynlig at selskapet vil motta vederlaget fra kunden

Kriteriene vurderes ved inngåelse av kontrakten, og med mindre det på et senere tidspunkt foreligger en indikasjon på en betydelig endring i fakta og omstendigheter som tilsier at kontraktsforholdet er avsluttet eller endret, revurderes ikke disse kriteriene. Eksempel på dette kan være en vesentlig forverring av kundens betalingsevne eller en kontraktsendring.

At det stilles krav til at rettighetene og pliktene i avtalen er håndhevbare medfører at motparten må ha akseptert vilkårene i avtalen. Et tilbud som et selskap gir til andre, er således ikke å anse som en kundekontrakt, selv i de tilfeller tilbudet er juridisk bindende for selskapet. Kontraktens form, enten den er skriftlig, muntlig eller implisitt, er ikke avgjørende og vil i seg selv ikke ha betydning for å fastslå hvorvidt partene har godkjent kontrakten. Selskaper må vurdere alle relevante forhold rundt avtalen. I tillegg til at kontrakten må være godkjent av partene, må selskapet også være i stand til å demonstrere at alle parter er forpliktet til å oppfylle sine respektive forpliktelser. Det vil si at selskapet må være forpliktet til å levere varer eller tjenester, og kunden må være forpliktet til å betale for disse. Eventuelle termineringsbestemmelser vil derfor være av stor betydning. For eksempel vil en kontrakt mellom to parter som i sin helhet ikke er oppfylt, ikke være å anse som en kundekontrakt dersom begge parter har en ensidig rett til å terminere kontrakten vederlagsfritt.

Kriteriet om at partenes respektive rettigheter i kontrakten må kunne identifiseres, innebærer at man må kunne fastslå hvilke varer eller tjenester som skal leveres. Videre er det også et krav om at betalingsbetingelsene må være fastsatt. Dette betyr imidlertid ikke at transaksjonsprisen må være fast eller at den skal spesifiseres i kontrakten med kunden. Kriteriet anses å være oppfylt så lenge det foreligger en håndhevbar rett til betaling, og at kontrakten inneholder tilstrekkelig informasjon til at transaksjonsprisen kan estimeres. Kriteriet om at kontrakten må ha kommersiell substans er inkludert for å forhindre at selskaper kunstig blåser opp sine driftsinntekter. Kommersiell substans

innebærer at kontrakten som et minimum må være forretningsmessig begrunnet og påfører selskapet risiko. Denne vurderingen vil alltid være skjønnsmessig. En kontrakt som ikke har kommersiell substans, skal ikke regnskapsføres etter prinsippene i IFRS 15.

Det siste kriteriet er at det skal være sannsynlig at selskapet vil motta vederlaget fra kunden. Dette innebærer at det ved kontraktsinngåelse skal gjøres en vurdering av kundens kredittrisiko, hvor det skal tas hensyn til kundens evne til, og intensjon om, å betale vederlaget når det forfaller til betaling. Det er i denne sammenhengen viktig å merke seg at kredittrisiko skal vurderes i tilknytning til det beløpet man forventer å motta, som ikke nødvendigvis er det kontraktsfestede beløpet. For eksempel kan transaksjonsprisen i en kontrakt avvike fra det avtalte beløpet som følge av at selskapet forventer å gi et prisavslag. En delvis betaling kan således være tilstrekkelig for å fastslå at definisjonen av en kundekontrakt er oppfylt. Av den grunn må selskapet fastsette transaksjonsprisen før vurderingen av kredittrisiko foretas.

I praksis kan det i mange tilfeller være vanskelig å vurdere om årsaken til at forventet vederlag er lavere enn kontraktsfestede beløp er et prisavslag eller et tapselement. Prisavslag regnskapsføres som redusert inntekt, mens tap som følger av redusert forventning som følge av kredittrisiko skal kostnadsføres i henhold til nedskrivningsreglene i IFRS 9. Særlig utfordrende er vurderingen av delbetalinger, hvor manglende betaling i tillegg til å kunne anses å være et implisitt prisavslag, også kan representere en mulig nedskrivning.

Teorieksempel 7.1: Vurdering av sannsynligheten for å motta vederlag fra kunden

En eiendomsutvikler inngår en kontrakt med en kunde vedrørende salg av en bygning for NOK 10 mill. Kunden har intensjoner om å åpne en restaurant i bygningen. Bygningen er lokalisert i et område hvor nye restauranter har sterk konkurranse og kunden har lite erfaring med restaurantbransjen.

Kunden betaler et ikke-refunderbart depositum på NOK 500 000 ved kontraktinngåelsen og inngår en langsiktig finansieringsavtale med eiendomsutvikleren om de resterende 95 % av kontraktsbeløpet. Hvis kunden ikke betaler hele beløpet, kan eiendomsutvikleren ta tilbake eiendomsretten til bygningen, men kan ikke kreve ytterligere kompensasjon hvis verdien av bygningen ikke tilsvarer det skyldige beløpet. Eiendomsutviklerens anskaffelseskost for bygningen er NOK 6 mill. Kunden får kontroll over bygningen ved kontraktinngåelsen.

Eiendomsutvikleren vurderer om kontrakten oppfyller kriteriene i IFRS 15.9 og konkluderer med at kriteriet i IFRS 15.9(e) ikke er oppfylt fordi det ikke er sannsynlig at selskapet vil motta det avtalte vederlaget. Denne vurderingen er basert på at kundens evne til og intensjon om å betale kan være tvilsom på grunn av følgende faktorer:

a. Kundens intensjon er å betale tilbake lånet primært med inntekter fra restauranten, en risikofylt virksomhet pga. sterk konkurranse i bransjen og kundens begrensede erfaring,
b. Kunden mangler andre inntekter og eiendeler som kan benyttes for å tilbakebetale lånet, og
c. Kundens forpliktelse under lånet er begrenset da det er gitt uten sikkerhet.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 1.

Sammenslåing av kontrakter

Dersom ett eller flere av følgende kriterier er oppfylt, må et selskap slå sammen to eller flere kundekontrakter som er inngått samtidig eller nesten samtidig og med samme kunde (eller nærstående parter til kunden), og regnskapsføre disse som én kundekontrakt (IFRS 15.17):

- Kontraktene er fremforhandlet som en pakke med en felles kommersiell målsetting
- Vederlaget som skal betales i én av kontraktene, er avhengig av prisen eller leveransene i en annen av kontraktene
- Varene eller tjenestene som skal leveres under kundekontraktene, utgjør en felles leveringsforpliktelse

I noen situasjoner kan selskapet velge å slå sammen flere kontrakter. Standarden sier for eksempel at selskapet kan regnskapsføre en portefølje av like kontrakter sammen, dersom det forventer at utfallet ikke vil avvike vesentlig fra utfallet hvis det hadde regnskapsført hver kontrakt for seg. Det er videre klargjort at selskapet i denne vurderingen ikke trenger å gjøre en kvantitativ vurdering av alle mulige utfall. Det kan også synes som at det i henhold til standarden er tilstrekkelig å ha en omtrentlig tilnærming i vurderingen av om porteføljetilnærmingen er et tillatt alternativ. Porteføljetilnærmingen trenger ikke benyttes på hele femstegsmodellen, men kan også benyttes på enkelte aspekter ved modellen, slik som fastsettelsen av transaksjonsprisen.

Avtaler som ikke oppfyller definisjonen av en kundekontrakt

IFRS 15 inneholder også veiledning om behandlingen av avtaler med kunder som ikke oppfyller definisjonen av en kundekontrakt. Dersom en slik avtale medfører at selskapet mottar et vederlag, skal selskapet under gitte omstendigheter innregne dette som inntekt (IFRS 15.15). Inntektsføring krever at selskapet ikke har noen gjenværende forpliktelser til å overføre varer eller tjenester til kunden, og at det vesentligste av vederlaget er mottatt og at det ikke er refunderbart. Også vederlag som er mottatt for avtaler som har blitt terminert, kan tas til inntekt dersom det ikke er refunderbart. Frem til disse omstendighetene inntreffer, eller definisjonen av en kundekontrakt oppfylles, skal selskapet innregne eventuelle vederlag som er mottatt som en forpliktelse. Avhengig av omstendighetene representerer denne forpliktelsen selskapets plikt til å overføre varer eller tjenester til kunden eller å refundere vederlaget. I alle tilfeller skal forpliktelsen måles til det beløpet som er mottatt fra kunden.

Teorieksempel 7.2: Ikke-refunderbart depositum

Eiendomsutvikleren konkluderte i teorieksempel 7.1 ovenfor med at avtalen med kunden ikke oppfylte definisjonen av en kundekontrakt. Et spørsmål er da hvordan selskapet skal behandle det ikke-refunderbare depositumet på NOK 500 000. Selskapet har hverken mottatt hele vederlaget eller terminert kontrakten. Som et resultat av dette, følger det av IFRS 15.16 at selskapet må behandle depositumet på NOK 500 000 som en forpliktelse. Selskapet fortsetter å ha depositumet i balansen sammen med eventuelle fremtidige betalinger fra kunde og renter på bankinnskuddet, til det tidspunkt hvor kriteriene for en kundekontrakt er oppfylt (dvs. at det er sannsynlighetsovervekt for at selskapet mottar vederlaget for bygningen fra kunden), eller at ett av kriteriene i IFRS 15.15 har inntruffet. Selskapet må løpende vurdere hvorvidt kriteriene for en kundekontrakt eller kriteriene i IFRS 15.15 har inntruffet.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 1.

7.3.2 Identifisering av leveringsforpliktelser

Når et selskap blir part i en kundekontrakt, får selskapet i tråd med vilkårene i kontrakten og bransjepraksis visse rettigheter og forpliktelser. Forpliktelsene følger av selskapets plikt til å levere en vare eller en tjeneste til kunden. Vederlaget kunden må betale, representerer selskapets rettigheter. I en kundekontrakt er det ofte avtalt flere leveranser, og disse kan overføres til kunden på ulike tidspunkter. Grunntanken i IFRS 15 er at det forventede vederlaget skal inntektsføres etter et mønster som reflekterer overføringen av varer eller tjenester til kunden. Det må derfor identifiseres en metode som sikrer at inntekten periodiseres i takt med overføringen til kunden. IFRS 15 introduserer i denne sammenheng begrepet *leveringsforpliktelser*. Et selskaps leveringsforpliktelser representerer de ulike delforpliktelsene som et selskap har i en kontrakt. Selskapet skal ved inngåelsen av en kontrakt med en kunde identifisere de ulike leveringsforpliktelsene som til sammen vil utgjøre de totale forpliktelsene i kontakten. Leveringsforpliktelsene kan fremgå eksplisitt i avtalen med kunden, eller implisitt i form av lovpålagte krav eller forpliktelser som følger av bransjenormer.

Standarden er imidlertid tydelig på at aktiviteter et selskap må gjøre for å oppfylle en kontrakt, men som ikke innebærer overføringen av en vare eller tjeneste til en kunde likevel ikke utgjør leveringsforpliktelser. Slike aktiviteter kan for eksempel være rent administrative aktiviteter for å inngå en kontrakt. IFRS IC fattet i januar 2019 en agendabeslutning hvor det ble vurdert om de aktivitetene en konkret børs gjennomførte for å vurdere selskaper for notering ikke utgjorde en separat leveringsforpliktelse, men var administrative aktiviteter som ikke overførte en vare eller tjeneste til en kunde. I stedet beskrev IFRS IC disse aktivitetene som nødvendige for å kunne levere den tjeneste selskapet faktisk (potensielt) vil motta, nemlig den løpende noteringstjenesten.

Separate leveringsforpliktelser

Etter at selskapet har identifisert varene og tjenestene som skal overføres til kunden, må det ta stilling til hvilke av disse som vil være å anse som separate leveringsforpliktelser. Denne vurderingen beror først og fremst på om løftet om varen eller tjenesten er særskilt. IFRS 15 angir en todelt tilnærming for vurderingen av om leveransen av en vare eller tjeneste er av særskilt karakter:

1. Vurdering av hvorvidt leveransen av en individuell vare eller tjeneste *kan* være av særskilt karakter
2. Vurdering av hvorvidt leveransen av varen eller tjenesten *er* særskilt gitt den aktuelle kontraktens spesielle omstendigheter

Det vil si at en først må vurdere om leveransen potensielt kan være av særskilt karakter, for dernest å vurdere om leveransen faktisk er særskilt i den aktuelle kontrakten. Det innebærer at en leveranse som potensielt kan være av særskilt karakter ikke alltid er det, og derfor må det andre steget i vurderingen alltid gjøres.

Vurderingen av hvorvidt leveransen av en vare eller tjeneste kan være særskilt beror på om kunden kan oppnå en fordel fra denne på egen hånd eller sammen med andre lett tilgjengelige ressurser. Vurderingen skal baseres på de iboende egenskapene til varen eller tjenesten som overføres, og påvirkes ikke av hvordan kunden har tenkt å anvende denne. Når selskapet har fastslått at en vare eller tjeneste er av særskilt karakter basert på dens iboende egenskaper, skal det vurdere om den er særskilt i relasjon til kontrakten som helhet. Formålet er å vurdere om selskapet under kontrakten skal levere hver av varene eller tjenestene separat, eller om varene eller tjenestene er innsatsfaktorer i en samlet leveranse. Standarden angir i denne sammenhengen følgende indikatorer på at to eller flere løfter om å levere varer eller tjenester til en kunde ikke kan identifiseres separat under kontrakten (IFRS 15.29):

1. Selskapet yter en tjeneste ved å integrere varer eller tjenester under kontrakten til en sammensatt leveranse bestilt av kunden
2. Én eller flere av varene eller tjenestene blir vesentlig modifisert eller tilpasset til en annen vare eller tjeneste som skal leveres under kontrakten
3. Varer eller tjenester er avhengige av eller innbyrdes forbundet med hverandre

Serier av tilsvarende varer eller tjenester av særskilt karakter og som overføres til kunden etter et sammenfallende mønster, skal slås sammen og regnskapsføres som én leveringsforpliktelse. En slik porteføljebetraktning skal dog kun anvendes

dersom individuelle leveringsforpliktelser som slås sammen, oppfylles over tid og kan periodiseres etter samme modell.

Teorieksempel 7.3: Varer og tjenester som ikke er av særskilt karakter – vesentlig integrasjonstjeneste

En entreprenør inngår en kontrakt med en kunde om å bygge et sykehus. Entreprenøren er ansvarlig for den overordnede prosjektstyringen, og identifiserer ulike varer og tjenester som de lover kunden gjennom kontrakten, herunder prosjektering, rydding av tomt, grunnmur, innkjøp, konstruksjon av bygningen, rørlegging og elektriske installasjoner, installasjon av utstyr og ferdigstillelse.

De nevnte varene og tjenestene kan være av særskilt karakter i henhold til IFRS 15.27(a). Det vil si at kunden kan oppnå fordeler av varene og tjenestene enten på egen hånd eller sammen med andre lett tilgjengelige ressurser. Dette kan bevises ved at selskapet, eller konkurrenter av selskapet, regelmessig selger disse varene og tjenestene separat til kunder. I tillegg kan også kunden få økonomiske fordeler fra de individuelle varene og tjenestene ved å bruke, konsumere, selge eller beholde disse.

Til tross for ovennevnte, er ikke leveransen av varene og tjenestene av særskilt karakter i henhold til IFRS 15.27(b). Dette basert på faktorene listet opp i IFRS 15.29. Årsaken er at selskapet leverer en betydelig tjeneste med å integrere alle varene og tjenestene (innsatsfaktorene) i sykehuset (kombinert leveranse) som er det kunden har bestilt.

Ettersom ikke begge kriteriene i IFRS 15.27 er oppfylt, er ikke varene og tjenestene av særskilt karakter. Entreprenøren regnskapsfører alle varene og tjenestene i kontrakten som én enkelt leveringsforpliktelse.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 10, case A.

Teorieksempel 7.4: Varer eller tjenester av særskilt karakter

En programvareutvikler inngår en kontrakt med en kunde vedrørende salg av en programvarelisens. Selskapet skal også foreta installering, samt levere programvareoppdateringer og teknisk support både online og via telefon ved behov for en periode på to år. Selskapet selger lisensen, installasjonstjenesten og teknisk support separat. Installasjonstjenesten utføres rutinemessig av andre selskaper og endrer ikke programvaren vesentlig. Programvaren forblir funksjonell uten oppdateringer og teknisk støtte.

For at selskapet skal kunne identifisere de ulike leveringsforpliktelsene, identifiserer de først hvilke varer og tjenester de har lovet kunden. I den forbindelse observerer selskapet at programvarelisensen leveres før de andre varene og tjenestene, og forblir funksjonell uten oppdateringer og support. Kunden kan dra nytte av oppdateringene sammen med programvarelisensen som blir overført ved starten av kontrakten. Derfor konkluderer selskapet med at kunden kan dra nytte av hver av varene og tjenestene enten separat eller sammen med andre lett tilgjengelige ressurser. Kriteriet i IFRS 15.27(a) er oppfylt.

Selskapet vurderer også prinsippene og faktorene i IFRS 15.29 og fastslår at løftet om å levere hver vare og tjeneste til kunden kan identifiseres separat fra hvert av de andre løftene. Kriteriet i IFRS 15.27(b) er altså også oppfylt. Til tross for at selskapet integrerer programvaren i kundens systemer, har installasjonstjenestene ikke vesentlig betydning for kundens mulighet til å bruke og dra nytte av programvarelisensen fordi installasjonstjenestene utføres rutinemessig og kan utføres av andre leverandører. Programvareoppdateringene påvirker heller ikke kundens mulighet til å bruke og dra nytte av programvarelisensen i vesentlig grad over lisensperioden. Selskapet observerer

videre at ingen av de lovede varene og tjenestene endres eller tilpasses til hverandre, og selskapet leverer ikke en betydelig tjeneste i form av å integrere de ulike produktene sammen til en kombinert leveranse. Til slutt vurderer selskapet det slik at programvaren og tjenestene ikke påvirker hverandre vesentlig, og derfor er de heller ikke avhengig av, eller innbyrdes forbundet med hverandre.

Basert på vurderingene ovenfor identifiserer selskapet fire leveringsforpliktelser programvare, installasjonstjeneste, programvareoppdateringer og support.

Dernest benytter selskapet IFRS 15.31–38 for å fastsette hvorvidt hver av leveringsforpliktelsene overføres på et tidspunkt eller over tid (se kapittel 3.5).

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 11, case A.

Teorieksempel 7.5: Vesentlig tilpasning

De lovede varene og tjeneste er de samme som i teorieksempel 7.4, med ett unntak. Det er nå spesifisert i kontrakten at programvaren vil bli vesentlig tilpasset med ny funksjonalitet for å kunne fungere sammen med resten av kundens systemer og programmer. Tilpasningen av programvaren kan gjøres av andre leverandører.

Selskapet vurderer hvorvidt varene og tjenestene de har lovet kunden, er av særskilt karakter i samsvar med IFRS 15.27. Som i teorieksempel 7.4 kommer selskapet frem til at programvaren, installasjonen av programvaren, programvareoppdateringer og teknisk support kan være av særskilt karakter, og IFRS 15.27(a) er oppfylt. Videre må IFRS 15.27(b) vurderes. Selskapet identifiserer her at de lover kunden å tilpasse og installere programvaren slik at den fungerer sammen med kundens andre systemer og programmer. Dette medfører at selskapet, i motsetning til i teorieksempel 7.4, benytter programvaren og installasjonen (to innsatsfaktorer) til å levere et spesialtilpasset program (kombinert leveranse), som spesifisert i kontrakten (IFRS 15.29(a)). Programvaren blir vesentlig modifisert og tilpasset i forbindelse med tjenesteleveransen. Således må programvaren og installasjonen anses som én leveringsforpliktelse, mens programvareoppdateringer og teknisk support identifiseres, som i teorieksempel 7.4, som hver sin leveringsforpliktelse.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 11, case B.

IFRS 15 bygger dermed på et prinsipp om at sammensatte transaksjoner skal splittes for regnskapsføringsformål dersom det reflekterer den underliggende økonomiske realiteten, og at separate kontrakter skal slås sammen for regnskapsføringsformål dersom en slik sammenslåing gir et riktig bilde av det økonomiske innholdet.

Varer og tjenester som ikke er av særskilt karakter

Dersom en vare eller tjeneste ikke anses å være av særskilt karakter, må selskapet kombinere denne med andre varer eller tjenester helt til det identifiseres en sammensetning av varer eller tjenester som anses å være av særskilt karakter. Denne tilnærmingen har likhetstrekk med de vurderingene som gjøres når kontantstrømgenererende enheter skal fastsettes for nedskrivningsformål. Konsekvensen er at varer eller tjenester som ikke anses å være av særskilt karakter, må slås sammen med andre avtalte varer og tjenester inntil det kan identifiseres en pakke av varer eller tjenester som er av særskilt karakter. I noen tilfeller vil kontrakten som helhet anses å være en enkelt leveringsforpliktelse.

Agent-prinsipal-vurderinger

I enkelte tilfeller vil overleveringen av varer og tjenester involvere andre parter som ikke er i et direkte kontraktsforhold med sluttkunden. I tilfeller hvor flere parter er involvert, må det foretas en vurdering av om selskapet er prinsipal eller agent. En prinsipals leveringsforpliktelser avviker fra en agents i den forstand at en prinsipal er forpliktet til å levere varer eller tjenester til sluttkunden. En agent har kun en formidlingsrolle og agentens leveringsforpliktelser har dermed ikke tilknytning til de underliggende varene eller tjenestene, men består i stedet av formidlingstjenester som leveres til prinsipalen, som er agentens kunde. Vurderingen har stor betydning for størrelsen på inntekten som skal innregnes, og kan også påvirke tidspunktet for inntektsføring. En prinsipal innregner bruttoprovenyet som inntekt, mens en agent kun skal inntektsføre nettoprovenyet, altså provisjonen for formidlingstjenesten. Det sentrale momentet i vurderingen av om et selskap er agent eller prinsipal er om selskapet kontrollerer varen eller tjenesten før den leveres til kunden. Hvis selskapet kontrollerer varen eller tjenesten er det prinsipal, i motsatt tilfelle er det agent. Vurderingen av om et selskap er en prinsipal eller en agent er ofte komplisert og skjønnsmessig. For tilfeller hvor det er uklart om selskapet kontrollerer varen eller tjenesten angir IFRS 15 enkelte forhold som indikerer at et selskap opptrer som en prinsipal (IFRS 15.B37):

- Selskapet er hovedansvarlig for å oppfylle løftet om å levere den spesifiserte varen eller tjenesten. Dette omfatter typisk ansvar for at varen eller tjenesten godkjennes av kunden
- Selskapet har beholdningsrisiko før eller etter at varen eller tjenesten overføres til kunden. Beholdningsrisiko etter overføringen kan eksempelvis skyldes at kunden har returrett
- Selskapet kan fastsette prisen for varen eller tjenesten

Disse indikatorene er utledet av definisjonen av en leveringsforpliktelse, og standarden fokuserer på hvem som kontrollerer varen eller tjenesten.

Kommisjonsavtaler

Enkelte selskaper overfører deler av sitt varelager til andre parter på kommisjonsbasis, herunder distributører og forhandlere. Motivasjonen for dette kan for eksempel være at man ønsker å flytte varene nærmere kunden, for på den måten å kunne effektivisere distribusjonen. Overføringen til den andre parten skjer uten at det gjennomføres en salgstransaksjon, og den andre parten kontrollerer således ikke varene som markedsføres. Selskaper som inngår kommisjonsavtaler må vur-

dere sine leveringsforpliktelser for å sikre at alle varer og tjenester som leveres til en distributør eller til en sluttkunde blir identifisert. IFRS angir følgende indikatorer for vurderingen av om ordningen er en kommisjonsordning (IFRS 15.B78):

- Produktet er kontrollert av selskapet frem til en bestemt hendelse inntreffer, som for eksempel salg av produktet til en kunde av en distributør, eller en angitt periode utløper
- Selskapet kan kreve at produktet returneres, eller at det kan overføres en annen tredjepart
- Distributøren har ikke en ubetinget forpliktelse til å betale for produktet, selv om det muligens må betales et depositum

Listen over indikatorene er ikke ment å være uttømmende. Vurderingen må endelig gjøres på grunnlag av hvorvidt selskapet ved levering av et produkt, har gitt fra seg kontrollen med varen.

Opsjoner om kjøp av ytterligere varer eller tjenester

Mange kundekontrakter omfatter klausuler eller andre mekanismer som gir kunden en opsjon til å anskaffe ytterligere varer eller tjenester. Disse varene og tjenestene kan være priset med rabatt. Opsjoner til å anskaffe ytterligere varer eller tjenester til en rabattert pris kan foreligge i mange former. IFRS 15 angir at en slik opsjon bare kan være en leveringsforpliktelse dersom den gir kunden en vesentlig rettighet (IFRS 15.B40). En rettighet er vesentlig dersom den resulterer i en rabatt som kunden ikke ville mottatt uten å inngå kontrakten. Dersom kunden mottar en rabatt som ligger innenfor intervallet på rabatter som selskapet vanligvis gir, representerer den ikke en vesentlig rettighet. Formålet med dette kravet er å identifisere opsjoner til kunden som kunden i realiteten (ofte implisitt) betaler for som en del av transaksjonsprisen, og allokere en del av transaksjonsprisen til disse.

Kontraktsvilkår må evalueres nøye for å kunne skille mellom opsjonselementer og ordinære tilbud, og vurderingene vil normalt kreve utstrakt skjønnsutøvelse.

Teorieksempel 7.6: Opsjonselementer som ikke representerer en vesentlig rettighet

Et selskap innenfor telekommunikasjonsbransjen inngår en kontrakt med en kunde om å levere en mobiltelefon og en månedlig abonnementstjeneste i to år. Abonnementet inkluderer opp til 1 000 ringeminutter og 1 500 tekstmeldinger hver måned til et fastsatt månedlig beløp. Kontrakten spesifiserer prisen for eventuelle ringeminutter eller tekstmeldinger ut over det som er inkludert i abonnementet, som kunden kan velge å kjøpe i en hvilken som helst måned, og prisen tilsvarer frittstående salgspris for disse tjenestene.

Selskapet vurderer at løftet om å levere en mobiltelefon og månedlig abonnementstjeneste er separate leveringsforpliktelser. Dette følger av at kunden kan dra nytte av mobiltelefonene

og abonnementstjenesten hver for seg eller sammen med andre ressurser som er lett tilgjengelig for kunden i henhold til kriteriet i IFRS 15.27(a). I tillegg er det slik at mobiltelefonen og abonnementstjenesten kan identifiseres adskilt fra hverandre i tråd med vilkåret i IFRS 15.27(b) (basert på en vurdering av faktorene listet opp i IFRS 15.29).

Selskapet vurderer at opsjonen til å kjøpe ekstra ringeminutter eller tekstmeldinger ikke representerer en vesentlig rettighet som kunden ikke ville fått om den ikke hadde inngått kontrakten (IFRS 15.B41). Dette begrunnes med at prisen på ekstra ringeminutter og tekstmeldinger reflekterer frittstående salgspriser på disse tjenestene. Ettersom opsjonen til å kjøpe ekstra ringeminutter og tekstmeldinger ikke representerer en vesentlig rettighet, fastslår selskapet at det ikke er en leveringsforpliktelse under kontrakten. Som en følge av dette allokeres ingen del av transaksjonsprisen til opsjonen til å kjøpe ekstra ringeminutter eller tekstmeldinger. Selskapet inntektsfører eventuelle ekstra ringeminutter eller tekstmeldinger dersom og når selskapet leverer disse tjenestene.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 50.

7.3.3 Fastsettelse av transaksjonsprisen

Transaksjonsprisen representerer vederlaget som selskapet forventer å være berettiget til i bytte mot overføring av avtalte varer eller tjenester til en kunde, bortsett fra beløp som mottas på vegne av tredjeparter. Ved fastsettelse av transaksjonsprisen må selskapet vurdere vilkårene i kontrakten i tillegg til selskapets vanlige forretningspraksis. Transaksjonsprisen påvirkes av flere forhold, herunder vederlagets art, tidspunkt for overføring, og eventuelle variable elementer. IFRS 15 angir konkret at følgende elementer skal tas hensyn til ved fastsettelsen av transaksjonsprisen (IFRS 15.48):

- Variabelt vederlag, samt begrensningen av dette
- Vesentlige finansieringselementer
- Ikke-kontant vederlag
- Vederlag som overføres til kunden

Transaksjonsprisen er ment å reflektere selskapets rettigheter i kontrakten i dens nåværende form. Det skal således ikke tas hensyn til eventuelle forventninger om kontraktsendringer som vil medføre ytterligere leveranser. Eventuelle beløp som inndrives på vegne av tredjeparter, som f.eks. skatter og avgifter som inndrives på vegne av offentlige myndigheter, skal ikke tas med. Et selskap skal heller ikke ta hensyn til eventuell kredittrisiko. Kredittrisiko hensyntas ved vurderingen av tap på fordring eller kontraktseiendel i henhold til IFRS 9 og reflekteres som en kostnad, ikke som inntektsreduksjon. I situasjoner hvor prisen er fast og selskapet mottar vederlaget samtidig med overføringen av varer og tjenester til kunden, kan transaksjonsprisen fastsettes relativt enkelt. I andre tilfeller kan dette være en mer kompleks oppgave.

Dette kan blant annet være tilfellet i situasjoner hvor vederlaget inkluderer variable elementer, når betalingen mottas på et annet tidspunkt enn overføringen av varer og tjenester, og når vederlaget som mottas er i annet enn penger.

Variabelt vederlag

Kategorier av variabelt vederlag

Dersom vederlaget omfatter et variabelt element, skal selskapet estimere beløpet som det forventer å være berettiget til. Begrepet variabelt vederlag har et bredt innhold under IFRS 15, og omfatter blant annet ulike former for rabatter, refusjoner, kreditter, prisavslag, incentivordninger, prestasjonsavhengige bonuser og gebyrer. Det forventede vederlaget kan også variere som følge av at det er betinget og således knyttet opp mot at en eller flere hendelser inntreffer, eller ikke inntreffer. Et eksempel på variabelt vederlag er salg av et produkt med en returrettighet. Et annet eksempel er milepælbonuser til kunder.

Det er ikke krav om at det variable elementet fremgår eksplisitt i kontrakten. Ifølge IFRS 15 er et vederlag også variabelt dersom kunden har en berettiget forventning som har oppstått som følge av selskapets ordinære forretningspraksis, publiserte prosedyrer, eller andre uttalelser om at selskapet vil akseptere et vederlag som er lavere enn den angitte prisen. Altså kan et vederlag anses som variabelt dersom det er forventet at selskapet vil gi et prisavslag. Et vederlag kan videre også være variabelt dersom andre forhold indikerer at selskapet allerede på det tidspunkt kontrakten inngås har til hensikt å gi et avslag i prisen.

IFRS IC fattet i september 2019 en agendabeslutning som omhandler flyselskapers plikt til å betale kompensasjon til passasjerer ved forsinkede eller innstilte flyavganger, som ikke fremgår av selve vilkårene mellom flyselskapet og kunden, men i stedet følger av lovgivning. Agendabeslutningen klargjør at denne kompensasjonen inngår i fastsettelsen vederlaget selskapet forventer å være berettiget til, og siden kompensasjonen vil være betinget av om den enkelte flyavgang kan gjennomføres som planlagt utgjør det derfor variabelt vederlag. Agendabeslutningen illustrerer dermed flere viktige aspekter ved variabelt vederlag, som at det variable vederlaget ikke trenger å fremgå av kontrakten (hvor vederlaget kan fremstå som fast) men i stedet kan følge av lovgivning, og at variabelt vederlag ikke bare omfatter bonuser eller andre vederlagstyper som *øker* inntektene, om også omfatter gebyrer eller kompensasjoner som *reduserer* inntektene.

Metoder for estimering av variabelt vederlag

Dersom en kundekontrakt inneholder et variabelt vederlag, skal det variable elementet estimeres. IFRS 15 angir i denne sammenhengen to alternative tilnærminger. Den

ene måten å estimere et variabelt vederlag er å anvende en forventningsverdimodell hvor det variable vederlaget beregnes som summen av sannsynlighetsvektede beløp for ulike utfall. Den andre metoden er å estimere det variable vederlaget basert på det mest sannsynlige utfallet. Selskapet skal ta i bruk den metoden som gir det beste uttrykket for vederlaget som selskapet vil motta, og det er ikke anledning til å velge fritt mellom de to tilnærmingene. På generelt grunnlag kan det likevel sies at en forventningsverdibasert metode vil være best egnet hvis man står overfor et stort antall utfall, og at en metode basert på det mest sannsynlige utfallet vil være best egnet til å estimere variable vederlag ved få utfall. Uavhengig av hvilken metode som velges, skal den anvendes konsistent, både over en kontrakts løpetid og for like typer variabelt vederlag på tvers av kontrakter. Selskapet må vurdere all tilgjengelig informasjon og identifisere mulige utfall. Denne informasjonen skal være den samme som selskapet benytter i anbudsprosesser og som et ledd i prisingen av kontrakten.

Teorieksempel 7.7: Forventingsverdimodellen

Et selskap utvikler nettsider for kunder. Det mottar et fast honorar samt et variabelt honorar som består av en bonus basert på tidspunkt for ferdigstillelse av nettsidene. Basert på selskapets erfaringer fra tidligere leveranser, kan det sette opp følgende sannsynligheter for oppnåelse av bonus:

Bonusbeløp	Sannsynlighet
0	15 %
50 000	40 %
100 000	45 %

Selskapet vurderer at forventningsverdimodellen er den modellen som reflekterer beløpet selskapet har krav på best, fordi selskapet har mange kontrakter som har tilsvarende karakteristika som den nye kontrakten. Under forventingsverdimodellen estimerer selskapet variabelt vederlag til NOK 65 000 [(0 x 15 %) + (50 000 x 40 %) + (100 000 x 45 %)].

Praksiseksempel 7.1 Regnskapsføring av variabelt vederlag

Crayon ASA opplyste i sitt årsregnskap for 2022 om prinsippet for regnskapsføring av variabelt vederlag i kundekontrakter. Selskapet beskrev i noten hva som skaper variabiliteten i vederlaget, hvilken metode for estimering av det variable vederlaget ved fastsettelsen av transaksjonsprisen det benytter og at begrensningsmekanismen kommer til anvendelse.

Variable consideration

For several of our contracts, primarily related to multiple-periods agreements, the consideration promised in the contract related to following years include variable consideration related to changes in such as volume, price, exchange rates and incentives. Variable consideration is estimated based on the sum of probability-weighted amounts or the single most likely outcome, depending on which method better predicts the amount of consideration, and is consistently applied throughout the contract. Variable consideration is only considered to the extent that it is highly probable that a significant reversal in the amount of cumulative revenue recognized will not occur when the uncertainty associated with the variable consideration is subsequently resolved.

Kilde: Crayon ASA 2022, utdrag fra note 2.3.

Begrensning med hensyn til innregning av variabelt vederlag

Etter at selskapet har estimert det variable vederlaget, må det ta stilling til om begrensningsmekanismen for innregning av variabelt vederlag kommer til anvendelse. Denne mekanismen er ment å forhindre at inntekt innregnes før det er tilstrekkelig sikkert at selskapet mottar vederlaget.

For å kunne inkludere et variabelt element i estimatet på transaksjonsprisen må selskapet dokumentere at det er *svært sannsynlig* at en *betydelig* reversering av samlede innregnede driftsinntekter fra kontrakten ikke vil forekomme i etterfølgende perioder. Begrensningsmekanismen inkorporerer således både sannsynligheten for manglende betaling og størrelsen på en eventuell reversering. Hvorvidt en eventuell reversering er *betydelig* eller ei skal måles i forhold til det totale vederlaget i kontrakten, og ikke bare i forhold til det variable elementet.

Fordi denne begrensningsregelen hviler på udefinerte skjønnsmessige størrelser, kan det være utfordrende å bruke den i praksis. «Svært sannsynlig» er åpenbart mer sannsynlig enn den definerte sannsynlighetsstørrelsen «mer sannsynlig enn ikke», og mindre sannsynlig en «tilnærmet sikkert». IASB har imidlertid listet noen faktorer som kan øke sannsynligheten for eller omfanget av en reversering, og som dermed påvirker anvendelsen av begrensningsregelen (IFRS 15.57):

- Vederlaget er svært følsomt for faktorer som ligger utenfor foretakets innflytelse. Disse faktorene kan omfatte markedsvolatilitet, tredjeparters vurderinger eller handlinger, værforhold og høy risiko for at den avtalte varen eller tjenesten er ukurant.
- Usikkerheten knyttet til vederlaget forventes ikke å opphøre på lenge.
- Foretakets erfaringer med (eller annen dokumentasjon om) lignende typer kontrakter er begrenset, eller disse erfaringene (eller denne andre dokumentasjonen) har begrenset prognoseverdi.
- Foretaket har som praksis å tilby et bredt spekter av prisreduksjoner eller å endre betalingsvilkårene og -betingelsene for lignende kontrakter under lignende omstendigheter.
- Kontrakten har et stort antall og et bredt spekter av mulige vederlag.

Teorieksempel 7.8: Milepælbonus til kunde – rabatt basert på salgsvolum

Et selskap inngår 1. januar 2023 en kontrakt med en kunde om salg av Produkt A for NOK 100 per enhet. Dersom kunden kjøper mer enn 1 000 enheter av Produkt A innenfor kalenderåret, angir kontrakten at prisen skal reduseres retrospektivt til NOK 90 per enhet. Altså er vederlaget i kontrakten variabelt.

Estimering av variabelt vederlag
I første kvartal, altså per 31. mars 2023, er det blitt solgt 75 enheter til kunden. Selskapet estimerer følgelig at det er liten sannsynlighet for at kunden kommer til å kjøpe mer enn 1 000 enheter i løpet av 2023.

Begrensning med hensyn til innregning av variabelt vederlag
Selskapet vurderer kravene i IFRS 15.56–58 som omhandler begrensinger knyttet til å innregne det variable vederlaget. Selskapet har god erfaring med dette produktet og med kjøpemønsteret. Dermed konkluderer selskapet med at det er svært sannsynlig at en vesentlig reversering av innregnet driftsinntekt (altså 100 per enhet) ikke vil forekomme i etterfølgende perioder. Selskapet inntektsfører derfor en inntekt på NOK 7 500 (75 enheter x NOK 100 per enhet) for første kvartal, 31. mars 2023.

Endring i estimat
I mai 2023 kjøper kunden et nytt selskap. Dette resulterer i at kunden kjøper ytterligere 500 enheter av Produkt A i andre kvartal. Basert på denne nye informasjonen, vurderer selskapet at kunden kommer til å kjøpe flere enn 1 000 enheter i 2023. Resultatet blir at forventet enhetspris ikke lenger er NOK 100, men NOK 90, som må legges til grunn retrospektivt. Selskapet inntektsfører dermed NOK 44 250 i andre kvartal. Dette beløpet er kalkulert ved å ta salget i andre kvartal (500 enheter x NOK 90) og trekke fra NOK 750 (75 enheter x NOK 10) som reflekterer for mye inntektsført i første kvartal.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 24.

Returrettigheter

Et selskap kan levere et produkt til sine kunder sammen med en rett til å returnere det. Selskapet er under slike omstendigheter forpliktet til å returnere vederlaget helt eller delvis, eller eventuelt overføre et annet produkt i bytte mot det som returneres. IFRS 15 slår fast at en returrettighet ikke representerer en separat leveringsforpliktelse (IFRS 15.B22). I stedet sier standarden at selskapet i tilfeller hvor det selger varer med returrettigheter, selger et usikkert antall produkter. Selskapet kan derfor frem til returrettigheten utgår, ikke innregne inntekter fra salg som det ikke blir noe av fordi produktene returneres. Rent praktisk reflekteres salgsusikkerheten i transaksjonsprisen. Potensielle returer anses med andre ord å utgjøre et variabelt element i transaksjonsprisen, og selskapet må følgelig ta stilling til antall produkter som forventes returnert.

Selskapet skal i henhold til IFRS 15 innregne forventede returer som en forpliktelse. Denne representerer selskapets plikt til å returnere kundens vederlag. Dersom begrensningsregelen for variabelt vederlag medfører at en komponent av variabelt vederlag ikke inkluderes i transaksjonsprisen, kan dette medføre at denne komponenten ikke tas til inntekt før usikkerheten som medfører variabiliteten, opphører. Den innregnede forpliktelsen skal vurderes ved utgangen av hver rapporteringsperiode, slik at forpliktelsen reflekterer det oppdaterte

estimatet på forventede returer. En ny vurdering kan resultere i justering av periodens salgsinntekt.

Samtidig skal selskapet også innregne en separat eiendel som representerer selskapets rett til å motta returnerte produkter, med en tilsvarende justering av kostnad solgte varer. Denne eiendelen skal måles på grunnlag av produktets tidligere balanseførte verdi, men skal justeres for forventede kostnader ved returen, herunder nødvendige reparasjoner. På samme måte som for returforpliktelsen skal eiendelen vurderes ved hver periodeslutt. Balanseført verdi på eiendelen kan ikke overstige virkelig verdi. Returforpliktelsen skal for øvrig presenteres adskilt fra den korresponderende eiendelen (bruttoføring).

Teorieksempel 7.9: Returrettigheter

Et selskap inngår 100 kontrakter med ulike kunder. Hver kontrakt omfatter salg av et produkt for NOK 100 (100 produkter x NOK 100 = NOK 10 000 i totalt vederlag). Penger blir mottatt når kontrollen over produktet er overført til kunden. Selskapets forretningspraksis er å tillate at kunden kan returnere et ubrukt produkt innen 30 dager. Selskapets enhetskostnader er NOK 60.

Selskapet anvender kravene i IFRS 15 på porteføljen med 100 kontrakter da det er rimelig å anta, i samsvar med IFRS 15.4, at effekten av å vurdere disse 100 kontraktene under ett, ikke vil påvirke regnskapet i vesentlig grad sammenlignet med å vurdere hver kontrakt for seg.

Da kunden har mulighet til å returnere produktet, anses vederlaget som variabelt. For å estimere det forventede variable vederlaget, velger selskapet å benytte seg av forventningsverdimodellen (IFRS 15.53 (a)). Ved å benytte denne metoden, estimerer selskapet at 97 enheter forventes ikke å bli returnert.

Selskapet må også vurdere kravene i IFRS 15.56–58 for å se om det foreligger noen begrensinger i adgangen til å innregne det variable vederlaget, eller om hele beløpet på NOK 9 700 (NOK 100 x 97 enheter) kan inkluderes i transaksjonsprisen. Selskapet kommer frem til at det kan inkludere det variable vederlaget i transaksjonsprisen, selv om antall returer er utenfor selskapets kontroll. Dette fordi selskapet har omfattende erfaring med antall returer og kundegruppen. Samtidig vil også usikkerheten bli løst innenfor en kort tidsperiode (30 dagers returperiode). Dermed vurderer selskapet at det er svært sannsynlig at en vesentlig reversering av innregnet inntekt ikke vil forekomme i etterfølgende perioder.

Videre estimerer selskapet at kostnaden ved å gjenopprette produktene er uvesentlig og at produktene kan bli solgt med fortjeneste.

Ved overføring av kontroll av de 100 produktene, inntektsfører ikke selskapet vederlaget for de tre produktene som forventes returnert. I samsvar med IFRS 15.55 og B21 regnskapsføres følgende:

a. Driftsinntekt på NOK 9 700 (NOK 100 x 97 produkter som ikke forventes returnert)
b. En returforpliktelse på NOK 300 (NOK 100 x 3 produkter som forventes returnert)
c. En eiendel på NOK 180 (NOK 60 x 3 produkter som selskapet har krav på fra kundene som returnerer)

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 22.

Vesentlige finansieringselementer

I tilfeller hvor et selskap har mottatt et forskudd eller hvor kunden betaler på etterskudd, inneholder transaksjonen et finansieringselement. IFRS 15 angir at det ved fastsettelsen av transaksjonsprisen skal justeres for eventuelle vesentlige finansieringselementer. Dette medfører da at transaksjonsprisen tar hensyn til tidsverdien av penger, og at oppløsningseffekten vises som renteinntekter eller -kostnader. Et vesentlig finansieringselement kan være uttrykkelig angitt i kontrakten, eller følge implisitt av de avtalte betalingsvilkårene. Diskonteringsrenten som skal anvendes er den samme som ville blitt lagt til grunn dersom selskapet hadde inngått en separat finansieringstransaksjon med kunden. Renten skal reflektere kredittverdigheten til motparten, og det er ikke adgang til ukritisk å anvende en kontraktsfestet rente mellom partene. Diskonteringsrenten skal ikke oppdateres i etterfølgende perioder.

I resultatregnskapet skal finansieringskomponenten presenteres separat fra innregnet driftsinntekt. Det innebærer at selskapet ved oppfyllelsen av en leveringsforpliktelse innregner nåverdien av vederlaget som driftsinntekt. Finansieringskomponenten innregnes som en renteinntekt (rentekostnad når kunden betaler på forskudd) over finansieringsperioden, ved bruk av effektiv rentes metode etter IFRS 9. Renteinntekter kan kun presenteres som driftsinntekt i tilfeller hvor renteinntekt representerer inntekter fra selskapets ordinære virksomhet, som for eksempel for en bank eller andre kredittinstitusjoner.

Standarden angir enkelte unntak fra det overstående. Selskaper kan for eksempel se bort fra finansieringskomponenten dersom perioden mellom betalingstidspunktet og overføringen av varer og tjenester ikke overstiger ett år.

Det fremgår ikke direkte av standarden om effektene av en finansieringskomponent kun skal allokeres til leveringsforpliktelser som den er direkte relatert til. Det kan være grunnlag for en slik allokering med henblikk til unntaksreglene for allokering av variabelt vederlag. Selskapet må imidlertid gjøre en konkret vurdering av hvordan mottatt vederlag skal allokeres på de ulike leveringsforpliktelsene i kontrakten.

Selskaper skal se bort fra finansieringskomponenten dersom denne ikke er vesentlig i forhold til kontrakten som helhet. Slike vurderinger vil i stor grad være basert på skjønn, og selskapet skal ta hensyn til alle relevante fakta og omstendigheter.

I de tilfeller kunden betaler for varene eller tjenestene på forhånd, og selv avgjør tidspunktet for overføring av varene eller tjenestene, vil normalt kontrakten ikke anses å inneholde et vesentlig finansieringselement. Det samme vil være tilfellet dersom en vesentlig del av vederlaget er variabelt og påvirkes av om en fremti-

dig hendelse som hverken kunden eller selskapet har kontroll over, inntreffer eller ikke. Det kan også tenkes at forskjellen mellom det avtalte vederlaget og kontantsalgsprisen oppstår av andre årsaker enn finansiering. For eksempel kan kontrakten åpne for å holde tilbake betaling i tilfeller selskapet eller kunden ikke oppfyller sin del av avtalen. Slike tilfeller vil normalt ikke representere et vesentlig finansieringselement.

Fastsettelsen av diskonteringsrenten kan by på enkelte utfordringer, da de aller fleste selskaper ikke vil ha erfaring med prising av frittstående finansieringstransaksjoner. Imidlertid gjør mange selskaper en eller annen form for kredittvurdering før det inkluderer finansieringskomponenter i salgstransaksjoner, hvilket innebærer at de normalt har noe informasjon om kundens kredittverdighet.

Ikke-kontant vederlag

Betaling fra kunden kan – i tillegg til kontanter – også skje i form av andre varer eller tjenester, eller andre ikke-kontante størrelser. Når et selskap mottar eller forventer å motta oppgjør i noe annet enn penger, skal selskapet estimere den virkelige verdien av vederlaget i henhold til IFRS 13. Standarden er imidlertid ikke tydelig på når den virkelige verdien skal måles, og selskapet må derfor utøve skjønn for å vurdere hvilket måletidspunkt som er best egnet. Dersom den virkelige verdien ikke kan beregnes på en pålitelig måte, skal den fastsettes indirekte med henvisning til den frittstående salgsprisen for varene eller tjenestene som selskapet leverer som motytelse for vederlaget. Eventuelle variable elementer vurderes i samsvar med det som er beskrevet ovenfor.

Vederlag som skal betales til kunder

Vederlag som skal betales til kunder omfatter alle beløp som et selskap betaler, eller forventer å betale, til kunder eller eventuelle sluttkunder som kjøper varer fra selskapets kunder. Dette omfatter kontanter så vel som kreditter og kuponger som kan avregnes mot beløp som kunden skylder selskapet. Andre eksempler på slike vederlag er gratis produkter og gavekort til sluttkunder. Løftet om å overføre et vederlag til kunden eller andre parter trenger ikke å fremkomme eksplisitt i kontrakten og kan således være implisitt.

Den regnskapsmessige behandlingen av vederlaget til kunden avhenger av om det er betaling for en særskilt vare eller tjeneste. Som hovedregel skal vederlag som skal betales til kunder regnskapsføres som en reduksjon av transaksjonsprisen. Dersom vederlaget er for anskaffelsen av en særskilt vare eller tjeneste fra kunden, skal transaksjonen regnskapsføres på samme måte som ordinære anskaffelser. Hvis vederlaget overstiger den virkelige verdien av den særskilte varen eller tjenesten,

skal den overskytende delen av vederlaget likevel regnskapsføres som en reduksjon av transaksjonsprisen.

Ikke-refunderbare forskudd

I enkelte tilfeller kan selskapet motta betalinger fra kunder før det leverer de kontraktsfestede varene eller tjenestene. Slike forskuddsbetalinger relaterer seg vanligvis til initiering, aktivering eller oppsett av en vare som skal benyttes eller en tjeneste som skal leveres i fremtiden, men kan også betales for å få rett til å benytte et anlegg eller en spesifikk vare eller tjeneste. I mange tilfeller vil slike forskuddsbetalinger ikke være refunderbare. Eksempler på dette er engangsgebyrer for mange typer tjenester, som eksempelvis medlemskap og abonnementer.

I mange tilfeller representerer ikke-refunderbare gebyrer en forskuddsbetaling for varer eller tjenester som skal leveres i fremtiden. I tillegg kan en forskuddsbetaling være en indikasjon på at det foreligger en fornyelsesopsjon for fremtidige varer og tjenester til en redusert pris (for eksempel dersom kunden kan fornye ordningen uten å måtte betale en tilsvarende forskuddsbetaling).

7.3.4 Allokering av transaksjonsprisen på separate leveringsforpliktelser

Et selskaps leveringsforpliktelser anses som oppfylt når selskapet overfører varer og tjenester til kunden. Dersom disse overføres til kunden samtidig oppstår ingen praktiske utfordringer knyttet til periodisering av inntekt. Verdien av leveringsforpliktelsene etter overføringen vil da være null, og endringen som vil være lik den totale transaksjonsprisen, skal inntektsføres. I mange tilfeller overfører selskapet imidlertid varer og tjenester på ulike tidspunkt, slik at noen av leveringsforpliktelsene i en kundekontrakt oppfylles, mens andre eksisterer ved utgangen av rapporteringsperioden. Det må således identifiseres en måte å allokere transaksjonsprisen på de ulike leveringsforpliktelsene på, slik at inntekten gis en tilpasset periodiseringsprofil. Utgangspunktet i IFRS 15 er at transaksjonsprisen skal allokeres til de ulike leveringsforpliktelsene basert på deres relative frittstående salgspriser, men fra dette gis enkelte unntak. Formålet med allokeringen er å allokere transaksjonsprisen på hver leveringsforpliktelse med et beløp som gjenspeiler vederlaget foretaket forventer å være berettiget til i bytte mot overføringen av varer eller tjenester.

Estimering av frittstående salgspriser

For å kunne allokere transaksjonsprisen til separate leveringsforpliktelser må selskapet fastsette sine frittstående salgspriser. IFRS 15 angir at dette er prisen selskapet ville solgt en vare eller tjeneste for separat til en kunde (IFRS 15.77).

Standarden indikerer således at den observerbare prisen til en vare eller tjeneste som selges separat, gir det beste grunnlaget for å vurdere hva den frittstående salgsprisen ville vært. Imidlertid vil en frittstående salgspris i mange tilfeller ikke kunne observeres. I slike tilfeller må selskapet anvende estimater som er basert på annen tilgjengelig informasjon. Estimatet skal fastsettes på tidspunktet for kontraktsinngåelse, skal ikke oppdateres i etterfølgende perioder.

Ved estimering av frittstående salgspriser skal selskapet vurdere all praktisk tilgjengelig informasjon og ta hensyn til selskaps- og markedsspesifikke forhold og informasjon om kundene. Dette er et relativt omfattende krav, og innebærer at selskapet må vurdere informasjonen fra en rekke informasjonskilder. Selskapet skal i størst mulig grad benytte observerbare størrelser, og estimeringsmetodene skal anvendes konsistent i tilsvarende situasjoner. I tilfeller hvor estimatet på frittstående salgspriser i liten grad baserer seg på observerbare data, må selskapet sørge for å ha tilstrekkelig dokumentasjon av faktorer som er vurdert ved fastsettelsen av salgsprisene.

Når et selskap har fastsatt den frittstående salgsprisen for de separate leveringsforpliktelsene i en kontrakt, skal selskapet allokere transaksjonsprisen til disse basert på den relative frittstående salgsprisen til hver enkelt leveringsforpliktelse.

Mulige estimeringsmetoder

IFRS 15 diskuterer ulike metoder for estimering av frittstående salgspriser, men angir at også andre metoder kan være aktuelle (IFRS 15.79). De omtalte metodene beskrives i det følgende:

- *Tilpasset markedsvurdering:* Denne tilnærmingen innebærer at selskapet evaluerer det markedet hvor det vanligvis selger varer og tjenester, og estimerer den prisen som kunder i markedet vil være villige til å betale for de aktuelle varene og tjenestene. Tilnærmingen er primært basert på eksterne faktorer, og kan for eksempel innebære at man refererer til priser fra selskapets konkurrenter og justerer disse for selskapets egne kostnader og marginer. Følgelig er denne tilnærmingen best når selskapet har solgt en vare eller tjeneste i en viss periode, slik at man har informasjon om markedsmessige forhold.
- *Forventet kost pluss margin:* Denne tilnærmingen er primært basert på interne faktorer (selskapets kostnadsbase), men har også en ekstern komponent i form av selskapets margin som i denne sammenhengen representerer den faktiske marginen selskapet hadde vært i stand til å oppnå, og ikke en ønsket margin. Da man ofte ikke har informasjon om den faktiske marginen på varen eller tjenesten, kan selskapet eventuelt benytte marginen som oppnås for lignende varer og tjenester, justert for eventuelle produktspesifikke forhold.

- *Residualmetoden:* Unntaksvis kan man i tilfeller hvor den frittstående salgsprisen til en leveringsforpliktelse er særlig variabel eller usikker, også anvende en residualmetode. Det innebærer at andelen av transaksjonsprisen som allokeres til en spesifikk leveringsforpliktelse, er det som er igjen etter allokering til de øvrige forpliktelsene.

I mange tilfeller må selskaper anvende en kombinasjon av disse tre metodene (eller andre metoder) for å kunne estimere en frittstående salgspris. Uavhengig av hvilken metode som benyttes må selskapet foreta en overordnet vurdering av hvorvidt den endelige allokeringen av transaksjonsprisen er konsistent med intensjonen om å allokere transaksjonsprisen på grunnlag av frittstående salgspriser.

Praksiseksempel 7.2 Allokering av vederlag til leveringsforpliktelser

Kitron ASA beskrev i sitt årsregnskap for 2022 at det i enkelte av sine kontrakter har flere leveringsforpliktelser, og forklarte hvordan det allokerer transaksjonsprisen til disse, nærmere bestemt at det benytter en kost-pluss-metode for å estimere frittstående salgspriser i de tilfellene hvor slike priser ikke er direkte observerbare.

Some contracts include multiple deliverables, such as test development, engineering change orders and production. These are accounted for as separate performance obligations. In this case, the transaction price will be allocated to each performance obligation based on the standalone selling prices. Where these are not directly observable, they are estimated based on expected cost-plus margin. In fixed-price contracts, the customer pays the fixed unit amount based on a payment schedule. If the goods/services rendered by the group exceed the payment, a contract asset is recognized. If the payments exceed the services rendered, a contract liability is recognized.

Kilde: Kitron ASA 2022, utdrag fra note 2.

Forutsetningen i standarden er at selskapet i de aller fleste tilfeller vil være i stand til å estimere frittstående salgspriser, men dette kan være vanskelig for varer eller tjenester som ikke selges separat av selskapet eller av andre.

Teorieksempel 7.10: Allokering av transaksjonspris til ulike leveringsforpliktelser

Et selskap inngår en kontrakt om å selge produkt A, B og C mot et vederlag på 100. Leveringsforpliktelsene for hvert av produktene oppfylles på ulike tidspunkt. Selskapet selger vanligvis produkt A separat, og det har derfor en observerbar frittstående salgspris. Salgsprisen er ikke observerbar for produkt B og C, og må følgelig estimeres.

Estimatet gjøres på grunnlag av en tilpasset markedsvurdering for produkt B og forventet kost pluss margin for produkt C. I disse vurderingene benytter selskapet observerbar informasjon i størst mulig grad. Vi får da følgende:

Produkt	Frittstående salgspris	Estimeringsmetode
Produkt A	50	Direkte observerbar
Produkt B	25	Tilpasset markedsvurdering
Produkt C	75	Forventet kost pluss margin
Sum	**150**	

Kunden mottar altså en rabatt for å kjøpe sammensetningen av varer og tjenester, fordi summen av de frittstående salgsprisene (150) overstiger vederlaget som kunden betaler (100). Selskapet vurderer om det har observerbar informasjon om hvorvidt rabatten på 50 relaterer seg til spesifikke leveringsforpliktelser, og konkluderer med at dette ikke er tilfellet. Rabatten allokeres derfor proporsjonalt til produkt A, B og C, og allokeringen av transaksjonsprisen blir som følger:

Produkt	Allokert transaksjonspris
Produkt A	(50/150) x 100 = 33
Produkt B	(25/150) x 100 = 17
Produkt C	(75/150) x 100 = 50
Sum	**100**

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 33.

Oppdatering av estimater

IFRS 15 omtaler ikke spesifikt hvor hyppig estimater på frittstående salgspriser skal oppdateres. Imidlertid angis det at det må gjøres et estimat for hver enkelt transaksjon, hvilket i praksis medfører at selskapene må oppdatere sine estimater løpende ved inngåelsen av nye kundekontrakter. Det er en rimelig antakelse at selskapene selv vil være i stand til å fastslå hvor ofte estimatene må oppdateres ut fra de forholdene som gjelder for virksomheten. For å sikre at endrede omstendigheter reflekteres i estimatene må selskapene trolig gjennomføre oppdateringer med jevne mellomrom, for eksempel månedlig, kvartalsvis, eller halvårlig. Hyppigheten av oppdateringen bør være basert på fakta og omstendighetene rundt leveringsforpliktelsen som estimatet er gjort for. Selv om estimatet oppdateres, skal metoden som ligger til grunn for estimeringen være den samme.

Allokering av variabelt vederlag

Standarden gir to unntak fra hovedregelen om at transaksjonsprisen skal allokeres til de ulike leveringsforpliktelsene basert på de underliggende frittstående salgsprisene. Det første unntaket gjelder variabelt vederlag, og angir at variabelt vederlag skal allokeres til spesifikke deler av en kontrakt, gitt at begge følgende kriterier er oppfylt (IFRS 15.85):

- Vilkårene for det variable vederlaget gjelder spesifikt selskapets innsats for å oppfylle en leveringsforpliktelse eller overføre en særskilt vare eller tjeneste, og
- Allokering av det variable vederlaget i sin helhet på leveringsforpliktelsen eller den særskilte varen eller tjenesten er i samsvar med formålet omtalt i kapittel 7.3.4 ovenfor når det tas hensyn til alle leveringsforpliktelsene og betalingsvilkårene i kontrakten.

Hensikten med unntaksbestemmelsen er å forhindre at transaksjonsprisen allokeres på en måte som ikke reflekterer de underliggende økonomiske realitetene. Standarden tillater at unntaksbestemmelsen anvendes på én enkelt leveringsforpliktelse, en kombinasjon av leveringsforpliktelser eller en særskilt vare eller tjeneste som inngår i en serie varer eller tjenester av særskilt karakter. Det er imidlertid viktig å ta med seg at unntaksregelen ikke representerer en valgadgang. Videre må etterfølgende endringer i det variable vederlaget allokeres konsistent.

Teorieksempel 7.11: Allokering av variabelt vederlag til én leveringsforpliktelse
Et selskap inngår en kontrakt med en kunde, og kontrakten omfatter to lisenser for bruk av intellektuell eiendom, lisens X og lisens Y. Selskapet anser de to lisensene for å være to separate leveringsforpliktelser som begge oppfylles på et bestemt tidspunkt. De frittstående salgsprisene er 800 for lisens X og 1 000 for lisens Y.

Den kontraktsfestede prisen for lisens X er et fast beløp på 800. Vederlaget for lisens Y er royalty som fastsettes til tre prosent av kundens fremtidige salg av produkter hvor lisens Y anvendes. Selskapet estimerer med utgangspunkt i IFRS 15.53 at salgsbaserte royaltyinntekter (det variable elementet) utgjør 1 000. For å allokere transaksjonsprisen vurderer selskapet kriteriene i IFRS 15.85 og kommer frem til at det variable vederlaget utelukkende skal allokeres til lisens Y. Selskapet konkluderer med at kriteriene i IFRS 15.85 er oppfylt basert på følgende to vurderinger:

1. Det variable elementet relaterer seg spesifikt til utfallet av leveringsforpliktelsen om å overføre lisens Y
2. Allokering av forventede royaltyinntekter på 1 000 i sin helhet til lisens Y er konsistent med den overordnede allokeringsmålsettingen i IFRS 15.73. Dette fordi selskapets estimat på salgsbaserte royaltyinntekter på 1 000 tilsvarer den frittstående salgsprisen til lisens Y, og det faste vederlaget på 800 tilsvarer den frittstående salgsprisen til lisens X. I henhold til IFRS 15.86 allokeres 800 til lisens X, da allokering av hele eller deler av det faste elementet i tillegg til hele det variable elementet til lisens Y, etter en samlet vurdering av de to lisensene, ikke ville vært i overensstemmelse med den overordnede allokeringsmålsettingen i IFRS 15.73

Selskapet overfører lisens Y ved inngåelsen av kontrakten. Lisens X overføres en måned senere. Selskapet innregner ingen inntekt ved overføring av lisens Y. Dette skjer med utgangspunkt i IFRS 15. B63 først når det etterfølgende salget skjer. Ved overføringen av lisens X innregnes 800 som inntekt.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 35, case A.

Teorieksempel 7.12: Allokering av variabelt vederlag på grunnlag av frittstående salgspriser

Samme innledning som i teorieksempel 7.11, første avsnitt.

Prisen i kontrakten er nå et fast beløp på 300 for lisens X, og for lisens Y er prisen fem prosent av kundens fremtidige salg av produkter hvor lisens Y anvendes. Selskapet estimerer med utgangspunkt i IFRS 15.53 at salgsbaserte royaltyinntekter (det variable elementet) utgjør 1 500. For å allokere transaksjonsprisen vurderer selskapet kriteriene i IFRS 15.85, og konkluderer med at en allokering av de variable betalingene til lisens Y ikke vil være konsistent med den overordnede allokeringsmålsettingen i IFRS 15.73, til tross for at de variable inntektene utelukkende relaterer seg til utfallet av leveringsforpliktelsen for lisens Y.

Selskapet begrunner dette med at en allokering av 300 til lisens X og 1 500 til lisens Y ikke reflekterer en rimelig allokering av transaksjonsprisen i lys av lisensenes respektive frittstående salgspriser på henholdsvis 800 og 1 000. Transaksjonsprisen allokeres i stedet i tråd med de generelle allokeringsprinsippene i IFRS 15.76–80. Allokeringen blir dermed som følger:

Lisens	Allokering av fast vederlag	Allokering av variabelt vederlag
X	300 x 800/(800 + 1 000) = 133	1 500 x 800/(800 + 1 000) = 667
Y	300 x 1 000/(800 + 1 000) = 167	1 500 x 1 000/(800 + 1 000) = 833
Sum	**300**	**1500**

Selskapet overfører lisens Y ved inngåelsen av kontrakten. På dette tidspunktet innregner selskapet en inntekt på 167, som er den faste komponenten av transaksjonsprisen som er allokert til lisens Y. Ingen del av de salgsbaserte royaltyinntektene tas til inntekt, da dette først skjer ved overføring av lisensen eller det etterfølgende salget, avhengig av hvilken hendelse som skjer sist.

Lisens X overføres tre måneder senere. På dette tidspunktet innregnes den faste komponenten av vederlaget som er allokert til lisens X, nemlig 133. Selskapet innregner med utgangspunkt i IFRS 15.B63 det variable vederlaget først når kundens etterfølgende salg av produktene som bruker lisens Y, skjer. I løpet av den første måneden er salgsbaserte royaltyinntekter på 200. Dette fordeles på de to lisensene som følger:

Lisens	Allokering av salgsbasert royalty
X	200 x 800/(800 + 1 000) = 89
Y	200 x 1 000/(800 + 1 000) = 111
Sum	**200**

Vederlaget som allokeres til lisens Y tas på dette tidspunktet til inntekt. Vederlaget som allokeres til lisens X kan imidlertid ikke inntektsføres, da lisensen fortsatt ikke er overført. Selskapet fører følgelig opp en kontraktsforpliktelse på 89 i påvente av at leveringsforpliktelsen oppfylles.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 35, case B.

Allokering av rabatter

Det andre unntaket fra allokeringsprinsippet gjelder enkelte rabatter. Når et selskap selger en sammensetning av varer eller tjenester, er salgsprisen ofte lavere enn summen av de frittstående salgsprisene til enkeltelementene. Ved en forde-

ling av transaksjonsprisen basert på disse vil rabattelementet normalt bli allokert proporsjonalt til de ulike leveringsforpliktelsene. Hvis en rabatt imidlertid ikke knytter seg til alle varene eller tjenestene i kontrakten skal den i stedet allokeres til de varene eller tjenestene den faktisk knytter seg til, så fremt alle de nedenfor angitte kriteriene være oppfylt (IFRS 15.82):

- Selskapet selger til vanlig, på frittstående basis, hver vare eller tjeneste av særskilt karakter (eller en sammensetning av varer eller tjenester av særskilt karakter) i kontrakten
- Selskapet selger også til vanlig, på frittstående basis, en sammensetning (eller flere sammensetninger av disse varene eller tjenestene) med rabatt på de frittstående salgsprisene
- Rabatten som kan henføres til hver sammensetning av varer eller tjenester beskrevet i punktet ovenfor, er praktisk talt den samme som rabatten i kontrakten, og en analyse av varene eller tjenestene i hver sammensetning gir observerbar dokumentasjon på leveringsforpliktelsen (eller flere leveringsforpliktelser) som rabatten i kontrakten tilhører

Kriteriene ovenfor er tungt tilgjengelige, og det kan være vanskelig å forstå innholdet i dem. Essensen er at en rabatt skal allokeres til spesifikke leveringsforpliktelser når selskapet klarer å fastsette at rabatten kun gjelder enkelte varer eller tjenester, og prisingen av disse utvalgte varene eller tjenestene er uavhengige av prisingen av øvrige varer eller tjenester. I disse situasjonene vil selskapet klare å skille ut en eller flere leveringsforpliktelser som rabatten skal allokeres til.

Teorieksempel 7.13: Allokering av rabatter

Et selskap selger regelmessig produkt A, B og C på frittstående basis til frittstående salgspriser på henholdsvis 40, 55 og 45. I tillegg selger selskapet regelmessig også produkt B og C sammen for en salgspris på 60.

Selskapet inngår en kontrakt om å selge produkt A, B og C for 100. Leveringsforpliktelsene oppfylles på ulike tidspunkter. Kontrakten inneholder en rabatt på 40 som i utgangspunktet skulle blitt allokert proporsjonalt på de ulike leveringsforpliktelsene. Produkt B og C selges imidlertid vanligvis sammen til en pris på 60. Selskapet har derfor observerbare bevis på at rabatten i sin helhet skal allokeres til disse. Fordelingen av transaksjonsprisen blir da som følger:

Produkt A	**Frittstående salgspris**	**40**
Produkt B	60 x 55/(55+45) =	33
Produkt C	60 x 45/(55+45) =	27
Sum		100

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 34, case A.

Endringer i transaksjonsprisen etter kontraktsinngåelsen

Endringer i den totale transaksjonsprisen, for eksempel som følge av estimat- eller kontraktsendringer, allokeres til de separate leveringsforpliktelsene på samme grunnlag som den opprinnelige allokeringen. Dette gjelder uavhengig av om allokeringen er basert på de frittstående salgsprisene, eller på grunnlag av ett av de to unntakene. Under normale omstendigheter skal de frittstående salgsprisene, som tidligere angitt, ikke oppdateres etter kontraktsinngåelsen. Dersom kontrakten blir endret, må reglene for regnskapsføring av kontraktsendringer i IFRS 15.18–21 følges. Avhengig av fakta og omstendigheter kan dette resultere i at de frittstående salgsprisene må oppdateres. En annen problemstilling oppstår når transaksjonsprisen endres for kontrakter som omfatter variable vederlag. Endringen i transaksjonsprisen kan i slike tilfeller gjelde leveringsforpliktelser som eksisterte før endringen. Ved slike endringer skal selskapet i tilfeller hvor endringen ikke har blitt vurdert som en separat kontrakt, anvende en av følgende tilnærminger (IFRS 15.90):

- Dersom endringen i transaksjonsprisen kan tilskrives et variabelt vederlag lovet før endringen, og den ble ansett å være en terminering av den eksisterende kontrakten og inngåelse av en ny kontrakt, skal selskapet allokere endringen i transaksjonsprisen til leveringsforpliktelsene som eksisterte før endringen
- I alle andre tilfeller skal endringen i transaksjonsprisen allokeres til leveringsforpliktelsene i den endrede kontrakten, altså de gjenværende leveringsforpliktelsene på tidspunktet for endringen

7.3.5 Inntektsføring ved oppfyllelsen av leveringsforpliktelser

Etter IFRS 15 skal selskapet bare innregne inntekter når leveringsforpliktelsene er oppfylt, dvs. når kontrollen over de kontraktsfestede varene eller tjenestene er overført til kunden. Kontroll er definert som muligheten til å styre bruken av en eiendel og få så godt som alle de gjenværende fordelene fra denne. Kontroll omfatter også muligheten til å forhindre andre fra å oppnå det samme. Overføring av kontroll kan skje på et bestemt tidspunkt eller over tid, og selskapene må ved inngåelsen av kundekontrakter ta stilling til dette for hver av de identifiserte leveringsforpliktelser.

Leveringsforpliktelser som overføres over tid

Et selskap kan under gitte omstendigheter overføre kontroll over en vare eller tjeneste over tid, og på den måten oppfylle en leveringsforpliktelse over tid. IFRS 15

angir tre kriterier som skal vurderes i denne sammenhengen, hvorav minst ett må tilfredsstilles for at kontroll av en vare eller tjeneste skal anses for å overføres over tid. Dersom selskapet ikke klarer å dokumentere at kontroll overføres over tid, overføres den på et bestemt tidspunkt. Kriteriene for vurdering av om kontroll overføres over tid, er gjengitt i figur 7.2.

<table>
<tr><th colspan="3">Kontroll av en vare eller tjeneste overføres over tid dersom ett av de tre følgende kriteriene er oppfylt:</th></tr>
<tr><td colspan="2">1a.
Kunden mottar og konsumerer løpende fordelene fra selskapets aktiviteter.</td><td rowspan="2">2.
Selskapet skaper eller forbedrer en eiendel som kunden kontrollerer etter hvert som den skapes eller forbedres.</td><td>3a.
Selskapets aktiviteter skaper en eiendel som ikke har en alternativ bruk, og</td></tr>
<tr><td>1b.
Et annet selskap ville ha sluppet å gjøre den jobben som selskapet allerede har utført, om igjen.</td><td>Se bort fra eventuelle kontraktsmessige eller praktiske hindringer for at leveringsforpliktelsene kan oppfylles av et annet selskap.</td><td>3b.
Selskapet har en håndhevbar rett til å motta betaling for ytelser levert til dato.</td></tr>
</table>

Figur 7.2 Kriterier for vurdering av overføring av kontroll over tid. Figuren tar utgangspunkt i kriteriene i IFRS 15.35.

Det første kriteriet vil normalt bare være aktuelt for tjenesteleveranser, og IASB har her sett for seg et selskap som prosesserer transaksjoner på vegne av en annen part eller et selskap som leverer transporttjenester, hvor kunden (i hvert fall på papiret) kan dra nytte av all jobben som på et hvert tidspunkt er gjort, siden en annen part ikke må påbegynne transporten fra utgangspunktet.

Det andre kriteriet illustreres ofte med en kontrakt om å oppføre et bygg på kundens eiendom, fordi kunden i slike tilfeller typisk oppnår kontroll over alt arbeid med bygget med en gang det gjøres.

Det tredje kriteriet er det som i størst grad krever anvendelse av skjønn. Vurderingen av om eiendelen har en alternativ bruk kan være kompleks, og krever at selskapet vurderer alle fakta og omstendigheter. En viktig vurderingsfaktor i denne sammenhengen vil være om det foreligger kontraktsmessige eller praktiske begrensninger med hensyn til selskapets evne til å utnytte eiendelen til alternativ bruk, som for eksempel å kunne selge eiendelen til en annen kunde. Videre må selskapet se på det aktuelle juridiske rammeverket som regulerer kontrakten, ved vurderingen av om selskapet har en håndhevbar rett til å motta betaling for ytelser levert til dato, som minst kompenserer selskapet for pådratte utgifter pluss en rimelig fortjenestemargin. Hva som menes med håndhevbar rett har også vist seg høyst uklart i praksis, og er også trukket frem av IASB som særlig krevende i forbindelse

med evalueringen av standarden. Blant annet har det vært reist spørsmål om rett på betaling ubetinget må kunne gjøres gjeldende overfor opprinnelig kunde, eller om det er tilstrekkelig at selger har et ubetinget krav på betaling som eventuelt vil gjøres opp gjennom dekningssalg til tredjepart. Det er betalingskravsystematikken i den norske bustadoppføringslova som regulerer kontraktsforholdet mellom utbyggere og kunder i Norge. I mars 2018 uttalte IFRS IC i en agendabeslutning at en dekningssalgsordning ikke gir selger en håndhevbar rett til betaling, og følgelig at kriteriene for å inntektsføre over tid i slike kontrakter ikke er oppfylt.

Teorieksempel 7.14: Kunden mottar og konsumerer løpende fordelene fra selskapets aktiviteter

Et selskap inngår en kontrakt om å levere tjenester i form av månedlig prosessering av lønnstransaksjoner for en kunde. Kontrakten gjelder for en periode på ett år.

Den avtalte tjenesten regnskapsføres som én enkel leveringsforpliktelse i henhold til IFRS 15.22 b). Selskapet vurderer det videre slik at leveringsforpliktelsen oppfylles over tid i henhold til IFRS 15.35 a) (kriterium nr. 1 i figur 7.2), fordi kunden ved prosessering av hver enkelt lønnstransaksjon mottar og konsumerer fordelene fra selskapets kontraktsoppfyllende aktiviteter. Det faktum at et annet selskap ikke ville måtte gjenta kjøringen av lønnstransaksjoner som selskapet allerede har prosessert, underbygger dette. Selskapet ser i forbindelse med vurderingen bort fra eventuelle kontraktsmessige eller praktiske hindringer for at et annet selskap kunne overta de gjenværende leveringsforpliktelsene, som for eksempel oppstartsaktiviteter.

Selskapet vil på grunnlag av vurderingen ovenfor innregne inntekt over tid, ved å måle fremdriften i oppfyllelsen av leveringsforpliktelsene i henhold til IFRS 15.39–45 og IFRS 15.B14–B19.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 13.

I forarbeidene til IFRS 15 angis det at det i mange tjenestekontrakter vil være uklart om selskapet løpende mottar og konsumerer fordelene fra selskapets aktiviteter, fordi begrepet *fordel* kan gis ulikt innhold (IFRS 15.BC125 flg.). Dette er illustrert i eksempel 15.

Teorieksempel 7.15: Transporttjeneste

Et selskap forplikter seg til å transportere en vare fra lokasjon A til B. For å operasjonalisere eksemplet kan vi tenke oss at det gjelder transport av en vare fra Oslo til Bergen. Det kan i dette tilfellet stilles spørsmål ved hvilken fordel kunden oppnår før varen faktisk er levert i Bergen. Argumentasjonen i IFRS 15 er imidlertid at selskapet løpende vil motta fordeler fra selskapets aktiviteter. Bakgrunnen er at dersom varen bare leveres delvis, for eksempel til Geilo, er det ikke slik at et annet selskap vil måtte ta varen tilbake fra Geilo til Oslo for så å levere denne til Bergen. I henhold til forarbeidene til IFRS 15 vil derfor vurderingen av om et annet selskap i alt det vesentlige ville ha sluppet å gjøre den jobben som selskapet allerede har utført, om igjen, kunne brukes som et objektivt vurderingsgrunnlag. Det faktum at det skal ses bort fra kontraktsmessige eller praktiske hindringer for at leveringsforpliktelsene kan oppfylles av et annet selskap, innebærer i vårt eksempel at det ikke skal tas hensyn til om det andre selskapet faktisk har tilgjengelige ressurser for å frakte varen fra Geilo til Bergen, herunder at det andre selskapet muligens måtte ha kjørt fra Oslo til Geilo for å kunne gjennomføre den gjenværende transporten.

Kilde: Basert på IFRS 15.BC126.

Resonnementet i teorieksempel 7.15 gjelder tilsvarende for andre transporttjenester, som for eksempel shippingkontrakter hvor avtaleinnholdet kan avgrenses til transportleveranse.

Kriteriet om vurdering av alternativ bruk (jf. 3a i figur 7.2) har til hensikt å ekskludere kontrakter hvor selskapets aktiviteter ikke resulterer i at kontroll overføres til kunden. Dette skyldes at et selskap, i tilfeller hvor dets aktiviteter skaper en eiendel som faktisk har alternativ bruk, kan benytte denne i leveranser til andre kunder uten noen særlig merkostnad eller tilvirkning. Således har kunden i slike tilfeller nødvendigvis ikke kontroll over eiendelen. Det motsatte vil være tilfellet når selskapet skaper en eiendel som er spesialtilpasset til kunden, basert på en vurdering av den ferdige eiendelen. Men selskapet må da også vurdere om det foreligger en håndhevbar rett til betaling (jf. 3b i figur 7.2). Dette vil være avgjørende for om selskapet har overført den økonomiske risikoen til kunden, noe som normalt tilsier at kunden har oppnådd kontroll over varen.

Teorieksempel 7.16: Vurdering av alternativ bruk og rett til betaling

Et selskap inngår en kontrakt med en kunde om å levere en konsulenttjeneste hvor sluttproduktet skal være en oppsummerende rapport med forslag til tiltak. Rapporten skal bygge på fakta og omstendigheter som er spesifikke for kunden. Dersom kunden terminerer konsulentavtalen av årsaker som ikke er knyttet til at selskapet ikke leverer de avtalte konsulenttjenestene, følger det av kontrakten at kunden må kompensere selskapet for påløpte kostnader i tillegg til en margin på 15 prosent. Denne marginen tilsvarer selskapets profittmargin i lignende kontrakter.

Selskapet vurderer kriteriene i IFRS 15.35 a) og kravene i IFRS 15.B3 og B4 for å ta stilling til om kunden løpende mottar og konsumerer fordelene fra selskapets aktiviteter. Selskapet vurderer det slik at dersom det ikke oppfylte sine forpliktelser, ville et annet selskap ikke kunne bygge videre på arbeid som allerede var blitt utført, og at dette arbeidet måtte gjøres på nytt. Rapporten er av en slik art at kunden ikke vil oppnå noen fordel fra selskapets løpende aktiviteter før rapporten faktisk ferdigstilles. Selskapet vurderer det derfor at kriteriene i IFRS 15.35 a) (1a og 1b i figur 7.2) ikke er oppfylt.

Selskapets leveringsforpliktelse er derimot i tråd med definisjonen i IFRS 15.35 c), og er dermed en leveringsforpliktelse som oppfylles over tid. Dette skyldes at aktivitetene som går med til utformingen av rapporten i henhold til IFRS 15.36 og IFRS 15.B6–B8, skaper en eiendel som ikke har alternativ bruk for selskapet, da rapporten relaterer seg til fakta og omstendigheter som er spesifikke for kunden. Det foreligger følgelig praktiske begrensninger når det gjelder selskapets mulighet til å anvende arbeidet i leveranser til andre kunder. Selskapet vurderer det videre slik at det i henhold til IFRS 15.37 og IFRS 15.B9–B13 har en håndhevbar rett til betaling for ytelser levert til dato, da avtalen sikrer dem en refusjon av påløpte kostnader i tillegg til en normal margin.

Selskapet vil på grunnlag av vurderingen ovenfor innregne inntekten over tid, ved å måle fremdriften i oppfyllelsen i leveringsforpliktelsene i henhold til IFRS 15.39–45 og IFRS 15.B14–B19.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 14.

Finanstilsynet avsluttet i 2019 en kontroll av den finansielle rapporteringen til Nekkar ASA, hvor vurderingen av selskapets håndhevbare rett til betaling sto i fokus. Også dette selskapet måtte gjennomføre dekningssalg dersom en kontrakt blir sagt opp, men på grunn av produktene svært spesialtilpassede art vil inntektene fra dekningssalget normalt utgjøre mindre enn 5 % av kontraktsverdien. Siden selskapet hadde rett til å kreve inn det gjenværende beløpet fra den opprinnelige kunden, og dette beløpet både dekket selskapets pådratte utgifter og en rimelig fortjenestemargin, konkluderte selskapet med at det hadde håndhevbar rett til betaling.

Praksiseksempel 7.3 Grunnlag for inntektsføring over tid

Elopak ASA forklarte i sitt årsregnskap for 2022 at det overfører kontrollen, og dermed inntektsfører, over tid, på grunnlag av at selskapets produkter ikke har en alternativ bruk og at kontraktsbestemmelsene, og herunder de rettighetene som følger av den lokale lovgivningen, gir selskapet en rett på betaling for arbeid utført til dato.

Sale of cartons and closures

Cartons are printed based on customer specifications and are therefore without alternative use. Cancellation provisions in the customer contracts, combined with background law in the legal jurisdictions give the Company an enforceable right to payment for work performed to date as described in IFRS 15. Most of the customer contracts include cancellation clauses that gives the Company sufficient protection to conclude that there is an enforceable right to payment.

Closures are not customised and therefore with alternative use and recognised at point in time.

Kilde: Elopak ASA 2022, utdrag fra note 5.

Metoder for måling av leveringsforpliktelser som overføres over tid

Inntektsføring skjer i tråd med leveranser til kunden. For leveringsforpliktelser som oppfylles løpende, skal andelen av transaksjonsprisen som er allokert til denne inntektsføres ved å bruke en metode som best reflekterer overføringen av kontroll over tid. Standarden angir to ulike tilnærminger som kan legges til grunn.

En mulig tilnærming er å anvende det som i standarden defineres som *utdatametoder*. Dette er metoder som gjør at inntektsføringen skjer på grunnlag av målinger av overførte varer og tjenester til kunden sett i forhold til gjenværende leveranser. Eksempler på slike metoder er å innregne inntekter i tråd med fullføringsgrad fastsatt på grunnlag av tekniske analyser eller resultater som er oppnådd, milepæler, produserte eller leverte enheter og medgått tid.

Det kan imidlertid tenkes at det foreligger situasjoner hvor utdatametoder ikke gjenspeiler den faktiske fremdriften, eller at grunnlaget for å måle fremdriften ikke er observerbar. Dermed må et selskap muligens anvende det standarden definerer som *inndatametoder*. Dette er metoder som måler inntekter basert på aktivitetene

selskapet utfører for å oppfylle en leveringsforpliktelse. Eksempler på slike metoder kan være medgåtte ressurser, medgåtte arbeidstimer eller påløpte kostnader. Dersom selskapets aktiviteter for å oppfylle en leveringsforpliktelse fordeler seg jevnt over kontraktsperioden, kan det også være hensiktsmessig å fordele inntektene lineært over kontraktsperioden. En svakhet knyttet til inndatametoder er at det ikke nødvendigvis er korrelasjon mellom selskapets aktiviteter knyttet til å oppfylle leveringsforpliktelsen og overføringen av varer og tjenester til kunden. Dette illustrerer en prinsipiell forskjell mellom IFRS 15 og en tradisjonell opptjeningsbasert tilnærming. Når kontrollovergang er det sentrale, er den underliggende inntektsskapende aktiviteten underordnet, mens i en tradisjonell opptjeningsbasert modell er det sentrale å reflektere inntekt som direkte resultat av de inntektsskapende aktivitetene.

Standarden gir ingen anbefalt metode, men angir at den valgte metoden skal anvendes på konsistent basis for tilsvarende leveringsforpliktelser i tilsvarende situasjoner. Uavhengig av hvilken metode som velges, skal man ekskludere varer og tjenester som ikke er overført til kunden. I situasjoner hvor selskapet ikke har et tilstrekkelig grunnlag til å måle fremdriften, og det foreligger for mye usikkerhet, skal inntekt ikke innregnes frem til fremdriften kan måles pålitelig. I enkelte kontrakter kan et selskap for eksempel fastslå at det ikke vil foreligge et tap, men det hersker stor usikkerhet rundt størrelsen på marginen. I slike tilfeller legger standarden opp til at inntekter kan innregnes opp til, men ikke overstige, påløpte kostnader.

Varer i arbeid

Et sentralt diskusjonspunkt har vært hvorvidt IFRS 15 tillater at selskap kan ha balanseført *varer i arbeid* i anleggskontrakter, og følgelig oppnå en jevn margin gjennom hele kontrakten. Problemstillingen er særlig relevant i de tilfellene hvor en bruker noe annet enn kost som fremdriftsmål, som eksempelvis timer eller milepæler.

For leveringsforpliktelser som oppfylles over tid i samsvar med IFRS 15.35–37, skal selskapet inntektsføre over tid ved å måle progresjonen i leveringsforpliktelsen. Det må avklares hvilket fremdriftsmål som skal benyttes og det prinsipielle utgangspunktet er at inntektsføringen skjer etter hvert som kontroll med produktet overføres til kunden.

Hvordan selskapet skal kostnadsføre utgifter som pådras av selskapet i forbindelse med oppfyllelse av sine leveringsforpliktelser reguleres i IFRS 15.95. Det presiseres at det ikke foreligger adgang til å periodisere kostnader kun med det formål å få jevn margin i prosjektet.

Vurderingene er svært skjønnsmessige og en må følgelig alltid ta hensyn til alle relevante omstendigheter. Dersom det fastsatte fremdriftsmålet medfører en vesentlig balanseført eiendel knyttet til «varer i arbeid», anbefales det å gjøre

en vurdering av hvorvidt man har valgt et hensiktsmessig mål på faktisk progresjon for oppfyllelsen av leveringsforpliktelsen.

Leveringsforpliktelser som overføres på et bestemt tidspunkt

Dersom en leveringsforpliktelse ikke anses oppfylt over tid, oppfylles den på et bestemt tidspunkt. For å fastsette tidspunktet for når en kunde oppnår kontroll over en vare eller tjeneste, henviser standarden til definisjonen av kontroll. Videre gis følgende ikke-uttømmende liste med indikatorer for å støtte vurderingen (IFRS 15.38):

- Dersom selskapet har en rett til betaling for en eiendel og kunden har en forpliktelse til å betale for denne, kan dette indikere at kunden har oppnådd kontroll
- Dersom kunden har fått det juridiske eierskapet til en eiendel, kan dette være en indikasjon på at kunden har oppnådd kontroll. Dersom selskapet beholder det juridiske eierskapet til eiendelen utelukkende som beskyttelse mot en manglende betaling fra kunden, vil slike rettigheter ikke avskjære kundens mulighet til å kontrollere eiendelen
- Dersom selskapet fysisk har overført en eiendel til kunden, kan dette være en indikasjon på at kontroll er overført. Tidspunktet for fysisk overføring av eiendelen og overføring av kontroll trenger imidlertid ikke å være sammenfallende. Dette gjelder for eksempel dersom det foreligger tilbakekjøpsavtaler eller dersom overføringen skjer som en del av et kommisjonsforhold
- Dersom kunden har overtatt det vesentligste av risikoer og fordeler som knytter seg til eierskap av eiendelen, kan dette være en indikasjon på at kontroll er overført. Selskapet skal i denne sammenhengen ikke ta hensyn til gjenværende risiko som kan gi opphav til en separat leveringsforpliktelse. For eksempel kan et selskap overføre en eiendel til kunden, men ha en gjenværende forpliktelse til å levere vedlikeholdstjenester knyttet til eiendelen.
- Dersom kunden har akseptert en eiendel, kan dette tyde på at kunden har oppnådd kontroll over eiendelen. Vurderingen av denne indikatoren avhenger blant annet av om akseptansekriteriene kan måles objektivt eller er gjenstand for skjønn

Det er ikke meningen at utslag på én av indikatorene ovenfor, alene skal avgjøre om kunden har oppnådd kontroll over en vare eller tjeneste. Indikatorene er heller ikke ment å representere en sjekkliste. Alle de nevnte forholdene trenger heller ikke å være til stede for å konkludere med at kunden har oppnådd kontroll. Alle relevante fakta og omstendigheter må følgelig tas med i vurderingen, og krever at kunden anvender sitt beste skjønn.

Teorieksempel 7.17: Vurdering av om en leveringsforpliktelse oppfylles på et bestemt tidspunkt eller over tid

Et selskap utvikler et boligkompleks som består av flere boenheter. En kunde inngår en bindende kjøpskontrakt med selskapet for en spesifikk boenhet som er under bygging. Hver boenhet har samme arealplan og størrelse, men andre egenskaper som for eksempel plassering inne i boligkomplekset er ulike.

Med dette felles utgangspunktet vil vi i det følgende drøfte tre ulike case – Case A, Case B og Case C.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 17.

Teorieksempel 7.17 – Case A: Selskapet har ikke rett til betaling for ytelser levert til dato

Når kjøpekontrakten inngås betaler kunden et depositum som kun er refunderbart dersom selskapet misligholder forpliktelsen til å fullføre byggingen av boenheten i henhold til kontrakten. Den gjenværende kontraktssummen skal betales når kontrakten er fullført, hvilket er når kunden får fysisk eierskap til boenheten. Dersom kunden misligholder sin del av kontrakten før fullføring av boenheten, har selskapet kun rett til å beholde depositumet.

Basert på faktum ovenfor vurderer selskapet det slik at det ikke har en håndhevbar rett til betaling for ytelser levert til dato. Frem til kontrakten fullføres, har det kun rett til å holde depositumet tilbake. Selskapet legger til grunn at leveringsforpliktelsen oppfylles på et bestemt tidspunkt og regnskapsfører denne deretter.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 17, case A.

Teorieksempel 7.17 – Case B: Selskapet har en håndhevbar rett til betaling for ytelser levert til dato

Vi kan nå anta at kunden ved inngåelse av kjøpekontrakten betaler selskapet et ikke-refunderbart depositum, og at det i tillegg vil foreta løpende innbetalinger i byggeperioden. Kontrakten mellom partene inneholder konkrete vilkår som forhindrer selskapet i å overføre boenheten til noen andre. I tillegg har ikke kunden muligheten til å terminere kontrakten, med mindre selskapet misligholder sin del av avtalen. Dersom kunden misligholder forpliktelsen til å foreta betalingene, vil selskapet ha krav på hele kontraktssummen. Rettsapparatet i den aktuelle jurisdiksjonen har tidligere opprettholdt tilsvarende rettigheter som gjør at utbyggere kan kreve at kunder oppfyller sine forpliktelser dersom selskapet oppfyller sin del av leveransen.

Selskapet vil på grunnlag av faktum ovenfor nå vurdere det slik at det produserer en eiendel som ikke har alternativ bruk. Dette skyldes at kontrakten avskjærer muligheten til å overføre boenheten til en annen kunde. I denne vurderingen vil selskapet ikke ta hensyn til muligheten for at kontrakten termineres.

På bakgrunn av at kontrakten angir at selskapet har rett til hele kontraktssummen dersom kunden misligholder, gitt at selskapet oppfyller sin del av avtalen, og at en juridisk vurdering underbygger dette, vil selskapet vurdere det slik at det har en håndhevbar rett til å motta betaling for aktivitetene som er utført for å oppfylle leveringsforpliktelsene. Selskapet vil på grunnlag av vurderingen ovenfor innregne inntekt over tid, ved å måle fremdriften i oppfyllelsen i leveringsforpliktelsene i henhold til IFRS 15.39–45 og B14–B19. I denne sammenhengen må selskapet muligens også ta hensyn til eventuelle fellesområder i boligkomplekset.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 17, case B.

Teorieksempel 7.17 – Case C: Selskapet har en håndhevbar rett til betaling for ytelser levert til dato

Situasjonen er den samme som i Case B, med unntak av at selskapet ved mislighold fra kunden enten kan kreve at kunden oppfyller sine kontraktsmessige forpliktelser, eller kan velge å kansellere kontrakten mot at det beholder eiendelen som var under konstruksjon, i tillegg til at selskapet får rett til et gebyr som utgjør en viss andel av kontraktssummen.

Uavhengig av om selskapet kan kansellere kontrakten, har det i dette tilfellet en rett til å kreve at kunden oppfyller sine kontraktsmessige forpliktelser i henhold til kontrakten. Det at selskapet har en mulighet til å kansellere kontrakten, vil således ikke påvirke konklusjonen i Case B. Selskapet vil også i dette tilfellet innregne inntekt over tid, ved å måle fremdriften i oppfyllelsen av leveringsforpliktelsene i henhold til IFRS 15.39–45 og B14–B19.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 17, case C.

Salg med tilbakekjøpsavtaler

Enkelte kundekontrakter inkluderer klausuler om tilbakekjøp, enten som en del av salgskontrakten eller som en separat kontrakt som relaterer seg til varene i den opprinnelige kontrakten. Eiendelen som kjøpes tilbake kan være den samme som opprinnelig ble solgt til kunden, en eiendel som i det vesentlige er den samme som denne eiendelen, eller en annen eiendel som den eiendelen som opprinnelig ble solgt, er en bestanddel av. Standarden sier videre at tilbakekjøpsavtaler generelt forekommer i tre ulike former (IFRS 15.B65):

- Selskapet har en forpliktelse til å kjøpe tilbake eiendelen (forwardavtale)
- Selskapet har rett til å kjøpe tilbake eiendelen (callopsjon)
- Selskapet er forpliktet til å kjøpe tilbake eiendelen dersom kunden ønsker dette (putopsjon)

Selskapet har en forwardavtale eller callopsjon

Når et selskap har en ubetinget forpliktelse eller rett til å kjøpe tilbake en eiendel, slår IFRS 15 fast at kunden ikke har overtatt kontroll over eiendelen. Standarden begrunner dette med at kunden i slike tilfeller ikke vil kunne bestemme bruken av eiendelen og motta det vesentligste av de gjenværende fordelene fra denne, til tross for at kunden vil være den fysiske innehaveren av eiendelen. Selskapet skal regnskapsføre slike kontrakter på følgende måte (IFRS 15.B66):

- Som en leieavtale etter IFRS 16, dersom selskapet kan eller må kjøpe tilbake eiendelen for et beløp som er lavere enn den opprinnelige salgsprisen. Dette gjelder imidlertid ikke dersom kontrakten er en del av en salgs- og tilbakekjøpsavtale, som i stedet ville blitt regnskapsført som en finansieringsavtale.

- Som en finansieringsavtale, dersom selskapet kan eller må kjøpe tilbake eiendelen for et beløp som er tilsvarende eller høyere enn den opprinnelige salgsprisen

Dersom en transaksjon anses å være en finansieringstransaksjon, skal det selgende selskapet fortsette å innregne eiendelen. Vederlaget fra kunden vil bli innregnet som en finansieringsforpliktelse. Differansen mellom vederlaget fra kunden, og vederlaget som selskapet forventer å betale i fremtiden, representerer finansieringskostnaden som innregnes over finansieringsperioden. Dersom opsjonen ikke utøves, vil selskapet fraregne forpliktelsen, og innregne inntekt på dette tidspunktet.

IFRS 15 krever at et selskap vurderer tilbakekjøpsavtaler sammen med den opprinnelige avtalen, når de er koblet sammen på en slik måte at den økonomiske substansen ikke kan forstås uten å se hele transaksjonen under ett. Standarden behandler forwardavtaler og callopsjoner likt i den forstand at man ikke tar hensyn til sannsynligheten for at en opsjon vil benyttes. I enkelte transaksjoner kan selskapet ha en ubetinget rett til å kjøpe tilbake et produkt for et beløp som tilsvarer salgssummen. Slike opsjoner kan eksempelvis fungere som en beskyttende rettighet knyttet til et merkenavn, men selger vil i svært sjeldne tilfeller faktisk utøve opsjonen. IFRS 15 krever likevel at transaksjonen behandles som en finansieringstransaksjon.

Videre gir veiledningen ingen angivelse av hvordan en skal forholde seg til opsjoner hvor utøvelsesprisen tilsvarer en markedsverdi på utøvelsestidspunktet, ei heller opsjoner som er betinget av én eller flere fremtidige hendelser. Slike ikke uvanlige avtalestrukturer må dermed løses med utgangspunkt i det underliggende prinsippet om kontrollovergang og et ikke ubetydelig element av skjønnsutøvelse.

Teorieksempel 7.18: Tilbakekjøpsavtaler – callopsjon (finansiering)

Et selskap inngår en kontrakt med en kunde om salg av en eiendel. Kontrakten inngås 1. januar 2023. Salgsprisen lyder på NOK 1 mill.

Kontrakten inneholder en callopsjon som gir selskapet retten til å kjøpe tilbake eiendelen for NOK 1,1 mill. per 31. desember 2023 eller tidligere.

Ved kontraktsinngåelse 1. januar 2023 anses ikke kontrollen å være overført til kunden. Dette fordi selger har en rett til å kjøpe tilbake eiendelen. Således behandles denne transaksjonen som en finansieringstransaksjon hos selskapet da prisen for tilbakekjøp er høyere enn den opprinnelige salgsprisen. I henhold til IFRS 15.B68 tar ikke selskapet eiendelen ut av balansen, men innregner i stedet mottatt betaling på NOK 1 mill. som en forpliktelse. Differansen mellom salgsprisen (NOK 1 mill.) og prisen for tilbakekjøp (NOK 1,1 mill.) innregnes som en rentekostnad, og øker følgelig forpliktelsen.

31. desember 2023 har selskapet ikke benyttet seg av opsjonen. Kontroll kan nå anses overført. Forpliktelsen tas ut av balansen, og hele beløpet på NOK 1,1 mill. inntektsføres.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 62, case A.

Kunden har en putopsjon

Dersom kunden har mulighet til å kreve at selskapet kjøper tilbake en eiendel til en pris som er lavere enn den opprinnelige salgsprisen, må selskapet ved inngåelsen av den opprinnelige kontrakten vurdere hvorvidt kunden har en vesentlig økonomisk interesse av å utøve opsjonen eller ikke. Denne vurderingen avgjør hvorvidt kunden kontrollerer varen, og om transaksjonen skal regnskapsføres som en leieavtale eller som et salg med en returrettighet (IFRS 15.B70 flg.).

Selskapet må vurdere alle omstendigheter, herunder sammenhengen mellom tilbakekjøpsprisen og den forventede markedsprisen på tilbakekjøpstidspunktet og hvor lenge det er til putopsjonen utløper. Standarden sier at det skal legges til grunn at kunden vil utøve rettigheten dersom kunden har et vesentlig økonomisk incentiv for dette. I slike tilfeller vil selskapet regnskapsføre ordningen som en leieavtale, da kunden i realiteten betaler for en rett til å bruke eiendelen for en gitt tidsperiode. Dette gjelder imidlertid ikke dersom kontrakten er en del av en salgs- og tilbakekjøpsavtale, som i stedet ville blitt regnskapsført som en finansieringsavtale. Dersom kunden ikke har et vesentlig økonomisk incentiv for å utøve opsjonen, regnskapsføres transaksjonen som et salg med en returrettighet. I tilfeller hvor kunden har rett til å kreve at selskapet kjøper tilbake eiendelen til en pris som tilsvarer eller er høyere enn den opprinnelige salgsprisen, og tilbakekjøpsprisen er høyere enn den forventede markedsprisen, representerer ordningen i realiteten en finansieringsordning.

Teorieksempel 7.19: Tilbakekjøpsavtaler – putopsjon (leie)

Et selskap inngår en kontrakt med en kunde om salg av en eiendel. Kontrakten inngås 1. januar 2023. Salgsprisen er NOK 1 mill.

I stedet for at kontrakten har en callopsjon som i teorieksempel 7.18, inkluderer kontrakten nå en putopsjon. Denne opsjonen krever at selskapet kjøper tilbake eiendelen for NOK 900 000 dersom kunden krever det per 31. desember 2023 eller tidligere. Markedsverdien er forventet å være NOK 750 000 per 31. desember 2023.

Ved kontraktsinngåelsen vurderer selskapet hvorvidt kunden har et incentiv til å benytte seg av opsjonen for å finne ut av hvordan eiendelen skal behandles ved overføring til kunden (se IFRS 15.B70–76). Selskapet konkluderer med at kunden har betydelige økonomiske incentiver for å benytte seg av opsjonen da tilbakekjøpsprisen er vesentlig høyere enn antatt markedsverdi. Dette medfører at kontroll ikke anses overført til kunden.

I samsvar med IFRS 15.B70–71 behandles kontrakten som en leieavtale i henhold til IFRS 16.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 62, case B.

Salg med garantier om residualverdier

Et selskap kan selge en eiendel, for eksempel utstyr, og samtidig garantere at kunden vil motta et minimumsbeløp når han avhender eiendelen. IFRS 15 avskjærer på generelt grunnlag selskapene fra å regnskapsføre slike transaksjoner som salg,

og angir at transaksjoner som omfatter garantier om residualverdier skal regnskapsføres som leieavtaler.

Transaksjonen kan imidlertid likevel regnskapsføres som et salg avhengig av om reglene for tilbakekjøpsavtaler kommer til anvendelse. For eksempel kan en residualverdigaranti oppnås ved at kunden har en putopsjon. Selskapet må da ta i bruk veiledningen i standarden for å avgjøre om residualverdigarantien forhindrer kunden i å oppnå kontroll over eiendelen. Selskapet må vurdere om kunden har vesentlig økonomisk incentiv til å utøve putopsjonen, og dersom konklusjonen blir at kunden ikke har et slikt incentiv, regnskapsføres transaksjonen som et salg. I motsatt tilfelle regnskapsføres transaksjonen som angitt ovenfor som en leieavtale.

«Bill-and-hold»-avtaler

I noen salgstransaksjoner oppfyller selger sine forpliktelser og fakturerer kunden for arbeidet som er utført selv om varene fraktes til kunden først på et senere tidspunkt. Disse transaksjonene kalles ofte for «bill-and-hold»-avtaler, og oppstår vanligvis etter ønske fra kunden av ulike årsaker, for eksempel manglende lagerplass.

Det kan være krevende å fastslå tidspunktet for kontrollovergang ved slike avtaler, og standarden gir derfor spesifikk veiledning i IFRS 15.B79 flg. For at kontrollen skal være overført til kunden må, i tillegg til at indikatorene i kapittel 7.3.5 om leveringsforpliktelser som overføres på et bestemt tidspunkt er oppfylt, begrunnelsen for fakturering uten overdragelse være reell (for eksempel ved det skjer på kundens forespørsel), produktet må kunne identifiseres separat og være klart for levering til kunden og selskapet kan ikke ha adgang til å bruke produktet selv eller selge det til en annen kunde.

7.4 Endringer i kundekontrakter

Det er ikke uvanlig at partene i en kundekontrakt avtaler endringer i kontrakten, som for eksempel endringer med hensyn til hva som skal leveres, eller selve kontraktsprisen. En kontraktsendring foreligger når partene i en kundekontrakt godkjenner en endring som enten skaper nye eller endrer eksisterende håndhevbare rettigheter og forpliktelser for partene. En kontraktsendring kan aksepteres skriftlig eller muntlig, eller godkjennes implisitt som følge av selskapets ordinære forretningspraksis. Det er i denne sammenhengen verdt å merke seg at en endring i kontrakten, slik dette er definert i IFRS 15, også kan foreligge når partene er uenige om omfanget av eller prisen relatert til endringen. Videre kan partene ha godkjent en endring uten å ha fastsatt prisen tilknyttet denne. Standarden fokuserer på håndhevbare endringer i stedet for sluttføring av avtalen om endringen som sådan. Det innebærer at et selskap må regn-

skapsføre endringer når det kan fastslå at endringene i de kontraktsmessige rettighetene og forpliktelsene er håndhevbare. Standarden angir at selskapet i tilfeller hvor det foreligger usikkerhet om endringen i transaksjonspris, må estimere denne i henhold til veiledningen om variable vederlag (se kapittel om variabelt vederlag i 7.3 ovenfor).

Når selskapet har fastslått at en kundekontrakt er endret, skal det vurdere hvorvidt endringen skaper en ny kontrakt som skal regnskapsføres separat, eller om endringen skal regnskapsføres som en del av den opprinnelige kontrakten. Veiledningen i IFRS 15 er illustrert i figur 7.3.

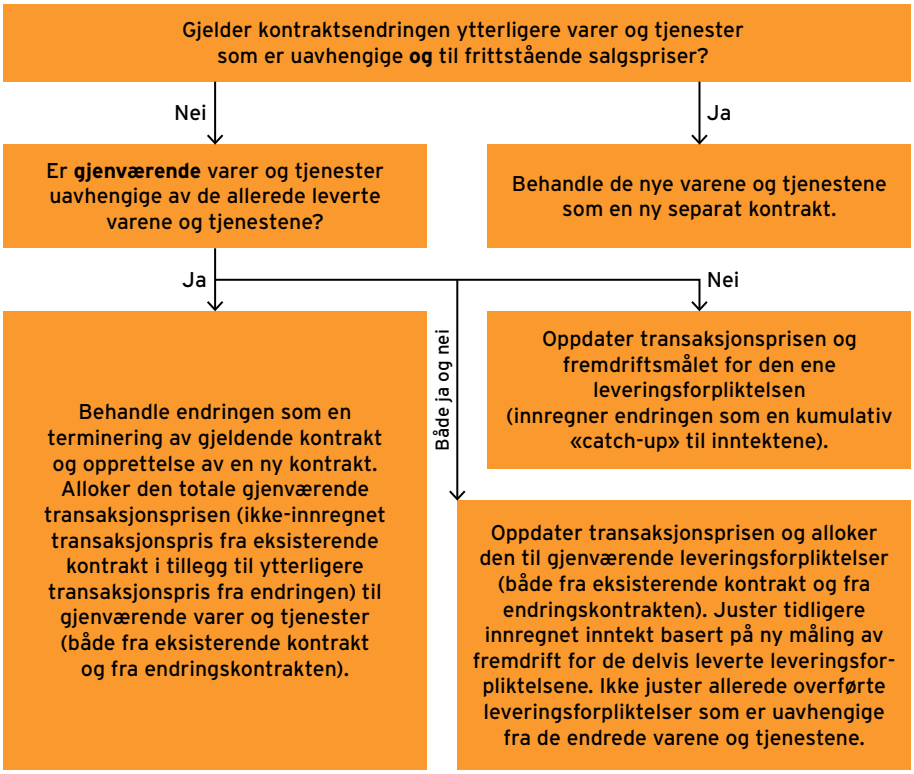

Figur 7.3 Beslutningstre for regnskapsføring ved endringer i kundekontrakter.

7.4.1 Endringer som gir opphav til en separat kontrakt

Enkelte endringer i en kontrakt gir opphav til separate kontrakter. For slike kontrakter blir ikke den eksisterende kontrakten påvirket av endringen, slik at inntektsførte beløp frem til endringstidspunktet og eventuelle gjenværende leveringsforpliktelser, ikke justeres. Standarden angir to kriterier som må oppfylles for at en endring skal behandles som en separat kontrakt (IFRS 15.20). Det første kriteriet

er at ytterligere varer eller tjenester som skal leveres som følge av endringen, må være av særskilt karakter. Denne vurderingen skal gjøres i henhold til den generelle veiledningen i standarden. Endringer som reduserer omfanget av den opprinnelige kontrakten, kan aldri gi opphav til en ny kontrakt.

Det andre kriteriet er at det forventede vederlaget for den ytterligere leveransen av varer og tjenester må reflektere de frittstående salgsprisene for disse, men denne vurderingen må reflektere det faktum at det er enkelte forskjeller mellom opprinnelige kjøp og tilleggskjøp. En leverandør kan for eksempel gi kunden en rabatt for kjøp av ytterligere varer fordi det ikke vil påløpe salgsutgifter slik som for nye kunder. Videre kan kunden i enkelte tilfeller kvalifisere for volumbaserte rabatter som følge av tilleggskjøpet.

Teorieksempel 7.20: Kontraktsendring ved salg av varer – ytterligere produkter til en pris som reflekterer frittstående salgspriser

Et selskap inngår avtale om å selge 120 produkter til kunde for NOK 12 000 (NOK 100 per produkt). Produktene overføres til kunden over en seksmånedersperiode. Selskapet overfører kontroll for hvert produkt på bestemte tidspunkt (i motsetning til over tid). Etter at selskapet har overført 60 produkter til kunden, endres kontrakten. Selskapet skal nå levere ytterligere 30 produkter (dvs. totalt 150 identiske produkter), som ikke var inkludert i den opprinnelige kontrakten.

Når kontrakten er endret, er prisen for de ytterligere produktene NOK 2 850 eller NOK 95 per produkt. Prisingen for de ekstra produktene reflekterer frittstående salgspriser på det tidspunktet kontraktsendringen skjer. De ekstra produktene er klart adskilt (i samsvar med IFRS 15.27) fra de opprinnelige produktene. I samsvar med IFRS 15.20 skal derfor salget av disse ekstraproduktene ikke påvirke tidligere inntektsføring da endringen blir sett på som en ny, separat kontrakt. Selskapet skal inntektsføre NOK 100 per produkt for de første 120 produktene og NOK 95 per produkt for de 30 produktene i den nye kontrakten.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 5, case A.

7.4.2 Endringer som ikke anses å være en separat kontrakt

Endringer i kontrakter som ikke oppfyller kriteriene diskutert ovenfor, behandles ikke som separate kontrakter. IFRS 15 beskriver tre ulike scenarioer og angir hvordan regnskapsføringen skal skje i disse tilfellene (IFRS 15.21):

- Dersom de gjenværende varene og tjenestene som skal leveres er særskilte, sammenlignet med varene og tjenestene som er levert frem til tidspunktet for endringen i kontrakten, skal selskapet regnskapsføre endringen som om den medførte at den opprinnelige kontrakten ble terminert og en ny kontrakt var inngått. For slike endringer skal inntekten som er innregnet i den opprinnelige kontrakten frem til tidspunktet for endringen, ikke justeres. Derimot skal endringen regnskapsføres prospektivt ved at det gjenværende vederlaget i den

opprinnelige kontrakten og det ytterligere vederlaget som følger av kontraktsendringen allokeres til de gjenværende leveringsforpliktelsene som da også omfatter endringen

- Dersom de gjenværende varene og tjenestene som skal leveres ikke er særskilte fra varene og tjenestene som allerede er levert, slik at disse representerer én enkelt leveringsforpliktelse som er delvis oppfylt på tidspunktet for endringen i kontrakten, skal selskapet regnskapsføre endringen som om den var en del av den opprinnelige kontrakten. Dette innebærer at selskapet justerer tidligere inntektsførte beløp
- En endring i en kontrakt kan imidlertid ha elementer fra begge de to overnevnte scenarioene. Endringen kan følgelig regnskapsføres som en kombinasjon av de to. Dette innebærer at selskapet ikke justerer inntekten fra fullførte leveringsforpliktelser som er særskilte fra de varene og tjenestene i endringskontrakten. Imidlertid vil selskapet måtte justere inntekten som tidligere er innregnet for leveringsforpliktelser som ikke er særskilte fra endringene i kontrakten, for å reflektere hvordan disse endringene påvirker målet for fremdrift og transaksjonsprisen. Selskapets regnskapsføring følger det scenarioet som er mest forenlig med de faktiske omstendighetene rundt endringene i kontrakten. Selskapet må derfor grundig vurdere leveringsforpliktelsene på tidspunktet for endringen, og denne vurderingen kan ha stor betydning for regnskapsføringen

Teorieksempel 7.21: Kontraktsendring ved salg av varer – ytterligere produkter til en pris som ikke reflekterer frittstående salgspriser

Utgangspunktet er det samme som i teorieksempel 7.20. Etter prisforhandlinger mellom partene, blir det enighet om at de ekstra 30 produktene prises til NOK 80 per produkt, totalt NOK 2 400. Kunden påpeker videre at de første 60 produktene som har blitt overført, inneholder enkelte mindre feil som var unike for de leverte produktene. Selskapet blir enig med kunden om å gi et prisavslag på NOK 15 per produkt for de 60 enhetene som kompensasjon for dårlig kvalitet, totalt NOK 900. Denne rabatten trekkes fra prisen på de ekstra 30 produktene selskapet skal levere ut over opprinnelig antall. Det betyr at kontraktsendringen spesifiserer at prisen for de ytterligere enhetene er NOK 1 500 eller NOK 50 per produkt. Denne prisen består av den opprinnelige prisen de ble enig om på NOK 2 400 fratrukket NOK 900 som reflekterer prisavslaget for dårlig kvalitet på allerede leverte produkter.

På tidspunkt for endringen innregnes prisavslaget på NOK 900 som en reduksjon i transaksjonsprisen og dermed driftsinntekten for de første 60 enhetene. Dette fordi den tilhører allerede leverte varer. For salget av de ekstra 30 produktene observerer selskapet at enhetsprisen på NOK 80 ikke reflekterer frittstående salgspris for produktet. Dette medfører at kontraktsendringene ikke oppfyller kravene i IFRS 15.20 om å behandles som en separat kontrakt. Ettersom produktene som skal leveres er uavhengige av produktene som tidligere er levert, anvendes IFRS 15.21(a), og kontraktsendringen behandles som en terminering av opprinnelig kontrakt og inngåelse av en ny kontrakt.

Som et resultat blir prisen for de resterende produktene som ikke er levert, en blanding av prisen avtalt før og etter kontraktsendringen. Det vil si at pris per produkt blir NOK 93,33 {[(NOK 100 x 60 produkter som fortsatt ikke er overført i henhold til opprinnelig kontrakt) + (NOK 80 x 30 ekstra produkter i henhold til kontraktsendringen)] / 90 gjenstående produkter}

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 5, case B.

7.5 Andre problemstillinger

7.5.1 Garantier

Garantiordninger er ofte inkludert i kontrakter som omfatter salg av varer eller tjenester, enten ordningen er eksplisitt avtalt eller den fremkommer implisitt i tråd med selskapets ordinære forretningspraksis. Garantiordninger oppfyller normalt definisjonen av en forsikringskontrakt i vedlegg A til IFRS 17. De aller fleste garantiordninger regnskapsføres likevel i tråd med IFRS 15, fordi IFRS 17 angir at standarden ikke skal brukes på «garantier som gis av en produsent, en forhandler eller en detaljist i forbindelse med salg av dennes varer eller tjenester til en kunde» (se IFRS 17.7(a)). Selv om virkeområdet etter vårt syn skal forstås bredt må selskaper som sammen med andre parter tilbyr varen eller tjenesten og garantien eller som tillater at varen eller tjenesten og garantien selges langt fra hverandre i tid vurdere nærmere om de faktisk er omfattet av virkeområdetunntaket i IFRS 17.

Reglene for regnskapsføring av garantier i IFRS 15 angir at garantiordninger kan prises som en del av salget av en vare eller tjeneste og dermed inngå i transaksjonsprisen, eller prises som et separat produkt. IFRS 15 identifiserer to typer av garantiordninger. Den første typen er garantiordninger som er en tjeneste som ytes til kunden i tillegg til leveransen av et produkt etter spesifikasjonene i en kontrakt. Denne typen ordninger er definert som garantier av tjenestetypen. Den andre typen av garantiordninger er ordninger hvor kunden garanterer at et produkt leveres etter nærmere angitte spesifikasjoner i en kontrakt. Denne typen ordninger defineres som garantier av forsikringstypen. I noen tilfeller vil det være vanskelig å avgjøre hvilken type garantiordning selskapet yter, og standarden angir derfor enkelte vurderinger som skal gjøres i den forbindelse (se IFRS 15.B31). Til tross for dette må selskapet anvende en del skjønn for å fastsette hvilken type garantiordning man yter, og det kan være en rekke forhold som påvirker vurderingen. Videre kan det tenkes at noen ordninger inneholder elementer av begge typer av garantiordninger. Disse skal da regnskapsføres separat om dette er mulig. Hvis ikke behandles garantiordningene som én enkelt leveringsforpliktelse.

Vurderingen av om en garanti gir en tjeneste til kunden utover å sikre at produktet fungerer som beskrevet i kontrakten kan i enkelte tilfeller være krevende.

I vurderingen kan det være relevant å sammenligne garantiens vilkår med bransjepraksis eller selskapets etablerte praksis, og går vilkårene i garantien utover dette kan det tilsi at garantien er av tjenestetypen.

Garantier av tjenestetypen

Dersom kunden har en opsjon på å anskaffe garantiordningen separat, eller hvis garantien gir en tjeneste til kunden utover det å sikre at produktet har den funksjonaliteten som er beskrevet i kontrakten, anses selskapet å levere en garantitjeneste. Slike garantiordninger representerer særskilte leveringsforpliktelser, hvilket medfører at selskapet må allokere en andel av transaksjonsprisen basert på garantiordningens frittstående salgspris. Profilen på inntektsføringen fastsettes i tråd med den ordinære veiledningen i IFRS 15.

Garantier av forsikringstypen

Under garantier av forsikringstypen anses ikke selskapet for å levere en ytterligere vare eller tjeneste til kunden og denne typen garantiordninger utgjør følgelig ikke en egen leveringsforpliktelse. Ved å yte en slik form for ordning tilbyr selskapet i realiteten en garantert kvalitet på produktet. I henhold til IFRS 15 skal slike garantiordninger regnskapsføres som en garantiforpliktelse i samsvar med IAS 37. Etter førstegangsinnregningen skal garantiforpliktelsen vurderes løpende for å sikre at endringer i omstendighetene reflekteres i den innregnede forpliktelsen.

7.5.2 Tapskontrakter

IFRS 15 inneholder ingen særskilt veiledning for tapskontrakter. Imidlertid vil kravene i IAS 37 gjelde for alle kundekontrakter etter IFRS 15. Dette innebærer at selskaper må innregne forventede tap. Vurderingen av om en kontrakt er tapsbringende gjøres for kontrakten som helhet, og ikke for den enkelte leveringsforpliktelse. Selv om en leveringsforpliktelse isolert sett er tapsbringende innregnes dermed ingen tapsavsetning så fremt kontrakten som helhet ikke er tapsbringende. Finanstilsynet har for øvrig understreket viktigheten av å gi tydelig informasjon om regnskapsmessig behandling av tapskontrakter.[2] Tapskontrakter er nærmere om talt i artikkelen om avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler.

2 Finanstilsynets kontroll med finansiell rapportering i 2017. Finanstilsynets Rundskriv 12/2017.

7.5.3 Kontraktsutgifter

IFRS 15 inneholder veiledning for behandling av utgifter som et selskap pådrar seg i forbindelse med inngåelse og oppfyllelse av kundekontrakter. Veiledningen gjelder både kontrakter under forhandling og inngåtte kontrakter.

Utgifter til kontraktsinngåelse

Etter IFRS 15 skal et selskap, i den grad det forventer at utgiftene vil bli gjenvunnet, balanseføre utgifter som er påløpt i forbindelse med inngåelsen av en kundekontrakt. Dette gjelder imidlertid bare marginale utgifter, altså utgifter som ikke ville påløpt dersom kontrakten ikke hadde blitt inngått. Typiske eksempler på slike utgifter kan være bonusbetalinger til egne ansatte selgere eller eksterne meglere eller agenter, som kun betales ved inngåelsen av en kontrakt. Utgiftene kan gjenvinnes enten direkte gjennom refusjon av utgiftene, eller indirekte gjennom marginen i kontrakten. Standarden gir som en forenkling selskapet mulighet til å løpende kostnadsføre utgiftene som påløper, når avskrivningsperioden for eiendelen som selskapet ellers ville ha innregnet, er ett år eller kortere. Det valgte prinsippet må imidlertid anvendes konsistent på alle slike kontrakter. Ved vurderingen av avskrivningsperioden er det ikke nødvendig bare den opprinnelig avtalte kontraktsperioden som skal legges til grunn. Vurderingen av hvilke typer av utgifter som kan balanseføres krever bruk av skjønn.

Teorieksempel 7.22: Kontraktsutgifter – utgifter til kontraktsinngåelse

Et konsulentselskap vinner et anbud som gjelder levering av konsulenttjenester til en ny kunde. Følgende utgifter påløp ved kontraktsinngåelsen:

Eksterne juridiske utgifter for due diligence	**15 000**
Reiseutgifter for å levere tilbud	25 000
Provisjon til selgere	10 000
Totale påløpte utgifter	**50 000**

I henhold til IFRS 15.91 innregner selskapet provisjonen til selgerne på 10 000 som en eiendel i balansen. Dette fordi de forventer å gjenvinne disse utgiftene gjennom honoraret fra kunden. Selskapet betaler også årlige bonuser til salgsledere basert på salg gjennom året, men ingen del av denne bonusen balanseføres som eiendel fordi utgiftene ikke er «marginale» for kontrakten med kunden.

Selskapet vurderer det videre slik at de eksterne juridiske utgiftene og reiseutgiftene ville påløpt uavhengig av kontrakten med kunden. Disse utgiftene kostnadsføres derfor når de påløper i tråd med IFRS 15.93, med mindre de skal regnskapsføres i tråd med en annen IFRS-standard.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 36.

Utgifter til oppfyllelse av kontrakter

IFRS 15 angir at regnskapsføring av utgifter som påløper i forbindelse med oppfyllelsen av kontrakter som et utgangspunkt skal skje i tråd med veiledning gitt i andre IFRS-standarder. Dette kan for eksempel være IAS 2, IAS 16 eller IAS 38. En agendabeslutning fra mars 2020[3] tydeliggjør denne interaksjonen mellom IFRS 15 og øvrige standarder, gjennom et spørsmål om hvorvidt et selskap kan balanseføre utgifter til opplæring av ansatte for å kunne oppfylle en kundekontrakt. IAS 38 har konkret veiledning om utgifter til opplæring, og angir at slike utgifter ikke gir opphav til en immateriell eiendel, men skal kostnadsføres direkte. IFRS IC slo derfor fast at utgiftene heller ikke kan vurderes for balanseføring under IFRS 15, siden en annen standard allerede angir at slike utgifter skal kostnadsføres. Dersom regnskapsføringen ikke reguleres av noen annen standard, angir IFRS 15 at utgifter knyttet til oppfyllelsen av en kontrakt skal innregnes som en eiendel i balansen dersom alle følgende kriterier er oppfylt (IFRS 15.95):

- Utgiftene er direkte relatert til en kontrakt eller forventet kontrakt som selskapet kan identifisere spesifikt. Dette omfatter for eksempel utgifter knyttet til tjenester som ytes i forbindelse med fornyelse av en eksisterende kontrakt, eller utgifter knyttet til design av en eiendel som skal overføres til kunden i henhold til en spesifikk kontrakt
- Utgiftene genererer eller forbedrer ressurser i selskapet som vil bli brukt til å oppfylle (eller fortsette å oppfylle) leveringsforpliktelser i fremtiden
- Utgiftene forventes å bli gjenvunnet

I henhold til IFRS 15 kan utgiftene balanseføres selv om kontrakten med kunden ikke er ferdigstilt. Standarden tillater derimot ikke at utgifter balanseføres til en hvilken som helst potensiell fremtidig kontrakt – det er et krav om at utgiften kan relateres til en identifiserbar kontrakt. I vurderingen av hvilke utgifter som tilfredsstiller definisjonen, må selskapet ta hensyn til relevante forhold og omstendigheter. For at utgiftene skal anses å være gjenvinnbare, krever standarden at de eksplisitt skal refunderes, eller at de vil bli dekket inn gjennom kontraktens margin.

Alle utgifter som ikke oppfyller de nevnte kriteriene, kostnadsføres når de påløper. Dette gjelder også i tilfeller hvor selskapet ikke er i stand til å fastslå om spesifikke utgifter relaterer seg til historiske eller fremtidige aktiviteter, og utgiftene ikke kan balanseføres etter andre standarder.

---

3 *Training Costs to Fulfil a Contract*. IFRS Interpretations Committee, mars 2020.

Det er særlig kriteriet om at utgiftene må generere eller forbedre ressurser i selskapet som er krevende å anvende. Det er blant annet aktuelt for utgifter til gjennomføring av kontrakter som pådras før kundeleveransen starter, som for eksempel mobiliseringsutgifter. Med mindre disse kan anses å generere eller forbedre selskapets ressurser, skal de kostnadsføres fortløpende. I den sammenheng er det også nødvendig å skille mellom ulike type utgifter – det er utgifter som er direkte knyttet til en kontrakt som eventuelt skal balanseføres.

Teorieksempel 7.23: Utgifter til gjennomføring av kontrakten
Utgangspunktet er det samme som i teorieksempel 7.22. Konsulentselskapet identifiserer nå følgende utgifter knyttet til gjennomføring av kontrakten:

Designtjenester	**40 000**
Maskinvare	120 000
Programvare	90 000
Migrasjon og testing av datasenter	100 000
Totale utgifter	**350 000**

Utgiftene påløper i forbindelse med oppfyllelsen av kontrakten, uten at varer eller tjenester overføres til kunden. Selskapet behandler utgiftene på følgende måte: Maskinvare blir behandlet i samsvar med IAS 16. Programvare blir behandlet i samsvar med IAS 38. Designtjenester, migrasjon og testing av datasenter vurderes i samsvar med IFRS 15.95. Selskapet vurderer det slik at disse utgiftene kan innregnes som eiendel knyttet til gjennomføring av kontrakten.

Kilde: IFRS 15, Illustrative Examples, example 37.

Standarden angir også at utgifter som knytter seg til allerede oppfylte, eller delvis oppfylte, leveringsforpliktelser skal kostnadsføres når de påløper. Dette tydeliggjør at formålet med bestemmelsene ikke er å sikre jevn kontraktsmargin gjennom utsatt kostnadsføring, men kun omhandler utgifter som vil gå til fremtidig oppfyllelse av leveringsforpliktelser. Å balanseføre utgifter knyttet til leveringsforpliktelser selskapet allerede har begynt å oppfylle er derfor krevende, fordi det er vanskelig å godtgjøre at de knytter seg til selskapets fremtidige ytelser.

Amortisering og nedskrivning av balanseførte utgifter

Kontraktsutgifter som er balanseført skal amortiseres, og kostnaden skal innregnes i resultatet etter hvert som selskapet overfører varer og tjenester til kunden. Avskrivningsperioden er ikke nødvendigvis avgrenset til den opprinnelig avtalte kontraktsperioden. Hvis en selgerprovisjon som er balanseført som en marginal utgift til oppnåelse av en kundekontrakt betales ved inngåelsen av et nytt kundeforhold, og selskapet forventer at kunden vil forlenge den opprinnelige kontrakten, vil avskrivningsperioden omfatte både den opprinnelige kontraktsperioden og

forlengelsen. Avskrivningen vil heller ikke nødvendigvis stå i forhold til inntektsføringen, for eksempel i tilfeller hvor variabel inntekt er begrenset.

Enhver eiendel som innregnes av selskapet vil være gjenstand for nedskrivningsvurderinger på slutten av rapporteringsperioden. Bakgrunnen for dette er at balanseførte utgifter må fortsette å være gjenvinnbare gjennom hele kontraktens løpetid for å tilfredsstille balanseføringskriteriene. Dersom balanseført verdi overstiger det beløpet selskapet forventer å gjenvinne, skal eiendelen skrives ned til det gjenvinnbare beløpet. Dette beløpet må beregnes på grunnlag av prinsippene for fastsettelse av transaksjonsprisen, med unntak av at selskapet kan se bort fra begrensningsregelen i IFRS 15 for variable vederlag.

Teorieksempel 7.24: Amortisering av balanseførte utgifter

Det bygges videre på teorieksempel 7.22 og 7.23. Konsulentselskapet har nå balanseført utgifter på totalt 150 000 knyttet til kontraktsinngåelse (10 000) og gjennomføring av kontrakt (140 000). Prosjektet med kunden har en varighet på fem år. Selskapet vurderer det dog slik at kontrakten vil bli fornyet med ytterligere to år. Det vil si at forventet kontraktsløpetid er syv år. I samsvar med IFRS 15.99 amortiseres utgiftene over en syvårsperiode.

7.5.4 Lisenser om bruk av intellektuell eiendom

IFRS 15 inneholder egne regler for regnskapsføring av inntekter fra lisenser som gir en kunde rett til selskapets intellektuelle eiendom. Slike lisenser kan for eksempel omfatte lisenser for bruk av programvare og teknologi, media og underholdning, herunder film og musikk, franchiser eller patenter, merkenavn og opphavsrettigheter. Behovet for egne regler for slike ordninger er begrunnet med at det i mange tilfeller vil være vanskelig å fastslå når kunden oppnår kontroll over en lisens uten å forstå lisensens iboende egenskaper og selskapets relaterte leveringsforpliktelser.

Fastsettelse av hvorvidt en lisens er klart adskilt

Veiledningen om regnskapsføring av lisenser i IFRS 15 kommer bare til anvendelse for lisenser som er særskilt fra andre varer eller tjenester i kontrakten. I tilfeller hvor en lisens er selskapets eneste leveranse i en kontrakt (eksplisitt eller implisitt), er den uansett særskilt. Imidlertid inngår ofte lisenser om bruk av intellektuell eiendom i sammensatte leveranser som også omfatter andre varer og tjenester. I slike situasjoner må selskapet først vurdere om lisensen er særskilt, og denne vurderingen gjøres med utgangspunkt i de ordinære vurderingsreglene beskrevet i kapittel 7.3.2 ovenfor. For lisenser som ikke anses å være særskilte, vil selskapet normalt følge kravene for andre varer og tjenester, og regnskapsføre den kombinerte leveringsforpliktelsen under ett. Den særskilte veiledningen for lisenser skal likevel tas i bruk i tilfeller hvor lisensen er den dominerende komponenten av den

sammensatte leveransen, men det sies ingenting om hvordan et selskap skal ta stilling til om lisensen er dominerende.

Egenskapene ved et selskaps løfte

For alle lisenser som er klart adskilt fra andre varer og tjenester må selskapet ta stilling til hva selskapet er forpliktet til å levere, og forstå egenskapene ved den underliggende leveransen. IFRS 15 angir at et selskap kan levere enten en tilgang til selskapets intellektuelle eiendom slik denne foreligger gjennom lisensperioden, inkludert eventuelle endringer i denne (en tilgangsrett), eller en rett til å bruke selskapets intellektuelle eiendom slik denne foreligger på det tidspunktet lisensen gis (en bruksrett).

Vurderingen av om selskapet leverer en tilgangsrett eller en bruksrett vil bero på om kunden kan styre bruken av og oppnå de vesentligste av de gjenværende fordelene av en lisens, på det tidspunktet lisensen gis. Denne vurderingen påvirkes i stor grad av hvorvidt det vil forekomme endringer i den intellektuelle eiendommen i løpet av lisensperioden.

IFRS 15.B58 angir tre kriterier som alle må være oppfylte for at en lisens skal representere en tilgangsrett. Det første kriteriet er at kontrakten inneholder et krav, eller kunden har en berettiget forventning, om at selskapet vil påta seg aktiviteter som i vesentlig grad vil påvirke den intellektuelle eiendommen som kunden har rettigheter til. Selskapets aktiviteter vil vesentlig påvirke den intellektuelle eiendommen dersom disse aktivitetene endrer dens form eller funksjonalitet, eller at disse aktivitetene vil vesentlig påvirke kundens mulighet til å oppnå fordeler fra den intellektuelle eiendommen. Det andre kriteriet er at lisensrettigheten må medføre at kunden er direkte eksponert for eventuelle positive eller negative effekter fra disse aktivitetene. Det tredje kriteriet er at aktivitetene som selskapet påtar seg, ikke resulterer i en løpende overføring av en vare eller tjeneste til kunden. Dersom en lisensrettighet ikke har disse egenskapene, anses den for å representere en bruksrett. For eksempel vil intellektuell eiendom som har selvstendig funksjonalitet som ikke påvirkes av aktivitetene til leverandøren, være en bruksrett.

Overføring av kontroll av lisensiert intellektuell eiendom

Tidspunktet for overføring av kontroll av lisensiert intellektuell eiendom avhenger av om kunden mottar en tilgangsrett eller bruksrett til den intellektuelle eiendommen. IFRS 15 angir at ved tilgangsrett til intellektuell eiendom vil kunden løpende motta og forbruke fordelene fra selskapets ytelser. Følgelig anses ikke kunden å oppnå kontroll på et gitt tidspunkt. Leveringsforpliktelser som lisensen representerer, oppfylles således over tid. Inntektsføringen skjer dermed over tid,

og metoden for måling av fremdrift må fastsettes på lik linje med andre leveringsforpliktelser som oppfylles over tid, som omtalt i kapittel 7.3.5 ovenfor.

Når det gjelder lisenser i form av bruksretter til intellektuell eiendom, vil kunden oppnå kontroll ved begynnelsen av lisensperioden. Inntekten skal således innregnes på det tidspunktet lisensen overføres til kunden. Vurderingen av når kunden oppnår kontroll skal for øvrig gjøres fra kundens ståsted, altså når kunden kan ta i bruk den intellektuelle eiendommen.

Standarden oppgir imidlertid et unntak fra disse reglene for salgs- eller bruksbaserte royalties. Regnskapsføringen for slike royalties avviker fra de ordinære reglene for regnskapsføring av variabelt vederlag, ved at de først skal inntektsføres på det seneste av tidspunktet hvor det etterfølgende salget eller bruken finner sted, eller når leveringsforpliktelsen som den salgs- eller bruksbaserte royaltyen er allokert til er oppfylt.

7.6 Presentasjon og notekrav

IFRS 15 angir detaljerte krav til presentasjon og noteopplysninger. Disse kravene er til dels svært detaljerte og krever at selskapene har de nødvendige interne prosessene for å hente inn nødvendige data, særlig i tilfeller hvor selskaper har ulike segmenter med ulike inntektsstrømmer.

7.6.1 Presentasjon av kontraktseiendeler og kontraktsforpliktelser

Grunntanken i IFRS 15 er at kontraktseiendeler og kontraktsforpliktelser oppstår som følge av at partene i kontrakten utfører nærmere angitte aktiviteter. Disse eiendelene og forpliktelsene skal innregnes i regnskapet.

Når et selskap oppfyller en leveringsforpliktelse ved å overføre de avtalte varene eller tjenestene til kunden, har selskapet opptjent en rett til å motta et vederlag fra kunden og har følgelig en kontraktseiendel. Når kunden utøver sine aktiviteter først, for eksempel gjennom en forskuddsbetaling, har selskapet en forpliktelse til å overføre varer eller tjenester (kontraktsforpliktelse).

I mange tilfeller har selskapet en ubetinget rett til å motta et vederlag fra kunden når det ikke er noen gjenværende leveringsforpliktelser å oppfylle, men det kan også være tilfellet dersom selskapet har en kontraktsfestet rett på en forskuddsbetaling før arbeidet påbegynnes. Slike ubetingede vederlag skal klassifiseres som fordringer og behandles separat fra kontraktseiendeler. En fordring er et selskaps ubetingede rett til vederlag. En rett til vederlag er ubetinget dersom det bare er et spørsmål om tid før vederlaget forfaller til betaling.

En kontraktseiendel eksisterer når selskapet har oppfylt en leveringsforpliktelse uten å ha en ubetinget rett til vederlaget (fordring), for eksempel fordi det må oppfylle en annen leveringsforpliktelse før det kan fakturere kunden.

Det er ikke krav om at selskap benytter begrepene kontraktseiendeler eller kontraktsforpliktelser, men det må gis tilstrekkelige opplysninger til at brukerne av regnskapet klarer å skille mellom ubetinget rett til vederlag (fordring), og betinget rett til vederlag (kontraktseiendel). Tilsvarende må tilbakebetalingsforpliktelser, som representerer et beløp selskapet forventer å måtte betale, og blant annet oppstår gjennom salg med forventet retur, presenteres adskilt fra kontraktsforpliktelser, som representerer selskapets forpliktelse til å levere varer og tjenester.

Etter førstegangsinnregning er fordringer og kontraktseiendeler gjenstand for nedskrivningsvurderinger i samsvar med kravene i IFRS 9. I tillegg til dette vil enhver differanse mellom målingen av fordringen etter IFRS 9 og beløpet ved førstegangsinnregning, bli inkludert i resultatet (som for eksempel en nedskrivning). Differanser kan følgelig oppstå av flere årsaker, som for eksempel endringer i verdien av vederlag i annet enn penger. Nedskrivninger som skyldes kundekontrakter skal presenteres separat fra andre nedskrivninger.

Et selskap kan også ha innregnet andre eiendeler, som for eksempel «marginale» utgifter for å oppnå en kontrakt, eller andre utgifter som tilfredsstiller kravene til innregning etter IFRS 15. Slike eiendeler skal presenteres adskilt fra kontraktseiendeler eller kontraktsforpliktelser. Disse beløpene skal også vurderes separat for nedskrivning.

Det er for øvrig et krav om at driftsinntekter fra kundekontrakter presenteres adskilt fra selskapets øvrige driftsinntekter. Dette må ikke gjøres i resultatet, hvor det for eksempel vil være tillatt å presentere driftsinntekter fra utleie sammen med driftsinntekter fra kundekontrakter, men i så fall må driftsinntektene fra kundekontrakter opplyses særskilt.

7.6.2 Opplysningskrav

Som nevnt har IASB hatt som målsetting å lage en standard som inneholder omfattende og enhetlige noteopplysningskrav, reflektert gjennomstandardens overordnede målsetting for noteopplysninger.

I henhold til kravene til noteopplysninger i IFRS 15 skal et selskap gi opplysninger som er tilstrekkelige til at brukerne av regnskapet er i stand til å forstå arten, beløpet og tidfestingen av selskapets inntekter og kontantstrømmer fra kundekontrakter, i tillegg til å forstå den iboende usikkerheten i inntektsstørrelsene. For å oppnå dette krever standarden at selskaper må gi kvantitativ og kvalitativ informasjon om følgende forhold (IFRS 15.110):

- Selskapets kundekontrakter (IFRS 15.113–122)
- Vesentlige skjønnsmessige vurderinger, og endringer i disse (IFRS 15.123–126)
- Eiendeler som er innregnet som følge av utgifter for å oppnå eller fullføre en kontrakt (IFRS 15.127–128)

Notekravene omfatter krav til spesifikasjon av inntekter og oppdeling i henhold til relevante kriterier, informasjon om kontraktseiendeler og kontraktsforpliktelser, samt kvalitativ og kvantitativ informasjon om et selskaps leveringsforpliktelser. Standarden har også detaljerte opplysningskrav om viktige vurderinger ved anvendelsen av standarden, som går utover de generelle kravene om betydelig skjønnsutøvelse i IAS 1. Selskapene må sikre at de har tilstrekkelige systemer, internkontroll og retningslinjer for å innhente opplysningene som skal gis.

8. Ytelser til ansatte

8.1 Innledning

Denne artikkelen omhandler regnskapsføring av ytelser til ansatte etter IAS 19. Hovedfokuset i artikkelen er på regnskapsføring av pensjonsordninger.

Pensjonsordninger kan for regnskapsmessig formål grovt deles inn i innskuddsordninger («defined contribution plans») og ytelsesordninger («defined benefit plans»). Innskuddsordninger er forholdsvis enkle å håndtere i regnskapet. Ytelsesordninger kan derimot by på store utfordringer. Ordningene kan være komplekse, de kan være vesentlige for selskapene, regnskapsreglene kan være vanskelige å anvende og beregningene inneholder stor grad av skjønn. Denne artikkelen vil vie mest plass til ytelsesordninger.

Kompleksiteten og stadige endringer i pensjonsordninger skaper behov for veiledning i hvordan ordningene skal beregnes og regnskapsføres. NRS har gitt ut en rekke uttalelser og veiledninger som er tilgjengelig på regnskapsstiftelsen.no. Mange av disse diskuterer løsninger etter IAS 19.

8.2 Virkeområde

IAS 19 omhandler alle typer ytelser til ansatte med unntak av opsjoner til ansatte som omfattes av virkeområdet i IFRS 2. Standarden deler ytelsene inn i fire kategorier:

1. Kortsiktige ytelser til ansatte
2. Ytelser som gjelder etter at ansettelsesforholdet er avviklet
3. Andre langsiktige ytelser til ansatte
4. Sluttvederlag

Denne artikkelen vier mest plass til pensjon som er den viktigste ytelsen i kategori 2. Pensjon omtales i kapittel 8.4, 8.5, 8.6 og 8.7. De andre ytelsene som omfattes av IAS 19, kommenteres kort i kapittel 8.3.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

8.3 Andre ytelser enn pensjon

I dette kapitlet vil vi kort redegjøre for ytelsene i kategori 1, 3 og 4 ovenfor.

8.3.1 Kortsiktige ytelser til ansatte

Kortsiktige ytelser til ansatte omfatter ordinær lønn, feriepenger, bonusplaner med videre, som forfaller til betaling mindre enn tolv måneder etter utgangen av det regnskapsåret de ansatte har utført arbeidsinnsatsen.

Ordinær lønn, feriepenger og bonus kostnadsføres når de ansatte har utført arbeidet som gir rett til ytelsen (IAS 19.11). Bonusavsetninger innregnes når, og bare når selskapet har en eksisterende juridisk eller selvpålagt plikt til å foreta bonusutbetaling som følge av tidligere hendelser og størrelsen på forpliktelsen kan estimeres pålitelig, det vil si når selskapet ikke har noe annet realistisk alternativ enn å foreta utbetalingen (IAS 19.19).

8.3.2 Andre langsiktige ytelser til ansatte

Andre langsiktige ytelser til ansatte kan omfatte opparbeidet rett til betalte permisjoner, langsiktig opptjening av ekstra ferie, uføreytelser, bonusplaner og andre avlønningsordninger som forfaller til betaling mer enn tolv måneder etter utgangen av det regnskapsåret de ansatte har utført arbeidsinnsatsen.

Utgiftene knyttet til langsiktige avlønningsordninger kostnadsføres i den perioden de ansatte opptjener rett til godtgjørelsen på tilsvarende måte som for ytelsespensjon (IAS 19.155). Dette innebærer blant annet at forpliktelsen må diskonteres. Et viktig avvik mellom regnskapsføring av ytelsespensjon og andre langsiktige ytelser til ansatte er at estimatavvik knyttet til andre langsiktige ytelser må resultatføres som del av resultatet, mens estimatavvik knyttet til ytelsespensjon skal føres mot OCI (se kapitlet om presentasjon nedenfor).

8.3.3 Sluttvederlag

Bestemmelsene om sluttvederlag omfatter vederlagsordninger til ansatte knyttet til et selskaps beslutning om å avslutte ansettelsesforholdet før normalt pensjoneringstidspunkt, eller ordninger hvor de ansatte selv velger å akseptere frivillig fratreden mot slike vederlag.

Etter IAS 19.165 skal den regnskapspliktige avsette for sluttvederlag på det tidligste av følgende tidspunkter: a) når selskapet ikke lenger kan trekke tilbudet om disse ytelsene, og b) når selskapet avsetter for restruktureringsavsetninger etter IAS 37 og restruktureringen inkluderer betaling av sluttvederlag. Det skal avsettes for utgifter til sluttvederlag som følger av en plan som er meddelt de ansatte innen

balansedagen, forutsatt at planen er tilstrekkelig detaljert og det ikke er sannsynlig at det vil skje betydelige endringer i den (IAS 19.167).

For sluttvederlagsordninger er det viktig å avgrense mot de ordinære pensjonsordningene som skal avsettes over opptjeningsperioden. Det sentrale skillet går på hvorvidt den aktuelle ordningen er en etablert ordning de ansatte kan forvente å ta del i ved fratredelse, enten ved avtale eller gjennom praksis (en selvpålagt forpliktelse), eller om ordningene rent faktisk avtales i forbindelse med den enkeltes avgang. I tilfeller hvor selskapet bindende tilbyr de ansatte sluttpakker, men hvor endelige avtaler med de ansatte ikke er inngått på balansedagen, skal avsetningen være basert på et estimat på hvor mange som velger å akseptere tilbudet om sluttvederlag.

I enkelte tilfeller vil man kunne oppleve at en ordning inneholder både ordinære pensjonsordninger og sluttvederlagsordninger. Det har for eksempel vært vanlig i mange selskaper å kombinere førtidspensjon med gavepensjon i forbindelse med nedbemanninger. Det må da skilles mellom ordinær pensjonskostnad for førtidspensjon og den ekstra kostnaden knyttet til økt uttak ved nedbemanninger.

Teorieksempel 8.1: Skillet mellom lønn og sluttvederlag

Selskap A planlegger som følge av et nylig oppkjøp, å stenge ned en fabrikk om ti måneder og avslutte arbeidsforholdet med alle gjenværende ansatte på det tidspunktet. A har behov for de ansattes kompetanse for å fullføre noen kontrakter, og selskapet annonserer følgende plan for nedstenging: Hver ansatt som jobber frem til stenging av fabrikken, vil motta 300 000. Ansatte som slutter før stengingstidspunktet vil motta 100 000.

Fabrikken har 120 ansatte. Når nedstengingsplanen annonseres, forventer selskapets ledelse at 20 ansatte vil slutte før nedstengingstidspunktet. Total forventet utbetaling er dermed (20 x 100 000) + (100 x 300 000) = 32 000 000.

Sluttvederlaget utgjør 100 000. Dette er det beløpet de ansatte vil motta uavhengig av om de jobber i perioden frem til nedstenging eller ikke. Selskapet regnskapsfører derfor 120 x 100 000 = 12 000 000 som avsetning for sluttvederlag når de annonserer planen (forutsetter at dette er tidspunkt for regnskapsføring etter IAS 19.165). For de som mottar 300 000 vil overskytende betaling på 200 000 være betaling for utført arbeid og regnskapsføres som lønn, totalt 100 x 200 000 = 20 000 000. Denne lønnskostnaden periodiseres over de ti månedene frem til nedstenging.

8.4 Pensjon – innregning og periodisering

Kategorien *ytelser som gjelder etter at ansettelsesforholdet er avviklet* omfatter pensjonsytelser og andre ytelser etter ansettelsesforholdet er avviklet slik som eksempelvis betaling av livsforsikring og helseutgifter. IAS 19 omhandler alle pensjonsordninger uansett administrasjonsform, finansieringsform og juridisk regulering.

Regnskapsføring av pensjonsordninger avhenger av om ordningen anses som en innskuddsordning eller en ytelsesordning. I Norge er selskapenes pensjonsordninger i det vesentligste styrt av lov om innskuddspensjon for innskuddsbaserte pensjonsordninger, lov om foretakspensjon for ytelsesbaserte pensjonsordninger og lov om tjenestepensjoner for pensjonsordninger som innehar elementer fra både foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven (og som dermed ofte kalles hybridpensjon). I tillegg er selskaper etter lov om folketrygd forpliktet til å bidra med finansiering av alderspensjon og lignende fra folketrygden.

Nedenfor drøfter vi først hva som karakteriserer innskuddsordninger (kapittel 8.4.1) og ytelsesordninger (kapittel 8.4.2) og hvordan disse ordningene skal periodiseres i resultatregnskapet. Deretter omtaler vi hybridpensjon (kapittel 8.4.3), flerforetaksordninger (kapittel 8.4.4), pensjon fra folketrygden (kapittel 8.4.5), avtalefestet pensjon (kapittel 8.4.6) og uførepensjon (kapittel 8.4.7), herunder hvorvidt disse ordningene skal regnskapsføres som innskudds- eller ytelsesordning.

8.4.1 Innskuddsordning

I ordninger som regnskapsmessig klassifiseres som *innskuddsplaner* gjør arbeidsgiver opp sin forpliktelse overfor de ansatte ved å innbetale et definert innskudd i ordningen, for eksempel som en gitt prosent av lønnen det enkelte år. Ved innbetalingene oppfyller arbeidsgiver sin forpliktelse og påtar seg ikke ansvar for avkastningen på pensjonsmidlene i ordningene eller ytelsen de ansatte mottar ved pensjonering. Det oppstår dermed ingen regnskapsmessig forpliktelse knyttet til slike ordninger, og de årlige innskuddene kostnadsføres løpende.

Praksiseksempel 8.1 Regnskapsprinsipp for innskuddsordning

Ved innskuddsplaner betaler selskapet inn faste bidrag til et forsikringsselskap. Selskapet har ingen rettslige eller selvpålagte forpliktelser til å skyte inn ytterligere midler dersom det viser seg at det ikke er tilstrekkelige midler til å betale alle ansatte de ytelser som er knyttet til deres opptjening i denne eller tidligere perioder. Innskuddene regnskapsførers som lønnskostnad. Eventuelle forskuddsbetalte innskudd balanseføres som eiendel (pensjonsmidler) i den grad innskuddet kan refunderes eller redusere framtidige innbetalinger.

Kilde: SpareBank 1 Gruppen, Årsrapport 2022, utdrag fra note 2.

I tilfeller der de ansatte ikke har rett på pensjon før gitte innvinningsbetingelser er oppfylt, og selskapet vil få tilbakebetalt innbetalt premie hvis betingelsene ikke oppfylles, er det fortsatt periodens innskudd, dvs. det selskapet er forpliktet til å betale i perioden, som skal kostnadsføres. En eventuell tilbakebetaling av inn-

skuddet innregnes først når selskapet har rett på tilbakebetalingen, eksempelvis når den ansatte ikke har oppfylt innvinningsbetingelsene.

8.4.2 Ytelsesordning

Ordninger som regnskapsmessig klassifiseres som *ytelsesordninger* regnskapsføres etter *påløpte ytelsers metode*. Det innebærer at det benyttes aktuarmessige teknikker for å beregne den fremtidige pensjonsforpliktelsen som skal fordeles over opptjeningsperioden. Kostnad knyttet til periodens pensjonsopptjening og rentekostnad (som oppstår fordi forpliktelsen er diskontert) skal resultatføres, mens estimatavvik innregnes løpende i OCI.

Det foreligger ingen selvstendig definisjon av ytelsesbaserte ordninger. Alle ordninger som ikke er innskuddsordninger, anses som ytelsesbaserte pensjonsordninger (IAS 19.8). Kun ordninger hvor arbeidsgiver ikke har noen juridisk eller underforstått plikt til å betale ytterligere bidrag dersom fondet ikke har tilstrekkelige eiendeler, og hverken har aktuarmessig risiko eller investeringsrisiko, er å betrakte som innskuddsbaserte ordninger. Det skal derfor lite til før en pensjonsordning anses som en ytelsesordning.

Teorieksempel 8.2: Ordning med garantert minimumsavkastning

Selskapet betaler pensjonspremie til en ordning som i utgangspunktet er en innskuddsordning hvor pensjonsytelsen vil avhenge av avkastningen på pensjonsmidlene. Imidlertid har selskapet garantert for en minimumsavkastning på 1 %. Ordningen må derfor behandles som en ytelsesplan.

Pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon er ytelsesordninger sett fra de ansattes perspektiv. Ettersom ordningen er forsikret, har enkelte hevdet at selskapene likevel skal innregne dem som innskuddsordninger siden forsikringsselskapet har overtatt tilnærmet hele risikoen. Selskapene har imidlertid betydelig risiko knyttet til fremtidig justering av pensjonspremie for den delen av pensjonsrettighetene som allerede er opptjent (etter regnskapsreglenes definisjon av opptjening). Det er stor enighet i det norske regnskapsmiljøet om at pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon for regnskapsmessige formål skal behandles som ytelsesordninger, se for eksempel NRS (V) *Regnskapsmessig behandling av pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon* fra 2009.

Pensjonsopptjening

I ytelsesbaserte ordninger skal pensjonskostnaden beregnes og fordeles over en definert opptjeningsperiode. Hovedregelen etter IAS 19 er at denne fordelingen skal skje i tråd med planens opptjeningsformel, det vil si slik de ansatte opptjener rett til fremtidig pensjon. Dersom en forholdsmessig stor andel av opptjeningen

skjer mot slutten av opptjeningsperioden, skal imidlertid forpliktelsen periodiseres lineært over opptjeningsperioden. Dette er tilfellet for norske pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon. Som følge av at den årlige lønnsveksten også påvirker opptjeningen fra tidligere år, øker opptjeningen av pensjonsrettigheter betydelig mot slutten av yrkeskarrieren. Dette innebærer at en lineær periodisering skal legges til grunn.

For andre ordninger må det vurderes konkret hvilke kriterier som gjelder for opptjening av pensjonsrettigheter.

I mange ordninger er betingelsene kun at man må være ansatt på pensjoneringstidspunktet, og dermed er det ingen opptjening av rettigheter underveis, og hele opptjeningen skjer på pensjoneringstidspunktet. IAS 19 angir imidlertid at ansattytelsene gir opphav til en forpliktelse selv om pensjonsytelsene er avhengig av fremtidig ansettelse. I så fall vil den regnskapsmessige opptjeningen skje lineært over perioden fra ansettelse til pensjoneringstidspunktet. I andre tilfeller kan det være spesielle regler i pensjonsavtalene som regulerer dette.

Teorieksempel 8.3: Opptjeningsperiode (1)
Anta en usikret pensjonsordning som gir rett til full pensjon etter 20 års ansettelsestid. Dersom en person blir ansatt når han er 35 år, vil han ha opptjent rett til full pensjon når han er 55 år. Han kan da slutte i selskapet og likevel få full pensjon ved oppnådd pensjonsalder. Etter IAS 19 skal opptjeningen i dette tilfellet gå over perioden frem til den ansatte er 55 år. Forventet pensjoneringstidspunkt vil bare påvirke verdimålingen av forpliktelsen og ikke periodiseringen.

Teorieksempel 8.4: Opptjeningsperiode (2)
En annen usikret pensjonsordning gir rett til pensjon fra og med 67 år på kr 20 000 per avlagte tjenesteår, dog minimum 300 000 og maksimum 500 000. Det er ingen opptjening av fripoliser i ordningen, og den ansatte må stå i stillingen til fylte 67 år for å ha rett på pensjon. En som blir ansatt når han er 45 år, vil få 22 års opptjeningstid og en pensjon på 440 000 som fordeles over opptjeningsperioden på 22 år. For en som blir ansatt når han er 40 år, vil 27 års opptjening gi 540 000 i pensjon, et ytelsesnivå som faller utenfor maksimumsnivået. Opptjening for denne ansatte starter først når vedkommende er 42 år etter IAS 19, da opptjening før dette ikke medfører ekstra pensjonsytelser. Dersom det ble opptjent fripoliser i ordningen, ville kostnaden derimot periodiseres over perioden fra vedkommende ble ansatt som 40-åring og frem til han var 65 år da ytelser etter fylte 65 år ikke vil medføre ekstra pensjonsytelser.

8.4.3 Hybridpensjon

Lov om tjenestepensjon bygger på elementer fra både foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven og omtales derfor ofte som en hybrid[1]. Det må vurderes konkret for den enkelte ordning om ordningen er å betrakte regnskapsmessig som

1 Se *Uttalelse fra NRS: Hvordan pensjonsordninger etter ny tjenestepensjonslov skal behandles regnskapsmessig (desember 2013)* på regnskapsstiftelsen.no, for ytterligere omtale.

en innskuddsordning eller en ytelsesordning. Når selskapet ikke garanterer for pensjonsytelsen utover innbetaling av månedlig beløp og ikke har aktuarmessig risiko for fremtidig ytelse eller investeringsrisiko for eiendelene, kan ordningen falle inn under definisjonen av en innskuddsordning. Lov om tjenestepensjon inneholder imidlertid en del valgmuligheter som vil innebære at enkelte ordninger må betraktes som ytelsesordninger.

8.4.4 Flerforetaksordninger

Pensjonsordninger kan være selskapsspesifikke ordninger eller flerforetaksordninger. En flerforetaksordning er definert som en ordning som gjelder flere selskaper hvor premiebetalingen fastsettes uten hensyn til hvilket selskap som sysselsetter de ansatte og hvor (eventuelle) pensjonsmidler fra selskapene slås sammen (IAS 19.8). Typisk kjennetegn ved flerforetaksordninger er kjønns- og aldersnøytrale premier og bidragene for det enkelte selskap er avhengig av demografiske faktorer for alle medlemmer i ordningen og ikke bare for egne ansatte. Avtalefestet pensjon (AFP) samt de offentlige tjenestepensjonene i Kommunal Landspensjonskasse (KLP), er eksempler på slike ordninger i Norge.

Skillet mellom innskuddsbaserte og ytelsesbaserte ordninger gjelder også for flerforetaksordninger. Dersom ordningen er innskuddsbasert, skal premien kostnadsføres når den påløper. Regnskapsføringen av ytelsesbaserte flerforetaksordninger skiller seg derimot noe fra regnskapsføringen av selskapsspesifikke ordninger. I en flerforetaksordning skal forpliktelsen beregnes for ordningen totalt sett (for alle selskapene som deltar) i samsvar med prinsippene for beregning av pensjonsforpliktelser for ytelsesbaserte ordninger. Det enkelte selskapet skal så innregne sin forholdsmessige andel av pensjonsforpliktelsen, pensjonsmidler og kostnad på samme måte som for andre ytelsesbaserte ordninger (IAS 19.33), men dersom det ikke foreligger tilstrekkelig eller pålitelig informasjon til å regnskapsføre ordningen på denne måten, føres den i stedet som en innskuddsordning. Det er to tilfeller hvor et selskap anses ikke å kunne identifisere sin andel av ordningens underliggende økonomiske stilling og resultat med tilstrekkelig grad av pålitelighet (IAS 19.36):

i. dersom selskapet ikke har tilgang til informasjon om pensjonsordningen
ii. dersom det ikke finnes et konsekvent og pålitelig grunnlag for å fordele forpliktelsen, pensjonsmidlene og kostnaden på det enkelte selskap

Selskaper kan følgelig ha vesentlige ytelsesordninger som ikke fremgår av selskapenes balanse og gode noteopplysninger blir viktig.

8.4.5 Pensjon fra folketrygden

Selskaper i Norge er forpliktet til å bidra med finansiering av folketrygden gjennom betaling av arbeidsgiveravgift. Folketrygden kan betraktes som en statlig plan («state plan») og etter IAS 19.43 skal selskaper regnskapsføre slik planer som flerforetaksplaner. Normalt regnskapsføres statlige ordninger som innskuddsordninger (IAS 19.45), og selskaper i Norge kan kostnadsføre arbeidsgiveravgiften løpende etter hvert som den påløper (se kapittel 5 for arbeidsgiveravgift på pensjonspremie og pensjonsutbetalinger).

8.4.6 Avtalefestet pensjon (AFP)

I Norge er det ulike AFP-ordninger for privat sektor, i kommunene og i staten. Alle ordningene er ytelsesordninger, men noen er flerforetaksordninger som regnskapsføres som innskuddsordninger fordi det ikke foreligger tilstrekkelig eller pålitelig informasjon til å regnskapsføre ordningene som ytelsesordninger (se ovenfor).

Det var for noen år tilbake stor debatt knyttet til regnskapsføringen av AFP-ordningen i privat sektor. Dette er en kollektiv ordning som omfatter flere hundre tusen ansatte i en rekke ulike selskaper, og ordningen er utvilsomt en flerforetaksordning. Per dags dato foretas det ingen beregning av totalforpliktelsen til ordningen, og informasjonen som vil være nødvendig for eventuelt å foreta en slik beregning, er ikke tilgjengelig for andre enn offentlige myndigheter. Så lenge selskapene ikke har tilgang til tilstrekkelig informasjon om ordningen, innregnes ordningen som en innskuddsordning.

Praksiseksempel 8.2 AFP

Orkla regnskapsførte i sitt 2022-regnskap sin AFP-ordning som innskuddspensjon:

AFP-ordningen er en flerforetaks ytelsesbasert pensjonsordning, men føres som en innskuddsordning i tråd med retningslinjer fra Finansdepartementet. Foretak som deltar i AFP-ordningen, er solidarisk ansvarlig for to tredeler av pensjonen som skal utbetales. Majoriteten av Orklas selskaper i Norge er tilknyttet AFP-ordningen. Premien for AFP har i 2022 vært 2,6 % av samlede lønnsutbetalinger mellom 1 og 7,1 ganger gjennomsnittlig grunnbeløp (G)

Kilde: Orkla ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 12.

8.4.7 Uførepensjon

Etter IAS 19 synes uførepensjon å falle utenfor pensjonsbegrepet. I IAS 19 listes ulike typer ordninger som inngår i kategorien *andre langsiktige ytelser til ansatte*, og i denne listen er uførepensjon nevnt. For uføreytelser som ikke er forsikret, og hvor størrelsen på uførepensjonen er uavhengig av opptjeningstiden, skal kostnadsføringen etter IAS 19 først skje på det tidspunktet en ansatt faktisk blir ufør. På det tidspunktet avsettes nåverdien av forventede fremtidige ytelser til vedkommende i regnskapet.

For uføreordninger med opptjening av rettigheter over ansettelsesperioden skal imidlertid forventede fremtidige utbetalinger beregnes, og disse skal diskonteres og periodiseres over forventet opptjeningstid.

Uføredekninger etter lov om foretakspensjon kan enten være rene forsikringsdekninger eller kombinerte uføreordninger som består av både et risikoelement og et spareelement i form av en fripolise (tilsvarende som for alderspensjon). For rene forsikringsdekninger dekker selskapets årlige premie med endelig virkning risikoen for konstatert uførhet det enkelte år. I praksis gjennomføres dette ved at livselskapet foretar et risikooppgjør hvert år, hvor årets innbetalte midler fra samtlige selskaper i slike ordninger samles og fordeles til de selskapene som faktisk har hatt uføretilfeller i året. Eventuelt overskudd eller underskudd overføres til eller fra medlemsselskapene som en del av risikoresultatet. Dette innebærer at den faktiske premien som netto belastes, tilsvarer en forholdsmessig andel av alle uføretilfeller i livselskapet det året. For rene forsikringsdekninger kostnadsføres derfor premien løpende.

For ordninger med spareelement vil det i tillegg til et risikooppgjør også være sparing i ordningen, som innebærer at ansatte som slutter, får med seg en fripolise for uførepensjon basert på antall opptjeningsår. En fripolise for uførhet innebærer at den ansatte vil få en uførepensjon, selv om uførheten inntreffer etter at arbeidsforholdet er avsluttet. For slike ordninger skal det gjennomføres aktuarberegninger for å fordele kostnaden over opptjeningstiden. Denne aktuarberegningen inkluderer alle kostnadene knyttet til ordningen, ikke bare spareelementet.

Hvis uførepensjoner derimot er en integrert del av en ytelsesbasert alderspensjonsordning, er det internasjonal praksis å behandle dette som en del av pensjonsordningen. Dersom pensjonsmidlene knyttet til pensjonsytelsen og opptjeningsbasert uføreytelse er atskilte eller enkelt kan skilles ut, anses det ikke å foreligge en felles ordning. Innregning av uføreytelser må i slike tilfeller skje i henhold til reglene om langsiktige ytelser til ansatte. Dette innebærer eksempelvis at dersom et selskap har en innskuddsbasert alderspensjon og en ytelsesbasert uføreytelse

med opptjening av fripolise, må det foretas en aktuarberegning av uføreytelsen som klassifiseres som andre langsiktige ytelser til ansatte.

8.5 Pensjon – måling

I pensjonsordninger som klassifiseres som innskuddsordninger blir det ikke innregnet noen pensjonsforpliktelse, og pensjonskostnaden bestemmes av pensjonspremien for perioden. Disse ordningene medfører med andre ord ikke spesielle måleproblemer for selskapene.

I pensjonsordninger som klassifiseres som ytelsesordninger skal selskapet balanseføre nåverdien av sine pensjonsforpliktelser og virkelig verdi av sine pensjonsmidler. Pensjonskostnaden tar utgangspunkt i periodens pensjonsopptjening mens eventuell pensjonspremie vil være innbetaling av pensjonsmidler. Ved innbetaling av pensjonspremie til et forsikringsselskap, vil det være forsikringsselskapet som foretar utbetalingene til pensjonistene. Disse utbetalingene vil redusere pensjonsforpliktelsen og pensjonsmidlene med samme beløp og vil ikke påvirke netto pensjonsforpliktelse.

Teorieksempel 8.5: Endring i balanseført pensjonsforpliktelse

Selskap A har en ytelsesordning hvor de betaler inn pensjonspremie til et forsikringsselskap. Følgende tabell viser selskapets avstemming av årets endring i netto balanseført pensjonsforpliktelse fra 300 (1 500 – 1 800) til 350 (1 650 – 2 000).

	Bank	Pensjonsmidler	Pensjonsforpliktelse	Pensjonskostnad
IB	1 000	1 500	-1 800	
Premie	-200	200		
Pensjonskostnad		50	-300	250
Utbetaling pensjon		-100	100	
UB	**800**	**1 650**	**-2 000**	**250**

Eksemplet viser også at periodens pensjonskostnad inneholder elementer utover økning av pensjonsforpliktelsen knyttet til periodens pensjonsopptjening. Dette kan være avkastning på pensjonsmidlene. Dersom pensjonskostnaden inneholder estimatavvik, vil denne delen av pensjonskostnaden presenteres som OCI.

Pensjonsmidler skal måles til virkelig verdi på balansedagen. Dersom pensjonsmidler er knyttet til en forsikringspolise («qualifying insurance policy»), er det verdien av forsikringspolisen som skal benyttet og ikke verdien av de underliggende eiendelene. I tillegg vil eventuelt pensjonspremiefond inngå i pensjonsmidlene. Dette vil være tilfellet for pensjonsordninger i norske livselskaper. Det eksisterer ikke et aktivt marked for omsetning av slike forsikringspoliser. En praktisk tilnærming

er å ta utgangspunkt i flytteverdien for å finne verdien av forsikringspolisen (NRS (V) *IAS 19 Ytelser til ansatte*, punkt 59). Pensjonsordninger i egen pensjonskasse ses ikke på som en forsikringspolise, og for verdsettelse av pensjonsmidler investert i pensjonskasser, skal de enkelte eiendeler i pensjonskassen måles til virkelig verdi.

Et selskap kan også opprette ytelsesordninger som ikke administreres av et forsikringsselskap, for eksempel driftspensjon som selskapet selv betaler ut når den ansatte har rett på pensjonsutbetalinger. Slike usikrede ordninger vil ikke ha innbetalte pensjonsmidler og balanseført pensjonsforpliktelse vil være lik brutto pensjonsforpliktelse.

Pensjonsforpliktelsen og pensjonsopptjening skal beregnes ved bruk av *påløpte ytelsers metode* («projected unit credit method»). Metoden er illustrert i eksempel 6.

Teorieksempel 8.6: Påløpte ytelsers metode

For å illustrere *påløpte ytelsers metode*, ser vi på et forenklet eksempel hvor et selskap har bare én ansatt som selskapet er forpliktet å yte pensjon til. Denne ansatte tjener opp sin pensjonsrettighet lineært over 5 år, og størrelsen på selskapets pensjonsforpliktelse vil være 500 000 om 5 år. Beløpet utbetales som et engangsbeløp på pensjoneringstidspunktet. Vi ser bort fra eventuell usikkerhet ved å estimere denne pensjonsforpliktelsen. Den ansatte vil følgelig årlig tjene opp 100 000 i pensjonsrettighet og selskapets pensjonsforpliktelse øker med 100 000 hvert år. Denne opptjeningen er imidlertid en nominell verdi, mens selskapet skal anvende nåverdi ved måling av pensjonsopptjeningen og pensjonsforpliktelsen i regnskapet. Dersom vi forutsetter en diskonteringsrente på 5 %, får vi da følgende beregninger for selskapets regnskapsføring av pensjonsforpliktelsen:

	Nåverdi ved utgangen av år x				
	år 1	**år 2**	**år 3**	**år 4**	**år 5**
Opptjent år 1	82 270	86 384	90 703	95 238	100 000
Opptjent år 2		86 384	90 703	95 238	100 000
Opptjent år 3			90 703	95 238	100 000
Opptjent år 4				95 238	100 000
Opptjent år 5					100 000
Forpliktelse	**82 270**	**172 768**	**272 109**	**380 952**	**500 000**
Endring = årets kostnad	82 270	90 498	99 341	108 843	119 048
Spesifikasjon av årets kostnad:					
Opptjening	82 270	86 384	90 703	95 238	100 000
Rente: IB forpliktelse x 5 %	0	4 114	8 638	13 605	19 048
Sum kostnad	**82 270**	**90 498**	**99 341**	**108 843**	**119 048**

I dette forenklede eksemplet øker altså selskapets pensjonsforpliktelse hvert år med årets pensjonsopptjening samt diskonteringseffekten som følger av at man kommer ett år nærmere tidspunktet for full opptjening.

Når man omtaler selskapets pensjonsforpliktelse i ytelsesordninger, ser man ofte at forkortelsene TBO, PBO og ABO blir brukt som betegnelse på pensjonsforpliktelsen. TBO («Total Benefit Obligation») referer til størrelsen på pensjonsforpliktelsen når den er fullt opptjent. PBO («Projected Benefit Obligation») er den til enhver tid opptjente delen av TBO hvor TBO er beregnet med utgangspunkt i forventet sluttlønn. ABO («Accumulated Benefit Obligation») tilsvarer PBO beregnet ut fra dagens lønn.

Ved regnskapsføring av ytelsesbaserte pensjonsordninger må en rekke aktuarmessige forutsetninger fastsettes for å beregne pensjonsforpliktelsene og pensjonskostnaden som skal regnskapsføres. Forutsetningene kan inndeles i økonomiske og demografiske forutsetninger. Nedenfor diskuterer vi noen av de viktigste forutsetningene. Ytterligere redegjørelse og kvantifiserte forslag til forutsetninger finnes i NRS (V) *Pensjonsforutsetninger* som oppdateres to ganger per år.

Praksiseksempel 8.3 NRS (V) Pensjonsforutsetninger

Følgende tabell viser NRS' kvantifiserte forslag for enkelte pensjonsforutsetninger per 31. desember i årene fra 2014 til 2023. Tallene er oppgitt i prosent. *FTPL* brukes som forkortelse for *foretakspensjonsloven*. De ulike typene pensjonsforutsetninger i tabellen kommenteres nærmere senere i dette kapitlet.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Diskonteringsrente (OMF)	2,3	2,5	2,6	2,4	2,6	2,3	1,7	1,9	3,0	3,1
Diskonteringsrente (statsobligasjon)	2,0	1,9	2,0	1,9	2,0	1,7	1,2	1,6	2,4	2,6
Gjennomsnittlig lønnsvekst inklusive karrieretillegg	2,75	2,50	2,50	2,50	2,75	2,25	2,25	2,75	3,5	3,5
Regulering av pensjon under opptjening i folketrygden	2,50	2,25	2,25	2,25	2,50	2,0	2,0	2,5	3,25	3,25
Pensjonsregulering for ordninger etter FTPL (max)	2,50	2,25	2,25	2,25	2,50	2,0	2,0	2,50	3,25	3,25
Pensjonsregulering for ordninger etter FTPL (min)	0	0	0	0,5	0,8	0,5	0	0	1,5	1,8

Pensjonsforutsetningene i tabellen er forholdsvis stabile de siste årene. Tilsvarende oversikt for perioden 2007–2014 ville vist større endringer i pensjonsforutsetningene i årene før 2014 enn det tabellen over viser for årene fra 2014. I kapitlet om diskonteringsrente nedenfor, vises utviklingen i forslag til diskonteringsrente for perioden 2010–2023.

Kilde: Basert på NRS (V) Pensjonsforutsetninger *hentet fra regnskapsstiftelsen.no.*

8.5.1 Diskonteringsrente

For mange pensjonsforpliktelser er det mange år til de skal gjøres opp, og ved balanseføring skal pensjonsforpliktelser måles til nåverdi ved å diskontere nominell verdi av pensjonsforpliktelsene med en diskonteringsrente. Selv mindre endringer i diskonteringsrenten kan ha vesentlig innvirkning på nåverdien av pensjonsforpliktelsene. En reduksjon i diskonteringsrenten vil øke nåverdien av pensjonsforpliktelsen. En økning i diskonteringsrenten har motsatt effekt.

Diskonteringsrenten skal fastsettes ut fra markedsrenter på balansedagen. Utgangspunktet er markedsrente på foretaksobligasjoner av høy kvalitet («high quality corporate bonds»). I mangel av et likvid marked («deep market») for foretaksobligasjoner av høy kvalitet krever IAS 19.83 at det tas utgangspunkt i statsobligasjonsrenten, eventuelt med et tillegg for løpetid. Det er en alminnelig oppfatning at begrepet «high quality corporate bonds» viser til selskap med klassifisering AA i henhold til Standard & Poors kredittratingsystem, eller lignende. Historisk har norske selskaper ikke oppnådd slik klassifisering, og norske selskaper har vært henvist til å benytte statsobligasjonsrenten som grunnlag for å fastsette diskonteringsrenten for pensjonsforpliktelser.

Etter at det ble åpnet for dette i 2007 har det imidlertid vokst frem et marked for obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Dette er obligasjoner som utstedes av kredittforetak med spesiell sikkerhet i bolig eller annen eiendom, og er underlagt særlig tilsyn fra Finanstilsynet. NRS uttaler at den ikke kan avvise at renten på OMF-obligasjoner kan anvendes ved beregning av diskonteringsrenten[2]. NRS har ikke eksplisitt konkludert på at omsetningen i disse obligasjonene er tilstrekkelig i henhold til IAS 19s krav om at det skal være et likvid marked for obligasjonen. Denne vurderingen må selskapene gjøre selv. Praksis indikerer at de aller fleste norske selskaper anser dette markedet for å være tilstrekkelig likvid, og bruker OMF-renten. Noen selskaper har imidlertid valgt å fortsette med å bruke den norske statsobligasjonsrenten. Normalt vil OMF-renten være høyere enn statsobligasjonsrenten, og dermed vil pensjonsforpliktelsen bli lavere.

IAS 19 tar utgangspunkt i at de estimerte pensjonsutbetalingene for hver fremtidig periode diskonteres med en særskilt diskonteringsrente for den enkelte utbetalingsperioden. For en 67-årig mann i Norge med livsvarig pensjon, forventes det pensjonsutbetaling i ca. 20 år. I dette tilfellet, forutsatt årlige utbetalinger, er utgangspunktet da at det skal brukes 20 diskonteringsrenter for å finne nåverdien av pensjonsforpliktelsen. IAS 19.85 tillater imidlertid at selskapet diskonterer

2 NRS, *Redegjørelse for beslutningsgrunnlag for revidert Veiledning IAS 19 Ytelser til ansatte (13. desember 2012)*, hentet fra regnskapsstiftelsen.no

basert på én vektet gjennomsnittlig diskonteringsrente. Diskonteringsrenten skal reflektere løpetiden til pensjonsutbetalingene. For en ung person kan forventet tid til de siste pensjonsutbetalingene være mer enn 60 år. Gjennomsnittlig lengde på pensjonsforpliktelsen er ofte mellom 20 og 30 år, mens både OMF-rente og statsobligasjonsrente har vesentlig kortere løpetid. De lengste statsobligasjonsrentene i Norge har omtrent ti års løpetid. Man må følgelig justere observerbare renter for løpetid. NRS (V) *Pensjonsforutsetninger* gir veiledning for slik justering.

Praksiseksempel 8.4 Ekstrapolering av rentekurve

Orkla justerte i 2022-regnskaept diskonteringsrenten for å ta hensyn til pensjonenes lange løpetid:

Diskonteringsrenten i Norge blir fastsatt med utgangspunkt i obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Norsk Regnskapsstiftelse legger til grunn at OMFmarkedet representerer et tilstrekkelig dypt marked til å kunne brukes ved beregning av diskonteringsrenten. Orkla har valgt diskonteringsrente ut fra gjennomsnittlig løpetid på pensjonene i hvert selskap og i hver pensjonsordning. Der løpetiden er lenger enn 15 år, er OMF-rentekurven ekstrapolert med utgangspunkt i swaprenten.

Kilde: Orkla ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 12.

IAS 19.83 angir at det er markedsrenten på balansedagen som skal anvendes for å diskontere pensjonsforpliktelsen. Dette medfører at man i år med hyppige endringer i markedsrentene vil oppleve hyppige endringer i diskonteringsrenten og dermed også endringer i pensjonsforpliktelsen. En endring av diskonteringsrenten med 100 basispunkter vil typisk kunne endre pensjonsforpliktelsen med 15–25 %.

Praksiseksempel 8.5 Diskonteringsrente

Endringer i diskonteringsrenten medfører endringer i pensjonsforpliktelsen. Grafen nedenfor viser NRS' forslag til diskonteringsrente basert på statsobligasjonsrente for årene 2010–2023.

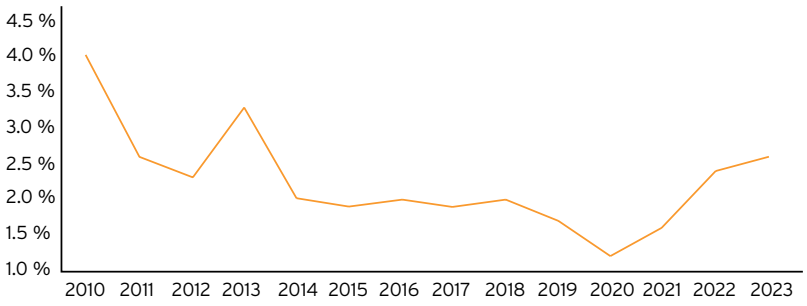

Kilde: Basert på NRS (V) Pensjonsforutsetninger *hentet fra regnskapsstiftelsen.no.*

8.5.2 Avkastning på pensjonsmidler

Diskonteringsrenten skal også legges til grunn for å beregne den avkastning på pensjonsmidlene som skal inngå i pensjonskostnaden. Dette følger av at IAS 19 krever at selskapene beregner en netto rentestørrelse basert på nettoforpliktelsen multiplisert med diskonteringsrenten. Det er med andre ord ikke nødvendig å estimere langsiktig forventet avkastning på pensjonsmidlene for selskap som avlegger regnskap etter IFRS.

8.5.3 Lønnsvekst

Regnskapsføring av pensjonsforpliktelser forutsetter at det estimeres en sluttlønn hvor dette er relevant for den fremtidige pensjonens størrelse (IAS 19.87). Lønnsvekst i denne sammenheng er vekst i pensjonsgrunnlaget. Lønnsvekst i form av bonus, opsjoner, naturalytelser og lignende som ikke inngår i pensjonsgrunnlaget, holdes utenfor. For planer hvor ytelsene ikke beregnes ut fra sluttlønn, er det ikke behov for å estimere lønnsvekst.

Estimert lønnsvekst skal ta utgangspunkt i de samme økonomiske antakelser som andre pensjonsforutsetninger som for eksempel diskonteringsrenten. Men mens diskonteringsrenten fastsettes ved å se hen til observerbare markedsrenter, må fremtidig lønnsvekst estimeres mer skjønnsmessig. I perioder hvor de lange rentene er lave, vil ikke dette automatisk medføre at langsiktig forventet lønnsvekst er tilsvarende lav.

NRS (V) *Pensjonsforutsetninger* gir veiledning til fastsettelse av lønnsvekst, og tallfester også forventet lønnsvekst for et typisk norsk selskap. Hvert enkelt selskap må imidlertid gjøre en vurdering av selskapets spesifikke lønnsøkning og den enkeltes normale karriereutvikling. Selv om de relative lønnsforskjellene og gjennomsnittlig lønnsutvikling på tvers av bransjer er stabile over et lengre tidsperspektiv, må man vurdere om det er spesifikke forhold for bransjen, selskapet eller enkelte ansatte som må innarbeides i estimatet for forventet lønnsvekst.

8.5.4 Regulering av pensjon under opptjening fra folketrygden

For pensjonsordninger hvor arbeidsgiver garanterer for en pensjon som relateres til sluttlønnen til den ansatte, er arbeidsgivers ansvar knyttet til differansen mellom folketrygdens ytelser og det avtalte nivået på pensjonsytelsene. Den løpende reguleringen av pensjon under opptjening påvirker nivået på forventede ytelser fra folketrygden, og dette påvirker dermed selskapets andel av pensjonsforpliktelsen. En høy regulering vil derfor isolert sett medføre at selskapets pensjonsforpliktelse

reduseres. Reguleringen fastsettes årlig av Stortinget gjennom G-regulering og skal justeres i takt med den generelle lønnsutviklingen. Den faktiske G-reguleringen har de siste årene omtrent tilsvart lønnsutviklingen. Det er gitt politiske signaler om at G-reguleringen skal følge den generelle lønnsutviklingen i samfunnet. Det kan derfor være rimelig at forventet regulering av pensjon fra folketrygden settes lik forventet lønnsvekst justert for forventede karrieretillegg.

8.5.5 Pensjonsregulering

Forutsetningen om pensjonsregulering må bygge på en konkret vurdering av de vilkår som er avtalt i den aktuelle pensjonsordning. Foretakspensjonsloven inneholder både minimums- og maksimumsbestemmelser for pensjonsregulering og ulike pensjonsordninger kan være ulikt utformet med tanke på pensjonsregulering. Offentlige tjenestepensjonsordninger har egne bestemmelser for pensjonsregulering. Det er den pensjonsregulering som er avtalt for hver ordning som legges til grunn for beregning av pensjonsforpliktelsene. Det kan også være at det foreligger praksis, tidligere disponeringer eller andre omstendigheter som tilsier at selskapet har etablert en berettiget forventning om et nivå på reguleringen. Det må da foretas en konkret vurdering av om det forventede reguleringsnivået skal legges til grunn.

8.5.6 Frivillig avgang

Estimatet på forutsetningen om frivillig avgang angir sannsynligheten for at arbeidstakere i fremtiden frivillig vil avslutte sitt arbeidsforhold før pensjonsalderen. I utgangspunktet vil en økning i omfanget av frivillig avgang redusere pensjonsforpliktelsen. Også i sikrede ordninger hvor den ansatte får fripolise for opptjente pensjonsrettigheter, vil forutsetningen påvirke den regnskapsmessige pensjonsforpliktelsen siden den tar hensyn til fremtidig lønnsvekst som ikke er del av fripolisen.

Det er ikke urimelig å legge til grunn at frivillig avgang avtar med stigende alder. Enkelte selskaper forutsetter en årlig frivillig avgang på 5 % opp til 50 år og deretter null. For mange selskaper er dette ikke tilstrekkelig. Mange bedrifter har erfaringer med at den årlige avgangen kan utgjøre 5–15 % avhengig av alder og utdanning for arbeidsstyrken. Hovedpoenget her er at det må gjøres konkrete vurderinger i det enkelte selskapet. Det bør utarbeides en statistikk over frivillig avgang for de ulike aldersklassene som kan benyttes som utgangspunkt for å fastsette denne forutsetningen. Det må vurderes hvorvidt det bør fastsettes ulike forutsetninger om frivillig avgang basert på alder og/eller grupper av ansatte.

8.5.7 Uttakstilbøyelighet AFP i offentlig sektor

AFP i offentlig sektor dekker tidsperioden 62–67 år. Dersom den ansatte ikke velger å fratre med AFP i denne perioden, vil forpliktelsen ikke komme til utbetaling. Det må derfor fastsettes en sannsynlighet for at den ansatte tar ut pensjon og ved hvilken alder. Sannsynligheten kan variere mellom bransjer og selskaper.

Teorieksempel 8.7: Selskapsspesifikke forhold som påvirker uttakstilbøyelighet
AFP-pensjonen beregnet i prosent av lønn, reduseres relativt sterkt ved økende lønn. Ved høyere lønn blir inntektsbortfallet betydelig, og dette må antas å trekke i retning av lavere uttakshyppighet.

8.5.8 Fleksibelt uttak av alderspensjon

I folketrygden kan alderspensjonen tas ut fra det tidspunktet den enkelte bestemmer fra fylte 62 år. I tillegg til valg av tidspunkt fra 62 år, kan den enkelte velge hvor mye pensjon vedkommende vil ta ut til enhver tid. Laveste uttaksgrad er 20 % uttak av pensjon. Uttaksgraden kan endres underveis. Det kan videre opptjenes nye pensjonsrettigheter selv om pensjonsuttaket er påbegynt. Grense for videre opptjening er 75 år. Forutsetningene om disse faktorene vil påvirke fastsettelsen av forventet regnskapsmessig opptjeningsperiode og utbetalingsperiode.

8.5.9 Dødelighets- og uføreestimater

Dødelighets- og uføreestimater vil påvirke estimert pensjonsforpliktelse: Dødsrisiko påvirker ektefelle- og barnepensjon, overlevelsesrisiko påvirker lengden på perioden for pensjonsutbetaling, og uførerisiko påvirker uførepensjon og premiefritak. I utgangspunktet skal man ta hensyn til selskapsspesifikke forhold som påvirker disse risikoene dersom det enkelte selskapet har det kontraktsmessige ansvaret for pensjonen til den enkelte pensjonist i hele levealderen, selv om administrasjonen av ordningen er satt bort. Det har vært vanlig å bruke standardiserte tariffer som for eksempel dødelighetsgrunnlaget K2013.

8.5.10 Estimatavvik

Endringer i de aktuarmessige forutsetningene fører til regnskapsmessig tap eller gevinst som skal føres mot OCI. Se omtale nedenfor i kapitlet om presentasjon.

8.5.11 Arbeidsgiveravgift

IAS 19 definerer pensjonsytelser til å være de ytelsene som de ansatte mottar. Arbeidsgiveravgift er et direkte resultat av betalte pensjoner eller pensjonspremier, men de ansatte mottar naturlig nok ikke arbeidsgiveravgiften. Et viktig spørsmål er derfor om arbeidsgiveravgift er omfattet av begrepet pensjonsytelser etter IAS 19.

Arbeidsgiveravgift må betales ved innbetaling av premie eller ved utbetaling av pensjonsytelser. Det vil derfor i utgangspunktet påløpe en forpliktelse til å betale arbeidsgiveravgift på forskjellen mellom pensjonsforpliktelsen og pensjonsmidlene. Det har vært norsk praksis å avsette for fremtidig forpliktelse til å betale arbeidsgiveravgift med grunnlag i netto pensjonsforpliktelse som er innregnet i balansen (NRS (V) *IAS 19 Ytelser til ansatte*, punkt 63). Den påløpte arbeidsgiveravgiften vil da være å anse som en del av pensjonsforpliktelsen, men kan presenteres på egen linje i pensjonsnoten.

Det vil knytte seg usikkerhet til beregningen av faktisk påløpt arbeidsgiveravgift. Bakgrunnen for dette er at det kun skal betales arbeidsgiveravgift på innbetalt premie og ikke på avkastning av pensjonsmidler. Tilsvarende gis det ikke fradrag for rentekostnaden på pensjonsforpliktelsen. Siden forventet avkastning på pensjonsmidler normalt sett er høyere enn diskonteringsrenten, vil deler av pensjonsforpliktelsen bli dekket gjennom den fremtidige avkastningen på pensjonsmidler som overstiger renten på forpliktelsen, og ikke gjennom innbetaling av pensjonspremie. Ved å beregne påløpt arbeidsgiveravgift på nettoforpliktelsen vil derfor forpliktelsen bli overvurdert. I praksis vil det likevel ofte være en tilstrekkelig god tilnærming å beregne påløpt arbeidsgiveravgift på nettoforpliktelsen, men av og til kan det være behov for å gjøre en nærmere analyse av faktisk påløpt arbeidsgiveravgift knyttet til pensjonsforpliktelsen.

I tilfeller hvor pensjonsmidlene er større enn pensjonsforpliktelsen, har selskapet enten «forskuddsbetalt» arbeidsgiveravgift knyttet til tidligere betalte premier, eller generert overskudd på pensjonsmidlene som det ikke skal betales arbeidsgiveravgift på. Dette vil i begge tilfeller innebære fordeler for selskapet ved at fremtidig pensjonsopptjening dekkes gjennom trekk fra pensjonsmidlene som ikke utløser arbeidsgiveravgift i motsetning til ved innbetaling av premie. Forskuddsbetalt arbeidsgiveravgift beregnes av overfinansieringen og balanseføres forutsatt at selve overfinansieringen oppfyller kriteriene for det. Hvis selskapet har planer om å tilbakeføre pensjonsmidler fra pensjonsordningen, skal arbeidsgiveravgiften imidlertid ikke balanseføres, da den ikke vil bli refundert ved tilbakeføringen. Merk at premiebetaling og tilskudd til kollektiv tjenestepensjonsordning som er offentlig eller omfattes av skatteloven § 6-46 ikke inngår i grunnlaget for den midlertidige ekstra arbeidsgiveravgiften som ble innført med virkning fra 1. januar 2023 og som også er vedtatt å gjelde for 2024.

8.6 Pensjon – planendringer, avkorting og oppgjør

Ved endringer i betingelsene i en pensjonsplan vil den påløpte forpliktelsen bli endret. Slike planendringer skal etter IAS 19 resultatføres da de er knyttet til tidligere perioders pensjonsopptjening («past service cost»). Dette omfatter også innføring av nye pensjonsplaner. Det samme gjelder en vesentlig avkorting i en pensjonsplan («curtailment»), for eksempel ved nedbemanninger[3].

En planendring kan enten være positiv (økning i forpliktelsen) eller negativ (reduksjon i forpliktelsen). Ved beregning av pensjonsforpliktelsen vil det være viktig å skille mellom effekter som er estimatavvik (som skal mot OCI) og hva som er planendringer (som skal over resultatet).

En vesentlig reduksjon i pensjonsforpliktelsen skjer ofte i sammenheng med restrukturering av selskapet. Effekten av planendringer og avkortinger innregnes på det tidligste tidspunktet av (i) når endringen eller avkortingen skjer og (ii) når selskapet innregner de tilknyttede restruktureringsavsetningene i henhold til IAS 37 (IAS 19.103).

Oppgjør av en pensjonsplan («settlement») er en transaksjon som eliminerer den fremtidige pensjonsforpliktelsen knyttet til ordningen. Dette kan skje gjennom en endring i en avtale eller gjennom en aktiv handling som endrer en selvpålagt forpliktelse. Slike endringer kan omfatte hele eller deler av en pensjonsordning. I forbindelse med oppgjør av en ordning må selskapet ofte betale et beløp for avviklingen, men en ordning kan også gjøres opp uten at det må foretas en betaling. Ved slike avviklinger vil det etter lov om foretakspensjon bli utstedt fripoliser til de ansatte. Dette innebærer at store deler av midlene i ordningen går med til dette. I tillegg kan det bli behov for ytterligere innbetaling av midler, eller det kan være midler igjen i ordningen som blir utbetalt. Nettoeffekten av dette blir resultatført når avviklingen av ordningen skjer. I praksis vil ofte oppgjør av en ytelsesordning først vedtas for eksempel på høsten, og deretter gjennomføres med virkning fra 1. januar påfølgende år. Regnskapsføring av effekten skjer da når det er inngått en endelig avtale om oppgjøret. I prinsippet er dette da først en avkorting («curtailment»), og deretter et endelig oppgjør. Prinsippene om tidspunktet for restruktureringsavsetninger i IAS 37 kan ofte benyttes analogt for å fastsette tidspunktet

3 IASB publiserte i 2018 endringer i IAS 19 som adresserte regnskapsmessig behandling ved planendringer, avkorting eller oppgjør av pensjonsordning som skjer i løpet av en regnskapsperiode. Endringene i IAS 19 medfører at foretaket må anvende *de oppdaterte* aktuarielle forutsetningene ved beregning av *periodens kostnad ved pensjonsopptjening* og *netto rente* for den gjenværende delen av regnskapsperioden. En skal med andre ord ikke benytte forutsetningene ved begynnelsen av året slik IAS 19 generelt krever.

for regnskapsføring. I mange tilfeller innebærer dette at beslutningen om avvikling av pensjonsordninger gjøres i ett år, og selve avviklingen og utstedelse av fripoliser skjer i det påfølgende året.

I privat sektor har de fleste norske selskaper endret pensjonsordning fra ytelsesbasert til innskuddsbasert pensjon. Gjennomføringen av dette kan skje på ulike måter, men dersom ordningen avvikles og alle aktive medlemmer flyttes over til innskuddspensjon, må selskapet ta pensjonsforpliktelsen ut av balansen. Effekten av dette resultatføres. Resultatføringen skjer på det tidspunktet avviklingen er endelig vedtatt og meddelt de ansatte. Dette innebærer ofte at resultatføringen skjer i perioden før avviklingen faktisk finner sted. Frem til tidspunktet for resultatføring av avviklingseffekten regnskapsføres den ytelsesbaserte pensjonsordningen på vanlig måte. Formålet med dette er å skille mellom de ulike komponentene av pensjonskostnader knyttet til den aktuelle perioden og hva som er effekten av avviklingen.

8.7 Pensjon – presentasjon

Nedenfor vil vi kort gå gjennom kravene til presentasjon av pensjon i balansen, i resultatregnskapet, i OCI og i notene.

8.7.1 Balansen

For innskuddsordninger er det i utgangspunktet ingen eiendeler eller forpliktelser som skal balanseføres. Det kan imidlertid oppstå balanseposter som følge av forskuddsbetalt pensjonspremie, påløpt, men ikke betalt pensjonspremie og lignende periodiseringsposter.

For usikrede ytelsesordninger vil det i utgangspunktet ikke foreligge pensjonsmidler og brutto pensjonsforpliktelse presenteres i sin helhet som forpliktelse. I enkelte usikrede ordninger kan det være avtalt at selskapet skal binde midler for pensjonsforpliktelsen. Slik binding kan kreve opplysning i note.

For sikrede ytelsesordninger foreligger både pensjonsmidler og pensjonsforpliktelser. Disse skal presenteres netto enten som eiendel eller som forpliktelse for hver ordning. Dersom selskapet har én ordning med netto pensjonsmidler og en annen ordning med netto pensjonsforpliktelse, skal disse ordningene i utgangspunktet ikke nettoføres, og selskapet vil ha både eiendel og forpliktelse i balansen knyttet til pensjonsordninger. Dersom man har juridisk rett til og intensjon om å anvende overskudd i en ordning til å dekke forpliktelse i en annen ordning, skal ordningene presenteres netto (IAS 19.131).

En stor del av pensjonsforpliktelsene og -midlene har et oppgjørstidspunkt langt frem i tid, og balansepostene blir i praksis klassifisert som langsiktige poster. Standarden tar ikke stilling til om det kan være aktuelt å skille ut en kortsiktig del (IAS 19.133).

8.7.2 Resultatregnskapet

For innskuddsordninger resultatføres pensjonspremien for perioden.

For ytelsesordninger skal kostnader ved pensjonsopptjening (servicekost) og netto rentekostnad/-inntekt resultatføres. Servicekost består av kostnad ved periodens opptjening, samt effekter av planendring, avkortning og oppgjør (se eget kapittel ovenfor). Netto rentekostnad/-inntekt er periodens økning i pensjonsforpliktelse som følge av diskonteringseffekt og periodens avkastning på pensjonsmidler. Disse to renteeffektene skal beregnes med utgangspunkt i samme rentesats, og netto rentekostnad/-inntekt beregnes ut fra netto pensjonsforpliktelse/-midler. Standarden er ikke til hinder for at netto rentekostnad/-inntekt klassifiseres som finanspost mens servicekost klassifiseres som driftskostnad. I praksis er det likevel vanlig at de klassifiseres sammen som del av pensjonskostnad under drift. Pris på administrative tjenester knyttet til forsikringskontrakten (administrasjonskostnader) er en del av pensjonskostnaden i resultatregnskapet.

8.7.3 OCI

For ytelsesordninger kan pensjonskostnaden inneholde estimatavvik. Begrepet *estimatavvik* brukes her som et noe upresist norsk begrep for «remeasurements of the net defined benefit liability (asset)». I følge IAS 19.127 omfatter begrepet aktuarmessige gevinster og tap, differansen mellom faktisk avkastning på pensjonsmidler og estimert avkastning (basert på diskonteringsrenten), samt eventuell effekt av eiendelstaket («asset ceiling»). Aktuarmessige gevinster og tap omfatter både endringer i forutsetninger fra måletidspunkt til måletidspunkt, og avvik i faktisk utvikling fra de langsiktige forutsetningene (erfaringsavvik). Estimatavvik skal ikke føres i det ordinære resultatregnskapet, men som en del av OCI, og skal ikke senere resirkuleres til resultatregnskapet. Standarden stiller ingen spesielle krav til klassifisering av estimatavvik innenfor egenkapitalen (IAS 19.BC100). I praksis er det mange som innregner det i posten *tilbakeholdte overskudd*.

Pris for forvaltning av midler knyttet til forsikringskontraktene (forvaltningsomkostninger), herunder pensjonsinnretningens risiko for avkastningsgarantien (pris på rentegaranti) skal innregnes som en reduksjon i avkastningen på pensjonsmidler, og vil dermed inngå i OCI.

Som beskrevet ovenfor vil arbeidsgiveravgift ofte bli beregnet ut fra netto balansestørrelser. Endring i balansestørrelse er påvirket både av elementer som er ført i resultatregnskapet og elementer som er ført over OCI. Bevegelsen i avsatt arbeidsgiveravgift må fordeles mellom det som skal gå over resultatet og det som skal mot OCI. Normalt vil det være tilstrekkelig å gjøre dette forholdsmessig.

Bestemmelsen om føring av estimatavvik over OCI gjelder bare for ytelsesordninger. Estimatavvik i andre pensjonsordninger og andre langsiktige ytelser til ansatte må føres i det ordinære resultatet (IAS 19.154). Dette kan for eksempel være aktuelt for en del uførepensjonsordninger. For pensjonsordninger hvor uføreytelsen er en integrert del av en ytelsesbasert pensjonsordning, herunder at det er helt eller delvis felles pensjonsmidler, skal uføredelen av den totale pensjonsordningen regnes som en pensjonsytelse og ikke som en separat uføreytelse. I slike tilfeller skal estimatavvik føres over OCI.

8.7.4 Noter

For innskuddsordninger er det beskjedne notekrav. Dersom det ikke fremgår av resultatregnskapet, må man opplyse om periodens pensjonskostnad, og det må opplyses om innskudd som vedrører selskapets nøkkelpersonell når det er påkrevd etter IAS 24 (IAS 19.53–54).

For ytelsesordninger er det svært omfattende notekrav i IAS 19, og i noen tilfeller kan det også være behov for å gi opplysninger utover de eksplisitte kravene i standarden (IAS 19.137). Omfanget av hva som faktisk rapporteres, må vurderes i forhold til hvor vesentlig pensjonsforpliktelsene er for det enkelte selskapet. Selv om IAS 19 stiller eksplisitte krav til noteopplysninger, trenger selskaper ikke gi disse opplysningene dersom informasjonen er uvesentlig (IAS 1.31).

Teorieksempel 8.8: Vesentlighet

Selskap A hadde tidligere en omfattende pensjonsnote for å beskrive sine ytelsesordninger i samsvar med IAS 19. Selskapet besluttet å avvikle ytelsesordningen og gå over til innskuddsordning for de aller fleste ansatte. Noen få ansatte har imidlertid fortsatt ytelsesordning, men omfanget av denne er uvesentlig og selskapet har følgelig redusert omfanget av sin pensjonsnote betraktelig.

For selskaper med vesentlige ytelsesordninger, kan pensjonsnoten bli omfattende (se *praksiseksempel* 8.6 nedenfor). IAS 19 inneholder atten paragrafer med krav til noteopplysninger. Det skal gis beskrivelser av de ulike pensjonsplanene i selskapet og hvilken risiko som er knyttet til disse. Beløpene i regnskapet skal forklares, og det skal gis en beskrivelse av hvordan pensjonsplanene kan påvirke selskapets fremtidige kontantstrømmer. Beregning av pensjonsforpliktelsen i ytelsesordnin-

ger inneholder en rekke skjønnsmessige forutsetninger, og det skal opplyses om vesentlige forutsetninger. For hver vesentlig forutsetning skal det også gis sensitivitetsanalyser som viser hvordan forpliktelsen og kostnadene ville blitt endret ved endring i disse forutsetningene.

For ytelsesbaserte flerforetaksordninger er det også egne noteopplysningskrav, spesielt for ordninger som regnskapsføres som om de var innskuddsbaserte (IAS 19.148).

Praksiseksempel 8.6: Pensjonsnote

Yara har flere typer pensjonsordninger i flere land. I årsregnskapet for 2022 strekte pensjonsnoten seg over 4 sider. Noten omfattet også andre langsiktige ytelser til ansatte, men det aller meste av noten vedrørte konsernets pensjonsordninger. Vi gjengir denne pensjonsnoten i sin helhet på de neste sidene.

1 Employee benefits

Yara International ASA has incurred obligations under a funded defined benefit plan. The pension plan was closed to new entrants in 2006 and employees below the age of 55 received a paid-up policy for previously earned benefit entitlements. The defined benefit plan was replaced by a defined contribution plan from the same date, which requires Yara International ASA to make agreed contributions when employees have rendered service entitling them to the contributions. Yara International ASA has no legal or constructive obligation to pay further contributions. This new plan applies to the future pension earnings of existing employees below the age of 55 in 2006 and all new employees. Pension liabilities for defined benefit plans also include certain unfunded obligations.

Other long-term employee benefits include a provision for jubilee benefits.

Yara International ASA is obliged to and does fulfill the requirements of the act regarding mandatory occupational pension scheme («Lov om obligatorisk tjenestepensjon»).

Defined benefit plans

The Company's net obligation in respect of defined benefit plans is calculated separately for each plan. The amount is an estimation of future benefits that the employees have earned in return for their service in current and prior periods- The benefit is discounted to determine its present value. and the fair value of plan assets is deducted. The discount rate is the yield at the balance sheet date on high quality corporate bonds or government bonds where no market for high quality corporate bonds exists. If the bond has a different maturity from the obligation, the discount rate is adjusted- Qualified actuaries using the projected credit unit method perform the calculations.

Past service costs arising from the amendment of plan benefits are recognized immediately in profit or loss. Remeasurement gains and losses are recognized as retained earnings through other comprehensive income in the period they occur and will not be reclassified to profit or loss in subsequent periods.

Defined contribution plans

Obligations for contributions to defined contribution plans are recognized as an expense in the income statement when employees have rendered services entitling them to the contributions. Prepaid contributions are recognized as an asset to the extent that a cash refund or deduction in future payments is available.

Other long-term benefits

The Company's obligation in respect of Other long-term benefits is the amount of future benefits that the employees have earned in return for their service in current and prior periods- The obligation is discounted based on the same principles as defined benefit plans.

Long-term employee benefit obligations recognized in the Balance sheet

NOK millions	2022	2021
Pension liabilities for defined benefit plans	(1,105)	(1,071)
Termination benefits and other long-term employee benefits	(9)	(9)
Surplus on funded defined benefit plan	372	476
Net long-term employee benefit obligations	(743)	(604)

Expenses for long-term employee benefit obligations recognized in the Income statement

NOK millions	2022	2021
Defined benefit plans	(39)	(37)
Defined contribution plans	(72)	(65)
Termination benefits and other long-term employee benefits	(10)	(8)
Net expenses recognized in the Income statement	(122)	(109)

Defined benefit plans, outlined

Yara International ASA is the sponsor of Yara Pensjonskasse. a funded pension plan which also covers employees of its subsidiary Yara Norge AS. Plan benefits are based on years of service and final salary levels. Determination of required annual contribution to Yara Pensjonskasse from each of the participating legal entities is defined by the bylaws of the pension fund. and is based on actuarial calculations. The distribution of pension costs to the participating entities is based on the same calculations. At 31 December 2022, the number of active participants in the funded defined benefit plan who were employed by Yara International ASA, was O and the number of retirees was 126. In addition, 364 current and previous employees of Yara International ASA have earned paid-up policies in the pension fund.

Yara International ASA participates in a multi- employer plan (AFP - «Avtalefestet pensjon») which entitles most of its employees the right to retire from the age of 62- Participating entities are required to pay an annual fee for each of its active employees. As the information required to account for this part of the plan as a defined benefit plan is not available from the plan administrator, it is accounted for as if it were a defined contribution plan. The provision for defined benefit plans includes however the calculatedobligation to pay a percentage of benefits paid to its employees who have chosen early retirement under this plan- A further defined benefit obligation is recognized to account for a gratuity offered by Yara International ASA to its employees who retire With the AFP scheme.

Norwegian employees at position level of department manager or above are members of an unfunded early retirement plan- The plan covers the period from age 65 to 67 With a defined benefit equal to 65 percent of final salary. From 2006 accrual of pension in this plan has been limited to a salary of 12G (i.e.. 12 times the Norwegian Social Security Base Amount, which from 1 May 2022 was NOK 111.477).

Effective I January 2015 Yara International ASA implemented changes to the early retirement schemes, both the AFP gratuity plan and the plan for early retirement from 65 to 67 for positions as department manager or above, in which all employees below age 50 were transferred to new contribution-based plans which offer increased contribution rates compared to the ordinary defined contribution plan, as well as compensation contributions, where applicable- Employees aged 50 or above retained their rights from the old plans, however, With the option to choose a transfer to the new contribution-based plans. As the compensation contribution plans are unfunded and Yara International ASA retains investment risk, they are accounted for as defined benefit plans.

Norwegian employees With salary above 12G as of 3 December 2015 are members of an unfunded plan which requires Yara International ASA to contribute for active plan members With an amount equal to 25 percent of pensionable salary in excess of 12G for each year of service, With the addition of annual return on the accumulated balance. The plan was closed to new members from 3 December 2015. As the plan is unfunded and investment risk is retained by Yara International ASA, the plan is included in the obligation for defined benefit plans.

Valuation of defined benefit obligations

The defined benefit plans are valued at 31 December using updated financial and demographical assumptions and taking into account relevant economic environment factors.

It is the opinion of the management of Yara International ASA that there is a suficiently deep market for high quality corporate bonds in Norway, which is therefore used as reference for determination of the discount rate. Normal assumptions for demographical and retirement factors have been used by the actuary when calculating the obligation. Estimated future mortality is based on published statistics and mortality tables. The actuary has used the K2013BE mortality table. According to K2013BE a current employee aged 45 today would be expected to live 25.4 years after reaching the retirement age of 65, whereas an employee aged 65 today would on average be expected to live 23.6 years.

The following financial assumptions have been applied for the valuation of liabilities (in %):

In petcentages	2022	2021
Discount rate	3.2	1.9
Expected rate Of salary increases	3.4	2.4
Future rate of pension increases	3.3	1.0

Actuarial valuations provided the following results:

NOK millions	2022	2021
Present value of unfunded obligations	(969)	(939)
Present value of wholly or partly funded obligations	(815)	(761)
Total present value of obligations	(1,784)	(1,700)
Fair value of plan assets	1,187	1.238
Social security on defined benefit obligations	(137)	(132)
Total recognized liability for defined benefit plans	(733)	(595)

Duration of liabilities at the end of the year:

Duration of liabilities (in years)	2022
Funded plan	13.0
Unfunded plans	9.0

Pension cost recognized in the Income statement

The assumptions used to value the defined benefit obligations at 31 December are used in the following year to determine the net pension cost. The discount rate is used to calculate the interest income from plan assets.

The following items have been recognized in the Income statement:

NOK millions	2022	2021
Current service cost	(23)	(22)
Administration cost	(2)	(2)
Social security cost	(6)	(5)
Payroll and related costs	(31)	(29)
Interest on obligation	(32)	(27)
Interest income from plan assets	23	20
Interest expense and other financial items	(8)	(7)
Total expense recognized in the Income statement	(39)	(37)

Sensitivity of assumptions

Measurement of defined benefit obligations and pension costs requires the use of a number of assumptions and estimates. Below table indicates the sensitivity of the most material financial assumptions applied to the defined benefit obligation, by showing the result from an increase or decrease in any one of the assumptions applied (all other assumptions held constant).

NOK millions	2022	2021
Actual valuation	(1,784)	(1,700)
Discount rate +0.5%	(1,692)	(1,613)
Discount rate –0.5%	(1,885)	(1,796)
Expected rate of salary increase +0.5%	(1,794)	(1,715)
Expected rate of salary increase –0.5%	(1,774)	(1,686)
Expected rate of pension increase +0.5%	(1,873)	(1,781)
Expected rate of pension increase –0.5%	(1,701)	(1,626)
Expected longevity +1 year	(1,846)	(1,761)
Expected longevity –1 year	(1,723)	(1,640)

Development of defined benefit obligations

NOK millions	2022	2021
Defined benefit obligation as of 1 January	(1,700)	(1,604)
Current service cost	(23)	(22)
Interest cost	(32)	(27)
Experience adjustments	(17)	(63)
Effect of changes in financial assumptions	(89)	(55)
Effect of changes in demographic assumptions	–	4
Benefits paid	74	67
Transfer of obligation (in)/out[1)]	3	–
Defined benefit obligation as of 31 December	(1,784)	(1,700)

1) This is an obligation for two employees that are now employed by Yara Clean Ammonia Norge AS.

Development of plan assets

NOK millions	2022	2021
Fair value of plan assets as of 1 January	1,238	1,161
Interest income from plan assets	23	20
Administration cost	(2)	(2)
Return on plan assets (excluding calculated interest income)	(45)	76
Employer contributions	8	15
Benefits paid	(35)	(32)
Fair value of plan assets as of 31 December	1,187	1,238

Yara Pensjonskasse (the pension fund) is a separate legal entity, independently governed by its Board of Directors. It is the responsibility of the pension fund's Board of Directors to determine the investment strategy, and to review the administration of plan assets and the funding level of the pension fund. If needed, Yara International ASA will be required to increase the capital buffer of the pension fund.

Yara International ASA's defined benefit plan obligations are inherently exposed to inflation risk, interest rate risk and longevity risk. The investment strategies of the pension fund ensure diversification of investments in order to keep market volatility risk at a desired level. The pension fund Board of Directors is targeting a satisfactory level of risk and return corresponding to the maturity profile of future pension benefit payments.

At the end of the year, the plan assets were invested as follows:

NOK millions, except percentages	2022	2022	2021	2021
Cash and cash equivalents	13	1%	1	-
Shares	451	38%	491	40%
Other equity instruments	169	14%	136	11%
Investment grade debt instruments	532	45%	586	47%
Properties	23	2%	24	2%
Total plan assets	1,187	100%	1,238	100%

Yara Pensjonskasse (the pension fund) does not hold any investments that do not have a quoted market price in an active market. Nor does it hold any financial instruments issued by Yara Group companies.

Contributions expected to be paid by Yara International ASA to the defined benefit plans for 2023 are NOK 47 million. The amount includes any premium to be paid to Yara Pensjonskasse and all benefits to be paid for unfunded plans.

NOK millions	2022	2021
Cumulative amount recognized directly in retained earnings pre-tax at 1 January	(222)	(172)
Remeasurement gains / (losses) on obligation for defined benefit plans	(106)	(114)
Remeasurement gains / (losses) on plan assets for defined benefit plans	(45)	76
Social security on remeasurement gains / (losses) recognized directly in equity this year	(4)	(11)
Cumulative amount recognized directly in retained earnings pre-tax at 31 December	(377)	(222)
Deferred tax related to remeasurement gains / (losses) recognized directly in retained earnings	83	49
Cumulative amount recognized directly in retained earnings after tax at 31 December	(294)	(173)

Kilde: Yara International ASA, Årsrapport 2022, note 1.

9. Aksjebasert betaling

9.1 Innledning

Flere selskaper velger å supplere de ansattes ordinære lønn med ulike former for kompensasjon knyttet til selskapenes økonomiske utvikling, herunder aksjeopsjoner. IFRS 2 omhandler alle transaksjoner med eksterne parter med oppgjør i aksjer eller andre egenkapitalinstrumenter (opsjoner og lignende), transaksjoner med kontantoppgjør hvor vederlagets størrelse er basert på verdiutviklingen i en underliggende aksje eller annet egenkapitalinstrument, eller ordninger hvor en av partene har rett til å kreve oppgjør i enten aksjer, andre egenkapitalinstrumenter eller kontanter. Standarden omfatter transaksjoner med alle som leverer tjenester eller varer til selskapet. Dette kan være ulike eksterne leverandører eller ansatte i selskapet.

De tjenester eller varer som leveres til selskapet skal innregnes som en kostnad eller eiendel i regnskapet. Ved innregning av tjenester fra ansatte, dvs. deres arbeidsinnsats, måles verdien av tjenesten basert på virkelig verdi av den aksjebaserte betalingen, for eksempel opsjonen eller aksjen den ansatte tildeles. Når et selskap kjøper tjenester eller varer fra eksterne måles vederlaget basert på virkelig verdi av tjenesten eller varen, så lenge denne kan måles pålitelig.

I denne artikkelen vil vi fokusere på aksjebasert betaling til ansatte. Selv om denne artikkelen særlig omtaler regnskapsføring av ansatteopsjoner, vil omtalen i all hovedsak også være relevant for aksjebasert betaling med oppgjør i andre egenkapitalinstrumenter, som for eksempel i aksjer.

Det sies gjerne at selskaper som tildeler opsjoner til å tegne aksjer som en del av avlønningen til ansatte, oppnår den fordel at selskapet kan avlønne de ansatte uten å måtte avgi kontanter. Dette kan være formålstjenlig for eksempel for oppstartsselskaper som forventer å ha begrenset med likviditet i en periode. Den negative effekten eller «kostnaden» ved slike ordninger bæres av investorene ved at de får sine eierposisjoner utvannet. Det er nettopp investorsiden som i sin tid presset på at disse kostnadene skulle fremgå av regnskapet. På den annen side argumenterte mange bedriftsledere sterkt mot at opsjoner til ansatte skulle kostnadsføres. Argumenter som har vært brukt mot at slike transaksjoner skal innebære en regn-

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

skapsmessig kostnad, har i hovedsak vært at dette ikke er en transaksjon mellom selskapet og de ansatte, men mellom aksjonærene og de ansatte.

Et sentralt formål med artikkelen er å redegjøre for hvordan betingelser i og endring av avtaler om aksjebasert betaling påvirker verdsettelse og innregning i regnskapet.

9.2 Virkeområde og definisjoner

IFRS 2 omhandler aksjebaserte betaling. Dette er transaksjoner hvor selskapet utsteder egenkapitalinstrumenter som vederlag for mottatte varer eller tjenester eller hvor det pådras en forpliktelse som er relatert til verdien av egenkapitalinstrumenter (såkalt aksjebasert betaling med oppgjør i kontanter). Bortsett fra enkelte spesifikke unntak i standarden vil IFRS 2 gjelde for alle transaksjoner hvor selskapet mottar ikke-finansielle eiendeler eller tjenester som vederlag for egenkapitalinstrumenter.

En aksjebasert betaling kan bli gjort opp av et annet konsernselskap (eller en aksjeeier i et konsernselskap) på vegne av det selskapet som mottar eller anskaffer varene eller tjenestene. Kravene i IFRS 2 får også anvendelse for et selskap som mottar varer eller tjenester når et annet selskap i samme konsern (eller en aksjeeier i et konsernselskap) har plikt til å gjøre opp den aksjebaserte betalingen eller har plikt til å gjøre opp en aksjebasert betaling når et annet selskap i samme konsern mottar varene eller tjenestene. Kostnadene relatert til aksjebasert betaling belastes det selskapet som mottar varene eller tjenestene.

Dersom et selskap pådrar seg en forpliktelse som er fastsatt på grunnlag av andre faktorer enn virkelig verdi av selskapets egenkapitalinstrumenter, og oppgjøret er i kontanter, faller forpliktelsen utenfor virkeområdet til IFRS 2. For eksempel vil en avtale om kontantbonus til en ansatt, hvor størrelsen på bonusutbetalingen er basert på regnskapsmessige resultater, være utenfor virkeområdet til IFRS 2. En slik bonusavtale vil være innenfor virkeområdet til IAS 19.

En transaksjon med en ansatt eller en annen part i dennes egenskap som aksjonær i selskapet anses ikke som aksjebasert betaling. Dersom et selskap for eksempel gir alle innehaverne av en bestemt aksjeklasse rett til å anskaffe flere aksjer til en kurs som er lavere enn virkelig verdi og en ansatt får en slik rett fordi vedkommende er eier av slike aksjer, er ikke det å få eller å utøve denne retten underlagt kravene i IFRS 2.

IFRS 2 gjelder ikke aksjebasert betaling knyttet til kjøp av finansielle eiendeler innenfor virkeområdet til IAS 32 eller IFRS 9 (IFRS 2.6). Tilsvarende omfatter ikke IFRS 2 egenkapitalinstrumenter utstedt i en virksomhetssammenslutning

i bytte mot kontroll over det overtatte selskapet. IFRS 3 gir veiledning om hvorvidt egenkapitalinstrumenter som er utstedt ved en virksomhetssammenslutning, er en del av overført vederlag i bytte for kontroll over det overtatte selskapet eller er en motytelse for fortsatt tjeneste som innregnes i perioden etter virksomhetssammenslutningen og derfor faller inn under virkeområdet til IFRS 2. Egenkapitalinstrumenter som er tildelt ansatte i det overtatte selskapet i deres egenskap som ansatte, for eksempel mot fortsatt levering av tjenester etter oppkjøpet, omfattes imidlertid av IFRS 2. Tilsvarende skal oppsigelse, utskiftning eller annen endring av en avtale om aksjebasert betaling på grunn av en virksomhetssammenslutning eller annen omstrukturering av egenkapital regnskapsføres i samsvar med IFRS 2.

Figur 9.1 under illustrerer enkelte viktige begreper knyttet til aksjebasert betaling. Disse begrepene er viktige for å redegjøre for sentrale forhold som påvirker verdsettelse og måling og vil bli benyttet videre i artikkelen og forklares under figur 9.1.

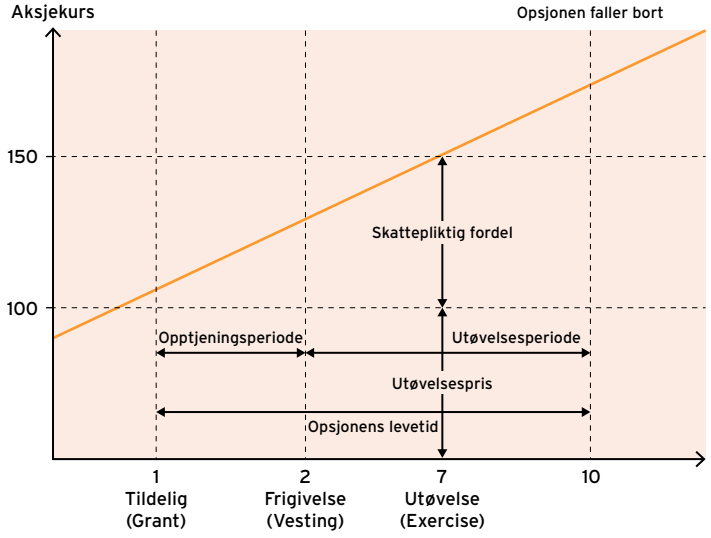

Figur 9.1 Viktige begreper knyttet til opsjonsordninger.

Tildelingstidspunkt («grant date»): Dette er det tidspunktet opsjonsordningen er vedtatt etablert og meddelt motparten (for eksempel de ansatte). Dersom vedtaket følger etter opprinnelig kommunikasjon av ordningen til motparten, og det er gjort endringer i betingelser i vedtaket, er tildelingstidspunktet den dagen de nye betingelsene kommuniseres til motparten. På dette tidspunktet er det etablert en felles forståelse av ordningen.

Innvinning («vesting»): Dette tilsvarer det tidspunktet betingelsene for å utøve opsjonen er oppfylt.

Innvinningsbetingelser («vesting conditions»): Dette er betingelser som avgjør om selskapet mottar de tjenestene som gir motparten rett til betaling, enten i form av egenkapitalinstrumenter eller kontanter, i en avtale om aksjebasert betaling. Innvinningsbetingelser er enten tjenestebetingelser («service conditions») eller inntjeningsbetingelser («performance conditions»). *Tjenestebetingelser* er krav om at motparten må levere sine tjenester i en nærmere angitt periode, eksempelvis gjennom krav om ansettelsestid. *Inntjeningsbetingelser* er krav om at motparten både må fullføre en nærmere angitt tjenesteperiode og at spesifiserte *inntjeningsmål* må oppfylles. Et eksempel på dette er krav om en definert økning i selskapets fortjeneste i en nærmere angitt periode kombinert med krav om at den ansatte leverer sine tjenester ut perioden. For at et inntjeningsmål sammen med en nærmere angitt tjenesteperiode skal betraktes som en inntjeningsbetingelse, skal inntjeningsmålet defineres ut fra selskapets (inkludert selskap innen samme konsern) egen virksomhet, eller verdien av selskapets egenkapitalinstrumenter. Inntjeningsmålet kan være knyttet enten til selskapets prestasjoner som helhet, en avdeling eller den ansattes egne prestasjoner.

Innvinningsbetingelser vil alltid innebære et krav om fremtidig tjenestetid (tjenestebetingelser). Dersom det ikke er knyttet betingelser om fremtidig tjenestetid, skal verdien av opsjonene kostnadsføres umiddelbart på tildelingstidspunktet. Innvinningsbetingelser, bortsett fra markedsbetingelser, skal ikke hensyntas ved estimering av den virkelige verdien av aksjene eller aksjeopsjonene på måletidspunktet, men hensyntas i stedet ved estimeringen av antallet egenkapitalinstrumenter som forventes innvunnet.

Markedsbetingelser («market conditions»): IFRS 2 definerer en markedsbetingelse som en betingelse som utøvelseskursen, innvinning eller utøvelse, er betinget av, og som er relatert til selskapets aksjekurs. Markedsbetingelser kan for eksempel være at de ansatte innvinner rett til opsjonene bare hvis den underliggende aksjekursen når et gitt nivå (som ikke nødvendigvis er det samme som utøvelseskursen), eller at den underliggende aksjen må ha en gitt utvikling i forhold til en aksjeindeks hvor selskapets aksje inngår. En markedsbetingelse vurderes i verdsettelsen og i enkelte tilfeller ved fastsettelse av innvinningsperioden. Ettersom slike betingelser vurderes i verdimålingen, skal kostnadsføringen av opsjonene gjennomføres uavhengig av om betingelsene til slutt faktisk oppnås eller ikke.

Det tas ikke hensyn til etterfølgende endringer med hensyn til markedsbetingelser, med mindre opsjonsordningen er klassifisert som kontantbasert.

Ikke-innvinningsbetingelser («non-vesting conditions»): Dette begrepet er ikke definert i IFRS 2, men brukes for å beskrive betingelser som hverken er en tjenestebetingelse eller en innvinningsbetingelse. Ikke-innvinningsbetingelser skal hensyntas i verdsettelsen av opsjonene. Et eksempel på ikke-innvinningsbetingelser er betingelser knyttet til selskapets resultatutvikling, omsetning eller produserte enheter, ubetinget av fremtidig ansettelsesperiode. Et annet eksempel er betingelser om gjennomføring av en børsnotering, salg av virksomheten, eller krav om at selskapets aksje har en avkastning som minst tilsvarer en aksjeindeks hvor selskapets aksje ikke inngår. Dersom slike betingelser betinger fremtidig ansettelsesperiode, vil det være å betrakte som en inntjeningsbetingelse som skal tas i betraktning ved periodiseringen av kostnaden, og ikke verdimålingen av opsjonen.

Betingelser som ikke er direkte relatert til selskapets prestasjoner, er også ikke-innvinningsbetingelser. IFRS 2 gir følgende eksempler på slike ikke-innvinningsbetingelser:

- Krav om fast månedlig sparing i innvinningsperioden
- Krav om at en råvareindeks når et definert nivå
- Begrensninger knyttet til omsetning av opsjoner som er innvunnet, eller en avtale om ikke å inngå arbeidsforhold med en konkurrent

Innvinningsperiode («vesting period»): Perioden mellom tildeling og innvinning.

Utøvelse («exercise»): Opsjonen utøves når innehaveren av opsjonen velger å anvende den, ved å betale utøvelsesprisen og overta det avtalte antallet aksjer.

Utøvelsesperiode: Dette er det tidsrommet innehaveren av en opsjon kan velge å utøve opsjonen. Utøvelsesperioden kan avhengig av avtalen være en fast dag, eller det kan være en periode fra innvinningstidspunktet og frem til bortfall av opsjonen hvor de ansatte når som helst kan velge å utøve opsjonene.

9.3 Innregning

IFRS 2 krever at virkningen av avtaler om aksjebasert betaling presenteres i resultatregnskapet og balansen (IFRS 2.1). Avtaler om aksjebasert betaling skal innregnes på det tidspunkt selskapet mottar varene eller tjenestene. Varene eller tjenestene som mottas, innregnes til virkelig verdi som en eiendel eller kostnad basert på den relevante IFRS-standarden.

Å regnskapsføre avtaler om aksjebaserte betalingstransaksjoner er ofte en krevende prosess, og innebærer gjerne komplekse vurderinger og flere usikre estimater. Ulike avtaler skal behandles ulikt i IFRS 2, for eksempel er oppgjørsform avgjø-

rende for hvordan en avtale om aksjebasert betaling skal innregnes og måles. Oppgjør i egenkapitalinstrumenter medfører at transaksjonen innregnes som innskudd av egenkapital. Ved kontantoppgjør innregnes transaksjonen som en forpliktelse.

I enkelte land, som i Norge, er selskapet etter lovgivningen ansvarlig for skattetrekk og innbetaling av inntektsskatt for den ansatte. Aksjebaserte betalingsordninger i slike land kan innebære et såkalt nettooppgjør i aksjer, som betyr at selskapet holder tilbake et antall aksjer til en verdi som tilsvarer skattetrekket. Et alternativ for den ansatte for å finansiere ekstra skattetrekk, ville vært å selge et tilsvarende antall aksjer. Slike ordninger regnskapsføres som egenkapitalbaserte i sin helhet dersom ordningen for øvrig er egenkapitalbasert.

Kriteriene som avgjør om en transaksjon skal klassifiseres som egenkapital eller forpliktelse er noe forskjellige fra kriteriene i IAS 32 (IFRS 2.BC110). Enhver ordning hvor oppgjør skjer i egenkapitalinstrumenter vil klassifiseres som egenkapitalbasert under IFRS 2. Dermed vil en aksjebasert betalingsordning til en ansatt, hvor oppgjøret skjer i et variabelt antall aksjer, klassifiseres som egenkapitalbasert under IFRS 2, selv om en slik kontrakt ikke hadde oppfylt egenkapitaldefinisjonen i IAS 32. Selv om reglene for klassifisering er ulike mellom IFRS 2 på den ene siden og IAS 32 og IFRS 9 på den andre, anvendes målereglene for egenkapital og gjeldsinstrumenter i IAS 32 og IFRS 9 også under IFRS 2. Når det gjelder innregning av kostnaden legges det til grunn en lineær metode med periodisering av kostnaden over innvinningsperioden.

Ulik innregning av aksjebasert betaling med oppgjør i egenkapital og kontanter innebærer at en aksjebasert betaling som har lik verdi for mottaker kan ha ulik resultateffekt og presenteres forskjellig i selskapets balanse. Dersom avlønningen klassifiseres som egenkapitalbasert og avlønningen innvinnes, er det verdien på tildelingstidspunktet som avgjør størrelsen på resultateffekten. Verdien av opsjonsordninger fastsettes på tildelingstidspunktet, og kun dette tidspunktet. Dette innebærer at aksjebasert betaling med oppgjør i egenkapitalinstrumenter som til slutt ikke har noen verdi for den ansatte like fullt skal resultatføres. Aksjebasert betaling som gjøres opp i kontanter reflekteres til virkelig verdi på balansedagen og samlet resultateffekt vil være lik mottakers gevinst på utøvelsestidspunktet.

Som diskutert ovenfor skal betingelser knyttet til hvorvidt en opsjonsrettighet kan utøves, enten tas i betraktning ved verdsettelsen, i periodiseringen av kostnaden, eller – for markedsbetingelser – både i verdsettelsen og i periodiseringen. Innvinningsbetingelser, altså tjenestebetingelser og inntjeningsbetingelser, samt markedsbetingelser i kombinasjon med tjenestebetingelser, definerer perioden den ansatte innvinner rett til å motta aksjeopsjonen (innvinningsperioden). Ikke-innvinningsbetingelser hensyntas utelukkende i verdsettelsen og kan også medføre at en ordning anses kansellert dersom den ansatte selv kontrollerer hvorvidt en ikke-innvinningsbetingelse innfris.

Et enkelt eksempel er en aksjebasert betalingsordning som krever at den ansatte blir i selskapet i en definert tjenesteperiode for at avtalen om aksjebasert betaling innvinnes. I dette tilfellet periodiseres kostnaden over denne tjenesteperioden. Et annet eksempel er en aksjebasert betaling som i tillegg til å ha en definert tjenesteperiode også har en definert inntjeningsbetingelse, for eksempel en definert økning i EBITDA. I dette tilfellet periodiseres kostnaden over estimert tid frem til inntjeningsbetingelsen innfris. Dette estimatet oppdateres løpende og påvirker kostnad som skal innregnes i perioden tilsvarende.

Markedsbetingelser hensyntas i verdsettelsen. Som diskutert i kapittel 9.2 kan den aksjebaserte betalingen, som følge av en markedsbetingelse, ha en ikke-fastsatt innvinningsperiode. Et eksempel på dette er at i tillegg til en definert tjenesteperiode må selskapets aksjekurs nå et definert nivå for at den aksjebaserte betalingen innvinnes. Perioden frem til denne aksjekursen oppnås må estimeres og kostnaden periodiseres over denne perioden. Estimatet på innvinningsperioden må samsvare med det estimatet som er benyttet i verdsettelsen på tildelingstidspunktet og skal ikke endres etter dette. Dersom faktisk innvinningsperiode viser seg å bli lengre enn det som opprinnelig er estimert skal kostnadsføring skje fullt ut for alle ansatte som oppfyller kravet til estimert innvinningsperiode. IFRS 2 omtaler ikke situasjoner hvor en markedsbetingelse som påvirker innvinningsperioden oppfylles tidligere enn estimert, men det legges da normalt til grunn at resterende kostnad skal tas umiddelbart, altså at kostnadsføringen akselereres. Dersom for eksempel markedsbetingelsen er at aksjekursen skal være på et definert nivå om 3 år, har avtalen om aksjebasert betaling en definert innvinningsperiode. Siden markedsbetingelsen er hensyntatt i verdsettelsen anses ordningen som innvunnet selv om den til slutt faktisk ikke innvinnes.

Tabell 9.1 Tabellen illustrerer hvordan tjenestebetingelser, inntjeningsbetingelser, markedsbetingelser og ikke-innvinningsbetingelser kan påvirke innregning og måling av aksjebasert betaling.

Betingelse	Verdsettelse	Periodisering av kostnad	Antall instrumenter som innregnes	Kansellering
Tjenestebetingelse		✓	✓	
Inntjeningsbetingelse		✓	✓	
Markedsbetingelse	✓	✓		
Ikke-innvinningsbetingelse	✓			✓

I IFRS 2 legges det opp til at verdien av tildelte aksjeopsjoner skal innregnes over innvinningsperioden. For aksjebasert betaling med oppgjør i egenkapitalinstrumenter er det verdien av aksjeopsjonen målt på tildelingstidspunktet som periodiseres over innvinningsperioden. For aksjebasert betaling som gjøres opp i kontanter

beregnes derimot virkelig verdi ved hver balansedag og akkumulert kostnadsført beløp over innvinningsperioden er basert på virkelig verdi av forpliktelsen målt på balansedagen, justert for gjenværende innvinningsperiode.

Estimat på antall opsjoner som forventes innvunnet, oppdateres ved hver regnskapsavleggelse. På denne bakgrunn er det ved anvendelsen av IFRS 2 sentralt å ha klart hvorvidt det skal tas hensyn til ulike betingelser ved verdsettelsen av opsjonene eller ved innregningen av kostnaden (periodiseringen).

Kostnadsføring av aksjebasert betaling skal kun skje i de tilfeller opsjonen faktisk er innvunnet.

Teorieksempel 9.1: Aksjeopsjon

En aksjeopsjon som skal gjøres opp i aksjer: Den akkumulerte regnskapsmessige kostnaden blir verdi per opsjon (P) multiplisert med antall opsjoner som faktisk innvinnes (Q). P justeres ikke i etterfølgende perioder, mens estimatet på Q oppdateres løpende.

Anta at et selskap deler ut 100 opsjoner og at hver opsjon på tildelingstidspunktet har en verdi på 30. Det forventes i utgangspunktet at alle de tildelte opsjonene innvinnes, og kostnadsføringen baseres på dette, noe som gir en total kostnad på 3 000. Senere viser det seg at 20 ansatte slutter og at kun 80 av totalt 100 opsjoner innvinnes. Kostnadsføringen endres da til 80 x 30 = 2 400.

Dersom en ikke-innvinningsbetingelse ikke oppfylles, skal dette i gitte tilfeller regnskapsmessig behandles som en kansellering. Vi kommer tilbake til dette i kapitlet om kansellering av opsjonsordninger med oppgjør i aksjer.

9.4 Måling

Målegrunnlaget avhenger av hvem som er selskapets motpart i transaksjonen. Hovedregelen i standarden er at målegrunnlaget er den virkelige verdien av mottatte eiendeler og tjenester. For transaksjoner med ansatte er målegrunnlaget imidlertid den virkelige verdien av de tildelte egenkapitalinstrumenter, eventuelt virkelig verdi av underliggende aksjeopsjon for ordninger som gjøres opp i kontanter. Bakgrunnen for dette er at det normalt er vanskelig å måle verdien av de tjenestene de ansatte leverer til selskapet.

Aksjebasert betaling til eksterne parter som leverer tjenester som i innhold tilsvarer det en ansatt ville ha gjort, for eksempel innleide vikarer eller konsulenter som utfører operative oppgaver for selskapet, behandles regnskapsmessig som aksjebasert betaling til ansatte. Dette innebærer at en måler verdien av den leverte tjenesten basert på verdien av egenkapitalinstrumentet og ikke levert tjeneste.

I ordninger hvor oppgjør skjer i, eller basert på, aksjer, er det aksjene som verdsettes direkte på grunnlag av markedsprisen for aksjene på tildelingstids-

punktet (IFRS 2.B2). Er oppgjøret i, eller basert på, opsjoner eller andre egenkapitalinstrumenter, vil verdsettelsen være mer krevende. Ansatteopsjoner skiller seg ofte fra ordinære opsjoner på en del områder. Dette vil kunne få betydning for verdsettelsen. Ansatteopsjoner kan som regel ikke utøves før bestemte betingelser knyttet til ansettelsesforholdet er oppfylt (innvinning), de kan ikke omsettes, og de må ofte utøves, eller går tapt, dersom den ansatte slutter i selskapet.

Å verdsette en avtale om aksjebasert betaling er krevende, både med tanke på hvilke avtalevilkår som skal tas i betraktning ved verdsettelsen og bruken av opsjonsprisingsmodeller ved ansatteopsjoner. For nye avtalevilkår eller nye avtaler må det vurderes hvorvidt en har endret en eksisterende avtale, erstattet en tidligere avtale med en ny eller inngått en ny avtale uavhengig av tidligere avtaler. Ulikt utfall i en slik vurdering kan gi store utslag med ulike regnskapsmessige konsekvenser.

Det er i IFRS 2 ikke angitt hvilke modeller som skal benyttes for verdsettelsen, men det er forutsatt at verdimålingen gjøres med utgangspunkt i anerkjente opsjonsprisingsmodeller som anvendes i praksis. Hovedprinsippet er at opsjonen skal verdsettes til det den ville blitt solgt for i et velfungerende opsjonsmarked, hensyntatt alle betingelsene i opsjonen (IFRS 2.19). Virkelig verdi, slik det er brukt i IFRS 2, har et noe annet innhold enn virkelig verdi som definert i IFRS 13. Avtaler som er innenfor virkeområdet til IFRS 2, er derfor utenfor virkeområdet til IFRS 13 (IFRS 2.6A).

En aksjeopsjons verdi består av egenverdi og tidsverdi. Den gevinsten som oppnås ved å utøve en opsjon på et gitt tidspunkt, betegnes opsjonens egenverdi. For en kjøpsopsjon er egenverdien differansen mellom kursen på den underliggende aksjen og utøvelseskursen. Egenverdien er null dersom aksjekursen er lik utøvelseskursen eller lavere.

Differansen mellom virkelig verdi av opsjonen og egenverdien betegnes tidsverdi. Verdien av en opsjon som ikke er forfalt, er alltid høyere enn egenverdien. Grunnen til at man er villig til å betale mer enn egenverdien for en opsjon, er det verdistigningspotensialet som er knyttet til en opsjon. På grunn av asymmetrien i opsjoner vil gevinstpotensialet alltid være større en tapspotensialet. Tidsverdien vil reduseres frem mot utøvelsestidspunktet og ved økt egenverdi.

IFRS 2 krever at minimum følgende seks variabler må hensyntas ved verdsettelsen: 1) gjeldende kurs på underliggende aksje, og 2) utøvelseskurs på opsjonen påvirker opsjonens egenverdi, mens 3) forventet volatilitet på underliggende aksje, 4) forventet utbytte på underliggende aksje, 5) risikofri rente i perioden frem til forventet utøvelse, og 6) opsjonens levetid påvirker tidsverdien (IFRS 2.B6). Dette er de grunnleggende prisingselementene til en ordinær opsjon.

Kurs på underliggende aksje og opsjonens utøvelseskurs har direkte innvirkning på gevinsten. Kurs på underliggende aksje minus utøvelseskurs utgjør opsjonens

egenverdi. Økt volatilitet i en aksje øker både potensiell gevinst og potensielt tap ved å eie aksjen. En opsjonsinnehavers tap er begrenset til en eventuell opsjonspremie. Dersom opsjonen er «in the money» ved utøvelse, vil en kunne ta ut hele gevinsten av en kursøkning på underliggende aksje.

Teorieksempel 9.2: Verdsettelse

Anta at en aksje har en verdi på 100 og det utstedes en opsjon med utøvelseskurs på 100. Dersom aksjen har lav volatilitet, kan vi anta at den etter ett år (opsjonens utøvelsestidspunkt) enten har økt i verdi til 105 eller sunket i verdi til 95. Ved verdistigning er opsjonen verdt 5 etter ett år, mens ved verdifall er opsjonen verdt 0 etter ett år. Dersom aksjen har høy volatilitet, kan vi anta at den etter ett år enten har økt i verdi til 140 eller sunket i verdi til 60. Ved verdistigning er opsjonen da verdt 40 etter ett år, mens den ved verdifall er verdt 0. Antar vi at sannsynligheten for økning/reduksjon i begge tilfellene er 50/50, og vi ser bort fra renteeffekter, ser en at verdien av opsjonen på en aksje med lav volatilitet er 2,5 (5 x 0,5 + 0 x 0,5), mens verdien av opsjonen på en aksje med høy volatilitet er 20 (40 x 0,5 + 0 x 0,5).

På samme måte øker verdien av opsjonen med økt forventet tid frem til en eventuell utøvelse. Jo lengre tid frem til utøvelse, desto større sannsynlighet er det for at volatilitet i kursen på underliggende aksje gir utslag i aksjekursen. Kombinasjon av volatilitet og tid frem til forfall er hovedelementene i en opsjons tidsverdi. Økt tid frem til utøvelse reduserer dessuten nåverdien av utøvelsesprisen, noe som gir økt opsjonsverdi. På samme måte økes opsjonsverdien med økt rente siden økt rente reduserer nåverdien av utøvelsesprisen. Dette er riktig fordi utøvelsesprisen diskonteres med en risikofri rente, mens forventet verdistigning på aksjen er tillagt en risikopremie. Økt rente gir dessuten høyere opsjonsverdi siden en renteøkning gir høyere kapitalkostnad ved å være innehaver av aksjen, noe som er alternativet til å kjøpe en opsjon. Å sitte på en rettighet til kjøp av en aksje gjennom en opsjon er mindre kapitalkrevende enn å inneha selve aksjen og dermed er også kapitalkostnaden lavere.

For en opsjonsinnehaver vil det normalt ikke lønne seg å utøve en opsjon før forfall fordi opsjoner alltid har positiv tidsverdi. Dersom det er behov for å realisere en eventuell gevinst før forfall, vil normalt det beste alternativet være å selge opsjonen. Siden en ansatteopsjon normalt ikke kan omsettes, faller dette alternativet bort. Alternativet vil da være å utøve opsjonen. Dette har innvirkning på opsjonens verdi ved at det påvirker forventet løpetid siden opsjonen utøves før forfall. Forventet utbytte i aksjen reduserer opsjonsverdien fordi opsjonsinnehaver ikke er berettiget til utbytte. For opsjoner som kan utøves før forfall (amerikanske opsjoner) kan dette fremskynde en eventuell utøvelse, fordi utbetaling av utbytte reduserer aksjekursen på kort sikt. En opsjonsinnehaver vil derfor kunne velge å utøve opsjonen rett før utbytteutbetaling, avhengig av forventet verdistigning i aksjen i perioden etter utbytte og siste mulige utøvelsestidspunkt.

9.4.1 Opsjonsavtaler med ansatte – oppgjør i egenkapitalinstrumenter

Verdien av egenkapitalbaserte opsjoner fastsettes på tildelingstidspunktet og vil ikke senere bli endret. Dette innebærer at kostnadsføringen ikke blir påvirket av om opsjonen øker eller synker i verdi etter tildelingen, eller er «out-of-the-money» (markedsverdien av aksjen er lavere enn opsjonens utøvelsespris) på utøvelsestidspunktet. Bakgrunnen for dette er at det er formuesoverføringen på tildelingstidspunktet som er vederlaget, for eksempel den ansattes arbeidsinnsats. Fra og med dette tidspunktet er deltakerne i opsjonsordningen i realiteten eiere av en andel av egenkapitalen i selskapet, ettersom de har rett til å ta del i en fremtidig verdistigning. Verdiendringer i opsjonen etter tildelingstidspunktet er derfor ikke en kostnad for selskapet, men noe de ansatte får (eller taper) i form av å være indirekte aksjonærer i selskapet.

I helt spesielle tilfeller kan opsjonene være av en slik art at det ikke er mulig å måle verdien på en tilstrekkelig pålitelig måte. Opsjonene skal da måles til egenverdien, det vil si forskjellen mellom markedsverdien av de underliggende aksjene og opsjonens utøvelseskurs på etableringstidspunktet. I slike tilfeller skal en ved hver regnskapsavleggelse måle opsjonenes egenverdi på nytt.

Praksiseksempel 9.1 Regnskapsføring av aksjebasert betalingsordning med egenkapitaloppgjør

Hafnia Ltd. opplyste i sitt årsregnskap for 2022 om prinsippet for regnskapsføring av sin aksjebaserte betalingsordning til ansatte. Selskapet beskrev at den virkelige verdien av egenkapitalinstrumentene fastsettes på tildelingstidspunktet og innregnes som kostnad med motpost i egenkapitalen over innvinningsperioden. Selskapet opplyste også at det er inntjeningsbetingelser knyttet til ordningen.

Share-based payment

During the financial years ended 31 December 2021 and 2022, the Group introduced Long Term Incentive Plan (LT IP) 2021 and LT IP 2022 respectively. Under this scheme, the grant-date fair value of equity-settled share-based payment arrangements granted to employees is generally recognised as an expense, With a corresponding increase in equity, over the vesting period of the awards. The amount recognised as an expense is adjusted to reflect the number of awards for which the related service and non-market performance conditions are expected to be met, such that the amount ultimately recognised is based on the number of awards that meet the related service and non-market performance conditions at the vesting date.

Kilde: Hafnia Ltd 2022, utdrag fra note 2.20.

Etterfølgende måling av opsjonsordning med oppgjør i aksjer

Markedsbetingelser og ikke-innvinningsbetingelser tas i betraktning ved verdimålingen av opsjonene på tildelingstidspunktet (IFRS 2.21-21A). Verdien av en egenkapitalbasert ordning endres ikke etter tildelingstidspunktet. Innvinningsbetingelser innbefatter krav til en fremtidig tjenestetid, og verdien av opsjonene periodiseres over innvinningsperioden. Det må da gjøres et estimat for hvor mange av de ansatte som vil oppfylle alle innvinningsbetingelsene i opsjonsavtalen. Verdien av det antall opsjoner som forventes å bli innvunnet, periodiseres lineært over innvinningsperioden. Estimatet på antall opsjoner som forventes innvunnet, må oppdateres for hver regnskapsavleggelse. Endringer i antallet må løpende hensyntas og effekten resultatføres. Blir antallet ansatte som slutter høyere enn det som opprinnelig var estimert, må kostnaden knyttet til disse reverseres.

Det vil være verdien fra tildelingstidspunktet av de opsjonene som faktisk blir innvunnet, som totalt sett skal kostnadsføres. Dersom opsjonene ikke blir utøvd fordi de er «out-of-the-money» på utøvelsestidspunktet eller fordi en annen betingelse knyttet til verdimålingen ikke blir oppfylt, vil det ikke skje noen reversering av kostnaden. For markedsbetingelser som er del av en inntjeningsbetingelse, skal estimatet på forventet innvinningsperiode være i samsvar med de forutsetningene som ble benyttet ved verdsettelsen av opsjonsavtalen på tildelingstidspunktet. Dette estimatet skal ikke senere oppdateres (IFRS 2.15). Dette innebærer at hvorvidt en slik markedsbetingelse som er del av en inntjeningsbetingelse oppfylles eller ikke, ikke er av betydning for den videre måling av kostnaden.

Følgende eksempel illustrerer regnskapsføringen av en enkel opsjonsordning til ansatte:

Teorieksempel 9.3: Regnskapsføring av opsjon

- Selskap A gir dets 500 ansatte 100 opsjoner hver. De ansatte må arbeide for selskapet over de kommende 3 årene for å ha rett til å utøve opsjonene
- Selskapet beregner markedsverdien av hver opsjon til å være kr 15 på tildelingstidspunktet
- Det er forventet at 20 % av de ansatte vil slutte før det har gått 3 år. Bare opsjoner til de 400 ansatte som forventes å innvinne opsjonene skal kostnadsføres
- Totalverdien er: 400 ansatte x 100 opsjoner x kr 15 = 600 000
- Kostnaden periodiseres likt over 3 år: 600 000 / 3 = 200 000 per år.

33 personer slutter hvert år, og det er ingen endringer i estimatet av hvor mange ansatte som faktisk vil innvinne opsjonene

År 1:	200 000
År 2:	200 000
År 3:	200 000
Sum kostnad/EK	**600 000**

Vi utvider eksemplet med følgende endringer:

- Ingen slutter i år 1, og nytt estimat i år 2 er at 450 personer vil innvinne rett til opsjonene
- Nytt estimat i år 2 medfører en total kostnad på 450 ansatte x 100 opsjoner x kr 15 = kr 675 000
- Kostnad per år = 225 000

År 1:	200 000
År 2 (225 000 pluss 25 000 i estimatendring kostnad år 1):	250 000
År 3:	225 000
Sum kostnad/EK	**675 000**

Vi utvider eksemplet ytterligere med følgende endringer:

- 75 personer slutter i løpet av år 1 og nytt estimat for antall personer som innvinner opsjonene er 375
- Totalverdi av opsjonene 375 ansatte x kr 15 x 100 opsjoner = 562 500
- Årlig kostnad 562 500 / 3 = kr 187 500
- I år 2 slutter 15 personer og nytt estimat for antall personer som innvinner opsjonene er 395
- Totalverdi av opsjonene 395 ansatte x kr 15 x 100 opsjoner = 592 500
- Årlig kostnad 592 500 / 3 = 197 500. Etter to av tre år skal samlet kostnad derfor være 2 x 197 500 = 395 000. Siden selskapet hadde kostnadsført 187 500 i år 1 blir kostnaden i år 2 207 500 (395 000 – 187 500).
- Ingen slutter i løpet av år 3 og faktisk antall personer som innvinner opsjoner er 410
- Totalverdi av opsjonene 410 ansatte x kr 15 x 100 opsjoner = 615 000
- Årlig kostnad 615 000 / 3 = 205 000. Siden selskapet etter år 2 hadde kostnadsført 395 000 blir kostnaden i år 3 220 000 (615 000 – 395 000).

År 1:	Opprinnelig kostnad	200 000	
	Endret estimat	**-12 500**	**187 500**
År 2:	Opprinnelig kostnad	187 500	
	Endret estimat år 2	10 000	
	Endret estimat tidligere år	**10 000**	**207 500**
År 3:	Opprinnelig kostnad	197 500	
	Endret estimat år 3	7 500	
	Endret estimat tidligere år	**15 000**	**220 000**
Sum kostnad/EK			**615 000**

Opsjonsavtaler som måles basert på opsjonens egenverdi

I de sjeldne tilfeller hvor det ikke er mulig å måle virkelig verdi av en opsjonsavtale på en tilstrekkelig pålitelig måte, skal selskapet som nevnt måle opsjonen til dens egenverdi (IFRS 2.24). Estimatet på opsjonens egenverdi skal oppdateres ved avslutningen av hver regnskapsperiode. Dette innebærer at selskapet løpende må estimere forskjellen mellom markedsverdien av de underliggende aksjene og opsjonens utøvelseskurs. Kostnaden skal periodiseres over forventet innvinningsperiode.

Dersom opsjonens egenverdi reduseres som følge av at verdien av underliggende aksje synker, skal tidligere kostnadsføring reverseres tilsvarende. Dette innebærer at den akkumulerte kostnaden over innvinningsperioden er virkelig verdi av opsjonen på utøvelsestidspunktet. Ved kraftig vekst i aksjeverdien frem til utøvelsen kan dette innebære at de akkumulerte kostnadene blir høyere i slike tilfeller enn ved en måling av opsjonens virkelige verdi ved tildelingen. For opsjoner som ikke utøves, vil all tidligere kostnadsføring reverseres, selv om opsjonene hadde egenverdi ved tildelingen og/eller i innvinningsperioden.

9.4.2 Opsjonsavtaler med ansatte – oppgjør i kontanter

Førstegangsinnregning av opsjonsavtaler med ansatte med oppgjør i kontanter blir tilsvarende som for aksjebasert betaling med oppgjør i egenkapitalinstrumenter. Ved førstegangsinnregning er eneste forskjellen at for opsjonsavtaler med kontantoppgjør er motposten til kostnaden en forpliktelse og ikke egenkapital.

Opsjonsordninger med oppgjør i kontanter kan være definert slik at selskapet lover de ansatte at de skal motta penger på et fremtidig tidspunkt tilsvarende verdien av 100 aksjer, eller et beløp lik differansen mellom verdien av aksjen og kr 100. Det første eksemplet vil økonomisk sett tilsvare det å gi de ansatte 100 aksjer i dag med begrensninger i omsetteligheten i en gitt periode, mens det andre eksemplet er det samme som å gi de ansatte opsjoner med utøvelseskurs kr 100. En viktig forskjell er imidlertid at med en ordning med kontantoppgjør vil selskapet ha en reell forpliktelse til å betale ut kontanter i fremtiden. Slike ordninger skal derfor klassifiseres som kontantbaserte og selskapet innregner følgelig en forpliktelse i balansen. Akkumulert kostnadsføring vil tilsvare det beløpet som utbetales på oppgjørstidspunktet.

Siden den akkumulerte kostnadsføringen skal tilsvare det som faktisk blir utbetalt av kontanter, må forpliktelsen i slike ordninger til enhver tid reflektere virkelig verdi av forpliktelsen (eller mer presist den andelen av virkelig verdi av forpliktelsen som er innvunnet, siden forpliktelsen innvinnes over en gitt periode). Slike ordninger skal derfor måles til virkelig verdi basert på en opsjonsprisingsmodell ved tildelingen og deretter ved hver regnskapsavleggelse frem til ordningen gjøres opp. Verdiendringen av forpliktelsen regnskapsføres løpende som kostnad (eller kostnadsreduksjon).

Teorieksempel 9.4: Regnskapsføring av opsjon med kontantoppgjør

- Selskapet tilbyr dets 500 ansatte 100 opsjoner hver med kontantoppgjør
- Innvinningsperiode 3 år, og den ansatte velger å utøve opsjonene og motta utbetaling i år 5 basert på aksjekursen i år 5
- På tildelingstidspunktet har hver opsjon en verdi på kr 12

- Selskapet antar at 400 ansatte vil innvinne rett til opsjonene
- Verdien av opsjonene på tildelingstidspunktet er 400 ansatte 100 opsjoner kr 12 = 480 000
- Estimat for antall ansatte som innvinner rett til opsjoner er etter 1 år 420, etter 2 år 400 og de som faktisk innvinner opsjoner etter 3 år er 380
- Verdiutviklingen over innvinningsperioden og frem til oppgjør er slik:

	Virkelig verdi	Egenverdi
År 1:	Kr 14,40	
År 2:	Kr 15,50	
År 3:	Kr 18,20	Kr 15
År 4:	Kr 21,40	Kr 20
År 5:		Kr 25

År 1:	**Kostnad/forpliktelse: 420 ansatte x 100 x kr 14,40 x 1/3 =**	201 600
År 2:	Forpliktelse: 400 ansatte x 100 kr x 15,50 x 2/3 = Kostnad: 413 333 – 201 600 = 211 733	413 333
År 3:	Forpliktelse: 380 ansatte x 100 x kr 18,20= Kostnad: 691 600 – 413 333 = 278 267	691 600
År 4:	Forpliktelse: 380 ansatte x 100 x kr 21,40 = Kostnad: 813 200 – 691 600 = 121 600	813 200
År 5:	Kontant utbetaling fra selskapet: 380 ansatte x 100 x kr 25 = Kostnad: 950 000 – 813 200 = 136 800	950 000

Det er ikke uvanlig (særlig for aksjebasert betaling til ansatte) at enten selskapet selv eller motparten har rett til å velge hvorvidt det fremtidige oppgjøret skal skje i kontanter eller i aksjer, såkalte aksjebaserte ordninger med kontantalternativ. Det generelle prinsippet i IFRS 2 er at en aksjebasert betalingsordning med kontantalternativ skal regnskapsføres som:

a. En ordning med oppgjør i kontanter dersom selskapet har pådratt seg en forpliktelse til å gjøre opp i kontanter, eller
b. Som en egenkapitalbasert aksjebasert betalingsordning dersom en slik forpliktelse ikke foreligger

Motparten kan velge oppgjørsform

Dersom motparten (den ansatte) gis rett til å velge å motta aksjer i stedet for kontanter, vil dette normalt ha en positiv verdi for motparten. Denne merverdien knyttet til den ansattes valgmulighet er å anse som en opsjon til å motta aksjer. Dette er derfor et egenkapitalelement i det som i utgangspunktet er en gjeldsforpliktelse, og en har følgelig et kombinert instrument med både et kontant- og et egenkapitalelement. Merverdiens størrelse er imidlertid avhengig av blant annet egenskapene til den opprinnelige gjelden, og forholdet mellom antallet aksjer og gjeldselementet.

Teorieksempel 9.5: Verdi av opsjon til å motta aksjer

Et selskap avtaler at de ansatte skal få en bonus om ett år på kr 100 000, forutsatt at de arbeider i selskapet frem til det tidspunktet. De ansatte kan imidlertid om ett år velge heller å motta 1 000 aksjer i selskap Y. Dette kan sammenlignes med en helt ordinær konvertibel obligasjon. I slike tilfeller vil normalt opsjonselementet tilknyttet obligasjonen være betydelig, avhengig av hva 1 000 aksjer er verdt i dag sett i forhold til lånets hovedstol (altså opsjonens utøvelseskurs).

I et annet selskap kan de ansatte om 3 år velge å motta 100 aksjer eller et kontantvederlag som tilsvarer verdien av 100 aksjer. I slike tilfeller vil verdien av opsjonen til å velge aksjer (egenkapitalelementet) være tilnærmet lik null. Den eneste fordelen vil eventuelt være sparte transaksjonskostnader.

Et viktig prinsipp i regnskapsføringen av ordninger hvor motparten (den ansatte) kan velge oppgjørsform er at selskapet skal regnskapsføre den forpliktelsen det faktisk har påtatt seg («present obligation»), og at slike sammensatte finansielle instrumenter skal dekomponeres og de enkelte elementene behandles separat (IFRS 2.35). For ordninger hvor motparten kan velge om oppgjøret skal skje i kontanter eller i aksjer, må instrumentet dekomponeres og verdien av forpliktelsen og egenkapitalinstrumentet verdsettes og behandles individuelt. For ordninger hvor verdimålingen gjøres ved å verdsette vederlaget, må hele det sammensatte finansielle instrumentet verdivurderes. Dette gjøres ved først å beregne verdien av forpliktelsen uten egenkapitalelementet og deretter verdien av egenkapitalelementet. Verdien av egenkapitalelementet må fastsettes på grunnlag av forholdet mellom retten til å få aksjer og forpliktelsen. Verdien av egenkapitalelementet vil for eksempel være avhengig av om forpliktelsen skal gjøres opp i et nominelt beløp eller med utgangspunkt i den underliggende aksjeverdien. Summen av disse elementene er verdien av vederlaget som skal danne grunnlaget for regnskapsføringen.

Når de ulike elementene er verdsatt, skjer regnskapsføringen av dem på individuell basis. Dette innebærer at verdien av forpliktelseselementet løpende skal justeres etter prinsippet om ordninger med oppgjør i kontanter. Det vil si at regnskapsføringen skal skje til virkelig verdi uten å ta hensyn til egenkapitalelementet og med periodisering over innvinningsperioden med motpost mot forpliktelsen. Verdien av egenkapitalelementet skal imidlertid behandles som en ordinær opsjonsordning med oppgjør i aksjer, og beregnes derfor bare på tildelingstidspunktet og periodiseres over innvinningsperioden med motpost i egenkapital. Dersom motparten på oppgjørstidspunktet velger å gjøre opp ordningen med kontanter, regnskapsføres denne overføringen som en reduksjon av den balanseførte gjelden. Føringer mot egenkapital blir ikke reversert. Dersom motparten på oppgjørstids-

punktet velger å gjøre opp ordningen med oppgjør i aksjer, blir hele den balanseførte forpliktelsen overført til egenkapitalen. Total økning av egenkapital blir derfor lik virkelig verdi av forpliktelsen på oppgjørstidspunktet pluss verdien av egenkapitalelementet på tildelingstidspunktet. Dersom de ansatte hverken mottar penger eller aksjer fordi verdien av aksjene er lavere enn den avtalte utøvelseskursen, skal den balanseførte forpliktelsen reverseres. Føringer mot egenkapital skal imidlertid ikke reverseres. Hvis de ansatte hverken mottar penger eller aksjer, fordi ordningen ikke blir innvunnet og dette skyldes betingelser det ikke er tatt hensyn til i verdsettelsen av instrumentet, for eksempel betingelser knyttet til omsetning eller resultat sammen med krav til fremtidig tjenesteperiode, skal både føringer mot egenkapital og forpliktelse reverseres.

Teorieksempel 9.6: Regnskapsføring av opsjon hvor den ansatte kan velge oppgjørsform

Selskapet gir dets ansatte rett til å velge mellom et kontantoppgjør tilsvarende 1 000 aksjer eller å motta 1 200 aksjer.

- Oppgjør vil skje om 3 år og forutsetter at de ansatte står i stillingene i denne perioden
- Velges aksjer må disse holdes i ytterligere 3 år før de kan avhendes
- Verdien av opsjonen er estimert til kr 48 (hensyntatt ulempen ved at aksjene ikke kan selges på 3 år)
- Verdien av aksjen utvikler seg som følger over perioden

	Aksjeverdi
År 0:	50
År 1:	52
År 2:	55
År 3:	60

- Ved utgangen av år 3 er det den enkelte ansatte som velger mellom å motta pengene, eller aksjene
- Verdien av opsjonen på tildelingstidspunktet er totalt kr 57 600 (1 200 x 48)
- Verdien av kontantalternativet på tildelingstidspunktet er kr 50 000 (1 000 x 50)

Merverdien som skyldes at ordningen inneholder et egenkapitalelement er derfor 7 600 (57 600 – 50 000).

År		Kostnad	Egenkapital	Forpliktelse
1	Forpliktelseselementet (1 000 x 52 x 1/3)	17 333		17 333
	Egenkapitalelementet (7 600 x 1/3)	2 533	2 533	
2	Forpliktelseselementet (1 000 x 55 x 2/3) - 17 333	19 334		19 334
	Egenkapitalelementet (7 600 x 1/3)	2 533	2 533	
3	Forpliktelseselementet (1 000 x 60) - 36 666	23 334		23 334
	Egenkapitalelementet (7 600 x 1/3)	2 533	2 533	
	Sum	67 600	7 600	60 000
Alt 1	Oppgjør i kontanter			-60 000
	Sum	67 600	7 600	0
Alt 2	Oppgjør i aksjer		60 000	-60 000
	Sum	67 600	67 600	0

Selskapet kan velge oppgjørsform

Dersom selskapet kan velge oppgjørsform, har det ikke utstedt et sammensatt finansielt instrument. Regnskapsføringen avhenger i disse tilfellene av hvorvidt selskapet faktisk har påtatt seg en forpliktelse til å utbetale penger eller ikke. Hvis selskapet har pådratt seg en forpliktelse som oppfyller definisjonen av en eksisterende plikt («present obligation») etter IASBs rammeverk, skal regnskapsføringen skje som om ordningen kun var med oppgjør i kontanter. En slik forpliktelse kan selskapet ha dersom oppgjør i aksjer ikke er mulig i praksis (for eksempel fordi selskapet ikke har lov til å utstede aksjer), dersom selskapet har en tidligere praksis eller definert policy med oppgjør i kontanter (eksempelvis i tilfeller hvor aksjonærer i et unotert selskap ikke ønsker å få inn ansatte som minoritetseiere), eller dersom selskapet alltid vil velge å gjøre opp i kontanter dersom motparten ønsker det. Hvis selskapet likevel velger å gjøre opp med aksjer, regnskapsføres dette som en overføring fra gjeld til egenkapital på det tidspunktet aksjene utstedes (IFRS 2.42). Denne vurderingen kan kreve betydelig skjønn og være krevende, særlig siden en ordning som formelt sett fremstår som en ordning med egenkapitaloppgjør kan måtte regnskapsføres som en ordning med oppgjør i kontanter.

I motsatt fall, det vil si dersom selskapet ikke har pådratt seg en forpliktelse til å gjøre opp ordningen i kontanter, skal regnskapsføringen gjennomføres som om

ordningen bare kan gjøres opp med aksjer. Dersom selskapet likevel velger å gjøre opp med kontanter, skal dette regnskapsføres som kjøp av egne aksjer. Selv om standarden ikke er tydelig, skal selskaper etter vårt syn løpende oppdatere vurderingen av om selskapet har en eksisterende plikt til å gjøre opp ordningen i kontanter.

Velger selskapet å gjøre opp på en måte som er dyrere enn det andre alternativet, for eksempel hvis verdien av aksjene er 100 mens det avtalte kontantoppgjøret er 90 og selskapet likevel velger aksjer, eller motsatt dersom verdien av aksjene er 90 mens det avtalte kontantoppgjøret er 100, og selskapet likevel velger å gjøre opp med kontanter, skal differansen kostnadsføres i tillegg til det som er kostnadsført tidligere.

9.4.3 Avtaler om aksjebasert betaling mellom konsernselskaper

Det selskapet som mottar varene eller tjenestene i en transaksjon med aksjebasert betaling, skal regnskapsføre betalingen som en egenkapitalbasert ordning, gitt at de aksjene som utdeles er selskapets egne aksjer, eller i de tilfellene selskapet selv ikke har en forpliktelse til å gjøre opp den aksjebaserte betalingen. Hvis morselskapet tildeler dets egenkapitalinstrumenter til ansatte i et datterselskap, vil denne transaksjonen regnskapsføres som en egenkapitalbasert transaksjon i datterselskapets regnskap, under forutsetning av at det er morselskapet som er forpliktet til å gjøre opp transaksjonen. Dette gjelder selv om datterselskapet skal gjøre opp ordningen kontant overfor mor med et beløp som tilsvarer virkelig verdi av opsjonen på utøvelsestidspunktet (IFRS 2.43B). Dette medfører blant annet at opsjonskostnadene blir resultatført i datterselskapets regnskap med en tilsvarende økning i egenkapital. Økningen i egenkapital representerer et kapitalinnskudd fra morselskapet. Når kontantoppgjøret overfor morselskapet finner sted, skal det føres debet som reduksjon av datterselskapets egenkapital, siden betalingen substansielt sett er en utdeling til morselskapet. Dersom ordningen regnskapsføres som en egenkapitalbasert ordning i morselskapet, får man en symmetrisk behandling i datterselskapet og i konsernet. Morselskapet vil i sitt selskapsregnskap også gjøre en føring mot egenkapitalen, og motposten er som regel investeringen i datterselskapet, snarere enn en kostnad, siden morselskapets dekning av datterselskapets kostnader substansielt sett er et kapitalinnskudd i datterselskapet. Hvis ordningen derimot regnskapsføres som en kontantbasert ordning i mor, og det er morselskapet som er forpliktet til å gjøre opp ordningen, vil en få forskjellig behandling i konsernet og i datterselskapet. I et slikt tilfelle vil morselskapet også føre den opprinnelige forpliktelsen mot investeringen i datter, men standarden regulerer ikke om effekten av endringer i forpliktelsen skal føres over resultatet

eller mot investeringen i datter. Det er derfor viktig at valg av løsning opplyses om i regnskapet, om effekten er vesentlig. Transaksjonen skal regnskapsføres som en egenkapitalbasert ordning i datterselskapet så lenge datterselskapet ikke selv er forpliktet til å gjøre opp transaksjonen. Overføring av ansatte mellom ulike datterselskaper behandles ikke som en ny tildeling av egenkapitalinstrumenter i regnskapet til det selskapet de ansatte er blitt overført til. Det skjer kun en endring med hensyn til hvilket konsernselskap kostnaden allokeres til.

Hvis det er datterselskapet selv som tildeler morselskapets egenkapitalinstrumenter til dets ansatte, vil denne transaksjonen regnskapsføres som en kontantbasert transaksjon i datterselskapets regnskap (IFRS 2.B55). Denne fortolkningen er uavhengig av hvordan disse tildelte egenkapitalinstrumentene blir gjort opp. Regnskapsføring som en kontantbasert transaksjon medfører resultatføring av opsjonskostnader i datterselskapets regnskap med en tilsvarende økning av forpliktelse. Forpliktelsen justeres på hvert rapporteringstidspunkt avhengig av utviklingen av de underliggende verdiene på tildelte egenkapitalinstrumenter.

9.4.4 Transaksjoner med egne aksjer

En transaksjon hvor vederlaget er selskapets aksjer, regnskapsføres som en aksjebasert betaling med oppgjør i egenkapitalinstrumenter uavhengig av hvordan egenkapitalinstrumentene blir anskaffet. Dersom et selskap må kjøpe egne aksjer i markedet for å gjøre opp ansatteopsjoner som innløses, medfører ikke dette at transaksjonen må behandles som en kontantbasert transaksjon. Oppgjøret mellom selskapet og de ansatte er fortsatt i form av egenkapitalinstrumenter, og ordningen skal derfor klassifiseres som en egenkapitalbasert ordning.

9.4.5 Utstedelse av opsjoner ved oppkjøp av virksomhet

Ved oppkjøp av virksomhet er det ikke uvanlig at opsjonsordninger til ansatte i det oppkjøpte selskapet blir erstattet med opsjonsordninger i det overtakende selskapet. Dette skjer for at det oppkjøpende selskap vil unngå ikke-kontrollerende eierinteresser i det oppkjøpte selskapet og for å motivere overtatte ansatte med hensyn til den sammenslåtte virksomheten.

IFRS 2 regulerer ikke regnskapsføring av aksjebasert betaling ved kjøp av eiendeler som en del av virksomhetskjøp. Dette er regulert av IFRS 3. Men aksjer som gis til ansatte i oppkjøpt virksomhet som kompensasjon for fortsatt arbeidsinnsats, er innenfor virkeområdet til IFRS 2. IFRS 3 gir i vedlegg B til standarden veiledning når avtaler om aksjebasert betaling til ansatte i oppkjøpte selskap erstattes med ordninger i overtakende selskap (IFRS 3.B56–62).

Dersom det overtakende selskapet er forpliktet til å erstatte en opsjonsordning, skal erstatningsordningene regnskapsføres som endring av ordning i tråd med kravene i IFRS 2. Den delen av ordningen som er relatert til betaling for tidligere eierinteresse, skal inngå som en del av vederlaget under overtakelsesmetoden, og den delen av ordningen som er relatert til fortsatt arbeidsinnsats, regnskapsføres som en lønnskostnad i den oppkjøpte virksomhet etter overtakelse. Dersom det overtakende selskapet ikke er forpliktet til å erstatte ordningen i den oppkjøpte virksomheten, skal hele ordningen innregnes som en lønnskostnad i det overtakende selskapet (IFRS 3.B56).

Teorieksempel 9.7: Oppkjøp

Selskap A kjøper 100 % av aksjene i Selskap B. Som del av oppkjøpet er selskap A forpliktet til å erstatte eksisterende opsjoner til ansatte i Selskap B med opsjoner på aksjer i Selskap A. Opsjoner i Selskap B blir innvunnet over en periode på totalt 3 år. På oppkjøpstidspunktet er 2 av 3 år gått. Nye opsjoner i Selskap A vil innvinnes over en periode på 2 år etter oppkjøpet. På oppkjøpstidspunktet er virkelig verdi av de nye opsjonene kr 300 000, og virkelig verdi av de opsjonene som erstattes er kr 200 000. Dette er en virksomhetsoverdragelse hvor Selskap A oppnår kontroll i Selskap B.

Siden 2/3 av innvinningsperioden er gått (og tjenester i denne forbindelsen allerede er blitt ytet av de ansatte), må 2/3 av virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet av de opsjonene som erstattes (kr 133 333) anses å være en del av vederlaget på aksjene i Selskap B. Den delen som skal regnskapsføres som lønnskostnad i Selskap B over resterende innvinningsperiode på 2 år etter oppkjøpet (lengste gjenværende innvinningsperiode i ny og gammel ordning), er virkelig verdi av ny ordning minus det beløpet som er regnskapsført som en del av vederlaget under oppkjøpsmetoden (kr 166 667). På denne måten blir merverdien (virkelig verdi av nye opsjoner er høyere enn virkelig verdi av de opsjonene som er erstattet) regnskapsført som en lønnskostnad i Selskap B. Eventuell reversering som følge av at innvinningsbetingelser ikke blir oppfylt (ansatte som slutter), vedrører kun lønnskostnadsdelen.

Avtaler om aksjebasert betaling i oppkjøpte selskaper som ikke erstattes som en del av oppkjøpet, regnskapsføres etter kravene i IFRS 3. Dersom ordningene er innvunnet, regnskapsføres disse som en del av ikke-kontrollerende eierinteresser i det oppkjøpte selskapet til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet. Hvis disse ordningene ikke er innvunnet på oppkjøpstidspunktet, innregnes den delen som er innvunnet som ikke-kontrollerende eierinteresse, mens ikke innvunnet del regnskapsføres som en kostnad over gjenværende innvinningsperiode.

9.4.6 Utsatt skatt og arbeidsgiveravgift

Når opsjoner utstedes til ansatte, kan det i noen tilfeller gis et skattefradrag ved utøvelsen av opsjonen lik forskjellen mellom utøvelseskursen og virkelig verdi av de underliggende aksjene. Den skattemessige behandlingen vil være avhengig av

hvordan ordningen gjøres opp – kontant, ved utstedelse av nye aksjer eller ved bruk av egne aksjer. Ordninger med kontantoppgjør er skattemessig å anse som en helt ordinær bonusordning hvor størrelsen på bonusen bestemmes av verdiutviklingen på en gitt aksje, og arbeidsgivere i Norge vil etter skatteloven få fullt fradrag for det utbetalte beløpet.

Dersom selskapet gjør opp i aksjer, må det skilles mellom nyutstedte aksjer og egne aksjer. Skatteloven § 6-1 stiller opp to vilkår som begge må være oppfylt for at selskapet skal få skattemessig fradrag. Det må foreligge en «oppofrelse» av en fordel, og denne oppofrelsen må ha tilknytning til inntekt eller inntektsskapende aktivitet. Ved nyutstedelse av aksjer til ansatte til underkurs er tapet en aksjeeierkostnad, som hverken er fradragsberettiget for selskapet eller den enkelte aksjonæren. Hvis ordningen oppfylles ved oppgjør i form av egne aksjer, vil tapet som regel regnes som en «oppofrelse» av en fordel, og det vil være grunnlag for skattefradrag.

Siden kostnaden normalt periodiseres over flere perioder frem til utøvelse, vil det være en tidsforskjell mellom den regnskapsmessige kostnaden og den skattemessig fradragsberettigede kostnaden. Gitt at selskapet får skattefradrag ved utøvelse, skal det i henhold til prinsippene i IAS 12 innregnes en eiendel ved utsatt skatt (som følge av at det oppstår en skattereduserende midlertidig forskjell) etter hvert som opsjonsordningen innvinnes og kostnadsføres regnskapsmessig. IAS 12 gir ikke detaljert veiledning i hvordan skattegrunnlaget og eiendel ved utsatt skatt skal beregnes for en transaksjon med aksjebasert betaling, men det er i vedlegg til standarden gitt et eksempel som illustrerer dette (IAS 12 IE eksempel 5). I det følgende vil vi beskrive hvordan skattegrunnlaget og eiendel ved utsatt skatt skal beregnes på grunnlag av dette eksemplet, forutsatt at det gis skattefradrag ved utøvelsen av opsjonen. Dersom det er etablert en ordning hvor det ikke gis skattefradrag, er den regnskapsmessige kostnaden å anse som en permanent forskjell.

Siden det for aksjebasert betaling med oppgjør i egenkapitalinstrumenter skattemessig gis fradrag for egenverdien på utøvelsestidspunktet, mens det regnskapsmessig er virkelig verdi av opsjonen på tildelingstidspunktet som kostnadsføres, vil det i tillegg til periodiseringsforskjellen også være forskjell mellom den fradragsberettigede kostnaden og den akkumulerte regnskapsmessige kostnaden. Grunnlaget for beregning av eiendel ved utsatt skatt er det beløpet som ville vært skattemessig fradragsberettiget gitt at utøvelsen skjer ved slutten av regnskapsperioden, justert for den andelen som ikke er innvunnet på balansedagen. Opsjonens egenverdi ved slutten av regnskapsperioden er derfor et estimat på egenverdien av opsjonen på utøvelsestidspunktet. Det beste estimatet for egenverdien på utøvel-

sestidspunktet er dagens egenverdi (i teorien tillagt en risikojustert rente, men det tas ikke hensyn til ved beregningen). Basert på den estimerte egenverdien periodiseres eiendelen ved utsatt skatt lineært over innvinningsperioden. Den skattemessige effekten av endringer i egenverdien resultatføres løpende som skattekostnad. Hvis den fradragsberettigede kostnaden derimot er større enn den akkumulerte regnskapsmessige kostnaden, behandles skatteeffekten av det overskytende som en egenkapitaltransaksjon og regnskapsføres direkte som økt egenkapital.

Teorieksempel 9.8: Utsatt skatt

- Selskapet forventer at 50 000 opsjoner blir innvunnet over 3 år og utøvelse av opsjonene skjer om 5 år. Opsjonenes virkelige verdi ved tildeling er kr 11,2. Totalt blir det til slutt utstedt 40 000 opsjoner, og total kostnad over perioden blir derfor kr 448 000. Nominell skattesats i eksemplet er 22 %
- Opsjonens egenverdi i år 1 er kr 5, år 2 kr 8, år 3 kr 13, år 4 kr 17 og i år 5 kr 20. I år 2 forventer selskapet at 45 000 opsjoner innvinnes, mens det faktisk blir innvunnet 40 000 opsjoner
- Eiendel ved utsatt skatt / redusert skattekostnad år 1:
  50 000 opsjoner x kr 5 x 1/3 x 0,22 = 18 333
- Eiendel ved utsatt skatt år 2: 45 000 opsjoner x kr 8 x 2/3 x 0,22 = 52 800
- Redusert skattekostnad år 2: 52 800 – 18 333= 34 467
- Eiendel ved utsatt skatt år 3: 40 000 opsjoner x kr 13 x 0,22 = 114 400
- Redusert skattekostnad år 3: 114 400 – 57 600 = 61 600
- Av dette føres 114 400 – 98 560 (40 000 x 11,2 x 0,22) = 15 840 direkte mot egenkapitalen
- Eiendel ved utsatt skatt år 4: 40 000 opsjoner x kr 17 x 0,22 = 149 600
- Redusert skattekostnad som føres direkte mot egenkapitalen år 4: 149 600 – 114 400 = 35 200
- Redusert betalbar skatt i år 5: 40 000 opsjoner x kr 20 x 0,22 = 176 000
- Redusert skattekostnad som føres direkte mot egenkapitalen år 5: 176 000 – 149 600 = 26 400
- Sum regnskapsmessig kostnad for opsjonsprogrammet er kr 448 000, men skattemessig kostnad for det samme opsjonsprogrammet er kr 800 000. Årsaken til forskjellen er at den regnskapsmessige kostnaden er basert på verdien av opsjonene på tildelingstidspunktet, mens den skattemessige kostnaden er basert på virkelig verdi av opsjonen på utøvelsestidspunktet

Selskapet må betale arbeidsgiveravgift på egenverdien ved utøvelsen av opsjoner til ansatte. Dette er å anse som en påløpt forpliktelse som det skal avsettes for over innvinningsperioden. Spørsmål knyttet til hvordan dette skal gjøres og hvordan forpliktelsen skal måles er imidlertid ikke omtalt i IFRS 2. Det er ulike syn på hvordan arbeidsgiveravgift skal behandles for ansatteopsjoner, noen mener at det mest hensiktsmessige er å ta utgangspunkt i IAS 37, mens andre mener at det er mer riktig å ta utgangspunkt i prinsippene i IFRS 2 eller IAS 19. Uavhengig av foretrukket løsning vil akkumulert kostnad bli lik det som faktisk utbetales. Det som er uklart, er hvordan denne kostnaden skal periodiseres. Som følge av at IFRS er uklar

på dette punktet, må selskapene selv vurdere hvilket alternativ de mener er mest hensiktsmessig for å periodisere denne kostnaden. Dersom en tar utgangspunkt i IAS 37, kan et standpunkt være at man avsetter for hele arbeidsgiveravgiften så snart det er sannsynlighetsovervekt for at opsjonene vil utøves.

Andre syn er at arbeidsgiveravgiften skal behandles tilsvarende som en opsjonsordning med kontantoppgjør etter IFRS 2. En slik løsning vil medføre at arbeidsgiveravgiften løpende skal måles til virkelig verdi og periodiseres over opsjonenes innvinningsperiode. Denne løsningen synes å være den mest utbredte i Norge.

Praksiseksempel 9.2 Regnskapsføring av arbeidsgiveravgift på aksjebasert betaling

AutoStore Holdings Ltd. opplyser om regnskapsprinsippet for innregning og måling av arbeidsgiveravgift på aksjebasert betaling. I beskrivelsen av prinsippet fremgår det at selskapet tar hensyn til innvinningsbetingelser ved målingen av forpliktelsen, og at forpliktelsen innregnes i takt med innvinningen.

Significant accounting estimates and assumptions
Social security contributions

The group recognizes a liability for social security contributions with respect to options to be exercised. The amount of liability is dependent on the number of options that are expected to be exercised (that is, vesting conditions are taken into account). The expense is allocated over the period from the grant date to the end of the vesting period. From the end of the vesting period to the date of actual exercise, the liability is adjusted by reference to the current market value of the shares (that is, fair value of the liability at the end of the reporting period). Social security contribution is calculated for the intrinsic value of the options (share price – strike value) over the vesting period.

Kilde: AutoStore Holdings Ltd. 2022, utdrag fra note 7.4.

De fleste opsjonsordninger med ansatte ville blitt klassifisert som langsiktige ansatteytelser om slike avtaler var innenfor virkeområdet til IAS 19. Dersom man bruker IAS 19 analogt for periodisering av den langsiktige forpliktelsen knyttet til arbeidsgiveravgiften, innebærer dette at nåverdien av forpliktelsen skal innregnes basert på påløpte ytelsers metode, en metode som kan synes uforholdsmessig kompleks for dette formålet.

9.5 Endring, kansellering og oppgjør, og utøvelse av aksjebasert betaling

I dette kapitlet vil vi redegjøre for regnskapsmessig behandling av endring, kansellering (omtalt som «oppsigelse» i den norske oversettelsen av IFRS 2) og oppgjør, samt utøvelse av aksjebasert betaling. Vi vil i stor grad fokusere på aksjebasert beta-

ling med oppgjør i egenkapitalinstrumenter. IFRS 2 gir liten veiledning for endring, kansellering og oppgjør av kontantbasert aksjebasert betaling. Bakgrunnen for dette er at kontantbaserte ordninger regnskapsføres til virkelig verdi, og veiledning er derfor ikke nødvendig. Dersom en kontantbasert ordning kanselleres vil forpliktelsen fraregnes med hele motposten i resultatet. Og dersom en kontantbasert ordning gjøres opp eller utøves vil forpliktelsen fraregnes og gevinst eller tap i forbindelse med oppgjøret resultatføres. Reglene for endringer som medfører overgang fra en kontantbasert til en egenkapitalbasert ordning omtales i kapittel 9.5.2.

9.5.1 Endring av opsjonsordning med oppgjør i aksjer

Et selskap kan velge å gjøre endringer i en eksisterende opsjonsordning. Slike endringer kan være knyttet direkte til opsjonsordningen, som for eksempel en økning av innvinningsperioden. Endringer knyttet til innvinningsbetingelsene påvirker ikke verdimålingen av opsjonene og vil kun få effekt for periodiseringen. En endring av en innvinningsbetingelse kan endre periodiseringen for eksempel ved at krav om tjenestetid endres eller ved at en inntjeningsbetingelse endres slik at estimert tid frem til innfrielse av denne betingelsen endres. Hvorvidt periodiseringen endres, avhenger av om endringen er til fordel for den ansatte eller ikke. Dersom endringen ikke er til fordel for den ansatte, for eksempel dersom innvinningsperioden forlenges, skal selskapet ikke endre periodiseringen (IFRS 2.B44). Dersom det motsatte er tilfellet, og innvinningsperioden forkortes, skal opsjonen periodiseres over denne kortere perioden, og estimatet for hvor mange opsjoner som faktisk vil bli innvunnet, skal endres (IFRS 2.B43). Verdien av opsjonen vil imidlertid være uforandret, med mindre endringen i innvinningsperiode samtidig innebærer at utøvelsestidspunktet endres.

Endringer kan også være knyttet direkte til selve instrumentet, for eksempel endring av opsjonens utøvelseskurs eller forlengelse av opsjonens løpetid. Når det gjøres endringer i opsjonsordningen som påvirker verdien av opsjonene, skal selskapet måle effekten av endringen på opsjonenes verdi. Det er bare verdiendringen knyttet til selve endringen som skal regnskapsføres. Det er denne merverdien de ansatte mottar i tillegg til det de har fått fra før. Dagens verdi av opsjonene har de ansatte allerede fått, eller delvis innvunnet rett til. Dette innebærer at verdien av opsjonene må måles på det tidspunktet endringer skjer med nye og gamle betingelser. Normalt vil en slik endring medføre at opsjonene blir mer verdt. Endringer som medfører det motsatte, vil sjelden bli akseptert av de ansatte, med mindre de får dette kompensert på annen måte. Verdiøkningen på opsjonene skal periodiseres over innvinningsperioden i henhold til de nye betingelsene. Dersom det ikke er noen gjenstående innvinningsperiode, skal hele verdiendringen kostnadsføres

umiddelbart. Den opprinnelige verdien fra tildelingstidspunktet skal fortsatt periodiseres over den opprinnelige innvinningsperioden.

Teorieksempel 9.9: Endring av opsjonsordning med oppgjør i aksjer

- Samme som teorieksempel 9.3. Ved utgangen av år 2 har aksjekursen falt og utøvelseskursen endres samtidig som innvinningsperioden og utøvelsestidspunktet forlenges med ett år til år 4
- På endringspunktet er de opprinnelige opsjonene verdt kr 5, mens opsjonene med nye betingelser er verdt kr 8
- Selskapet forventer at 395 ansatte vil innvinne opsjonene i år 4
- Økt verdi av opsjonene på grunn av endringen er (kr 8 – kr 5) x 395 ansatte x 100 opsjoner = 118 500
- Denne verdien kostnadsføres over de 2 gjenværende årene: 118 500 / 2 = 59 250
- For den opprinnelige ordningen er det ved utgangen av år 2 kostnadsført kr 395 000 (207 500 + 187 500). Gjenværende kostnadsføring etter opprinnelig ordning er derfor kr 197 500 (592 500 – 395 000)
- Årlig kostnad for år 3 blir derfor 197 500 + 59 250 = 256 750, og for år 4 blir kostnaden 59 250
- Antall ansatte som faktisk innvinner opsjoner blir 395

År 1:	Opprinnelig kostnad	200 000	
	Endret estimat	-12 500	187 500
År 2:	Opprinnelig kostnad	187 500	
	Endret estimat år 2	10 000	
	Endret estimat tidligere år	10 000	207 500
År 3 kostnad			256 750
År 4 kostnad			59 250
Sum kostnad/EK			**711 000**

Den akkumulerte kostnaden i eksemplet består av verdien av den opprinnelige ordningen på kr 592 500 og verdiøkning knyttet til endringen av ordningen på kr 118 500.

Enkelte aksjebaserte ordninger kan endres fra «med oppgjør i aksjer» til «med oppgjør i kontanter». IFRS 2 har ikke spesifikke regler for slike endringer. Det er flere mulige løsninger for å regnskapsføre virkningen av denne endringen, og i mangel på klare regler på området må etter vårt syn to alternative løsninger aksepteres. Forskjellen på disse to alternativene omtales litt senere i dette kapitlet. Valgt løsning må anvendes konsistent for alle slike endringer. Begge de alternative løsningene vil gi en samlet kostnadsføring over tid som består av følgende:

a. Virkelig verdi av den opprinnelige, egenkapitalbaserte ordningen, målt på tildelingsdagen
b. Eventuell økning i virkelig verdi som følge av endring i ordningen

c. Endring av virkelig verdi av forpliktelsen fra endringstidspunktet og frem til oppgjørstidspunktet

Ved endringen innregnes en forpliktelse i balansen. Den måles til virkelig verdi av forventet kontantoppgjør, målt på endringstidspunktet. Motposten føres direkte mot egenkapitalen, enten fullt ut (alternativ 1) eller delvis (alternativ 2). Under alternativ 2 vil føringen mot egenkapitalen begrenses til virkelig verdi av den opprinnelig egenkapitalbaserte ordningen. I den grad virkelig verdi av forpliktelsen (kontantbasert ordning) målt til virkelig verdi på endringstidspunktet, overstiger virkelig verdi av den opprinnelig egenkapitalbaserte ordningen, skal denne differansen innregnes i resultatet. På endringstidspunktet kostnadsføres den del av differansen som gjelder innvunnet del av ordningen. Resterende del av differansen periodiseres over gjenværende del av innvinningsperioden.

9.5.2 Endring i oppgjørsform fra kontantbasert til egenkapitalbasert

IFRS 2 gir spesifikk veiledning for regnskapsmessig behandling av endring av aksjebasert betalingsordning med kontant oppgjør til aksjebasert betalingsordning med oppgjør i egenkapital. Standarden krever at følgende fremgangsmåte anvendes (IFRS 2.B44A og B44B):

a. Den nå egenkapitalbaserte ordningen måles på endringsdagen til virkelig av tildelte egenkapitalinstrumenter
b. Den nå egenkapitalbaserte ordningen innregnes i egenkapitalen (i henhold til innvinning)
c. Forpliktelsen innregnet i balansen per endringstidspunktet fraregnes og forskjellen mellom verdien av forpliktelsen som fraregnes og det beløpet som innregnes i egenkapitalen resultatføres

Dersom innvinningsperioden er forlenget eller kortet ned som et resultat av endringen, legges den oppdaterte innvinningsperioden til grunn for å fastsette det beløpet som etter punkt b) ovenfor innregnes i egenkapital. IFRS 2 sier også spesifikt at det kreves at B44A og B44B legges til grunn for aksjebaserte ordninger som er innvunnet. Disse kravene gjelder også dersom en kontantbasert ordning kanselleres eller gjøres opp og egenkapitalinstrumenter gis som en erstatning for den kansellerte eller oppgjorte ordningen. For å kunne regnskapsføres som en erstatning, må de nye egenkapitalinstrumentene være definert som dette på tildelingstidspunktet.

Teorieksempel 9.10: Endring av kontantbasert opsjonsordning som medfører endring til egenkapitalbasert

- Selskapet utsteder 100 kontantbaserte aksjeopsjoner til sine 10 ansatte under forutsetning at de blir i selskapet i 4 år
- Ved utgangen av år 1 har hver opsjon en verdi på 100. Ved utgangen av år 2 er verdien 120
- Ved slutten av år 2 kansellerer selskapet opsjonene og gir 100 nye egenkapitalbaserte aksjeopsjoner til de ansatte under forutsetning av at de blir i selskapet i 2 år til fra endringstidspunktet. Det forventes at alle ansatte vil innvinne opsjonene. Verdi per opsjon på tildelingstidspunktet er 132
- For år 1 og 2 innregner selskapet en kostnad knyttet til den aksjebaserte betalingen på 25 000 og 35 000 basert på virkelig verdi av opsjonene ved hver balansedag
- På endringsdagen regnskapsfører selskapet følgende

Endringsdag (utgang år 2):	Egenkapital (132 x 100 x 10 x 2/4)	66 000
	Fraregning forpliktelse (120 x 100 x 10 x 2/4)	60 000
	Resultat (kostnad)	6 000

9.5.3 Kansellering av opsjonsordning med oppgjør i aksjer

Regnskapsføring av en kansellering av opsjonsordningen skal gjennomføres enten det er selskapet eller motparten som kansellerer ordningen (IFRS 2.28).

Ved kansellering av en opsjonsordning anses hele ordningen for innvunnet på kanselleringstidspunktet. Normalt vil en opsjonsordning bare kanselleres dersom opsjonenes utøvelsespris er vesentlig høyere enn virkelig verdi av de underliggende aksjer (opsjonene er dypt «out-of-the-money»), eller dersom de ansatte får kompensert den kansellerte ordningen på annen måte, enten ved en ny opsjonsordning eller ved et kontantoppgjør. Er opsjonen dypt «out-of-the-money», vil den normalt ikke ha vesentlig verdi, og det spiller ingen rolle for de ansatte om opsjonsordningen kanselleres. Når den likevel kanselleres, foreligger det imidlertid ikke lenger noen presumpsjon om at de ansatte vil yte ekstra innsats for selskapet over ordningens opprinnelige løpetid, og derfor skal all gjenværende kostnadsføring skje på kanselleringstidspunktet (IFRS 2.28 a)).

Dersom de ansatte blir kompensert i form av kontanter eller andre eiendeler ved kanselleringen, skal dette anses for å være tilbakekjøp av egne aksjer for selskapet (IFRS 2.28 b)). Dette innebærer at kontantvederlaget regnskapsføres som en direkte reduksjon av egenkapitalen. Men dersom kontantvederlaget overstiger verdien av de kansellerte opsjonene på kanselleringstidspunktet, vil de ansatte være bedre stilt etter kanselleringen, og differansen blir å anse som en lønnskostnad.

Differansen mellom virkelig verdi av de kansellerte opsjonene på kanselleringstidspunktet og kontantvederlaget skal derfor kostnadsføres ved kanselleringen.

Dersom en opsjonsordning kanselleres og erstattes med en ny ordning, vil dette anses som en endring av en eksisterende opsjonsordning. Regnskapsføringen skal reflektere dette og blir derfor som ved endringer i opsjonsordninger som beskrevet ovenfor. Verdiforskjellen mellom den gamle og den nye ordningen beregnes og periodiseres over den nye ordningens løpetid. Opprinnelig verdi for den gamle ordningen periodiseres i henhold til den opprinnelige ordningens innvinningsperiode. Å vurdere hvorvidt et selskap har etablert en ny opsjonsordning som erstatning for en ordning som kanselleres, eller om det har kansellert én ordningen, og deretter etablert en ny, uavhengig ordning, kan by på utfordringer i praksis.

Vurderingen av om en ny opsjonsordning er å anse som en erstatning av en tidligere ordning eller om det er en frittstående, ny ordning, vil i mange tilfeller være gjenstand for skjønn. Et utgangspunkt vil være å se på verdien av den opprinnelige ordningen i forhold til den nye. Dersom den gamle ordningens opsjoner har betydelig verdi, og denne ordningen kanselleres uten at de ansatte får annen kompensasjon enn den nye ordningen, kan dette tyde på at den nye ordningen er en erstatning for den gamle. Hvis den gamle ordningens opsjoner derimot er verdiløse, eller det gis et kontantvederlag som kompensasjon for den kansellerte ordningen, vil det være en indikasjon på at den nye ordningen ikke er en erstatning for den gamle. Er den gamle ordningens opsjoner verdiløse, vil ikke dette skillet gjøre noen forskjell for regnskapsføringen av den nye ordningen, ettersom verdiforskjellen mellom den gamle og den nye ordningen da vil være lik verdien av den nye ordningen. Det vil imidlertid kunne gi vesentlige forskjeller for behandlingen av den gamle ordningen dersom den opprinnelige verdien var betydelig, og det er en viss tid igjen av den opprinnelige innvinningsperioden. I slike tilfeller vil selskapene kunne redusere årets kostnad ved å hevde at den nye ordningen er en erstatning av den kansellerte ordningen, mot en tilsvarende høyere kostnad i de kommende årene. Tilsvarende kan selskapet øke kostnaden i endringsåret og redusere fremtidige kostnader, hvis det hevder at den nye ordningen ikke er en erstatning av den gamle. Dersom et selskap ikke identifiserer den nye ordningens opsjoner som erstatning for de kansellerte opsjonene, kan det ikke behandle den som en erstatningsordning, men må behandle dem som to separate opsjonsordninger, hvor den ene er kansellert og den andre er nyetablert (IFRS 2.28 c)).

Det er lagt til grunn at manglende oppfyllelse av ikke-innvinningsbetingelser ikke skal medføre en reversering av kostnaden. Brudd på ikke-innvinningsbetingelser skal som nevnt ovenfor i gitte situasjoner regnskapsmessig behandles som en kansellering av ordningen. Den regnskapsmessige behandlingen avhenger av

om noen av partene har kontroll med disse betingelsene eller ikke. Dersom motparten (den ansatte for eksempel) har kontroll over en ikke-innvinningsbetingelse (eksempelvis krav om månedlig innbetaling til sparing), og det foreligger brudd på denne betingelsen, skal dette regnskapsføres som en kansellering med umiddelbar kostnadsføring av de utgiftene knyttet til ordningen som ikke tidligere er regnskapsført (IFRS 2.28A). Samme løsning legges til grunn for brudd på ikke-innvinningsbetingelser som selskapet (arbeidsgiver) kontrollerer. Dersom det derimot foreligger brudd på ikke-innvinningsbetingelser som ingen av partene har kontroll over, skal den resterende delen av utgiftene knyttet til ordningen regnskapsføres over gjenværende del av innvinningsperioden (IFRS 2.21A).

9.5.4 Utøvelse av opsjonsordning med oppgjør i aksjer

Aksjebasert betaling med oppgjør i egenkapitalinstrumenter kostnadsføres over innvinningsperioden med motpost i egenkapital. Disse føringene ligger fast etter at ordningen er innvunnet. Utøvelse av en opsjonsordning med oppgjør i aksjer regnskapsføres som en egenkapitaltransaksjon. Dersom selskapet har kjøpt egne aksjer for å betjene ordningen, regnskapsføres utøvelsen som et salg av egne aksjer. Dersom selskapet utsteder nye aksjer i forbindelse med utøvelsen, regnskapsføres aksjeutstedelsen som en hvilken som helst aksjeutstedelse. Økning i innskutt egenkapital vil i begge tilfeller være lik det den ansatte betaler for aksjene (utøvelsespris).

9.6 Noteopplysninger

Bruk av aksjebasert betaling innbefatter til dels omfattende krav til noteopplysninger dersom aksjebasert betaling er vesentlig for regnskapet. IAS 24 og regnskapslovens §§ 7-31 og 7-31b (for store foretak) stiller også krav om opplysninger om godtgjørelse til ledende ansatte. § 7-31 stiller krav om opplysninger om kompensasjon til daglig leder og styreleder, mens § 7-31b stiller krav om opplysninger separat for hver enkelt i ledergruppen.

Noteopplysningskravene i IFRS 2 inneholder tre hovedprinsipper, som de mer spesifikke noteopplysningskravene er basert på. IFRS 2 krever at selskapet gir informasjon som gjør at leseren kan forstå art og omfang av aksjebasert betaling i perioden (IFRS 2.44). Det skal gis en beskrivelse av hver type avtale om aksjebasert betaling som har eksistert i perioden inkludert betingelser for innvinning og oppgjørsform (egenkapital eller kontanter). Informasjonen kan aggregeres for like typer av ordninger, med mindre separate opplysninger om den enkelte ordning er påkrevet for å oppfylle de generelle kravene. Det skal opplyses om utøvelsespris (veid snitt) for opsjoner utestående ved periodens begynnelse og slutt samt for

opsjoner tildelt, gått tapt, utøvd og utløpt i perioden. En slik avstemming bør vise alle endringer inkludert endringer som følger av endringer ordninger og avtaler, for eksempel som følge av periodens utbytter og endringer i antall utestående aksjer som har påvirket antall utestående opsjoner. For opsjoner som er utøvd i løpet av perioden skal det opplyses om den veide gjennomsnittlige aksjekursen på utøvelsestidspunktet. Dersom opsjoner ble utøvd på regelmessig grunnlag gjennom hele perioden, kan selskapet isteden opplyse om den veide gjennomsnittlige aksjekursen i perioden. For aksjeopsjoner som er utestående ved utløpet av perioden skal det opplyses om intervall for utøvelseskurser og veid gjennomsnittlig gjenværende kontraktsperiode. Dersom dette intervallet er stort skal det deles opp for en vurdering av antallet av og tidsplanen for tilleggsaksjer som kan bli utstedt, samt kontantene som kan bli mottatt ved utøvelse.

Det skal gis opplysninger om hvordan virkelig verdi av mottatt vare eller tjeneste (arbeidsinnsats) er fastsatt. Dette vil innebære opplysninger om verdien er basert på virkelig verdi av avgitte egenkapitalinstrumenter eller mottatte varer og tjenester. I de tilfeller verdien er basert på avgitte egenkapitalinstrumenter skal det opplyses om verdsettelsesmodell (for eksempel Black & Scholes), samt de viktigste variablene som hensyntas. Her vil det være naturlig å ta utgangspunkt i de variablene IFRS 2 krever at som et minimum skal hensyntas. Som vi har kommentert i kapittel 9.4 om måling, har volatiliteten stor betydning for verdsettelsen. Dette er også den variabelen ved måling som krever mest skjønn for å fastsette, og det kan i enkelte tilfeller være naturlig å opplyse om hvordan denne er fastsatt.

Praksiseksempel 9.3 Opplysninger om sentrale forutsetninger i målingen av aksjebasert betalingsordning

Tietoevry Oyj opplyser i sitt årsregnskap for 2022 om at det er benyttet en Monte-Carlo-modell i målingen av den virkelige verdien av instrumentene som er tildelt i en aksjebasert betalingsordning. Videre opplyser selskapet at det løpende måler den virkelige verdien av arbeidsgiveravgift. Selskapet opplyser også om de sentrale forutsetningene som er lagt til grunn i målingen av egenkapitalinstrumentene.

Assumptions made in determining the fair value of Tietoevry's Share-based incentive plans

For Performance Share Plans and Restricted Share Plans, the fair value has been determined at grant using the fair value of the company share as of the grant date and expected dividends, market-based performance metric outcome probability is estimated using Monte-Carlo simulation.

The fair value of social costs settled in cash are remeasured at each reporting date until settlement.

For share plan grants made in 2022, the fair value of the part recognised into equity has been determined at grant date using the following assumptions. The part recognised into liability is based on the share price at the end of the reporting period:

- Share price at grant: EUR 24.86
- Expected dividends: EUR 4.32
- Risk-free interest rate: 0.52%
- Expected volatility (historical daily observations over corresponding maturity): 26.0%
- Contractual life: 2.7 years
- Fair value at grant: EUR 13.97
- Share price at year-end: EUR 26.52

Kilde: Tietoevry Oyj 2022, utdrag fra note 8.

I tillegg skal det opplyses om hvordan avtalene om aksjebasert betaling har påvirket periodens resultat og selskapets finansielle stilling.

Etter regnskapslovens §§ 7-31 og 7-31b skal opplysninger om aksjebasert betaling minst inneholde en beskrivelse av på hvilken måte utviklingen av verdien til aksjene eller egenkapitalbevisene i selskapet eller i andre selskaper i samme konsern, har påvirket beregningen av den godtgjørelsen som er utbetalt til ledende ansatte i regnskapsåret. For avtaler om aksjeverdibaserte godtgjørelser som ikke er avsluttet ved regnskapsårets slutt skal det opplyses om avtalens løpetid og det skal gis en beskrivelse av på hvilken måte det er avtalt at utviklingen i aksjenes verdi vil påvirke beregningen av fremtidige utbetalinger.

For aksjeverdibaserte godtgjørelser som utelukkende gjelder utdeling av aksjer, egenkapitalbevis eller opsjoner, skal det istedenfor opplysninger som nevnt ovenfor gis opplysninger som er nokså lik de opplysningene som kreves av IFRS 2 for å forstå art og omfang av avtaler om aksjebasert betaling i perioden.

10. Inntektsskatt

10.1 Innledning

Inntektsskatt er en helt spesiell kostnad. Den ytes uten at man får noen vare eller tjeneste som gjenytelse. I regnskapsteorien har det derfor vært stilt spørsmål ved om inntektsskatt, istedenfor å klassifiseres som en kostnad, heller bør anses som en overskuddsdeling med myndighetene. IFRS konkluderer, i likhet med de fleste andre regnskapsregimer, med at det mest hensiktsmessige er å behandle inntektsskatt som en kostnad.

I denne artikkelen vil vi drøfte hvilke skatter som faller inn under standarden, når betalbar og utsatt skatt skal innregnes, unntak fra innregning og hvilke beløp skattene skal innregnes til. Videre tar vi for oss etterfølgende måling og fraregning.

Skattemessig underskudd i nær fortid krever spesiell aktsomhet med hensyn til både innregning og noteopplysninger, og dette har vært et fokusområde både for Finanstilsynet og ESMA.

Inntektsskatt i delårsregnskap er omtalt i egen artikkel om *Delårsrapportering*.

10.2 Virkeområde og definisjoner

Inntektsskatt defineres som alle innenlandske og utenlandske skatter som er basert på skattepliktige (netto)inntekter og kildeskatt som må betales ved utdeling fra et datterselskap, et tilknyttet selskap eller en felleskontrollert ordning.

Med *skattepliktige (netto)inntekter* menes her «... inntekt (underskudd) over en periode, utregnet i samsvar med regler fastsatt av skattemyndighetene, og som det skal betales (gjenvinnes) inntektsskatt av» (IAS 12.5). Ut fra denne definisjonen er det likevel ikke alltid klart hvilke skatter som omfattes av IAS 12 og hvilke som faller utenfor.

Problemstillingen har blant annet vært aktuell i forbindelse med tonnasjeskatt i shipping. IASB har imidlertid slått fast at tonnasjeskatt ikke er inntektsskatt, da den ikke er basert på et skattepliktig nettoresultatbegrep.

Offentlige tilskudd, som for eksempel SkatteFUNN, omfattes ikke av standarden, selv om ordningen avregnes via skatteoppgjøret. Hvorvidt en offentlig ordning

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

skal regnskapsføres i henhold til IAS 12 eller IAS 20 er skjønnsmessig og må bero på en helhetsvurdering. Skatter som faller utenfor IAS 12, regnskapsføres etter IAS 37, IAS 20 eller IFRIC 21.

Hvorvidt regnskapsmessig behandling av straffeskatt og renter på skattepliktige beløp faller inn under IAS 12 er en skjønnsmessig vurdering, og ikke et prinsippvalg. På septembermøtet i 2017 drøftet IFRIC[1] saken, og ga i agendabeslutningen uttrykk for at det ikke foreligger noe prinsippvalg mellom anvendelse av IAS 12 og IAS 37 på området. Det betyr at selskapet må gjøre en skjønnsmessig vurdering og følgelig ta konkret stilling til om de pålagte renter og/eller gebyrer faller innenfor virkeområdet for IAS 12 eller IAS 37.

Agendabeslutningen gir som nevnt en avklaring på at det ikke foreligger noe prinsippvalg på området, men gir ingen veiledning med hensyn til hvordan en skal vurdere om renter og gebyrer faller inn under virkeområdet til IAS 12 eller IAS 37. Uten nærmere veiledning vil det trolig fortsatt være noe uensartet praksis på området. Det er derfor viktig at selskapet gir opplysninger om hvilken vurdering de har gjort og grunnlaget for denne, jf. kravet om opplysning om ledelsens skjønnsmessige vurderinger i IAS 1.122.

Tre andre sentrale begreper i IAS 12 er *betalbar skatt*, *midlertidige forskjeller* og *eiendeler og forpliktelser ved utsatt skatt*. I praksis brukes ofte *utsatt skattefordel* og *utsatt skatt* i stedet for henholdsvis eiendel ved utsatt skatt og forpliktelse ved utsatt skatt. I denne artikkelen bruker vi begge begrepene.

IFRS og det enkelte lands skatteregler har til dels ulike regler for hvorvidt, og i tilfellet hvordan, ulike transaksjoner innregnes, og tidspunktet for innregning. Dette skaper *permanente* og *midlertidige forskjeller*. En *midlertidig forskjell* oppstår når eiendels- og gjeldsposter har en skattemessig verdi ulik regnskapsmessig verdi.

Den skattemessige verdien av en eiendel er det beløpet som vil være fradragsberettiget i forhold til eventuelle skattepliktige økonomiske fordeler som vil tilflyte et selskap når den balanseførte verdien av eiendelen gjenvinnes. For en gjeldspost er den skattemessige verdien dens balanseførte verdi minus eventuelle beløp som vil være skattemessig fradragsberettiget for denne forpliktelsen i framtidige perioder (IAS 12.7 og 12.8).

Hvis de økonomiske fordelene knyttet til gjenvinning av eiendelen er skattefrie, definerer IAS 12 at skattemessig verdi tilsvarer regnskapsmessig verdi (IAS 12.7). Den tilhørende midlertidige forskjellen blir dermed null. En alternativ metode

1 IFRIC Update September 2017.

som gir samme resultat er å beregne midlertidig forskjell på vanlig måte, men å anvende en skattesats på null ved beregning av den tilhørende eiendelen/forpliktelsen ved utsatt skatt.

10.3 Innregning

Utsatt skatt og utsatt skattefordel skal i utgangspunktet innregnes for alle midlertidige forskjeller fordi standarden forutsetter at grunnlaget for balanseføring er at eiendelene eller forpliktelsene forskjellene relaterer seg til, før eller siden vil gjenvinnes (tilbakebetales). Standarden har imidlertid flere begrensninger og unntak som vi vil redegjøre for i dette kapitlet.

10.3.1 Unntak ved førstegangsinnregning

Goodwill

Det første unntaket gjelder førstegangsinnregning av goodwill (IAS 12.15(a)). Standardens begrunnelse er at goodwill er en nettostørrelse, og at innregning av en forpliktelse ved utsatt skatt ville økt det innregnede goodwillbeløpet.

Ved en konsernintern reorganisering hvor virksomhet selges fra et konsernselskap til et annet gjennom en innmatstransaksjon, kan det oppstå skattemessig avskrivbar goodwill i selskapsregnskapet til overtakende part. En slik goodwill vil ofte helt eller delvis være internt utviklet og dermed i utgangspunktet hverken ha skattemessig eller regnskapsmessig verdi forut for den konserninterne transaksjonen. Alternativt kan en goodwillpost uten skattemessig verdi være balanseført i konsernregnskapet forut for reorganiseringen. Balanseføringen kan da skyldes at konsernet tidligere har ervervet virksomheten som goodwillposten gjelder gjennom et aksjekjøp. I slike situasjoner er det blitt stilt spørsmål om hvordan utsatt skattefordel knyttet til midlertidige forskjeller knyttet til disse postene skal innregnes i konsernbalansen etter reorganiseringen, se teorieksempel 10.1.

Teorieksempel 10.1: Goodwill ved reorganisering

I et konsernregnskap er det forut for en reorganisering en balanseført goodwill uten skattemessig verdi. Goodwillposten er knyttet til virksomheten i Selskap A. Regnskapsmessig verdi i konsernregnskapet er 100, og det er ikke innregnet noen utsatt skatt knyttet til goodwillen. Virksomheten i A selges gjennom en innmatstransaksjon fra Selskap A til Selskap B i samme konsern. Anta at verdien av goodwillen i A er den samme ved den konserninterne reorganiseringen som ved konsernets opprinnelige erverv av virksomheten. Det innregnede goodwillbeløpet i Selskap B øker sammenlignet med konsernets ervervspris, fordi ny eier B får skattemessig fradrag for goodwillavskrivninger, noe Selskap A ikke fikk i forbindelse med sitt opprinnelige erverv. Anta at skattesatsen er 20 %. Prisen for goodwillen solgt fra A til B blir da 125 (100 / (1 – 20 %)), hvor økningen på 25 kan forklares ved verdien av de skattemes-

sige avskrivningene (125 x 20 % = 25) som B har rett til. Det ses for enkelhets skyld bort fra diskonteringseffekten.

Én regnskapsmessig løsning vil være å se på goodwillen som oppstår i selskapsregnskapet til Selskap B (kjøper) ved reorganiseringen, som en «ny» goodwill, som elimineres på konsernnivå slik at balanseført verdi av «ny» goodwill er 0 i konsernregnskapet. Den skattemessige verdien på denne goodwillen er 125 slik at det innregnes en utsatt skattefordel på 25 ((0 – 125) x 20 %). Goodwill på 100 fra før reorganiseringen videreføres i konsernregnskapet. Konsekvensen blir at konsernbalansen blir den samme før og etter reorganiseringen, med det unntaket at det er oppstått en betalbar skatt som motsvares av en utsatt skattefordel på konsernnivå, og effekten på konsernets skattekostnad blir null siden det innregnes en utsatt skattefordel på 25, som tilsvarer Selskap As betalbare skatt på 25 (125 x 20 %). Vi ser bort fra mulighetene for utsettelse av betalbar skatt som en skattemessig gevinstkonto kan gi.

Vi har i praksis observert andre regnskapsmessige måter å løse denne problemstillingen på, og de har alle det til felles at konsernet ender opp med en skattekostnad for reorganiseringen, selv om den resultatmessige før-skatt-effekten av reorganiseringen blir eliminert på konsernnivå, og konsernet nominelt hverken har tapt eller vunnet noe på reorganiseringen.

Enkelteiendelsunntaket

Det andre unntaket gjelder førstegangsinnregning av en eiendel eller en forpliktelse i en transaksjon som ikke er en virksomhetssammenslutning, og som på transaksjonstidspunktet hverken påvirker regnskapsmessig eller skattemessig resultat (IAS 12.15(b) / IAS 12.24). Dette vil typisk være kjøp av eiendeler som enten:

a. Ikke gir rett til skattefradrag ved fremtidige av- eller nedskrivninger, eller
b. Som har en skattemessig verdi som er forskjellig fra den regnskapsmessige verdien på innregningstidspunktet (for eksempel gjennom et aksjekjøp).

Hvis et konsern erverver en enkelteiendel gjennom et aksjekjøp, så vil unntaket også medføre at man i konsernregnskapet fraregner den utsatte skatten som det ervervede datterselskapet måtte ha i sitt selskapsregnskap knyttet til enkelteiendelen.

Unntaket er begrunnet med at innregning av en eiendel eller en forpliktelse ved utsatt skatt i disse tilfellene vil medføre enten en skattekostnad i form av endring i utsatt skatt (alternativ 1), eller en motpost i en tilsvarende korrigering av førstegangsinnregningsverdien av den underliggende eiendelen eller forpliktelsen (alternativ 2).

Det første alternativet synes ulogisk, siden selskapet presumptivt ikke har pådratt seg noe tap ved gjennomføring av denne transaksjonen. Det andre alternati-

vet med en justering av eiendelen eller forpliktelsen hevdes å gjøre finansregnskapet mindre oversiktlig (IAS 12.22(c)). Siden standarden har forbud mot diskontering av utsatt skatt (IAS 12.53), kan alternativ 2 for skatteøkende midlertidige forskjeller gi overvurderte eiendeler og dag-1-nedskrivninger.

Unntaket anses således av IASB som det beste av flere dårlige løsninger.

Teorieksempel 10.2: Enkelteiendelsunntaket

Selskap A kjøper et driftsmiddel for 88,5. Skattemessig verdi på eiendelen er 50, siden transaksjonen gjennomføres med skattemessig kontinuitet og driftsmidlet allerede er skattemessig avskrevet til 50. Ved full skattemessig fradragsrett, ville verdien av driftsmidlet vært 100. Vi ser bort fra diskonteringseffekter. Skattesatsen er 20 %.

Dersom Selskap A skulle innregnet utsatt skatt på innregningstidspunktet, og dermed ikke benyttet regelen i IAS 12.15(b), ville dette enten medført en umiddelbar skattekostnad på 7,7 ((88,5 – 50) x 20 %) (alternativ 1), eller en innregnet verdi på eiendelen på 100 og tilhørende utsatt skatt på 10 ((100 – 50) x 20 %) (alternativ 2).

Standardens løsning er altså å innregne eiendelen til 88,5 og ikke innregne noen tilhørende utsatt skatt.

Forbudet mot innregning av eiendel eller forpliktelse ved utsatt skatt som beskrevet ovenfor, gjelder både ved førstegangsinnregning og etterfølgende måling. Reversering av tilhørende midlertidige forskjeller vil således utgjøre en avstemmingspost når selskapet i note skal avstemme skattekostnaden. For å overholde dette opplysningskravet, må selskapet holde oversikt over disse ikke-innregnede midlertidige forskjellene inntil de er fullt ut reversert.

Førstegangsinnregningsunntaket i IAS 12.15(b) kan medføre dag-1-gevinster hvis de underliggende eiendelene i det etterfølgende måles til virkelig verdi.

Teorieksempel 10.3: Dag-1-gevinst

La oss anta at eiendelen i teorieksempel 10.2 er en investeringseiendom organisert som et aksjeselskap, og la oss innføre diskontering i eksemplet. Eiendommen solgt som innmat, gir på oppkjøpstidspunktet en skattemessig verdi lik virkelig verdi på 100, mens aksjene i eiendomsselskapet er verdt 95. Differansen skyldes et fradrag i prisen for manglende fremtidige skattemessige avskrivninger ((100 – 50) x 10 % = 5) ved kjøp av aksjene og ikke innmaten. I eiendomstransaksjoner er ca. 10 % i «skatterabatt» en relativt vanlig observasjon. Skattesatsen er 20 %.

Selskap A kjøper nå aksjene for 95. Kjøpet vurderes å være eiendelskjøp og ikke virksomhetskjøp. I konsernregnskapet innregnes eiendommen til 95. I etterfølgende perioder måles eiendommen til virkelig verdi, og dag 1 måles eiendommen til 100. Det skal i den forbindelse innregnes utsatt skatt, men bare på økningen av verdi fra ervervet (95). Den regnskapsførte utsatte skatten blir således 1,00 ((100 – 95) x 20 %). Vi ser at konsernet på dag 1 innregner en verdiregulering etter skatt på 4 (5 – 1), selv om det ikke har skjedd noen endring av verdier siden oppkjøpet.

Det er verdt å merke seg at førstegangsinnregningsunntaket ikke gjelder utsatt skattefordel knyttet til fremførbart skattemessig underskudd eller fremførbart skattefradrag. Disse førstegangsinnregnes til transaksjonsprisen, og vurderes i det etterfølgende for gjenvinnbarhet og re-måles deretter til nominell verdi i samsvar med IAS 12. Normalt vil denne effekten av endret måling regnskapsføres over resultatet. Merk at i Norge vil fremførbare underskudd i tomme selskaper neppe kunne utnyttes, men ligger underskuddet i et selskap med en annen enkelteiendel, for eksempel en eiendom, er det også en praktisk situasjon for norske selskaper.

Enkelttransaksjoner som gir opphav til både en eiendel og en forpliktelse

IASB endret IAS 12 i mai 2021 hvor de snevret inn virkeområdet til unntaksbestemmelsen i IAS 12.15 slik at den ikke lenger får effekt på transaksjoner som gir opphav til like store skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller. Eksempler på slike transaksjoner kan være innregning av bruksretteiendel og tilhørende forpliktelse etter IFRS 16 og fjerningsforpliktelse med tilhørende fjerningseiendel etter IFRIC 1. Regnskapsmessig innregnes det dermed en eiendel og en tilhørende forpliktelse mens det skattemessig ofte gis fradrag for de kontante betalingene. Dette gir dermed opphav til midlertidige forskjeller hvor det historisk har vært uensartet praksis knyttet til hvorvidt de midlertidige forskjellene var dekket av førstegangsinnregningsunntaket eller ikke.

For å vurdere de regnskapsmessige konsekvensene må selskapet først ta stilling til hvorvidt det skattemessige fradraget vedrører eiendelen eller forpliktelsen. Dette er en skjønnsmessig vurdering som avhenger av skattereglene i den aktuelle jurisdiksjonen.

- Hvis det skattemessige fradraget vedrører eiendelen, er den skattemessige verdien av eiendelen og forpliktelsen lik de regnskapsmessige beløpene og det oppstår ved første gangs innregning ingen midlertidige forskjeller.
- Hvis det skattemessige fradraget vedrører forpliktelsen, er den skattemessige verdien av eiendelen og forpliktelsen null og det oppstår derfor midlertidige forskjeller på både eiendelen og forpliktelsen. I de tilfeller hvor de midlertidige forskjellene er like store, skal selskapet innregne tilhørende utsatt skattefordel og utsatt skatteforpliktelse.

Nedenstående beslutningsdiagram kan anvendes til vurdering av de regnskapsmessige konsekvensene for en transaksjon som gir opphav til både en eiendel og en forpliktelse.

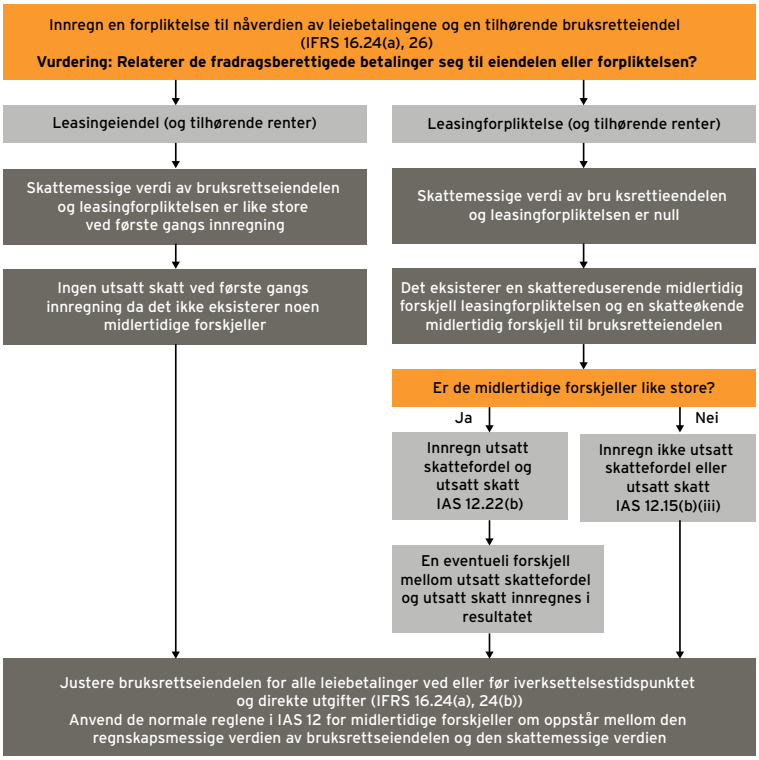

Investeringer i datterselskaper, tilknyttede virksomheter og felleskontrollerte ordninger

Det siste unntaket knytter seg til midlertidige forskjeller vedrørende investeringer i datterselskaper, filialer, tilknyttede selskaper, samt andeler i felleskontrollerte ordninger (IAS 12.39/44). For ytterligere kommentarer vises det til kapittel 10.4.

10.3.2 Skattereduserende midlertidige forskjeller

Reversering av skattereduserende midlertidige forskjeller og utnyttelse av uutnyttet skattemessig underskudd og uutnyttet skattefradrag vil redusere fremtidig skattepliktig inntekt. Økonomiske fordeler i form av reduserte skattebetalinger, krever imidlertid at selskapet på tidspunktet for reversering av midlertidige forskjeller og utnyttelse av skattemessig underskudd har tilstrekkelige skattepliktige inntekter. For at den utsatte skattefordelen skal kunne innregnes, krever standarden derfor at det må være sannsynlig at selskapet har positive skattepliktige resultater når forskjellene reverserer.

Dette kravet anses å være tilfredsstilt når tilstrekkelige skatteøkende midlertidige forskjeller reverserer i samme periode som den forventede reverseringen av de skattereduserende midlertidige forskjellene. Tilsvarende kan tilstrekkelig skatteøkende forskjeller legges til grunn for innregning av utsatt skattefordel knyttet til skattemessige underskudd, og siden vi i Norge har ubegrenset fremføringsrett av skattemessige underskudd, vil et selskap normalt kunne unnlate å tenke på tidspunktet for reversering.

For fremføring av avskåret rentefradrag knyttet til *rentebegrensningsreglene* vil tiårsbegrensningen for fremføring gjøre at man vil måtte gjøre vurderinger knyttet til tidspunktet for reversering av skatteøkende midlertidige forskjeller.

Hvis det innenfor samme skatteregime og samme skattesubjekt (for eksempel skattekonsern) ikke foreligger tilstrekkelige skatteøkende midlertidige forskjeller, kan utsatt skattefordel likevel innregnes i den grad det er sannsynlig at skattesubjektet genererer tilstrekkelig skattepliktig inntekt i fremtidige perioder (IAS 12.29).

Som en siste mulighet for å innregne en utsatt skattefordel, kan selskapet se på muligheter for *skatteplanlegging*. Hvis et selskap i sin skatteplanlegging kan sannsynliggjøre at det kan skape tilstrekkelig skattepliktig inntekt innen relativt kort tid, og samtidig har til intensjon å gjennomføre skatteplanleggingen, kan dette tas i betraktning når man skal vurdere sannsynligheten for at skattereduserende midlertidige forskjeller kan utnyttes. Skatteplanleggingstiltak som er teoretisk mulige, men som er utelukket i praksis, for eksempel salg av virksomhetskritiske eiendeler og rettigheter, kan ikke tas i betraktning.

10.3.3 Uutnyttede skattemessige underskudd og uutnyttede skattefradrag

En utsatt skattefordel skal innregnes for uutnyttede skattemessige underskudd og uutnyttede skattefradrag «i den utstrekning det er sannsynlig at det vil bli tilgjengeliggjort fremtidig skattepliktig inntekt som uutnyttede skattemessige underskudd og uutnyttede skattemessige fradrag kan utnyttes mot» (IAS 12.34).

Kravene til innregning av utsatt skattefordel i denne situasjonen er i utgangspunktet de samme som for innregning av utsatt skattefordel knyttet til skattereduserende midlertidige forskjeller. Likevel er det faktum at selskapet faktisk har hatt skattemessig underskudd en indikasjon på at selskapet vil kunne ha problemer med å utnytte disse utsatt skattefordelene i form av fradrag i tilstrekkelig fremtidig skattepliktig inntekt, spesielt når selskapet har hatt underskudd i nær fortid. Selskaper i spesielt risikoutsatte bransjer og selskaper i en oppstartsfase bør være særlig forsiktige med balanseføring av utsatt skattefordel knyttet til skattemessig underskudd som har oppstått i nær fortid.

Når et foretak har hatt et forløp med underskudd i nær fortid, krever standarden derfor at selskapet enten har tilstrekkelige skatteøkende midlertidige forskjeller, eller at det foreligger «en overbevisende annen begrunnelse» (IAS 12.35) for at det vil bli generert tilstrekkelig skattemessig overskudd. Standarden fremhever enkelte momenter som det kan legges vekt på i vurderingen, herunder om skattemessig underskudd i nær fortid må forventes å oppstå igjen eller om underskuddet kan forklares med spesielle forhold som i fremtiden ikke lenger vil være sannsynlige. Et annet moment som må tas i betraktning er muligheten for skatteplanlegging. Videre vil kontraktsfestede fremtidige inntekter kunne være en overbevisende begrunnelse for innregning. Det faktum at selskapet har en historikk med å utarbeide styrebehandlede treffsikre budsjetter, vil være relevant når fremtidige budsjetter skal vurderes.

Tilsvarende vurderinger også bør gjøres for skattereduserende midlertidige forskjeller når et foretak har hatt underskudd i nær fortid (IAS 12.31).

ESMA har utgitt en 'Practice Statement'[2] om anvendelsen av reglene i IAS 12 vedrørende vurderinger av muligheten for balanseføring av utsatt skattefordel, herunder sannsynlighetsvurdering for generering av fremtidig skattepliktig inntekt. Se nedenfor for en oversikt over forhold som kan inngå i vurderingen.

Er fremtidig skattepliktig inntekt sannsynlig?		
Svake argumenter	**Mulig sterke argumenter**	**Sterke argumenter**
• En sterk historie med skattemessige underskudd • Oppstartsvirksomhet • Vesentlige avvik i forhold til forretningsplan • Tap av stor kunde • Utfordringer rundt fortsatt drift • Tap er relatert til primæraktivitetene	• Enkeltstående hendelser	• En sterk historie med skattemessige overskudd • Nye forretningsmessige muligheter • Omstruktureringer eller salg av tapsgivende aktiviteter • Overbevisende strategi for skatteplanlegging • Vesentlig ordrebok • Virksomhetsovertakelse som kan gi økt skattepliktig inntekt

Selskapet må hver balansedag vurdere hvorvidt tidligere ikke-innregnet utsatt skattefordel skal innregnes. Vurderingskriteriene er de samme som ved førstegangsvurdering, jf. diskusjonen over. For å kunne innregne en tidligere ikke-innregnet utsatt skattefordel, må det således ha skjedd forandringer i selskapets situasjon. Selskapet kan eksempelvis ha forbedret faktisk og forventet inntjening gjennom

2 ESMA Public Statement: *Considerations on recognition of deferred tax assets arising from the carry-forward of unused tax losses.*

inngåtte langsiktige kontrakter, eller det kan ha økt sine muligheter for å benytte utsatte skattefordeler gjennom en virksomhetssammenslutning.

10.3.4 Tidligere ikke-innregnet utsatt skattefordel – innregnes ved virksomhetssammenslutninger

Hovedregelen er at innregning av tidligere ikke-innregnet utsatt skattefordel skal resultatføres. I noen tilfeller vil et selskap kunne innregne utsatt skattefordel som det tidligere ikke var grunnlag for å balanseføre, eksempelvis som følge av at selskapet kjøper en annen virksomhet. Det følger av IAS 12.67 at en innregning av overtakende selskaps tidligere ikke-innregnede utsatt skattefordel skal resultatføres også i de tilfeller hvor utsatt skattefordel innregnes som følge av en virksomhetssammenslutning.

Hvis vederlaget i virksomhetssammenslutningen inkluderer verdien av at overtakende selskap kan utnytte og innregne egen tidligere ikke-innregnet utsatt skattefordel, vil bestemmelsen i IAS 12.67 kunne føre til at det ved regnskapsføringen av den aktuelle virksomhetssammenslutningen, innregnes goodwill som ikke lar seg forsvare i en nedskrivningstest. IAS 36 stiller krav om at selskaper som har innregnet goodwill i balansen, skal teste denne posten for tap ved verdifall. Den balanseførte verdien nedskrives dersom den ikke lenger kan forsvares sammenliknet med gjenvinnbart beløp. I en slik verdifallstest vil ikke verdien av det overtakende selskapets innregning av utsatt skattefordel gjenspeiles. Dersom man isolerer denne effekten, vil dette altså kunne medføre en umiddelbar nedskrivning av goodwill, og man får således to poster som resultatføres. Dette omfatter 1) motposten til innregningen av utsatt skattefordel, samt 2) den etterfølgende nedskrivningen av goodwill. Disse postene bør forklares i note. Et eksempel kan illustrere problemstillingen.

Teorieksempel 10.4: Utnyttelse av ikke-innregnet utsatt skattefordel

Selskap A kjøper Selskap B som de verdsetter til 100. Selskap A kan som følge av kjøpet utnytte en utsatt skattefordel som de ellers ikke har mulighet til å utnytte. Verdien av denne skattefordelen er 10. Selskap A er derfor villige til å betale 110 for Selskap B, noe det også gjør. Virkelig verdi av netto eiendeler i Selskap B er 0 og regnskapsført goodwill blir 110. Hvis man anvender den samme verdsettelsen i nedskrivningstesten av goodwill som ved verdsettelsen av Selskap B, medfører dette en dag-1-nedskrivning av goodwill på 10 (110–100).

10.3.5 Avskåret rentefradrag

Avskåret rentefradrag kan ifølge dagens regler fremføres i ti år. Selskapet skal benytte fremførbart, tidligere avskåret rentefradrag, før anvendelse av årets rentefradrag. Ved vurdering av hvorvidt selskapet har fremtidig skattemessig overskudd

til å utnytte det fremførbare rentefradraget, må det gjøres en konkret vurdering knyttet til det spesielle grunnlaget for utnyttelse av rentefradraget. Hvis utnyttelsen krever en oppkapitalisering eller reorganisering, kan man ikke regnskapsføre noen utsatt skattefordel før det kan sannsynliggjøres at en slik plan kan og vil gjennomføres.

10.4 Investeringer i datterselskaper, filialer og tilknyttede selskaper samt andeler i felleskontrollerte ordninger

Midlertidige forskjeller knyttet til investeringer i datterselskaper, filialer og tilknyttede selskaper, samt andeler i felleskontrollerte ordninger oppstår når balanseført verdi av investeringene avviker fra den skattemessige verdien. I dette tilfellet er det altså ikke midlertidige forskjeller på de underliggende enkelteiendeler i eksempelvis datterselskapet det er tale om, men midlertidige forskjeller knyttet til selve investeringen. Disse forskjellene kalles ofte «outside temporary differences» («utvendige midlertidige forskjeller»), til forskjell fra de ordinære «inside temporary differences» («innvendige midlertidige forskjeller») som knytter seg til de enkelte eiendels- og gjeldspostene i konsernregnskapet.

Mens skattemessig verdi alltid vil være knyttet til selve investeringen, eksempelvis aksjene, kan regnskapsmessig verdi være knyttet til investeringen (målt ved bruk av kost- eller egenkapitalmetoden eller i samsvar med IFRS 9 i det separate finansregnskapet) eller til underliggende netto eiendeler (målt til regnskapsmessig konsernverdier i konsernregnskapet).

Slike «utvendige» midlertidige forskjeller kan oppstå ved tilbakeholdte overskudd i de underliggende selskapene hvor en utdeling til eierne vil skape en skatteforpliktelse. Andre kilder kan være ved endringer i balanseførte verdi av investeringen som følge av endring i valutakurser, avsetninger, revalueringer eller endring i skattemessig verdi av investeringen. Som for andre midlertidige forskjeller kan det foreligge differanser mellom konsernets midlertidige forskjell og den midlertidige forskjellen knyttet til den aktuelle investeringen i morselskapets separate finansregnskap.

Hovedregelen er at eiendeler og forpliktelser ved utsatt skatt knyttet til slike «utvendige» midlertidige forskjeller skal innregnes, hensyntatt de vanlige begrensningene for balanseføring av utsatt skattefordel. For forpliktelser ved utsatt skatt gjøres det imidlertid unntak for det tilfellet at eierselskapet er i stand til å kontrollere tidspunktet for reversering av den midlertidige forskjellen, og det er sannsynlig

at den midlertidige forskjellen ikke vil reversere i overskuelig fremtid (IAS 12.39). Eiendeler ved utsatt skatt skal kun innregnes hvis det er sannsynlig at den midlertidige forskjellen vil reversere i overskuelig fremtid, og det vil være tilgjengelig skattepliktig inntekt som den midlertidige forskjellen vil kunne utnyttes mot (IAS 12.44). Hva som menes med *overskuelig fremtid*, er ikke definert i standarden.

Mens standarden forutsetter at selskapet har full kontroll over reverseringen av midlertidige forskjeller hvis investeringen knytter seg til et datterselskap, krever den at selskapet i forbindelse med investering i et tilknyttet selskap må ha en aksjonær-/eieravtale som regulerer at det ikke skal utdeles utbytte i overskuelig fremtid. For alle slike situasjoner må det imidlertid gjøres en konkret vurdering med hensyn til hvorvidt det er sannsynlig at det vil bli utbetalt utbytte i overskuelig fremtid. Hvis det ikke påløper skatt ved salg av eller utbytte fra investeringer, vil det ikke være aktuelt å innregne eiendeler eller forpliktelser ved utsatt skatt.

Vi minner om opplysningskravene knyttet til disse midlertidige forskjellene (IAS 12.81(f)), som for mange selskaper viser seg å være utfordrende å overholde, da det kan være vanskelig både å fastslå og holde oversikt over disse midlertidige forskjellene.

10.5 Måling

Betalbar skatt for inneværende og tidligere perioder skal måles til det beløpet som selskapet forventer å måtte betale til (gjenvinnes fra) skattemyndighetene ved bruk av de skattesatser og skatteregler som er vedtatt eller i hovedsak vedtatt på balansedagen (IAS 12.46).

Eiendeler og forpliktelser ved utsatt skatt skal måles ved bruk av de skattesatser som forventes å gjelde for perioden da eiendelen realiseres eller forpliktelsen innfris, basert på skattesatser (og skatteregler) som er vedtatt eller i hovedsak vedtatt på balansedagen (IAS 12.47).

Denne regelen gjør seg også gjeldende ved eliminering av urealiserte konserngevinster hvor kjøpende og selgende konsernselskap har ulike skattesatser. I slike tilfeller skal man benytte kjøpende selskaps skattesats ved innregning av utsatt skatt/utsatt skattefordel i konsernregnskapet, fordi det er denne skattesatsen som er relevant ved konsernets realisasjon av den underliggende eiendelen (forpliktelsen). Skatteeffekten av den konserninterne transaksjonen i selgende selskap vil dermed ikke fullt ut bli oppveid av skatteeffekten knyttet til konsernelimineringen. Det medfører at en konsernintern transaksjon kan gi en netto skatteeffekt i konsernregnskapet til tross for at den underliggende transaksjonen er fullt ut eliminert.

En beslektet situasjon oppstår når norske oljeselskaper tar olje fra sokkelen og inn på land. Når oljen tas inn på land, blir oljeselskapene i dag beskattet med en skattesats på 78 %. Beskatningen fastsettes ved en normpris. Når den landbaserte virksomheten selger oljen videre eksternt, blir dette salget beskattet med 22 %, hvor normprisen anses som skattemessig kostpris. Selv om sokkel- og landvirksomheten inngår i samme konsern eller sågar i samme juridiske enhet, og den oljen som transporteres fra sokkelen til land ikke er solgt eksternt i perioden, vil en slik transport medføre en skattekostnad i selskapet. Dette fordi en betalbar skatt basert på 78 % må regnskapsføres i sokkelvirksomheten, mens konsernet eller selskapet bare kan føre opp en utsatt skattefordel knyttet til den urealiserte varelagerfortjenesten på 22 %. Dette er også et eksempel på at en balansemessig tilnærming av måling av utsatt skatt gir utslag i resultatmålingen og dermed et behov for å avstemme skattekostnaden i skattenoten.

Begrepet i hovedsak vedtatt er ikke definert, men standarden eksemplifiserer en situasjon hvor kunngjøring av skattesatser og -regler i en jurisdiksjon har den samme virkningen som faktisk vedtakelse. I slike tilfeller vurderes skatteeiendeler og -forpliktelser ved bruk av de kunngjorte skattesatsene og -reglene.

Teorieksempel 10.5: Begrepet *i hovedsak vedtatt*

Ved endring i skattesatser eller -lovgivningen må det gjøres en skjønnsmessig vurdering for å avgjøre hvorvidt et forslag til skattesatser og/eller -lovgivning skal anses å være *«i hovedsak vedtatt»*. Etter vårt syn så betyr det at forslaget må ha nådd det stadiet at det ikke er mulig med ytterligere endringer på balansedagens tidspunkt. I en slik vurdering må det hensyntas hvor i saksbehandlingen forslaget er (lovforslag, komitebehandling, behandling i Stortinget) og status på behandlingene.

Hvis endringer i skattesatser og/eller -lovgivning anses å være vedtatt, i hovedsak vedtatt eller kunngjort etter balansedagen, skal disse endringene ikke tas hensyn til i målingen av utsatt skatt. Man må imidlertid opplyse om vesentlige virkninger for betalbar skatt og utsatt skatt av slike kunngjøringer (IAS 12.88 og IAS 10.22 (h)).

Hvis skattepliktig inntekt er gjenstand for ulike satser for ulike nivåer av skattepliktig inntekt, måles eiendeler og forpliktelser ved utsatt skatt til forventede gjennomsnittssatser i de periodene de midlertidige forskjellene forventes å reversere (IAS 12.49).

Det finnes skatteregimer hvor skattemessig effekt avhenger av hvordan gjenvinningen eller oppgjøret finner sted. Målingen av utsatt skatt skal gjenspeile de skattemessige konsekvensene som følger av hvordan selskapet på balansedagen forventer å gjenvinne eller gjøre opp de underliggende eiendelene/forpliktelsene. Den skattesatsen som benyttes ved gjenvinning av et varig driftsmiddel, kan for eksempel avhenge av om driftsmidlet blir avskrevet eller realisert ved salg.

Utsatt skatt på investeringseiendommer målt til virkelig verdi under IAS 40 skal fastsettes på grunnlag av en forventning om at eiendelen vil gjenvinnes ved salg (og ikke bruk) (IAS 12.51C). Forventningen om at investeringseiendommen skal gjenvinnes ved salg gjelder likevel ikke dersom følgende to kriterier er oppfylt:

1. Eiendelen er gjenstand for avskrivning
2. Eiendelen inngår i en forretningsmodell hvor den i all hovedsak gjenvinnes gjennom bruk og ikke salg

Når en ikke-avskrivbar eiendel måles ved hjelp av verdireguleringsmodellen i IAS 16, skal eiendel eller forpliktelse ved utsatt skatt måles ved å reflektere de skattemessige konsekvensene av å gjenvinne den balanseførte verdien ved salg av eiendelen (IAS 12.51B).

For eiendeler med ubestemt («indefinite») levetid, uttalte IFRS IC[3] at man må gjøre en konkret vurdering av hvordan selskapet forventer at eiendelen vil gjenvinnes. Man kan altså ikke uten videre forutsette at eiendelen vil gjenvinnes ved salg, selv om eiendelen ikke avskrives.

Hvis det er slik at konsernet ikke forventer at eiendelene gjenvinnes ved realisasjon av selve eiendelen, men at den mest sannsynlige gjenvinningsmåten er å realisere aksjene i selskapene som eier eiendelene, oppstår spørsmålet om denne gjenvinningsmåten kan hensyntas når konsernet skal innregne de tilhørende eiendeler og forpliktelser ved utsatt skatt. Denne problemstillingen er relevant i Norge, hvor realisasjon av aksjer beskattes med 0 %, mens realisasjon av selve eiendelen er underlagt en ordinær inntektsskattesats på 22 %. IFRS IC[4] klargjorde at det ikke er anledning til å bare legge til grunn gjenvinning ved realisasjon av selve aksjene, men at man ved utsatt skatt-beregningen må ta hensyn til både de skattemessige effektene av å realisere selve den underliggende eiendelen (dvs. innvendige midlertidige forskjeller) og i tillegg avsette for utsatt skatt knyttet til de midlertidige forskjellene på selve aksjene (utvendige midlertidige forskjeller). Dermed ble det satt en stopper for praksisen med å la være å avsette utsatt skatt på investeringseiendommer organisert som single-purpose-selskaper, ofte kalt «corporate-wrapper»-unntaket.

I noen skattejurisdiksjoner avhenger inntektsskattesatsen for selskapet av om det skattemessige overskuddet utbetales til eierne av selskapet. Merk at det her er snakk om utbytte til eierne av morselskapet og ikke utbyttebetalinger internt i konsernet. Ifølge IAS 12 skal måling av betalbar skatt så vel som eiendeler og for-

3 IFRIC Update November 2016.
4 IFRIC Update July 2014.

pliktelser ved utsatt skatt, baseres på den skattesatsen som gjelder for tilbakeholdte overskudd. Ytterligere skattemessige effekter ved eventuell fremtidig utbetaling av utbytte blir innregnet på samme tidspunkt som det vedtatte utbyttet blir innregnet. Den skattemessige virkningen skal som hovedregel resultatføres (IAS 12.52B).

Standarden har et absolutt forbud mot å *diskontere* utsatt skatt. Standarden begrunner forbudet mot diskontering med at diskontering i mange tilfeller er komplisert og vanskelig praktisk gjennomførbart, og at en eventuell valgadgang med tilhørende varierende regnskapspraksis ville gjort regnskapene mindre sammenlignbare. Som angitt tidligere i denne artikkelen, vil dette forbudet kunne gi effekter man må være oppmerksom på ved analyse av selskaper, for eksempel dag-1-gevinster som illustrert i teorieksempel 10.3.

Forbudet mot diskontering får direkte konsekvens for måling av goodwill i virksomhetsoppkjøp gjennomført som aksjetransaksjoner. Ved slike transaksjoner oppstår det midlertidige forskjeller ved at identifiserbare eiendeler og gjeld skal måles til virkelig verdi, mens de tilhørende skattemessige verdier forblir uendret. Virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld i en virksomhetssammenslutning skal, uansett om transaksjonen gjøres via kjøp av aksjer eller innmat, basere seg på verdien som om transaksjonen hadde vært gjennomført som en innmattransaksjon. Det vil si at virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og gjeld skal ta hensyn til skatteeffekter ved gjenvinning av eiendeler og oppgjør av gjeld som om skattemessig verdi var lik virkelig verdi. Verdien av disse skatteeffektene vil være diskonterte beløp. IAS 12 krever at tilhørende eiendeler og gjeld ved utsatt skatt skal innregnes til nominell verdi. Differansen mellom utsatt skatt til nominell verdi og de tilsvarende virkelig-verdi-beløpene vil som regel medføre en økning i restverdien av goodwill, ofte kalt *teknisk goodwill* eller *skattegoodwill*.

Spørsmålet er om den delen av goodwill som skyldes måling av skatt til nominell verdi må nedskrives umiddelbart. Leser man IAS 36 bokstavelig, kan mye tyde på at en slik goodwillpost skal nedskrives, men det er etter vårt syn lite trolig at det har vært intensjonen. Etter vår vurdering er det imidlertid gode grunner for at man i en slik nedskrivningsvurdering bør se bort fra skattegoodwill, og vurdere denne delen av goodwillen sammen med den relaterte skatteposten. En nedskrivning av denne type teknisk goodwill umiddelbart etter ervervet gir etter vårt syn liten mening, men spørsmålet må sies å være uavklart.

Både innregnede og ikke-innregnede utsatte skattefordeler skal vurderes hver balansedag. Vurderingene skal baseres på de kriteriene som er omtalt over, og en tidligere ikke-innregnet utsatt skattefordel skal innregnes når situasjonen tilsier dette, for eksempel som følge av bedret utsikt for fremtidig skattemessig overskudd.

10.6 Usikre skatteposisjoner

IAS 12 er en regelstyrt standard som likevel forutsetter omfattende skjønnsutøvelse. Standarden er derfor krevende å anvende, og vi observerer til dels varierende praksis i så vel innregning, måling, og ikke minst noteopplysninger knyttet til usikre skatteposisjoner.

Usikre skatteposisjoner eller usikker skattemessig behandling refererer til situasjoner hvor skattemessig behandling er uavklart eller hvor det foreligger en uløst tvist med skattemyndighetene. Å estimere resultatet av en usikker skatteposisjon er en kompliserte problemstilling når man skal regnskapsføre inntektsskatt.

Regnskapsføringen av usikre forpliktelser reguleres i utgangspunktet av IAS 37, men IAS 37 fastslår eksplisitt at standarden ikke dekker usikre skatteposisjoner. Videre behandler ikke IAS 12 usikre skatteposisjoner.

10.6.1 IFRIC 23 – usikre skatteposisjoner

IFRIC 23 ble publisert i 2017 og avklarer enkelte forhold ved håndtering av usikre skatteposisjoner.

På hvilket nivå usikkerheten skal vurderes

Hvorvidt man skal analysere hver enkelt usikker skatteposisjon separat eller sammen med andre usikre skatteposisjoner, er en skjønnsmessig vurdering. Vurderingen avhenger blant annet av hvor like sakene er og sannsynligheten for at skattemyndighetene ville vurdert posisjonene på samme måte.

Hvilken oppdagelsesrisiko fra skattemyndighetene selskapene skal forutsette

IFRIC 23 krever at et selskap må legge til grunn hva det tror skattemyndighetene vil akseptere eller beslutte, gitt at de vurderer det usikre forholdet. Man skal således sette oppdagelsesrisikoen til hundre prosent. Det betyr blant annet at man ikke kan ta hensyn til at det som regel er større sannsynlighet for at skattemyndighetene vil slå ned på forhold kort tilbake i tid sammenlignet med forhold som ligger lenger tilbake i tid.

Hvordan skattemessig resultat, skattemessige verdier og skattesatser skal fastsettes

Hvis et selskap er av den oppfatning at det er sannsynlig at skattemyndighetene vil legge selskapets vurdering til grunn, skal denne vurderingen danne grunnlaget for regnskapsføringen.

Hvis selskapet vurderer at det ikke er sannsynlig at skattemyndighetene vil akseptere selskapets skattemessige behandling, skal selskapet enten legge den mest sannsynlige løsningen til grunn eller det sannsynlighetsveide beløpet. Den første løsningen er best egnet ved få alternative løsninger, mens den andre metoden passer best når det er mange ulike utfall som hver for seg har lav sannsynlighet.

Hvordan selskapene skal vurdere endringer i faktum

Endringer i faktum skal håndteres som endring i regnskapsestimat i samsvar med IAS 8. Nytt faktum som kommer selskapet til kunnskap etter balansedato skal behandles i samsvar med IAS 10, og det avgjørende vil være om endring i faktum er en type hendelse som skal medføre endring i regnskapsføringen eller om det bare er en hendelse det potensielt skal gis noteopplysninger om (se egen artikkel om hendelser etter balansedagen).

IFRIC 23 presiserer at det skal gis noteopplysninger om skjønnsutøvelsen som er anvendt ved fastsettelsen av estimatene for de usikre skatteforpliktelsene (IAS 1.122).

Forskuddsbetaling ved skattetvister

Det følger av forarbeidene («basis for conclusions») til IFRIC 23 at forskuddsbetalinger til skattemyndighetene knyttet til tvister skal regnskapsføres i samsvar med IAS 12 og ikke anses som betingende eiendeler iht. IAS 37. Dermed blir innbetalingen sikker, mens den betingede skatteforpliktelsen skal regnskapsføres i tråd med retningslinjene i IFRIC 23 diskutert over. Konsekvensen er at en forskuddsbetaling av et skattekrav ikke skal vurderes som en betinget eiendel med de strenge krav for innregning som følger av IAS 37.

Praksiseksempel 10.1 Høyesterettsdom (2013/787) ConocoPhillips

Det er verdt å merke seg at IFRIC 23 er taus når det gjelder hvordan ligningsfravikelse og ikke-rettskraftige dommer skal vektlegges i vurderingen av hvorvidt skattemyndighetene vinner frem med sitt avvikende syn. Etter vårt syn vil det etter IFRS være et fornuftig utgangspunkt at et ligningsvedtak eller ikke-rettskraftig dom må tillegges betydelig vekt, og at selskapet bør ha en overbevisende begrunnelse for å konkludere med at det vil vinne frem med en annen skattemessig behandling.

I dette eksemplet fra praksis redegjør vi for høyesterettsdommen av 19. desember 2013 i saken mellom staten og ConocoPhillips i spørsmål om regnskapsføring av usikre skatteforpliktelser under *god regnskapsskikk*. Det er mange likhetstrekk mellom god regnskapsskikk og IFRS på dette området, og vi vil derfor normalt ikke forvente ulik regnskapsføring av usikre skatteposisjoner under god regnskapsskikk og IFRS.

Det er flere interessante aspekter ved dommen. Det er for det første verdt å merke seg at Høyesterett avviste ligningsmyndighetenes, Klagenemnda for Oljeskatts og Borgarting lag-

mannsretts syn om at innbetaling i henhold til en omtvistet ligningsfravikelse er å anse som en betinget *eiendel* etter god regnskapsskikk. Dette er i tråd med IFRIC 23.BC4.

En annen interessant observasjon er knyttet til forståelsen av sannsynligheten for selskapet til å vinne frem med sitt syn på skattemessig behandling. Det følger av IAS 37.14 at en usikker forpliktelse skal innregnes hvis det er sannsynlighetsovervekt for at den vil komme til oppgjør, og at den skal måles til beste estimat. Tilsvarende sannsynlighetskriterium legges til grunn under god regnskapsskikk (NRS 13 *Usikre forpliktelser og betingede eiendeler*). Høyesterettsdommen legger imidlertid til grunn at det er sannsynlighetsovervekt for at selskapets syn ikke vil føre frem ved ligningsfravikelse eller en foreløpig domsavsigelse. Det siteres fra dommen *«Skattesaker har det særtrekk at kravet i første omgang fastsettes av en forvaltningsmyndighet med særlig kyndighet og plikt til å opptre objektivt og i samsvar med loven … Det er etter mitt syn da nærliggende å foretrekke ligningsvedtaket som uttrykk for hva som presumptivt vil være «beste estimat», og bare godta at ligningen fravikes i årsregnskapet så langt selskapet viser til feil som på et etablert faglig grunnlag klart tilsier at ligningen må endres».*

Videre synes Høyesterett å legge til grunn at usikre skatteforpliktelser typisk har binært utfall, og derfor at det mest sannsynlige utfallet representerer beste estimat. I så fall blir det et spørsmål om sannsynlighetsovervekt (hvilket av de to utfallene er mest sannsynlig).

Dommen medfører dermed at ligningsvedtak fra norske skattemyndigheter som hovedregel under *god regnskapsskikk* må anses som et uttrykk for «beste estimat», og bare unntaksvis kan kostnadsføring unnlates. En åpenbar feil i ligningsvedtakets faktumgrunnlag må trolig gi grunnlag for fravikelse i regnskapsføringen. Presiseringen av at feilen må ha et klart utfall for at den regnskapspliktige skal kunne se bort fra ligningsvedtaket må trolig forstås som at terskelen er langt høyere enn sannsynlighetsovervekt, uten at dommen på generelt grunnlag gir konkret grunnlag for å vurdere innholdet i terskelen nærmere.

10.7 Særlig om pilar 2

I desember 2021 publiserte Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) modellregler om en global minimumsskatt: Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy – Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar 2): Inclusive Framework on BEPS (heretter pilar 2-reglene). Pilar 2-reglene er en del av en løsning som tar for seg utfordringer med skattlegging i en digitalisert økonomi og søker å innføre en global minimumsskattesats på 15 % av netto skattepliktig inntekt. I Norge er reglene vedtatt og med effekt fra 1. januar 2024.

Som følge av kompleksiteten i omfordelingsreglene mellom landene som får rett til å beskatte selskapene har IASB vedtatt endringer til IAS 12 som inneholder et midlertidig obligatorisk unntak for å innregne utsatt skatt av midlertidige forskjeller om oppstår som følge av den nye skatteloven. Unntakelsen gjelder inntil IASB beslutter seg for å enten gjøre den permanent, gjennomføre tilpasninger eller

fjernes. Videre er det innført nye opplysningskrav for de konsernene og selskapene som er omfattet av den nye skatteloven.

- I perioden hvor pilar 2-lovgivningen er vedtatt, eller i hovedsak vedtatt, men ikke trådt i kraft skal virksomheten gi følgende opplysninger

  a. Informasjon om at pilar 2-lovgivningen er vedtatt i de jurisdiksjonene hvor selskapet har sin virksomhet
  b. Opplyse om de jurisdiksjonene hvor virksomheten sin gjennomsnittlige skatterate er under 15 %
  c. Den samlede skattemessige kostnad og det samlede regnskapsmessige overskudd for disse jurisdiksjonene, og den gjennomsnittlig effektive skattesats, og
  d. Hvis det er virksomhetens vurdering, at virksomhetens forberedelser til pilar 2-lovgivningen indikerer at det er jurisdiksjoner identifisert i (b) og (c) som medfører at virksomheten ikke vil være eksponert overfor betaling av pilar 2-skatter eller ikke har identifisert i (b) og (c) virksomheter som kan være eksponert for betaling av pilar 2-skatter.

- Opplysningskrav for perioder etter at pilar 2-lovgivningen har trådt i kraft omfatter separate opplysninger om inntektsskatt relatert til pilar 2-lovgivningen.

Pillar 2-reglene har tilslutning fra mer enn 135 land og jurisdiksjoner som representerer mer enn 90 % av det globale bruttonasjonalproduktet og vil dermed være relevant for svært mange virksomheter som har aktiviteter i såkalte lavskatteland.

10.8 Presentasjon og noteopplysninger

10.8.1 Presentasjon

Regnskapsføring av virkningene av betalbar skatt og utsatt skatt av en transaksjon eller en annen hendelse skal være i overensstemmelse med regnskapsføringen av selve transaksjonen eller hendelsen (IAS 12.57 flg.). Som hovedregel skal virkningen resultatføres. Skattevirkningen av en transaksjon eller hendelse som er innregnet i OCI eller direkte i egenkapitalen, skal også innregnes i henholdsvis OCI eller egenkapitalen. Skattevirkninger av en virksomhetssammenslutning er en del av kjøpesumsallokeringen (PPA), og vil påvirke goodwill.

Som tidligere nevnt skal virkningen av at et overtakende selskap i forbindelse med en virksomhetssammenslutning innregner en tidligere ikke innregnet utsatt

skattefordel, resultatføres og ikke tas med som en del av tilordningen av kjøpesummen. Dersom et konsern i forbindelse med en virksomhetssammenslutning ikke har innregnet en utsatt skattefordel knyttet til det overtatte selskapet, og denne eiendelen senere innregnes i konsernregnskapet, resultatføres den tilhørende inntekten ved utsatt skatt med mindre innregningen skjer innenfor måleperioden i IFRS 3 og skyldes ny info om forhold på oppkjøpstidspunktet og det er innregnet goodwill den kan reguleres mot (IAS 12.68).

Det kan forekomme endringer i den balanseførte verdien av utsatt skatt selv om det ikke har vært endringer i den underliggende midlertidige forskjellen. Dette kan eksempelvis skyldes endringer i skattesatser og skatteregler, en revurdering av om en utsatt skattefordel kan innregnes eller en endring i en eiendels forventede gjenvinningsmåte. Endringer i innregnede eiendeler og forpliktelser som følge av slike forhold resultatføres med mindre dette vedrører transaksjoner eller hendelser som tidligere er blitt innregnet over OCI eller direkte mot egenkapitalen. Hvis et selskap ved utbyttebetaling på vegne av sine eiere må betale deler av utbyttet som kildeskatt til skattemyndighetene, skal denne betalingen i utbetalende selskap regnskapsføres som en del av utbyttebetalingen. Hvis selskapet mottar utbytte fra for eksempel et datterselskap, skal imidlertid konsernet regnskapsføre kildeskatten som skattekostnad.

Eiendeler og forpliktelser ved betalbar skatt og utsatt skatt skal presenteres atskilt fra andre eiendeler og forpliktelser. Utsatt skatt skal klassifiseres som langsiktige poster.

IAS 12.71–76 tillater motregning av eiendeler og forpliktelser ved betalbar skatt og utsatt skatt, dersom selskapet har en juridisk håndhevbar rett til å motregne de innregnede beløpene, og det har til hensikt å gjøre dem opp på nettogrunnlag eller å realisere eiendelen og gjøre opp forpliktelsen under ett. I et norsk skattekonsern vil normalt vilkårene for motregning være oppfylt.

Etter reglene i IAS 12 kan man ikke motregne eiendeler og forpliktelser ved utsatt skatt som stammer fra ulike skatteregimer eller fra selskaper som ikke inngår i samme skattekonsern.

Et selskap skal opplyse om beløpet for inntektsskatt knyttet til hver enkelt post av OCI, herunder resirkuleringer over resultatregnskapet, enten i oppstillingen over totalresultatet eller i notene (IAS 1.90).

Et selskap kan presentere poster i OCI enten

a. Fratrukket tilknyttede skattemessige virkninger, eller
b. Før tilknyttede skattemessige virkninger med ett beløp som viser det samlede beløpet for inntektsskatt knyttet til disse postene

Dersom et selskap velger alternativ b), skal det fordele skatten mellom de poster som senere kan bli resirkulert over resultatregnskapet og de som ikke vil bli resirkulert (IAS 1.91).

10.8.2 Noteopplysninger

Både Finanstilsynet og ESMA har gjentakende ganger påpekt svakheter i selskapenes noteopplysninger. Dette gjelder de tilfeller hvor det innregnes utsatt skattefordel hvor utnyttelsen er avhengig av fremtidig skattepliktig inntekt, og selskapene samtidig har hatt en historie med skattemessige underskudd i nær fortid (IAS 12.82). Kritikken fra Finanstilsynet har knyttet seg til mangelfull begrunnelse i skattenoten, men i de fleste tilfellene har Finanstilsynet ikke krevd at innregningen av utsatt skattefordel skal reduseres.

Praksiseksempel 10.2 Begrunnelse for innregning av utsatt skattefordel

I skattenoten for 2022 ga Norwegian en forklaring på både opphav til historiske skattemessige underskudd samt begrunnelsen til innregning av en utsatt skattefordel knyttet til uutnyttet skattemessige underskudd.

Deferred tax assets stemming from losses carried forward are mainly related to the discontinued long-haul operations and COVID-19 pandemic. Unused tax losses are recognized to the extent that taxable profits are probable. Significant management judgment is required to determine the amounts of deferred tax assets that can be recognized, based on the anticipated timing and level of future taxable profits together With future tax planning strategies. In situations where group companies have experienced recent losses, the Group will evaluate whether there are convincing other evidence supporting taxable profits and the future utilization of its carryforward losses.

Convincing other evidence is considered for recognition of the deferred tax assets. The new focus on Short haul markets and routes that have been profitable in the pasti supports that there is convincing evidence that carry forward losses will be reversed With the current business model. The Group however acknowledges that there is some uncertainty inherent to forecasts for the future utilization of tax losses carried forward. Based on this uncertainty, the Group does not recognize deferred tax assets on the full amount of tax losses carried forward. Carryforward losses within Norwegian tax jurisdiction do not expire.

Kilde: Norwegian Air Shuttle ASA, Annual Report 2022, utdrag fra note 10.

ESMA har også påpekt viktigheten av gode noteopplysninger om usikre skatteposisjoner (IAS 1.117/122), se referanse og ytterligere omtale ovenfor.

11. Valuta

11.1 Innledning

Det sentrale formålet med denne artikkelen er å redegjøre for forskjellen mellom målevaluta og presentasjonsvaluta. Selskaper må anvende funksjonell valuta som målevaluta, mens presentasjonsvaluta kan velges fritt. Både omregning til funksjonell valuta og omregning til presentasjonsvaluta gir valutaeffekter, men den regnskapsmessige håndteringen av disse er forskjellig.

Artikkelen redegjør for regnskapsreglene i IAS 21.

11.2 Virkeområde

IAS 21 gjelder for regnskapsføring av transaksjoner og saldoer i utenlandsk valuta, omregning av resultat og balanse for utenlandsk virksomhet, og omregning til felles presentasjonsvaluta. Mange finansielle instrumenter inneholder valutakomponenter og er regulert i IFRS 9. Disse instrumentene er bare i begrenset grad omtalt i denne artikkelen.

11.3 Begreper

Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta er to sentrale begreper i IAS 21. Funksjonell valuta er relevant for måling av transaksjoner og saldoer uttrykt i utenlandsk valuta, mens presentasjonsvaluta er relevant for presentasjon av regnskapet. Selskaper kan fritt velge presentasjonsvaluta, men *må* anvende funksjonell valuta som målevaluta. Definisjonen av funksjonell valuta er dermed sentral.

Funksjonell valuta er valutaen i det primære økonomiske miljøet hvor et selskap driver sin virksomhet, og dette er vanligvis det økonomiske miljøet hvor selskapet primært genererer og forbruker kontanter. I henhold til IAS 21.9 må inntektssiden og kostnadssiden vurderes først. For inntektene vurderes hvilken valuta som hovedsakelig påvirker salgsprisene på varer og tjenester (som ofte vil være den valuta som salgsprisene på selskapets varer og tjenester angis og gjøres

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

opp i). I tillegg vurderes hvilken valuta som gjelder i landet hvor markedskrefter og lovgivning/regulering hovedsakelig bestemmer salgsprisene på selskapets varer og tjenester. For kostnader vurderer man den valutaen som hovedsakelig påvirker lønn, varekost og andre utgifter forbundet med levering av varer og tjenester (som ofte vil være den valutaen som slike utgifter angis og gjøres opp i). Dersom selskapets funksjonelle valuta ikke er åpenbar basert på vurderingen av disse forholdene, må man også legge vekt på faktorer inntatt i IAS 21.10 knyttet til balansen. Dette omfatter finansieringsvaluta og valutaen som innbetalinger fra driftsaktiviteter oppbevares i.

IAS 21.11 har ytterligere veiledning som er spesielt relevant for å vurdere om datterselskaper, felleskontrollerte ordninger, tilknyttede selskaper og filialer har samme funksjonelle valuta som eierselskapet. For eksempel vil rene salgsselskaper som styres av morselskapet, ofte anses å være en integrert del av morselskapets virksomhet og dermed ha samme funksjonelle valuta som morselskapet. Det er en viss grad av skjønn knyttet til vurdering av funksjonell valuta. Hvis indikatorene ikke gir et klart svar på hvilken valuta som er funksjonell valuta, er det i henhold til standarden opp til selskapets ledelse å vurdere hvilken valuta som på en best måte representerer de økonomiske effektene av de underliggende transaksjoner, hendelser og forhold (IAS 21.12).

Teorieksempel 11.1: Funksjonell valuta

Et norsk selskap har finansiert et datterselskap i USA fra Norge gjennom lån i NOK og egenkapital. Det amerikanske datterselskapet har egen produksjon og selger produkter i USA hvor både innkjøpspriser og salgspriser er fastsatt i USD. Etter veiledningen i IAS 21 vil faktorene i IAS 21.9 knyttet til markedsforhold rangere foran finansieringsvaluta, og USD vil i dette tilfellet være den funksjonelle valutaen for datterselskapet.

Presentasjonsvaluta er den valuta som et selskap eller et konsern velger å presentere regnskapet i. Dette trenger ikke være samme valutaen som den funksjonelle valutaen.

Utenlandsk valuta er alle andre valutaer enn funksjonell valuta.

En *utenlandsk virksomhet* er et selskap som er et datterselskap, et tilknyttet selskap, en felleskontrollert ordning eller en filial av et rapporterende selskap, hvis aktiviteter er basert eller utøves i et annet land eller en annen valuta enn det rapporterende selskapets.

Teorieksempel 11.2: Utenlandsk valuta og utenlandsk virksomhet

Et norsk selskap med hovedsete i Norge opererer i et økonomisk miljø hvor EUR er den dominerende valutaen og EUR er selskapets funksjonelle valuta. NOK er da en utenlandsk valuta for det norske selskapet. Selskapet har videre et norsk datterselskap som har NOK som funksjonell valuta. Dette norske datterselskapet er da en utenlandsk virksomhet for det norske morselskapet.

Vi bruker ordet *selskap* også i tilfeller hvor *enhet* kunne vært en mer presis oversettelse av det engelske begrepet «entity» i IAS 21.

11.4 Måling i funksjonell valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta skal regnskapsføres til valutakursen på transaksjonstidspunktet ved førstegangsinnregning. For regnskapsmessig behandling på etterfølgende balansedager, må man skille mellom pengeposter og ikke-pengeposter i balansen. Pengeposter skal omregnes til valutakursen på balansedagen, mens ikke-pengeposter ikke skal omregnes men videreføres til historisk valutakurs.

Tabell 11.1 Eksempler på pengeposter og ikke-pengeposter (IAS 21.16 og IFRS 9.B5.7.3).

Pengeposter	Ikke-pengeposter
Kontanter og bankinnskudd	Forskuddsbetalinger
Kundefordringer og leverandørgjeld	Goodwill og immaterielle eiendeler
Lån (utlån og innlån)	Driftsmidler
Pensjon	Varelager
Avsetninger som skal gjøres opp i kontanter	Avsetninger som skal gjøres opp i annet enn kontanter
	Aksjer

Teorieksempel 11.3: Forskuddsbetaling

Selskapet har i år 1 inngått en kontrakt om kjøp av et driftsmiddel for USD 10 mill. med levering av driftsmidlet i midten av år 2. I samsvar med kontrakten betaler selskapet 1. september år 1 et forskudd på USD 5 mill. Forskuddet balanseføres. Selskapet har NOK som funksjonell valuta, og USD-kursen var 8 per 1. september år 1 og 9 per 31. desember år 1. Hvordan måles forskuddet per 31. desember år 1?

Den vesentlige egenskapen ved en pengepost er at innehaveren har en rett til å motta (eller en plikt til å betale) en fast mengde kontanter (IAS 21.8). Selskapet må vurdere hvorvidt betalingen representerer en forskuddsbetaling eller et depositum ved å analysere kontraktbetingelsene. Dersom betalingen klassifiseres som forskuddsbetaling eller delbetaling, skal en behandle dette som en ikke-pengepost. Ved klassifisering som ikke-pengepost vil den regnskapsførte verdien ved førstegangsinnregning 1. september år 1 (5 mill. x 8 = NOK 40 mill.) også være den balanseført verdien per 31. desember år 1 (forutsatt at det ikke foreligger andre forhold enn valuta som må vurderes, for eksempel nedskrivningsbehov). Dersom forskuddet klassifiseres som en pengepost, for eksempel fordi det representerer et depositum i form av et innskudd til en konto som kan bli tilbakebetalt under gitte forhold, vil den balanseførte verdien per 31. desember år 1 være NOK 45 mill. (5 mill. x 9). Forskjellen mellom verdien ved førstegangsinnregning og balansedagens verdi resultatføres.

Dersom balanseposter på etterfølgende balansedager måles til virkelig verdi, og virkelig verdi er fastsatt i utenlandsk valuta, skal den virkelige verdien regnes om

til funksjonell valutakurs med valutakursen på det tidspunkt virkelig verdi ble målt (IAS 21.23).

Teorieksempel 11.4: Nedskrivning av skip

Et selskap kjøper et skip for USD 10 mill. tidlig i året. Selskapet har NOK som funksjonell valuta og regnskapsfører kjøpet til kurs 8 på transaksjonstidspunktet, slik at anskaffelseskost fastsettes til NOK 80 mill. I forbindelse med årsavslutningen 31. desember, innhenter selskapet en ekstern verdivurdering av skipet for å vurdere eventuell nedskrivning. Markedet for skip av denne typen priser skipene i USD, og verdivurderingen konkluderer med en virkelig verdi på USD 11 mill. Vi forutsetter at det er i samsvar med IAS 36 og legger denne verdien til grunn for nedskrivningsvurdering av skipet. Vi ser også bort fra avskrivninger o.l. og balanseført verdi 31. desember er fortsatt NOK 80 mill. før eventuell nedskrivning. USD-kursen på 31. desember er 7. Må skipet nedskrives?

Virkelig verdi omregnet til NOK ved bruk av USD-kursen per 31. desember gir en verdi på NOK 77 mill. Det foreligger følgelig et nedskrivningsbehov på NOK 3 mill. selv om virkelig verdi har økt når verdien måles i USD og det følgelig ikke hadde vært nedskrivningsbehov hvis USD hadde vært funksjonell valuta.

11.5 Omregning til presentasjonsvaluta

Omregning til presentasjonsvaluta er normalt mest aktuelt ved utarbeidelse av konsernregnskap for konsern med datterselskaper i utlandet. Et konsern har ingen egen funksjonell valuta. Et konsernregnskap er en sum av mange virksomheter som kan ha forskjellige funksjonelle valutaer. For å lage et konsernregnskap må da alle disse regnskapene omregnes til én felles presentasjonsvaluta. Man kan fritt velge hvilken presentasjonsvaluta man vil anvende (IAS 21.38); dette i motsetning til målevaluta hvor selskapene ikke har noe valg og må anvende funksjonell valuta.

Reglene for omregning til presentasjonsvaluta kan også være aktuelle ved bruk av egenkapitalmetoden, ved innarbeiding av selskapets andel av felleskontrollerte driftsordninger og ved innarbeiding av filialer. Noen av disse tilfellene er også aktuelle for selskapsregnskap og bestemmelsene om omregning kan følgelig være aktuelle for selskapsregnskapet. Bestemmelsene er også aktuelle for selskapsregnskap når selskaper velger å presentere selskapsregnskapet i annen valuta enn deres funksjonelle valuta.

Omregning til presentasjonsvaluta vil gi omregningsdifferanser. Disse differansene oppstår fordi eiendeler og forpliktelser omregnes til valutakursen på balansedagen mens inntekter og kostnader omregnes til valutakursene på transaksjonstidspunktene, og fordi netto eiendeler ved inngangen til perioden var omregnet til en annen kurs enn ved utgangen av perioden (IAS 21.41). I tillegg kan det oppstå omregningsdifferanser som følge av egenkapitaltransaksjoner. Alle omregningsdifferanser som fremkommer, skal innregnes som OCI (IAS 21.39).

11.5.1 Direkte metode og steg-for-steg-metode

I tilfeller med underkonsern kan man tenke seg to alternativer for omregning av utenlandske virksomheter til konsernspissens presentasjonsvaluta:

1. Alle datterselskaper omregnes direkte fra sin funksjonelle valuta til konsernspissens presentasjonsvaluta (den direkte metoden)
2. Datterselskaper konsolideres først inn i underkonsernet til dette underkonsernets presentasjonsvaluta og så omregnes underkonsernet til konsernspissens presentasjonsvaluta (steg-for-steg-metoden)

IFRS IC har indikert at den direkte metoden er konseptuelt mest riktig, men begge metodene er tillatt. Begge metodene gir normalt samme totale omregningsdifferanse for konsernet (IAS 21.BC18), men fordeling av omregningsdifferansen på de ulike utenlandske virksomhetene i konsernet, blir forskjellig. Dette kan ha betydning for resultatet ved resirkulering av akkumulert omregningsdifferanse fra OCI til resultat ved senere avhendelser av utenlandske virksomheter.

Teorieksempel 11.5: Direkte metode og steg-for-steg-metode

A er et engelsk selskap som etableres 1. januar. Samtidig med etablering av selskap A, etableres B som et heleid datterselskap av A, og C etableres som et heleid datterselskap av B. Selskapenes funksjonelle valutaer er GBP (selskap A), CHF (selskap B) og EUR (selskap C). Alle selskapene anvender sin funksjonelle valuta som presentasjonsvaluta. Ved etablering av selskapene har selskapene netto eiendeler som utgjør henholdsvis GBP 220, CHF 125 og EUR 45. For enkelhets skyld forutsetter vi at det er ingen transaksjoner eller hendelser som må regnskapsføres i løpet av året utover omregningsdifferanse som følge av endring i valutakurser. Valutakursene som skal anvendes for omregning er følgende:

1. januar:	GBP 1 =	CHF 2,50 =	EUR 1,50
31. desember:	GBP 1 =	CHF 3,00 =	EUR 1,25

Den direkte metoden

		1. jan GBP		31. des GBP	Omregn.diff.
Netto eiendeler i A		220		220	
Netto eiendeler i B	125 / 2,50 =	50	125 / 3,00 =	41,7	-8,3
Netto eiendeler i C	45 / 1,50 =	30	45 / 1,25 =	36	6
Netto eiendeler i konsern		**300**		**297,7**	**-2,3**

Steg-for-steg-metoden

Ved steg-for-steg-metoden utarbeides først konsernregnskapet for underkonsernet B med omregning av C til underkonsernets presentasjonsvaluta ved å bruke følgende valutakurser for CHF/EUR: 2,50 / 1,50 = 1,67 og 3,00 / 1,25 = 2,40.

		1. jan CHF		31. des CHF	Omregn.diff.
Netto eiendeler i B		125		125	
Netto eiendeler i C	45 x 1,67 =	75	45 x 2,40 =	108	33
Netto eiendeler i B konsern		**200**		**233**	**33**

Deretter konsolideres dette underkonsernet inn i konsernspissens konsernregnskap med omregning fra CHF til GBP som presentasjonsvaluta:

		1. jan GBP		31. des GBP	Omregn.diff.
Netto eiendeler i A		220		220	
Netto eiendeler i B konsern	200 / 2,50 =	80	233 / 3,00 =	77,7	-2,3
Netto eiendeler i konsern		**300**		**297,7**	**-2,3**

Total omregningsdifferanse per 31. desember er altså -2,3 ved begge metodene, men ved den direkte metoden blir +6,0 allokert til C mens ved steg-for-steg-metoden blir 33 / 3,00 = +11 allokert til C.

11.6 Nærmere om hvilken valutakurs som skal anvendes

Så langt i denne artikkelen har vi angitt at kursen på transaksjonsdagen eller balansedagen skal anvendes uten å diskutere hva dette innebærer i praksis. I dette kapitlet vil vi først se på hovedreglene for så å drøfte enkelte problemstillinger ved bruk av transaksjonsdagens kurs. Til slutt ser vi på muligheten for å bruke gjennomsnittskurser.

11.6.1 Hovedregel

Hovedreglene er at ved førstegangsinnregning skal transaksjoner omregnes ved bruk av spotkurs på transaksjonsdagen (IAS 21.21) og på etterfølgende balansedager skal pengeposter i utenlandsk valuta omregnes ved bruk av balansedagens sluttkurs (IAS 21.23). Ved omregning til presentasjonsvaluta skal valutakursen på transaksjonsdagene anvendes for omregning av inntekter og kostnader og balansedagens sluttkurs anvendes for omregning av eiendeler og gjeld (IAS 21.39). Sammenligningstall skal ikke omregnes til årets kurser.

11.6.2 Transaksjonsdagens kurs

Det er på tidspunkt for betaling den endelige størrelsen på transaksjoner i utenlandsk valuta blir bestemt. Førstegangsinnregning av transaksjoner skal imidlertid måles til valutakurs på transaksjonsdagen, og denne er ofte før betalingsdagen. Effekten av endringer i valutakurs fra transaksjonsdag til betalingsdag skal innregnes som omtalt nedenfor i kapitlet om *Presentasjon og noteopplysninger*. I dette

kapitlet ser vi på noen problemstillinger knyttet til fastsettelse av transaksjonsdagens valutakurs.

Hva som er transaksjonsdag følger ofte av andre standarders omtale av ulike typer transaksjoner. I noen tilfeller kan det være rett å anvende valutakurs på betalingsdagen. Dette kan være tilfellet ved forskuddsbetalinger. Når man anskaffer et driftsmiddel som helt eller delvis betales i form av forskuddsbetalinger, vil betalingen balanseføres til valutakurs på betalingstidspunktet. Når selve driftsmidlet leveres og kan balanseføres i samsvar med IAS 16, blir den balanseførte forskuddsbetalingen fraregnet som forskuddsbetaling og innregnet som del av kostprisen på driftsmidlet. Spørsmålet blir da om man kan videreføre det balanseførte beløpet på forskuddsbetalingen, eller om denne betalingen må måles til valutakurs på innregningstidspunktet for selve driftsmidlet. I slike tilfeller med forskuddsbetalinger, følger det av IFRIC 22 at forskuddsbetalingen skal videreføres som del av anskaffelseskost på driftsmidlet til den valutakurs forskuddsbetalingen ble først innregnet til (dvs. til kursen på betalingstidspunktet). Dersom selskapet har foretatt flere forskuddsbetalinger, vil det da være valutakursene som ble anvendt ved hver forskuddsbetaling som blir videreført som del av driftsmidlets anskaffelseskost.

Selv om en betaling i utenlandsk valuta gjelder en leveranse som er levert over en periode, er det ikke uvanlig i praksis at hele betalingen måles til valutakurs på betalingsdagen. I prinsippet skal imidlertid leveransen allokeres utover perioden og måles til de valutakurser som gjelder for hver dag i perioden. I enkelte tilfeller kan det likevel være akseptabelt å anvende betalingskurs for hele betalingen, se omtale av gjennomsnittskurs nedenfor.

Teorieksempel 11.6: Løpende leveranser

Selskap A investerer USD 1 600 i en obligasjon med fast rente på 5 %. Renter betales kvartalsvis. 31. desember mottar selskap A USD 20 i renter for siste kvartal. Selskapet har NOK som funksjonell valuta. Gjennom kvartalet har kursen endret seg jevnt fra 7,50 per 1. oktober til 10,00 per 31. desember. Hvor mye skal selskap A regnskapsføre som renteinntekt for siste kvartal?

Vi forutsetter at bruk av en gjennomsnittskurs på 8,75 er representativ for de daglige spotkursene gjennom kvartalet. Renteinntekten for kvartalet blir da lik USD 20 x 8,75 = NOK 175. Regnskapsføring ved mottak av rentebetalingen 31. desember blir som følger:

Kontanter:	USD 20 x 10 =	200	(debet)
Renteinntekt:	USD 20 x 8.75 =	175	(kredit)
Valutakursdifferanse:	20 x (10 – 8,75) =	25	(kredit)

11.6.3 Gjennomsnittskurs

Det følger av hovedregelen som er angitt ovenfor, at for balanseposter som skal omregnes, er det balansedagens sluttkurs som skal anvendes for alle eiendeler og

gjeldsposter både ved omregning til målevaluta og ved omregning til presentasjonsvaluta. Dette gjøres bare ved hver periodeslutt og det er normalt ikke arbeidskrevende å fremskaffe balansedagens sluttkurs.

Hovedregelen for inntekter og kostnader kan imidlertid være arbeidskrevende å gjennomføre. Dersom et selskap har daglige transaksjoner i utenlandsk valuta, kan hovedregelen medføre at selskapet i løpet av året må anvende opp til 365 forskjellige kurser for hver valuta. Også ved omregning til felles presentasjonsvaluta kan hovedregelen kreve bruk av inntil 365 forskjellige kurser for å regne om ett selskaps ferdigstilte regnskap selv om denne omregningen bare skjer ved periodeslutt. Det er derfor forståelig at standarden av praktiske årsaker tillater bruk av gjennomsnittskurser for en periode, når valutakursen ikke svinger mye i perioden. Dette tillates både ved måling ved førstegangsinnregning av transaksjoner i utenlandsk valuta (IAS 21.22) og for omregning til presentasjonsvaluta (IAS 21.40).

IAS 21.22 bruker gjennomsnitt for en uke eller for en måned som eksempel på mulig periodelengde for beregning av gjennomsnittskurs for omregning av transaksjonen til funksjonell valuta, mens IAS 21.40 bruker gjennomsnitt for perioden som eksempel på mulig gjennomsnittskurs for omregning fra funksjonell valuta til presentasjonsvaluta. Uansett hvilken periode man bruker, sier standarden implisitt at gjennomsnittskursen må være tilnærmet lik det kursen ville vært ved bruk av hovedregelen, og eksplisitt sier den at gjennomsnittskurser ikke er egnet ved vesentlige svingninger i valutakursen. Normalt bør gjennomsnittskurs ikke beregnes for lengre perioder enn en måned, spesielt ved omregning til funksjonell valuta. En bør uansett ikke ukritisk benytte faste perioder for beregning av gjennomsnittskurs. Man må løpende vurdere om det er forhold som tilsier at den anvendte periodelengden ikke kan anvendes. Dette kan være tilfellet når det har vært vesentlige svingninger i valutakursene eller når transaksjonene påløper ujevnt i perioden. For vesentlige enkelttransaksjoner må sannsynligvis kursen på transaksjonsdagen brukes ved omregning både til funksjonell valuta og til presentasjonsvaluta.

Teorieksempel 11.7: Gjennomsnittskurs

Et selskap med NOK som funksjonell valuta har noe salg i USD. Dette salget utgjorde totalt USD 30 mill. for årets tre siste måneder. USD-kursen har ikke variert mye disse månedene og selskapet har beregnet følgende gjennomsnittskurser for hver av de tre månedene samt gjennomsnittskursen for hele kvartalet:

Oktober	6,46270
November	6,91980
Desember	7,00896
Kvartalet	6,76153

Kan selskapet bruke gjennomsnittskursen for kvartalet når salget fordeler seg som følger:

a. Salget skjer jevnt gjennom hele kvartalet slik at omsetningen er USD 10 mill. i hvert kvartal
b. Salget består av én vesentlig transaksjon på USD 27 mill. den 1. oktober. Resten av salget skjer jevnt i kvartalet med USD 1 mill. hver måned. Spotkursen 1. oktober er 5,86610

I tilfelle a) forutsetter vi at bruk av gjennomsnittskurs for hver av månedene gir tilnærmet samme resultat som bruk av valutakurser for hver transaksjonsdag. Vi sammenligner derfor inntekt omregnet med gjennomsnittskurser for hver måned med inntekt omregnet med gjennomsnittskurs for hele kvartalet og ser at differansen utgjør ca. 0,5 % og kan trolig anses uvesentlig:

Oktober	6,46270	10 mill.	64,6 mill.	
November	6,91980	10 mill.	69,2 mill.	
Desember	7,00896	10 mill.	70,1 mill.	
Sum		**30 mill.**	**203,9 mill.**	
Kvartalet	6,76153	30 mill.	202,8 mill.	
Differanse			**1,1 mill.**	**0,5 %**

I tilfelle b) bygger vi på samme forutsetninger som i a), med unntak for transaksjonen 1. oktober. Bruk av gjennomsnittskurs for hele kvartalet gir da et vesentlig annet resultat enn når den vesentlige enkelttransaksjonen skilles ut og regnes om til transaksjonsdagens kurs. Differansen utgjør 13,4 % og må trolig anses så vesentlig at det vil være i strid med IAS 21 å bruke en gjennomsnittskurs for kvartalet i dette tilfellet:

1. oktober	5,86610	27 mill.	158,4 mill.	
Oktober	6,46270	1 mill.	6,5 mill.	
November	6,91980	1 mill.	6,9 mill.	
Desember	7,00896	1 mill.	7,0 mill.	
Sum		**30 mill.**	**178,8 mill.**	
Kvartalet	6,76153	30 mill.	202,8 mill.	
Differanse			**24,0 mill.**	**13,4 %**

11.7 Presentasjon og noteopplysninger

Endringer i valutakurser vil medføre valutakurs- og omregningsdifferanser som må innregnes i regnskapet. De tre vanligste tilfellene som gir slike differanser er følgende:

1. Oppgjør av pengeposter (IAS 21.28). Dette kan for eksempel være oppgjør av leverandørgjeld i utenlandsk valuta hvor oppgjørskursen er en annen enn den kurs leverandørgjelden er balanseført til
2. Omregning av pengeposter ved periodeslutt (IAS 21.28). Dette kan for eksempel være omregning av leverandørgjeld i utenlandsk valuta som ikke er betalt ved periodeslutt

3. Omregning til presentasjonsvaluta når denne avviker fra funksjonell valuta (IAS 21.39). For eksempel et selskap som har NOK som funksjonell valuta men som velger å bruke EUR som presentasjonsvaluta

De to første tilfellene er begge knyttet til måling av regnskapsposter i utenlandsk valuta. Dersom man hadde foretatt løpende omregning av pengeposter til dagens valutakurs, ville oppgjørsbeløpet i 1) vært likt, eller tilnærmet likt, balanseført beløp i 2). Slik sett er det ikke stor forskjell på disse to typene av differanser – begge reflekterer økonomisk gevinst eller tap som følge av endring i valutakurser. Den tredje typen differanse ovenfor er imidlertid av en helt annen type. Denne er en konsekvens av selskapets valg av presentasjonsvaluta og ikke av underliggende økonomiske forhold. IAS 21 omtaler imidlertid alle tre typene differanser som «exchange differences». I praksis ser man at den tredje typen av og til blir benevnt «translation difference». I denne artikkelen har vi valgt om benevne de to første differansene for *valutakursdifferanser* og den tredje differansen for *omregningsdifferanse*.

Valutakursdifferanser skal som hovedregel innregnes i resultatregnskapet (IAS 21.28). Ofte presenteres de som finansinntekt eller -kostnad, men presentasjon under drift kan også være aktuelt. En ser også at selskaper presenterer valutakursdifferansene i tråd med de underliggende poster, og følgelig presenterer valutakursdifferanser knyttet til driftsposter under drift, og valutakursdifferanser knyttet til finansposter under finans.

Praksiseksempel 11.1 Presentasjon av valutagevinster og tap som del av varekjøp

Lerøy Seafood Group i presenterte i sitt 2022-regnskap valutagevinster og tap relatert til varekjøp og varesalg i regnskapslinjen for varekjøp.

(F) Valuta

Konsernregnskapet er presentert i norske kroner (NOK), som er funksjonell valuta for morselskapet og de norske datterselskapene. Pengeposter i utenlandsk valuta er vurdert etter kursen ved regnskapsårets slutt. Valutagevinster og tap relatert til varekjøp og varesalg blir presentert som en del av regnskapslinjen for varekjøp. Se også punkt (V) om derivater, herunder valutatermin kontrakter, som benyttes for å styre valutarisiko.

I note 23 opplyste selskapet om nettogevinst som er innregnet i linjen for varekjøp.

Netto finansposter

Finansinntekter	**2022**	**2021**
Renteinntekt	35 812	29193
Agiovinning, netto*	16 803	40 006
Inntekt på andre investeringer	358	2 207
Andre finansinntekter	2 665	1 543
Sum finansinntekter	**55 638**	**72 950**

Finanskostnader	**2022**	**2021**
Rentekostnad (spesifisert nedenfor)	321 627	244 669
Annen finanskostnad	15 780	22 205
Sum finanskostnader	337 407	266 874
Netto finansposter	**-281 769**	**-193 924**

* Valutagevinster og tap relatert til varekjøp og varesalg blir presentert som en del av regnskapslinjen «Varekjøp», da dette er driftsrelatert. Netto gevinst i 2022 utgjorde NOK 58,0 millioner. I 2021 utgjorde netto gevinst NOK 75,2 millioner.

Kilde: Lerøy Seafood Group ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 1 og note 23

Dersom størrelsen av resultatførte valutakursdifferanser ikke fremgår direkte av resultatregnskapet, må dette opplyses i note (IAS 21.52). I noen tilfeller skal valutakursdifferanser innregnes som OCI, se for eksempel omtalen av *Fordringer og gjeld mot utenlandsk virksomhet* nedenfor. I noen tilfeller skal valutakursdifferanser innregnes i balansen. Dette gjelder for eksempel ved balanseføring av låneutgifter hvor valutakursdifferanser anses som en korreksjon av låneutgifter (IAS 23.6) og det kan gjelde for valutakursdifferanser som er del av estimatendringer av stengnings- og rehabiliteringsforpliktelser i utenlandsk valuta (IFRIC 1).

Omregningsdifferanser skal innregnes i OCI (IAS 21.39) og allokeres til en egen komponent i egenkapitalen (IAS 21.52) som kan benevnes *omregningsdifferanser*. Når det er ikke-kontrollerende eierinteresser i det utenlandske selskapet som konsolideres, skal en del av omregningsdifferansen allokeres til ikke-kontrollerende eierinteresser i egenkapitalen. Ved senere avhendelse av den utenlandske virksomheten skal de kontrollerende eierinteressenes andel av akkumulert omregningsdifferanse fra omregning av den avhendede virksomheten, resirkuleres fra OCI til resultatet. Omregningsdifferanser som innregnes i OCI må derfor i oppstillingen av totalresultat presenteres i gruppen av OCI-poster som skal resirkuleres (IAS 1.82A). Størrelsen av resirkulering fra OCI til resultatregnskapet må fremgå av note hvis det

ikke fremgår direkte av resultatoppstillingen eller oppstillingen over totalresultat (IAS 1.94). Periodens endring i akkumulert omregningsdifferanse skal også fremgå av oppstillingen over endring i egenkapital eller note (IAS 1.106A).

Når presentasjonsvaluta avviker fra funksjonell valuta eller når funksjonell valuta endres (se omtale i kapittel 11.8), må dette beskrives og begrunnes i note. Når det er utøvd vesentlig skjønn, kan det være påkrevd å redegjøre for dette skjønnet i samsvar med IAS 1.122. Dette kan for eksempel være tilfellet ved fastsettelsen av funksjonell valuta og ved vurdering av om pengeposter er en del av nettoinvestering i utenlandsk virksomhet.

11.8 Endring av valuta

Ved måling av regnskapsposter har man etter IFRS ingen valgmulighet når det gjelder hvilken valuta man skal anvende – man skal alltid bruke funksjonell valuta. Men et selskaps virksomhet kan endre seg slik at den funksjonell valutaen endrer seg, og da skal man endre målevalutaen til den nye funksjonelle valutaen. Presentasjonsvalutaen kan derimot velges fritt og kan dermed også endres dersom et selskap ønsker det.

11.8.1 Endring av funksjonell valuta

Når funksjonell valuta endres, skal omregning foretas fra tidspunktet for endring og fremover (prospektivt). Dette innebærer at det ikke er nødvendig med retrospektive beregninger og sammenligningstallene skal ikke omregnes til ny funksjonell valuta. At omregning til ny funksjonell valuta bare gjelder for omregninger etter tidspunktet for endring av funksjonell valuta, gjelder også dersom endringstidspunktet er midt i en regnskapsperiode. Da vil inntekter og kostnader i regnskapsperioden bli målt i to forskjellige valutaer henholdsvis før og etter endringstidspunktet. De balanseførte verdiene som blir beregnet på endringstidspunktet, blir ny historisk kost; man skal ikke gå tilbake til opprinnelig anskaffelsestidspunkt for å regne om anskaffelseskost til den nye funksjonelle valutaen med bruk av valutakurs på anskaffelsestidspunktet. Tilsvarende skal eiendeler og gjeld som opprinnelig ble anskaffet i den nye funksjonelle valutaen, også omregnes til kurs på endringstidspunktet i stedet for å anvende opprinnelig anskaffelseskost i den nye funksjonelle valutaen.

Funksjonell valuta fastsettes etter en vurdering av transaksjoner, hendelser og vilkår som er relevant for selskapet, og det er først når disse underliggende transaksjoner, hendelser og vilkår endres at den funksjonelle valutaen endres. Endringer i de underliggende forhold kan endre seg gradvis slik at det ikke er mulig å fastsette et presist endringstidspunkt, og i praksis settes endringstidspunktet da ofte til første eller siste dag i en rapporteringsperiode. Både det å fastsette funksjonell

valuta og å gjøre løpende vurderinger av eventuell endring i funksjonell valuta kan altså være basert på skjønn. Etter vårt syn bør selskaper dokumentere vurderingene sine knyttet til funksjonell valuta på tidspunktet for implementering av IFRS og ved senere indikasjon på eller faktisk endring av funksjonell valuta. På den måten vil selskapene være bedre rustet til å vurdere hvorvidt endringer i virksomheten kan medføre endring i funksjonell valuta. Slik dokumentasjon vil også være nyttig i forbindelse med kravene til noteopplysninger om funksjonell valuta. Dersom endring av valuta gjennomføres fordi vurderingen som er lagt til grunn så langt har vært feil, skal regnskapsføringen endres retrospektiv i tråd med IAS 8.

Teorieksempel 11.8: Omregning til ny funksjonell valuta

Selskap A har hatt DKK som funksjonell valuta. Endringer i de underliggende forhold gjør at selskapet konkluderer med at funksjonell valuta er NOK fra 1. januar år x. Valutakursen er 1,2 på dette tidspunktet. Tabellen nedenfor viser at balansen regnes om til ny funksjonell valuta ved at alle balansepostene regnes om ved bruk av valutakursen på endringstidspunktet.

1. januar år x	DKK	Kurs	NOK
Driftsmidler	200 000	1,2	240 000
Varelager	10 000	1,2	12 000
Fordringer	20 000	1,2	24 000
Bank	5 000	1,2	6 000
Sum eiendeler	**235 000**		**282 000**
Egenkapital	97 000	1,2	116 400
Langsiktig lån	120 000	1,2	144 000
Betalbar skatt	3 000	1,2	3 600
Leverandørgjeld	15 000	1,2	18 000
Sum egenkapital og gjeld	**235 000**		**282 000**

Av driftsmidlenes balanseførte verdi på DKK 200 000 er DKK 16 500 knyttet til utstyr som opprinnelig ble betalt i GBP og på anskaffelsestidspunktet omregnet til DKK 33 000. Ved endring av funksjonell valuta skal selskapet ikke gå tilbake og regne om kjøpsprisen i GBP med det som var kursen mellom GBP og NOK på anskaffelsestidspunktet. Selskapet beregner derimot en ny anskaffelseskost på DKK 33 000 x 1,2 = NOK 39 600 og balanseført verdi per 1. januar år x blir DKK 16 500 x 1,2 = NOK 19 800.

Videre er DKK 6 000 av varelageret anskaffet i NOK på et tidspunkt da valutakursen var 1,0 og kjøpsprisen NOK 6 000. Denne delen av varelageret regnes likevel om med kursen på endringstidspunktet slik at ny balanseført verdi blir DKK 6 000 x 1,2 = NOK 7 200 selv om varene opprinnelig ble anskaffet for NOK 6 000.

11.8.2 Endring av presentasjonsvaluta

Standarden sier intet om endring av presentasjonsvaluta. En slik endring har likhetstrekk med en endring av regnskapsprinsipp som er regulert i IAS 8. Derfor mener vi at et selskap som endrer presentasjonsvaluta, bør anvende prinsippene

for frivillige prinsippendringer i IAS 8 så langt det er praktisk mulig. Det betyr at endringen skjer retrospektivt og sammenligningstallene må omarbeides slik at tall for inneværende periode og sammenligningsperioder presenteres i samme valuta. For de fleste regnskapsposter vil retrospektiv omarbeidelse ikke by på store utfordringer. Den største utfordringen er å beregne sammensetningen av egenkapitalen, særlig akkumulert omregningsdifferanse. Retrospektiv anvendelse vil også kreve en tredje balanse i samsvar med IAS 1.40A.

11.9 Utvalgte problemstillinger

I dette kapitlet redegjør vi for enkelte utvalgte problemstillinger som utdyper hovedreglene som er presentert ovenfor.

11.9.1 Merverdier ved overtakelse av utenlandsk virksomhet

Goodwill og andre merverdier ved overtakelse av utenlandsk virksomhet, skal behandles som eiendeler og forpliktelser i den virksomheten disse er allokert til. De skal således måles i den aktuelle virksomhetens funksjonelle valuta og omregnes til konsernets presentasjonsvaluta på balansedagen. Slik goodwill anses ikke å være en eiendel eiet direkte av morselskapet, men en eiendel på lik linje med øvrige eiendeler i utenlandsk virksomhet. Posten oppstår som følge av investeringen i den utenlandske virksomheten, og goodwillens verdi er relatert til kontantstrømmer i den utenlandske virksomheten.

Teorieksempel 11.9: Omregning av merverdier

Et norsk selskap med NOK som presentasjonsvaluta i konsernregnskapet kjøper 1. januar 100 % av aksjene i et tysk selskap med EUR som funksjonell valuta. Selger av aksjene er et annet norsk selskap, og kjøpsprisen ble avtalt til NOK 96 mill. Balansen til det oppkjøpte selskapet består kun av et driftsmiddel og egenkapital med balanseført verdi på EUR 4 mill. I analysen av kjøpsprisen allokerer kjøper NOK 56 mill. til driftsmidlene og NOK 40 mill. til goodwill relatert til virksomheten i det tyske selskapet. Vi forutsetter at det oppkjøpte selskapet utgjør en virksomhet og at balansen til det norske selskapet etter oppkjøpet kun består av aksjer i det tyske selskapet og egenkapital med balanseført verdi på NOK 96 mill. På oppkjøpstidspunktet (1. januar) er EUR-kursen 8 og konsernregnskapet ser ut som følger umiddelbart etter oppkjøpet:

	Mor (NOK)	Datter (EUR)	Datter (NOK)	Elim.	Konsern (NOK)
Goodwill				40	40
Driftsmidler		4	32	24	56
Aksjer	96			-96	0
Egenkapital	-96	-4	-32	32	-96

(Positiv beløp er debetbeløp. Negative beløp er kreditbeløp)

31. desember i oppkjøpsåret har kursen endret seg til 10. Kursen har endret seg jevnt gjennom året og selskapet anvender gjennomsnittskursen på 9 som kurs ved omregning av resultatposter (forutsetter at årsgjennomsnitt er fornuftig i dette tilfellet, se dog kapittel 6). Vi forutsetter at avskrivning på driftsmiddel og endring i valutakurs er det eneste som påvirker regnskapene dette året. Driftsmidlet avskrives lineært og har en gjenværende avskrivningstid på 4 år. Det tyske selskapet har følgelig regnskapsført en avskrivningskostnad på EUR 1 mill. I konsernet skal også merverdien på driftsmidlene avskrives med en fjerdedel. Merverdien på driftsmidlene utgjorde på oppkjøpstidspunktet NOK 24 mill. Men selv om oppkjøpet skjedde i NOK, er det altså ikke dette NOK-beløpet som skal avskrives men tilsvarende beløp målt i datterselskapets funksjonelle valuta på oppkjøpstidspunktet, det vil si 24 mill. / 8 = EUR 3 mill. Tilsvarende skal goodwill måles i EUR slik at anskaffelseskost på denne anses å utgjøre 40 mill. / 8 = EUR 5 mill. Konsernregnskapet pr 31. desember vil etter dette beregnes som følger:

	Mor (NOK)	Datter (EUR)	Datter (NOK)	Elim. (NOK)	Konsern (NOK)
Resultat					
Avskrivning		1	9	6,75	15,75
Balanse					
Goodwill				50	50
Driftsmidler		3	30	22,5	52,5
Aksjer	96			-96	0
Egenkapital	-96	-3	-30	23,5	-102,5
(Postitive beløp er debetbeløp. Negative beløp er kreditbeløp)					

Tall i elimineringskolonnen er beregnet som følger:

Avskrivning (av merverdi driftsmiddel): (EUR 3 mill. / 4 år) x 9 =	6,75
Goodwill: EUR 5 mill. x 10 =	50,00
Driftsmidler (merverdi): (EUR 3 mill. - EUR 3 mill. / 4 år) x 10 =	22,50

Eliminering av egenkapital blir en residual. Endring i egenkapital kan avstemmes som følger:

Egenkapital 1. januar	**96,00**
Årets resultat	-15,75
Omregningsdifferanse IB tysk selskap: 4 x (10 - 8) =	8,00
Omregningsdifferanse IB merverdi: (3 + 5) x (10 - 8) =	16,00
Omregningsdifferanse resultat: (-1 - 3/4) x (10 - 9) =	-1,75
Egenkapital 31. desember	**102.50**

11.9.2 Omregningsdifferanser ved avhendelse

Som nevnt skal omregningsdifferanser ved omregning til presentasjonsvaluta føres som OCI og inngå som en separat komponent i egenkapitalen inntil investeringen avhendes. Ved avhendelse av utenlandsk virksomhet skal akkumulerte omregningsdifferanser ført midlertidig mot OCI, resirkuleres fra OCI og resultatføres i samme periode som øvrig gevinst/tap regnskapsføres. Akkumulert omregningsdifferanse

kan utgjøre vesentlige beløp og følgelig ha vesentlig påvirkning på resultatføringen av avhendelsen. Resirkuleringen fra OCI til resultat har imidlertid ikke innvirkning på samlet egenkapital; resirkuleringer fra OCI til resultat medfører at samme beløp som blir resultatført, også blir ført som OCI med motsatt fortegn.

Den separate komponenten for omregningsdifferanser i egenkapitalen kan bestå av omregningsdifferanser fra mange utenlandske virksomheter. Ved avhendelse er det naturlig nok bare den delen av akkumulert omregningsdifferanse som stammer fra den avhendede virksomheten, som skal resultatføres. Dette stiller krav til konsolideringsverktøyet siden det er påkrevd at man har oversikt over akkumulerte omregningsdifferanser per utenlandsk virksomhet som inngår i regnskapet.

Hvor stor del av akkumulert omregningsdifferanse som skal resultatføres vil avhenge av om det er snakk om en avhendelse, delvis avhendelse eller reduksjon av eierandel uten tap av kontroll. Det siste tilfellet, en *reduksjon av eierandel uten tap av kontroll*, anses ikke som avhendelse[1] og akkumulert omregningsdifferanse skal ikke resultatføres. Imidlertid må en andel av akkumulert omregningsdifferanse allokeres til ikke-kontrollerende eierinteresser (IAS 21.48C).

Ved *avhendelse* skal hele den akkumulerte omregningsdifferansen resultatføres. Dersom man avhender et deleid datterselskap, vil deler av akkumulert omregningsdifferanse være allokert til ikke-kontrollerende eierinteresser, og denne delen skal ikke resultatføres, det er bare den delen som er allokert til kontrollerende eierinteresser som skal resultatføres. Etter IAS 21 omfatter begrepet avhendelse alle avhendelser hvor man taper kontroll i et datterselskap selv om man beholder en ikke-kontrollerende eierinteresse i selskapet. Det betyr at hele den akkumulerte omregningsdifferanse som var allokert til kontrollerende eierinteresser, skal resultatføres selv om man for eksempel beholder betydelig innflytelse i det avhendede selskapet. Dette er konsistent med hvordan gevinst ved avhendelse ellers beregnes, jf. IFRS 10.25. Reglene for full resultatføring av omregningsdifferanser ved avhendelse gjelder også ved avhendelse av felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper hvor man beholder eierinteresser som anses som en finansiell eiendel som etter IFRS 9 skal regnskapsføres til virkelig verdi (IAS 21.BC37).

Ved *delvis avhendelse* skal en forholdsmessig andel av den akkumulerte omregningsdifferansen resultatføres. Dette gjelder ikke delvis avhendelse av datterselskap (se fotnote 1), og resultatføring av en forholdsmessig andel av omregningsdiffe-

1 Etter IAS 21.48C omtales *reduksjon av eierandel i datterselskap uten tap av kontroll* som delvis avhendelse som vi drøfter nedenfor. I denne artikkelen har vi skilt slike reduksjoner i eierandel fra andre delvise avhendelser for å få tydeligere frem at delvis avhendelse og reduksjon av eierandel i datterselskap uten tap av kontroll gir vesentlig forskjellig regnskapsmessig effekter.

ransene vil være mest aktuelt for delvis avhendelse av eierinteresser i felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper. Nedskrivninger anses ikke som delvis avhendelse, og omregningsdifferansen skal ikke resirkuleres fra OCI til resultat ved nedskrivning.

Teorieksempel 11.10: Omregningsdifferanse

Selskap A har eierinteresser i et tysk selskap med EUR som funksjonell valuta. Selskap A anvender NOK som presentasjonsvaluta. A beslutter å selge seg ned i det tyske selskapet til en eierandel på 30 % som innebærer betydelig innflytelse. Hvor mye av akkumulert omregningsdifferanse skal resirkuleres til resultatregnskapet hvis A hadde følgende eierinteresser og akkumulert omregningsdifferanse før nedsalget:

	Eierinteresse	Akkumulert omregningsdifferanse
1	100 % (kontroll)	100
2	80 % (kontroll)	80 allokert til kontrollerende eierinteresse 20 allokert til ikke-kontrollerende eierinteresser
3	50 (felles kontroll)	50

De to første tilfellene anses som avhendelse og hele den akkumulerte omregningsdifferansen som er allokert til kontrollerende eierinteresser skal resultatføres, det vil si 100 i tilfelle 1 og 80 i tilfelle 2. Det tredje tilfellet er en delvis avhendelse hvor bare en forholdsmessig andel av akkumulert omregningsdifferanse skal resultatføres, det vil si at 50 – 30 = 20 skal resultatføres.

11.9.3 Fordring og gjeld mot utenlandsk virksomhet

Fordring på, eller gjeld til, en utenlandsk virksomhet kan gi valutakursdifferanser. Disse valutakursdifferansene skal resultatføres både i selskapsregnskapet og i konsernregnskapet. Det at konserninterne fordringer og gjeld elimineres i konsernbalansen medfører altså ikke en eliminering av valutakursdifferanser knyttet til disse konserninterne postene, som er resultatført i selskapsregnskapet. Dette gjelder også for valutakursendringer på avsatt utbytte fra utenlandsk virksomhet.

Dersom valutakursdifferansene gjelder pengeposter som anses som del av en nettoinvestering i utenlandsk virksomhet, skal disse valutakursdifferansene innregnes som omregningsdifferanser i OCI i konsernregnskapet. Dette gjelder også når pengeposten er nominert i en valuta som ikke er funksjonell valuta hverken for morselskapet eller den utenlandske virksomheten, og når lån er gitt mellom konsernselskaper uten at mor er motpart så lenge vilkårene for nettoinvestering (IAS 21.15) er oppfylt. I selskapsregnskapet er hovedregelen fortsatt resultatføring, men kravet om innregning som omregningsdifferanse i OCI vil også gjelde i selskapsregnskapet ved bruk av egenkapitalmetoden for investeringer i utenlandsk virksomhet.

Ikke alle pengeposter kan betraktes som del av en nettoinvestering i utenlandsk virksomhet. Kravet er at det må være en pengepost hvis oppgjør hverken

er planlagt eller sannsynlig i overskuelig fremtid. Slike pengeposter kan omfatte langsiktige fordringer eller lån. De omfatter ikke kundefordringer eller leverandørgjeld. Pengeposter som ikke er del av nettoinvesteringen, kan endre karakter og bli del av nettoinvesteringen. Et morselskap kan for eksempel bestemme at som del av en refinansiering av et datterselskap, skal konsernmellomværende som har oppstått gjennom ordinære handelstransaksjoner, anses som langsiktig finansiering som ikke skal tilbakebetales i overskuelig fremtid. Motsatt kan pengeposter endre karakter og gå fra å være del av nettoinvestering til å ikke være det lenger. I begge tilfeller skal valutakursdifferanser presenteres ulikt (i resultat eller i OCI) før og etter endringstidspunktet.

Praksiseksempel 11.2 Omregningsdifferanser knyttet til fordring mot datterselskaper og investeringer ført etter egenkapitalmetoden

Equinor innregnte omregningsdifferanser som oppstod på lån gitt til datterselskaper og investeringer ført etter egenkapitalmetoden i OCI i 2022-konsernregnskapet.

Lån fra Equinor ASA til datterselskap og investeringer regnskapsført etter egenkapitalmetoden med annen funksjonell valuta enn morselskapets, og der oppgjør verken er planlagt eller sannsynlig i overskuelig framtid, anses som del av morselskapets nettoinvestering datterselskapet. Omregningsdifferanser som oppstår på slike lån innregnes mot Andre inntekter og kostnader i Konsolidert oppstilling over totalresultat.

Kilde: Equinor ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 2.

11.9.4 Aksjekapital i utenlandsk valuta

Et norsk selskap vil typisk ha aksjekapital i NOK. Dersom selskapet har en annen funksjonell valuta enn NOK, oppstår spørsmålet hvordan aksjekapitalen skal måles i den funksjonelle valutaen. I praksis er det vanlig at aksjekapitalen holdes uendret ved å måle aksjekapitalen til kursen ved førstegangsinnregning, uten omregning i etterfølgende perioder. Dette er etter vår mening en god løsning som også er i samsvar med US GAAP, hvor en anser aksjekapital som et eksempel på en ikke-pengepost.

Det kan også tenkes en løsning hvor aksjekapitalen hver periode regnes om til balansedagens kurs. I så fall er det vår oppfatning at valutakursdifferansene som oppstår ikke skal innregnes hverken i resultat eller OCI, men regnskapsføres direkte mot egenkapitalen. Resultat, OCI og samlet egenkapital vil følgelig bli den samme ved begge metodene – den eneste forskjellen er fordelingen mellom de ulike egenkapitalkomponentene.

11.9.5 Eliminering av interngevinst

IAS 21 har ikke veiledning på hvilken valutakurs som skal brukes ved eliminering av interngevinst som er regnskapsført i utenlandsk datterselskap. US GAAP har imidlertid regler som sier at eliminering skal gjøres til transaksjonsdagens kurs.

Teorieksempel 11.11: Eliminering av interngevinst

Et italiensk selskap kjøpte 30. november varer fra sitt heleide datterselskap i Sveits for CHF 1 000. Varekjøpet ble innregnet til EUR 685 som ble beregnet ved bruk av transaksjonsdagens valutakurs EUR 1 = CHF 1,46. Det sveitsiske datterselskapet hadde regnskapsført en varekost på CHF 700 og en gevinst ved salget på CHF 300. De kjøpte varene er fortsatt balanseført i det italienske selskapet per 31. desember og den interne gevinsten på CHF 300 må elimineres i konsernregnskapet. Konsernregnskapet utarbeides i EUR. Valutakursen per 31. desember er 1,52, men etter US GAAP-reglene elimineres gevinsten med transaksjonsdagens kurs, det vil si at CHF 300 / 1,46 = EUR 205 elimineres. Balanseført verdi på konsernets varelager blir da CHF 685 – EUR 205 = CHF 480. Dersom varelageret fortsatt hadde ligget hos det sveitsiske datterselskapet, ville konsernets balanseførte verdi blitt CHF 700 / 1,52 = 461.

11.9.6 Høyinflasjon

I økonomier med høyinflasjon er det lite hensiktsmessig å rapportere driftsresultater og finansiell stilling i lokal valuta uten inflasjonsjustering. Pengene mister kjøpekraft. Sammenligning med beløp fra transaksjoner og andre hendelser som har funnet sted til ulike tidspunkter, selv innenfor samme regnskapsperiode, kan være villedende. Norge er ikke en økonomi med høyinflasjon, men norske selskaper kan ha datterselskaper i land med høyinflasjon. Per 31. oktober 2023 var det identifisert høyinflasjon i tretten land: Argentina, Etiopia, Ghana, Haiti, Iran, Libanon, Sierra Leone, Sudan, Surinam, Tyrkia, Venezuela, Jemen og Zimbabwe. Sør-Sudan forventes å ikke ha høyinflasjon per årsslutt for 2023. I tillegg anbefales det å følge med på utviklingen i land som Laos, Malawi, Nigeria, Pakistan, Sri Lanka og Syria. Når et datterselskap utarbeider selskapsregnskap med funksjonell valuta til et land med høyinflasjon, skal regnskapet omarbeides i samsvar med IAS 29 før det konsolideres i et regnskap med en annen presentasjonsvaluta (IAS 21.43). Vi viser til IAS 29 for ytterligere beskrivelse.

12. Leieavtaler

12.1 Innledning

Regnskapsføring av leieavtaler var gjenstand for diskusjon blant standardsettere, regnskapsbrukere og tilsynsmyndigheter i lang tid, og ny standard på området – IFRS 16 – trådte i kraft med virkning for regnskapsår som startet 1. januar 2019.

Formålet med denne artikkelen er å redegjøre for prinsippene i IFRS 16, både for leietakere og utleiere. Først omtales virkeområdet til standarden. Deretter gjennomgås sentrale begreper som må anvendes av både leietakere og utleiere. Så omtales prinsippene for regnskapsføring av leieavtaler i leietakers regnskap og deretter utleiers regnskapsføring. Avslutningsvis omtales kontraktsendringer, fremleieavtaler og salgs- og tilbakeleietransaksjoner.

12.2 Virkeområdet

IFRS 16 skal anvendes på alle leieavtaler, inkludert leie av en rett-til-bruk-eiendel gjennom fremleieavtale, med unntak av (IFRS 16.3):

a. Leieavtaler om utvinning eller bruk av mineraler, olje, naturgass og lignende ikke-fornybare ressurser
b. For leietaker, leie av biologiske eiendeler innenfor virkeområdet til IAS 41
c. Tjenesteutsettingsordninger innenfor IFRIC 12
d. For utleier, lisenser av intellektuell eiendom innenfor virkeområdet til IFRS 15
e. For leietaker, rettigheter under lisensavtaler som gjelder kinofilmer, videoopptak, skuespill, manuskripter, patenter og opphavsrettigheter og lignende innenfor virkeområdet til IAS 38

Et felles kjennetegn ved lisensavtalene som faller utenfor standardens virkeområde i henhold til bokstav e), er at de ikke gir rett til eksklusiv bruk av den underliggende eiendelen. For leie av andre immaterielle eiendeler kan leietaker velge om leieavtalene skal regnskapsføres i samsvar med IFRS 16.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

12.2.1 Vurdering av om en avtale inneholder en leieavtale

En leieavtale er definert som en kontrakt, eller en del av en kontrakt, som overfører retten til å kontrollere bruken av en identifisert eiendel for en periode mot et vederlag. Vurderingen av om en kontrakt inneholder en leieavtale gjøres ved kontraktens begynnelse (se kapittel 12.3.1).

Identifisert eiendel

Sentralt i definisjonen av en leieavtale er kravet om at det er en identifiserbar eiendel. En identifiserbar eiendel kan enten være implisitt eller eksplisitt angitt i kontrakten.

Teorieksempel 12.1: Identifiserbar eiendel

Kunde X inngår en 5-årig kontrakt med leverandør Y vedrørende bruk av en bil. Bilens spesifikasjoner er beskrevet i kontrakten (merke, modell, farge, ekstrautstyr, etc.). Ved kontraktens begynnelse er bilen fortsatt ikke bygget. Bilen anses likevel som en identifiserbar eiendel fordi den vil være identifiserbar ved leieperiodens begynnelse. Bilen er identifiserbar ved å være implisitt spesifisert på tidspunktet den gjøres tilgjengelig for kunden.

En identifiserbar eiendel kan også være en fysisk adskilt del av en større eiendel. Et eksempel på dette er en etasje i et kontorbygg. Leie av kapasitet som for eksempel en gitt bitrate i en fiberkabel, vil derimot ikke være en identifiserbar eiendel. Unntaket er når den leide kapasiteten utgjør det vesentligste av kapasiteten til eiendelen slik at leietakeren har rett til å motta det vesentligste av de økonomiske fordelene fra eiendelen.

Rett til utskiftning

Selv om en eiendel er identifiserbar i kontrakten, vil det ikke være en leieavtale i henhold til IFRS 16 dersom utleier ved kontraktens begynnelse har rett til å bytte eiendelen med en annen i løpet av bruksperioden, forutsatt at denne retten er reell. For at utleier skal ha en reell rett til å bytte eiendelen, må to vilkår være oppfylt.

Det første vilkåret er at leverandøren har en *praktisk evne* til å bytte eiendelen i løpet av bruksperioden. Dette kan for eksempel være tilfellet når kunden ikke kan forhindre leverandøren i å bytte eiendelen med en annen og en alternativ eiendel er lett tilgjengelig eller kan fremskaffes av leverandøren innenfor en rimelig tidsperiode.

Teorieksempel 12.2: Praktisk evne til å erstatte den utleide eiendelen

Et selskap «outsourcer» frakttjenester til et fraktselskap. Fraktselskapet er bare forpliktet til å stille til rådighet et visst antall biler etter en nærmere angitt spesifikasjon, og fraktselskapet har mange aktuelle biler fordi de også leverer varer for andre kunder. I et slikt tilfelle vil fraktselskapet ha praktisk evne til å skifte ut eiendelen.

Det andre vilkåret er at leverandøren vil ha *økonomisk nytte* av utskiftningen. Det betyr at de økonomiske fordelene ved utskiftningen forventes å overstige utgiftene.

Teorieksempel 12.3: Økonomiske fordeler

Et selskap er leverandør av datalagringstjenester. Selskapet benytter et sentralisert datasenter, som involverer bruken av en spesifikk server (server nr. 9). Leverandøren har mange identiske servere lett tilgjengelig på én enkelt lokasjon. På tidspunktet for inngåelse av kontrakten vurderer leverandøren det slik at det er tillatt og praktisk mulig å benytte en annen server enn server nr. 9.

Leverandøren vil oppnå økonomiske fordeler ved å bytte til en annen server fordi dette innebærer at utnyttelsen av nettverket kan optimaliseres til en lav kostnad. Videre var leverandørens rett til å benytte andre servere en del av kontraktsforhandlingene og dermed reflektert i prisen.

I denne avtalen har kunden ikke rett til å bruke en identifiserbar eiendel fordi leverandøren har den praktiske evnen til å benytte en annen server og vil oppnå økonomiske fordeler ved en utskiftning.

Hvis kunden ikke har informasjon om substansen i en eventuell bytterett, eksempelvis fordi kunden ikke har innsikt i leverandørens virksomhet, må kunden anta at utskiftningsretten ikke er reell, og dermed at avtalen gjelder en identifiserbar eiendel.

Retten til å kontrollere bruken av den identifiserte eiendelen

En kontrakt overfører retten til å kontrollere bruken av en identifisert eiendel i en periode hvis kunden har:

- Rett til å oppnå det vesentligste av økonomiske fordeler fra bruk av den identifiserte eiendelen, og
- Rett til å bestemme over bruken av eiendelen

Hvis kunden kun har rett til å kontrollere bruken av en identifisert eiendel i en del av avtaleperioden, vil denne delen av avtaleperioden representere en leieavtale.

En kunde kan oppnå økonomiske fordeler enten direkte eller indirekte. Økonomiske fordeler inkluderer eiendelens primærproduksjon og eventuelle biprodukter fra bruken (for eksempel grønne sertifikater), herunder de tilhørende kontantstrømmene. Økonomiske fordeler inkluderer også fordeler som kan oppnås gjennom kommersielle transaksjoner med tredjeparter, som for eksempel fremleie. Økonomiske fordeler som oppstår i forbindelse med bygging av eller eierskapet til en identifisert eiendel vil derimot ikke anses som økonomiske fordeler ved bruken av den, og hensyntas derfor ikke i vurderingen av hvorvidt kunden har rett til å oppnå det vesentligste av økonomiske fordeler. Skattemessig fradragsrett for eiendelen er et eksempel på fordeler som ofte knytter seg til eierskap, men som ses bort fra ved vurdering av om kunden får det vesentligste av fordelene som bruken av eiendelen gir.

For å kunne vurdere hvorvidt kunden oppnår det vesentligste av den økonomiske fordelene, må selskapet vurdere hvilke fordeler som oppstår i forbindelse med kundens avtalte bruk. En rett som utelukkende beskytter leverandørens interesser i den underliggende eiendelen, er i seg selv ikke til hinder for at kunden kan oppnå det vesentligste av de økonomiske fordelene. Det kan for eksempel være en begrensning i antall kilometer en bil kan kjøres, og da er det økonomiske fordeler oppnådd som følge av bruken innenfor det avtalte antall kilometer som tas med i vurderingen. Det er videre slik at dersom kontrakten krever at kunden som vederlag må betale leverandøren eller en annen part en del av kontantstrømmene som mottas ved bruken av eiendelen, skal disse kontantstrømmene anses som del av de økonomiske fordelene som kunden får ved bruken av eiendelen. Et eksempel kan være leie av butikklokaler hvor kunden må betale omsetningsbasert leie (IFRS 16.B23).

I tillegg til å oppnå det vesentligste av økonomiske fordeler fra bruken av eiendelen, må kunden ha rett til å bestemme over bruken. Kunden har rett til å bestemme over bruken av eiendelen når enten (IFRS 16.B24):

a) Kunden kan bestemme hvordan og til hvilke formål eiendelen skal benyttes gjennom leieperioden (og dermed kan endre hvordan og til hvilket formål eiendelen benyttes), eller
b) De relevante beslutningene om hvordan og til hvilke formål eiendelen skal benyttes er forhåndsbestemt og kunden har enten (1) rett til å drifte eiendelen, eller bestemme hvordan andre skal drifte den i hele perioden, uten at leverandøren har rett til å endre på driftsinstruksjoner, eller (2) har utformet eiendelen eller spesifikke aspekter ved den på en måte som forutbestemmer hvordan og for hvilket formål eiendelen skal brukes i hele perioden

IASB har indikert at de forventer at det vil være relativt få tilfeller der beslutningene om hvordan og til hvilke formål eiendelen skal benyttes er forhåndsbestemt (IFRS 16.B24b). IFRS IC diskuterte spørsmålet om forhåndsbestemte beslutninger i en agendabeslutning i januar 2020[1], og klargjorde da at siden situasjonen i det konkrete tilfellet var at ikke ***alle*** beslutninger om hvordan og for hvilket formål eiendelen skulle benyttes var forhåndsbestemte, så måtte selskapet ta utgangspunkt i kriteriene i IFRS 16.B24 a) i sin vurdering.

Flytdiagrammet i figur 12.1 illustrerer beslutningsprosessen ved vurdering av hvorvidt en avtale er en leieavtale:

1 IFRS Update, January 2020, Agenda Decision «IFRS 16 Leases – Definition of a Lease – Decision-making Rights».

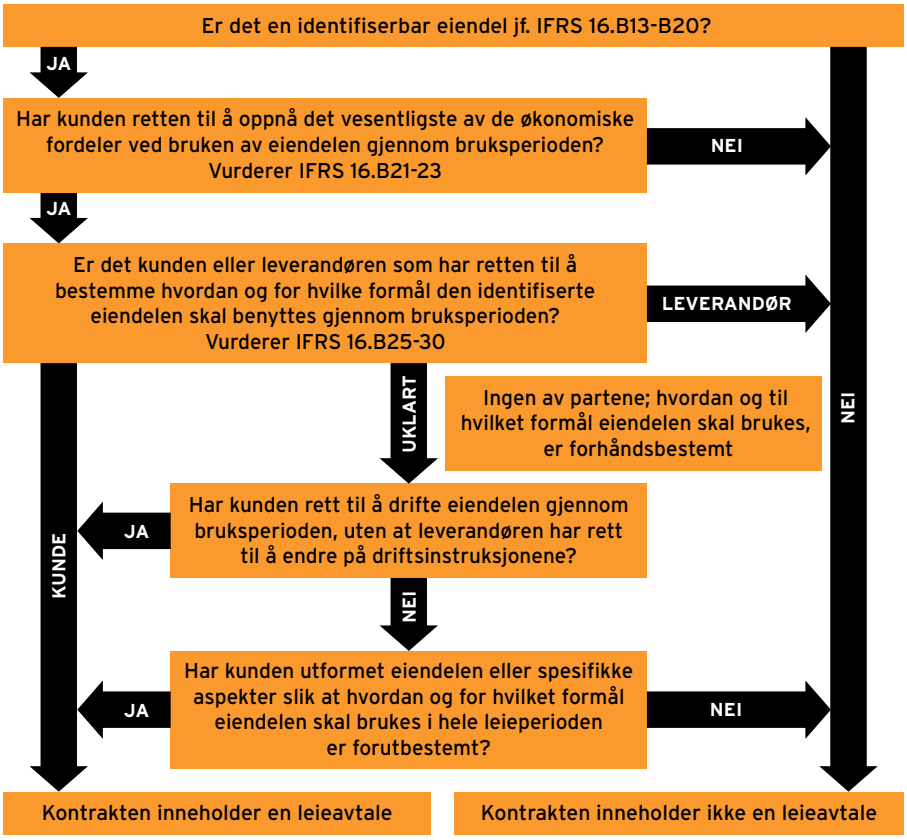

Figur 12.1 Fastsettelse av hvorvidt en avtale inneholder en leieavtale (IFRS 16.B31).

12.2.2 Dekomponering av kontrakter og allokering av kontraktsvederlaget

Identifisering og separering av leiekomponenter i en avtale

I en kontrakt som gjelder rett til å bruke flere eiendeler (for eksempel en bygning og utstyr), er retten til å bruke hver enkelt eiendel ansett som separate leiekomponenter dersom følgende to kriterier er oppfylt:

1. Leietaker kan dra nytte av bruken av eiendelen, enten alene eller sammen med andre ressurser som er lett tilgjengelige for leietaker, og
2. Eiendelen er hverken svært avhengig av, eller svært innbyrdes forbundet med, de andre eiendelene i kontrakten

I tilfeller hvor ett eller begge av disse kriteriene ikke er oppfylt, må retten til å bruke flere eiendeler anses å utgjøre én enkelt leiekomponent.

Teorieksempel 12.4: Identifisering og separering av leiekomponenter

Scenario A

Anta at en leietaker inngår en avtale om leie av et lager og den omliggende parkeringsplassen som brukes til leveranser og lastebilparkering. Leietaker er et lokalt lastebilforetak som har til hensikt å benytte lageret som en hovedstasjon for sin fraktvirksomhet.

Analyse: Fra leietakers perspektiv inneholder kontrakten én leiekomponent. Leietaker er ikke i stand til å dra nytte av lageret uten også å bruke parkeringsplassen.

Scenario B

Anta samme faktum som i Scenario A, bortsett fra at kontrakten også gir rett til å bruke en tomt som ligger ved siden av parkeringsplassen. Denne tomten kan utvikles av leietaker for annen bruk (for eksempel til å bygge et verksted for lastebiler).

Analyse: Fra leietakerens perspektiv inneholder kontrakten nå to leiekomponenter; leie av lageret (sammen med parkeringsplassen) og leie av nærliggende tomt. Da den ekstra tomten kan utvikles for andre bruksområder uavhengig av lageret og parkeringsplassen, kan leietaker dra nytte av tomten alene eller sammen med andre lett tilgjengelige ressurser.

For kontrakter som involverer rett til å bruke både tomt og bygning, skal utleier klassifisere og regnskapsføre retten til å bruke tomten som en separat leiekomponent, unntatt når effekten av slik utskilling er uvesentlig i forhold til leieavtalen. For eksempel, dersom leien for tomten er uvesentlig i forhold til den totale leien (for tomt og bygg), kan man fravike kravet om utskilling. Dersom leiebetalingene ikke kan allokeres pålitelig mellom tomt og bygning, må utleier klassifisere hele leieavtalen som en finansiell leieavtale. Dette med mindre det er klart at begge komponentene representerer operasjonelle leieavtaler (IFRS 16.B56–B57).

Identifisering og separering av leiekomponenter og ikke-leiekomponenter i en kontrakt

Mange avtaler inneholder både et leieelement og en avtale om kjøp eller salg av andre varer og tjenester (ikke-leiekomponenter). Komponenter som ikke er leie skal skilles ut og behandles i tråd med relevant standard. Unntaket fra dette er når leietaker velger den praktiske tilnærmingen beskrevet nedenfor. Et eksempel på en ikke-leiekomponent som typisk inngår i kontrakter, er service og vedlikehold.

Noen kontrakter kan inneholde elementer som ikke relaterer seg til overføringen av varer og tjenester fra utleier til leietaker. Dette kan for eksempel være avgifter eller administrative utgifter utleier belaster leietaker. Slike elementer anses hverken som leiekomponenter eller ikke-leiekomponenter, men må fordeles på alle de identifiserte komponentene i kontrakten (IFRS 16.B33).

Teorieksempel 12.5: Aktiviteter som ikke er komponenter i en leieavtale
En leietaker inngår en treårig leieavtale av utstyr med faste årlige utbetalinger på NOK 12 000. Kontrakten spesifiserer de faste årlige utbetalinger som følger: NOK 9 000 i leie, NOK 2 500 for vedlikehold og NOK 500 for administrative oppgaver.

Analyse: Kontrakten inneholder to komponenter; en leiekomponent (leie av utstyr) og en ikke-leiekomponent (vedlikeholdstjenester). Beløpet betalt for administrative oppgaver overfører ikke en vare eller tjeneste til leietaker. Derfor vil det totale vederlaget i kontrakten på NOK 36 000 bli allokert til leiekomponenten (utstyret) og ikke-leiekomponenten (vedlikeholdstjenester).

Som en praktisk tilnærming åpner IFRS 16 for at leietakere kan unnlate å skille ut ikke-leiekomponenter, noe som i så fall vil være et prinsippvalg som gjøres for hver klasse av underliggende eiendeler. De som velger denne tilnærmingen vil allokere hele kontraktsvederlaget til leiekomponentene, og vil således få en større leieforpliktelse og rett-til-bruk-eiendel i balansen, enn de som velger å skille ut ikke-leiekomponentene (tjenesteelementet).

Det er viktig å merke seg at det ikke åpnes for å regnskapsføre *flere* leiekomponenter som én felles leiekomponent.

Fastsettelse og allokering av vederlaget i kontrakten – leietaker

Leietaker som ikke benytter seg av den praktiske tilnærmingen som er omtalt i forrige kapittel, må allokere vederlaget i kontrakten til leie- og ikke-leiekomponenter basert på relative observerbare frittstående salgspriser (prisen en kunde ville kjøpt en komponent i kontrakten for separat). Dersom frittstående salgspriser ikke er tilgjengelig, må leietaker estimere disse med utgangspunkt i observerbar informasjon. Selv om priser som er angitt i kontrakten kan representere de frittstående salgsprisene for varer eller tjenester, kan en for regnskapsformål ikke anta dette uten ytterligere verifikasjon.

Teorieksempel 12.6: Allokering av kontraktsvederlag til leie- og ikke-leiekomponenter
En leietaker inngår en leieavtale av utstyr. Kontrakten angir at utleier skal utføre vedlikehold av dette utstyret. I henhold til kontrakten skal leietaker betale et fast vederlag for leie- og vedlikeholdskomponentene på totalt NOK 90 000 som fordeler seg på komponentene som vist i tabellen. De to komponentene selges ikke adskilt og frittstående salgspriser er derfor ikke observerbare. Leietaker bruker tilgjengelig informasjon om verdien av de to komponentene og estimerer frittstående salgspriser slik:

	Kontrakt	Estimat frittstående salgspriser
Leie	80 000	85 000
Vedlikehold	10 000	15 000
Totalt	**90 000**	**100 000**

Analyse: Den frittstående salgsprisen for leiekomponenten representerer 85 % av de totale estimerte frittstående salgsprisene. Leietaker allokerer vederlaget i kontrakten (NOK 90 000), som følger:

	Beregning	Allokert vederlag
Leie	85 % x 90 000	76 500
Vedlikehold	15 % x 90 000	13 500
Totalt		**90 000**

Fastsettelse og allokering av vederlaget i kontrakten – utleier

Utleiere må anvende prinsippene i IFRS 15.73–86 for å allokere vederlaget i kontrakten på leie- og ikke-leiekomponenter. Vederlaget skal allokeres på grunnlag av de relative frittstående salgsprisene. I tillegg kreves det at utleier følger IFRS 15.87–90 for allokering av eventuelle etterfølgende endringer i kontraktsvederlaget for leie- og ikke-leiekomponenter. Se spesielt IFRS 15.79 som beskriver passende metoder for å estimere frittstående salgspriser. Se egen artikkel om inntektsføring for nærmere omtale.

12.2.3 Sammenslåing av kontrakter

To eller flere kontrakter som er inngått samtidig, eller tilnærmet samtidig, med samme kontraktsmotpart (eller en nærstående av kontraktsmotparten), skal behandles som én kontrakt dersom ett eller flere av følgende kriterier er oppfylt:

- Kontraktene er fremforhandlet sammen som en pakke med et overordnet kommersielt mål som ikke kan forstås uten å vurdere kontraktene sammen
- Vederlaget som skal betales i en kontrakt avhenger av prisen eller ytelsen til den andre kontrakten
- Rettighetene til å bruke de underliggende eiendelene som er overført i kontraktene (eller noen av rettighetene til å bruke underliggende eiendeler som overføres i hver av kontraktene) representerer én enkelt leiekomponent (se avsnittet om identifisering og separering av leiekomponenter i en avtale i kapittel 12.2.2)

12.3 Sentrale begreper

Utleier og leietaker benytter generelt de samme begrepene i forbindelse med identifisering, innregning og måling av leiekontrakter.

12.3.1 Kontraktens inngåelsestidspunkt

IFRS 16 krever at kunder og leverandører tar stilling til om en kontrakt er, eller inneholder, en leieavtale ved kontraktens inngåelsestidspunkt. Dette er det tidligste av 1) datoen leieavtalen ble underskrevet og 2) datoen det ble gitt et forpliktende tilsagn mellom partene om de viktigste vilkårene i leieavtalen.

12.3.2 Leieavtalens begynnelse

Leieavtalens iverksettelsestidspunkt, også kalt leieavtalens begynnelse, er tidspunktet utleier gjør den underliggende eiendelen tilgjengelig for bruk for leietaker. Med den underliggende eiendelen menes eiendelen som er gjenstand for leie. I enkelte tilfeller kan leieavtalens begynnelse være tidligere enn datoen angitt i kontrakten. Et typisk eksempel på dette er når leide lokaler tilpasses av leietaker før lokalene tas i bruk.

Hvis en leietaker overtar besittelsen av, eller får kontroll over, en underliggende eiendel før den tas i bruk og/eller leiebetalinger påløper, vil leieavtalens anses som iverksatt selv om det avviker fra det som er angitt i kontrakten. Tidspunktet for når leiebetalingene starter er således ikke avgjørende for leieavtalens iverksettelsestidspunkt. Leietaker innregner leieforpliktelsen og rett-til-bruk-eiendelen ved leieavtalens begynnelse, mens utleier på dette tidspunktet innregner *nettoinvesteringen i leieavtalen* (for finansielle utleieavtaler).

12.3.3 Leieperiode og kjøpsopsjoner

Leieperioden starter ved leieavtalens begynnelse og fastsettes da til den uoppsigelige perioden med tillegg av både:

- Perioder omfattet av eventuell forlengelsesopsjon som det er rimelig sikkert at leietakeren vil utøve, og
- Perioder omfattet av eventuell termineringsopsjon som det er rimelig sikkert at leietakeren ikke vil utøve

Begrepet *rimelig sikkert* forstås generelt som en høy terskel.

Kjøpsopsjoner hensyntas på samme måte som forlengelses- og termineringsopsjoner. IASB har indikert at muligheten til å kjøpe en underliggende eiendel økonomisk sett ligner på muligheten til å forlenge leieavtalen for hele den gjenværende økonomiske levetiden til den underliggende eiendelen (IFRS 16.BC173).

Vurdering av leieperioden og kjøpsopsjoner

Når man vurderer hvorvidt leietaker med rimelig sikkerhet vil utøve forlengelsesopsjoner, kjøpsopsjoner eller ikke vil utøve termineringsopsjoner, må både utleier og

leietaker vurdere alle relevante forhold som gir leietaker økonomiske insentiver til å utøve opsjonene. Forhold som vurderes kan være kontrakts-, eiendels-, selskaps-, og markedsbaserte faktorer, herunder:

- Eksistensen av kjøpsopsjon eller forlengelsesopsjon og hvordan slike rettigheter er priset (fastpris, rabattert pris eller «bargain rates»)
- Eksistensen av termineringsopsjoner, kostnader ved terminering eller ikke-forlengelse og økonomiske konsekvenser av å ikke videreføre leieavtalen
- Betingede vederlag knyttet til restverdigarantier og andre variable leiebetalinger
- Kostnader knyttet til returnering av eiendelen i en kontraktsspesifisert tilstand eller til en spesifisert lokasjon
- Betydelige tilpasninger (f.eks. forbedringer av leieobjektet, installasjonsutgifter eller relokaliseringsutgifter)
- Viktigheten av den leide eiendelen for leietakers virksomhet ved å vurdere potensielt avbrudd i produksjonsprosessen, herunder om eiendelen er spesialtilpasset og hvilke tilgjengelige alternativer som finnes
- En fremleieperiode som overstiger den uoppsigelige perioden i hovedleieavtalen (f.eks. en fremleieavtale for syv år, mens fremleiers avtale med utleier er for fem år med forlengelsesopsjon for to år)

Jo lenger tid det er fra leieavtalens begynnelse til tidspunktet for eventuell utøvelse av opsjoner, desto vanskeligere kan det være å vurdere hvorvidt det er rimelig sikkert at leietaker vil utøve opsjonen. For eksempel blir det vanskeligere å forutse hvorvidt leietaker vil ha behov for den leide eiendelen jo lenger inn i fremtiden opsjonens utøvelsestidspunkt er. Et annet eksempel kan være leie av en teknologisk eiendel. Den fremtidige verdien av en slik eiendel er mer usikker enn for eksempel en fullt utleid kontorbygning i et populært område.

Jo lenger inn i fremtiden opsjonens utøvelsestidspunkt er, jo lavere må opsjonsprisen være i forhold til den estimerte virkelige verdien, for at det skal være rimelig sikkert at leietaker vil utøve opsjonen. Forskjellen mellom utøvelsesprisen og estimert fremtidig virkelig verdi av en eiendel som er gjenstand for betydelige verdiendringer, bør også være større enn det den ville vært i et tilfelle med en eiendel med en relativt stabil verdi.

En kunstig kort leieperiode for viktige eiendeler som hovedkontor, distribusjonsenhet, produksjonsbygning o.l. kan skape et betydelig økonomisk insentiv for leietaker til å utøve en kjøps- eller forlengelsesopsjon. Dette kan underbygges ved betydningen av den underliggende eiendelen for leietakerens virksomhet, og hvorvidt leietaker ikke hadde inngått en slik leiekontrakt, dersom ikke muligheten til forlengelse eller kjøp hadde foreligget.

Teorieksempel 12.7: Fastsettelse av leieperioden

Scenario A:

Selskap P inngår en leieavtale for utstyr som er uoppsigelig i en periode på fire år. I henhold til avtalen har Selskap P mulighet til å forlenge avtalen i ytterligere to år til en fast pris hvor fremtidige leiebetalinger er ment å tilsvare markedspriser ved avtalens begynnelse. Det er ingen termineringsgebyrer eller andre faktorer som indikerer at selskap P rimelig sikkert kommer til å utøve forlengelsesopsjonen.

Analyse: Ved leieavtalens begynnelse vurderes leieperioden å være fire år.

Scenario B:

Selskap Q inngår en leieavtale for en bygning, og avtalen er uoppsigelig i en periode på fire år. Selskap Q gis mulighet til å forlenge kontrakten i ytterligere to år til markedspris. Før selskap Q begynner å bruke bygningen, betaler selskapet for tilpasninger av lokalene. Det forventes at verdien av disse tilpasningene vil være betydelig etter fire år og at verdien kun kan realiseres gjennom fortsatt bruk av bygningen.

Analyse: Ved leieavtalens begynnelse vurderer selskap Q at det er rimelig sikkert at det vil utøve opsjonen om forlengelse, fordi det vil lide et betydelig økonomisk tap hvis det etter fire år forlater den tilpassede bygningen. Ved leieavtalens begynnelse konkluderer selskap Q med at leieperioden er seks år.

Oppsigelige leieavtaler

De uoppsigelige periodene (for leietaker og utleier) i en leieavtale, betraktes som en del av leieperioden. Dersom det bare er utleier som kan si opp leieavtalen, er perioden utleier har mulighet til å si opp kontrakten også inkludert i den uoppsigelige delen av leieperioden. Dersom bare leietaker har rett til å si opp en leieavtale, er denne retten en termineringsopsjon som vurderes ved fastsetting av leieperioden (se kapittel 12.3.3) (IFRS 16.B35).

Ved vurdering av den uoppsigelige delen av leieperioden, skal et selskap ta utgangspunkt i definisjonen av en kontrakt og fastsette perioden kontrakten er håndhevbar («enforceable»). Den uoppsigelige delen av leieperioden er følgelig den perioden kontrakten er håndhevbar. En leieavtale er ikke håndhevbar dersom både utleier og leietaker hver for seg har rett til å si opp kontrakten uten samtykke fra motparten, uten at oppsigelsen medfører annet enn et ubetydelig straffegebyr («penalty») (IFRS 16.B34). Etter diskusjoner i IASBs tolkningsorgan IFRS IC i november 2019 er det klart at begrepet «straffegebyr» («penalty») ikke bare skal omfatte termineringsbetalinger som partene har avtalt i leiekontrakten. Partene i kontrakten må også ta hensyn til andre økonomiske forhold. Dersom en av partene har et økonomisk insentiv til å ikke terminere kontrakten og dette økonomiske insentivet innebærer at den økonomiske belastningen på selskapet anses «mer enn ubetydelig», så skal kontrakten anses som håndhevbar ut over den datoen kontrakten kan termineres.

Teorieksempel 12.8: Oppsigelige leieavtaler
En leiekontrakt har en innledende uoppsigelig periode på ett år og en opsjon for forlengelse for ytterligere ett år dersom leietaker og utleier blir enige om dette. Den innledende uoppsigelige perioden på ett år oppfyller definisjonen av en kontrakt fordi den gir partene håndhevbare rettigheter og forpliktelser. Forlengelsesperioden på ett år oppfyller derimot ikke definisjonen av en kontrakt fordi enten leietaker eller utleier ensidig kan velge ikke å forlenge avtalen, uten at det påløper noe form for gebyr.

Revurdering av leieperioden og kjøpsopsjoner – leietaker

Etter leieavtalens begynnelse må leietaker løpende vurdere hvorvidt det foreligger forhold som kan endre vurderingen av hvor lang leieperioden er. Leietakere er pålagt å revurdere leieperioden når det skjer vesentlige hendelser og endringer i omstendigheter som (IFRS 16.20):

- Er innenfor leietakers kontroll, og
- Påvirker om leietakeren med rimelig sikkerhet vil utøve en forlengelsesopsjon, eller ikke utøve en termineringsopsjon, som ikke tidligere inngikk i fastsettelsen av leieperioden

Eksempler på vesentlige hendelser eller omstendigheter innenfor leietakers kontroll kan være at leietaker gjennomfører påkostninger på leieobjektet som vil ha en betydelig økonomisk verdi for leietaker på det tidspunktet forlengelsesopsjonen kan utøves. Et annet eksempel kan være at leietaker fremleier objektet i en periode som går ut over tidspunktet for utøvelse av opsjonen.

Endringer i markedsbestemte faktorer er utenfor leietakers kontroll og medfører derfor ikke revurdering av leieperioden.

IFRS 16 krever også at leietaker justerer leieperioden dersom leietaker utøver en opsjon som det tidligere var vurdert å ikke være rimelig sikkerhet for utøvelse av. Det samme gjelder dersom leietaker beslutter ikke å utøve en opsjon som det tidligere var vurdert å være rimelig sikkerhet for utøvelse av (IFRS 16.21).

Revurdering av leieperiode og kjøpsopsjon – utleier

IFRS 16 krever at en utleier justerer leieperioden for å ta hensyn til en leietakers utøvelse av forlengelses- eller termineringsopsjon, eller kjøp av den underliggende eiendelen, når slik utøvelse ikke var inkludert i den opprinnelig fastsatte leieperioden.

12.3.4 Leiebetalinger

Leiebetalinger er betalinger fra en leietaker til utleier som gjelder retten til bruk av en underliggende eiendel i leieperioden. Leiebetalinger inkluderer følgende beløp:

- Faste betalinger (inkludert betalinger som i realiteten er faste) fratrukket eventuelle leieinsentiver fra utleier
- Variable leiebetalinger som avhenger av en indeks eller en rentesats
- Utøvelsesprisen i en kjøpsopsjon hvis det er rimelig sikkert at leietaker vil utøve kjøpsopsjonen
- Termineringsgebyrer, dersom leieperioden reflekterer at leietaker vil utøve en opsjon om å si opp leieavtalen
- Beløp som forventes å bli betalt av leietaker i henhold til restverdigarantier (kun leietaker)
- Restverdier som leietaker, en nærstående av leietaker eller en tredjepart uten relasjoner til utleier som økonomisk er i stand til å oppfylle forpliktelsene knyttet til restverdigarantien, har garantert overfor utleier (kun utleier).

Leiebetalinger som i realiteten er faste

Noen leieavtaler inkluderer betalinger som er beskrevet som variable, eller kan synes å inneholde et variabelt element, men som i realiteten er faste betalinger fordi kontraktsvilkårene innebærer at betaling av et fast beløp er uunngåelig. Dette kan for eksempel være betalinger som kun må foretas dersom den underliggende eiendelen fungerer som planlagt. Slike betalinger inngår i leiebetalingene ved leieavtalens begynnelse og dermed i målingen av rett-til-bruk-eiendelen og leieforpliktelsen. Variable leiebetalinger som i praksis antas å være rimelig faste, for eksempel en «minimum» variabel omsetningsbasert leiebetaling ved at beregningsgrunnlaget – omsetningen – settes så lavt at det er rimelig sikkert at tilsvarende leiebetaling vil påløpe, er imidlertid reelt sett variable, og skal derfor ikke medtas i faste leiebetalinger.

Leieinsentiver

Utleier kan gi leietaker insentiver for å inngå en leieavtale, for eksempel ved å yte et pengebeløp, dekke leietakers utgifter (eksempelvis flytteutgifter) eller at utleier overtar en forpliktelser knyttet til en eksisterende leieavtale som leietaker har med en tredjepart.

For leietakere blir slike leieinsentiver som mottas eller som skal mottas, trukket fra leiebetalingene, noe som reduserer størrelsen på leieforpliktelsen og rett-til-bruk-eiendelen ved leieavtalens begynnelse.

For utleiere blir leieinsentiver som betales eller skal betales til leietaker også trukket fra leiebetalingene og påvirker klassifiseringen av leieavtalen. For finansielle leieavtaler vil leieinsentiver som skal betales av utleier, redusere balanseført verdi av fordringen som innregnes ved leieavtalens begynnelse og dermed den

opprinnelige målingen av utleierens nettoinvestering i leieavtalen. For operasjonelle leiekontrakter skal utleier periodisere utgiften knyttet til leieinsentiver over leieperioden som en reduksjon av leieinntekten.

Variable leiebetalinger som avhenger av en indeks eller rentesats

Variabel leiebetalinger som avhenger av indeks eller rentesats inkluderes i leiebetalingene og måles basert på indeksen eller renten på måletidspunktet (for eksempel leieavtalens begynnelse for førstegangsinnregning). Leietaker vil i etterfølgende perioder justere leieforpliktelsen først når kontantstrømmene endres, noe som innebærer at en ikke skal innarbeide forventede rente- eller indeksjusteringer.

Teorieksempel 12.9: Variable leiebetalinger som avhenger av indeks eller rente

Selskap A inngår en 10-årig avtale om leie av en eiendom. Leiebetalingen for det første året er 1 000. Leiebetalingene er knyttet til konsumprisindeksen (KPI). KPI ved inngangen til år 1 er 100. Leiebetalingene justeres med virkning fra 31. desember hvert år, basert på den sist kjente KPI-indeksen som også publiseres på samme dato hvert år. Ved slutten år 1 er KPI 105.

Analyse: Ved begynnelsen av leieavtalen er leiebetalingene 1 000 per år i 10 år. Selskap A tar ikke hensyn til potensielle fremtidige endringer i indeksen. Ved utgangen av år 1 er betalingene endret ettersom endringen publiseres og har virkning fra 31. desember i år 1. Selskap A måler leieforpliktelsen på nytt ved utgang av år 1, basert på oppdaterte leiebetalinger for de ni resterende årene på 1 050 per år (1 000 / 100 x 105). Diskonteringsrenten endres ikke ved ny måling av leieforpliktelsen (og rett-til-bruk-eiendelen).

I noen tilfeller har en tilgang til offisielle KPI-indekser før disse trer i kraft i form av økte leiebetalinger i avtalen, og da blir vurderingen av tidspunktet for innarbeiding av de økte fremtidige leiebetalingene i leieforpliktelsen mer kompleks.

Utøvelsesprisen i en kjøpsopsjon

Dersom det er rimelig sikkert at leietaker vil utøve en kjøpsopsjon, inkluderes utøvelsesprisen i opsjonen i leiebetalingene. Det vil si at leietakere hensyntar utøvelsesprisen for kjøpsopsjoner konsistent med hvordan opsjoner reflekteres i fastsettelsen av leieperioden.

Gebyrer ved terminering av leieavtalen

Dersom det er rimelig sikkert at leietaker ikke vil si opp en leieavtale, blir leieperioden fastsatt under forutsetning av at termineringsopsjonen ikke vil bli utøvd, og eventuelle gebyrer ved terminering holdes utenfor leiebetalingene. I motsatt fall inkluderes slike termineringsgebyrer i beregningen av leiebetalingene. Vurderingen av hvorvidt en skal inkludere termineringsgebyrer som leiebetalinger ligner på vurderingen av forlengelsesopsjoner.

Beløp som forventes å bli betalt av leietaker under restverdigarantier

IFRS 16 krever at leietaker inkluderer i leiebetalingene beløp som forventes å bli betalt til utleier som følge av restverdigarantier.

En leietaker kan gi utleier garanti om at verdien av den underliggende eiendelen som skal returneres til utleier ved utløpet av leieavtalen, vil ha en minimum restverdi. Slike garantier er håndhevbare forpliktelser som leietaker har påtatt seg ved inngåelse av leieavtalen. Usikkerhet knyttet til de økonomiske konsekvensene av leietakerens garanti påvirker målingen og ikke eksistensen av en forpliktelse.

Teorieksempel 12.10: Beløp som forventes å bli betalt av leietaker under restverdigarantier

Selskap A (leietaker) inngår en leieavtale og garanterer at utleier vil få 15 000 ved salg av eiendelen til en annen part ved utgangen av leieavtalen. Ved leieavtalens begynnelse vurderer selskap A at omsetningsverdien av eiendelen vil være 9 000 ved utgangen av leieavtalen. Vurderingen er basert på selskap As estimat for restverdien av den underliggende eiendelen, Selskap A forventer dermed at selskapet vil skylde utleieren 6 000 ved utgangen av leieperioden,

Analyse: Da selskap A forventer å skylde utleier 6 000 som følge av restverdigarantien, inkluderer selskap A dette beløpet i beregningen av leiebetalingene.

IFRS 16 angir ikke hvor ofte leietaker skal revurdere og oppdatere estimatet for utbetaling under restverdigaranti. Vi forventer at selskapene anvender skjønn og fastsetter hyppigheten av slike revurderinger basert på relevante fakta og omstendigheter.

Restverdier garantert av leietaker – hos utleier

IFRS 16 krever at utleier inkluderer restverdier garantert av leietaker, en nærstående part av leietaker eller en tredjepart som ikke er relatert til utleier og som økonomisk er i stand til å oppfylle forpliktelsene under garantien, i leiebetalingene. Det beløpet som inkluderes i leiebetalingene er et annet enn det beløpet leietaker inkluderer ettersom leietaker kun inkluderer det beløpet som leietaker forventer å betale.

Beløp som ikke inkluderes i leiebetalingene

Ikke alle betalinger som følger av leieavtalen skal inkluderes i målingen av leiebetalinger. Dette gjelder blant annet variable betalinger som ikke avhenger av en indeks eller rentesats. Eksempler på variable betalinger som ikke inngår i målingen av leiebetalinger er slike som er basert på oppnådde resultater, eksempelvis en prosentandel av salget, eller betalinger basert på bruk av den underliggende eiendelen, som antall flytimer, antall enheter produsert o.l.

Leiebetalinger skal heller ikke inkludere betalinger som er tilordnet ikke-leiekomponentene i en kontrakt. Dersom leietaker velger som prinsipp å regnskapsføre leie- og ikke-leiekomponenter som én samlet leiekomponent, jf. avsnitt kapittel 12.2.2, vil imidlertid betalinger for ikke-leiekomponenter medtas i målingen av leiebetalinger.

Revurdering av leieforpliktelsen

IFRS 16 inneholder bestemmelser som krever at leietakeren må måle leieforpliktelsen på nytt når leieavtalen endres gjennom en endring i omfanget eller i vederlaget som ikke var en del av de opprinnelige vilkårene og betingelsene (kontraktsmodifikasjon), og endringen ikke resulterer i regnskapsføring som en ny, separat kontrakt (se avsnitt om leietaker i kapittel 12.6.2).

Standarden inneholder også krav om at leietaker må måle leieforpliktelsen på nytt for å reflektere endringer i leiebetalingene. Leietaker må måle leiebetalingene på nytt dersom det forekommer en endring i (IFRS 16.40–42):

- Leieperioden
- Vurderingen av om det er rimelig sikkert at leietaker vil utøve en opsjon for kjøp av den underliggende eiendelen
- Beløpene som forventes å bli betalt under restverdigarantier
- Fremtidige leiebetalinger som følge av endring i indeks eller rentesats
- Leiebetalinger som formelt sett er variable, men reelt sett («in-substance») er uunngåelige og derfor vurderes som faste leiebetalinger

Ved ny måling av leieforpliktelsen bruker leietakere en *oppdatert* diskonteringsrente når leiebetalingene blir justert grunnet en endring i leieperioden eller en endring i vurderingen av en kjøpsopsjon. Leietakere bruker den *opprinnelige* diskonteringsrenten når leiebetalinger oppdateres grunnet en endring i forventede restverdigarantibeløp og indeks- og rentesatsavhengige betalinger, med mindre endringen i leieforpliktelsen skyldes en endring i flytende rente.

Når leietaker måler leieforpliktelsen på nytt, blir en tilsvarende justering gjort i rett-til-bruk-eiendelen. Dersom rett-til-bruk-eiendelen reduseres til null, vil leietaker innregne resterende beløp i resultatregnskapet.

Ny måling hos utleier

Utleier måler leiebetalingene på nytt ved endringer i leieavtalen som ikke behandles som en separat kontrakt (se avsnitt om utleier i kapittel 12.6.2).

12.3.5 Diskonteringsrente

Både for leietaker og utleier er utgangspunktet at leieavtalens implisitte rente skal brukes som diskonteringsrente. Dette er den renten som gir den nåverdien som er illustrert i figur 12.2.

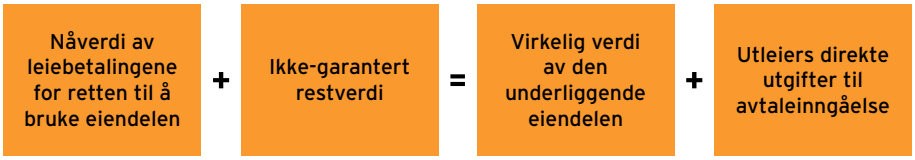

Figur 12.2 Illustrasjon av ligningen som kan anvendes for å finne leieavtalens implisitte rente (basert på definisjonen i IFRS 16 Vedlegg A).

Dersom den implisitte renten ikke lett kan fastsettes, skal leietaker anvende den marginale lånerenten (IFRS 16.26). Når den implisitte renten bare kan fastsettes ved hjelp av estimater og/eller forutsetninger, er vurderingen at denne renten «ikke lett kan fastsettes».

Leietakers marginale lånerente er renten som leietaker ville betalt for å låne penger i en tilsvarende periode og med tilsvarende sikkerhet, til kjøp av en eiendel av lignende verdi som bruksretteiendelen, i et lignende økonomisk miljø. Dette er normalt en nominell diskonteringsrente.

Praksiseksempel 12.1 Marginal lånerente

Telenor ASA opplyste i sitt 2022-regnskap om bruk av marginal lånerente

Ved beregningen av nåverdien av leiebetalingene benytter Telenor den marginale lånerenten på iverksettelsestidspunktet dersom leieavtalens implisitte rente ikke lett kan fastsettes. Den inkrementelle lånerenten er basert på det respektive lands risikofrie rente for perioden som tilsvarer leieperioden, justert for egen kredittrisiko. Datterselskaper med ekstern finansiering benytter den eksterne lånerenten som tilsvarer leieperioden.

Kilde: Telenor ASA, årsrapport 2022, Utdrag fra note 16.

IFRS IC diskuterte i 2019 om en leietakers marginale rente må reflektere renten for et lån med både lignende forfall og lignende betalingsprofil som leieavtalen. Helt konkret var spørsmålet om leietaker skal anvende en rente for et nedbetalingslån eller en rente for et bulletlån (der det ikke betales avdrag løpende, men hele lånebeløpet betales ved forfall). Problemstillingen er relevant fordi renten på bulletlån ofte er høyere enn renten på nedbetalingslån. Så lenge det ikke foreligger klar veiledning på dette punktet, mener vi at bruk av en rente på nedbetalingslån

med samme betalingsprofil som leieavtalen alltid vil være akseptabelt. Bruk av andre renter som eksempelvis bulletlånrenter, kan også være akseptabelt dersom forholdene tilsier det, for eksempel når bruk av slike renter er i tråd med leietakers normale lånepraksis.

Ofte er det slik at selve leieavtalen angir en rente. Men renten som er angitt i avtalen er ikke nødvendigvis leieavtalens implisitte rente, da avtalt rente normalt ikke reflekterer utleiers direkte utgifter til avtaleinngåelse, forventet restverdi m.m. Derfor kan det i praksis være vanskelig for leietaker å fastsette leieavtalens implisitte rente.

For utleier kan det være aktuelt å bruke en annen diskonteringsrente enn leieavtalens implisitte rente når det ikke er enkelt å fastsette leieavtalens implisitte rente i fremleietilfeller (se IFRS 16.68).

12.3.6 Direkte utgifter til avtaleinngåelse

Med direkte utgifter til avtaleinngåelse menes utgifter som ikke ville ha oppstått dersom en ikke hadde inngått leieavtalen, for eksempel provisjoner og enkelte typer insentivbetalinger til eksisterende leietakere for å terminere deres leieavtaler. Leietakere og utleiere anvender den samme definisjonen av direkte utgifter til avtaleinngåelse. Direkte utgifter i IFRS 16 er definert på samme måte som marginale utgifter i IFRS 15.

Utleier

For finansielle leieavtaler krever IFRS 16 at utleiere, med unntak av utleiere som er produsenter eller forhandlere, inkluderer direkte utgifter til avtaleinngåelse i målingen av nettoinvesteringen i leieavtalen. Dette vil redusere beløpet som inntektsføres over leieperioden. Leieavtalens implisitte rente er definert på en slik måte at direkte utgifter til avtaleinngåelse automatisk inngår i nettoinvesteringen i leieavtalen.

Under operasjonelle leieavtaler legges direkte utgifter til avtaleinngåelse til balanseført verdi av underliggende eiendel. Disse utgiftene kostnadsføres over leieperioden etter samme mønster som leieinntektene periodiseres.

Leietaker

Leietakere inkluderer alle direkte utgifter til avtaleinngåelse i målingen av rett-til-bruk-eiendelen.

12.3.7 Økonomisk levetid

Økonomisk levetid er enten den perioden en eiendel forventes å være økonomisk anvendbar for én eller flere brukere, eller antallet produserte enheter eller lignende enheter som én eller flere brukere forventer å oppnå fra eiendelen.

12.3.8 Virkelig verdi

I forbindelse med anvendelsen av reglene for utleiers regnskapsføring av leieavtaler, er virkelig verdi vurdert å være *det beløp en eiendel kan omsettes for eller en forpliktelse gjøres opp med i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, villige parter*.

12.4 Leietakers regnskapsføring

12.4.1 Førstegangsinnregning

For alle leieavtaler skal leietakere innregne en forpliktelse til å betale leie og en eiendel som representerer retten til å bruke den underliggende eiendelen i leieperioden (rett-til-bruk-eiendelen). Det er to valgfrie unntak fra dette kravet: kortsiktige leieavtaler og leie av eiendeler med lav verdi. Unntakene omtales i kapitlene nedenfor. Formålet med disse to unntakene er å gjøre IFRS 16 mindre krevende å anvende. Merk at dersom unntakene anvendes, krever IFRS 16 at det gis konkrete kvantitative og kvalitative noteopplysninger om disse leieavtalene.

Kortsiktige leieavtaler

En kortsiktig leieavtale er definert som en leieavtale med varighet på 12 måneder eller kortere og som ikke inkluderer opsjon til å kjøpe den underliggende eiendelen. Vurderingen av hvorvidt en leieavtale er kortsiktig gjøres ved leieavtalens begynnelse.

En leietaker kan velge som prinsipp å regnskapsføre kortsiktige leieavtaler uten å innregne en leieforpliktelse og rett-til-bruk-eiendel. Leiebetalingene blir i stedet innregnet som en kostnad lineært over leieperioden eller fordelt på et annet systematisk grunnlag. Leietaker er pålagt å anvende et annet systematisk grunnlag dersom dette bedre reflekterer fordelene som leietaker oppnår.

Valg av prinsipp gjøres for klasser av underliggende eiendeler. En klasse av underliggende eiendeler er en gruppe av eiendeler som er av samme art og har tilsvarende bruksområde i leietakers virksomhet.

I vurderingen av hvorvidt en leieavtale er kortsiktig, fastsettes leieperioden på samme måte som i alle andre leieavtaler. Dersom leieavtalen inneholder en opsjon til å kjøpe den underliggende eiendelen, vil den ikke oppfylle definisjonen av en kortsiktig leieavtale.

Teorieksempel 12.11: Kortsiktig leieavtale

Scenario A:

En leietaker inngår en leieavtale som er uoppsigelig i ni måneder og som inneholder en opsjon til å forlenge leieavtalen i fire måneder. Ved begynnelsen av leieavtalen fastslår leietaker at det er rimelig sikkert at den vil utøve opsjonen til å forlenge leieavtalen fordi de månedlige leiebetalingene i den forlengede perioden er betydelig lavere enn markedspriser.

Analyse: Leieperioden er lenger enn 12 måneder (dvs. 13 måneder). Derfor kan ikke leietaker regnskapsføre leieavtalen som en kortsiktig leieavtale.

Scenario B:

Anta samme faktum som Scenario A, bortsett fra at leietaker ved leieavtalens begynnelse konkluderer med at det ikke er rimelig sikkert at den vil utøve forlengelsesopsjonen fordi de månedlige leiebetalingene i forlengelsesperioden representerer det leietaker forventer vil være markedspriser og det er ingen andre faktorer som innebærer at det er rimelig sikkert at forlengelsesopsjonen vil utøves.

Analyse: Leieperioden er 12 måneder eller kortere (dvs. ni måneder). Leietaker kan derfor benytte seg av unntaket for kortsiktige leieavtaler (forutsatt at dette er selskapets prinsipp for denne klassen av underliggende eiendeler). Dette innebærer at leiebetalingene kostnadsføres lineært over leieperioden eller basert på et annet systematisk grunnlag, og at det ikke balanseføres noen leieforpliktelse eller rett-til-bruk-eiendel.

Leie av eiendeler med lav verdi

For leie av eiendeler med lav verdi kan leietaker velge en forenklet modell for regnskapsføring, tilsvarende den for kortsiktige leieavtaler.

Det er viktig å merke seg at ved vurderingen av om en eiendel anses for å ha lav verdi skal eiendelens verdi som ny legges til grunn, uavhengig av den faktiske alderen til den leide eiendelen.

Vurderingen av hvorvidt den underliggende eiendelen er av lav verdi gjøres på en absolutt basis, uavhengig av hvorvidt leieavtalen er vesentlig for leietaker, og gjøres med andre ord helt uavhengig av leietakerens størrelse, art og omstendigheter. Det forventes derfor at ulike leietakere kommer til samme konklusjon med hensyn til om en type eiendel har lav verdi. Da IASB innarbeidet dette unntaket, la de til grunn at USD 5 000 var en indikasjon på hva de mente med lav verdi. Eksempler på eiendeler av lav verdi er telefoner, PC-er, møbler og annet utstyr med lav verdi. En bil vil derimot ikke omfattes fordi en ny bil normalt ikke anses som en eiendel av lav verdi.

Vurderingen av om en underliggende eiendel har lav verdi gjøres for hver enkelt leiekomponent. En eiendel kan bare anses som av lav verdi dersom begge kriteriene nedenfor er oppfylt (IFRS 16.B5):

- Leietaker kan dra nytte av eiendelene alene, eller sammen med andre ressurser som er lett tilgjengelig for leietaker, og

- Den underliggende eiendelen er ikke avhengig av, eller innbyrdes forbundet med andre eiendeler

Det er verdt å merke seg at dette unntaket ikke kan benyttes dersom leietaker fremleier (eller forventer å fremleie) eiendelen.

12.4.2 Førstegangsmåling

Rett-til-bruk-eiendel

Rett-til-bruk-eiendelen måles ved første gangs innregning til anskaffelseskost, som består av følgende (IFRS 16.24):

- Beløpet for leieforpliktelsen (se kapittel om leieforpliktelse nedenfor)
- Eventuelle leiebetalinger som går til utleier samtidig med eller før tidspunktet for leieavtalens begynnelse, fratrukket eventuelle leieinsentiver mottatt fra utleier (se kapittel om leieinsentiver i kapittel 12.3.4)
- Eventuelle direkte utgifter til avtaleinngåelse pådratt av leietaker (se kapittel om leietaker i kapittel 12.3.6)
- Et estimat av utgiftene som leietaker vil pådra seg ved demontering og fjerning av underliggende eiendelen, gjenoppretting av stedet hvor den underliggende eiendelen er lokalisert eller gjenoppretting av underliggende eiendel til den tilstand som kreves av vilkårene i leieavtalen, med mindre disse utgiftene påløper for å produsere varer

En leietaker er pålagt å innregne utgifter knyttet til fjerning og opprydding som en del av rett-til-bruk-eiendelen på det tidspunkt forpliktelsen oppstår. Utgifter kan pådras ved leieavtalens begynnelse eller i løpet av en periode som følge av bruk av den underliggende eiendelen. Utgifter som påløper i løpet av en periode som følge av at en har brukt den underliggende eiendelen til å produsere varelager, regnskapsføres i tråd med IAS 2. Forpliktelsen knyttet til fjerning og opprydding innregnes og måles i tråd med IAS 37.

Enkelte utgifter som pådras i forbindelse med kjøp av en eiendel som er omfattet av virkeområdet til IAS 16, skal balanseføres. Dette gjelder direkte henførbare utgifter pådratt for å bringe en eiendel til det sted og i den tilstand som er nødvendig for at den skal fungere som tiltenkt av ledelsen. Anskaffelse av en rett-til-bruk-eiendel reguleres av IFRS 16 og ikke IAS 16, og IFRS 16 har ingen tilsvarende bestemmelse for denne typen utgifter. For utgifter som det ikke foreligger plikt til å balanseføre utgiftene etter en IFRS-standard, kan en mulig tilnærming være å anvende IAS 16 analogt når selskapet skal vurdere om utgiftene skal balanse-

føres eller kostnadsføres. En leietaker kan eksempelvis pådra seg utgifter til å få fraktet en leid eiendel til riktig lokasjon og installert den leide eiendelen. Vi mener det vil være adgang til å anvende IAS 16 analogt for å vurdere om utgiftene skal balanseføres eller kostnadsføres direkte.

Leieforpliktelse

Ved leieavtalens begynnelse måles leieforpliktelsen til nåverdien av leiebetalingene som skal betales over leiekontrakten. Leietaker bruker prinsippene som er beskrevet i kapittel 12.2 og 12.3 for å identifisere leiekomponentene og for å fastsette leieperioden, leiebetalinger og diskonteringsrente på tidspunktet for leieavtalens begynnelse.

12.4.3 Etterfølgende måling

Rett-til-bruk-eiendel

Etter førstegangsinnregning måler leietaker rett-til-bruk-eiendelen ved bruk av en historisk kost-modell, med mindre en av de andre modellene beskrevet nedenfor benyttes.

Når leietaker anvender kostmodellen måles rett-til-bruk-eiendelen til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger.

Avskrivninger av rett-til-bruk-eiendelen innregnes konsistent med prinsippene for avskrivning av varige driftsmidler i IAS 16 (se egen artikkel). Rett-til-bruk-eiendelen avskrives generelt over det korteste av leieperioden og den underliggende eiendelens brukstid. Avskrivningsperioden er gjenværende brukstid til den underliggende eiendelen hvis anskaffelseskost til rett-til-bruk-eiendelen reflekterer at det er rimelig sikkert at leietaker vil utøve en kjøpsopsjon, eller hvis eiendomsretten til den underliggende eiendelen overføres til leietaker ved utløpet av leieavtalen.

Leietakere anvender kravene i IAS 36 for å vurdere hvorvidt en rett-til-bruk-eiendel har vært gjenstand for verdifall og til å fastsette nedskrivningsbeløpet (se egen artikkel).

Dersom leietaker benytter virkelig verdi-modellen i IAS 40 for investeringseiendommer, må leietaker også måle rett-til-bruk-eiendeler til virkelig verdi når disse oppfyller definisjonen av investeringseiendom.

Praksiseksempel 12.2 Rett-til-bruk-eiendel klassifisert som investeringeiendom

Bruksretteiendeler

Konsernet har i hovedsak leieavtaler knyttet til festetomter og lokaler/seksjoner i forbindelse med kjøpesenterdrift. Bruksrettighetene er klassifisert som investeringseiendom og verdsettes til virkelig verdi etter til IAS 40. Bruksretteiendeler som ikke er investeringseiendom avskrives lineært over leieperioden.

Kilde: Olav Thon Eiendomsselskap ASA, Årsrapport for 2022 deler av prinsippnote

---

Hvis leietaker benytter verdireguleringsmodellen i IAS 16 for en klasse av eiendom, anlegg og utstyr, kan leietaker velge å benytte samme modell for rett-til-bruk eiendeler innenfor den samme klassen av eiendeler.

Leieforpliktelser

Leieforpliktelsen måles for etterfølgende perioder ved at leietaker legger til et beløp som reflekterer renten, og trekker fra leiebetalingen. I tillegg skal effektene av at den balanseførte verdien av forpliktelsen måles på nytt for å gjenspeile eventuelle revurderinger eller modifikasjoner (endringer) av leieavtalen, eller for å gjenspeile justerte leiebetalinger som i realiteten er faste betalinger, hensyntas. Renten er det beløpet som gir en konstant periodisk diskonteringsrente på gjenværende saldo av forpliktelsen. Leiebetalingene reduserer leieforpliktelsen på betalingstidspunktene.

Kostnadsføring

Leietakere innregner følgende elementer som en kostnad i perioden:

- Avskrivninger av rett-til-bruk-eiendelen
- Renter på leieforpliktelsen
- Variable leiebetalinger som ikke er inkludert i leieforpliktelsen (dvs. betalinger som ikke avhenger av en indeks eller rentesats)
- Nedskrivning av rett-til-bruk-eiendelen

Teorieksempel 12.12: Leietakers regnskapsføring

Selskap A (leietaker) inngår en treårig avtale om leie av utstyr i begynnelsen av år 1. Selskap A skal betale 10 000 i år 1, 12 000 i år 2 og 14 000 i år 3. Det er ingen andre elementer som kjøpsopsjoner, leieinsentiver el.l. i leiebetalingene. Diskonteringsrenten er 4,235 %. Leieavtalens implisitte rente lar seg ikke fastsette, og selskapet bruker derfor marginal lånerente. Rett-til-bruk-eiendelen avskrives lineært over leieperioden. Ved leieavtalens begynnelse vil selskap A innregne den leide eiendelen og forpliktelsen på følgende måte:

	Debet	Kredit
Rett-til-bruk-eiendel	33 000	
Leieforpliktelse		33 000

Første året regnskapsføres følgende:

Bokføring år 1	Debet	Kredit
Rentekostnad1	1 398	
Leieforpliktelse1		1 398
Avskrivninger2	11 000	
Rett-til-bruk-eiendel2		11 000
Leieforpliktelse3	10 000	
Kontanter/bank3		10 000

1. Postering av rentekostnaden og justering av leieforpliktelsen ved bruk av effektiv-rente-metode (33 000 x 4,235 %)
2. Postering av avskrivninger av rett-til-bruk-eiendelen (33 000/3 år)
3. Postering av leiebetalingen

Regnskapsmessig kostnad blir som følger i år 1, år 2 og år 3:

	År 1	År 2	År 3
Rentekostnad	1 398	1 033	569
Avskrivninger	11 000	11 000	11 000
Totale periodiske kostnader	**12 398**	**12 033**	**11 569**

Balanseført verdi av rett-til-bruk-eiendelen og leieforpliktelsen endrer seg som følge i år 1, år 2 og år 3:

		Kontanter	Rett-til-bruk-eiendel	Leie-forpliktelse
Leieavtalens begynnelse			33 000	33 000
År 1:	Rentekostnad			1 398
	Avskrivninger		-11 000	
	Leiebetaling	-10 000		-10 000
	Balanseført verdi		**22 000**	**24 398**
År 2:	Rentekostnad			1 033
	Avskrivninger		-11 000	
	Leiebetaling	-12 000		-12 000
	Balanseført verdi		**11 000**	**13 431**
År 3:	Rentekostnad			569
	Avskrivninger		-11 000	
	Leiebetaling	-14 000		-14 000
	Balanseført verdi		**0**	**0**

12.4.4 Presentasjon

Rett-til-bruk-eiendeler og leieforpliktelser er gjenstand for samme vurderinger som andre eiendeler og forpliktelser med hensyn til klassifisering som enten kortsiktige eller langsiktige i balansen. Tabell 12.1 oppsummerer hvordan beløp og aktiviteter knyttet til leieavtaler presenteres i leietakers regnskap:

Tabell 12.1 Leietakers presentasjon (IFRS 16.47–50).

Oppstilling	Leietakers presentasjon
Balansen	Rett-til-bruk-eiendel presenteres enten: • Adskilt fra andre eiendeler (f.eks. eide eiendeler), eller • Sammen med andre eiendeler, som om de var eid av leietaker, med tilleggsopplysninger i note om hvilke regnskapslinjer som inkluderer rett-til-bruk-eiendelene Rett-til-bruk-eiendeler som oppfyller definisjonen av investeringseiendom, presenteres som investeringseiendom Leieforpliktelser presenteres enten: • Adskilt fra andre forpliktelser, eller • Sammen med andre forpliktelser med opplysning i note om hvilke regnskapslinjer som inkluderer leieforpliktelser
Resultat-regnskapet	Leierelaterte avskrivninger og leierelaterte rentekostnader presenteres hver for seg. Rentekostnadene inngår i finanskostnader.
Kontant-strøm	• Nedbetaling av leieforpliktelsens hovedstol presenteres under finansieringsaktiviteter • Betaling av renteelementet presenteres enten som driftsaktivitet eller finansieringsaktivitet konsistent med valgt prinsipp for presentasjon av rentebetalinger (se egen artikkel om IAS 7) • Leiebetalinger for kortsiktige leieavtaler og leie av eiendeler med lav verdi som ikke er innregnet i balansen, samt variable leiebetalinger som ikke er reflektert i leieforpliktelsen, presenteres som driftsaktiviteter • Andre hendelser og aktiviteter uten kontanteffekt, som for eksempel førstegangsinnregning av leieavtalen, opplyses om i note

12.4.5 Notekrav

Formålet med notekravene er at leietaker skal gjøre regnskapsbrukerne i stand til å vurdere hvilke effekter leieavtalene har på regnskapet, herunder beløp, tidspunkt og usikkerhet knyttet til kontantstrømmer fra leieavtaler. IFRS 16 angir at leietaker blant annet må opplyse om følgende (IFRS 16.53):

- Avskrivning av rett-til-bruk-eiendeler, spesifisert per klasse av underliggende eiendeler
- Rentekostnaden knyttet til leieforpliktelsen
- Periodens kostnad knyttet til kortsiktige leieavtaler som er regnskapsført i tråd med forenklingsregelen. En trenger ikke å inkludere kostnaden knyttet til leieavtaler med varighet på én måned eller kortere
- Periodens kostnad knyttet til leie av eiendeler med lav verdi som er regnskapsført i tråd med forenklingsregelen. Dette beløpet skal ikke inkludere kostnaden som er inkludert i spesifikasjonen av kortsiktige leieavtaler

- Variable leiekostnader som ikke er inkludert i leieforpliktelsen
- Inntekter fra fremleie av rett-til-bruk-eiendeler
- Samlet utgående kontantstrøm for leieavtaler
- Tilgangen av rett-til-bruk-eiendeler
- Gevinster og tap som oppstår ved salg- og tilbakeleietransaksjoner
- Balanseført verdi av rett-til-bruk-eiendeler ved utgangen av rapporteringsperioden, fordelt på klasser av underliggende eiendeler

Informasjonen må presenteres i tabellformat, med mindre et annet format er hensiktsmessig. Opplysninger om beløp skal inkludere eventuelle utgifter som er blitt inkludert i balanseført verdi av andre eiendeler i løpet av perioden.

Leietakere må også gi informasjon om forfallsstrukturen til leieforpliktelsene i tråd med IFRS 7, og da separat fra forfallsanalysen for andre finansielle forpliktelser.

Praksiseksempel 12.3 Noteopplysninger leietaker

Bouvet presenterte i sitt 2022-regnskap opplysninger om leieavtaler i tabellformat:

Note 17 Leieavtaler

Rett-til-bruk-eiendeler

For konsernet er det i hovedsak husleieavtaler som faller inn under kriteriene i IFRS 16. Bouvet leier lokaler på de 17 stedene det drives virksomhet. Konsernets rett-til-bruk-eiendeler presenteres i tabellen under:

TNOK	HUSLEIE-AVTALER 2022	HUSLEIE-AVTALER 2021
Anskaffelseskost		
Akkumulert 1. januar	315 873	292 888
KPI-justering	6 223	3 605
Justering utøvd opsjon forlengelse	11 571	0
Tilgang	53 596	20 122
Avgang i året	-12 913	-347
Omregningsdifferanse valuta	-20	-394
Akkumulert 31. desember	**374 331**	**315 873**
Avskrivninger		
Akkumulert 1. januar	110 720	70 000
Avgang ordinære avskrivninger	-7 881	-347
Årets ordinære avskrivninger	49 198	41 288
Omregningsdifferanse valuta	-5	-221
Akkumulert 31. desember	**152 033**	**110 720**

Rett-til-bruk-eiendeler avskrives fra iverksettelsestidspunktet fram til det som inntreffer først av slutten av leieperioden og slutten av bruksretteiendelenes utnyttbare levetid. Det er i for-

bindelse med starten av året gjort en konsumprisindeksjustering av leiekontraktene. Konsumprisreguleringen utgjør TNOK 6 223 (2021: TNOK 3 605). Resterende justering på TNOK 11 571 utgjør rekalkulering av leieforpliktelse ved utøvd opsjon for forlengelde av leieavtale i Stavanger.

Leieforpliktelser
Endringer i leieforpliktelser

TNOK	2022	2021
Totale leieforpliktelser 1. januar	210 394	226 917
KPI-justering	6 223	3 605
Justering utøvd opsjon forlengelse	11 571	0
Nye leieforpliktelser innregnet i perioden	53 596	20 122
Avgang leieforplitelser i året	-7 283	0
Betaling av hovedstol	-46 026	-41 978
Betaling av renter	-5 558	-2 353
Rentekostnad tilknyttet leieforpliktelser	6 072	4 395
Omregningsdifferanser	-27	-314
Totale leieforpliktelser 31. desember	**228 963**	**210 394**
Langsiktige leieforpliktelser	178 908	168 211
Kortsiktige leieforpliktelser	50 055	42 183

I 2022 ble det betalt totalt MNOK 54,46 (2021: 46,39) for leieavtaler, hvorav MNOK 2,87 (2021: MNOK 2,06) gjelder ikke balanseførte leieavtaler.

		UTEN PÅVIRKNING PÅ KONTANTSTRØM					
TNOK	IB	KONTANT-STRØM	OMREGNINGS-DIFFERANSER	ENDRINGER I VIRKELIG VERDI	TILGANG LEIEAVTALER	ANNET	31.12.2022
Leieforpliktelser 2022	210 394	-51 584	-27	0	53 596	16 583	228 963
Leieforpliktelser 2021	226 917	-44 331	-314	0	20 122	8 000	210 394

		FREMTIDIGE LEIEBETALINGER PR. ÅR					
TNOK	FREMTIDIGE LEIE-BETALINGER	2023	2024	2025	2026	2027	>2027
Udiskonterte leie-forpliktelser 31.12.2022	251 438	55 916	53 785	46 616	44 022	21 941	29 159

		FREMTIDIGE LEIEBETALINGER PR. ÅR					
TNOK	FREMTIDIGE LEIE-BETALINGER	2022	2023	2024	2025	2026	>2026
Udiskonterte leie-forpliktelser 31.12.2021	222 178	46 062	44 272	42 477	36 555	34 063	18 749

Leieavtalene inneholder ikke restriksjoner på konsernets utbyttepolitikk eller finansieringsmuligheter. Konsernet har ikke vesentlige restverdigarantier knyttet til sine leieavtaler.

Andre leiekostnader innregnet i resultatet

TNOK	2022	2021
Driftskostnader knyttet til kortsiktige leieavtaler	0	0
Driftskostnader knyttet til lav verdi leieavtaler	2 873	2 062
Totale leiekostnader inkludert i andre driftskostnader	**2 873**	**2 062**

Opsjoner om å forlenge en leieavtale

Konsernets leieavtaler av bygninger har leieperioder som varierer mellom 1 og 10 år. Flere av vtalene inneholder en rettighet til forlengelse som kan utøves i løpet av avtalens siste periode. Ved inngåelse av en avtale vurderer konsernet om rettigheten til forlengelse med rimelig sikkerhet vil utøves.

Konsernets potensielle fremtidige leiebetalinger som ikke er inkludert i leieforpliktelsene nyttet til forlengelsesopsjoner er MNOK 239,5 (brutto) per 31. desember 2022. Tilsvarende beløp pr 31. desember 2021 var MNOK 216 (brutto).

Kilde: Bouvet ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra Note 17.

12.5 Utleiers regnskapsføring

12.5.1 Klassifisering av leieavtale

Ved kontraktens begynnelse klassifiserer utleier alle leieavtaler enten som finansielle eller operasjonelle leieavtaler. Klassifiseringen av leieavtaler er avgjørende for hvordan og når en utleier innregner leieinntekt og hvilke eiendeler som blir innregnet.

Klassifiseringen revurderes bare dersom det gjøres en endring i leieavtalen (endring i omfanget av leieavtalen, eller i vederlaget) som ikke var del av de opprinnelige vilkårene i leieavtalen (se kapittel 12.6).

Kriterier for klassifisering av leieavtale

En leieavtale klassifiseres som en finansiell leieavtale dersom den overfører tilnærmet alle risikoer og fordeler forbundet med eierskap av en underliggende eiendel til leietaker. Dersom leieavtalen ikke overfører tilnærmet alle risikoer og fordeler til leietaker, klassifiseres leieavtalen som en operasjonell leieavtale. Denne grensedragningen avhenger av substansen i transaksjonen fremfor formen i kontrakten.

Risiko omfatter mulighetene for tap på grunn av ikke-utnyttet kapasitet eller teknologisk ukurans, samt for variasjoner i avkastning på grunn av endrede økonomiske forhold. Fordeler kan representeres ved forventningen om lønnsom drift i løpet av eiendelens økonomisk levetid og om gevinst på grunn av verdistigning eller realisasjon av en restverdi.

IFRS 16 gir en rekke eksempler som hver for seg eller i kombinasjon med andre vanligvis vil føre til at en leieavtale blir klassifisert som en finansiell leieavtale:

- Leieavtalen overfører eierskap til leietaker ved utløpet av leieperioden
- Leietaker kan velge å kjøpe eiendelen til en pris som forventes å være så mye lavere enn virkelig verdi på tidspunktet da leietaker kan velge å kjøpe eiendelen, at det ved leieavtalens begynnelse er rimelig sikkert at leietaker vil benytte seg av dette
- Leieperioden strekker seg over mesteparten av eiendelens økonomiske levetid, selv om eiendomsretten ikke blir overført
- Nåverdien av minsteleien tilsvarer tilnærmet hele den virkelige verdien av den leide eiendelen ved leieavtalens begynnelse
- De leide eiendelene er av så spesialisert karakter at bare leietaker kan benytte dem uten større endringer

Standarden gir ingen kvantitative indikatorer til bruk i vurderingen av hva som menes med formuleringer som «mesteparten av eiendelens økonomiske levetid», eller at nåverdien «tilsvarer tilnærmet hele den virkelige verdien». Det sentrale i IFRS 16 er at utleier må legge kvalitative, skjønnsmessige vurderinger til grunn når det skal tas stilling til om «tilnærmet all risiko og fordeler forbundet med eierskap av en underliggende eiendel» er overført til leietaker.

Andre indikasjoner på forhold som hver for seg eller i kombinasjon med andre også kan føre til at en leieavtale blir klassifisert som finansiell:

- Leietakeren bærer utleiers tap som følge av oppsigelse av leieavtalen i tilfeller hvor leietaker kan si opp leieavtalen
- Gevinster eller tap fra svingninger i den virkelige verdien av restverdien tilfaller leietaker (for eksempel i form av en leierabatt som tilsvarer mesteparten av salgsvederlaget ved avslutningen av leieavtalen)
- Leietaker kan fornye leieavtalen for nok en periode til en leie som er vesentlig lavere enn markedsleien

Etter vårt syn kan også andre forhold være relevante ved klassifisering av leieavtaler for utleier. Dette gjelder eksempelvis:

- Dersom leien er basert på en markedsleie kan dette trekke i retning av at leieavtalen er operasjonell, mens en leie som er fastsatt med utgangspunkt i det en leietaker må betale for å finansiere et kjøp av eiendelen trekker i retning av at leieavtalen er finansiell.
- Dersom leieavtalen inneholder put og call opsjoner, og disse kan utøves til en forhåndsbestemt pris eller formel så trekker dette i retning av at avtalen er

finansiell. Dersom opsjonene kan utøves til markedspris på det tidspunkt de utøves, trekker dette i retning av at leieavtalen er operasjonell.

Praksiseksempel 12.4 Klassifisering er leieavtaler

(2) As a lessor:
The Group time charters vessels to non-related parties under operating lease agreements. The leases have varying terms.

Lessor - Finance leases
Leases where the Group has transferred substantially all risks and rewards incidental to ownership of the leased assets to the lessees, are classified as finance leases. The leased asset is derecognised and the present value of the lease receivable is recognised on the balance sheet. Each lease payment received is applied against the gross investment in the finance lease receivable to reduce both the principal and the unearned finance income. The finance income is recognised in profit or loss on a basis that reflects a constant periodic rate of return on the net investment in the finance lease receivable. The Group applies the derecognition and impairment requirements in IFRS 9 to the net investment in the lease (see note 2(h)).

Initial direct costs incurred by the Group in negotiating and arranging finance leases are added to finance lease receivables and reduce the amount of income recognised over the lease term.

Lessor - Operating leases
Leases, where the Group retains substantially all risks and rewards incidental to ownership are classified as operating leases. Rental income from operating leases (net of any incentives given to the lessees) is recognised in profit or loss on a straight-line basis over the lease term.

Kilde: BW LPG Limited, Annual Report 2022, utdrag fra note 2.

12.5.2 Sentrale begreper for utleier

I tillegg til begrepene beskrevet i kapittel 12.3 er det enkelte særskilte begreper som anvendes av utleiere ved innregning og måling av leieavtaler.

Bruttoinvestering i leieavtalen

Utleiers bruttoinvestering i leieavtalen er summen av utleiers krav på leiebetalinger i en finansiell leieavtale, og eventuell ikke-garantert restverdi som tilfaller utleier.

Nettoinvestering i leieavtalen

Nettoinvestering i leieavtalen er bruttoinvesteringen i leieavtalen diskontert med leieavtalens implisitte rente.

12.5.3 Finansielle leieavtaler

Første gangs innregning og måling

Ved leieavtalens begynnelse regnskapsfører utleier finansielle leieavtaler på følgende måte:

- Fraregner balanseført verdi av den underliggende (utleide) eiendelen
- Innregner nettoinvesteringen i leieavtalen som en fordring
- Innregner salgsgevinst eller -tap i resultatregnskapet

Utleier skal benytte leieavtalens implisitte rente for å beregne nettoinvesteringen i leieavtalen. For utleiere som ikke er produsenter og forhandlere skal direkte utgifter til avtaleinngåelsen inngå i førstegangsmålingen av nettoinvesteringen i leieavtalen (fordringen). Direkte utgifter til avtaleinngåelsen inkluderes dermed i leieavtalens implisitte rente.

Nettoinvesteringen i leieavtalen utgjør ved leieavtalens begynnelse nåverdien av leiebetalingene og ikke-garantert restverdi, diskontert med leieavtalens implisitte rente.

Eventuell gevinst eller tap ved fraregning av den underliggende eiendelen måles til forskjellen mellom virkelig verdi og balanseført verdi. Dersom nåverdien av leiebetalingene er mindre enn virkelig verdi av den underliggende eiendelen, brukes denne nåverdien i gevinstberegningen i stedet for virkelig verdi av den underliggende eiendelen. Eventuell ikke-garantert restverdi vil også påvirke gevinstberegningen.

Utleier skal ikke foreta ny måling av nettoinvesteringen, med mindre en av følgende situasjoner oppstår:

- Leieavtalen endres og endringen gir ikke opphav til en separat leieavtale (se avsnittet om utleier i kapittel 12.6.2)
- Leieperioden justeres når det er en endring i den uoppsigelige perioden (se avsnitt om revurdering av leieperiode og kjøpsopsjon – utleier i kapittel 12.3.3)
- Estimatet på den ikke-garanterte restverdien endres.

Utleiere som er produsenter eller forhandlere

Utleiere som er produsenter eller forhandlere innregner gevinst eller tap i samsvar med prinsippene for ordinære salg under IFRS 15, hvilket innebærer at inntekt og varekostnad presenteres brutto. Ved leieavtalens begynnelse vil derfor produsenter eller forhandlere innregne følgende (IFRS 16.71):

- Driftsinntekter som tilsvarer den virkelige verdien av den underliggende eiendelen (eller, hvis lavere, nåverdien av leiebetalingene diskontert med en markedsrente)
- Varekostnad som tilsvarer kostprisen (balanseført verdi) til eiendelen, fratrukket nåverdien av ikke-garantert restverdi, og
- Salgsgevinst eller -tap (dvs. forskjellen mellom inntekter og varekostnad) ved salg regnskapsføres i tråd med selskapets praksis for direkte salg etter IFRS 15. Fortjeneste eller tap knyttet til finansielle leieavtaler innregnes på tidspunktet for leieavtalens begynnelse, uavhengig av når utleier overfører den underliggende eiendelen som beskrevet i IFRS 15

Utgifter som påløper hos forhandlere eller produsenter i forbindelse med anskaffelsen av finansielle leieavtaler regnskapsføres som en kostnad ved leieavtalens begynnelse og holdes utenom nettoinvesteringen i leieavtalen.

Etterfølgende måling

Etter leieavtalens begynnelse skal utleier regnskapsføre finansielle leieavtaler som følger:

- Renteinntekt innregnes i resultatregnskapet over leieperioden basert på et mønster som reflekterer en konstant periodisk avkastning på den gjenværende balanseførte verdien av utleiers nettoinvestering i den finansielle leieavtalen, hvilket betyr at en bruker den implisitte renten i avtalen.
- Nettoinvesteringen reduseres med mottatte leiebetalinger, justert for påløpt rente
- Inntekt fra variable leiebetalinger som ikke inngår i beregningen av nettoinvesteringen i leieavtalen, innregnes separat når disse er opptjent
- Nettoinvesteringen nedskrives hvis nødvendig

Et sentralt spørsmål er om renteinntekten skal beregnes med utgangspunkt i brutto leiefordring eller netto leiefordring (der forventet kredittap har gått til reduksjon på fordringen). IFRS 16 inneholder ingen klare føringer på dette punktet. Vi mener det kan være flere akseptable løsninger her. Valg av løsning vil være et valg av regnskapsprinsipp. Etter vårt syn vil en tilnærming basert på tretrinnsmodellen for nedskrivning av finansielle eiendeler under IFRS 9 (se omtale i artikkelen «Finansielle instrumenter – innregning og måling») være en akseptabel løsning. Denne tilnærmingen innebærer at en beregner rente på bruttobeløpet for leiefordringer som er plassert i trinn 1 og trinn 2, og på nettobeløpet (dvs. fratrukket forventet tap) for leiefordringer som er plassert i trinn 3.

Teorieksempel 12.13: Utleiers regnskapsføring av finansiell leieavtale (forhandlercase)
En utleier (forhandler) inngår en 10-årig avtale om leie av utstyr med en leietaker. Utstyret er ikke spesialtilpasset på noen måte og utleier forventer å kunne bruke det til alternativt formål ved utgangen av den 10-årige leieperioden.

- Utleier mottar årlige leiebetalinger på NOK 15 000 ved utgangen av hvert år
- Utleier forventer at restverdien av utstyret er NOK 20 000 ved avslutningen av leieavtalen
- Leietaker gir en restverdigaranti som beskytter utleier fra de første NOK 10 000 i tap ved eventuelt salg til en pris lavere enn antatt restverdi ved utgangen av leieperioden
- Utstyret har en gjenværende økonomisk levetid på 12 år, en balanseført verdi på NOK 100 000 og en virkelig verdi på NOK 111 000
- Leieavtalen overfører ikke eierskapet til den underliggende eiendelen til leietaker ved slutten av leieperioden og inneholder ingen kjøpsopsjon
- Renten implisitt i leieavtalen er 7,8 %

Utleier klassifiserer denne leieavtalen som en finansiell leieavtale blant annet fordi nåverdien av leiebetalingene utgjør det vesentligste av den virkelige verdien av den underliggende eiendelen.

Utleier innregner ved leieavtalens begynnelse nettoinvesteringen i leieavtalen og fraregner den underliggende eiendelen, slik (beløp i NOK):

	Debet	Kredit
Nettoinvestering i leieavtalen	111 000[1]	
Varekostnad	95 281[2]	
Driftsinntekt		106 281[3]
Driftsmiddel		100 000[4]

1. Nettoinvesteringen i leieavtalen består av (a) nåverdien av de ti årlige leiebetalingene på NOK 15 000 pluss den garanterte restverdien på NOK 10 000, begge diskontert med leieavtalens implisitte rente, som tilsvarer NOK 106 281, og (b) nåverdien av estimatet på den ikke-garanterte restverdien på NOK 10 000 som tilsvarer NOK 4 719.
2. Varekostnaden er den balanseførte verdien av utstyret på NOK 100 000 fratrukket nåverdien til den ikke-garanterte restverdien, dvs. NOK 4 719.
3. Driftsinntekten på 106 281 tilsvarer nettoinvesteringen på 111 000 fratrukket nåverdien av den ikke-garanterte restverdien på 4 719.
4. Balanseført verdi av den underliggende eiendelen som leies ut.

Ved leieavtalens begynnelse innregner dermed utleieren (som er forhandler) salgsgevinsten på NOK 11 000. Salgsgevinsten fremkommer ved å ta nåverdien av leiebetalingene (driftsinntekten) på NOK 106 281, og trekke fra nettoen av eiendelens balanseførte verdi (NOK 100 000) og nåverdien av ikke-garanterte restverdier (NOK 4 719) på NOK 95 281.

Regnskapsføring av mottatt leiebetaling på NOK 12 000 i år 1:

	Debet	Kredit
Kontanter	NOK 12 000[5]	
Nettoinvestering i leieavtalen		NOK 6 341[6]
Renteinntekt		NOK 8 659[7]

5. Mottatt leiebetaling
6. Reduksjon av nettoinvesteringen i leieavtalen med mottatt leiebetaling fratrukket påløpt renteinntekt.
7. Renteinntekter er det beløpet som gir en konstant periodisk diskonteringsrente på gjenværende saldo for nettoinvesteringen i leieavtalen. Se beregning.

Følgende tabell oppsummerer renteinntektene og tilhørende amortisering av nettoinvesteringen over leieperioden:

År	Årlig leiebetaling (NOK)	Årlig renteinntekt (NOK)8	Nettoinvestering ved slutten av året (NOK)
Nettoinvestering ved første gangs innregning			111 000
1	12 000	8 659	104 659
2	12 000	8 164	97 822
3	12 000	7 631	90 453
4	12 000	7 056	82 509
5	12 000	6 436	73 945
6	12 000	5 768	64 713
7	12 000	5 048	54 761
8	12 000	4 272	44 033
9	12 000	3 435	32 467
10	12 000	2 533	20 000[9]

8. Renteinntekten tilsvarer 7,8 % av nettoinvesteringen i leieavtalen ved begynnelsen av hvert år. For eksempel for år 1 er renteinntekten kalkulert ved å ta nettoinvesteringen ved begynnelsen av år 1 på NOK 111 000 x 7,8 %.
9. Den estimerte restverdien av utstyret ved slutten av leieperioden

12.5.4 Operasjonelle leieavtaler

Operasjonelle leieavtaler håndteres i IFRS 16 ved at utleier beholder den underliggende eiendelen i balansen, og inntektsfører leiebetalingene lineært over leieperioden, med mindre et annet systematisk grunnlag er mer representativt for måten fordelene fra bruken av den underliggende eiendelen forventes å tilkomme utleieren.

Variable vederlag som ikke er avhengig av en indeks eller rentesats, inntektsføres etter hvert som de opptjenes.

Direkte utgifter til avtaleinngåelsen balanseføres som del av den utleide eiendelen og kostnadsføres over leieperioden etter samme mønster som leiebetalingene inntektsføres.

Den underliggende eiendelen fortsetter å bli regnskapsført i samsvar med gjeldende standard som for eksempel IAS 16. Verdifall vurderes og regnskapsføres i samsvar med IAS 36.

12.5.5 Presentasjon

Utleiere vil presentere balanseførte eiendeler fra finansielle og operasjonelle leieavtaler ulikt. For finansielle leieavtaler vil utleier ha fraregnet den underliggende eiendelen og står igjen med nettoinvesteringen i leieavtalen, og den skal presenteres som en fordring. Nettoinvesteringen i leieavtalen er gjenstand for de samme vurderingene som andre eiendeler med hensyn til klassifisering som langsiktig eller kortsiktig.

For operasjonelle leieavtaler vil eiendelen som leies ut fortsatt bli presentert i balansen basert på arten av den underliggende eiendelen.

12.5.6 Notekrav

Formålet med noteopplysningene er at utleiere skal gi opplysninger som, sammen med informasjonen i balansen, resultatoppstillingen og kontantstrømoppstillingen, gjør det mulig for regnskapsbrukerne å vurdere virkningene leieavtaler har på utleiers finansielle stilling, resultater og kontantstrømmer. IFRS 16.90–97 spesifiserer krav til hvordan utleiere oppfyller dette formålet. Disse notekravene omfatter både kvalitativ og kvantitativ informasjon, herunder informasjon om utøvelse av skjønn.

Praksiseksempel 12.5 Noteoppplysninger utleier

Aurora Eiendom hadde operasjonelle utleieavtaler og ga noteopplysninger om disse i sitt 2022-regnskap på følgende måte:

The Group as a lessor

Operating leases

Aurora Eiendom AS enters into lease contracts with tenants at owned shopping centers - the investment properties. The lease agreements typically consist of a base rent that depends on CPI and a revenue-linked rent, and are normally agreed on 5 year terms.

The Group's lease income from operating leases is presented in the table below:

Lease income from operating leases	**2022**	**2021**
Minimum lease payments	412 165 872	141 881 603
Variable lease revenue	35 749 427	16 162 135
Total income from operating leases	447 915 298	158 043 738

No individual customer account for more than 10 % of the Group's revenue.

The Group's undiscounted lease payments to be received after the reporting date is presented in the table below:

NOK	**31.12.2022**	**31.12.2021**
Less than 1 year	488 203 095	305 513 454
1-2 years	382 730 591	250 718 765
2-3 years	273 289 753	183 515 662
3-4 years	181 959 985	105 549 671
4-5 years	123 662 370	86 013 781
More than 5 years	394 848 505	202 454 797
Total undiscounted operating lease payments to be received as of 31.12	**1 844 694 299**	**1 133 766 130**

Kilde: Aurora Eiendom AS, Annual report 2022, utdrag fra note 4.

12.6 Kontraktsendringer

Kontraktsendringer (kontraktsmodifikasjoner) er endringer i omfanget av leieavtalen, eller endringer i vederlaget, som ikke var en del av de opprinnelige vilkårene i leieavtalen. Vurderingen krever at alle betingelser i leiekontraktene og øvrige relevante forhold og omstendigheter hensyntas.

Eksempler på slike modifikasjoner er tilføring eller fjerning av en rett til å bruke en eller flere underliggende eiendeler, og forlengelse eller avkortning av leieperioden. Dersom endringer i en leieavtale ikke medfører en terminering av leieforholdet, kan slike kontraktsendringer resultere i:

- En ny separat leieavtale
- En endring i regnskapsføringen av den eksisterende leieavtalen (dvs. ikke en ny separat leieavtale)

Utøvelse av en eksisterende kjøps- eller forlengelsesopsjon, eller en endring i vurderingen av om slike opsjoner med rimelig grad av sikkerhet vil bli utøvd, er ikke en kontraktsmodifikasjon fordi dette følger av de opprinnelige kontraktsvilkårene. Det kan likevel resultere i ny måling av leieforpliktelsen og rett-til-bruk-eiendelen for leietakeren (se avsnitt om revurdering av leieforpliktelsen i kapittel 12.3.4), men er ingen kontraktsmodifikasjon slik dette er definert i IFRS 16.

12.6.1 Kontraktsendring resulterer i en separat leieavtale

Leietakere og utleiere (for finansielle leieavtaler) skal behandle en kontraktsmodifikasjon som en ny leieavtale dersom begge vilkårene under er oppfylt (IFRS 16.44 og IFRS 16.79):

- Endringen medfører økt omfang av leieavtalen ved at leietaker får retten til å bruke ytterligere én eller flere underliggende eiendeler
- Vederlaget for retten til å bruke flere eiendeler samsvarer med de frittstående salgsprisene for leie av tilsvarende eiendeler. Eventuelle justeringer sammenlignet med de frittstående salgsprisene reflekterer forholdene i den aktuelle kontrakten

Et eksempel på en kontraktsendring som vil oppfylle kriteriet i det første kulepunktet, er når en leieavtale som omfatter én etasje i et bygg utvides til å gjelde to etasjer i samme bygg, og retten til denne utvidelsen ikke fremgår av den opprinnelige leiekontrakten. En avtale der partene i en avtale om å leie én etasje i et bygg forlenger leieperioden for denne etasjen, oppfyller derimot ikke kriteriet for å anses som en kontraktsmodifikasjon.

Dersom begge disse kriteriene er oppfylt, vil en regnskapsmessig ha to leieavtaler; en uendret opprinnelig leieavtale og en ny leieavtale. Den separate leieavtalen regnskapsføres på samme måte som andre nye leiekontrakter. Regnskapsføringen av den nye leiekontrakten skal skje på det tidspunktet utleier gjør den underliggende eiendelen tilgjengelig for bruk for leietaker.

Dersom ett av kriteriene i kulepunktene ikke er oppfylt, skal endringen i kontrakten ikke regnskapsføres som en separat leieavtale (se kapittel 12.6.2).

Utleiers behandling av en endring operasjonell leieavtale omfattes ikke av disse bestemmelsene og omtales i et eget avsnitt i kapittel 12.6.2.

12.6.2 Kontraktsendring som ikke resulterer i en separat leieavtale

Leietaker

For kontraktsendringer som ikke oppfyller kravene til å bli regnskapsført som nye separate leieavtaler, krever IFRS 16 at leietaker allokerer vederlaget i den endrede leieavtalen og måler leieforpliktelsen på nytt på det tidspunktet da begge partene har godkjent endringen i leieavtalen. Ved ny måling av leieforpliktelsen legger leietaker til grunn leieperioden i den endrede leieavtalen, justerte leiebetalinger og en oppdatert diskonteringsrente. Diskonteringsrenten settes lik leieavtalens implisitte rente for gjenværende leieperiode, eller hvis den implisitte renten ikke kan fastsettes, leietakers marginale lånerente på tidspunktet for kontraktsmodifikasjonen (IFRS 16.45).

Standarden inneholder føringer for hvordan re-målingen av leieforpliktelsen skal regnskapsføres. For en endring som helt eller delvis reduserer omfanget av leieavtalen (for eksempel reduserer antall kvadratmeter av leide lokaler), krever standarden at leietaker reduserer den balanseførte verdien av rett-til-bruk-eiendelen for å gjenspeile delvis eller fullstendig terminering av leieavtalen. Denne justeringen kan medføre gevinst eller tap som i så fall skal resultatføres. For alle andre kontraktsendringer som ikke regnskapsføres som en ny leieavtale, skal leietaker justere balanseført verdi av rett-til-bruk-eiendelen med samme beløp som leieforpliktelsen justeres, og medfører altså ingen resultatføring.

Utleier

Finansiell leieavtale

Hvis en finansiell leieavtale er endret og dette ikke resulterer i en ny, separat leieavtale, avhenger regnskapsføringen av hvordan den endrede leieavtalen klassifiseres.

Hvis leieavtalen ville ha vært klassifisert som en *operasjonell leieavtale* dersom den endrede leieavtalen hadde vært gjeldende fra og med den opprinnelige leieavtalens begynnelse, skal utleier regnskapsføre endringen som en terminering av den opprinne-

lige finansielle leieavtalen og etablering av en ny operasjonell leieavtale fra endringens ikrafttredelsestidspunkt. Ettersom den endrede leieavtalen behandles som en operasjonell leieavtale skal utleier innregne den underliggende eiendelen (eiendelen som leies ut) i balansen. Nettoinvesteringen i den opprinnelige leieavtalen fraregnes. Det følger av standarden at utleier skal måle den underliggende eiendelens balanseførte verdi til nettoinvesteringen i den opprinnelige avtalen umiddelbart før endringen.

I motsatt fall, altså at endringen i leieavtalen ikke ville ha resultert i klassifisering som operasjonell leieavtale som nevnt, skal endringen av leieavtalen regnskapsføres i tråd med IFRS 9 (IFRS 16.80).

Operasjonell leieavtale

En utleier behandler en endring i en operasjonell leieavtale som en ny leieavtale på endringens ikrafttredelsestidspunkt (det tidspunktet endringen begge partene er enige om endringen). Den nye leieavtalen kan være enten en finansiell eller operasjonell leieavtale. Eventuelle gjenværende forskuddsbetalinger eller påløpte leiebetalinger knyttet til den opprinnelige leieavtalen behandles som leiebetalinger i den nye leieavtalen (IFRS 16.87).

12.7 Fremleie

I noen tilfeller vil leietaker inngå avtaler med en tredjepart om fremleie av en leid eiendel. I slike situasjoner vil én part være både leietaker (i innleieavtalen) og utleier (i utleieavtalen) for samme underliggende eiendel. Den opprinnelige leieavtalen (innleieavtalen) omtales ofte som hovedleieavtalen, og avtalen mellom den opprinnelige leietakeren og tredjepart omtales som en fremleieavtale. I noen tilfeller vil fremleien være en separat avtale, mens det i andre tilfeller er slik at fremleietaker overtar leieavtalen samtidig som den opprinnelig leietaker beholder ansvaret som den primære skyldneren i hovedleieavtalen.

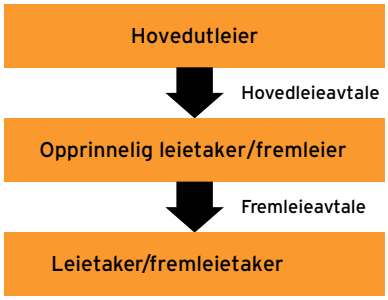

Figur 12.3 Fremleie.

12.7.1 Opprinnelig leietaker/fremleier

Hvis en underliggende eiendel er fremleid fra en leietaker til en tredjepart, og den opprinnelige leietakeren beholder det primære ansvaret knyttet til den opprinnelige leieavtalen, er transaksjonen en fremleieavtale. Det vil si at den opprinnelige leietakeren normalt fortsetter å regnskapsføre den opprinnelige leieavtalen (hovedleieavtalen) som leietaker og regnskapsfører fremleieavtalen som utleier.

Når hovedleieavtalen er en kortsiktig leieavtale, blir fremleieavtalen klassifisert som en operasjonell leieavtale. I alle andre tilfeller klassifiseres fremleieavtalen ved å anvende kriteriene for klassifisering beskrevet i kapittel 12.5.1. I denne vurderingen skal fremleier ta utgangspunkt i rett-til-bruk-eiendelen i hovedleieavtalen, og ikke den underliggende eiendelen.

Teorieksempel 12.14: Klassifisering av fremleieavtale

Selskap A leier en bygning i fem år. Bygningen har økonomisk levetid på 30 år. Selskap A fremleier bygningen i fire år. Klassifisering av fremleieavtalen vurderes med henvisning til rett-til-bruk-eiendelen i hovedleieavtalen (og ikke den underliggende bygningen). Når man eksempelvis vurderer kriteriet for levetid, sammenstilles varigheten på fremleieavtalen (fire år) med rett-til-bruk-eiendelen i hovedavtalen (fem år), og ikke med bygningens økonomiske levetid på 30 år. Dette kan medføre at fremleieavtalen blir klassifisert som en finansiell leieavtale.

Fremleier regnskapsfører fremleieavtalen som følger:

- Hvis fremleieavtalen klassifiseres som en operasjonell leieavtale, fortsetter den opprinnelige leietakeren (fremleier) å regnskapsføre leieforpliktelsen og rett-til-bruk-eiendelen i hovedleieavtalen som enhver annen leieavtale. Hvis balanseført verdi for rett-til-bruk-eiendelen overstiger forventet inntekt fra fremleieavtalen, kan dette tyde på at det foreligger et verdifall for rett-til-bruk-eiendelen. IAS 36 benyttes for vurdering av behovet for nedskrivning av rett-til-bruk-eiendeler.
- Hvis fremleieavtalen klassifiseres som en finansiell leieavtale, skal den opprinnelige leietakeren (fremleier) fraregne rett-til-bruk-eiendelen knyttet til hovedleieavtalen på det tidspunktet fremleieavtalen begynner, og fortsette å regnskapsføre den opprinnelige leieforpliktelsen. Fremleieren innregner så nettoinvesteringen i fremleieavtalen og vurderer den for eventuelt verdifall.

Når kontrakter inngås samtidig eller tilnærmet samtidig, må fremleieren vurdere kriteriene for sammenslåing av kontrakter (se kapittel 12.2.3). Hvis kontrakter må slås sammen, regnskapsfører fremleieren hovedleieavtalen og fremleieavtalen som én sammensatt transaksjon.

En leietaker som fremleier eller forventer å fremleie en eiendel, kan ikke benytte unntaksregelen for leie av eiendel med lav verdi ved regnskapsføring av hovedleieavtalen (IFRS 16.B7).

Teorieksempel 12.15: Fremleieavtale klassifisert som finansiell leieavtale
Hovedleieavtale: En leietaker A inngår en avtale om leie av et 5 000 kvadratmeter stort kontorlokale. Avtalen har en varighet på 5 år.
Scenario 1: Ved begynnelsen av år 3 inngår leietaker A en avtale med ny leietaker om fremleie av kontorlokalene for de gjenværende tre årene.
Scenario 2: Ved hovedleieavtalens begynnelse inngår leietaker A en avtale med en ny leietaker om fremleie av kontorlokalene for to år.

Ved klassifisering av fremleieavtalen vurderer leietaker A fremleieavtalen med hensyn til rett-til-bruk-eiendelen i hovedleieavtalen og kriteriene i IFRS 16.61–66. Leietakeren klassifiserer fremleieavtalen som en finansiell leieavtale i scenario 1 og som en operasjonell leieavtale i scenario 2.

Når fremleieavtalen klassifiseres som en finansiell leieavtale (scenario 1), vil leietaker A regnskapsføre følgende ved fremleieavtalens begynnelse:

- Fraregne rett-til-bruk-eiendelen knyttet til hovedleieavtalen og innregne nettoinvesteringen i fremleieavtalen
- Innregne eventuell forskjell mellom rett-til-bruk-eiendelen og nettoinvesteringen i fremleieavtalen som gevinst eller tap i resultatregnskapet
- Beholde balanseført leieforpliktelse knyttet til hovedleieavtalen (representerer skyldige leiebetalinger til utleier i hovedleieavtalen)

Gjennom fremleieperioden, innregner fremleieren i scenario 1 både finansinntekt fra fremleieavtalen og rentekostnader knyttet til hovedavtalen.

Når fremleieavtalen klassifiseres som en operasjonell leieavtale (scenario 2), vil leietaker A gjennom fremleieperioden gjøre følgende:

- Innregne avskrivninger på rett-til-bruk-eiendelen og rente på leieforpliktelsen
- Innregne leieinntekt fra fremleieavtalen

Kilde: IFRS 16, Illustrative examples 20 and 21.

12.7.2 Leietaker/fremleietaker

Leietaker/fremleietaker regnskapsfører leieavtalen på samme måte som andre leieavtaler, dvs. som en ny leieavtale som er gjenstand for prinsippene for innregning og måling beskrevet nærmere i kapittel 12.4.

12.7.3 Presentasjon

Fremleiere kan ikke presentere leieforpliktelser og eiendeler som oppstår fra henholdsvis hovedavtalen og fremleieavtalen netto, med mindre kriteriene for nettopresentasjon i IAS 1 er oppfylt.

Videre anvender fremleiere bestemmelsene for prinsipal vs. agent i IFRS 15, for å vurdere hvorvidt inntekt fra fremleie og kostnader ved hovedavtalen skal presenteres brutto eller netto. Vi er av den oppfatning at fremleiere ved anvendelse av agent-prinsipal-bestemmelsene i IFRS 15 normalt ikke vil komme til den konklusjon av de kan presentere netto, og følgelig normalt vil presentere fremleieinntekt brutto.

12.7.4 Notekrav

Fremleiere må følge notekravene for både leietakere og utleiere i IFRS 16.

12.8 Salgs- og tilbakeleietransaksjoner

En salgs- og tilbakeleietransaksjon innebærer salg av en eiendel og deretter tilbakeleie av den samme eiendelen. Leiebetalingene er vanligvis innbyrdes avhengig av salgsprisen ettersom de fremforhandles som en pakke.

Både selger/leietaker og kjøper/utleier må anvende IFRS 15 for å ta stilling til hvorvidt en skal regnskapsføre en salgs- og tilbakeleietransaksjon som et salg og kjøp av en eiendel. Konkret anvendes kravene i IFRS 15 for når et selskap oppfyller en leveringsforpliktelse ved å overføre kontroll over en eiendel. Hvis kontroll over den underliggende eiendelen overføres fra selger/leietaker til kjøper/utleier, regnskapsføres transaksjonen som et salg/kjøp av eiendelen og en leieavtale. Hvis kontrollen over eiendelen ikke overføres, regnskapsfører både selger/leietaker og kjøper/utleier dette som en finansieringstransaksjon. Alle relevante fakta og omstendigheter må hensyntas i vurderingen av hvorvidt kontroll overføres til kjøper/utleier. IASB har bemerket at tilstedeværelsen av en tilbakeleieavtale ikke utelukker at et regnskapsmessig salg kan ha funnet sted (IFRS 16.BC262). Begrunnelsen er at en leieavtale er forskjellig fra et salg ved at kontrollen over eiendelen ikke overføres gjennom en leieavtale. Det som overføres er retten til å kontrollere *bruken* av den underliggende eiendelen i leieperioden.

Praksiseksempel 12.6 Salg- og tilbakeleie

Hexagon Composites opplyste i sitt regnskap for 2022 om en salg- og tilbakeleietransaksjon:

Sale- and leaseback transactions

On 31 December 2022, Agility North Carolina LLC, a wholly owned subsidiary of Hexagon within the Hexagon Agility segment, affected a sale- and leaseback transaction of its facility in Salisbury, North Carolina. The facility consists of approximately 19 000 square metres for production and assembly of fuel systems, as well as approx- imately 144 000 square metres of land. The consideration received for the facility amounted to NOK 161 million, which resulted in an acco-

unting gain of NOK 8 million net of transaction costs. The gain is presented as other operating income in the income statement.

The lease agreement has a lease term of 16 years With options to extend for two 10 year periods. Initial recognition of lease liability per 31 December was NOK 135 million. Extension options are, due to uncertainty of exercising, not included in the lease liability calculation. Recognized right of use asset amounted to NOK 72 million representing a 84 per cent proportionate share (derived by the ratio of the recognized lease liability over the of the facility's fair market value), pre-sale book value of NOK 86 million.

In addition to the affected sale-and leaseback transaction of the existing facility in Salisbury, North Carolina, the buyer also acquired the right to develop Agility's planned NOK 136 million expansion of the Salisbury facility. The expansion is estimated to commence in January 2025, where a separate lease agreement will be entered into With the buyer. Both the sale-and leaseback agreement and the outsourcing of the expansion project is affected according to Hexagon's preference of renting instead of owning its facilities.

Kilde: Hexagon Composites ASA, Annual report 2022, utdrag fra Note 24.

12.8.1 Transaksjoner hvor overføring av eiendel en er et salg

Når salgs- og tilbakeleietransaksjonen skal regnskapsføres som et salg, vil selger/leietaker:

- Fraregne den underliggende eiendelen, og
- Innregne eventuell gevinst eller tap knyttet til rettighetene som er overført til kjøper/utleier, justert for betingelser som avviker fra markedsbetingelser.

Kjøper/utleier regnskapsfører transaksjonen som et kjøp av en eiendel i samsvar med relevant standard, som for eksempel IAS 16.

Når salget skjer, vil både selger/leietaker og kjøper/utleier regnskapsføre tilbakeleieavtalen i tråd med de generelle prinsippene for leieavtaler.

Når selger/leietaker skal måle rett-til-bruk-eiendelen i tilbakeleieavtalen, angir IFRS 16 at den skal måles til den delen av balanseført verdi av (hele) eiendelen (målt før salget/tilbakeleien) som relateres til retten til bruk som beholdes av selger/leietaker (gjennom leieavtalen). IFRS 16 inneholder ingen føringer på hvilken metode som skal benyttes ved denne beregningen. Selger/leietaker innregner følgelig bare gevinst/tap for den delen av rettighetene som er overført til kjøper/leietaker gjennom salget. Dette er illustrert i eksempel 17 som er hentet fra de illustrerende eksemplene i IFRS 16. Eksemplet synes å forutsette at leiebetalingene er faste betalinger. IFRS IC diskuterte en salg/tilbakeleietransaksjon der tilbakeleien utelukkende hadde variable leiebetalinger som *ikke* avhenger av en indeks eller rentesats (leiebetalingene var heller ikke vurdert å være reelt sett («in-substance»)

faste leiebetalinger). Som følge av disse diskusjonene ble IFRS 16 endret, og er nå oppdatert med et eksempel som viser hvordan selger/leietaker kan måle rett-til-bruk-eiendelen, gevinst/tap ved salget, samt leieforpliktelsen, i tilfeller der leiebeløpene er helt eller delvis variable. Dette er illustrert i eksempel 18.

I tilfeller der et salg med tilbakeleie forventes å gå med tap for selger/leietaker, skal tapsføringen etter vårt syn ikke utsettes. Selger/leietaker vil også måtte vurdere om det underliggende eiendelen kan ha vært utsatt for verdifall før salg/tilbakeleien.

Hvis betingelsene i tilbakeleieavtalen avviker fra markedsbetingelser, skal dette hensyntas i regnskapsføringen. Fordi leiebetalingene vanligvis er innbyrdes avhengige av salgsprisen ettersom de fremforhandles som en pakke, kan noen transaksjoner struktureres slik at salgsprisen er lavere eller høyere enn virkelig verdi og at dette hensyntas i leiebetalingene. IFRS 16 krever at man i regnskapsføringen skal justere for slike avvik fra markedsbetingelser.

Når salgsprisen er lavere enn den underliggende eiendelens virkelige verdi, eller nåverdien av leiebetalingene er lavere enn nåverdien av leiebetalinger basert på markedsbetingelser, skal selger/leietaker innregne forskjellen som en økning i salgsprisen og førstegangsmålingen av rett-til-bruk-eiendelen som en forskuddsbetaling.

Når salgsprisen er høyere enn den underliggende eiendelens virkelige verdi, eller nåverdien av leiebetalingene er høyere enn nåverdien av leiebetalinger basert på markedsbetingelser, skal selger/leietaker innregne forskjellen som en reduksjon av salgsprisen og en ekstra finansiering fra kjøper/utleier.

Kjøper/utleier må også justere anskaffelseskost av den underliggende eiendelen for eventuelle betingelser som avviker fra markedsbetingelser. Slike justeringer innregnes som forskuddsbetaling av leien mottatt fra selger/leietaker, eller som en ekstra finansiering ytet til selger/leietaker.

Teorieksempel 12.16: Salg og tilbakeleie

Selskap A (selger/leietaker) selger en bygning til selskap B (kjøper/utleier) for NOK 2 000 000 med kontant oppgjør. Bygningens balanseførte verdi umiddelbart før salget er NOK 1 000 000. Selskap A inngår samtidig en kontrakt med selskap B om å leie bygningen i 18 år mot et årlig beløp på NOK 120 000 som skal betales ved utgangen av hvert år. Basert på en vurdering av at vilkårene i transaksjonen medfører at kriteriene i IFRS 15 er oppfylt, anses transaksjonen som et salg av bygningen. Selskap A og selskap B regnskapsfører følgelig transaksjonen som et salg med tilbakeleie. I dette eksemplet ser vi bort fra direkte utgifter til avtaleinngåelse.

Virkelig verdi av bygningen er NOK 1 800 000 på salgsdagen. Siden vederlaget for salget av bygningen avviker fra virkelig verdi, gjør selskap A og selskap B justeringer for å måle vederlaget til virkelig verdi. Det overskytende beløpet på NOK 2 000 000 – NOK 1 800 000 = NOK 200 000 innregnes som ekstra finansiering fra kjøper/utleier (selskap B) til selger/leietaker (selskap A).

Selskap A (selger/leietaker) har kommet til at det er enkelt å fastsette leieavtalens implisitte rente, og kommer til at den er 4,5 % per år. Nåverdien av de årlige betalingene (18 betalinger på NOK 120 000, diskontert med 4,5 %) utgjør NOK 1 459 200, hvorav NOK 200 000 relaterer seg til den ekstra finansieringen og NOK 1 259 200 relaterer seg til tilbakeleieavtalen. Dette tilsvarer 18 årlige betalinger på henholdsvis NOK 16 447 og NOK 103 553.

Selskap B (kjøper/utleier) klassifiserer leieavtalen som en operasjonell leieavtale.

Selskap A (selger/leietaker):
Ved leieavtalens begynnelse måler selskap A rett-til-bruk-eiendelen fra tilbakeleien av bygningen til NOK 699 555 som er den andel av balanseført verdi på bygningen som relaterer seg til den retten som er beholdt av selskap A. Beløpet er beregnet som følger:

$$\text{Balanseført verdi} \times \frac{\text{Nåverdi leiebetalinger}}{\text{Virkelig verdi bygning}} = 1\,000\,000 \times \frac{1\,259\,200}{1\,800\,000} = 699\,555$$

Salget av bygningen gir en gevinst på NOK 1 800 000 – NOK 1 000 000 = NOK 800 000. Denne gevinsten fordeles med NOK 559 645 og NOK 240 355 på henholdsvis den retten til bruk av bygningen som er beholdt av selskap A (selger/leietaker) og de rettighetene som er overført til selskap B (kjøper/utleier). Selskap A innregner kun den delen av gevinsten som relaterer seg til rettighetene som er overført til selskap B (NOK 240 355). Fordelingen av gevinsten i dette avsnittet er beregnet som følger:

$$800\,000 \times \frac{1\,259\,200}{1\,800\,000} = 559\,645$$

$$800\,000 \times \frac{1\,800\,000 - 1\,259\,200}{1\,800\,000} = 240\,355$$

Ved leieavtalens begynnelse regnskapsfører selskap A og selskap B transaksjonen som følger:

Selskap A (selger/leietaker)	Debet	Kredit
Kontanter	2 000 000	
Rett-til-bruk-eiendel	699 555	
Bygning		1 000 000
Leieforpliktelse		1 259 200
Finansiell forpliktelse		200 000
Gevinst på overførte rettigheter		240 355

Selskap B (kjøper/utleier)	Debet	Kredit
Bygning	1 800 000	
Finansiell eiendel	200 000	
Kontanter		2 000 000

For etterfølgende perioder vil selskap B (kjøper/utleier) regnskapsføre NOK 103 553 av den årlige betalingen på NOK 120 000 som leiebetaling. De resterende NOK 16 447 blir regnskapsført som a) oppgjør for den finansielle eiendelen (den ekstra finansieringen) og b) renteinntekt.

Kilde: Basert på IFRS 16, Illustrative Examples, Example 24.

Teorieksempel 12.17: Salg og tilbakeleie med variabel leiebetaling

Selskap C (selger/leietaker) selger en bygning til selskap D (kjøper/utleier) for virkelig verdi NOK 1 800 000 med kontant oppgjør. Bygningens balanseførte verdi umiddelbart før salget er NOK 1 000 000. Selskap C inngår samtidig en kontrakt med selskap D om å leie bygningen i 5 år. Leiebetalingene omfatter både faste beløp og variable betalinger som ikke avhenger av en indeks eller rentesats. Basert på en vurdering av at vilkårene i transaksjonen medfører at kriteriene i IFRS 15 er oppfylt, anses transaksjonen som et salg av bygningen. Selskap C og selskap D regnskapsfører følgelig transaksjonen som et salg med tilbakeleie. I dette eksemplet ser vi bort fra direkte utgifter til avtaleinngåelse.

Leieavtalens implisitte rente kan ikke fastsettes på en enkel måte. Selskap Cs (selger/leietaker) marginale lånerente er 3 % per år.

Ved leieavtalens begynnelse fastsetter selskap C andelen av bruksretten selskapet beholder gjennom tilbakeleien av bygningen til 25 %. IFRS 16 inneholder ingen krav til bruk av en spesifikk metode for denne vurderingen, og selskap C beregner andelen ved å sammenligne retten til bruk som selskapet beholder gjennom tilbakeleien med rettighetene som omfatter hele bygningen.

Salget av bygningen gir en gevinst på NOK 1 800 000 – NOK 1 000 000 = NOK 800 000. Denne gevinsten fordeles med NOK 600 000 og NOK 200 000 på henholdsvis den retten til bruk av bygningen som er beholdt av selskap C og de rettene som er overført til selskap D. Selskap C innregner kun den delen av gevinsten som relaterer seg til rettene som er overført til selskap D (NOK 600 000).

Et sentralt utgangspunkt er at IFRS 16.102A krever at beregningen ikke medfører at selger/leietaker resultatfører en gevinst knyttet til den delen av bruksretten selskapet selv beholder. Selskap C kan følgelig ikke inntektsføre en større gevinst enn NOK 600 000. Leieforpliktelsen ved leieavtalens begynnelse vil derfor være NOK 450 000 (1 800 000 – 1 000 000 – 250 000 – 600 000).

Ved leieavtalens begynnelse vil selskap C regnskapsføre transaksjonen som følger:

Selskap C (selger/leietaker)	Debet	Kredit
Kontanter	1 800 000	
Rett-til-bruk-eiendel (1 000 000 x 25 %)	250 000	
Bygning		1 000 000
Leieforpliktelse		450 000
Gevinst på overførte rettigheter ((1 800 000 – 1 000 000) x 75 %)		600 000

Regnskapsføring for etterfølgende perioder hos selger/leietaker:

Selskap C (selger/leietaker) forventer å forbruke rett-til-bruk-eiendelen jevnt over leieperioden, og avskriver den lineært.

Når det gjelder leiebetalingene, og det er delvis variable leiebetalinger i denne leieavtalen, må selskap C ta stilling til hvilken tilnærming de ønsker å bruke for å fastsette «leiebetalingene». Valget vil være et prinsippvalg. Begge tilnærmingene som er vist her vil kunne oppfylle kravene i IFRS 16.102A.

Tilnærming 1 – Forventede leiebetalinger ved leieavtalens begynnelse

Selskap C (selger/leietaker) tar utgangspunkt i formuleringen i IFRS 16.102A og beslutter at «leiebetalingene» skal reflektere de forventede leiebetalingene ved leieavtalens begynnelse, som, diskontert med marginal lånerente 3 %, gir en balanseført verdi av leieforpliktelsen på NOK 450 000.

År	Leieforpliktelse				Rett-til-bruk-eiendel		
	Inngående balanse	Leiebeta-linger	Rente-kostnad (3 %)	Utgående balanse	Inngående balanse	Avskriv-ning	Utgående balanse
1	450 000	95 902	13 500	367 598	250 000	50 000	200 000
2	367 598	98 124	11 028	280 502	200 000	50 000	150 000
3	280 502	99 243	8 415	189 674	150 000	50 000	100 000
4	189 674	100 101	5 690	95 263	100 000	50 000	50 000
5	95 263	98 121	2 858	0	50 000	50 000	0

En eventuell differanse mellom faktiske leiebetalinger og «leiebetalinger» som reduserer balanseført verdi av leieforpliktelsen (jfr. tabellen over) resultatføres. Hvis selskap C eksempelvis faktisk betaler NOK 99 321 for bruk av bygningen i år 2, så vil NOK 1 197 (forskjellen mellom de NOK 99 321 og NOK 98 124 fra tabellen over) bli resultatført.

Tilnærming 2 – Like leiebetalinger gjennom leieperioden

Selskap C (selger/leietaker) tar utgangspunkt i formuleringen i IFRS 16.102A og beslutter at «leiebetalingene» skal reflektere like periodiske betalinger, som, diskontert med marginal lånerente 3 %, gir en balanseført verdi av leieforpliktelsen på NOK 450 000.

År	Leieforpliktelse				Rett-til-bruk-eiendel		
	Inngående balanse	Leiebeta-linger	Rente-kostnad (3 %)	Utgående balanse	Inngående balanse	Avskriv-ning	Utgående balanse
1	450 000	98 260	13 500	365 240	250 000	50 000	200 000
2	365 240	98 260	10 957	277 937	200 000	50 000	150 000
3	277 937	98 260	8 338	188 015	150 000	50 000	100 000
4	188 015	98 260	5 640	95 395	100 000	50 000	50 000
5	95 395	98 260	2 865	0	50 000	50 000	0

En eventuell differanse mellom faktiske leiebetalinger og «leiebetalinger» som reduserer balanseført verdi av leieforpliktelsen (jfr. tabellen over) resultatføres. Hvis selskap C eksempelvis faktisk betaler NOK 99 321 for bruk av bygningen i år 2, så vil NOK 1 061 (forskjellen mellom de NOK 99 321 og NOK 98 260 fra tabellen over) bli resultatført.

Kilde: IFRS 16, Illustrative Examples, Example 25.

12.8.2 Transaksjoner hvor overføring av eiendelen ikke er et salg

Dersom overføringen av en eiendel ikke anses som et salg i henhold til kravene i IFRS 15, skal transaksjonen behandles som en finansieringstransaksjon, slik (IFRS 16.103):

- Selger/leietaker skal fortsette å ha den overførte eiendelen i sin balanse. Mottatt vederlag balanseføres som en finansiell forpliktelse. Forpliktelsen regnskapsføres i samsvar med IFRS 9, og reduserer forpliktelsen med leiebetalinger fratrukket renteelementet.
- Kjøper/utleier skal ikke innregne den overførte eiendelen. I stedet skal det mottatte vederlaget innregnes som en fordring. Fordringen regnskapsføres som en finansiell eiendelen i samsvar med IFRS 9

13. Varelager

13.1 Innledning

For mange selskaper utgjør varelager og varekostnad vesentlige beløp og vedrører selskapenes kjerneaktiviteter. I denne artikkelen omtales kravene i IAS 2, med hovedvekt på prinsippene for måling og presentasjon av varelager og varekostnad.

13.2 Virkeområde og definisjoner

I den engelske versjonen av IAS 2 benyttes begrepet «inventories». Dette begrepet blir i enkelte sammenhenger oversatt til *beholdninger*, for eksempel i den norske oversettelsen av standarden. I denne artikkelen har vi derimot valgt å bruke begrepet *varer* eller *varelager*.

Varer er i IAS 2.6 definert som eiendeler:

- Som holdes for salg som del av ordinær virksomhet
- Som er under produksjon med henblikk på slikt salg, eller
- I form av råvarer eller produksjonsmateriell som vil bli forbrukt i produksjonsprosessen eller ved tjenesteytingen

Definisjonen av varer omfatter mer enn tradisjonelle varer, for eksempel tomter som anskaffes med tanke på videresalg som del av selskapets ordinære virksomhet[1]. Det er ikke eiendelens egenskaper som er avgjørende for hvorvidt den skal anses som varelager, men selskapets intensjon med eiendelen. For eksempel kan en bilforhandler ha både personbiler som benyttes i driften av selskapet, og som dermed klassifiseres som driftsmidler under IAS 16, og personbiler på lager for videresalg som klassifiseres som varelager. Artikkelen om driftsmidler i denne boken gir eksempler på grensedragninger mellom varelager og driftsmidler, herunder et eksempel på beholdninger som må splittes i en varelagerdel og en driftsmiddeldel.

1 Se IAS 2.8 og IAS 40.9a for grensedragning mot investeringseiendom.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Teorieksempel 13.1: Kontorrekvisita
Kontorrekvisita, for eksempel brevpapir, klassifiseres som varelager i regnskapet og måles til det laveste av anskaffelseskost og netto realisasjonsverdi (se kapittel 13.4). For denne typen varelager måles netto realisasjonsverdi basert på gjenanskaffelseskost. Dersom det konkluderes med at beholdningen av kontorrekvisita er uvesentlig, kan den kostnadsføres i sin helhet på anskaffelsestidspunktet. Kontorrekvisita klassifiseres som varelager fordi definisjonen i IAS 2 også omfatter eiendeler som brukes internt i selskapet.

Varelager er eiendeler som benyttes i varekretsløpet i selskapet. I enkelte tilfeller kan det gå mer enn 12 måneder fra anskaffelse til videresalg, men varene klassifiseres likevel som varelager så lenge varene inngår i varekretsløpet.

13.3 Innregning

Varer balanseføres som varelager inntil varene selges. Når en vare selges og tilhørende inntekt innregnes i resultatet, skal balanseført verdi av varen som selges, innregnes som kostnad i resultatet (IAS 2.34). Det er imidlertid mange som i den løpende regnskapsføringen bruker andre praktiske tilnærminger, for eksempel løpende kostnadsføring av varekjøp med regnskapsføring av beholdningsendringer ved periodeslutt.

Teorieksempel 13.2: Beholdningsendring
Selskap A har i løpet av året kjøpt handelsvarer for MNOK 20. Fakturaene for disse kjøpene er løpende regnskapsført som varekostnad. Ved inngangen til året hadde A et lager av handelsvarer på MNOK 2 som ved utgangen av året fortsatt står regnskapsført som selskapets varelager. Selskapets varetelling ved utgangen av året viser at selskapet har et lager av handelsvarer på MNOK 3. Det regnskapsføres en beholdningsendring på MNOK 1 som øker balanseført verdi av varelager og reduserer varekostnad. Årets varekostnad blir etter dette:

Varekostnad = varekjøp – beholdningsøkning = MNOK 20 – MNOK 1 = MNOK 19.
(Alternativt: Varekostnad = varelager IB + varekjøp – varelager UB)

Presentasjon av beholdningsendring kommenteres i kapittel 13.5.

13.4 Måling

Varelager skal måles til laveste verdi av anskaffelseskost og netto realisasjonsverdi (IAS 2.9). Nedenfor vil vi først omtale anskaffelseskost og redegjøre for hvilke utgifter som inngår i anskaffelseskost og hvordan utgiftene tilordnes varene. Deretter omtaler vi netto realisasjonsverdi.

Meglere og tradere av råvarer kan måle sine varelagre til virkelig verdi minus salgsutgifter, som ikke nødvendigvis er det samme som netto realisasjonsverdi (IAS 2.5). Slike varelager er ikke omfattet av målereglene i IAS 2.

13.4.1 Anskaffelseskost

Anskaffelseskost omfatter kjøps-, bearbeidings- og andre utgifter pådratt for å få varelageret til dets nåværende plassering og tilstand (IAS 2.10). *Kjøpsutgifter* omfatter kjøpsprisen, eventuelle avgifter som ikke er refunderbare og transport-, håndterings- og andre utgifter som er direkte henførbare til anskaffelsen (IAS 2.11). Eventuelle prisavslag reduserer kjøpsutgiftene. Bearbeidingsutgifter omfatter utgifter som oppstår i produksjonen (IAS 2.12). Dette dekker både utgifter som er en direkte og en indirekte følge av produksjonen. Bearbeidingsutgiftene varierer i større eller mindre grad med produsert volum. Av og til er også andre *utgifter* nødvendige for å bringe varene til deres nåværende plassering og tilstand. I noen tilfeller vil låneutgifter kunne inkluderes i anskaffelseskost for varelager (IAS 2.17).

Teorieksempel 13.3: Kjøpsutgifter

Selskap A og Selskap B kjøper begge samme kvantum av samme råvare, og begge selskapene betaler NOK 1 000 000 for råvarene. Selskap A har ikke andre kjøpsutgifter som er direkte henførbare til anskaffelsen, mens Selskap B må betale NOK 20 000 i transportutgifter for å få råvarene fraktet til sitt produksjonsanlegg. Selskap B får dermed en anskaffelseskost på NOK 1 020 000 som er 20 000 høyere enn As anskaffelseskost.

Som oftest vil det være enkelt å finne størrelsen på kjøpsutgiftene. Å fastsette størrelsen på bearbeidingsutgiftene og eventuelle andre utgifter krever mer skjønn; utgiftene kan være både direkte og indirekte, og både variable og faste.

Direkte utgifter er direkte knyttet til produksjonen og kan henføres til et bestemt produkt. Størrelsen på direkte utgifter varierer direkte med produsert volum. Et eksempel på direkte bearbeidingsutgifter er akkordlønn eller annen lønn som er direkte knyttet til produsert volum.

Indirekte utgifter kan være både variable og faste. *Indirekte, variable utgifter* vil ofte være trinnvis variable utgifter. Et eksempel kan være oppvarming av produksjonslokalene. Denne utgiften er i hovedsak tidsavhengig og ikke volumavhengig, men en økning i produksjonsvolum kan kreve lengre produksjonstid og dermed øke oppvarmingsutgiftene.

Størrelsen på *indirekte, faste utgifter* vil ofte være faste og uavhengige av produsert volum. Eksempler på slike kostnader er avskrivning av produksjonsmaskiner og lønnsutgifter til fabrikkledelsen.

Begrepet *indirekte utgifter* er i seg selv ikke egnet til å foreta en avgrensning av hvilke utgifter som inngår i anskaffelseskost. Det kan hevdes at alle utgifter har

en direkte eller indirekte tilknytning til produksjonen. For eksempel kan man si at utarbeidelse av årsregnskap er en indirekte følge av at det produseres varer. Slike utgifter anses likevel ikke som del av anskaffelseskost. IAS 2.16 gir noen nyttige eksempler på andre utgifter som *ikke* skal inngå i varers anskaffelseskost:

- Unormalt høyt svinn av råvarer, unormalt høye lønnsutgifter eller andre unormalt høye bearbeidingsutgifter
- Lagringsutgifter, med mindre de er en nødvendig del av produksjonsprosessen før neste steg i produksjonen
- Administrative fellesutgifter som ikke bidrar til å få varene til deres nåværende plassering og tilstand
- Salgsutgifter

Disse eksemplene representerer ikke en uttømmende liste. For enkelte typer utgifter må det anvendes skjønn. Det er blant annet klart at administrasjon som er direkte knyttet til produksjonen, herunder fabrikkledelse, prosjektstyring og lignende er en del av anskaffelseskost. Det kan imidlertid være vanskelig å avgjøre hvilken del av administrasjonen som bidrar til å få varene til deres nåværende plassering og tilstand. Ofte gir selskapets organisering en indikasjon på dette ved at ressursene som ligger nærmest produksjonen er organisert i egne avdelinger. Det kan også være at selskapets interne rapportering gjenspeiler hvilke ressurser som benyttes i anskaffelsen (herunder bearbeiding) av varer.

Det varierer hvor enkelt det er å allokere de ulike elementene som inngår i anskaffelseskost, til konkrete varer eller vareparti. Kjøpsutgifter og direkte bearbeidingsutgifter er forholdsvis enkle å allokere. Indirekte bearbeidingsutgifter og andre utgifter kan være vanskeligere å allokere til konkrete varer og må allokeres gjennom fordelingsnøkler. De skal allokeres på en systematisk måte. Allokering av faste utgifter skal ta utgangspunkt i normal produksjon hensyntatt planlagt vedlikehold. Når faktisk produksjon er unormalt stor må det allokeres mindre faste utgifter til hver vare enn ved normal produksjon, men når faktisk produksjon er lavere enn normalt, skal man ikke allokere mer til hver vare enn ved normal produksjon (IAS 2.13).

Teorieksempel 13.4: Lavere produksjon enn normalt

Et selskap har en produksjonsprosess som krever omfattende kvalitetskontroll. Selskapets budsjetter viser at kvalitetsavdelingen har et budsjett på MNOK 10. Utgiftene anses som faste. Selskapet forventer å produsere 1 millioner enheter i løpet av året og dette reflekterer det normale produksjonsnivået hensyntatt periodisk vedlikehold. I juni opplever selskapet et lynnedslag i fabrikken. Det tar 2,5 måneder før produksjonen kan settes i gang igjen, og faktisk produksjon i året blir 800 000 enheter. Hvordan skal utgifter i kvalitetsavdelingen fordeles til de produserte enhetene?

Ved bruk av normal produksjon som fordelingsnøkkel vil det bli allokert NOK 10 til hver produserte enhet (MNOK 10 / 1 mill. = 10). Ved bruk av faktisk antall produserte enheter vil det bli allokert NOK 12,50 til hver produsert enhet (MNOK 10 / 800 000 = 12,50). Ifølge IAS 2.13 skal selskapet her legge til grunn normal produksjon og kun fordele NOK 10 til hver produserte enhet. I sum blir da MNOK 8 (800 000 x 10) allokert til anskaffelseskost for produserte varer og kostnadsført som del av varekostnad etter hvert som varene selges. De resterende MNOK 2 blir kostnadsført og kan sees på som en periodekostnad som følge av lynnedslaget.

Når en produksjonsprosess medfører at det produseres flere ulike produkter samtidig, for eksempel salgbare biprodukter i tillegg til hovedproduktet, kan det være problematisk å fordele bearbeidingsutgiftene på produktene. Utgiftene skal i slike tilfeller allokeres på en rasjonell og konsekvent måte. Allokering basert på produktenes relative salgsverdi kan være en akseptabel metode (IAS 2.14).

Teorieksempel 13.5: Relativ salgsverdi

Et selskap produserer 1 000 enheter av produkt A og 500 enheter av produkt B. Salgspris for produkt A og B er henholdsvis NOK 75 000 og NOK 25 000. De to produktene er et resultat av samme produksjonsprosess. Selskapet allokerer bearbeidingsutgifter på MNOK 10 i forhold til produktenes relative salgsverdi:

Total salgspris produkt A: 1 000 x 75 000 =	75 000 000	85,7 %*)
Total salgspris produkt B: 500 x 25 000 =	12 500 000	14,3 %*)
Total salgspris begge produkter:	87 500 000	100,0 %*)

*) Andel av total salgspris.

Allokering av bearbeidingsutgifter til produserte enheter av produktene:

A: (10 000 000 x 85,7 %) / 1 000	8 570	NOK/enhet
B: (10 000 000 x 14,3 %) / 500	2 860	NOK/enhet

Mange biprodukter er av natur uvesentlige. I slike tilfeller kan en måle disse til netto realisasjonsverdi og beregne anskaffelseskost for hovedproduktet ved å trekke verdien av biproduktene fra samlet anskaffelseskost (IAS 2.14).

For varer som vanligvis ikke er innbyrdes ombyttbare, og for varer og tjenester som er produsert for konkrete prosjekter, skal anskaffelseskost tilordnes individuelt til hver vare (IAS 2.23). I praksis er dette en uvanlig målingsmetode og den brukes primært når et selskap har relativt få enheter av høy verdi, for eksempel forhandleres beholdninger av antikviteter, smykker eller biler. Individuell tilordning av anskaffelseskost er uegnet når et selskap har et stort antall enheter som vanligvis er innbyrdes ombyttbare, noe som er det normale. I disse tilfellene skal man bruke enten FIFO-metoden (først inn, først ut) eller metoden for veid gjennomsnitt (IAS 2.25). LIFO-metoden (sist inn, først ut) er derimot ikke en tillatt metode etter IFRS.

I praksis brukes også andre metoder for løpende regnskapsføring, for eksempel bruk av standardkost. Da kan regnskapsførte verdier avvike fra verdier beregnet etter en av metodene omtalt i forrige avsnitt, og selskapet må vurdere om det er behov for å endre kalkylen for standardkost eller foreta korreksjonsføringer i regnskapet for å komme til en verdi som samsvarer med bestemmelsene i IAS 2.

Praksiseksempel 13.1 Standardkost versus FIFO

Orkla brukte i sitt regnskap for 2022 standardkost og omtalte dette som følger:

Regnskapsprinsipper

Varekostnader påløper i takt med solgte varer etter en prismessig «først inn først ut» tilnærming. Endringer i beholdning av egenproduserte varer vil være tilnærmet resultat- nøytral ut fra en fullkostprising. Vareforbruket er korrelert til salget, og periodisering av vareforbruket skjer gjennom endringer i varelager. Dette gjelder både for innkjøpte råvarer og for handelsvarer. Innkjøpte varer er ikke en kostnad, det er først når varene settes i produksjon at vareforbruket oppstår.

Vareforbruket beregnes og innregnes i hovedsak gjennom standardkostsystemer. Varer på lager kontrolltelles minst én gang pr. år. Endringen i beholdning av egenproduserte ferdigvarer er av vesentlighetshensyn presentert på linjen for varekostnader.

Kilde: Orkla ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 10.

13.4.2 Netto realisasjonsverdi

Varelager skal nedskrives når netto realisasjonsverdi er lavere enn balanseført verdi (IAS 2.28). Netto realisasjonsverdi er forventet salgspris i ordinær virksomhet med fradrag for forventede gjenværende utgifter for ferdigstillelse og nødvendige utgifter for å gjennomføre salget (IAS 2.6). Salgsutgifter og gjenværende utgifter for ferdigstillelse som reduserer netto realisasjonsverdi, er merutgifter som påløper for å gjennomføre ferdigstillelsen eller salget. Ofte er slike merutgifter direkte utgifter, men det kan ikke utelukkes at også indirekte utgifter kan øke som følge av ferdigstillelsen eller salget.

En nedskrivning av varelager kan skyldes at varene er fysisk skadet, utdatert eller at forventet salgspris er redusert. For varer i arbeid kan gjenværende utgifter til ferdigstillelse ha økt og dermed medført et nedskrivningsbehov. Dersom situasjonen senere endrer seg, skal nedskrivningen reverseres.

I 2021 stilte Finanstilsynet spørsmål om et selskaps vurdering av hva som er nødvendige utgifter for å gjennomføre salget ved estimering av netto realisasjonsverdi. Selskapet hadde lagt til grunn en marginalbetrakning ved identifisering av nødvendige utgifter for å realisere ukurante varer i en kampanjeperiode. Det vil si at selskapet kun hadde vurdert hvor mye ekstra personell de trengte i butikkene

for å kunne håndtere de store kampanjene, i tillegg til ekstra frakt relatert til høyere nettsalg. Utgifter på grunn av mer transport av varer til butikk og markedsføring ble imidlertid ikke inkludert.

IFRIS IC adresserte samme problemstilling i en agendabeslutning i juni 2021. I agendabeslutningen klargjorde IFRS IC at IAS 2.28 ikke tillater å begrense nødvendige utgifter for å gjennomføre salget til kun marginale utgifter. Det ble presisert at formålet i IAS 2.28 med å skrive ned varelageret til netto realisasjonsverdi er å unngå at varelageret vurderes til en høyere verdi enn selskapet forventer å innbringe ved salg eller bruk. Selskaper må derfor bruke skjønn for å avgjøre hvilke utgifter som er nødvendige for å gjennomføre salget og ta hensyn til fakta og omstendigheter.

Kilde: Finanstilsynets brev til XXL ASA 13.04 2021 og IFRS IC Agendabeslutning juni 2021.

Dersom en råvare er anskaffet for å brukes i produksjonen av et bearbeidet produkt, vil et fall i salgsprisen for råvaren ikke automatisk medføre nedskrivningsplikt selv om salgsprisen for råvaren er lavere enn anskaffelseskost for råvaren (IAS 2.32). Dersom netto realisasjonsverdi for det bearbeidede produktet som råvaren benyttes i produksjonen av, fortsatt er høyere enn anskaffelseskost for det bearbeidede produktet, skal man ikke skrive ned verdien på råvaren.

Teorieksempel 13.6: Verdifall på råvarer

En akevittprodusent benytter poteter i produksjonen av akevitt. Etter å ha anskaffet et lager av poteter for akevittproduksjon, faller prisen på poteter. Produsenten skriver ikke ned verdien av lagerbeholdningen av poteter fordi akevitten forventes solgt med fortjeneste.

13.5 Presentasjon og noteopplysninger

IAS 2.36 lister opp flere opplysninger om varelager og varekostnad som skal fremgå av årsregnskapet. Det er ikke noe krav om at opplysningene skal gis i note; de kan gis i oppstillingsplanene om dette er hensiktsmessig. Mange selskaper presenterer imidlertid bare én linje for varekostnad i resultatregnskapet og én linje for varelager i balansen, og da er det naturlig at ytterligere opplysninger gis i note. Dersom noen av opplysningene er så vesentlige at man finner det hensiktsmessig å skille dem ut på egne linjer i resultatregnskapet (for eksempel vesentlig nedskrivning) eller i balansen (for eksempel inndeling av varelager i ulike klasser), trenger man i utgangspunktet ikke opplyse det samme i note, men fordi postene er vesentlige, kan det likevel være behov for ytterligere noteopplysninger.

13.5.1 Informasjon om regnskapsprinsipp

Det skal i note opplyses om vesentlig informasjon om regnskapsprinsipper (se artikkel om Presentasjon). Informasjon om regnskapsprinsipper som kun gjengir kravene

i standarden, for eksempel at varelageret regnskapsføres til laveste av anskaffelseskost og netto realisasjonsverdi, vil i de derfor i de aller fleste tilfeller være uvesentlige for brukerne. Regnskapsføring av varer krever bruk av skjønn, for eksempel ved fastsettelse av anskaffelseskost og netto realisasjonsverdi. I samsvar med IAS 1.122 skal man opplyse om skjønnet ledelsen har anvendt når skjønnet har hatt vesentlig innvirkning på finansregnskapet. IAS 2.36 a) krever opplysning om målemetoder. Det innebærer at man skal opplyse om anskaffelseskost for varene er målt individuelt eller for grupper av varer, og i siste tilfelle om FIFO eller veid gjennomsnitt er brukt for allokering av anskaffelseskost. IAS 2.17 beskriver at IAS 23 inneholder begrensede tilfeller hvor låneutgifter skal inkluderes i anskaffelseskost for varelager. Når de er vesentlige bør det også opplyses om hvordan låneutgifter tilordnes anskaffelseskost (IAS 2.17), hvordan renteelementet på kredittkjøp behandles (IAS 2.18), hvordan avsetning for ukurante varer beregnes (IAS 2.28), hvordan man grupperer beholdninger for vurdering av netto realisasjonsverdi (IAS 2.29) med videre.

Praksiseksempel 13.2 Regnskapsprinsipp varelager

Mowi beskrev i 2022-regnskapet sitt regnskapsprinsipp for varelager som følger:

INVENTORY

Inventories mainly comprise feed, goods in progress, packaging materials and finished goods. Inventories of goods are measured at the lower of cost and net realisable value. The cost of finished goods includes direct material costs, direct personnel expenses and indirect processing costs (full production cost). Interest costs are not included in the inventory value- The cost price of purchased goods is the actual purchase price. The cost is based on the principle of first-in first-out, except for feed and value-added-products, where a weighted average is used. If fish farmed by the Group is included in inventory as a raw material for further processing in one of the Group's processing entities, such fish is included in inventory at fair value less cost to sell at harvest.

Kilde: Mowi ASA, Integrated Annual Report 2022, utdrag fra note 2.

13.5.2 Balanseført verdi

Total balanseført verdi av varelager skal fordeles på klasser av varer (IAS 2.36b). IAS 2 har ingen fast inndeling av klasser; det sentrale er at det presenteres en inndeling som gir nyttig informasjon til brukeren. Standarden angir likevel at vanlige klasser av varer er handelsvarer, produksjonsmateriell, råvarer, arbeid under utføring og ferdigvarer (IAS 2.37).

Meglere og tradere som har varelager balanseført til virkelig verdi fratrukket salgsutgifter, skal opplyse om balanseført verdi for denne delen av varelageret

(IAS 2.36c). Som nevnt tidligere er virkelig verdi fratrukket salgsutgifter ikke det samme som netto realisasjonsverdi.

13.5.3 Kostnad solgte varer og beholdningsendring

Ifølge IAS 1.99 skal selskaper presentere kostnader i en artsinndelt oppstilling eller en funksjonsinndelt oppstilling. I utgangspunktet kan denne oppstillingen gis i resultatregnskapet *eller* i note, men det første alternativet er anbefalt og er også det mest vanlige. Ved en funksjonsinndelt oppstilling vil linjen *kostnad solgte varer* ha et bredere innhold enn kun kostnadsført varelager ved at det også vil inkludere andre utgifter enn de som inngår i varelagerets anskaffelseskost. Ved en artsinndelt oppstilling vil imidlertid disse utgiftene inngå i andre linjer som f.eks kostnad for råvarer og forbruksvarer, lønnskostnader, andre driftskostnader, samt periodens netto endring i beholdninger. Posten *kostnad solgte varer kan* i noen tilfeller inneholde mer enn det som er allokert til varenes anskaffelseskost ved at posten også kan inkludere generelle produksjonsutgifter og unormalt høye produksjonsutgifter som er holdt utenfor varenes anskaffelseskost, og andre utgifter som i situasjonen anses hensiktsmessig å opplyse om (for eksempel distribusjonsutgifter) (IAS 2.38). Ved virksomhetssammenslutninger kan et varelager bli innregnet til en annen verdi enn det overdragende selskapets opprinnelige anskaffelseskost (IFRS 3.18). ESMA[2] har presisert at når slike varer selges, skal hele den balanseførte verdien kostnadsføres som *kostnad solgte varer*, også den delen av balanseført verdi som avviker fra overdragers anskaffelseskost (merverdien).

Uansett hvilken oppstillingsform selskapet har valgt, er det krav om ytterligere opplysninger som kan gis i note. For selskaper som presenterer artsinndelt oppstilling, krever IAS 2.39 at man gir opplysninger om hvordan *kostnad solgte varer* er fordelt på kostnad for råvarer og forbruksvarer, lønnskostnader, andre driftskostnader og beholdningsendring. For selskaper som presenterer funksjonsinndelt oppstilling krever IAS 1.104 at man også gir artsinndelte opplysninger om kostnadene.

2 https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2015/11/2013-1545_14th_extract_from_the_eecs_database_of_enforcement.pdf

Praksiseksempel 13.3 Noteopplysninger varer ved artsinndelt resultatoppstilling
Norbit hadde i sitt regnskap for 2022 en artsinndelt resultatoppstilling og gav opplysninger om hvordan kostnad solgte varer var fordelt.

Amounts in NOK million	**2022**	2021
Spesification of raw materials and consumables used		
Purchase of goods	**704.5**	455.8
Freight, customs etc.	**8.1**	6.1
Change of inventories	**(163.1)**	(98.6)
Total	**549.5**	363.3

Kilde: Norbit ASA, Annual report 2022, Utdrag fra note 14.

Begrepet *kostnad solgte varer* er et norsk begrep som blant annet er brukt i den funksjonsinndelte oppstillingsplanen i regnskapsloven. IAS 1.103 bruker det engelske begrepet *cost of sales* i forbindelse med funksjonsinndelt oppstilling. I praksis ser man også det engelske begrepet *cost of goods sold*. Noen mener de to engelske begrepene betyr det samme, mens andre bruker det første begrepet i forbindelse med funksjonsinndelte oppstillinger og det andre begrepet i forbindelse med varekostnaden i artsinndelte oppstillinger. Denne uklarheten ved begrepenes betydning kan smitte over på forståelsen av tilsvarende norske begreper. På grunn av denne uklarheten og fordi *kostnad solgte varer* kan inneholde flere kostnader enn de som er allokert til varenes anskaffelseskost, kan det være hensiktsmessig at man opplyser om hvilke type kostnader man har inkludert i *kostnad solgte varer*. Dette kan for eksempel gjøres som del av prinsippnoten.

I praksis blir mange av de utgiftene som inngår i varenes anskaffelseskost løpende kostnadsført, og korrekt periodisering blir gjort gjennom regnskapsføring av beholdningsendring. Ved funksjonsinndelte oppstillinger vil beholdningsendring for alle typer varelager inngå i *kostnad solgte varer*. Ved artsinndelte oppstillinger vil beholdningsendring for råvarer og handelsvarer presenteres på samme linje som den løpende kostnadsføringen av utgifter til varekjøp, mens beholdningsendring for ferdigvarer og varer i arbeid presenteres på egen linje. Denne presentasjonen på egen linje henger sammen med at beholdningsendringer for ferdigvarer og varer i arbeid består av elementer fra mange utgiftstyper som i en artsinndelt oppstilling er presentert på mange linjer.

13.5.4 Nedskrivning og reversering av nedskrivning

Det skal opplyses om størrelsen på nedskrivningen av varer som ligger på lager ved utgangen av perioden (IAS 2.36e). Med nedskrivning menes en reduksjon av balanseført verdi til netto realisasjonsverdi. Det er ikke et eksplisitt krav i IAS 2, men ved vesentlige nedskrivninger bør man gi ytterligere informasjon om nedskrivningen som kan være nyttig for leserne av regnskapet. Dette kan være opplysninger om hvilke produktgrupper nedskrivningen gjelder og hvilke forhold som var avgjørende for nedskrivningsbehovet.

Dersom tidligere nedskrivning blir reversert og følgelig reduserer posten *kostnad solgte varer*, skal man opplyse om størrelsen på reverseringen (IAS 2.36f) og hvilke forhold eller hendelser som ga grunnlag for reverseringen (IAS 2.36g). Dette kan eksempelvis være endringer i markedspriser, endring i valutaforhold eller nye/endrede markeder for selskapets produkter.

13.5.5 Sikkerhetsstillelse

Det skal opplyses om balanseført verdi på varelager som er stilt som sikkerhet for gjeld (IAS 2.36h).

Praksiseksempel 13.4 Pantsatte eiendeler

Utdrag fra Orklas note om pantsatte eiendeler:

Beløp i mill. NOK	2022	2021
Gjeld sikret med pant	227	62

Pantsatte eiendeler

Beløp i mill. NOK	2022	2021
Maskiner, transportmidler o.l.	60	1
Bygg og anlegg	407	196
Varelager	2	0
Kundefordringer	13	2
Øvrige eiendeler	26	0
Sum bokført verdi	**508**	**199**

Kilde: Orkla ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 35.

14. Driftsmidler

14.1 Innledning

Formålet med denne artikkelen er å redegjøre for regnskapsmessig behandling av driftsmidler etter IAS 16. I henhold til IAS 16 kan driftsmidler behandles etter to ulike modeller: kostmodellen eller verdireguleringsmodellen. I kostmodellen regnskapsføres driftsmidler til historisk kost redusert med akkumulerte av- og nedskrivninger. I verdireguleringsmodellen justeres balanseført verdi jevnlig til virkelig verdi. Kostmodellen er mest vanlig blant norske selskaper og vil bli viet mest plass i denne artikkelen – verdireguleringsmodellen omtales i ett kapittel (kapittel 14.7).

14.2 Virkeområde

IAS 16 har i den norske oversettelsen av standarden fått navnet *Eiendom, anlegg og utstyr*. I denne artikkelen brukes begrepet *driftsmidler* som en fellesbetegnelse på disse eiendelene. *Driftsmidler er definert som fysiske eiendeler som brukes i produksjon av varer eller tjenester, til utleie eller for administrative formål og som forventes å bli brukt i mer enn én regnskapsperiode (IAS 16.6)*. IAS 16 gjelder for alle driftsmidler med unntak av driftsmidler som er spesifikt unntatt eller som ifølge andre standarder kan eller skal følge andre regler. Eksempel på andre standarder som omhandler driftsmidler er IAS 40 (investeringseiendommer), IFRS 16 (leieavtaler), IAS 36 (nedskrivning) og IFRS 5 (anleggsmidler holdt for salg). I noen tilfeller må det utøves skjønn for å vurdere om en eiendel skal regnskapsføres etter IAS 16 eller andre standarder som for eksempel IAS 38 (immaterielle eiendeler).

Teorieksempel 14.1: IAS 16 eller IAS 38

Software er i utgangspunktet en immateriell eiendel og skal regnskapsføres etter IAS 38. Dersom softwaren er en integrert del av et driftsmiddel, for eksempel en maskinvare som ikke vil fungere uten den spesifikke softwaren, skal softwaren regnskapsføres etter IAS 16 (IAS 38.4).

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

14.3 Innregning

Driftsmidler skal innregnes i balansen dersom det er sannsynlig at fremtidige økonomiske fordeler knyttet til driftsmidlet vil tilflyte selskapet og driftsmidlets anskaffelseskost kan måles på en pålitelig måte (IAS 16.7).

14.3.1 Driftsmiddel eller varelager

Hvorvidt reservedeler, rekvisita, verktøy, stand-by-utstyr og lignende er driftsmidler, må vurderes opp mot definisjonen av driftsmidler (IAS 16.8). Dersom eiendelene ikke oppfyller definisjonen av driftsmidler, skal de behandles som varelager. I utgangspunktet vil ofte vesentlige reservedeler kvalifisere som driftsmidler, mens mindre deler inngår som en del av selskapets varelager. Når beholdninger av rekvisita og lignende består av mange små og beløpsmessig uvesentlige enheter, kan det være upraktisk å registrere og følge opp hver enhet; det er ikke uvanlig i praksis å kostnadsføre slike anskaffelser ut fra en vesentlighetsbetraktning.

Praksiseksempel 14.1 Prinsipp for regnskapsføring av reservedeler

PGS omtalte sitt prinsipp for regnskapsføring av reservedeler på følgende måte:

Significant spare parts are capitalized along With the assets to which they relate. Other spare parts, consumables and bunl<er inventory are classified as other current assets and stated at cost, less any obsolescence.

Kilde: PGS ASA, 2022, Annual report, Utdrag fra note 2.

Et driftsmiddel kan være avhengig av en del av varelageret for å fungere som forutsatt eller for at selskapet skal kunne dra nytte av driftsmidlet. Når denne delen av varelageret blir benyttet i flere produksjonssykluser og ikke forbrukt i produksjonsprosessen eller solgt, må det vurderes om den skal regnskapsføres som et driftsmiddel. Dette gjelder også i de tilfellene hvor den delen av varelager som regnskapsføres som driftsmiddel, ikke kan fysisk skilles fra resten av varelageret. De fleste varesalgsbedrifter har dog alltid et visst omfang av varer i sin virksomhet, uten at det dermed skal regnskapsføres som driftsmiddel. Når grensedragningen mellom varelager og driftsmiddel er basert på skjønn, må selskapet redegjøre for skjønnet i note.

Teorieksempel 14.2: Driftsmiddel eller varelager

Et gasselskap oppbevarer gass i et underjordisk kammer. Kammeret krever en viss mengde av gass for å oppnå tilstrekkelig trykk til å få gass ut av kammeret. I dette tilfellet må selskapet skille det totale gassvolumet i 1) gass holdt for salg og 2) gass brukt til å opprettholde trykket

i kammeret. Førstnevnte del regnskapsføres som varelager i samsvar med IAS 2. Sistnevnte del regnskapsføres som driftsmiddel i samsvar med IAS 16, og avskrives over perioden en forventer å bruke kammeret. Den gassen som gasselskapet til enhver tid har i sitt distribusjonsnett, skal derimot ikke skilles på tilsvarende måte. Denne gassen er ikke nødvendig for å drifte distribusjonsnettet og skal betraktes som varelager.

14.3.2 Vedlikehold og påkostning

Vedlikeholds- og påkostningsutgifter skal balanseføres dersom det er sannsynlig at utgiftene vil generere fremtidige økonomiske fordeler for selskapet og at utgiften kan måles pålitelig. Løpende vedlikehold, inkludert utskiftning av smådeler, kostnadsføres løpende (IAS 16.12). Større utskiftninger og periodisk vedlikehold skal balanseføres og avskrives over perioden frem til neste vedlikehold. Når vedlikehold eller påkostning balanseføres, fraregnes balanseført verdi av den komponenten som eventuelt skiftes ut (IAS 16.13). Dette gjelder uavhengig av om den utskiftede komponenten var dekomponert for avskrivningsformål (se nedenfor) eller ikke. Dersom komponenten ikke var dekomponert, må man beregne den balanseførte verdien som skal fraregnes.

Teorieksempel 14.3: Fraregning ved vedlikehold

Selskap A kjøper en maskin med forventet utnyttbar levetid på 10 år for MNOK 10. Maskinen inneholder to identiske pumper som har samme forventede utnyttbare levetid som resten av maskinen. Etter syv år blir den ene pumpen ødelagt og må erstattes med en ny som har anskaffelseskost NOK 200 000. Selskapet hadde ikke skilt ut pumpene som egne komponenter i sin regnskapsføring og vet ikke opprinnelig anskaffelseskost for pumpene. Med utgangspunkt i gjenanskaffelseskosten på NOK 200 000 og med hjelp fra leverandøren, estimerer selskapet at opprinnelig kostpris var NOK 170 000 og at balanseført verdi etter syv års avskrivning ville vært NOK 51 000. Selskapet fraregner derfor NOK 51 000 for den ødelagte pumpen, og balansefører NOK 200 000 som anskaffelseskost på den nye pumpen.

Det er ikke anledning å periodisere utgifter ved periodisk vedlikehold eller lignende gjennom å bygge opp en avsetning i periodene før vedlikeholdet. Begrunnelsen er at avsetningen ikke vil være en forpliktelse etter IAS 37.

Teorieksempel 14.4: Periodisk vedlikehold

Et selskap kjøper en maskin som det forventer å bruke i 20 år. Bruk av maskinen medfører stor slitasje på motoren og denne forventes å måtte skiftes ut hvert femte år. Kostpris på maskinen er MNOK 10, hvorav MNOK 5 kan henføres til motoren. Selskapet forventer at kostpris ved utskiftningene også vil være MNOK 5. Figur 14.1 viser avskrivning av maskinen og motoren (inklusiv utskiftningene av motoren).

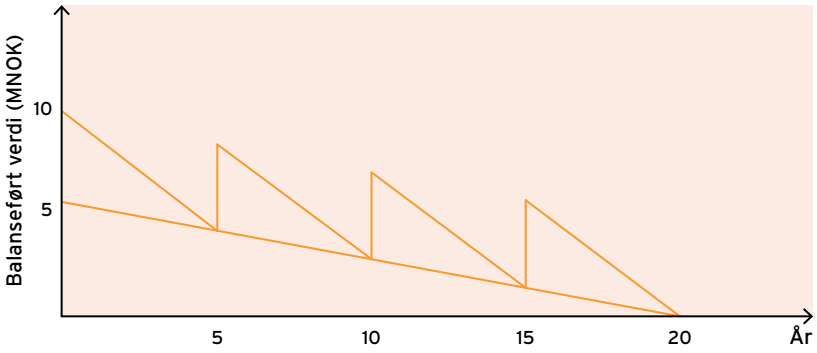

Figur 14.1 Illustrasjon av avskrivning av maskinen med utskifting av motor hvert femte år. Nederste linje viser lineær avskrivning over 20 år for maskinen (uten motor) og øverste linje viser avskrivning av motor over 5 år hvor utskiftninger hvert femte år balanseføres og avskrives over 5 år.

14.3.3 Miljø- og sikkerhetsinvesteringer

Investeringer i driftsmidler som ikke genererer økonomiske fordeler for selskapet, skal i utgangspunktet kostnadsføres. Miljø- og sikkerhetsinvesteringer kan være av en karakter hvor man ikke kan påvise at investeringen i seg selv øker selskapets inntekter, reduserer kostnader eller bidrar med andre direkte økonomiske fordeler for selskapet. Slike investeringer som selskaper er pålagt å gjennomføre, kan likevel balanseføres, da de er med på å sikre de økonomiske fordelene fra virksomheten for øvrig, eller sikrer fordeler som ville falt bort eller blitt redusert dersom investeringen ikke hadde blitt gjennomført (IAS 16.11). Dette innebærer på den annen side at frivillige miljø- og sikkerhetsinvesteringer i mange tilfeller må kostnadsføres.

Dersom investeringen ikke følger av et formelt pålegg, men det i bransjen foreligger en selvpålagt forpliktelse som innebærer en berettiget forventning blant ansatte, miljøorganisasjoner og andre, kan det tale for balanseføring. En forutsetning er at denne forventningen kan dokumenteres, og at utgiftene ikke er relatert til vedlikehold, men kan henføres direkte til forbedring av driftsmidlets miljø- og sikkerhetsstandard.

14.4 Måling ved innregning

Anskaffelseskost for driftsmidler kan deles i tre: (1) kjøpsprisen, (2) direkte henførbare utgifter som bringer driftsmidlet til det sted og til den tilstand som er nødvendig for at det skal fungere som tiltenkt av ledelsen og (3) estimat for eventuelle fremtidige fjernings- eller rehabiliteringsforpliktelser (IAS 16.16). Den tredje gruppen er nærmere omtalt i kapittel 14.4.6 nedenfor. Tabell 14.1 gir eksempler på utgifter i de to første gruppene. Disse eksemplene må vurderes med hensyn

til om de bringer driftsmidlet til det sted og til den tilstand som er nødvendig for at det skal fungere som tiltenkt av ledelsen. Noen av disse grensedragningene er kommentert i punktene angitt i tabellens referansekolonne.

Når driftsmidlet er klart til bruk, kan selskapet ikke balanseføre ytterligere utgifter som del av driftsmidlets anskaffelseskost (IAS 16.20). *Klart til bruk* betyr at driftsmidlet har fått den plassering og tilstand som er nødvendig for at driftsmidlet skal fungere som planlagt. Selv om driftsmidlet ikke er tatt i bruk, kan utgifter som påløper etter at driftsmidlet er klart til bruk, ikke balanseføres som del av anskaffelseskost. Tabell 14.1 viser også eksempler på slike utgifter som ikke kan balanseføres som del av anskaffelseskost.

Tabell 14.1 Eksempler på utgifter, prisavslag og salgsvederlag som normalt inngår/ikke inngår i anskaffelseskost. +/– viser om anskaffelseskost øker (+) eller reduseres (–). *Ref.* viser til ytterligere omtale i egne punkter nedenfor. Listen er ikke uttømmende.

+/–	**Utgifter/prisavslag/salgsvederlag som normalt inngår i anskaffelseskost**	**Ref.**
+	Kjøpspris	
+	Ikke refunderbare avgifter (f.eks. toll og ikke-fradragsberettiget mva.)	
–	Rabatter	
–	Renteeffekt av lang kredittid	
+	Personalutgifter til anskaffelse og tilvirkning av driftsmiddel	14.4.1
+	Tilretteleggingsutgifter	14.4.2
+	Transportutgifter	
+	Ekspedisjonsgebyr og andre håndteringsutgifter	
+	Installerings- og monteringsutgifter	
+	Testutgifter (f.eks. prøveproduksjon for å teste om maskinen fungerer)	14.4.4
–	Dagmulkt	14.4.3
+	Ekstrabetaling for tidlig levering	
+	Låneutgifter	14.4.5
+/–	**Utgifter og salgsvederlag som normalt *ikke* inngår i anskaffelseskost**	**Ref.**
	Åpningsutgifter	
	Markedsføringsutgifter	
	Opplæringsutgifter (f.eks. opplæring av brukere av driftsmidlet)	
	Generelle administrasjonsutgifter	
	Driftstap i oppstartsperiode	
	Flytte- og omorganiseringsutgifter	
	Unormalt høy ressursbruk ved tilvirkning (for eksempel svinn)	
	Salgsvederlag før driftsmidlet er klar for tiltenkt bruk	14.4.4

14.4.1 Personalutgifter

Personalutgifter som er direkte henførbare til kjøp eller tilvirkning av et driftsmiddel, skal inngå i anskaffelseskost (IAS 16.17). Disse personalutgiftene kan være en del av andre utgifter som er listet i tabell 14.1 (som for eksempel monteringsutgifter), men det er også en rekke andre personalutgifter som kan inngå. Ved bruk av eget personell til tilvirkning av driftsmidler, kan for eksempel utgifter til egne arkitekter og egne bygningsarbeidere være en del av anskaffelseskost. Personalutgiftene som inngår i anskaffelseskost beregnes normalt som antall timer multiplisert med en timesats. Timesatsen vil inneholde elementer som lønn, pensjon, feriepenger, arbeidsgiveravgift etc., men timesatsen kan ikke inneholde påslag for fortjeneste eller påslag for generelle administrasjonskostnader.

14.4.2 Rivingsutgifter

Dersom man skal rive et bygg for å bygge et nytt, må det tas stilling til om utgifter knyttet til riving og fjerning av gammelt bygg skal kostnadsføres sammen med fraregningen av balanseført verdi av gammelt bygg, eller om det skal anses som tilrettelegging av tomten for det nye bygget og følgelig balanseføres. Hvis man anskaffer en tomt med et bygg som er ubrukelig eller som enhver kjøper ville revet, vil det kunne være aktuelt å tilordne kost for bygget til tomten. I praksis er dette sjelden en vesentlig problemstilling siden et slikt bygg typisk ikke har særlig verdi. Riving og fjerning av gammelt bygg vil da være en del av tomtens anskaffelseskost.

Dersom man beslutter å rive et bygg selskapet har hatt i sitt eie for å oppføre et nytt bygg, må avskrivningsplanen på bygget justeres for å reflektere kortere levetid, og man må vurdere nedskrivning. Balanseført verdi på bygget kan ikke videreføres som del av balanseført verdi på tomten eller det nye bygget.

14.4.3 Dagmulkt

Ved anskaffelser med lang tilvirkningstid, for eksempel et bygg, er det ikke uvanlig at kontrakten inneholder en klausul om at leverandøren må betale dagmulkt til kjøper ved forsinket levering. Normalt vil mottatt dagmulkt redusere anskaffelseskost. Motsatt vil ekstrabetaling fra kjøper til leverandør for tidlig levering øke anskaffelseskost.

14.4.4 Salgsvederlag i forbindelse med tilvirkning

I forbindelse med tilvirkning av et driftsmiddel kan selskapet motta vederlag fra salg av produkter. Vederlag for salg av produkter fra driftsmidler før driftsmidlet er klart for tiltenkt bruk skal inntektsføres (IAS 16.20A). Det er ikke adgang

til å regnskapsføre disse vederlagene som redusert anskaffelseskost. Kostnaden på enhetene som selges skal måles i henhold til IAS 2. Utgifter for testing skal legges til anskaffelseskost, og standarden klargjør videre at utgifter til vurdering om eiendelens tekniske og fysiske ytelse er slik at den kan brukes til produksjon eller levering av varer eller tjenester, til utleie eller til administrative formål skal inngå i anskaffelseskost (IAS 16.17 e)).

Teorieksempel 14.5: Salgsvederlag

Salgsvederlag fra salg av prøveprodukter som blir produsert i forbindelse med nødvendig testing av driftsmidlet skal redusere anskaffelseskost, mens salgsvederlag fra salg av prøveprodukter som blir produsert i forbindelse med opplæring av brukere av driftsmidlet, skal inntektsføres. Andre eksempler på salgsvederlag som skal inntektsføres, er gevinst ved salg av utskiftede driftsmidler og parkeringsinntekter fra tomt frem til byggefasen starter.

14.4.5 Låneutgifter

Byggelånsrenter og andre direkte henførbare låneutgifter ved tilvirkning av driftsmidler skal balanseføres i samsvar med IAS 23 (IAS 16.22). Det er de låneutgiftene som er en konsekvens av tilvirkningen som skal balanseføres. Den renten som skal balanseføres vil i enkelte tilfeller være enkel å finne, for eksempel når man tar opp eget byggelån som kun brukes til tilvirkning av driftsmidlet (IAS 23.10). Eventuelle renteinntekter på midlertidig plassering av byggelånsmidler skal trekkes fra låneutgiften som balanseføres. I andre tilfeller kan finansieringen av driftsmidlet være en del av selskapets generelle finansiering, og man må beregne en kalkulatorisk rente. Renteinntekter på plassering av midler fra generell finansiering skal ikke inngå i den kalkulatoriske renten og skal heller ikke trekkes fra låneutgiften som balanseføres. Balanseførte låneutgifter kan ikke være høyere enn faktiske låneutgifter i samme periode.

Balanseføring av låneutgifter skal starte når låneutgifter og utgifter til driftsmidlet faktisk påløper og man utfører aktiviteter som er nødvendige for å kjøpe eller tilvirke driftsmidlet (IAS 23.17). Det siste kravet innebærer også at man ikke skal balanseføre låneutgifter i eventuelle perioder uten slike nødvendige aktiviteter, for eksempel at man har anskaffet et landområde for utbygging, men det tar tid før man kommer i gang med utviklingsarbeidet. Balanseføring av låneutgifter er imidlertid ikke begrenset til perioden med fysisk tilvirkning. Låneutgifter til forarbeid balanseføres dersom kravene til balanseføring av driftsmidlet er oppfylt.

Man avslutter balanseføring av låneutgifter når man har utført tilnærmet alle de aktivitetene som er nødvendige for å bringe driftsmidlet til planlagt tilstand for bruk (IAS 23.22). Balanseføring av låneutgifter avsluttes selv om man ikke tar driftsmidlet i bruk, og normalt også om mindre arbeid som for eksempel utsmykning av et bygg gjenstår.

Teorieksempel 14.6: Låneutgifter

Et selskap har besluttet å gjennomføre en påkostning på et av sine bygg. Påkostningen skal utføres av et eksternt byggefirma og er estimert til å koste totalt MNOK 6. Byggeperioden vil strekke seg over flere år. Byggearbeidet startet i år 1, og selskapet hatt følgende utbetalinger i forbindelse med byggingen i oppstartsåret:

Dato	1. april år 1	1. juli pr 1	1. oktober år 1
Utbetaling (NOK)	600 000	400 000	200 000

Situasjon 1:

Selskapet finansierer påkostningen gjennom byggelån som trekkes opp ved hver utbetaling. Rente på byggelånet er 6 % og utgjør følgende i år 1: (600 000 x 6 % x 9/12) + (400 000 x 6 % x 6/12) + (200 000 x 6 % x 3/12) = NOK 42 000. Byggelånet er fullt ut knyttet til påkostningsprosjektet, og per 31. desember år 1 balanseføres NOK 42 000 som del av påkostningens anskaffelseskost

Situasjon 2:

Samme som situasjon 1 med opptrekk av lån ved de tre utbetalingene, men opptrekk av lån skjer ikke i form av et spesifikt byggelån men som ledd i selskapets generelle finansiering. Selskapet har i tillegg MNOK 3,5 i lån som har hatt uendret saldo gjennom år 1 og NOK 207 500 i renteutgift. Kalkulatorisk rente for balanseføring beregnes da som følger:

Total renteutgift i år I: 207 500 + 42 000 =	249 500
Årets gjennomsnittlige lånesaldo (vektet): 3 500 000 + (600 000 x 9/12) + (400 000 x 6/12) + (200 000 x 3/12) =	4 200 000
Rentesats til bruk ved beregning av renteutgifter for balanseføring: 249 500/4 200 000	5,94 %
Rente for balanseføring: (600 000 x 5,94 0/0 x 9/12) + (400 000 x 5,94 0/0 x 6/12) + (200 000 x 5,94 % x 3/12) =	41 580

Situasjon 3:

I stedet for å trekke opp lån ved hver utbetaling, tar selskapet opp et lån på MNOK 6 den 31. mars år 1. Lånet er spesifikt tatt opp for å finansiere påkostningsprosjektet. Det betales ikke avdrag i år 1 og rentesatsen er 6 %. I år 1 betaler selskapet rente på 6 mill x 6 % x 9/12 = NOK 270 000. Mottatt lånebeløp er satt inn på bankkonto som gir 3 % i renteinntekt. Utgifter til påkostningen skal betales fra denne bankkontoen. I år 1 mottar selskapet renteinntekt på (MNOK 5,4 x 3 % x 3/12) + (MNOK 5 x 3 % x 3/12) + (MNOK 4,8 x 3 % x 3/12) = NOK 114 000. I denne situasjonen balanseføres NOK 270 000 – NOK 114 000 = NOK 156 000.

Situasjon 4:

Selskapet har ingen lån, men oppsparte midler på bankkonto som gir 3 % rente. Utbetalinger til påkostningsprosjektet belastes bankkontoen. Utbetalingene reduserer selskapets renteinntekt, men selskapet har ingen renteutgifter. I dette tilfellet kan selskapet ikke balanseføre renteutgifter.

14.4.6 Fjernings- og rehabiliteringsforpliktelser

Ved anskaffelse av et driftsmiddel kan selskapet påta seg en fjernings- eller rehabiliteringsforpliktelse som følge av anskaffelsen eller senere bruk. Et estimat på fjernings- og/eller rehabiliteringsutgifter innregnes som del av anskaffelseskost for driftsmidlet (IAS 16.16), med en tilsvarende avsetning på gjeldssiden. Eksempler kan være fjerning av oljeinstallasjoner i Nordsjøen og tilbakeføring av tomt til opprinnelig stand. Miljøskader og andre fjernings- eller rehabiliteringsforpliktelser som skyldes løpende produksjon av varer, skal imidlertid behandles i samsvar med IAS 2.

Måling av estimatet for fjernings- eller rehabiliteringsforpliktelse følger av reglene i IAS 37 og innebærer en nåverdiberegning av de utgiftene som forventes å påløpe på det fremtidige tidspunktet (IAS 37.45). Den årlige rentekostnaden som følger av at forpliktelsen er ett år nærmere oppgjør, skal kostnadsføres. Estimatet som ble balanseført som forpliktelse og del av anskaffelseskost for driftsmidlet, kan senere bli endret som følge av endring i estimat for utgiftens størrelse, endring i forventet tidsplan og/eller endring i diskonteringsrente. IFRIC 1 angir hvordan slike endringer skal regnskapsføres. Ved bruk av verdireguleringsmodellen skal endringene regnskapsføres i samsvar med egne bestemmelser (IFRIC 1.6). Ved bruk av kostmodellen skal endringene regnskapsføres som en økning eller reduksjon av balanseført verdi på driftsmidlet. Dersom en eventuell reduksjon er større enn balanseført verdi av driftsmidlet, skal det overskytende resultatføres. Hvis balanseført verdi økes, må selskapet vurdere om dette er en nedskrivningsindikator og eventuelt teste eiendelen for nedskrivning i samsvar med IAS 36 (IFRIC 1.5).

14.4.7 Bytte av eiendeler

Et selskap kan anskaffe et driftsmiddel gjennom å bytte eiendel med en annen part. Ved bytte av eiendeler skal transaksjonen måles til virkelig verdi (IAS 16.24). Dersom virkelig verdi ikke kan måles pålitelig, hverken for den avhendede eller den mottatte eiendelen, videreføres balanseført verdi på den fraregnede eiendelen som balanseført verdi på den nye eiendelen. Det samme gjelder når transaksjonen mangler forretningsmessig innhold. Når den nye eiendelen måles til virkelig verdi og denne er høyere enn balanseført verdi på avhendet eiendel, skal gevinsten resultatføres. Testen om forretningsmessig innhold ble innført for å unngå inntektsføring av gevinst på transaksjoner som ikke hadde en merkbar effekt på selskapets økonomi. Det er ikke krav om at eiendelene må være ulike, men kravet om forretningsmessig innhold innebærer at transaksjonen forventes å endre virksomhetens kontantstrøm vesentlig (IAS 16.25). Forretningsmessig innhold kan for eksempel

være vanskelig å demonstrere dersom et selskap bytter en eiendel med en lik eiendel på en annen, lignende lokasjon. I mange tilfeller vil ikke risiko, tidsplan og beløp av kontantstrømmer for like eiendeler på like lokasjoner være vesentlig forskjellige, noe som kan tale for at transaksjonen mangler forretningsmessig innhold.

Teorieksempel 14.7: Forretningsmessig innhold
Et selskap bytter en interesse i en investeringseiendom mot en interesse i en eiendom selskapet kan bruke for eget formål. Selskapet har da byttet ut en inntektsstrøm for utleie med en eiendel som bidrar til kontantstrømmer til den kontantgenererende enheten selskapet selv er en del av. Det er dermed sannsynlig at risiko, tidsplan og beløp av kontantrømmene til eiendelen mottatt vil være forskjellig fra konfigurasjonen av kontantstrømmene til eiendelen som er overført i byttet.

14.5 Etterfølgende måling – generelt

For etterfølgende måling tillater IAS 16 bruk av enten kostmodellen og verdireguleringsmodellen (IAS 16.29). Den valgte modellen må brukes for alle driftsmidler i samme klasse (prinsippvalg), også for leide driftsmidler som er balanseført i den aktuelle klassen, men det er tillatt å velge forskjellig modell for de ulike klassene av driftsmidler. For eksempel kan man velge å måle maskiner etter kostmodellen og bygninger etter verdireguleringsmodellen. I de to neste kapitlene redegjøres det for de to modellene.

14.6 Kostmodell

Driftsmidler skal avskrives over utnyttbar levetid (IAS 16.50). Grunnlaget for avskrivning etter kostmodellen er anskaffelseskost redusert med estimert restverdi.

14.6.1 Avskrivningsmetode

Avskrivningsmetoden skal gjenspeile forventet forbruk av driftsmidlets fremtidige økonomiske fordeler (IAS 16.60). I mange tilfeller vil dette forbruket fordele seg jevnt over den utnyttbare levetiden, og det kan da være naturlig å anvende lineære avskrivninger. Når forbruket av de økonomiske fordelene ikke fordeler seg lineært, må man vurdere om andre metoder passer bedre.

To andre metoder er degressive avskrivningsmetoder og produksjonsenhetsmetoden. Ved de *degressive metodene* avskriver man mest første året og så blir avskrivningskostnad mindre og mindre for hvert år. Én slik metode er saldometoden hvor periodens avskrivning beregnes som en prosentsats av driftsmidlets balanseført verdi ved inngangen til perioden. Ved *produksjonsenhetsmetoden*

beregnes årets avskrivningskostnad ut fra årets produksjon i forhold til forventet totalproduksjon. Det kan være relevant å vurdere produksjon både med hensyn til bruk (for eksempel maskintimer) og med hensyn til produserte enheter (for eksempel mengde olje ved oljeutvinning). Det er en forutsetning at man i så fall har gode estimater på total produksjon (for eksempel total maskinkapasitet eller total oljemengde som kan utvinnes).

Det er ikke anledning å avskrive et driftsmiddel basert på forventet inntekt (IAS 16.62A).

Teorieksempel 14.8: Avskrivningsmetoder

Selskapet anskaffer et driftsmiddel for 6 000. Utnyttbar levetid er 4 år og estimert restverdi er 1 500. Tabellen nedenfor viser årlig avskrivning og balanseført verdi etter de tre avskrivningsmetodene som er nevnt i teksten ovenfor og figur 14.2 illustrerer utviklingen i balanseført verdi ved de tre metodene. For produksjonsenhetsmetoden forutsettes det at forventet totalproduksjon fordeler seg med 15 %, 40 %, 30 % og 15 % på henholdsvis år 1, år 2, år 3 og år 4.

	År 1	År 2	År 3	År 4
Lineær				
IB	6 000	4 875	3 750	2 625
Avskrivning	4 500 / 4 = 1 125	4 500 / 4 = 1 125	4 500 / 4 = 1 125	4 500 / 4 = 1 125
UB	4 875	3 750	2 625	1 500
Saldometode				
IB	6 000	4 243	3 000	2 121
Avskrivning	6 000 x 29 % = 1 757	4 243 x 29 % = 1 243	3 000 x 29 % = 879	2 121 x 29 % = 621
UB	4 243	3 000	2 121	1 500
Produksjonsmetode				
IB	6 000	5 325	3 525	2 175
Avskrivning	4 500 x 15 % = 675	4 500 x 40 % = 1 800	4 500 x 30 % = 1 350	4 500 x 15 % = 675
UB	5 325	3 525	2 175	1 500

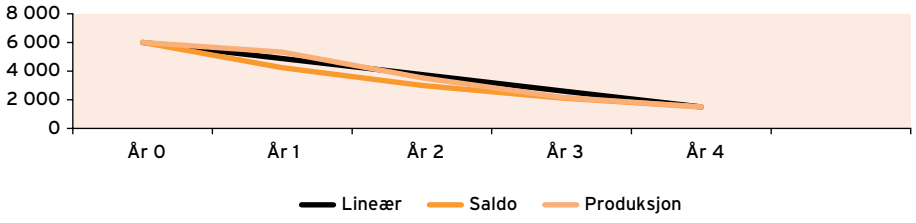

Figur 14.2 Illustrasjon av utviklingen i balanseført verdi i løpet av utnyttbar levetid ved bruk av de tre avskrivningsmetodene lineær avskrivning, saldometoden og produksjonsenhetsmetoden.

Praksiseksempel 14.2 Produksjonsenhetsmetoden

I et brev fra Finanstilsynet i 2016 ga det eksempler på situasjoner hvor de mener produksjonsenhetsmetoden er egnet:

An example often used in accounting literature of an asset that is frequently depreciated using the usage method Of depreciation With time as a measure for useful life is the airline engine. These assets are depreciated based on hours and cycle times used relative to a total estimated hours and cycle times. For airline engines, the number of cycle times and hours used between each overhaul is strictly regulated, and different parts of the engine often have a pre-determined lifetime. An airline engine is a standardized asset with an extensive and well documented maintenance schedule. Information is systematically gathered from users of the engine by the manufacturers to ensure safety and to optimize the operation of the engine and the maintenance schedule. The total engine capacity does not change significantly over time, and so the expected benefit of one engine hour is constant throughout the useful life, indicating a strong relationship between use and consumption of economic benefit, hence making the method appropriate to use.

Kilde: Finanstilsynets brev 5. februar 2016 til BW Offshore.

Norwegian ASA opplyste i sitt regnskap for 2022 at de brukte produksjonsenhetsmetoden for avskrivning av fly.

An aircraft is recognized as one or more components for depreciation purposes in order to consider different useful lives of the aircraft components. Depreciable components are defined as maintenance components. In accordance With official requirements, the aircraft must be maintained which means significant components must be changed after a specific number of flights or airborne hours. These components are identified as two heavy maintenance checks of the aircraft body, power restoration and life limited parts for the two engines on each aircraft, as well as maintenance on landing gears and APU. The maintenance and overhauls of these components occur on a defined interval, and the value is depreciated based on the number of take-offs or airborne hours until the next maintenance is conducted. Completed maintenance and overhaul are capitalized and depreciated until the next relevant maintenance and overhauls. The second aircraft component is defined as the remainder of the aircraft and depreciated over the estimated useful life, considered to be 25 years for the fleet in Norwegian. When estimating the future residual values at the end of the 25-year period, Norwegian reviews reports from two separate independent aircraft appraisers for each applicable aircraft type and year of build and sets the residual value to an average value of the two appraiser's reports. In cases where the Company has contracts to cover all significant maintenance of the aircraft, the aircraft may be depreciated as one single component.

Kilde: Annual Report 2022, Utdrag fra note 1, Norwegian ASA.

Avskrivninger påbegynnes på det tidspunktet eiendelen er tilgjengelig for bruk for selskapet, det vil si når eiendelen er ferdig montert og testet for bruk på det stedet den skal brukes (IAS 16.55). Dette tidspunktet er sammenfallende med

tidspunktet for opphør av balanseføring som omtalt innledningsvis i kapittel 14.4. Avskrivninger skal opphøre når eiendelen enten klassifiseres som holdt for salg etter IFRS 5, eller når eiendelen fraregnes. Dette innebærer at avskrivninger ikke skal stoppes selv om eiendelen midlertidig er ute av bruk, eller den tas ut av aktivt bruk. Dette gjelder imidlertid ikke dersom avskrivninger gjennomføres i henhold til produksjonsenhetsmetoden. Etter denne metoden følger det naturlig at det ikke avskrives noe når eiendelen ikke brukes.

Avskrivning skal ikke opphøre selv om virkelig verdi av driftsmidlet overstiger balanseført verdi, men skal stoppes dersom estimatet på restverdi overstiger dagens balanseførte verdi (IAS 16.52). Når estimatet på restverdi igjen er lavere enn balanseført verdi, fortsetter man avskrivningene.

Selskaper kan ha mange mindre driftsmidler som for eksempel reservedeler. Det kan i praksis i mange tilfeller være hensiktsmessig at slike driftsmidler håndteres som én gruppe som avskrives samlet som ett driftsmiddel.

14.6.2 Utnyttbar levetid

Utnyttbar levetid er den tiden et driftsmiddel er forventet å være tilgjengelig for bruk (IAS 16.6) og estimeres ved å se på forventninger til bruk av eiendelen, teknisk slitasje, vedlikehold og teknisk og juridisk utvikling på det aktuelle området. Dersom eiendelen er underlagt begrensninger, for eksempel ved at selskapet har en tidsbegrenset lisens på bruken av den, eller eiendelen eies gjennom en leasingavtale, må dette tas i betraktning. Utnyttbar levetid kan være forskjellig fra teknisk eller økonomisk levetid.

Vesentlige komponenter av et driftsmiddel skal vurderes hver for seg for avskrivningsformål (IAS 16.43). Vesentligheten vurderes ut fra komponentenes kostpris i forhold til hele driftsmidlets kostpris. Dersom komponentene har samme utnyttbar levetid og avskrives etter samme avskrivningsmetode, kan vesentlige komponenter grupperes og avskrives samlet (IAS 16.45).

Dekomponering gjøres for avskrivningsformål, men driftsmidlet presenteres samlet i balansen og notene, med unntak av at det må gis informasjon om avskrivninger på komponentnivå. Av praktiske hensyn kan det være fornuftig å gjennomføre dekomponeringen i anleggsregisteret.

14.6.3 Restverdi

Restverdien fastsettes ved å se på hva et tilsvarende brukt driftsmiddel ville blitt solgt for i dag, tatt i betraktning den tekniske tilstanden eiendelen vil ha ved slutten av sin utbyttbare levetid (IAS 16.6). Forventede salgskostnader reduserer restverdien. At restverdi skal vurderes ut fra dagens markedsverdier, innebærer at

dersom restverdien avhenger av priser som fluktuerer, vil også restverdien kunne variere fra periode til periode.

Teorieksempel 14.9: Restverdi skip

For skip hvor utnyttbar levetid er satt lik økonomisk levetid vil skipet skrapes ved slutten av utnyttbar levetid. Restverdien beregnes da til forventet skrappris, fratrukket kostnader ved å flytte skipet til skrapestedet. Dette medfører at dagens stålpris må legges til grunn og slik sett har det ingen betydning hva man forventer at stålprisen vil være på tidspunktet for skraping. Standarden krever at dette fastsettes basert på prisen i dag. I praksis medfører det at restverdi beregnes som antall lettvektstonn multiplisert med dagens stålpris. Deretter gjøres det et fratrekk for forventet kostnad ved å flytte skipet til skrapestedet. Av den grunn må det også gjøres en vurdering av hvor skipet skal skrapes. Historisk har stålprisen vært høyere i India, Pakistan og Bangladesh enn eksempelvis i Kina. Enkelte rederier og stadig flere har som strategi at skipene skal gjennom såkalt grønn skraping, og restverdiberegningen må i slik tilfeller også gjøres i lys av hvilken stålpris det er mulig å oppnå ved dette.

Når det ikke finnes markedsverdier som kan anvendes direkte for fastsetting av restverdi, for eksempel fordi driftsmidlet er nytt på markedet slik at det fortsatt ikke finnes brukte driftsmidler med den alder som driftsmidlet vil ha ved utløpet av utbyttbar levetid, må man estimere restverdi. Finanstilsynet[1] har i et slikt tilfelle uttalt at megleranslag kan være et godt utgangspunkt for å estimere restverdi. Finanstilsynet tok da til etterretning en metode hvor estimatet for restverdi ble basert på en prosentandel av megleranslag for nyere skip, og hvor prosentsatsen var avhengig av gjenværende utnyttbar levetid. Samtidig avviste de bruk av en metode som estimerte restverdi som en prosentandel av kostpris.

Enkelte eiendeler er ikke utsatt for verdifall selv om de er i bruk. Dette kan være tilfellet for tomter og boligeiendommer. Så lenge restverdien er høyere enn balanseført verdi, forutsatt normalt løpende vedlikehold, skal ikke eiendelen avskrives. Forventede fremtidige påkostninger skal ikke tas i betraktning ved estimering av restverdi. Vurdering av restverdi kan for eksempel baseres på takst. En takst på fast eiendom kan verdsette tomt og bygning sammen, men for regnskapsmessig formål må restverdien for tomten og bygget vurderes separat. Selv om samlet takstverdi for tomt og bygg overstiger deres samlede balanseført verdi, kan bygget være utsatt for slitasje eller lignende som innebærer at bygget må avskrives.

14.6.4 Årlig revurdering

Ved fastsetting av årlige avskrivninger skal selskapene hvert år revurdere avskrivningsmetode, restverdi og gjenværende utnyttbar levetid (IAS 16.51). Dersom revurderingen medfører endring i avskrivningsprofilen, skal endringen gjennom-

1 Finanstilsynets brev 1. mars 2012 til DOF.

føres bare med virkning for kommende perioder (knekkpunktløsning), dvs. tidligere års avskrivninger endres ikke. Ved endring i avskrivningsprofil som følge av fall i estimert restverdi vil en knekkpunktløsning kunne medføre at balanseført verdi overstiger det som ville vært balanseført, hvis det nye estimatet på restverdi hadde vært anvendt tidligere. Fall i restverdi innebærer likevel ingen automatisk nedskrivningsplikt, men er en indikasjon på at det kan foreligge et nedskrivningsbehov som må vurderes etter IAS 36.

14.7 Verdireguleringsmodellen

14.7.1 Måling

Under verdireguleringsmodellen måles driftsmidlene til virkelig verdi fratrukket akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger i perioden fra forrige måling til virkelig verdi (IAS 16.31). Virkelig verdi fastsettes i samsvar med IFRS 13. IFRS 13 er redegjort for i artikkelen om måling av virkelig verdi, og det gis derfor ikke noen nærmere omtale av verdsettelsesspørsmålet her. Det presiseres imidlertid at i mange tilfeller vil det være hensiktsmessig å bruke en eller flere uavhengige verdsettelseseksperter. Selskapet kan foreta verdsettelsen selv under forutsetning av at det besitter tilstrekkelig relevant kompetanse.

IAS 16 krever at driftsmidlene verdireguleres jevnlig og med en hyppighet som sikrer at balanseført verdi ikke avviker vesentlig fra virkelig verdi. Driftsmidler med hyppige og store verdiendringer må verdireguleres årlig (IAS 16.34). For driftsmidler som i liten grad er gjenstand for verdiendringer kan for eksempel hvert tredje eller femte år kunne være tilstrekkelig. Alle driftsmidler i samme klasse må verdireguleres samtidig.

14.7.2 Verdireguleringsfond

Under verdireguleringsmodellen er hovedregelen at verdiøkninger føres i OCI og henføres til verdireguleringsfond i egenkapitalen (IAS 16.39), mens verdireduksjoner føres som driftskostnad (IAS 16.40). Det er to unntak fra denne regelen: (1) Verdireduksjoner som er en reversering av tidligere verdiøkninger som er henført til verdireguleringsfondet, skal føres i OCI og (2) verdiøkninger som er en reversering av tidligere kostnadsførte verdireduksjoner, skal resultatføres. En rimelig forståelse er at dette siste unntaket for den delen av reverseringen som bringer balanseført verdi opp til det denne verdien ville vært uten verdireduksjonen (se figur 14.3). Avskrivninger på tidligere verdiøkninger skal imidlertid føres som driftskostnad.

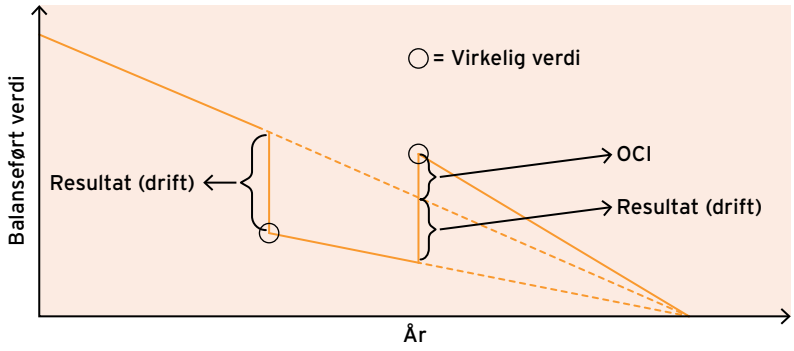

Figur 14.3 Illustrasjon av regnskapsføring av verdireduksjon og senere reversering av verdireduksjonen.

Verdireguleringsfondet kan ikke bli negativt. Når en eiendel fraregnes, kan den delen av fondet som stammer fra eiendelen, overføres direkte til annen egenkapital uten resultatføring (IAS 16.41). Alternativt kan overføring skje løpende med et beløp tilsvarende avskrivning på verdijustering (IAS 16.41) som vist i teorieksempel 14.10.

Teorieksempel 14.10: Avskrivning i verdireguleringsmodellen

1. januar år 1 kjøpes et driftsmiddel for 100. Driftsmidlet avskrives lineært over ti år til en restverdi på null, det vil si 10 per år. Etter fire år er balanseført verdi lik 60. I samsvar med verdireguleringsmodellen justerer selskapet opp balanseført verdi fra 60 til virkelig verdi på 90 i år 4. Forventningen om levetid og restverdi er uendret. Dette medfører følgende regnskapsmessige effekter ved utgangen av årene når selskapet velger løpende overføring fra verdireguleringsfondet:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Sum
Avskrivning	10	10	10	10	15	15	15	15	15	15	130
Driftsmiddel	90	80	70	90	75	60	45	30	15	0	
Verdireguleringsfond	0	0	0	30	25	20	15	10	5	0	
Annen egenkapital	-10	-20	-30	-40	-50	-60	-70	-80	-90	-100	

I år 4 regnskapsfører selskapet 10 i avskrivning som en driftskostnad, mens verdistigning på 30 regnskapsføres i OCI.

Verdiregulerte driftsmidler skal avskrives selv om virkelig verdi er høyere enn balanseført verdi, så lenge restverdien er lavere enn balanseført verdi.

14.8 Fraregning

Driftsmidler skal fraregnes fra og med det tidspunktet de avhendes eller når eiendelen ikke lenger forventes å generere fremtidige økonomiske fordeler for selskapet (IAS 16.67). Avhendelse kan skje på mange måter, for eksempel som salg eller gave. Driftsmidler anses avhendet når kontroll er overført til en ekstern part (IAS 16.69).

Når et driftsmiddels balanseførte verdi hovedsakelig vil bli gjenvunnet ved en salgstransaksjon heller enn ved fortsatt bruk, skal driftsmidlet klassifiseres som *holdt for salg* i samsvar med IFRS 5. Driftsmidlet må da faktisk være tilgjengelig for umiddelbart salg, og et fremtidig salg må være svært sannsynlig og forventes å skje innen ett år. Ved omklassifiseringen opphører avskrivningene selv om driftsmidlet fortsatt er i bruk, og driftsmidlet skal regnskapsføres til laveste av balanseført verdi og virkelig verdi fratrukket salgskostnader.

Selskaper som jevnlig selger en type driftsmidler som selskapet også har for utleie, skal regnskapsmessig overføre disse eiendelene fra driftsmidler til varelager når de ikke lenger leies ut, men holdes for salg (IAS 16.68A). IFRS 5 gjelder ikke i disse tilfellene. Overføringen til varelager skal skje til balanseført verdi. Når varen selges, skal salgsvederlaget regnskapsføres som driftsinntekt, dette i motsetning til salg av driftsmidler hvor kun gevinsten presenteres som inntekt, og denne inntekten (gevinsten) skal ikke klassifiseres som driftsinntekt men blant andre driftsinntekter.

14.8.1 Tapt eller skadet driftsmiddel

I forbindelse med tap av eller skade på driftsmidler vil det ofte være snakk om forsikringsoppgjør, eller annet kompensasjonsoppgjør, og reparasjon av skadet driftsmiddel eller nyanskaffelse. IAS 16 slår fast at dette er ulike hendelser som skal regnskapsføres separat (IAS 16.66):

- Balanseført verdi på driftsmidlet som er tapt eller skadet, må nedskrives i samsvar med IAS 36
- Driftsmidlet fraregnes etter reglene om fraregning i IAS 16
- Kompensasjon fra forsikringsselskap eller andre innregnes i resultatregnskapet når selskapet har krav på kompensasjonen
- Reparasjon eller nyanskaffelse innregnes som andre anskaffelser etter IAS 16

Tidspunktet for når en skal inntektsføre et forsikringsoppgjør eller kompensasjon fra tredjepart kan i enkelte tilfeller være vanskelig å avgjøre. IAS 16.65 tillater ikke inntektsføring av forsikringsoppgjør før selskapet har krav på kompensasjon fra forsikringsselskapet eller tredjepart. En forståelse av kravet kan være at kompen-

sasjonen må være så godt som sikker for å kunne inntektsføres, og at dette kan innebære at nedskrivning av tapt eller skadet driftsmiddel og inntektsføring av forsikringsoppgjør kan bli regnskapsført i ulike perioder.

Det er viktig å skille mellom eksistens- og måleusikkerhet. Kravet om tilnærmet sikkerhet gjelder eksistensen av kravet, ikke målingen (beløpet). Dersom kravet er tilnærmet sikkert, men beløpet er ukjent, skal beløpet fastsettes på grunnlag av beste estimat. Dersom det imidlertid knytter seg betydelig usikkerhet til beløpet og utfallsrommet er betydelig, vil en måtte vurdere om det faktisk fortsatt er eksistensusikkerhet. En praktisk tommelfingerregel er at jo større måleusikkerhet, desto større sannsynlighet for at kravet ikke er tilnærmet sikkert. Eksistensusikkerheten må naturligvis vurderes i hvert enkelt tilfelle. Som et generelt utgangspunkt bør en legge til grunn aktsomhet i slike spørsmål.

Teorieksempel 14.11: Skadeforsikring

En produksjonsmaskin med en balanseført verdi på MNOK 2 blir skadet og må vrakes. Kostnadene til selve vrakingen er uvesentlige. Maskinen er omfattet av selskapets skadeforsikring. I regnskapet må selskapet skrive maskinen ned med MNOK 2, til null. Hvorvidt man samtidig skal regnskapsføre et krav på forsikringsselskapet, vil avhenge av hvor sikkert dette kravet er. Dersom det er opplagt at selskapet vil få dekket skaden, for eksempel at forsikringspolisen er tydelig på at denne type skader omfattes av forsikringen eller at forsikringsselskapet har innrømmet ansvar, kan selskapet regnskapsføre kravet. Dersom det ikke er tilnærmet sikkert at skaden vil bli dekket av forsikringen, kan det ikke regnskapsføres noe krav. Hvis bare deler av forsikringsoppgjøret er usikkert, kan den sikre delen regnskapsføres. Om kravet er tilnærmet sikkert, men det er usikkerhet omkring størrelsen, må man utarbeide et estimat på endelig oppgjør. Stor usikkerhet om størrelsen kan dog indikere eksistensusikkerhet.

14.9 Noteopplysninger

Notekravene for driftsmidler følger av IAS 16.73–79. Dersom verdireguleringsmodellen er anvendt, følger en del ekstra notekrav av IFRS 13.

Kravene i disse paragrafene er forholdsvis detaljerte og gjentas ikke i denne artikkelen. Vi vil likevel minne om det generelle kravet til sammenligningstall i IAS 1. I praksis har dette medført at flere selskaper viser én anleggsnoteoppstilling for regnskapsåret og én for hvert av sammenligningsårene.

Praksiseksempel 14.3 Anleggsnote

I stedet for å lage separate tabeller for hvert år i anleggsnoten, kan årets og fjorårets tall kombineres i samme tabell slik som Hydro har gjort:

Beløp i millioner kroner	Bygninger og tomter	Maskiner og utstyr	Anlegg under oppføring	Sum
Anskaffelseskost				
31. desember 2020	34 961	100 064	4 402	139 427
Tilgang	221	4 099	3 458	7 778
Avgang	(425)	(2 469)	(5)	(2 900)
Salg av selskap	(54)	(233)	(1)	(288)
Overføringer	658	2 665	(3 323)	-
Eiendeler klassifisert som holdt for salg	(4 604)	(23 572)	(434)	(28 610)
Omregningsdifferanser	(749)	(2 230)	(123)	(3 102)
31. desember 2021	30 006	78 324	3 975	112 305
Tilgang	495	3 557	7 370	11 421
Avgang	(101)	(2 090)	(379)	(2 570)
Salg av selskap	(77)	(109)	(1)	(187)
Overføringer	742	2 449	(3 191)	-
Omregningsdifferanser	2 528	7 951	522	11 001
31. desember 2022	**33 598**	**90 082**	**8 296**	**131 976**
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger				
31. desember 2020	(15 011)	(59 949)	(222)	(75 182)
Avskrivninger	(1 362)	(6 221)	-	(7 583)
Nedskrivninger	(172)	(251)	(12)	(435)
Avgang	183	1 843	-	2 026
Salg av selskap	55	213	-	268
Eiendeler klassifisert som holdt for salg	2 224	19 545	-	21 769
Omregningsdifferanser	254	1 171	12	1 437
31. desember 2021	(13 830)	(43 649)	(222)	(57 701)
Avskrivninger	(1 402)	(6 762)	-	(8 163)
Nedskrivninger	(5)	(297)	(29)	(331)
Avgang	31	1 945	211	2 187
Salg av selskap	15	80	-	95
Overføringer	(129)	103	27	-
Omregningsdifferanser	(1 090)	(4 275)	(37)	(5 403)
31. desember 2022	**(16 415)**	**(52 854)**	**(51)**	**(69 319)**
Balanseført verdi				
31. desember 2021	16 176	34 676	3 753	54 605
31. desember 2022	**17 183**	**37 228**	**8 245**	**62 656**

Kilde: Hydro ASA, Årsregnskap 2022, utdrag fra note 2.1.

15. Immaterielle eiendeler

15.1 Innledning

Fremveksten av kunnskapssamfunnet i en verden hvor teknologi blir stadig viktigere, har flyttet fokus fra fysiske driftsmidler til immaterielle ressurser. Regnskapsreglene for den finansielle rapporteringen har bare i begrenset grad lykkes i å reflektere denne utviklingen. Dette henger mye sammen med at det er vanskeligere å identifisere og måle immaterielle ressurser enn fysiske driftsmidler.

IFRS er balanseorientert, men likevel er vesentlige verdier holdt utenfor balansen. For eksempel bidrar forbudet mot balanseføring av forskningsaktiviteter til at balansen ikke representerer et fullstendig bilde av den finansielle stillingen. Det samme gjelder forbudet mot balanseføring av en rekke andre inntektsgenererende aktiviteter som utvikling av humankapital.

Regnskapsføring av immaterielle eiendeler er regulert i IAS 38. Etter denne standarden skal immaterielle eiendeler regnskapsføres til anskaffelseskost ved førstegangsinnregning, og i etterfølgende perioder kan man velge mellom kostmodellen og verdireguleringsmodellen. Dette er samme utgangspunkt som for fysiske driftsmidler, men immaterielle eiendeler er i natur mindre håndgripelige og krever andre vurderinger enn fysiske driftsmidler. Eksempelvis kan det være vanskeligere å underbygge at en immateriell eiendel tilfredsstiller kriteriene for balanseføring, noe som kan påvirke både *om* utgifter kan balanseføres og *når* balanseføring kan starte. Det er også sjelden at kravene til bruk av verdireguleringsmodellen er oppfylt for immaterielle eiendeler, for eksempel kravet om et aktivt marked (IAS 38.75), og denne modellen omtales derfor ikke i særlig grad i denne artikkelen.

Tilfredsstiller en utgift kriteriene for balanseføring etter IAS 38, åpner ikke standarden for noe valgadgang, men krever at utgiftene *skal* balanseføres.

15.2 Virkeområde

IAS 38 omhandler både kjøpte og tilvirkede immaterielle eiendeler. Det er imidlertid en rekke immaterielle eiendeler som er omhandlet og skal følge krav i andre standarder, for eksempel immaterielle eiendeler som er en del av en virksomhets varekretsløp

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

(IAS 2), utsatt skattefordel (IAS 12), immaterielle eiendeler som inngår i leieforhold (IFRS 16), goodwill ved virksomhetskjøp (IFRS 3) og immaterielle eiendeler som er holdt for salg (IFRS 5). Noen av disse temaene, samt verdsettelse og nedskrivning av immaterielle eiendeler, er omhandlet i egne artikler og omtales følgelig ikke i denne artikkelen. Det samme gjelder immaterielle eiendeler som er anskaffet som del av en virksomhetssammenslutning som regnskapsføres etter IFRS 3.

I noen tilfeller må skjønn utøves for å vurdere om eiendeler skal regnskapsføres i samsvar med IAS 38 eller i samsvar med andre standarder som for eksempel IAS 16 eller IAS 2.

Teorieksempel 15.1: Programvare
Programvare er i utgangspunktet en immateriell eiendel og skal regnskapsføres etter IAS 38. Dersom programvaren er en integrert del av et driftsmiddel, for eksempel slik at maskinvaren ikke vil fungere uten den spesifikke programvaren, skal programvaren i mange tilfeller regnskapsføres etter IAS 16.

Teorieksempel 15.2: Filmrettigheter
Filmrettigheter er i utgangspunktet en immateriell eiendel (IAS 38.6). Dersom en rettighet holdes for salg til kunder, tilfredsstiller den også definisjonen av varelager i IAS 2.6. Men selv ved salgsformål kan man hevde at rettigheten ikke blir forbrukt og kan selges om igjen, og at den dermed bør klassifiseres som immateriell eiendel. I en del situasjoner kan derfor både IAS 2 eller IAS 38 være aktuelle, avhengig av de konkrete omstendighetene.

15.3 Definisjon av immaterielle eiendeler og kriterier for balanseføring

Selskaper kan bruke ressurser på anskaffelse, utvikling, vedlikehold og forbedringer av en rekke immaterielle ressurser. Dette kan være ansattes kompetanse, effektivisering av prosesser, varemerker, markedskunnskap, kundelister, kundelojalitet, lisenser, patenter, programvare med mer. Det er imidlertid ikke alle immaterielle ressurser som kan innregnes som immaterielle eiendeler i balansen. Immaterielle eiendeler er en undergruppe av immaterielle ressurser, og immaterielle eiendeler som skal innregnes i balansen, er en undergruppe av immaterielle eiendeler, se figur 15.1.

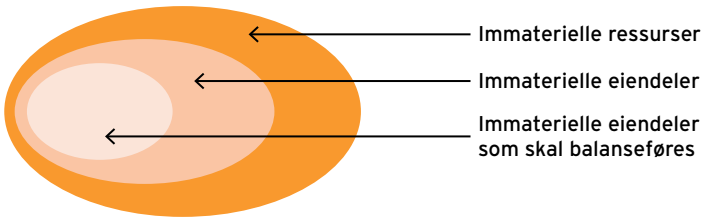

Figur 15.1 Immaterielle eiendeler som skal balanseføres er en undergruppe av immaterielle eiendeler som igjen er en undergruppe av immaterielle ressurser.

15.3.1 Immaterielle eiendeler

IAS 38.8 definerer en *eiendel* som en ressurs

- Som kontrolleres av et selskap som et resultat av tidligere hendelser, og
- Som fremtidige økonomiske fordeler forventes å tilflyte selskapet fra

En immateriell eiendel er videre definert som

> en identifiserbar, ikke-monetær eiendel uten fysisk substans.

For at en eiendel skal være en *immateriell eiendel*, krever definisjonen ovenfor altså at tre ytterligere kriterier er oppfylt, utover selve eiendelsdefinisjonen. For det første må eiendelen *være uten fysisk substans*. Dette kravet er i utgangspunktet selvforklarende, men i enkelte tilfeller kan den immaterielle eiendelen være en del av, eller resultere i, en materiell eiendel, og skjønn må utøves for å vurdere om eiendelen skal behandles som en immateriell eiendel.

Teorieksempel 15.3: Forskning og utvikling

Forsknings- og utviklingsutgifter pådras for å opparbeide kunnskap, og denne kunnskapen kan resultere i en materiell eiendel som for eksempel en prototype. Normalt vil den materielle komponenten i slike utviklingsprosjekter være underordnet den immaterielle komponenten.

For det andre må eiendelen være *ikke-monetær*. Dette innebærer at ressursen ikke må bestå av penger eller eiendeler som vil bli mottatt som penger med et beløp som er fastsatt eller bestembart. Dersom dette kravet ikke er oppfylt, er det ofte tale om en finansiell eiendel. For det tredje må eiendelen være *identifiserbar*. Dette kravet innebærer at ressursen enten er utskillbar eller oppstår av kontraktsmessige eller andre juridiske retter. At en eiendel er utskillbar vil si at den kan skilles ut fra eller deles fra selskapet og selges, overføres, lisensieres, leies ut eller byttes, enten separat eller sammen med en tilknyttet kontrakt, eiendel eller forpliktelse (IAS 38.12). Kravet til identifiserbarhet innebærer at immaterielle eiendeler kan skilles fra egenutviklet goodwill. Egenutviklet goodwill kan ikke balanseføres (IAS 38.48).

Kravet i eiendelsdefinisjonen om at den immaterielle ressursen skal kontrolleres av selskapet, forutsetter normalt at ressursen har sitt utspring i juridiske rettigheter. I mangel av juridiske rettigheter, for eksempel en juridisk bindende avtale, vil det ofte være vanskelig å oppfylle kontrollkriteriet (IAS 38.13). Ansattes kompetanse, for eksempel opparbeidet gjennom erfaring og opplæring, representerer en immateriell ressurs, men ettersom et selskap ikke kan forhindre at ansatte

slutter og tar med seg kompetansen, kontrollerer ikke selskapet denne ressursen og den representerer således ingen immateriell eiendel etter IAS 38 (IAS 38.15).

Teorieksempel 15.4: Ansattes kompetanse

Et selskap kjøper en farmasøytisk virksomhet. En kritisk faktor i selskapets oppkjøpsbeslutning er kompetansen til kjemikerne som er ansatt i den farmasøytiske virksomheten. Det er imidlertid ingen juridisk bindende avtaler som hindrer kjemikerne i å slutte, og det er derfor lite sannsynlig at selskapet kan balanseføre en separat immateriell eiendel som reflekterer kjemikernes kompetanse.

Et annet selskap kjøper en fotballklubb. En kritisk faktor i selskapets oppkjøpsbeslutning er fotballspillernes kompetanse. Fotballspillerne er knyttet til klubber gjennom kontrakter og skifte av klubb vil innebære kontraktsforhandlinger og må følge etablerte regler. Selskapet har derfor kontraktsmessig kontroll med verdiene knyttet til fotballspillerne og kan derfor normalt balanseføre den tilhørende retten som en separat immateriell eiendel.

Teorieksempel 15.5: Kundeportefølje

Kundeporteføljer representerer også immaterielle ressurser som på mange måter har den samme begrensningen som ansattes kompetanse ved at selskapet ikke kan kontrollere kundenes lojalitet. I IAS 38.16 er det imidlertid lagt til grunn at dersom kundeporteføljer overdras, så er overdragelsen i seg selv god nok dokumentasjon på at kundeporteføljen er kontrollerbar og således representerer en immateriell eiendel.

15.3.2 Immaterielle eiendeler som kan balanseføres

Balanseføring av en immateriell eiendel krever for det første at eiendelen tilfredsstiller definisjonen av en immateriell eiendel ovenfor. For det andre må det være sannsynlig at de forventede fremtidige økonomiske fordelene som kan henføres til eiendelen, tilfaller selskapet. For det tredje må eiendelens anskaffelseskost kunne måles pålitelig (IAS 38.21). I denne artikkelen refererer vi til de to siste kriteriene som *sannsynlighetskriteriet* og *pålitelighetskriteriet*. Terskelen for sannsynlighetskriteriet forstås normalt som mer sannsynlig enn ikke, jf. IAS 37.

I enkelte tilfeller i praksis finner en ved første øyekast at kriteriene ovenfor tilsynelatende er oppfylt. Ved nærmere evaluering fremstår det imidlertid som usikkert hvordan en på en tilstrekkelig pålitelig måte skal klare å sannsynliggjøre de økonomiske fordelene. Dette gjelder typisk i forbindelse med utvikling av interne styringsprosesser og -moduler, interne forretningsmodeller og lignende. De økonomiske fordelene knyttet til slike ressurser kan være kostnadsbesparelser eller inntekter. Et internt prosjekt som fører til en ny styringsmodell vil for eksempel på sikt kunne skape ikke-ubetydelige kostnadsbesparelser, mens et internt prosjekt som leder til en ny forretningsmodell på sikt vil kunne gi større markedsandeler og økte inntekter. Å sannsynliggjøre disse kostnadsbesparelsene på en tilstrekkelig måte vil imidlertid ofte ikke være mulig. I denne sammenhengen vises det spesielt til kravene i IAS 38.57 som er nærmere drøftet nedenfor.

Teorieksempel 15.6: Salgsfremmende tiltak

Det følger av IAS 38.69 at utgifter til «annonsering og salgsfremmende tiltak» skal kostnadsføres. Underforstått anses utgifter til denne typen tiltak aldri å gi opphav til en immateriell eiendel som tilfredsstiller kriteriene til balanseføring.

I noen bransjer skjer alt eller deler av salget ved bruk av salgskataloger. Betydelige utgifter pådras i forbindelse med utarbeidelse av salgskatalogene, og spørsmålet som oppstår, er *når* disse utgiftene skal kostnadsføres. Dette er spesielt relevant når katalogene utarbeides og sendes ut i en regnskapsperiode, og det tilhørende salget skjer i en senere periode. Tre alternativer synes i utgangspunktet aktuelle: 1) når katalogene mottas fra katalogprodusenten, 2) når katalogene distribueres til kundene og 3) i takt med økt salg som følge av salgskatalogenes markedsføringseffekt. Balanseføring av katalogutgiftene ville gitt opphav til en eiendel som er problematisk lys av eiendelsdefinisjonen, spesielt ettersom det kan være vanskelig å skille slike immaterielle eiendeler fra egenutvikling av goodwill (IAS 38.BCZ46). IASB har presisert at utgifter til salgskataloger må kostnadsføres (IAS 38.69(c)) når selskapet mottar eller kan motta katalogene (IAS 38.69A). I vårt eksempel er det følgelig alternativ 1) som gjelder. I de sjeldne tilfeller hvor salgskatalogene selges, anses katalogene som en vare i samsvar med IAS 2.

Et annet eksempel er et farmasøytisk selskap som kjøper kjøleskap med eneste hensikt å gi kjøleskapene videre til leger som del av selskapets markedsføringsaktivitet uten at legene påtar seg noen forpliktelser knyttet til kjøleskapene. IFRS IC uttalte seg om regnskapsmessig behandling av eventuelle kjøleskap som selskapet har på lager på balansedagen, og med tilsvarende begrunnelse som for salgskataloger ovenfor, konkluderte IFRS IC med at kjøleskap på lager må kostnadsføres[1].

I utgangspunktet skal også påkostninger på balanseførte immaterielle eiendeler balanseføres. Imidlertid kan det være vanskelig å skille påkostning fra vedlikehold av de immaterielle eiendelene og det kan være vanskelig å skille utgifter til påkostning fra utgifter til andre immaterielle eiendeler eller egenutviklet goodwill som ikke kan balanseføres. Utgifter etter førstegangsinnregning av en immateriell eiendel vil derfor kun i sjeldne tilfeller tilfredsstille kravene til balanseføring (IAS 38.20).

15.3.3 Egenutviklede immaterielle eiendeler

Når immaterielle eiendeler anskaffes gjennom en kjøpstransaksjon på armlengdes avstand, anses normalt både sannsynlighetskriteriet og pålitelighetskriteriet for balanseføring å være oppfylt, både ved separat kjøp (IAS 38.25–26) og når de anskaffes som del av en virksomhetssammenslutning (IAS 38.33). For egenutviklede immaterielle eiendeler kan det kreves mer skjønn for å vurdere om kriteriene for balanseføring er oppfylt.

1 Se IFRIC Update September 2017.

Én skjønnsmessig vurdering er grensedragningen mellom forskning og utvikling. Denne grensedragningen er sentral da regnskapsmessig behandling er ulik for utgifter til henholdsvis forskning og utvikling (se nedenfor). *Forskning* utøves for å oppnå ny vitenskapelig og teknisk kunnskap og forståelse mens *utvikling* anvender forskningsresultater for å utvikle nye eller forbedrede produkter eller prosesser (se IAS 38.8 for mer detaljert definisjon).

Goodwill

Egenutviklet goodwill kan ikke balanseføres (IAS 38.48). Goodwill som er anskaffet som del av en virksomhetssammenslutning balanseføres i samsvar med IFRS 3.

Forskning

I IAS 38 er det lagt til grunn at utgifter til forskning aldri oppfyller kriteriene for balanseføring. Slike utgifter skal derfor kostnadsføres etter hvert som de påløper (IAS 38.54).

Utvikling

Utviklingsutgifter vil derimot kunne kvalifisere for balanseføring. Et eksempel på en utviklingsaktivitet er design, konstruksjon og testing av prototyper (IAS 38.59). For å kunne balanseføre utviklingsutgifter må alle følgende kriterier være oppfylt og dokumentert (IAS 38.57):

- De tekniske forutsetningene for å fullføre den immaterielle eiendelen med sikte på at den vil bli tilgjengelig for bruk eller salg
- At selskapet har til hensikt å fullføre den immaterielle eiendelen og ta den i bruk eller selge den
- Selskapets evne til å ta den immaterielle eiendelen i bruk eller selge den
- Hvordan den immaterielle eiendelen med sannsynlighet vil generere fremtidige økonomiske fordeler
- Tilgjengeligheten av tekniske, finansielle og andre ressurser til å fullføre utviklingen og ta den immaterielle eiendelen i bruk eller selge den
- Selskapets evne til å måle pålitelig de utgiftene som er henførbare til den immaterielle eiendelen mens den er under utvikling

En må med andre ord sannsynliggjøre både teknologisk og kommersiell suksess. Vurderingen må også ta hensyn til i hvilken rekkefølge beslutninger tas i selskapet. Før ledelsen på et relevant nivå har gitt klarsignal for gjennomføring av et prosjekt, vil det ofte ikke være grunnlag for balanseføring.

IAS 38 stiller ikke krav om faste kontrakter for å underbygge at eiendelen forventes å generere fremtidige økonomiske fordeler, men viser til IAS 36 og hva som må dokumenteres av forventede kontantstrømmer i forbindelse med nedskrivningsvurderinger (IAS 38.60). I denne sammenhengen er spesielt IAS 36.30 og IAS 36.33 relevante. Disse paragrafene gir retningslinjer for beregning av bruksverdi, herunder krav til dokumentasjon i denne forbindelsen.

I noen tilfeller er det ikke opplagt om en erverver en separat immateriell eiendel eller om en mottar tjenester som representerer bidrag til eget utviklingsprosjekt. I det første tilfellet gjelder IAS 38.25, som normalt leder til balanseføring. I det andre tilfellet gjelder IAS 38.51 flg., og en må vurdere balanseføringskriteriene i IAS 38.57 spesielt for å kunne ta stilling til om anskaffelsen skal balanseføres eller kostnadsføres.

Teorieksempel 15.7: Kjøp av patent

Tilsynelatende skal kjøp av et patent balanseføres som en immateriell eiendel (IAS 38.25). Dersom eneste formål og kontraktsmessige rett med anskaffelsen av patentet er å benytte dette i et eget forsknings- og utviklingsprosjekt, vil imidlertid regnskapsføringen bero på om kriteriene for balanseføring av utviklingsutgifter i IAS 38.57 er oppfylt eller ikke.

Utvikling i programvareselskaper

I enkelte bransjer utvikles immaterielle eiendeler for salg. Dette gjelder for eksempel programvareselskaper. Ny programvare som selges i form av lisenser utvikles fortløpende. Et programvareselskap som har lyktes i kommersielt salg av sine produkter, vil i mange tilfeller kunne påvise at kriteriene for balanseføring i IAS 38 er oppfylt i en relativt tidlig fase av utviklingen av en lignende programvare. Det er viktig i denne sammenhengen å presisere at IAS 38 i så fall ikke gir adgang til å velge, og at utgiftene *skal* balanseføres.

Praksiseksempel 15.1 Regnskapsprinsipper for egenutviklet programvare

Tietoevry sa i sine regnskapsprinsipper for 2022-regnskapet at direkte henførbare utgifter for vesentlig programvare balanseføres når visse milepæler er oppnådd.

Internally developed software

Development costs related to major new software products are capitalized as intangible assets when it is probable that the development will generate future economic benefits for the Group, and certain criteria related to commercial and technological feasibility are met. Development projects are analysed individually to determine the moment when the project has reached a milestone after which capitalization of development costs can start. Capitalization is subject to CFCs approval. Only costs which are directly attributable to the development are capitalised.

Kilde: Tietoevry, Annual Report 2022, utdrag fra note 11

Utvikling i bioteknologiselskaper

Selskaper med bioteknologisk virksomhet har ofte store utgifter til forskning og utvikling. Ett eksempel er selskaper som utvikler nye medisiner. En kan grovt inndele deres utviklingsprosess i tre faser: 1) testing av ny medisin på en liten gruppe av frivillige for å fastsette doseringsintervaller, 2) testing av ny medisin på en gruppe med syke pasienter for å avdekke medikamentets virkninger og eventuelle bivirkninger (mange nye produkter avvises i denne fasen på grunn av bivirkninger og/eller for dårlig virkningsgrad), og 3) testing av medisin på en gruppe av pasienter som er tilstrekkelig stor til at statistisk signifikante konklusjoner kan trekkes. Resultatene fra tredje fase benyttes ofte i dokumentasjonen som vedlegges søknaden om å få den nye medisinen godkjent av regulerende myndigheter. Denne utviklingsprosessen tar ofte lang tid, og kan ta opptil 8–10 år, og betydelige utgifter pådras i prosessen. Normalt er det helt frem til godkjenning en ikke-ubetydelig usikkerhet med hensyn til om en ny medisin vil bli godkjent for bruk og/ eller salg, noe som tilsier at utgifter i alle de tre fasene som er beskrevet ovenfor, normalt skal kostnadsføres.

Praksiseksempel 15.2 Utviklingsutgifter

BerGenBio presiserer i sine regnskapsprinsipper at det er usikkerhet rundt godkjennelsesprosessen og at innregningskriteriene ikke er oppfylt før det foreligger godkjennelse fra myndighetene.

Research and development costs

Research costs are expensed as incurred. Internal development costs related to the Group's development of products are recognized in the income statement in the year incurred unless it meets the asset recognition criteria of IAS 38 «Intangible Assets». An internally generated asset arising from the development phase of an R&D project is recognized as an intangible asset if the Group can demonstrate:

- Its ability to use or sell the intangible assets
- The technical feasibility of completing the intangible asset so that the asset will be available for use or sale
- Its intention to complete and its ability and intention to use or sell the asset
- How the asset will generate future economic benefits
- The availability of adequate technical, financial and other resources to complete the development and use of sell the asset
- The ability to measure reliably the expenditure during development

Uncertainties related to the regulatory approval process and results from on-going clinical trials, generally indicate that the criteria are not met until the time when marketing authorisation is obtained from relevant regulatory authorities. The Group has currently no development expenditure that qualifies for recognition under IAS 38.

Kilde: BerGenBio ASA, Annual Report 2022, utdrag fra note 1.

Varenavn, avisnavn, utgivelsestitler, kundelister og lignende enheter

Utgifter til egenutvikling av varenavn, avisnavn, utgivelsestitler, kundelister og lignende enheter kan ikke balanseføres som immaterielle eiendeler (IAS 38.63). Utgifter til påkostninger av slike eiendeler kan heller ikke balanseføres selv om eiendelen opprinnelig ble kjøpt og kvalifiserte for balanseføring (IAS 38.20).

Teorieksempel 15.8: Ny layout på avis

Aviser som har utgifter til å utarbeide ny layout for avisen, må kostnadsføre disse utgiftene.

Websider

Dersom websider skal brukes til markedsføringsformål, vil utgifter til utvikling av websidene anses som «utgifter til annonsering og salgsfremmende tiltak» (IAS 38.69) og må kostnadsføres. Dersom websidene brukes direkte i de inntektsgenererende aktivitetene, for eksempel at kunder bestiller varer på websiden, kan utgiftene balanseføres dersom balanseføringskriteriene i IAS 38 er oppfylt. Disse grensedragningene for utgifter til websider er nærmere drøftet i SIC 32.

15.3.4 Forbud mot reversering av tidligere kostnadsføring

Utgifter til immaterielle eiendeler som er kostnadsført, kan ikke innregnes som del av anskaffelseskost på et senere tidspunkt (IAS 38.71). I prinsippet må en således fortløpende ta stilling til om kriteriene for balanseføring er oppfylt. I praksis vurderes dette bare periodisk, og utgifter påløpt i en nærmere avgrenset periode behandles ofte likt. Så lenge den aktuelle perioden ikke er for lang, er en slik praktisk tilnærming ofte forsvarlig. Dette gjelder imidlertid ikke dersom en konkret og identifiserbar hendelse definerer starttidspunktet for balanseføring, som for eksempel en myndighetsgodkjennelse. I slike tilfeller kan en gjøre en mer presis tidfesting av starttidspunktet, og regnskapsføringen må gjenspeile det samme.

Teorieksempel 15.9: Utviklingsutgifter før og etter tidspunkt for balanseføring

Et selskap utvikler en ny produksjonsprosess. Utviklingen startet i begynnelsen av år 1 og ble fullført ved utgangen av år 2. Kriteriene for balanseføring ble oppfylt 1. desember år 1. Følgende utgifter påløp i år 1 og år 2 til utvikling av produksjonsprosessen:

År 1 frem til 1. desember	900
1.–31. desember år 1	100
År 2	2 000
Totale utviklingsutgifter	**3 000**

Selskapet balanseører 100 i år 1 og 2 000 i år 2, totalt 2 100. Utgiftene på 900 som påløp før 1. desember år 1 må kostnadsføres og kan *ikke* balanseføres, siden balansekriteriene først ble oppfylt etter at utgiftene ble pådratt.

15.4 Anskaffelseskost

Ved kjøp av immaterielle eiendeler er anskaffelseskost kjøpsprisen med tillegg for utgifter som er direkte henførbare til anskaffelsen og arbeidet med å forberede eiendelen til dens påtenkte formål (IAS 38.27). I IAS 38.28–32 gis nærmere retningslinjer for fastsettelse av anskaffelseskost ved *kjøp* av immaterielle eiendeler. Disse retningslinjene samsvarer i stor grad med retningslinjene for kjøp av driftsmidler i IAS 16. I praksis er det spørsmål knyttet til fastsettelsen av anskaffelseskost ved *tilvirkning* av immaterielle eiendeler som volder mest bry.

15.4.1 Direkte henførbare utgifter

Anskaffelseskost for en egenutviklet immateriell eiendel omfatter «alle direkte henførbare utgifter som er nødvendig for å skape, produsere og forberede eiendelen slik at den er i stand til å virke slik den var tiltenkt av ledelsen» (IAS 38.66). Dette omfatter blant annet utgifter til materialer og tjenester forbrukt i tilvirkningen, utgifter til lønn med videre til ansatte pådratt som en følge av tilvirkningen, registreringsavgifter (for eksempel avgifter betalt for patentregistrering), avskrivning av immaterielle eiendeler som benyttes i utviklingen av den immaterielle eiendelen og låneutgifter. En skiller ikke mellom interne og eksterne utgifter, men det er krav om at utgiftene som pådras er direkte henførbare til tilvirkningen av eiendelen.

Om tilvirkningen skjer ved bruk av ansatte eller eksterne konsulenter, skal i prinsippet ikke påvirke eiendelens anskaffelseskost utover eventuelle prisforskjeller. Dersom eksterne konsulenter er innleid spesielt til det aktuelle prosjektet, er målingen av utgiftene enkel og utgiftene er direkte henførbare. Dersom en benytter ansatte som er involvert i ulike prosjekter, må en ha etablert gode interne rutiner for belastning og akkumulering av tidsforbruk fordelt på de enkelte ansatte for at utgiftene skal kvalifisere som «direkte henførbare». I den grad så ikke er tilfellet, må utgiftene kostnadsføres. Men det er likevel *ikke* slik at selskaper i tilfeller hvor de har motiver til å begrense balanseføringen til fordel for løpende kostnadsføring kan velge å unnlate å dokumentere tids- og materialforbruk, for på den måten ikke å kvalifisere for balanseføring. Det er krav om å balanseføre alle direkte henførbare utgifter, og i utgangspunktet er det således et krav om å etablere systemer og rutiner, for eksempel prosjektregnskapsrutiner, som sikrer at direkte henførbare utgifter blir balanseført.

Som for fysiske driftsmidler er også direkte henførbare avskrivninger en del av anskaffelseskost. Dette gjelder avskrivning både på materielle og immaterielle eiendeler. IAS 38.66 (d) nevner spesielt avskrivninger av patenter og lisenser i tilvirkningsperioden. At patenter og lisenser nevnes spesielt, antas å henge sammen med at det er vanlig med bruk av denne typen immaterielle eiendeler i tilvirkning av andre immaterielle.

Teorieksempel 15.10: Avskrivning på driftsmiddel
Dersom et selskap bruker et lokale i et eid bygg ene og alene i arbeidet med et utviklingsprosjekt som balanseføres, og dette lokalet utgjør halvparten av det totale bygget, og det ikke er noe som tilsier at aktiviteten i dette lokalet påvirker byggets levetid mer eller mindre enn aktiviteten i resten av bygget, vil normalt halvparten av avskrivningen av bygget i perioden hvor kravene til balanseføring av utviklingsutgifter er oppfylt være direkte henførbar til den immaterielle eiendelen, og dermed inngå i dennes anskaffelseskost.

I noen sammenhenger blir det spørsmål om direkte henførbare utgifter er nødvendige (IAS 38.66). Det fremgår at kravene til direkte henførbarhet og nødvendighet er kumulative, og en måte å forstå dette på er at utgifter en har pådratt seg i tilvirkningen av en immateriell eiendel ikke skal balanseføres hvis de ikke var nødvendige.

Teorieksempel 15.11: Ekstrautgifter
Enkelte oppgaver i et utviklingsprosjekt er ved en feiltakelse blitt utført to ganger. De ekstra utgiftene er utvilsomt henførbare, men er de nødvendige? Dette må vurderes konkret i hvert tilfelle. Det heter i IAS 38.67 (b) at «identifiserte utgifter ved ineffektivitet og driftstap i oppstartsfasen som påløper før eiendelen oppnår planlagt ytelse» ikke er del av anskaffelseskost. Ethvert prosjekt vil være forbundet med noe ineffektivitet med videre og enkelte ekstrautgifter vil således være «nødvendige». Hvis man derimot, som i dette eksemplet, ved en feil har pådratt seg ekstrautgifter, taler mye for at utgiftene skal kostnadsføres snarere enn balanseføres som del av anskaffelseskost.

15.4.2 Betingede vederlag

Ved kjøp av immaterielle eiendeler er det ikke uvanlig at vederlaget er todelt; et fast element som betales på overdragelsestidspunktet, og et variabelt element som er betinget av fremtidige hendelser, som for eksempel inntjeningen på den immaterielle eiendelen. IAS 38 omtaler ikke det variable elementet særskilt. Det følger imidlertid av IAS 32 og IFRS 9 at betingede vederlag som representerer finansielle forpliktelser, skal regnskapsføres. Denne forpliktelsen er en del av vederlaget som betales for den immaterielle eiendelen og må således vurderes for balanseføring. Selv om dette fremstår som mindre kontroversielt, er likevel praksis på dette området uensartet. Det henger blant annet sammen med at kjøper i en del tilfeller selv kan påvirke om det betingede vederlaget blir utløst. Det er flere syn på hvordan slike vederlag som kjøper kan påvirke, skal vurderes, og IASB planla i 2016 å se nærmere på dette spørsmålet[2]. I skrivende stund er betingede vederlag imidlertid ikke ført opp som et aktivt prosjekt på IASBs arbeidsplan[3].

2 Se IASB Update May 2016 og IFRIC Update March 2016.
3 IFRS – IFRS Foundation work plan, IFRS Foundation nettside (åpnet oktober 2023).

15.4.3 Offentlige tilskudd

Når et selskap mottar en immateriell eiendel som tilskudd fra det offentlige, kan selskapet i tråd med IAS 20 velge å regnskapsføre tilskuddet til nominell verdi eller virkelig verdi ved førstegangsinnregning (IAS 38.44). Eksempler på slike tilskudd er utslippstillatelser, kringkastingslisenser og importlisenser. For noen immaterielle eiendeler er det forholdsvis enkelt å måle virkelig verdi, for eksempel for kvoter som omsettes i et aktivt marked. For andre immaterielle eiendeler er det krevende å måle virkelig verdi pålitelig, for eksempel kan enkelte overføringsrestriksjoner gjøre verdsettelsen svært vanskelig.

Teorieksempel 15.12: Elsertifikater

Når en kraftprodusent opparbeider seg rett til elsertifikater gjennom produksjon av fornybar energi, er dette normalt å anse som et offentlig tilskudd som regnskapsføres i tråd med IAS 20. Når man velger å innregne sertifikatene til virkelig verdi (IAS 20.23) etter hvert som kraften produseres, vil motposten i praksis ofte være resultatføring som inntekt (IAS 20.29). For elsertifikater som klassifiseres som immaterielle eiendeler vil den etterfølgende målingen være avhengig av prinsippvalg og hvorvidt det finnes et aktivt marked for omsetning av de aktuelle sertifikatene.

15.5 Avskrivningsmetode

Utgangspunktet for avskrivning av immaterielle eiendeler er det samme som for driftsmidler regnskapsført etter IAS 16. Avskrivninger påbegynnes på det tidspunktet eiendelen er tilgjengelig for tiltenkt bruk for selskapet, og avskrivninger skal opphøre når eiendelen enten klassifiseres som holdt for salg etter IFRS 5 eller når eiendelen fraregnes. Avskrivningsmetoden skal gjenspeile mønsteret for hvordan driftsmidlets fremtidige økonomiske fordeler forventes å bli forbrukt.

For enkelte immaterielle eiendeler kan det være vanskelig å vurdere dette forbruksmønsteret av fremtidige økonomiske fordeler. Den lineære avskrivningsmetoden skal anvendes dersom det ikke er mulig å bestemme forbruksmønsteret pålitelig (IAS 38.97). Dersom den utnyttbare levetiden for den immaterielle eiendelen ikke lar seg bestemme, skal den ikke avskrives, men testes for nedskrivning minst én gang årlig (IAS 38.108) på lik linje med balanseført goodwill. I det følgende ser vi først på immaterielle eiendeler med bestemt utnyttbar levetid og som dermed skal avskrives, og så ser vi nærmere på immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid og som dermed ikke skal avskrives.

15.5.1 Immaterielle eiendeler med bestemt utnyttbar levetid

Både den lineære metoden, den degressive metoden og produksjonsenhetsmetoden nevnes som aktuelle metoder. En skal velge metode ut fra hvordan selskapet ser for seg forbruket av de forventede fremtidige økonomiske fordelene som eiendelene er forbundet med. Det legges altså vekt på å fordele investeringsutgiften i samsvar med et forbruksmønster. Dette er ikke det samme som å sammenstille avskrivningene med inntekter fra eiendelen. Inntekter kan være påvirket av forhold som ikke reflekterer forbruksmønsteret, for eksempel økning i salgspriser. I 2014 klargjorde IASB at inntektsbaserte avskrivningsmetoder normalt ikke kan brukes. Som nevnt nedenfor er denne avvisningen av inntektsbaserte avskrivningsmetoder ikke absolutt (IAS 38.98A).

En bransje som denne standardendringen fikk konsekvenser for, var seismikkbransjen. Frem til og med 2015 var det praksis å bruke en inntektsbasert avskrivningsmetode for flerkundebiblioteker («multi-client libraries»). Balanseførte utgifter pådratt ved skyting og prosessering av data til bibliotekene ble avskrevet i takt med innregning av inntekter opptjent ved salg av bibliotekrettigheter. Ettersom de inntektsbaserte avskrivningene blant annet reflekterte prisingseffekter som ikke kunne henføres direkte til forbruket av den immaterielle eiendelen, endret seismikkselskapene til en lineær avskrivningsprofil fra og med 1. januar 2015.

Praksiseksempel 15.3 Endring av avskrivningsmetode

PGS beskrev effekten av den ovennevnte standardendringen på følgende måte i 2015-regnskapet (i samsvar med kravet i IAS 8.30 om å opplyse vedtatte endringer som ennå ikke er trådt i kraft):

IAS 16 Property, Plant and Equipment and IAS 38 Intangible Assets

The amendments clarifies that the use of revenue-based methods to calculate the depreciation of an asset is not appropriate because revenue generated by an activity that includes the use of an asset generally reflects factors other than the consumption of the economic benefits embodied in the asset. The amendments are approved by the EU.

The Company will prospectively implement the amendments from January 1, 2016. Amortization for finished surveys will be calculated on a straight line basis over 4 years following completion of the survey. Amortization for surveys already completed as of January 1, 2016 will be calculated based upon the shorter of 4 years and the individual surveys remaining minimum amortization period as of December 31, 2015. The practice for amortization of surveys-in-progress will remain unchanged; the sales forecast method will continue to be used pursuant to which the amortization percent related to pre-funding revenue will be calculated based on the ratio of survey cost to forecast sales.

Kilde: PGS ASA, Annual Report 2015, utdrag fra note 2.

I praksis anvendes normalt lineære avskrivninger. Dette henger sammen med at denne metoden er enkel å praktisere, samt at det som oftest er vanskelig å ha et mer nyansert bilde av mønsteret for forbruk av de økonomiske fordelene.

I enkelte situasjoner kan andre avskrivningsmetoder gi en fordeling av investeringsutgiften som reflekterer forbruksmønsteret bedre enn lineær avskrivning. Dersom det foreligger vesentlige restriksjoner på bruken av den immaterielle eiendelen, kan arten av disse restriksjonene påvirke hvilken metode som best reflekterer forbruksmønsteret. Dersom det foreligger en *tidsrestriksjon*, kan lineær fordeling over tidsperioden være naturlig hvis dette også reflekterer forbruksmønsteret. Dersom det foreligger en *mengderestriksjon* knyttet til hvor mange enheter som kan produseres, kan produksjonsenhetsmetoden være hensiktsmessig. Dersom det foreligger en *inntektsrestriksjon*, kan inntektsbasert avskrivningsmetode være hensiktsmessig. Eksempelvis kan det være naturlig at avskrivning av en rettighet til å kreve inn bompenger følger en inntektsbasert metode dersom rettigheten opphører ved et oppnådd inntektsbeløp. IAS 38.98B presiserer imidlertid at slike vurderinger av restriksjoner bare er et utgangspunkt for å vurdere avskrivningsmetode. Andre metoder kan anvendes dersom de bedre reflekterer forbruksmønsteret.

Selv uten inntektsrestriksjoner kan forventet inntektsutvikling i enkelte situasjoner indikere forventet forbruksmønster, for eksempel for programvare og andre immaterielle eiendeler med rask teknologisk utvikling. For slike eiendeler kan levetiden være kort og salgsprisen på den immaterielle eiendelen, eller på produkter som har anvendte den immaterielle eiendelen, kan bli raskt redusert når nye produkter kommer på markedet. Forventet prisreduksjon reflekterer da forventet teknologisk eller kommersiell ukurans og dermed også reduserte økonomiske fordeler (IAS 38.92). Selskapet kan da forbruke mest av de økonomiske fordelene fra immaterielle eiendeler tidlig i levetiden, og det kan være naturlig å vurdere om en degressiv avskrivningsmetode kan være hensiktsmessig (IAS 38.BC72K).

Med utgangspunkt i disse generelle vurderingene av avskrivningsmetode for immaterielle eiendeler, ser vi i det følgende på noen bransjeeksempler.

Ved *veiprosjekter* som regnskapsføres etter IFRIC 12, regnskapsfører operatøren en immateriell eller finansiell eiendel ved oppføring av infrastrukturen. I veiprosjekter er det normalt tale om immaterielle eiendeler, siden operatøren normalt ikke har krav på et fast eller bestembart vederlag. Vederlaget varierer som regel med bruk av veien etter ferdigstillelse. Den immaterielle eiendelen representerer retten til å kreve bompenger ved bruk av veien, og i så måte er bruken av veien representativ for forbruksmønsteret av eiendelen. Det er ofte mulig å lage pålitelige kalkyler for bruk av veien, og derfor aksepteres ofte en bruksorientert avskrivningsprofil.

I *telekom*-bransjen bruker mange selskaper betydelige beløp på kjøp av lisenser. Lisensene gir rett til nettverksutbygging og salg av teletjenester i nærmere avgrensede områder (land eller deler av land). Lisensene gis typisk tidlig etter at en ny teknologi er utviklet, og markedet for den nye teknologien kan være usikkert eller i hvert fall noe tregt på den måten at det tar tid å etablere tilstrekkelig kjennskap til og etterspørsel etter den nye teknologien. Kommersielt er det derfor ikke formålstjenlig å rulle ut nettverk og lansere de nye tjenestene i hele lisensområdet samtidig, og en gjør det derfor gradvis. Det har av mange vært hevdet at forbruksmønsteret av lisensen således er eskalerende til full kapasitet er utbygd, og at avskrivningsmønsteret må reflektere det samme. Det vil i så fall bety at en har en gradvis økende avskrivningsprofil frem til full kapasitet er bygd ut, med linearitet etter dette tidspunktet. Problemet med dette resonnementet er at det er tuftet på sammenstilling og ikke forbruksmønsteret. I praksis anses kun lineære avskrivninger av lisensen som akseptabelt. Lisensens forbruksmønster anses å være tidsavhengig og ikke kommersielt betinget. Om et selskap finner det kommersielt formålstjenlig å bygge ut lisenskapasiteten i løpet av kort tid, eller om en mer forsiktig og gradvis utbygging er fornuftig, har ingen innvirkning på lisensens forbruksmønster.

Det er for øvrig verd å merke seg at restverdi av en immateriell eiendel med bestemt utnyttbar levetid skal (med noen unntak) antas å være lik null (IAS 38.100)

15.5.2 Immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid

Dersom en immateriell eiendel har ubestemt utnyttbar levetid, skal den ikke avskrives. Ubestemt utnyttbar levetid er ikke det samme som uendelig levetid. Ubestemt utnyttbar levetid betyr at det ikke er noen overskuelig grense for hvor lenge eiendelen forventes å generere positiv netto kontantstrøm til selskapet. Ved vurdering av utnyttbar levetid skal man legge til grunn nødvendige utgifter for å opprettholde dagens driftsstandard. Levetiden blir ikke ubestemt dersom den konklusjonen avhenger av planlagte utgifter utover det som er nødvendig for å opprettholde dagens driftsstandard (IAS 38.88 og 38.91).

I stedet for avskrivning skal immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid, på tilsvarende måte som balanseført goodwill, testes årlig for nedskrivning. Det må også gjøres oftere, dersom det foreligger indikasjon på nedskrivningsbehov (IAS 38.109).

15.6 Fraregning, presentasjon og noteopplysninger

Immaterielle eiendeler skal fraregnes ved avhendelse eller når de ikke lenger forventes å gi økonomiske fordeler, enten gjennom bruk eller salg. Selv om gevinst ved avhendelse ikke er driftsinntekt etter IFRS 15, skal kriteriene i IFRS 15 anvendes ved fastsettelse av tidspunkt for fraregning og gevinstinnregning, med mindre IFRS 16 kommer til anvendelse ved tilbakeleieavtaler. Gevinst ved avhendelse er forskjellen mellom verdien av mottatt vederlag, som fastsatt i tråd med IFRS 15 (IAS 38.116), og balanseført beløp.

Gevinst ved fraregning skal presenteres netto (IAS 1.34). Slike gevinster skal ikke presenteres som del av salgsinntekt (IAS 38.113). I praksis er det ikke uvanlig at gevinster ved fraregning av immaterielle eiendeler presenteres som *andre inntekter* eller lignende.

IAS 38 angir omfattende krav til tilleggsinformasjon om immaterielle eiendeler. Det viktigste er kravet om å vise en detaljert avstemning mellom inngående og utgående balanse (IAS 38.118). Dersom et selskap har immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid, er det krav om at en begrunner hvorfor levetiden anses ikke å kunne bestemmes (IAS 38.122(a)). Det skal opplyses om kostnadsførte utgifter til forskning og utvikling utført i perioden (IAS 38.126).

Praksiseksempel 15.4 Lisens med ubestemt utnyttbar levetid

IAS 38.122 krever at selskaper begrunner hvorfor immaterielle eiendeler har ubestemt utnyttbar levetid. Nedenfor er et eksempel hvor Finanstilsynet mener at det ikke er gitt tilfredsstillende opplysninger.

3. Opplysninger om utnyttbar levetid av lisenser

I årsregnskapet for 2013 skrev selskapet at deres lisenser er ansett for å ha ubestemt utnyttbar levetid når visse vilkår for miljøbeskyttelse og «animal welfare» er tilfredsstilt. I henhold til IAS 38.122 a) skal det i note opplyses om grunnene som støtter vurderingen av at en immateriell eiendel er vurdert å ha en ubestemt utnyttbar levetid.

Etter Finanstilsynets oppfatning ble det ikke gitt tilfredsstillende opplysninger etter IAS 38.122 a) i årsregnskapene for 2013 og 2014. Finanstilsynet forventa at foretaket i fremtidig finansiell rapportering opplyser om type lisenser, nøkkelbetingelser for disse og deres balanseførte verdi og at det gis en beskrivelse av de faktorer som spilte en betydelig rolle da det ble fastsatt at eiendelen har ubestemt utnyttbar levetid. Opplysningene forventes gitt for hver av konsesjonstypene og vesentlige rettigheter.

Kilde: Finanstilsynets brev 25. mars 2015 til P/F Bakkafrost.

Praksiseksempel 15.5 Lisens med ubestemt utnyttbar levetid

Bakkafrost gir informasjon om sine lisenser om ubestemt utnyttbar levetidtid i note 3.1 i sin årsrapport for 2022. I selskapets regnskapsprinsipper beskrives typer lisenser, nøkkelbetingelser og faktorene som spiller inn ved vurderingen av fastsettelse av ubestemt utnyttbar levetid for lisensene.

ACCOUNTING POLICES

Intangible assets that are purchased individually are capital- ized at acquisition cost. Intangible assets acquired in connec- tion With the purchase of a business entity are capitalized at acquisition cost when the criteria for separate recognition are met. Intangible assets With a limited economic lifespan are depre- ciated systematically. Intangible assets are written down to the recoverable amount if the expected financial benefits do not cover their carrying amount. Costs relating to research and development are charged as expenses as they accrue. R&D costs are capitalized in the statement of financial position, when it can be demonstrated that the relevant R&D projects carry economic benefits, that they can be technically finalized, and that the company in- tends to and is financially able to reap the economic benefits. Sea farming licences, which are purchased either as part of an acquisition or business combination according to IFRS 3, are capitalized at cost less accumulated write-downs according to a PPA analysis. Sea farming licences in the Faroe Islands and Scotland are considered perpetual, given that certain preconditions regarding environmental protection and ani- mal welfare are met. Consequently, sea farming licences are not depreciated systematically, but are subject to an annual impairment test. If the carrying amount exceeds the recov- erable amount, licences are considered impaired, and write- downs are entered and charged to the Income Statement. The assessment of indefinite life is reviewed annually to de- termine whether the indefinite life continues to be appropri- ate. If not, the change in usefUl life from indefinite to finite is made on a prospective basis.

Licenses With indefinite useful lives

The sea farming licenses in the Faroe Islands are defined as the right to utilize a given area of fjords for farming fish. There are no provisions as to the maximum allowed biomass at the given Site, but the legislation has imposed strict meas- ures to regulate the farming activity to be environmentally sustainable. The sea farming licenses in the Faroes are issued With a nom- inal lifespan of 12 years. Licenses are renewed, unless there is a specific reason against renewal, based on failure to fulfil the veterinary conditions set by the authorities. In connection With renewal of licenses, authorities may only decline renewal if specific legislation on area planning, animal wel- fare or environmental protection conflicts With renewal of the licenses. Special emphasis is to be placed on the fact that it is renewals of existing licenses. This means that sea farm- ing licenses are operated in a 12-year rolling lifespan system, where the licenses are renewed every 12th year. In the very rare cases, where the authorities have declined to renew li- censes to use locations for other purposes, the farmers have obtained licenses from the authorities at other locations. The sea farming licenses in Scotland are perpetual if certain environmental, operational, and biological conditions speci- fied in the licenses continue to be met- The Croup has therefore decided to account for sea farming licenses, which are capitalized, following the provisions for intangible rights With indefinite useful lives.

Balanseførte verdier av de aktuelle lisensene fremkommer i samme note i tabellen for sensitivitets analyser vedørende nedskrivningstest.

Sensitivity analyses and booked value per CGU:

CGUs (1,000)	Licenses	Other assets*****	Total booked value tested	WACC	EBITDA change of +/-1%	WACC change of -1%	WACC change of +1%
31/12/2022							
The Scottish Salmon Company acquisition****	4,006,820	2,082,123	6,088,943	9.6%	455,069	2,213,869	-1,567,700
Vestlax acquisition*	132,708	1,623,586	1,756,294	9.6%	92,103	876,396	-597,990
Havsbrún acquisition**	157,430	390,749	548,179	9.6%	304,962	2,901,845	-1,980,012
Faroe Farming acquisition***	82,000	1,131,089	1,213,089	9.6%	176,018	1,674,891	-1,142,825
TOTAL	**4,378,958**	**5,227,547**	**9,606,505**		**1,028,152**	**7,667,001**	**-5,288,527**
31/12/2021							
The Scottish Salmon Company acquisition****	4,006,820	1,906,234	5,913,054	8.9%	382,619	2,378,574	-1,599,072
Vestlax acquisition*	132,708	1,318,791	1,451,499	8.9%	57,039	365,472	-269,400
Havsbrún acquisition**	157,430	301,696	459,126	8.9%	188,862	1,210,119	-892,012
Faroe Farming acquisition***	82,000	955,167	1,037,167	8.9%	109,008	514,853	-698,458
TOTAL	**4,378,958**	**4,481,888**	**8,860,846**		**737,528**	**4,469,018**	**-3,458,942**

* 4 CGUs in 7 licenses. Acquired in 2010.

** 2 CGUs in 2 licenses. Acquired in 2011.

*** 1 CGU in 2 licenses A-92. Acquired in 2016.

**** 7 CGUs in 44 licenses. Acquired in 2019.

***** Other assets consist of goodwill, PP&E, inventory, receivables, etc. which can be allocated to CGUs or are directly attributable to CGUs.

Kilde: Bakkafrost, Annual Report 2022, utdrag fra note 3.1.

15.7 Særskilte problemstillinger relatert til immaterielle eiendeler

15.7.1 Kryptoeiendeler

Det finnes på tusenvis av forskjellige kryptoeiendeler («crypto coins» og «crypto tokens») som er handlet eller notert på ulike kryptobørser. Vilkårene og anvendelsen av disse kryptoeiendelene varierer mye, og kan endres over tid. Det vil derfor være viktig å revurdere regnskapsføringen etter hvert som omstendighetene endres.

Noen kryptoeiendeler gir innehaveren rett til en underliggende vare eller tjeneste fra en identifiserbar motpart. For eksempel gir noen kryptoeiendeler innehaveren rett til en fast vekt av gull fra en depotbank. I slike tilfeller kan innehaveren

oppnå økonomiske fordeler ved å løse inn kryptoeiendelen for det underliggende. Selv om det ikke er monetære valuta som sådan, deler disse kryptoeiendelene mange egenskaper med penger.

Andre kryptoeiendeler (f.eks. Bitcoin) gir ikke innehaveren rett til en underliggende vare eller tjeneste og har ingen identifiserbar motpart. Innehaveren av en slik kryptoeiendel må finne en villig kjøper som vil akseptere kryptoeiendelen i bytte mot kontanter, varer eller tjenester for å realisere de økonomiske fordelene fra kryptoeiendelen.

Kryptoeiendeler har forskjellige vilkår og betingelser, og formålet med å holde kryptoeiendeler kan også være veldig forskjellig for ulike selskaper. Derfor vil den regnskapsmessige behandlingen avhenge av de særskilte fakta og omstendigheter, og den relevante analysen kan i så måte være kompleks.

Mange kryptoeiendeler vil kunne oppfylle definisjonen av en immateriell eiendel. Imidlertid vil ikke alle kryptoeiendeler som oppfyller definisjonen av en immateriell eiendel være innenfor virkeområdet til IAS 38 ettersom den ikke gjelder for eiendeler som er innenfor virkeområdet til en annen standard (IAS 38.2a). Eksempelvis kan selskaper holde kryptoeiendeler for salg i den ordinære virksomheten og dermed ha karaktertrekk som varelager, i hvis tilfelle IAS 2 vil være den aktuelle standarden.

Kryptoeiendeler som oppfyller definisjonen av en immateriell eiendel, og som blir regnskapsført i henhold til IAS 38, innregnes kun hvis det er sannsynlig at fremtidige økonomiske fordeler vil tilflyte foretaket og anskaffelseskostnaden kan måles pålitelig (se omtale i kapittel 15.3 ovenfor). Ved førstegangsinnregning måles kryptoeiendelen innenfor virkeområdet til IAS 38 til anskaffelseskost, og etterfølgende måling skal foretas ved enten bruk av anskaffelseskostmodellen eller verdireguleringsmodellen.

Noen kryptoeiendeler som Bitcoin har ingen «utløpsdato», og for krypto eiendeler som blir vurdert etter IAS 38 og bruk av anskaffelseskostmodellen, må selskapene vurdere om eiendelen har ubestemt utnyttbar levetid og derfor ikke foretar avskrivning av eiendelen. Imidlertid vil eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid være gjenstand for årlig test for nedskrivning.

Verdireguleringsmodellen kan kun benyttes om det foreligger et *aktivt marked* for den aktuelle kryptoeiendelen. Selskapene må bruke retningslinjene i IFRS 13 ved vurderingen om det foreligger et aktivt marked og ved fastsettelse av virkelig verdi. Mange transaksjoner på kryptobørser gjøres ikke opp med kontanter, men en kryptoeiendel byttes mot en annen og det kan derfor i noen tilfeller være vanskelig å konvertere kryptoeiendelen til kontanter.

Under verdireguleringsmodellen skal man etter førstegangsinnregning måle den immaterielle eiendelen til et verdiregulert beløp, som er eiendelens virkelige verdi på verdireguleringstidspunktet, med fradrag for eventuelle etterfølgende akkumulerte avskrivninger og eventuelle etterfølgende akkumulerte tap ved verdifall (IAS 38.75).

Praksiseksempel 15.6 Kryptovaluta

Aker opplyste i sitt 2022-regnskap i noten om andre immaterielle eiendeler at kryptovaluta regnskapsføres som immaterielle eiendeler og vurderes til anskaffelseskost, fratrukket eventuelle akkumulering tap ved verdifall.

5.10.3 Andre immaterielle eiendeler

Utgifter til intern utviklet goodwill og varemerker innregnes i resultatregnskapet i den perioden de påløper. Andre immaterielle eiendeler (patenter, varemerker og andre rettigheter) som anskaffes, vurderes til anskaffelseskost, fratrukket eventuelle akkumulerte amortiseringer og tap ved verdifall. Immaterielle eiendeler amortiseres lineært over estimert utnyttbar levetid, med unntak av eiendeler med ubestemt levetid. Eiendelene amortiseres fra det tidspunkt de er tilgjengelige for bruk.

Langsiktig investering i kryptovaluta regnskapsføres som del av Andre immaterielle eiendeler. Investeringene vurderes til anskaffelseskost, fratrukket eventuelle akkumulerte tap ved verdifall.

Kilde: Aker ASA, Årsrapport 2022, note 5.10.3.

Regnskapsføring av kryptoeiendeler involverer som det fremkommer over en rekke standardtekniske og skjønnsmessige vurderinger. For mer inngående omtale av disse problemstillingene vises det til International GAAP 2023 kapittel 17.11.5.

15.7.2 Skybaserte programvareløsninger

Det er en tiltakende trend at selskaper går fra tradisjonelle «on-premise» systemer, hvor programvare installeres på systemer og servere som eies og drives av regnskapsutsteder, til skybaserte programvareløsninger, ved for eksempel implementering av nytt ERP-system. Skybaserte programvareløsninger omtales ofte som «cloud computing».

Eksempler på skybaserte programvareløsninger inkluderer «software as a service» (SaaS), «platform as a service» (PaaS) og ulike vertskapstjenester («hosting»). Skybaserte programvareløsninger er ordninger der kunden ikke er i besittelse av den underliggende programvaren eller maskinvaren programvaren er installert på, men i stedet får en tilgang til, og bruker programvaren etter behov (f.eks. via internett eller via en dedikert linje).

IFRS inneholder ikke særskilt veiledning om en kundes regnskapsføring av skybaserte programvareløsninger eller utgifter tilknyttet implementeringen. Man må derfor nøye vurdere hvilke IFRS-standarder som skal benyttes ved regnskapsføring av utgifter, og det kan være behov for å anvende ulike IFRS-standarder, inkludert IAS 16, IAS 38, IFRS 15 og IFRS 16.

IFRS IC mottok et spørsmål om et selskaps regnskapsføring av en skybasert programvareløsning som ble diskutert på komiteens møter i september 2018, november 2018 og mars 2019. I en analyse av innsendingen bemerket IASB-staben at selskaper først bør vurdere om rettighetene som er gitt i den skybaserte programvareløsningen er innenfor rammen av IAS 38 eller IFRS 16. Ellers er ordningen å anse som en tjenestekontrakt[4].

Følgende beslutningstre illustrerer kompleksiteten og hvilke vurderinger som må gjøres ved regnskapsføring av skybaserte ordninger.

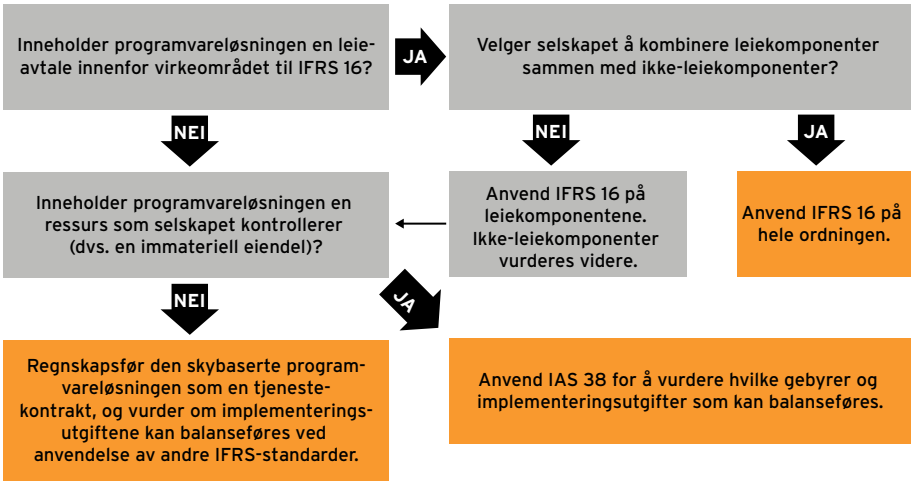

Figur 15.2 Beslutningstre for vurderinger som må gjøres ved regnskapsføring av skybaserte ordninger.

IFRS 16 definerer en leieavtale som en avtale, eller en del av en avtale, som overdrar bruksretten til en eiendel (den underliggende eiendelen) i en periode i bytte mot vederlag. Temaet er videre behandlet i artikkelen om Leieavtaler.

4 IASB Staff Paper 5, Project: Cloud computing arrangements, Paper topic: Initial consideration, IFRS IC meeting, September 2018, og IFRIC Update, September 2018.

Ved vurdering om den skybaserte programvareløsningen inneholder en immateriell eiendel må det vurderes om avtalen inneholder en ressurs som kontrolleres av foretaket og at det kan forventes at fremtidige økonomiske fordeler vil tilflyte selskapet (se kapittel 15.3). IFRS-standarder gir ikke noe spesifikk veiledning om hvorvidt skybaserte programvareløsninger gir kunden en ressurs som de kan kontrollere, men en situasjon der det kan foreligge en immateriell eiendel, er når følgende forhold er oppfylt:

- Kunden har en kontraktsfestet rett til å ta programvaren i besittelse og kjøre den på egen infrastruktur i løpet av tjenesteperioden (hosting perioden) uten vesentlige utgifter eller ulemper (enten finansielt i form av tilleggsbetalinger til leverandør eller andre merutgifter, eller operasjonelt i form av tapt funksjonalitet), og
- Det er mulig for kunden å kjøre programvaren på egen maskinvare eller kontrakt med en annen part som ikke har tilknytning til leverandøren av programvaren

Hvis den skybaserte programvareløsningen ikke representerer en leieavtale innenfor virkeområdet til IFRS 16 og ikke gir opphav en immateriell eiendel innenfor virkeområdet til IAS 38, er skyordningen normalt en tjenestekontrakt. Utgifter ved denne type kontrakter kostnadsføres løpende etter hvert som tjenesten leveres.

I noen tilfeller forskuddsbetaler selskaper for tjenester som de vil motta over tid, og dette kan også være tilfelle ved skybaserte programvareløsninger. Forskuddsbetalinger skal innregnes som driftskostnad etter hvert som tjenestene leveres. Tilsvarende gjelder forskuddsbetalinger som gjelder leverandørens leveranse av oppgraderingstejenester over avtaleperioden.

I skybaserte programvareløsninger pådrar av og til kunder seg implementerings- og andre utgifter for å tilrettelegge for bruk i selskapet. Slike utgifter kan omfatte aktiviteter utført av selskapets eget personell eller tredjeparter. Eksempler på dette kan være utgifter relater til behovsvurdering og programvareevaluering, kjøp av ny maskinvare, utgifter for å konfigurere den underliggende programvaren, opplæring, testing og datakonvertering. Det må gjennomføres en analyse av de ulike utgiftene for å kunne avgjøre om de skal kostnadsføres, innregnes som en forskuddsbetalt kostnad eller balanseføres. For vurdering av regnskapsføringen av implementeringsutgifter og tilpasninger til skybaserte programvareløsninger vises det til IFRS ICs agendabeslutningen fra mars 2021[5].

5 IFRS – IFRS Interpretations Committee, agenda items, 16 March 2021.

16. Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler

16.1 Innledning

IAS 37 er en standard som regulerer regnskapsføring av usikre forpliktelser og betingede eiendeler, og som derfor ofte er aktuell å se hen til for å løse regnskapsfaglige problemstillinger. Med usikre forpliktelser menes avsetninger og betingede forpliktelser slik disse er definert i IAS 37. Standarden er av generell karakter, og gjelder for alle usikre forpliktelser med mindre de er konkret regulert i en annen standard. Den kan til en viss grad oppleves som krevende å anvende i praksis da den krever utstrakt bruk av skjønn.

16.2 Virkeområde

Standarden skal anvendes ved regnskapsføring av avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler. Spørsmålet om hvordan motposten til avsetningen skal regnskapsføres (kostnad eller eiendel) reguleres ikke av IAS 37.

Sentrale unntak fra standardens virkeområde er:

- Usikre forpliktelser som følger av gjensidig uoppfylte kontrakter, med unntak av tapskontrakter. Gjensidig uoppfylte kontrakter er definert som «kontrakter der ingen av partene har utført noen av sine plikter, eller der begge parter delvis og i like stor grad har utført sine plikter» (IAS 37.3)
- Finansielle forpliktelser (herunder garantier) som regnskapsføres i tråd med IFRS 9
- Avsetninger som dekkes av andre standarder. Dette gjelder eksempelvis pensjonsforpliktelser som er dekket i IAS 19, utsatt skatt som er dekket i IAS 12, inntektsføring etter IFRS 15, og leieavtaler som dekkes av IFRS 16

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

16.3 Definisjoner

Begrepene avsetning, betinget forpliktelse og betinget eiendel er definert som følger:

> Avsetning er en forpliktelse med usikkert oppgjørstidspunkt eller beløp.
>
> Betinget forpliktelse er
> a. en mulig plikt som oppstår av tidligere hendelser, og hvis eksistens bare vil bli bekreftet ved at det i framtiden inntreffer eller ikke inntreffer én eller flere usikre hendelser som ikke i sin helhet er innenfor foretakets kontroll, eller
> b. en eksisterende plikt som oppstår av tidligere hendelser, men som ikke er innregnet fordi
> i. det ikke er sannsynlig at en strøm av ressurser som omfatter økonomiske fordeler ut fra foretaket, vil kreves for å gjøre opp plikten, eller
> ii. forpliktelsesbeløpet ikke kan måles på en pålitelig måte
>
> Betinget eiendel er en mulig eiendel som oppstår av tidligere hendelser, og hvis eksistens bare vil bli bekreftet ved at det i framtiden inntreffer eller ikke inntreffer én eller flere usikre hendelser som ikke i sin helhet er innenfor foretakets kontroll (IAS 37.10).

Avsetninger skal balanseføres. Betingede forpliktelser kan derimot ikke innregnes i balansen. Det er følgelig viktig å ha klart for seg om det er snakk om en avsetning eller en betinget forpliktelse slik disse er definert i IAS 37. Betingede eiendeler kan heller ikke innregnes i balansen. Selv om betingede forpliktelser og betingede eiendeler ikke skal balanseføres, skal det gis noteopplysninger om disse.

16.3.1 Avsetninger

IAS 37 definerer begrepet *forpliktelse* slik: «Forpliktelse er en eksisterende plikt for foretaket som oppstår av tidligere hendelser, og oppgjør av disse forventes å føre til en strøm av ressurser ut fra foretaket som omfatter økonomiske fordeler.» Avsetninger er en undergruppe av forpliktelser og omfatter både juridiske og selvpålagte[1] forpliktelser.

Juridiske forpliktelser er plikter som oppstår av en kontrakt (herunder muntlige avtaler), lovgivning eller annen rettspraksis.

---

1 I den norske versjonen av IAS 37 benyttes begrepet *underforstått plikt*. *Selvpålagt forpliktelse* benyttes i denne artikkelen i stedet for *underforstått plikt*.

Selvpålagte forpliktelser er plikter som oppstår av et selskaps handlinger enten som følge av et etablert mønster av tidligere praksis, offentliggjorte retningslinjer eller lignende, og som har skapt en berettiget forventning hos andre om at selskapet har påtatt seg et økonomisk ansvar. Et interessant aspekt ved selvpålagte forpliktelser er dermed at det ikke er tilstrekkelig at ledelsen har besluttet å påta seg forpliktelsen; beslutningen må også være kommunisert ut til de som påvirkes av den slik at den ikke kan reverseres. Et eksempel på en selvpålagt forpliktelse er når et oljeselskap, til tross for at lov- og regelverket i et bestemt land ikke krever det, gjennom tidligere praksis eller uttalte retningslinjer har pålagt seg selv en forpliktelse til å gjennomføre opprydding. Et annet eksempel er restruktureringsavsetninger. Det er ikke opplagt *når* en selvpålagt forpliktelse oppstår. Det er således en vanskelig grensedragning, og skjønnsmessige vurderinger må gjøres før slike forpliktelser kan innregnes i balansen.

16.3.2 Betingede forpliktelser

Definisjonen av en *betinget forpliktelse* er todelt og følgelig mer kompleks enn definisjonen av avsetninger. Del (a) av definisjonen foran omhandler *mulige* forpliktelser. Det presiseres at pliktens eksistens vil bli bekreftet av én eller flere fremtidige hendelser som kan inntreffe eller ikke inntreffe, og at det er snakk om hendelser som foretaket ikke kontrollerer. Implementeringsveiledningen til IAS 37 viser til at en med mulige plikter mener forpliktelser med mindre enn 50 % sannsynlighet for at de eksisterer. Det betyr at plikter som omfattes av del (a) av definisjonen, i realiteten ikke tilfredsstiller definisjonen av en *forpliktelse* som sådan (fordi det ikke er en eksisterende forpliktelse). Den er altså bare en mulig forpliktelse og skal derfor ikke innregnes i balansen. Forståelsen av begrepet «betinget forpliktelse» kan illustreres i et eksempel.

Teorieksempel 16.1: Betinget forpliktelse

Etter et bryllup døde 10 personer som følge av matforgiftning, potensielt fra varer som var solgt av Selskap A. Selskap A er under etterforskning og mulige erstatningskrav kan bli fremmet. Selskapet bestrider at de har en forpliktelse som følge av denne hendelsen. Helt frem til regnskapet blir godkjent for offentliggjøring, er selskapets juridiske rådgivere av den oppfatning at det er sannsynlig (det vil si mer enn 50 % sannsynlighet) for at selskapet vil bli frifunnet i saken. Selskap A har dermed en mulig, men ikke sannsynlig, forpliktelse per balansedagen, og konkluderer med at det er en betinget forpliktelse.

Kilde: Basert på IAS 37.IE C eksempel 10.

Del (b) av definisjonen angir at betingede forpliktelser også omfatter *eksisterende* forpliktelser som eksisterer uavhengig av et bestemt fremtidig utfall, men hvor

kravene til sannsynlighet eller pålitelighet ikke er oppfylt. Med dette menes at det enten ikke er sannsynlig (dvs. mindre enn 50 % sannsynlighet) at forpliktelsen kommer til oppgjør, eller at forpliktelsens beløp ikke kan estimeres med tilstrekkelig grad av pålitelighet.

Figur 16.1 oppsummerer sammenhengen mellom avsetninger og betingede forpliktelser.

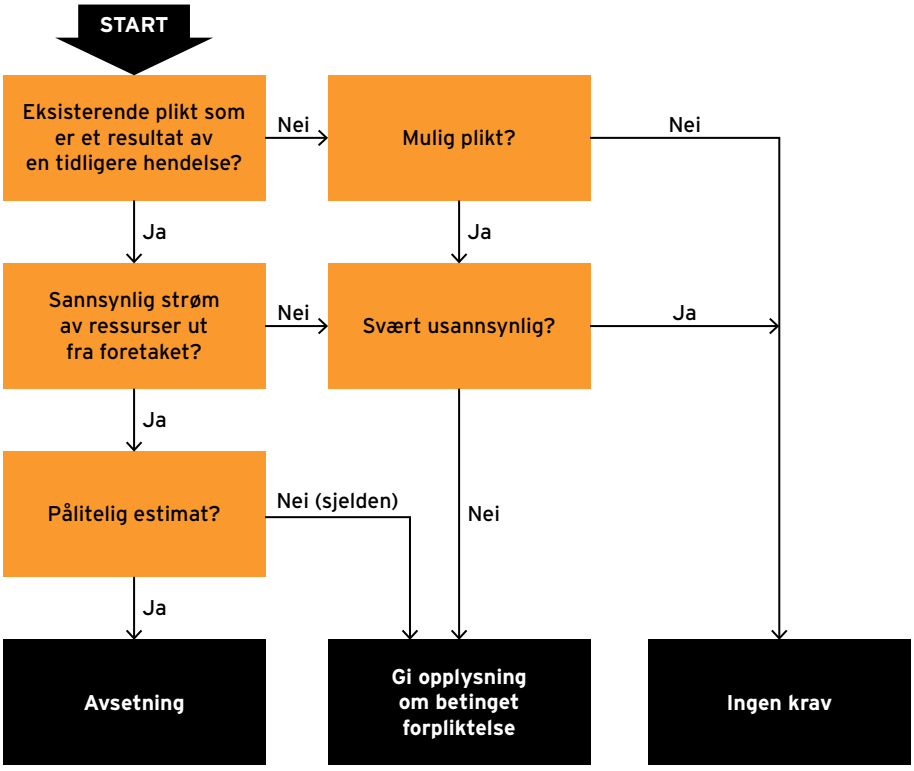

Figur 16.1 Beslutningstre (IAS 37 IG. Appendix B).

16.3.3 Betingede eiendeler

Betingede eiendeler omtales bare i begrenset grad i standarden. Slike eiendeler balanseføres ikke, da dette i så fall vil innebære innregning av urealiserte inntekter.

Vi har tidligere i artikkelen sett at betingede eiendeler er definert som *mulige* eiendeler hvis eksistens vil bli bekreftet av én eller flere fremtidige hendelser som kan inntreffe eller ikke inntreffe, og at det her er snakk om hendelser som foretaket ikke kontrollerer. Betingede eiendeler oppstår ofte fra ikke planlagte eller uventede hendelser som gjør at det oppstår en mulighet for at selskapet vil motta økonomiske

fordeler. Et eksempel kan være at selskapet fremmer et krav i en juridisk prosess, og hvor utfallet av saken er usikkert. Et annet eksempel er et (regress)krav mot et forsikringsselskap som følge av at selskapet har vært utsatt for brann eller skade.

Etter IAS 37 skal usikkerheten være bortfalt før innregning av en eiendel med tilhørende inntekt finner sted, og standarden bruker begrepet *så godt som sikkert* for å uttrykke sannsynlighetskravet som gjelder for innregning. Standarden kvantifiserer ingen sannsynlighetsterskel, men den er åpenbart betydelig høyere enn sannsynlighetsovervekt (som er 50 % eller mer). I praksis kan *så godt som sikkert* trolig fortolkes som et sannsynlighetskrav på bortimot 100 %, altså at gjenværende usikkerhet er ubetydelig. I praksis er det sjelden mulig å vurdere sannsynligheten for utfallet av en konkret hendelse nøyaktig. En skjønnsmessig vurdering må derfor foretas, og den må bygge på de faktiske omstendigheter i den enkelte sak.

16.3.4 Betingelser og asymmetri

Reguleringen av betingede eiendeler og reguleringen av betingede forpliktelser er asymmetrisk. Denne asymmetrien fremkommer blant annet gjennom sannsynlighetstersklene som gjelder for henholdsvis betingede eiendeler og betingede forpliktelser.

Et annet område med asymmetri er behandlingen av hendelser etter balansedagen og behandlingen av disse under IAS 37. IAS 10 presenterer et skille mellom hendelser som det skal tas hensyn til og hendelser som det ikke skal tas hensyn til i regnskapsføringen.

IAS 10 angir at et eksempel på en hendelse som det skal tas hensyn til, er en kjennelse gitt etter balansedagen i en rettssak som bekrefter at selskapet hadde en *eksisterende* forpliktelse på balansedagen. En slik hendelse kan med andre ord medføre at selskapet må behandle dette som en avsetning og ikke som en betinget forpliktelse (*mulig* forpliktelse). Avsetningen vil i så fall bli innregnet på balansedagen.

Det motsatte tilfellet, hvor foretaket har et rettslig *krav* på balansedagen som stadfestes ved en rettslig kjennelse etter balansedagen, er imidlertid ikke regulert i IAS 10. Det kan i utgangspunktet synes rimelig å anta at forpliktelser og eiendeler som oppstår som følge av slike hendelser skal regnskapsføres symmetrisk. Dette er imidlertid neppe i tråd med IAS 37s regulering. En betinget eiendel kan ikke innregnes med mindre den kan anses som *så godt som sikker*. Den fremstår imidlertid ikke som *så godt som sikker* før rettsavgjørelsen foreligger. IAS 37 er eksplisitt på at innregning skal skje i den perioden usikkerheten bortfaller. Teorieksempel 16.2 illustrerer denne problemstillingen.

Teorieksempel 16.2: Hendelser etter balansedagen og asymmetrisk behandling
Selskap A har fremmet et krav på kr 500 000 overfor Selskap B. Kravet gjelder oppgjør for tilleggsarbeider knyttet til en større anleggskontrakt. Selskap B bestrider kravet og saken ble derfor brakt inn for domstolen i løpet av sommeren 2023.

Kjennelse i saken faller 31. januar 2024, og Selskap A får medhold i retten.

Selskap B avlegger regnskap for 2023 den 15. mars 2024. Kjennelsen i retten bekrefter at selskapet hadde en forpliktelse på balansedagen, og Selskap B innregner kravet på kr 500 000 som en avsetning i 2023-regnskapet.

Selskap A avlegger regnskap den 1. april 2024. For Selskap A er spørsmålet om selskapet kan innregne en eiendel knyttet til kravet på kr 500 000 i 2023-regnskapet. Som følge av at rettsavgjørelsen faller først etter balansedagen, kan ikke Selskap A innregne en fordring/eiendel knyttet til dette kravet. Begrunnelsen er at innregning kan først skje når det er *så godt som sikkert* at kravet eksisterer, dvs. når usikkerheten faller bort (kjennelse i rettssaken faller).

Det er også verdt å merke seg at det er en viss asymmetri når det gjelder noteopplysninger (se for øvrig kapittel 16.6.2 om noteopplysninger). Tabell 16.1 viser hvordan sannsynligheten påvirker om en skal innregne eller gi noteopplysninger.

Tabell 16.1 Betingelser og asymmetri i IAS 37.[2]

Sannsynlighet for utfall	Betingede forpliktelser	Betingede eiendeler
Så godt som sikkert	Innregnes	Innregnes
Sannsynlig	Innregnes	Noteopplysninger
Mulig men ikke sannsynlig	Noteopplysninger	Ikke krav om noteopplysninger[59]
Svært usannsynlig	Ikke krav om noteopplysninger	Ikke krav om noteopplysninger[59]

16.4 Innregning av avsetninger

Det følger av IAS 37 at avsetninger skal balanseføres. Betingede forpliktelser og betingede eiendeler skal derimot ikke innregnes.

IAS 37 krever at forpliktelser skal innregnes som avsetninger når følgende krav er oppfylt: Det foreligger en eksisterende plikt (juridisk eller selvpålagt) som er et resultat av en tidligere hendelse, det er sannsynlig at forpliktelsen vil komme til oppgjør, og forpliktelsen kan estimeres pålitelig (IAS 37.14).

2 I de tilfellene der selskapet gir opplysninger om en betinget eiendel til tross for at sannsynligheten er svært lav, bør graden av sannsynlighet fremgå av noteopplysningene.

16.4.1 Eksisterende plikt som følge av tidligere hendelse

Det første kravet er at det foreligger en eksisterende plikt som følge av en tidligere hendelse. Dette betyr at definisjonen av en forpliktelse må være oppfylt. I praksis er det ofte vanskelig å vurdere om en har en eksisterende plikt som er et resultat av en tidligere hendelse (også kalt en forpliktende hendelse). En forpliktende hendelse har bare funnet sted dersom selskapet ikke har noe annet realistisk alternativ enn å gjøre opp forpliktelsen. Det vil være tilfellet når selskapet har hatt en hendelse som skaper enten en juridisk eller en selvpålagt forpliktelse. Juridiske forpliktelser som eksempelvis kontraktsforpliktelser vil typisk kunne håndheves i henhold til avtaleverket. For selvpålagte forpliktelser vil det derimot normalt ikke være slik, og det gjør det noe mer krevende å fastslå om det faktisk foreligger en forpliktelse enn det som er tilfellet for juridiske forpliktelser. For selvpålagte forpliktelser vil et sentralt moment vil være at selskapet gjennom sine handlinger har skapt en berettiget forventning hos andre om at selskapet har påtatt seg et økonomisk ansvar.

Det er bare hendelser som har oppstått uavhengig av et selskaps fremtidige handlinger som kan anses som forpliktende hendelser, og dermed gi opphav til balanseførte avsetninger. Det betyr at forpliktelsen må eksistere uavhengig av hvordan selskapet driver virksomheten sin i fremtiden. Det er med andre ord bare de utgiftene som er uunngåelige, som kan innregnes som en avsetning. Dersom foretaket kan komme seg unna utgiftene ved å eksempelvis endre virksomheten fremover, er kravene ikke oppfylt. Et par teorieksempler kan illustrere dette.

Teorieksempel 16.3: Fjerningsforpliktelse

Et oljeselskap har konsesjon til å drive oljeboring i et gitt område og som følge av konsesjonsvilkårene plikter selskapet å fjerne oljeplattformen og rydde opp på havbunnen etter endt produksjonsperiode. Selskapet har som følge av oppføringen av plattformen en juridisk forpliktelse knyttet til et allerede pådratt oppryddingsbehov. Det foreligger med andre ord en eksisterende plikt som følge av en tidligere hendelse.

Kilde: Basert på IAS 37.IE C eksempel 3.

Teorieksempel 16.4: Periodisk utskiftning

Et selskap har en masovn (ovn for fremstilling av råjern) med en kledning som av tekniske årsaker må skiftes hvert 5. år. Ved utgangen av 2023 har masovnen en tre år gammel kledning, og selskapet har ikke en forpliktelse til å skifte kledningen. Selv om selskapet har intensjon om å skifte ut kledningen etter fem år, avhenger gjennomføringen av utskiftningen av at selskapet fortsatt bruker masovnen om to år, og om to år planlegger å bruke den også i fremtidige perioder. Det påhviler derfor selskapet ingen eksisterende plikt som følge av tidligere hendelser.

Kilde: Basert på IAS 37.IE C eksempel 11A.

Det følger av IAS 37 at det nesten alltid vil være mulig å fastslå om selskapet har en eksisterende forpliktelse som resultat av en tidligere hendelser. I noen sjeldne tilfeller vil det likevel kunne være uklart. Standarden inneholder en bestemmelse som anvendes i slike sjeldne tilfeller, og den angir at det da skal legges til grunn at selskapet har en eksisterende plikt som resultat av tidligere hendelse, dersom det er sannsynlig (dvs. mer enn 50 % sannsynlig) at en eksisterende plikt foreligger. Terskelen for bruk av denne bestemmelsen antas å være høy, og alle tilgjengelige kilder til informasjon, herunder uttalelser fra eksperter, må hensyntas i denne vurderingen. Bestemmelsen kan være relevant å se hen til eksempelvis i tilfeller med søksmål hvor partene ikke blir enige om en hendelse har skjedd, for eksempel om selskapets virksomhet har ført til forurensning av grunnvannet i et område.

16.4.2 Sannsynlighet

IAS 37 kvantifiserer sannsynlighetskravet til mer enn 50 % sannsynlighet. Utgangspunktet er at sannsynlighetsvurderingen gjøres for hver enkelt forpliktelse. Standarden klargjør også at når en har en rekke lignende forpliktelser, eksempelvis produktgarantier eller lignende kontrakter, så vurderer en sannsynligheten for hele klassen av lignede forpliktelser under ett. Dette skyldes at sannsynligheten for at foretaket må avgi økonomiske ressurser for én slik forpliktelse isolert sett kan være liten, men sannsynligheten kan være atskillig høyere når en ser hele populasjonen under ett.

Teorieksempel 16.5: Salg med garanti

En produsent selger alltid varene sine med garanti. Det følger av garantiavtalen at selskapet er forpliktet til å reparere eller erstatte varer som er defekte mv. Garantien gjelder i tre år fra salgstidspunktet. Tidligere års erfaringer tilsier at det er sannsynlig at det vil bli fremmet krav om reparasjon eller erstatning av varer. Vurderingen av sannsynlighet vil i dette tilfellet gjøres for hele populasjonen av solgte varer sett under ett. Den forpliktende hendelsen er salget av varen(e), og det gir opphav til en juridisk forpliktelse. Ettersom det er mer enn 50 % sannsynlighet for at selskapet vil måtte avgi økonomiske ressurser gjennom reparasjon eller erstatning av varer, skal det foretas en avsetning (forutsatt at størrelsen på forpliktelsen kan måles pålitelig – se nedenfor).

Kilde: Basert på IAS 37.IE C eksempel 1.

16.4.3 Pålitelig måling

Det siste kravet i definisjonen er at størrelsen på forpliktelsen kan estimeres med tilstrekkelig grad av pålitelighet. IASB har lagt til grunn at en normalt vil være i stand til å estimere dette pålitelig. IAS 37 inneholder en eksplisitt presisering av at det bare er i svært sjeldne tilfeller at pålitelig måling ikke kan foretas. I praksis er det derfor sjelden aktuelt å påberope seg dette pålitelighetsunntaket.

16.5 Måling

16.5.1 Beste estimat

En avsetning skal måles til beste estimat av forpliktelsen. Med *beste estimat* menes det beløpet som foretaket som rasjonell aktør ville ha vært villig til å betale på balansedagen for å gjøre seg fri fra den usikre forpliktelsen gjennom å gjøre opp forpliktelsen eller overføre den til en tredjepart. Dette er med andre ord en størrelse som måles basert på en hypotetisk transaksjon, og beløpet representerer ikke nødvendigvis størrelsen på de utbetalingene som selskapet forventer å måtte foreta i fremtiden. Beløpet måles før skatt – eventuelle skattemessige konsekvenser av avsetningen reguleres av IAS 12.

Avsetningen skal som angitt måles til beste estimat, og standarden presenterer tre ulike metoder for å måle beste estimat; 1) forventningsverdien, 2) midtpunktet i en rekke av mulige utfall, og 3) et estimat på det individuelt sett mest sannsynlige utfallet.

Forventningsverdien skal legges til grunn dersom avsetningen omfatter en større populasjon med elementer, som eksempelvis en garantiavsetning. Med forventningsverdi menes en statistisk beregning av alle mulige utfall vektet med deres tilhørende sannsynlighet.

IAS 37 krever at en benytter *midtpunktet i rekken* som beste estimat i de tilfellene hvor en har en sammenhengende rekke av mulige utfall og hvor hvert enkelt punkt i denne rekken er like sannsynlig som noe annet. I et slikt tilfelle representerer midtpunktet både medianen og forventningsverdien.

I de tilfellene hvor forpliktelsen som måles knytter seg til én enkelt plikt, kan *det mest sannsynlige utfallet* være det som anses som beste estimat på forpliktelsen. Standarden angir imidlertid at også i slike tilfeller skal den regnskapspliktige ta hensyn til andre mulige utfall. Dette innebærer eksempelvis at dersom andre mulige utfall er gjennomgående høyere eller lavere enn det mest sannsynlige utfallet, så vil resultatet være at beste estimat er høyere eller lavere enn det individuelt sett mest sannsynlige utfallet.

Teorieksempel 16.6: Feilretting i produksjonsanlegg

En leverandør skal rette opp en feil i et produksjonsanlegg. Det er sannsynlighetsovervekt (60 % sannsynlighet) for at feilen rettes opp i første forsøk og i så fall vil utgiften beløpe seg til 100. Sannsynligheten for at to forsøk må gjøres er betydelig (40 %), og i så fall vil utgiften beløpe seg til 200. Forventningsverdien er 140 (100 x 60 % + 200 x 40 %). Det mest sannsynlige utfallet er 100. Det mest sannsynlige utfallet hensyntatt usikkerheten vil eksempelvis kunne være 110.

16.5.2 Risiko og usikkerhet

Det følger av definisjonen av en avsetning at dette er en størrelse som det knytter seg risiko og usikkerhet til. Selskapene må derfor håndtere risiko og usikkerhet når de skal måle avsetningen ved slutten av regnskapsperioden.

Risiko omtales i IAS 37 som variabilitet i utfall, og standarden antyder at en risikojustering kan øke beløpet som en måler forpliktelsen til. Det står intet konkret i standarden om hvordan en slik justering skal foretas. Det gis likevel noen føringer ved at standarden sier at det er viktig å utvise varsomhet i den skjønnsmessige vurderingen, slik at en unngår at inntekter og eiendeler blir overvurdert og kostnader og forpliktelser undervurdert. Det presiseres også at «usikkerheter rettferdiggjør imidlertid ikke at det foretas store avsetninger eller at det bevisst fastsettes for høye forpliktelser» (IAS 37.43). En må også utvise varsomhet slik at risiko og usikkerhet ikke hensyntas flere ganger, eksempelvis både gjennom estimatet på utgiftene og ved vurdering av sannsynligheten for et utfall. Se for øvrig kapittel 16.5.3 for ytterligere omtale av risikojustering.

16.5.3 Nåverdi

Det er krav om bruk av nåverdi ved måling av IAS 37-forpliktelsen i de tilfellene hvor virkningen av tidsverdien av penger (dvs. effekten av diskonteringen) er vesentlig. I situasjoner hvor kontantstrømmene forventes å inntreffe relativt kort tid etter balansedagen, slik at diskonteringseffekten ikke har noen vesentlig påvirkning på målingen av forpliktelsen, er det derimot intet krav om diskontering. Eksempler på avsetninger hvor en forventer bruk av nåverdi ved måling, er typisk fjerningsutgifter og avsetninger for utgifter knyttet til opprydding for miljøpåvirkninger mv.

Diskonteringsrente

Diskonteringsrenten som skal benyttes er en før-skatt-rente som reflekterer dagens markedsvurdering av tidsverdien av penger og de risikoer som knytter seg til denne spesifikke forpliktelsen.

Dersom en allerede har justert for risikoen(e) i kontantstrømestimatene, skal en ikke foreta slik justering av diskonteringsrenten. Det er med andre ord viktig å unngå at en foretar den samme risikojusteringen to ganger.

Standarden sier intet om hvorvidt det er nominell rente eller realrente som skal benyttes ved beregningen, og begge løsninger må etter vårt syn være akseptable. Det en da må påse er at det er sammenheng mellom valg av diskonteringsrente og kontantstrømmene som benyttes. Benyttes en realrente så må kontantstrømmene uttrykkes i dagens prisnivå (faste priser), slik at inflasjonseffektene holdes utenfor i begge størrelser. Dersom en derimot benytter nominell rente, så fordrer det at kontantstrømmene uttrykkes i nominelle (løpende) priser. Løsningen blir i all hovedsak den samme, men det er verdt å notere seg at en kan få ulik effekt ved oppløsning av diskonteringseffekten etter hvert som en nærmer seg tidspunkt for oppgjør. Se mer om dette i kapittelet om oppløsning av diskonteringseffekten.

Risikojustering

IAS 37 krever at det tas hensyn til risiko ved beregning av forpliktelsen. Justeringen kan skje gjennom diskonteringsrenten eller kontantstrømmene. Standarden gir imidlertid veldig lite veiledning med hensyn til hvordan dette skal gjøres.

I mange tilfeller vil det trolig være enklere å risikojustere kontantstrømmene enn diskonteringsrenten. Det er også verdt å huske at en risikojustert diskonteringsrente vil være en teoretisk rente, ettersom det ikke er sannsynlig at det eksisterer en markedsvurdering av risikoen knyttet til den konkrete usikre forpliktelsen som selskapet skal måle.

I praksis kan det som nevnt være vanskelig å finne en risikojustert diskonteringsrente. Alternativet, hvor en risikojusterer kontantstrømmen og diskonterer med en risikofri rente, vil i mange tilfeller være et enklere alternativ. Det betyr at en først må ta stilling til hva den risikofrie renten er. Statsobligasjonsrenten målt på balansedagen vil normalt være et godt startpunkt for fastsettelse av den risikofrie renten for diskontering av avsetninger etter IAS 37. Statsobligasjonsrenten som benyttes vil måtte være i samme valuta som forpliktelsen skal gjøres opp i, og med samme løpetid som forpliktelsen.

16.5.4 Etterfølgende endring i estimater

Avsetningen skal gjennomgås ved slutten av hver regnskapsperiode og justeres for å reflektere beste estimat. Dersom det ikke lenger er sannsynlig at selskapet må avgi økonomiske ressurser, skal avsetningen reverseres. Det er ikke anledning til å anvende avsetningen til noe annet enn det den var ment å dekke.

Oppløsning av diskonteringseffekten

Etterhvert som en kommer nærmere oppgjørstidspunktet, vil balanseført verdi av forpliktelsen øke i de tilfellene en har målt avsetningen til nåverdi. Det fremgår av IAS 37 at effekten av oppløsningen av diskonteringen skal innregnes som låneutgift i periodens resultat. IAS 37 har ingen ytterligere spesifikasjon av hvordan oppløsningen av diskonteringseffekten skal klassifiseres (som drift eller finans).

For avsetninger som gjelder fjerning/stengning og rehabilitering av eiendom mv. og som omfattes av IFRIC 1, er det klart angitt at effekten resultatføres som en finansieringsutgift etter hvert som den påløper. Det er verdt å merke seg at IFRIC har klargjort at balanseføring etter IAS 23 er ikke er tillatt i IFRIC 1-tilfellene.

Valg mellom nominell rente og nominelle (løpende) priser eller realrente og faste priser, ved beregning av nåverdien (se omtale under kapittel 16.5.3), vil kunne påvirke størrelsen av effekten ved oppløsning av diskonteringen. Denne effekten er ikke omtalt i IAS 37. Ved bruk av nominell rente og nominelle (løpende) priser, vil det i tillegg måtte foretas en oppdatering av estimatet på oppgjørsbeløpet.

Den samlede resultateffekten blir riktignok normalt den samme som ved bruk av realrente og faste priser, men effekten kan være at deler av resultateffekten burde presenteres under drift og ikke under finans. IASB kan synes å ha oversett denne effekten. I det neste eksemplet illustrerer vi problemstillingen.

Teorieksempel 16.7: Diskonteringseffekt

Selskap A skal innregne en avsetning i regnskapet, og forventer å betale 100 000 (målt i dagens priser) om 3 år. Nominell rente er vurdert å være 7,5 % og inflasjonen forventes å være 5 %. Avsetningen anses som en driftsrelatert post og blir følgelig innregnet som driftskostnad i resultatregnskapet.

Alternativ 1: Ved bruk av nominell rente ved beregning av nåverdien, må selskapet benytte nominelle (løpende) priser, dvs. det en forventer å betale målt om 3 år. Dersom utbetalingen skal reflektere en forventet inflasjon på 5 % vil estimert utgående kontantstrøm om 3 år være på 115 762 (100 000 x 1,053). Nåverdien av 115 762 diskontert med 7,5 % nominell rente, er 93 184 (115 762 / 1,0753). Under dette alternativet vil endringen i balanseført verdi av avsetningen bare bestå av oppløsningen av diskonteringseffekten (tidsverdien av penger).

Alternativ 2: Ved bruk av realrente benyttes faste priser, og utbetalingen måles til 100 000 (dagens prisnivå). Realrenten beregnes til 2,381 % ((1,075 / 1,05) – 1). Nåverdien av utbetalingen på 100 000 (målt i dagens priser), diskontert med 2,381 %, er 93 184 (100 000 / 1,023813). Under dette alternativet vil endringen i avsetningen fra periode til periode bestå av både oppløsningen av diskonteringseffekten (tidsverdien av penger) og en oppdatering av estimatet på kontantutbetalingen.

Hvis alle forutsetninger er uendret gjennom treårsperioden, vil endringen i balanseført verdi av avsetningen fremkomme som angitt i tabellen. Under alternativ 1 vil hele endringen bestå av oppløsning av diskonteringseffekten og følgelig bli klassifisert som finans, mens en under alternativ 2 kan få en fordeling mellom drift (oppdatering av estimat) og finans (oppløsning av diskonteringseffekt). Forutsetningen er selvsagt at avsetningen anses som en driftsrelatert post. (Dersom avsetningen derimot hadde vært inkludert som del av anskaffelseskost på varige driftsmidler, eksempelvis som en fjerningsforpliktelse (se IAS 16.16c), vil effekten av oppdateringen av estimatet ikke bli resultatført, men innregnes som en justering av balanseført verdi av eiendelen. Dette følger av IFRIC 1).

	Avsetning – alternativ 1	**Avsetning – alternativ 2**
31. desember år 0	**93 184**	**93 184**
Oppløsning av diskonteringseffekt: 93 184 x 7,5 % og 93 184 x 2,381 % =	6 989	2 219
Oppdatering av estimat a)		**4 770**
31. desember år 1	100 173	100 173
Oppløsning av diskonteringseffekt: 100 173 x 7,5 % og 100 173 x 2,381 % =	7 513	2 385
Oppdatering av estimat		**5 128**
31. desember år 2	107 686	107 686
Oppløsning av diskonteringseffekt: 107 686 x 7,5 % og 107 686 x 2,381 % =	8 076	2 564
Oppdatering av estimat		**5 512**
31. desember år 3	115 762	115 762

Under Alternativ 2: Gitt en inflasjon på 5 %, vil estimatet på den udiskonterte kontantutbetalingen øke med 5 000 ((100 000 x 1,05) – 100 000) fra år 0 til år 1, og utgjør 105 000 ved utgangen av år 1. Nåverdien av 105 000 utgjør 100 173 (105 000 / 1,023812). Endringen i nåverdien fra år 0 til år 1 er på 100 173 – 93 184 = 6 989. Av dette utgjør oppløsningen av diskonteringseffekten 2 219 (se tabell for beregning). Resten representerer en oppdatering av estimatet på 4 770.

Etterfølgende endring i diskonteringsrenten

IAS 37 krever at diskonteringsrenten reflekterer dagens markedsvurdering av penger, og ved endring i rentenivået skal diskonteringsrenten justeres tilsvarende. Dette følger av kravet om å bruke beste estimat.

Ved endring i diskonteringsrente dukker flere spørsmål opp, herunder hvor virkningen av endringen skal presenteres (drift eller finans), og om den nye diskonteringsrenten skal benyttes gjennom året eller bare ved slutten av regnskapsåret. IAS 37 gir ingen veiledning i noen av disse spørsmålene.

En endring i balanseført verdi av avsetningen som skyldes endret diskonteringsrente, vil være en estimatendring etter IAS 8. Vi er av den oppfatning at dette skal behandles atskilt fra den regnskapsmessige virkningen av oppløsningen av diskonteringseffekten (se kapittel 16.5.4). Estimatendringer presenteres på samme linje i resultatregnskapet som det motposten til avsetningen opprinnelig ble ført på. Et selskap som har konkludert med at avsetningen er driftsrelatert, presenterer debetposteringen ved førstegangsinnregningen av avsetningen som en driftskostnad. Ved endring i diskonteringsrenten vil selskapet presentere virkningen av estimatendringen på samme måte, dvs. som en driftspost.

16.6 Anvendelse av standarden

IAS 37 er en standard som får anvendelse på en rekke regnskapsfaglige områder. Standarden er dog ikke alltid like enkel å anvende i praksis. Til dels skyldes dette at standarden krever vanskelige konseptuelle vurderinger og til dels skyldes det at standarden bare gir begrenset praktisk rettledning. I dette kapittelet presenterer vi enkelte problemstillinger som vi ofte støter på i praksis og skisserer mulige løsninger på dem.

16.6.1 Tapsbringende kontrakter og uunngåelige utgifter

IAS 37 definerer en tapsbringende kontrakt som «en kontrakt der de uunngåelige utgiftene ved å oppfylle pliktene i henholdt til kontrakten overstiger de økonomiske fordelene som forventes mottatt i henhold til samme kontrakt» (IAS 37.10). Dersom et foretak har en tapsbringende kontrakt, skal den eksisterende plikten

i henhold til kontrakten innregnes og måles som avsetning (IAS 37.66). En rasjonell økonomisk aktør vil minimere sitt tap ved å enten fullføre kontrakten eller betale kompensasjon til kontraktsmotparten for å annullere kontrakten, avhengig av hva som fører til det laveste økonomiske tapet. Tapskontrakter må imidlertid avgrenses mot fremtidige driftsunderskudd som det ikke kan avsettes for, da slike driftsunderskudd ikke oppfyller definisjonen på en forpliktelse og heller ikke de generelle innregningskriteriene i IAS 37). IAS 37 får også anvendelse på kontrakter med kunder som faller innunder IFRS 15 når de er, eller er blitt, tapsbringende.

I reguleringen av tapskontrakter introduserer IAS 37 begrepet uunngåelige utgifter med følgende beskrivelse (IAS 37.68):

> De uunngåelige utgiftene i henhold til en kontrakt gjenspeiler minste netto utgift for å kunne tre ut av kontrakten, som er det laveste beløpet av enten utgiftene ved å oppfylle den, samt eventuelle kompensasjoner eller sanksjoner som oppstår dersom kontrakten ikke blir oppfylt.

Begrepsbruken i standarden er ikke særlig presis. Med «utgiftene ved å oppfylle kontrakten» synes det rimelig å anta at standarden mener kontraktsresultat som en nettostørrelse. Dette innebærer at kontrakten må gi et økonomisk negativt resultat for at det skal bli aktuelt å avsette. Det er ikke tilstrekkelig at kontrakten er mindre gunstig enn rådende markedsvilkår, selv om dette åpenbart er tilstrekkelig til at kontraktsmotparten ville kreve kompensasjon for å annullere kontrakten.

Ved vurdering av om en kontrakt er tapsbringende skal selskapet i vurderingen medregne utgifter som er direkte knyttet til kontrakten. Utgifter som er direkte knyttet til en kontrakt omfatter både marginale utgifter og en fordeling av andre utgifter som er direkte knyttet til oppfyllelse av kontrakten. Eksempler på marginale utgifter er direkte lønnsutgifter og materialer, mens fordeling av andre utgifter kan være avskrivningskostnader for bruk av en enhet av eiendom, anlegg og utstyr til å oppfylle kontrakten.

Før en separat avsetning for en tapsbringende kontrakt fastsettes, innregner selskapet eventuelle tap ved verdifall som har skjedd for eiendeler benyttet til å oppfylle kontrakten etter IAS 36.

16.6.2 Stengnings- og rehabiliteringsforpliktelser

Stengnings- og rehabiliteringsforpliktelser oppstår når et selskap er forpliktet å fjerne en eiendel ved utløp av levetiden og tilbakeføring av området hvor eiendelen var lokalisert. IAS 37 krever at selskapet innregner en avsetning på det tidspunktet kravet om fjerning oppstår. Dette følger av at det er byggingen/installasjonen av eiendelen som er den hendelsen som medfører et krav om fjerning på et senere

tidspunkt. Eksempler på eiendeler som historisk typisk er underlagt krav om fjerning er olje- og gassplattformer, gruver og enkelte typer kraftverk. Gitt endring i komposisjonen av energiforsyning og dreining til grønnere alternativer vil det potensielt også være krav om fjerning av f.eks. vindmøller til både land og havs samt for installasjoner for karbonfangst og -lagring.

Selskapet må estimere den totale fjerningskostnaden og diskontere den til dagens verdi som da er beløpet som skal innregnes på tidspunktet kravet om fjerning oppstår. Fjerningsutgiftene anses som en del av utgiftene av eiendelen og aktiveres dermed som en del av den underliggende eiendelen. Fjerningsutgiftene vil dermed avskrives over levetiden til den eiendelen som selskapet er forpliktet til å fjerne. Fjerningsforpliktelsen vil på sin side øke som følge av at oppgjørstidspunkt for fjerning kommer nærmere. Se nærmere omtale i kapittelet om Oppløsning av diskonteringseffekten. På denne måten splittes fjerningskostnaden i to komponenter: en kostnad basert på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer; og et element som representerer oppløsning av diskonteringen.

IAS 37 krever også at avsetninger skal revurderes årlig for å sikre at de reflekterer det nåværende beste estimatet for avsetningen. Men standarden gir ingen veiledning på regnskapsføring av endring av en fjerningsforpliktelse. Tilsvarende er også IAS 16 uklar på hvorvidt den balanseførte verdien av eiendelen skal bli påvirket av endring i fjerningsforpliktelsen. Dette spørsmålet ble adressert av IASB ved utgivelsen av IFRIC 1.

IFRIC 1 kommer til anvendelse på endringer i målingen av eksisterende stengnings- og rehabiliteringsforpliktelser og tilsvarende forpliktelser som er både innregnet som en del av anskaffelseskosten etter IAS 16 eller IFRS 16 og innregnet som en forpliktelse i samsvar med IAS 37 (IFRIC 1.2). Den adresserer hvordan følgende endringer i fjerningsforpliktelsen skal regnskapsføres

a. endring i estimerte utgående strømmer av økonomiske ressurser som kreves for å gjøre opp plikten
b. endring i den gjeldende markedsbaserte diskonteringsrenten
c. økning som gjenspeiler tidsforløpet (oppløsning av diskonteringseffekten).

Endringer som følge av (c) skal løpende resultatføres som en finanskostnad. Endringer som følge av (a) og (b) skal kun resultatføres i spesifikke situasjoner. Først skal eventuell endring balanseføres som en del av det bokførte beløpet til den relaterte eiendelen, alternativt i OCI, avhengig av om eiendelen måles til kost eller etter revalueringsmetoden. Hvis eiendelen måles til kost, så skal endringen av forpliktelsen øke eller redusere tilsvarende eiendel. En eventuell reduksjon som er høyere enn bokført verdi av eiendelen resultatføres.

IFRIC 1 omtaler ikke hvordan en forpliktelse om å stenge eller rehabilitere som oppstår i etterkant som f.eks. følge av ny lovgivning skal behandles. Etter vår mening så skal slike forpliktelser som oppstår i etterkant også behandles i tråd med IFRIC 1.

Praksiseksempel 16.1 Stengnings- og rehabiliteringsforpliktelser

Decommissioning and removal obligations

The company has obligations to decommission and remove offshore installations at the end of their production period. Obligations associated With decommissioning and removal of long-term assets are recognized at present value of future expenditures at the date they are expected to be incurred. At the initial recognition of an obligation, the estimated cost is capitalized as property, plant and equipment and depreciated over the useful life of the asset (typically by application of the unit-of-production method). There is significant future uncertainty in the estimate of costs for decommissioning and removal, as these estimates are based on currently applicable laws and regulations, and existing technologies. Many decommissioning and removal activities will take place many decades in the future, and the technology and related costs are expected to evolve in this time. The estimates include costs based on expected removal concepts using existing technology and estimated costs of maritime operations, hiring of single-lift and heavy-lift barges and drilling rigs. As as result, there may be significant adjustments to the estimates of decommissioning liabilities and associated assets that can affect future financial results. Changes in the estimated decommissioning liabilities are booked towards property, plant and equipment. See note 23 Provision for abandonment liabilities' for further details about decommissioning and removal obligations.

	Group	
		Restated
(USD 1 000)	31.12.2022	31.12.2021
Provisions as of beginning of period	5 172 354	4 897 275
Incurred removal cost	-79 236	-185 973
Accretion expense	119 895	61 944
Abandonment liabilities from acquisition of Lundin Energy[1)]	745 900	-
Merger with ABP Norway AS	-	-
Foreign currency translation	6 692	-
Impact of changes to discount rate	-1 876 918	-382 458
Change in estimates and provisions relating to new drilling and installations	76 911	781 566
Total provision for abandonment liabilities	**4 165 598**	**5 172 354**
Breakdown of the provision to short-term and long-term liabilities		
Short-term	115 202	100 863
Long-term	4 050 396	5 071 491
Total provision for abandonment liabilities	**4 165 598**	**5 172 354**

Kilde: Aker BP ASA, Annual Report 2022, utdrag fra note 1 og note 23.

16.7 Presentasjon og noteopplysninger

16.7.1 Presentasjon

Det følger av IAS 1 at avsetninger skal presenteres på egen linje i balanse (IAS 1.54(l)), og at en skal skille mellom kortsiktig og langsiktig del om dette formatet brukes.

Praksiseksempel 16.2 Skille mellom kortsiktig og langsiktig del

Provisions presented in the consolidated statement of financial position

USD millions	2022	2021
Current liabilities	92	74
Non-curent liabilities	231	283
Total	323	357

Kilde: Yara International ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 5.6.

I noen tilfeller vil selskapet kunne kreve refusjon fra tredjepart for utgiftene som det foretas en avsetning for. Eksempler på dette er regresskrav overfor et forsikringsselskap, klausuler om skadeserstatning og leverandørgarantier. Refusjonskravet skal innregnes som en separat eiendel, og innregnes bare dersom det er *så godt som sikkert* at oppgjør vil finne sted (se kapittel 16.3.3). Det er ikke adgang til å presentere avsetning og det tilhørende balanseførte refusjonskravet netto – de må presenteres hver for seg som henholdsvis forpliktelse og eiendel. Begrunnelsen er at dette er to separate forhold, hvor selskapet er fullt ut ansvarlig for å gjøre opp forpliktelsen sin uavhengig av om de mottar refusjon fra tredjepart eller ikke. Balanseført verdi av refusjonskravet kan ikke overstige balanseført verdi av avsetningen.

Et selskap skal ikke gjøre en avsetning dersom utbetaling til motpart er betinget av at en tredjepart dekker selskapets utgifter (eksempelvis et forsikringsselskap). Begrunnelsen for det er at det er det tredjepart og ikke selskapet som er skyldner – selskapet er i realiteten kun en agent.

IAS 37 har enkelte retningslinjer for presentasjon av resultatposter. Det vil være adgang til å presentere kostnader ved avsetningen og inntekter knyttet til refusjonskravet netto, og virkningen av oppløsning av diskonteringseffekter skal presenteres som lånekostnad. For estimatendringer gjelder de generelle retningslinjer i IFRS, og presentasjon som drift eller finans i resultatregnskapet reflekterer følgelig den underliggende vurderingen av hva avsetningen gjelder.

16.7.2 Noteopplysninger

Avsetninger

Det er krav om å gi både kvantitative og kvalitative opplysninger om selskapets avsetninger. For hver enkelt klasse av avsetninger skal følgende opplysninger gis (IAS 37.84):

a. Balanseført verdi ved begynnelsen og slutten av regnskapsperioden
b. Avsetninger som er foretatt i perioden, herunder økninger i eksisterende avsetninger
c. Beløp benyttet i løpet av perioden
d. Ubenyttede avsetningsbeløp som er reversert i løpet av perioden, og
e. Økningen i diskontert beløp som oppstår over tid, samt virkningen av eventuelle endringer i diskonteringsrenten

Kravet gjelder inneværende regnskapsperiode, og det foreligger ikke krav om å gi sammenligningstall.

Ved vurdering av hvilke avsetninger som kan anses som *samme klasse*, er det krav om at arten av forpliktelsene er tilstrekkelig lik til at det å gi samlede opplysninger om disse innebærer at noteopplysningskravene anses oppfylt. Standarden eksemplifiserer dette ved å angi at det kan være aktuelt å vurdere garantier for ulike produkter som én klasse avsetninger, men at det ikke vil være riktig å slå sammen garantiavsetninger og avsetninger om forhold som det pågår rettsaker om. I eksemplet under ser vi hvordan Yara i årsregnskapet for 2022 presenterte informasjon om bevegelsene i perioden fordelt på de ulike klassene av avsetninger.

Praksiseksempel 16.3 Bevegelsene i perioden

2022

USD millions	Environmental	Restructuring	Legal claims	Decommission	Other	Total
Balance at 1 January 2022	78	19	33	176	52	357
Additional provision in the year	10	6	14	-	53	83
Interest expense on liability and effect of change in discount rate	-	-	2	(43)	-	(41)
Unused provision	(1)	(3)	(4)	(1)	(14)	(41)
Utilization of provision	(6)	(5)	(3)	(6)	(23)	(25)
Companies purchased/sold	(1)	-	-	-	-	(1)
Currency translation effects	(2)	(1)	1	(4)	(3)	(9)
Balance at 31 December 2022	78	16	43	121	65	323

Kilde: Yara International ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 5.6.

Det foreligger intet eksplisitt krav i IAS 37 om å opplyse om hvilken diskonteringsrente som er benyttet ved en eventuell nåverdiberegning, men det kan være både relevant og nødvendig å se hen til opplysningskravet i IAS 1.125 ved vurdering av om diskonteringsrenten skal omtales. IAS 1.125 inneholder krav om tilleggsopplysninger om estimeringsusikkerhet, og krever blant annet at det gis opplysninger om forutsetninger som selskapet tar om fremtiden.

IAS 37 krever videre at det for hver klasse av avsetninger gis en kort beskrivelse av arten av forpliktelsen og forventet tidspunkt for oppgjør. Andre opplysningskrav er blant annet at det skal gis en indikasjon på usikkerheten knyttet til beløp eller tidspunkt for oppgjør, samt hvor stort et forventet refusjonskrav er, herunder hvor stor del som er innregnet som en eiendel.

Betingede forpliktelser

Opplysninger om betingede forpliktelser skal normalt gis. IAS 37 klargjør at det bare er i tilfeller hvor sannsynligheten for oppgjør er svært lav at en kan unnlate å gi de påkrevde noteopplysningene. I alle andre tilfeller skal det for hver klasse av betingede forpliktelser gis en beskrivelse av arten av den betingede forpliktelsen. For omtale av hva som kan anses som samme klasse forpliktelser, se kapittel om avsetninger ovenfor.

I tillegg skal den regnskapspliktige – så fremt det er praktisk mulig – presentere et estimat på den finansielle effekten. Hva en mener med finansiell effekt her er ikke klart, herunder om en mener å kreve opplysninger om *potensielt* finansielt tap for selskapet, eller om det er det *forventede* tapet som forventes opplyst.

Videre er det krav om å gi opplysninger om indikasjoner på usikkerhet knyttet til beløp og tidspunkt for oppgjør, samt mulighetene for refusjon fra tredjepart. I vedlagte utdrag fra årsregnskapet for 2022 for Hydro, ser vi et eksempel på hvordan informasjon om slik usikkerhet er gitt.

Praksiseksempel 16.4 Betingede utfall

Betingede forpliktelser og betingede eiendeler

Hydro er eller kan komme til å bli part i forskjellige juridiske og skattemessige saker som følge av den ordinære forretningsdriften. Der Hydro vurderer en forpliktelse som mulig, dvs. ikke sannsynlig, men heller ikke svært usannsynlig, gis det opplysninger nedenfor.

Hydro er involvert i et betydelig antall skattesaker knyttet til forskjellige typer av skatt og avgift. Hydros selskaper i Brasil har en omfattende portefølje av skattesaker der skattemyndighetene har utfordret behandlingen. Hoveddelen av sakene gjelder indirekte skatt. Tvistene omfatter saker i det administrative og rettslige tvistesystemet, og har forskjellig bakgrunn og tapsrisiko. Omtvistede beløp knyttet til kjente saker utgjør om lag 4 milliarder kroner, hvorav om

lag 3,3 milliarder kroner er vurdert som mulige forpliktelser. En betydelig del av disse beløpene er omfattet av refusjonsrettigheter fra kjøp av virksomhet. Endelig avgjørelse av disse sakene forventes først om flere år, og er svært usikker. Nye saker kan tas opp av myndighetene ut fra skatterapportering som ennå ikke er gjennomgått av relevante myndigheter, eller ut fra endret tolkning av skatteregler. Hydro har gjort avsetninger for individuelle saker med en tapsrisiko som er vurdert å være høyere enn 50 prosent. Avsetninger for indirekte skatter inngår i avsetninger omtalt ovenfor, mens avsetninger for inntektsskatt inngår i Betalbar skatt.

Kilde: Hydro ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 4.1.

I de tilfellene hvor en avsetning og en betinget forpliktelse har felles opphav, må selskapet påse at tilleggsopplysningene gis på en slik måte at koblingen mellom disse to fremkommer.

Betingede eiendeler

Opplysninger om betingede eiendeler skal gis dersom det er sannsynlig (dvs. mer enn 50 % sannsynlighet) at selskapet vil motta oppgjør. Kravet er at det skal gis en kort beskrivelse av arten av den betingede eiendelen og, dersom det er praktisk mulig, opplysninger om finansiell effekt. Dersom det ikke er praktisk mulig å gi den påkrevde informasjonen, så må selskapet si det.

Det er interessant å merke seg at IAS 37 krever at det gis opplysninger om et estimat på den potensielle finansielle virkningen av en betinget eiendel, og at denne skal måles ved bruk av måleprinsippene i IAS 37. Måleprinsippene i IAS 37 gjelder imidlertid bare forpliktelser (avsetninger), slik at det ikke er åpenbart at prinsippene kan anvendes for å måle virkningen av en eiendel uten tilpasninger. Skjønn må utvises ved vurderingen av hvordan målingen i så fall skal foretas.

Unntak fra noteopplysningsplikten

IAS 37 inneholder en unntaksbestemmelse fra kravene om å gi noteopplysninger om avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler. Dette er imidlertid et unntak som bare kan benyttes i svært sjeldne tilfeller. Forutsetningen for bruk av unntaket er at publisering av informasjonen «i vesentlig grad forventes å påvirke foretakets stilling i en tvist med en annen part om grunnlaget for avsetningen, den betingede forpliktelsen eller den betingede eiendelen» (IAS 37.92). Det er viktig å være klar over at unntaket ikke betyr at en kan utelate alle opplysninger om saken. Det er bare den delen av informasjonen som konkret forventes å vesentlig påvirke foretakets stilling, en kan utelate. Det betyr at selskapet uansett må gi generelle opplysninger om tvisten. Det må også gis informasjon om at unntaket er benyttet og grunnen til at en ikke har gitt de aktuelle opplysningene.

Implementeringsveiledningen til IAS 37 inneholder et eksempel som kan være egnet til å illustrere problemstillingen:

Teorieksempel 16.8: Søksmål

Et selskap er involvert i en konflikt med en konkurrent som hevder at selskapet har misbrukt deres patent, og saksøkt selskapet for 100 millioner. Selskapet har foretatt en avsetning for beste estimat av forpliktelsen, men gir ingen av de noteopplysningene som kreves i IAS 37.84 og 85. Selskapet gir følgende informasjon i regnskapet:

«Selskapet har en pågående rettstvist med en konkurrent som mener selskapet har misbrukt deres patent og derfor krever erstatning på 100 millioner. Noteopplysninger som IAS 37 krever, er ikke gitt. Begrunnelsen er at en forventer at slike opplysninger kan vesentlig påvirke utfallet av rettstvisten. Selskapet imøtegår kravet, og selskapets ledelse er av den oppfatning at de vil være i stand til å vinne frem i saken».

Kilde: Basert på IAS 37.IE D eksempel 3.

17. Virksomhetssammenslutninger

17.1 Innledning

En virksomhetssammenslutning kan være strukturert på en rekke ulike måter som bestemmes av juridiske, skattemessige eller andre grunner. Et eksempel er en fusjon gjennomført etter aksjelovgivningen hvor nettoeiendelene i et overdragende selskap overføres til et overtakende selskap. Et annet eksempel er en konserndannelse hvor én eller flere virksomheter blir datterselskap av et overtakende selskap. Virksomhetssammenslutninger innenfor virkeområdet til IFRS 3 skal regnskapsføres etter overtakelsesmetoden. Sentrale elementer er identifisering av overtakende part, fastsettelse av overtakelsestidspunktet og prinsippene for innregning og måling av vederlag, anskaffede eiendeler, overtatte forpliktelser og goodwill. Regnskapsføring av ikke-kontrollerende eierinteresser, trinnvise oppkjøp og kjøp på gunstige vilkår er også tema i artikkelen. Virksomhetssammenslutninger under samme kontroll og noteopplysninger omtales kort.

17.2 Virkeområde

IFRS 3 skal anvendes på transaksjoner som oppfyller definisjonen av en virksomhetssammenslutning (IFRS 3 Vedlegg A):

> En transaksjon eller annen hendelse der et *overtakende foretak* oppnår *kontroll* over én eller flere *virksomheter*. Transaksjoner som enkelte ganger vises til som 'virkelige fusjoner' eller 'fusjoner mellom likestilte', er også virksomhetssammenslutninger slik dette begrepet er benyttet i denne IFRS.

Sentrale begrep i definisjonen er *overtakende selskap*, *kontroll* og *virksomhet*, og disse begrepene drøftes i kapittel 17.2.1 og 17.2.2. Sammenslåinger av gjensidige selskaper og virksomhetssammenslutninger ved inngåelse av avtale uten overtakelse av egenkapitalinstrumenter er innenfor standardens virkeområde, men omtales ikke i denne artikkelen.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

IFRS 3 skal *ikke* anvendes i følgende tilfeller (IFRS 3.2-2A):

- Regnskapsføring av opprettelse av felleskontrollerte ordninger i regnskapet til den felleskontrollerte ordningen
- Overtakelse av en eiendel eller en gruppe av eiendeler som ikke utgjør en virksomhet
- En sammenslutning av selskaper eller virksomheter under samme kontroll
- Et investeringsselskaps overtakelse av en investering i et datterselskap som kreves målt til virkelig verdi over resultatet

Investors regnskapsføring av sine interesser i felleskontrollerte ordninger følger av IFRS 11.20–25. IFRS 3 får anvendelse for investor når den felleskontrollerte driftsordningen som anskaffes, utgjør en virksomhet, jf. IFRS 11.21A.

IFRS gir ingen veiledning til regnskapsføring av virksomhetssammenslutninger som faller utenfor IFRS 3. Veiledningshierarkiet i IAS 8 kommer således til anvendelse.

17.2.1 Overtakende selskap og kontroll

Overtakelsesmetoden krever at en overtakende part må defineres. Den parten som oppnår kontroll over en annen part, defineres som overtakende i IFRS 3. Kontrollbegrepet innebærer at en er eksponert for, eller har rettigheter til, variabel avkastning, og har mulighet til å påvirke denne avkastningen gjennom sin makt (IFRS 10.6-7). For veiledning til å identifisere den overtakende part skal det ses hen til IFRS 10 som definerer kontroll. Dersom overtakende part ikke fremkommer klart ved bruk av veiledningen i IFRS 10, skal følgende faktorer som legges til grunn i vurderingen (IFRS 3.B13-B18):

- Hvilken part overfører kontanter eller andre eiendeler (ved oppgjør i form av kontanter eller andre eiendeler)?
- Hvilken part pådrar seg forpliktelser?
- Hvilken part tok initiativ til sammenslutningen, og hvilken part er relativt størst (målt i omsetning, eiendeler, overskudd eller lignende)?

I virksomhetssammenslutninger som primært er gjennomført ved bytte av egenkapitalinstrumenter, vil den parten som utsteder nye egenkapitalinstrumenter normalt være overtakende. Den som utsteder aksjer kan likevel være overdragende part. Når egenkapitalinstrumenter er vederlagsformen, må man derfor i tillegg vurdere følgende forhold:

- Overtakende part er normalt den parten hvor eksisterende eiere sitter med størst andel av stemmerettigheter i den sammenslåtte virksomheten, etter at det er tatt hensyn til stemmerettsbegrensninger, opsjoner, tegningsretter og konvertible instrumenter
- Dersom ingen parter har kontrollerende eierinteresser etter sammenslåingen, vil normalt en part med stor ikke-kontrollerende eierinteresse være overtakende part
- Overtakende part er normalt den parten som kan utpeke majoriteten av styret eller tilsvarende styrende organ
- Overtakende part er normalt den parten hvis tidligere ledelse dominerer ledelse i sammenslått enhet
- Overtakende part er normalt den parten som betaler en premie i forhold til virkelig verdi av det andre selskapet forut for virksomhetssammenslutningen

Faktorene ovenfor krever betydelig utøvelse av skjønn, og kan peke i hver sin retning.. Når en virksomhetssammenslutning effektueres ved etablering av et nytt selskap (NewCo), og dette utsteder aksjer som vederlag, skal ett av de sammenslåtte selskapene som eksisterte før virksomhetssammenslutningen identifiseres som overtakende selskap i tråd med retningslinjene ovenfor (IFRS 3.B18). Det vil normalt ikke være aktuelt med regnskapsføring som omvendt overtakelse, da det juridisk overtakende selskapet normalt ikke representerer en virksomhet (IFRS 3.B19).

Dersom NewCo imidlertid overfører kontanter eller andre eiendeler som vederlag, utelukker ikke standarden at det også er regnskapsmessig overtakende (IFRS 3.B18).

I noen tilfeller er et juridisk overdragende selskap regnskapsmessig overtakende. En slik *omvendt overtakelse* kan for eksempel skje når et selskap vil børsnoteres og dette oppnås gjennom fusjon med et børsnotert selskap. Det børsnoterte selskapet utsteder aksjer som vederlag til aksjonærene i det juridisk overdragende selskapet. Hvis bytteforholdet tilsier at aksjonærene i den juridisk overdragende parten sitter med størst andel av stemmerettighetene i den sammenslåtte virksomheten, indikerer det en omvendt overtakelse, altså at juridisk overtakende er regnskapsmessig overdragende part. Omvendte overtakelser redegjøres ikke nærmere for i denne artikkelen (i IFRS 3.B19–B27 gis det utdypende veiledning for regnskapsføring av omvendte overtakelser).

17.2.2 Virksomhet

Definisjonen av en virksomhetssammenslutning krever at de anskaffede eiendelene og overtatte forpliktelsene utgjør en eller flere *virksomheter*. Dersom dette ikke er tilfellet, skal transaksjonen regnskapsføres som anskaffelse av en eiendel eller en gruppe av eiendeler. Virksomhet er definert som (IFRS 3 Vedlegg A):

> Et integrert sett av aktiviteter og eiendeler som kan utføres og styres med henblikk på å levere varer eller tjenester til kunder, generere investeringsinntekter (for eksempel utbytte eller renter) eller generere andre inntekter fra ordinær virksomhet.

Teorieksempel 17.1: Virksomhet

Selskap A eier et skip. Skipet kan i dette tilfellet være innsatsfaktor i en virksomhet. Det finnes imidlertid ingen prosesser tilknyttet skipet i selskap A, og selskap A vil neppe oppfylle definisjonen av virksomhet i henhold til IFRS 3.

Selskap B består av flere skip, mannskap og kontrakter, samt en organisasjon som organiserer befraktningen. Selskap B har innsatsfaktorer og prosesser med evne til å skape et produkt. Selskap B vil kunne oppfylle definisjonen av virksomhet i henhold til IFRS 3.

Veiledningen til IFRS 3 utdyper at en virksomhet består av innsatsfaktorer og prosesser som anvendes på disse innsatsfaktorene, og som kan bidra til å skape produkter («output»). Eksempler på innsatsfaktorer omfatter anleggsmidler, intellektuell kapital og ansatte. Det må foreligge en eller annen form for prosess i det som er kjøpt, som anvendes på innsatsfaktoren og kan generere produkter. Etablerte støttefunksjoner som regnskapsføring, fakturering og andre administrative tjenester genererer normalt ikke produkter, hverken alene eller sammen med andre eiendeler. Eksempler på prosesser er strategiske lederprosesser, operasjonelle prosesser og ressursstyringsprosesser.

Produktet vil være resultatet av innsatsfaktorer og prosesser som anvendes på de innsatsfaktorene som leverer varer eller tjenester til kunder, genererer investeringsinntekter (for eksempel utbytte eller renter) eller genererer andre inntekter fra ordinær virksomhet. (IFRS 3.B7).

I de fleste tilfeller vil virksomheter generere produkter. Det er imidlertid ikke et eksplisitt krav om produkter for at et integrert sett av aktiviteter og eiendeler skal kunne kvalifisere som en virksomhet. Virksomheten trenger heller ikke å omfatte alle de innsatsfaktorene eller prosessene som selgeren benyttet til å drive denne virksomheten. For å bli vurdert som en virksomhet må et integrert sett av aktiviteter og eiendeler minst omfatte en innsatsfaktor og en substansiell prosess som sammen bidrar betydelig til evnen til å skape produkter (IFRS 3.B8)[1].

1 Den offisielle norske oversettelsen av IFRS 3.B8 benytter «vesentlig prosess» og «bidrar vesentlig» i definisjonen av virksomhet. I denne artikkelen bruker vi «substansiell prosess» og «bidrar betydelig» om det samme.

Dersom et sett av aktiviteter og eiendeler ikke skaper produkter på overtakelsestidspunktet, skal en anskaffet prosess (eller gruppe av prosesser) anses som substansiell bare dersom 1) prosessen er avgjørende for evnen til å utvikle eller omgjøre én eller flere anskaffede innsatsfaktorer til produkter, og 2) de anskaffede innsatsfaktorene omfatter både en organisert arbeidsstyrke som har de nødvendige ferdighetene, kunnskapene eller erfaringene til å utføre denne prosessen (eller gruppen av prosesser), og andre innsatsfaktorer som den organiserte arbeidsstyrken kan utvikle eller omgjøre til produkter. Innsatsfaktorene kan omfatte immaterielle eiendeler som kan brukes til å utvikle en vare eller tjeneste, andre økonomiske ressurser som kan utvikles for å skape produkter, eller rettigheter til å oppnå tilgang til nødvendige materialer eller rettigheter som gjør det mulig å skape framtidige produkter. Eksempler på innsatsfaktorene nevnt over er teknologi, pågående forsknings- og utviklingsprosjekter, fast eiendom og mineralinteresser (IFRS 3.B12B)

I mange sammenhenger er det vanskelig å fastsette hvorvidt en overtakelse er en virksomhetssammenslutning eller ikke. I vurderingen av om det er etablerte prosesser i et selskap, må det tas stilling til hvorvidt prosessene er marginale eller substansielle, samt se på betydningen av disse prosessene. Regnskapsprodusenten må derfor utvise et beste skjønn som må være innenfor rammen for legitim skjønnsutøvelse i henhold til IFRS. Hvor denne grensen går, er vanskelig å fastsette. Grensedragningen mellom kjøp av eiendeler og kjøp av virksomhet har også vært tatt opp av Finanstilsynet[2]. Selskapet hadde i det konkrete tilfellet vurdert at det forelå kjøp av eiendeler, mens kjøpet etter Finanstilsynets vurdering skulle vært regnskapsført som kjøp av virksomhet.

Praksiseksempel 17.1 Skjønnsutøvelse

I vurderingen av innholdet i et oppkjøp, hadde den regnskapspliktige lagt utgitte publikasjoner på området, andre IFRS-standarder og bransjepraksis, til grunn. En konkret vurdering av faktum mot definisjonen av virksomhet etter IFRS 3 var imidlertid ikke gjort.

Finanstilsynet konkluderte med at fremgangsmåten sto i strid med kildehierarkiet etter IAS 8. Den regnskapspliktiges skjønnsutøvelse ble ansett å være i strid med IFRS.

Kilde: Finanstilsynets brev 12. mars 2009 til Wega Mining ASA.

Finanstilsynets uttalelse gjaldt anvendelse av IFRS 3 før gjeldende definisjon av virksomhet trådte i kraft, men er like fullt relevant ettersom den understreker

2 Finanstilsynets brev 30. juni 2017 til Gaming Innovation Group Inc. og Finanstilsynets brev 2. juni 2017 til NRC Group ASA.

betydningen av skjønnsutøvelse ved anvendelse av regnskapsstandarden på selskapsspesifikke omstendigheter.

Nedenfor følger et stillisert eksempel fra standarden, samt et eksempel fra praksis på anvendelse av definisjonen av virksomhet.

Teorieksempel 17.2 Anvendelse av definisjonen av virksomhet
Et selskap kjøper et bioteknologiselskap (Biotech AS). Selskapet Biotech AS omfatter følgende:

- forsknings- og utviklingsaktiviteter for flere medikamenter
- en ledelse og forskere og produktuviklere som har nødvendige ferdigheter, kunnskap og erfaring til å utføre forsknings- og utviklingsaktiviteter
- driftsmidler (inkludert et hovedkontor, et forskningslaboratorium og laboratorieutstyr).

Biotech AS har ennå ikke et salgbart produkt og generer ikke inntekter.

Biotech AS har en organisert arbeidsstyrke som er i besittelse av proprietær kunnskap om selskapets pågående prosjekter og erfaring med disse. Kjøper vurderer at den intellektuelle kapasiteten til arbeidsstyrken som har nødvendig kunnskap og erfaring utgjør de nødvendige prosessene som sammen med innsatsfaktorer kan skape produkter.

Da settet med aktiviteter og eiendeler ikke generere produkter, vurderer kjøper deretter om de anskaffede prosessene er substansielle. Kjøper konkluderer med at prosessene er substansielle fordi:

- prosessene er avgjørende for evnen til å utvikle eller omgjøre innsatsfaktorene til produkter, og
- de anskaffede innsatsfaktorene omfatter både:
  - en organisert arbeidsstyrke som har de nødvendige ferdighetene, kunnskapene eller erfaringene til å utføre prosessene; og
  - andre innsatsfaktorer som den organiserte arbeidsstyrken kan utvikle eller omgjøre til produkter. Disse innsatsfaktorene inkluderer de pågående forsknings- og utviklingsprosjektene.

På bakgrunn av ovenstående vurderer kjøper at de anskaffede substansielle prosessene og innsatsfaktorene sammen bidrar betydelig til evnen til å skape produkter. Følgelig konkluderer kjøper med at oppkjøpet representerer kjøp av virksomhet.

Kilde: Basert på IFRS 3 Eksempel C (IE93 flg.) – oppkjøp av et bioteknologiselskap.

Praksiseksempel 17.2 Eiendelskjøp
Statskraft omtalte i 2021-regnskapet virksomhetssammenslutninger og andre transaksjoner et oppkjøp av 39 vindmølleparker i Tyskland og Frankrike. Da ingen substansielle prosesser ble identifisert i oppkjøpet vurderte selskapet at transaksjonen ikke var en virksomhetssammenslutning.

German and French wind On 1 October, Statkraft closed an agreement With Breeze Three GmbH to acquire SK Wind Gmbh & Co.KG and Energie Eolienne Derval SNC, consisting of 39 operating wind farms in Germany and four in France. The total consideration was NOK 1740 million, consis-

ting of both purchase of shares and assuming debt. The total installed capacity of the German wind farms is 311 MW and 35 MW for the French wind farms. The companies have no employees. As no substantive processes are identified and taken over, the acquisition is considered to not constitute a business and is accounted for as an asset acquisition. The majority of values acquired is allocated to Property, plant and equipment in the statement of financial position and the estimated remaining useful lives of the various assets are up to 16 years. Excess values of NOK 1325 million from the acquisition are allocated to Property, plant and equipment, both to existing operational turbines (NOK 656 million) as well as right-of use assets (NOK 538 million) and land (NOK 130 million) following opportunities to prolong the operations of the wind farms (repower). All assets are reported under the segment European wind and solar.

Kilde: Statkraft AS, Årsrapport for 2021 utdrag fra note 5.

Valgfri test ved vurdering av virksomhet

I veiledningen til IFRS 3 beskrives en valgfri test (konsentrasjonstesten) som kan benyttes ved vurderingen om en anskaffelse er kjøp av eiendeler eller kjøp av virksomhet. Testen er utviklet for å forenkle prosessen ved at selskaper ikke trenger å gå gjennom den detaljerte vurderingen som beskrevet i avsnitt over, om kriteriene i testen anses oppfylt. Et selskap kan velge å anvende testen eller ikke for hver enkeltstående transaksjon eller hendelse, og er i så måte ikke et prinsippvalg som må anvendes konsistent på tvers av tilsvarende transaksjoner eller hendelser.

Kriteriene i konsentrasjonstesten anses å være oppfylt dersom stort sett hele den virkelige verdien av de anskaffede eiendelene er konsentrert i én enkelt identifiserbar eiendel eller gruppe av lignende identifiserbare eiendeler (IFRS 3.B7B). Dersom kriteriene i konsentrasjonstesten er oppfylt, fastslås det at settet av aktiviteter og eiendeler ikke er en virksomhet og at det dermed heller ikke vil være behov for ytterligere vurdering. I motsatt fall, eller dersom selskapet velger ikke å anvende testen, må selskapet utføre den detaljerte vurderingen om anskaffelsen inneholder alle elementer som utgjør en virksomhet eller ikke. Grunntanken med konsentrasjonstesten er at om verdien i all hovedsak kan henføres til en eller flere lignende eiendeler er sannsynligheten for at virksomhetsdefinisjonen er oppfylt liten. En vesentlig prosess vil normalt kunne tilordnes mer enn en marginal verdi.

Teorieksempel 17.3: Kjøp av vindfarm – konsentrasjonstest

Grønn Invest AS kjøper alle utestående aksjer i Vind AS som eier 25 vindmøller av lignende type og spesifikasjoner. Virkelig verdi av det betalte vederlaget er lik samlet virkelig verdi av de 25 overtatte vindmøllene. For hver vindmølle er det en tilknyttet leieavtale for landområdet der vindmøllen er fastmontert. Alle vindmøllene er lokalisert på den samme vindfarmen og energien som generes av vindmøllene selges til lokale gartnerier. Gartneriene er fra samme område og er lignende for alle praktiske formål. Ingen ansatte, andre eiendeler, prosesser eller andre aktiviteter er overført i transaksjonen.

Grønn Invest AS velger å benytte den valgfrie konsentrasjonstesten og konkluderer med:

a. Hver vindmølle anses å være en enkel identifiserbar eiendel som følge av:
   i. Vindmøllene er fastmontert og kan ikke bli flyttes fra det leide landområdet uten at det vil medføre betydelige kostander.
   ii. Vindmøllene og de tilknyttede leieavtalene anses som en enkel identifiserbar eiendel som følge av at de vil bli innregnet og målt som en enkel identifiserbar eiendel ved en virksomhetssammenslutning (IFRS 3.B42).
b. Gruppen på 25 vindmøller anses å være en gruppe av lignende identifiserbare eiendeler fordi eiendelene (alle vindmøller) er like av art og risikoen forbundet med å administrere og skape produkter ikke er vesentlig annerledes. Dette er fordi spesifikasjonene til vindmøller og kundene ikke er vesentlig forskjellige.
c. Det vesentligste av virkelig verdi av de ervervede bruttoeiendelene er konsentrert i en gruppe av lignende identifiserbare eiendeler.

Grønn Invest AS konkluderer at den valgfrie konsentrasjonstesten er oppfylt og derfor anses settet med aktiviteter og eiendeler ikke som en virksomhet og ytterligere vurdering er følgelig ikke nødvendig.

17.2.3 Virksomhetssammenslutninger under samme kontroll

Det følger av IFRS 3.2(c) at virksomhetssammenslutninger under samme kontroll faller utenfor standardens virkeområde. Per i dag er virksomhetssammenslutninger under samme kontroll et uregulert område under IFRS. IASB igangsatte et prosjekt for å vurdere hvordan man kan fylle dette «hullet» i standardsettet. Målet med prosjektet var å vurdere mulige rapporteringskrav som kunne redusere uensartet praksis. Basert på tilbakemelding fra brukergrupper ville prosjektet kreve betydelige ressurser, og da manglene i standardsettet nødvendigvis ikke fører til vesentlige konsekvenser, besluttet IASB ut fra en kostnytte vurdering i november 2023 å ikke videreføre prosjektet[3].

Virksomhetssammenslutninger under samme kontroll omfatter også selskaper kontrollert av samme privatperson eller gruppe av privatpersoner. En gruppe av privatpersoner eller en gruppe av selskaper identifiseres i denne sammenhengen dersom det foreligger avtale om samhandling og felles kontroll (IFRS 3.B2). Dersom en gruppe av privatpersoner i nært slektskap sammen kontrollerer over-

3 https://www.ifrs.org/projects/work-plan/business-combinations-under-common-control/

dragende og overtakende selskap, kan det i noen tilfeller være grunn til å vurdere om transaksjonen i realiteten er en virksomhetssammenslutning under samme kontroll, til tross for at det ikke foreligger formell avtale mellom eierne. Hvis det derimot er en virksomhetssammenslutning mellom selskaper med identisk eiersammensetning som ikke inngår i samme konsern, og det ikke foreligger forpliktende avtaler mellom eierne, skal overdragelsen regnskapsføres etter IFRS 3, til tross for at en slik sammenslutning representerer uendret eierskap.

Størrelsen på ikke-kontrollerende eierinteresser er ikke av betydning for å vurdere om en virksomhetssammenslutning finner sted under samme kontroll (IFRS 3.B4). Det betyr at så lenge selskapene har én majoritetseier eller én gruppe av majoritetseiere, faller virksomhetssammenslutningen utenfor virkeområdet – forutsatt at det aktuelle eierskapet gir kontroll.

I den grad samme kontroll er forbigående, anses virksomhetssammenslutningen ikke å være under samme kontroll, og skal derfor behandles i tråd med IFRS 3 (IFRS 3.B1).

I mangel av regulering av virksomhetssammenslutninger under samme kontroll må selskapene anvende veiledningshierarkiet i IAS 8. Dette gir rom for skjønnsutøvelse. Ingen slike transaksjoner er identiske, og ettersom dette er et uregulert område, er det særlig viktig at de faktiske forholdene i hvert enkelt tilfelle analyseres grundig før en tar endelig stilling til regnskapsføring. Det er også viktig å se hen til gjeldende praksis. Praksis kan til en viss grad variere mellom ulike land og jurisdiksjoner, men også mellom ulike selskaper i samme land eller jurisdiksjon.

I praksis regnskapsføres virksomhetssammenslutninger under samme kontroll etter en av to metoder:

- Overtakelsesmetoden etter IFRS 3, eller
- Kontinuitetsmetoden, med videreføring av balanseførte verdier i overdragende selskap

I tilfeller hvor virksomhetssammenslutningen ikke har substans, for eksempel når en virksomhet overdras til et nyetablert og tomt holdingselskap, vil ofte overtakelsesmetoden være uaktuell, fordi det ikke har skjedd noen overtakelse – transaksjonen er en nullitet og representerer ingen realitetsendring. Slike transaksjoner må derfor kontinuitetsgjennomskjæres. Bakgrunnen for dette er at anvendelse av overtakelsesmetoden vil medføre ny verdimåling av eiendeler. Med unntak av eiendeler som måles til virkelig verdi, er ikke oppskrivninger tillatt.

Kontinuitetsmetoden innebærer at de to sammenslåtte virksomhetene enten presenteres som om de alltid har vært sammenslått, med omarbeiding av sammenligningstall, eller ved at sammenslåingen presenteres fra sammenslåingstidspunktet, altså uten omarbeiding av sammenligningstall. Det må også gjøres en vurdering av hvilke balanseførte verdier som skal anvendes ved bruk av kontinuitetsmetoden – selskapsregnskapsverdier eller konsernregnskapsverdier.

Valg mellom overtakelses- og kontinuitetsmetode, omarbeiding av sammenligningstall eller ikke, og selskaps- og konsernkontinuitet, er å betrakte som prinsippvalg, og må derfor gjennomføres konsistent på alle tilsvarende omorganiseringer.

17.3 Innregning

Fra overtakelsestidspunktet skal det overtakende selskapet innregne, atskilt fra goodwill, de identifiserbare anskaffede eiendelene, de overtatte forpliktelsene og eventuelle ikke-kontrollerende eierinteresser i det overtatte selskapet (IFRS 3.10).

For å kvalifisere for innregning skal eiendeler og forpliktelser som hovedregel oppfylle definisjonen av eiendeler og forpliktelser i IASBs konseptuelle rammeverk. En konsekvens av dette er at det kun er forpliktelser som den overdragende part har på overtakelsestidspunktet, som kan innregnes hos den overtakende part (IFRS 3.11). Eksempelvis vil nedbemanninger som følge av virksomhetssammenslutningen normalt ikke gi grunnlag for innregning av restruktureringsavsetning ved virksomhetssammenslutningen.

Videre må de anskaffede eiendelene og de overtatte forpliktelsene være en del av det som den overtakende og den overdragende parten har utvekslet i virksomhetssammenslutningen. Prinsippene og vilkårene for innregning kan resultere i at den overtakende parten innregner eiendeler og forpliktelser som den overtatte parten ikke hadde innregnet før overtakelsen. Et vanlig eksempel er egenutviklede immaterielle eiendeler som overdragende part ikke har balanseført etter IAS 38, mens som i oppkjøpsbalansen blir innregnet etter IFRS 3.

Praksiseksempel 17.3 Innregning av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser

Kongsberg Gruppen ASA opplyste i sitt 2022-regnskap om innregning av eiendeler og forpliktelser for en gjennomført virksomhetssammenslutning ved å fordele merverdiene ut på de respektive regnskapslinjene. Balanseført verdier i overdragende selskap ble justert for merverdier på overtakelsestidspunktet i oppkjøpsbalansen. Det fremkom blant annet at Kongsberg Gruppen ASA i samsvar med IFRS 3 har balanseført immaterielle eiendeler som ikke var balanseført i overdragende selskap.

Endelig merverdiallokering

MNOK	Bokført verdi før oppkjøp	Justering virkelig verdi	Innregnede verdier ved overtagelse
Kunderelasjoner	-	25	25
Teknologi	-	33	33
Sum immaterielle eiendeler eksklusive goodwill	**-**	**58**	**58**
Eiendom anlegg og utstyr	14	-	14
Omløpsmidler eksklusive betalingsmidler	86	-	86
Betalingsmidler	26	-	26
Sum totale eiendeler eksklusive goodwill	**126**	**58**	**185**
Utsatt skatt	-	(9)	(9)
Langsiktige forpliktelser	(7)	-	(7)
Andre kortsiktige forpliktelser og avsetninger	(72)	-	(72)
Sum totale forpliktelser	(80)	(9)	(88)
Netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser	**46**	**50**	**96**
Goodwill på oppkjøpstidspunktet	11	431	442
Vederlag			539
Betalingsmidler overtatt			(33)
Netto utgående kontantstrøm			**505**

Kilde: Kongsberg Gruppen ASA 2022, utdrag fra note 5.

17.3.1 Overtakelsestidspunkt

Overtakelsestidspunktet er sentralt av flere grunner. For det første skjer målingen av vederlaget på overtakelsestidspunktet, og dette tidspunktet kan dermed ha vesentlig innvirkning på verdifastsettelsen, særlig ved oppgjør i aksjer. For det andre er overtakelsestidspunktet avgjørende for hvilken regnskapsperiode transaksjonen skal reflekteres i.

IFRS 3 Vedlegg A, definerer overtakelsestidspunktet som: «Tidspunktet da det overtakende foretaket faktisk oppnår kontroll over det overtatte foretaket.»

Alle relevante fakta må med i vurderingen av når overtakelsen reelt sett finner sted. Overtakelsestidspunktet faller normalt sammen med tidspunktet for juridisk overdragelse av vederlaget, det vil si oppgjørstidspunktet (IFRS 3.9). Virksomhetssammenslutninger kan imidlertid finne sted enten før eller etter oppgjørstidspunktet, eksempelvis gjennom en skriftlig avtale som fastsetter et annet overtakelsestidspunkt. Det avgjørende er imidlertid det reelle tidspunktet for kontrollovergang, og partene kan således ikke definere et regn-

skapsmessig overtakelsestidspunkt som avviker fra dette. Hvis overtakelsestidspunktet er midt i en måned, vil det å tilordne overtakelsestidspunktet til enten slutten eller starten av måneden normalt være forsvarlig, forutsatt at det ikke er hendelser i dette tidsrommet som vesentlig påvirker innregnede beløp (IFRS 3.BC110).

Noen virksomhetssammenslutninger krever godkjennelse av regulerende myndigheter, for eksempel Konkurransetilsynet, før de kan gjennomføres. Normalt vil da overtakelsestidspunktet ikke være før slik godkjennelse foreligger. En må imidlertid alltid vurdere innholdet i godkjennelsesprosessen. Er godkjenningen en ren formalitet, kan overtakelsestidspunktet være før godkjenning foreligger i noen tilfeller.

17.3.2 Klassifisering av eiendeler og forpliktelser

Klassifiseringen av overtatte eiendeler og forpliktelser må vurderes på overtakelsestidspunktet (IFRS 3.15). Overtakende part overtar altså ikke overdragende parts klassifisering – det må gjøres en selvstendig vurdering. Klassifiseringen skal gjøres på grunnlag av kontraktsvilkår, økonomiske forutsetninger og regnskapsprinsipper hos overtakende part, samt andre relevante forhold som eksisterer på overtakelsestidspunktet.

Standarden gir noen eksempler på når reklassifisering kan være aktuelt (IFRS 3.16):

- Klassifisering av bestemte finansielle eiendeler og forpliktelser i samsvar med IFRS 9
- Øremerking av et derivat som et sikringsinstrument i samsvar med IFRS 9, og
- Vurdering av hvorvidt innebygde derivater skal skilles fra vertskontrakten i samsvar med IFRS 9

Det er imidlertid et unntak fra kravet om reklassifisering på overtakelsestidspunktet. Det gjelder utleieavtaler og klassifisering av disse som operasjonelle eller finansielle. Overtakende part skal klassifisere kontraktene basert på kontraktsvilkår og andre relevante forhold på *tidspunktet for kontraktsinngåelse,* eventuelt tidspunktet for avtaleendringer som medfører klassifiseringsendring (IFRS 3.17). Normalt vil da overdragende parts klassifisering overtas av overtakende part.

17.3.3 Immaterielle eiendeler

Immaterielle eiendeler skal identifiseres og innregnes atskilt fra goodwill, dersom eiendelen oppfyller definisjonen av en immateriell eiendel i IAS 38 (se egen artikkel om immaterielle eiendeler).

Følgende eiendeler antas normalt å oppfylle kriteriene for innregning som immaterielle eiendeler, atskilt fra goodwill.

Tabell 17.1 Eiendeler som normalt oppfyller kriteriene for innregning som immaterielle eiendeler.

Kategori	Eksempler
Markedsbaserte	Varemerke, internettadresse, avishode
Kundebaserte	Kundelister (hvis utskillbare), ordrereserve, kunderelasjoner (hvis utskillbare)
Håndverks- og kunstbaserte	Fotografier, musikalske verk, video
Kontraktsbaserte	Lisensavtaler, leieavtaler, franchiseavtaler, kringkastingsrettigheter
Teknologibaserte	Patenter, software, databaser, forretningshemmeligheter

Pågående forsknings- og utviklingsprosjekter balanseføres også atskilt fra goodwill, dersom de oppfyller kriteriene for balanseføring etter IAS 38.

Ufullstendig identifisering av immaterielle eiendeler kan medføre at for høy andel av vederlaget allokeres til goodwill eller andre immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid. Dette er adressert av Finanstilsynet i flere tilsynssaker.

Praksiseksempel 17.4 Identifisering av immaterielle eiendeler

Selskap A erverver i 2015 tre selskaper mot et totalt vederlag på NOK 502 millioner.

På oppkjøpstidspunktene hadde de tre selskapene en samlet ordrebok på NOK 1,5 milliarder, og ble i prospekter oppgitt å være blant bransjens mest lønnsomme foretak. Overtakende selskap vektla særlig at ett av selskapene var i besittelse av sertifiseringer som skapte betydelige inngangsbarrierer for konkurrenter.

Ervervede kundekontrakter var innregnet med en verdi på omtrent NOK 38 millioner. Verdsettelsen baserte seg på en form for superprofit-metode. Etter Finanstilsynets vurdering var enkelte av forutsetningene urimelige og avvek fra det en markedsdeltaker ville ha anvendt jf. IFRS 13.69. Selskapet ble bedt om å foreta en fornyet verdiberegning med anvendelse av en overskuddsvurderingsmetode, jf. IFRS 13.B11(c), og rimelige forutsetninger.

Kunderelasjoner var ikke tilordnet noen verdi. Kundene var offentlige virksomheter, og nytten av tidligere inngåtte kontrakter reduseres som følge av at nye oppdrag må vinnes gjennom offentlige anbud som er strengt regulert. Selskapets tidligere vekststrategi, som gikk på å bygge relasjoner og inngå partnerskap med større europeiske entreprenørselskaper, var ifølge selskapet blitt mindre viktig. Finanstilsynet tok på denne bakgrunn til etterretning at kunderelasjonene ikke hadde vesentlig verdi.

Selskap A hadde ikke innregnet noen av de oppkjøpte selskapenes sertifiseringer separat. Bakgrunnen var manglende kontroll over de ansatte, og at sertifiseringer gitt på selskapsnivå vanskelig kunne sies å generere betydelige fremtidige økonomiske fordeler. Sertifiseringene skapte imidlertid inngangsbarrierer for konkurrenter, noe som kan gi fremtidige økonomiske fordeler. Videre utgjorde disse sertifiseringene juridiske rettigheter basert på lov og tilfredsstilte således identifiserbarhetskriteriet for innregning, jf. IFRS 3.B31 og IAS 38.12.

Sertifiseringene ble etter kontroll fra Finanstilsynet innregnet med en lav verdi, med lineær avskrivning over 2 år.

Kilde: Finanstilsynets brev 2. juni 2017 til NRC Group ASA.

17.3.4 Særskilte regler for innregning

Nedenfor vil vi redegjøre kort for særskilte regler for innregning knyttet til betingede forpliktelser, ytelser til ansatte, skadesløsgarantier og leieavtaler.

Betingede forpliktelser

Definisjonen av betingede forpliktelser i IAS 37 omfatter både *eksisterende forpliktelser* hvor det er mindre enn 50 % sannsynlig at plikten kommer til oppgjør eller hvor forpliktelsesbeløpet ikke kan estimeres pålitelig, og *mulige plikter* som er plikter med mindre enn 50 % sannsynlig for at plikten eksisterer.

Betingede forpliktelser skal etter IAS 37 ikke regnskapsføres. I en virksomhetssammenslutning skal imidlertid det overtakende selskapet fra og med overtakelsestidspunktet innregne en betinget forpliktelse som er overtatt, dersom det er en *eksisterende plikt* som oppstår av tidligere hendelser, og dens virkelige verdi kan måles på en pålitelig måte. I motsetning til ved løpende regnskapsføring etter IAS 37, er det således ingen sannsynlighetsterskel for innregning av betingede *eksisterende* forpliktelser.

Betingede forpliktelser som ikke oppfyller sannsynlighetsterskelen i IAS 37, men som innregnes i virksomhetssammenslutninger, ville blitt fraregnet ved neste balansedag om ikke IFRS 3 også inneholdt en spesialregel for etterfølgende regnskapsføring. Slike avsetninger skal derfor etter IFRS 3.56 i etterfølgende regnskapsperioder måles til det høyeste av:

- Avsetningsbeløpet i henhold til IAS 37, og
- Den opprinnelige virkelige verdien med fradrag for eventuell inntektsføring

Det er ingen symmetri mellom reglene for betingede forpliktelser og betingede eiendeler. Betingede eiendeler skal ikke innregnes i virksomhetssammenslutninger, med mindre den fremtidig utløsende hendelsen er tilnærmet sikker.

Ytelser til ansatte

Overtakende part skal anvende IAS 19 ved innregning og måling av ytelser til ansatte i virksomhetssammenslutninger. Ytelser til ansatte måles altså ikke til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet, men regnskapsføres etter IAS 19.

Skadesløsgarantier

Det er ikke uvanlig at selger gir en skadesløsgaranti for enkelte uavklarte forhold som ligger i den overdragende virksomheten. Eksempler kan være usikre skatteposisjoner, miljømessige forpliktelser eller pågående tvister med tredjepart. En selger kan for eksempel avgi en garanti for at en betinget forpliktelse ikke vil overstige et visst beløp. Gjør den det, dekker selger det overskytende. Fra den overtakende parts ståsted er en slik skadesløsgaranti en eiendel som i utgangspunktet skal innregnes til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet. For å unngå misforhold i regnskapsføringen av forpliktelsen og den tilhørende skadesløsgarantien, skal eiendelen ved skadesløshetsgaranti innregnes på grunnlag av de samme måleprinsippene som den tilhørende forpliktelsen eller eiendelen regnskapsføres etter (IFRS 3.27). Hvis ingen forpliktelse regnskapsføres, regnskapsføres heller ingen eiendel knyttet til skadesløsgarantien.

Leieavtaler

For leieavtaler der det overtatte foretaket er leietaker, skal det overtakende foretaket innregne bruksretteiendeler og leieforpliktelser for leieavtaler i samsvar med IFRS 16, herunder reglene om korte leieavtaler og leieobjekter med lav verdi. Det overtakende selskapet skal etter IFRS 3.28B måle leieforpliktelsen til nåverdien av de gjenværende leiebetalingene som om den overtatte leieavtalen var en ny leieavtale på overtakelsestidspunktet. Bruksretteiendelen skal måles til samme verdi som leieforpliktelsen, og justeres eventuelt for å gjenspeile gunstige eller ugunstige vilkår i leieavtalen sammenlignet med markedsvilkårene.

17.4 Måling

Identifiserbare anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser skal som hovedregel måles til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet (IFRS 3.18). Måling av virkelig verdi reguleres av IFRS 13 og er definert som:

> Den pris som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for å overføre en forpliktelse i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet (IFRS 13 Vedlegg A).

Virkelig verdi er en utgangsverdi, altså den pris som mottas ved avhending av eiendelen eller den pris som må betales for å overføre en forpliktelse.

17.4.1 Vederlag

Vederlag i en virksomhetssammenslutning skal måles til virkelig verdi i samsvar med IFRS 13. Eksempler på vederlag kan være kontanter, andre eiendeler, betinget vederlag, ordinære aksjer eller preferanseaksjer som gir eierne i overdragende virksomhet eierandeler i den sammenslåtte virksomheten. Det overførte vederlaget består av summen av virkelig verdi på overtakelsestidspunktet av (IFRS 3.37):

- Eiendelene som blir overført fra det overtakende selskapet
- Forpliktelsene som det overtakende selskapet pådrar seg overfor tidligere eiere av det overtatte selskapet, og
- Egenkapitalinteressene utstedt av det overtakende selskapet

Transaksjonsutgifter representerer ikke vederlag. Slike utgifter kostnadsføres når de oppstår, med unntak av kostnader relatert til registrering og utstedelse av egenkapital- eller gjeldsinstrumenter, som regnskapsføres i tråd med IAS 32 og IFRS 9. Eksempelvis føres emisjonsutgifter mot egenkapitalen, og transaksjonsutgifter i forbindelse med låneopptak inngår som en del av amortisert kost på tilhørende lån.

Praksiseksempel 17.5 Vederlag

Adevinta ASA opplyste i årsregnskapet for 2022 om vederlag i forbindelse med virksomhetssammenslutninger:

The consideration transferred for the acquisition was €14 million, €10 million were paid in cash at acquisition date, €1 million of deferred consideration was paid in July 2022 and €3 million correspond to contingent consideration at acquisition date (see contingent consideration section).

Kilde: Adevinta ASA, Annual Report 2022, utdrag fra note 4.

Betinget vederlag

Betingede vederlag er en vanlig form for strukturering av det totale vederlaget. Slike betalingsstrukturer lages i stor grad for risikodelingsformål, ved at overtakende part skal gis en viss buffer mot «negative overraskelser» i den overdragende virksomheten. Vedlegg A i IFRS 3 definerer betinget vederlag:

> Vanligvis en plikt for det overtakende foretaket til å overføre ytterligere eiendeler eller egenkapitalinteresser til de tidligere eierne av et overtatt

> foretak som del av et bytte for kontroll over det overtatte foretaket dersom nærmere angitte fremtidige hendelser skjer eller vilkår blir oppfylt. Betinget vederlag kan imidlertid også gi det overtakende foretaket rett til avkastning av tidligere overført vederlag dersom nærmere bestemte vilkår blir oppfylt.

Eksempler på vilkår betingede vederlag hviler på er inntjeningsmål, godkjenning av lisenser, landede kontraktsforhandlinger eller at bestemte nøkkelpersoner forblir i bedriften i et gitt tidsrom.

Betingede vederlag måles til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet (IFRS 3.39). Betingede vederlag som er finansielle instrumenter klassifiseres som egenkapital eller finansiell forpliktelse i henhold til IAS 32. En rett til avkastning av tidligere overført vederlag gitt at visse vilkår oppfylles, klassifiseres som en eiendel (IFRS 3.40).

Etterfølgende endringer av virkelig verdi av betingede vederlag kan skyldes ny informasjon om forhold som forelå på overtakelsestidspunktet. Endringen skal da håndteres som en justering av oppkjøpsanalysen (se kapittel 17.4.4). Andre endringer i virkelig verdi som for eksempel skyldes oppfyllelse av resultatmål, oppnåelse av angitt aksjekurs eller lignende, skal regnskapsføres i samsvar med figur 17.1 (IFRS 3.58):

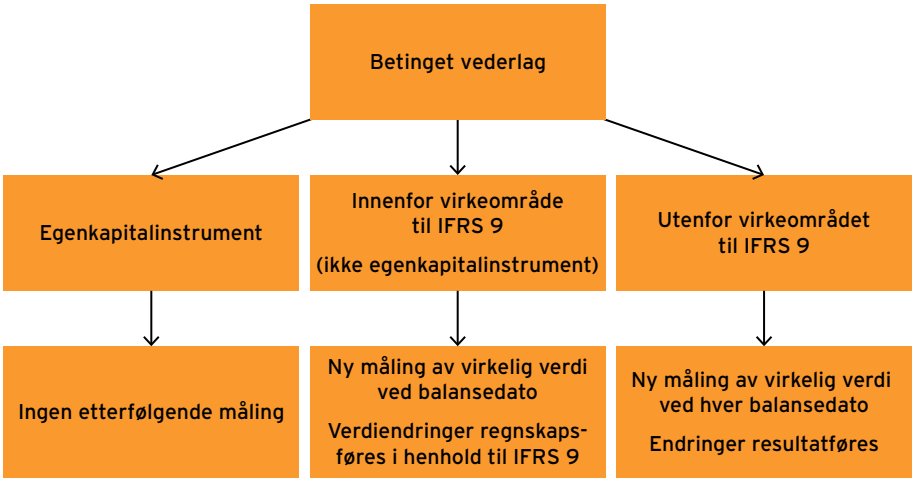

Figur 17.1 Etterfølgende måling av betingede vederlag.

Earn-out-avtaler

Vederlaget kan helt eller delvis bestå av betingede betalinger til ansatte eller eiere i overdragende virksomhet. Slike strukturer omtales ofte som «earn-out-avtaler». Overtakende part må vurdere om slike betalinger i realiteten er oppgjør for virk-

somheten, eller om det er oppgjør for tjenester som de ansatte eller eiere skal utføre på vegne av den sammenslåtte virksomheten i fremtidige perioder. I førstnevnte tilfelle inngår verdien av «earn-out-avtalen» i vederlaget for virksomheten, og påvirker verdien av goodwill. I sistnevnte tilfelle skilles avtalene fra oppkjøpet og behandles i stedet som avlønning for fremtidige tjenesteleveranser. Standarden gir enkelte indikatorer som kan vektlegges i en slik vurdering (IFRS 3.B55), herunder at dersom rett på betinget betaling automatisk bortfaller i tilfellet vedkommende fratrer den avtalte stillingen, skal den betingede betalingen regnskapsføres som avlønning.

17.4.2 Goodwill

Goodwill er i Vedlegg A i IFRS 3 definert som:

> En eiendel som representerer fremtidige økonomiske fordeler som oppstår av andre eiendeler som anskaffes i en virksomhetssammenslutning og som ikke kan identifiseres enkeltvis og innregnes separat.

Goodwill er å anse som et restbeløp, og måles til det overskytende av a) over b) nedenfor (IFRS 3.32):

a. Summen av
   i. Vederlaget overført ved virksomhetssammenslutningen
   ii. Verdien av eventuelle ikke-kontrollerende eierinteresser i den overdragende virksomheten, og
   iii. Virkelig verdi på overtakelsestidspunktet av tidligere holdte egenkapitalinteresser i den overdragende virksomheten
b. Nettoverdien av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser på overtakelsestidspunktet målt til virkelig verdi

Virkelig-verdi-måling av eiendeler ved virksomhetssammenslutninger har blitt kommentert av Finanstilsynet i tilsynssaker både i 2014 og 2017[4]. Feil i måling av virkelig verdi av eiendeler eller forpliktelser vil kunne medføre at feil beløp allokeres til goodwill i oppkjøpsallokeringen.

4 Finanstilsynet brev 21. mars 2014 til Stolt-Nielsen Limited og Finanstilsynets brev 2. juni 2017 til NRC Group ASA.

Teorieksempel 17.4: Goodwill ved kjøp av 100 %:
Selskap A kjøper 100 % av selskap B for 800. Virkelig verdi av selskap Bs eiendeler på overtakelsestidspunktet er 1 060. Overtatte forpliktelser måles til virkelig verdi lik 420. Nettoverdi av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser er 640.

I dette eksemplet er det ingen ikke-kontrollerende eierinteresser eller tidligere eide egenkapitalinteresser, slik at disse settes til null i formelen over. Beregningen av goodwill blir da som følger:

Vederlag overført ved virksomhetssammenslutningen:		800
–	Nettoverdien av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser:	640
=	Goodwill	160

Kjøp på gunstige vilkår

Dersom b) overstiger a) i likningen ovenfor, har den overtakende parten formodentlig gjort et kjøp på gunstige vilkår. Det er ikke anledning til å innregne et kreditbeløp i balansen for senere amortisering eller inntektsføring, da et slikt kreditbeløp ikke tilfredsstiller gjeldsdefinisjonen i IASBs konseptuelle rammeverket.

For å forhindre inntektsføring av tilfeldige beløp, angis det spesifikt at den overtakende part forut for en eventuell inntektsføring, må gjennomgå de tidligere stegene i oppkjøpsanalysen (IFRS 3.36). Dette må gjøres for å sikre at en ikke har utelatt forpliktelser, overvurdert verdien av eiendeler eller undervurdert verdien av forpliktelser. Verdsettelsen av vederlag, ikke-kontrollerende eierinteresser og tidligere anskaffede eierinteresser må videre kontrolleres for å avdekke eventuelle feil og mangler. Dersom det fortsatt er et overskytende beløp, kan det skyldes to forhold:

- Måleunntak (omtalt i kapittel 17.4.3)
- Et såkalt «godt kjøp»

I prinsippet finnes ikke «gratis lunsjer», og derfor heller ikke såkalte «gode kjøp». I praksis skjer det likevel i sjeldne tilfeller, og da typisk fordi selger er i en vanskelig og stresset økonomisk situasjon. Verdsettelsen må likevel gjennomgås grundig i de tilfellene en ender opp med negativ goodwill som ikke har noen annen forklaring enn et «godt kjøp».

Ikke-kontrollerende eierinteresser

Ikke-kontrollerende eierinteresser oppstår som følge av at overtakende part ikke overtar alle eierandelene i overdragende part. IFRS 3.19 krever at ikke-kontrollerende eierinteresser hos overdragende part skal regnskapsføres, og likestiller to metoder for måling:

a. Måle de ikke-kontrollerende eierinteressene til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet
b. Måle de ikke-kontrollerende eierinteressene til deres andel av netto identifiserbare eiendeler

Metode a) beregner goodwill basert på alle eierinteresser, mens metode b) beregner goodwill kun på de kontrollerende eierinteressene.

Teorieksempel 17.5: To metoder for beregning av goodwill

Selskap A kjøper 60 % av Selskap B for 630. Virkelig verdi av ikke-kontrollerende eierinteresser er beregnet til 400, noe som indikerer at A har betalt en kontrollpremie på 30. Virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler i B er 700. Ikke-kontrollerende eierinteresser kan måles på to måter:

Metode a):

	Debet	Kredit
Virkelig verdi av netto overtatte eiendeler	700	
Goodwill	330	
Kontanter		630
Ikke-kontrollerende eierinteresser		400

Metode b):

	Debet	Kredit
Virkelig verdi av netto overtatte eiendeler	700	
Goodwill	210	
Kontanter		630
Ikke-kontrollerende eierinteresser		280

40 % av 700 utgjør 280, som er de ikke-kontrollerende eierinteressenes andel av netto identifiserbare eiendeler. I metode a) er goodwill 120 høyere enn i metode b). Dette er de ikke-kontrollerende eierinteressenes goodwill, som utgjør 40 % av 300 (total goodwill før As kontrollpremie).

Praksiseksempel 17.6 Måling av minoritetsinteresse

Hydro opplyste i sine regnskapsprinsipper i 2022-regnskapet at de anvender enten metode a eller b:

Ikke-kontrollerende eierinteresser måles ved etablering til de ikke-kontrollerende eiernes andel av virkelig verdi av eiendeler, forpliktelser og betingede forpliktelser slik de er regnskapsført (delvis goodwill, se note 2.3 Goodwill) eller andel av virkelig verdi av den kjøpte virksomheten (full goodwill, se note 2.3 Goodwill).

Kilde: Hydro ASA Årsrapport 2022, utdrag fra regnskapsprinsipper i note 1.5.

Det fremkom videre av konsernets note 2.3 at valget mellom metode a og b gjøres for hver transaksjon og at konsernet har valgt å benytte delvis goodwill-metoden (metode b) på alle virksomhetssammenslutninger som er gjennomført frem til 31. desember 2022:

Note 2.3 Goodwill

Regnskapsprinsipper for goodwill

Goodwill innregnes som en del av en virksomhetssammenslåing. Goodwill måles enten som merpris ut over Hydros andel av virkelig verdi av identifiserbare eiendeler, forpliktelser og betingede forpliktelser (delvis goodwill) eller som virkelig verdi av oppkjøpt virksomhet ut over virkelig verdi av identifiserbare eiendeler, forpliktelser og betingede forpliktelser (full goodwill). Valget gjøres for hver transaksjon. Hydro har benyttet delvis goodwill-metoden for alle

virksomhetssammenslutninger som er gjennomført fram til 31. desember 2022. Goodwill avskrives ikke, men vurderes for eventuell nedskrivning ved indikasjoner på verdifall, og minst en gang per år i samsvar med IAS 36 Verdifall på eiendeler. Goodwill tilordnes de kontantgenererende enhetene (CGIJ) eller grupper av CGIJer som forventes å nyte godt av synergiene fra oppkjøpet og som følges opp av ledelsen.

Hydros goodwill

Goodwill tilordnet Hydro Extrusions ble innregnet i oppkjøpet av Sapa AS i 2017. Goodwill tilordnet Hydro Bauxite & Alumina ble innregnet i oppkjøpet av visse aluminiumsvirksomheter, hovedsakelig i Brasil, i 2011. Goodwill tilordnet Hydro Metal Markets ble innregnet i oppkjøp gjennomført for mer enn 20 år siden.

Kilde: Hydro ASA Årsrapport 2022, utdrag fra note 2.3.

Valg av målemetode gjøres for hver virksomhetssammenslutning og er således ikke et prinsippvalg (IFRS 3.19). Det er imidlertid viktig at selskapet gjør en nøye vurdering av intensjoner for både ytterligere kjøp og salg av eierinteresser. Valg av metode kan ha en vesentlig effekt på balanseført verdi av egenkapitalen som henføres til de kontrollerende eierinteressene (også benevnt majoritetens egenkapital). En økning eller reduksjon i eierandeler i et datterselskap som ikke medfører tap av kontroll, skal regnskapsføres som en egenkapitaltransaksjon (IFRS 10.23). Balanseført verdi av majoritetsinteressene og de ikke-kontrollerende eierinteressene skal justeres slik at deres relative eierandeler i datterselskapet reflekteres. I disse tilfellene gjøres det ikke noen ny måling hverken av identifiserbare eiendeler, identifiserbare forpliktelser eller goodwill. Enhver differanse mellom vederlaget og endringene i balanseført verdi av de ikke-kontrollerende eierinteressene skal regnskapsføres direkte mot majoritetens egenkapitalandel (IFRS 10.B96). Hvordan ikke-kontrollerende eierinteresser er målt, vil da påvirke hvilken justering som må gjøres på majoritetens egenkapital ved senere endringer.

Teorieksempel 17.6: Kjøp av resterende eierinteresser

I en senere periode kjøper Selskap A i eksempel 4 de resterende eierinteressene for 500. Vi antar for enkelhets skyld at balanseført verdi av netto identifiserbare eiendeler og goodwill som følge av oppkjøpet ikke er endret.

Metode a) for måling av ikke-kontrollerende eierinteresser:

Vederlag	500
Balanseført verdi av de ikke-kontrollerende eierinteressene	400
Effekt på majoritetens egenkapital (reduksjon)	100

Metode b) for måling av ikke-kontrollerende eierinteresser:

Vederlag	500
Balanseført verdi av de ikke-kontrollerende eierinteressene	280
Effekt på majoritetens egenkapital (reduksjon)	220

Trinnvise kjøp

Et overtakende selskap kan noen ganger oppnå kontroll over et overdragende selskap som det allerede eide egenkapitalinteresser i umiddelbart før overtakelsestidspunktet. Når en part har eierinteresser i den overdragende virksomheten forut for sammenslutningen, kan investeringen ha vært behandlet som et finansielt instrument etter IFRS 9, tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet etter IAS 28, eller som en felleskontrollert ordning regnskapsført etter IFRS 11.

Ved trinnvise kjøp skal tidligere eierandeler i den overtatte virksomheten måles til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet. Tilhørende gevinst eller tap føres over resultatet eller OCI. Dersom selskapet tidligere har innregnet verdiendringer på eksisterende eierandeler over OCI, skal disse regnskapsføres som om overtakende virksomhet hadde solgt de eksisterende eierandelene. IASB anser overgangen fra en ikke-kontrollerende eierinteresse til en kontrollerende eierinteresse som fundamental, og er av den oppfatning at overgangen best kan reflekteres regnskapsmessig som et salg av den ikke-kontrollerende interessen med et umiddelbart oppkjøp av den kontrollerende eierinteressen.

Teorieksempel 17.7: Trinnvist kjøp

17. januar 2022 kjøper Selskap A 20 prosent av Selskap B, som regnskapsføres som et tilknyttet selskap etter IAS 28. Anskaffelseskost er 3 500 på tidspunktet for investeringen. Resultatet i Selskap B for 2022 er 6 000. Investeringen er per 31. desember 2022 målt til (3 500 + 1 200) = 4 700. Konsernregnskapet til Selskap A ser slik ut:

	31.12.2022
Bankinnskudd og kontanter	26 500
Investering i tilknyttet selskap	4 700
Sum eiendeler	31 200
Aksjekapital	30 000
Annen egenkapital	1 200
Sum egenkapital	31 200

Selskap A kjøper opp ytterligere 70 prosent av Selskap B den 1. januar 2023. Eierandelen er nå 90 prosent, og Selskap A har oppnådd kontroll over Selskap B. Vederlaget er 22 000. Nettoverdien av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser i Selskap B er på dette tidspunktet 20 000, og

virkelig verdi av ikke-kontrollerende eierinteresser er beregnet til 3 000. Ved bruk av metode a) (se kapittel 17.4.2) for måling av ikke-kontrollerende eierinteresser, beregnes goodwill som følger:

Virkelig verdi 100 % (3000/0,1)	30 000
Virkelig verdi 70 %*	21 000
Ny måling opprinnelig eierandel (20 % av 30 000)	6 000

*indikerer kontrollpremie på 1 000 (22 000 – 21 000)

Vederlag for 70 %	22 000
Ikke-kontrollerende eierinteresser (10 %)	3 000
Virkelig verdi 20 % på oppkjøpstidspunktet	6 000
Total	31 000
Nettoverdi på oppkjøpstidspunktet	20 000
Goodwill	11 000

Selskap A får en resultateffekt i form av en gevinst på 1 300 siden ny måling av eksisterende eierinteresse øker verdien fra 4 700 til 6 000.

Vederlagsfrie sammenslutninger

I enkelte tilfeller skjer virksomhetssammenslutninger i form av kontrolloverdragelse uten at det overføres vederlag. Et vanlig eksempel er at et selskap kjøper egne aksjer og på den måten «innvanner» aksjonærene. En aksjonær med en eierandel på for eksempel 45 prosent, kan etter at selskapet har kjøpt egne aksjer oppnå en kontrollerende eierandel. IFRS 3 skal anvendes på samme måte for denne typen virksomhetssammenslutninger (IFRS 3.43). Det legges til grunn at som substitutt for direkte vederlagsmåling skal virkelig verdi på egenkapitalinteressen anvendes ved beregning av goodwill. Ofte har overtakende part allerede en innregnet egenkapitalinteresse i overdragende part og regnskapsføringen blir tilsvarende som for trinnvise oppkjøp.

Virksomhetssammenslutninger – noteinformasjon, goodwill og nedskrivning

IASB har et pågående prosjekt der de vurderer om selskaper til en ikke for høy kostnad kan gi investorer mer nyttig informasjon om virksomhetssammenslutninger enn det som gjøres i dag[5]. Man ser blant annet på hvordan man kan gi bedre informasjon om hvordan et overtakende selskap har lykkes med en virksomhetssammenslutning i ettertid. IASB publiserte i mars 2024 et høringsutkast til endringer i standarden.

5 https://www.ifrs.org/projects/work-plan/goodwill-and-impairment

17.4.3 Særskilte regler om måling

Det gis enkelte isolerte unntak fra kravet til måling av eiendeler og gjeld til virkelig verdi. Nedenfor redegjør vi kort for særskilte måleregler knyttet til midlertidig eie, tilbakekjøp av rettigheter, aksjebasert avlønning og skatt.

Midlertidig eie og eiendeler holdt for salg

Virksomhet som erverves for midlertidig eie skal verdsettes til virkelig verdi med fradrag for salgsutgifter (IFRS 5.16).

I noen tilfeller kan det være deler av en virksomhet som det overtakende selskapet ikke ønsker eller kan inkludere i sin eksisterende virksomhet (må f.eks. avhendes for å få godkjent et oppkjøp av Konkurransetilsynet). Anleggsmidlene eller avhendingsgruppene kan derfor under gitte forutsetninger bli klassifisert som holdt for salg (se artikkel om Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet). I slike tilfeller skal det overtakende selskapet måle anleggsmidlene eller avhendingsgruppene på overtakelsestidspunktet i samsvar med IFRS 5, til virkelig verdi fratrukket salgsutgifter (IFRS 3.31).

Tilbakekjøp av rettigheter

Forretningsmessige avtaler mellom overtakende og overdragende part før sammenslutningen må vurderes. Det kan for eksempel være at førstnevnte har solgt sistnevnte en rettighet til å benytte et merkenavn eller lignende for en tidsavgrenset periode. Ved virksomhetssammenslutningen mellom de to selskapene kjøper overtakende selskap krettigheten tilbake. Slike tilbakekjøp av rettigheter er direkte regulert i standarden og skal regnskapsføres som tilbakekjøp av en immateriell eiendel og verdsettes på grunnlag av gjenværende kontraktstid (IFRS 3.29). Det skal altså ikke tas hensyn til hvordan andre markedsaktører ville vurdert en eventuell rett til fornying av kontrakten. Det er kun gjeldende kontraktstid som skal legges til grunn.

Aksjebasert avlønning

Gjelds- og egenkapitalinstrumenter i forbindelse med aksjebaserte betalinger skal måles i samsvar med IFRS 2 (IFRS 3.30). Dette omfatter også erstatningsordninger for aksjebasert avlønning. Dette medfører at såkalte «frivillige erstatninger» alltid vil være en regnskapsmessig kostnad for overtakende selskap. Dette gjelder for eksempel hvor den aksjebaserte avlønningsordningen bortfaller ved overtakelsen, men den overtakende parten velger å erstatte ordningen med en ny opsjonsordning i det overtakende selskapet. Det gis nærmere omtale av erstatningsordninger i artikkelen om askjebasert betaling.

Skatt

Utsatt skatt og utsatt skattefordel skal regnskapsføres i henhold til IAS 12. Overtakende part skal på overtakelsestidspunktet regnskapsføre de potensielle skatteeffektene på midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring som oppstår som følge av virksomhetssammenslutningen. Utsatt skatt og utsatt skattefordeler skal ikke diskonteres, selv om de er inkludert i vederlaget til nåverdi (IAS 12.53). Motposten til unnlatt diskontering er en justering mot goodwill.

Regnskapsføring av utsatt skattefordel som ikke oppfyller kriteriene for balanseføring på overtakelsestidspunktet, skal innregnes når kriteriene oppfylles. Dersom kriteriene oppfylles innenfor måleperioden, og skyldes ny informasjon om forhold som forelå på overtakelsestidspunktet, skal overtakende selskap innregne utsatt skattefordel gjennom en reduksjon av balanseført goodwill knyttet til virksomhetssammenslutningen. Dersom balanseført verdi av goodwill ikke dekker verdien av den utsatte skattefordelen, skal resterende resultatføres (IAS 12.68).

17.4.4 Måleperiode

Innregning og måling skal som hovedregel ferdigstilles i forbindelse med overtakelsen. Å innhente all nødvendig informasjon for å kunne identifisere og måle anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet, er i noen tilfeller krevende. Standarden gir den overtakende parten en periode på tolv måneder etter overtakelsestidspunktet til å gjøre justeringer i ulike komponenter av oppkjøpsanalysen (IFRS 3.45-46):

- De identifiserbare anskaffede eiendelene, de overtatte forpliktelsene og eventuelle ikke-kontrollerende eierinteresser
- Vederlaget som ble overført (eller de andre størrelsene som er benyttet til å måle goodwill)
- Ved trinnvise oppkjøp, tidligere egenkapitalinteresse i overdragende selskap
- Goodwill eller gevinst på et kjøp på gunstige vilkår

Måleperioden er ikke ubetinget. Dersom overtakende part har tilgang til de nødvendige opplysningene om fakta og omstendigheter som forelå på overtakelsestidspunktet, er ikke regnskapsføringen ufullstendig, og måleperioden avsluttes. Måleperioden er heller ikke et «åpent vindu». Den overtakende parten skal gjøre en innsats for å innhente nødvendig informasjon for å kunne ferdigstille regnskapsføringen så tett opp mot overtakelsestidspunktet som mulig. Dersom regnskapsføringen er ufullstendig, skal dette opplyses om og begrunnes i note (IFRS 3.B67).

Endringer i den foreløpige regnskapsføringen av virksomhetssammenslutningen skal gjennomføres retrospektivt tilbake til overtakelsestidspunktet. Det vil for eksempel si at avskrivninger gjennomføres i henhold til justert oppkjøpsanalyse og eventuelle sammenligningstall endres tilsvarende.

Ny informasjon om forhold som har oppstått etter oppkjøpstidspunktet, skal imidlertid ikke justeres for i oppkjøpsanalysen, selv om disse forholdene og informasjonen om dem oppstår og tilflyter selskapet innenfor 12-månedersfristen. Etter utløpet av måleperioden skal endringer av oppkjøpsanalysen kun gjennomføres som feilrettinger i samsvar med reglene i IAS 8. Skillet mellom feil etter IAS 8 og måleperiodejusteringer etter IFRS 3 vil i mange situasjoner kunne være vanskelig å trekke. Tidsfristen er imidlertid absolutt. Justeringer som foretas senere enn tolv måneder fra oppkjøpstidspunktet skal behandles som feilkorrigeringer.

17.5 Noteopplysninger

Noteopplysningskravene i IFRS 3 er relativt omfattende. Ifølge faneparagrafen skal det overtakende selskapet gi opplysninger som setter brukere av dets finansregnskap i stand til å evaluere arten og den finansielle virkningen av en virksomhetssammenslutning som er gjennomført (IFRS 3.59)

- I løpet av inneværende rapporteringsperiode, eller
- Etter slutten av rapporteringsperioden, men før finansregnskapet godkjennes for offentliggjøring

Standarden inneholder også konkrete noteopplysningskrav (IFRS 3.B64-B66). For enkeltstående uvesentlige virksomhetssammenslutninger som skjer i løpet av rapporteringsperioden, og som sammen vurderes som vesentlige, skal det overtakende selskapet gi opplysninger samlet (IFRS 3.B65).

Praksiseksempel 17.7 Opplysninger om virksomhetssammenslutninger

Business combinations

During 2022 Schibsted invested NOK 451 million related to business combinations. The amount comprises cash consideration transferred reduced by cash and cash equivalents of the acquiree.

In March 2022, Schibsted acquired 100 per cent of the shares in 3byggetilbud.dk A/S operating Denmark's largest online marketplace for skilled trades. In May 2022, Schibsted acquired 100 per cent of the shares of Mybanker Group A/S. Mybanker is an online service for comparing bank and mortgage offerings providing Lendo With a strengthened position in Denmark and a broader offering of financial services in the Nordic and European markets. In December 2022, Schibsted acquired 79.1 per cent of the shares of Alltvex OY operating AutoVex, the leading

used car C2B auction marketplace in Finland. Schibsted has also been involved in Other less significant business combinations.

Acquisition-related costs of NOK IO million (NOK 7 million in 2021) related to business combinations closed are recognised in profit or loss in the line item Other expenses.

The table below summarises the consideration transferred and the preliminary amounts recognised for assets acquired and liabilities assumed in the business combinations.

	Total 2022	Schibsted Denmark ApS	Other	Total 2021
Consideration:				
Cash	507	2,938	341	3,279
Deferred consideration	33	–	–	–
Fair value of previously held equity interest	–	–	123	123
Cash flow hedge included in initial cost	–	179	–	179
Replacement awards share-based payment	–	20	–	20
Total	**541**	**3,137**	**464**	**3,601**
Amounts for assets and liabilities recognised:				
Intangible assets	103	1,187	79	1,266
Other non-current assets	24	11	11	22
Trade receivables and other current assets	30	56	24	80
Cash and cash equivalents	57	95	154	250
Deferred tax liabilities	(20)	(258)	(12)	(270)
Other non-current liabilities	(17)	(6)	(5)	(12)
Current liabilities	(46)	(64)	(39)	(103)
Total identifiable net assets	**130**	**1,020**	**214**	**1,234**
Non-controlling interests	(14)	–	(67)	(67)
Goodwill	425	2,116	317	2,433
Total	**541**	**3,137**	**464**	**3,601**

There are no significant effects from finalising preliminary purchase price allocations from previous year.

The goodwill recognised is attributable to inseparable non-contractual customer relationships, the assembled workforce of the companies and synergies. The business combinations are carried out as part of the Group's growth strategy, and the businesses acquired are good strategic fits With existing operations within the Schibsted Group.

The fair value of acquired receivables is NOK 31 million in 2022 (NOK 81 million in 2021), of which NOK 28 million (NOK 19 million in 2021) are trade receivables. There is no material difference between the gross contractual amounts receivable and the fair value of the receivables.

Any non-controlling interests are measured at the proportionate Share of the acquiree's identifiable net assets.

The companies acquired in business combinations have since the acquisition dates contributed NOK 76 million to operating revenues in 2022 (NOK 287 million in 2021) and contributed negatively to consolidated profit (loss) by NOK 4 million in 2022 (negatively NOK 61 million in 2021). If the acquisition date of all business combinations completed through purchase of shares

was as at 1 January, the operating revenues of the Group would have increased by NOK 131 million in 2022 (NOK 303 million in 2021) and profit (loss) would have decreased by NOK 3 million (decreased by NOK 63 million in 2021).

Schibsted ga i årsregnskapet for 2022 opplysninger om flere oppkjøp. Det ble gitt opplysninger om blant annet overtakelsestidspunkt, overdragende selskap og overtatte eierinteresser (IFRS 3.B64(a)–(c)). Schibsted opplyste videre om bakgrunnen for oppkjøpet, og ga en kvalitativ beskrivelse av hva innregnet goodwill består av 8IFRS 3.B64(d)–(e)).

Virkelig verdi av kontantvederlag ble angitt i note (IFRS 3.B64(f)).

Schibsted opplyste også om innregnede beløp for hver klasse av eiendeler og forpliktelser (IFRS 3.B64(i)), i et tabellarisk format.

Schibsted ga opplysninger om de oppkjøpte selskapenes bidrag til konsernets inntekter og resultat siden overtakelsestidspunktet, og om hvordan konsernets inntekter og resultat hadde vært dersom virksomhetssammenslutningen hadde blitt gjennomført ved starten av regnskapsåret (IFRS 3.B64(q)).

Kilde: Schibsteds ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 4.

Dersom regnskapsføringen av en virksomhetssammenslutning er foreløpig, skal det gis opplysninger om blant annet om årsakene til at regnskapsføringen er foreløpig. Det skal også opplyses om arten og beløpet for eventuelle justeringer som den overtakende parten har regnskapsført i inneværende periode (IFRS 3.B67).

Kravene til noteopplysninger gjelder også for virksomhetssammenslutninger som skjer etter balansedagen, men før regnskapet avlegges (IFRS 3.B66).

Praksiseksempel 17.8 Virksomhetssammenslutninger etter balansedagen, men før avleggelse av årsregnskap

Kjøp av virksomhet

Orkla Confectionery & Snacks har i desember 2022 inngått avtale om kjøp av 100 % av aksjene i Bubs Godis AB som er et nordisk godteri-selskap. Bubs Godis («Bubs»), er et raskt voksende selskap med en sterk posisjon innenfor sukkervare i det svenske godterimarkedet, og har også salg til andre nordiske land. Bubs står bak mange ikoniske smågodt-favoritter som selges både i løsvekt og i poser. Bærekraft er sentralt i selskapets virksomhet, og majoriteten av porteføljen består av veganske produkter. Selger er medlemmer av familien Lindström. I tillegg har administrerende direktør Niclas Arnelin en mindre eierandel som også er en del av salget. Bubs har hatt en gjennomsnittlig årlig salgsvekst på 10 % siden 2012/2013 og hadde i 2021/2022 (regnskapsår avsluttet 30. juni 2022) en omsetning på SEK 211 millioner. Bubs vil drives videre som et datterselskap under Orkla Confectionery & Snacks Sverige og nåværende administrerende direktør Niclas Arnelin vil fortsette i selskapet. Kjøpet er gjennomført og er konsolidert inn i Orklas regnskap fra 1. februar 2023. En foreløpig oppkjøpt balanse for Bubs Godis i Orklakonsernet fremgår av tabellen i høyre spalte. Arbeidet med oppkjøpsanalysen er på et tidlig stadium slik at det kan komme endringer.

Orkla Foods Europe har inngått avtale om kjøp av 100 % av aksjene i Khell-Food Kft., den største produsenten av ferdiglagde sandwicher og bagetter i det ungarske markedet. Khell-Food ble etablert i 1992 og har nasjonal distribusjon fra et moderne produksjonsanlegg utenfor Budapest. Selskapet er markedsleder, og selger hovedsakelig produkter under merkevaren Khell-Food. Selger er grunnlegger av Khell-Food, Zoltán Kelényi, og han vil fortsette som administrerende direktør i selskapet. Khell-Food har hatt en årlig salgsvekst på 11 % fra 2017 til 2021, og hadde i 2021 en omsetning på rundt 85 mill. kroner basert på dagens valutakurser. Kjøpet er gjennomført og selskapet vil bli konsolidert inn i Orklas regnskap fra 1. mars 2023. Kjøpesummen på gjeldfri basis utgjør ca. 140 mill. kroner og merverdier utover bokførte verdier i selskapet relaterer seg i hovedsak til goodwill og varemerker. I tillegg inneholder avtalen en mulighet for en tilleggsgodtgjørelse på inntil 20 mill. kroner basert på selskapets resultater i 2023.

Oppkjøpt balanse i Bubs Godis AB:

Beløp i mill. NOK	2022
Varige driftsmidler	190
Immaterielle eiendeler	78
Varelager	28
Fordringer	33
Eiendeler	**329**
Avsetninger	(25)
Kortsiktig gjeld, ikke rentebærende	(35)
Netto eiendeler	**269**
Goodwill	319
Anskaffelseskost gjeldsfri basis	**588**

Orkla ASA opplyste i note til årsregnskapet for 2022 at konsernet gjennomførte to kjøp av virksomhet som ble gjennomført henholdsvis 1. februar og 1. mars 2023. Oppkjøpene fant altså sted etter balansedagen, men før regnskapet for 2022 ble avlagt. Noteopplysninger etter IFRS 3 må gis i slike situasjoner (IFRS 3.B66).

Orkla ASA opplyste om bakgrunnen for virksomhetssammenslutningene og beskrev de oppkjøpte virksomhetene. Konsernet presenterte også en oppkjøpsanalyse for den største virksomhetssammenslutningen, Bubs Godis AB, men presiserte at denne var foreløpig.

Kilde: Orkla ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 38.

18. IFRS 10, IFRS 11, IFRS 12 og IAS 28 – en innledning

18.1 Innledning

Selskaper kan drive sin virksomhet både direkte i selskapet og gjennom strategiske investeringer i andre selskaper. I hovedsak skiller IFRS mellom tre typer strategiske investeringer:

- Selskaper som kontrolleres av investoren (datterselskaper)
- Virksomheter eller driftsordninger som i fellesskap kontrolleres av investoren og en eller flere tredjeparter (felleskontrollerte ordninger)
- Selskaper som ikke er kontrollert eller felleskontrollert av investoren, men hvor investor har betydelig innflytelse (tilknyttede selskaper)

Det er flere standarder som regulerer regnskapsføring av disse investeringene (se figur 18.1):

- Dersom investor har kontroll over selskapet han har investert i, skal han utarbeide konsernregnskap i samsvar med IFRS 10
- Dersom investor har felles kontroll (sammen med en eller flere tredjeparter), må han avgjøre om den felleskontrollerte ordningen er en felleskontrollert driftsordning eller en felleskontrollert virksomhet. Den første regnskapsføres i samsvar med IFRS 11, mens den siste regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i IAS 28
- Dersom investor har betydelig innflytelse, skal investeringen regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i IAS 28
- Dersom investeringen ikke faller innenfor noen av disse kategoriene, vil regnskapsføring skje i samsvar med IFRS 9 eller andre standarder avhengig av type investering

Vi viser til egne artikler i denne boken for gjennomgang av de aktuelle standardene. Standardene IFRS 10, IFRS 11 og IAS 28 er omhandlet i de neste artiklene i denne

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

boken. Utgangspunkt i disse standardene er reguleringen av den regnskapsmessige behandlingen i konsernregnskapet. For regnskapsmessig behandling av investeringer i datterselskaper, felleskontrollerte virksomheter og tilknyttede selskaper i selskapsregnskapet, viser vi til IAS 27.

I denne innledningsartikkelen går vi gjennom definisjoner som er felles i de tre standardene IFRS 10, IFRS 11 og IAS 28. Videre er opplysningskravene for investeringer i datterselskap, felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper samlet i en felles standard, IFRS 12. Vi går kort gjennom disse kravene i denne artikkelen i stedet for i hver enkelt av de tre andre artiklene.

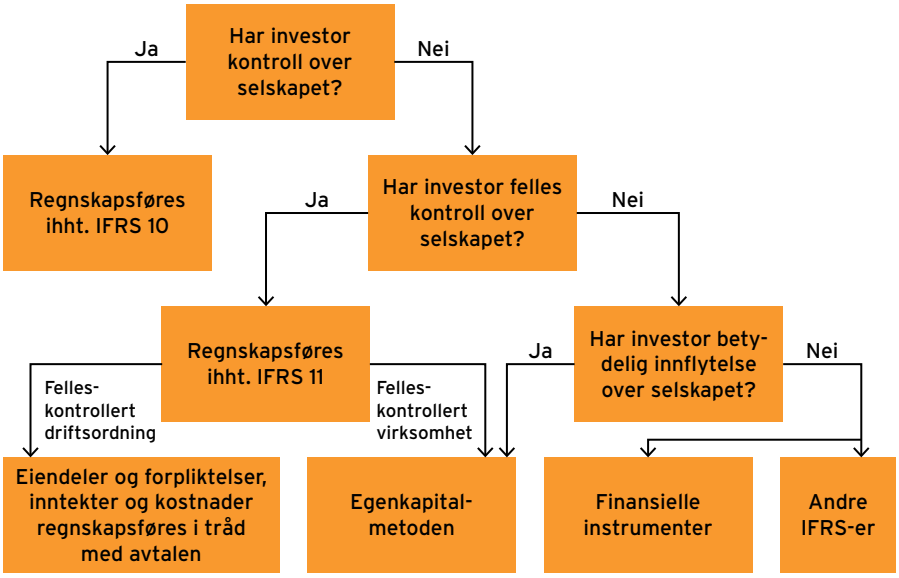

Figur 18.1 Beslutningsdiagram som viser aktuelle regnskapsstandarder ved ulike former for kontroll.

18.2 Definisjoner

Tabell 1 viser definisjonen av enkelte begreper som er sentrale i flere av standardene det ble henvist til i innledningen. Begrepene blir ytterligere utdypet i de neste artiklene. Eksempelvis blir begrepet *kontroll* grundigere drøftet i artikkelen om konsernregnskap (IFRS 10) og begrepet *betydelig innflytelse* blir grundigere drøftet i artikkelen om Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter (IAS 28).

Tabell 18.1 Definisjoner fra IFRS 10 Appendix A, IFRS 10.6, IFRS 11 Appendix A og IAS 28.3.

Begrep	Definisjon
Konsernregnskap	Finansregnskapet til et konsern hvor morselskapets og dets datterselskapers eiendeler, forpliktelser, egenkapital, inntekter, kostnader og kontantstrømmer blir presentert som tilhørende én enkelt økonomisk selskapsenhet
Konsern	Et morselskap og dets datterselskaper
Morselskap	Et selskap som kontrollerer ett eller flere andre selskap
Datterselskap	Et selskap som kontrolleres av et annet selskap
Felleskontrollert ordning	En ordning hvor to eller flere parter har felles kontroll
Felleskontrollert driftsordning	En felleskontrollert ordning hvor de partene som har felles kontroll over ordningen, har rettigheter til eiendelene og ansvar for forpliktelsene knyttet til den felleskontrollerte ordningen
Felleskontrollert virksomhet	En felleskontrollert ordning hvor de partene som har felles kontroll over ordningen, har rett til ordningens nettoeiendeler
Tilknyttet selskap	Et selskap som investor har betydelig innflytelse over
Investeringsselskap	Et selskap som • mottar midler fra en eller flere investorer for å yte investoren(e) investeringsforvaltningstjenester • forplikter seg overfor sin(e) investor(er) til at selskapets virksomhetsformål er å investere midler utelukkende med sikte på verdistigning og/eller kapitalinntekt, og • måler og evaluerer avkastningen av praktisk talt alle sine investeringer til virkelig verdi
Kontroll	En investor kontrollerer et selskap når investor er eksponert for eller har rettigheter til variabel avkastning fra sin interesse i vedkommende selskap, og har mulighet til å påvirke denne avkastningen gjennom sin makt over selskapet som det er investert i
Felles kontroll	Den avtalte delingen av kontroll over en ordning, som bare foreligger når beslutninger om relevante aktiviteter krever enstemmighet mellom de partene som deler kontrollen
Betydelig innflytelse	Makt til å delta i (men ikke kontroll eller felles kontroll over) de finansielle og driftsmessige prinsippavgjørelsene til selskapet som det er investert i

I disse definisjonen har vi oversatt det engelske ordet «entity» med det norske ordet «selskap». I noen sammenhenger kunne det vært mer presist å bruke det norske ordet «enhet». For eksempel er «investment entity» oversatt med «investeringsselskap». Investeringsselskaper er som oftest organisert som et juridisk selskap, men det er mulig med annen organisering (IFRS 10.B85V) hvor det kunne vært naturlig å bruke et annet ord enn *selskap* om enheten.

18.3 Noteopplysninger

IFRS 10, IFRS 11 og IAS 28 inneholder ingen noteopplysningskrav. Alle krav til opplysninger om investeringer i datterselskaper, felleskontrollerte ordninger, til-

knyttede foretak og konsoliderte og ikke-konsoliderte strukturerte selskaper følger av noteopplysningsstandarden IFRS 12.

IFRS 12 gjelder for konsernregnskapet, mens IAS 27 regulerer notekravene for selskapsregnskapet.

18.3.1 Vesentlige vurderinger og forutsetninger

I mange situasjoner er det ikke opplagt hvorvidt et selskap har kontroll, felles kontroll eller betydelig innflytelse. Det må derfor utøves skjønn. Selskapet skal opplyse om vesentlige vurderinger og forutsetninger som er gjort for å avgjøre type kontroll eller innflytelse. Dette kravet omfatter også vurderinger og forutsetninger gjort av selskapet i tilfeller hvor fakta eller omstendigheter endres slik at konklusjonene om hvilken type kontroll eller innflytelse som foreligger, endres i regnskapsperioden. Tilsvarende opplysninger skal gis for vesentlige vurderinger og forutsetninger som er gjort for å avgjøre om en felleskontrollert ordning er en felleskontrollert driftsordning eller en felleskontrollert virksomhet.

Følgende er eksempler på situasjoner hvor det skal opplyses om vesentlige vurderinger og forutsetninger som selskapet har gjort (IFRS 12.9):

- Selskapet har konkludert med at det ikke har kontroll selv om det har mer enn halvparten av stemmerettene
- Selskapet har konkludert med at det har kontroll selv om det har mindre enn halvparten av stemmerettene
- Konklusjoner vedrørende hvorvidt selskapet er prinsipal eller agent
- Selskapet har konkludert med at det ikke har betydelig innflytelse selv om det har mer enn 20 % av stemmerettene i et selskap
- Selskapet har konkludert med at det har betydelig innflytelse selv om det har mindre enn 20 % av stemmerettene i et selskap

---

Praksiseksempel 18.1 Kontroll

Aker Solutions konsoliderte i sitt 2022-regnskap flere selskaper hvor de eide mindre enn 50 % og begrunner i note at det forelå faktisk kontroll som følge av aksjonæravtaler.

Subsidiaries where Aker Solutions does not have the Majorityof Shares

Aker Solutions has less than 50 percent of the shares in three subsidiaries as shown in the table. Aker Solutions has control over relevant activities through shareholders agreements. The subsidiaries are fully consolidated and the non-controlling interest share of profit and equity is presented in the income statement and in the balance sheet.

Kilde: Aker Solutions ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 26.

18.3.2 Aggregering

IFRS 12 understreker at nivået av detaljer må tilpasses formålet med opplysningene. Selskaper skal samle eller dele opp opplysninger slik at nyttig informasjon ikke blir tildekket enten ved at de gir en stor mengde ubetydelige detaljopplysninger eller at de slår sammen poster som har ulike egenskaper (IFRS 12.4). Et selskap skal presentere opplysninger separat for interesser i

- Datterselskaper
- Felleskontrollerte virksomheter
- Felleskontrollerte driftsordninger
- Tilknyttede selskaper, og
- Ikke-konsoliderte strukturerte selskaper

18.3.3 Investering i datterselskaper

Selskaper skal gi opplysninger om sammensetningen av konsernet og ikke-kontrollerende eierinteresser i konsernet. Vi viser til IFRS 12.10–19 som inneholder en rekke krav til opplysninger.

18.3.4 Investering i felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper

Selskaper skal gi opplysninger om sine investeringer i felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper som gjør regnskapsbrukerne i stand til å forstå investeringens natur og effekt på finansregnskapet, og hvilken type risiko som er forbundet med investeringene. Vi viser til IFRS 12.20–23 som inneholder en rekke krav til opplysninger.

Praksiseksempel 18.2 Felleskontrollerte driftsordninger

Nedenfor vises utdrag fra Telenors note i deres 2022-regnskap med kommentarer til felleskontrollerte driftsordninger.

Felleskontrollert driftsordning	Beskrivelser	Eierandel i %
3G Infrastructure Services AB	En felleskontrollert driftsordning med mobiloperatøren 3 i Sverige [1)]	50
Net4Mobility HB	En felleskontrollert driftsordning under en partnerskap-avtale, med mobiloperatøren Tele2 Sverige AB i Sverige [1)]	50
TT Netværket P/S	En felleskontrollert driftsordning under en partnerskap-avtale, med mobiloperatøren TeliaSonera Mobile Holding AB i Danmark	50
Suomen Yhteisverkko Oy	En felleskontrollert driftsordning med mobiloperatøren Telia Finland Oy i Finland [2)]	49

1) I henhold til svensk lov er alle partnere i et partnerskap solidarisk ansvarlig for alle forpliktelser i partnerskapet.
2) I henhold til aksjeeier-avtalen er begge parter i fellesskap, og hver for seg, ansvarlige for alle forpliktelser i den felleskontrollerte driftsordningen.

Kilde: Telenor ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 35.

18.3.5 Interesser i strukturerte selskaper

I strukturerte selskaper er ikke stemmeretter avgjørende for å avgjøre hvem som har kontroll; kontroll blir heller avgjort med utgangspunkt i kontraktsforhold (IFRS 12 Vedlegg A). De strukturerte selskapene har ofte et snevert formål (IFRS 12.B22). For interesser i strukturerte selskaper skal man opplyse om type interesse og risiko som er forbundet med interessen i samsvar med kravene i IFRS 12.14–17 for strukturerte selskaper som er konsolidert, og i samsvar med kravene i IFRS 12.24–31 for strukturerte selskaper som ikke er konsolidert.

18.3.6 Investeringsselskaper

Investeringsselskaper skal ikke konsolidere sine datterselskaper, men måle dem til virkelig verdi med verdiendring over resultatet. Dette gjelder ikke for datterselskaper som yter investeringsrelaterte tjenester til investeringsselskapet eller til andre. Slike datterselskaper skal konsolideres på vanlig måte. Et investeringsselskaps morselskap kan bruke konsolideringsunntaket kun hvis det selv er et investeringsselskap (IFRS 10.31–33). Hvorvidt et selskap konkluderer med at det er investeringsselskap eller ikke vil følgelig kunne ha vesentlig betydning for måling og presentasjon i selskapets regnskap. Investeringsselskaper må opplyse om vesentlige vurderinger og forutsetninger det har gjort for å avgjøre at det er et investeringsselskap (IFRS 12.9A–B). IFRS 12 har videre egne regler for investeringsselskaper når det gjelder hvilke opplysninger de skal gi om sine investeringer (se særlig IFRS 12.19A–G, IFRS 12.21A og IFRS 12.25A).

18.3.7 Et lengre eksempel

Praksiseksempel 18.3 Investeringer i ordninger under felles kontroll og tilknyttede selskaper

På de to neste sidene viser vi i full lengde Hydros note om investeringer i ordninger under felles kontroll og tilknyttede selskaper.

Regnskapsprinsipper for investeringer i ordninger under felles kontroll og tilknyttede selskaper Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollen virksomhet

En felleskontrollert ordning er et selskap, en eiendel eller drift som er gjenstand for kontraktsfestet felles kontroll. Spesielle stemmerettsregler kan gi deltakerne beslutningsmyndighet ut over det som følger av forholdsmessig eierandel. Dette kan være i form av rett til bestemt styrerepresentasjon, vetorett for viktige beslutninger eller krav om kvalifisert flertall for viktige beslutninger, som medfører felles kontroll ved nåværende eiersituasjon. Felleskontrollert virksomhet er felleskontrollert ordning som representerer rettigheter i ordningens netto eiendeler i motsetning til rettigheter til eiendeler og ansvar for forpliktelser i ordningen.

Et tilknyttet selskap er en investering der Hydro har evne til å utøve betydelig innflytelse, som er evne til å delta i beslutninger om finansielle og operasjonelle forhold i selskapet. Betyde-

lig innflytelse foreligger normalt når Hydro eier mellom 20 og 50 prosent av stemmeberettiget kapital, med mindre det foreligger andre forhold som påvirker Hydros innflytelse.

Hydro regnskapsfører eierandeler i tilknyttede selskap og deltakelse i felleskontrollert virksomhet etter egenkapitalmetoden. Etter egenkapitalmetoden regnskapsføres investeringen til Hydros andel av egenkapitalen i selskapet, inkludert eventuelle merverdier og goodwill fra oppkjøpet. Hydros andel av resultatet, inkludert avskrivning på merverdier og eventuelle nedskrivninger, inngår i Andel resultat investeringer regnskapsført etter egenkapitalmetoden, mens andel av øvrige resultatelementer inngår i øvrige resultatelementer for Hydro. Hydros andel av urealiserte gevinster fra transaksjoner med tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet, herunder overføring av virksomhet, er eliminert. Regnskapsprinsippene for tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet kan avvike fra Hydros regnskapsprinsipper. Hydro justerer for forskjeller i innregnings- og måleprinsipper før eierandelen tas inn etter egenkapitalmetoden.

Hydro vurderer eierandeler i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet for nedskrivning dersom det er indikasjoner på verdifall. Investeringen nedskrives dersom gjenvinnbart beløp, beregnet som det høyeste av virkelig verdi etter fradrag for salgskostnader, eller bruksverdi, er lavere enn Hydros balanseførte verdi for eierandelen. Nedskrivninger reverseres dersom grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede.

Hydro har eierinteresser i ett tilknyttet selskap som er deltakerlignet der resultatet blir skattepliktig for eierne, ikke for selskapet selv. Hydro avsetter for utsatt skatt knyttet til midlertidige forskjeller i det tilknyttede selskapet som er forventet å reversere i overskuelig framtid, eller når tidspunktet for reversering ikke kontrolleres av Hydro. Det avsettes ikke for utsatt skatt knyttet til andre midlertidige forskjeller.

Lån til tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet måles etter reglene i IFRS 9 Finansielle instrumenter. Lån der kontraktfestede kontantstrømmer består av kun tilbakebetaling av hovedstol og rentebetaling på fastsatte tidspunkter måles til amortisert kost, med avsetning for eventuelle forventede kredittap. Andre lån måles til virkelig verdi. Lån og fordringer til tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet presenteres sammen med sammenlignbare lån til ikke- nærstående parter. Inntekter og kostnader knyttet til lån inngår i finansinntekter og finanskostnader

Investeringer i felleskontrollett drift og eiendeler i sameie

Felleskontrollert drift er ordninger der eieme har kontraktsfestet felles kontroll, og har direkte eierskap til eiendelene som benyttes eller har direkte nytte av eiendelene, og har et direkte ansvar for forpliktelser i den felleskontrollerte ordningen. Felleskontrollert drift kan være basert på den juridiske formen eller andre forhold som resulterer i direkte nytte av eiendelene og ansvar for forpliktelser. Eiendeler i sameie er eiendeler der Hydro og andre eiere har direkte eierskap i enkelteiendeler, men der det ikke foreligger felles kontroll. Hydro regnskapsfører sin relative del av eiendeler, forpliktelser, eventuelle inntekter og kostnader i felleskontrollert drift og eiendeler i sameie linje for linje i regnskapet (bruttometoden).

Vesentlige vurderinger i regnskapsføringen av ordninger under felles kontroll og tilknyttede selskaper

Hydro har flere felles ordninger og aktiviteter med andre foretak. Når vi vurderer om slike ordninger er under felles kontroll legger vi vekt på det juridiske rammeverket og avtalegrunnlaget for ordningen eller aktiviteten i sammenheng med hvilke beslutninger som vesentlig påvirker

avkastning av virksomheten som drives. Ordninger som eies på 50/50 basis og/eller der alle vesentlige beslutninger krever enstemmighet blant eierne utgjør hoveddelen av våre felles ordninger.

De fleste av våre felles ordninger er felles produksjonsanlegg som produserer metall eller andre produkter til Hydros verdikjede. Hydro vurderer om felleskontrollerte ordninger er felleskontrollert drift hvor Hydro har direkte nytte av eiendelene og direkte eller indirekte ansvar for forpliktelsene, eller felleskontrollert virksomhet hvor vi har en interesse i nettoeiendelene. Ved denne vurderingen legger vi vekt på juridisk form og kontraktsbestemte rammer for samarbeidet. Hydro har både samarbeidsordninger som er vurdert å være felleskontrollert virksomhet, og samarbeidsordninger som er vurdert å være felleskontrollert drift.

Hydros felleskontrollerte driftsordninger

To av våre felleskontrollerte driftsordninger drives i en juridisk form som gir direkte tilgang til eiendeler og ansvar for forpliktelser. Det er Tomago, et aluminiumverk i Australia, og Skafså Kraftverk ANS, et kraftverk i Norge. Hydros tidligere felles driftsordning Aluminium & Chemie Rotterdam B.V., Aluchemie, en anodeprodusent i Nederland, ble lagt ned mot slutten av 2021. Tomago inngår i Hydro Aluminium Metal, mens Skafså Kraftverk ANS inngår i Hydro Energy. Hydros felleskontrollert virksomheter Følgende felleskontrollerte virksomhet anses som vesentlig for Hydro: Qatar Aluminium Limited (Qatalum) ligger i Qatar og består av et aluminiumsmelteverk med en produksjonskapasitet på omlag 600.000 tonn flytende metall og tilhørende kraftstasjon. Qatalum eies av Hydro og Qatar Aluminium Manufacturing Company Q.P.S.C. (50 prosent hver). Qatar Energy, tidligere Qatar Petroleum, kontrollerer Qatar Aluminium Manufacturing Company, som er børsnotert på Qatar Stock Exchange. Qatalum har en avtale om 10 års skattefrihet fra oppstart av produksjonen. Denne skattefrihetsperioden utløp i 2020. Det har i lang tid vært usikkerhet knyttet til hvilken skattesats som skal gjelde for Qatalum etter utløp av skattefrihetsperioden. Det har vært Hydros oppfatning at den generelle skattesatsen, som for tiden er IO prosent, skal gjelde for Qatalum etter den skattefrie perioden. Partnerne i den felleskontrollerte virksomheten har imidlertid ikke vært i stand til å bli enige om en felles tolkning av den gjeldende skattelovgivningen, og da Qatalum leverte sin skattemelding for 2020 den 30. juni 2021 , la de til grunn en skattesats på 35 %. Hydro har iverksatt andre prosesser for å ivareta sine finansielle interesser i denne saken.

Hydro har inngått avtaler med Qatalum, hvor Hydro forplikter seg til å levere en fast mengde aluminiumoksid samt til å kjøpe all metallproduksjon fra Qatalum til markedsbaserte priser. Kjøp av metall fra Qatalum utgjorde 20.237 millioner kroner i 2022 og 14.172 millioner kroner i 2021. Hydros leverandørgjeld til Qatalum utgjorde henholdsvis 2277 millioner kroner og 1.360 millioner kroner ved utgangen av 2022 og 2021. Salg fra Hydro til Qatalum utgjorde 2.630 millioner kroner i 2022 og 2.031 millioner kroner i 2021 , hovedsakelig aluminiumoksid. Hydros fordringer utgjorde henholdsvis 99 og O millioner kroner ved utgangen av 2022 og 2021.

Qatalum inngår i Hydro Aluminium Metal.

Hydros tilknyttede selskaper

Følgende tilknyttede selskap anses som vesentlig for Hydro:

Lyse Kraft DA, en kraftprodusent med hovedkontor i Stavanger, drifter flere kraftverk i Sørvest-Norge og har eierandeler i to andre deleide selskaper i regionen. Lyse Kraft DA ble et

tilknyttet selskap 31 . desember 2020 da Hydro overførte visse anleggsmidler for kraftproduksjon til Lyse Kraft. Hydro eier 25,6 prosent av selskapet, mens Lyse AS har en kontrollerende eierandel på 74,4 prosent.

Lyse Kraft DAs årlige produksjon beløper seg til rundt 9,5 TWh per år, som er overført eierne i tråd med eierandel. Eierne er ansvarlig for å betale alle kostnadene i partnerskapet, både driftskostnader og fremtidige investeringer, som for Hydro beløp seg til en kostnad på 84 millioner kroner og tilhørende leverandørgjeld på 54 millioner kroner for 2022. Hydro bruker og selger den mottatte kraften i samsvar med sine operative behov for kraft. Hydro er operatør for kraftverkene og blir kompensert for alle kostnader som oppstår i den forbindelse. Salg av tjenester fra Hydro utgjorde 289 millioner kroner og tilhørende kundefordring utgjorde 52 millioner kroner ved utgangen av 2022.

Balanseført utsatt skatteforpliktelse i Hydros konsoliderte regnskap var 1.150 millioner kroner 31. desember 2022 og 915 millioner kroner 31. desember 2021, som knytter seg til midlertidige forskjeller hvor Hydro ikke kontrollerer tidspunkt for reversering. Økningen fra 2021 til 2022 er i hovedsak forårsaket av en juridisk restrukturering av det tilknyttede underkonsernet, som medførte en overføring av skatteforpliktelse til eierne, inkludert Hydro.

Lyse Kraft DA er en del av Hydro Energy.

Nøkkelinformasjon for vesentlige investeringer

Tabellen nedenfor viser nøkkeltall for den felleskontrollerte virksomheten Qatalum for 2022 og 2021. Informasjonen er vist på samme grunnlag som er benyttet for måling i konsernregnskapet. Virkelig verdi-justeringer ved Hydros innskudd av eiendeler og virksomhet til selskapet inngår. Interne kontrakter og mellomværender inngår, og interne gevinster eller tap i varelager eller varige driftsmidler er ikke eliminert i beløpene nedenfor. Alle beløp er for den felleskontrollerte virksomheten på 100 prosent basis. Alle beløp i balansene er ved utgangen av årene 2022 og 2021.

	Qatalum	
Beløp i milioner kroner	**2022**	2021
Driftsinntekter	21 032	14 737
Av- og nedskrivninger	2 275	2 046
Resultat før finansposter og skatt	5 276	4 286
Finansinntekter (-kostnader), netto[1)]	(474)	(336)
Skatter	(1 705)	(936)
Årets resultat	3 097	3 014
Øvrige resultatelementer	2 887	551
Totalresultat	5 984	3 565
Kontanter og bankinnskudd	4 696	1 723
Andre omløpsmidler	7 038	6 643
Anleggsmidler	30 601	28 680
Kortsiktig finansiell gjeld	264	302
Langsiktig finansiell gjeld	13 482	12 414
Andre forpliktelser	3 720	2 972
Netto eiendeler	24 870	21 359
Hydros andel av netto eiendeler	12 435	10 679
Akkumulert eliminert interngevinst i varelager	4	24
Balanseført verdi av Hydros egenkapitalinteresse	12 438	10 704

1) Finansinntekter (-kostnader), netto inkluderer rentekostnader for Qatalum med 415 milioner kroner og 211 millioner kroner for henholdsvis 2022 og 2021.

Kilde: Hydro ASA, årsregnskap 2022, note 3.1

19. Konsernregnskap

19.1 Innledning

Et selskap skal utarbeide konsernregnskap når det kontrollerer ett eller flere andre selskaper. Prinsippene for konsernregnskap er regulert i IFRS 10. Kontrollbegrepet er sentralt i standarden. I denne artikkelen vil vi gå gjennom kravene som må være tilfredsstilt for at kontroll anses å være til stede. I artikkelen vil vi også se på unntak fra konsernregnskapsplikten.

19.2 Virkeområde og definisjoner

IFRS 10 bygger på en kontrollmodell som gjelder for alle selskaper. Et selskap som er et morselskap skal presentere et konsernregnskap. IFRS 10.4 og 10.4B åpner for at under gitte vilkår kan (eller skal) et morselskap velge å ikke utarbeide konsernregnskap. For norske selskaper er det imidlertid viktig også å se hen til reglene om unntak fra konsernregnskapsplikt i regnskapsloven. Det gjelder spesielt unntaket for underkonsern. Se kapittel 4 for nærmere redegjørelse for unntak fra konsernregnskapsplikten og konsolideringsplikten.

Grensedragningen mellom ulike typer kontroll og innflytelse er sentralt i standardene som omhandler datterselskaper, felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper: IFRS 10, IFRS 11 og IAS 28. De generelle definisjonene av de ulike typene kontroll og innflytelse og tilhørende begreper er i denne boken omtalt i den innledende artikkelen om disse tre standardene. De mest sentrale definisjonene for hver standard er ytterligere utdypet i de påfølgende artiklene for hver standard. I denne artikkelen er begrepet *kontroll* utdypet.

19.3 Kontroll

En investor skal løpende vurdere om han kontrollerer et selskap han har investert i og følgelig må utarbeide konsernregnskap som om selskapene var én økonomisk enhet. Ved vurdering av kontroll må alle de listede forhold nedenfor være oppfylt:

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

- Investor har makt over selskapet som det er investert i
- Investor er eksponert for eller har rettigheter til variabel avkastning fra sitt engasjement i selskapet som det er investert i, og
- Investor har mulighet til å bruke sin makt over selskapet han har investert i til å påvirke sin avkastning

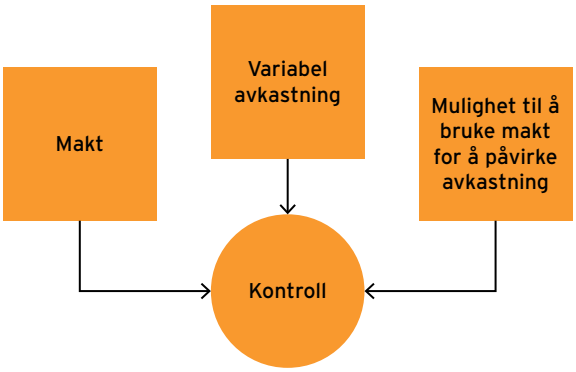

Figur 19.1 Kontrollkriterier.

19.3.1 Makt over et selskap

Det følger av standarden at «en investor har makt over et selskap som det er investert i, når investor har eksisterende rettigheter som for øyeblikket gir denne mulighet til å styre relevante aktiviteter, dvs. de aktivitetene som i betydelig grad påvirker avkastningen fra selskapet som det er investert i» (IFRS 10.10).

Relevante aktiviteter

I mange tilfeller er det uproblematisk å avgjøre at stemmeretter gir kontroll over et selskap. Når dette ikke er tilfelle, er et viktig skritt i vurderingen av kontroll å identifisere de relevante aktivitetene i investeringen, samt måten beslutninger om slike aktiviteter blir gjort.

Relevante aktiviteter er de aktiviteter som i betydelig grad påvirker avkastningen fra selskapet. Det kan være flere relevante aktiviteter og disse kan variere fra selskap til selskap og fra bransje til bransje. Tabell 19.1 viser eksempler på mulige relevante aktiviteter og beslutninger om slike aktiviteter.

Tabell 19.1 Eksempler på aktiviteter som, avhengig av situasjonen, kan være relevante aktiviteter eller beslutninger om relevante aktiviteter. Listen er ikke uttømmende (IFRS 10.B11–B12).

Relevante aktiviteter
Kjøpe og selge varer og tjenester
Forvalte finansielle eiendeler over løpetiden (og/eller ved mislighold)
Utvelgelse, kjøp og salg av eiendeler
Forskning og utvikling av nye produkter eller prosesser
Beslutte finansieringsstruktur eller skaffe finansiering
Driftsmessige eller investeringsmessige beslutninger, herunder budsjetter
Beslutninger knyttet til utnevnelse av, fastsettelse av godtgjørelse til eller avslutning av arbeidsforholdet med selskapets tjenesteytere eller nøkkelpersonell

I situasjoner hvor to eller flere uavhengige investorer har rettigheter til å styre én eller flere relevante aktiviteter, anses den investoren som styrer de aktivitetene som har størst påvirkning på selskapets avkastning, å være den kontrollerende part.

Praksiseksempel 19.1 Vurdering av relevante aktiviteter

I Finanstilsynets kontroll av finansiell rapportering hos Grieg Seafood var spørsmålet om hva som anses som relevante aktiviteter sentralt. Kontrollen var i hovedsak knyttet til Grieg Seafoods vurdering av investeringen i Ocean Quality AS i relasjon til IFRS 11 og IFRS 10. Grieg Seafoods eierandel i Ocean Quality AS var på 60 % og de hadde rett til å utnevne tre av fem styremedlemmer.

Selskapet hadde konkludert med at det ikke hadde kontroll over Ocean Quality AS, men felles kontroll som følge av en aksjonæravtale som krevde enstemmighet i saker som gjelder salg av datterselskaper eller virksomhet, ansettelse av daglig leder og valg av styreleder, opptak av lån, garantistillelser, herunder garantier på vegne av andre, investeringer, beslutning om innløsning av aksjeeier, samt endring av lokalisering og selskapsnavn. Etter Finanstilsynets vurdering var det aktiviteter knyttet til markedsføring, kundeutvikling og salg som i størst grad genererte merverdi i salgsleddet. Finanstilsynets var av den oppfatning at slike beslutninger ble fattet av selskapets styre, og vurderte følgelig saken dithen at Grieg Seafood hadde kontroll som følge av at de hadde flertall i styret og at det ikke krevdes enstemmighet i saker som gjaldt salgsaktiviteter, innkjøp, logistikk og budsjettering. Saker i aksjonæravtalen som krevde enstemmighet ble av Finanstilsynet ansett for å være beskyttelsesrettigheter.

NOTE 6 INFORMASJON VEDRØRENDE OCEAN QUALITY

Fra 2015 er Ocean Quality AS konsern (OQ) regnskapsmessig behandlet som et datterselskap etter IFRS 10. Grieg Seafood hadde dialog med Finanstilsynet fra høsten 2014. hvor det ble stilt spørsmål om konsernets regnskapsføring av investering i Ocean Quality (OQ AS). Grieg har akseptert finanstilsynets forslag. Regnskapstallene for 2014 er omarbeidet i årsrapporten for å få sammenlignbare tall med 2015.

Kilder: Finanstilsynets brev 1. juni 2015 til Grieg Seafood ASA.
Grieg Seafood ASA, Årsrapport 2015, utdrag fra note 6.

Eksisterende rettigheter

Når de relevante aktivitetene er identifisert, er neste trinn å avgjøre hvilken investor som har rett til å styre disse aktivitetene. Ofte er denne vurderingen enkel, men i noen tilfeller er vurderingen mer kompleks og krever vurdering av mange faktorer. Tabell 19.2 viser eksempler på rettigheter som kan gi investor makt.

Tabell 19.2 Eksempler på rettigheter som alene eller sammen kan gi investor makt. Listen er ikke uttømmende (IFRS 10.B15).

Rettigheter
Stemmeretter (eller potensielle stemmeretter) i et selskap
Rett til å utpeke, omplassere eller fjerne nøkkelpersoner i selskapets ledelse som har mulighet til å styre de relevante aktivitetene
Rett til å utpeke eller fjerne et annet selskap som styrer de relevante aktivitetene
Retter til å instruere selskapet til å tre inn i, eller nedlegge veto mot endringer i, transaksjoner til fordel for investor
Andre rettigheter (for eksempel beslutningstakingsrettigheter angitt i en driftskontrakt) som gir innehaver mulighet til å styre de relevante aktivitetene

Det er kun substansielle rettigheter som hensyntas ved vurdering om en investor har makt over et selskap. For at en rettighet skal være substansiell, må innehaveren ha praktisk mulighet til å utøve retten. En investor som bare har beskyttelsesrettigheter (se nedenfor), har ikke makt over et selskap. Om rettighetene er substansielle avhenger av fakta og omstendigheter. Tabell 19.3 beskriver noen faktorene som kan være relevante å vurdere når en tar stilling til om en rettighet er substansiell.

Tabell 19.3 Faktorer for vurdering av substansen i en rettighet. Listen er ikke uttømmende (utdrag fra IFRS 10.B23).

Faktorer	**Eksempel**
Er det barrierer (økonomiske, operasjonelle eller på annen måte) som vil forhindre innehaveren fra å utøve sine rettigheter?	• Økonomisk straff • Høy utøvelses- eller konverteringspris • Begrenset utøvelsesperiode • Juridiske eller regulatoriske barrierer (som for eksempel at det er forbudt for utenlandsk investor å utøve en rettighet)
Har rettighetsinnehaverne praktisk mulighet til å utøve sine rettigheter når utøvelsen krever tilslutning fra flere enn én investor?	• Jo flere parter som er nødt til å utøve denne retten sammen, jo lavere sannsynlighet for at retten er substansiell • Det finnes en mekanisme som gir disse partene praktisk mulighet til å utøve sine rettigheter sammen dersom de velger å gjøre det • Et uavhengig styre kan tjene som en mekanisme for mange investorer til å utøve sine rettigheter sammen
Vil investoren få økonomiske fordeler av at rettigheten utøves?	• Opsjon eller konverteringsinstrument er «in-the-money» • Investoren vil oppnå fordeler som følge av synergier med selskapet

Det følger av begrepet «eksisterende rettigheter» at investor må kunne utøve rettighetene på det bestemte tidspunktet beslutningene om de relevante aktivitetene skjer (ved utøvelse av makt). Det betyr imidlertid ikke at investor må kunne utøve rettighetene umiddelbart. Teorieksempel 19.1 kan illustrere hvordan reglene på området skal forstås.

Teorieksempel 19.1: Opsjon på kjøp av aksjer

I Selskap A fattes beslutninger om selskapets relevante aktiviteter på den årlige generalforsamlingen, og endringer i de relevante aktivitetene kan bare skje på disse møtene. Neste planlagte generalforsamling er om åtte måneder. Aksjonærer som eier fem prosent eller mer av stemmerettene har imidlertid rett til å innkalle til generalforsamling, og denne innkallingen må skje med minst 30 dagers varsel. Investor B har en opsjon på kjøp av majoriteten av aksjene i selskapet, og tidspunkt for kontrollovergang er satt til 25 dager. Ettersom det tar minimum 30 dager å innkalle til et møte hvor beslutninger om de relevante aktivitetene kan fattes, og Investor B innen den tid kan ha utøvd sin rett til å overta majoriteten av aksjene, så har Investor B en rettighet som anses substansiell.

Kilde: IFRS 10.B24 eksempel 3.

Beskyttelsesrettigheter

Med beskyttelsesrettigheter menes rettigheter som er utformet for å beskytte interessene til de som innehar disse rettighetene, uten at det gir dem makt over selskapet. Innehaver av disse rettighetene oppnår derfor ikke kontroll over selskapet og kan således heller ikke være til hinder for at andre kan kontrollere selskapet.

Praksiseksempel 19.2 Beskyttelsesrettigheter

I praksiseksempel 19.1 om vurdering av relevante aktiviteter i Ocean Quality AS (OQ), vurderte Finanstilsynet at flere av punktene i aksjonæravtalen mellom Grieg Seafood ASA og Bremnes Seashore AS, som krevde enstemmighet, var å betrakte som beskyttelsesrettigheter. Finanstilsynet uttalte følgende om vurderingen av de enkelte punktene:

- *Salg av datterselskap eller virksomhet dersom omsetning eller resultat utgjør mer enn en viss prosent av konsernets omsetning eller resultat, krever enstemmighet*. Finanstilsynet antar at dette vil skje sjeldent og etter det Finanstilsynet kjenner til, har det hittil ikke skjedd. Slike beslutninger er derfor en beskyttelsesrettighet.
- *Inngåelse av avtaler mellom konsernet og aksjeeiere eller nærstående må vedtas i felleskap*. Dette betyr at endringer i salgs- og distribusjonsavtalen krever enstemmighet. Finanstilsynet er av den oppfatning at denne avtalen er en forutsetning for etableringen av OQ og for samarbeid mellom de to oppdrettsselskapene. Når først salgsavtalen er på plass, er det å anta at den ligger fast for en lengre periode. Finanstilsynets forståelse er at justeringer i salgsavtalen skjer sjeldent. Hvis det skjer endringer, så kan en slik beslutning påvirke avkastningen i OQ i betydelig grad.
  Det er også inngått andre avtaler mellom OQ og Grieg, herunder for leie av lokaler og deling av diverse funksjoner (IT, regnskap, finans og valutafunksjoner). At slike beslutninger skal fattes i felleskap, hindrer at en aksjonær tilgodeser seg selv på bekostning av den andre og er en beskyttelsesrettighet.

- Finanstilsynet oppfatter kravet om *enstemmighet ved ansettelse av daglig leder*, som en type beskyttelsesrettighet ved at ingen av eierne skal plassere sin kandidat i førersete. Tilsvarende begrunnelse er etter Finanstilsynets mening, bakgrunnen for kravet om *enstemmighet ved valg av styreleder*.
- Når det gjelder krav til *enstemmighet ved opptak av lån og investeringer over en viss terskelverdi* så er dette ikke nødvendigvis relevante aktiviteter som i betydelig grad påvirker avkastningen, da et salgsselskap som OQ ikke har vesentlige investeringer. Gitt foretakets virksomhet, herunder fastsatte forfallstidspunkt for betaling til produsentene og betaling fra kunder, samt inngåelse av factoringavtale, utgjør beløpsstørrelsen ikke en reell begrensning under normale forhold. Kravet om enstemmighet om disse beslutningene, kan ses på som en form for beskyttelsesrettighet.

Kilde: Finanstilsynets brev 1. juni 2015 til Grieg Seafood ASA.

Beskyttelsesrettigheter – franchise

En franchiseavtale der selskapet som det er investert i, er franchisetaker, gir ofte franchisegiveren rettigheter som er utformet for å beskytte franchiseselskapets varemerke. Franchiseavtaler gir typisk franchisegivere enkelte beslutningstakingsrettigheter med hensyn til franchisetakerens drift (IFRS 10.B29).

Generelt vil ikke franchisegiver ha rettigheter til å treffe beslutninger som har betydelig virkning på franchisetakerens avkastning. Ei heller har franchisegiver rettigheter i franchiseavtaler som gir mulighet til å styre de aktivitetene som i betydelig grad kan påvirke franchisetakerens avkastning (IFRS 10.B30).

Praksiseksempel 19.3 Beskyttelsesrettigheter – Franchise

I 2022-regnskapet fant Europris kontrollvurderingen viktig nok til å bli omfattet av selskapets vurderinger som kan ha mest betydelig innvirkning på beløpene som innregnes i finansregnskapet (IAS 1.122), og konkluderer i sin prinsippnote med at selskapet ikke har kontroll i henhold til IFRS 10 over franchise-selskapene.

3.2. Judgements in applying the group's accounting principles

IFRS 10 (Consolidated financial statements) requires entities to consolidate entities they control. The standard provides extended guidance to determine whether control is present. Franchising is explicitly mentioned in the standard. The franchises are not included in the consolidated financial statements of Europris ASA. This is based on a judgement of the criteria in IFRS 10 of whether Europris controls the franchises. Through the franchise agreements, Europris essentially has control and rights related to protection of the brand name and the concept. Such rights are not sufficient to gain control under the provisions of IFRS 10. The decision-making rights which affect variable returns are primarily held by the franchisee and the financial risk of the business lies with the franchisee. Based on an assessment of these criteria in IFRS 10, Europris does not control the franchises, and they are thus not consolidated.

Kilde: Europris ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 3.2.

Stemmeretter

I normaltilfellene oppnås makt gjennom stemmeretter. Gitt at det ikke foreligger avtaler eller lignende som er styrende for beslutningene, vil en investor med flertall av stemmene (mer enn 50 %) normalt ha kontroll.

Teorieksempel 19.2: Stemmeretter

Med 51 % av stemmene vil Investor A i utgangspunktet anses for å ha kontroll over Selskap C.

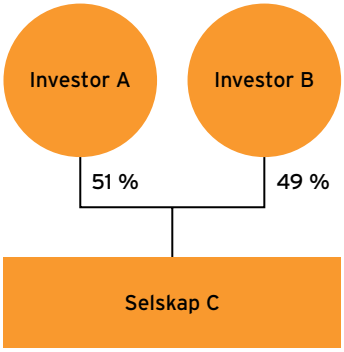

Det kan likevel forekomme tilfeller hvor flertallet av stemmene ikke ville ha gitt Investor A kontroll. Foreligger det for eksempel en avtale som gir Investor B rett til å fatte beslutninger for relevante aktiviteter, vil dette kunne gi Investor B kontroll over Selskap C. Det kan også tenkes at Selskap C er satt under administrasjon som følge av en konkurs, noe som vil føre til at Investor As stemmeretter neppe kan anses som substansielle.

Praksiseksempel 19.4 Kontroll gjennom avtale

I 2022-regnskapet til Höegh Autoliners hadde konsernet en eierinteresse i selskapet HFS Phillippines Inc. på 25 %. Höegh Autoliners opplyste i note om datterselskaper at de gjennom avtale har 100 % kontroll over selskapet.

			Owner share %*	
Company	Country	Principal activity	2022	2021
Höegh Autoliners ASA	Norway	Holding company		
Höegh Autoliners Management AS	Norway	Management company	100	100
Höegh Autoliners Shipping Pte. Ltd.	Singapore	Ship owning company	100	100
HFS China Ltd.	China	Crewing office	51	51
HFS Philippines Inc.**	Philippines	Crewing office	25	25

** Although the maximum foreign ownership under Philippine law stands at 25 96, the terms of the agreement under which the entity was established, gives Höegh 100 % control over HFS Philippines Inc. consequently, Höegh consolidates this entity.

Kilde: Höegh Autoliners ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 27.

De-facto-kontroll

IFRS 10 angir at en investor som ikke har flertallet av stemmene, likevel kan ha rettigheter som er tilstrekkelige til å gi ham kontroll over selskapet, dersom han i praksis har mulighet til å styre de relevante aktivitetene alene.

Vurdering av om faktisk kontroll (de-facto-kontroll) foreligger, vil kreve utstrakt bruk av skjønn. Utgangspunktet i standarden er at vurderingen av om investors stemmerett er tilstrekkelig til å gi kontroll, krever at alle relevante forhold vurderes, som for eksempel størrelsen på investors stemmerett i forhold til størrelsen på øvrige investorers stemmerett og hvor mange andre eiere de øvrige stemmerettene er fordelt på. Etterfølgende eksempler kan illustrere hvordan reglene på skal forstås.

Teorieksempel 19.3: Spredt eierskap

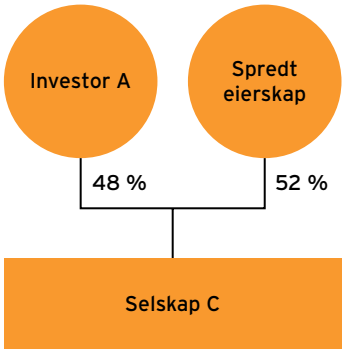

I eksemplet har Investor A 48 % av stemmerettene i Selskap C. De resterende stemmerettene innehas av tusenvis av aksjeeiere, hvor ingen enkeltaksjeeier innehar mer enn én prosent av stemmerettene. Ingen av aksjeeierne har noen avtaler om å rådføre seg med andre aksjeeiere eller å fatte kollektive beslutninger. Ved vurderingen av hvilken andel av stemmeretter som skulle anskaffes, vurderte Investor A at på grunn av den relative størrelsen på de andre aksjepostene, ville 48 % være tilstrekkelig til å oppnå kontroll. På grunnlag av den absolutte størrelsen på egen aksjepost og den relative størrelsen på de andre aksjepostene, konkluderer Investor A med at han i dette tilfellet har en tilstrekkelig dominerende stemmerett til å oppfylle maktbestemmelsen i IFRS 10, og at det ikke foreligger behov for å vurdere andre bevis på at han har makt over Selskap C.

Kilde: IFRS 10.B43 eksempel 4.

Teorieksempel 19.4: Flere større aksjonærer

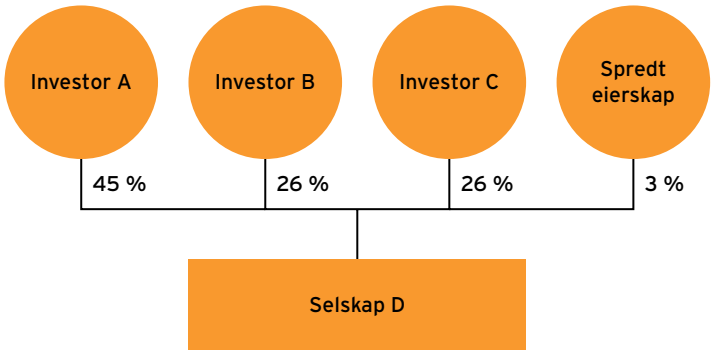

I dette eksemplet er Investor A den klart største aksjonæren, men den resterende aksjonærsammensetningen skiller seg fra teorieksempel 19.3 ved at man har to aksjonærer (B og C) som til sammen har flertallet av stemmerettene. Investor B og C vil relativt lett kunne samarbeide og det vil derfor være vanskelig å konkludere med at Investor A har kontroll i dette tilfellet.

Kilde: IFRS 10.B44 eksempel 6.

Andre forhold enn absolutt og relativ størrelse av stemmeretter kan også være sentrale ved vurderingen av om investor har makt over et selskap. Et eksempel er situasjoner hvor beslutninger om relevante aktiviteter fattes på generalforsamlingen og det historisk sett har vært lav deltakelse på generalforsamlingen. I slike tilfeller kan historikken gi en viss indikasjon i retning av at en investor som ikke har absolutt flertall likevel potensielt kan ha kontroll.

Teorieksempel 19.5: Generalforsamlingens sammensetning

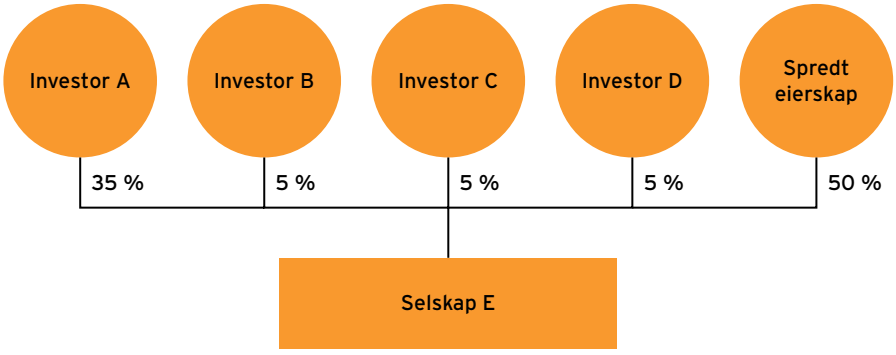

Beslutninger om relevante aktiviteter fattes av generalforsamlingen. I denne situasjonen vil ikke Investor A, med eierandel på 35 %, ha absolutt flertall (mindre enn 50 %) i Selskap E. Deltakelsen på generalforsamlingen har de senere år ligget på 75 % av stemmene. I dette tilfellet vil det

faktum at så mange av investorene er aktive på generalforsamlingen kunne være en indikasjon på at Investor A ikke har faktisk evne til å styre de relevante aktivitetene alene.

Kilde: Basert på eksempel i IFRS 10.B45.

Potensielle stemmeretter

Opsjoner, forwardkontrakter og konvertible obligasjoner er eksempler på instrumenter som inneholder potensielle stemmeretter. Slike elementer skal hensyntas i den grad de anses å være substansielle. En vurdering av substans omfatter forhold som evne til å utøve rettighetene og om investor ville ha noen fordel med utøvelsen. Ved vurderingen vil det være naturlig å se på utøvelseskurs/konverteringskurs opp mot den markedsmessige situasjonen, og på investors finansielle evne til å gjennomføre transaksjonen. En opsjon som er «in-the-money» vil vanligvis bli betraktet som substansiell. Selv om en investor ikke skulle ha penger tilgjengelig for å utøve opsjonen er det grunn til å anta at investoren relativ lett vil kunne finansiere transaksjonen så lenge opsjonen er «in-the-money». Man vil måtte benytte betydelig grad av skjønn ved vurderingen av potensielle stemmeretter. Tabell 19.4 illustrerer noen aktuelle forhold for vurdering når en tar stilling til om potensielle stemmeretter er substansielle.

Tabell 19.4 Vurdering av substansen av potensielle stemmeretter.

Vurdering	Ikke substansiell	Avhenger av ulike faktorer	Substansiell
Utøvelsespris	Deeply-out-of-the-money	Out-of-the-money	In-the-money
Finansiell evne til å utøve	Innehaveren har ikke finansiell evne	Innehaveren må skaffe finansiering	Innehaveren har kontanter eller har ordnet med finansiell finansiering
Utøvelsesperiode	Kan ikke utøves nå	Kan utøves før beslutninger må fattes	Kan utøves nå

I vurderingen om investor ville dra fordeler av at de potensielle stemmerettene utøves og dermed kan betraktes som substansielle, må investor også hensynta mulige synergieffekter som kan inntreffe ved realisering (IFRS 10.B23 c).

Teorieksempel 19.6: Potensielle stemmerettigheter og synergieffekter

Investor A og to andre investorer innehar hver en tredel av stemmerettene i et selskap som det er investert i. Forretningsvirksomheten til selskapet som det er investert i, er tett knyttet til investor A. I tillegg til sine egenkapitalinstrumenter innehar investor A også gjeldsinstrumenter som er konvertible til ordinære aksjer når som helst og til en fast pris som er «out-of-the-money» for utøvelse (men ikke «deeply-out-of-the-money»). Dersom gjelden blir konvertert, vil investor A inneha 60 prosent av stemmerettene i selskapet som det er investert i. Investor A ville dra fordeler av å realisere synergieffekter dersom gjeldsinstrumentene ble konvertert til

ordinære aksjer. Investor A har makt over selskapet som det er investert i, fordi denne innehar stemmeretter i selskapet, sammen med reelle potensielle stemmeretter som for øyeblikket vil gi investor A mulighet til å styre de relevante aktivitetene.

Kilde: IFRS 10.B50 eksempel 10.

19.3.2 Variabel avkastning

Det andre kriteriet ved vurderingen av om en investor har kontroll over et selskap, er at investoren er eksponert for, eller har rettigheter til variabel avkastning. Med variabel avkastning menes avkastning som ikke er fast og som potensielt kan variere som følge av hvordan selskapet presterer (IFRS 10.B56). Det sentrale er at man er eksponert for variabel avkastning; størrelsen på avkastningen eller hvorvidt den er positiv eller negativ har ingen betydning for vurderingen.

Det er de underliggende faktiske forhold som er avgjørende for om avkastningen anses som variabel. Avkastning fra en investering i en fastrenteobligasjon kan eksempelvis tilsynelatende fremstå som fast avkastning, men siden investor er eksponert for konkurs- og kredittrisiko fra obligasjonsutsteder, betraktes renten likevel som variabel avkastning. Tabell 19.5 gir enkelte eksempler på variabel avkastning.

Tabell 19.5 Eksempler på avkastning som kan være variabel. Listen er ikke uttømmende (IFRS 10.B57).

Variabel avkastning
Utbytte
Rente på gjeldsinstrumenter
Godtgjørelser for å betjene selskapets eiendeler eller forpliktelser
Gebyrer og eksponering for tap som følge av kredittgiving eller lignende
Residualinteresse i selskapets nettoeiendeler ved likvidasjon
Skattefordeler
Investors tilgang til fremtidig likviditet i selskapet

Også andre forhold som synergier, stordriftsfordeler og tilgang til beskyttet kunnskap vil kunne regnes som variabel avkastning.

19.3.3 Kobling mellom makt og avkastning

Det tredje kriteriet for å ha kontroll, er at investor må ha muligheten til å bruke sin makt over selskapet for å påvirke sin variable avkastning. En investor kontrollerer et selskap dersom investor ikke bare har makt over vedkommende selskap og er eksponert for eller har rettigheter til variabel avkastning fra sin interesse

i selskapet, men også har mulighet til å bruke makten til å påvirke avkastningen fra investeringen (IFRS 10.17).

Dermed må en investor med beslutningsrettigheter blant annet avgjøre om han kan betraktes som en prinsipal eller en agent. En investor som er en agent, kontrollerer ikke en investering når vedkommende utøver delegerte beslutningsrettigheter (se nedenfor).

Koblingen mellom makt over en investering og eksponering for variabel avkastning fra utøvelsen av makt er viktig for å ha kontroll. En investor som har makt over en investering, men som ikke kan dra nytte av den, kontrollerer ikke investeringen. En investor som har eksponering for en variabel avkastning fra en investering, men som ikke kan bruke sin makt til å styre de relevante aktivitetene som mest påvirker investorens avkastning, kontrollerer ikke investeringen.

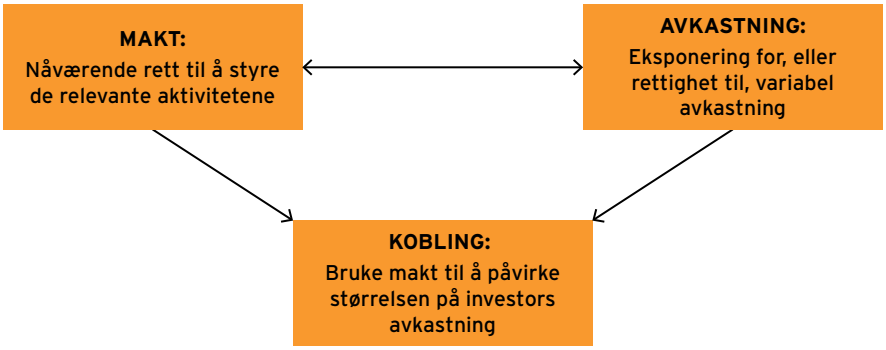

Figur 19.2 Sammenheng mellom kontrollkriterier.

Prinsipal-agent-vurdering

Når en investor med en beslutningstakingsrettighet (en beslutningstaker) vurderer om han kontrollerer et selskap, skal investor avgjøre om han er prinsipal eller agent.

En investor skal også avgjøre om et annet selskap med beslutningstakingsrettighet opptrer som agent for ham. En agent er en part som i hovedsak er engasjert til å opptre på vegne av og til fordel for én eller flere andre prinsipal(er), og kontrollerer derfor ikke selskapet når denne utøver sin beslutningstakingsmyndighet. En agent kan med andre ord ikke ha kontroll.

Delegering av makt vil typisk kunne være aktuelt for virksomheter innen kapitalforvaltning, private equity (PE), i banksektoren og forsikringsbransjen. Det er også vanlig for selskaper innenfor bygg-, eiendoms- og utvinningsindustrien å delegere myndigheter når de utfører sin virksomhet. Den som har fått delegert

makt til å fatte beslutninger, må vurdere om dette innebærer at han skal anses som prinsipal eller agent.

Ved vurdering av om et selskap anses å være prinsipal eller agent, må man vurdere alle relevante vilkår og betingelser. Beslutningen fattes på bakgrunn av følgende forhold:

- Omfanget av den beslutningsmyndigheten som er delegert til vedkommende
- Rettigheter som innehas av andre parter
- Den godtgjørelsen beslutningstakeren har rett til som følge av å ha fått delegert beslutningsmyndighet, og
- Beslutningstakerens eksponering for variabel avkastning fra eventuelle andre interesser han måtte ha i selskapet

Hvert enkelt av disse forholdene må vurderes og vektes etter beslutningstakerens beste skjønn, og en samlet overordnet vurdering må gjøres før endelig konklusjon trekkes. I ett tilfelle vil konklusjonen likevel være gitt, og det er dersom en av investorene sitter med en rett til å fjerne beslutningstakeren og dette kan gjøres etter investors eget forgodtbefinnende. Tabell 19.6 oppsummerer aktuelle faktorer i prinsipal-agent-vurderinger.

Tabell 19.6 Aktuelle faktorer i prinsipal-agent-vurderinger.

Faktorer (IFRS 10.B60)	Vurderinger (IFRS 10.B62 til IFRS 10.B72)
Omfanget av den beslutningsmyndigheten som er delegert vedkommende	• Hvilke aktiviteter har beslutningstakeren myndighet til å styre, og • hvilken frihet har beslutningstakeren reelt sett når han fatter beslutninger knyttet til disse aktivitetene?
Rettigheter som innehas av andre involverte parter	• Retten til å fjerne beslutningstaker («kick-out rights» eller «removal rights»). Har en part substansielle rettigheter til å fjerne beslutningstaker, er dette en indikasjon på at beslutningstaker er agent og ikke prinsipal. • Rett til å likvidere selskapet og innløsningsrett.
Godtgjørelsen beslutningstakeren har rett til som følge av å ha fått delegert beslutningsmyndighet	• Jo større andel godtgjørelsen utgjør og jo mer variabel den er, jo større er sannsynligheten for at beslutningstakeren er prinsipal og ikke agent. • Står godtgjørelsen i et rimelig forhold til de tjenestene som leveres? • Inneholder avtalen om godtgjørelse betingelser mv. som er på nivå med andre tilsvarende avtaler inngått på armlengdes avstand?
Beslutningstakerens eksponering for variabel avkastning fra eventuelle andre interesser han måtte ha i selskapet	• Hvordan er det relative forholdet mellom godtgjørelsen og den forventede samlede avkastningen fra aktivitetene i selskapet, samt graden av variabilitet i godtgjørelsen? • Har beslutningstakeren eierinteresse er dette indikasjon på at han er prinsipal (større eierandel gir en tydeligere indikasjon).

19.3.4 Løpende vurdering

Det fremgår av IFRS 10 at det må gjøres en ny vurdering av om kontroll foreligger når det foreligger indikasjoner på endringer i ett eller flere av de tre elementene av kontroll (makt, eksponering for eller rettigheter til variabel avkastning, og evnen til å bruke makten til å påvirke avkastningen). En ny vurdering som tar hensyn til endringer og ny informasjonen kan gi endret konklusjon på spørsmålet om investor har kontroll, og konsekvensen kan i noen tilfeller bli at konsolideringsplikten varierer fra regnskapsperiode til regnskapsperiode. Tabell 19.7 inneholder eksempler om hendelser som kan endre konklusjonen på kontrollspørsmålet.

Tabell 19.7 Eksempler på hendelser som kan endre konklusjonen på kontrollspørsmålet.

Hendelser som kan endre kontroll
Endringer i eierandel
Endringer i status for potensielle stemmeretter enten de tildeles, utløper eller går fra å være substansielle til ikke-substansielle (eller motsatt)
Endringer i måten selskapet styres på, herunder hvilke aktiviteter som anses som de relevante aktivitetene og hvorvidt disse styres gjennom stemmeretter
Endringer i avtaler eller nye avtaler
Salg mellom øvrige eiere kan påvirke vurderingen av om de-facto-kontroll foreligger
Investor mister retten til å motta prestasjonsrelatert godtgjørelse (variabel avkastning)
Endringer i forholdet mellom beslutningstaker og andre parter som påvirker vurderingen av om en er agent eller prinsipal

Endringer i markedsbetingelser som påvirker de økonomiske forholdene vil ikke i seg selv utløse plikt til å revurdere kontrollspørsmålet. Det vil heller ikke utløse plikt til å revurdere om en er prinsipal eller agent. Hvis derimot endringer i markedsbetingelser påvirker ett eller flere av de tre elementene av kontrollbegrepet, vil det likevel være behov for å revurdere kontrollspørsmålet.

Teorieksempel 19.7: Markedsbetingelser endrer substansen i en opsjon

Investor A eier 40 % av stemmerettene i B og har en opsjon på ytterligere 20 %, opsjonen er in-the-money og anses dermed for å være substansiell. Det er stemmerettene som gir Investor A makt over B. A anses dermed for å ha kontroll over B.

Dersom markedsbetingelsene endres slik at opsjonen er deeply-out-of-the-money, er det grunn til å anta at det blir nødvendig med en revurdering av kontrollspørsmålet. Årsaken er at opsjonen ikke lenger er substansiell, og vurderingen av substansen i opsjonen er i dette tilfellet en kritisk faktor i vurderingen.

Praksiseksempel 19.5 Vurdering av kontroll som følge av rettighetsendringer i refinansiering av gjeld

I Finanstilsynets kontroll av finansiell rapportering hos Havila Shipping ble det blant annet vurdert om selskapet eller långiver hadde kontroll over selskapets skip som følge av at de ble klassifisert som «non-preforming». Skipene ble klassifisert som «non-performing» ved gjennomføring av «performance test» som var påkrevd i en låneavtale tilknyttet refinansiering av selskapets gjeld i 2017. Den reforhandla låneavtalen ga långiverne rett til å ta over eller selge skip som ble klassifisert som «non-performing», og denne rettighetsendringen kunne dermed påvirke utfallet av kontrollvurderingen. I februar 2019 ble flere skip klassifisert son «non-performing». Selskapet vurderte selv at det beholdt makten over de relevante aktivitetene da de hevdet at endringen i långivers rettigheter var en endring i deres beskyttelsesrettigheter, og at de dermed ikke fikk reelle rettigheter til å styre over de relevante aktivitetene som påvirker avkastningen mest. Dette da foretaket anså at beslutninger om befraktning, bemanning, drift og vedlikehold er avgjørende for avkastningen i et marked som var preget av stort press på rater og marginer.

Finanstilsynet konkluderte som følger:

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet legger til grunn at långiverne ikke initierte overtakelse eller salg av skipene eiet av de tre datterselskapene, eller for øvrig grep inn i beslutninger knyttet til investeringer, drift mv. Det eksisterer derimot ikke noe krav om at långiverne allerede skal ha utøvd noen av sine reelle rettigheter eller beskyttelsesrettigheter. Forutsatt at långiverne på det aktuelle tidspunktet hadde eksisterende rettigheter til å styre de aktivitetene som påvirket avkastningen mest, vil foretaket ikke lenger kunne anses å ha makt over og derfor heller ikke kontroll, jf. IFRS 10.10 og IFRS IO. 12.

Finanstilsynet deler foretakets vurdering av markedet for salg av skipene og at prisene som kunne oppnås var langt lavere enn lånenes pålydende, men anser at hverken dette, eller andre argumenter fremlagt av Havila Shipping, utgjør tilstrekkelig effektive hindre, jf. IFRS IO.B22-B25, for at långivernes rett til å ta over eller selge skipene ikke skal anses å være reelle. Finanstilsynet vurderer derfor at disse rettighetene til å ta over eller selge skipene, gitt i GAA av 2017, endret seg fra å være beskyttelsesrettigheter til reelle rettigheter da skipene den 28. februar 2019 ble klassifisert som «non-performing». Dette medfører at en oppdatert kontrollvurdering på dette tidspunktet, som foretaket i henhold til IFRS 10.8 skulle ha gjort, ville kunne lede til en endret konklusjon.

Etter Finanstilsynets vurdering har långivere normalt bare en passiv interesse. Den 28. februar 2019 opphørte alle betalinger av lån og avdrag på lånene, og fra og med I. september 2019 skulle også långiverne dekke alle driftskostnader for skipene eid av de tre datterselskapene. En slik betydelig endring i eksponeringen mot variabilitet i avkastning vil etter Finanstilsynets vurdering endre långivernes insentiver til å utøve både sine reelle og beskyttelsesrettigheter, jf. IFRS IO.B20, og således også potensielt kunne endre konklusjonen i vurderingen av om Havila Shipping fortsatt har kontroll. Det fremstår for Finanstilsynet uklart om Havila Shipping, ved oppstart av forhandlinger om en andre gjeldsrefinansieringsrunde, frasa seg den juridiske retten til å kreve dekning for skipenes driftskostnader etter 1. september 2019, men Finanstilsynet har lagt til grunn at långiverne ikke har dekket slike kostnader.

Etter 28. februar 2019 har långiverne en rett til å beslutte at Havila Shipping ikke skal eie og drive skipene i de tre datterselskapene Havila Jupiter AS, Havila Venus AS og Havila Harmony AS videre. Gitt markedssituasjonen anser Finanstilsynet både estimater for prisen som kan oppnås ved salg og verdien ved videre drift for å være usikre. Selv om det fremstår som klart at långivernes rett til å fatte disse beslutningene har en betydelig innvirkning på forventet avkastning, har Finanstilsynet konkludert med å ta til etterretning foretakets vurdering om at det er evnen til å styre de øvrige relevante aktivitetene tilknyttet befraktning, bemanning, drift og vedlikehold som er mest avgjørende for avkastningen, jf. IFRS 10.13. **Finanstilsynet tar derfor til etterretning foretakets vurdering av at det i 2019 ikke mistet kontroll over de tre datterselskapene.**

Kilde: Finanstilsynets brev 15.12.2021 til Havila Shipping ASA.

19.4 Konsernregnskapsplikt og konsolideringsunntak

Et morselskap skal utarbeide konsernregnskap hvor alle datterselskapene konsolideres. IFRS 10 gir unntak fra konsernregnskapsplikten for underkonsern, samt konsolideringsunntak for investeringsselskaper. Norske selskaper må imidlertid også forholde seg til regnskapslovens unntak for konsernregnskapsplikt. Disse unntakene er ikke helt sammenfallende med unntakene i IFRS 10. Det gjelder blant annet unntaket for underkonsern.

19.4.1 Unntak fra konsernregnskapsplikt

Plikten til å utarbeide konsernregnskap gjelder i utgangspunktet alle morselskap. Etter IFRS er morselskaper likevel unntatt fra denne plikten dersom alle følgende vilkår er oppfylt (IFRS 10.4):

- Morselskapet er et heleid datterselskap, eller er et deleid datterselskap til et annet selskap og alle dets andre eiere, herunder dem som ellers ikke har stemmerett, er informert om og har ingen innvendinger mot at morselskapet ikke presenterer konsernregnskap
- Morselskapets gjelds- eller egenkapitalinstrumenter omsettes ikke i et offentlig marked (på en innenlandsk eller utenlandsk børs eller i et marked utenom børs, herunder lokale og regionale markeder)
- Morselskapet har ikke sendt inn, og er heller ikke i ferd med å sende inn, finansregnskapet til et børstilsyn eller en annen reguleringsmyndighet i den hensikt å utstede en klasse av instrumenter i et offentlig marked, og
- Selskapets overordnede eller mellomliggende morselskap utarbeider finansregnskap som er offentlig tilgjengelig og i samsvar med IFRS-ene, hvor datterselskaper konsolideres eller måles til virkelig verdi over resultatet i samsvar med IFRS 10

Unntaket fra konsernregnskapsplikten i IFRS 10 skiller seg fra tilsvarende unntak i regnskapsloven § 3-7. Det er sistnevnte som er avgjørende for norske selskaper, jf. regnskapsloven § 3-1. Unntaksreglene i regnskapsloven er både innskrenkende og utvidende sammenlignet med unntaksreglene i IFRS 10. Et innskrenkende avvik er at regnskapsloven stiller krav om at morselskapet i det overordnede konsernet må høre hjemme i EØS mens IFRS 10 ikke stiller tilsvarende geografisk krav for å kunne anvende unntaksregelen. Et utvidende avvik er at regnskapsloven ikke stiller krav til IFRS i det overordnede morselskapet mens IFRS 10 krever dette for å kunne anvende unntaksregelen. I dette siste tilfellet vil det aktuelle foretaket ikke kunne bekrefte at regnskapet er avlagt i samsvar med IFRS.

Det følger videre av regnskapsloven § 3-2 femte ledd at morselskap kan unnlate å utarbeide konsernregnskap dersom samtlige datterselskaper både hver for seg og samlet er av uvesentlig betydning. Det foreligger ikke tilsvarende unntak fra konsernregnskapsplikten i IFRS. For omtale av unntaket fra *konsoliderings*plikten for uvesentlige datterselskap, se kapittel 4.3.

Teorieksempel 19.8: Underkonsern

Selskap A er et norsk selskap som utarbeider et konsernregnskap som inkluderer alle datterselskaper (selskapene B til H). Selskap B er morselskap i underkonsernet som består av datterselskapene E til H. Da Selskap A utarbeider konsernregnskap, kan selskap B velge å benytte seg av unntaket fra plikten til å utarbeide konsernregnskap (forutsatt at de andre vilkårene i regnskapsloven § 3-7 også er oppfylt).

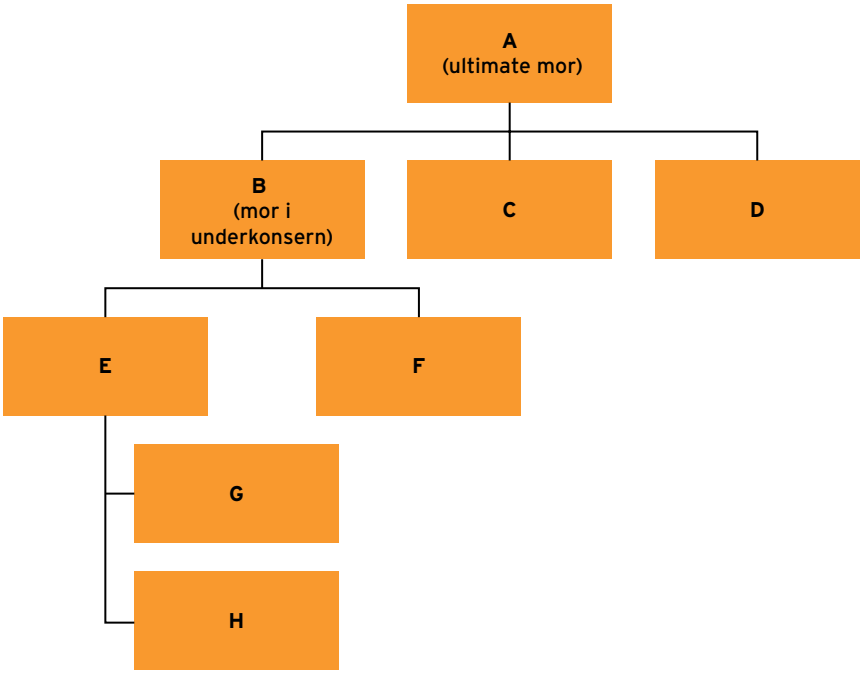

19.4.2 Investeringsselskaper

Det er gitt unntak fra konsolideringsplikten for selskaper som tilfredsstiller definisjonen av et investeringsselskap. Unntaket innebærer at datterselskaper ikke konsolideres, men måles til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Dette unntaket gjelder dog ikke datterselskaper som yter investeringsrelaterte tjenester, for eksempel kapitalforvaltningstjenester, investeringsrådgivning mv., til investeringsselskapet eller til andre. Slike datterselskaper skal konsolideres på vanlig måte (IFRS 10.31–32). Dersom et investeringsselskap ikke har slike datterselskaper og måler alle sine datterselskaper til virkelig verdi, skal investeringsselskapet ikke utarbeide konsernregnskap (IFRS 10.4B).

Det følger av IFRS 10.27 at et investeringsselskap er et selskap som skaffer midler fra en eller flere investorer med det formål å yte kapitalforvaltningstjenester til disse investorene, forplikter seg til å ha som formål med forretningsvirksomheten å investere midlene utelukkende for å skaffe avkastning fra verdistigning, kapitalinntekt eller begge deler, og som hovedsakelig måler og evaluerer inntjeningen på basis av investeringenes virkelige verdi. Alle relevante forhold må tas i betraktning, herunder formålet med og utformingen av selskapet, når man vurderer om et selskap tilfredsstiller definisjonen av et investeringsselskap.

Ved vurdering om et selskap kan anses som et investeringsselskap, må man vurdere følgende karakteristika som er typiske for investeringsselskaper:

- Det har flere enn én investering
- Det har flere enn én investor
- Det har flere investorer som ikke er nærstående parter til selskapet
- Det er eid gjennom egenkapitalinteresser eller lignende

Disse typiske karakteristika er ikke absolutte, man kan tenke seg investeringsselskaper som ikke oppfyller alle disse kravene. I så fall må investeringsselskapet opplyse om begrunnelsen for at det likevel konkluderer med at selskapet anses som et investeringsselskap (IFRS 12.9A).

Konsolideringsunntaket gjelder bare selskaper som selv anses som investeringsselskap. Dette betyr at morselskapet til investeringsselskapet ikke kan anvende det samme konsolideringsunntaket, med mindre morselskapet selv anses som et investeringsselskap. Konsekvensen av dette er at et morselskap som ikke selv er et investeringsselskap, må konsolidere investeringsselskapet og alle de selskapene investeringsselskapet kontrollerer, fullt ut (IFRS 10.33).

Fra det tidspunkt et morselskapselskap anses som et investeringsforetak, skal det ikke lenger konsolidere sine datterselskap, og investeringsforetaket skal regnskapsføre statusendringen som tapt kontroll over datterselskapene. Går man andre veien, ved at et selskap opphører å være et investeringsforetak, skal det anvende IFRS 3 på alle datterforetak som tidligere ble målt til virkelig verdi over resultatet. Tidspunktet for statusendringen skal være det anslåtte overtakelsestidspunktet. Datterselskapets virkelige verdi på det skjønnsmessig anslåtte overtakelsestidspunktet skal representere det anslåtte overførte vederlaget ved måling av eventuell goodwill (IFRS 10.B100).

19.4.3 Konsolideringsunntak

Det er ikke gitt andre konsolideringsunntak i IFRS 10 enn det som gjelder for investeringsselskaper (se kapittel 4.2). I regnskapsloven § 3-8 er det presisert at uvesentlige datterselskap kan unnlates konsolidert, men denne paragrafen gjelder ikke for selskaper som avlegger finansregnskap etter IFRS. IFRS 10 har ikke tilsvarende presisering, og et sentralt spørsmål blir da om det likevel er åpning i IFRS-regelverket for å akseptere at uvesentlige datterselskaper ikke konsolideres. Utgangspunktet i IFRS er at alle datterselskaper konsolideres, og konsolideringsutelatelse av uvesentlige datterselskaper blir følgelig et vesentlighetsspørsmål.

19.4.4 Konsernregnskap når selskap har vært morselskap i en del av regnskapsperioden

I praksis er det ikke uvanlig at et selskap ikke er morselskap i et konsern på balansedagen, men har vært det i deler av regnskapsperioden. Etter vårt syn må et selskap som har vært konsern i løpet av regnskapsperioden, utarbeide konsernregnskap, selv om det ikke har datterselskaper på balansedagen. Begrunnelsen for en slik tilnærming er at IFRS 10 krever at morselskapet konsoliderer datterselskapet helt frem til det mister kontroll over datterselskapet. Dermed skal inntekter og kostnader frem til tap av kontroll, samt gevinst eller tap ved fraregning, inkluderes i konsernregnskapet.

Et selskap som blir morselskap i regnskapsperioden skal utarbeide konsernregnskap med sammenligningstall fra før konsernetableringen. Dersom for eksempel et selskap kjøper et datterselskap i 2023, skal konsernregnskapet for 2023 inneholde sammenligningstall for 2022 etter IAS 1.38. Sammenligningstallene for 2022 vil være morselskapets selskapsregnskapstall. Tallene for 2023 frem til oppkjøpet vil også være morselskapets selskapsregnskapstall. I note skal det for øvrig gis proformatall som om oppkjøpet hadde funnet sted fra og med 1. januar 2023, jf. IFRS 3.B64 (q).

19.5 Noteopplysninger

IFRS 10 inneholder ingen noteopplysningskrav. Alle krav til tilleggsopplysninger om investeringer i datterselskaper, felleskontrollerte ordninger, tilknyttede foretak og konsoliderte og ikke-konsoliderte strukturerte selskaper følger av noteopplysningsstandarden IFRS 12. Vi viser til artikkelen «IFRS 10, IFRS 11, IFRS 12 og IAS 28 – en innledning» som omtaler disse notekravene.

IFRS 12 gjelder for konsernregnskapet, mens IAS 27 regulerer notekravene for selskapsregnskapet.

20. Felleskontrollerte ordninger

20.1 Innledning

Et selskap kan drive økonomisk virksomhet sammen med en eller flere tredjeparter som er delaktige i beslutningsprosessene knyttet til disse aktivitetene. IFRS-standarden IFRS 11 kommer til anvendelse når ordninger innebærer at det er etablert felles kontroll mellom to eller flere involverte parter.

En felleskontrollert ordning er en ordning som har følgende egenskaper:

- Partene er bundet av kontrakt, og
- Kontrakten gir to eller flere av partene felles kontroll over ordningen

Standarden skiller felleskontrollerte ordninger i to grupper:

- Felleskontrollert driftsordning
- Felleskontrollert virksomhet

Partene i en felleskontrollert driftsordning har rettigheter til eiendelene og ansvar for forpliktelsene, mens partene i en felleskontrollert virksomhet har rett til nettoeiendeler i ordningen.

Et selskap må benytte skjønn i vurderingen av om en felleskontrollert ordning skal klassifiseres som felleskontrollert driftsordning eller felleskontrollert virksomhet.

De viktigste temaene som blir gjennomgått i denne artikkelen, er begrepet felles kontroll, klassifikasjon av felleskontrollerte ordninger, og regnskapsføring av felleskontrollerte driftsordninger. Regnskapsføring av felleskontrollerte virksomheter er dekket i artikkelen om IAS 28.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

20.2 Virkeområde og definisjoner

IFRS 11 skal anvendes av alle foretak som er part i en felleskontrollert ordning (IFRS 11.3).

Grensedragningen mellom ulike typer kontroll og innflytelse er sentralt i standardene som omhandler investeringer i datterselskaper, felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper: IFRS 10, IFRS 11 og IAS 28. De generelle definisjonene av de ulike typene kontroll og innflytelse og tilhørende begreper, er omtalt i den innledende artikkelen om disse tre standardene. De mest sentrale definisjonene for hver standard er ytterligere utdypet i de påfølgende artiklene for hver standard. I denne artikkelen er begrepene *felles kontroll* og *felleskontrollerte ordninger*, *felleskontrollerte driftsordninger* og *felleskontrollerte virksomheter* utdypet.

20.3 Felles kontroll

Felles kontroll er et avgjørende element i vurderingen av om en felleskontrollert ordning eksisterer. Felles kontroll innebærer at partene har inngått en avtale som kontraktfester samarbeidet og som krever enstemmighet i beslutninger om relevante aktiviteter.

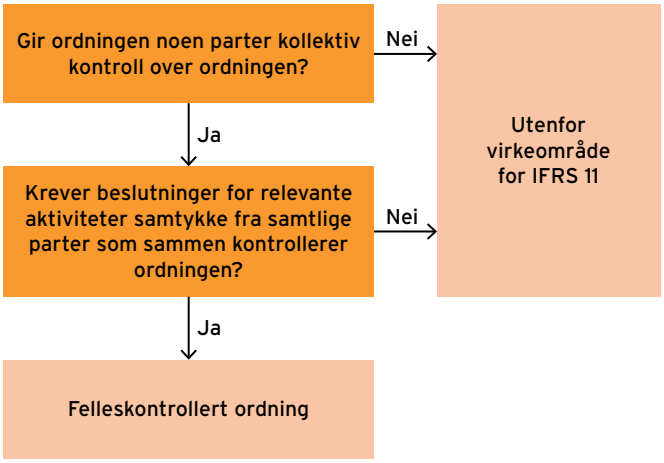

Figur 20.1 Beslutningsdiagram for virkeområdet til IFRS 11 (basert på IFRS 11.B10).

Kontraktsfestet samarbeid kan avtales på flere måter. Den mest åpenbare er det som fremgår av skriftlig avtale mellom to eller flere parter. Selv om en sjelden ser det i praksis, vil imidlertid også en gyldig muntlig avtale være tilstrekkelig for å konkludere på at det foreligger et kontraktsfestet samarbeid. Videre kan det avtalte forholdet være inntatt i stiftelsesdokumenter, vedtekter eller gjennom

den juridiske formen på den felleskontrollerte ordningen. Det er sentralt å forstå betingelsene i avtalen når en skal ta stilling til om det foreligger felles kontroll.

En kontraktsmessig avtale vil normalt omfatte flere av forholdene i figur 20.2.

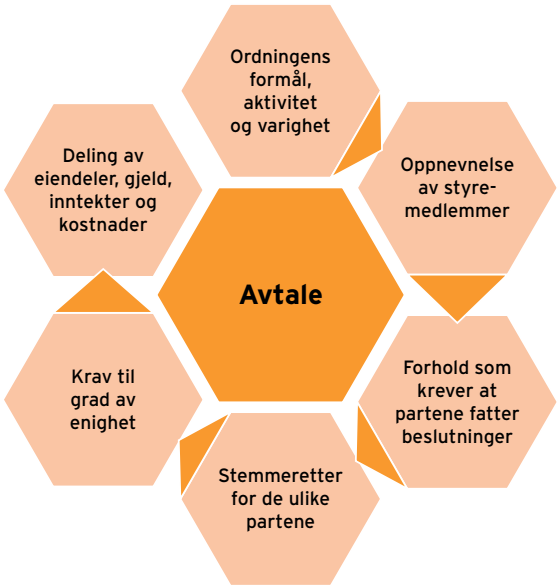

Figur 20.2 Eksempler på avtaleinnhold.

20.3.1 Kontrollvurdering

Første steg ved vurdering av om felles kontroll foreligger er å avgjøre om én av investorene kontrollerer ordningen. Det vil derfor være nærliggende vurdere kontrollspørsmålet ved å benytte modellen i IFRS 10 (se egen artikkel). Hvis en av partene er eksponert for eller har rett til variabel avkastning fra ordningen, og har mulighet til å påvirke avkastningen gjennom bruk av makt, vil denne investoren ha kontroll over ordningen og felles kontroll vil følgelig ikke foreligge. Derfor vil det ved kontrollvurderingen være viktig å vurdere følgende faktorer:

- Formålet og utformingen av ordningen
- Hva de relevante aktivitetene er, og hvordan beslutninger om disse fattes
- Om det eksisterer rettigheter som for øyeblikket gir en investor mulighet til å styre relevante aktiviteter
- Om en investor er eksponert for eller har rett til variabel avkastning fra involveringen i ordningen

- Om en investor har mulighet til å til å benytte sin makt for å påvirke avkastningen fra ordningen

20.3.2 Beskyttelsesrettigheter

Beskyttelsesrettigheter er rettigheter som er utformet for å beskytte interessene til de som innehar disse rettighetene, uten at det gir dem makt over selskapet. Det å ha beskyttelsesrettigheter gir derfor ikke innehaver av disse rettighetene kontroll over selskapet og det kan således heller ikke være til hinder for at andre kan kontrollere selskapet.

Ved vurderingen av hvorvidt to eller flere investorer har felles kontroll over en ordning, må det derfor vurderes om rettighetene som enkelte av partene besitter, er:

- Beskyttelsesrettigheter: I så fall kan det tenkes at andre investorer kontrollerer ordningen i fellesskap, og disse kan ha felles kontroll, eller
- Substansielle: I slike tilfeller kan rettighetene hindre at de andre investorene har felles kontroll, og muligens gi innehaveren av rettighetene kontroll over selskapet

Teorieksempel 20.1: Beskyttelsesrettigheter og felles kontroll

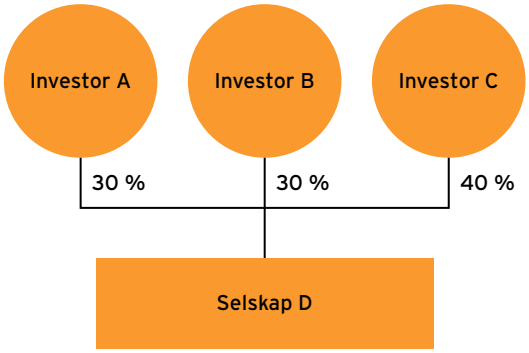

Investor A, B og C inngår en avtale om å utøve virksomhet i Selskap D. I følge avtalen må investorene A og B være enige i alle beslutninger om relevante aktiviteter i Selskap D. Det er imidlertid ikke krav om at Investor C er enig i disse beslutningene. Investor C har derimot vetorett for beslutninger som gjelder utstedelse av gjelds- eller egenkapitalinstrumenter.

Investor Cs vetorett ved utstedelse av gjelds- eller egenkapitalinstrumenter anses å være en beskyttelsesrettighet som følge av at rettigheten har som formål å beskytte Investor C uten at den gir Investor C grunnlag for styre de aktivitetene i Selskap D som i størst grad påvirker avkastningen fra selskapet.

Investor A og Investor B anses å ha felles kontroll over Selskap D. Dette som følge av at partene i fellesskap kan styre virksomheten i Selskap D og at det kreves enstemmighet mellom A og B for beslutninger knyttet til alle relevante aktiviteter. C er investor i den felleskontrollerte ordningen, men har ikke felles kontroll over ordningen (det vil si selskap D).

Beskyttelsesrettigheter er også omtalt i artikkelen om IFRS 10.

20.3.3 Potensielle stemmeretter

Vanlige eksempler på potensielle stemmeretter er opsjoner, forwardkontrakter og konvertible obligasjoner. Karakteristika ved disse instrumentene er at en utøvelse av instrumentene vil endre maktforholdet i selskapet gjennom endring av stemmeretter.

IFRS 11 omtaler ikke direkte potensielle stemmeretter. Men siden felles kontroll krever at partene i fellesskap har kontroll, og IFRS 10 drøfter hvordan potensielle stemmeretter påvirker kontrollvurderingen, må partene etter vårt syn i en felleskontrollert ordning vurdere kravene i IFRS 10 om potensielle stemmeretter. Da er det viktig å forstå hensikten med og utformingen av de potensielle stemmerettene. Se artikkelen om IFRS 10 for ytterligere omtale av dette.

20.3.4 Krav om enstemmighet

Selv om det er fastslått at alle investorene, eller en gruppe av investorer, i fellesskap kontrollerer ordningen, foreligger felles kontroll bare når beslutninger om de relevante aktivitetene krever enstemmighet blant de partene som i fellesskap har kontroll over ordningen (IFRS 11.9). Det er derfor ikke nødvendig at alle parter som deltar i ordningen har felles kontroll. Det sentrale er at de investorene som i fellesskap kontrollerer ordningen må være enige.

I en felleskontrollert ordning er det ingen enkeltstående part som kontrollerer ordningen alene. En investor med felles kontroll over en felleskontrollert ordning kan hindre at noen av de andre investorene, eller en gruppe av investorer, kontrollerer ordningen (IFRS 11.10). Kravet til enstemmighet betyr at enhver investor med felles kontroll over den felleskontrollerte ordningen, kan forhindre at de andre investorene, eller en gruppe av investorer, treffer ensidige beslutninger om de relevante aktivitetene uten samtykke fra vedkommende. Dersom kravet om enstemmighet bare gjelder beslutninger som gir en part beskyttelsesrettigheter og ikke beslutninger om de relevante aktivitetene i en ordning, er vedkommende investor ikke en investor med felles kontroll over ordningen (IFRS 11.B9).

Teorieksempel 20.2: Krav til stemmerett

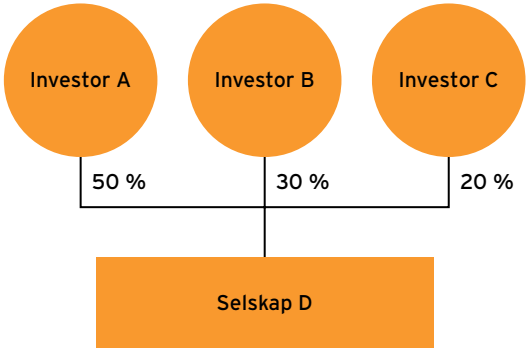

Avtalen mellom A, B og C angir at minst 75 % av stemmerettene kreves for å treffe en beslutning om de relevante aktivitetene i ordningen.

Selv om Investor A kan blokkere enhver beslutning, kontrollerer ikke A ordningen fordi en beslutning ikke kan fattes uten at Investor B er enig.

Kravet om at minst 75 % av stemmerettene kreves for å treffe beslutninger om de relevante aktivitetene innebærer at A og B må være enige ettersom dette er den eneste kombinasjonen av stemmeretter som oppfyller kravet. A og B har dermed felles kontroll over Selskap D fordi beslutninger om de relevante aktivitetene til ordningen ikke kan treffes uten at både A og B er enige.

Kilde: IFRS 11.B8 Eksempel 1.

Teorieksempel 20.3: Ulike grupperinger kan oppnå kontroll

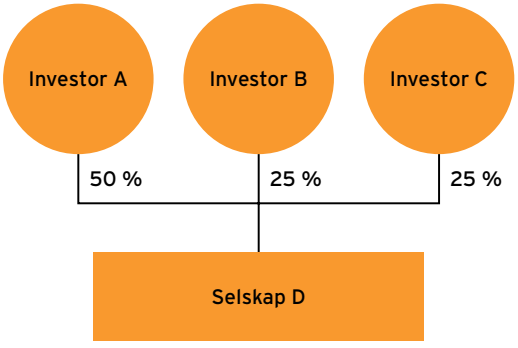

Avtalen mellom A, B og C spesifiserer at minst 75 % av stemmerettene kreves for å treffe beslutning om de relevante aktivitetene i Selskap D.

Selv om Investor A kan blokkere enhver beslutning, kontrollerer ikke Investor A Selskap D fordi A er avhengig av at enten Investor B eller Investor C er enig i beslutningen. I dette eksemplet kontrollerer A, B og C ordningen i fellesskap. Det er imidlertid flere enn én kombinasjon av investorer som kan oppnå 75 % av stemmerettene (dvs. enten A og B eller A og C). Dette er imidlertid ikke en felleskontrollert ordning så lenge avtalen ikke spesifiserer hvilken kombinasjon av partene som kreves for å oppnå enstemmighet ved beslutninger om de relevante aktivitetene i ordningen.

Kilde: IFRS 11.B8 Eksempel 2.

Teorieksempel 20.4: Felles kontroll ved spredt eierskap

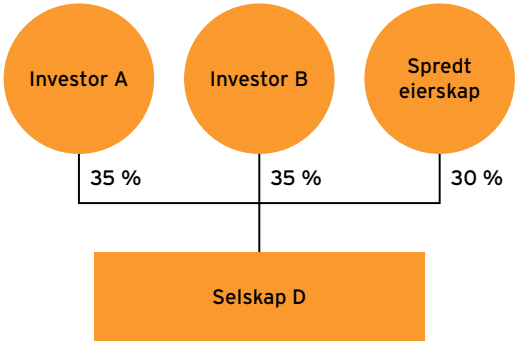

Beslutninger om de relevante aktivitetene i Selskap D kan fattes av et flertall av stemmerettene (mer enn 50 %).

Investor A og B har bare felles kontroll over ordningen dersom avtalen spesifiserer at beslutninger om de relevante aktivitetene i Selskap D krever at både Investor A og B er enige.

Kilde: IFRS 11.B8 Eksempel 3

Praksiseksempel 20.1 Krav om enstemmighet

1.3 Criticaljudgments in applying accounting policies
Classifications of joint arrangements

Management has used judgment in relation to the classification of Yara Freeport LLC DBA Texas Ammonia and classified it as a joint operation. The unit constructed an ammonia plant in the IJS which opened in April 2018. The company is owned 68 percent by Yara but controlled jointly With the other owner. The company has been classified as a joint operation because the partners have equal number of board representatives and because relevant activities that significantly affect the return on the investment requires approval of representatives from both partners. The same judgment has been made for the 50 percent owned Yara Pilbara Nitrates and the 49 percent owned Tringen, also on the basis of required consensus when making relevant decisions. See note 4.4 Joint operations for further details on joint operations.

Kilde: Yara International ASA – Integrert årsrapport 2022, utdrag fra note 1.2.

20.4 Klassifisering av felleskontrollerte ordninger: felleskontrollert driftsordning eller felleskontrollert virksomhet

IFRS 11 krever at et selskap (investor) tar stilling til hvilken type felleskontrollert ordning selskapet er involvert i. Standarden skiller mellom felleskontrollert virksomhet og felleskontrollert driftsordning. Klassifiseringen som felleskontrollert virksomhet eller felleskontrollert driftsordning styres av hvilke rettigheter og forpliktelser de involverte partene har i ordningen. I en felleskontrollert driftsordning har investorene med felles kontroll rett til eiendeler og gjeld i ordningen, mens i en felleskontrollert virksomhet har investorene rett til nettoeiendeler i ordningen.

Figur 20.3 viser et beslutningsdiagram som kan være til hjelp i klassifisering av felleskontrollerte ordninger. I det følgende vil vi kommentere hvert av punktene i beslutningsdiagrammet.

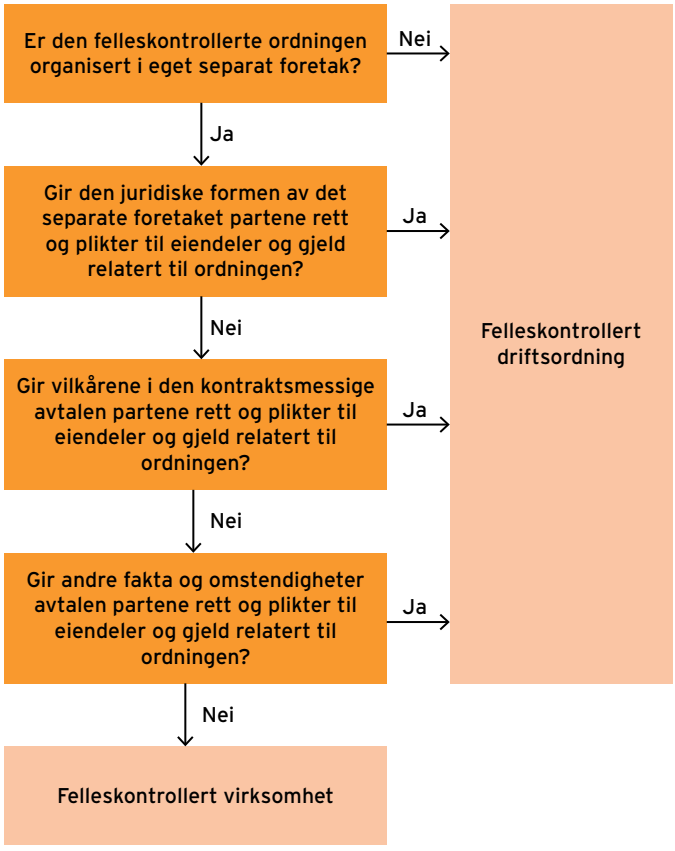

Figur 20.3 Beslutningsdiagram for type felleskontrollert ordning.

20.4.1 Separat foretak

I følge IFRS 11 Vedlegg A er et «*separat foretak*» en identifiserbar finansiell struktur, herunder én eller flere separate juridiske enheter som er juridisk anerkjente, uansett om disse selskapene er egne rettssubjekter. Bruken av begrepet «separat foretak» i IFRS 11 kan avvike noe fra det som normalt forstås med begrepet, og en rekke ulike ordninger kan trolig bli ansett som «separat foretak» etter IFRS 11. Det gjelder blant annet partnerskap, syndikater, stiftelser mv. Et «separat foretak» kan også i visse tilfeller bestå av én enkelt kontrakt.

Eksempler på mulige separate selskap:

- Aksjeselskaper (AS)
- Ansvarlige selskaper (ANS)
- Indre selskaper (IS)

Det fremgår av definisjonen over at det ikke er krav om at det «separate foretaket» er et eget rettssubjekt.

Dersom den felleskontrollerte ordningen *er* organisert i et eget separat foretak, kan ordningen være en felleskontrollert virksomhet eller en felleskontrollert driftsordning. For å ta stilling til klassifiseringen må en vurdere juridisk form (kapittel 20.4.2), rettigheter og forpliktelser etter kontrakten (kapittel 20.4.3) og dersom det er relevant, andre forhold (kapittel 20.4.4).

Dersom den felleskontrollerte ordningen *ikke* er organisert i et eget separat selskap, skal ordningen alltid klassifiseres som en felleskontrollert driftsordning.

20.4.2 Juridisk form

Etter at man har fastslått at den felleskontrollerte ordningen er organisert i et separat foretak, må man analysere den juridiske formen for å ta stilling til om den gir partene rett til nettoeiendelene i ordningen, eller rettigheter og forpliktelser til selskapets eiendeler og gjeld.

I noen felleskontrollerte ordninger organisert i separate foretak som er egne rettssubjekter, har partene kun rettigheter til nettoeiendelene i ordningen, slik at forpliktelsen overfor ordningen er begrenset til kapitalinnskuddet. Dette vil for eksempel være tilfellet for norske aksjeselskaper. Partnerskap (for eksempel ANS, DA og IS) kan være strukturert på forskjellige måter. I noen partnerskap, for eksempel ansvarlig selskap (ANS), har alle partene ubegrenset ansvar for forpliktelsene, noe som kan være en indikasjon på felleskontrollert driftsordning. Andre partnerskap er strukturert slik at ansvaret er begrenset til kapitalinnskuddet, noe som kan være en indikasjon på felleskontrollert virksomhet.

20.4.3 Rettigheter og forpliktelser som følger av avtalen

I mange tilfeller vil de rettigheter og forpliktelser som følger av den felleskontrollerte ordningens juridiske struktur fremgå av avtalen om felles kontroll. I andre tilfeller kan avtalen oppheve rettigheter og forpliktelser eller gi partene andre rettigheter og forpliktelser enn det som følger direkte av ordningens juridiske form. Det er som nevnt ikke et krav i IFRS 11 at avtalen mellom partene skal være skriftlig, så om en muntlig avtale er gyldig i den aktuelle jurisdiksjonen, må man legge til grunn både det som er avtalt skriftlig og muntlig mellom partene. Imidlertid er det sjelden at sentrale forhold knyttet til fordeling av rettigheter og forpliktelser kun følger av muntlig avtale mellom partene. Tabell 20.1 viser eksempler på kontraktsvilkår som er vanlige for felleskontrollerte driftsordninger og felleskontrollerte virksomheter.

Tabell 20.1 Eksempler på kontraktsvilkår som er vanlige for henholdsvis felleskontrollerte driftsordninger og felleskontrollerte virksomheter. Listen er ikke uttømmende. Kilde: IFRS 11.B27.

	Felleskontrollert driftsordning	**Felleskontrollert virksomhet**
Rettigheter og forpliktelser som følger av den kontraktsmessige avtalen	Vilkårene i avtalen gir partene i den felleskontrollerte ordningen rettigheter til eiendelene og ansvar for forpliktelsene som er knyttet til ordningen.	Vilkårene i avtalen gir partene i den felleskontrollerte ordningen rettigheter til nettoeiendelene i ordningen. Det vil si at det er det separate selskapet og ikke partene som har rettigheter til eiendelene og ansvar for forpliktelsene i ordningen.
Rettigheter til eiendeler	Det følger av avtalen mellom partene at de deler alle interesser i eiendelene relatert til den felleskontrollerte ordningen med en spesifikk andel. Interessene som deles kan for eksempel være bruksrettigheter eller juridisk eierskap. Andelen kan for eksempel være basert på eierskap eller den aktivitet som utføres.	Det følger av avtalen at eiendeler innskutt i eller anskaffet av den felleskontrollerte ordningen er ordningens eiendeler, og ikke partenes. Partene har ingen direkte rettigheter knyttet til de enkelte eiendeler i ordningen.
Ansvar for forpliktelser	Det følger av avtalen mellom partene at de deler alle forpliktelser, gjeld, kostnader, og utgifter relatert til den felleskontrollerte ordningen med en spesifikk andel. Andelen kan for eksempel være basert på eierskap eller den aktivitet som utføres. Det følger av avtalen at partene i den felleskontrollerte ordningen står ansvarlig overfor eventuelle krav fra tredjeparter.	Det følger av avtalen at det er den felleskontrollerte ordningen som står ansvarlig for forpliktelser og gjeld i ordningen. Det følger av avtalen at partenes ansvar i den felleskontrollerte ordningen er begrenset til de foretatte investeringer og eventuelt deres ansvar for å skyte inn mer kapital, herunder ikke-innbetalt kapital. Det følger av avtalen at kreditorer til den felleskontrollerte ordningen ikke har rett til å søke regress hos noen av partene for eventuelle forpliktelser eller gjeld.

	Felleskontrollert driftsordning	Felleskontrollert virksomhet
Inntekter, kostnader og resultat	Avtalen fastsetter at inntekter og kostnader skal fordeles basert på hvordan de ulike partene presterer i den felleskontrollerte ordningen. For eksempel kan avtalen fastsette at inntekter og kostnader skal fordeles basert på hvor mye kapasitet hver av partene benytter av et produksjonsanlegg som drives i fellesskap, fordelingen kan således også være forskjellig fra den enkelte parts eierinteresse i ordningen. I andre tilfeller kan resultatene eksempelvis fordeles basert på partenes eierinteresser. En slik fordeling basert på eierinteresser vil ikke forhindre at ordningen klassifiseres som felleskontrollert driftsordning, så lenge partene har rettigheter til eiendelene og ansvar for forpliktelsene i ordningen.	Avtalen fastsetter hver parts andel i resultatet av ordningens aktiviteter.

20.4.4 Andre relevante forhold

Hvis den felleskontrollerte ordningen for eksempel er satt opp for å produsere gitte produkter, og partene er de eneste kjøperne av det som produseres, er dette en indikasjon på at ordningen er en felleskontrollert driftsordning (IFRS 11.B31). Dette gjelder selv om ordningens juridiske struktur og avtalen i seg selv indikerer klassifisering som felleskontrollert virksomhet. Tabell 20.2 lister også andre eksempler som kan være nyttige å vurdere for å avgjøre om en felleskontrollert ordning skal klassifiseres som en felleskontrollert driftsordning eller en felleskontrollert virksomhet.

Tabell 20.2 Andre relevante forhold som kan være nyttige i vurderingen av om en felleskontrollert ordning er en felleskontrollert driftsordning eller en felleskontrollert virksomhet.

	Felleskontrollert driftsordning	Felleskontrollert virksomhet
Restriksjoner på salg	Restriksjoner på salg til tredjepart	Ingen restriksjoner på hvem ordningen kan selge sine produkter til
Krav om kjøp av produsert enheter	Partene (enkeltvis eller samlet), må kjøpe tilnærmet 100 % av de produserte enhetene	Ingen krav om kjøp, tredjepart kan kjøpe det som er produsert
Kilde for inngående kontantstrøm som er nødvendig for å gjøre opp forpliktelser	Partene i den felleskontrollerte ordningen	Tredjepart, via deres kjøp av produkter eller tjenester
Forventede resultater	Strukturert slik at inntektene skal dekke kostnader. Det vil si forventning om nullresultat	Strukturert for å generere overskudd
Transaksjoner på armlengdes avstand	Representerer salgsprisen fra den felleskontrollerte ordningen ikke markedspris (f.eks. ved kost pluss-modell), er dette en indikasjon på en felleskontrollert driftsordning	Markedsmessige vilkår

Praksiseksempel 20.2 Omtale av prinsipper for klassifisering av felleskontrollerte ordninger

Felleskontrollerte driftsordninger og lignende ordninger, felleskontrollert virksomhet og tilknyttede foretak

Felleskontrollerte ordninger er en kontraktsmessig avtale der Equinor og én eller flere andre parter igangsetter en aktivitet underlagt felles kontroll, det vil si når beslutninger om relevante aktiviteter krever enstemmighet mellom partene som deler kontrollen. Slike felleskontrollerte ordninger klassifiseres enten som felleskontrollerte driftsordninger eller felleskontrollert virksomhet. I vurderingen av klassifiseringen vurderer Equinor særlig karakteristika ved produktene og markedene til ordningen, og om substansen i avtalene medfører at partene har rettigheter til det alt vesentlige av ordningens brutto eiendeler og forpliktelser, eller om partene har rettigheter til ordningens netto eiendeler. Equinor innregner sin andel av eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader i felleskontrollerte driftsordninger i samsvar med prinsippene som gjelder for slike eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader.

Kilde: Equinor ASA, Integrert Årsrapport 2022. Utdrag fra note 15.

Praksiseksempel 20.3 Omtale av vesentlige vurderinger i regnskapsføringen av ordninger under felles kontroll

Vesentlige vurderinger i regnskapsføringen av ordninger under felles kontroll og tilknyttede selskaper

Hydro har flere felles ordninger og aktiviteter med andre foretak. Når vi vurderer om slike ordninger er under felles kontroll legger vi vekt på det juridiske rammeverket og avtalegrunnlaget for ordningen eller aktiviteten i sammenheng med hvilke beslutninger som vesentlig påvirker avkastning av virksomheten som drives. Ordninger som eies på 50/50 basis og/eller der alle vesentlige beslutninger krever enstemmighet blant eierne utgjør hoveddelen av våre felles ordninger.

De fleste av våre felles ordninger er felles produksjonsanlegg som produserer metall eller andre produkter til Hydros verdikjede. Hydro vurderer om felleskontrollerte ordninger er felleskontrollert drift hvor Hydro har direkte nytte av eiendelene og direkte eller indirekte ansvar for forpliktelsene, eller felleskontrollert virksomhet hvor vi har en interesse i nettoeiendelene. Ved denne vurderingen legger vi vekt på juridisk form og kontraktsbestemte rammer for samarbeidet. Hydro har både samarbeidsordninger som er vurdert å være felleskontrollert virksomhet, og samarbeidsordninger som er vurdert å være felleskontrollert drift.

Kilde: Hydro ASA. Årsberetning og årsregnskap 2022, utdrag fra note 3.1

20.4.5 Løpende vurdering av klassifisering

Ved endring i relevante forhold og omstendigheter følger det av IFRS 11.13 at vurderingen av om felles kontroll foreligger må gjennomføres på nytt, og av IFRS 11.19 at det må gjøre en vurdering av om klassifiseringen av den felleskontrollerte ord-

ningen er endret. Dette kan for eksempel være aktuelt i situasjoner hvor det er endring i hvordan de relevante aktivitetene styres, endring i juridisk form, endring i avtalene om hvilke rettigheter investorene har til eiendelene og forpliktelsene i ordningen, eller endring i restriksjoner på salg til tredjeparter fra den felleskontrollerte ordningen.

20.5 Regnskapsmessig behandling av felleskontrollerte virksomheter

Andeler i felleskontrollerte virksomheter skal regnskapsføres i samsvar med egenkapitalmetoden etter IAS 28. Innholdet i egenkapitalmetoden, herunder aktuelle unntak fra bruk av egenkapitalmetoden, er nærmere beskrevet i artikkelen om investeringer i tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet.

20.6 Regnskapsmessig behandling av felleskontrollerte driftsordninger

For felleskontrollerte driftsordninger innregner partene sine:

- Eiendeler, inkludert sin andel av eiendeler fra den felleskontrollerte driftsordningen
- Gjeld, inkludert sin andel av fellesforpliktelser
- Inntekter, inkludert sin andel av salget av produksjonen fra den felleskontrollerte driftsordningen
- Kostnader, inkludert sin andel av kostnader som pådras den felleskontrollerte driftsordningen

Et selskaps rettigheter og forpliktelser til eiendeler, gjeld, inntekter og kostnader knyttet til en felleskontrollert driftsordning som angitt i avtalen, kan avvike fra bruttometoden som gjaldt før IFRS 11 trådte i kraft.

Teorieksempel 20.5: Forskjell mellom regnskapsføring etter IFRS 11 og bruttometoden

Investor A og B etablerer en felleskontrollert driftsordning gjennom et separat selskap (Selskap C) hvor A og B eier 50 % hver. Investor A og B har forholdsmessige interesser i eiendeler og forpliktelser hos Selskap C, med unntak av at Investor A har rettigheter til 100 % av bygning 1 samtidig som Investor A må dekke hele gjelden til Selskap C.

Balanse for Selskap C			
Eiendeler		**Egenkapital og gjeld**	
Kontanter	20	Egenkapital	70
Bygning 1	120	Pensjon	50
Bygning 2	100	Gjeld	120
Sum	**240**	**Sum**	**240**

Selskap A: IFRS 11			
Eiendeler		**Egenkapital og gjeld**	
Kontanter	10	Egenkapital	35
Bygning 1 *)	120	Pensjon	25
Bygning 2	50	Gjeld *)	120
Sum	**180**	**Sum**	**180**

*) Tar inn 100 % av bygning 1 og tilhørende gjeld.

Selskap A: Bruttometoden			
Eiendeler		**Egenkapital og gjeld**	
Kontanter	10	Egenkapital	35
Bygning 1 **)	60	Pensjon	25
Bygning 2	50	Gjeld **)	60
Sum	**120**	**Sum**	**120**

**) Tar inn 50 % av bygning 1 og tilhørende gjeld.

20.6.1 Kjøp av andeler i felleskontrollert driftsordning som utgjør en virksomhet

En investor som investerer i en felleskontrollert driftsordning hvor den underliggende aktiviteten *utgjør en virksomhet* slik begrepet virksomhet er definert i IFRS 3, skal innregne sin andel av driftsordningen etter prinsippene i IFRS 3 og andre standarder som ikke er i konflikt med IFRS 11 (IFRS 11.21A). Dette innebærer blant annet at investor ved kjøpet må:

- Måle identifiserbare eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi (med mindre det foreligger unntak fra dette i IFRS 3 eller andre standarder)
- Kostnadsføre oppkjøpsrelaterte utgifter i den perioden disse utgiftene påløper. Dette gjelder ikke utgifter til utstedelse av gjelds- eller egenkapitalinstrumenter som regnskapsføres i tråd med kravene i IAS 32 og IFRS 9
- Innregne utsatt skattefordel og utsatt skatteforpliktelse som oppstår ved førstegangsinnregning av eiendeler eller forpliktelser, unntatt utsatt skattforpliktelse som oppstår ved førstegangsinnregning av goodwill

- Innregne som goodwill forskjellen mellom vederlaget og nettobeløpet av identifiserbare eiendeler og forpliktelser
- Nedskrivningsteste goodwill for hver kontantgenererende enhet som har fått allokert goodwill når det er indikasjon på verdifall etter IAS 36, og minimum én gang pr år

Disse kravene gjelder både ved førstegangsinvestering i driftsordningen og ved kjøp av ytterligere eierandel i en felleskontrollert driftsordning (når investor beholder felles kontroll) som utgjør en virksomhet. Ved kjøp av ytterligere eierandeler i en felleskontrollert driftsordning som utgjør en virksomhet og det ytterligere kjøpet medfører at investor fortsatt har felles kontroll, skal tidligere eierandel ikke skal måles på nytt (IFRS 11.33C).

20.7 Noteopplysninger om felleskontrollerte ordninger

IFRS 11 inneholder ingen noteopplysningskrav. Alle krav til tilleggsopplysninger om investeringer i datterselskaper, felleskontrollerte ordninger, tilknyttede selskap og konsoliderte og ikke-konsoliderte strukturerte selskaper følger av noteopplysningsstandarden IFRS 12. Se artikkelen «IFRS 10, IFRS 11, IFRS 12 og IAS 28 – en innledning» som omtaler kravene til tilleggsopplysninger.

21. Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter

21.1 Innledning

Egenkapitalmetoden benyttes normalt ved regnskapsføring av investering i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter. Metoden er omdiskutert – noen betrakter den som en form for konsolidering, mens andre anser den som en målemetode. Essensen i egenkapitalmetoden er at investor innarbeider sin andel av nettoeiendelene i balansen og sin andel av resultatet i resultatregnskapet.

21.2 Virkeområde og definisjoner

IAS 28 beskriver bruken av egenkapitalmetoden. Egenkapitalmetoden er en metode for regnskapsføring hvor investeringen førstegangsinnregnes til anskaffelseskost og deretter justeres for etterfølgende endringer i investors andel av nettoeiendelene til selskapet som det er investert i. Investorens resultat omfatter dennes andel av resultatet til selskapet som det er investert i, og investorens OCI omfatter dennes andel av OCI i selskapet som det er investert i.

Metoden skal brukes i investors konsernregnskap for investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter (IAS 28.16). IAS 28.17–19 beskriver visse unntak der selskaper ikke plikter å anvende egenkapitalmetoden på investeringer i tilknyttede selskaper eller felleskontrollerte virksomheter. Disse unntakene er aktuelle blant annet for morselskaper som er unntatt fra plikten til å utarbeide konsernregnskap, for investeringer eid av eller gjennom risikokapitalorganisasjoner («venture capital organisations»), verdipapirfond, aksjefond og lignende selskaper som velger å måle investeringen til virkelig verdi med verdiendringer over resultat. Det er også gitt et unntak for datterselskaper som har investeringer i tilknyttede

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

selskaper og/eller felleskontrollerte virksomheter, når nærmere angitte kriterier er oppfylte. Det er videre verdt å merke seg at selskaper som oppfyller definisjonen av investeringsselskaper i IFRS 10 og som derfor plikter å måle alle datterselskapsinvesteringer til virkelig verdi, må velge bort egenkapitalmetoden for investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter.

Det er mulig å bruke egenkapitalmetoden i investors selskapsregnskap for måling av investeringer i datterselskap, felleskontrollerte virksomheter og tilknyttede selskaper (IAS 27.10).

Grensedragningen mellom ulike typer kontroll og innflytelse er sentralt i standardene som omhandler datterselskaper, felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper: IFRS 10, IFRS 11 og IAS 28. De generelle definisjonene av de ulike typene kontroll og innflytelse og tilhørende begreper er i omtalt i den innledende artikkelen om disse tre standardene. De mest sentrale definisjonene for hver standard er ytterligere utdypet i de påfølgende artiklene for hver standard. Skillet mellom felleskontrollert driftsordning og felleskontrollert virksomhet er utdypet i IFRS 11 og omtalt i en egen artikkel. Det er bare den siste av disse to ordningene som regnskapsføres i samsvar med IAS 28 og følgelig er omtalt i denne artikkelen. Videre er tilknyttet selskap sentralt i IAS 28 og i neste kapittel utdypes begrepet *betydelig innflytelse* som er sentralt for definisjonen av tilknyttet selskap.

21.3 Betydelig innflytelse

IAS 28 bygger på en presumpsjon om at betydelig innflytelse foreligger i de tilfellene hvor investor direkte eller indirekte kontrollerer mellom 20 og 50 prosent av stemmerettene i selskapet, med mindre det klart kan godtgjøres at investor likevel ikke har betydelig innflytelse (IAS 28.5). For investeringer hvor investor direkte eller indirekte kontrollerer mindre enn 20 prosent av stemmerettene, er presumpsjonen snudd, noe som innebærer at det i slike tilfeller normalt legges til grunn at man ikke har betydelig innflytelse, med mindre det klart kan godtgjøres at investors innflytelse likevel er betydelig.

Ved vurderingen av hvor stor andel av stemmerettene investor kontrollerer, er det ikke tilstrekkelig å bare se på de stemmerettene investor faktisk innehar på det aktuelle tidspunktet. Potensielle stemmeretter må også hensyntas. Dette betyr at tegningsretter, konvertible gjelds- og egenkapitalinstrumenter, opsjoner og andre instrumenter tas i betraktning i den grad disse umiddelbart kan konverteres eller utøves og dette reelt sett gir mulighet for betydelig innflytelse (IAS 28.7). Også potensielle stemmeretter som eies av andre investorer og som kan utøves eller kon-

verteres umiddelbart, skal tas med ved vurderingen dersom en eventuell utøvelse av disse rettighetene vil føre til utvanning av investors eierandel og innflytelse.

Forhold som er av betydning for retten (og muligheten) til å konvertere eller utøve de potensielle rettighetene, må undersøkes når man skal ta stilling til om de skal regnes med ved vurderingen av om man har betydelig innflytelse eller ikke. Det er imidlertid verdt å merke seg at ledelsens intensjoner og selskapets finansielle evne til å konvertere eller utøve rettighetene ikke skal være en del av denne vurderingen (IAS 28.8).

Det sentrale vurderingsmomentet er altså hvorvidt en investor har betydelig innflytelse over et annet selskap eller ikke. Til tross for at IAS 28.5 tar utgangspunkt i en kvantitativ tilnærming, er vurderingen av om betydelig innflytelse foreligger først og fremst en kvalitativ og skjønnsmessig vurdering. Dette kommer til uttrykk i definisjonen i IAS 28.3: «Betydelig innflytelse er makt til å delta i de finansielle og driftsmessige prinsippavgjørelsene til selskapet som det er investert i, men er ikke kontroll eller felles kontroll over disse prinsippene». Standarden redegjør nærmere for hvordan innholdet i begrepet betydelig innflytelse skal forstås og den angir at det vanligvis er slik at investor anses for å ha betydelig innflytelse dersom ett eller flere av følgende forhold er til stede (IAS 28.6):

a. Representasjon i styret eller tilsvarende styrende organ i det selskapet det er investert i
b. Deltakelse i prosesser for prinsippfastsettelse, herunder deltakelse i avgjørelser om utbytte eller andre utdelinger
c. Vesentlige transaksjoner mellom investor og selskapet det er investert i
d. Gjensidig utveksling av ledende personale, eller
e. Levering av viktig teknisk informasjon

Begrepet makt må i denne sammenhengen forstås som evnen til å gjøre noe eller påvirke noe. Det at man ikke aktivt utøver makt, er uten betydning. I praksis er det enkelte som fra tid til annen hevder at betydelig innflytelse ikke foreligger fordi selskapet ikke er representert i styret, noe som kun er relevant om manglende styrerepresentasjon er et resultat av manglende innflytelse. Manglende styrerepresentasjon fordi en ikke er i posisjon til å utnevne styremedlemmer er relevant, men manglende styrerepresentasjon fordi en har valgt å ikke utnevne styremedlemmer, til tross for at en er i posisjon til å utnevne styremedlemmer, er ikke relevant i vurderingen av om selskapet har betydelig innflytelse.

Det sentrale ved vurderingen av om investor har betydelig innflytelse er med andre ord om selskapet på det nåværende tidspunktet har evne eller mulighet til

å utøve makt. Finanstilsynet la samme tolkning til grunn i sin vurdering av klassifiseringen av en aksjeinvestering i en konkret sak for regnskapsåret 2005[1].

Forhold som kan medføre at investor anses for å ha betydelig innflytelse, er at investor innehar en vesentlig større andel av stemmerettene enn noen annen aksjeeier, at eierstyringen av selskapet er organisert slik at investor kan utnevne medlemmer av styret eller andre viktige styrende organer i selskapet, eller at investor kan nedlegge veto mot betydelige finansielle og driftsmessige beslutninger. Vurderingen av om forholdene alene eller i kombinasjon trekker i retning av at man innehar betydelig innflytelse, vil alltid bero på de konkrete omstendighetene. Også andre elementer enn de som er nevnt her kan bidra til å styrke eller svekke antakelsen om at det foreligger betydelig innflytelse.

Grensen på 20 prosent eierandel er ment å være retningsgivende. Også eierandeler like under, eller til og med godt under, 20 prosent kan anses å gi investor betydelig innflytelse i nærmere bestemte tilfeller. Finanstilsynet vurderte i 2006 en konkret sak hvor investor kontrollerte 19 prosent av stemmerettene i et selskap[2]. Utgangspunktet var at det forelå en presumpsjon for at investor ikke hadde betydelig innflytelse. Finanstilsynet la i sin konklusjon til grunn at betydelig innflytelse likevel forelå, ettersom flere av momentene listet opp i IAS 28.6 var til stede. I 2018 vurderte Finanstilsynet[3] Norwegian Air Shuttle ASAs nedsalg fra 20 til 17,5 prosent (og senere til 16,4 prosent) i Norwegian Finans Holding AS, og kom til at selskapet fortsatt hadde betydelig innflytelse. Norwegian hadde selv lagt til grunn at de ikke lenger hadde betydelig innflytelse, og hadde innregnet en gevinst ved nedsalget.

I de tilfellene hvor det skjer endringer som innebærer at investor ikke lenger har makt til å delta i de finansielle og driftsmessige prinsippavgjørelsene, bortfaller den betydelige innflytelsen. En slik endring i maktposisjonen vil ikke bare kunne skje som følge av endringer i eierandel (relativ eller absolutt). Tap av makt kan eksempelvis oppstå som følge av en avtale, eller ved at det tilknyttede selskapet blir underlagt regulering eller kontroll av offentlig myndighet, rettsinstans, forvalter eller reguleringsinstans (IAS 28.9). For norske selskaper er situasjoner hvor selskapet i praksis blir satt under bankens administrasjon trolig det mest aktuelle. Bankene tar også i noen tilfeller pant i investors aksjeinvesteringer og vil, ved mislighold av låneforpliktelsene, kunne tre inn i maktposisjon i det aktuelle selskapet.

1 Finanstilsynets brev 6. november 2006 til Fast Search & Transfer ASA.
2 Finanstilsynets brev 6. november 2006 til Fast Search & Transfer ASA.
3 Finanstilsynets brev 23. april 2018 til Norwegian Air Shuttle ASA.

Det kan foreligge forhold som indikerer at investor, til tross for en eierandel på over 20 prosent av stemmerettene, likevel ikke har betydelig innflytelse. Dette gjelder eksempelvis dersom investor ikke har vært i stand til å oppnå representasjon i selskapets styre. Videre kan situasjoner hvor investor forsøker å utøve sin betydelige innflytelse, men møter motstand fra selskapets eller andre eieres side, eller hvor investor ikke klarer å hente ut tilstrekkelig finansiell informasjon fra selskapet, indikere fravær av betydelig innflytelse. En situasjon hvor en gruppe aksjonærer som til sammen innehar aksjemajoriteten velger å se bort fra investors synspunkter når beslutninger skal fattes, styrker antakelsen om at investor ikke har betydelig innflytelse.

Vurderingen av om betydelig innflytelse foreligger blir til syvende og sist en skjønnsmessig vurdering som den enkelte investor må foreta.

21.4 Måling ved førstegangsinnregning

Standarden definerer egenkapitalmetoden som en metode for regnskapsføring hvor investeringen førsteganginnregnes til anskaffelseskost og deretter justeres for etterfølgende endringer i investors andel av selskapets nettoeiendeler (IAS 28.3). Løsningen er dermed ulik den som gjelder for virksomhetssammenslutninger etter IFRS 3 som angir at transaksjonsutgifter skal kostnadsføres. Begrepet anskaffelseskost, slik det er benyttet i IAS 28, er ikke klart definert, men det følger av en agendabeslutning fra 2009 at anskaffelseskost ved førstegangsinnregning inkluderer direkte henførbare utgifter som er nødvendige for å anskaffe investeringen.

IAS 28 gir ingen konkrete føringer for hvordan et eventuelt variabelt element (betinget vederlag) skal hensyntas når anskaffelseskost for investeringen fastsettes[4]. I mangel på klare føringer mener vi det vil være naturlig å se hen til IFRS 3 som har regulering av hvordan variable (betingede) vederlag skal regnskapsføres. Med IFRS 3-løsningen vil et variabelt (betinget) vederlag måles til virkelig verdi ved anskaffelsen, og inngå i anskaffelseskost på investeringen. Etterfølgende endringer i det variable (betingede) vederlaget vil måtte regnskapsføres etter IFRS 9.

4 IASB arbeider i skrivende stund med et prosjekt om anvendelse av egenkapitalmetoden: IFRS – Equity Method. Formålet med prosjektet er å gi veiledning på problemstillinger knyttet til anvendelsen av egenkapitalmetoden. Hvordan variabelt (betinget) vederlag skal handles både ved førstegangsinnregning og for etterfølgende perioder, er et av områdene IASB har foreslått en avklaring på. Et høringsutkast er ventet i løpet av 2024.

På anskaffelsestidspunktet må det gjennomføres en merverdianalyse (IAS 28.32). Differansen mellom anskaffelseskost og investors andel av balanseført verdi av egenkapital identifiseres og allokeres til eventuelle mer- og mindreverdier i identifiserbare eiendeler og forpliktelser, utsatt skatt på mer- og mindreverdiene, samt goodwill. En eventuell goodwill skal inngå i balanseført verdi av investeringen. Dersom det derimot er slik at anskaffelseskost for investeringen er lavere enn investors andel av virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser, må denne differansen inntektsføres allerede i den perioden anskaffelsen har skjedd (IAS 28.32(b)).

Teorieksempel 21.1: Merverdianalyse – egenkapitalmetoden

Investor A kjøper 35 prosent av Selskap B den 1. januar 2023 for NOK 475 000. Balanseført verdi av Bs nettoeiendeler er 900 000 og virkelig verdi er 1 100 000. Forskjellen på 200 000 relaterer seg til en eiendom som har en gjenværende økonomisk levetid på 10 år. I eksemplet er det ikke tatt hensyn til utsatt skatt.

Merverdianalyse:	
Anskaffelseskost	475 000
Andel av Bs balanseførte egenkapital: 35 % av 900 000	315 000
Andel av merverdier på Bs eiendom: 35 % av 200 000	70 000
Goodwill på investeringen i B: 475 000 – 315 000 – 70 000 =	**90 000**

21.4.1 Trinnvise kjøp

Kjøp av eierandeler i et selskap kan skje trinnvis. I det etterfølgende behandles problemstillinger knyttet til overgang fra ordinær aksjeinvestering (finansielt instrument) til tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet, samt kjøp av ytterligere eierandeler i et tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet.

Overgang fra ordinær aksjeinvestering til investering i tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet

Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter gjennomføres fra tid til annen gjennom trinnvise kjøp. Når investors kjøp av ytterligere eierandeler medfører at han oppnår betydelig innflytelse (eller felles kontroll over selskapet), må investeringen omklassifiseres fra ordinær aksjeinvestering til investering i tilknyttet selskap (eller felleskontrollert virksomhet). Med *ordinær aksjeinvestering* menes aksjeinvestering som hverken gir betydelig innflytelse, felles kontroll eller kontroll. Slike investeringer regnskapsføres i tråd med IFRS 9.

Standarden omtaler ikke trinnvise kjøp, og man kan tenke seg flere mulige løsninger. Det sentrale spørsmålet er hvilken verdi den eksisterende investerin-

gen skal måles til ved første gangs bruk av egenkapitalmetoden. Skal den måles til akkumulert anskaffelseskost, eller skal en verdijustert størrelse anvendes? Det siste alternativet vil i så fall være en løsning som samsvarer med løsningen etter IFRS 3 ved trinnvise kjøp av datterselskap.

IFRS IC har ved flere anledninger diskutert hvordan overgang fra ordinær aksjeinvestering til investering i tilknyttet selskap skal regnskapsføres. Inntil en avklaring i form av standardsetting foreligger, mener vi det er grunn til å anta at både en tilnærming basert på akkumulert anskaffelseskost og en IFRS-3-løsning er akseptable løsninger. Valgt løsning må anses som prinsippvalg og anvendes konsistent.

Tilnærming basert på akkumulert anskaffelseskost

Ved måling til akkumulert anskaffelseskost er det flere forhold som må vurderes. Disse er:

a. Anskaffelseskost for investeringen
b. Hvorvidt det må gjøres en justering («catch-up adjustment») på det tidspunktet regnskapsføring etter egenkapitalmetoden påbegynnes. Med dette menes eventuell justering for investors andel av resultat og andre egenkapitalendringer som om den opprinnelige investeringen hadde vært regnskapsført ved bruk av egenkapitalmetoden fra og med opprinnelig anskaffelsestidspunkt, og
c. Hvilken dato en skal måle goodwill som er innbakt i investeringens balanseførte beløp (eller gevinst ved kjøp på gunstige vilkår).

Akkumulert anskaffelseskost for investeringen er i utgangspunktet lik summen av anskaffelseskost for hvert av kjøpene. I et tilfelle hvor A først kjøpte 10 prosent av aksjene i B for 100, og tre år senere kjøpte ytterligere 15 prosent av aksjene i B for 225, vil akkumulert anskaffelseskost for As investering i B være lik 325. Hvordan forholdene omtalt i bokstav b og c i opplistingen over vurderes, kan variere. Forholdene vurderes separat, og kombinasjonen av mulige løsninger gir etter vårt syn totalt fire alternative løsninger for regnskapsføring av trinnvise kjøp i et tilknyttet selskap eller en felleskontrollert virksomhet. Valgt løsning må anses som et prinsippvalg og anvendes konsistent. Tabell 21.1 viser de ulike løsningene.

Tabell 21.1 Ulike kombinasjoner av mulige «catch-up-justeringer» og goodwillberegninger.

Alternativ nr.	«Catch up-justering» ved overgang til bruk av egenkapitalmetoden?	Hvordan beregnes goodwill eller gevinst ved gunstig kjøp?
1	Ingen justering	Differansen mellom summen av vederlagene og andel av virkelig verdi av egenkapital på tidspunktet investeringen blir en investering i tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet.
2	Ingen justering	Differansen mellom anskaffelseskost og andel av virkelig verdi av egenkapital beregnet separat for hvert kjøp.
3	Justering for andel resultat (fratrukket utbytte) og endringer i OCI	
4	Justering for andel resultat (fratrukket utbytte), endringer i OCI, samt endringer i virkelig verdi av egenkapital som ikke tidligere har vært innregnet.	

Tilnærming basert på IFRS 3-løsningen – estimert anskaffelseskost

Bruk av IFRS 3-løsningen innebærer at en ny anskaffelseskost fastsettes for den eksisterende eierandelen. Balanseført verdi av investeringen justeres til virkelig verdi på det tidspunktet da investor oppnår betydelig innflytelse eller felles kontroll i selskapet, og benyttes som estimert anskaffelseskost («deemed cost») for den opprinnelige eierandelen. Balanseført verdi av investeringen i tilknyttet selskap blir lik summen av ny anskaffelseskost (virkelig verdi) for opprinnelig eierandel og anskaffelseskost for den nye eierandelen. Gevinst eller tap som fremkommer gjennom verdijusteringen av eksisterende eierandel resultatføres. For «ordinære» aksjeinvesteringer som er klassifisert som finansielt instrument til virkelig verdi med verdiendringer over resultat, vil denne resultatføringen skje fortløpende frem til førstegangsinnregning av investering i tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet. Er aksjeinvesteringen regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over OCI, vil verdiendringer som tidligere er ført midlertidig mot OCI, måtte resultatføres. Samlet anskaffelseskost for alle kjøpene sammenholdes så med investors andel av virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser, og goodwill i investeringen fremkommer som differansen mellom disse størrelsene. Ved beregning av investors andel av virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser legges eierandelen etter siste kjøp til grunn. Et eksempel kan illustrere IFRS 3-tilnærmingen med virkelig verdi som estimert anskaffelseskost («deemed cost»):

Teorieksempel 21.2: Merverdianalyse ved trinnvist kjøp

A kjøpte i 2020 10 prosent av Selskap B for 100. I 2023 kjøpte A ytterligere 15 prosent av B for 225. A eier etter siste kjøp 25 prosent av aksjene i B og har betydelig innflytelse. Investeringen i B skal dermed regnskapsføres som et tilknyttet selskap. Virkelig verdi av Selskap B var 1 000 på tidspunktet for aksjekjøpet i 2020 og 1 500 på tidspunktet for aksjekjøpet i 2023.

Investeringen fra 2020 har vært klassifisert som et finansielt instrument med verdiendringer over resultatet, og verdiendringer på totalt 500 x 10 % = 50 er resultatført i perioden 2020–2023. Da A erverdet den siste 15 prosent-andelen, var virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser i Selskap B lik 1 200.

Estimert anskaffelseskost for det første kjøpet settes til virkelig verdi, dvs. 100 + 50 = 150. Investeringen balanseføres dermed til 375 (100 + 50 + 225) etter overgang fra ordinær aksjeinvestering til investering i tilknyttet selskap. Denne balanseførte verdien presenteres på én linje i balansen og består av følgende elementer:

As andel av netto identifiserbare eiendeler og gjeld i Selskap B = 25 % x 1 200 =	300
+ Goodwill: 375 – (25 % x 1200 = 300) =	75
= **Balanseført verdi**	**375**

Kjøp av ytterligere eierandeler

Kjøp av ytterligere eierandel i et tilknyttet selskap eller en felleskontrollert virksomhet er ikke omtalt i IAS 28. I de tilfellene hvor investor gjennom ytterligere kjøp får kontroll over selskapet og investeringen dermed endrer status til å bli en investering i datterselskap, skal det foretas en justering av balanseført verdi av investeringen til virkelig verdi (IFRS 3.42). En slik situasjon kjennetegnes av at investor oppnår kontroll i selskapet. Det er denne vesentlige endringen i graden av kontroll som er begrunnelsen for kravet om ny måling av opprinnelig investering.

Det er etter vårt syn mye som taler for at man ikke skal foreta noen justering av balanseført verdi av den eierandelen investor eier fra før så lenge investor beholder betydelig innflytelse (alternativt felles kontroll) over selskapet, ettersom det i slike tilfeller ikke skjer vesentlige endringer i investeringens karaktertrekk. En løsning hvor anskaffelseskost for den nyanskaffede eierandelen legges til balanseført verdi av den opprinnelige investeringen – som ved akkumulert anskaffelseskost omtalt over – fremstår som en rimelig tilnærming.

Løsningen innebærer at investor på transaksjonstidspunktet må gjennomføre en merverdianalyse der anskaffelseskost for den sist anskaffede eierandelen sammenholdes med tilhørende andel av virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser. Det overskytende allokeres til goodwill. Løsningen er tilsvarende den som fremkommer av alternativ 2 i tabell 21.1 over.

Teorieksempel 21.3: Kjøp av ytterligere eierandel i tilknyttet selskap
Selskap A kjøpte 25 prosent av Selskap B for 3 000 i 2021. Selskap A har betydelig innflytelse og klassifiserer investeringen som et tilknyttet selskap, og regnskapsfører den i tråd med egenkapitalmetoden. På det tidspunktet var virkelig verdi av Selskap Bs netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser 10 000, og dette var lik balanseført verdi av eiendelene og forpliktelsene. Differansen mellom anskaffelseskost på 3 000 og andel av netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser på 2 500 (10 000 x 25 %) utgjør 500 og henføres i sin helhet til goodwill.

I 2023 kjøper Selskap A ytterligere 20 prosent av Selskap B for 4 000. Investeringen er fortsatt klassifisert som en investering i tilknyttet selskap.

I eksemplet har vi sett bort fra direkte henførbare utgifter, og det er lagt til grunn at investors andel av resultat siden kjøpet av den første eierandelen er null. Balanseført verdi av investeringen er derfor 3 000 på det tidspunkt Selskap A kjøper ytterligere 20 prosent i B. Virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser er på samme tidspunkt 15 000.

Balanseført verdi av investeringen i Selskap B er nå 7 000 (3 000 + 4 000). Beregning av goodwill som ligger implisitt i investeringen blir da som følger:

	Eierandel	Balanseført verdi	Andel av netto identifiserbare eiendeler	Goodwill inkludert i investeringen
Opprinnelig investering fra 2021	25 %	3 000	2 500	500
Ytterligere investering i 2023	20 %	4 000	3 000	1 000
Samlet investering	**45 %**	**7 000**	**5 500**	**1 500**

Den samme løsningen kan legges til grunn i de tilfellene hvor investor har felles kontroll i en felleskontrollert virksomhet før og etter transaksjonen, og når investor har betydelig innflytelse før transaksjonen og felles kontroll i felleskontrollert virksomhet etter transaksjonen (eller vice versa).

21.5 Etterfølgende måling

Ved bruk av egenkapitalmetoden skal investor innregne et resultat fra investeringen. Investorens resultat omfatter dennes andel av resultatet til selskapet som det er investert i, og investorens OCI omfatter dennes andel av OCI i selskapet det er investert i (IAS 28.3). I tillegg skal investor ta hensyn til justeringer som følge av eventuelle mer – eller mindreverdier som ble identifisert i forbindelse med førstegangsinnregningen. Avskrivning på merverdier i identifiserbare eiendeler mv. skal gjennomføres på tilsvarende måte som ved konsolidering av datterselskaper i konsernregnskapet. Avskrivningene beregnes og inkluderes dermed i resultatandel fra tilknyttet selskap. Det samme gjelder endring i tilhørende utsatt skatt.

Under IFRS er det ikke anledning til å gjennomføre avskrivninger på goodwill i de tilfellene hvor egenkapitalmetoden anvendes, noe som får betydning også ved beregning av investors resultatandel fra tilknyttet selskap. Det skal med andre ord ikke foretas amortisering av goodwill ved beregningen av investors resultatandel (IAS 28.32 (a)).

Teorieksempel 21.4: Periodens resultat og utbytte

1. januar 2023 kjøpte Selskap A 35 prosent av Selskap B for 475 000 og gjennomførte følgende merverdianalyse:

Andel av Bs balanseførte egenkapital: 35 % av 900 000	315 000
Andel av merverdier på Bs eiendom: 35 % av 200 000	70 000
Goodwill på investeringen i B: 475 000 – 315 000 – 70 000 =	90 000
Anskaffelseskost	**475 000**

Investeringen i B regnskapsføres etter egenkapitalmetoden. Eiendommen i B har på anskaffelsestidspunktet en gjenværende brukstid på 10 år. B har et resultat på 80 000 i 2023 og utbetalte 120 000 i utbytte den 31. desember 2023. Nedenfor vises beregning av effektene i As resultatregnskap og balanse. I eksemplet er det ikke tatt hensyn til utsatt skatt.

Resultatregnskap:	
Andel av resultat i B: 35 % av 80 000	28 000
Avskrivning på merverdi på Bs eiendel: 70 000/10 år	-7 000
Resultatandel som innregnes i As resultatregnskap	**21 000**

Balanse:	
Balanseført verdi av investering i B (1. januar 2023)	475 000
Årets resultatandel	21 000
Andel av utbytte fra B: 35 % av 120 000 =	-42 000
Balanseført verdi av investering i B (31. desember 2023)	**454 000**

21.5.1 Eliminering av interntransaksjoner

Interne transaksjoner

Ved beregningen av investors resultatandel fra tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet skal det tas hensyn til transaksjoner mellom investor og selskap (IAS 28.28). Eliminering skal gjennomføres både for transaksjoner mellom investor selv og selskapet, og for transaksjoner mellom investors konsoliderte datterselskaper og selskapet[5]. Formålet med elimineringene er å påse at investors resultatandel er upåvirket av urealiserte gevinster og tap i disse interntransaksjonene.

5 IASB arbeider i skrivende stund med et prosjekt om anvendelse av egenkapitalmetoden: IFRS – Equity Method. Formålet med prosjektet er å gi veiledning på problemstillinger knyttet til anvendelsen av egenkapitalmetoden. Transaksjoner med (og mellom) selskaper som regnskapsføres ved bruk av egenkapitalmetoden er et av områdene der IASB planlegger å endre reglene. Et høringsutkast er ventet i løpet av 2024.

Salg av eksempelvis varer eller anleggsmidler fra investor (eller dennes konsoliderte datterselskaper) til tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet omtales i standarden som nedstrømstransaksjoner. Investors andel av gevinster (eller tap) i slike transaksjoner må hensyntas i investors regnskap i den utstrekning de er urealiserte. Dersom de solgte eiendelene fortsatt eies av det tilknyttede selskapet, anses investors andel av gevinsten som urealisert, mens resten av gevinsten anses som realisert. Selges eiendelene videre til tredjemann, er hele gevinsten realisert, og eliminering skal ikke gjennomføres. IAS 28 angir ikke hvordan elimineringen skal gjennomføres rent praktisk. En akseptabel måte å gjøre dette på er etter vårt syn å eliminere den urealiserte gevinsten mot den resultatposten hvor gevinsten er inkludert. Ved nedstrømssalg vil det være i investors resultat fra egen virksomhet. Elimineringen i balansen bør etter vårt syn skje mot investeringen i tilknyttet selskap ved nedstrømssalg. Den valgte løsningen vil representere et prinsippvalg og må anvendes konsistent.

Praksiseksempel 21.1 Eliminering av nedstrømssalg

Lyse solgte det heleide datterselskapet Risavika LNG Production AS til SkanGas AS i april 2016. Transaksjonen var et nedstromssalg til tilknyttet selskap da Lyse AS eier 49 % av SkanGas AS. Ved transaksjonen anses 51 % av gevinsten opptjent, og denne andelen av gevinsten er resultatfort i Lyses konsernregnskap. Resterende andel på 49 % av gevinsten er justert mot balansefort verdi av investeringen i Skangas AS. Belopet som er justert mot balansefort verdi utgjor 224,8 millioner kroner.

Kilde: Lyse AS, Konsernregnskap 2016, utdrag fra note 18

I enkelte tilfeller overstiger investors andel av urealisert gevinst balanseført verdi av investeringen i det tilknyttede selskapet. Ved nedstrømssalg blir spørsmålet hvordan dette skal regnskapsføres, ettersom balanseført verdi av investeringen normalt ikke kan bli negativ (IAS 28.38). IAS 28 har ingen klare føringer på dette punktet. IFRS IC ble i 2013 bedt om å vurdere spørsmålet og anbefalte en løsning hvor investors andel av urealisert gevinst i sin helhet elimineres i resultatregnskapet, balanseført verdi av investeringen reduseres til null, og det overskytende balanseføres som utsatt inntekt. IASB var tentativt enig med IFRS IC, men agenda beslutningen ble likevel aldri ferdigstilt. Siden det er manglende veiledning i IAS 28 er vi av den oppfatning at en investor kan enten regnskapsføre det overskytende som utsatt inntekt, eller begrense elimineringen til det beløpet som vil redusere investeringen til null. Valget vil være et prinsippvalg som må anvendes konsistent.

Teorieksempel 21.5: Eliminering av intern gevinst som overstiger balanseført verdi av investeringen.

Investor A eier 40 prosent av Z AS. Investeringen i Z er vurdert å være en investering i tilknyttet selskap og balanseført til 800 000 i As regnskap. A selger en eiendom til Z med kontantoppgjør, og salget gir A en gevinst på 3 000 000. Den delen av As gevinst som anses urealisert må elimineres. Dette utgjør 3 000 000 x 40 % = 1 200 000. Urealisert gevinst overstiger balanseført verdi av investeringen, og det er etter vårt syn to mulige måter å regnskapsføre dette på.

Alternativ 1 – full eliminering:

Elimineringen skjer ved at resultatposten gevinst ved salg anleggsmidler debiteres med 1 200 000, balanseført verdi av investeringen i Z reduseres med 800 000, og de resterende 400 000 balanseføres som utsatt inntekt i balansen. Netto resultatført gevinst er dermed 1 800 000 (3 000 000 – 1 200 000). Investor A resultatfører gevinsten etter hvert som eiendelen eller investeringen i det tilknyttede selskapet realiseres. Dette kan eksempelvis skje ved salg av investeringen i det tilknyttede selskapet, eller ved at det tilknyttede selskapet selger eller avskriver den underliggende eiendelen.

Alternativ 2 – begrenset eliminering:

Ettersom balanseført verdi av investeringen i Z er balanseført til 800 000, eliminerer Investor A 800 000 av den samlede urealiserte gevinsten på 1 200 000. Elimineringen skjer da ved at resultatposten gevinst ved salg anleggsmidler debiteres med 1 200 000 og balanseført verdi av investeringen i Z krediteres med 800 000. Netto resultatført gevinst er dermed 2 200 000 (3 000 000 – 800 000). Investor A resultatfører ingen resultatandel fra det tilknyttede selskapet før det overstiger den ikke regnskapsførte delen av den urealiserte gevinsten på 400 000.

Begrepet oppstrømstransaksjoner refererer til salg fra tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet til investor (eller investors konsoliderte datterselskaper). Det kan etter vårt syn være gode grunner for å inkludere elimineringen av urealiserte gevinster (og tap) i slike transaksjoner i investors resultatandel fra det tilknyttede selskapet og inngå som del av denne posten i resultatregnskapet. I balansen er en mulig løsning å regnskapsføre den urealiserte gevinsten mot eiendelen som investor har kjøpt og som nå er innregnet i investors balanse.

Kravet i IAS 28.28 om eliminering av delvis urealiserte gevinster og tap synes å være koblet mot transaksjoner som innebærer en overføring av eiendeler mellom partene. En mulig tolkning av dette er at kravet om eliminering ikke omfatter renter på lån mellom investor og tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet, nettopp fordi slike transaksjoner ikke innebærer overføring av eiendeler som gir opphav til gevinster og tap.

Interne fordringer og gjeld

Tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet anses ikke som en del av konsernet og konsolideres følgelig ikke inn i konsernregnskapet. Interne fordringer

og gjeld mellom investor (og investors konsoliderte datterselskaper) og tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet skal derfor etter vårt syn normalt ikke elimineres.

Tingsinnskudd

Investeringer i tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet skjer i en del tilfeller ved tingsinnskudd med oppgjør i egenkapital. Et sentralt spørsmål er om slike transaksjoner skal regnskapsføres til balanseført verdi eller virkelig verdi hos investor.

Utgangspunktet er at investor må resultatføre den forholdsmessige andelen av gevinst eller tap knyttet til den overførte eiendelen som relaterer seg til overføringen til de øvrige investorene. Gevinst eller tap beregnes med utgangspunkt i den virkelige verdien av den overførte eiendelen. Det er gitt unntak for tilfeller hvor overføringen mangler forretningsmessig innhold (substans).

Dersom investor overfører en investering i et datterselskap til det tilknyttede selskapet, tilsier reguleringen i IAS 28.28 at bare en forholdsmessig andel av gevinst eller tap skal innregnes.

Ved nedsalg som fører til tap av kontroll i et selskap krever imidlertid IFRS 10 at investor skal måle gjenstående andel til virkelig verdi uavhengig av om investor beholder felles kontroll, betydelig innflytelse eller en mindre andel som skal regnskapsføres etter IFRS 9. Nedsalget medfører således en oppskrivning av gjenværende eierandel, med tilhørende resultatføring av oppskrivningen, om en legger IFRS 10-løsningen til grunn. Reguleringen i IFRS 10 innebærer dermed at en får full gevinstføring.

Når nedsalget i datterselskapet skjer ved etablering av et tilknyttet selskap eller en felleskontrollert virksomhet der investor skyter inn aksjene i datterselskapet med oppgjør i aksjer, er det uklart hvordan en skal forholde seg til konflikten mellom kravet i IFRS 10 om oppskrivning av gjenværende eierandel til virkelig verdi (og dermed full gevinstberegning) og kravet i IAS 28 om forholdsmessig gevinstberegning. IASB har vurdert problemstillingen, men har i lang tid utsatt en endelig konklusjon[6]. Som følge av dette har regnskapsprodusentene etter vår oppfatning et prinsippvalg mellom IFRS 10- og IAS 28-løsningen inntil endringene i regelverket blir vedtatt og implementert.

---

6 IASB arbeider i skrivende stund med et prosjekt om anvendelse av egenkapitalmetoden: IFRS – Equity Method. Formålet med prosjektet er å gi veiledning på problemstillinger knyttet til anvendelsen av egenkapitalmetoden. Konflikten mellom IAS 28 og IFRS 10 er et av områdene IASB har foreslått en avklaring på. Et høringsutkast er ventet i løpet av 2024.

Ved IFRS 10-løsningen vil salg eller overføring av en investering i datterselskap som utgjør en virksomhet, til et tilknyttet selskap eller en felleskontrollert virksomhet, medføre at hele gevinsten eller tapet innregnes. Det blir da full resultatføring av oppskrivningen på gjenstående andel. Vi mener at også i de tilfellene hvor en har nedsalg med tap av kontroll i et datterselskap som *ikke* utgjør en virksomhet og hvor mottaker er et tilknyttet selskap eller en felleskontrollert virksomhet, har investor adgang til å velge løsningen med oppskrivning og full gevinstberegning i IFRS 10 i stedet for løsningen med delvis gevinstføring i IAS 28.

I de tilfellene hvor transaksjonen ikke har forretningsmessig innhold (substans), regnskapsføres tingsinnskuddet til kontinuitet (IAS 28.30). Løsningen innebærer at balanseført verdi av den avgitte eiendelen videreføres som (del av) investeringen i tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet.

Dersom investor i tillegg til å motta egenkapitalinstrumenter i selskapet, også mottar andre eiendeler (pengeposter eller ikke-pengeposter), skal gevinst eller tap på den delen av overføringen til det tilknyttede selskapet eller den felleskontrollerte virksomheten som gjøres opp i annet enn egenkapitalinstrumenter, resultatføres fullt ut (IAS 28.31).

Utdelinger

Utdeling av kapital fra et tilknyttet selskap eller en felleskontrollert virksomhet føres som reduksjon på balanseført verdi av investeringen. Balanseført verdi av investeringen kan ikke være negativ med mindre investor plikter å dekke tap eller har foretatt betalinger på vegne av selskapet. Når slik plikt ikke foreligger, foreligger det ingen føringer i IAS 28 for hvordan regnskapsføring av den delen av utdelingen som overstiger balanseført verdi av investeringen skal skje. Vi mener at en formålstjenlig løsning vil være å inntektsføre den overskytende delen av utdelingen. Når selskapet senere får positive resultater, skal investors resultatandel inntektsføres, men bare i den utstrekning den overstiger den delen av utdelingen som allerede er inntektsført, eventuelle ikke-resultatførte tap tatt i betraktning.

21.5.2 Nedskrivning ved verdifall på investeringen

Det må gjennomføres nedskrivning ved verdifall på investeringen. Spørsmålet om nedskrivning hos investor er imidlertid noe mer komplisert enn det man først kan få inntrykk av, og omfatter problemstillinger knyttet til regnskapsføring av investors andel av nedskrivninger gjennomført i det tilknyttede selskapets regnskap, investors nedskrivning av investeringen, samt nedskrivning på lån til det tilknyttede selskapet som *ikke* anses som en del av nettoinvesteringen. Alle disse forholdene gjør at investors resultatførte nedskrivninger ofte vil være forskjellige

fra investors andel av nedskrivninger gjennomført av det tilknyttede selskapet selv. I omtalen her vises det til investering i tilknyttet selskap, men vurderingene gjelder tilsvarende for investering i en felleskontrollert virksomhet.

Egenkapitalmetodens utgangspunkt er at investor regnskapsfører sin andel av resultatet i det selskapet han har investert i. Dersom det tilknyttede selskapet har gjennomført nedskrivninger på eiendeler, kan det oppstå et behov for å justere investors andel av nedskrivningene. I forbindelse med kjøpet av andelen har investor lagt til grunn virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser i merverdianalysen. Virkelig verdi vil i mange tilfeller avvike fra balanseført verdi i det tilknyttede selskapet, og en vurdering av nedskrivning av denne merverdien vil følgelig være en aktuell problemstilling. Dette gjelder blant annet når eiendelene som det er identifisert merverdier i, nedskrives i det tilknyttede selskapets regnskap. Investor må i slike tilfeller vurdere behovet for å justere nettopp disse nedskrivningene (IAS 28.32). Dette kan eksempelvis medføre at investor må gjennomføre ytterligere nedskrivninger.

For at et verdifall skal regnskapsføres må det foreligge «objektive bevis» for at en eller flere hendelser har skjedd etter første gangs innregning av eiendelen, at hendelsen(e) har påvirket forventede fremtidige kontantstrømmer og at dette kan estimeres pålitelig (IAS 28.40, 41A). Standarden lister opp en rekke indikatorer på verdiforringelse som vedrører investors økonomiske stilling (IAS 28.41A-41C).

Nedskrivning av goodwill

Det tilknyttede selskapet kan ha balanseført goodwill i sitt regnskap. I vurderingen av behovet for justering av andel resultatførte nedskrivninger må det skilles mellom:

1. Goodwill som var balanseført allerede på det tidspunktet investor kjøpte sin andel, og
2. Goodwill som det tilknyttede selskapet har anskaffet gjennom virksomhetssammenslutninger gjennomført i perioden etter at investor ble eier i selskapet.

På det tidspunkt investor kjøper sin andel av det tilknyttede selskapet må investor gjennomføre en merverdianalyse og allokere anskaffelseskost til identifiserbare eiendeler og forpliktelser (se punkt 21.4). Goodwill som er balanseført i det tilknyttede selskapet på det tidspunktet investor får betydelig innflytelse i selskapet skal ikke regnes som en identifiserbar eiendel. Slik goodwill blir slått sammen med eventuell goodwill som oppstår som følge av investors kjøp av andel i selskapet. Goodwill regnskapsføres ikke separat, men inngår i investors balanseførte verdi av nettoinvesteringen. Det skal derfor ikke gjennomføres noen separat nedskrivningstesting av goodwill (IAS 28.42) på investors hånd. I stedet skal hele den balanseførte verdien

av investeringen i et tilknyttet selskap testes for verdifall under ett. IAS 28 legger til grunn at en investering i et tilknyttet selskap i utgangspunktet er en separat kontantstrømgenererende enhet, og goodwill som nevnt vil følgelig inngå i denne (IAS 28.43). Foreligger det indikasjoner på verdifall på investeringen i det tilknyttede selskapet, må gjenvinnbart beløp beregnes og sammenholdes med balanseført verdi av investeringen. Nedskrivningen skal *ikke* allokeres til noen av eiendeler, ei heller til goodwill, som inngår i balanseført verdi av investeringen i tilknyttet selskap.

Goodwill som det tilknyttede selskapet har anskaffet gjennom virksomhetssammenslutninger i perioden *etter* at investor ble eier i selskapet, vil bli gjenstand for ordinær nedskrivningsvurdering etter IAS 36 i det tilknyttede selskapet. Dersom det foretas en nedskrivning av slik goodwill, vil investor ta inn sin andel av denne nedskrivningen i sin resultatandel fra investeringen. Investor gjør ingen justering for denne typen goodwillnedskrivning.

Reversering av nedskrivning

I noen tilfeller gjennomføres en nedskrivning, men senere skjer det endringer som innebærer at det blir aktuelt å reversere hele eller deler av nedskrivningen. Det er i slike situasjoner ingen reverseringsbegrensninger for goodwill. Goodwill er inkludert i nettoinvesteringen og testes ikke separat for verdifall. Nedskrivningen allokeres derfor heller ikke til de underliggende eiendeler og goodwill. Reverseringsbegrensningen for goodwill som følger av IAS 36, gjelder følgelig ikke.

Andre interesser i det tilknyttede selskapet

Vurdering av behovet for nedskrivning av fordringer på det tilknyttede selskapet som ikke regnes som del av nettoinvesteringen, må gjennomføres i henhold til IFRS 9. Dette gjelder eksempelvis kundefordringer. Eventuelle beregninger av nedskrivningsbeløp skal også gjøres i tråd med reglene i IFRS 9.

21.5.3 Investeringer som går med underskudd

Negative resultatandeler fra det tilknyttede selskapet reduserer den balanseførte verdien av investeringen. Investor regnskapsfører sin andel av de negative resultatene frem til balanseført verdi av investeringen er redusert til null[7]. IAS 28.38 angir

7 IASB arbeider i skrivende stund med et prosjekt om anvendelse av egenkapitalmetoden: IFRS – Equity Method. Formålet med prosjektet er å gi veiledning på problemstillinger knyttet til anvendelsen av egenkapitalmetoden. Ulike problemstillinger knyttet til innregning av underskudd i tilknyttet selskap er et av områdene IASB planlegge å gi veiledning på. Et høringsutkast er ventet i løpet av 2024.

at langsiktige poster som preferanseaksjer, fordringer og lån skal tas i betraktning dersom disse postene reelt sett anses for å være en del av nettoinvesteringen i det tilknyttede selskapet. Det vil eksempelvis være tilfellet dersom det ikke forventes og heller ikke er sannsynlig at oppgjør av disse postene vil finne sted i overskuelig fremtid. Dette betyr at det er verdien av nettoinvesteringen som kan reduseres til null gjennom regnskapsføring av negative resultatandeler. Investeringen i ordinære aksjer eller andeler reduseres først til null, deretter reduseres øvrige komponenter av nettoinvesteringen. Tap utover dette regnskapsføres ikke med mindre investor har en juridisk eller selvpålagt plikt til å dekke tapene, eller har foretatt betaling på vegne av det tilknyttede selskapet, og en forpliktelse må i tilfelle balanseføres i tråd med IAS 37. Dersom det tilknyttede selskapet senere får positive resultater, kan investors andel av disse bare resultatføres i den utstrekning de overstiger ikke-resultatførte andeler av tap. Det fremgår ikke direkte av IAS 28, men det er etter vårt syn grunn til å anta at inntektsføringen bør øke balanseført verdi på komponenter i nettoinvesteringen i motsatt rekkefølge som de ble redusert som følge av negative resultatandeler. Dersom negative resultatandeler medførte at man først reduserte aksjer i investeringen til null for så å redusere fordringer, vil senere inntektsføring altså først øke balanseført verdi av fordringene før balanseført verdi på aksjene økes.

Det er videre viktig å merke seg at det i slike tilfeller ofte foreligger indikasjoner på verdifall i de delene av nettoinvesteringen som ikke er redusert til null (eksempelvis langsiktige fordringer). Det må derfor vurderes om disse delene av nettoinvesteringen må nedskrives.

21.6 Fraregning

21.6.1 Reduksjon i eierandel

Nedsalg uten tap av betydelig innflytelse eller felles kontroll

I de tilfeller hvor investors eierandel i et tilknyttet selskap eller en felleskontrollert virksomhet reduseres uten at det medfører tap av betydelig innflytelse eller felles kontroll, vil investor fortsette å regnskapsføre investeringen ved bruk av egenkapitalmetoden. Nedsalget vil medføre resultatføring av gevinst eller tap knyttet til den solgte andelen. Standarden legger til grunn at i slike tilfeller skal investor resultatføre en andel av de postene knyttet til investeringen som er ført mot OCI, herunder omregningsdifferanser, poster som ville blitt resirkulert fra OCI til resultatregnskapet dersom det tilknyttede selskapet eller den felleskontrollerte virksomheten hadde avhendet eiendelen som den aktuelle OCI-komponenten tilhører, og akkumulert gevinst og tap ved sikring som er innregnet i OCI som følge av kravene i IFRS 9 (IAS 28.25).

Tap av betydelig innflytelse eller felles kontroll

Investeringen kan endre karakter som følge av endringer i eierandel og innflytelse i selskapet. Endringene kan skje ved ordinært salg eller ytterligere erverv av eierandeler, men også rettede emisjoner og kapitalnedsettelser kan føre til at investors eierandel og innflytelse endres. Et eksempel på dette er en rettet emisjon som investor ikke deltar i og som fører til en utvanning av investors eierandel. Når investors innflytelse endres slik at investeringen må omklassifiseres til «ordinær» aksjeinvestering, må dette reflekteres i regnskapet.

Det er også viktig å huske at opphør av betydelig innflytelse eller felles kontroll kan være en indikasjon på at det foreligger et nedskrivningsbehov. Nedskrivning av investeringen er nærmere omtalt ovenfor.

Når en reduksjon i eierandel medfører at investors betydelige innflytelse eller felles kontroll opphører, skal bruk av egenkapitalmetoden opphøre og den gjenværende delen av investeringen måles til virkelig verdi (IAS 28.22 (b)). Dette skal skje på det tidspunktet investor ikke lenger har betydelig innflytelse eller felles kontroll. Virkelig verdi av gjenværende eierandel og salgssummen for solgt eierandel, sammenholdt med balanseført verdi av investeringen (slik det fremkommer på det tidspunkt investors betydelige innflytelse eller felles kontroll opphører) gir gevinst eller tap som skal resultatføres.

Standarden krever videre at alle poster som tidligere er innregnet i OCI og som vedrører investeringen, skal regnskapsføres på tilsvarende måte som postene ville blitt regnskapsført dersom det tilknyttede selskapet eller den felleskontrollerte virksomheten hadde solgt den tilhørende eiendel eller gjeld (IAS 28.22 c). Dette kan illustreres ved et eksempel. Hvis det tilknyttede selskapet har omregningsdifferanser knyttet til en utenlandsk enhet innregnet i OCI i sitt regnskap så vil det tilknyttede selskapet måtte omklassifisere disse fra OCI til resultatet ved et ev. salg av den utenlandske enheten. Investor har ved bruk av egenkapitalmetoden innregnet sin andel av disse omregningsdifferansene i OCI i sitt regnskap, og når investor må slutte å bruke egenkapitalmetoden så skal investor omklassifisere disse fra OCI til resultatet. Det er også verdt å merke seg at IAS 21 angir spesifikt at omregningsdifferanser knyttet til utenlandske selskaper resultatføres fullt ut, selv om investor beholder en mindre eierandel i selskapet. IASB begrunner løsningen med at opphør av betydelig innflytelse eller felles kontroll er en så vesentlig økonomisk hendelse at det skal regnes som avhendelse.

Medfører endringen i innflytelse at investeringen omklassifiseres til en ordinær aksjeinvestering, skal gjenværende del av investeringen måles til virkelig verdi og i det etterfølgende regnskapsføres i tråd med IFRS 9.

Ved overgang fra tilknyttet selskap til felleskontrollert virksomhet (eller vice versa) skal investeringen fortsatt regnskapsføres ved bruk av egenkapitalmetoden. Målingen av gjenværende eierandel endres ikke (IAS 28.24).

21.6.2 Holdt for salg

Et selskap skal anvende IFRS 5 for å regnskapsføre en investering, eller en andel av en investering, som tilfredsstiller kriteriene for å bli klassifisert som holdt for salg. Når kriteriene for holdt for salg er tilfredsstilt kan investor ikke lenger anvende egenkapitalmetoden. Dette gjelder fra den datoen investeringen (eller andel av investeringen) er klassifisert som holdt for salg. Fra dette tidspunktet skal investeringen måles til den laveste av balanseført verdi og virkelig verdi fratrukket salgsutgifter (IFRS 5.15).

Fra det tidspunkt investeringen er klassifisert som holdt for salg og bruk av egenkapitalmetoden dermed opphører, er et relevant spørsmål hvordan investor skal regnskapsføre utbytte som mottas fra selskapet. Løsningen blir etter vårt syn å innregne utbyttet i resultatet siden egenkapitalmetoden ikke lenger anvendes for regnskapsføring av investeringen. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på at utbytteutdeling normalt vil redusere virkelig verdi av en investering, og investor vil følgelig måtte innregne et eventuelt verdifall i resultatet og redusere resultatvirkningen av inntektsføringen av utbyttet.

Dersom det bare er en andel av investeringen som er klassifisert som holdt for salg, skal selskapet anvende IFRS 5 for denne andelen. Egenkapitalmetoden anvendes i så fall på den resterende andelen av investeringen, inntil selskapet avhender investeringen som er holdt for salg. Etter avhendelsestidspunktet skal gjenværende eierandel regnskapsføres i samsvar med IFRS 9 dersom omfanget av innflytelse tilsier at investeringen er en ordinær aksjeinvestering. For tilfeller hvor eierandelen fortsetter å klassifiseres som et tilknyttet selskap eller en felleskontrollert virksomhet etter nedsalget, vil investor fortsette å anvende egenkapitalmetoden for regnskapsføring av investeringen.

21.7 Presentasjon

I balansen klassifiseres investeringen som anleggsmiddel med mindre den er klassifisert som holdt for salg i samsvar med IFRS 5. Summen av investeringer i tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet presenteres som én linje i balansen (IAS 1.54(e)).

Praksiseksempel 21.2 Presentasjon i balansen

Investering i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter presenteres på én linje blant anleggsmidler.

USD millions	Notes	31 des 2022	31 des 2021
Assets			
Non-current assets			
Deferred tax assets	2.8	449	504
Goodwill	4.2	754	789
Intangible assets other than goodwill	4.2	112	132
Property, plant and equipment	4.1	6,970	7,133
Right-of-use assets	4.5	403	421
Associated companies and joint ventures	4.3	147	120
Other non-current financial assets	4.6	93	70
Other non-current non-financial assets	4.6	434	405
Total non-current assets		9,363	9,574

Kilde: Yara International ASA, Integrated report 2022, utdrag fra balansen i konsernregnskapet.

I resultatet skal investors andel av resultater fra investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter presenteres på én linje (IAS 1.82(c)). Resultatandelen som inntas skal være etter skatt.

Det er ikke noe eksplisitt krav i standarden hvor i resultatregnskapet resultatandelen skal presenteres, og i praksis ser man ulike løsninger. Noen selskap inkluderer resultatandelen i driftsresultatet når investeringen er en del av den ordinære driften til selskapet. Andre presenterer resultatandelen som del av finanspostene, eller mellom driftsresultatet og finanspostene (denne problemstillingen er også omtalt i kapitlet om presentasjon).

Praksiseksempel 21.3 Resultatandel

Hydro presenterer resultatandel fra investeringer ført etter egenkapitalmetoden blant inntekter. Yara presenterer resultatandelen blant finansinntekter. Telenor presenterer resultatandelen mellom driftsresultat og finansposter.

Hydro

Beløp i millioner kroner (unntatt beløp per aksje)	Noter	**2022**	2021
Driftsinntekter	1.4, 5.1	207 929	149 654
Andel resultat investeringer regnskapsført etter egenkapitalmetoden	1.4, 3.1	1 337	1 340
Andre inntekter, netto	5.2	4 406	2 219
Sum inntekter		**213 672**	**153 212**

Yara

Operating income		3,827	1,068
Share of net income in equity-accounted investees	4.3	25	23
Interest income and other financial income	2.7	108	64
Foreign currency exchange loss	2.7, 6.1	(61)	(251)
Interest expense and other financial items	2.7	(260)	(164)
Income before tax		3,639	739

Telenor

Driftsresultat		**17 346**	**17 654**
Andel resultat etter skatt fra tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	35	(232)	(480)
Gevinst (tap) ved avgang av tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter	35	(71)	21
Finansinntekter	9	452	417
Finanskostnader	9	(3 772)	(2 983)
Valutagevinster (-tap)	9	(3 384)	(1 070)
Andre endringer	9	393	165
Netto finansinntekter og finanskostnader		**(6 312)**	(3 472)

Kilder: Hydro ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra resultatregnskap for konsernet.
Yara International ASA, Integrated Report 2022, utdrag fra Consolidated statement of income.
Telenor ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra resultatregnskap Telenor konsern.

Det er noe uklart om en nedskrivning av investering i tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet skal presenteres som del av investors andel av resultatet eller adskilt fra resultatandelen. I praksis har begge løsninger fått en viss grad av aksept.

21.8 Noteopplysninger

IAS 28 inneholder ingen noteopplysningskrav. Alle krav til tilleggsopplysninger om investeringer i datterselskaper, felleskontrollerte ordninger, tilknyttede selskap og konsoliderte og ikke-konsoliderte strukturerte selskaper følger av noteopplysningsstandarden IFRS 12. Vi viser til artikkelen «IFRS 10, IFRS 11, IFRS 12 og IAS 28 – en innledning» som omtaler disse notekravene.

22. Måling av virkelig verdi

22.1 Innledning

IFRS 13 regulerer ikke *når* virkelig verdi skal anvendes, men definerer virkelig verdi og beskriver *hvordan* virkelig verdi skal måles når en annen standard krever eller tillater slik måling. IFRS 13 kommer til anvendelse ved virkelig-verdi-måling både for finansielle instrumenter og for eiendeler og gjeld som ikke er finansielle instrumenter. Eksempler på ikke-finansielle eiendeler som kan eller skal måles til virkelig verdi er investeringseiendommer og biologiske eiendeler, og IFRS 13 kommer også til anvendelse ved måling av virkelig verdi fratrukket salgsutgifter i nedskrivingsvurderinger.

IASB ga ut IFRS 13 (i 2011) av flere grunner. Den viktigste var å redusere kompleksiteten og øke konsistensen når virkelig verdi måles. Mange IFRS-standarder krever eller tillater selskaper å måle eller opplyse om virkelig verdi av eiendeler, forpliktelser eller egenkapitalinstrumenter.

En annen grunn var å forbedre opplysningene om virkelig verdi. IASB mener at standardens opplysningskrav bidrar til at brukerne bedre kan vurdere verdsettelsesmetoder og inndata brukt i virkelig-verdi-målingen.

En tredje grunn til utgivelsen av IFRS 13 var å oppnå konvergens med US GAAP, som også ble endret av FASB på samme tidspunkt. IASB og FASB jobbet sammen for å forsikre seg om at *virkelig verdi* har samme betydning etter IFRS og US GAAP, og at retningslinjene for hvordan virkelig verdi skal måles og opplyses om er de samme. Det er likevel noen forskjeller mellom IFRS og US GAAP når det gjelder når virkelig verdi er påkrevd eller tillatt brukt.

Utgangspunktet i IFRS 13 er at virkelig verdi defineres som en utgangspris som mottas eller betales for å komme seg ut av en eiendel eller en forpliktelse. Verdimåling basert på utgangspris gjelder uavhengig av selskapets intensjon og/eller evne til å selge eiendelen eller overføre forpliktelsen; ledelsen skal bruke antakelser som markedsaktører ville ha brukt i prisingen av eiendelen eller forpliktelsen. Virkelig verdi skal i utgangspunktet baseres på at salget av eiendelen eller overføringen av forpliktelsen finner sted i hovedmarkedet. For ikke-finansielle eiendeler må ledelsen vurdere hva som er den beste mulige bruken av eiendelen for markedsaktører – denne bruken kan være forskjellig fra eksisterende bruk. Når

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

virkelig verdi måles, skal selskapet gjøre mest mulig bruk av relevante observerbare inndata og minst mulig bruk av ikke-observerbare inndata.

22.2 Virkeområde

IFRS 13 kommer til anvendelse når en annen IFRS-standard enn IFRS 13 tillater eller krever måling til virkelig verdi, eller måling basert på virkelig verdi, eller opplysninger om virkelig verdi.

Rammeverket for måling av virkelig verdi i IFRS 13 kommer til anvendelse både for virkelig-verdi-målinger ved førstegangsinnregning og for etterfølgende virkelig-verdi-målinger, dersom dette er tillatt eller påkrevd av en annen IFRS-standard.

IFRS 13 angir hvordan virkelig verdi skal måles, men *ikke*:

- Hva som skal måles til virkelig verdi
- Når virkelig verdi skal måles (dvs. måletidspunktet)
- Hvordan eventuelle endringer i virkelig verdi skal håndteres regnskapsmessig ved etterfølgende måling til virkelig verdi

Disse forholdene er regulert i andre IFRS-standarder enn IFRS 13.

Dersom en annen standard enn IFRS 13 tillater eller krever måling til virkelig verdi eller opplysninger om virkelig verdi, kommer IFRS 13 til anvendelse, med mindre det aktuelle forholdet eksplisitt er holdt utenfor virkeområdet til standarden. Selv om IFRS 13 primært fokuserer på virkelig-verdi-målinger av eiendeler og forpliktelser, vil standarden også komme til anvendelse for selskapets egne egenkapitalinstrumenter og enhver post som skal innregnes i resultat eller i OCI til virkelig verdi, med mindre disse ikke er holdt utenfor virkeområdet til standarden. For eksempel krever IFRS 15 at ikke-kontant vederlag som et selskap mottar i forbindelse med en kundekontrakt skal måles til virkelig verdi (IFRS 15.66).

IFRS 13 kommer også til anvendelse for virkelig-verdi-målinger ved førstegangsinnregning, når innregning til virkelig verdi kreves eller tillates av en annen IFRS standard. Standarden omtaler også delvis spørsmålet om håndtering av dag-1-gevinster og tap knyttet til førstegangsinnregning til virkelig verdi, ved at standarden krever at disse dag-1-gevinstene eller -tapene skal resultatføres umiddelbart, med mindre standarden som krever eller tillater innregning til virkelig verdi, angir noe annet (IFRS 13.60). For finansielle instrumenter regnskapsført under IFRS 9 er det for eksempel ikke tillatt med resultatføring av dag-1-gevinster eller -tap, med mindre disse kan verifiseres ut fra observerbare priser eller verdsettelsesmetoder som kun benytter observerbare priser som inndata (IFRS 9.B5.1.2A).

IFRS 13 regulerer både måling av og opplysning om virkelig verdi. Enkelte regnskapsposter er eksplisitt unntatt fra både måle- og opplysningskravene, mens noen regnskapsposter er unntatt fra enten måle- eller opplysningskravene. Nedenfor går vi gjennom ulike grupper av regnskapsposter i forhold til om de er omfattet av målekravene og/eller opplysningskravene i IFRS 13.

22.2.1 Unntak fra måle- og opplysningskrav

Kravene til måling og opplysninger i IFRS 13 kommer ikke til anvendelse på følgende poster (IFRS 13.6):

- Aksjebasert betaling innenfor virkeområdet til IFRS 2
- Leieavtaler regnskapsført i samsvar med IFRS 16
- Målinger som er tilsvarende som virkelig verdi, men som ikke er virkelig-verdi-målinger, slik som netto realisasjonsverdi i IAS 2 eller bruksverdi i IAS 36

Noen standarder krever eller tillater målinger tilsvarende virkelig verdi, men som ikke er virkelig verdi. Noen av disse målingene kan være utført med teknikker som tilsvarer dem som tillates etter IFRS 13. Eksempelvis krever IAS 36 at bruksverdi bestemmes ved å neddiskontere kontantstrømmer, og IAS 2 at et selskap skal se hen til salgspris når netto realisasjonsverdi skal fastsettes. På tross av likheter er ikke formålet med disse målingene å måle virkelig verdi. IFRS 13 kommer derved ikke til anvendelse for disse målingene.

22.2.2 Unntak fra opplysningskrav

Opplysningskravene i IFRS 13 kommer ikke til anvendelse på følgende poster (IFRS 13.7):

- Pensjonsmidler målt til virkelig verdi i tråd med IAS 19
- Pensjonsinnretningers investeringer målt til virkelig verdi i tråd med IAS 26
- Eiendeler med gjenvinnbart beløp som er virkelig verdi fratrukket salgsutgifter i tråd med IAS 36

Kravene til virkelig-verdi-målinger gitt i IFRS 13 gjelder likevel for disse postene, selv om de er unntatt opplysningskravene. Et selskap må derved måle disse i tråd med kravene i IFRS 13, mens opplysninger gis i tråd med de respektive standardene, henholdsvis IAS 19, IAS 26 og IAS 36.

I tillegg til disse unntakene gjelder ikke opplysningskravene i IFRS 13 for virkelig-verdi-målinger ved førstegangsinnregning (IFRS 13.93). Opplysnings-

kravene i IFRS 13 gjelder for måling etter førstegangsinnregning. Eksempelvis vil det for et selskap som kjøper et varemerke i en virksomhetssammenslutning, være et krav etter IFRS 3 å måle varemerket til virkelig verdi ved førstegangsinnregning. Denne målingen vil skje i samsvar med IFRS 13, men opplysningene om virkelig verdi ved førstegangsinnregningen vil følge IFRS 3 og ikke IFRS 13.

22.2.3 Opplysninger om virkelig verdi ved måling til annet enn virkelig verdi

Virkeområdet til IFRS 13 omfatter også opplysninger om virkelig verdi når et selskap velger eller er pålagt å gi opplysninger om virkelig verdi for en post som ikke er balanseført til virkelig verdi i regnskapet. Dette gjelder blant annet følgende to eksempler:

- IAS 40.79 (e) krever opplysning om virkelig verdi når en investeringseiendom måles til kost
- IFRS 7.25 krever opplysninger om virkelig verdi for finansielle instrumenter som måles til amortisert kost etter førstegangsinnregning

I disse situasjonene skal virkelig verdi til opplysningsformål måles i tråd med kravene i IFRS 13, og selskapet må gi opplysninger om målingene slik som angitt i IFRS 13.97.

I noen tilfeller krever ikke IFRS 7 virkelig-verdi-opplysninger om finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi etter førstegangsinnregning. Dette gjelder for eksempel når balanseført beløp er vurdert å være en rimelig tilnærming til virkelig verdi. I disse tilfellene trenger ikke selskapene beregne virkelig verdi for opplysningsformål. Selskapene må likevel vurdere om balanseført beløp er en rimelig tilnærming til virkelig verdi i henhold til kriteriene i IFRS 13.

22.2.4 Målinger basert på virkelig verdi

Målinger som er *basert på* virkelig verdi er innenfor virkeområdet til IFRS 13. I utgangspunktet gjelder dette uavhengig av om verdien er innregnet eller bare opplyst om. Eksempler på slike poster er:

- Anleggsmidler (eller avhendingsgrupper) som er holdt for salg og målt til virkelig verdi fratrukket salgsutgifter i tråd med IFRS 5, hvor virkelig verdi fratrukket salgsutgifter er lavere enn balanseført beløp
- Beholdninger av varer holdt av varemeglere eller -forhandlere, som måler sine beholdninger til virkelig verdi fratrukket salgsutgifter i tråd med måleunntaket i IAS 2.3 (b)

- Gjenvinnbart beløp for en eiendel eller kontantgenererende enhet(er) bestemt i tråd med IAS 36, når denne er fastsatt som virkelig verdi fratrukket salgsutgifter. Dette inkluderer også testing for verdifall for investeringer i tilknyttede selskaper i tråd med IAS 28, når den standarden krever at testen skal utføres i tråd med IAS 36. Merk at selv om disse postene er innenfor virkeområdet til IFRS 13, så kan de likevel være unntatt opplysningskrav som beskrevet i kapittel 29.2.2 ovenfor
- Biologiske eiendeler (som for eksempel laks) og jordbruksprodukter målt til virkelig verdi fratrukket salgsutgifter i tråd med IAS 41

I disse situasjonene skal virkelig-verdi-komponenten måles i tråd med IFRS 13. Salgs- eller avhendingsutgifter bestemmes i tråd med den standard som gjelder i det aktuelle tilfellet.

22.2.5 Unntak i andre standarder

Unntakene fra måling til virkelig verdi i andre standarder er typisk begrenset til situasjoner hvor virkelig verdi ikke kan måles pålitelig og kost skal benyttes. For eksempel krever IAS 41 bruk av en kostmodell ved førstegangsinnregning av en biologisk eiendel, dersom et selskap kan tilbakevise antakelsen om at virkelig verdi kan måles pålitelig. Ytterligere opplysninger vil ofte være påkrevd for å forklare hvorfor virkelig verdi ikke kan måles pålitelig. Dersom mulig er det også krav om å opplyse om intervallet av estimater som det er svært sannsynlig at virkelig verdi vil være innenfor, jf. for eksempel IAS 40.79(e) for investeringseiendommer.

I slike situasjoner må et selskap vurdere prinsippene for virkelig-verdi-måling i IFRS 13 for å kunne fastslå om virkelig verdi kan måles på en pålitelig måte. Dersom selskapet konkluderer med at dette kan gjøres basert på prinsippene i IFRS 13, kan det ikke bruke pålitelighetsunntaket gitt i andre standarder.

22.3 Et rammeverk for måling av virkelig verdi

Virkelig verdi er i IFRS 13.9 definert som «den pris som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for å overføre en forpliktelse i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet». Virkelig verdi i IFRS 13 er således en utgangsverdi, ikke en inngangsverdi (IFRS 13.BC36).

En utgangsverdi for en eiendel eller forpliktelse er konseptuelt forskjellig fra transaksjonsprisen, da transaksjonsprisen i seg selv er en inngangsverdi. Selv om inngangs- og utgangsverdier kan være identiske i mange situasjoner, er ikke transaksjonsprisen antatt å representere virkelig verdi for en eiendel eller forpliktelse

ved førstegangsinnregning slik som denne måles etter IFRS 13. Utgangsverdien er markedsbasert, ikke selskapsspesifikk, og den måles uavhengig av selskapets intensjon og/eller evne til å selge eiendelen eller overføre forpliktelsen på måletidspunktet (IFRS 13.BC39–40). I de etterfølgende kapitlene vil vi gå gjennom de ulike aspektene som må vurderes ved måling til virkelig verdi. Gjennomgangen tar utgangspunkt i strukturen i IFRS 13 og rammeverket for måling av virkelig verdi i figur 22.1.

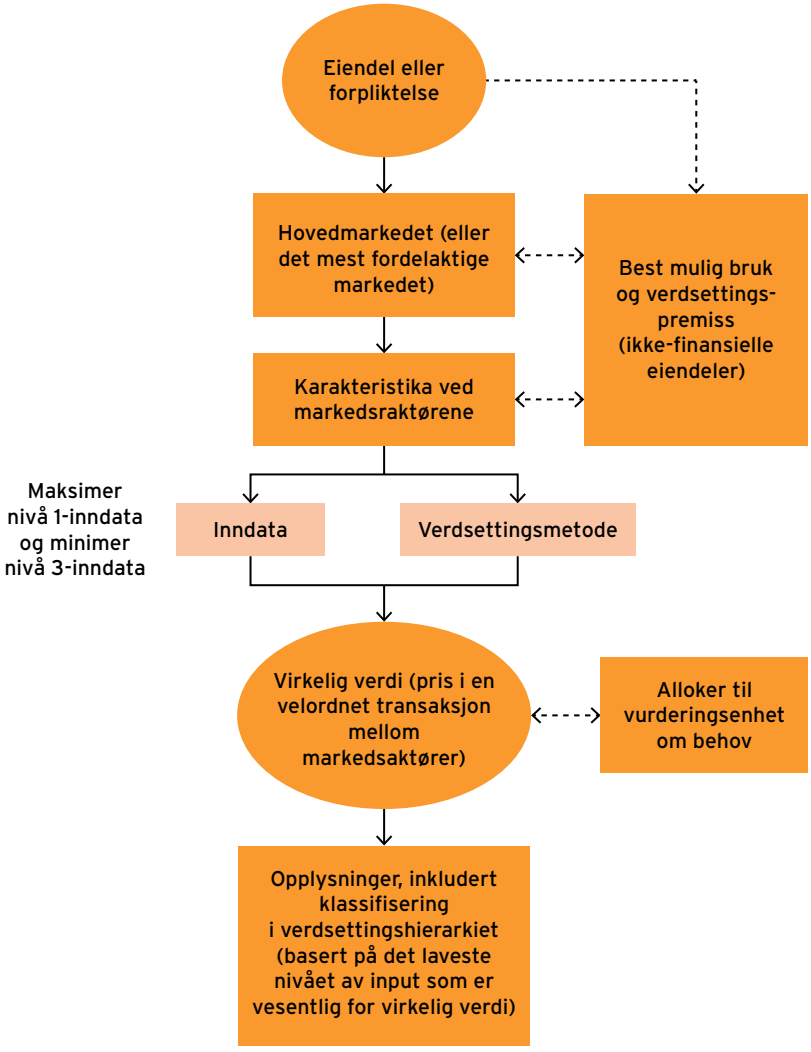

Figur 22.1 Rammeverk for måling av virkelig verdi.

22.4 Eiendelen eller forpliktelsen

22.4.1 Vurderingsenhet

Identifikasjon av nøyaktig hvilken eiendel eller forpliktelse som måles er fundamentalt når virkelig verdi skal bestemmes. Virkelig verdi skal i henhold til IFRS 13.13 måles for enten:

a. en frittstående eiendel eller forpliktelse (for eksempel et finansielt instrument eller en ikke-finansiell eiendel), eller
b. en gruppe av eiendeler, en gruppe av forpliktelser eller en gruppe av eiendeler og forpliktelser (for eksempel en kontantgenererende enhet eller en virksomhet).

Dette vil avhenge av vurderingsenheten for eiendelen eller forpliktelsen. For ikke-finansielle eiendeler må selskapet også vurdere beste mulige bruk og verdsettelsespremiss.

Med mindre spesifikt angitt i IFRS 13, er vurderingsenhet bestemt i den gjeldende IFRS-standarden som i utgangspunktet krever måling av eller opplysninger om virkelig verdi (IFRS 13.14).

Teorieksempel 22.1: Vurderingsenheten for finansielle instrumenter

For finansielle instrumenter regnskapsført etter IFRS 9 er for eksempel vurderingsenheten normalt det individuelle instrumentet, slik at verdien av en portefølje av identiske instrumenter er prisen for ett instrument multiplisert med antall instrumenter.

Praksiseksempel 22.1 Vurderingsenheten for virkelig verdi

Storebrand ASA forklarte i sitt årsregnskap for 2022 at vurderingsenheten for måling av virkelig verdi for noterte finansielle instrumenter er det enkelte instrument, og at målingen for slike instrumenter gjøres basert på sluttkursen for det enkelte instrument.

The Group conducts a comprehensive process to ensure that financial instruments are valued as closely as possible to their market value. Publicly listed financial instruments are valued on the basis of the official closing price on Stock exchanges, supplied by Reuters and Bloomberg. Fund units are generally valued at the updated official NAV prices when such prices exist. Bonds are generally valued based on prices collected from Nordic bond pricing and Bloomberg. Bonds for which reliable prices are not regularly quoted are theoretically valued based on the discount cash flow. The discount rate consists of swap rates assigned to a credit spread that is specific to the individual bond. Unlisted derivatives, such as forward exchange contracts and interest rate and foreign exchange swaps, are also valued theoretically. Swap rates and exchange rates that form the basis for the valuation are supplied by Reuters and Bloomberg. The valuations of currency options and swaptions are provided by Markit.

Kilde: Storebrand ASA 2022, utdrag fra note 13.

Som et unntak gir imidlertid IFRS 13 selskapet anledning til å bestemme virkelig verdi for en gruppe av finansielle eiendeler og forpliktelser med utlignende risikoer basert på et salg av selskapets nettoeksponering i en spesifikk risiko (eller risikoer) dersom visse betingelser er til stede (IFRS 13.48). I slike tilfeller er ikke vurderingsenheten det enkelte instrument, men porteføljen som helhet. Denne porteføljetilnærmingen til måling av virkelig verdi er for øvrig et unntak fra de generelle prinsippene for måling av virkelig verdi, siden den representerer en selskapsspesifikk måling.

22.4.2 Egenskaper ved eiendelen eller forpliktelsen

Et selskap vurdere egenskaper ved eiendelen eller forpliktelsen når virkelig verdi skal måles. For eksempel vil man se på alder og totalt tilbakelagt distanse når virkelig verdi til et fly skal vurderes. IFRS 13.11 nevner to eksempler på slike egenskaper:

a. Eiendelens tilstand og plassering
b. Eventuelle restriksjoner på salg eller bruk av eiendelen

Virkelig-verdi-målingen av en eiendel eller forpliktelse må ta hensyn til egenskaper som en markedsaktør ville hensyntatt på måletidspunktet når virkelig verdi på en eiendel eller forpliktelse skal fastsettes (IFRS 13.11). Hvordan ulike egenskaper vil påvirke målingen, avhenger av hvordan markedsaktører ville hensyntatt disse (IFRS 13.12).

Teorieksempel 22.2: Måling av virkelig verdi for aksjer i et unotert selskap
I verdsettelsen av aksjene i et unotert selskap vil markedsaktører for eksempel kunne ta hensyn til faktorer som type virksomhet, plasseringen av virksomheten, historiske resultater, estimerte fremtidige resultater, finansieringsform og gjeldsgrad.

Det kan være at tilstanden eller plasseringen til en eiendel ikke er slik som en markedsaktør ville ha krevd for å betale markedspris. For å kunne bestemme virkelig verdi på eiendelen, må markedsprisen i så fall justeres til en pris som en markedsaktør ville vært villig til å betale basert på faktisk tilstand og plassering. Dette kan inkludere justeringer for transportutgifter, kostnader ved å endre eller transformere eiendelen og normale fortjenestemarginer.

For ikke-finansielle eiendeler kan vurderinger av tilstand og plassering være avhengige av vurderinger av beste mulige bruk av eiendelen, og vil for eksempel kunne kreve at eiendelens tilstand endres. Formålet med en virkelig-verdi-måling er likevel å bestemme prisen på eiendelen basert på dens eksisterende tilstand og plassering. Dette betyr at om det ikke eksisterer et marked for eiendelen i dens

eksisterende tilstand og plassering, må selskapet justere virkelig verdi for kostnadene en markedsaktør ville hatt for å endre tilstanden til eiendelen (etter kjøp av eiendelen i eksisterende tilstand) og kompensasjonen man ville forventet for dette arbeidet.

IFRS 13 indikerer at effekten på virkelig verdi av en restriksjon på salg eller bruk av en eiendel vil være avhengig av om restriksjonen vurderes å være et karakteristikon ved eiendelen eller ved selskapet som eier eiendelen. En restriksjon som vil bli overført med eiendelen i et tenkt salg, vil derfor generelt bli vurdert å være et karakteristikon ved eiendelen, og vil derfor sannsynligvis bli hensyntatt av markedsaktører nå de skal verdsette eiendelen. En restriksjon som er spesifikk for selskapet som eier eiendelen vil derimot ikke bli overført med eiendelen i et tenkt salg, og vil derfor ikke bli hensyntatt når virkelig verdi skal måles. Vurderingen av om en restriksjon er et karakteristikon ved eiendelen eller ved selskapet som eier eiendelen, vil i noen tilfeller være en vurdering av kontraktsmessige vilkår. I andre tilfeller vil vurderingen kreve skjønn ut fra spesifikke fakta og omstendigheter. Teorieksempel 22.3 illustrerer en situasjon hvor restriksjonen er et karakteristikon ved eiendelen, som dermed skal hensyntas i verdsettelsen av eiendelen.

Teorieksempel 22.3: Restriksjoner på en eiendel

Et selskap eier aksjer som ikke kan selges i en nærmere angitt periode. Restriksjonen er knyttet til aksjene og er ikke avhengig av hvem som eier aksjen. Virkelig verdi av aksjene vil da bli beregnet som virkelig verdi av identiske aksjer uten restriksjonen i et aktivt marked, med fratrekk for effekten av restriksjonen. Denne effekten er den rabatten markedsaktører ville kreve for å ikke kunne selge aksjen i et aktivt marked i den nærmere angitte perioden. Rabatten vil påvirkes blant annet av restriksjonens art og varighet.

22.5 Identifikasjon av hovedmarkedet

Målingen av virkelig verdi skal baseres på at transaksjonen finner sted enten i (IFRS 13.16, Vedlegg A):

- Hovedmarkedet – dvs. markedet med høyest volum og aktivitetsnivå for eiendelen eller forpliktelsen, eller
- Det mest fordelaktige markedet i mangel av et hovedmarked – dvs. markedet som maksimerer beløpet som ville ha vært mottatt for å selge eiendelen eller som minimerer det beløpet som måtte ha vært betalt for å overføre forpliktelsen, etter at transaksjons- og transportutgifter er hensyntatt

Hvis det finnes et hovedmarked for en eiendel eller forpliktelse er det prisen i dette markedet som skal benyttes ved målingen av virkelig verdi. Det er imidlertid en forutsetning at selskapet skal ha tilgang til det aktuelle markedet, selv om det ikke nødvendigvis

være i posisjon til å kunne selge den spesifikke eiendelen eller forpliktelsen på måletidspunktet i det aktuelle markedet. Dermed er identifikasjonen av hovedmarkedet en selskapsspesifikk vurdering. Generelt er det markedet som selskapet oftest gjør transaksjoner i, også det markedet med høyest volum og best likviditet. I disse tilfellene vil hovedmarkedet også normalt være det mest fordelaktige markedet.

Teorieksempel 22.4: Hovedmarked

Dersom et selskap selger et landbruksprodukt i et lokalt marked, men det finnes et annet marked med høyere volum og bedre likviditet, og hvor transportutgiftene ikke er så høye at de forhindrer tilgangen til markedet, vil det siste markedet bli vurdert å være hovedmarkedet og skal benyttes til å bestemme virkelig verdi. Dette gjelder også om det lokale markedet er det mest fordelaktige.

22.6 Egenskaper ved markedsaktørene

Når virkelig verdi fastsettes, skal selskapet benytte antakelser som markedsaktører ville brukt i prisingen av eiendelen eller forpliktelsen. Selskapet trenger likevel ikke identifisere spesifikke markedsaktører i denne prosessen (IFRS 13.22–23).

Markedsaktører er kjøpere og selgere i hovedmarkedet (eller det mest fordelaktige markedet) for eiendelen eller forpliktelsen som er (IFRS 13.BC55–59):

- Uavhengige av hverandre
- Informerte, med en rimelig kunnskap om eiendelen eller forpliktelsen basert på all tilgjengelig informasjon, inkludert informasjon innhentet gjennom normal og rutinemessig «due diligence»
- I stand til å gjennomføre transaksjoner i eiendelen eller forpliktelsen
- Villige til å gjennomføre transaksjoner i eiendelen eller forpliktelsen – dvs. ikke tvunget eller presset

Siden markedsaktører er uavhengige av hverandre, er den hypotetiske transaksjonen antatt å finne sted mellom markedsaktører på måletidspunktet – ikke mellom selskapet (som er regnskapsavlegger) og en annen markedsaktør. Selv om markedsaktører ikke er nærstående parter, tillater standarden at priser oppnådd i transaksjoner mellom nærstående parter kan brukes som inndata dersom selskapet kan dokumentere at transaksjonen var inngått på markedsvilkår (IFRS 13.BC57).

22.7 Transaksjonen

På måletidspunktet er salget av en eiendel eller overføringen av en forpliktelse en hypotetisk transaksjon for eiendelen eller forpliktelsen som måles til virkelig verdi. Dersom eiendelen faktisk hadde vært solgt eller forpliktelsen faktisk vært overført, ville det ikke vært noen eiendel eller forpliktelse å måle til virkelig verdi.

IFRS 13 legger til grunn at denne hypotetiske transaksjonen vil finne sted i hovedmarkedet (eller det mest fordelaktige markedet) og vil (IFRS 13.15):

- I sin natur være en velordnet transaksjon
- Finne sted mellom markedsaktører
- Finne sted under gjeldende markedsforhold, og
- Inntreffe på måletidspunktet

Disse antakelsene er kritiske når det gjelder å forsikre seg om at den estimerte utgangsprisen i den hypotetiske transaksjonen er konsistent med formålet med en virkelig-verdi-måling.

Den hypotetiske transaksjonen mellom markedsaktører tar ikke hensyn til hvorvidt ledelsen faktisk har en intensjon om å selge eiendelen eller overføre forpliktelsen på måletidspunktet, eller om selskapet har evne til å gjennomføre transaksjonen på dette tidspunktet (IFRS 13.20). Et eksempel på dette kan være et hypotetisk salg av et verdipapir hvor det er restriksjoner som gjør at selskapet ikke kan selge på måletidspunktet. Selv om en slik restriksjon kan påvirke fastsettelsen av virkelig verdi, vil ikke restriksjonen forhindre at målingen baseres på et hypotetisk salg av verdipapiret.

En velordnet transaksjon forutsetter at det har vært tilstrekkelig markedseksponering, slik at markedsaktører har tilstrekkelig kunnskap om eiendelen eller forpliktelsen. Dette betyr ikke at den hypotetiske transaksjonen skal antas å finne sted på et fremtidig tidspunkt, men at tilstrekkelig markedsaktiviteter og «due diligence» har funnet sted på måletidspunktet.

Teorieksempel 22.5: Hypotetisk transaksjon

Et selskap skal måle en eiendel til virkelig verdi på balansedagen 31. desember 2023. Vanlige markedsaktiviteter (som markedsføring og due diligence) for å få solgt eiendelen, tar seks måneder. Eiendelens virkelige verdi skal *ikke* baseres på den prisen som selskapet forventer å få for eiendelen i juni 2024. Den skal baseres på den prisen som selskapet ville mottatt 31. desember 2023 forutsatt at tilstrekkelige markedsaktiviteter allerede var utført.

22.8 Prisen

Virkelig verdi er «den pris som ville bli oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for overføring av en forpliktelse i en velordnet transaksjon i hovedmarkedet (eller det mest fordelaktige markedet) på måletidspunktet under gjeldende markedsforhold (dvs. en utgangspris), uansett om denne prisen er direkte observerbar eller estimert ved hjelp av en annen verdsettingsmetode» (IFRS 13.24).

IFRS 13 krever at selskapet bruker den prisen som er mest representativ for virkelig verdi, noe som krever skjønnsmessige vurderinger. Når et selskap har valgt hvilken pris som skal brukes for å måle virkelig verdi, gjør IFRS 13 det klart at denne prisen ikke skal justeres for transaksjonsutgifter. Transaksjonsutgifter er imidlertid ikke det samme som transportutgifter (IFRS 13.25–26).

22.8.1 Transaksjonsutgifter

Transaksjonsutgifter er definert som utgifter knyttet til å selge en eiendel eller å overføre en forpliktelse i hovedmarkedet (eller det mest fordelaktige markedet) for eiendelen eller forpliktelsen, og som er direkte henførbare til salget av eiendelen eller overføringen av forpliktelsen. I tillegg må utgiftene være merutgifter, dvs. det må være kostnader som ikke ville ha påløpt om ikke salget av eiendelen eller overføringen av forpliktelsen hadde funnet sted (IFRS 13 Vedlegg A).

Virkelig verdi skal ikke justeres for transaksjonsutgifter, dvs. transaksjonsutgifter inngår ikke i virkelig-verdi-målingen som sådan. Dette skyldes at transaksjonsutgifter ikke er en egenskap ved eiendelen eller forpliktelsen, men en egenskap ved selve transaksjonen (IFRS 13.25). Selv om transaksjonsutgifter ikke skal inngå som en justering av virkelig verdi, skal et selskap vurdere størrelsen på transaksjonsutgiftene når de bestemmer hva som er det mest fordelaktige markedet i fravær av et hovedmarked.

Selv om transaksjonskostnader ikke inngår i virkelig verdi slik som denne er definert i IFRS 13, kan andre standarder kreve at transaksjonskostnader inngår i balanseført verdi. Dette er for eksempel tilfelle for biologiske eiendeler, som etter IAS 41 skal måles til virkelig verdi med fratrekk for salgsutgifter.

22.8.2 Salgsutgifter

Noen IFRS-er krever måling basert på virkelig verdi, men hvor salgs- eller avhendingsutgifter trekkes fra. Konsistent med definisjonen av transaksjonsutgifter i IFRS 13, beskriver IAS 36.6 avhendingsutgifter som «marginale utgifter direkte knyttet til avhendingen av en eiendel eller kontantgenererende enhet, eksklusive finansieringsutgifter og skatteutgifter». IAS 41 og IFRS 5 beskriver salgsutgifter på en tilsvarende måte.

Slik sett skulle transaksjonsutgifter definert i IFRS 13 være konsistent med salgs- eller avhendingsutgifter fastsatt i andre IFRS-er, i den grad transportutgifter er ekskludert.

22.8.3 Transportutgifter

Transportutgifter er utgifter som påløper ved å transportere en eiendel eller en forpliktelse til (eller fra) hovedmarkedet (eller det mest fordelaktige markedet). Dersom plassering er en egenskap ved eiendelen eller forpliktelsen som skal måles, slik som tilfellet kan være for en vare, skal prisen i hovedmarkedet (eller det mest fordelaktige markedet) justeres for transportutgifter (IFRS 13.26).

Teorieksempel 22.6: Virkelig verdi når eiendel selges i flere markeder

Et selskap måler virkelig verdi av en eiendel med utgangspunkt i observerbare salgspriser (nivå 1 i virkelig-verdi-hierarkiet, se eget kapittel nedenfor). Eiendelen selges i to ulike markeder og selskapet har tilgang til begge markedene. Tabellen nedenfor viser salgsprisene i de to markedene, samt transaksjonskostnadene i markedene og transportutgiftene for å få transportert eiendelen til markedene.

Dersom marked A er hovedmarkedet, skal marked A benyttes som utgangspunkt for virkelig-verdi-målingen selv om marked B gir høyere netto salgspris. Virkelig verdi blir da brutto salgspris minus transportutgifter = 26 – 2 = 24.

Dersom ingen av markedene kan utpekes som hovedmarked, skal det mest fordelaktige markedet anvendes i måling av virkelig verdi. I denne vurderingen tar man også hensyn til transaksjonsutgiftene; i marked B vil selskapet motta en netto salgspris som er 1 høyere enn i marked A, og marked B er dermed det mest fordelaktige markedet. Virkelig verdi beregnes da med utgangspunkt i marked B, men i den beregningen skal man ikke ta hensyn til transaksjonsutgiftene, det vil si at virkelig verdi blir 25 – 2 = 23

Kilde: IFRS 13.IE18–22.

22.9 Anvendelse for ikke-finansielle eiendeler

Mange ikke-finansielle eiendeler skal eller kan måles til virkelig verdi, eller en verdi som er basert på virkelig verdi, enten ved førstegangsinnregning eller i etterfølgende måling. Selskapet må for eksempel måle virkelig verdi på ikke-finansielle eiendeler når de fullfører kjøpsprisallokeringen for en virksomhetssammenslutning etter IFRS 3, og som ledd i en nedskrivingsvurdering etter IAS 36 kan det være aktuelt å estimere virkelig verdi med fradrag for salgsutgifter.

En virkelig-verdi-måling av en ikke-finansiell eiendel skal reflektere den beste mulige bruken av eiendelen fra en markedsaktørs perspektiv.

22.9.1 Beste mulige bruk

Beste mulige bruk av en eiendel etablerer verdsettelsespremisset som skal brukes for å måle virkelig verdi på ikke-finansielle eiendeler. Det skal ikke brukes

på finansielle eiendeler og forpliktelser. Verdsettelsespremisset innebærer at den beste mulige bruken tar hensyn til hvorvidt en markedsaktør ville brukt den ikke-finansielle eiendelen som en enkeltstående eiendel eller i kombinasjon med andre eiendeler. Denne beste mulige bruken kan være den eksisterende bruken av eiendelen eller en alternativ anvendelse av eiendelen.

Virkelig-verdi-målinger av ikke-finansielle eiendeler tar hensyn til markedsaktørers evne til å generere økonomiske fordeler gjennom å bruke eiendelen i sin beste mulige bruk eller ved å selge eiendelen til en annen markedsaktør som ville brukt eiendelen i sin beste mulige bruk (IFRS 13.27).

Beste mulige bruk refererer til en bruk av en ikke-finansiell eiendel av markedsaktører som ville maksimert verdien av eiendelen eller gruppen av eiendeler og forpliktelser (for eksempel en virksomhet) som eiendelen ville bli brukt innenfor (IFRS 13 Vedlegg A).

Beste mulige bruk av en eiendel reflekterer følgende (IFRS 13.28):

a. En bruk som er fysisk mulig, tar hensyn til de fysiske egenskapene til eiendelen som markedsdeltakere ville ta hensyn til når de prissetter eiendelen (for eksempel plasseringen eller størrelsen på en eiendom)
b. En bruk som er lovlig, tar hensyn til alle juridiske restriksjoner på bruken av eiendelen som markedsdeltakere ville ta hensyn til når de prissetter eiendelen (for eksempel områdereguleringer som gjelder for en eiendom)
c. En bruk som er økonomisk lønnsom, tar hensyn til om den bruk av eiendelen som er fysisk mulig og lovlig, genererer tilstrekkelige inntekter eller kontantstrømmer (idet det tas hensyn til utgiftene ved å konvertere eiendelen til slik bruk) til å produsere en investeringsavkastning som markedsdeltakere ville kreve fra en investering i vedkommende eiendel som benyttes på denne måten.

Det er en antakelse i IFRS 13 at selskapets bruk av en eiendel er den beste mulige bruken, med mindre markedet eller andre faktorer antyder at en annen bruk vil maksimere verdien av eiendelen (IFRS 13.29). Siden den beste mulige bruken av en eiendel skal bestemmes ut fra markedsaktørers forventninger, skal regnskapsavleggere vurdere alternativ bruk av en eiendel i analysen av virkelig verdi. Denne vurderingen trenger imidlertid ikke være uttømmende, og det er ikke nødvendig at alle mulige alternativer vurderes. Skjønn er påkrevd i vurderingen av de alternative anvendelsene som markedsaktører ville tatt hensyn til i prisingen av eiendelen. En vurdering av hva som er fysisk og juridisk mulig og finansielt gjennomførbart, er en del av denne vurderingen, IFRS 13.28.

Beste-mulige-bruk-vurderingen er særlig viktig dersom en IFRS-standard krever innregning av en ikke-finansiell eiendel til virkelig verdi, for eksempel ved

innregning av eiendeler overdratt i en virksomhetssammenslutning i tråd med IFRS 3. Et selskaps planlagte bruk av en eiendel trenger ikke være den samme som markedsaktørers bruk av eiendelen. Når dette er tilfelle, kan det resultere i forskjeller mellom vederlaget i virksomhetssammenslutningen og virkelig verdi av eiendelen målt i tråd med IFRS 13, siden IFRS 13 krever at den beste mulige bruken av en eiendel bestemmes ut fra perspektivet til en markedsaktør, selv om ledelsens intensjon er en annen bruk (IFRS 13.29–30).

Praksiseksempel 22.2 Beste mulige bruk

Ferd AS anga i sitt årsregnskap for 2022 at det ved målingen av virkelige verdi av investeringseiendommer legger til grunn at eiendommene brukes på «beste mulige måte».

Virkelig verdi tilsvarer den prisen vi Ville oppnådd ved salg av eiendommen i en velordnet transaksjon til en ekstern part, gjennomfort på balansedagen. Virkelig verdi fastsettes enten basert på observerbare markedsverdier, som i realiteten forutsetter bud på eiendommen, eller en beregning som tar hensyn til leieinntekter fra inngåtte leiekontrakter, forutsetning om fremtidig leienivå basert på markedssituasjonen på balansedagen og for øvrig all informasjon vi har tilgjengelig om eiendommen og markedet eiendommen vil omsettes i. Ved beregningen legges til grunn at eiendommen brukes på beste mulige måte, altså den måten som er mest økonomisk lønnsom.

Kilde: Ferd AS 2022, utdrag fra note 8.

Teorieksempel 22.7: Beste mulige bruk versus nåværende bruk

Et selskap kjøper en tomt gjennom en virksomhetssammenslutning. Tomten brukes nå som tomt for en fabrikk. På flere nabotomter er det bygd boliger, og markedsaktører ville ved prising av selskapets tomt vurdert muligheten for å klargjøre tomten for bygging av boliger. For å avgjøre beste mulige bruk av tomten må man sammenligne følgende:

- Verdien av tomten ved nåværende bruk (som tomt for fabrikken), og
- Verdien av tomten som tomt for boliger hensyntatt utgifter for å rydde tomten (herunder utgifter til å rive fabrikken) og usikkerheten knyttet til mulighetene til å omgjøre bruken av tomten

Virkelig verdi av tomten i nåværende bruk er beregnet til NOK 4 mill., og verdien som tomt for boligformål er beregnet til NOK 5 mill. Den siste verdien forutsetter at tomten er ryddet for dagens aktivitet. Man har estimert at det ville påløpt utgifter på NOK 0,5 mill. for å rive fabrikken og rydde tomten for dagens aktivitet. Vi forutsetter i dette eksemplet at det ikke er andre faktorer som påvirker virkelig verdi, som for eksempel usikkerhet ved mulighet for å omregulere bruk av tomten. Virkelig verdi ved beste mulige bruk er etter dette NOK 5 mill. – NOK 0,5 mill. = NOK 4,5 mill.

22.9.2 Verdsettelsespremiss for ikke-finansielle eiendeler

Avhengig av beste mulige bruk skal virkelig verdi for en ikke-finansiell eiendel måles basert på den verdi den vil kunne gi som en enkeltstående eiendel eller i kombinasjon med andre eiendeler. Dette er eiendelens verdsettelsespremiss.

Verdsettelsespremiss – enkeltstående eiendel

Dersom den beste mulige bruken er å bruke eiendelen som en enkeltstående eiendel, skal virkelig verdi måles med dette som utgangspunkt. Dette betyr at selskapet må anta at eiendelen selges til markedsaktører som vil bruke eiendelen som en enkeltstående eiendel (IFRS 13.31(b)).

Verdsettelsespremiss – eiendelsgruppe

Dersom den beste mulige bruken av en ikke-finansiell eiendel er i kombinasjon med andre eiendeler som en gruppe, eller i kombinasjon med andre eiendeler og forpliktelser, sier IFRS 13.31 (a) at virkelig verdi for eiendelen er den prisen som ville vært mottatt i en salgstransaksjon hvor det antas at:

- Markedsaktører ville brukt eiendelen sammen med andre eiendeler eller sammen med andre eiendeler og forpliktelser, og
- Eiendelene og forpliktelsene som skal brukes sammen med eiendelen som selges, ville vært tilgjengelige for markedsaktører

Forpliktelser som er assosiert med eiendelen som skal måles sammen med andre eiendeler i gruppen, kan omfatte forpliktelser som finansierer arbeidskapital, men omfatter ikke forpliktelser som finansierer andre eiendeler enn dem som er inkludert i gruppen. Det kan kreves skjønn for å vurdere hvilke forpliktelser som skal inkluderes i gruppen, og dette skjønnet må baseres på gjeldende fakta og omstendigheter.

Eiendeler i en gruppe skal alle verdsettes basert på samme verdsettelsespremiss. Dersom verdien av en maskin i en produksjonslinje er målt basert på den beste mulige bruken sammen med øvrig utstyr i produksjonslinjen, skal også det øvrige utstyret i produksjonslinjen verdsettes ut fra samme premiss. Straks det er fastslått at en gruppe eiendeler ville vært solgt som en gruppe, skal alle eiendeler i denne gruppen verdsettes ut fra samme verdsettelsespremiss, uavhengig av om enkelte individuelle eiendeler i gruppen ville hatt en høyere verdi med et annet verdsettelsespremiss (IFRS 13.31).

Verdsettelsespremisset overstyrer ikke vurderingsenheten, da denne er bestemt av den IFRS-standarden som gjelder i det aktuelle tilfellet. IFRS 13 forutsetter at eiendelen blir solgt i samsvar med den vurderingsenheten som angis i andre IFRS-er (som kan være en enkelt eiendel). Om den beste mulige bruken av eiendelen er å bruke den i kombinasjon med andre eiendeler eller med andre eiendeler og forpliktelser, forutsettes det at markedsdeltakeren allerede innehar de komplementære eiendelene og de tilknyttede forpliktelsene (IFRS 13.32).

22.10 Anvendelse for forpliktelser

IFRS 13 kommer til anvendelse for finansielle og ikke-finansielle forpliktelser, samt selskapets egne egenkapitalinstrumenter i de tilfeller en IFRS-standard krever virkelig-verdi-måling av disse instrumentene (for eksempel ved utstedelse av vederlagsaksjer i en virksomhetssammenslutning).

22.10.1 Generelle prinsipper

Etter IFRS 13.34 skal en virkelig-verdi-måling baseres på at forpliktelsen overføres til en markedsaktør på måletidspunktet, og at forpliktelsen fortsatt ville være utestående og at markedsdeltakeren som erverver den vil måtte oppfylle plikten. Forpliktelsen ville ikke bli gjort opp med motparten eller på annen måte opphøre på måletidspunktet.

Virkelig verdi av en forpliktelse skal også reflektere risikoen for manglende oppfyllelse. Risikoen for manglende oppfyllelse av en forpliktelse omfatter, men er ikke avgrenset til, selskapets egen kredittrisiko (IFRS 13.42).

Dersom noterte priser i et aktivt marked eksisterer for forpliktelsen, skal den virkelige verdien av forpliktelsen måles med utgangspunkt i disse (IFRS 13.38 (a)). I mange tilfeller vil noterte priser ikke være tilgjengelige for en overføring av en identisk eller tilsvarende forpliktelse. Dette kan være tilfelle for eksempel for gjeldsforpliktelser hvor det foreligger juridiske restriksjoner som forhindrer en overføring, eller for fjerningsforpliktelser som selskapet ikke har noen intensjon om å overføre. Selskapet skal likevel maksimere bruken av relevante observerbare inndata og minimere bruken av ikke-observerbare inndata for å estimere prisen i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet under gjeldende markedsforhold (IFRS 13.36).

Når forpliktelser skal måles etter IFRS 13 og noterte priser ikke er tilgjengelige, må selskapet vurdere om et identisk instrument holdes av en annen part som en eiendel:

- Dersom et identisk instrument holdes av en annen part som en eiendel, skal selskapet måle virkelig verdi av forpliktelsen ut fra samme metoder som ville

vært benyttet for å måle virkelig verdi på instrumentet som eiendel ut fra perspektivet til en markedsaktør som eier eiendelen. For et instrument som er notert i et marked med aktiv handel, skal for eksempel prisen fra dette markedet, for instrumenter holdt som en eiendel av andre parter, benyttes til å fastsette virkelig verdi (IFRS 13.37–38)
- Dersom et identisk instrument ikke er holdt av en annen part som en eiendel, skal selskapet måle virkelig verdi av forpliktelsen ved å bruke verdsettelsesmetoder ut fra perspektivet til en markedsaktør som skylder forpliktelsen (IFRS 13.40)

Praksiseksempel 22.3 Virkelig verdi av ansvarlige lån

I sitt årsregnskap for 2022 forklarte KLP at selskapet fastsetter den virkelige verdien av sine ansvarlige lån enten basert på observerbare priser, dersom lånene er notert på børs, eller basert på en intern verdsettelsesmodell, dersom lånene ikke er notert på børs.

q) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjonslån

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

Kilde: KLP ASA 2022, utdrag fra note 6 p).

22.10.2 Risiko for manglende oppfyllelse

IFRS 13 angir at virkelig verdi av en forpliktelse skal reflektere risikoen for manglende oppfyllelse, det vil si risikoen for at selskapet ikke vil oppfylle sine forpliktelser, herunder også kredittrisiko (IFRS 13.42). Når virkelig verdi på en forpliktelse måles, må derved et selskap:

- Ta hensyn til effekten av sin egen kredittrisiko (kredittrating) og enhver annen faktor som vil kunne påvirke sannsynligheten for at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt (IFRS 13.43)
- Anta at misligholdsrisikoen er den samme før og etter at forpliktelsen er overført
- Sørge for at effekten av misligholdsrisiko for virkelig verdi på forpliktelsen er konsistent med vurderingsenheten brukt med tanke på finansiell rapportering

Dersom en forpliktelse er utstedt med en ikke-separerbar tredjeparts kredittforbedring som utsteder regnskapsfører separat fra forpliktelsen, skal virkelig verdi av forpliktelsen i henhold til IFRS 13.44 ikke ta hensyn til effekten av denne kredittforbedringen. En slik kredittforbedring kan for eksempel være tredjeparts garanti for gjeld. Dersom garantien er regnskapsført separat fra forpliktelsen, skal utsteder

ta hensyn til egen kredittrisiko, og ikke den kredittrisikoen som følger av garantien utstedt av tredjepart, i målingen av virkelig verdi av forpliktelsen. Bakgrunnen for at selskaper skal hensynta sin egen kredittrisiko i målingen av virkelig verdi av forpliktelser er at markedsdeltagere også hadde hensyntatt denne. Som følge av denne justeringen kan dermed selskaper få lavere virkelig verdi av forpliktelsene i takt med at de får høyere kredittrisiko som følge av en svekket finansiell stilling. At selskaper får regnskapsmessige gevinster som følge av å bli mindre solide kan fremstå som lite intuitivt, men IASB har vært tydelig på slike justeringer er nødvendige for å fastsette virkelig verdi (IFRS 13.BC95).

Standardens forutsetning om at misligholdsrisikoen er den samme før og etter at forpliktelsen er overført, er ikke ment å reflektere virkeligheten. I de fleste tilfeller vil selskapet og den markedsaktøren som får forpliktelsen overført, ha forskjellig kredittrisiko. Denne forutsetningen er imidlertid sentral når virkelig verdi etter IFRS 13 skal måles.

22.10.3 Restriksjoner som forhindrer overføring av en forpliktelse

En forpliktelse kan være gjenstand for restriksjoner som er til hinder for overføring av instrumentet. IFRS 13 åpner ikke for å inkludere separate inndata (eller justering i inndata) for å ta hensyn til slike restriksjoner når virkelig verdi av forpliktelser måles, jf. IFRS 13.45. Dette på grunn av at effekten av slike restriksjoner enten er eksplisitt eller implisitt inkludert i inndata som benyttes i virkelig-verdi-målingen.

Behandlingen av restriksjoner på salg eller overføring er forskjellig for eiendeler og forpliktelser i IFRS 13. IASB mener at dette er riktig siden restriksjoner på overføring av en forpliktelse relaterer seg til oppfyllelsen av forpliktelsen (dvs. at selskapet er juridisk forpliktet til å oppfylle forpliktelsen eller å gjøre noe for å bli fritatt fra forpliktelsen), mens restriksjoner på overføring av en eiendel generelt sett relaterer seg til muligheten til å selge eiendelen. I tillegg er det slik at de fleste forpliktelser innehar en restriksjon som forhindrer overføring av forpliktelsen, mens tilsvarende ikke er tilfelle for eiendeler. Restriksjoner på overføring av en forpliktelse er med andre ord en egenskap ved forpliktelsen som er til stede over levetiden til forpliktelsen, mens restriksjoner på overføring av en eiendel ofte vil utløpe på et tidspunkt og vil ha en effekt på virkelig verdi som endres over tid.

22.10.4 Finansielle forpliktelser med et anfordringselement

I henhold til IFRS 13.47 kan ikke virkelig verdi av en finansiell forpliktelse med et anfordringselement («demand feature»), for eksempel et innskudd i bank hvor innskyter kan kreve pengene utbetalt på forespørsel, være mindre enn det beløpet

som må betales umiddelbart, neddiskontert fra det første tidspunktet beløpet kan kreves utbetalt.

22.11 Virkelig verdi ved førstegangsinnregning

Når et selskap kjøper en eiendel, eller påtar seg en forpliktelse, er prisen som betales (transaksjonsprisen) en inngangspris. IFRS definerer virkelig verdi som prisen som ville vært mottatt for å selge eiendelen eller betalt for å overføre forpliktelsen. Dette er en utgangspris. Konseptuelt er inngangs- og utgangspriser forskjellige. Det erkjennes likevel i IFRS 13 at i mange tilfeller vil en inngangspris være lik en utgangspris – siden en part selger en eiendel, er inngangsprisen (transaksjonsprisen) nødvendigvis også en utgangspris for motparten (IFRS 13.57–58).

Praksiseksempel 22.4 Virkelig verdi ved førstegangsinnregning

I sitt årsregnskap for 2022 beskrev Gjensidige prinsippene for innregning og måling av finansielle instrumenter, og at målingen ved førstegangsinnregning er til virkelig verdi. Videre forklarte selskapet at den virkelige verdien ved førstegangsinnregning normalt tilsvarer transaksjonsprisen.

Finansielle eiendeler og forpliktelser innregnes når Gjensidige blir part i instrumentets kontraktsmessige vilkår. Førstegangsinnregning er til virkelig verdi, i tillegg til, for instrumenter som ikke er derivater eller måles til virkelig verdi over resultatet, transaksjonskostnader som er direkte henførbare til anskaffelsen eller utstedelsen av den finansielle eiendelen eller den finansielle forpliktelsen. Normalt vil førstegangsinnregning tilsvare transaksjonsprisen. Etter førstegangsinnregning måles instrumentene som beskrevet nedenfor.

Kilde: Gjensidige ASA 2022, utdrag fra note 1.

Et selskap som måler en eiendel til virkelig verdi ved førstegangsinnregning, må vurdere hvorvidt dette tilsvarer transaksjonsprisen, hensyntatt faktorer som er spesifikke for eiendelen eller forpliktelsen. Transaksjonsprisen vil i henhold til IFRS 13.B4 kanskje ikke representere virkelig verdi ved førstegangsinnregning om for eksempel noen av følgende forhold er til stede:

a. Transaksjonen finner sted mellom nærstående parter, selv om prisen i en transaksjon mellom nærstående parter kan benyttes som inndata i en måling av virkelig verdi dersom foretaket har dokumentasjon på at transaksjonen ble inngått på markedets vilkår

b. Transaksjonen finner sted under tvang, eller selgeren blir tvunget til å akseptere prisen i transaksjonen. Dette kan for eksempel være tilfellet dersom selgeren opplever økonomiske vanskeligheter
c. Vurderingsenheten som representeres av transaksjonsprisen, er forskjellig fra vurderingsenheten for eiendelen eller forpliktelsen målt til virkelig verdi. Dette kan for eksempel være tilfellet dersom eiendelen eller forpliktelsen målt til virkelig verdi bare er ett av elementene i transaksjonen (f.eks. i en virksomhetssammenslutning), og transaksjonen ikke omfatter angitte rettigheter og privilegier som måles separat i samsvar med en annen IFRS, eller transaksjonsprisen omfatter transaksjonskostnader
d. Markedet hvor transaksjonen finner sted er forskjellig fra hovedmarkedet (eller det mest fordelaktige markedet). Disse markedene kan for eksempel være forskjellige dersom foretaket er en forhandler som inngår transaksjoner med kunder i detaljmarkedet, mens hovedmarkedet (eller mest fordelaktige markedet) for utgangstransaksjonen er med andre forhandlere i forhandlermarkedet

IFRS 13 krever at instrumenter som handles i et marked med kjøps- og salgskurser («bid-ask-spreads»), for eksempel et meglermarked, skal måles til den prisen innenfor kjøpskurs-salgskurs-marginen som er mest representativt for virkelig verdi under omstendighetene (IFRS 13.70).

Dersom virkelig verdi og transaksjonsprisen er forskjellige ved førstegangsinnregning, skal forskjellen resultatføres med mindre den standarden som krever eller tillater virkelig-verdi-måling, angir noe annet (IFRS 13.60). For eksempel klargjør IFRS 9 at et selskap skal: (i) måle virkelig verdi til et finansielt instrument ved førstegangsinnregning i tråd med IFRS 13, og (ii) vurdere kriteriene i IFRS 9 for hvorvidt og når eventuell dag-1-gevinst eller -tap skal innregnes i resultatet. I henhold til IFRS 9.B5.1.2A skal dag-1-gevinst eller -tap innregnes i resultatet dersom verdsettelsen er basert på noterte priser fra aktivt handlede markeder for identiske eiendeler eller forpliktelser, eller verdsettelsesmetoder som bare bruker data fra observerbare markeder.

22.12 Verdsettelsesmetoder og inndata for verdsettelsesmetodene

Standarden omtaler tre forskjellige verdsettelsesmetoder som kan brukes til å måle virkelig verd (IFRS 13.62, B5-B11)i:

- Markedstilnærming: bruker priser og annen relevant informasjon fra markedstransaksjoner i identiske eller lignende eiendeler eller forpliktelser
- Inntektstilnærming: konverterer fremtidige inntekter, utgifter og andre kontantstrømmer til et diskontert beløp
- Kostnadstilnærming: reflekterer det beløpet som i dag er påkrevd for å erstatte produksjonskapasiteten eller andre egenskaper til en eiendel, ofte referert til som gjenanskaffelseskost

Selskapet må benytte verdsettelsesmetoder som er egnede under omstendighetene og som har tilstrekkelig data tilgjengelig for å måle virkelig verdi (IFRS 13.61). I noen tilfeller vil dette resultere i at flere enn én verdsettelsesmetode benyttes. For eksempel kan det tenkes at både en inntekts- og en markedstilnærming brukes for å verdsette en virksomhet eller en kontantgenererende enhet. Når flere verdsettelsesmetoder benyttes, evaluerer ledelsen resultatene og velger det punktestimatet innenfor intervallet av estimater som vurderes å være mest representativt for virkelig verdi i de omstendigheter som gjelder (IFRS 13.63).

At en av tilnærmingene til måling av virkelig verdi er kosttilnærmingen, reiser spørsmålet om nedskrevet gjenanskaffelseskost kan benyttes til å måle virkelig verdi. Nedskrevet gjenanskaffelseskost er en inngangspris, mens virkelig verdi etter IFRS 13 er en utgangspris. Dette medfører at nedskrevet gjenanskaffelseskost bare kan brukes til å måle virkelig verdi når nedskrevet gjenanskaffelseskost er lik balansedagens salgspris.

I artikkelen om verdivurdering av immaterielle eiendeler redegjøres det nærmere for bruken av de ulike verdsettelsesmetodene.

22.12.1 Generelle prinsipper for inndata

Når et selskap velger inndata for verdsettelsesmetoder, krever IFRS 13.69 at inndata:

- Er konsistente med egenskaper ved eiendelen eller forpliktelsen som markedsaktører ville hensyntatt
- Ekskluderer premier eller rabatter som reflekterer størrelse som egenskap ved selskapets beholdning, herunder blokkjusteringer, og
- Ekskluderer andre premier eller rabatter om disse er inkonsistente med vurderingsenheten i det aktuelle tilfellet

Uavhengig av hvilken verdsettelsesmetode som benyttes, må selskapene maksimere bruken av relevante observerbare inndata og minimere bruken av ikke-observerbare inndata (IFRS 13.67). Dersom noterte priser fra aktivt handlede markeder er tilgjengelige, skal disse benyttes (IFRS 13.69), og skal bare justeres i enkelte særskilte tilfeller (IFRS 13.79).

Vurderingsenheten er bestemt i den aktuelle standarden som tillater eller krever virkelig-verdi-måling, med mindre noe annet er angitt i IFRS 13. I noen tilfeller er vurderingsenheten klar. For finansielle instrumenter innenfor virkeområdet til IFRS 9 er vurderingsenheten typisk det individuelle instrumentet. I andre standarder kan det være mindre klart hva som er vurderingsenheten. Et eksempel kan være en kontantgenererende enhet i en nedskrivingsvurdering etter IAS 36.

22.12.2 Blokkjusteringer og andre premier og rabatter

Standarden skiller mellom premier og rabatter som reflekterer størrelse som egenskap ved selskapets beholdning (for eksempel en blokkjustering), og kontrollpremier, rabatter for ikke-kontrollerende poster og likviditetsrabatter som egenskap ved eiendelen eller forpliktelsen som skal måles (IFRS 13.69).

En blokkjustering er en reduksjon i den noterte prisen til et finansielt instrument som inntreffer når en markedsaktør selger en stor beholdning av instrumenter samtidig og markedets normale handlede volum ikke er tilstrekkelig til å absorbere volumene som selges. En blokkjustering er spesifikk for transaksjonen, ikke for instrumentet.

Kontrollpremier, rabatter for ikke-kontrollerende interesser og rabatter for manglende likviditet reflekterer egenskaper ved eiendelen eller forpliktelsen som skal måles til virkelig verdi. Forutsatt at disse justeringene er konsistente med vurderingsenheten for eiendelen eller forpliktelsen, kan disse hensyntas i målingen av virkelig verdi. I alle tilfeller skal noterte priser i aktive markeder benyttes uten justering ved måling av virkelig verdi, med enkelte unntak (IFRS 13.79).

Tabell 22.1 Tre eksempler på rabatter og premier og om virkelig verdi skal justeres for disse.

Eksempler på premie eller rabatt	Blokkjustering (eller blokkrabatt)	Kontrollpremie	Likviditetsrabatt
Kan virkelig verdi justeres for slike premier eller rabatter?	Nei.	Ja, i noen tilfeller.	Ja, i noen tilfeller.
I hvilke situasjoner vil slike kunne oppstå?	Når et selskap selger en stor beholdning av instrumenter sammen og markedets normale handelsvolum ikke er stort nok til å absorbere volumene.	Når et selskap kjøper en kontrollerende interesse i et annet selskap.	Når en eiendel eller forpliktelse ikke lett kan kjøpes eller selges, for eksempel på grunn av at det ikke er et etablert marked med kjøpere og selgere klare til å gjøre transaksjoner eller som et resultat av restriksjoner.
Eksempel	Et selskap eier 10 prosent av et børsnotert selskap. Eierandelen er betydelig større enn daglig omsetningsvolum. Et eventuelt salg av hele eierandelen, vil resultere i at aksjekursen faller med 20 prosent.	Et selskap kjøper en kontrollerende post i et privat selskap og konkluderer med at virkelig verdi på den kontrollerende posten er høyere enn verdien av de enkeltstående aksjene på grunn av muligheten til å kontrollere selskapet.	Aksjer i et unotert selskap uten noe likvid marked for aksjen.
Hva representerer premien eller rabatten?	Forskjellen i pris for å selge: • en individuell eiendel eller forpliktelse, og • hele selskapets beholdning.	Forskjellen i pris for å selge: • enkeltstående aksjer i det kontrollerte selskapet, og • hele den kontrollerende posten.	Forskjellen i pris for å selge: • en eiendel eller forpliktelse som er likvid, og • en identisk eiendel eller forpliktelse som ikke er likvid.

IASB har vurdert hva som er vurderingsenheten for investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet, hvor spørsmålet var om vurderingsenheten er investeringen i sin helhet eller de individuelle instrumentene som til sammen utgjør investeringen, men har ikke klargjort sitt syn på spørsmålet[1]. Hvis det er investeringen i et notert datterselskap, felleskontrollert selskap eller tilknyttet selskap i sin helhet som utgjør vurderingsenheten, medfører dette at om verdien på investeringen beregnes ut fra prisen på de individuelle instrumentene

1 Se nærmere omtale i IASBs Feedback Statement on the implementation of IFRS 13 fra desember 2018.

som til sammen utgjør investeringen, så skal denne justeres for å ta hensyn til en eventuell premie eller rabatt som reflekterer den kontrollerende eller ikke-kontrollerende interessen som investeringen utgjør. Om det i stedet er de noterte finansielle instrumenter, skal likevel virkelig verdi måles som den noterte prisen (P) multiplisert med antatt instrumenter eid (Q), altså som P x Q uten noen justering.

Teorieksempel 22.8: Rabatt for størrelse

Bank X har én OTC-derivatkontrakt med pålydende verdi 1 milliard. Dette er en pålydende verdi som er vesentlig over det som er vanlig for denne type kontrakter. Bank Y har 100 OTC-derivat-kontrakter hvor hver kontrakt har en pålydende verdi på 10 millioner. Denne pålydende verdien er vanlig for denne type kontrakter.

Samlet pålydende er 1 milliard for begge bankene, og markedseksponeringen er den samme (ser bort fra kredittrisiko), men det vil være vanskeligere for bank X å omsette sin kontrakt enn for bank Y å omsette sine kontrakter. Den høye pålydende verdi på kontrakten til bank X er en egenskap ved selve instrumentet og markedsaktører ville sannsynligvis innarbeidet en rabatt i prisingen av kontrakten. Bank X kan da ta hensyn til denne rabatten i virkelig-verdi-måling av sin OTC-derivatkontrakt.

For bank Y vil hver kontrakt være vurderingsenhet ved verdimåling. Markedsaktører vil antakeligvis ikke innarbeide en størrelsesrabatt ved prising av hver kontrakt siden pålydende er i samsvar med det som er vanlig i markedet. Bank Y kan ikke redusere verdien av den samlede beholdningen med rabatt for størrelse siden dette ville vært en blokkjustering som etter IFRS 13.69 ikke skal redusere virkelig verdi.

22.12.3 Inndata basert på kjøps- og salgskurser

Kjøpskursen er den prisen som en megler eller «market-maker» er villig til å kjøpe en eiendel for (eller påta seg en forpliktelse for). Salgskursen er den prisen som en megler eller «market-maker» er villig til å selge en eiendel for (eller overta en forpliktelse for). Intervallet mellom disse to kursene («bid-ask-spread») representerer en margin en megler krever for å være villig til å skape et marked for et bestemt verdipapir. Et slikt intervall mellom kjøps- og salgskurs er bare relevant for finansielle instrumenter, og bare i markeder hvor en mellommann (fysisk eller i form av en elektronisk plattform) er nødvendig for å skape transaksjoner mellom kjøper og selger.

Bruk av kjøpspriser for eiendeler og salgspriser for forpliktelser er tillatt, men ikke påkrevd (IFRS 13.70). Dersom en eiendel eller en forpliktelse har en kjøpspris og en salgspris, må et selskap bruke den prisen innenfor det intervallet som er mest representativ for virkelig verdi i de omstendighetene som gjelder i virkelig-verdi-målingen. Når denne vurderingen gjøres, skal selskapene evaluere nylig gjennomførte transaksjoner for å finne støtte for hvor i intervallet selskapet er i stand til å selge sine verdipapirer. For noen selskaper vil dette kunne medføre at eiendeler verdsettes basert på kjøpspris, mens forpliktelser verdsettes basert på salgspris. Bruk av den prisen i intervallet som er mest representativ for virkelig verdi gjelder

uavhengig av om inndata (dvs. kjøps- og salgskurser) er observerbare eller ikke. Selskapene skal imidlertid være konsistente i anvendelsen av dette konseptet.

Som en praktisk tilnærming er det tillat å benytte «mid-market»-prising, dvs. priser basert på snittet av kjøps- og salgskurs, eller andre prisingskonvensjoner som benyttes av markedsaktører (IFRS 13.71).

22.12.4 Eierandeler i investeringsfond

US GAAP inneholder bestemmelser som sier at eierandeler i investeringsfond (for eksempel «private equity»-fond eller «hedgefond») som en praktisk tilnærming kan måles til selskapets andel av den rapporterte nettoverdien av eiendelene til investeringsfondet (Net Asset Value (NAV)). IFRS 13 har ikke tilsvarende bestemmelser, men det er blitt reist spørsmål om hvorvidt tilnærmingen som benyttes etter US GAAP også kan benyttes etter IFRS 13.

Utgangspunktet for måling av virkelig verdi i IFRS 13 er at det er eierandelen i investeringsfondet som skal verdsettes, ikke investeringsfondets underliggende eiendeler som NAV er basert på. Det er likevel forventet at det vil være en nær sammenheng mellom verdien på underliggende eiendeler og verdien på selskapets investering i investeringsfondet, men det trenger ikke alltid være tilfellet. Det har for eksempel vært perioder med store likviditetsrabatter på slike investeringer, slik at prisen som kunne vært oppnådd ved salg av en eierandel i investeringsfondet i markedet, har avveket mye fra rapportert NAV. Dette innebærer at NAV bare kan benyttes som estimat på virkelig verdi i den grad NAV er representativ for den pris som kunne vært oppnådd ved salg av eierandelen i en markedstransaksjon mellom uavhengige parter på balansedagen.

22.12.5 Fastsettelse av virkelig verdi ved fallende likviditet

Fastsettelsen av virkelig verdi blir mer utfordrende ved fallende likviditet i markeder og verdsettelsen kan i mindre grad bestemmes ut fra observerbare priser fra aktivt handlede markeder. Dette så vi spesielt gjennom finanskrisen i kjølvannet av konkursen i Lehman Brothers i 2008. IASB erkjenner at måling av virkelig verdi kan være mer utfordrende i disse situasjonene, og IASB påpeker at også selve verdien av eiendeler og forpliktelser kan bli påvirket når likviditeten i et marked faller. Det er følgelig viktig for verdimålingen å fastslå om likviditeten faktisk har falt. Som indikasjoner på fallende likviditet i et marked peker IASB på forhold som få transaksjoner, prisnoteringer som ikke er oppdaterte, volatilitet i priser, bortfall av korrelasjoner mellom indekser og eiendeler eller forpliktelser, økninger i likviditetspremier, høye eller vesentlig økte «bid-ask-spreads» og lite offentlig informasjon om gjennomførte transaksjoner (IFRS 13.B37).

Dersom det slås fast at det har vært et vesentlig fall i likviditet i et marked, sammenlignet med den normale aktiviteten i markedet, innebærer det at det kan være behov for å gjøre ytterligere analyser av transaksjoner eller noterte priser. Et fall i likviditet i et marked trenger imidlertid ikke bety at en observert pris ikke representerer virkelig verdi, eller at det ikke er en velordnet transaksjon. Dersom et selskap slår fast at en observert pris ikke representerer virkelig verdi, for eksempel på grunn av at det ikke er en velordnet transaksjon eller på grunn av at prisen er for en lignende, men ikke identisk, eiendel, vil det være behov for å gjøre justeringer i prisen som kan være vesentlige dersom prisen skal brukes som en basis for å måle virkelig verdi. Standarden angir ikke noen spesifikk metode for å gjøre slike justeringer, dette må vurderes ut fra omstendighetene. Ved et fall i likviditet kan det også være behov for å bruke flere verdsettelsesmetoder for å estimere virkelig verdi. Når flere metoder benyttes for å estimere virkelig verdi, må rimeligheten til intervallet av virkelig-verdi-estimater vurderes med formål om å finne det punktet i intervallet som er mest representativt for virkelig verdi under gjeldende markedsforhold.

Transaksjoner kan bli vurdert å ikke være velordnet for eksempel dersom det er tale om tvungne likvideringer eller nødsalg (IFRS 13.B43). Et selskap trenger ikke gjøre uttømmende undersøkelser for å avgjøre om en transaksjon er velordnet, men må vurdere informasjon som er rimelig tilgjengelig. Dersom det slås fast at en transaksjon ikke er velordnet, skal denne transaksjonen tillegges liten eller ingen vekt i fastsettelsen av virkelig verdi.

22.12.6 Bruk av prisinformasjon fra tredjepart

IFRS 13 er ikke til hinder for bruk av prisinformasjon fra tredjepart, slik som prisinformasjon fra prisingstjenester eller meglere, dersom selskapet har slått fast at prisene er fastsatt i tråd med IFRS (IFRS 13.B45–B47). Et selskap må derved forstå grunnlaget for utarbeidelsen av disse prisene for å kunne bruke disse i fastsettelsen av virkelig verdi, og hvorvidt prisinformasjonen representerer faktiske, velordnede og tidsmessige transaksjoner eller er basert på en verdsettelsesmetode som reflekterer markedsaktørers forventninger og antakelser. Dette gjelder spesielt ved fallende likviditet. Det skal også legges mer vekt på priser som representerer bindende tilbud enn indikative priser.

22.13 Virkelig-verdi-hierarkiet

IFRS 13 inneholder et treleddet verdsettelseshierarki, hvor verdsettelser kategoriseres ut fra hvilken type inndata som er benyttet i verdsettelsen, jf. tabell 22.2 (IFRS 13.72-90). Kategoriseringen i hierarkiet sier noe om graden av subjektivitet i fastsettelsen av

virkelig verdi, og kategorisering i hierarkiet er sentralt når det skal gis opplysninger om virkelig-verdi-målinger. Hierarkiet gir høyest prioritet til (ikke justerte) noterte priser i aktive markeder for identiske eiendeler eller forpliktelser (inndata på nivå 1) og lavest prioritet til ikke-observerbare inndata (inndata på nivå 3). En virkelig-verdi-måling skal kategoriseres i sin helhet på samme nivå i hierarkiet som inndata på det laveste nivået som er av betydning for hele målingen (IFRS 13.73).

Tabell 22.2 Virkelig-verdi-hierarkiet.

	Definisjon	**Eksempel**
Nivå 1	Noterte priser (ikke justerte) i aktive markeder for identiske eiendeler eller forpliktelser som foretaket har tilgang til på måletidspunktet.	Noterte priser for en aksje handlet på Oslo Børs.
Nivå 2	Andre inndata enn noterte priser som omfattes av nivå 1 og er observerbare for eiendelen eller forpliktelsen, enten direkte eller indirekte, herunder også markedsbekreftede inndata.	Renter og rentekurver observerbare for regelmessig handlede løpetider, implisitte volatiliteter og kredittspreader.
Nivå 3	Ikke-observerbare inndata for eiendelen eller forpliktelsen.	Estimerte kontantstrømmer brukt til å verdsette et forretningssegment eller tilknyttet selskap som ikke er børsnotert.

Hvorvidt et instrument er handlet i et aktivt marked eller ikke, kan være avgjørende både for hvordan virkelig verdi skal bestemmes og for kategoriseringen i verdsettelseshierarkiet. Et aktivt marked er i Vedlegg A til IFRS 13 definert som «et marked der transaksjoner for eiendelen eller forpliktelsen finner sted med tilstrekkelig hyppighet og volum til å gi løpende prisinformasjon».

Nivå-2-verdsettelser omfatter også verdsettelser basert på markedsbekreftede inndata. Markedsbekreftede inndata er inndata fastsatt gjennom matematiske eller statistiske metoder, slik som korrelasjons- eller regresjonsanalyse, hvor inndata i analysen og/eller resultatene kan bekreftes mot observerbare markedsdata. Dersom en slik analyse skal benyttes med formål for finansiell rapportering, bør den statistiske godheten til analysen vurderes ut fra vanlige statistiske kriterier og prediksjonsevne.

Virkelig-verdi-hierarkiet fokuserer på hvilke inndata som er benyttet i verdsettelsen, ikke på hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet. Selv om tilgangen på inndata kan påvirke hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet til å måle virkelig verdi, så gir ikke IFRS 13 noen prioritering av en verdsettelsesmetode fremfor en annen (IFRS 13.74). Valg av verdsettelsesmetode vil kunne innebære

betydelig skjønn og avhenger av egenskaper ved eiendelen eller forpliktelsen og markedet som markedsaktørene ville gjort transaksjoner i.

Selv om verdsettelsesmetodene i seg selv ikke er gjenstand for klassifisering i et verdsettelseshierarki, er de risikojusteringene som markedsaktører vil kreve for å kompensere for en risiko som inngår i en verdsettelsesmetode, inndata som må vurderes i forhold til verdsettelseshierarkiet.

Standarden gir eksempler på markeder hvor det kan foreligger observerbare inndata (IFRS 13.B34), og eksempler på inndata for eiendeler og forpliktelser på henholdsvis nivå 2 og nivå 3 (IFRS 13.B35-B36).

22.14 Opplysninger

Kravene til opplysninger om virkelig-verdi-måling innenfor IFRS har variert. Mange standarder har imidlertid, som et minimum, krevd informasjon om metoder og vesentlige forutsetninger benyttet i målingen. I tillegg har mange standarder krevd opplysninger om hvorvidt målingene er gjort med utgangspunkt i observerbare priser fra nylig gjennomførte markedstransaksjoner i samme eller lignende eiendel eller forpliktelse.

IASB besluttet at når de har etablert et felles rammeverk for måling av virkelig verdi, så skulle de også forbedre og utvide opplysningene om virkelig-verdi-målinger. Disse opplysningskravene skulle avgrenses til virkelig-verdi-målinger foretatt etter førstegangsinnregning av eiendelen eller forpliktelsen, siden andre IFRS standarder omhandler opplysninger ved førstegangsinnregning. For eksempel gir IFRS 3 krav til opplysninger om måling av eiendeler og forpliktelser overtatt i en virksomhetssammenslutning.

Formålet med opplysningskravene i IFRS 13 er å gi brukerne av regnskapet informasjon om verdsettelsesmetoder og inndata benyttet i disse metodene, samt å gi informasjon om hvordan virkelig-verdi-målinger med ikke-observerbare inndata har påvirket resultatet og andre inntekter og kostnader i perioden.

Tabell 22.3 gir en oversikt over kravene til opplysninger om virkelig-verdi-målinger (IFRS 13.93-87). Det skilles mellom opplysninger om målinger som gjennomføres på gjentatt basis hver periodeslutt, opplysninger om enkeltstående målinger, og opplysninger om virkelig-verdi-målinger som bare gis som noteinformasjon.

Tabell 22.3 Krav til opplysninger om virkelig verdi.

	Gjentatt virkelig-verdi-måling	**Enkeltstående virkelig-verdi-målinger etter førstegangsinnregning**	**Ikke målt til virkelig verdi, men note-opplysning om virkelig verdi**
Virkelig verdi ved utløpet av rapporteringsperioden	✓	✓	✓
Årsak til måling til virkelig verdi		✓	
Nivå i verdsettelseshierarkiet	✓	✓	✓
Beløp overført mellom nivå 1 og nivå 2, årsaken til overføringene, og prinsipper for å bestemme når en overføring har funnet sted	✓		
Eventuelle avvik mellom beste mulige og eksisterende bruk, og i så fall årsaken til det	✓	✓	✓
For nivå 2 og 3, en beskrivelse av verdsettelsesmetode(r) og -inndata brukt	✓	✓	✓
For nivå 2 og 3, eventuelle endringer i verdsettelsesmetode(r) og årsak til endring	✓	✓	✓
For nivå 3, kvantitativ informasjon om vesentlige ikke-observerbare inndata	✓	✓	
For nivå 3, en beskrivelse av verdsettelsesprosessen	✓	✓	

Opplysningene i tabell 22.3 skal gis for hver klasse av eiendeler og forpliktelser som er målt til virkelig verdi eller hvor virkelig verdi er opplyst om. De kvantitative opplysningene skal gis i tabellform om ikke et annet format er mer hensiktsmessig (IFRS 13.99).

Praksiseksempel 22.5 Virkelig verdi per klasse og nivå

KLP har i sitt årsregnskap for 2022 opplyst om virkelig verdi per klasse og nivå for eiendeler og forpliktelser målt til virkelig verdi på følgende vis.

31.12.2022 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Tomter	0	0	1 377	1 377
Bygg	0	0	92 615	92 615
Investeringseiendom	**0**	**0**	**93 992**	**93 992**
Utlån til virkelig verdi	**0**	**0**	**0**	**0**
Sertifikater	2 254	5 815	0	8 069
Obligasjoner	21 099	110 390	0	131 489
Obligasjonsfond	0	8 129	9 835	17 964
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	**23 353**	**124 333**	**9 835**	**157 521**
Utlån og fordringer	**23 459**	**835**	**0**	**24 294**
Aksjer	229 463	5 131	3 378	237 972
Aksjefond	2 067	0	60	2 127
Eiendomsfond	0	2 165	4 349	6 514
Spesialfond	0	0	0	0
Private Equity	0	0	35 785	35 785
Aksjer og andeler	**231 530**	**7 297**	**43 572**	**282 399**
Finansielle derivater	**0**	**6 820**	**0**	**6 820**
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	**278 342**	**139 285**	**147 399**	**565 026**
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	3 158	0	3 158
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld[1]	4 326	1 302	0	5 628
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	**4 326**	**4 460**	**0**	**8 786**

Kilde: KLP, Årsrapport 2022, utdrag fra note 7.

Opplysningskravene i IFRS 13 fokuserer særlig på gjentatte nivå-3-målinger. For disse skal det gis en avstemming av utgående balanse mot inngående balansen hvor følgende vises separat (IFRS 13.93 €–(f)):

- Samlet gevinst og tap innregnet i resultatet for perioden og hvilke linjer i resultatet disse er innregnet på
  - Herav urealiserte gevinster og tap knyttet til eiendeler og forpliktelser som fortsatt holdes ved utløpet av perioden, og hvilke regnskapslinjer disse er innregnet på

- Total gevinst og tap for perioden innregnet i andre inntekter og kostnader, og hvilke linjer disse er innregnet på
- Kjøp, salg, utstedelser og oppgjør (hver av disse skal vises separat)
- Beløp overført inn og ut av nivå 3 med begrunnelse for overføring, og selskapets regnskapsprinsipp for å bestemme når en overføring har funnet sted. Redegjørelse skal gjøre separat for overføringer henholdsvis inn og ut av nivå 3

Praksiseksempel 22.6 Avstemming av endringer i nivå 3

Storebrand har i sitt årsregnskap for 2022 vist en avstemming av endringer i virkelig verdi på derivater og finansielle investeringer klassifisert på nivå 3.

FINANSIELLE INSTRUMENTER OG EIENDOMMER TIL VIRKELIG VERDI - NIVÅ 3

NOK mill.	Aksjer	Andeler	Utlån til kunder	Selskaps-obligasjoner	Obligasjons-fond	Investe-ringseien-dommer	Eierbenyttet eiendom
Balanse 1.1.22	376	14 678	7 932	8	12 663	33 376	1 659
Netto gevinster/tap på finansielle instrumenter	-268	1 318	-204		233	-380	51
Tilgang	250	762	367		1 501	1 448	61
Salg	44	1 432	-802		-258	-610	
Valutajustering		-85	-214		-329	-364	-86
Annet			-2			10	4
Balanse 31.12.22	**402**	**18 105**	**7 076**	**8**	**13 810**	**33 482**	**1 689**

Kilde: Storebrand, Årsrapport 2022, utdrag fra note 13.

For gjentatte nivå-3-målinger er det videre krav om å gi følgende opplysninger:

- En kvalitativ beskrivelse av sensitivitet overfor endringer i ikke-observerbare inndata, dersom en endring i slik inndata vil kunne resultere i vesentlig høyere eller lavere virkelig verdi
- Ved gjensidig avhengighet («interrelationships») mellom inndata som nevnt i forrige punkt og andre ikke-observerbare inndata, en beskrivelse av denne gjensidige avhengigheten, samt hvordan den kan forsterke eller forminske effekten av endringer i ikke-observerbare inndata
- Kvantitativ informasjon om ikke-observerbare inndata benyttet i verdsettelsesmetoder

For finansielle eiendeler og forpliktelser skal det gis opplysninger om hvorvidt en endring i en eller flere ikke-observerbare inndata til rimelig mulige alternative

antakelser vil endre virkelig verdi vesentlig, og i så fall effekten av en slik endring i inndata.

Etter IFRS 13 er det gitt anledning, som et unntak, til å benytte seg av en porteføljebasert tilnærming til måling av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser med utlignende posisjoner i markedsrisiko eller kredittrisiko. Har selskapet benyttet seg av dette unntaket, skal dette opplyses om, jf. IFRS 13.96.

Om det foreligger en ikke-separerbar tredjeparts kredittforbedring for en finansiell forpliktelse målt til virkelig verdi, skal dette opplyses om, samt hvorvidt denne er reflektert i virkelig-verdi-målingen.

Omfanget av opplysninger om virkelig-verdi-målinger kan gjøre det krevende å tilfredsstille kravene i IFRS 13. I IFRS 13.92 pekes det på at et selskap må vurdere detaljeringsgraden og aggregeringsnivået på de opplysningene som gis ut fra formålet med opplysningskravene. Det vil kreve skjønn å innhente og opplyse på et aggregeringsnivå som er meningsfullt for brukeren, og samtidig praktisk for regnskapsavlegger. Er ikke de opplysningene som gis i samsvar med standarden tilstrekkelig til å oppfylle formålene, skal et foretak gi de tilleggsopplysningene som er nødvendige for å oppfylle disse formålene.

23. Verdivurdering av immaterielle eiendeler i virksomhetssammenslutninger

23.1 Innledning

Immaterielle eiendeler som anskaffes som del av en virksomhetssammenslutning, skal i samsvar med IFRS 3.18 førstegangsinnregnes til virkelig verdi. Måling av den virkelige verdien skal gjøres i samsvar med IFRS 13. Både IFRS 3 og IFRS 13 er omhandlet i egne artikler i denne boken. Denne artikkelen bygger på disse to artiklene og utdyper videre hvordan virkelig verdi kan fastsettes for immaterielle eiendeler som anskaffes i en virksomhetssammenslutning. Artikkelen vil gjengi noen viktige prinsipper i IFRS 3 og IFRS 13, men artikkelen bør leses i sammenheng med de to andre artiklene for en dypere forståelse for de løsninger som beskrives i artikkelen.

Artikkelen har som formål å beskrive prosessen for gjennomføring av oppkjøpsanalysen som må gjennomføres ved virksomhetssammenslutninger, verdsettelsesmetoder som kan være relevante å bruke ved måling av virkelig verdi av immaterielle eiendeler, samt gi innspill til praktisk bruk av metodene. Det siste kapitlet i artikkelen består av et lengre eksempel på praktisk verdsettelse.

23.2 Viktige prinsipper i IFRS 3

IFRS 3 gjelder for overtakelse av virksomheter. Immaterielle eiendeler som anskaffes separat, og ikke som del av en virksomhetssammenslutning, skal regnskapsføres i samsvar med andre standarder (for eksempel IAS 38) og er ikke dekket av denne artikkelen.

En virksomhet defineres i IFRS 3.B7 og kan oppsummeres som «… innsatsfaktorer og prosesser anvendt på disse innsatsfaktorene som har evne til å skape resultater …». Når en transaksjon mellom uavhengige parter anses som en virksomhetssammenslutning, skal overtakelsesmetoden i IFRS 3 anvendes.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Overtakelsesmetoden inneholder fire steg (IFRS 3.5):

1. Identifikasjon av det overtakende selskapet, det vil si den parten som oppnår kontroll
2. Fastsettelse av overtakelsestidspunktet som er tidspunktet det overtakende selskapet oppnår kontroll
3. Innregning og måling av de identifiserbare anskaffede eiendelene, de overtatte forpliktelsene og eventuelle ikke-kontrollerende eierinteresser i det overtatte selskapet
4. Innregning og måling av goodwill eller en gevinst fra et kjøp på gunstige vilkår (negativ goodwill)

Hovedfokus i denne artikkelen er den del av steg 3 som vedrører identifikasjon og måling av immaterielle eiendeler. Nedenfor redegjør vi kort for definisjon av virkelig verdi, verdsettelsespremisset «highest and best use» og bruk av verdsettelsesinput i forhold til de tre nivåene i verdsettelseshierarkiet.

23.2.1 Definisjon av virkelig verdi

Virkelig verdi er definert som prisen som ville ha vært mottatt for å selge en eiendel eller betalt for å overføre en forpliktelse i en velordnet («orderly») transaksjon mellom markedsaktører på måletidspunktet. Videre spesifiserer standarden at det skal være en utgangsverdi («exit price») og ikke en inngangsverdi («entry price») som skal ligge til grunn. Dette betyr med andre ord at det er verdien som forventes oppnådd ved et salg av eiendelen som skal legges til grunn, og ikke kostnaden ved å anskaffe en tilsvarende eiendel. I alle fall i teorien vil dette kunne lede til at eiendeler innregnes med et lavere beløp enn man har vært villig til å betale; differansen må være goodwill. I praksis gir grensedragningen mellom salgsverdi og kjøpsverdi mindre mening for immaterielle eiendeler som verdsettes ved hjelp av kontantstrømbaserte metoder og under forutsetning av at de genererer kontantstrømmer i samspill med andre eiendeler, og transaksjoner der immaterielle eiendeler omsettes separat forekommer forholdsvis sjelden.

23.2.2 Anvendelse for ikke-finansielle eiendeler og beste mulige bruk

I henhold til standarden må en virkelig-verdi-måling av en ikke-finansiell eiendel reflektere den beste mulige bruken («highest and best use») av en eiendel. Dette innebærer at synergieffektene til en representativ markedsaktør skal hensyntas, men ikke synergier som er unike for kjøper. For en spesifikk eiendel, kan man tenke

seg at verdien for en representativ markedsaktør er høyere enn for kjøper. Dersom kjøperen av virksomheten ikke vil benytte eiendelen i videre drift, for eksempel et merkenavn, vil dette ikke påvirke verdien av merkenavnet. Standarden sier også at dersom eiendelen har en høyere verdi i kombinasjon med andre eiendeler enn som en enkeltstående eiendel, skal virkelig verdi estimeres i kombinasjon med flere eiendeler. I praksis vil ofte effekten av synergier mellom eiendeler i alle fall delvis henfalle til goodwill eller til den eller de eiendelene som verdsettes ved hjelp av en residualinntektsmetode. Hva som er beste mulige bruk etablerer det som standarden kaller for verdsettelsespremiss.

23.2.3 Verdsettelsespremiss («highest and best use») vs. vurderingsenhet

I en oppkjøpsanalyse etter IFRS 3 skal virkelig verdi på anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser vurderes separat («stand-alone basis»). Dette betyr at vurderingsenheten i henhold til IFRS 3 er enkeltstående eiendeler og forpliktelser. IFRS 13 spesifiserer at det er vurderingsenheten fra den aktuelle standarden som er gjeldende, og at virkelig-verdi-målingen skal være konsistent med vurderingsenheten. Dette kan være litt forvirrende, da IFRS 13 på den ene siden sier at verdsettelsespremisset skal legges til grunn (dersom verdien på en enkeltstående eiendel er høyest i kombinasjon med andre eiendeler, skal verdien beregnes i kombinasjon med andre eiendeler), og på den andre siden sier at vurderingsenheten i den aktuelle standarden er førende (i vårt tilfelle enkeltstående eiendeler og forpliktelser). Det som er viktig å huske på i denne sammenhengen er at vurderingsenheten er et regnskapskonsept, og verdsettelsespremisset er et verdivurderingskonsept. Det betyr at for regnskapsformål skal verdier i forbindelse med en virksomhetssammenslutning presenteres som enkeltstående verdier, altså en verdi per eiendel, da vurderingsenheten i IFRS 3 er enkeltstående eiendeler og forpliktelser. Måten man kommer frem til disse verdiene på, må bestemmes av verdsettelsespremisset, og dette kan være basert på et mer aggregert nivå. Dette innebærer at enkeltstående eiendeler kan verdsettes høyere enn hva de kan selges for isolert sett, men i slike situasjoner vil det ikke være en rasjonell økonomisk beslutning å selge eiendeler enkeltvis.

23.2.4 Verdsettelsesinput

Når virkelig verdi måles, skal bruken av observerbare inputfaktorer for verdsettelsen maksimeres og ikke-observerbar input minimeres. IFRS 13 inneholder et treleddet verdsettelseshierarki hvor verdsettelser klassifiseres ut fra hvilken type input som er benyttet i verdsettelsen, jf. beskrivelse i tabell 23.1.

Tabell 23.1 Virkelig-verdi-hierarkiet.

	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Definisjon	Noterte priser (ikke justerte) i aktive markeder for identiske eiendeler eller forpliktelser som selskapet har tilgang til på måletidspunktet.	Andre inndata enn noterte priser som omfattes av nivå 1 og er observerbare for eiendelen eller forpliktelsen, enten direkte eller indirekte.	Ikke-observerbare inndata for eiendelen eller forpliktelsen.
Eksempel	Noterte priser for en aksje handlet på Oslo Børs.	Renter og rentekurver observerbare for regelmessig handlede løpetider, implisitte volatiliteter og kredittspreader.	Estimerte kontantstrømmer brukt til å verdsette et forretningssegment eller tilknyttet selskap som ikke er børsnotert.

Virkelig-verdi-hierarkiet fokuserer på å prioritere inputfaktorene som er benyttet i verdsettelsen, ikke hvilke verdsettelsesmetoder (markeds-, inntekts- eller kostnadstilnærming) som er benyttet. Tilgangen på verdsettelsesinput vil kunne påvirke hvilke verdsettelsesmetoder som blir benyttet til å måle virkelig verdi. Kravet i IFRS 13.61 om å maksimere bruken av observerbar input kombinert med at IFRS 13.63 legger til grunn at bruk av én verdsettelsesmetode primært er akseptabelt når observerbare priser er tilgjengelig, innebærer at man ikke kan basere seg utelukkende på diskonterte kontantstrømmer hvor det finnes tilstrekkelig informasjon til å benytte markedsbaserte verdsettelsesmetoder. Valg av verdsettelsesmetode for gjennomføring av verdsettelsen vil være skjønnsbasert og avhenge av karakteristika ved eiendelen eller forpliktelsen og markedet som markedsaktørene ville gjort transaksjoner i.

23.3 Prosess ved allokering av anskaffelseskost

Det er nok en god idé, særlig for børsnoterte virksomheter, å starte innsamlingen av informasjon til oppkjøpsanalysen allerede under en due diligence prosess. En oppkjøpsanalyse basert på kravene i IFRS 3 er en omfattende prosess hvor det er viktig å følge en strukturert metodikk. Figur 23.1 skisserer et forslag til mulig struktur i en verdiallokeringsprosess.

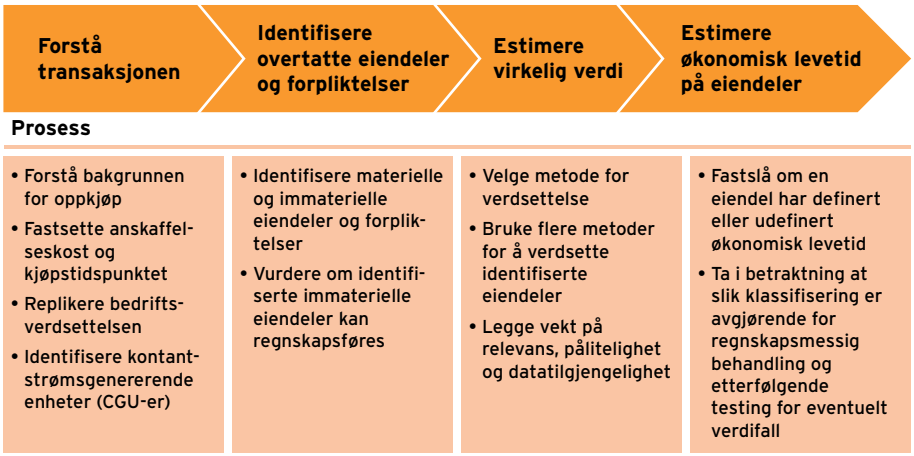

Figur 23.1 Mulig struktur i en verdiallokeringsprosess.

Nedenfor går vi gjennom de tre første stegene i figur 23.1.

23.3.1 Forstå transaksjonen

Forstå bakgrunnen for oppkjøpet

I den innledende fasen er det viktig å sette seg inn i transaksjonen, herunder fastsette tidspunktet for kontrollovertakelse (anskaffelsestidspunkt) og den kjøpesummen som analysen skal baseres på. Kunnskap om kjøpers strategiske begrunnelse for transaksjonen vil være av betydning for å vurdere hvilke eiendeler som er de mest betydningsfulle, noe som i neste omgang kan være avgjørende for å bestemme i hvilken rekkefølge og med hvilken metode eiendelene skal verdsettes. Ofte vil rekkefølge og metode ha en viss betydning fordi resultatet ved verdsettelse av en eiendel typisk brukes som input ved verdivurdering av en annen eiendel. Det strategiske rasjonale vil også være et viktig bakteppe når man skal gjøre en rimelighetstest.

Fastsette anskaffelseskost og overtakelsestidspunktet

Selv om overtatte eiendeler og forpliktelser skal innregnes til virkelig verdi, snakker vi om en allokering av kjøpsprisen av en grunn. Startpunktet er således å beregne virkelig verdi av vederlaget, noe som i seg selv ikke behøver være ukomplisert. Måling av mottatte eiendeler og forpliktelser, ikke-kontrollerende eierinteresser og goodwill skjer ved kontrollovertakelse. Tidspunktet for kontrollovertakelse vil ofte avvike fra avtaletidspunktet. Ettersom immaterielle eiendeler ofte representerer en form for meravkastning eller superprofitt, kan verdiene svinge forholdsvis mye selv over korte tidsperioder.

Replikere bedriftsverdsettelsen

For å etablere et grunnlag for verdiallokeringen, må vi replikere verdsettelsen som kjøper la til grunn for fastsettelse av kjøpesummen. Den oppkjøpte virksomheten kan ha flere kontantstrømgenererende enheter (KGE-er). I så fall må vi ha flere verdsettelser, men for øvrig skal vi ikke gå nærmere inn på dette. Den replikerte verdsettelsen er altså ikke en verdsettelse der vi skal komme frem til et beste estimat for verdien, men en verdsettelse der vi justerer kontantstrømestimatene til vi treffer kjøpesummen. Som oftest vil jo kjøper mene at virksomheten er verdt mer. På generell basis vil det ikke finnes en unik løsning, dvs. den opprinnelige verdsettelsen kan justeres på flere måter for å treffe transaksjonsprisen/vederlaget. Man kan eksempelvis justere omsetningsvekst eller bruttomargin og komme til samme resultat, men konsekvensene kan være ulike når man skal verdsette de ulike eiendelene. Merk at det kan lede til feil resultat å justere avkastningskravet slik at dette blir en internrente. Den justerte verdsettelsen benyttes videre som grunnlag for virkelig-verdi-måling av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser, og sikrer således konsistens ved reallokeringen til disse. Dersom det ikke foreligger noen verdsettelse som grunnlag for oppkjøpet, vil man måtte bygge opp denne fra bunnen.

Ovennevnte forutsetter at verdien på det som kjøper gir fra seg, er lik verdien på det kjøper mottar. Dette er et fornuftig utgangspunkt, men i noen tilfeller er det ikke slik. Det kan for eksempel være situasjoner hvor vederlaget er bestemt lenge før tidspunktet for kontrollovergang, og hvor markedsutsiktene har endret seg betydelig fra tidspunktet for avtaleinngåelse til kontrollovergang. Hvis dette er tilfellet, må det utarbeides en bedriftsverdsettelse som gir en virkelig verdi på tidspunktet for kontrollovergang, da kontantstrømmene som er implisitt i denne verdsettelsen skal brukes som utgangspunkt for å estimere verdi på mottatte eiendeler og forpliktelser på kontrolltidspunktet. I de fleste tilfeller vil likevel eventuelle verdiendringer absorberes av den generelle usikkerheten som ligger i verdsettelser og eventuelt av differansen mellom det kjøpers maksimale betalingsvilje og det faktiske vederlaget. I dette ligger at en verdiøkning i første omgang resulterer i mindre goodwill mens et verdifall absorberes kjøpers sikkerhetsmargin, men man kan også tenke seg muligheten av at det oppstår badwill eller et umiddelbart nedskrivningsbehov. Dette er en problemstilling vi ikke drøfter videre.

I teorien skulle det ikke være nødvendig for kjøper å inkludere effekten av egne unike synergier i et oppkjøpstilbud. I den grad man har indikasjoner på det motsatte, kunne man tenke seg at verdsettelsen som legges til grunn for oppkjøpsanalysen, kom lavere ut enn kjøpesummen ettersom kontantstrømanalysen skal baseres på forutsetningene til en representativ markedsaktør. Ofte er utgangspunktet at

kjøpesummen er en observerbar markedstransaksjon som har høy grad av pålitelighet/verifiserbarhet. En påstand /antakelse om at kjøper betalte unødvendig mye / har gitt fra seg unike synergier, bør nok være godt begrunnet, men kan ikke utelukkes. I praksis ser man nok uansett at transaksjoner med store synergier uansett leder til mye goodwill.

Avkastningskravet som skal benyttes ved verdsettelsen (WACC – som betyr et nominelt avkastningskrav etter skatt) estimeres på vanlig måte. Det er her viktig å fastsette et relevant avkastningskrav, da dette vil være et utgangspunkt ved senere nedskrivningsvurderinger av allokerte merverdier. Det fremgår av IAS 36 at det ved nedskrivningsvurderinger skal benyttes et markedsbasert avkastningskrav, og selv om IAS 36 strengt tatt krever et før skatt krav, må man kunne knytte endringer i avkastningskravet til markedsbevegelser fra oppkjøpstidspunktet til nedskrivningstesttidspunktet. Spesifikt innebærer dette at selv om kjøper i kjøpsvurderingen benytter seg av «hurdle-rate» for å sikre at transaksjonen inneholder en sikkerhetsmargin, må avkastningskravet brukt i oppkjøpsallokeringen reflektere beste estimat. Den praktiske konsekvensen av å bruke et (for) høyt avkastningskrav, vil være at kontantstrømmene må budsjetteres tilsvarende (for) høye for å treffe transaksjonsprisen. Dersom man i neste omgang ikke oppnår disse kontantstrømmene, vil man potensielt feilaktig registrere dette som en nedskrivningsindikator.

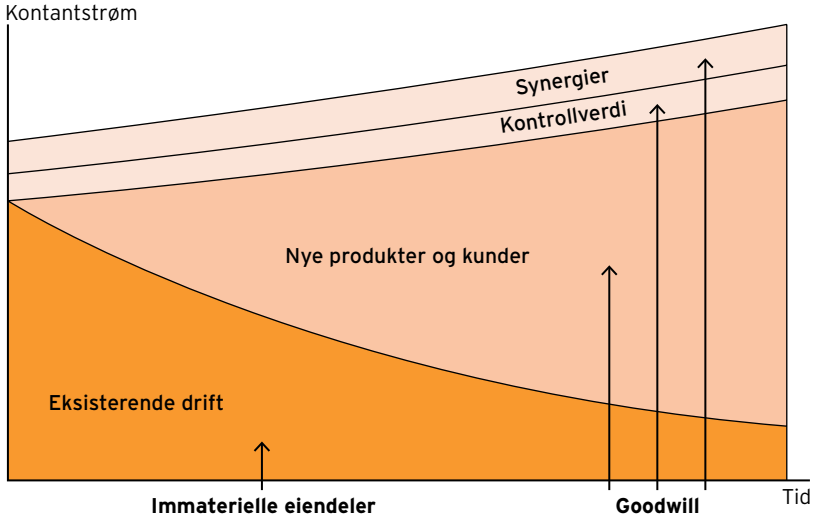

Figur 23.2 Illustrasjon av allokering til immaterielle eiendeler og goodwill.

23.3.2 Identifikasjon av overtatte eiendeler og forpliktelser

Identifikasjon av materielle og immaterielle eiendeler og forpliktelser

Neste steg er å identifisere materielle og immaterielle eiendeler og forpliktelser. Temaet for denne artikkelen er verdsettelse av immaterielle eiendeler og vi begrenser vår omtale til slike eiendeler.

Som en del av den analysen som gjennomføres forut for den konkrete verdsettelsen av immaterielle eiendeler, er det sentralt å identifisere de immaterielle eiendelene man antar eksisterer i den oppkjøpte virksomheten. I tabell 23.2 har vi vist eksempler på immaterielle eiendeler fordelt på fem hovedkategorier.

Tabell 23.2 Eksempler på eiendeler som normalt vil være immaterielle eiendeler i en virksomhetssammenslutning. Listen tar utgangspunkt i IFRS 3.IE16–IE44. Listen er ikke uttømmende.

Kategori	Eksempler
Markedsbaserte	Varemerke, internettadresse, logo
Kundebaserte	Kundelister (hvis utskillbare), ordrereserve, kunderelasjoner (hvis utskillbare)
Håndverks- og kunstbaserte	Fotografier, musikalske verk, video
Kontraktsbaserte	Lisensavtaler og konsesjoner (for eksempel innen telekom, olje og oppdrett), leieavtaler, franchiseavtaler, kringkastingsrettigheter
Teknologibaserte	Patenter, software, databaser, blockchain, algoritmer

Vurdere om identifiserte immaterielle eiendeler kan regnskapsføres

Immaterielle eiendeler skal identifiseres og balanseføres atskilt fra goodwill dersom eiendelen oppfyller definisjonen i IAS 38 for en immateriell eiendel (se egen artikkel). IAS 38.35–37 angir de kravene som skal være oppfylt for at en immateriell eiendel eller gruppe av slike skal kunne verdsettes og føres opp i balansen i en virksomhetssammenslutning.

IAS 38.35 har en presumpsjon om at det eksisterer nok informasjon for å verdsette en immateriell eiendel dersom den enten er separerbar eller har oppstått som følge av en kontrakt eller rettighet. Dette innebærer at såfremt en immateriell eiendel er identifisert, må det foretas en skjønnsmessig vurdering av verdien. Hvilken verdsettelsesmetode som antas å gi det beste estimat på virkelig verdi, må vurderes i hvert enkelt tilfelle.

En dominerende eiendel

I noen tilfeller, eksempelvis konsesjon i lakseoppdrett eller fallrettighet i vannkraft, vil én immateriell eiendel være helt dominerende. Hvis man videre antar at verdien av denne dominerende eiendelen bare kan fastsettes innenfor et visst

pålitelighetsintervall, kan det gi liten mening å forsøke å indentifisere og verdsette andre immaterielle eiendeler. Noe ganger kan dette begrunnes med manglende vesentlighet, men ofte vil det være en bedre begrunnelse at kombinasjonen av synergier mellom eiendelene og usikkerhet knyttet til allokeringen av kontantstrømmer mellom eiendelene gjør at eiendeler som uansett har en beskjeden verdi, ikke kan verdsettes pålitelig. Ofte ser man oppkjøpsanalyser i slike næringer der all merverdi allokeres til denne dominerende eiendelen; konsesjoner lakseoppdrett, vannfall kraftverk.

23.3.3 Estimere virkelig verdi på immaterielle eiendeler

IFRS 13.62 skisserer tre verdsettelsesmetoder for verdsettelse av så vel materielle som immaterielle eiendeler, inntektsbaserte, markedsbaserte og kostbasert metoder.

Markedsbaserte verdsettelsesmetoder

I markedsbaserte verdsettelsesmetoder utledes en markedsverdi basert på analyser av sammenlignbare immaterielle eiendeler som nylig har blitt solgt eller lisensiert. I henhold til IFRS 13 skal verdsettelsesmetode velges ut fra hva som er optimalt gitt omstendighetene og hvor det finnes relevant informasjon. Videre presiseres det at relevante observerbare forutsetninger skal brukes i størst mulig grad og at dette påvirker valget av verdsettelsesmetode. Når pålitelig transaksjonsrelatert informasjon er tilgjengelig, anses således markedsbaserte verdsettelsesmetoder å være en relevant og pålitelig metode for verdsettelse.

Ved verdsettelse av enkelte typer av offentlige konsesjoner og lisenser, som senderettigheter for radio og fjernsyn, utslippstillatelser og produksjonskvoter, benyttes ofte markedsbaserte verdsettelsesmetoder. Det samme gjelder for ulike typer av franchisekonsepter og varemerker.

Det er en rekke utfordringer ved bruk av markedsbaserte metoder:

- Har sammenlignbar eiendel vært utvekslet på armlengdes avstand?
- Er informasjon om transaksjonen(e) tilgjengelig og kommer informasjonen fra en kvalitetssikret kilde?
- Ligger tidspunktet for gjennomføringen av den sammenlignbare transaksjonen tilstrekkelig nært i tid?
- Er eiendelene tilstrekkelig sammenlignbare?

Av ovennevnte fremgår at omkringliggende forhold knyttet til transaksjonen må analyseres nøye før man kan benytte sammenlignbare transaksjoner/markedsverdier som grunnlag for verdsettelsen. Det henvises i denne sammenhengen til

IAS 38.78, hvor det fremkommer at en kun unntaksvis kan benytte observerbare markedsverdier ved verdsettelse av immaterielle eiendeler.

Den vanligste markedsbaserte verdsettelsesmetoden er bruk av transaksjonsmultipler. Metoden estimerer verdien av den immaterielle eiendelen ved å etabler et forhold mellom verdi og en underliggende verdidriver som kan være en regnskapsstørrelse eller f.eks. et kapasitetsmål. Utgangspunktet vil være en observert transaksjon, det vil si der en tilsvarende eiendel er omsatt på armlengdes avstand.

Praktisk har anvendelsen av multippelbasert verdsettelsesmetoder fire faser:

1. Identifisere sammenlignbare transaksjoner
2. Samle inn markeds- og transaksjonsinformasjon
3. Velge relevante multipler som skal benyttes ved verdsettelsen
4. Beregne verdi ved bruk av valgt multippel, herunder om mulig justere for forhold som påvirker sammenlignbarheten

Ovennevnte verdsettelsesmetoder antas kun i begrenset grad å kunne anvendes i praksis, men det er viktig å utforske muligheten. Selv om en transaksjon mangler noe i sammenlignbarhet, kan den likevel tjene som en av flere metoder.

Inntjeningsbaserte verdsettelsesmetoder

Ved inntjeningsbaserte verdsettelsesmetoder fastsettes verdien av den immaterielle eiendelen, eller grupper av slike, som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer generert av den immaterielle eiendelen over dennes økonomiske levetid.

Basert på de oppkjøpsanalysene vi har arbeidet med, synes inntjeningsbaserte verdsettelsesmetoder å være det som oftest benyttes. Metodene fordrer imidlertid at det eksisterer estimat for fremtidige kontantstrømmer, herunder at det er mulig å splitte disse i underliggende kontantstrømmer relatert til spesifikke immaterielle eiendeler eller grupper av slike. Det vises i denne sammenhengen til kommentarer knyttet til behovet for å replikere bedriftsverdsettelsen for å få denne til å henge sammen med anskaffelseskost.

Det finnes flere ulike inntjeningsbaserte metoder, men alle krever at man går gjennom følgende trinn:

a. Estimere fremtidig kontantstrøm
b. Estimere økonomisk levetid
c. Fastsette relevante avkastningskrav for de ulike identifiserte immaterielle eiendeler

I praksis innebærer imidlertid a) at man også gjør et metodevalg. Basert på hvor viktig eiendelen antas å være og hvilken informasjon man har til rådighet, vil man velge en verdsettelsesmetode innenfor de inntjeningsbaserte metodene. Dette vender vi tilbake til etter å ha diskutert oss gjennom a) til c).

a. Estimere fremtidig kontantstrøm

Det er her viktig å merke seg at det er de eiendelene man overtar på tidspunktet for kontrollovertakelse og deres evne til å generere fremtidig kontantstrøm, uavhengig av faktorer hos overtakende selskap, som skal legges til grunn i verdsettelsen. Tar vi kunderelasjoner som et eksempel, innebærer dette blant annet at det er kontantstrømmen generert av den overtatte enhetens kundeportefølje som skal verdsettes.

Mens verdsettelsen av bedriften baserer seg på estimerte inntekter fra både nye og gamle kunder, skal verdsettelse av kunderelasjoner kun baseres på inntekter fra «gamle» kunder. Muligheten til å selge kjøpers produkter til de overtatte kundene betraktes normalt som en kjøperspesifikk synergi som holdes utenfor. Verdsettelsen av kunderelasjoner må ta utgangspunkt i de samme forutsetningene som ligger til grunn for verdsettelsen av bedriften for å unngå dobbelregning eller lignende feil. Det er en nærliggende antakelse, og konsistent med at kunderelasjonene har en verdi, at gamle kunder er mer lønnsomme enn nye kunder og dermed også mer lønnsomme enn den gjennomsnittlige lønnsomheten som ligger til grunn for bedriftsverdsettelsen. Denne høyere lønnsomheten kan dels skyldes lavere salgskostnader og dels at det foreligger et tillitsforhold. Kunden stoler på leverandøren og er villig til å betale en premie.

For teknologibaserte eiendeler er det også viktig å skille mellom kontantstrømmer som allokeres til den teknologien man har kjøpt sett i forhold til nyutviklet teknologi samt hvor mye av drift, vedlikehold og utvikling som skal tilordnes den kjøpte teknologien. Hvis den kjøpte teknologien forutsettes å ha en endelig definert levetid, kan ikke kontantstrømmen belastes med kostnader som tilhører den teknologien som etter hvert skal overta for verdsettelsesobjektet. Teknologibaserte eiendeler kan skape verdi gjennom

- bruk av eiendelen
- eierskap til eiendelen (lisensiering)
- ikke å bruke eiendelen (for å unngå kannibalisering av andre eiendeler).

Hvordan man utnytter eiendelen vil i neste omgang kunne påvirke valg av verdsettelsesmetode.

b. Estimere økonomisk levetid

Denne vurderingen er sentral ved verdivurdering av immaterielle eiendeler versus verdsettelse av en virksomhet. I sistnevnte tilfelle forutsetter man oftest at virksomheten vil ha et evigvarende liv, mens det for immaterielle eiendeler antas at de fleste slike vil ha en begrenset tidsperiode hvor eiendelen genererer en kontantstrøm. Hvis man skal forutsette at en eiendel har evig / udefinert levetid, må vi påse at kontantstrømestimatet er belastet med tilstrekkelige vedlikeholds og reinvesteringskostnader. Motsatt, hvis vi forutsetter at en kjøpt teknologi fullt ut er erstattet etter 10 år, må vi sørge for at kontantstrømestimatene ikke er belastet med reinvesteringskostnaden.

Det er viktig å påpeke at dersom man setter den forventede levetiden til kunderelasjoner til 10 år, så behøver ikke dette bety at alle gamle kunder er borte i år 11. Fortolkningen er at bedriftens evne til å oppnå en meravkastning fra tidligere investeringer i kunderelasjoner vil svekkes over tid og være borte etter 10 år.

c. Fastsette relevante avkastningskrav for de ulike identifiserte immaterielle eiendeler

Størrelsen på avkastningskrav som velges må reflektere risikoen assosiert med den immaterielle eiendelen, med andre ord, risikoen knyttet til eiendelens evne til å generere kontantstrømmer.

I en verdiallokeringsprosess er det således viktig å velge relevant avkastningskrav for ulike typer av eiendeler. Mens det antas at risikoen knyttet til materielle eiendeler er lav(ere), og dermed krever et forholdsvis lavt avkastningskrav, vil tilsvarende for immaterielle eiendeler antas å være lik selskapets WACC eller høyere. Dette er illustrert i tabell 23.3.

Tabell 23.3 Eksempler på avkastningskrav for ulike typer eiendeler.

Eiendel	Avkastningskrav
Netto arbeidskapital	3,3 %
Anleggsmidler	5,0 %
WACC	9,0 %
Merkenavn	12,0 %
Kunderelasjoner	12,0 %
Arbeidsstyrke (inngår i goodwill)	9,0 %
Annen goodwill	18,3 %

Denne sammenhengen kan forklares med at avkastningen på immaterielle eiendeler generelt er mer flyktig. Ved valg av avkastningskrav vist i tabell 23.3 er det estimert at risiko knyttet til merkevare og kunderelasjoner ligger 3 prosentpoeng høyere enn risikoen knyttet til selskapets totale kontantstrømgenererende evne. For arbeidsstyrken (inngår som del av goodwill) kan det argumenteres med at risikoen tilsvarer den for virksomheten totalt, og at selskapets WACC således kan legges til grunn. I praksis ser man at avkastningskravet knyttet til arbeidsstyrken settes lik, men også høyere enn selskapets WACC. For øvrig goodwill (eksklusiv den delen som kan tilskrives arbeidsstyrken) representerer beløpet en residualpost, slik at avkastningskravet til denne først blir kjent når oppkjøpsanalysen er gjennomført. Avkastningskrav for goodwill følger implisitt av at WARA (weighted average return on assets) blir lik WACC. Vi kommer tilbake til dette i det praktiske eksemplet senere i denne artikkelen.

Det teoretiske grunnlaget for å differensiere avkastningskravet på denne måten er ikke særlig velutviklet, og det er knapt mulig å observere hvorvidt kjøper av et fiskeoppdrett bruker ulikt avkastningskrav for anleggsmidler, lisens og fisk i sjøen, men det har utviklet seg en forholdsvis godt innarbeidet praksis for å gjøre det på denne måten.

Vi skal nedenfor diskutere 4 inntjeningsbaserte metoder. Det er ikke slik at man kan velge fritt. Tilgjengelig informasjon og rekkefølge har stor betydning:

i. Diskontert kontantstrømmetode
ii. Royaltybidrag
iii. Nåverdi av residualinntekt
iv. Verdsettelse av virksomhet med og uten immateriell eiendel

i. Diskontert kontantstrømmetode

I noen tilfeller kan man allokere en andel av de totale kontantstrømmene direkte til en eiendel. Et enkelt eksempel er en «off market» husleiekontrakt. Metoden innebærer at verdien fastsettes ved at netto fremtidige kontantstrømmer knyttet til eiendelen diskonteres til en nåverdi med en adekvat diskonteringsrente. Det er nok primært for kontraktsbaserte eiendeler, der betjeningen av kontrakten ikke er integrert i virksomheten, at denne metoden er tilgjengelig. Metoden er vanskelig å anvende for eiendeler som i stor grad virker sammen med andre eiendeler.

ii. Royaltybidrag / sparte royaltykostnader

Ved denne metoden vil den immaterielle eiendelen verdsettes med referanse til den royaltyinntekt eiendelen ville generert (eller spart oss for) hvis den immaterielle eiendelen i stedet var lisensiert i en transaksjon med tredjepart. Den valgte sam-

menlignbare transaksjonen skal i slike tilfeller reflektere risiko og avkastningskarakteristika som gjør den sammenlignbar med den eiendelen som skal verdsettes. Rasjonale for metoden er at der man ikke har markedsobservasjoner for kjøp/salg av eiendelen, kan det likevel finnes et leiemarked. Metoden benyttes en del i praksis. Det finnes flere leverandører som selger informasjon om royaltysatser for ulike typer virksomheter og markeder. Det er nok likevel vår erfaring at kvaliteten på slik informasjon oftest er usikker, en høy andel av kontraktene det refereres til er enten mellom nærstående eller så har leiekontrakten oppstått i forbindelse med en virksomhetsoverdragelse, der mange faktorer kan ha vært med å bestemme royaltysatsen. Kvaliteten på informasjonen er ofte lav, og det er vanskelig å sikre tilstrekkelig relevans (reell sammenlignbarhet).

iii. Nåverdi av residualinntekt («Multi period excess earnings method»)

Metoden er en residualinntektsmetode som tar utgangspunkt i den oppkjøpte virksomhetens driftsinntjening som deretter reduseres med kalkulatoriske kostnader for bruk av øvrige eiendeler som bidrar til å generere kontantstrømmen, dvs. disse kalkulatoriske kostnadene er den andelen av den totale kontantstrømmen som allokeres til øvrige eiendeler.

De kalkulatoriske kostnadene skal inkludere avkastning på virkelig verdi av slike eiendeler, og i den grad disse ikke har udefinert levetid, også en amortisering. Merk at en eiendel ikke skal amortiseres dersom kontantstrømmen allerede er belastet med reinvesteringskostnader som sikrer at eiendelens økonomiske kapasitet opprettholdes. Rent teknisk beregnes ofte den kalkulatoriske kostnaden som en prosentandel av de ulike eiendelenes virkelige verdi som belastes kontantstrømmen. Etter å ha redusert innbetalingene med alle utbetalinger og kalkulatoriske kostnader, sitter man igjen med en residualinntekt eller «excess earnings» som diskonteres for å finne verdien av den aktuelle eiendelen.

I og med at man ved denne metoden har behov for informasjon om øvrige materielle og immaterielle eiendeler, må den anvendes i verdsettelse av den siste immaterielle eiendelen. Dette vil gjerne være den man har definert som den mest betydningsfulle, og metoden kan bare benyttes én gang per KGE.

Verdsettelse av virksomhet med og uten immateriell eiendel

I enkelte tilfeller vil det være mulig å analysere inntekter generert fra to virksomheter – en som opererer med en immateriell eiendel og en uten. Når disse to enhetene konsistent genererer en vesentlig forskjellig inntektsstrøm, kan verdien av den immaterielle eiendelen estimeres ved å benytte den komparative «income differential method».

Metoden kan brukes ved verdsettelse av immaterielle eiendeler som franchiseavtaler, anleggskontrakter, varemerker, egenutviklet teknologi, patenter med videre. Ved bruk av denne metoden vil ofte verdsettelsen med den immaterielle eiendelen være det enkleste, da bedriftsverdsettelsen baserer seg på dette alternativet. Verdsettelse uten den immaterielle eiendelen krever at man har sammenlignbar informasjon, eventuelt at man skjønnsmessig vurderer effekten den immaterielle eiendelen har på kontantstrømmen. Metoden synes sjelden anvendt i praksis da den ofte er vanskelig å gjennomføre.

Kostbaserte verdsettelsesmetoder

Ved kostbaserte verdsettelsesmetoder fastsettes verdien av den immaterielle eiendelen ved å beregne gjenanskaffelses- eller reproduksjonskost. Metoden er særlig anvendbar der gjenanskaffelse er et reelt alternativ, dvs. der utviklingen av den immaterielle eiendelen ikke har resultert i en eiendel som er beskyttet mot å bli kopiert. Reproduksjonskostnad representerer den kostnaden som ville påløpt, på verdsettelsesdatoen, for å gjenskape en nøyaktig kopi av den immaterielle eiendelen. Gjenanskaffelseskost er den estimerte kostnaden, til priser på verdsettelsesdatoen, for å produsere en immateriell eiendel med tilsvarende bruksområde som den opprinnelige immaterielle eiendelen. Som det fremgår av definisjonen ovenfor, er det en konseptuell forskjell mellom de to verdsettelsesmetodene. Ifølge teorien skal imidlertid den endelige verdien av eiendelen som verdsettes, uavhengig av valgt metode, bli den samme i og med at verdsettelsene også må ta hensyn til reduksjon i verdi på grunn av slit og elde mv. Ved valg av metode bør man legge mest vekt på kvaliteten og tilgjengeligheten av det datagrunnlaget som foreligger i forbindelse med verdsettelsen.

For at verdsettelsesmetoden skal være relevant som et alternativ for å beregne virkelig verdi, er det en forutsetning at alle relevante kostnadskomponenter tas i betraktning ved verdsettelsen, det vil si både direkte og indirekte. Ettersom målet er å komme frem til et anslag for markedsverdi, ikke historisk kost, vil også normal fortjeneste og avkastning på kapital bundet opp i prosjektet måtte inkluderes.

I tillegg til ovennevnte må alle former for ukurans hensyntas ved bruk av kostbaserte verdsettelsesmetoder. I denne sammenhengen er estimatet på eiendelens gjenværende økonomiske levetid sentralt. De ulike former for ukurans som bør vurderes er:

- Funksjonell ukurans (eiendelens manglende evne til å oppfylle sin opprinnelige funksjon)
  - Størrelsen på ukuransen kan fastsettes ved å analysere hva det ville koste å utvikle den immaterielle eiendelen i dag versus den opprinnelige utvi-

klingskostnaden. I den grad kostnaden ved å utvikle den immaterielle eiendelen er lavere i dag, vil differansen sammenlignet med historisk utviklingskostnad kunne benyttes som et estimat på funksjonell ukurans
  - Tilsvarende kan en sammenligning av størrelsen på nødvendige driftskostnader for å benytte den immaterielle eiendelen være et estimat på funksjonell ukurans
- Teknologisk ukurans (ukurans som følge av teknologisk utvikling)
  - Hvis det koster mindre å utvikle en ny immateriell eiendel enn den aktuelle immaterielle eiendelen, vil differansen i utviklingskostnad være en indikasjon hvor stor den teknologiske ukuransen er
  - Tilsvarende kan størrelsen på nødvendige driftskostnader mellom ny og gammel immateriell eiendel representere en indikasjon på ukuransbeløpet
- Økonomisk ukurans
  - Spørsmålet her blir hvorvidt den immaterielle eiendelen, basert på foreløpig verdifastsettelse, genererer en rimelig avkastning til eieren. Kommer man frem til at eiendelen vil kunne gi eier en rimelig avkastning over gjenværende levetid, foreligger ingen økonomisk ukurans. I motsatt fall må eiendelens verdi reduseres med et antatt beløp for å gjøre en avkastning som forventet mulig

Verdi av skattefordel ved verdsettelse av enkelteiendeler

La oss ta utgangspunkt i et patent som sparer bedriften for 10 i royaltykostnader i 10 år. Skattesatsen er 22 %. Patentet verdsettes til 52. Men dersom man kjøper patentet for 52 og får skattemessig fradrag for kjøpesummen, vil vi ikke betale 2,2 i skatt pr år. Størrelsen på skattebesparelsen vet vi imidlertid ikke på forhånd slik at i første omgang finns det ikke noe alternativ til å beregne nåverdien av spart royalty etter skatt.

I oppkjøpsanalysen skal eiendelene verdsettes som om de ble omsatt i det vi gjerne kaller en «innmatstransaksjon», dvs. uavhengig av den faktiske juridiske strukturen. Man legger til grunn at kjøper får oppregulere sin skattemessige kostpris, forutsatt at han ville fått dette i en innmatstransaksjon. Denne teoretiske skattefordelen skal verdsettes og tas i betraktning ved beregning av virkelig verdi for den aktuelle eiendelen.

For eiendeler verdsatt ved markedsbaserte verdsettelsesmetoder er denne skattefordelen allerede reflektert i verdien.

For eiendeler verdsatt ved kostbaserte verdsettelsesmetoder er det ulik praksis med hensyn til når skattefordel skal legges til grunn i verdsettelsen. Som en hovedregel kan det antas at en spesifikk skattefordel ikke skal beregnes så lenge innsatsfaktorene som inngår ved beregning av kostverdi kan observeres i markedet

(observerbare markedspriser). Hvis verdien beregnes basert på bruk av selskapsinterne ressurser som en følge av at de har en unik kompetanse eller lignende som ikke kan kjøpes i markedet, skal det i tillegg til verdien beregnes en skattefordel.

Ved beregning av skattefordel er det viktig å legge til grunn den skattemessige behandling som gjelder for den angjeldende eiendel. Dersom f.eks. merkenavn ikke gir rett til skattemessige avskrivninger, men kan utgiftsføres når man kan konstatere at verdien er endelig tapt, vil nåverdien av skattefradraget kunne bli lavt. Avkastningskravet vil være et nominelt etter skatt krav, og skattesatsen den skattesats inntekter fra de aktuelle eiendelene skattlegges med.

23.4 Praktisk eksempel på verdsettelse av immaterielle eiendeler

I det følgende har vi presentert et forenklet eksempel på verdsettelse av immaterielle eiendeler for å illustrere den metodikken som kan legges til grunn ved slike typer verdsettelser. Det presiseres at det er viktig å ha nødvendig tilgang til relevant informasjon for å kunne gjennomføre en tilfredsstillende analyse. Videre er det viktig å dokumentere de forutsetningene som legges til grunn i analysen. Arbeidet med å gjennomføre en tilfredsstillende verdiallokering, vil således omfatte betydelig dokumentasjon knyttet til det arbeidet som er utført i forbindelse med analysen.

Tabell 23.4 viser forutsetninger som er lagt til grunn for verdsettelsen:

Tabell 23.4 Forutsetninger som er lagt til grunn i det praktiske eksemplet.

Selskapsverdi (EV)	**17 269**
Identifiserte immaterielle eiendeler:	
• Merkenavn	
• Kunderelasjon (identifisert som den viktigste eiendel)	
• Eksisterende arbeidsstyrke (del av goodwill)	
Ingen mer- eller mindreverdier knyttet til:	
• Anleggsmidler	
• Arbeidskapital	
• Forpliktelser	
Skattesats	20,0 %
Vekst i terminalverdi	2,0 %
Avkastningskrav etter skatt (WACC)	9,0 %
Avkastningskrav for verdsettelse av de ulike eiendelene:	
• Netto arbeidskapital	3,3 %

Selskapsverdi (EV)		**17 269**
	• Anleggsmidler	5,0 %
	• WACC	9,0 %
	• Merkenavn	12,0 %
	• Kunderelasjoner	12,0 %
	• Arbeidsstyrke (inngår i goodwill)	9,0 %
For arbeidskapitalen legges normalt en kortsiktig rente til grunn, mens en rente med en durasjon i området 5 til 10 år ofte benyttes for anleggsmidler. For immaterielle eiendeler benyttes som oftest et avkastningskrav som er lik, eller høyere enn, selskapets nominelle avkastningskrav etter skatt (WACC). Tanken bak valg av avkastningskrav er at identifiserte immaterielle eiendeler representerer en høyere risiko enn for selskapet totalt. Avkastningskravet til goodwill utledes til slutt når alle eiendeler er verdsatt.		

Tabell 23.5 Overtatt balance.

Tall i TNOK	
Anleggsmidler	8 000
Omløpsmidler	2 000
Sum eiendeler	**10 000**
Egenkapital	4 000
Rentebærende gjeld	4 900
Kortsiktig gjeld	1 100
Sum gjeld og egenkapital	**10 000**

Egenkapitalverdien på oppkjøpt enhet beløper seg til TNOK 12 369, mens merverdien som skal fordeles er TNOK 8 369. Disse verdiene er beregnet som følger:

Tabell 23.6

UTall i TNOK	
Selskapsverdi	**17 269**
Fradrag: Rentebærende gjeld	(4 900)
Egenkapitalverdi	**12 369**
Bokført verdi av egenkapital	(4 000)
Merverdi til fordeling	**8 369**

Første steg i en oppkjøpsanalyse vil være å gjenskape, eventuelt verifisere, bedriftsverdsettelsen knyttet til overtatt enhet (i den grad det ikke allerede finnes en kon-

tantstrømbasert verdsettelse). Dette gjøres for å sikre konsistens i etterfølgende beregninger, herunder legge til rette for senere nedskrivningsvurderinger, da slike må vurderes opp mot det som var forutsatt på oppkjøpstidspunktet.

Tabell 23.7 Bedriftsverdsettelse som gir selskapsverdien (Enterprise Value (EV)).

Tall i TNOK	**År 1**	**År 2**	**År 3**	**År 4**	**År 5**
Omsetning	10 000	12 000	13 000	14 000	15 000
Varekostnad	(5 000)	(6 000)	(6 500)	(7 000)	(7 500)
Bruttofortjeneste	**5 000**	**6 000**	**6 500**	**7 000**	**7 500**
Administrasjonskostnader	(1 200)	(1 440)	(1 560)	(1 680)	(1 800)
Salgs- og markedsføringskostnader	(2 200)	(2 640)	(2 860)	(3 080)	(3 300)
Avskrivninger og amortiseringer	(500)	(600)	(650)	(700)	(750)
Kostnadssynergier	–	75	150	150	150
EBIT	**1 100**	**1 395**	**1 580**	**1 690**	**1 800**
Skattekostnad	(220)	(279)	(316)	(338)	(360)
Overskudd etter skatt	**880**	**1 116**	**1 264**	**1 352**	**1 440**
Tillegg: Avskrivninger/amortiseringer	500	600	650	700	750
Tillegg/Fradrag: Endring i netto arbeidskapital	(100)	(200)	(100)	(100)	(100)
Fradrag: Investeringer	(600)	(720)	(780)	(700)	(750)
Netto kontantstrøm	**680**	**796**	**1 034**	**1 252**	**1 340**
Diskonteringsperiode	0,5	1,5	2,5	3,5	4,5
Nåverdifaktor	0,96	0,88	0,81	0,74	0,68
Nåverdi av kontantstrøm etter skatt	**651**	**699**	**834**	**926**	**909**
Eksplisitt periode	4 020				
Terminalverdi	13 249				
Sum selskapsverdi	**17 269**				

Bedriftsverdsettelsen i tabell 23.7 vil være rettesnor for etterfølgende vurderinger ved beregninger av merkenavn og kunderelasjon, samt gjenanskaffelsesverdi av ansatte.

For å klargjøre verdsettelse av merkenavn og kunderelasjoner må kontantstrømmene i virksomheten analyseres og identifiseres. I vårt eksempel er dette sentralt, da merkenavn verdsettes på grunnlag av omsetning knyttet til produkt X, mens kunderelasjon verdsettes basert på omsetning fra alle produkter (se tabell 23.8).

Tabell 23.8 Fordeling av inntekter på merkenavn og kundekategori.

Tall i TNOK	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5
Spesifikasjon omsetning merkenavn					
Omsetning produkter merkenavn X	8 000	9 600	10 400	11 200	12 000
Omsetning andre produkter	2 000	2 400	2 600	2 800	3 000
Sum omsetning	**10 000**	**12 000**	**13 000**	**14 000**	**15 000**
Spesifikasjon omsetning kjernekunder					
Salg kjernekunder (eksisterende før avgang)	7 000	7 140	7 283	7 428	7 577
Salg til andre kunder	3 000	4 860	5 717	6 572	7 423
Sum omsetning	**10 000**	**12 000**	**13 000**	**14 000**	**15 000**

23.4.1 Verdsettelse av merkenavn

Neste steg i prosessen er å verdsette selskapers merkenavn. Ved verdsettelsen har man valgt å benytte «Relief from Royalty» som verdsettelsesmetode. Dette innebærer at det må identifiseres en royaltysats som er relevant for denne typen virksomhet. De store revisjonsselskapene har databaser med informasjon om royaltysatser for ulike typer av virksomheter og bransjer i tillegg til at denne type informasjon kan kjøpes fra aktører på nettet.

Basert på analyser av utvalgte sammenlignbare royaltysatser benyttes en royaltysats på 2 prosent av omsetningen knyttet til dette produktmerket. Videre er det forutsatt at selskaper, ved å lisensiere merkenavnet, sparer vedlikeholdskostnader tilsvarende 0,5 prosent av omsetningen. Merkevaren er forutsatt å ha en ubestemt levetid, slik at den ikke amortiseres, samt at vi ikke beregner en teoretisk skattefordel som del av verdien. Dette forklares med at en potensiell kjøper ikke vil være villig til å betale for en skattefordel for eiendeler som ikke gir skattemessig fradragsrett. Verdsettelsen blir etter dette som følger:

Tabell 23.9 Verdsettelse av merkenavn.

Tall i TNOK	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5
Omsetning	10 000	12 000	13 000	14 000	15 000
Omsetning knyttet til merkenavn X	8 000	9 600	10 400	11 200	12 000
Sparte lisensieringskostnader	160	192	208	224	240
Vedlikeholdskostnader merkenavn	(40)	(48)	(52)	(56)	(60)
Overskudd før skatt	**120**	**144**	**156**	**168**	**180**
Skattekostnad	(24)	(29)	(31)	(34)	(36)
Kontantstrøm etter skatt	**96**	**115**	**125**	**134**	**144**
Nåverdifaktor	0,94	0,84	0,75	0,67	0,60
Nåverdi av kontantstrøm etter skatt	91	97	94	90	86
Vekst i terminalverdi/terminalverdi					1 469
Verdi av merkenavn (avrundet)	**1 300**				

Som det fremgår, har vi valgt å benytte et avkastningskrav som er høyere enn selskapets avkastningskrav. Dette fordi risikoen knyttet til den enkelte immaterielle eiendelen antas høyere enn tilsvarende for selskapet som sådan.

23.4.2 Gjenanskaffelsesverdi for selskapets ansatte

For å vurdere hvorvidt størrelsen på goodwill er rimelig og danne grunnlag for verdsettelse av kunderelasjonen, må gjenanskaffelsesverdien av selskapets ansatte beregnes. Vi tar utgangspunkt i den ansattes lønn inklusive bonuser og andre fordeler i tillegg til sosiale kostnader og gjennomsnittlige rekrutteringskostnader per ansatt. Dessuten estimeres det hvor lang tid det vil ta før en ny ansatt er fullt produktiv i sin nye stilling. Tabell 23.10 viser metodikk som er benyttet ved verdsettelsen.

Tabell 23.10 Gjenanskaffelsesverdi for selskapets ansatte.

TNOK								
Ansatte-kategori	**Antall ansatte**	**Gj.snittlig årlig grunnlønn**	**Gj.snittlig bonus i % av grunn-lønn**	**Gj.snittlig fordeler i % av grunnlønn**	**Gj.snittlig sosiale kostna-der (%)**	**Gj.snittlig årlig total lønns-kostnad**	**Rekru-terings-kostnad per individ**	**Total rekru-terings-kostnad**
	A	B	C	D	E	F	G	H
						Bx(1+C+D) x(1+E)		AxG
Kategori 1	4	600	5,0 %	5,0 %	20,0 %	792	55	220
Kalkulert treningskostnad			**Produktivitetstap**					
Ansatte-kategori	**Tre-nings-kostnad per individ**	**Total trenings-kostnad**	**Gj.snittlig antall år til full pro-duktivitet**	**Gj.snittlig produkti-vitet ved ansettelse**	**Produkti-vitetstap i % av årlig lønn**	**Totalt produkti-vitetstap**	**Total**	
	I	J	K	L	M	N		O
		AxI			Kx(1-L)/2	AxFxM		H+J+N
Kategori 1	50	200	2,0	50,0 %	50,0 %	1 584		2 004
						Total kostnads = verdi av arbeids-styrken		**2 004**

Gjenanskaffelsesverdien av selskapets ansatte vil være basis for beregning av den kalkulatoriske kostnaden som skal belastes ved verdsettelse av kunderelasjonen. Som tidligere nevnt kan denne metoden kun benyttes ved verdsettelse av en kontantstrøm i selskapet.

23.4.3 Fastsettelse av belastning for kalkulatorisk kostnad

Ved fastsettelsen av den kalkulatoriske kostnaden skal man ta utgangspunkt i de enkelte eiendelenes virkelige verdi. Alle identifiserbare eiendeler som bidrar til å skape kontantstrømmen, skal inkluderes ved fastsettelse av den kalkulatoriske kostnaden, hvor det er det valgte avkastningskravet for de spesifikke eiendelene som bestemmer endelig kostnadsbelastning. Metodisk velger vi å linke de kalkulatoriske kostnadene mot omsetningen for å sikre korrekt belastning ved verdsettelse av kunderelasjoner.

I vårt eksempel har vi beregnet den kalkulatoriske kostnaden til å være på 5,9 prosent av omsetningen for å reflektere bruk av disse eiendelene ved generering av kontantstrømmene som verdsettes.

23.4.4 Verdivurdering av kunderelasjon

Ved verdsettelse av kunderelasjonen identifiserer vi de kundene som selskapet har regelmessige salg til. På oppkjøpstidspunktet representerte salg til disse kundene 70 prosent av total omsetning. Videre er det forutsatt at selskapet vil miste 10 prosent av denne kundeporteføljen årlig. Merk at det kun er omsetning knyttet til de kundene selskapet har på oppkjøpstidspunktet som skal reflekteres i verdsettelsen, og ikke fremtidig økning i kundeportefølje.

Tabell 23.11 Verdsettelse av kunderelasjoner.

Tall i TNOK	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	År 6	År 7	År 8	År 9	År 10
Omsetning totalt	10 000	12 000	13 000	14 000	15 000	15 300	15 606	15 918	16 236	16 561
Omsetning kjernekunder (før avgang)	7 000	7 140	7 283	7 428	7 577	7 729	7 883	8 041	8 202	8 366
Retention rate	100,0 %	90,0 %	80,0 %	70,0 %	60,0 %	50,0 %	40,0 %	30,0 %	20,0 %	10,0 %
Omsetning etter bortfall kunder	**7 000**	**6 426**	**5 826**	**5 200**	**4 546**	**3 864**	**3 153**	**2 412**	**1 640**	**837**
Varekostnad	(3 500)	(3 213)	(2 913)	(2 600)	(2 273)	(1 932)	(1 577)	(1 206)	(820)	(418)
Administrasjonskostnader	(840)	(771)	(699)	(624)	(546)	(464)	(378)	(289)	(197)	(100)
Salgs- og markedsføringskostnader	(1 540)	(1 414)	(1 282)	(1 144)	(1 000)	(850)	(694)	(531)	(361)	(184)
Driftsresultat	**1 120**	**1 028**	**932**	**832**	**727**	**618**	**505**	**386**	**262**	**134**
Skattekostnad	(224)	(206)	(186)	(166)	(145)	(124)	(101)	(77)	(52)	(27)
EBITDA før bidragsytende eiendeler	**896**	**823**	**746**	**666**	**582**	**495**	**404**	**309**	**210**	**107**
Fradrag: Belastning for kalkulatoriske kostnader	(413)	(379)	(344)	(307)	(268)	(228)	(186)	(142)	(97)	(49)
Netto kontantstrøm etter skatt	**483**	**443**	**402**	**359**	**314**	**267**	**218**	**166**	**113**	**58**

Tall i TNOK	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	År 6	År 7	År 8	År 9	År 10
Nåverdifaktor	0,94	0,84	0,75	0,67	0,60	0,54	0,48	0,43	0,38	0,34
Nåverdi av kontantstrøm etter skatt	456	374	303	241	188	143	104	71	43	20
Sum nåverdi av kontant-strøm etter skatt	**1 944**									
Skattefordel ved spesifikk vurdering av eiendelen	220									
Virkelig verdi av kunderela-sjon (avrun-det)	**2 200**									
diskonterings-periode	0,5	1,5	2,5	3,5	4,5	5,5	6,5	7,5	8,5	9,5

Skattefordelen som inngår i verdien av kunderelasjonen baserer seg på at en kjøper ville vært villig til å betale for nåverdien av skattebesparelsen, hvis denne eiendelen var kjøpt isolert. Vi har forutsatt en 10 års lineær skattemessig avskrivning av kunderelasjonen.

Tabell 23.12 forenklet illustrasjon på beregning av verdi skattefordel.

År			**Diskont.Faktor**	**NV Amort.Faktor**
År 1	1/10		0,893	0,0893
År 2	1/10		0,797	0,0797
År 3	1/10		0,712	0,0712
År 4	1/10		0,636	0,0636
År 5	1/10		0,567	0,0567
År 6	1/10		0,507	0,0507
År 7	1/10		0,452	0,0452
År 8	1/10		0,404	0,0404
År 9	1/10		0,361	0,0361
År 10	1/10		0,322	0,0322
Sum nåverdi av amortiseringsfaktor				0,565
Skatterate				20 %
Skattebesparelse %				0,113
Verdi av skattebesparelse (Nåverdi)				**220**

Verdsettelsen er nå fullført i den forstand at virkelig verdi av identifiserte materielle og immaterielle eiendeler er fastsatt. Neste steg i prosessen blir dermed å beregne verdien av goodwill.

Tabell 23.13 Beregning av goodwill.

Tall i TNOK	**Virkelig verdi**	
Merkenavn	1 300	
Kunderelasjoner	2 200	
Sum verdi identifiserte immaterielle eiendeler	**3 500**	
Utsatt skatt knyttet til verdijustering	700	
Tall i NOK tusen	**Debet**	**Debet**
Kjøpesum for aksjer		12 369
Bokført verdi av egenkapital	4 000	
Verdi av identifiserte immaterielle eiendeler	3 500	
Utsatt skatteforpliktelse verdijustering		700
Goodwill (residual)	5 569	
Sum	**13 069**	**13 069**

Selskapet skal beregne en utsatt skatteforpliktelse knyttet til midlertidige forskjeller for identifiserte merverdier ut over goodwill. Denne skatteforpliktelsen skal ikke diskonteres (IAS 12.53). Rent teoretisk kan det således stilles spørsmål ved den delen av goodwill som «grosses opp» med den utsatte skatteforpliktelsen. Praksis så langt har vært at man ikke foretar noen umiddelbar nedskrivning av den delen av goodwill som knytter seg til den utsatte skatteforpliktelsen. Det synes det å være bred enighet om i praksis.

Et annet forhold som er verdt å merke seg er kravet om å beregne en utsatt skatteforpliktelse knyttet til immaterielle eiendeler som har udefinert levetid. Nåverdien av en slik skatteforpliktelse vil være tilnærmet null. Det følger imidlertid av IAS 12.15 og 57 at det, med unntak for goodwill, skal beregnes en utsatt skatt på alle midlertidige forskjeller, samt at denne forpliktelsen ikke skal diskonteres. Resultatet av dette blir en oppblåsing av konsernbalansen i og med at den utsatte skatteforpliktelsen ikke vil bli reversert (vil først bli reversert ved en eventuell nedskrivning av eiendelens verdi). Goodwill er å anse som en residual, og utsatt skatteforpliktelse skal derfor ikke beregnes av goodwill.

For å vurdere oppkjøpsanalysens effekt på selskapets resultatregnskap, beregnes årlige amortiseringer av allokerte merverdier.

Tabell 23.14 Estimering av årlig amortisering.

Tall i TNOK	Virkelig verdi	Levetid
Merkevare	1 300	Udefinerbar
Kunderelasjoner	2 200	10 år
Goodwill (netto uten utsatt skatteforpliktelse)	4 869	Amortiseres ikke
Totale merverdier	8 369	
Årlig amortisering av merverdier	220	(verdi / levetid)
Reversering av utsatt skatteforpliktelse	(44)	(amortisering x skatterate)
Netto reduksjon i årsoverskudd	176	

Som det fremgår av beregningen, vil konsernets resultat før skatt bli redusert med TNOK 220 som en direkte følge av verdiallokeringen. Eksemplet viser hvor viktig det er for en leser av regnskapet å sette seg inn i de prinsippene som er lagt til grunn ved verdiallokeringen, herunder vurderingene knyttet til mulig nedskrivningsbehov av identifiserte immaterielle eiendeler.

For å vurdere om resultatet av verdsettelsen er rimelig, utarbeides en sammenligning av summen av avkastning for de ulike identifiserte materielle og immaterielle eiendeler og goodwill og selskapets WACC. I vårt eksempel blir den slik:

Tabell 23.15 Sammenligning mellom avkastning og WACC.

Eiendel	Virkelig verdi	Avkastningskrav	Vektet avkastning
Netto arbeidskapital (2 000 – 1 100)	900	3,3 %	0,2 %
Anleggsmidler	8 000	5,0 %	2,3 %
Merkenavn	1 300	12,0 %	0,9 %
Kunderelasjoner	2 200	12,0 %	1,5 %
Arbeidsstyrke (inngår i goodwill)	2 004	9,0 %	1,0 %
Annen goodwill	2 865	18,3 %	3,0 %
Weighted Average Return on Assets (WARA)	17 269		9,0 %
Weighted Average Cost of Capital (WACC)			9,0 %

Som vi ser av oversikten, er avkastningskravet for goodwill 18 prosent for at WARA skal bli lik selskapets WACC. Basert på antakelsen om at risikoen knyttet til goodwill er høyere enn selskapets WACC, synes dette rimelig. Skulle man komme i en situasjon hvor avkastningen knyttet til goodwill er lik, eller lavere enn, selskapets WACC, er det all mulig grunn til å gjennomgå verdsettelsen for å se om denne inneholder feil.

Eksemplet som er presentert ovenfor, fokuserer på den tekniske gjennomføringen av en oppkjøpsanalyse. Det er imidlertid viktig å presisere at det for regnskapsformål er viktig å dokumentere alle forutsetninger som oppkjøpsanalysen baseres på.

24. Nedskrivning av langsiktige eiendeler og goodwill

24.1 Innledning

Nedskrivninger av langsiktige eiendeler og goodwill oppstår typisk som følge av økonomiske nedgangstider eller en konjunkturnedgang i en spesifikk bransje, men kan også reflektere en feilinvestering eller at det ble betalt overpris ved anskaffelsen av en eiendel eller en virksomhet. Nedskrivningsvurderinger er et område som er viet stor oppmerksomhet fra investorer, kreditorer og tilsynsmyndigheter. Finanstilsynet har ofte sterkt fokus på nedskrivningsvurderinger og tilhørende noteopplysninger i sin regnskapskontroll.

Under IFRS reguleres nedskrivninger av langsiktige eiendeler og goodwill av IAS 36. Standardens formål er å unngå at eiendeler balanseføres til en høyere verdi enn det som kan forsvares av fremtidig inntjening gjennom bruk og/eller salg. Når det foretas nedskrivninger, vil resultatet belastes med en engangskostnad, mens fremtidige resultater vil bli høyere som følge av reduserte avskrivninger eller økte gevinster ved senere salg. Fra et resultatmålingsperspektiv kan det argumenteres både for og mot en slik løsning, men den er en konsekvens av formålet om å unngå at eiendeler overvurderes, hvilket er viktig for mange brukere, og spesielt for kreditorene.

Denne artikkelen gir en oversikt over regnskapsreglene for nedskrivningstesting i IAS 36. Vurderingene og beregningene som må foretas, kan være komplekse og ressurskrevende.

IAS 36 gjelder nedskrivning av blant annet driftsmidler, bruksretteiendeler, immaterielle eiendeler og goodwill. Ved utløpet av hver rapporteringsperiode skal selskapet vurdere om det foreligger indikasjoner på verdifall, og hvis det er tilfellet, skal selskapet foreta en nedskrivningstest. For et selskap med kvartalsvis rapportering, innebærer det at selskapet ved hvert kvartal må foreta en vurdering av om det foreligger nedskrivningsindikatorer, og eventuelt foreta nedskrivningstester, og denne vurderingen bør dokumenteres. For goodwill og immaterielle eiendeler

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

med ubestemt levetid er det i tillegg krav om en årlig nedskrivningstest uavhengig av nedskrivningsindikatorer.

Artikkelen dekker blant annet følgende temaer:

- Vurderingsenhet og identifisering av kontantgenerende enheter
- Tidspunkt for gjennomføring av nedskrivningstest
- Fastsettelse av gjenvinnbart beløp, herunder estimering av kontantstrømmer og fastsettelse av avkastningskrav i bruksverdiberegning
- Innregning av tap ved verdifall og reversering av nedskrivning
- Noteopplysninger

Denne artikkelen omhandler nedskrivning i konsernregnskapet. Ved bruk av IFRS i selskapsregnskapet kan det oppstå særskilte problemstillinger som ikke omhandles her.

Fremtidige endringer i IAS 36 – Høringsutkast om Virksomhetssammenslutninger – noteinformasjon, goodwill og nedskrivning[1]

IASB har per mars 2024 utgitt et høringsutkast om Virksomhetssammenslutninger – noteinformasjon, goodwill og nedskrivninger. Dette høringsutkastet foreslår visse endringer til IAS 36. Blant forslagene til endringer som gis er:

- Fjerne begrensningen knyttet til å inkludere kontantstrømmer som følge fremtidige restruktureringer i bruksverdiberegningen
- Fjerne kravet om å benytte og opplyse om diskonteringsrente før skatt
- Ny og forbedret veiledning knyttet til allokering av goodwill til kontantgenerende enheter
- Nytt krav om å opplyse om hvilket rapporteringspliktig segment den kontantgenerende enheten som inneholder goodwill tilhører.

24.2 Definisjoner og virkeområde

24.2.1 Definisjoner

I en nedskrivningstest beregnes gjenvinnbart beløp. Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn balanseført verdi, foreligger et tap ved verdifall som skal innregnes i resultatet.

1 https://www.ifrs.org/projects/work-plan/goodwill-and-impairment

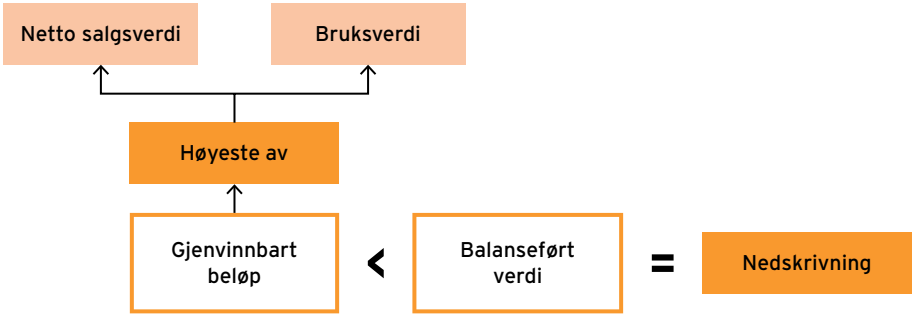

Figur 24.1 Illustrasjon av nedskrivningsreglene.

Gjenvinnbart beløp er det høyeste av enhetens virkelige verdi fratrukket salgsutgifter (VVFSU) og enhetens bruksverdi (IAS 36.6). Virkelig verdi er definert i og fastsettes etter reglene i IFRS 13, mens IAS 36 regulerer hvilke salgsutgifter som skal trekkes fra. Bruksverdi er regulert i IAS 36, og er definert som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer som forventes å oppstå av en eiendel eller en kontantgenererende enhet (KGE). Vurderingen skal gjøres enten for den enkelte eiendel eller for den KGE eiendelen tilhører. En KGE er den minste identifiserbare gruppen av eiendeler som genererer uavhengige, inngående kontantstrømmer. Figur 24.1 illustrerer sammenhengen mellom gjenvinnbart beløp og nedskrivning.

Netto salgsverdi er virkelig verdi av eiendelen minus salgsutgifter, som tilsvarer den verdien eiendelen kan selges til etter å ha pådratt seg nødvendige utgifter for å gjennomføre salget (IAS 36.6). Netto salgsverdi skal beregnes fra en investors perspektiv i en hypotetisk og normal transaksjon mellom uavhengige parter. Dette betyr at det ses bort fra selskapsspesifikke synergier med videre. I vurderingen skal det tas hensyn til fremtidige investeringer/forbedringer etc. som investor typisk vil ta høyde for ved fastsettelse av den virkelige verdien.

Bruksverdi er regulert i IAS 36 og er definert som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer som forventes å oppstå av en eiendel eller en kontantgenererende enhet (KGE) (IAS 36.6). Vurderingen skal utføres enten for den enkelte eiendel eller for den KGE som eiendelen tilhører. En KGE er den minste identifiserbare gruppen av eiendeler som genererer uavhengige kontantstrømmer for virksomheten. Bruksverdien er beregnet basert på eiendelens (eller KGEens) tilstand på balansedagen. Dette innebærer at det kun tas hensyn til forbedringer, investeringer, omstillinger osv. som selskapet er forpliktet til å foreta på balansedagen, og ikke øvrige forventede fremtidige investeringer, forbedringer og omstillinger.

24.2.2 Virkeområde

IAS 36 gjelder tap ved verdifall for alle eiendeler unntatt de som er spesifikt unntatt fra standardens virkeområde.

Unntakene gjelder typisk eiendeler som måles til virkelig verdi, og eiendeler som regnskapsføres etter regnskapsstandarder som har egne nedskrivningsregler. Tabell 24.1 viser eiendeler som er innenfor og utenfor virkeområdet til IAS 36:

Tabell 24.1 Virkeområde (IAS 36.2 og IAS 36.4).

Innenfor IAS 36	Utenfor IAS 36
• Eiendom, anlegg og utstyr • Immaterielle eiendeler inkludert goodwill • Bruksretteiendeler • Finansielle eiendeler klassifisert som: – Datterselskaper – Tilknyttede selskaper – Felleskontrollerte virksomheter	• Varelager (IAS 2) • Kontrakter med kunder (IFRS 15) • Pensjonsmidler (IAS 19) • Utsatt skattefordel (IAS 12) • Finansielle eiendeler innenfor IFRS 9 • Investeringseiendommer målt til virkelig verdi (IAS 40) • Biologiske eiendeler målt til virkelig verdi (IAS 41) • Forsikringskontrakter (IFRS 17) • Eiendeler holdt for salg (IFRS 5)

Standardens virkeområde inkluderer investeringer i datterselskaper, investeringer i tilknyttede selskaper (TS) og investeringer i felleskontrollerte virksomheter (IAS 36.4). For investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter som er regnskapsført etter egenkapitalmetoden, skal det vurderes om det foreligger indikatorer på verdifall i henhold til IAS 28.41A–C, mens investeringene testes for verdifall i henhold til IAS 36.

24.2.3 Introduksjon til nedskrivningsvurderingen

Som nevnt ovenfor skal de fleste eiendeler/KGE-er kun testes når det foreligger indikasjoner på at eiendelen har falt i verdi. Indikasjoner på verdifall kan relatere seg til eiendelen isolert sett, men også til det økonomiske miljø som eiendelene anvendes i. IAS 36 gir en ikke-uttømmende liste over indikasjoner på verdifall, som vil utløse et krav om at det gjennomføres en nedskrivningstest. Det er et ufravikelig krav i standarden om at goodwill og øvrige eiendeler med udefinerbar levetid og immaterielle eiendeler som ikke er klar til bruk, skal testes for nedskrivninger en gang årlig. Figuren under viser den prosessen som virksomheter må foreta seg ved vurderings av indikatorer for verdifall og gjennomføring av nedskrivningstest:

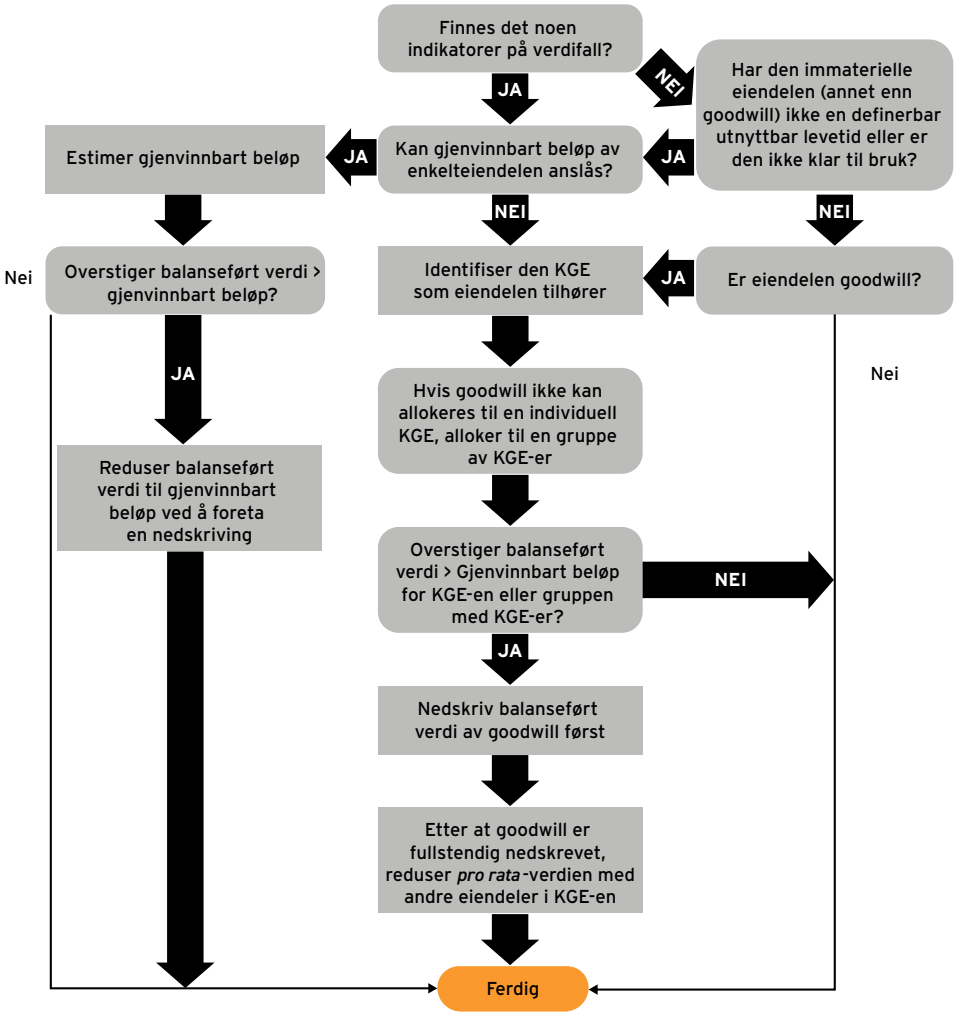

Figur 24.2 Illustrasjon av nedskrivnings vurderingen.

24.3 Vurderingsenhet

24.3.1 Identifisering av kontantgenererende enheter (KGE-er)

Nedskrivningstesting og beregning av gjenvinnbart beløp foretas for den enkelte eiendel dersom denne har inngående kontantstrømmer som i hovedsak er uavhengig av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler. Dersom eiendelen ikke har uavhengige inngående kontantstrømmer, foretas nedskrivningstesting for den KGE-en eiendelen tilhører.

En KGE er den minste identifiserbare gruppen av eiendeler som genererer inngående kontantstrømmer som i all hovedsak er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler eller grupper av eiendeler (IAS 36.6).

En eiendel som inngår i en KGE fordi eiendelen ikke genererer uavhengige kontantstrømmer, kan ha en individuell virkelig verdi. Det skal ikke nødvendigvis foretas nedskrivning av eiendelen selv om virkelig verdi fratrukket salgsutgifter (VVFSU) er lavere enn balanseført verdi (IAS 36.66). Dersom gjenvinnbart beløp for KGE-en som eiendelen tilhører er lavere enn balanseført verdi for KGE-en, foreligger det et tap ved verdifall som eventuelt vil medføre en nedskrivning av den aktuelle eiendelen.

Teorieksempel 24.1: VVFSU er lavere enn balanseført verdi

Det er generelle nedgangstider i eiendomsmarkedet, og et selskap opplever at virkelig verdi av dets nye hovedkontor er lavere enn balanseført verdi. Dette trenger likevel ikke være relevant for bruksverdien for KGE-en som hovedkontoret inngår i. Hvis bruksverdien av KGE-en er høyere enn balanseført verdi av KGE-en, foreligger det ikke et tap ved verdifall for hovedkontoret dersom hovedkontorets bruksverdi ikke anses å være tilnærmet lik VVFSU (IAS 36.67).

Fastsettelse av KGE på rett nivå har stor betydning for nedskrivningsvurderingen. Dersom KGE-ene fastsettes på for lavt nivå, vil en eiendel feilaktig kunne bli nedskrevet selv om det ikke foreligger verdifall for den KGE-en som eiendelen skulle vært allokert til. Dersom KGE-ene fastsettes på et for høyt nivå, kan merverdier i enkelteiendeler/KGE-er oppveie for verdifall på andre eiendeler/KGE-er, slik at det ikke foretas nedskrivning for eiendeler/KGE-er som skulle vært nedskrevet.

Identifikasjon av et selskaps KGE-er innebærer bruk av skjønn. Ved vurderingen av om hvorvidt inngående kontantstrømmer fra en eiendel/KGE i all hovedsak er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler/KGE-er, skal det tas hensyn til forskjellige faktorer, herunder:

- Hvordan ledelsen styrer selskapets drift (for eksempel etter produktlinje, virksomhetsområde, plassering, distrikt eller region), og
- Hvordan ledelsen treffer beslutninger om fortsatt bruk eller avhending av selskapets eiendeler og virksomheter

Selv om ledelsens oppfølging og styring av virksomheten kan være til hjelp i identifiseringen av KGE-er, er det som er avgjørende hvorvidt eiendelene genererer uavhengige inngående kontantstrømmer.

En praktisk tilnærming til identifisering av KGE-er kan være å identifisere den eiendelen/gruppe av eiendeler som er i stand til å generere inngående kontantstrømmer, og deretter vurdere om kontantstrømmene er uavhengig av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler/gruppe av eiendeler.

Teorieksempel 24.2: Identifisering av KGE-er – busselskap
Et busselskap har kontrakt med en kommune om drift av minst fem forskjellige bussruter. Eiendeler tilhørende hver rute og kontantstrømmene fra hver rute kan identifiseres separat. En av rutene drives med et betydelig tap.

Fordi selskapet ikke har mulighet til å nedlegge en av bussrutene, er den minste gruppen av identifiserbare inngående kontantstrømmer som i all hovedsak er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler eller grupper av eiendeler, de inngående kontantstrømmene som genereres av de fem rutene til sammen. KGE for hver rute blir følgelig busselskapet som helhet.

Kilde: Eksempel i IAS 36.68.

I praksis er ofte vurderingene mye mer komplekse enn i det enkle eksemplet om busselskapet. Teorieksempel 24.3 viser hvordan en eiendel/gruppe av eiendeler kan generere uavhengige kontantstrømmer, selv om ledelsen følger opp og styrer virksomhetene på et høyere nivå.

Teorieksempel 24.3: Identifisering av KGE-er – detaljhandel
Et selskap driver en kjede av butikker i samme land. Forretningsmodellen innebærer at styringen i hovedsak foretas sentralt og de fleste beslutninger som kan påvirke inntekstgenereringen, slik som investeringsbeslutninger og overvåkning av og oppfølging av inntjening, foretas av selskapets ledergruppe. Noen beslutninger knyttet til markedsføring og produktutvalg tas imidlertid av den enkelte butikksjef. De fleste beslutninger som påvirker kostnadsnivået tas sentralt, herunder er innkjøpsfunksjonen sentralisert. Kun unntaksvis er det kjøpt, solgt eller lagt ned enkeltstående butikker. Vanligvis kjøpes/selges en gruppe av butikker som er likeartede med hensyn til lokalisering (ligger i samme område), størrelse eller vareutvalg.

Ledelsens oppfølging og styring er ikke avgjørende for om hver enkelt butikk er en KGE eller om en gruppe av (likartede) butikker skal anses som en KGE. Det er heller ikke av nevneverdig betydning hvorvidt kostnadene er uavhengige. IAS 36 tillater at kostnader allokeres til de ulike KGE-ene. Det avgjørende er om inntektene er uavhengige, og i dette eksemplet vil det da være avgjørende hvordan kundene forventes å agere ved nedleggelsen av en butikk. Det anses svært lite sannsynlig at alle kundene til den nedlagte butikken vil velge en annen butikk i samme kjede. Selskapet vil mest sannsynlig oppleve å miste flere kunder i et slikt tilfelle. I så fall er det nærliggende å anta at den enkelte butikken er en egen KGE.

Teorieksempel 24.4 illustrerer hvordan enkelte eiendeler som i utgangspunktet er i stand til å generere uavhengige kontantstrømmer, styres og følges opp på en slik måte at de for selskapet samlet utgjør en KGE.

Teorieksempel 24.4: Identifisering av KGE-er – produksjonsvirksomhet

Et selskap produserer et enkelt produkt på tre ulike fabrikker (fabrikk A, B og C) lokalisert i ulike verdensdeler. Kapasiteten ved fabrikkene er ikke fullt utnyttet. Produktene fra de ulike fabrikkene selges over hele verden. Den enkelte fabrikks produksjon styres ut i fra utnyttelsesgrad og tilgjengelig kapasitet. For eksempel vil produkter produsert på fabrikk A selges i fabrikk Cs verdensdel dersom leveransen da kan skje raskere fra A enn fra C. Det geografiske salget er uavhengig av fabrikkenes geografiske plassering.

I dette tilfellet er det ting som taler for at de enkelte fabrikkene ikke har kontantstrømmer som er uavhengige av hverandre, og det må derfor vurderes om de tre fabrikkene utgjør én KGE.

Det er en eiendels eller gruppe av eiendelers evne til å generere uavhengige inngående kontantstrømmer som er viktig ved identifisering av KGE-er. Dersom det foreligger et aktivt marked for noen eller alle produktene fra en eiendel eller en gruppe av eiendeler, vil eiendelen/gruppen av eiendeler være en separat KGE, selv om selskapet selger produktene internt. Dette skyldes at eiendelen eller gruppen av eiendeler kan generere inngående kontantstrømmer som i all vesentlighet er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler eller grupper av eiendeler (IAS 36.70).

Siden identifisering av KGE-er krever bruk av skjønn, er det sentralt at det enkelte selskap er konsistent i identifiseringen av KGE-er fra periode til periode for samme eiendel eller type av eiendeler. Eventuelle endringer må være berettiget, og hvis endringen medfører nedskrivning eller reversering av nedskrivning, må det gis tilleggsopplysninger om dette (IAS 36.72–73).

I de fleste situasjoner vil butikker generere uavhengige kontantstrømmer, og vil derfor normalt betraktes som frittstående KGE-er. Forretningsmodeller som også innebærer nettsalg, hvor kunder kan legge inn en bestilling via selskapets nettside, kan reise ytterligere problemstillinger om hvordan en KGE skal identifiseres. Følgende tabell gir en oversikt over ulike forretningsmodeller og hvordan KGE-er bør identifiseres:

Tabell 24.2 Forretningsmodell.

Forretningsmodell	Identifikasjon av KGE
En virksomhet har to uavhengige salgskanaler • Nettside, hvor alt salg og returvarer håndteres av et sentrallager. • Fysiske butikker, som kun har ansvar for salg i butikkene og som betjenes fra et sentrallager. Butikkene ligger i forskjellige byer. De fleste kunder erstatter ikke kjøp i fysiske butikker med kjøp på nett dersom butikkene er stengt.	Nettsiden og de enkelte butikkene genererer kontantstrømmer uavhengig av hverandre, noe som gjenspeiles i at stengte butikker medfører tap av kunder. Hver butikk og nettsiden er derfor separate KGE-er.
En virksomhet har både nettsalg og fysiske butikker i forskjellige byer. Nettsalg og returer håndteres av et sentrallager. Kunder har mulighet til å legge inn en bestilling på nett, som de kan hente i nærmeste butikk (klikk og hent). I disse tilfellene sendes varene fra sentrallageret til den aktuelle butikken som kunden selv har valgt. Klikk og hent-salget er ikke vesentlig sammenlignet med salg i fysiske butikker. Tap av kunder skjer i hovedsak når de fysiske butikkene er stengt.	Nettsiden og de enkelte butikkene genererer uavhengige kontantstrømmer fra hverandre, og utgjør derfor hver for seg en KGE. Klikk og hent-salget må mest sannsynlig allokeres til KGE-en for nettsalg.
Samme fakta som ovenfor, men kunder har mulighet til å returnere varer kjøpt på nett i fysiske butikker. Nettsalg utgjør ikke en vesentlig andel sammenlignet med salg i fysiske butikker.	Samme som ovenfor.
Virksomhetens primære salgskanal er nettsalg. Virksomheten har fysiske butikker i utvalgte storbyer, men de er først og fremst utstillingslokaler, så kundene har mulighet til å se produkter før de bestiller dem på nett. Kundene har ikke mulighet til å kjøpe varer i de fysiske butikkene. Antallet kunder som besøker butikker før et nettkjøp er lavt.	Nettsalg er en egen KGE da det genererer uavhengige kontantstrømmer. Ettersom de fysiske butikkene ikke genererer kontantstrømmer, inngår de i den samlede KGE-en.

Praksiseksempel 24.1: Identifisering av KGE-er

En sportsforhandler driver fysiske butikker i flere land samt nettbutikk. For å støtte sin virksomhet eier selskapet også to sentrallagre hvor mesteparten av varelageret samles. Selskapet vurderte at disse sentrallagrene utgjorde separate KGE-er. Ettersom varene ble solgt uendret fra sentrallagrene til butikkene samt at sentrallagrene også genererte sine egne kontantstrømmer gjennom netthandel, vurderte selskapet at det fantes et aktivt marked for varene som ble solgt fra sentrallagrene til butikkene. I vurderingen konkluderte selskapet med at IAS 36.BCZ17 foreslår at en mer romslig tolkning av hva som utgjør et aktivt marked i IAS 36.70 kan legges til grunn.

Finanstilsynet var kritisk til at sentrallagrene utgjorde separate KGE-er. Isteden mente tilsynet at sentrallagrene var å anse som felleseiendeler i henhold til IAS 36.100, og således skulle allokeres til andre kontantgenererende enheter. Videre mente Finanstilsynet at selskapet også burde ha vurdert hvorvidt internettsalget direkte fra sentrallagrene skulle ha vært identifisert som egne KGE-er.

Med unntak av internettsalget, var de inngående kontantstrømmene til sentrallagrene i all hovedsak avhengige av kontantstrømmene til butikkene. Ettersom prisene fastsatt mellom sentrallagrene og butikkene var basert på en internprisavtale som skulle gi en viss resultatmargin

til butikkene, var Finanstilsynet kritisk til hvor pålitelige disse prisene var, samt hvorvidt disse kunne ses på som transaksjoner på armlengdes avstand.

Videre var Finanstilsynet uenig i at det eksisterte et aktivt marked for salg av sportsutstyr mellom sentrallagrene og butikkene. Tilsynet påpekte at for at et marked skal være aktivt, må det være et marked der transaksjoner finner sted med tilstrekkelig hyppighet og volum til å gi løpende prisinformasjon, jf. IFRS 13, Vedlegg A. Finanstilsynet mente at volumene selskapet genererte ikke var av et tilstrekkelig omfang til at vilkårene i IFRS 13 for et aktivt marked var oppfylt.

Kilde: Finanstilsynet sitt brev til XXL ASA, 13. april 2021.

24.3.2 Allokering av goodwill til KGE-er

Goodwill er per definisjon en restpost og kan kun generere kontantstrømmer sammen med andre eiendeler. Test for verdifall av goodwill krever derfor at goodwill allokeres til en KGE eller en gruppe av KGE-er. Dette er ikke den samme øvelsen som å identifisere KGE-ene.

Goodwill oppstår ved virksomhetssammenslutninger, og skal på overtakelsestidspunktet allokeres til den KGE eller grupper av KGE-er som forventes å dra nytte av synergieffektene av sammenslutningen. Dette trenger ikke å være de samme KGE-ene som det oppkjøpte selskapets eiendeler og forpliktelser allokeres til (IAS 36.80). Videre fremgår det at hver enhet eller gruppe av enheter som goodwill fordeles på, skal:

a. Representere det laveste nivået innenfor selskapet hvor goodwill blir overvåket for interne ledelsesformål, og
b. Ikke være større enn et driftssegment som definert i IFRS 8.5 før sammenslåing

Utover de generelle retningslinjene for allokering av goodwill til KGE-er, beskriver ikke IAS 36 noen metode for allokering av goodwill til KGE-er. Flere mulige metoder eksisterer, herunder en direkte allokeringsmetode og en med-eller-uten metode.

Under den *direkte metoden* fordeles goodwill til KGE-er i samsvar med hvordan virkelig verdi av eiendelene fordeles til de ulike KGE-ene. Metoden er enkel å anvende, men har en svakhet ved at det ikke vil allokeres goodwill til KGE-er som det ikke allokeres eiendeler og forpliktelser til. Men slike KGE-er kan fortsatt dra nytte av synergier knyttet til virksomhetssammenslutningen. Direktemetoden kan imidlertid være en god tilnærming i de tilfeller hvor goodwill fordeler seg rimelig proporsjonalt med virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser.

I *med-eller-uten metoden* beregnes virkelig verdi av aktuelle KGE-er/grupper av KGE-er før og etter virksomhetssammenslutningen, og forskjellen representerer

goodwillen som skal allokeres til den aktuelle KGE-en/gruppen av KGE-er. Metoden tar således hensyn til at goodwill ikke nødvendigvis fordeler seg på KGE-er/grupper av KGE-er i samme forhold som virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser, og kan i slike tilfeller være bedre egnet enn direktemetoden dersom det foreligger tilstrekkelig pålitelige data/input for øvrig til å benytte metoden.

Ved virksomhetssammenslutninger kan det være krevende å innhente all nødvendig informasjon for å kunne identifisere og måle anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser. I slike tilfeller åpner IFRS 3.45 for en målingsperiode på inntil 12 måneder hvor det overtakende selskapet kan justere de foreløpige beløpene som er innregnet for en virksomhetssammenslutning.

Tilsvarende kan det være vanskelig å foreta endelig allokering av goodwill til en eller flere KGE-er (IAS 36.85). Det tillates derfor at goodwillen midlertidig blir uallokert, hvilket skal opplyses om og forklares i årsregnskapet. Den ikke-allokerte goodwill skal allokeres til en eller flere KGE'er innen utgangen av den etterfølgende regnskapsperiode.

Når en andel av goodwill forblir uallokert i måleperioden, kan det stilles spørsmål ved hvorvidt virksomheten skal gjennomføre den påkrevde nedskrivningstesten av goodwill innen utgangen av den regnskapsperioden som virksomhetssammenslutningen finner sted eller i den etterfølgende periode hvor den endelige allokeringen av goodwill gjennomføres. Denne vurderingen avhenger av, om virksomheten kan gjennomføre en foreløpig allokering av goodwill innen utgangen av den regnskapsperiode hvor virksomhetssammenslutningen finner sted. Dette kan f.eks. gjennomføres i følgende scenarioer:

- Goodwill relaterer seg til en enkelt KGE eller gruppe av KGE-er som ikke er større enn et driftssegment, eller
- Den foreløpige kjøpsprisallokering er i det alt vesentlige ferdig

Hvis virksomheten har mulighet til å gjennomføre en midlertidig allokering av goodwill innen utgangen av den regnskapsperioden hvor virksomhetssammenslutningen finner sted, er det vår oppfatning at virksomheten skal gjennomføre den påkrevde nedskrivningstesten av nyervervet goodwill i året virksomhetssammenslutningen finner sted, og i den etterfølgende periode.

I de tilfeller hvor virksomheten ikke på en pålitelig måte kan gjennomføre en foreløpig allokering av goodwill, og det heller ikke foreligger noen nedskrivningsindikatorer, er det vår oppfatning at den påkrevde nedskrivningstest av nyervervet goodwill først må gjennomføres etter at goodwillen er endelig allokert til en KGE eller flere KGE-er i den etterfølgende regnskapsperioden.

Den initielle allokeringen av goodwill kan ha stor betydning for senere nedskrivningsvurderinger. Ved enkelte oppkjøp kan den oppkjøpte virksomheten integreres i en eksisterende KGE, og goodwill fra oppkjøpet vil «blandes» med ikke-balanseført goodwill i den eksisterende KGE-en. På denne måten kan i praksis den eksisterende KGE-en i enkelte situasjoner bidra til underbygging av goodwill fra oppkjøpet.

Den initielle allokeringen av goodwill til KGE-er kan også ha betydning ved senere perioders salg eller restrukturering av virksomheten da reorganiseringer og salg av virksomhet kan medføre at goodwill må reallokeres.

24.3.3 Reallokering av goodwill

Salg av virksomhet som inngår i en KGE

Dersom selskapet selger en virksomhet som inngår i en KGE eller gruppe av KGE-er som er tilordnet goodwill, krever IAS 36 at den avhendede virksomheten tilordnes goodwill. Denne goodwillen skal inkluderes i den avhendede virksomhetens balanseførte verdi ved fastsettelse av gevinst eller tap ved avhendingen. Goodwill tilknyttet den avhendede virksomheten skal måles på grunnlag av de relative verdiene av den avhendede virksomheten og den andelen av den KGE-en som beholdes, med mindre selskapet kan påvise at en annen metode bedre gjenspeiler goodwill som er knyttet til den avhendede virksomheten (IAS 36.86).

Teorieksempel 24.5: Goodwill som skal tilordnes avhendet virksomhet.

Et selskap selger en virksomhet som har vært del av en større KGE. KGE-en har en goodwill før avhendelsen på MNOK 20. Vederlaget for den avhendede virksomheten er MNOK 100. Gjenvinnbart beløp for den resterende KGE-en som beholdes, estimeres til MNOK 300. Goodwill kan ikke identifiseres eller knyttes til eiendeler eller en gruppe av eiendeler på et lavere nivå enn KGE-en.

Goodwill på MNOK 5 (20 x 100 / (100 + 300)) tilordnes til, og inngår i den balanseførte verdien av, den solgte virksomheten.

Kilde: Basert på eksempel i IAS 36.86.

Det er i praksis sjelden at en annen metode vil være bedre enn relativ-verdi-metoden. Det er for eksempel ikke relevant at gjenvinnbart beløp av den gjenværende delen overstiger balanseført verdi inkludert goodwill. Dersom det er mulig å argumentere for at en annen metode bedre gjenspeiler goodwill som er knyttet til den avhendede virksomheten, kan dette være en indikasjon på at goodwill opprinnelig er allokert feilaktig, for eksempel på et for høyt nivå.

Dersom et selskap kjøper en virksomhet, integrerer den med en eksisterende KGE og umiddelbart avhender en tapsbringende virksomhet innenfor den KGE-en, kan det være aktuelt å benytte en annen metode enn allokering basert på relative verdier (IAS 36.BC156).

Omorganiseringer og restruktureringer

Reorganiseringer vil ofte kunne påvirke sammensetningen av KGE-er og medføre at goodwill må reallokeres. Den nye fordelingen skal utføres ved hjelp av en metode for relativ verdi tilsvarende den som benyttes når et selskap avhender en virksomhet innenfor en KGE, med mindre selskapet kan påvise at en annen metode bedre gjenspeiler goodwill tilknyttet de omorganiserte enhetene (IAS 36.87).

Teorieksempel 24.6: Reallokering av goodwill i forbindelse med omorganisering

Et selskap har en KGE A som skal deles opp og integreres i tre andre KGE-er: B, C og D. KGE A har tilordnet en goodwill på 160. Siden denne goodwillen ikke kunne tilordnes til eiendeler på lavere nivå enn A, blir den reallokert til B, C og D på basis av den relative verdien av de tre delene av A før de integreres med B, C og D. Gjenvinnbart beløp av disse tre delene av A før integrering med de andre KGE-ene, var henholdsvis 200, 300 og 500. Følgelig blir goodwillen på 160 reallokert til KGE-ene B, C og D med henholdsvis 32, 48 og 80.

Merk at det er gjenvinnbart beløp og ikke balanseført verdi som ligger til grunn for den forholdsmessige allokeringen av goodwill.

Kilde: Basert på eksempel i IAS 36.87.

Noen reorganiseringer kan medføre at KGE-er slås sammen, og dermed at goodwill vil bli testet på et høyere nivå ved den neste årlige nedskrivningstesten. I slike tilfeller er det viktig å huske på at goodwill ikke bare skal testes for verdifall årlig, men hver gang det foreligger indikasjoner på verdifall. Dersom det foreligger indikasjoner på verdifall på reorganiseringstidspunktet, må det foretas en nedskrivningstest, og eventuell nedskrivning må innregnes før reallokeringen gjennomføres.

24.4 Tidspunkt for gjennomføring av nedskrivningstest

IAS 36 skiller mellom det å vurdere om det foreligger indikasjoner på verdifall og det å teste for verdifall (gjennomføre en nedskrivningstest).

For alle eiendeler skal det ved utløpet av hver rapporteringsperiode, for eksempel hvert kvartal, vurderes om det foreligger indikasjoner på verdifall. Indikasjoner på verdifall kan knytte seg enten til den konkrete eiendelen/KGE-en eller til markedet som det opereres i. Tabell 24.3 lister opp en del eksterne og interne indikatorer som alltid må tas med i betraktning.

Tabell 24.3 Indikatorer på verdifall (IAS 36.12). Listen er ikke uttømmende.

Eksterne informasjonskilder	Interne informasjonskilder
Betydelig fall i eiendelens markedsverdi utover det som kan forventes som følge av normal alder/bruk.	Dokumentert ukurans eller fysisk skade av eiendelen.
Betydelig negativ utvikling i teknologiske, markedsmessige, økonomiske eller juridiske rammebetingelser.	Vesentlige endringer i perioden som har negative konsekvenser for bruk eller forventet bruk av eiendelen, for eksempel: • Eiendelen blir tatt ut av bruk (uvirksom) • Planer om opphør eller omstrukturering av virksomheten eiendelen tilhører • Planer om avhending på tidligere tidspunkt enn tidligere forventet • Revurdering av en eiendels levetid som bestemt i stedet for ubestemt
Markedsrenter eller annen markedsmessig avkastning på investeringer har økt i løpet av perioden, og det er sannsynlig at disse økningene vil påvirke diskonteringsrenten.	Intern rapportering tilsier at en eiendels inntjening er eller vil bli lavere enn forventet.
Markedsverdien av egenkapitalen er lavere enn selskapets balanseførte egenkapital.	

For investeringer i datterselskaper, felleskontrollerte virksomheter og tilknyttede selskaper kan mottatt utbytte også være en indikator på verdifall (se IAS 36.12 (h)). Det understrekes at listen i tabell 24.3 ikke er uttømmende, og at selskapene har et selvstendig ansvar for å identifisere og vurdere andre relevante indikasjoner på verdifall. Det kan også være nyttig for et selskap å konkretisere hva som utgjør en negativ utvikling i teknologiske, markedsmessige, økonomiske og juridiske rammebetingelser.

Teorieksempel 24.7: Nedskrivningsindikatorer

Et konsern innenfor media og underholdningsbransjen ønsker i sin regnskapsmanual å konkretisere hva som kan utgjøre en betydelig negativ utvikling i teknologiske, markedsmessige, økonomiske eller juridiske rammebetingelser, og har kommet frem til at følgende indikatorer kan være relevante:

- Vedvarende prispress
- Økende oppstartskostnader for nye prosjekter
- Økt konkurranse fra alternative strømmetjenester innen musikk og film
- Fallende salg av aviser og blader
- Større konkurranse mellom gratis online-tjenester og trykte media
- Fallende annonsesalg i aviser og blader
- Fallende TV-annonsering
- Fallende merkegjenkjennelse og -lojalitet
- Økt fragmentering i TV-markedet

Dersom det foreligger indikasjoner på verdifall, skal gjenvinnbart beløp i utgangspunktet beregnes (IAS 36.9). Men dersom tidligere beregninger viser at gjenvinnbart beløp er betydelig høyere enn balanseført verdi, og det er klart at det ikke har inntruffet hendelser som eliminerer denne bufferen, trenger ikke selskapet estimere gjenvinnbart beløp på nytt (IAS 36.15).

Goodwill, immaterielle eiendeler med ubestemt levetid og immaterielle eiendeler som ennå ikke er tatt i bruk skal i tillegg testes årlig for verdifall. Denne testen kan gjøres når som helst i løpet av året, men må gjøres på samme tidspunkt hvert år (IAS 36.10). I praksis er det mange selskap som gjennomfører testen i forbindelse med årsoppgjøret, mens andre velger av praktiske årsaker et tidspunkt utenfor årsoppgjøret. Ved test av goodwill åpnes det for å benytte beregningen fra en tidligere periode gitt at alle de følgende kriteriene er oppfylt (IAS 36.99):

- Eiendelene og forpliktelsene har ikke endret seg betydelig
- Gjenvinnbart beløp oversteg i vesentlig grad balanseført verdi i den tidligere beregningen, og
- En (kvalitativ) analyse av hendelser og omstendigheter etter forrige beregning tilsier at det er liten sannsynlighet for at gjenvinnbart beløp vil være lavere enn balanseført verdi

Anleggsmidler eller avhendingsgrupper som er klassifisert som holdt for salg i samsvar med IFRS 5, er unntatt virkeområdet for IAS 36. IFRS 5 krever imidlertid at eiendelen eller avhendingsgruppen umiddelbart før den klassifiseres som holdt for salg, måles i samsvar med relevante IFRS-er (IFRS 5.18). Det innebærer at det må foretas en nedskrivningsvurdering før reklassifisering foretas. Formålet er å unngå at eventuelt tap ved verdifall innregnes i gevinst/tapsberegningen ved den senere avhendingen av eiendelen.

24.5 Estimere gjenvinnbart beløp og fastsette balanseført verdi

Balanseført verdi av en eiendel skal nedskrives dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn balanseført verdi. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av enhetens virkelig verdi fratrukket salgsutgifter (VVFSU) og bruksverdi. I utgangspunktet må derfor både bruksverdi og VVFSU estimeres for å finne gjenvinnbart beløp. Det er tre unntak:

- Dersom bruksverdi eller VVFSU overstiger balanseført verdi, er det ikke nødvendig å beregne det andre beløpet (IAS 36.19)
- Dersom VVFSU ikke lar seg beregne på en pålitelig måte, kan bruksverdi benyttes som gjenvinnbart beløp (IAS 36.20)
- Dersom VVFSU er kjent, og det ikke er grunn til å tro av bruksverdien er vesentlig høyere, kan VVFSU benyttes som gjenvinnbart beløp (IAS 36.21)

For å kunne foreta en meningsfull sammenligning av VVFSU, bruksverdi og balanseført verdi, må det være samsvar mellom kontantstrømmer og eiendeler og forpliktelser som ligger til grunn for fastsettelsen av alle disse tre størrelsene. Nedenfor ser vi derfor nærmere både på estimering av bruksverdi og VVFSU samt fastsettelse av balanseført verdi for en KGE.

24.5.1 Bruksverdi

Bruksverdi er nåverdien av fremtidige kontantstrømmer som forventes å oppstå av en eiendel eller en KGE. Bruksverdien beregnes ved en metode hvor en:

- Estimerer fremtidige kontantstrømmer
- Diskonterer kontantstrømmene med et markedsbasert avkastningskrav

Beregning av bruksverdi har mange likheter med en tradisjonell verdsettelse hvor det benyttes en diskontert kontantstrømmetode, men IAS 36 har enkelte konkrete krav til bruksverdiberegningen slik at bruksverdi kan avvike fra en tradisjonell markedsbasert verdsettelse.

I en bruksverdiberegning er det til en viss grad grunnlag for å vektlegge selskapsspesifikke forutsetninger, men bruk av forutsetninger som avviker fra markedssynet må være berettiget og ha grunnlag i at selskapet kan utnytte den aktuelle eiendelen bedre enn andre markedsaktører. Det er ikke grunnlag for å erstatte et markedssyn med et eget mer optimistisk syn på fremtidig bransjeutvikling. Bruksverdi vil derfor normalt ikke være vesentlig forskjellig fra virkelig verdi. Sammenhengen mellom virkelig verdi og bruksverdi er nærmere omtalt i eget punkt nedenfor.

Estimere fremtidig kontantstrøm

Når et selskap skal beregne bruksverdien, må det estimere de fremtidige kontantstrømmene som selskapet forventer å motta fra eiendelen og hensynta forventninger om mulig variasjon i beløp eller tidfesting for disse fremtidige kontantstrømmene (IAS 36.30).

Kontantstrømmene deles opp i en:

- Eksplisitt periode
- Ekstrapoleringsperiode (terminalledd)

Kontantstrømmene i den eksplisitte perioden skal som utgangspunkt være basert på de siste finansielle budsjetter/prognoser som er fastsatt av ledelsen. Den eksplisitte perioden skal omfatte en periode på høyst fem år, med mindre en lengre periode er berettiget. Deretter fremskrives kontantstrømmene ved å ekstrapolere budsjettene/prognosene. Dette omtales ofte som terminalleddet.

Terminalleddet representerer nåverdien av kontantstrømmene etter den eksplisitte perioden. Terminalleddet kan representere kontantstrømmer over en bestemt periode (for eksempel kontantstrømmer fra år 5 til år 20) eller representere nåverdien av evigvarende kontantstrømmer. Kontantstrømmer av en fastsatt lengde er mest vanlig ved nedskrivningstesting av enkelteiendeler (for eksempel skip og bygninger), mens evigvarende kontantstrømmer er vanlig ved nedskrivningstesting av goodwill. Mange verdsettelsesmodeller forutsetter at parameterne i terminalleddet er i en langsiktig stabil situasjon. Dersom det ikke er tilfellet, må man vurdere effekten dette vil ha på terminalleddet – det kan for eksempel være behov for oppsplitting i flere terminalledd.

Det er en grunnleggende forutsetning at kontantstrømmene er basert på rimelige og dokumenterbare forutsetninger som representerer ledelsens beste estimat. Ledelsen må kunne bygge bro mellom tidligere resultater og fremtidige estimater, og forklare avvik mellom historiske tall og fremtidig utvikling (IAS 36.34). Dette kan for eksempel begrunnes i forventninger om prisutvikling i markedet, forventeringer om selskapets markedsandel, nye konkurrerende produkter osv. Ekstern dokumentasjon skal tillegges størst vekt (IAS 36.33), og det må derfor sees hen til eksterne analyser av bransjeutvikling og makroutvikling for øvrig. Når det gjelder terminalleddet angir IAS 36 eksplisitt at det normalt skal anvendes en stabil eller fallende vekstrate og at vekstraten ikke skal overstige den langsiktige vekstraten for produktene, bransjen eller landet eller landene som selskapet driver i (IAS 36.33). Vekstratene kan også være null eller negativ (IAS 36.36). Dette har sin begrunnelse i at et selskap på lang sikt neppe kan vokse raskere enn den generelle økonomien. Forskjeller i avkastning mellom ulike selskaper og bransjer forventes å avdempes over tid. Superprofitt kan ikke forventes å vare evig.

Ledelsen må også kunne forklare eventuelle avvik mellom tidligere budsjetter/prognoser og faktiske oppnådde resultater. Vedtatte budsjetter/prognoser kan ikke ukritisk legges til grunn i nedskrivningstesten. Det kan være behov for justeringer,

for eksempel dersom selskapet har tradisjon for å være svært optimistisk i sin budsjettering eller ikke i tilstrekkelig grad har tatt hensyn til ekstern dokumentasjon.

Teorieksempel 24.8: Sammenligning av budsjett mot historiske resultater

Et selskap skal foreta en nedskrivningstest per 31.12.23 og skal i den forbindelse vurdere om de ledelsesgodkjente budsjettene kan legges til grunn for nedskrivningstestingen.

Selskapet sammenligner faktiske resultater for 2022 med historiske budsjetter for 2022, og ser at de historisk har vært svært optimistiske i sin budsjettering:

Budsjetterings år	2023 Budsjett	2023 Realisert	Realisert/Budsjett
2022	120	100	83 %
2021	200	100	50 %
2020	300	100	33 %
2019	400	100	25 %
2018	500	100	20 %

Fjorårets budsjett estimerte et resultat på 120 for 2023, mens det faktiske resultatet ble på 100. Når selskapet ser på eldre budsjetter, var de enda mer optimistiske for resultatet for 2023. I 2018 budsjetterte selskapet med et resultat på 500 for 2023 mens faktisk resultat ble bare 20 % av dette budsjetterte resultatet.

Selskapet gjør en tilsvarende analyse for 2019 til 2021 og ser at de også for tidligere år har vært for optimistiske i sine budsjetter.

På bakgrunn av den utførte analysen konkluderer selskapet med at de må justere ned de ledelsesgodkjente budsjettene når de gjennomfører nedskrivningstesten for 2023

Det er ikke unormalt, at historiske resultater avviker fra prognoser. Dette er ikke overraskende ettersom prognosene representerer et punktestimat i et stort utfallsrom. Problemet er om en systematisk bommer. Bruk av formler for matematisk eller statistisk forventning (sannsynlighetsvektet snitt av ulike utfall), som vist i figur 24.3, er ment å sikre mot systematiske feil i prognosene. I mange tilfeller mangler selskapene grunnlag for å bruke statiske metoder for å beregne forventningsverdien for langsiktige prognoser. Fra psykologi og sosiologi vet vi at det er svært krevende å være nøytral i vurderingene av fremtiden. I tillegg kan ledelsen ha motivasjon, herunder kompensasjonsordninger, som gjør at det blir enda vanskeligere å være nøytral.

Ideelt sett ønsker en å finne den matematiske eller statistiske forventningsverdien, men det er vanskelig å identifisere hele utfallsrommet og anslå pålitelige sannsynligheter for de ulike utfallene. Det er enklere for kortsiktige prognoser enn for langsiktige prognoser. Manglende langsiktige statistiske prognosemetoder gjør at selskapene må se hen til de analysemetodene de generelt bruker for bedriftsøkonomiske og strategiske beslutninger som investeringer, oppkjøp og lignende. Ved vurdering av forventningsverdier må selskapene bruke all tilgjengelig informasjon,

og særlig informasjon som gir et representativt grunnlag for å vurdere fremtiden. Det er kjernen i strategisk analyse.

Et viktig verktøy i strategisk analyse er scenarioanalyser. Ofte ser vi at det i praksis utarbeides et normalscenario som justeres med en beskjeden prosentsats for å uttrykke et bedre og et dårligere utfall. Det er ofte ikke en god tilnærming. Formålet med scenarioanalysen er å integrere reell innsikt i og forståelse av så mange som mulig av de aktuelle variable faktorer. Scenarioer er hverken spådommer eller forutsigelser om hvordan fremtiden faktisk vil arte seg. Det er mer korrekt å betrakte scenarioer som systematiske og strukturerte beskrivelser av alternative og mulige fremtidsutfall. Scenarioanalyser er altså et verktøy som er nyttig i å etablere en forventningsverdi, men det er like fullt et subjektivt anslag.

Det er imidlertid mange utfordringer med scenarioanalyser. For eksempel er det en risiko for at «base case» er feilaktig, at sentrale faktorer er oversett, av variablene er feilaktig vektet, at korrelasjoner mellom variablene ikke er hensyntatt, mv. Det kan også være at ledelsens iboende optimisme har påvirket sannsynlighetene som tillegges de ulike utfallene på en tendensiøs måte.

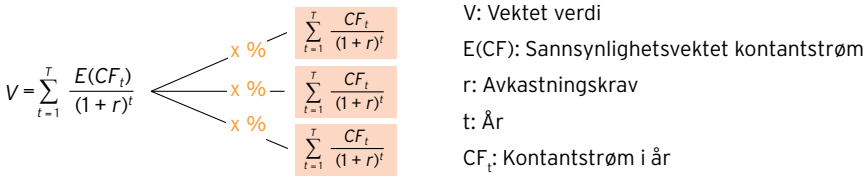

Figur 24.3 Scenarioanalyser og beregning av gjenvinnbart beløp.

Estimatet på fremtidige kontantstrømmer inkluderer (IAS 36.39):

- Inngående kontantstrømmer ved fortsatt bruk av eiendelen/KGE-en
- Utgående kontantstrømmer som er nødvendig for å generere de inngående kontantstrømmene ved fortsatt bruk, samt kontantstrømmer som kan henføres til eiendelen/KGE-en på en rimelig og ensartet måte
- Eventuelt netto kontantstrøm ved avhending av eiendelen ved utløpet av brukstiden

Når det gjelder utgående kontantstrømmer er det viktig at alle utgifter som bidrar til fremtidige inngående kontantstrømmer tas med. Dersom det legges til grunn vekst i fremtidige inntekter, må utgående kontantstrømmer reflektere nødvendige vedlikeholdsinvesteringer og eventuell økning i arbeidskapital som er nødvendig. Siden en KGE er definert som den minste enheten som genererer uavhengige inn-

gående kontantstrømmer, vil normalt alle inntekter bli allokert til ulike KGE-er. Det er ikke krav om at en KGE genererer uavhengige utgående kontantstrømmer, og utgående kontantstrømmer inkluderer både de som kan knyttes direkte til eiendelen/KGE-en og de som kan henføres på en rimelig og ensartet måte.

Teorieksempel 24.9: Utgående kontantstrømmer i bruksverdiberegning

ESMA publiserer utvalgte beslutninger tatt av de ulike regnskapstilsynene i Europa. I 2013 publiserte ESMA en beslutning knyttet til fastsettelse av utgående kontantstrømmer. Det aktuelle selskapet hadde inkludert alle direkte kostnader og allokert en andel av generelle salgs- og administrasjonskostnader, mens kostnader til utvalgte ledende ansatte i administrasjonen (økonomidirektør, IT-direktør, HR-sjef mfl.) var holdt utenfor. Selskapet argumenterte med at kostnadene relaterte seg til hele selskapet og ikke de ulike KGE-ene. Dersom en KGE ble solgt, ville de aktuelle funksjonene fortsatt bli værende hos selskapet. Den aktuelle tilsynsmyndigheten var ikke enig i selskapets vurderinger og påpekte at det ikke er krav om at utgående kontantstrømmer er uavhengige. Kostnader skal allokeres til KGE-er når de kan henføres på en rimelig og ensartet måte og siden selskapet kunne allokere øvrige indirekte kostnader, var det grunnlag for allokering av kostnadene. Videre påpekte tilsynsmyndigheten at siden alle inntekter var inkludert i de ulike KGE-ene, var det ikke grunnlag for å holde noen kostnader utenfor.

Kilde: ESMA, Report, 13th Extract from the EECS's Database of Enforcement, 3. April 2013.

I en bruksverdiberegning er det eiendelen i sin nåværende tilstand som skal vurderes (IAS 36.44). IAS 36.45 tillater derfor ikke at det tas hensyn til:

- Fremtidige forbedringer eller oppgraderinger som vil bedre eiendelens/KGE-ens inntjening
- Kostnadsbesparelser som følge av fremtidig restrukturering som selskapet ennå ikke har forpliktet seg til

Det følger imidlertid av IAS 36 at utgående kontantstrømmer som er «nødvendig for å opprettholde nivået av økonomiske fordeler som forventes å oppstå av eiendelen i dens nåværende tilstand» likevel skal inkluderes (IAS 36.49). Ekspansjonsinvesteringer og oppgraderinger vil derfor måtte skilles fra nødvendige vedlikeholdsinvesteringer.

Når det gjelder restruktureringer, er det sammenheng mellom IAS 37 og IAS 36. Når vilkårene for å innregne en omstruktureringsavsetning etter IAS 37 er oppfylt, vil estimatet for fremtidige kontantstrømmer i nedskrivningstesten også inkludere effekter av omstruktureringen (IAS 36.47).

Begrensningene i mulighetene til å ta hensyn til fremtidige oppgraderinger og restruktureringer skaper en rekke praktiske avgrensningsproblemer. Oppgraderinger og restruktureringer må skilles fra vedlikeholdsinvesteringer, løpende

forbedringer og mindre effektiviseringstiltak som kan hensyntas. Begrensningene medfører også at det kan være behov for å justere kontantstrømprognosene som inngår i nedskrivningstesten sammenlignet med de styregodkjente budsjettene.

Det finnes mange norske selskaper med internasjonal virksomhet hvor det er transaksjoner i en rekke forskjellige valutaer. Spørsmålet om hvordan kontantstrømmer i ulike valutaer skal håndteres, er derfor høyst relevant. Etter IAS 36.54 skal fremtidige kontantstrømmer estimeres i den valuta de vil bli generert, og diskonteres ved bruk av en diskonteringsrente som er relevant for den aktuelle valutaen. Deretter omregnes nåverdien i utenlandsk valuta til funksjonell valuta ved bruk av spotkurs. Dette er ofte en krevende øvelse, da virksomheten først skal behandle hver fremmed valuta separat, og i neste steg slå disse sammen ved beregning av bruksverdien.

Diskonteringsrente

Ved beregning av bruksverdi skal fremtidige kontantstrømmer diskonteres med den rente som reflekterer gjeldende markedsvurderinger av pengers tidsverdi og eiendelens særskilte risiko (IAS 36.55). Det er ikke en selskapsspesifikk diskonteringsrente, men en bransje- eller eiendelsspesifikk markedsrente, som skal fastsettes.

Når diskonteringsrenten ikke er observerbar i markedet, hvilket den normalt ikke er, må den estimeres. Det må være konsistens mellom kontantstrømmene i bruksverdiberegningen og diskonteringsrenten. Ettersom finansieringsutgifter ikke skal hensyntas i kontantstrømmen, må det benyttes et avkastningskrav for totalkapitalen. Den klart mest utbredte metoden i praksis er å beregne WACC («weighted average cost of capital») som er en vekting av egenkapital- og gjeldsavkastningskrav.

WACC består av følgende komponenter:

Figur 24.4 Vektet kapitalavkastningskrav – WACC

Denne sammenhengen kan omskrives til følgende matematiske formel:

$$WACC = \frac{D}{V}k_d(1-t) + \frac{E}{V}k_e$$

der

WACC = Totalavkastningskrav
D/V = Markedsverdi av gjeld / «Enterprise Value»
E/V = Markedsverdi av egenkapital / «Enterprise Value»
K_d = Selskapets gjeldskostnad

K_e = Avkastningskravet til egenkapitalen
t = Skattesats

Merk at WACC her er beregnet som et nominelt etter-skatt-avkastningskrav. Skatt i avkastningskravet er nærmere omtalt nedenfor.

IAS 36 inneholder i Appendix A krav, som virksomheten skal ta høyde for ved fastsettelse av WACC. Dette innebærer blant annet at virksomheten ved fastsettelsen av WACC skal vurdere virksomhetens gjennomsnittlige egenkapital- og gjeldskostnader, og at disse skal justeres for å gjenspeile markedets vurdering av de særskilte risikofaktorene knyttet til eiendelens estimerte kontantstrømmer, og ekskludere risikofaktorer som ikke er relevant for eiendelens estimerte kontantstrømmer (IAS 36.A17-18)

Diskonteringsrenten skal fastsettes konkret for den eiendelen eller KGE-en som skal testes for nedskrivning, og det må etableres egne avkastningskrav for hver KGE. I konglomerater med virksomheter på tvers av landegrensene vil en forvente forskjeller i diskonteringsrenten på grunn av variasjoner i lokalt rentenivå og ulike risikopremier. I tillegg til å følge kravene i IAS 36, bør diskonteringsrenten også følge anbefalt praksis i finansteori.

a. Nærmere om egenkapitalavkastningskravet

Beregningen av egenkapitalavkastningskravet eller egenkapitalkostnaden inneholder en rekke skjønnsmessige valg og vurderinger og er den vanskeligste delen av WACC-beregningen. Det finnes flere modeller for å estimere avkastningskravet til egenkapitalen. Kapitalverdimodellen CAPM (The Capital Asset Pricing Model) er den mest kjente, og den mest brukte i praksis. Det finnes også alternative modeller som er akseptable og mulig også bedre. Fordelen med CAPM er at den er praktisk håndterbar, godt kjent og at mange bruker den.

I det følgende vil CAPM bli brukt som utgangspunkt for beregning av avkastningskravet til egenkapitalen. Ifølge CAPM kan egenkapitalkostnaden skrives som:

$$k_e = Rf + \beta(Rm - Rf)$$

der

Rf = Risikofri rente
Rm = Avkastning på en markedsportefølje eller indeks
Rm – Rf = Meravkastning ved å investere på børsen eller markedets risikopremie
β = Egenkapitalbeta

Mange velger å bruke renten på 10-årig statsobligasjonsrente som anslag på risikofri rente (Rf). Dette er ofte et greit utgangspunkt. Merk at det likevel kan bli feil dersom en stor andel av kontantstrømmene kommer veldig nært i tid. I så fall må risikofri rente baseres på en statsobligasjon med kortere løpetid.

Det finnes ulike tilnærminger for å estimere avkastning på markedsportefølje (Rm). De har alle sine fordeler og ulemper. Det er viktig at måten man har estimert denne på henger sammen med den risikofrie renten. Brukes dagens risikofrie rente kan det bli feil å benytte et historisk gjennomsnitt på markedspremien. Det publiseres eksterne analyser på risikopremie.

Egenkapitalbeta er et mål på en aksjes risiko relativt til aksjemarkedet. En egenkapitalbeta på 1,2 betyr at når markedet går opp eller ned med 1 %, så forventes aksjen å endre seg med 1,2 %. Det er viktig å skjønne forskjellen på egenkapitalbeta og eiendelsbeta. En eiendelsbeta er den egenkapitalbeta et selskap ville hatt dersom det var gjeldfritt. Selv om to selskaper ellers er helt identiske, vil det likevel være større risiko forbundet med å investere i det selskapet som har høyest gjeldsgrad. Ved å justere for gjeldsgrad kan man estimere egenkapitalbeta. Formelen under viser sammenhengen:

$$Egenkapitalbeta = Eiendelsbeta \cdot \frac{1}{Egenkapitalandel}$$

Dersom vi observerer at bransjens eiendelsbeta er 0,6 og antar en egenkapitalandel på 50 % gir dette en egenkapitalbeta på 0,6 x (1 / 0,5) = 1,2. Data for beta i ulike bransjer publiseres eksternt. En rent teknisk beregning av beta kan i gitte situasjoner gi urimelige verdier og må anvendes med forsiktighet.

Det kan også være aktuelt å justere egenkapitalavkastningskravet beregnet etter CAPM for likviditetspremie, small-cap-premie og landrisikopremie.

For små selskaper bør diskonteringsrenten vurderes tillagt en small-cap-premie som følge av at små selskap kan tenkes å være sårbare for konjunktursvingninger, har mindre åpenhet i informasjonen til investor og således at det er en høyere risiko for negative overraskelser.

Likviditetspremie er en premie for å kompensere investor for innlåsningsrisikoen ved en mindre likvid investering, og hvor det er relativt dyrt eller vanskelig å komme ut av investeringen.

I praksis omtales ofte small-cap- og likviditetspremie om hverandre. Dette kan skyldes at små selskap i snitt også er mindre likvide enn store selskap. Det må påses at en ikke justerer dobbelt for samme risiko dersom en legger til både small-cap-premie og likviditetspremie.

Det kan også være aktuelt å legge til landrisikopremie ved investeringer i mindre modne og velutviklede markeder. Ved vurdering av landspesifikk risiko vurderes forhold som makroøkonomisk stabilitet, politisk stabilitet og forutsigbarhet i rammebetingelser (som for eksempel skatteregler og tollregler) og etniske og religiøse forhold. Det finnes eksterne analyser på landrisikopremier[2], men man må også vurdere spesielle forhold i bransjen og den konkrete situasjonen.

b. Nærmere om gjeldsavkastningskravet

Diskonteringsrenten skal gjenspeile markedsforholdene på balansedagen (IAS 36.55), og skal være uavhengig av selskapets kapitalstruktur og hvordan selskapet har finansiert eiendelen (IAS 36.A19). Det vil si at gjeldsavkastningskravet prinsipielt skal representere lånerenten på balansedagen for en aktør med en normal kapitalstruktur for bransjen. Selskapets marginale lånerente kan være et naturlig utgangspunkt for analysen av gjeldsavkastningskravet, men det må vurderes om lånebetingelsene (marginen) representerer marginen ved en eventuell refinansiering på balansedagen, og om det er selskapsspesifikke forhold som gjør at selskapet har en annen lånerente enn en typisk aktør i bransjen.

c. Nærmere om vekting av egenkapital- og gjeldsavkastningskravet

WACC er en vekting av egenkapital- og gjeldsavkastningskravet. Diskonteringsrenten skal være uavhengig av selskapets kapitalstruktur, og i vektingen bør derfor normalisert kapitalstruktur i bransjen legges til grunn. Det finnes eksterne analyser på egenkapital- og gjeldsandel for ulike bransjer.

d. Oppsummering diskonteringsrente

Teorieksempel 24.10: Beregning av WACC

Et selskap legger følgende forutsetninger til grunn ved beregning av diskonteringsrenten:

Forutsetninger	
Risikofri rente (Rf)	3 %
Påslag kredittrisiko finansiell gjeld	2 %
Gjeldsandel (D/V)	50 %
Egenkapitalandel (E/V)	50 %
Egenkapitalbeta (β)	1,2
Markedets risikopremie (Rm – Rf)	6 %
Skattesats (t)	22 %

2 Estimater på landrisikopremie finnes for eksempel i «Duff&Phelps International Valuation Handbook». Damodaran publiserer også estimater på landrisikopremie på sine nettsider http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/

Selskapet har vurdert det slik at det ikke er nødvendig å foreta justeringer for andre risikoer som small-cap-, likviditets- og landrisikopremie. WACC beregnes da etter følgende formel:

$$WACC = \frac{D}{V} k_d (1 - t) + \frac{E}{V} k_e$$

Dette gir en nominell diskonteringsrente etter skatt på 7,05 % [50 % x (3 % + 2 %) x (1 – 22 %) + 50 % x (3 % + 1,2 x 6 %)]

Det understrekes at til tross for at det foreligger formler for avkastningskrav, er fastsettelse av avkastningskrav (diskonteringsrente) en øvelse som krever skjønn. Det er mange forutsetninger i modellene som må estimeres. De benyttede forutsetningene må kunne underbygges, og det bør brukes en konsistent tilnærming til estimering av forutsetningene over tid. Det bør foretas en rimelighetsvurdering både av egenkapitalavkastningskravet og gjeldsavkastningskravet, samt konsistensen mellom disse. Egenkapitalavkastningskravet vil være høyere enn gjeldsavkastningskravet.

Det er også viktig å foreta en overordnet vurdering av om avkastningskravet som beregnes synes rimelig og i samsvar med markedets avkastningskrav til den aktuelle virksomheten/eiendelen som skal testes for nedskrivning.

Nærmere om skatt

I henhold til IAS 36 skal nedskrivningsvurderinger foretas før skatt. Det vil si at det benyttes før-skatt-kontantstrømmer og før-skatt-avkastningskrav. Dette skal i prinsippet gi samme svar som en etter-skatt-beregning hvor etter-skatt-kontantstrømmer er diskontert med etter-skatt-diskonteringsrente. I praksis foretas beregningene som regel etter skatt, og dette er akseptabelt dersom beregningen er foretatt slik at den ikke gir vesentlig avvik fra en før-skatt-beregning. Riktig håndtering av skatt er vanskelig uansett om beregningen foretas før eller etter skatt.

Utfordringen med en før-skatt-beregning er at det er krevende å beregne et før-skatt-avkastningskrav. CAPM og WACC beregnet som beskrevet ovenfor, gir et etter-skatt-avkastningskrav. Før-skatt-avkastningskravet er ikke nødvendigvis likt et etter-skatt-avkastningskrav oppjustert med skattesats. Oppjustering av skattesats kan være en rimelig tilnærming dersom:

- Nedskrivningstesten gjelder en eiendel/KGE med evigvarende kontantstrøm med ingen eller lav vekst, og
- Skattemessige og regnskapsmessige avskrivninger er rimelig sammenfallende

I en etter-skatt-beregning skaper utsatt skatt utfordringer. Det må tas hensyn til utsatte skatteposisjoner enten i kontantstrømmen eller i balanseført verdi. Det er generelt to tilnærminger som kan være akseptable i en etter-skatt-beregning:

- Legg inn faktisk estimat på betalbar skatt i kontantstrømmene (hensyntatt reversering av midlertidige forskjeller), og ta hensyn til (nåverdien) av utsatt skatt i balanseført verdi
- Ta inn en kalkulatorisk betalbar skatt basert på en forutsetning om at skattemessig verdi tilsvarer bruksverdien. Dette krever en iterativ beregning. Utsatt skatt hensyntas ikke i balanseført verdi av KGE-en

For enkelte selskaper kan riktig behandling av utsatt skatt ha stor betydning for nedskrivningstesten. Dette er aktuelt for selskaper i bransjer som har en høy skattesats, f.eks. olje og gass. For selskap hvor det er små forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig resultat, vil ofte praktiske forenklinger kunne foretas uten vesentlig effekt.

Dersom et selskap foretar nedskrivningstesten etter skatt, må selskapet fortsatt opplyse om hva som er den tilsvarende før-skatt-diskonteringsrenten.

24.5.2 Virkelig verdi fratrukket salgsutgifter (VVFSU)

Når VVFSU skal estimeres, skal virkelig verdi estimeres i samsvar med IFRS 13. Salgsutgifter skal estimeres i samsvar med IAS 36.

Virkelig verdi er en markedsbasert og ikke en selskapsspesifikk måling, og det følger eksplisitt av IFRS 13 at det er en salgsverdi («exit»-verdi). IFRS 13 definerer virkelig verdi som:

> Den pris som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for å overføre en forpliktelse i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet.

For ikke-finansielle eiendeler skal virkelig verdi reflektere en markedsdeltakers beste mulige bruk («highest and best use») av eiendelene selv om dette ikke er i samsvar med selskapets nåværende bruk av eiendelen. Et selskaps nåværende bruk av en ikke-finansiell eiendel forutsettes imidlertid å være den best mulige bruken av eiendelen, med mindre markedet eller andre faktorer antyder at en annen bruk av markedsdeltakere ville maksimert verdien av eiendelen (IFRS 13.29).

IFRS 13 angir ikke en bestemt metode for fastsettelse av virkelig verdi, men fokuserer på de inndata som benyttes og at man maksimerer bruken av rele-

vante observerbare inndata og minimerer bruken av ikke-observerbare inndata (IFRS 13.61). Både markedsbaserte, kostbaserte og inntektsbaserte metoder kan være aktuelle.

Det er ikke krav om at det foreligger observerbare markedsverdier. IFRS 13 tillater også bruk av selskapets egen input, så lenge formålet om at verdien representerer en «exit»-verdi for en markedsaktør, er oppfylt. Dette betyr at en diskontert kontantstrømmodell kan være en aktuell verdsettelsesmetode hvis det er en verdsettelsesmodell som typisk brukes for å verdsette den aktuelle eiendelen eller virksomheten. Kontantstrømmene skal reflektere de kontantstrømmene som en markedsaktør ville lagt til grunn.

Virkelig verdi kan estimeres internt eller kan være basert på en ekstern verdsettelse. Det bemerkes at eksterne verdsettelser ikke nødvendigvis vil representere virkelig verdi. Eksterne verdsettelser, som eiendomstakster og megleranslag på skip, må være utarbeidet i samsvar med IFRS 13 for at de kan anses som virkelig verdi for regnskapsmessige formål.

Mens transaksjonsutgifter ikke er en del av en virkelig-verdi-måling etter IFRS 13, skal salgsutgifter trekkes fra i nedskrivningsvurderinger. Eksempler på slike utgifter er utgifter til juridisk bistand, avgifter forbundet med transaksjonen, utgifter til fjerning av eiendelen og andre marginale utgifter direkte knyttet til å bringe eiendelen/KGE-en i salgsklar stand. Sluttvederlag til ansatte og utgifter knyttet til nedskjæring eller omstrukturering av et selskap etter avhending av eiendelen/KGE-en, er imidlertid ikke for salgsutgifter å regne da det ikke er utgifter direkte knyttet til avhending (IAS 36.28).

24.5.3 Bruksverdi versus VVFSU

Virkelig verdi er forskjellig fra bruksverdi på flere områder. Virkelig verdi reflekterer en markedsaktørs forutsetninger, mens bruksverdien kan reflektere forhold som er særegne for selskapet. Som nevnt ovenfor kan det i visse tilfeller være slik at både virkelig verdi og bruksverdi estimeres basert på en diskontert kontantstrømmodell, men inputen kan like fullt være forskjellig.

For eksempel vil følgende faktorer kunne hensyntas i en bruksverdiberegning, men normalt ikke i beregning av VVFSU (IAS 36.53A):

- Tilleggsverdi ved at det eies en portefølje av eiendeler
- Synergier mellom eiendelen som blir målt og andre eiendeler
- Juridiske rettigheter eller rettslige restriksjoner som kun gjelder nåværende eier
- Skattemessige fordeler og ulemper som kun gjelder nåværende eier

Det understrekes at selv om det til en viss grad er grunnlag for å vektlegge selskapsspesifikke forutsetninger, må avviket fra markedssynet være berettiget og ha grunnlag i at selskapet kan utnytte den aktuelle eiendelen bedre enn andre markedsaktører. Det vil derfor normalt ikke forventes at bruksverdi og virkelig verdi avviker betydelig fra hverandre.

Det er også enkelte kontantstrømmer som kan inkluderes i en virkelig verdi beregning dersom en markedsaktør ville ta hensyn til disse, selv om de ikke kan hensyntas i en bruksverdiberegning:

- Fremtidige forbedringer eller oppgraderinger som vil bedre eiendelens/KGE-ens inntjening
- Kostnadsbesparelser som følge av fremtidig restrukturering som selskapet fortsatt ikke har forpliktet seg til

Virkelig verdi kan derfor i enkelte tilfeller være høyere enn bruksverdien.

Teorieksempel 24.11: Verdi av nedslitt eiendom
En nedslitt eiendom leies ut. I en bruksverdiberegning vil utleieinntekter basert på dagens standard legges til grunn. I en virkelig verdi vurdering skal planlagte ombygginger og oppgraderinger hensyntas dersom en markedsaktør ville hensyntatt utviklingspotensialet i en eventuell salgstransaksjon.

24.5.4 Fastsettelse av balanseført verdi

En KGEs balanseførte verdi skal fastsettes i overensstemmelse med hvordan gjenvinnbart beløp er beregnet (IAS 36.75). Ved sammenligning av gjenvinnbart beløp mot balanseført verdi for å vurdere nedskrivning, må alle eiendeler (og eventuelt forpliktelser) som bidrar til kontantstrømmene som er hensyntatt i estimering av gjenvinnbart beløp, tas med i den balanseførte verdien. Dersom balanseført verdi undervurderes, for eksempel ved at eiendeler som inngår i KGE-en ikke medtas eller det feilaktig trekkes fra forpliktelser, vil dette kunne medføre at nedskrivningsbeløpet blir lavere enn reelt verdifall.

Konsistens mellom VVFSU, bruksverdi og balanseført verdi

Siden gjenvinnbart beløp er det høyeste av VVFSU og bruksverdi, er det nødvendig at disse er beregnet på en konsistent måte. Dette sikrer at det kan foretas en meningsfull sammenligning mellom VVFSU, bruksverdi og balanseført verdi. I de tilfeller hvor det skal foretas en nedskrivningstest av en enkelt eiendel, vil konsistens skape få utfordringer – det er en problemstilling som i stor grad relaterer seg til test av verdifall på goodwill eller for en KGE som består av en gruppe av eiendeler.

En KGEs balanseført verdi skal i utgangspunktet ikke omfatte forpliktelser, med mindre KGE-ens gjenvinnbare beløp ikke kan beregnes uten å ta hensyn til slike forpliktelser (IAS 36.76). Dersom for eksempel VVFSU kun kan fastsettes for en eiendel og en tilhørende forpliktelse fordi en kjøper vil overta forpliktelsen ved eventuell avhending, trekkes balanseført verdi av forpliktelsen fra både ved fastsettelse av bruksverdien og balanseført verdi (IAS 36.78).

Teorieksempel 24.12: Gjenvinnbart beløp og forpliktelser

Et selskap driver en gruve i et land hvor lovgivningen krever at eieren rehabiliterer grunnen når gruvedriften opphører. Gruven har en balanseført verdi på MNOK 140. Det er avsatt MNOK 50 i oppryddingsforpliktelser. Det foreligger en nedskrivningsindikator og det foretas en nedskrivningstest.

Selskapet har mottatt ulike tilbud om kjøp av gruven for rundt MNOK 80. I denne prisen er det hensyntatt at kjøperen vil overta plikten til å rehabilitere grunnen. Avhendingsutgiftene for gruven er uvesentlig. Tilbudene anses å representere virkelig verdi.

Bruksverdien, uten oppryddingsutgifter, er estimert til MNOK 120. Ettersom VVFSU tar hensyn til oppryddingsutgifter, trekkes balanseført verdi av oppryddingsutgifter også fra i bruksverdien. Bruksverdien fastsettes derfor til MNOK 70.

Gjenvinnbart beløp er det høyeste av VVFSU og bruksverdien, og det utgjør dermed MNOK 80.

Ettersom gjenvinnbart beløp tar hensyn til oppryddingsforpliktelser, må disse også trekkes fra i balanseført verdi. Balanseført verdi fastsettes derfor til MNOK 90 (MNOK 140 – MNOK 50).

Balanseført verdi overstiger gjenvinnbart beløp og det innregnes et tap ved verdifall på MNOK 10.

Kilde: Basert på eksempel i IAS 36.78.

Av praktiske årsaker aksepteres det at en del eiendeler og forpliktelser som er utenfor IAS 36 (for eksempel fordringer, leverandørgjeld, avsetninger og pensjon) kan hensyntas ved estimering av gjenvinnbart beløp for en KGE (IAS 36.79).

Noen poster som typisk skaper utfordringer og hvor selskapene må være særlige påpasselige for å påse konsistens er:

- Arbeidskapital
- Avsetninger
- Forpliktelser (pensjonsforpliktelser mv.)
- Bruksretteiendeler og leieforpliktelser
- Kontantstrømsikring

Som regel beregnes bruksverdien med utgangspunkt i budsjetter/prognoser som er basert på regnskapsmessige resultater og ikke faktiske innbetalinger og utbetalinger. Det inkluderes også normalt en linje med «endring i arbeidskapital»

i bruksverdiberegningen. I så tilfelle inkluderes arbeidskapitalposter i kontantstrømmene og arbeidskapital inkluderes i balanseført verdi.

Dersom utbetalinger som følge av avsetninger/forpliktelser er inkludert i kontantstrømmene ved beregning av bruksverdien, trekkes også balanseført verdi av forpliktelsen fra i balanseført verdi og motsatt.

Teorieksempel 24.13: Fastsettelse av balanseført verdi

Balanseført verdi av eiendelene i KGE X utgjør MNOK 110. I tillegg er det foretatt en avsetning for mulig tap av en rettsak på MNOK 15. Netto balanseført verdi av KGE X er MNOK 95.

Selskapet har estimert bruksverdien, som også utgjør gjenvinnbart beløp, for KGE X til MNOK 100. I kontantstrømmene er mulig utbetaling ved tap av rettsaken ikke hensyntatt.

Fordi gjenvinnbart beløp ikke tar hensyn til den mulige utbetalingen, hensyntas heller ikke avsetningen i balanseført verdi.

Balanseført verdi av KGE X utgjør MNOK 110, og det må innregnes et tap ved verdifall på MNOK 10.

Når det gjelder avsetninger og forpliktelser som er fremkommet ved å diskontere fremtidige kontantstrømmer, kan justeringer være påkrevet for å sikre konsistens mellom balanseført verdi og bruksverdi. For eksempel vil en avsetning etter IAS 37 ofte være diskontert med en lavere diskonteringsrente enn diskonteringsrenten i nedskrivningstesten. Særlig for avsetninger hvor utbetaling ligger langt frem i tid, kan effekten bli betydelig.

Teorieksempel 24.14: Justering for diskonteringseffekter

Et selskap har foretatt en avsetning for en forventet utbetaling på 100 om 10 år. Den forventede utbetalingen er diskontert med 4 % og balanseført verdi av avsetningen er 68. Den forventede utbetalingen er hensyntatt i kontantstrømmene i bruksverdiberegningen. I nedskrivningstesten er det benyttet en diskonteringsrente på 10 % og den forventede utbetalingen reduserer bruksverdien med 39. Dersom det ikke justeres for denne effekten av ulike diskonteringsrenter, er det en risiko for at det ikke foretas nedskrivning når det faktisk foreligger et verdifall.

Leieforpliktelser

En KGE kan inkludere bruksretteiendeler innenfor virkeområdet til IFRS 16. Bruksretteiendeler vurderes for nedskrivninger innenfor virkeområdet til IAS 36. I de fleste tilfeller vil en KGE, ved avhending, bli avhendet sammen med tilhørende leieavtaler. En vurdering av VVFSU for en KGE vil således hensynta de tilhørende leieavtalene og da også behovet for å foreta de kontraktsmessige leiebetalingene. Dette medfører at den bokførte verdien av leieforpliktelsene må trekkes fra ved fastsettelse av den bokførte verdien av en KGE.

Videre er det ved fastsettelse av bruksverdi viktig å merke seg at leiebetalinger som reflekteres i leieforpliktelsene i balansen skal ekskluderes fra bruksverdibe-

regningen. Hvis bokført verdi av leieforpliktelsene trekkes fra for å komme frem til bokført verdi av en KGE, vil den samme bokførte verdien av leieforpliktelsene måtte trekkes fra bruksverdien. IAS 36 tillater ikke beregning av bruksverdi som en nettostørrelse direkte gjennom å redusere fremtidige kontantstrømmer med leiebetalinger, da dette medfører en risiko for feil som vil kunne oppstå som følge av forskjeller i diskonteringsrente anvendt i bruksverdiberegningen og diskonteringsrente anvende til å beregne bokført verdi av leieforpliktelsene (IAS 36.78).

Det er viktig å merke seg at ikke alle leiebetalinger reflekteres i de bokførte leieforpliktelsene, for eksempel variable leiebetalinger og leiebetalinger knyttet til korte leieavtaler og leieavtaler med lav verdi. Derfor må slike betalinger fortsatt inkluderes i kontantstrømmene som legges til grunn ved beregningen av bruksverdien. I tillegg skal betalinger knyttet til serviceelementer også inkluderes i kontantstrømmene, med mindre selskapet har valgt å benytte det praktiske unntaket i IFRS 16, hvor selskapet ikke skiller serviceelementer fra leieelementer i leieavtalene. I så fall skal kun de variable betalingene knyttet til serviceelementer inkluderes i kontantstrømmene.

I mange tilfeller vil selskaper oppleve at lengden på de underliggende leieavtalene er kortere enn den perioden selskapet legger til grunn ved beregning av bruksverdien. I tilfeller der kontantstrømmene fra KGEen er avhengig av de underliggende leide eiendelene, må det i beregningen av bruksverdien legges til grunn at selskapet enten forlenger leieavtalene eller kjøper eiendeler for å erstatte de leide eiendelene ved utløpet av leieavtalene.

Teorieksempel 24.15: Nedskrivningstest av en KGE som inkluderer bruksretteiendeler

ESMA publiserer utvalgte beslutninger tatt av de ulike regnskapstilsynene i Europa. I 2022 publiserte ESMA en beslutning knyttet til en nedskrivningsvurdering av en KGE som inkluderte bruksretteiendeler.

Det aktuelle selskapet hadde vurdert at (i) bruksretteiendelene ikke genererte kontantstrømmer som var uavhengige fra de andre eiendelene i KGEen, og (ii) KGEen ville ved en eventuell avhendelse bli avhendet sammen med tilhørende leieavtaler. Som følge av dette trakk det aktuelle selskapet fra leieforpliktelsene ved fastsettelse av den bokførte verdien av KGEen. I tillegg beregnet selskapet bruksverdien ved å trekke estimerte leiebetalinger fra de estimerte kontantstrømmene til KGEen, og diskonterte deretter disse netto kontantstrømmene.

Videre anvendte selskapet som diskonteringsrente i bruksverdiberegningen en WACC fastsatt ved hjelp av CAPM. Selskapet hensyntok ikke anvendelsen av IFRS 16 i fastsettelsen av WACC. I stedet, ved fastsettelse av WACC, identifiserte selskapet et sett med sammenlignbare selskaper i samme bransje og estimerte en gjeldsgrad, uten å hensynta leieforpliktelsene. WACC-en hensyntok således ikke hvordan de leide eiendelene var finansiert av selskapet.

Den aktuelle tilsynsmyndigheten var ikke enig fremgangsmåten selskapet anvendte for å hensynta bruksretteiendelene i nedskrivningsvurderingen. Tilsynsmyndigheten konkluderte med at dersom den bokførte verdien av leieforpliktelsene skulle trekkes fra den bokførte verdien

til KGEen, skulle også det samme beløpet vært trukket fra det gjenvinnbare beløpet, heller enn å trekke leiebetalingene fra kontantstrømmene i bruksverdiberegningen. Videre mente tilsynsmyndigheten at diskonteringsrenten anvendt i bruksverdiberegningen måtte reflektere leieforpliktelsenes innvirkning på kapitalstrukturen og tilhørende gjennomsnittlige rentekostnad.

Kilde: ESMA, Report, 26th Extract from the EECS's Database of Enforcement, 17. mai 2022, Decision VII.

Kontantstrømsikring

Kontantstrømsikring er et annet område hvor konsistens er viktig. Her kan enten virkelig verdi av derivatet inkluderes i balanseført verdi av KGE-en og kontantstrømmene tar hensyn til de sikrede prisene, eller effektene av sikringsinstrumentet kan ekskluderes både fra balanseført verdi og fremtidige kontantstrømmer. Etter justering for eventuelle forskjeller i diskonteringsrente ved fastsettelse av virkelig verdi for derivatet og diskonteringsrenten brukt i nedskrivningstesten, vil de to alternativene kun medføre en oppjustering eller nedjustering av både balanseført verdi og gjenvinnbart beløp, og vil dermed ikke påvirke eventuelt tap ved verdifall. Det vil imidlertid ikke kunne forsvares å legge sikrede priser til grunn i kontantstrømmene uten å ta hensyn til virkelig verdi av derivatet i balanseført verdi av KGE-en.

Felleseiendeler

Et selskap kan ha en del felleseiendeler som ikke genererer uavhengige inngående kontantstrømmer, for eksempel et hovedkontor eller sentralt IT-utstyr, og hvor den balanseførte verdien ikke fullt ut kan henføres til en KGE (IAS 36.100). Verdien av disse skal også forsvares av de samme fremtidige kontantstrømmene som ligger til grunn for beregning av gjenvinnbart beløp for de ulike KGE-ene, og nedskrivningstestene må derfor ta hensyn til balanseført verdi av felleseiendel.

Det er gitt egne regler for hvordan felleseiendeler skal hensyntas i nedskrivningstesten. Hvis det er mulig å finne en rimelig og ensartet allokeringsmetode, allokeres felleseiendelene til de aktuelle KGE-er. Dersom det ikke finnes et rimelig og ensartet grunnlag for allokering, testes først KGE-ene for verdifall (og eventuelt verdifall innregnes), før det foretas en samlet nedskrivningstest for felleseiendelene og de gruppene av KGE-er som eiendelene tilhører (IAS 36.102). Mens en test av nedskrivning av goodwill ikke kan foretas på høyere nivå enn segment, er det ingen tilsvarende grense for test av verdifall på felleseiendeler.

24.6 Innregning av tap ved verdifall

Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn balanseført verdi, må det foretas nedskrivning.

Det fremgår ikke av IAS 36 hvor i resultatoppstillingen en nedskrivning skal presenteres. IAS 1 *Presentasjon av finansregnskap* skal således tas i betraktning, hvilken kan medføre presentasjon på separat linje i resultatoppstillingen om dette er vesentlig for forståelsen av virksomhetens resultater.

Dersom goodwill er allokert til en gruppe av eiendeler/KGE-er, testes først den enkelte eiendel/KGE-en for verdifall dersom det foreligger indikatorer på verdifall for eiendelen/KGE-en. Eventuelt tap ved verdifall på den enkelte eiendel/KGE innregnes. Deretter testes gruppen av KGE-er og goodwill samlet (IAS 36.98). Eventuelt tap ved verdifall for fordeles så på verdien av eiendelene i denne rekkefølgen (IAS 36.104):

- Først nedskrives goodwill
- Deretter fordeles resterende nedskrivningsbeløp proratarisk på øvrige eiendeler basert på balanseført verdi (inklusiv felleseiendeler dersom disse er allokert til KGE-er)

Den proratariske nedskrivningen skal likevel ikke medføre at en eiendel nedskrives til mindre enn eiendelens bruksverdi (dersom den kan fastsettes) eller VVFSU (dersom den kan fastsettes). Det verdifallet som i så tilfelle skulle vært fordelt på eiendelen, fordeles isteden på de øvrige eiendelene i KGE-en (IAS 36.105).

24.7 Reversering av verdifall

For alle eiendeler, unntatt goodwill, må det vurderes om det er indikasjoner på at tidligere innregnet verdifall ikke lenger eksisterer ved utløpet av rapporteringsperioden. Dersom det er slike indikasjoner, skal gjenvinnbart beløp beregnes, og tidligere nedskrivning skal reverseres og innregnes i resultatregnskapet dersom gjenvinnbart beløp er høyere enn balanseført beløp. Det understrekes at det er en plikt, og ikke bare en adgang, til å reversere tidligere nedskrivning når verdifallet ikke lenger eksisterer.

Nedskrivning av goodwill skal imidlertid ikke reverseres. Dette er begrunnet i at enhver økning i det gjenvinnbare beløpet i etterkant av nedskrivningen, mest sannsynlig vil være en økning i internt generert goodwill, snarere enn en reversering av det tidligere verdifallet (IAS 36.125).

Standarden angir en rekke indikatorer som må vurderes (IAS 36.111). Disse er i all hovedsak de samme som gjelder ved vurdering av verdifall (se tabell 24.3) men med motsatt fortegn. To indikatorer som skal vurderes ved vurdering av verdifall, inngår imidlertid ikke i opplistingen av indikatorer med motsatt fortegn. Dette gjelder:

- Sammenligning av selskapets netto eiendeler med børsverdi
- Ukurans og fysisk skade

Ved reversering av verdifall, skal den økte verdien ikke overstige den balanseførte verdien som ville blitt beregnet (med fradrag for avskrivninger), dersom nedskrivning ikke var blitt foretatt tidligere (IAS 36.117).

Etter at det er foretatt nedskrivning, vil gjenvinnbart beløp kunne øke som følge av at kontantstrømmene kommer nærmere i tid. En reversering av verdifall skal reflektere at eiendelens/KGE-ens potensielle yteevne og fremtidige inntektspotensial er økt, og det er derfor ikke adgang til å reversere en tidligere nedskrivning kun på grunn av at diskonteringseffekten oppløses (IAS 36.116).

24.8 Nedskrivningsvurderinger og klimarelaterte forhold

Både i Norge og internasjonalt har det de senere årene blitt stadig mer fokus på rapportering av klimarelaterte forhold i regnskapet, og både Finanstilsynet og ESMA har hatt dette som et av sine prioriterte områder ved kontrollen av noterte selskapers finansielle rapportering. Særlig forhold knyttet til tap ved verdifall av ikke-finansielle eiendeler er trukket frem som et viktig område[3]. En vurdering av i hvilken grad klimarelaterte forhold potensielt vil kunne påvirke et selskaps nedskrivningsvurderinger krever betydelig grad av skjønn. Selskaper gir også betydelig grad av informasjon om klimarelaterte forhold utenfor finansregnskapet (f.eks. i styrets årsberetning og i bærekraftsrapporten), og dette vil også øke i omfang fremover med de nye kravene om rapportering i henhold til CSRD/ESRSene. Tilsynsmyndighetene har stort fokus på at det er en rød tråd mellom informasjonen som blir gitt i øvrige deler av rapporteringen og de underliggende vurderinger og opplysninger som gis i regnskapet.

Under følger noen eksempler (ikke-uttømmende) på hvordan klimarelaterte forhold kan påvirke et selskaps nedskrivningsvurderinger og tilhørende opplysninger:

- Nedskrivningsindikatorer
  - Økt fokus på klimaendringer kan trigge regulatoriske endringer (utslippskrav, skatter og avgifter etc.) som igjen vil kunne påvirket et selskaps eiendeler eller kontantstrømmer negativt, f.eks. gjennom krav til endringer

3 Kontroll av noterte foretaks finansielle rapportering i 2023 (finanstilsynet.no).

i driften, investering i ny og mer utslippsvennlig teknologi eller høyere produksjonskostnader
  - Økt fokus på klimaendringer vil kunne påvirke ulike interessenters atferdsmønster, som investorer, forsikringsselskaper, leverandører, långivere og kunder. Dette vil f.eks. kunne føre til følgende nedskrivningsindikatorer:
    - En KGEs inntjening kan bli dårligere enn tidligere antatt som følge av endringer i kunders preferanser (kan påvirke etterspørsel og priser)
    - Økning i kostnader som følge av at leverandører viderefakturerer høyere produksjonskostnader, leverandører stopper å produsere visse type varer som selskapet er avhengig av eller ekstremvær som fører til økte vedlikeholdskostnader eller forsikringskostnader
    - Økning i markedsrenter og egenkapitalavkastningskrav kan føre til økte diskonteringsrenter
    - Markedsverdien av selskapet faller under den bokførte verdien som følge av investorer velger bort aksjer i bransjer med historisk høye utslipp
  - Selskapets egne utslippsmål kan indikere
    - Forringelse av eiendelers verdi, f.eks. dersom selskapet må kvitte seg med eiendelene for å nå egne utslippsmål
    - KGEens driftskostnader kan påvirkes negativt av utligning av CO2-utslipp eller investeringer for å redusere bruk av strøm og vann
- Fastsettelse av gjenvinnbart beløp (bruksverdiberegning)
  - Med den underliggende usikkerheten knyttet til fremtidige effekter av klimaendringer samt begrenset med historisk informasjon som forutsetningene kan vurderes mot, vil selskaper kunne ha betydelige utfordringer med å estimere effekten av klimaendringer på kontantstrømmer fremover. Ekstern dokumentasjon skal tillegges mest vekt, f.eks. eksternt observerbare og projiserte kraftpriser, karbonpriser osv.
  - Viktig å forstå hvorvidt investeringer for å nå nødvendige utslippsmål skal inkluderes i kontantstrømmene i bruksverdiberegningen eller ikke. Investeringer som er påkrevd for å kunne fortsette å bruke en eiendel (vedlikehold) skal hensyntas, mens investeringer som representerer forbedringer kun skal hensyntas om selskapet er pålagt å gjennomføre investeringen eller i vesentlig grad har påbegynt denne
  - Det kan være vesentlig usikkerhet eller betydelig skjønn knyttet til hvorvidt ulike scenarioer knyttet til klimaendringer vil inntreffe eller hvordan de vil kunne påvirke fremtidige kontantstrømmer. I et slikt tilfelle vil en forventet kontantstrømstilnærming basert på sannsynlighets-vektede scenarioer kunne gi mer pålitelig informasjon

  - Som følge av usikkerhet knyttet til klimaendringer kan enkelte selskaper ha vanskeligheter for å estimere kontantstrømmer med tilstrekkelig nøyaktighet mer enn noen få år frem i tid
  - Selskaper som er vesentlig påvirket av klimarisiko må vurdere effektene av slik risiko på terminalvekstleddet. Det kan i enkelte tilfeller til og med måtte vurderes om negative vekstrater skal legges til grunn som følge av vesentlig usikkerhet knyttet til klimarisiko
- Opplysninger
  - Der selskaper utøver skjønn og benytter forutsetninger med vesentlig estimatusikkerhet for å reflektere klimarisikoen i sin nedskrivningstest, bør dette reflekteres i noteopplysningene. Det er viktig å avdekke hvordan klimaendringer og klimarelaterte mål har blitt omsatt til forutsetninger og reflekteres i nedskrivningsvurderingen, alternativt hvorfor disse ikke er vurdert.
  - En sensitivitetsanalyse kan være nyttig for å forklare hvilken effekt en endring innenfor et rimelig mulighetsområde i en av de klimarelaterte forutsetningene vil kunne ha på merverdien, alternativ hvor mye forutsetningene må endres for å resultere i en nedskrivning.
  - Opplysninger om scenarioanalyser for å illustrere hvilke klimascenarioer som er lagt til grunn i nedskrivningsvurderingen samt illustrasjon av hvordan ulike scenarioer vil kunne slå ut vil kunne være nyttig informasjon for brukerne av regnskapet

24.9 Noteopplysninger

IAS 36 har omfattende krav til noteopplysninger om nedskrivningsvurderinger knyttet til goodwill og immaterielle eiendeler med ubestemt levetid. For øvrige eiendeler er opplysningskravene mer sparsomme. IAS 1 krever at det gis noteopplysninger om estimatusikkerhet, og det kan derfor være nødvendig å gi informasjon om estimatusikkerhet også for andre eiendeler enn goodwill og immaterielle eiendeler med ubestemt levetid.

Nedskrivningsvurderinger innebærer utstrakt bruk av skjønn. Informasjon om nedskrivningsvurderinger er relevante opplysninger for brukeren av regnskapet, men formålet med bestemmelsene er ikke nødvendigvis at brukeren skal kunne gjenskape verdsettelsen.

24.9.1 Generelle krav til opplysninger

I dette punktet omhandles krav til noteopplysninger som gjelder alle eiendeler og KGE-er som testes for verdifall i henhold til IAS 36, inkludert goodwill. For

goodwill og immaterielle eiendeler foreligger ytterligere opplysningskrav og disse er omtalt i eget punkt nedenfor.

De generelle notekravene i IAS 36 gjelder kun i situasjoner hvor det er foretatt nedskrivning eller reversering av nedskrivning. De mest sentrale notekravene er som følger:

- Det skal opplyses om de hendelser som førte til nedskrivning og det skal gis en beskrivelse av den nedskrevne eiendelen/KGE-en
- Det skal opplyses om gjenvinnbart beløp (balanseført verdi etter nedskrivning) for hver nedskrevet eiendel, og det skal opplyses om gjenvinnbart beløp er basert på bruksverdi eller VVFSU
  - Hvis den er basert på bruksverdi, skal det gis opplysninger om diskonteringsrente
  - Hvis den er basert på VVFSU, skal det gis opplysninger om nivå i virkelig-verdi-hierarkiet etter IFRS 13. Dersom det er en nivå 2- eller nivå 3-verdsettelse, skal det gis utfyllende opplysninger om benyttet metode og forutsetninger
- Det skal opplyses om nedskrivningsbeløp og reversering av nedskrivning som er innregnet i perioden for hver klasse av eiendeler og per segment (hvis selskapet er pliktig til å gi segmentinformasjon). Det skal opplyses om under hvilken post i resultatregnskapet nedskrivningsbeløpet eller reverseringen av nedskrivninger er ført

Standarden oppfordrer til, men krever ikke, at det gis ytterligere informasjon om forutsetninger som er benyttet i nedskrivningstesten. Dette gjelder uansett om nedskrivning er foretatt eller ikke.

For selskap som ikke har goodwill (eller goodwill utgjør ubetydelige beløp), og hvor de vesentligste eiendelene er varige driftsmidler, stiller IAS 36 ingen krav til noteopplysninger dersom det ikke er foretatt nedskrivning. IAS 1 krever som nevnt at det skal gis noteopplysninger om estimater hvor det foreligger en betydelig risiko for en vesentlig justering av balanseført verdi i neste periode, og det kan derfor være påkrevet med noteopplysninger utover de angitte kravene i IAS 36.

24.9.2 Opplysningskrav for KGE-er med goodwill eller immaterielle eiendeler med ubestemt levetid

Opplysningskravene omtalt i forrige punkt gjelder også for goodwill og immaterielle eiendeler med ubestemt levetid. For hver KGE hvor goodwill eller immaterielle eiendeler med ubestemt levetid utgjør betydelige beløp sammenlignet med samlet

balanseført verdi av goodwill eller immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, skal det i tillegg opplyses om følgende for hver enkelt KGE (IAS 36.134):

- Balanseført verdi av goodwill eller immateriell eiendeler med ubestemt levetid
- Om grunnlaget for gjenvinnbart beløp er bruksverdi eller VVFSU
- Dersom bruksverdi ligger til grunn for gjenvinnbart beløp skal det opplyses om
  - Hver av de viktigste forutsetningene og ledelsens metode for å fastsette disse
  - Om forutsetningene gjenspeiler tidligere erfaringer og/eller eksterne informasjonskilder, eventuelt hvordan og hvorfor de skiller seg fra tidligere erfaringer og eksterne informasjonskilder
  - Lengden på den eksplisitte prognoseperioden, og hvis aktuelt en begrunnelse på hvorfor det er berettiget å benytte en periode på mer enn 5 år
  - Vekstrate utover den eksplisitte prognoseperioden
  - Diskonteringsrente
- Dersom VVFSU ligger til grunn for gjenvinnbart beløp skal det opplyses om
  - Hver av de viktigste forutsetningene og ledelsens metode for å fastsette disse
  - Om forutsetningene gjenspeiler tidligere erfaringer og/eller eksterne informasjonskilder, eventuelt hvordan og hvorfor de skiller seg fra tidligere erfaringer og eksterne informasjonskilder
  - Dersom en diskontert kontantstrømmodell benyttes skal det også opplyses om
    - Lengden på den eksplisitte prognoseperioden
    - Vekstrate utover den eksplisitte prognoseperioden
    - Diskonteringsrente
- Nivå i virkelig-verdi-hierarkiet

Som det fremgår ovenfor, er kravene til noteopplysninger stort sett samsvarende når gjenvinnbart beløp er basert på bruksverdi og når gjenvinnbart beløp er basert på VVFSU estimert ved bruk av diskontert kontantstrømmodell.

Noteopplysningskravene gjelder også dersom VVFSU basert på eksterne verdivurderinger ligger til grunn for gjenvinnbart beløp. Det vil si at de eksterne verdivurderingene må inneholde tilstrekkelig detaljert informasjon om verdsettelsen til at noteopplysningskravene kan overholdes. Det skaper noen ganger utfordringer i praksis.

Dersom goodwill eller immaterielle eiendeler med ubestemt levetid er fordelt på flere KGE-er, og beløpet som er fordelt per KGE ikke er betydelig sammenlignet med total verdi av goodwill eller immaterielle eiendeler med ubestemt levetid, er det ikke krav til å gi opplysninger per KGE. Men det er krav om å gi i hovedsak

de samme opplysningene for en gruppe av KGE-er som til sammen har betydelig goodwill eller immaterielle eiendeler med ubestemt levetid dersom nedskrivningsvurderinger for denne gruppen av KGE-er er basert på den (de) samme viktigste forutsetningen(e) (IAS 36.135).

Standarden setter videre krav til sensitivitetsanalyse dersom en endring innenfor et rimelig mulighetsområde av en forutsetning, vil medføre nedskrivning av eiendelen eller KGE-en eller en gruppe av KGE-er som til sammen har betydelig goodwill eller immaterielle eiendeler med ubestemt levetid. I slike tilfeller skal det opplyses om:

- Beløpet som gjenvinnbart beløp overstiger balanseført verdi med («headroom»)
- Verdiene som er henført til den aktuelle forutsetningen
- Beløpet som verdien til den aktuelle forutsetningene må endres med, for at gjenvinnbart beløp skal være lik balanseført verdi («break-even»-nivået)

Det er altså spesifikt angitt i IAS 36 hvilke sensitivitetsopplysninger som skal gis i de tilfeller hvor sensitivitetsanalyse er påkrevet. I praksis ser vi ofte at mange selskap ikke utarbeider sensitivitetsinformasjonen fullt ut i samsvar med standarden. For eksempel er det i praksis ikke uvanlig å opplyse om effektene på gjenvinnbart beløp dersom en forutsetning endres med X %, mens standarden krever at det opplyses om «break-even»-nivået. Det er også en del som ikke opplyser om «headroom» hvilket gjør at eventuell informasjon om endring i gjenvinnbart beløp er lite nyttig for brukeren.

Praksiseksempel 24.2 Noteopplysninger om nedskrivning av goodwill

Nedenfor er et utdrag fra Norsk Hydros note om nedskrivning av goodwill, inkludert sensitivitetsanalyse. Norsk Hydro opplyste i 2022-regnskapt om «headroom», kvantifiserte benyttede forutsetninger og opplyste om «break-even»-nivå for de enkelte forutsetningene.

Årlige pliktige nedskrivningstester

Hydro Extrusions

Goodwill i Hydro Extrusions er tilordnet fire grupper av CGU-er som reflekterer hvordan virksomheten styres for å betjene relevante markeder. Følgende grupper av CGU-er er identifisert:

Extrusion Nord-Amerika omfatter produksjonsanlegg, markedsføring og produktutvikling i USA og Canada. Virksomheten består av 21 produksjonsanlegg, innregnede immaterielle eiendeler og goodwill fra Hydros kjøp av virksomheten.

Extrusion Europa omfatter produksjonsanlegg, markedsføring og produktutvikling i Europa, hovedsakelig i EU. Virksomheten består av 32 produksjonsanlegg, innregnede immaterielle eiendeler og goodwill fra Hydros kjøp av virksomheten.

Byggsystemer omfatter produksjonsanlegg, produktlagre, markedsføring og produktutvikling, hovedsakelig i Europa, og salgskontorer som dekker et større geografisk område. Virksomheten er til stede på 59 steder i 26 land. Eiendelene består av et begrenset antall produksjonsanlegg, flere produktlagre av forskjellig størrelse og kompleksitet, tre varemerker, andre immaterielle eiendeler og goodwill fra Hydros kjøp av virksomheten.

Precision Tubing omfatter produksjonsanlegg, markedsføring og produktutvikling på fire kontinenter. Virksomheten har 10 produksjonsanlegg i Sør-Amerika, Asia, Europa og Nord-Amerika, innregnede immaterielle eiendeler og goodwill fra Hydros kjøp av virksomheten.

Nedskrivningstestene for de fire gruppene av CGU-er beskrevet over er kontantstrømmodeller uttrykt i nominelle beløp. Modellene benytter kontantstrømestimater for de første fem årene basert på interne forretningsplaner som er godkjent av ledelsen. Marginer, volumer og investeringer anses å være sterkt korrelert siden marginer over metallverdi oppnås gjennom å produsere mer komplekse produkter som krever høyere kostnader og/eller dyrere utstyr. Vi har derfor ikke vurdert utvikling i margin, kost og volum separat. Kontantstrømmer er vurdert som terminalverdier etter beregningsperioden på fem år, framskrevet med nullvekst. Nøkkelforutsetninger er utvikling i årlig netto kontantstrøm, som består av volum og kostnadsutvikling i relevante markedssegmenter, i tillegg til diskonteringsrente.

De viktigste forutsetningene og sensitiviteter vises i tabellen nedenfor. Sensitivitetene representerer stress-tester, som identifiserer den endringen i en forutsetning som ville medføre at gjenvinnbart beløp er likt balanseført verdi mens alle andre forutsetninger er beholdt uendret. Endringen er forutsatt for hele perioden, inkludert terminalverdien. Reduksjonen i årlig kontantstrøm representerer ikke rimelig sannsynlige scenarier etter Hydros syn, siden endringer i markedet som medfører vesentlig redusert kontantstrøm for enkeltanlegg eller hele forretningsenheten forventes å bli motvirket med tiltak for å redusere kostnader, herunder salg eller stenging av produksjonslinjer eller produksjonsanlegg, på samme måte som kostnadsreduksjoner som pågår.

Beløp i millioner kroner	Extrusion North America	Extrusion Europe	Building Systems	Precision Tubing
Balanseført verdi goodwill	1 607	824	552	159
Balanseført verdi andre eiendeler	7 272	6 757	2 749	2 446
Balanseført verdi CGU	8 879	7 581	3 301	2 605
Gjenvinnbart beløp	14 366	15 244	7 786	8 474
Gjenvinnbart beløp ut over balanseført verdi	5 486	7 663	4 484	5 869
Nøkkelforutsetninger:				
Vekst i i terminalverdi	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Diskonteringsrente	10.50 %	9.00 %	9.00 %	10.25 %
Sensitiviteter:				
Diskonteringsrente - % endring	61 %	91 %	149 %	204 %
Diskonteringsrente - prosentpoeng	16,90 %	17,20 %	22,40 %	31,10 %
Årlig reduksjon i netto kontantstrøm	38 %	50 %	58 %	69 %

Hydro Bauxite & Alumina

Goodwill i Hydro Bauxite & Alumina er tilordnet en CGIJ som består av aluminiumoksidraffineriet Alunorte, hovedkilden til bauksitt, Paragominas, og visse tilknyttede aktiviteter.

Gjenvinnbart beløp er beregnet som bruksverdi. Bruksverdi er estimert til 21 ,3 milliarder kroner. Verdien tilsvarer balanseført verdi på 21,2 milliarder kroner. I beregningen benyttes kontantstrømestimater i brasilianske real (BRL) basert på interne planer som er godkjent av ledelsen for en femårs-periode. Produksjonsvolumet er satt til anleggets normalkapasitet og reflekterer iverksatte tiltak for å redusere risiko for produksjonsproblemer, herunder nylige og godkjente investeringer som bedrer eiendelenes driftssikkerhet. Alle vesentlige prisforutsetninger er internt fastsatt med utgangspunkt i eksterne referanser, som reflekterer både prisestimater benyttet i planprosesser og oppdaterte markedsobservasjoner ved årsskiftet. Kontantstrømmer for de følgende 35 årene har blitt framskrevet ut fra den detaljerte beregningsperioden på fem år og Hydros estimater for langsiktige priser for aluminiumoksid og viktige råvarer. Investeringer for å erstatte utstyr med kortere levetid enn anlegget som helhet er estimert basert på interne planer. Anlegget ventes å være i drift i minst 40 år. Forbedringer forventet fra pågående investeringsprosjekter som vil medføre utskiftning av utstyr inngår, inkludert utskiftning av utstyr for å endre energiforsyningen fra kull til naturgass ved aluminaraffineriet Alunorte. Videre mulige og/eller planlagte forbedringer er ikke inkludert i kontantstrømprognosen. Kontantstrømmer utover fem-års horisont er inflatert med forventet langsiktig inflasjonsrater i Brasil og større vestlige økonomier.

De viktigste forutsetningene som kan påvirke utfallet av testen vesentlig framgår av tabellen nedenfor:

	Forutsetninger	
	2023	Langsiktig
Valutakurs BRL/USD	5.27	
Aluminiumoksid pris, langsiktig pris er oppgitt som realverdi 2022 (USD/mt)	371	355
Produksjonsvolum aluminiumoksid (millioner mt)	6,25	6,35
Diskonteringsrente, nominell før skatt	16,25 %	16,25 %

Betydelige kontantstrømmer fastsettes i US-dollar. Disse regnes om til BRL med en valutakurs på 5,27 for 2023 med en sterkere BRL i perioden 2024 til 2030, og en nominell kurs på 5,27 i 2029. For senere perioder framskrives vekslingskursen justert for forskjellen mellom forventet internasjonal inflasjon og den høyere forventede inflasjonen i Brasil, som utgjør om lag 1,1 til 1,3 prosentpoeng årlig.

Sensitivitetene i tabellen nedenfor indikerer hvordan endringer i nøkkelparameter påvirker gjenvinnbart beløp. Den endrede forutsetningen er anvendt for hele perioden, mens øvrige forutsetninger er uendret. Reduksjonen i årlig kontantstrøm er mulig, i det minste for perioder. Siden nøkkelparameterne er avhengig av hverandre, vil en endring innenfor det indikerte intervallet ikke ventes å fortsette for hele den operasjonelle perioden uten at det påvirker andre parametre. Bruksverdien er lik balanseført verdi, som indikerer at en hvilken som helst kombinasjon av negative endringer som ikke motsvares av andre positive endringer sammenlignet med forutsetningene i testen, ville medført en nedskrivning av CGU-en.

	% endring	Verdi 2023	Bruksverdi over balanseført beløp (million kroner)
Valutakurs BRL/USD	(5 %)	5,01	(6 130)
Aluminiumoksid pris, realpris 2022 (USD/mt)	(10)	361	(4 769)
Kontantstrøm fra drift	(5 %)		(1 997)
Diskonteringsrente (prosentpoeng)	1 %-poeng	17,25 %	(1 649)

Kilde: Hydro ASA, Årsregnskap 2022, utdrag fra note 2.5.

Standarden krever kun sensitivitetsanalyse ved endring av én enkelt forutsetning. Det er ikke krav om å vise den samlede effekten av at flere forutsetninger endrer seg samtidig. Imidlertid er det ingen tvil om at dette interessant og relevant informasjon for brukeren av regnskapet, og således informasjon som enkelte selskap velger å gi.

25. Finansielle instrumenter – presentasjon

25.1 Innledning

Formålet med IAS 32 er å etablere prinsipper for klassifisering og presentasjon av finansielle instrumenter. Med utgangspunkt i definisjoner på finansielle eiendeler, finansielle forpliktelser og egenkapital etablerer standarden prinsipper for skillet mellom finansielle forpliktelser og egenkapital sett fra utsteders ståsted[1]. Standarden inneholder også prinsipper for motregning og nettopresentasjon av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser. Prinsippene i IAS 32 utfyller prinsippene for innregning og måling av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser i IFRS 9 og prinsippene for opplysninger i IFRS 7, blant annet ved at definisjonene som etableres i IAS 32 får direkte betydning for hvilke instrumenter som skal regnskapsføres etter IFRS 9 og hvilke instrumenter som er omfattet av opplysningskravene i IFRS 7. IFRS 7 og IFRS 9 er omtalt i andre artikler i denne boken.

Prinsippene som standarden etablerer for klassifisering som egenkapital eller gjeld, får stor betydning for regnskapsavleggere. Grunnen til det er at klassifiseringen ikke bare påvirker nøkkeltall som gjeldsgrad, egenkapitalandel og egenkapitalrentabilitet, men har også direkte betydning for resultatregnskapet. Renter og gevinst og tap på finansielle forpliktelser skal belastes resultatet, mens utbytte, egenkapitaltransaksjoner og transaksjonskostnader knyttet til egenkapitaltransaksjoner regnskapsføres mot egenkapitalen. I den grad standarden gir anledningen til motregning av finansielle forpliktelser mot selskapets finansielle eiendeler, kan dette også ha stor betydning for et selskaps nøkkeltall.

For mange transaksjoner vil det være enkelt å fastslå om transaksjonen innebærer et finansielt instrument, og om det i så fall er tale om en finansiell eiendel, en finansiell forpliktelse eller egenkapital. I andre transaksjoner kan denne analysen være mer

1 IASB publiserte i november 2023 et høringsutkast som foreslår endringer i IAS 32, IFRS 7 og IAS 1. I høringsutkastet foreslås det noen endringer for å klargjøre prinsippene for klassifisering som egenkapital eller gjeld.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

komplisert. Formålet med denne artikkelen er å gi en oversikt over sentrale bestemmelser i IAS 32 som er av betydning for mange selskaper, og vi tar ikke mål av oss å gi en uttømmende oversikt over IAS 32 eller alle problemstillinger som standarden reiser.

I denne artikkelen omtaler vi først virkeområdet til IAS 32 før definisjonen av finansielle instrumenter omtales i kapittel 25.3. Kapittel 25.4 tar for seg skillet mellom egenkapital og finansielle forpliktelser sett fra utsteders ståsted, og i kapittel 25.5 omtales sammensatte finansielle instrumenter. I kapittel 25.6 omtales motregning og nettopresentasjon av finansielle eiendeler og forpliktelser.

25.2 Virkeområde

Alle finansielle instrumenter omfattet av bestemmelsene i IAS 32, med mindre de er eksplisitt unntatt. Følgende er unntatt[2] (IAS 32.4):

- Interesser i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomheter som regnskapsføres i samsvar med IFRS 10, IAS 27 eller IAS 28, med mindre disse standardene krever eller tillater regnskapsføring etter IFRS 9. IAS 32 skal imidlertid anvendes på derivater på eierandeler i slike selskaper
- Arbeidsgiveres rettigheter og plikter i henhold til ordninger for ytelser til ansatte, jf. IAS 19
- Forsikringskontrakter innenfor virkeområdet til IFRS 17 med noen unntak som fremgår av IAS 32.4
- Finansielle instrumenter, kontrakter og plikter som følger IFRS 2 med noen unntak som fremgår av IAS 32.4

IAS 32 kommer også til anvendelse på kontrakter om kjøp og salg av ikke-finansielle objekter, dersom disse kontraktene i tråd med prinsippene i IFRS 9 skal behandles som om de var finansielle instrumenter. Dette gjelder kjøps- og salgskontrakter som kan gjøres opp netto i kontanter eller andre finansielle instrumenter, eller ved bytte av finansielle instrumenter, med unntak av de av disse kontraktene som er «eget bruk» og ikke utpekt til regnskapsføring innenfor rammen av IFRS 9 (IAS 32.8).

2 Det henvises til selve standarden for de detaljerte bestemmelsene.

25.3 Definisjoner

For å vite hva et finansielt instrument er, og derved hvilke instrumenter som er innenfor virkeområdet til IAS 32, IFRS 7 og IFRS 9, må først finansielle instrumenter defineres. IAS 32 innledes med definisjoner av finansielle instrumenter, finansielle eiendeler, finansielle forpliktelser og egenkapital[3].

Et *finansielt instrument* er definert som «enhver kontrakt som fører til både en finansiell eiendel for ett foretak og en finansiell forpliktelse eller et egenkapitalinstrument for et annet foretak» (IAS 32.11). Definisjonen av et finansielt instrument bygger derved direkte på definisjonene av finansielle eiendeler, finansielle forpliktelser og egenkapital[4].

Definisjonen av et finansielt instrument er altså tosidig. En kontrakt som er et finansielt instrument må alltid gi opphav til en finansiell eiendel for én part, med en tilhørende finansiell forpliktelse eller et egenkapitalinstrument for motparten. Et eksempel er en kundefordring som er et resultat av salget av et produkt. Denne kundefordringen er en kontrakt som gir selgeren av produktet en rettighet til å motta kontanter fra kjøper. Kundefordringen er derved en finansiell eiendel for selger. Kjøperen av produktet vil på sin side ha en kontraktsmessig forpliktelse til å betale, altså en finansiell forpliktelse. Kundefordringen faller derfor inn under definisjonen av et finansielt instrument i og med at kundefordringen er en finansiell eiendel for selger og en finansiell forpliktelse for kjøper.

Det er også verdt å merke seg at definisjonen av et finansielt instrument tar utgangspunkt i kontraktsbegrepet. For en finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse må det foreligge en kontrakt. Standarden definerer «kontrakt» og «kontraktsmessig» som en avtale mellom to eller flere parter som har klare økonomiske konsekvenser som partene har liten, om i det hele tatt noen, mulighet til å unngå, vanligvis fordi avtalen kan fullbyrdes ved dom. Det følger videre at kontrakter kan ha en rekke ulike former og trenger ikke foreligge skriftlig (IAS 32.13). Dette innebærer at finansielle forpliktelser som ikke er kontraktsmessige, som eksempelvis forpliktelsen til å betale skatt av fremtidig inntekt (en lovpålagt forpliktelse) eller en rekke forpliktelser som faller inn under IAS 37, ikke anses for å være finansielle instrumenter.

Teorieksempel 25.1: Konsesjonskraft

En virksomhet erverver fallrettigheter og konsesjoner for vannkraftproduksjon. Konsesjonen medfører at selskapet blir forpliktet til å betale konsesjonsavgifter og konsesjonskraft som følger av lov og konsesjonsregulering for øvrig. Det vil her være et spørsmål om virksomheten står overfor for-

3 Definisjonene i denne artikkelen er basert på de offisielle norske oversettelsene.

4 Vi viser til IAS 32.11 for de formelle definisjonene av finansielle eiendeler, finansielle forpliktelser og egenkapitalinstrumenter.

pliktelser som skal balanseføres eller ikke. I denne vurderingen er det sentralt hvorvidt forpliktelsene til å betale konsesjonsavgift og levere konsesjonskraft er kontraktuelle forpliktelser eller ikke. Det kan argumenteres for at konsesjonæren ved å akseptere konsesjonsvilkårene går inn i et kontraktsmessig forhold med staten hvor en forplikter seg til å avgi konsesjonsavgifter og konsesjonskraft. For vannfallkonsesjoner kan imidlertid slike arrangementer i prinsippet endres av én part i avtalen alene (staten) uten den annen parts samtykke. Det kan derved hevdes at et slikt arrangement ikke er innenfor det kontraktsbegrepet som defineres i IAS 32. Enheten godkjenner gjennom aksept av konsesjonsvilkårene å bli underlagt de samme kravene som gjelder alle andre enheter som omfattes av de samme, aktuelle lovene. Denne typen ordninger er annerledes enn andre typer av kontrakter mellom enheter og staten hvor fremforhandling skjer på markedsmessige vilkår, og resulterer i kontrakter med betingelser som normalt er juridisk forpliktende for begge parter.

Det ikke-kontraktsmessige preget på arrangementet blir understreket blant annet av det faktum at størrelsen på konsesjonskraftvolumet blir fastsatt av NVE med utgangspunkt i gjeldende lover, og på basis av NVEs skjønnsmessige vurderinger uten bilaterale forhandlinger. Videre kan NVE på basis av de samme lovene velge å vurdere konsesjonskraftvolumet på nytt etter 20 år, og vilkårene for konsesjonen kan være gjenstand for en generell revisjon etter 30 år. I tilfelle det legges opp til endringer i konsesjonsvilkårene, har ikke konsesjonæren anledning til ikke å akseptere de endrede vilkårene.

Mangelen på en kontrakt tilsier at plikten til å levere konsesjonskraft ikke er en finansiell forpliktelse.

Det er nokså lett å se ut fra definisjonene at vanlige finansielle eiendeler som kontanter, bankinnskudd, kundefordringer, obligasjoner, sertifikater og ordinære aksjer i andre selskaper faller inn under standardens definisjon av en finansiell eiendel. Tilsvarende faller vanlige finansielle forpliktelser som leverandørgjeld, banklån, sertifikat- og obligasjonsgjeld inn under standardens definisjon av en finansiell forpliktelse. Det er heller ikke altfor vanskelig å lese ut av definisjonene at et derivat med finansielt oppgjør møter definisjonen av en finansiell eiendel dersom derivatet har en positiv verdi og møter definisjonen av en finansiell forpliktelse dersom derivatet har en negativ verdi.

Definisjonene blir imidlertid mer kryptiske når det kommer til kontrakter om mottak eller levering av selskapets egne egenkapitalinstrumenter. Dette skyldes standardens nokså omstendelige regler for å skille mellom de kontraktene som vil bli gjort opp i selskapets egne egnekapitalinstrumenter som skal regnskapsføres som selskapets egen egenkapital, og de kontraktene som vil bli gjort opp i selskapets egne egnekapitalinstrumenter som skal regnskapsføres som finansielle eiendeler eller finansielle forpliktelser. Sentralt i dette skillet er hvorvidt kontrakten medfører egenkapitalrisiko, eller om kontrakten representerer en finansiell eiendel eller forpliktelse.

25.4 Skillet mellom gjeld og egenkapital

Det regnskapsmessige skillet mellom egenkapital og gjeld har historisk sett ikke bydd på vesentlige utfordringer for utsteder. Tradisjonelt var regnskapsføringen i all hovedsak styrt av den juridiske formen på instrumentet. Imidlertid er ikke skillet mellom egenkapital og lånekapital i økonomiske termer like tydelig som den juridiske kategoriseringen skulle tilsi. For eksempel kan det hevdes at preferanseaksjer som kan kreves innløst, bør anses mer som en gjeld enn som egenkapital. Motsatt vil mange argumentere for at en obligasjon som aldri kan bli tilbakebetalt, men som vil bli omgjort til ordinære aksjer, har trekk i seg til å være mer som egenkapital enn gjeld, også før konvertering har forekommet. Den tvetydige karakteren til slike instrumenter har medført at regnskapsprofesjonen ikke alltid har oppfattet det som enkelt å avgjøre hvordan man skal regnskapsføre dem.

Teorieksempel 25.2: Preferanseaksjer

Preferanseaksjer som kan kreves innløst av kjøper, er å betrakte som finansiell forpliktelse fordi utsteder ikke kan unnlate å avgi kontanter eller andre eiendeler når kjøper krever dette (IAS 32.16a). Når preferanseaksjene ikke kan kreves innløst av kjøper, må det sees hen til andre vilkår knyttet til aksjene for å bestemme klassifiseringen. Hvis preferanseaksjen ikke er innløsbar, men bærer en ubetinget rett til en fast årlig dividende, vil dividendebetalingen representere en finansiell forpliktelse som svarer til nåverdien av fremtidige dividendebetalinger på utstedelsestidspunktet (se også teorieksempel 25.4 om konvertible lån senere i artikkelen).

Den regnskapsmessige klassifiseringen av instrumenter som enten gjeld eller egenkapital er mer enn kun et spørsmål om allokering. Det økende kravet etter IFRS om å regnskapsføre visse forpliktelser, især derivater, til virkelig verdi innebærer at klassifiseringen av en post som en forpliktelse kan medføre økt volatilitet i resultatregnskapet som ellers ikke ville oppstått dersom posten hadde blitt klassifisert som et egenkapitalinstrument.

Utstedelse av egenkapital gir eierskapsinteresse i et selskap. Eierskapsinteressen belønnes med utbytte, som regnskapsføres som en utdeling av tilbakeholdt overskudd i selskapet. Forpliktelser, som for eksempel et lån, godtgjøres på den annen side med rente. Generelt har långivere prioritet foran aksjonærer i formueskrav overfor selskapet. I praksis kan det også eksistere ulike rettigheter mellom ulike kategorier av långivere og aksjonærer.

Et egenkapitalinstrument gir en eksponering mot differansen mellom et selskaps eiendeler fratrukket alle dets forpliktelser (IAS 32.11). Et egenkapitalinstrument representerer derved ikke en rett til å motta, eller en plikt til å levere, en gitt eller spesifisert mengde kontanter eller andre finansielle instrumenter. Dette til forskjell fra finansielle eiendeler eller finansielle forpliktelser, som nettopp repre-

senterer en rettighet til å motta, eller forpliktelse til å levere, en gitt eller spesifisert mengde kontanter eller andre finansielle instrumenter (IAS 32.17). En kontrakt hvor selskapet skal motta eller levere et fast antall egne egenkapitalinstrumenter, for eksempel aksjer i eget selskap, for et fast kontantbeløp eller annen finansiell eiendel medfører en eksponering i selskapets egen egenkapital, det vil si en eksponering i residualen mellom selskapets eiendeler fratrukket alle dets forpliktelser.

Sentralt her er at det kontantbeløp, eller andre finansielle eiendeler, som skal betales for et fast antall av selskapet egne egenkapitalinstrumenter er fast, slik at instrumentet ikke medfører andre typer risikoer enn en eksponering i residualen mellom selskapets eiendeler fratrukket alle dets forpliktelser. Utsteder av slike instrumenter skal etter reglene i IAS 32 ikke regnskapsføre disse som en finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse, men som et egenkapitalinstrument (IAS 32.22). Det er viktig her å merke seg at det bare er kontrakter som skal gjøres opp brutto ved levering av selskapets egne egenkapitalinstrumenter for et fast beløp som skal regnskapsføres som selskapets egne egenkapitalinstrumenter. Er ikke det beløpet som skal betales for selskapets egne egenkapitalinstrumenter fast, eller er det et variabelt antall aksjer som skal leveres for et fast pengebeløp, inneholder instrumentet også annen risiko enn selskapets egen egenkapitalrisiko. I så fall innebærer bestemmelsene i IAS 32 at denne kontrakten skal regnskapsføres som en finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse (IAS 32.21).

IAS 32 inneholder detaljerte regler for å avgjøre om et finansielt instrument skal regnskapsføres som et egenkapital- eller gjeldsinstrument. Det grunnleggende prinsippet i standarden er at utstederen av et finansielt instrument ved førstegangsinnregning skal klassifisere instrumentet, eller instrumentets bestanddeler, som finansiell forpliktelse, finansiell eiendel eller egenkapitalinstrument i samsvar med det faktiske innholdet i den kontraktsmessige ordningen og definisjonene av finansiell forpliktelse, finansiell eiendel og egenkapitalinstrument i IAS 32. Anvendelse av dette grunnleggende prinsippet innebærer at et selskap kan klassifisere et instrument som et egenkapitalinstrument bare dersom kriteriene i både IAS 32.16 a) og IAS 32.16 b) er oppfylt.

Punkt a) referer til definisjonen av en finansiell forpliktelse og slår fast at et instrument som medfører en kontraktsmessig plikt til å levere kontanter eller andre finansielle instrumenter til andre parter, eller til å bytte finansielle eiendeler eller forpliktelser på vilkår som kan være ugunstige for utsteder, ikke kan være et egenkapitalinstrument. Bestemmelsene medfører at det kun er når utdeling av avkastning eller tilbakebetaling av innskutt kapital er under det utstedende selskapets kontroll og diskresjon at et instrument kan klassifiseres som egenkapital.

Punkt b) omhandler instrumenter, det vil si kontrakter, som vil bli gjort opp i selskapets egne egenkapitalinstrumenter. Ved å bygge på definisjonen av et egenkapitalinstrument og forståelsen av egenkapitalrisiko slås det fast at kontrakter som vil bli gjort opp ved levering av et fast antall egenkapitalinstrumenter for et fast kontantbeløp, er egenkapitalinstrumenter. Introduseres annen risiko i kontrakten, slik at det ikke er tale om et fast beløp for et fast antall egenkapitalinstrumenter, er kontrakten en finansiell forpliktelse og skal derved ikke regnskapsføres som et egenkapitalinstrument.

Dersom ikke *begge* kriteriene er tilfredsstilt, skal det finansielle instrumentet klassifiseres som en finansiell forpliktelse.

Praksiseksempel 25.1 omtale av behandling av fondsobligasjoner

Kommunalbanken klassifiserte sine fondsobligasjoner som egenkapital i sitt 2022-regnskap.

					Balanseført verdi	
(Beløp i NOK 1 000 000)	**Valuta**	**Hovedstol i valuta**	**Innløsnings-rett**	**Rente**	**2022**	**2021**
Fondsobligasjon	NOK	1 200	2027	3,26%	1 195	1 195
Fondsobligasjon	NOK	1 200	2025	3 mnd NIBOR +1,25%	1 196	1 196
Sum fondsobligasjon					**2 392**	**2 392**

Kommunalbanken utstedte en fondsobligasjon i juni 2020 og en i juni 2017. Obligasjonene inngår i Kommunalbankens kjernekapital, se note 31. Basert på at banken har en ensidig rett til å ikke betale renter eller hovedstol til investorene kvalifiserer den ikke som gjeld etter IAS 32, og er derfor klassifisert som egenkapital i balansen. Rentekostnadene presenteres ikke på linjen rentekostnader i resultatregnskapet, men som en reduksjon av Opptjent egenkapital. Kostnadene innregnes ved betaling, se oppstillingen Endringer i egenkapital. Det er betalt 55 mill. kroner (etter skatt) i renter i 2022 (44 mill. kroner i 2021). Det er påløpt ytterligere 17 mill. kroner (etter skatt) i rentekostnader ved årsskiftet 2022 (16 mill. kroner 2021). Tilsammen tilordnes 56 mill. kroner av resultat etter skatt i 2022 til fondsobligasjonseierne (44 mill. kroner i 2021).

Kilde: Kommunalbanken, Årsrapport 2022, note 25.

Definisjonen av finansielle forpliktelser omfatter også kontrakter hvor selskapet benytter sine egne egenkapitalinstrumenter som betalingsinstrument (IAS 32.21). Dette gjelder kontrakter hvor selskapet skal levere egne aksjer med en verdi tilsvarende et gitt pengebeløp. Dette innebærer prinsipielt at det antall aksjer som kontrakten omfatter, ikke er gitt, men er bestemt av kursen på aksjen eller verdien av andre eiendeler på oppgjørstidspunktet. Et eksempel kan være en kjøpstransaksjon hvor oppgjørsverdien skal svare til et gitt beløp som kan gjøres opp i et variabelt antall aksjer, avhengig av kursen på aksjene på oppgjørstidspunktet. Slike kontrak-

ter faller inn under definisjonen av finansielle forpliktelser og klassifiseres således som gjeld på utstedelsestidspunktet. Det bør generelt noteres at i de tilfellene hvor selskapet benytter egne aksjer som betalingsmiddel, må det utvises aktsomhet, og det bør foretas en nærmere vurdering av den regnskapsmessige behandlingen.

Definisjonene av selskapets egne egenkapitalinstrumenter omfatter ikke kontrakter som i seg selv er instrumenter for fremtidig levering av selskapets egne egenkapitalinstrumenter. Det er bare kontrakter for levering av egne egenkapitalinstrumenter i ett ledd som kan være egenkapitalinstrumenter. En opsjon til å kjøpe tegningsretter i utsteder skal for eksempel alltid regnskapsføres som en finansiell forpliktelse for utsteder, uavhengig av om det er tale om et fast beløp for et fast antall tegningsretter og aksjer i henholdsvis opsjonen og tegningsretten.

Definisjonen av finansielle forpliktelser omfatter kontrakter som vil bli eller kan bli gjort opp på en annen måte enn ved et bytte av et fast kontantbeløp eller en annen finansiell eiendel mot et fast antall av selskapets egne egenkapitalinstrumenter. Hva som skal forstås som et fast kontantbeløp, er ikke opplagt. Spørsmålet ble spesifikt adressert av IFRS IC for konvertible obligasjoner. IFRS IC konkluderte med at konvertible lån utstedt i en annen valuta enn utsteders funksjonelle valuta skal klassifiseres som finansielle forpliktelser i sin helhet, uten å skille ut noen egenkapitalkomponent. Hovedargumentet er at et fast beløp angitt i en annen valuta enn selskapets funksjonelle valuta, ikke kan forstås som et fast kontantbeløp etter IAS 32. Dette på grunn av at et fast beløp i annen valuta enn utsteders funksjonelle valuta er å anse som en kombinasjon av et fast beløp i utsteders funksjonelle valuta og et innebygget valutaderivat i utsteders regnskap. For at et fast beløp skal anses å være et fast beløp i sammenheng med definisjonene i IAS 32, må det altså være tale om et fast beløp i selskapets funksjonelle valuta. Denne problemstillingen har i praksis vist seg viktig for mange norske selskaper.

Selskaper som utsteder tegningsretter i en annen valuta enn selskapets funksjonelle valuta kan som et unntak fra hovedregelen behandle disse som egenkapitalinstrumenter, dersom det blant annet er tale om et fast beløp i utenlandsk valuta for et fast antall aksjer, og tegningsrettene tildeles på pro rata-basis til alle eksisterende aksjonærer (IAS 32.11). Det er verdt å merke seg at dette unntaket fra hovedregelen bevisst er snevert utformet til bare å gjelde tegningsretter tildelt på pro rata-basis og kan ikke anvendes på andre tilsvarende regnskapsspørsmål.

Eierandeler hvor ihendehaveren har rett til å innløse eierandelen faller ikke inn under definisjonen av et egenkapitalinstrument for utsteder, i og med at beslutning om betaling til ihendehaver ikke er under utsteders kontroll eller diskresjon. Utsteder kan likevel regnskapsføre slike instrumenter som egenkapitalinstrumenter dersom instrumentene har alle egenskapene og møter alle vilkårene i IAS 32.16A og 16B

eller 16C og 16D. Unntaket gjelder bare de aktuelle innløsbare instrumentene i seg selv, og ikke kontrakter som vil eller kan resultere i levering av slike instrumenter.

Før unntaket i forrige avsnitt ble innarbeidet i standarden, ble enhver aksje eller andel med innløsningsrett klassifisert som finansiell forpliktelse i utsteders regnskap. Dette omfattet også instrumenter som gir innehaver en rettighet til en residualinteresse i eiendelene til utsteder. Det vil si instrumenter som var utformet slik at ved innløsning hadde innehaver rett på en pro rata-andel av selskapets eiendeler fratrukket all dets gjeld. Klassifiseringen av slike instrumenter innebar, etter enkeltes syn, noe misvisende resultater i regnskapene til såkalte åpne investeringsselskaper (det vil si hvor investorene kjøper andeler i selskapet slik at selskapets kapital endres over tid), investeringsfond, kommandittselskaper, partnereide selskaper og samvirkeselskaper, da disse selskapene i mange tilfeller endte opp uten regnskapsført egenkapital. Dette siden disse selskapene ofte gir eierne (eller medlemmene eller investorene, avhengig av type selskap) rett til å løse inn rettighetene i utsteder til ethvert tidspunkt. Dette ledet til at IASB endret standarden, slik at visse finansielle instrumenter i form av aksjer eller andeler med innløsningsrett, eller i form av aksjer eller andeler som gir rett til en pro rata-andel av et selskaps netto eiendeler kun ved likvidering, likevel skulle klassifiseres som egenkapital, selv om disse instrumentene ut fra standardens generelle bestemmelser møter definisjonen av en finansiell forpliktelse. Som nevnt i forrige avsnitt er det imidlertid en rekke kriterier for at disse instrumentene skal klassifiseres som egenkapital.

Som det fremgår fra drøftelsen ovenfor og definisjonene av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser, skal en kontrakt som gjøres opp med levering av et fast antall av utsteders egenkapitalinstrumenter for et fast kontantbeløp eller andre finansielle eiendeler, regnskapsføres som et egenkapitalinstrument i utsteders regnskap. I vedlegg til IAS 32 er det gitt en lang rekke eksempler for å illustrere hva disse bestemmelsene innebærer i praksis, og hvilken regnskapsmessig behandling slike kontrakter vil få etter standardens bestemmelser.

Teorieksempel 25.3: Opsjon på kjøp av aksjer

Et selskap skriver en opsjon som gir motparten en rett til å kjøpe en viss mengde av selskapets aksjer for et gitt kontantbeløp, og hvor kontrakten i tilfelle utøvelse skal gjøres opp ved levering av aksjene mot betaling av kontantbeløpet (ikke netto-oppgjør av kontraktens verdi ved at nettoverdien på kontrakten gjøres opp ved levering av kontanter eller aksjer). I dette tilfellet vil opsjonen ikke komme inn under definisjonen av en finansiell forpliktelse, i og med at det er tale om et gitt kontantbeløp for et fast antall aksjer, og skal derved regnskapsføres som et egenkapitalinstrument for utsteder. Dette medfører at utsteder skal regnskapsføre mottatt opsjonspremie fra motparten som en økning i egenkapital. Siden egen egenkapital regnskapsføres til kost, skal selskapet ikke måle opsjonen til virkelig verdi i påfølgende perioder. Dette til forskjell fra om instrumentet hadde vært regnskapsført som et derivat og en forpliktelse. Om

motparten velger å benytte seg av opsjonen til å kjøpe aksjer ved utløpet av kontrakten, skal beløpet mottatt for aksjene regnskapsføres som økt egenkapital. Om opsjonen forfaller ubenyttet, skjer det ingen regnskapsføring utover den initiale regnskapsføringen av opsjonspremien mot egenkapitalen, utenom eventuelt en reklassifisering innenfor egenkapitalen. Vedlegget til IAS 32 inneholder også eksempler på regnskapsføring av kjøpte opsjoner og forwardkontrakter.

Distinksjonen mellom utstedt egenkapital og utstedt gjeld vil ha vidtfavnende implikasjoner. Først og fremst gjelder dette sammensetningen av balansen, og forholdet mellom balanseført gjeld og egenkapital for soliditetsmålingen av selskapet. I tillegg krever standarden at klassifikasjon i resultatregnskapet av poster knyttet til finansielle instrumenter skal samsvare med klassifikasjonen foretatt i balansen. Dette innebærer at rente, utbytte, tap og gevinster tilknyttet et finansielt instrument eller en bestanddel som er en finansiell forpliktelse, skal innregnes som inntekt eller kostnad i resultatet, mens utdelinger til innehavere av et egenkapitalinstrument skal debiteres direkte i egenkapitalen, justert for eventuelle tilhørende skattemessige effekter (IAS 32.35–35A). Utbetaling av utbytte på aksjer som i sin helhet er innregnet som forpliktelser, skal innregnes som kostnader på samme måte som renter på en obligasjon (IAS 32.36). Tilsvarende blir gevinster og tap tilknyttet innløsning eller refinansiering av finansielle forpliktelser innregnet i resultatet, mens innløsning eller refinansiering av egenkapitalinstrumenter blir innregnet som endringer i egenkapitalen. Endringer i den virkelige verdien av et egenkapitalinstrument blir ikke innregnet i finansregnskapet.

25.5 Sammensatte finansielle instrumenter

IAS 32 regulerer ikke bare skillet mellom egenkapital og gjeld for et instrument i sin helhet, men inneholder også regler som medfører at komponenter av instrumenter som et selskap har utstedt, i enkelte tilfeller skal skilles ut og regnskapsføres separat som en egenkapitaldel. Et sammensatt finansielt instrument er et ikke-derivativt finansielt instrument, som fra utsteders synspunkt inneholder både en egenkapital- og en gjeldskomponent. Standarden krever at en utsteder av et ikke-derivativt finansielt instrument evaluerer om instrumentet inneholder både en forpliktelse og en egenkapitalkomponent (IAS 32.28). Slike komponenter må klassifiseres separat som finansielle forpliktelser, finansielle eiendeler og egenkapitalinstrumenter. Dette betyr at et selskap skal innregne separat de delene av et finansielt instrument som:

a. skaper en finansiell forpliktelse for selskapet, og
b. gir innehaver av instrumentet valget om denne vil konvertere det til et egenkapitalinstrument i selskapet (IAS 32.29).

Denne delingen av regnskapsføringen skal bare benyttes av utsteder av det sammensatte finansielle instrumentet. For eiere av slike instrumenter vil regnskapsføringen være styrt av de generelle reglene i IFRS 9. Dette medfører at om et instrument inneholder en egenkapitaldel og en gjeldsdel, så skal eieren av instrumentet regnskapsføre hele instrumentet til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Dette på grunn av at instrumentets kontantstrømmer ikke bare er betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol på spesifiserte datoer, og derved ikke kvalifiserer for måling til amortisert kost. Se nærmer omtale av dette i artikkelen om innregning og måling av finansielle instrumenter.

Et typisk eksempel på et slikt sammensatt finansielt instrument er en konvertibel obligasjon som gir eieren rett til å konvertere obligasjonen til et fast antall ordinære aksjer i utsteder. Fra utsteders ståsted vil et slikt instrument bestå av to komponenter:

1. en finansiell kontraktsmessig forpliktelse til å levere kontanter eller andre finansielle eiendeler, for eksempel i form av rentebetalinger og tilbakebetaling av hovedstol, og
2. en opsjon som gir ihendehaveren rett til å konvertere instrumentet til et fast antall aksjer i utstedende selskap.

Utsteder må i normaltilfellet regnskapsføre et slikt instrument som et sammensatt instrument bestående av en egenkapitaldel og en gjeldsdel. Dette gjelder dersom den konvertible obligasjonen er utformet slik at det er et fast beløp som kan konverteres til et fast antall aksjer i utsteders selskap. Om konverteringskursen ikke er fast, vil opsjonen til å konvertere til aksjer falle inn under definisjonen av en finansiell forpliktelse for utsteder, og må derved regnskapsføres til virkelig verdi som et innebygget derivat. Det er her viktig å være oppmerksom på at når standarden krever et fast antall aksjer for et fast beløp, så er det som drøftet ovenfor tale om et fast beløp i virksomhetens funksjonelle valuta. Dette medfører blant annet at de mange norske selskapene som har utstedt konvertible obligasjoner i en annen valuta enn sin funksjonelle valuta, må regnskapsføre et innebygget derivat til virkelig verdi i stedet for som en egenkapitaldel. Klassifisering av et sammensatt instrument i en finansiell forpliktelse og egenkapitaldel gjøres ved førstegangsinnregning av det finansielle instrumentet, og skal ikke omarbeides for eksempel som resultat av en endring i sannsynligheten for at konverteringsretten blir utøvd (IAS 32.30).

Målingen av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser som ikke er selskapets egne egenkapitalinstrumenter er regulert IFRS 9. Egenkapitalinstrumenter er som tidligere påpekt instrumenter som uttrykker en residualinteresse i et selskaps

eiendeler etter fradrag av alle selskapets forpliktelser. Når den opprinnelige verdien av et sammensatt finansielt instrument skal fordeles på instrumentets egenkapital- og gjeldsdeler, blir egenkapitaldelen tilordnet det restbeløpet som fremkommer etter at beløpet som er fastsatt separat for gjeldsdelen er trukket fra totalverdien (IAS 32.31). Verdien av eventuelle andre komponenter som er innebygget i det sammensatte finansielle instrumentet, utover egenkapitaldelen, skal inkluderes i gjeldsdelen ved målingen og fordelingen i en gjeld- og egenkapitaldel. Summen av de balanseførte verdiene tilordnet til gjelds- og egenkapitaldelene ved førstegangsinnregning er alltid lik den virkelige verdien som ville blitt tildelt instrumentet som helhet. Dette slik at ingen gevinst eller tap oppstår ved førstegangsinnregning ved at bestanddelene i instrumentet innregnes separat.

Praksiseksempel 25.2 Omtale av prinsipper og vesentlige vurderinger foretatt for konvertible obligasjoner

BlueNord regnskapsfører långivers rett til å konvertere et lån til aksjer i BlueNord som et innebygget derivat til virkelig verdi over resultatet.

1.16 Borrowings

Borrowings (financial liabilities) are classified as measured at amortised cost. Borrowings that are subsequently measured at amortised cost using the effective interest method are recognised initially at fair value, net of transaction costs incurred. For hybrid (combined) instrument that includes a non-derivative host contract that is not accounted for at FVTPL and an embedded derivative that is accounted for at FVTPL such as the convertible bond, the Company has elected an accounting polity that all of the transaction costs are always allocated to and deducted from the carrying amount of the non-derivative host contract on initial recognition. The subsequent measurement depends on which category they have been classified into. The categories applicable for the Company are either financial liabilities measured at fair value through OCI or financial liabilities measured at amortised cost using the effective interest method. The convertible bond loan has been determined to contain embedded derivatives, which is accounted for separately as a derivative at fair value through profit or loss, while the loan element is measured at amortised cost (note 3.1).

3.2 Critical judgements in applying the entity's accounting policies

a) Accounting for convertible debt

The Group has issued bonds With conversion rights and Other embedded derivatives (but the conversion feature is the main element). The conversion feature has been determined to constitute an embedded derivative and has been separated from the loan contract. The loan element has been recognised at amortised cost. At initial recognition, the loan was measured as the residual amount of the proceeds from the bond issue, less issue costs, less the calculated fair value of the conversion feature. The process of determining whether the conversion feature in the convertible bond arrangement should be treated as a liability or an equity component requires the application of significant judgement.

The convertible bond is either a financial liability (including certain embedded derivative features which may require separation) or a compound instrument (i.e. such a liability plus an equity conversion option). The Group has assessed that the holder's conversion option does not involve receiving a fixed number of shares by giving up a fixed stated principal amount of bond, hence the Group has assessed this instrument is not a compound instrument With an equity part. Further multiple embedded derivatives have been identified in the host contract that has been assessed is not readily separable and independent of each Other, and as such is treated as a single compound embedded derivative. Also, the fair value measurement of the conversion feature using the Black-Scholes-Merton valuation model, requires significant judgement when selecting and applying the required assumptions.

Kilde: BlueNord ASA, årsrapport 2022 utdrag fra note 1.16 og note 3.2.

Det mest typiske eksemplet på slik «split accounting» er regnskapsføringen av konvertible instrumenter i de tilfellene hvor konverteringsretten skal regnskapsføres som en egenkapitaldel. Egenkapitaldelen representeres av rettigheten for obligasjonseieren til å kreve aksjer utstedt av selskapet. Denne rettigheten faller utenfor definisjonen av finansielle forpliktelser i de tilfellene det er tale om et bytte av et fast antall aksjer for et fast beløp. Gjeldsdelen representeres av de renter og avdrag som følger fra avtalen om det konvertible lånet. Når «split accounting» gjennomføres, beregnes gjeldsdelen først som verdien av neddiskonterte kontantstrømmer i det konvertible instrumentet (renter og hovedstol), under forutsetning av at det ikke konverteres og med markedsrente for et tilsvarende lån uten konverteringsrett som diskonteringsfaktor (IAS 32.32). Egenkapitaldelen fastsettes residualt slik at denne fremkommer som totalt netto låneproveny minus beregnet verdi av gjeldsdelen. IAS 32 er eksplisitt på at endringer i sannsynligheten for utøvelse av konverteringsretten i løpet av instrumentets levetid ikke skal reflekteres i regnskapsføringen. Hvis utsteder derimot endrer betingelsene i instrumentet for eksempel for å fremme en tidlig konvertering gjennom å tilby en mer fordelaktig konverteringskurs, skal virkelig verdi av fordelen som eier av instrumentet tildeles, beregnes og resultatføres (IAS 32.AG35). Ved en ordinær konvertering av instrumentet ved forfall, skal selskapet føre gjeldsdelen av instrumentet ut av balansen med egenkapitalen som motpost. Det blir ingen resultatføring i dette tilfellet (IAS 32.AG32).

Teorieksempel 25.4: Konvertible lån

Et selskap utsteder 2 000 konvertible obligasjoner i år 1. Obligasjonene har en løpetid på tre år og er utstedt til pålydende 1 000 pr. obligasjon, noe som gir et totalt beløp på 2 000 000. Rente betales etterskuddsvis årlig til en nominell rentesats på 6 %. Når obligasjonene utstedes, er gjeldende markedsrente for tilsvarende obligasjoner uten konverteringsrett 9 %. 9 % er således diskonteringsrente for å beregne nåverdi av kontantstrømmene i den finansielle forpliktelsen. Beregningene nedenfor viser hvordan egenkapitaldelen og gjeldsdelen i det konvertible instrumentet fastsettes.

NV hovedstol (2 000 000 betales ved utløp av år 3)	1 544 367
NV rente (120 000 betalt årlig)	303 755
Total gjeld	1 848 122
Egenkapitalandel (residualberegnet)	151 878
Totalt beløp	2 000 000

Kilde: IAS 32.IE34-36.

25.6 Motregning av finansiell eiendel og finansiell forpliktelse

IAS 1 inneholder et generelt prinsipp om at eiendeler og gjeld ikke skal nettopresenteres. Dette gjelder med mindre en slik nettopresentasjon enten er tillatt eller kreves av en regnskapsstandard eller fortolkning. For finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser inneholder IAS 32 spesifikke regler for nettopresentasjon. Standarden krever at en finansiell eiendel og en finansiell forpliktelse skal nettopresenteres og nettobeløpet presenteres i balansen bare dersom selskapet (IAS 32.42):

a. for inneværende har en juridisk håndhevbar rett til å motregne de innregnede beløpene, og
b. har til hensikt enten å gjøre dem opp på nettogrunnlag eller å realisere eiendelen og gjøre opp forpliktelsen under ett.

I utformingen av reglene for nettopresentasjon har IASB lagt vekt på juridiske rettigheter og forventede kontantstrømmer. En håndhevbar rett til å motregne en finansiell eiendel og en finansiell forpliktelse påvirker rettene og pliktene knyttet til den finansielle eiendelen og den finansielle forpliktelsen, og påvirker selskapets eksponering for kreditt- og likviditetsrisiko. En slik rett er imidlertid i seg selv ikke et tilstrekkelig grunnlag for motregning (IAS 32.46). I fravær av en hensikt om å utøve denne retten og derved foreta oppgjør på nettobasis, skjer det ingen påvirkning av omfanget av og forløpet for et selskaps fremtidige kontantstrømmer. Når et selskap derimot har til hensikt å utøve denne retten og foreta oppgjøret av den finansielle eiendelen og den finansielle forpliktelsen samtidig med et nettobeløp, vil en presentasjon av eiendelen og forpliktelsen på nettogrunnlag gjenspeile omfanget av og forløpet for de forventede fremtidige kontantstrømmene, og den risikoen som disse kontantstrømmene er eksponert for, på en mer hensiktsmessig måte. Én parts eller begge parters hensikt om å gjøre opp på nettogrunnlag uten å ha noen juridisk rett til dette, er på den annen side ikke tilstrekkelig til å godt-

gjøre motregning. Det skyldes at rettene og pliktene som er knyttet til den enkelte finansielle eiendelen og den enkelte finansielle forpliktelsen, forblir uendret.

Teorieksempel 25.5: Konsernkonto

I et konsern har datterselskapene separate bankkontoer (flerkontoordning) som inngår i et konsernkontosystem hvor rente blir beregnet på nettosaldo for alle kontoene samlet. Bankkontoene er driftskontoer hvor det løpende skjer inn- og utbetalinger, og det kan være tilfeldig om saldo på hver konto er positiv eller negativ ved utløpet av rapporteringsperioden. Morselskapet har ikke til intensjon å overføre midler fra kontoer med positiv saldo ved utløpet av rapporteringsperioden til kontoer med negativ saldo. I samsvar med IAS 32.42(b) skal morselskapet i konsernregnskapet dermed ikke nettopresentere bankkontoer med henholdsvis positive og negative saldoer.

I de tilfellene at et selskap har en rett til å motregne, men ikke har til hensikt å gjøre opp på nettogrunnlag eller realisere eiendelen og gjøre opp forpliktelsen samtidig, skal det i samsvar med IFRS 7.36 opplyses om hvilken virkning denne retten har for selskapets eksponering for kredittrisiko (IAS 32.47). Standarden krever nettopresentasjon av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser når dette gjenspeiler selskapets juridiske rettigheter og selskapets forventede framtidige kontantstrømmer ved oppgjør av to eller flere separate finansielle instrumenter. Den underliggende begrunnelsen av dette kravet er at når et selskap har rett til å motta eller betale et nettobeløp, og har til hensikt å gjøre dette, så har det effektivt kun én enkel finansiell eiendel eller forpliktelse (IAS 32.43). Under andre omstendigheter presenteres finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser separat i overensstemmelse med deres respektive kjennetegn som selskapets ressurser eller plikter.

Praksiseksempel 25.3 Omtale av prinsipper for motregning og nettopresentasjon av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser

Kid omtaler motregning og nettopresentasjon av finansielle eiendeler og forpliktelser.

2.9 Offsetting financial instruments

Financial assets and liabilities are offset and the net amount reported in the balance sheet when there is a legally enforceable right to offset the recognised amounts and there is an intention to settle on a net basis or realise the asset and settle the liability simultaneously. The legally enforceable right must not be contingent on future events and must be enforceable in the normal course of business and in the event of default, insolvency or bankruptcy of the company or the counterparty.

Kilde: Kid ASA, Årsrapport 2022, note 2.9.

En rett til å foreta motregning er en debitors juridiske rett, enten kontraktsfestet eller på annen måte, til å gjøre opp eller på annen måte utligne hele eller en del av

det beløp denne skylder en kreditor ved å føre mot dette beløpet et beløp som kreditor skylder debitor (IAS 32.45). Retten til å motregne må være rettslig håndhevbar og vil som regel stamme fra en skriftlig kontrakt mellom to parter. Motregning og nettopresentasjon vil derved være mest aktuelt for finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser med samme motpart. Imidlertid kan det i enkelte tilfeller foreligge en juridisk rett for debitor til å benytte et beløp som tredjemann skylder debitor, til å føre mot beløpet debitor skylder en kreditor. I slike tilfeller forutsettes det at det foreligger en avtale mellom de tre partene som helt klart fastsetter debitors rett til motregning. I den grad en intensjon om motregning og nettooppgjør også er til stede, vil en slik avtale også kunne danne grunnlag for nettopresentasjon, selv om den finansielle eiendelen og den finansielle forpliktelsen har ulike motparter. Fordi retten til motregning er en juridisk rett, kan betingelsene knyttet til denne retten variere mellom jurisdiksjoner, og rettsreglene som anvendes på forholdene mellom partene må tas i betraktning.

De generelle vilkårene for nettopresentasjon vil normalt ikke være oppfylt, og nettopresentasjon er derved ikke tillatt, når (IAS 32.49):

a. flere ulike finansielle instrumenter benyttes til å etterligne egenskapene til et enkelt finansielt instrument (et «syntetisk instrument»),
b. finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser oppstår av finansielle instrumenter som har samme primære risikoeksponering (for eksempel eiendeler og forpliktelser i en portefølje av ikke-børsomsatte terminkontrakter eller andre derivater), men som omfatter andre motparter,
c. finansielle eller andre eiendeler er stilt som sikkerhet for finansielle forpliktelser uten regressrett,
d. finansielle eiendeler blir stilt i depot av en debitor for å oppfylle en plikt, uten at disse eiendelene er akseptert av kreditor som oppgjør for plikten (for eksempel visse fondsordninger), eller
e. plikter som er pådratt som et resultat av hendelser som fører til tap, forventes å kunne gjenvinnes fra tredjemann ved hjelp av et krav i henhold til en forsikringskontrakt.

IFRS 7 inneholder krav om opplysninger om finansielle instrumenter som er nettopresentert og om finansielle instrumenter som er gjenstand for håndhevbare nettooppgjørsordninger eller lignende avtaler, uansett om de nettopresenteres eller ikke. Se omtale i artikkelen *Finansielle instrumenter – opplysninger*.

26. Finansielle instrumenter – innregning og måling

26.1 Innledning

Formålet med IFRS 9 er å etablere prinsipper for finansiell rapportering av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser, som vil gi relevant og nyttig informasjon til brukere av finansregnskap slik at de er i stand til å vurdere beløp, tidfesting, og usikkerhet i et selskaps fremtidige kontantstrømmer. Standarden beskriver når et finansielt instrument skal innregnes i et selskaps balanse, til hvilket beløp instrumentet skal innregnes, hvordan instrumentet skal måles etter at det først er innregnet, samt når og hvordan instrumentet skal føres ut igjen av balansen[1]. I tillegg omhandler standarden sikringsbokføring, som omtales i en separat artikkel.

Finansielle instrumenter kommer i et utall varianter, og kan i seg selv være kompliserte. I tillegg kan regnskapsreglene oppfattes som tekniske og detaljerte. Vi tar ikke mål av oss å dekke alle aspekter og detaljer ved regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter, men vil forsøke å fokusere på de forhold som er av størst betydning for de fleste selskaper. Vi vil derved ikke omtale særskilte problemstillinger for banker og finansinstitusjoner eller andre bransjespesifikke problemstillinger.

IAS 32 gir definisjoner av finansielle eiendeler og forpliktelser, angir prinsipper for skillet mellom egenkapital og gjeld, og gir prinsipper for når finansielle eiendeler og forpliktelser skal nettopresenteres. Det vises til artikkelen om IAS 32 for en omtale av disse forholdene. Et annet viktig aspekt ved finansielle instrumenter er måling av virkelig verdi. Dette er et omfattende tema, og omtales i artikkelen om IFRS 13. Krav til opplysninger om finansielle instrumenter omtales i artikkelen om IFRS 7.

---

1 Som ledd i IASBs «post implementation review» av IFRS 9 publiserte IASB i mars 2023 et høringsutkast til endringer i IFRS 9 og IFRS 7 vedrørende klassifisering og måling av finansielle instrumenter. Endringsforslagene er ventet ferdigstilt i andre kvartal 2024.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

IAS 32 gir generelle og vide definisjoner av finansielle instrumenter. IFRS 9 innledes derved med en rekke unntak for instrumenter som er omfattet av den generelle definisjonen av et finansielt instrument, men som likevel ikke skal regnskapsføres etter IFRS 9 på grunn av at behandlingen av disse er regulert av andre standarder. Disse unntakene fra virkeområdet til IFRS 9 omtales i kapittel 26.2 i denne artikkelen. Prinsippene for når et finansielt instrument innenfor virkeområdet til IFRS 9 skal innregnes i et selskaps balanse omtales deretter i kapittel 26.3.

Når et selskap har slått fast at en kontrakt er et finansielt instrument som skal regnskapsføres etter IFRS 9, skal instrumentet ved første gangs regnskapsføring klassifiseres i en av IFRS 9s kategorier av finansielle instrumenter. Den påfølgende målingen av instrumentet avhenger deretter av de målereglene som gjelder for den aktuelle kategorien som instrumentet er klassifisert inn i. IFRS 9s prinsipper for klassifisering av finansielle instrumenter er omtalt i kapittel 26.4, mens måling av finansielle instrumenter er omtalt i 5. Måling omfatter måling ved førstegangsinnregning, påfølgende måling til virkelig verdi og amortisert kost, nedskrivning, i tillegg til enkelte særskilte måleregler. De fleste, om ikke alle, selskaper har finansielle instrumenter som skal måles til amortisert kost og kundefordringer som skal vurderes for nedskrivning, og omtalen i kapittel 26.5 bør derved være aktuell for de fleste. Fraregning, eller fjerning av tidligere innregnede eiendeler eller forpliktelser fra balansen, omtales i kapittel 26.6.

For enkelte selskaper er derivater, innebygde derivater og ikke-finansielle kontrakter innenfor virkeområdet til IFRS 9, sentrale problemstillinger, mens disse forholdene er av mindre betydning for mange andre selskaper. Vi har derfor valgt å omtale disse problemstillingene samlet i kapittel 26.7.

26.2 Virkeområde og definisjoner

Det første skrittet i vurderingen av den regnskapsmessige behandlingen av et instrument, er å vurdere om det er et finansielt instrument som skal regnskapsføres innenfor rammen av IFRS 9, eller om det skal regnskapsføres etter en annen standard. Finansielle instrumenter er definert som «Et finansielt instrument er enhver kontrakt som fører til både en finansiell eiendel for ett foretak og en finansiell forpliktelse eller et egenkapitalinstrument for et annet foretak» (IAS 32.11).

Definisjoner av finansielle eiendeler, finansielle forpliktelser og egenkapitalinstrumenter gis i IAS 32, og det vises til artikkelen som omhandler IAS 32 for en nærmere omtale.

Alle finansielle instrumenter, som definert i IAS 32, skal regnskapsføres etter IFRS 9 med mindre de er innenfor virkeområdet til andre standarder. Grunnet

en vid definisjon i IAS 32, blir listen over unntak relativt lang. Oppsummert er følgende finansielle instrumenter utenfor IFRS 9s virkeområde (IFRS 9.2.1):

- Interesser i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte ordninger som regnskapsføres i samsvar med IFRS 10, IAS 27 eller IAS 28. Merk imidlertid at disse standardene i enkelte tilfeller åpner opp for å regnskapsføre slike instrumenter etter IFRS 9. Derivater på eierandeler i slike selskaper er imidlertid innenfor virkeområdet til IFRS 9, med mindre derivatet oppfyller definisjonen av et egenkapitalinstrument for selskapet i henhold til IAS 32
- Rettigheter og plikter i henhold til leieavtaler som regnskapsføres i samsvar med IFRS 16, med unntak av fraregning for fordringer og forpliktelser tilknyttet leieavtaler, nedskrivning for fordringer tilknyttet leieavtaler, samt innebygde derivater som skal skilles ut fra leieavtaler
- Arbeidsgiveres rettigheter og plikter i henhold til ordninger for ytelser til ansatte, jf. IAS 19
- Finansielle instrumenter utstedt av selskapet som oppfyller definisjonen på et egenkapitalinstrument i IAS 32 (herunder opsjoner og tegningsretter som oppfyller definisjonen), eller som kreves klassifisert som egenkapital i tråd med IAS 32.16A–16D. Innehaveren av slike egenkapitalinstrumenter skal imidlertid anvende IFRS 9 på slike instrumenter, med mindre instrumentet faller inn under det første kulepunktet ovenfor
- Rettigheter og plikter i henhold til kontrakter innenfor virkeområdet til IFRS 17, med unntak av en utsteders rettigheter og plikter i henhold til forsikringskontrakter som tilfredsstiller definisjonen av en finansiell garantikontrakt. IFRS 9 gjelder imidlertid for
  - Innebygde derivater i kontrakter som omfattes av IFRS 17, med mindre derivatet i seg selv er en kontrakt omfattet av IFRS 17
  - En investeringskomponent som etter IFRS 17 kreves utskilt fra en kontrakt som omfattes av IFRS 17, og som ikke er en investeringskontrakt med skjønnsmessige deler som omfattes av IFRS 17
  - Finansielle garantikontrakter hvor utsteder eksplisitt har vurdert og behandlet slike kontrakter som forsikringskontrakter. For disse kan utsteder anvende enten IFRS 9 eller IFRS 17. Valget kan tas separat per kontrakt, men er ugjenkallelig
  - Rettigheter og forpliktelser fra utstedte kredittkortkontrakter og tilsvarende avtaler med forsikringsdekning, når disse er holdt utenfor virkeområdet til IFRS 17. Forsikringsdekningen skal imidlertid i visse tilfeller skilles ut og regnskapsføres under IFRS 17

  - Lånekontrakter med forsikringsdekning, hvor forsikringsdekningen bare dekker beløpet som låntaker skylder under kontrakten, og hvor långiver i tråd med IFRS 17 har valgt å regnskapsføre kontrakten innenfor IFRS 9. Dette kan være lån som ettergis ved død eller hvor oppgjør ved død er begrenset av verdi av pant
- Enhver terminkontrakt mellom et overtakende selskap og en selger om å kjøpe eller selge et selskap, som vil føre til en virksomhetssammenslutning på et fremtidig overtakelsestidspunkt, dersom løpetiden på kontrakten ikke overstiger hva som normalt er nødvendig for å få de nødvendige godkjenningene og fullføre transaksjonen
- Lånetilsagn, med unntak av lånetilsagn som er forpliktelser utpekt til virkelig verdi over resultatet eller hvor långiver har en praksis for å selge resulterende lån straks etter opptrekk, lånetilsagn som kan gjøres opp netto finansielt eller ved leveranse eller utstedelse av andre finansielle instrumenter, eller forpliktelser til å gi lån til under markedsvilkår (IFRS 9.2.3). Fraregningsreglene i IFRS 9 gjelder imidlertid for alle lånetilsagn. Nedskrivningsreglene i IFRS 9 må anvendes av utsteder, også på lånetilsagn som for øvrig faller utenfor standarden
- Finansielle instrumenter, kontrakter og plikter i henhold til aksjebaserte betalingstransaksjoner, jf. IFRS 2, med unntak av ikke-finansielle kontrakter som er omfattet i tråd med IFRS 9.2.4 til IFRS 9.2.7
- Refusjonsrettigheter som regnskapsføres i samsvar med IAS 37 eller som i en tidligere periode er avsatt for i tråd med IAS 37
- Rettigheter og forpliktelser innenfor virkeområdet til IFRS 15, med unntak av de som IFRS 15 angir skal behandles i samsvar med IFRS 9

For en nærmere omtale av regnskapsmessig behandling av finansielle garantikontrakter og lånetilsagn, se punkt 26.5.4, hvor også betingede vederlag i forbindelse med virksomhetssammenslutninger omtales.

26.3 Innregning

Et selskap skal innregne et finansielt instrument i balansen når selskapet blir part i instrumentets kontraktsmessige bestemmelser (IFRS 9.3.1.1). Prinsippet medfører for eksempel at ubetingede fordringer og forpliktelser innregnes når selskapet har en juridisk bindende rett til å motta, eller en juridisk bindende plikt til å betale, kontanter eller andre finansielle instrumenter. Fordringer og forpliktelser knyttet til gjensidig uoppfylte kontrakter om kjøp eller salg av varer eller tjenester innregnes imidlertid normalt først når en av partene har ytet under kontrakten. Som hovedregel skal alle derivater innregnes på kontraktsinngåelsestidspunktet. Dette gjelder også

kontrakter for kjøp og salg av varer og tjenester i de tilfellene de skal regnskapsføres innenfor virkeområdet til IFRS 9 som derivater (IFRS 9.B3.1.1 og IFRS 9.B3.1.2). Lånetilsagn er normalt utenfor virkeområdet til IFRS 9 for låntaker, og ofte utenfor virkeområdet for långiver som omtalt i kapittel 2. Dette medfører at lån i de fleste tilfeller innregnes først når lånet trekkes opp, og ikke når avtale om låneopptak inngås.

Særskilte regler gjelder imidlertid for såkalte «alminnelige kjøp eller salg» (IFRS 9.3.1.2). Et alminnelig kjøp eller salg er kjøp eller salg av en finansiell eiendel i henhold til en kontrakt hvis vilkår krever levering av eiendelen innenfor den tidsrammen som generelt er etablert gjennom regulering eller sedvane i det aktuelle markedet (vedlegg A til IFRS 9). Tidsrammen det er tale om her er normalt noen få dager. Et alminnelig kjøp eller salg av finansielle eiendeler skal innregnes og fraregnes enten ved regnskapsføring på avtaletidspunktet, eller ved regnskapsføring på oppgjørstidspunktet. Valg av tidspunkt for innregning av alminnelige kjøp må være konsekvent for lignende type kontrakter.

En typisk situasjon hvor disse reglene kommer til anvendelse er ved kjøp (og salg) av for eksempel en aksje, hvor det i tråd med markedskonvensjoner og praksis kan gå én til to dager fra handelen blir foretatt, til aksjen leveres på kjøpers VPS-konto. Bestemmelsene om alminnelige kjøp eller salg er laget for å forenkle regnskapsføringen. Dersom avtaletidspunkt velges for en avtale om kjøp av en aksje, vil avtalen være en terminkontrakt (et derivat) som skal måles til virkelig verdi over resultatet i den korte perioden frem til aksjen blir levert. Dersom oppgjørstidspunkt velges, blir det ingen regnskapsføring før aksjen er levert.

Praksiseksempel 26.1 Omtale av prinsipper for innregning og klassifisering av finansielle instrumenter

The Group initially recognises loans, receivables and deposits on the date that they are originated. All other financial assets and financial liabilities (including financial assets designated at fair value through profit or loss or other comprehensive income) are recognised initially on the trade date at which the Group becomes a party to the contractual provisions of the instrument. All financial instruments are initially measured at fair value plus or minus, in the case of a financial asset or financial liability not at fair value through profit or loss, transaction costs.

The Group classifies at initial recognition its financial instruments in one of the following categories: Financial assets or financial liabilities at fairvalue through profit or loss, Financial assets at amortised cost, Equity instruments designated at fair value through OCI and Financial liabilities at amortised cost. The classification depends on both the entity's business model for managing the financial asset and the contractual cash flow characteristics of the financial asset.

Kilde: Schibsteds ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 27.

26.4 Klassifisering

Når et selskap har slått fast at en kontrakt er et finansielt instrument som skal regnskapsføres etter IFRS 9, skal selskapet (IFRS 9.3.1.1):

1. klassifisere instrumentet i tråd med prinsippene for klassifisering av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser i IFRS 9, og
2. måle instrumentet i tråd med de prinsippene som gjelder for den aktuelle klassifiseringen frem til instrumentet eventuelt blir omklassifisert eller ført ut av balansen

Særskilte regler gjelder for finansielle garantikontrakter, lånetilsagn og betingede vederlag i forbindelse med virksomhetssammenslutninger. Disse omtales samlet i punkt 5.4.

26.4.1 Finansielle eiendeler

Vanlige eksempler på finansielle eiendeler som skal regnskapsføres innenfor rammen av IFRS 9 er kundefordringer, andre finansielle fordringer, bankinnskudd, investeringer i sertifikater og obligasjoner, investeringer i egenkapitalinstrumenter og derivater som er eiendeler. Eiendeler hvor den fremtidige økonomiske fordelen ikke er mottak av kontanter eller andre finansielle eiendeler, men mottak av varer eller tjenester som er tilfellet ved for eksempel forhåndsbetalte kostnader, er ikke finansielle eiendeler.

IFRS 9 har ulike målingskategorier, med en prinsippbasert tilnærming til om et instrument skal måles til amortisert kost eller virkelig verdi. Den prinsippbaserte tilnærmingen innebærer at det bare er «enkle» finansielle eiendeler som selskapet holder for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, som skal måles til amortisert kost. Dette basert på at det bare er for disse instrumentene måling til amortisert kost gir relevant informasjon til brukerne av regnskapet. Øvrige finansielle eiendeler skal måles til virkelig verdi i balansen, med verdiendringer enten ført som OCI eller over resultatet.

I klassifiseringen av finansielle eiendeler skilles det mellom gjeldsinstrumenter, derivater og egenkapitalinstrumenter. I denne sammenheng defineres egenkapitalinstrumenter som de instrumentene som er definert som egenkapitalinstrumenter fra *utsteders* ståsted, jf. IFRS 9 vedlegg A og definisjonene av egenkapital og gjeld i IAS 32. Gjeldsinstrumenter er de finansielle eiendelene som ikke er vurdert å være derivater eller egenkapitalinstrumenter i henhold til disse definisjonene,

så som kundefordringer, andre finansielle fordringer, bankinnskudd, plasseringer i rentebærende papirer og lignende.

Hovedprinsippene i IFRS 9 for klassifisering av finansielle eiendeler er som følger:

- Investeringer i egenkapitalinstrumenter skal alltid måles til virkelig verdi i balansen med verdiendringer ført i resultatet, med mindre selskapet benytter opsjonen til å klassifisere instrumentet slik at verdiendringer føres i OCI
- Derivater skal alltid måles i balansen til virkelig verdi, med verdiendringer ført i resultatet. Derivater kan imidlertid øremerkes som sikringsinstrumenter dersom kriteriene for det er til stede
- Klassifiseringen av øvrige finansielle eiendeler, det vil si gjeldsinstrumenter, avhenger av resultatet av to «tester». Disse knytter seg til (1) karakteristika ved de kontraktsmessige kontantstrømmene til eiendelen, og (2) hvilken forretningsmodell selskapet legger til grunn i styringen av sine finansielle eiendeler

Figur 26.1 illustrerer IFRS 9s prinsipper for klassifisering og måling av finansielle eiendeler. De ulike trinnene i figuren vil bli nærmere omtalt i påfølgende avsnitt. I figuren og i den videre diskusjonen er det sett bort fra den teoretiske muligheten for at derivater og egenkapitalinstrumenter kan ha kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av renter og hovedstol.

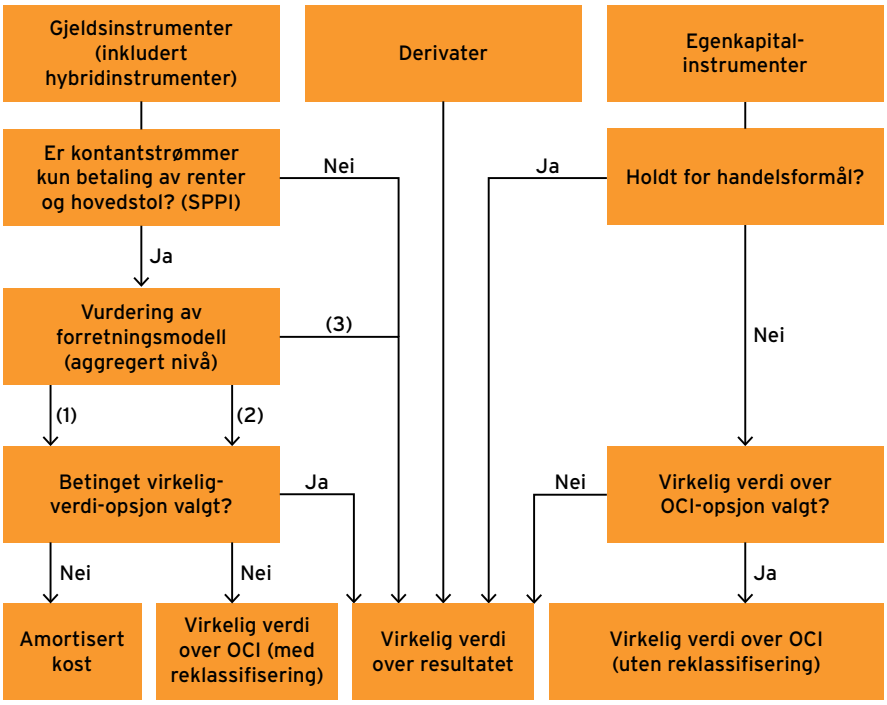

1. Holdt for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer
2. Forretningsmodell som innebærer både mottak av kontantstrømmer og salg
3. Hverken (1) eller (2)

Figur 26.1 Klassifisering og måling av finansielle eiendeler.

Gjeldsinstrumenter

Klassifiseringen av finansielle eiendeler som er gjeldsinstrumenter avhenger av utfallet av to tester (IFRS 9.4.1.1 til IFRS 9.4.1.4). Den første testen er en vurdering av karakteristika ved de kontraktsmessige kontantstrømmene til eiendelen. Det er bare gjeldsinstrumenter med kontraktsmessige betingelser som på spesifiserte datoer angir kontantstrømmer som bare er betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol, som kvalifiserer for måling til amortisert kost. Denne testen omtales ofte som SPPI-testen, hvor SPPI står for «Solely Payment of Principal and Interest». Instrumenter som passerer denne testen omtales i det videre tidvis for «enkle» finansielle eiendeler. Dersom instrumentets kontantstrømmer *ikke* kun består av betaling av rente og hovedstol på spesifiserte datoer, skal gjeldsinstrumentet klassifiseres i kategorien til virkelig verdi over resultatet. Dersom instrumentets kontantstrømmer kun består av betaling av rente og hovedstol, vil neste steg være forretningsmodelltesten.

En virksomhets forretningsmodell reflekterer hvordan selskapet styrer sine finansielle eiendeler for å generere kontantstrømmer. Mens utgangspunktet for SPPI-testen er det enkelte instrument, er utgangspunktet for forretningsmodelltesten porteføljer av finansielle instrumenter. Systematikken i IFRS 9 skiller mellom tre ulike forretningsmodeller:

- Holde for å motta instrumentets kontraktsmessige kontantstrømmer (1)
- Holde for å motta instrumentets kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg (2)
- Hverken (1) holde for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer eller (2) holde for å motta og for salg

Dette gir grunnlaget for følgende klassifisering av finansielle eiendeler som er gjeldsinstrumenter:

- «Enkle» finansielle eiendeler som inngår i porteføljer hvor instrumentene holdes for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, skal måles til amortisert kost
- «Enkle» finansielle eiendeler som inngår i porteføljer hvor instrumentene holdes for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg, skal måles til virkelig verdi over OCI
- «Enkle» finansielle eiendeler som hverken holdes for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, eller for både å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg, samt instrumenter som ikke er enkle (passerer ikke SPPI-testen) skal måles til virkelig verdi over resultatet

Gjeldsinstrumenter som i utgangspunktet skal klassifiseres enten til amortisert kost eller til virkelig verdi over OCI kan imidlertid øremerkes til måling til virkelig verdi over resultatet ved bruk av virkelig-verdi-opsjonen dersom dette eliminerer, eller vesentlig reduserer, et regnskapsmessig misforhold («accounting mismatch»). SPPI-testen, forretningsmodell-testen og virkelig-verdi-opsjonen omtales i påfølgende avsnitt.

Praksiseksempel 26.2 Omtale av prinsipper for klassifisering av finansielle eiendeler

Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi over totalresultatet
Investeringer i finansielle eiendeler, som ikke er bestemt regnskapsføn til virkelig verdi over resultatet eller amortisert kost, måles til virkelig verdi over totalresultatet hvis begge følgende kriterier er oppfylt:

- Eiendelene omfattes av en virksomhetsmodell der formålet både er å holde eiendelene for å motta de kontraktsregulene kontantstrømmene samt å selge eiendelen.
- De kontraktsregulerte kontantstrømmene består kun av betaling av hovedstol og renter.

Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi over totalresultatet regnskapsføres ved førstegangsinnregning til virkelig verdi pluss direkte henførbare transaksjonskostnader. Etterfølgende verdimåling er virkelig verdi over totalresultatet. Endringer i virkelig verdi regnskapsføres i totalresultatet og akkumuleres i en separat komponent i egenkapitalen. Nedskrivninger og tilbakeføringer av nedskrivninger, renteinntekter samt gevinster eller tap som følge av valutaomregning regnskapsføres i resultatet. Ved fraregning av den finansielle eiendelen resirkuleres gevinsten eller tapet, som er akkumulert i totalresultatet, i resultatet og presenteres på linjen «Netto gevinster på finansielle instrumenter til virkelig verdi». Nedskrivninger og tilbakeføringer av nedskrivninger blir målt basert på en modell hvor forventede kredittap fordeles på tre grupper. Denne modellen er beskrevet under Måling av forventede kredittap.

Kilde: DNB ASA, årsrapport 2022, utdrag fra note G1.7

Nærmere om SPPI-testen

SPPI-testen gjennomføres på instrumentnivå, og formålet med testen er å slå fast om instrumentets kontraktsmessige betingelser gir opphav til kontantstrømmer på spesifiserte datoer, som bare er betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol. Innholdet i begrepene «hovedstol» og «renter» er med formål for denne testen er nærmere utdypet i IFRS 9.4.13, IFRS 9.B4.1.7A og IFRS 9.B4.1.7B:

Hovedstol er virkelig verdi på instrumentet ved førstegangsinnregning (normalt transaksjonsprisen), og ikke nødvendigvis instrumentets pålydende. Hovedstolen kan endres over levetiden til instrumentet, for eksempel ved avdragsbetaling. Kjøper for eksempel et selskap en obligasjon med pålydende 100 for 98 en tid etter utstedelse, er hovedstolen som legges til grunn for SPPI-testen 98 og ikke 100.

Renter er kompensasjon for tidsverdien av penger, kredittrisiko assosiert med utestående hovedstol og andre grunnleggende («basic») utlånsrisikoer og -kostnader så som likviditetsrisiko og administrative kostnader. Normal fortjenestemargin for långiver omfattes også. Renten kan i ekstreme tilfeller være negativ.

Kontraktsmessige vilkår som introduserer eksponering i risikoer og volatilitet som ikke er relatert til et «enkelt» gjeldsinstrument, slik som eksponering i egenkapital- eller råvarepriser, gir ikke opphav til kontantstrømmer som bare er betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol. Det følger da at hele instrumentet må måles til virkelig verdi over resultatet. Dette følger av at vurderingsenheten er den finansielle eiendelen i sin helhet (ikke utskilling av innebygde derivater fra finansielle eiendeler), og av IASBs prinsipielle tilnærming om at det bare er for «enkle» finansielle instrumenter at amortisert kost gir relevant informasjon til brukerne av regnskapet.

I vurderingen kan det ses bort fra kontraktsmessige vilkår som har minimal («de minimis») betydning for instrumentets kontantstrømmer, og vilkår som ikke er reelle (IFRS 9.B4.1.18). Ikke reelle vilkår beskrives som vilkår som bare forventes å påvirke kontantstrømmene ved en hendelse som er ekstremt sjelden, svært unormal og meget usannsynlig. Både «minimal» og «ikke genuine» er derved høye terskler å overkomme.

Standarden beskriver at i visse tilfeller kan kompensasjonen av tidsverdien av penger være «modifisert» eller «imperfekt» (IFRS 9.B4.1.9B–D). Dette kan for eksempel være aktuelt for et instrument med kvartalsvis rentefastsettelse, men hvor renten fastsettes til en ett-års rente i stedet for en tre-måneders rente som en skulle forvente. I slike tilfeller må selskapene foreta en kvalitativ eller kvantitativ analyse for å slå fast hvorvidt de kontraktsmessige kontantstrømmene bare representerer betaling av hovedstol og rente på utestående hovedstol. Formålet med en kvantitativ analyse er å slå fast hvorvidt de udiskonterte kontraktsmessige kontantstrømmene til instrumentet som vurderes kan bli vesentlig forskjellig fra de udiskonterte referansekontantstrømmene. De udiskonterte referansekontantstrømmene er de som ellers ville oppstått dersom ikke kompensasjonen for tidsverdien av penger hadde vært modifisert. Tidsverdien av penger omfatter ikke kredittrisiko, så denne holdes utenfor analysen. Om de udiskonterte kontraktsmessige kontantstrømmene ikke er vesentlig forskjellig fra de udiskonterte referansekontantstrømmene, kan det legges til grunn at de kontraktsmessige kontantstrømmene bare representerer betaling av hovedstol og rente på utestående hovedstol.

Særskilte bestemmelser gjelder dersom renten er regulert av staten eller offentlige myndigheter (IFRS 9.B4.1.9E). Regulerte renter skal anses å være en «proxy» for, og derved konsistent med, kompensasjon for tidsverdien av penger dersom den regulerte renten 1) i hovedtrekk er konsistent med kompensasjon for tidsverdien av penger, og 2) ikke introduserer volatilitet som ikke er konsistent med et «enkelt» gjeldsinstrument.

Noen finansielle eiendeler inneholder kontraktsmessige vilkår som kan endre tidspunkt eller beløpsstørrelse for instrumentets kontantstrømmer. For eksempel inneholder noen instrumenter vilkår som medfører at de kan innløses før forfall eller at levetiden kan bli forlenget. I slike tilfeller må selskapet vurdere om de kontraktsmessige kontantstrømmene som kan oppstå over levetiden til instrumentet, bare er betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol (IFRS 9.B4.1.10 til IFRS 9.B4.1.12).

Standarden inneholder noen eksempler på kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av hovedstol og rente på utestående hovedstol (IFRS 9.B4.1.11). Her fremkommer det at følgende vilkår er konsistente med at instrumentets kontraktsmessige vilkår er bare betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol:

- Kontraktsmessige vilkår som tillater utsteder eller investor å gjøre opp instrumentet før forfall dersom beløpet som skal betales ved tidliginnløsning i det alt vesentlige er gjenværende hovedstol og renter på utestående hovedstol. Beløpet kan også inkludere en rimelig kompensasjon for tidliginnløsning
- Kontraktsmessige vilkår som tillater utsteder eller investor å forlenge levetiden til instrumentet (forlengelsesopsjoner), og vilkårene i forlengelsesopsjonen resulterer i kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol. Beløpet kan også inkludere en rimelig kompensasjon for forlengelsen

Bestemmelsene innebærer blant annet at et gjeldsinstrument som er kjøpt eller utstedt til pålydende nominelt beløp, og som kan kreves tidliginnløst av investor eller utsteder mot betaling av utestående hovedstol, påløpt ikke-betalt rente og en positiv eller negativ kompensasjon (over- eller underkurs) beregnet ut fra endringer i underliggende referanserenter, vil kunne være å anse som et instrument med kontantstrømmer som bare er betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol.

For instrumenter som er utstedt eller kjøpt med en over- eller underkurs, og som kan innløses førtidig til pålydende (nominelt beløp), er det også et vilkår at virkelig verdi på tidliginnløsningsopsjoner er uvesentlig ved førstegangsinnregning (IFRS 9.B4.1.12).

Gjeldsinstrumenter med fast rente, instrumenter med flytende rente og fastmargin-instrumenter, kundefordringer, bankinnskudd og andre finansielle fordringer med «enkle» vilkår, er typiske eksempler på instrumenter som vurderes å være instrumenter med kontantstrømmer som bare er betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol. Eventuell over- eller underkurs, tidliginnløsningsopsjoner og lignende må imidlertid vurderes særskilt, jf. omtale ovenfor.

Konvertible obligasjoner og gjeldsinstrumenter med overproporsjonal effekt av renteendringer (gearing) er eksempler på instrumenter som har kontraktsmessige vilkår som ikke bare innebærer betaling av hovedstol og rente på utestående hovedstol. Er de kontraktsmessige kontantstrømmene linket eller indeksert til overskuddet til låntaker, eller avhenger av kontantstrømmer fra, eller verdien på, spesifikke eiendeler, er dette også risikoer som ikke er forenlige med «enkle» gjeldsinstrumenter.

I tabell 26.1 er det gitt noen eksempler på instrumenter som trolig vil passere SPPI-testen og noen som trolig ikke vil passere testen.

Tabell 26.1 Eksempler på instrumenter som trolig vil passere SPPI-testen og instrumenter som trolig ikke vil passere SPPI-testen.

Instrumenter som trolig vil passere SPPI-testen	Instrumenter som trolig ikke vil passere SPPI-testen
Gjeldsinstrumenter med fast rente	Investeringer i konvertible obligasjoner
Gjeldsinstrumenter med flytende rente og fast margin, for eksempel 3-måneders NIBOR pluss margin	Gjeldsinstrumenter med overproporsjonal rentefastsettelse (gearing), for eksempel en rente som øker med to ganger endring i en indeks
Kundefordringer med «normale» vilkår	Gjeldsinstrumenter med rente som er indeksert til egenkapital- eller råvarepriser
Bankinnskudd og andre finansielle fordringer med «enkle» vilkår	Instrumenter med overskuddsdeling eller hvor instrumentets kontantstrømmer avhenger av kontantstrømmene fra, eller verdien på, spesifikke eiendeler

Utover eksemplene i tabellen ovenfor kan det også være verdt å nevne at investeringer i åpne pengemarkedsfond normalt ikke vil være å anse som et «enkelt» finansielt instrument. Dette gjelder selv om fondet bare investerer i rentebærende instrumenter som i seg selv ville passert SPPI-testen. Dette skyldes at investor i fondet ikke investerer i de underliggende finansielle eiendeler, men i en fondsandel som normalt kjøpes og selges til virkelig verdi. Andelene har derved ikke kontraktsmessige vilkår som er betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol. Investeringer i åpne fond skal normalt heller ikke klassifiseres som et egenkapitalinstrument for investor, da disse fondene normalt ikke møter definisjonen av egenkapitalinstrumenter for utsteder. Særskilte bestemmelser gjelder for såkalte kontraktsmessig linkede instrumenter, dvs. instrumenter med kontantstrømmer som avhenger av kontantstrømmene til en underliggende portefølje av finansielle instrumenter (IFRS 9.B4.1.20 til IFRS 9.B4.1.26).

Nærmere om forretningsmodelltesten

Forretningsmodellen fastsettes på et nivå som reflekterer hvordan grupper av finansielle eiendeler styres sammen for å oppnå et gitt forretningsmessig formål (IFRS 9. B4.1.2). Forretningsmodellen avhenger ikke av ledelsens intensjon med et gitt finansielt instrument, men bestemmes på et høyere aggregeringsnivå. Samtidig kan et selskap ha mer enn én forretningsmodell som ligger til grunn for styringen av finansielle instrumenter. Et selskap kan for eksempel ha en portefølje av investeringer som de holder for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og en annen portefølje som det styrer med tanke på å realisere virkelig-verdi-endringer. Utgangspunktet for vurderingen av forretningsmodell er derved porteføljer av finansielle eiendeler. I visse tilfeller kan det også være riktig å dele en portefølje inn i underporteføljer for å kunne reflektere hvordan selskapet styrer disse finansielle eiendelene.

Et selskaps forretningsmodell avspeiler hvordan et selskap styrer sine finansielle eiendeler for å generere kontantstrømmer (IFRS 9.B4.1.2A). Det vil si at forretningsmodellen avgjør hvorvidt kontantstrømmer vil resultere fra mottak av kontraktsmessige kontantstrømmer eller salg av finansielle eiendeler, eller begge deler. Vurderingen av hvilken forretningsmodell en virksomhet opererer med, skal gjøres basert på det mest sannsynlige scenarioet. Med andre ord, dersom en virksomhet kun ser for seg at de skal selge finansielle eiendeler ved et såkalt «worst case scenario», skal ikke dette reflekteres i forretningsmodelltesten, med mindre det er sannsynlig at selskapet kommer dit. Dersom det viser seg kontantstrømmer realiseres på annen måte enn selskapet forventet på det tidspunktet forretningsmodell ble vurdert, for eksempel ved at selskapet selger flere eller færre instrumenter enn forventet, medfører ikke dette en feilretting etter IAS 8, så fremt all tilgjengelig relevant og objektiv informasjon ble hensyntatt ved opprinnelig vurdering. Slike hendelser vil normalt heller ikke medføre smitteeffekter for gjenværende instrumenter i samme portefølje, men vil måtte vurderes ved klassifisering av nye lignende instrumenter. Ved en omlegging av forretningsmodell kan det imidlertid være aktuelt med en omklassifisering av porteføljen, jf. omtale i punkt 26.4.3.

Fastsettelsen av et selskaps forretningsmodell er ikke noe som besluttes, men et spørsmål om fakta (IFRS 9.B4.1.2B). Forretningsmodellen er typisk observerbar gjennom de aktivitetene som selskapet foretar for å oppnå formålet med forretningsmodellen. Det vil kreve skjønn å vurdere hvilken forretningsmodell som ligger til grunn for styringen av eiendelene, og vurderingen er ikke bestemt av en enkelt faktor eller aktivitet. Selskapet må derimot vurdere all relevant informasjon som er tilgjengelig på tidspunkt for vurderingen. Dette inkluderer, men er ikke begrenset til:

a. Hvordan resultatene av forretningsmodellen og de finansielle eiendelene som holdes innenfor forretningsmodellen er evaluert og rapportert til ledelsen
b. Risikoene som påvirker resultatene av forretningsmodellen, og særskilt hvordan disse risikoene styres; og
c. Hvordan de som styrer porteføljen er kompensert, for eksempel hvorvidt kompensasjonen er basert på virkelig verdi av eiendelene eller på mottak av kontraktsmessige kontantstrømmer

Holde for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer

«Enkle» finansielle eiendeler i en forretningsmodell hvor formålet er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer skal måles til amortisert kost (IFRS 9.4.1.2).

Når formålet med forretningsmodellen er å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, styres porteføljen av finansielle eiendeler for å realisere kontantstrømmer gjennom mottak av kontraktsmessige betalinger over instrumentenes levetid (IFRS 9.B4.1.2C). Når det skal vurderes om finansielle eiendeler holdes for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, må selskapet vurdere hyppigheten, beløp og tidspunkt for salg i tidligere perioder, årsakene til disse salgene og forventninger til fremtidig salgsaktivitet.

Et selskap kan ha som målsetning å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer selv om ikke alle instrumenter holdes til forfall (IFRS 9.B4.1.3). Et selskap kan altså ha som forretningsmodell å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer selv om salg inntreffer eller er forventet å inntreffe i fremtiden. Standarden nevner spesifikt flere typer salg som er konsistent med en forretningsmodell som består av å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer (IFRS 9.B4.1.3.A og IFRS 9.B4.1.3.B):

- Salg på grunn av økt kredittrisiko, herunder salg på grunn av at eiendelen ikke lenger tilfredsstiller kriteriene til kredittkvalitet i selskapets dokumenterte investeringsstrategi
- Salg for å styre konsentrasjoner av kredittrisiko, også uten økning i spesifikke eiendelers kredittrisiko
- Salg som ikke er hyppige, selv om de er vesentlige
- Hyppige salg som er uvesentlige enkeltvis og samlet
- Salg tett opp til forfall når salgsbeløpet er tilnærmet likt det beløpet som ville ha vært mottatt om instrumentet hadde blitt holdt til forfall

Dersom det gjøres hyppige salg som er mer enn uvesentlige, må det imidlertid vurderes om disse salgene kan være konsistente med en forretningsmodell som er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer. I denne sammenheng er det ikke relevant om salgene er pålagt av tredjepart eller bestemt av selskapet selv. Hyppigere eller mer vesentlige salg i en gitt periode er ikke nødvendigvis inkonsistent med en forretningsmodell som innebærer å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, dersom selskapet kan forklare årsakene til disse salgene og godtgjøre at disse salgene ikke representerer en endring i selskapets forretningsmodell.

Det er gitt flere eksempler på forretningsmodeller som innebærer å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer i IFRS 9. B4.1.4. Teorieksempel 26.1 nedenfor er basert på ett av disse.

Teorieksempel 26.1: Forretningsmodell som innebærer å holde eiendelene for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer

Et selskap investerer i finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer. Finansieringsbehovet til selskapet er forutsigbart og forfallet til instrumentene er tilpasset selskapets estimerte finansieringsbehov.

Selskapet gjennomfører risikostyringsaktiviteter for å minimere kredittapene. I tidligere perioder har salg typisk funnet sted dersom det har vært observert økning i kredittrisikoen til eiendelene slik at de ikke lenger faller inn under kriteriene spesifisert i selskapets investeringspolicy. I tillegg har det forekommet salg på grunn av uventede finansieringsbehov, men disse har ikke vært hyppige.

Rapporter til ledelsen fokuserer på kredittkvaliteten til eiendelene og den kontraktsmessige avkastningen. Selskapet overvåker også virkelig verdi på eiendelene, sammen med annen informasjon.

Vurdering: Selv om selskapet overvåker virkelig verdi på eiendelene, sammen med annen informasjon, som ledd i oppfølgingen av kredittrisikoen, er forretningsmodellen å holde for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer. Vesentlige salg har skjedd på grunn av økning i kredittrisiko eller på grunn av uventede finansieringsbehov, men salg inntreffer ikke hyppig og er ikke en integrert del av forretningsmodellen.

Kilde: Basert på IFRS 9.B4.1.4 Example 1.

Holde for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg

«Enkle» finansielle eiendeler i en forretningsmodell hvor formålet oppnås både ved å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og ved å selge finansielle eiendeler, skal måles til virkelig verdi over OCI (IFRS 9.4.1.2A).

I en forretningsmodell hvor eiendeler både holdes for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg, har ledelsen besluttet at både mottak av kontraktsmessige kontantstrømmer og salg av finansielle eiendeler er en integrert del av forretningsmodellen (IFRS 9.B4.1.4A). Det kan være ulike forretningsmessige

formål som kan være konsistent med en slik forretningsmodell. For eksempel kan formålet være å styre daglig likviditetsbehov, å opprettholde en gitt avkastningsprofil eller å oppnå sammenfall mellom durasjonen på finansielle eiendeler med durasjonen på finansielle forpliktelser som disse eiendelene skal betjene. Sammenlignet med en forretningsmodell hvor finansielle instrumenter holdes bare for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, vil en forretningsmodell hvor finansielle instrumenter både holdes for å motta og for salg typisk innebære både større hyppighet og verdi av salg (IFRS 9.B4.1.4B). Dette på grunn av at salg av finansielle eiendeler er en integrert del av forretningsmodellen og ikke bare et tilfeldig resultat av den. Det settes imidlertid ikke noen terskel for hyppighet eller verdi på salg, siden både mottak av kontraktsmessige kontantstrømmer og salg er en integrert del av forretningsmodellen.

Det er gitt flere eksempler på forretningsmodeller som innebærer både å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg i IFRS 9.B4.1.4C. Teorieksempel 26.2 nedenfor er basert på ett av disse.

Teorieksempel 26.2: Forretningsmodell som innebærer både å holde for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg

Et selskap forventer investeringer i et anleggsmiddel om noen få år. Selskapet investerer overskuddslikviditet i kortsiktige og langsiktige finansielle eiendeler, slik at det kan finansiere investeringen når den gjennomføres. Mange av eiendelene har en kontraktsmessig levetid som går utover forventet investeringstidspunkt.

Selskapet vil holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og, dersom muligheten byr seg, selge finansielle eiendeler for å reinvestere i eiendeler med høyere avkastning.

De som forvalter investeringene er avlønnet basert på total avkastning i porteføljen.

Vurdering: Målsetningen med forretningsmodellen oppnås både ved å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og ved salg. Selskapet vil løpende beslutte hvorvidt det å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer eller selge for å reinvestere, vil maksimere avkastningen til porteføljen.

Dersom selskapet derimot hadde investert i kortsiktige finansielle eiendeler og løpende reinvestert kontantstrømmene fra disse i nye kortsiktige eiendeler frem til tidspunkt for investering, hvorpå kontantstrømmer fra disse eiendelene ble benyttet til å finansiere anleggsmidlet etter hvert som eiendelene forfalt, ville det vært en forretningsmodell som innebar å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer.

Kilde: IFRS 9.B4.1.4C, Example 5.

Andre forretningsmodeller

Finansielle eiendeler skal måles til virkelig verdi over resultatet dersom de hverken er holdt for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, eller holdt for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg (IFRS 9.B4.1.5).

Standarden beskriver at porteføljer som styres på virkelig-verdi-basis med formål om å realisere kontantstrømmer gjennom salg av finansielle eiendeler, og porteføljer som er holdt for omsetning, er porteføljer som skal måles til virkelig verdi over resultatet. Selv om selskapet vil motta kontraktsmessige kontantstrømmer mens det eier instrumentene, er ikke formålet med porteføljen å holde instrumenter for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg. Dette på grunn av at mottak av kontraktsmessige kontantstrømmer ikke er en integrert del av formålet med forretningsmodellen, men mer et tilfeldig resultat av den.

En finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse er holdt for omsetning dersom eiendelen eller forpliktelsen (vedlegg A til IFRS 9):

a. i hovedsak er anskaffet eller pådratt med kortsiktig salg eller gjenkjøp som formål,
b. er en del av en portefølje av identifiserte finansielle instrumenter som blir styrt sammen, og som det er godtgjort at det foreligger et nylig faktisk mønster for kortsiktig realisering av overskudd for, eller
c. er et derivat, med unntak for derivater som er finansielle garantikontrakter, eller et øremerket og effektivt sikringsinstrument.

I motsetning til finansielle forpliktelser er det ikke behov for en virkelig-verdi-opsjon for finansielle eiendeler som styres, måles og rapporteres til ledelsen på virkelig-verdi-basis. Dette på grunn av at slike porteføljer er pliktig målt til virkelig verdi over resultatet, ettersom en slik forretningsmodell hverken innebærer å holde finansielle instrumenter for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, eller holde for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg.

Teorieksempel 26.3 illustrerer en portefølje som styres på virkelig-verdi-basis. Eksemplet er basert på IFRS 9.B4.1.6.

Teorieksempel 26.3: Andre forretningsmodeller

Et selskap styrer og måler resultatene av en portefølje på virkelig-verdi-basis. Beslutninger er tatt basert på virkelig verdi av eiendelene. Denne porteføljestyringen resulterer i hyppige kjøp og salg av finansielle eiendeler.

Vurdering: En portefølje som er styrt, og hvis resultater er evaluert, på virkelig-verdi-basis er hverken holdt for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, eller holdt for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg. Selskapet er primært fokusert på virkelig-verdi-informasjon og bruker denne informasjonen til å vurdere resultatene og til å ta beslutninger. Selv om selskapet vil motta kontraktsmessige kontantstrømmer mens de holder finansielle eiendeler, er dette mer tilfeldig og ikke en integrert del av formålet med porteføljen. Porteføljen må derfor måles til virkelig verdi over resultatet.

Kilde: IFRS 9.B4.1.6.

Nærmere om virkelig-verdi-opsjonen

Finansielle eiendeler som etter SPPI-test og vurdering av forretningsmodell skal måles enten til amortisert kost eller virkelig verdi over OCI, kan øremerkes til måling til virkelig verdi dersom en slik utpeking gir mer relevant og pålitelig informasjon til brukerne av regnskapet (IFRS 9.4.1.5 og IFRS 9.B4.129 til IFRS 9. B4.1.32). For finansielle eiendeler vil utpeking til virkelig verdi over resultatet i henhold til IFRS 9, gi mer relevant informasjon dersom en utpeking til måling til virkelig verdi eliminerer eller vesentlig reduserer et regnskapsmessig misforhold som ellers ville oppstå ved måling av eiendeler eller forpliktelser, eller av innregning av gevinster eller tap på disse, på ulikt grunnlag. Utpeking til virkelig verdi kan bare gjøres ved førstegangsinnregning, og kan ikke oppheves på et senere tidspunkt.

Et typisk eksempel på når det kan være aktuelt å benytte seg av virkelig-verdi-opsjonen for en finansiell eiendel, er når et selskap investerer i, eller blir part i, en finansiell eiendel med fast rente som skal måles til amortisert kost eller til virkelig verdi over OCI. Dersom selskapet inngår en rentebytteavtale for sikring av fastrenteeksponeringen i eiendelen, skal rentebytteavtalen i utgangspunktet måles til virkelig verdi over resultatet, mens eiendelen som sikres måles til amortisert kost eller virkelig verdi over OCI. Ulik målebasis for eiendelen og rentebytteavtalen vil da skape et regnskapsmessig misforhold så lenge sikringsbokføring ikke praktiseres. Regnskapsføringen reflekterer med andre ord ikke den økonomiske sammenhengen mellom instrumentene. Selskapet kan derfor velge å øremerke eiendelen med fast rente til måling til virkelig verdi resultatet, tilsvarende som rentebytteavtalen, dersom en slik utpeking eliminerer eller vesentlig reduserer det regnskapsmessige misforholdet. Virkelig-verdi-opsjonen vil i dette tilfellet være et alternativ til sikringsbokføring. Rent praktisk trenger ikke eiendelen og forpliktelsen som gir opphav til det regnskapsmessige misforholdet, å være inngått på nøyaktig samme tidspunkt. En rimelig forsinkelse er tillatt, forutsatt at hver transaksjon øremerkes til virkelig verdi over resultatet ved førstegangsinnregning, og gjenværende transaksjon(er) er forventet å inntreffe (IFRS 9.B4.1.31).

Derivater

Derivater skal måles til virkelig verdi over resultatet. Særskilte prinsipper gjelder likevel for regnskapsføringen av derivater som er utpekt som sikringsinstrumenter.

Derivater omfatter tradisjonelle derivater med finansielt oppgjør, slik som valutaterminer, rentebytteavtaler, forwardkontrakter og opsjoner, men også innebygde derivater som skal skilles ut og regnskapsføres separat, og visse ikke-finansielle som blir omfattet av virkeområdet til IFRS 9 og som skal regnskapsføres som derivater. Det vises til kapittel 7 for en nærmere omtale av derivater og definisjoner av disse.

Egenkapitalinstrumenter

Egenkapitalinstrumenter har ikke kontantstrømmer som bare er betaling av hovedstol og renter på utestående hovedstol, og skal derfor måles til virkelig verdi over resultatet, med mindre de er utpekt som målt til virkelig verdi over OCI (IFRS 9.4.1.4).

Opsjonen til å måle egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over OCI kan benyttes på instrument-for-instrument basis, og gjelder for egenkapitalinstrumenter som ikke er holdt for omsetning eller er et betinget vederlag innregnet av et overtakende foretak i en virksomhetssammenslutning som omfattes av IFRS 3. Ved utpeking av egenkapitalinstrumenter i utenlandsk valuta til virkelig verdi over OCI, omfatter verdiendringene også verdiendringer som skyldes valutakursendringer. Verdiendringer på egenkapitalinstrumenter utpekt til virkelig verdi over OCI skal ikke reklassifiseres til resultatet, hverken løpende gjennom eiertiden eller ved fraregning. Utbytte skal resultatføres med mindre det er åpenbart at det representerer tilbakebetaling av egenkapitalinvesteringen. Opsjonen til måling til virkelig verdi over OCI er ment for investeringer hvor formålet i første rekke ikke er å oppnå avkastning gjennom verdistigning.

Finansielle eiendeler som skal klassifiseres basert på at de er egenkapitalinstrumenter, er instrumenter som faller inn under definisjonen av å være egenkapitalinstrumenter fra utsteders ståsted, og ikke hvorvidt de er å anse som egenkapitalinstrumenter fra investors ståsted. (vedlegg A til IFRS 9 og definisjoner av egenkapital og gjeld i IAS 32). Dette innebærer blant annet at investeringer i fondsandeler som investor krever innløst mot utsteder normalt skal klassifiseres som et gjeldinstrument. Dette på grunn av at utsteder klassifiserer innskuddet fra investor som en gjeld siden utsteder er forpliktet til å betale kontanter eller andre finansielle instrumenter om investor ønsker innløsning. Dette på tross av at fondsandelene er å anse som et egenkapitalinstrument fra investors ståsted, siden andelene gir en eksponering i fondets eiendeler fratrukket fondets forpliktelser, altså en residualinteresse.

26.4.2 Finansielle forpliktelser

Finansielle forpliktelser skal måles til amortisert kost, med unntak for finansielle forpliktelser som skal måles til virkelig verdi over resultatet på grunn av at de er holdt for omsetning, og finansielle forpliktelser som er utpekt til måling til virkelig verdi over resultatet (IFRS 9.4.2.1). Normalt vil dermed hovedtyngden av et selskaps finansielle forpliktelser bli målt til amortisert kost. Dette vil typisk gjelde leverandørgjeld, andre finansielle forpliktelser, banklån og gjeld i form av utstedte obligasjoner eller sertifikater.

Begrepet «holdt for omsetning» er nærmere omtalt under «Andre forretningsmodeller» i punkt 26.4.1. Foruten derivater som er forpliktelser, kan et eksempel på finansielle forpliktelser som er holdt for omsetning være noterte gjeldsinstrumenter som utsteder handler aktivt i for å oppnå gevinst basert på kortsiktige kurssvingninger.

Finansielle forpliktelser som ikke er holdt for omsetning og hvor virkelig verdi-opsjonen ikke er benyttet, skal måles til amortisert kost. Til forskjell fra finansielle eiendeler skal det imidlertid skilles ut innbygde derivater fra finansielle forpliktelser målt til amortisert kost, når kriteriene for det er til stede. Dersom en finansiell forpliktelse målt til amortisert kost inneholder et innebygget derivat som skal skilles ut og regnskapsføres separat, skal det innbygde derivatet måles til virkelig verdi over resultatet, mens vertskontrakten måles til amortisert kost. Måling til amortisert kost er nærmere omtalt i kapittel 26.5, mens prinsippene for utskilling av innebygde derivater er nærmere omtalt i kapittel 26.7.

En finansiell forpliktelse som ikke er pliktig målt til virkelig verdi over resultatet, kan øremerkes til måling til virkelig verdi over resultatet dersom (IFRS 9.4.2.2):

1. kontrakten inneholder ett eller flere innebygde derivater som oppfyller visse kriterier, eller
2. en slik utpeking resulterer i mer relevant informasjon.

Utpeking av kontrakter som inneholder innebygde derivater til virkelig verdi over resultatet er omtalt i sammenheng med utskilling av innbygde derivater i kapittel 26.7.

Utpeking til måling til virkelig verdi over resultatet resulterer i mer relevant informasjon dersom:

1. den eliminerer, eller i vesentlig grad reduserer, et regnskapsmessig misforhold som ellers ville oppstått ved måling av eiendeler eller forpliktelser, eller av innregning av gevinster eller tap på disse, på ulikt grunnlag, eller
2. en gruppe av finansielle eiendeler, finansielle forpliktelser eller begge deler forvaltes, og deres inntjening vurderes på grunnlag av virkelig verdi, i samsvar med en dokumentert risikohåndterings- eller investeringsstrategi, og informasjonen om gruppen gis internt på dette grunnlag til nøkkelpersoner i ledelsen (som definert i IAS 24), for eksempel selskapets styre og daglige leder.

Utpeking til måling til virkelig verdi over resultatet må gjøres ved førstegangsinnregning og kan ikke gjenkalles. Utpeking på grunnlag av et regnskapsmessig

misforhold er nærmere omtalt i avsnitt om gjeldsinstrumenter i punkt 26.4.1 i tilknytning til tilsvarende opsjon for finansielle eiendeler.

Når det gjelder grupper av finansielle instrumenter som internt styres og følges opp basert på virkelig verdi, avhenger bruken av dette kriteriet av regnskapsprodusentens praksis og interne retningslinjer. Hvis selskapet legger virkelig verdi til grunn i sin interne styring, og instrumentene rapporteres slik til ledelsen, kan instrumentene rapporteres slik også i finansregnskapet. Bruken av denne opsjonen kan være aktuell for eksempel dersom et selskap utsteder såkalte strukturerte produkter med innebygde derivater og styrer risikoen knyttet til disse på basis av virkelig verdi ved bruk av både derivater og andre finansielle instrumenter (IFRS 9.B4.1.34). Utpeking til virkelig verdi vil gjelde alle instrumenter som styres sammen i en slik strategi, og strategien må være dokumentert (IFRS 9.B4.1.35 og IFRS 9.B4.1.36).

Når virkelig verdi-opsjonen er benyttet, skal verdiendringer fra egen kredittrisiko føres over OCI i stedet for i resultatet som for øvrige verdiendringer, med mindre føring over OCI skaper eller forsterker et regnskapsmessig misforhold (IFRS 9.5.7.7). Verdiendringer fra egen kredittrisiko ført som OCI, skal ikke reklassifiseres til resultatet ved tilbakekjøp eller annet oppgjør av forpliktelsen.

Klassifisering av finansielle forpliktelser er illustrert i figur 26.2 nedenfor. Omklassifisering av finansielle forpliktelser vil normal ikke inntreffe da et selskap ikke skal klassifisere finansielle forpliktelser inn i, eller ut av, kategorien til virkelig verdi over resultatet etter førstegangsinnregning.

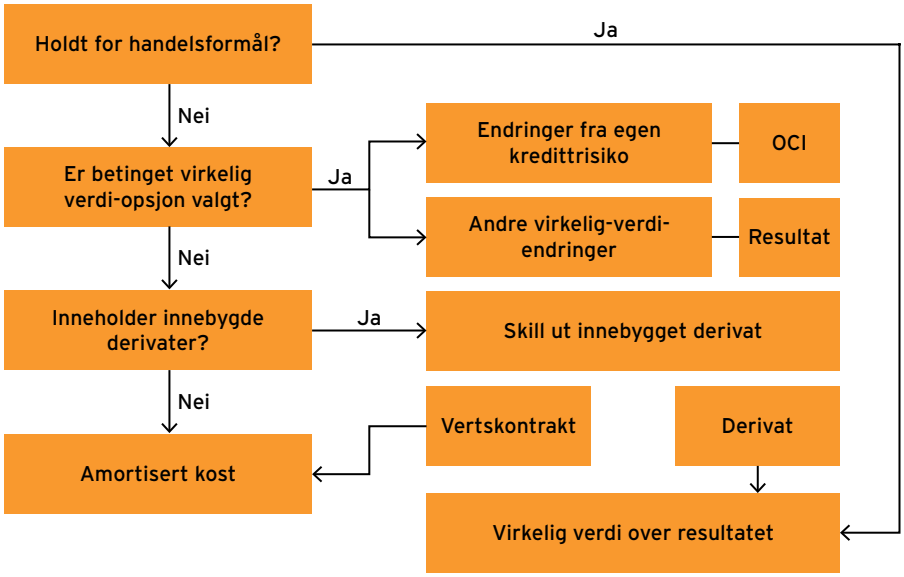

Figur 26.2 Klassifisering og måling av finansielle forpliktelser.

26.4.3 Omklassifisering

I enkelte situasjoner må finansielle eiendeler som er gjeldsinstrumenter omklassifiseres mellom kategoriene amortisert kost, virkelig verdi over resultatet eller virkelig verdi over OCI. Utgangspunktet for en reklassifisering er at forretningsmodellen et selskap benytter for å styre sine finansielle eiendeler, endres. Selskapet må da klassifisere eiendelen til ny kategori ved bruk av forretningsmodelltesten som er beskrevet i punkt 26.4.1 under avsnittet om gjeldsinstrumenter. Reklassifiseringen skal anvendes fremadskuende fra og med reklassifiseringsdatoen (IFRS 9.5.6.1). Reklassifiseringsdatoen er den første dagen i den første rapporteringsperioden etter at endringen i forretningsmodell trådte i kraft (IFRS 9, vedlegg A).

Endringer i forretningsmodell for styring av finansielle eiendeler inntreffer ikke veldig ofte. Normalt er dette kun tilfellet dersom et selskap avvikler eller starter opp virksomhet som er vesentlig sammenlignet med deres øvrige aktiviteter. Oppkjøp eller avvikling av virksomhet vil være typiske tilfeller. Dette er illustrert i teorieksempel 26.4.

Teorieksempel 26.4: Endring i forretningsmodell som vil kreve reklassifisering (IFRS 9.B4.4.1)

Et selskap har en portefølje av kommersielle lån som de planlegger å selge på kort sikt. Porteføljen er dermed klassifisert som virkelig verdi over OCI. Selskapet kjøper en virksomhet som forvalter slike lån, hvis forretningsmodell innebærer å holde for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer. Porteføljen er ikke lenger holdt for salg, og må reklassifiseres til amortisert kost.

Et midlertidig bortfall av et marked, eller en overføring av eiendeler mellom deler av en virksomhet med ulik forretningsmodell, vil ikke kreve eller tillate reklassifisering (IFRS 9.B4.4.2).

Ved reklassifiseringer er det ikke nødvendig å reversere tidligere innregnede gevinster, tap eller renter (IFRS 9.5.6.1). Tabell 26.2 nedenfor angir hvordan man måler den finansielle eiendelen på reklassifiseringsdato.

Tabell 26.2 Måling ved reklassifisering av finansielle eiendeler.

Fra	Til	Måles til	Andre kommentarer	Referanse
Amortisert kost	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi på tidspunktet for reklassifisering	Gevinst eller tap (forskjellen mellom tidligere amortisert kost og ny virkelig verdi) resultatføres	IFRS 9.5.6.2
Virkelig verdi over resultatet	Amortisert kost	Virkelig verdi på tidspunktet for reklassifisering	Virkelig verdi vil være utgangspunktet for påfølgende amortisert kost. Se IFRS 9.B5.6.2 for veiledning på fastsettelse av effektiv rente og tapsavsetning	IFRS 9.5.6.3

Fra	Til	Måles til	Andre kommentarer	Referanse
Amortisert kost	Virkelig verdi over OCI	Virkelig verdi på tidspunktet for reklassifisering	Gevinst eller tap (forskjellen mellom tidligere amortisert kost og ny virkelig verdi) føres over OCI	IFRS 9.5.6.4
Virkelig verdi over OCI	Amortisert kost	Virkelig verdi på tidspunktet for reklassifisering	Akkumulert gevinst og tap tidligere ført over OCI reverseres fra egenkapitalen og justeres mot virkelig verdi på eiendelen på tidspunktet for reklassifisering	IFRS 9.5.6.5
Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over OCI	Virkelig verdi på tidspunktet for reklassifisering	Se IFRS 9.B5.6.2 for veiledning på fastsettelse av effektiv rente og tapsavsetning	IFRS 9.5.6.6
Virkelig verdi over OCI	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi på tidspunktet for reklassifisering	Akkumulert gevinst og tap tidligere ført over OCI reklassifiseres fra egenkapitalen til resultatet som en reklassifiseringsjustering etter IAS 1.	IFRS 9.5.6.7

De kontraktsmessige vilkårene til en finansiell eiendel er kjent ved første gangs innregning. Likevel kan disse, i likhet med en forretningsmodell, endres over tid. Dersom dette skjer, må selskapet foreta en vurdering av hvorvidt instrumentet oppfyller vilkårene for fraregning, for deretter å innregne en ny eiendel, basert på de nye kontraktsmessige vilkårene. En direkte reklassifisering på bakgrunn av endringer i kontraktsmessige vilkår vil dermed ikke være aktuelt (IFRS 9.BC4.117). Prinsippene for fraregning omtales i kapittel 6.

26.5 Måling

IFRS 9, og IFRS 13 når det gjelder måling til virkelig verdi, inneholder prinsipper både for hvordan et instrument skal måles ved førstegangsinnregning og hvordan det skal måles i påfølgende perioder. Den etterfølgende målingen av et finansielt instrument vil avhenge av hvorvidt instrumentet er en finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse, og hvilken klassifisering det har. Særskilte prinsipper gjelder for finansielle garantikontrakter, lånetilsagn og betingede vederlag i virksomhetssammenslutninger.

26.5.1 Måling ved førstegangsinnregning

Ved førstegangsinnregning skal alle finansielle instrumenter, med unntak av visse kundefordringer, innregnes i balansen til virkelig verdi (IFRS 9.5.1.1). Virkelig verdi vil imidlertid normalt tilsvare transaksjonsprisen. Unntaket fra innregning til virkelig

verdi gjelder kundefordringer som i henhold til IFRS 15 ikke har et vesentlig finansieringselement. Disse skal innregnes til transaksjonsprisen (IFRS 9.5.1.3). Det samme gjelder dersom unntaket i IFRS 15.63 er anvendt. Dette unntaket gir anledning til å se bort fra vesentlige finansieringselement dersom selskapet ved kontraktsinngåelsen forventer at kunden betaler innen ett år etter at varen eller tjenesten er levert.

IFRS 9 inneholder også bestemmelser om håndtering av transaksjonskostnader (IFRS 9.5.1.1). For finansielle eiendeler eller forpliktelser som måles til virkelig verdi over resultatet, skal transaksjonskostnader resultatføres direkte. For andre finansielle eiendeler eller forpliktelser skal transaksjonskostnader tillegges eller fratrekkes virkelig verdi. Effekten av dette blir at transaksjonskostnader amortiseres over forventet levetid for instrumenter som skal måles til amortisert kost, og ført over OCI for instrumenter som måles til virkelig verdi over OCI. For gjeldsinstrumenter målt til virkelig verdi over OCI, vil transaksjonskostnader ført over OCI bli amortisert til resultatet gjennom amortiseringsprosessen (IFRS 9.B5.2.2).

Transaksjonskostnader er definert i IFRS 9 vedlegg A som marginale kostnader som er *direkte henførbare* til anskaffelse, utstedelse eller avhending av en finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse. Det beskrives videre at en marginal kostnad er en kostnad som ikke ville påløpt dersom selskapet ikke hadde anskaffet, utstedt eller avhendet det finansielle instrumentet. Tabell 26.3 gir eksempler på hva som kan være omfattet som transaksjonskostnader, og hva som ikke er omfattet (IFRS 9.B5.4.8).

Tabell 26.3 Eksempler på hva som kan være omfattet som transaksjonskostnader, og hva som ikke er omfattet.

Eksempler på hva som kan være transaksjonskostnader	Eksempler på hva som ikke er transaksjonskostnader
Honorarer og provisjoner til agenter, rådgivere, meglere og forhandlere	Over- eller underkurs ved utstedelse
Avgifter til reguleringsmyndigheter og verdipapirbørser, samt overføringsskatter og avgifter	Finansieringskostnader eller interne administrasjons- eller innehaverkostnader

I noen tilfeller vil det være åpenbart at virkelig verdi på det finansielle instrumentet ikke er transaksjonsprisen. Dersom noe av det vederlaget som er avgitt eller mottatt, er for noe annet enn det finansielle instrumentet, skal det finansielle instrumentet innregnes til virkelig verdi (IFRS 9.B5.1.1). Avviket mellom vederlaget og virkelig verdi skal resultatføres, med mindre dette kvalifiserer som en annen type eiendel eller forpliktelse. Dersom for eksempel en mor gir et ikke rentebærende lån med fast løpetid til datter, kan virkelig verdi på lånet estimeres ut fra alternativ lånerente for tilsvarende instrumenter. I konsernregnskapet vil lånet være eliminert, men

i selskapsregnskapene vil avviket mellom vederlaget og virkelig verdi normalt bli reflektert som et kapitalinnskudd.

Prinsipper for måling av virkelig verdi er gitt i IFRS 13, og det vises til artikkelen som omtaler den standarden for en nærmere omtale av disse prinsippene. Det kan likevel være verdt å nevne her at måleenheten for finansielle instrumenter innenfor virkeområdet til IFRS 9 i utgangspunktet er det enkelte finansielle instrument. Virkelig verdi for en beholdning av like finansielle instrumenter er derved prisen for ett instrument multiplisert med antall enheter av instrumentet. Dette betyr blant annet at en eventuell rabatt eller premie på en større post i et selskap ikke skal reflekteres i den regnskapsmessige målingen av verdien av aksjen. Kjøper for eksempel et selskap en andel på 5 prosent i et børsnotert selskap, og betaler en overkurs i forhold til den noterte prisen, vil dette følgelig medføre et regnskapsmessig tap ved første gangs regnskapsføring, så lenge den noterte kursen er upåvirket av den foretatte transaksjonen.

26.5.2 Påfølgende måling til amortisert kost

For mange selskaper skal en stor del av selskapets finansielle instrumenter, så som lån, leverandørgjeld, kundefordringer, bankinnskudd og investeringer i rentebærende papirer, måles til amortisert kost. Kalkulering av amortisert kost og effektiv rente vil derved være et sentralt element i regnskapsføringen av finansielle instrumenter for mange selskaper.

Måling til amortisert kost – generelle prinsipper

IFRS 9 inneholder tre sentrale definisjoner knyttet til regnskapsføring av finansielle instrumenter til amortisert kost (vedlegg A til IFRS 9):

- Amortisert kost er beløpet som den finansielle eiendelen eller den finansielle forpliktelsen ble målt til ved førstegangsinnregning, med fradrag for betalte avdrag på hovedstol, med tillegg eller fradrag for akkumulert amortisering gjennom effektiv-rente-metode av enhver forskjell mellom initialt beløp og pålydende, og, for finansielle eiendeler, med fradrag for tapsavsetning
- Brutto balanseført beløp er en finansiell eiendels amortiserte kost før justering for eventuelletapsavsetninger
- Effektiv-rente-metode er metoden som benytte for beregning av amortisert kost for en finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse, og ved allokering og innregning av renteinntekt eller rentekostnad i resultatet over den relevante perioden

Finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser som er klassifisert til amortisert kost, skal etter førstegangsinnregning måles til amortisert kost med resultatføring

av instrumentets effektive rente i henhold til definisjonene av amortisert kost og effektiv-rente-metode. Verdiendringer på eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost, utover det som følger av amortiseringsprosessen, resultatføres først ved fraregning (IFRS 9.5.7.2). Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost må imidlertid også vurderes for nedskrivning. For finansielle eiendeler og forpliktelser i utenlandsk valuta beregnes amortisert kost og effektiv rente i den utenlandske valutaen og regnes om til funksjonell valuta etter prinsippene i IAS 21 (IFRS 9.B5.7.2).

For å kunne beregne amortisert kost gjennom et instruments levetid må effektiv rente beregnes. IFRS 9 definerer effektiv rente som den renten som nøyaktig diskonterer estimerte fremtidige kontantstrømmer over instrumentets forventede levetid til brutto balanseført beløp for den finansielle eiendelen, eller til amortisert kost for den finansielle forpliktelsen. Den effektive renten tilsvarer derved internrenten til instrumentet.

Ved beregning av effektiv rente skal alle kontantelementer medtas. Det kan inkludere etableringsgebyr, transaksjonskostnader og lignende. Kostnadselementer som pådras når selskapet blir part i det finansielle instrumentet inngår som del av brutto balanseført beløp eller amortisert kost ved førstegangsinnregning. Dette er illustrert i teorieksempel 26.5. Andre kostnadselementer, så som termingebyr, betales løpende over instrumentets levetid. Disse inngår som del av instruments kontraktsmessige kontantstrømmer ved beregning av effektiv rente.

Teorieksempel 26.5: Transaksjonskostnader ved opptak av lån

Et selskap tar opp et lån på 100 som skal betales tilbake i sin helhet ved forfall. I forbindelse med låneopptaket pådras direkte henførbare transaksjonskostnader på 2. Amortisert kost vil da være 98 ved førstegangsinnregning. Differansen mellom 98 og det beløpet som skal betales tilbake ved forfall (100) vil bli amortisert over instrumentets levetid ved at den effektive renten til instrumentet er høyere enn kupongrenten til instrumentet.

I noen tilfeller er det over- eller underkurs, eller kostnadselementer, som bare knytter seg til deler av levetiden til instrumentet. Disse skal amortiseres over den levetiden av instrumentet som dette knytter seg til (IFRS 9.B5.4.4). Betaler for eksempel et selskap overkurs ved kjøp av en obligasjon, hvor overkursen skyldes at instrumentets rente er høyere enn markedsrenten frem til neste rentefastsettelse, skal denne overkursen amortiseres frem til renten blir fastsatt på nytt.

Amortisert kost og effektiv rente skal som hovedregel beregnes basert på instrumentets kontraktsfestede betingelser. Dette innebærer forventet kredittap ikke skal hensyntas i estimeringen av effektiv rente og amortisert kost, men også at eventuelle opsjoner, rentetak eller rentegulv og lignende skal hensyntas. Særskilte

regler gjelder imidlertid for instrumenter som har påløpt kredittap ved førstegangsinnregning. Dette kan være instrumenter som selskapet kjøper med en stor rabatt i forhold til pålydende på grunn av påløpt kredittap, eller misligholdte utlån som etter reforhandling har så store endringer i betingelser at det må betraktes som nye lån. For disse instrumentene skal effektiv rente beregnes basert på estimerte kontantstrømmer etter at forventet kredittap er hensyntatt. For disse instrumentene vil det kunne være hyppige, og kanskje store, endringer i estimerte kontantstrømmer da estimatet på hvor mye av instrumentets kontantstrømmer som vil bli mottatt, endres over tid. Disse endringene skal hensyntas ved at ny amortisert kost beregnes som nåverdien av nye estimerte kontantstrømmer, diskontert med instrumentets opprinnelige effektive rente. Differansen i forhold til gammel amortisert kost skal resultatføres. Denne beregningen er tilsvarende som den som illustreres i avsnittet om endringer i estimerte kontantstrømmer under punkt 26.5.2 nedenfor.

Når effektiv rente for instrumentet er beregnet, kan man kalkulere instrumentets amortiserte kost. Teorieksempel 26.6 illustrerer beregning av effektiv rente og amortisert kost for et lån med avdragsbetaling, med tilhørende regnskapsføring. Eksemplet gjelder tilsvarende for finansielle eiendeler.

Teorieksempel 26.6: Amortisert kost og regnskapsføring

Et selskap tar opp et avdragslån på NOK 100 000 000 i forbindelse med kjøp av et nytt forretningsbygg. Avtalt løpetid er 10 år, med årlige avdrag på NOK 10 000 000. Den nominelle renten på lånet er 3 %, som betales etterskuddsvis på årlig basis. Det påløper terminomkostninger på NOK 25 000, i tillegg til kostnader på NOK 5 500 000 ved opptak av lånet. Det forventes at lånet løper i 5 år før det refinansieres.

Den effektive renten på 4,58 % er beregnet basert på instrumentets forventede kontantstrømmer, og hensyntar kostnader ved låneopptak, terminomkostninger og forventet nedbetalingstid i år 5. Disse kostnadene gjør at den effektive renten blir høyere enn den nominelle renten.

Tall i TNOK						
År	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Hovedstol	100 000	100 000	90 000	80 000	70 000	60 000
Opptakskostnader (advokat, megler osv.)	(5 000)					
Etableringskostnader (bank)	(500)					
Terminomkostninger		(25)	(25)	(25)	(25)	(25)
Avdrag		(10 000)	(10 000)	(10 000)	10 000)	(60 000)
Nominell rente		(3 000)	(2 700)	(2 400)	(2 100)	(1 800)
Kontantstrøm	94 500	(13 025)	(12 725)	(12 425)	(12 125)	(61 825)
Nominell rente	3,00 %					

Tall i TNOK						
År	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Effektiv rente (= intern-renten)	4,58 %					
Amortisert kost IB		94 500	85 806	77 014	68 119	59 116
Effektiv rente (rentekost-nad: IB* effektiv rente)		4 331	3 933	3 530	3 122	2 709
Kontantstrøm		(13 025)	(12 725)	(12 425)	(12 125)	(61 825)
Amortisert kost UB	**94 500**	**85 806**	**77 014**	**68 119**	**59 116**	**-**
Forventet amortisering*		1 306	1 208	1 105	997	884

* Forventet amortisering er en fordeling av over- eller underkurs, transaksjonskostnader og andre forskjeller mellom initialt balanseført beløp og pålydende ved bruk av effektiv-rente-metode. Forventet amortisering kommer frem som differansen mellom effektiv og nominell rentekostnad.

Praktisk bokføring av beløpene:

År 0	**Debet**	**Kredit**
Bank	94 500	
Langsiktig gjeld		94 500
År 1	**Debet**	**Kredit**
Bank		13 025
Rentekostnad	4 331	
Langsiktig gjeld	8 694	

År 2	**Debet**	**Kredit**
Bank		12 725
Rentekostnad	3 933	
Langsiktig gjeld	8 792	
År 5	**Debet**	**Kredit**
Bank		61 825
Rentekostnad	2 709	
Langsiktig gjeld	59 116	

Amortisert kost for eiendeler og forpliktelser med flytende rente

Prinsipielt sett er det to måter å håndtere endringer i forventede kontantstrømmer på. Enten må den effektive renten justeres, eller så må balanseført verdi endres. For finansielle eiendeler og forpliktelser med flytende rente skal periodisk revisjon av estimerte forventede kontantstrømmer for å hensynta endringer i markedsrenten, endre den effektive renten (IFRS 9.B5.4.5). For instrumenter som ved første gangs balanseføring innregnes til det beløpet som skal betales tilbake ved forfall, vil en endring i den flytende renten normalt ikke ha noen vesentlig effekt på balanseført verdi av instrumentet. I praksis observerer vi at det er mange selskaper som løpende resultatfører den flytende renten, uten å sette opp en formell amortisert-kost-beregning, når det er tale om finansielle instrumenter med flytende rente uten vesentlige transaksjonskostnader. Veiledningen i IFRS 9 indikerer at en slik tilnærming normalt ikke vil gi vesentlig avvik i forhold til regnskapsføring basert på en formell amortisert-kost-beregning.

Dersom en formell amortisert-kost-beregning skal settes opp, er det spørsmål om hvilken rente som skal benyttes når fremtidige rentebetalinger skal estimeres.

Den dominerende praksisen er å benytte dagens flytende rente også for fremtidige renteperioder, og det er også ordlyd i standarden som støtter en slik tilnærming. IFRS regulerer imidlertid ikke dette eksplisitt, og estimering av fremtidige rentebetalinger basert på rentekurven anses også å være et regnskapsprinsipp som kan benyttes.

Endringer i estimerte kontantstrømmer

Amortisert kost og effektiv rente er basert på forventede kontantstrømmer innenfor den rammen for fremtidige kontantstrømmer som kontrakten setter. Disse forventningene kan endres over tid. Ved andre endringer i forventede kontantstrømmer enn endringer i den flytende renten og endringer i forventet kredittap (som omtales under punkt 26.5.5), skal amortisert kost kalkuleres på nytt (IFRS 9.B5.4.6). De nye forventede kontantstrømmene skal diskonteres med instrumentets opprinnelige effektive rente, og nåverdien som fremkommer blir instrumentets nye amortiserte kost. Eventuelt avvik mellom ny og opprinnelig amortisert kost resultatføres.

Teorieksempel 26.7 viser amortisert-kost-beregning for en investering i et rentebærende instrument, og hvordan endringer i forventede kontantstrømmer håndteres i amortisert-kost-beregningen.

Teorieksempel 26.7: Amortisert kost og endringer i estimerte kontantstrømmer

Ved inngangen til år 0 investerer et selskap NOK 1 000 000 i et rentebærende instrument med 5 års gjenværende levetid. Selv om instrumentet kan innfris før forfall, forventer selskapet at det vil bli innfridd ved utløpet av levetiden. Instrumentet har en hovedstol på NOK 1 250 000 og en fast rente på 4,7 % (NOK 1 250 000 x 4,7 % = NOK 59 000) som betales ved utløpet av hvert år. Tabellen nedenfor viser estimerte kontantstrømmer, effektiv rente og forventet amortisering. Beregningene viser at instrumentets effektive rente er 10 %. Den effektive renten er høyere enn den nominelle renten på grunn av at instrumentet ble kjøpt med rabatt i forhold til pålydende beløp.

Tall i TNOK						
Termin	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Betaling hovedstol						1 250
Nominell rente		59	59	59	59	59
Kontantstrøm	**(1 000)**	**59**	**59**	**59**	**59**	**1 309**
Nominell rente	4,70 %					
Effektiv rente (= internrenten)	10,00 %					
Amortisert kost IB		1 000	1 041	1 086	1136	1190
Effektiv rente (rentekostnad: IB* effektiv rente)		100	104	109	114	119
Kontantstrøm		(59)	(59)	(59)	(59)	(1 309)
Amortisert kost UB	**1 000**	**1 041**	**1 086**	**1 136**	**1 190**	**-**
Forventet amortisering		41	45	50	55	60

Ved starten av år 3 reviderer selskapet forventede kontantstrømmer. Selskapet forventer nå at 50 % av hovedstolen vil bli betalt ved utløpet av år 3, og at gjenværende hovedstol vil bli betalt ved utløpet av år 5 (som tidligere forventet). De reviderte forventede kontantstrømmene diskonteres med opprinnelig effektiv rente (10 %), noe som gir en ny balanseført verdi ved inngangen til år 3 på NOK 1 138 000. Avviket fra gammel amortisert kost på NOK 1 086 000 (UB amortisert kost i år 2) er NOK 52 000 og innregnes i resultatet i år 3.

Tall i TNOK			
År	**3**	**4**	**5**
Betaling hovedstol	625		625
Nominell rente	59	30	30
Kontantstrøm	**684**	**30**	**655**
Nåverdi nye kontantstrømmer (10 % rente)	1 138		
UB amortisert kost år 2	1 086		
Effekt av estimatendring til resultat (gevinst)	52		
Rekalkulert amortisert kost			
Amortisert kost IB	1 138	568	595
Effektiv rente (rentekostnad: IB* effektiv rente)	114	57	59
Betalt hovedstol	(625)		(625)
Betalt rente	(59)	(30)	(30)
Amortisert kost UB	**568**	**595**	**-**
Forventet amortisering	55	27	30

Kilde: IFRS 9.IG.B26.

Endringer i kontraktsvilkår uten fraregning

Noen ganger blir långiver og låntaker enige om at vilkårene i et gjeldsinstrument skal endres. Dette kan skyldes økonomiske problemer hos låntaker, men kan også skyldes andre forhold slik som endret kapitalbehov. Når det foretas endringer i de kontraktsmessige vilkårene i et gjeldsinstrument må det vurderes om gjeldsinstrumentet skal fraregnes og et nytt instrument innregnes, med tilhørende gevinst-/tapsberegning. Fraregning av finansielle eiendeler og forpliktelser, og regnskapsmessig behandling ved fraregning, omtales i kapittel 26.6. Her omtales regnskapsmessig behandling ved endringer i kontraktsvilkår uten fraregning, dvs. når det reforhandlede, eller på andre måter modifiserte, instrumentet skal behandles som en videreføring av det gamle.

Når de kontraktsmessige vilkårene til en finansiell eiendel reforhandles eller på andre måter modifiseres, og dette ikke resulterer i fraregning av eiendelen, skal brutto balanseført beløp kalkuleres på nytt (IFRS 9.5.4.3). Et eventuelt avvik mellom nytt balanseført beløp og gammelt balanseført beløp skal resultatføres som modifiseringsgevinst eller -tap. Nytt brutto balanseført beløp skal beregnes som nåverdien av

de nye kontraktsmessige kontantstrømmene diskontert med eiendelens opprinnelige effektive rente. Kostnader eller gebyrer som påløper skal legges til eller trekkes fra balanseført beløp, og amortiseres over gjenværende levetid for eiendelen.

Regnskapsføringen som er beskrevet for modifiserte finansielle eiendeler, gjelder også for finansielle forpliktelser, jf. omtale i kapittel 26.6.2. Teorieksempel 26.8 illustrerer den regnskapsmessige behandlingen, og beregningene som må gjøres, for et selskap som reforhandler gjelden sin på grunn av økonomiske problemer.

Teorieksempel 26.8: Reforhandling av lån

Selskap B låner MNOK 400 i år 0 til en nominell rente på 6 % p.a. Pålydende skal tilbakebetales i sin helhet i år 5. Opptakskostnader utgjorde MNOK 15. Tabellen nedenfor viser forventede kontraktsmessige kontantstrømmer, effektiv rente og forventet amortisert kost over levetiden til instrumentet.

Tall i TNOK						
År	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Hovedstol	400 000					(400 000)
Opptakskostnader (advokat, megler, osv.)	(15 000)					
Nominell rente		(24 000)	(24 000)	(24 000)	(24 000)	(24 000)
Kontantstrøm	**385 000**	**(24 000)**	**(24 000)**	**(24 000)**	**(24 000)**	**(424 000)**
Nominell rente	6,00 %					
Effektiv rente (= internrenten)	6,91 %					
Amortisert kost IB		385 000	387 613	390 406	393 393	396 586
Effektiv rente (= IB* effektiv rente)		26 613	26 794	26 987	27 193	27 414
Kontantstrøm		(24 000)	(24 000)	(24 000)	(24 000)	(424 000)
Amortisert kost UB	**385 000**	**387 613**	**390 406**	**393 393**	**396 586**	**-**
Forventet amortisering		2 613	2 794	2 987	3 193	3 414

I år 2 får selskapet store finansielle problemer, noe som medfører behov for reforhandling av deler av gjelden sin. Gjennom forhandlinger med sin bankforbindelse fikk selskapet fra 1. januar år 3 til en avtale om at det ikke skal betales renter i år 3 og 4. Fra år 5 skal det betales en nominell rente på 10 %, i tillegg til at låneperioden øker med 2 år slik at den blir totalt 7 år. Långiver krevde i forbindelse med reforhandlingen et gebyr på MNOK 2.

Beregningene nedenfor viser at nåverdien av de nye kontantstrømmene diskontert med den opprinnelige effektive renten, pluss påløpte gebyrer, avviker fra gammelt balanseført beløp med om lag 2,6 %. Selskapet konkluderer derved med at den reforhandlede gjelden skal behandles som en videreføring av den gamle gjelden, jf. omtale i punkt 6.2. Nåverdien av de nye kontantstrømmene er om lag MNOK 378, og differansen fra gammelt balanseført beløp på om lag MNOK 390 skal resultatføres som en modifiseringsgevinst i den perioden den oppstår. Siden nåverdien av nye kontantstrømmer skal justeres for gebyrer på MNOK 2 for å komme frem til nytt balanseført beløp, må effektiv rente beregnes på nytt.

Termin		**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Reforhandlede vilkår:						
Avdrag						(400 000)
Nominell rente				(40 000)	(40 000)	(40 000)
Kontantstrøm		**-**	**-**	**(40 000)**	**(40 000)**	**(440 000)**
Nåverdi med opp-rinnelig effektiv rente		(378 349)				
Gebyr		(2 000)				
Sum nåverdi inkludert gebyr		(380 349)				
Opprinnelig amortisert kost IB		390 406				
Prosentvis endring ((390 349 - 380 349) /390 406)		-2,58 %				
Modifiseringsgevinst til resultatet (390 406 - 378 349)		12 057				
Ny amortisert kost IB (378 349 - 2000)		376 349	402 813	431 139	421 456	411 092
Effektiv rente		26 464	28 325	30 317	29 636	28 908
Kontantstrøm		-	-	(40 000)	(40 000)	(440 000)
Amortisert kost UB		**402 813**	**431 139**	**421 456**	**411 092**	**-**
Forventet amortisering		26 464	28 325	(9 683)	(10 364)	(11 092)
Beregning ny effektiv rente						
År	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Ny kontantstrøm	376 349	-	-	(40 000)	(40 000)	(440 000)
Ny effektiv rente	**7,03 %**					

26.5.3 Påfølgende måling til virkelig verdi

Finansielle instrumenter som etter IFRS 9 skal måles til virkelig verdi omfatter gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over OCI eller over resultatet, derivater, egenkapitalinstrumenter og enkelte finansielle forpliktelser. I det følgende gis en omtale av enkelte forhold rundt målingen av virkelig verdi og hvordan gevinster og tap for disse kategoriene av finansielle instrumenter skal innregnes.

Finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet

Gjeldsinstrumenter, derivater, egenkapitalinstrumenter og finansielle forpliktelser frivillig eller pliktig klassifisert i kategorien til virkelig verdi over resultatet, skal – som navnet på kategorien illustrerer – måles til virkelig verdi over resultatet. Dette gjelder både verdiendringer som skriver seg fra markedsutvikling, akkumulering

av renter, valutakursendringer og andre verdiendringer. Det er derfor ikke behov for særskilt nedskrivningsvurdering av disse instrumentene, da eventuelle verdifall blir håndtert gjennom virkelig-verdi-måling av instrumentet. Særskilte måleregler gjelder som tidligere nevnt for derivater som er utpekt som sikringsinstrumenter og kvalifiserer for sikringsbokføring.

For finansielle forpliktelser frivillig utpekt til måling til virkelig verdi over resultatet, skal endringer i virkelig verdi som skriver seg fra egen kredittrisiko ikke føres i resultatet, men over OCI, med mindre føring over OCI skaper eller forsterker et regnskapsmessig misforhold (IFRS 9.5.7.7). Det er beskrevet i IFRS 9 hvordan verdiendring som skyldes kredittrisiko kan estimeres (IFRS 9.B5.7.16 til IFRS 9. B5.7.20). Disse innebærer enten:

a. å estimere endringen i verdi som skyldes endringer i kredittrisiko som den del av total verdiendring som ikke kan henføres til markedsforhold, eller
b. å benytte en alternativ metode som selskapet mener gir et sannferdig bilde av endingen i forpliktelsens verdi som skyldes kredittrisiko.

Dersom det eneste vesentlige markedsforholdet som er observerbar er en referanserente, kan det være aktuelt å estimere endring i verdi som skyldes kredittrisiko basert på denne alene, dersom endring i virkelig verdi fra andre forhold er vurdert å være uvesentlig. Som alltid ved virkelig-verdi-målinger, skal selskapet maksimere bruken av observerbare data i estimatene.

Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over OCI

Gjeldsinstrumenter klassifisert som til virkelig verdi med verdiendringer over OCI skal måles i balansen til virkelig verdi. Resultatføring for slike instrumenter blir imidlertid som om instrumentet hadde vært målt til amortisert kost (IFRS 9.5.7.10 og IFRS 9.5.7.11). Dette innebærer at rente beregnet etter effektiv-rente-metode, nedskrivning og effekt av valutakursendringer etter IAS 21 (for instrumenter i utenlandsk valuta (IFRS 9.B5.7.2A)) skal resultatføres, mens verdiendringer utover det som følger av måling til amortisert kost skal føres over OCI. Ved fraregning eller reklassifisering av instrumentet skal akkumulerte verdiendringer som er ført over OCI, reklassifiseres til resultatet. En klassifisering av instrumentet i kategorien til virkelig verdi over OCI, innebærer altså både virkelig-verdi-måling i balansen og amortisert-kost-måling hva gjelder resultatføring. Eksempel 9 illustrerer regnskapsføringen for gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over OCI.

Teorieksempel 26.9: Instrument målt til virkelig verdi over OCI

Et selskap investerer 100 i en obligasjon ved inngangen til år 1. 100 tilsvarer nominelt beløp som skal betales tilbake i sin helhet ved forfall etter 3 år, noe som betyr at det ikke er betaling av avdrag. Ingen vesentlige transaksjonskostnader påløper. Instrumentet klassifiseres som til virkelig verdi over OCI.

Ved utløpet av året er det påløpt og betalt en rente på 3, som også svarer til instrumentets effektive rente. Det er ingen vesentlig økning i kredittrisiko etter førstegangsinnregning, og 12-måneders forventet tap ved utløpet av året er 0,5. Virkelig verdi på instrumentet ved utløpet av året er 101.

Instrumentet har gjennom året gitt en positiv resultateffekt på 2,5. Dette tilsvarer renteinntekten på 3, minus 12-måneders forventet tap på 0,5. Amortisert kost ved utløpet av perioden ville vært 99,5, som er initialt investert beløp på 100 minus 12-måneders forventet tap på 0,5. Beløpet som føres over OCI er avviket mellom balanseført beløp på 101 (virkelig verdi) og amortisert kost på 99,5, altså en positiv verdiendring på 1,5. Det er altså ikke bare den rene verdiendringen sammenlignet med kostpris som føres over OCI, men avviket mellom virkelig verdi og instrumentets amortiserte kost.

Egenkapitalinstrumenter

Egenkapitalinstrumenter skal måles til virkelig verdi over resultatet eller OCI.

For egenkapitalinstrumenter klassifisert som til virkelig verdi over OCI skal verdiendringer ført over OCI ikke reklassifiseres til resultatet, hverken i løpende regnskapsføring eller ved fraregning (IFRS 9.B5.7.1). Verdiendringer ført over OCI omfatter effekten av valutakursendringer (IFRS 9.B5.7.3). Utbytte skal imidlertid resultatføres, med mindre det er klart at det representerer tilbakebetaling av investeringen. Tidspunktet for resultatføring av utbytte er når retten til utbytte er etablert, det er sannsynlig at de økonomiske fordelene ved utbyttet vil tilfalle selskapet, og størrelsen på utbytte kan måles pålitelig (IFRS 9.5.7.6 og IFRS 9.5.7.1A).

IFRS 9 inneholder ikke et kostunntak. Det fremgår imidlertid av standarden at kost i enkelte avgrensede tilfeller kan være egnet estimat på virkelig verdi (IFRS 9.B5.2.3 til IFRS 9.B5.2.6). Dette kan for eksempel være tilfelle dersom det ikke har tilkommet mer informasjon som skulle tilsi endringer i virkelig verdi etter førstegangsinnregning, eller dersom det er et stort spenn i intervallet for rimelige verdiestimater og kost representerer det beste estimatet på virkelig verdi innenfor dette intervallet. Det er gitt flere eksempler på tilgang på ny informasjon som skulle indikere at kost ikke er representativt for virkelig verdi. Disse omfatter forretningsmessige, teknologiske, markedsmessige og makroøkonomiske forhold, i tillegg til observerte transaksjoner. Det presiseres at all relevant ny informasjon må hensyntas og dessuten at kost aldri kan være beste estimat for noterte instrumenter eller kontrakter for kjøp eller salg av noterte instrumenter.

26.5.4 Særskilte måleregler

Enkelte finansielle instrumenter måles etter særskilte regler i IFRS 9. Dette gjelder i hovedsak finansielle garantikontrakter, enkelte lånetilsagn, jf. omtale av virkeområdet til IFRS 9 i kapittel 26.2, og betingede vederlag i forbindelse med virksomhetssammenslutninger. Som for andre finansielle instrumenter skal disse innregnes til virkelig verdi. Etterfølgende måling er kort beskrevet nedenfor (IFRS 9.4.2.1).

Mange forsikringsselskaper har behandlet finansielle garantikontrakter likt som øvrige forsikringskontrakter på grunn av sterke likhetstrekk med disse. Dersom utsteder av en finansiell garantikontrakt eksplisitt har vurdert og behandlet kontrakten som en forsikringskontrakt, kan utsteder anvende enten IFRS 9 eller IFRS 17 (IFRS 9.2.1(c)). Valget kan tas separat per kontrakt, men er ugjenkallelig.

Forpliktelser fra *finansielle garantikontrakter og lånetilsagn* skal etter førstegangsinnregning måles:

1. til virkelig verdi over resultatet, dersom virkelig-verdi-opsjonen er benyttet, eller
2. til virkelig verdi over resultatet, dersom lånetilsagnet er et derivat (IFRS 9.2.3(b)), eller
3. til det høyeste beløpet av
   - tapsavsetningen som følger av IFRS 9, og
   - initial balanseverdi justert for kumulativ inntektsføring som følger av IFRS 15.

Det siste innebærer at kontrakten eller tilsagnet måles til det høyeste av beste estimat for forpliktelsen og vederlaget som er representert som utsatt inntekt i balansen.

For mottaker av tilsagnet er lånetilsagn generelt utenfor virkeområdet til IFRS 9, og medfører generelt ikke regnskapsføring før lånet blir trukket opp. Også finansielle garantikontrakter er utenfor virkeområdet til IFRS 9 når det gjelder mottaker av garantien. Dette skyldes at finansielle garantikontrakter i de fleste tilfeller vil bli omfattet av en forsikringskontrakt og at forsikringskontrakter er utenfor virkeområdet til IFRS 9. IFRS 17 regulerer imidlertid ikke regnskapsføringen for mottaker av en forsikring. Dette medfører at regnskapsføring av finansielle garantikontrakter ikke er direkte regulert i IFRS for mottaker av garantien. IFRS 17 viser til IAS 37 og IAS 8, og anvendelse av kildehierarkiet i IAS 8 vil kunne lede til regnskapsføring av mottatte finansielle garantikontrakter som refusjonsretter for kredittap etter IAS 37. Finansielle garantikontrakter som er en integrert del

av et lån, og som derved regnskapsføres som en del av lånet, hensyntas imidlertid direkte i tapsvurderingen av dette lånet (IFRS 9.B5.5.55).

Betingede vederlag i virksomhetssammenslutninger som omfattes av IFRS 3, innregnes første gang til virkelig verdi. Etterfølgende måling av slike betingede vederlag hos en overtakende, skjer til virkelig verdi. Endringer i verdien resultatføres.

26.5.5 Nedskrivning av finansielle eiendeler

Prinsipper for nedskrivning

Nedskrivningsreglene kommer til anvendelse for gjeldsinstrumenter som måles til amortisert kost eller til virkelig verdi over OCI (IFRS 9.5.5.1). I tillegg er lånetilsagn, finansielle garantikontrakter, leasefordringer og kontraktseiendeler innregnet under IFRS 15 omfattet. Figur 26.3 illustrerer den generelle modellen for estimering av tap på finansielle eiendeler.

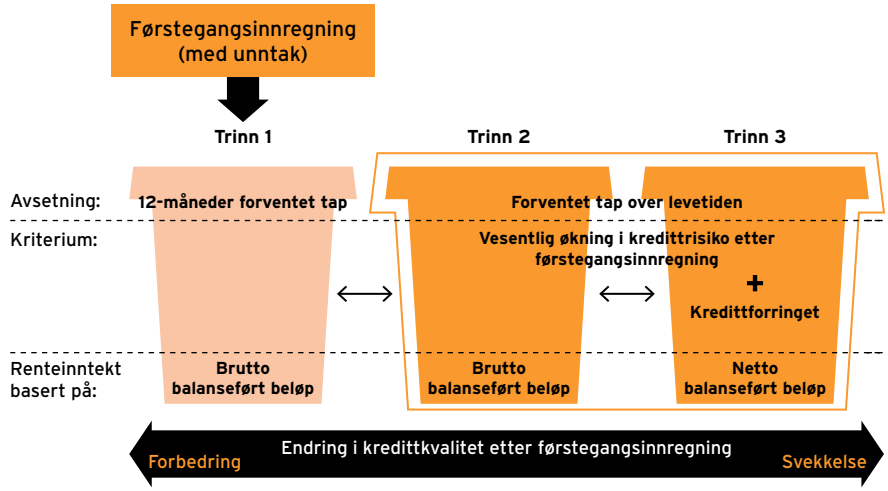

Figur 26.3 Prinsipper for nedskrivning.

Alle finansielle eiendeler skal som utgangspunkt og uavhengig av kredittkvalitet, initialt plasseres i trinn 1. Unntak fra dette gjelder kjøpte eller utstedte finansielle eiendeler med påløpt kredittap ved førstegangsinnregning. I tillegg skal en forenklet tilnærming skal benyttes for kundefordringer og kontraktseiendeler uten vesentlig finansieringselement (IFRS 9.5.5.15). Den forenklede modellen kan også, som et valg av prinsipp, benyttes for kundefordringer og kontraktseiendeler med vesentlig finansieringselement og for fordringer tilknyttet leieavtaler. Den forenklede tilnærmingen innebærer at det skal avsettes fullt ut for forventet tap over levetiden, og forenklingen er at selskapene derved slipper å følge opp endringer i kredittkvalitet på slike typer fordringer over tid.

Tapsavsetningen i trinn 1 utgjør 12-måneders forventet tap. Dette er den delen av forventet tap i instrumentets levetid som kan knyttes til mulige mislighold de første tolv månedene etter balansedato. En låntakers mislighold i løpet av de tolv første månedene vil for eksempel kunne ha konsekvenser for renter og hovedstol som skal betales etter de første tolv månedene. Ved neste balansedato, gitt at det ikke har vært en vesentlig økning i kredittrisikoen tilknyttet instrumentet, beregner man på ny forventet tap basert på mulige mislighold de neste tolv månedene.

Den generelle modellen innebærer at selskapene ved hver balansedato må vurdere hvorvidt det har vært en vesentlig økning i kredittrisikoen for de aktuelle eiendelene etter førstegangsinnregning. Det er endringen i sannsynlighet for mislighold som må vurderes, ikke den beløpsmessige endringen i forventede kredittap (IFRS 9.5.5.9). Ved vurderingen av hvorvidt sannsynligheten for mislighold har økt vesentlig, må selskapet vurdere relevant informasjon, både om historiske, nåværende og fremtidige forhold. Forhold som kan vurderes er blant annet (IFRS 9.B5.17):

- Hvorvidt det har vært en endring i instrumentets eksterne kredittvurdering siden første gangs innregning
- Hvorvidt det har vært en endring i eksterne markedsindikasjoner vedrørende kredittrisiko
- Hvorvidt det foreligger eksisterende eller forventede endringer i låntakers virksomhet, eller omstendigheter for øvrig, som negativt påvirker evnen til å betjene sine forpliktelser
- Hvorvidt det har vært vesentlige endringer i låntakers resultater, arbeidskapital eller lignende
- Hvorvidt det eksisterer eller forventes endringer i regulatoriske forhold som vil påvirke betalingsevnen

Dersom det har vært en vesentlig økning i kredittrisikoen etter førstegangsinnregning, skal den finansielle eiendelen overføres til trinn 2 eller 3, og tapsavsetningen utgjør da forventet tap over levetiden til instrumentet (IFRS 9.5.5.3). Instrumenter skal klassifiseres i trinn 3 når instrumentene er kredittforringet, det vil si når en eller flere hendelser som har en negativ innvirkning på den finansielle eiendelens estimerte framtidige kontantstrømmer har funnet sted, jf. definisjonen av kredittforringet i vedlegg A til IFRS 9. Tapsavsetninger skal være forventet tap, med utgangspunkt i den best tilgjengelige informasjonen på estimeringstidspunktet om historiske, nåværende og fremtidige forhold.

Kjøpte finansielle eiendeler med eksplisitt forventning om inntruffet kredittap er typisk instrumenter som kjøpes til underkurs fordi kredittkvaliteten er svekket etter utstedelse. Det kan også være tale om misligholdte utlån som etter reforhandling

har så store endringer i betingelser at det må betraktes som nye lån. For disse beregnes en effektiv rente ved første gangs innregning som tar hensyn til forventet tap i levetiden. Påfølgende endringer i forventet tap i levetiden, målt som nåverdien av endringer i kontantstrømmer diskontert med opprinnelig effektiv rente, resultatføres.

Nedskrivningsreglene medfører noe som omtales som en klippeeffekt (i betydning «å falle utenfor klippen»). Klippeeffekten ligger i det faktum at beregningsgrunnlaget for tapsavsetningene for instrumenter i trinn 2 og 3 er forskjellige fra trinn 1. Ved en vesentlig økning i kredittrisiko oppstår en dobbel effekt ved at risikoen for tap øker samtidig som beregningsgrunnlaget for tapsavsetningene utvides til fullt forventet tap i levetiden. En generell nedgangskonjunktur som påvirker mange finansielle eiendeler samtidig, kan derved medføre en stor økning i tapsavsetningene ved at avsetningene øker både i bredde og dybde. Tilsvarende vil dette reverseres når økonomien normaliserer seg igjen. Spørsmål om hvorvidt en økning i kredittrisiko er vesentlig eller ikke, er derved en sentral vurderingsparameter når størrelsen på tapsavsetningen skal fastsettes.

Måling av forventet kredittap

Forventet kredittap er et sannsynlighetsvektet estimat av manglende betalinger over instrumentets forventede levetid, diskontert med instrumentets effektive rente (IFRS 9.B5.5.28). Manglende betalinger er differansen mellom de kontantstrømmene som skal betales i henhold til kontrakten, og de kontantstrømmene selskapet faktisk forventer å motta.

Målingen av forventet kredittap skal gjøres med utgangspunkt i den best tilgjengelige informasjonen på estimeringstidspunktet om historiske, nåværende og fremtidige forhold. Målingen av forventet kredittap skal reflektere tidsverdien av penger, samt et nøytralt og sannsynlighetsvektet beløp som fastsettes gjennom å vurdere mulige utfall (IFRS 9.5.5.17). Et selskap må likevel ikke nødvendigvis vurdere ethvert mulige scenario (IFRS 9.5.5.18). Sannsynligheten for at et kredittap inntreffer, og for at et kredittap ikke inntreffer, må imidlertid reflekteres, selv om sannsynlighetene er svært lave. Tidshorisonten for måling av forventet kredittap er den maksimale kontraktsperioden, inklusive opsjonsår, hvor selskapet er eksponert for kredittrisiko.

De mest vanlige formelle metodene for estimering av forventet kredittap baserer seg på å estimere sannsynlighet for mislighold, eksponering ved mislighold og tap ved mislighold. Tapsmodellene til banker bygges normalt opp basert på disse komponentene, og banker har data i sine risikomodeller til å underbygge disse modellene. I slike modeller er det sentralt at tapssannsynligheter og andre parametere er oppdatert for å reflektere forholdene på balansedato og forventninger til fremtiden på det tidspunktet, og ikke normaliserte tapsrater

og parametere. Andre selskaper vil normalt ikke ha tilsvarende tilgang til data, men også de kan bygge på tilsvarende metodikk. For eksempel kan mislighetssannsynligheter estimeres fra kredittpremier på noterte instrumenter eller fra kredittrating av motpart, og om ikke annen informasjon er tilgjengelig finnes det standardiserte tall for tap ved mislighold som eventuelt kan benyttes. I teorieksempel 26.10 illustreres beregningene av 12-måneders og levetids forventet tap med et enkelt talleksempel.

Teorieksempel 26.10: Estimering av forventet kredittap

Et selskap gir et 5-årig avdragsfritt lån på MNOK 1. Kupongrente og effektiv rente er 5 %, og rente betales årlig. Nedenfor illustreres beregningen av forventet kredittap både uten og med en vesentlig økning i kredittrisiko etter førstegangsinnregning.

Scenario 1 – ingen vesentlig økning i kredittrisiko

I scenario 1 antas det at det ikke har vært en vesentlig økning i kredittrisiko etter førstegangsinnregning. Tapsavsetningen skal derved være 12-måneders forventet kredittap. Det antas at 12-måneders sannsynlighet for mislighold er 0,5 %, at tap ved mislighold (den andelen av utestående fordring som blir tapt ved mislighold) er 25 %, og at manglende betaling vil inntreffe etter 12 måneder. Eksponeringen ved mislighold er hovedstol og første års rente, totalt MNOK 1,05. 12-måneders forventet tap estimeres til 1 250 kroner, og fremkommer av beregningen: 0,5 % x 25 % x 1 050 000 / 1,05.

Scenario 2 – vesentlig økning i kredittrisiko

I scenario 2 antas det at det har vært en vesentlig økning i kredittrisiko etter førstegangsinnregning. Tapsavsetningen skal derved være forventet kredittap over levetiden til instrumentet. Det antas at sannsynlighet for mislighold over levetiden er 20 %, at tap ved mislighold er 25 %, og at manglende betaling vil inntreffe etter 24 måneder. Eksponeringen ved mislighold er hovedstol og ett års rentebetaling, totalt MNOK 1,05. Forventet tap over levetiden estimeres til 47 619 kroner, og beregnes som 20 % x 25 % x 1 050 000 / 1,05^2.

For mange selskaper er estimering av tap på kundefordringer det sentrale området når det gjelder tapsavsetninger for finansielle eiendeler. IFRS 9 åpner for praktiske tilnærminger til estimering av forventet tap og nevner eksplisitt bruk av tapsmatrise eller avsetningsmatrise som mulig tilnærming til måling av tap for kundefordringer (IFRS 9.B5.5.35). I teorieksempel 26.11 har vi illustrert en slik tilnærming til måling av tap for kundefordringer.

Teorieksempel 26.11: Forenklet modell for kundefordringer

Et selskap har en portefølje av kundefordringer pålydende MNOK 30. Selskapet operer bare i en geografisk region. Kundebasen er et stort antall små kunder, og kundefordringene er kategorisert etter felles risikokarakteristika som er representative for kundenes evne til å betale alle utestående beløp ved forfall i tråd med kundefordringenes vilkår. Felles risikokarakteristika er i dette tilfellet vurdert å være antall dager over forfall. I praksis vil det kunne være annen informasjon, som for eksempel kundespesifikk informasjon, som også må hensyntas i tapsestimatet.

Kundefordringene har ikke et signifikant finansieringselement i henhold til IFRS 15. Tapsavsetninger for slike kundefordringer skal alltid måles til forventet kredittap over levetiden (IFRS 9.5.5.15).

For å beregne forventet kredittap for porteføljen bruker selskapet en avsetningsmatrise. Avsetningsmatrisen er basert på historisk observerte misligholdsrater over forventet levetid for kundefordringene, og er justert for fremadskuende estimater. På hver balansedato oppdateres de historisk observerte misligholdsratene og endringer i fremadskuende estimater analyseres. Tapsavsetningen blir så beregnet ut fra brutto utestående beløp fordelt på dager over forfall, multiplisert med tapsrater som er oppdatert for å reflektere beste estimat på balansedato ut fra økonomiske forhold på det tidspunkt og forventninger til fremtiden.

Dager over forfall	Estimert taps-prosent (A)	Brutto balanseført beløp (B)	Forventet tap over levetiden (A x B)
Ikke forfalt	0,3 %	15 000 000	45 000
1-30 dager	1,6 %	7 500 000	120 000
31-60 dager	3,6 %	4 000 000	144 000
61-90 dager	6,6 %	2 500 000	165 000
Mer enn 90 dager	10,6 %	1 000 000	106 000
Sum		**30 000 000**	**580 000**

Kilde: IFRS 9.IE74-IE77.

26.6 Fraregning

Fraregning er definert som fjerning av en tidligere innregnet finansiell eiendel eller finansiell forpliktelse fra et selskaps balanse (vedlegg A til IFRS 9). IFRS 9 skiller mellom fraregning av henholdsvis finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser.

26.6.1 Fraregning av finansielle eiendeler

Ved fraregning av finansielle eiendeler må et selskap først avgjøre hvorvidt det er hele, eller deler av, en finansiell eiendel som vurderes fraregnet. For å kunne vurdere kun en del av en finansiell eiendel, må denne delen tilfredsstille ett av tre vilkår (IFRS 9.3.2.2):

1. Delen omfatter bare særlig identifiserte kontantstrømmer fra en finansiell eiendel eller gruppe av tilsvarende finansielle eiendeler
2. Delen omfatter bare en fullt ut forholdsmessig (prorata) andel av kontantstrømmene fra en finansiell eiendel eller en gruppe av tilsvarende finansielle eiendeler
3. Delen omfatter bare en fullt ut forholdsmessig (prorata) andel av særlig identifiserte kontantstrømmer fra en finansiell eiendel (eller en gruppe av tilsvarende finansielle eiendeler)

Situasjoner hvor det kan være aktuelt å fraregne en del av et finansielt instrument er illustrert i teorieksempel 26.12.

Teorieksempel 26.12: Når deler av en finansiell eiendel kan vurderes for fraregning
Et selskap eier et gjeldsinstrument som er innregnet i balansen.

1. Selskapet inngår en avtale som gir motparten rett på rentebetalingene, men ikke til tilbakebetalingen av hovedstolen. Fraregningsvurderingen vil da gjøres på rentebetalingene
2. Selskapet inngår en avtale som gir motparten rett på 90 % av alle kontantstrømmer fra gjeldsinstrumentet. Fraregningsvurderingen vil da gjøres på 90 % av alle kontantstrømmene fra gjeldsinstrumentet
3. Selskapet inngår en avtale som gir motparten rett på 90 % av alle rentebetalingene fra gjeldsinstrumentet. Fraregningsvurderingen vil da gjøres på 90 % av alle rentebetalingene fra gjeldsinstrumentet

I alle andre tilfeller vil fraregningsvurderingen måtte gjøres på den finansielle eiendelen i sin helhet (IFRS 9.3.2.2(b)). Det er symmetri i anvendelsen av prinsippene, slik at dersom selger ikke fraregner eiendelen så skal heller ikke kjøper innregne eiendelen (IFRS 9.B.3.2.15).

I hovedtrekk bygger IFRS 9 på en trinnvis test for å vurdere om en eiendel, eller en del av en eiendel, skal føres ut av balansen eller ikke. Systematikken er illustrert i IFRS 9.B.3.2.1. I figur 26.4 nedenfor er en forenklet versjon av flytdiagrammet gjengitt for å illustrere hovedreglene.

Figur 26.4 Forenklet flytdiagram for fraregning av finansielle eiendeler.

Dersom de kontraktsfestede rettigheter til kontantstrømmen fra eiendelen er utløpt, føres eiendelen ut av balansen. Hvis dette ikke er tilfellet, må det tas stilling

til om selskapet har overført rettigheter til å motta kontantstrømmer fra eiendelen. En overføring anses å ha funnet sted dersom et selskap enten overfører de kontraktsmessige rettene til å motta kontantstrømmer fra eiendelen, eller påtar seg en kontraktsmessig plikt til å overføre kontantstrømmene fra eiendelen til en annen part. En avtale hvor selskapet beholder retten til å motta kontantstrømmene fra en finansiell eiendel, men samtidig forplikter seg til å overføre disse til en annen part, omtales som en «pass-through» avtale og må oppfylle særlige vilkår for at eiendelen kan anses å være overført. Dette innebærer at (IFRS 9.3.2.5):

- avtalen bare forplikter selskapet til å betale beløp som det selv mottar som kontantstrøm fra eiendelen,
- selskapet ikke har adgang til å selge eller pantstille eiendelen til utenforstående,
- reinvestering av mottatte kontantstrømmer fra eiendelen i annet enn kontanter og kontantekvivalenter ikke er tillatt, og
- mottatte kontantstrømmer skal, uten vesentlige forsinkelser, overføres til motpart.

Dersom et selskap har konkludert med at en overføring har funnet sted i tråd med IFRS 9, er neste trinn en vurdering av om risiko og fordeler ved eierskap til den finansielle eiendelen er overført. Vurdering av risiko og fordeler ved eierskap er den mest sentrale vurderingen som regnskapsavlegger må foreta. Det er de faktiske økonomiske realiteter som må legges til grunn i vurderingen. I de tilfeller selskapet har beholdt det vesentligste av risikoer og fordeler ved eierskap til eiendelen, skal eiendelen ikke fraregnes. Et eksempel på dette kan være et salg av en låneportefølje hvor selger garanterer for all risiko knyttet til porteføljen. Hvis selskapet har overført det vesentligste av risikoer og fordeler ved eierskap til eiendelen, fraregnes eiendelen. Et eksempel på dette er et salg av en finansiell eiendel hvor selger har opsjon på tilbakekjøp til virkelig verdi. Hvis spørsmålet om hvorvidt risiko og fordeler ved eierskap er overført ikke gir et entydig svar, krever IFRS 9 at det må gjøres en vurdering av hvorvidt kontrollen over den finansielle eiendelen er beholdt eller ikke. Kontrollvurderingen er således underordnet spørsmålet om risiko og fordeler er beholdt.

Praksiseksempel 26.3 Omtale av prinsipper for fraregning av finansielle eiendeler og forpliktelser

Finansielle eiendeler fjernes fra balansen når rettighetene til å motta kontantstrømmer fra den finansielle eiendelen opphører, eller når disse rettighetene er blitt overført, og konsernet i hovedsak har overført all risiko og hele gevinstpotensialet ved eierskapet. Finansielle forpliktelser fjernes fra balansen når den har opphørt, det vil si når plikten angitt i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

Kilde: Lyse AS, Årsrapport 2022, utdrag fra note 2.

Kontroll er ikke beholdt dersom selskapet som overtar eiendelen har praktisk mulighet til å selge den (IFRS 9.3.2.9). Dersom kontroll ikke beholdes, skal eiendelene fraregnes. Hvis slik kontroll beholdes, skal selskapet regnskapsføre eiendelene i tråd med fortsatt involvering («continuing involvement»), det vil si i tråd med i hvilken grad selskapet er eksponert for verdiendringer i eiendelene (IFRS 9.3.2.16). Tilhørende forpliktelse må også innregnes. Denne måles slik at netto bokført verdi av eiendel og tilhørende forpliktelse enten er amortisert kost eller virkelig verdi (avhengig av hva overført eiendel måles til) av rettighetene og forpliktelsene som beholdes av selskapet (IFRS 9.3.2.17). Regnskapsføring ved fortsatt involvering er illustrert i teorieksempel 26.13.

Teorieksempel 26.13: Fortsatt involvering («continuing involvement»)
Et selskap har avgitt garanti for en finansiell eiendel som er overført ved salg. Graden av fortsatt involvering vil i dette tilfellet være det laveste av 1) eiendelens verdi og 2) maksimalt beløp av mottatt vederlag som kan kreves tilbakebetalt.

26.6.2 Fraregning av finansielle forpliktelser

Finansielle forpliktelser skal fjernes fra balansen når forpliktelsen enten er innfridd, kansellert eller utløpt (IFRS 9.3.3.1). Dette skjer normalt ved at selskapet betaler kreditor. Rettslig fritakelse skjer enten gjennom en juridisk prosess eller som følge av at kreditor innvilger slik fritakelse. Når en finansiell forpliktelse kvalifiserer for fraregning, skal forskjellen mellom forpliktelsens balanseførte verdi og betalt beløp resultatføres. Dette medfører blant annet at ved tilbakekjøp av egne obligasjoner skal gjelden skal føres ut av balansen og gevinst eller tap resultatføres. Dette gjelder selv om tilbakekjøpet er foretatt med hensikt på å selge obligasjonene på nytt.

Det kan også skje et bytte av gjeldsinstrumenter mellom låntaker og eksisterende långiver, eller modifikasjoner av eksisterende gjeld, som kan medføre at gjelden skal fraregnes. Dersom vilkårene for ny eller modifisert gjeld er vesentlig forskjellig fra den opprinnelige forpliktelsen, skal opprinnelig forpliktelse fraregnes og ny forpliktelse innregnes, med tilhørende gevinst-/tapsberegning (IFRS 9.3.3.2).

Når den reforhandlede eller modifiserte forpliktelsen ikke er vurdert å være vesentlig forskjellig fra den opprinnelige forpliktelsen, skal imidlertid den reforhandlede eller modifiserte forpliktelsen regnskapsføres som en videreføring av den opprinnelige forpliktelsen.

Det er kvantifisert hva som er vesentlige endringer i forpliktelsens vilkår (IFRS 9. B3.3.6). Fraregning og innregning av ny forpliktelse skal foretas dersom nåverdien av kontantstrømmene etter nye betingelser, inklusive netto betalte honorarer og diskontert med instrumentets opprinnelige effektive rente, er mer enn 10 % forskjellig fra den diskonterte nåverdien av de gjenværende kontantstrømmene til det opprinnelige gjeldsinstrumentet. Er nåverdien mindre enn 10 % forskjellig, skal den nye eller modifiserte forpliktelsen derimot regnskapsføres som en videreføring av den opprinnelige forpliktelsen. I visse tilfeller kan man imidlertid konkludere med at den nye eller modifiserte forpliktelsen er vesentlig forskjellig fra den gamle forpliktelsen ut fra en kvalitativ vurdering, selv om endringen i nåverdien av kontantstrømmen skulle være mindre enn 10 %. Eksempler på dette kan være endring av valuta i et lån, hvor valutaen endres fra funksjonell valuta til en volatil utenlandsk valuta, eller introduksjon av egenkapitalrisiko (for eksempel rett til konvertering til egenkapital) i et instrument som ikke tidligere inneholdt slik risiko.

Dersom et bytte eller modifisering regnskapsføres som fraregning av opprinnelig forpliktelse og innregning av ny, skal kostnader eller gebyrer som har påløpt resultatføres som del av gevinst-/tapsberegningen (IFRS 9.B3.3.6). Regnskapsføres den reforhandlede eller modifiserte forpliktelsen som en videreføring av den opprinnelige forpliktelsen, skal derimot kostnader eller gebyrer justere balanseført verdi og amortiseres over gjenværende levetid av den modifiserte forpliktelsen.

En modifisering av en finansiell forpliktelse uten fraregning skal regnskapsføres tilsvarende som modifisering av finansielle eiendeler uten fraregning (IFRS 9. BC4.252–253). Ved modifisering av finansielle eiendeler som ikke resulterer i fraregning skal de nye kontantstrømmene diskonteres med den opprinnelige effektive renten, og differansen mellom opprinnelig amortisert kost (rett før modifisering blir foretatt) og ny nåverdi skal resultatføres (IFRS 9.5.4.3). Dette medfører at den nye nåverdien blir utgangspunktet for den videre målingen til amortisert kost, med tillegg for eventuelle kostnader eller gebyrer som har påløpt som beskrevet ovenfor. Se teorieksempel 26.8 i punkt 26.5.2 for et eksempel på hvordan en slik beregning gjennomføres.

26.6.3 Fraregning av derivater

Derivater som ikke er opsjoner, slik som forwardkontrakter og swapper, kan i løpet av sin levetid variere mellom å være en finansiell eiendel og en finansiell forpliktelse.

For disse må fraregningskriteriene for både eiendeler og forpliktelser tilfredsstilles for at fraregning skal finne sted (IFRS 9.BC6.333).

26.7 Derivater

Derivater, innebygde derivater og ikke-finansielle kontrakter innenfor virkeområdet til IFRS 9 er sentrale og viktige problemstillinger for enkelte selskaper. For andre selskaper er dette av mindre betydning. Vi har derfor valgt å omtale disse problemstillingene samlet i dette kapitlet.

26.7.1 Hva er derivater?

Det grunnleggende kjennetegnet for alle derivater er at de har en verdi som er utledet av verdien på andre underliggende instrumenter, kontrakter, priser eller indekser.

Klassifiserings- og målereglene i IFRS 9 medfører at derivater skal måles til virkelig verdi over resultatet. Hvorvidt en kontrakt skal regnskapsføres som et derivat eller ikke, har derved stor betydning for regnskapsføringen av kontrakten. En kontrakt som faller inn under standardens definisjon av et derivat kan imidlertid øremerkes som et sikringsinstrument om kriteriene for det er til stede.

Derivater er kontrakter som gir opphav til rettigheter og forpliktelser for partene i kontraktene, og som overfører en eller flere finansielle risikoer mellom deltakerne. Finansielle instrumenter og andre kontrakter innenfor virkeområdet til IFRS 9, må vurderes ut fra standardens definisjon av et derivat. IFRS 9 definerer derivat som et finansielt instrument eller en annen kontrakt innenfor standardens virkeområde som har alle de tre følgende kjennetegnene (vedlegg A til IFRS 9):

a. Kontraktens verdi endres som reaksjon på endringer i en nærmere angitt variabel, ofte kalt den «underliggende». Eksempler på underliggende variabler kan være rentesats, pris på finansielle instrumenter, råvarepris, valutakurs, en indeks for priser eller satser, kredittverdighet eller kredittindeks. Den underliggende variabelen kan også være en ikke-finansiell variabel, gitt at denne ikke er spesifikk for en kontraktspart
b. Kontrakten krever ingen innledende nettoinvestering, eller en innledende nettoinvestering som er mindre enn det som ville kreves for andre typer kontrakter som forventes å ha en tilsvarende reaksjon på endringer i markedsfaktorer, og
c. Kontrakten skal gjøres opp på et fremtidig tidspunkt

Tradisjonelle derivater som renteswapper, valutaterminer, og finansielle forwardkontrakter vil normalt bli omfattet. Kundefordringer, leverandørgjeld, lån, utlån

og investeringer i sertifikater og obligasjoner vil derimot normalt ikke falle inn under definisjonen av et derivat. En ikke-finansiell kontrakt som er innenfor virkeområdet til IFRS 9, vil normalt bli omfattet av definisjonen av et derivat. Dette på grunn av at verdien på kontrakten normalt vil variere med utviklingen i verdien på det underliggende som skal leveres, det typisk kreves ingen initial investering for å inngå slike kontrakter, og de normalt gjøres opp på et fremtidig tidspunkt.

26.7.2 Innebygde derivater

Derivater kan eksistere som egne kontrakter eller som en komponent i andre kontrakter. Sistnevnte omtales som innebygde derivater. Et innebygd derivat kan forklares som en komponent i en sammensatt kontrakt, også kalt et hybridinstrument, som også inkluderer en vertskontrakt som ikke er et derivat. Et innebygd derivat medfører at noen av kontantstrømmene i den samlede kontrakten varierer på tilsvarende måte som et frittstående derivat (IFRS 9.4.3.1). Innebygde derivater kan forekomme av kontraktsmessig praksis i enkelte bransjer, eller som følge av at kontraktsparter ønsker å justere risikobildet i en standardkontrakt. Et derivat som er knyttet til et finansielt instrument, men som kan overføres uavhengig av instrumentet, er ikke et innebygd derivat, men et separat finansielt instrument.

Prinsippene om utskilling av innebygde derivater er etablert for å hindre omgåelse av kravet om å måle alle derivater til virkelig verdi, ved å bygge derivatet inn i en kontrakt som ikke er et derivat. Reglene har som formål å sikre lik regnskapsmessig behandling av derivater.

Dersom vertskontrakten i et hybridinstrument er en finansiell eiendel, følger den regnskapsmessige behandlingen av kontrakten de ordinære klassifiserings- og målereglene i IFRS 9.4.1.1 til IFRS 9.4.1.5. Det innebygde derivatet skal da ikke skilles ut, men SPPI-testen vil mest sannsynlig medføre at hele kontrakten skal måles til virkelig verdi over resultatet.

Er vertskontrakten i et hybridinstrument ikke en finansiell eiendel innenfor virkeområdet til IFRS 9, men enten en finansiell forpliktelse innenfor virkeområdet til IFRS 9 eller en kontrakt utenfor virkeområdet til IFRS 9, må det vurderes om kontrakten inneholder et innebygget derivat som skal skilles ut og regnskapsføres separat. I disse kontraktene skal det innebygde derivatet skilles ut og regnskapsføres som et frittstående derivat bare dersom alle følgende tre vilkår er oppfylt (IFRS 9.4.3.3):

a. de økonomiske kjennetegnene og den økonomiske risikoen ved det innebygde derivatet er ikke nært knyttet til de økonomiske kjennetegnene og den økonomiske risikoen ved vertskontrakten,

b. et separat instrument med de samme vilkårene som det innebygde derivatet ville oppfylt definisjonen av et derivat, og
c. hybridinstrumentet blir ikke målt til virkelig verdi over resultatet (et derivat som er innebygd i en finansiell forpliktelse til virkelig verdi over resultatet, skal altså ikke skilles ut).

Det første vilkåret, «ikke nært knyttet til», kan være vanskelig å vurdere. I veiledningen til IFRS 9 er det angitt noen eksempler på hva som normalt ikke anses som «nært knyttet til» og hva som normalt anses som «nært knyttet til» (IFRS 9.B.4.3.5 og IFRS 9.B.4.3.8). Noen av disse eksemplene er beskrevet i tabell 26.4.

Tabell 26.4 Eksempler på hva som kan være «nært knyttet til» og ikke «nært knyttet til».

Eksempler på hva som kan være «nært knyttet til»	Eksempler på hva som ikke er «nært knyttet til»
Renteswap innebygd i et gjeldsinstrument	Investors rett til å konvertere et gjeldsinstrument til egenkapital
Inflasjonsindekserte leasingskontrakter	Fastrentegjeld med innebygd rett til å forlenge lånet til tilsvarende betingelser
En innebygd forwardkontrakt som medfører oppgjør i en av partenes funksjonelle valuta	Leasingkontrakt hvor leiebetaling er indeksert til en indeks som ikke er relatert til leiekontrakten
Gjeld i utenlandsk valuta (valutaelementet håndteres gjennom dagskursomregning)	Gjeldinstrument hvor rente eller hovedstol er indeksert til vare eller egenkapitalpriser

Basert på eksempler i implementeringsveiledningen til IFRS 9, kan det synes som at det er større sannsynlighet for at et innebygd derivat anses som nært tilknyttet vertskontrakten, dersom derivatet demper den iboende risikoen i kontrakten. Dersom derivatet derimot endrer eller øker risikoen i vertskontrakten, vil det normalt ikke anses som nært knyttet til sin vertskontrakt.

Praksiseksempel 26.4 Omtale av prinsipper for innebygde derivater

Et innebygd derivat separeres fra vertskontrakten og regnskapsføres som et derivat hvis alle følgende forutsetninger eroppfylt:

1. De økonomiske kjennetegnene og den økonomiske risikoen ved det innebygde derivatet ikke er nært relatert til de økonomiske kjennetegnene og den økonomiske risikoen til vertskontrakten
2. Et separat instrument med de samme betingelser som det innebygde derivatet ville tilfredsstilt definisjonen av et derivat
3. Det kombinerte instrumentet (hovedkontrakt og innebygd derivat) ikke blir målt til virkelig verdi med endringer i verdien innregnet i resultatet

Kilde: Lyse AS, Årsrapport 2022, utdrag fra note 2.

Innebygde valutaderivater kontrakter som ikke er finansielle instrumenter innenfor virkeområdet til IFRS 9, er en særskilt problemstilling med hensyn til «nært knyttet til»-kriteriet. Et innebygd valutaderivat i en forsikringskontrakt eller en ikke-finansiell vertskontrakt er nært relatert til vertskontrakten, dersom det ikke inneholder «gearing»- eller opsjonselementer og er utstedt i en av de følgende valutaene (IFRS 9B.4.3.8(d)):

a. Den funksjonelle valutaen til en vesentlig part i kontrakten
b. Den valuta som prisen på den tilhørende varen eller tjenesten rutinemessig angis i ved kommersielle transaksjoner over hele verden (for eksempel amerikanske dollar for råoljetransaksjoner)
c. En valuta som det er vanlig å benytte i kontrakter for kjøp eller salg av ikke-finansielle objekter i de økonomiske omgivelsene hvor transaksjonen finner sted, enten dette er lokale transaksjoner eller internasjonal handel. Dette kan for eksempel være en relativt stabil og likvid valuta som ofte brukes i lokale forretningstransaksjoner eller utenrikshandel.

Veiledningen innebærer for eksempel at dersom et norsk selskap med norske kroner som funksjonell valuta inngår en kontrakt om å selge tømmer til en fast pris angitt i japanske yen til et svensk selskap med svenske kroner som funksjonell valuta, så inneholder kontrakten et innebygget valutaderivat som skal skilles ut og regnskapsføres separat som om det var et frittstående derivat. Dette basert på at japanske yen ikke er funksjonell valuta for noen av partene i kontrakten, at tømmer ikke rutinemessig prises i japanske yen i kommersielle transaksjoner verden over, og at japanske yen ikke er en valuta som er vanlig å benytte i de økonomiske omgivelsene hvor transaksjonen finner sted. Vurderingen av «nært knyttet til» er illustrert i teorieksempel 26.14.

Teorieksempel 26.14: «Nært knyttet til»

To parter inngår en kontrakt om kjøp eller salg av en vare til en variabel markedspris. Dersom de avtaler at det skal være et tak og/eller et gulv på markedsprisen vil dette dempe risikoen i kontrakten. Gulv og tak på prisen på varer eller tjenester vil normalt være å anse som nært knyttet til vertskontrakten, og skal dermed ikke skilles ut og regnskapsføres separat.

To parter inngår en kontrakt om levering av kraft, hvor prisen er indeksert til prisen på aluminium. Kontraktspartene operer i et område med et aktivt handlet marked for kraft. Her introduserer aluminiumprisindekseringen en risiko i kontrakten som ikke naturlig hører hjemme i en kraftkontrakt. Derivatet vil da normalt ikke anses som nært knyttet til vertskontrakten, og må skilles ut og regnskapsføres separat.

Innebygde derivater som skilles ut, skal etter IFRS 9 måles til virkelig verdi. Etter utskilling skal vertskontrakten regnskapsføres etter den standard som vertskontrakten faller inn under (IFRS 9.4.3.4). Verdimåling av det innebygde derivatet gjøres med bakgrunn i derivatets vilkår (IFRS 9.4.3.7). Dersom dette ikke lar seg gjøre, er derivatets virkelige verdi differansen mellom virkelig verdi av den hybride kontrakten og virkelig verdi av vertskontrakten alene. Dersom et selskap ikke klarer å fastsette et innebygd derivats virkelige verdi på en av disse to metodene, skal hele hybridkontrakten måles til virkelig verdi over resultatet (IFRS 9.4.3.6). I slike tilfeller vil kontrakter som i utgangspunktet ikke er virkeområdet til IFRS 9 kunne bli «fanget inn» av standarden i sin helhet.

Hybridkontrakter hvor vertskontrakten ikke er en eiendel innenfor virkeområdet til IFRS 9 kan øremerkes til virkelig verdi over resultatet, med mindre (IFRS 9.4.3.5):

a. det innebygde derivatet ikke vesentlig modifiserer eller endrer kontraktsmessige kontantstrømmer fra kontrakten, eller
b. det med liten eller ingen analyse er klart at det ikke er tillatt å skille ut det innebygde derivatet

Utskillelse og verdsettelse av innebygde derivater er illustrert i teorieksempel 26.15.

Teorieksempel 26.15: Utskilling av innebygget valutaderivat

Fuel Pipe Ltd er leverandør av brennstoffrør, og har GBP som funksjonell valuta. Space Shuttle Inc konstruerer romfartøy, og har USD som funksjonell valuta. Fuel Pipe Ltd og Space Shuttle Inc inngår en kontrakt om leveranse av brennstoffrør til romfartøy, angitt i EUR.

EUR er ikke vanlig valuta for omsetning av slike brennstoffrør internasjonalt. Det er heller ikke vanlig handelspraksis å inngå slike kontrakter mot amerikanske motparter i EUR. Det synes derfor klart at kontrakten inneholder en innebygd valutatermin, som ikke er nært knyttet til vertskontrakten. Valutaterminen må derfor skilles ut som et innebygget derivat.

Kontrakten dekker en 12-måneders periode med leveranse av et fast månedlig kvantum. For de første seks månedene er det avtalt en pris på 22 500 EUR, mens det for de siste seks månedene er avtalt en pris på 25 000 EUR. Levering og oppgjør skjer ved utløpet av hver måned.

Fuel Pipe Ltd avlegger kvartalsregnskap, og vil verdsette valutaterminen per Q1.

Tabellen nedenfor illustrerer verdsettelsen av det innebygde derivatet. Differansen mellom EUR/GBP forwardkurser ved kontraktsinngåelse og pr. 31.3 beregnes for hver gjenværende måned i kontraktsperioden. Denne differansen multipliseres med salgsvolumet i EUR hver måned og diskonteres til 31.3. Verdien av det innebygde valutaderivatet representeres da av summen av de månedlige størrelsene beregnet som nevnt i forrige setning.

	Salg i euro	Forwardkurs ved inngåelse (EUR/ GBP)	Forwardkurs 31.03	GBP diskont. faktor (5 %)	Nåverdi av kontantstrøm i GBP
Januar	22 500				
Februar	22 500				
Mars	22 500				
April	22 500	0,835	0,871	0,996	806,7
Mai	22 500	0,830	0,862	0,992	714,2
Juni	22 500	0,825	0,863	0,988	624,6
Juli	25 000	0,820	0,844	0,984	578,0
August	25 000	0,815	0,836	0,980	507,1
September	25 000	0,810	0,831	0,976	512,4
Oktober	25 000	0,805	0,825	0,972	486,0
November	25 000	0,800	0,822	0,968	532,4
Desember	25 000	0,795	0,810	0,964	361,5
Virkelig verdig av innebygd derivat					5 122,8

26.7.3 Ikke-finansielle kontrakter innenfor virkeområdet til IFRS 9

Det er ikke bare finansielle kontrakter som skal regnskapsføres etter IFRS 9. Ikke-finansielle kontrakter skal også omfattes av IFRS 9, gitt at visse vilkår er oppfylt. I den grad ikke-finansielle kontrakter blir omfattet av IFRS 9 vil de ofte bli omfattet av definisjonen av derivater. I dette punktet diskuteres hvilke kjøps- og salgskontrakter som skal regnskapsføres etter IFRS 9, som om disse kontraktene var finansielle instrumenter.

Kontrakter som kan gjøres opp netto finansielt

IFRS 9 skal anvendes på kontrakter for kjøp eller salg av ikke-finansielle objekter dersom kontraktene kan gjøres opp netto finansielt (IFRS 9.2.4). Netto finansielt oppgjør innebærer oppgjør i kontanter, andre finansielle instrumenter eller ved utveksling av finansielle instrumenter. Kontrakter som kan gjøres opp netto finansielt, er likevel unntatt fra IFRS 9 dersom de er inngått og fortsatt holdes med formål om å motta eller levere det ikke-finansielle objektet i tråd med selskapets forventede behov for å kjøpe, selge eller bruke. «Eget bruk»-unntaket er nærmere omtalt i punkt 26.7.3.

I standarden er det angitt fire forhold som medfører at en kontrakt anses å kunne gjøres opp netto finansielt (IFRS 9.2.6). Disse kan noe forenklet beskrives som følgende:

a. Når vilkårene i kontrakten tillater begge parter å gjøre opp kontrakten netto finansielt

b. Når adgangen til å gjøre opp netto finansielt ikke er eksplisitt i kontraktsvilkårene, men selskapet har en praksis for å gjøre opp lignende kontrakter netto finansielt, enten med motparten, ved å inngå motposisjoner eller ved å selge kontrakten før den utøves eller forfaller
c. Når selskapet for tilsvarende kontrakter har en praksis for å motta det underliggende og selge dette innen en kort periode etter levering, med det formål å generere et overskudd fra kortsiktige svingninger i pris eller salgsmarginer, og
d. Når den ikke-finansielle gjenstanden som kontrakten omfatter, lett kan omgjøres til kontanter

Listen over er ikke uttømmende. I den videre diskusjonen begrenser vi oss likevel til standardens eksempler knyttet til netto finansielt oppgjør. I praksis er det nettoppgjør på grunn av at gjenstanden som kontrakten omfatter lett kan omgjøres til kontanter som vi observerer oftest i praksis, men bestemmelsene omtales kronologisk.

«Nettooppgjør i kontrakten» innebærer at minst en av partene etter kontrakten har rett, men ikke plikt, til å gjøre opp kontrakten netto finansielt uten levering av det underliggende objektet. Det økonomiske oppgjøret vil da typisk svare til differansen mellom markedsprisen og kontraktsprisen multiplisert med volumet i kontrakten.

«Nettooppgjør utenfor kontrakten» kan for eksempel være å foreta nettooppgjør mot motpart uten at muligheten for nettooppgjør fremgår eksplisitt fra kontraktsvilkårene, å inngå motvirkende kontrakter («utligningskontrakter») eller å selge kontrakten før forfall eller utløp. I visse tilfeller kan kontrakter anses å være gjort opp netto finansielt uten at kredittrisiko knyttet til kontraktene er eliminert.

IFRS 9.2.6 (c) viser til kontrakter hvor selskapet har en praksis for å ta levering av varen for så kort tid etterpå å selge den for å oppnå fortjeneste på kortsiktige fluktuasjoner i priser eller salgsmarginer («dealer margins»). Dersom en virksomhet inngår kontrakter som ledd i tradingvirksomhet, så vil slike kontrakter kunne falle under IFRS 9.2.6(c).

IFRS 9.2.6 (d) viser til kontrakter hvor objektet som kjøpes eller selges «lett kan omgjøres i kontanter». Begrepet «lett kan omgjøres i kontanter» er ikke utdypet i IFRS 9, men etter vår oppfatning kan et objekt å anse som lett konverterbar til kontanter dersom objektet har såkalte «interchangeable units» og noterte priser tilgjengelig i et aktivt marked som raskt kan absorbere volumet holdt av selskapet uten å påvirke prisen vesentlig. Råvarer som kraft, olje og enkelte metaller er omsatt i aktive markeder og er derfor å anse som lett konverterbare til kontanter i den grad tilgjengeligheten til markedet er tilstrekkelig god. En vare kan altså anses som lett konverterbar til kontanter i ett geografisk område, men ikke nødvendigvis i et annet.

Begreper som «praksis for» og «lignende kontrakter», er ikke eksplisitt definert i IFRS 9. Når det gjelder begrepet «praksis for» synes det å være bred enighet om at det ikke er veldig mange kontrakter en virksomhet må gjøre opp netto finansielt for at selskapet må anses å ha en praksis for netto finansielt oppgjør. For begrepet «lignende kontrakter» synes det også akseptert at en virksomhet må vurdere både typen kontrakt og formålet med kontrakten. En kan godt tenke seg at en virksomhet inngår samme type kontrakter med ulike formål, og at selskapet plasserer kontraktene i ulike porteføljer ut fra formålet med kontraktene. Skulle det utvikle seg en praksis for nettooppgjør i en portefølje, vil ikke dette nødvendigvis smitte over på en annen portefølje av tilsvarende kontrakter, dersom formålene med porteføljene er forskjellige. Er ikke kontraktene adskilt ut fra formålet med kontraktene vil imidlertid en praksis for nettooppgjør smitte over på alle kontrakter av samme type. Merk også at en kontrakt ikke kan være inngått med formål om eget bruk, dersom selskapet for lignende kontrakter har en praksis for å gjøre opp netto finansielt.

I IFRS 9 vises det flere steder til en kontraktsparts spesifikke forhold ved vurderingen av om en kontrakt kan anses å kunne bli gjort opp netto finansielt. Dette må forstås slik at vurderingen er spesifikk for kjøper og selger. Kjøper og selger i en kontrakt kan altså ende opp med ulik regnskapsmessig behandling av samme kontrakt.

«Eget bruk»-kontrakter

At en kontrakt *kan* gjøres opp netto finansielt, betyr ikke automatisk at kontrakten er innenfor virkeområdet til IFRS 9. En virksomhet må også vurdere om kontrakten er en «eget bruk»-kontrakt, det vil si om kontrakten er inngått og fortsatt holdes med formål om levering eller mottak av det ikke-finansielle objektet i samsvar med selskapets behov for å kjøpe, selge eller bruke (IFRS 9.2.4). Hvorvidt en kontrakt kvalifiserer for «eget bruk»-unntaket er et spørsmål om fakta og omstendigheter. Enten kvalifiserer en kontrakt for «eget bruk», og er dermed utenfor virkeområdet til IFRS 9, eller så kvalifiserer den ikke og er innenfor. Virksomheter som både inngår kontrakter med formål om trading og med formål om «eget bruk», kan derfor ha en utfordring med å skille mellom kontrakter etter formål. Dette gjelder særlig dersom det ved inngåelsen av kontrakten ikke er klart hvordan kontrakten kommer til å bli anvendt.

Vurderingen av om en kontrakt er en «eget bruk»-kontrakt må gjøres både ved inngåelsen av kontrakten og løpende gjennom kontraktens levetid. En virksomhet kan for eksempel etter en tid etablere en praksis for finansielt nettooppgjør av kontrakter som tidligere har vært vurdert å være «eget bruk»-kontrakter. En kontrakt som tidligere har vært vurdert i være innenfor virkeområdet til IFRS 9 på grunn av at den ikke er til «eget bruk», kan imidlertid ikke endre regnskapsmessig status til å bli en «eget bruk»-kontrakt utenfor virkeområdet til IFRS 9, siden «eget bruk»-kontrakter både er inngått og fortsatt holdes med dette formålet.

Praksiseksempel 26.5 Omtale av prinsipper for «eget-bruk» kontrakter

Statkraft har et betydelig volum av energikontrakter. Et kjennetegn med energikontrakter er at de kan bli regnskapsført som finansielle instrumenter, eller som kontrakter med kunder, avhengig av vilkår og betingelser.

«Eget bruk»-kontrakter Energikontrakter som er inngått og fortsatt blir holdt med formål om mottak eller levering av energi, og som er i samsvar med Statkrafts forventede kjøps-, salgs eller bruksbehov, blir bokført som «eget bruk»-kontrakter. Disse kontraktene kvalifiserer ikke for balanseføring etter IFRS 9, men bokføres som inntekter fra kontrakter med kunder etter IFRS 15 og energikjøp. «Eget bruk»-kontrakter har typisk en stabil kundemasse som for eksempel bilaterale kontrakter, og er alltid gjort opp ved fysisk leveranse av kraft.

Energikontrakter som kan gjøres opp netto og som ikke er innenfor «eget bruk»-unntaket, skal behandles som derivater (finansielle instrumenter). Ledelsen har lagt til grunn sitt beste skjønn når de fastsetter klassifiseringen av energikontrakter som finansielle instrumenter eller «eget bruk»-kontrakter.

Kilde: Statkraft, Årsrapport 2022, utdrag fra note 10.

IFRS 9 utdyper ikke forståelsen av at en kontrakt er «inngått og fortsatt holdt med formål om levering av det ikke-finansielle objektet i tråd med selskapets behov for å kjøpe, selge eller bruke». Normal fortolkning av begrepet må imidlertid omfatte en vurdering av om volumet som er kjøpt eller solgt er rimelig i forhold til selskapets behov. Konseptet med «eget bruk»-kontrakter er illustrert i teorieksempel 26.16.

Teorieksempel 26.16: «Eget bruk»-kontrakt

Kraftprodusent ASA har ingen distribusjonsvirksomhet. All produksjon omsettes i et aktivt handlet spotmarked. Kraftprodusent ASA forventer å produsere 100 enheter i året. Selskapet inngår en salgskontrakt med Førstemann AS om salg av 100 enheter det neste året. En annen salgskontrakt blir inngått med Sistemann AS som motpart, også denne kontrakten er på 100 enheter og for det neste året.

Kraftprodusent ASA vil maksimalt kunne behandle salgskontrakter opp til forventet produksjon som «eget bruk»-kontrakter. Kun en av de to salgskontraktene vil altså kunne behandles som «eget bruk»-kontrakt.

En utstedt opsjon om å kjøpe eller selge et ikke-finansielt objekt som kan gjøres opp netto finansielt etter IFRS 9.2.6(a) eller (d), kan ikke være en «eget bruk»-kontrakt (IFRS 9.2.7). Standarden uttrykker eksplisitt at slike kontrakter ikke kan være inngått med formål om eget bruk. Bakgrunnen for dette må trolig være at i slike kontrakter er utøvelsen betinget av utviklingen i markedspriser, ikke en virksomhets behov for å motta eller levere objekter i tråd med forventet kjøp, salg eller bruk. Det er verdt å merke seg at IFRS 9.2.7 gjelder utstedte opsjoner og ikke «kjøpte» opsjoner. De

ulike vurderingene et selskap må gjøre for å vurdere om en ikke-finansiell kontrakt er innenfor virkeområdet til IFRS 9 er satt opp i et flytdiagram i figur 26.5.

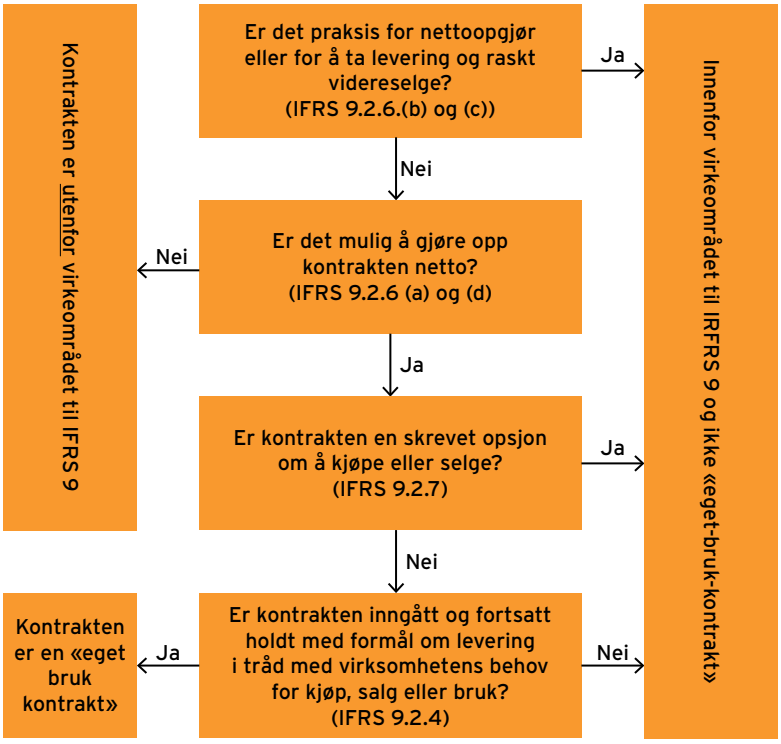

Figur 26.5 Ikke-finansielle kontrakter og IFRS 9.

Virkelig-verdi-opsjonen for «eget bruk»-kontrakter

Kontrakter som kan gjøres opp netto finansielt, men som er «eget bruk»-kontrakter, kan likevel øremerkes til måling til virkelig verdi over resultatet dersom en slik utpeking eliminerer eller vesentlig reduserer et regnskapsmessig misforhold (IFRS 9.2.5). En slik utpeking må gjøres ved kontraktsinngåelse og kan ikke oppheves i kontraktens levetid.

Et typisk eksempel for nå en slik utpeking kan være aktuell er når et selskap styrer risikoen i finansielle og ikke-finansielle kontrakter sammen. De finansielle kontraktene er derivater og skal måles til virkelig verdi over resultatet. Dersom disse er inngått for å motvirke risikoen i ikke-finansielle kontrakter, vil en utpeking av de ikke-finansielle kontraktene til måling til virkelig verdi kunne gi samme målebasis og mer konsistent resultatføring for finansielle og ikke-finansielle kontrakter.

27. Finansielle instrumenter – opplysninger

27.1 Innledning

Krav til opplysninger om finansielle instrumenter er i første rekke regulert i IFRS 7. I denne artikkelen beskrives hovedtrekkene i disse opplysningskravene. Opplysningskravene omfatter opplysninger om balanse og resultat, sikringsbokføring, virkelig verdi og arten og omfanget av risiko fra finansielle instrumenter som selskapet har vært eksponert for, herunder kredittrisiko, likviditetsrisiko og markedsrisiko.

Finansielle instrumenter berører flere områder under IFRS, som for eksempel måling av virkelig verdi og vesentlige estimater. Det er derfor behov for ytterligere opplysninger enn de som følger av IFRS 7. Krav til opplysninger om virkelig verdi og virkelig-verdi-målinger er omtalt i artikkelen om måling av virkelig verdi. Krav til opplysninger om vesentlige estimater er omtalt i artikkelen om presentasjon av finansielle instrumenter.

Formålet med IFRS 7 er å angi hvilke opplysninger som kreves for å sette brukerne av regnskapet i stand til å vurdere betydningen av finansielle instrumenter for selskapets finansielle stilling og resultat. Opplysningskravene i IFRS 7 utfyller prinsippene for innregning, måling og presentasjon av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser i IAS 32 og IFRS 9.

27.2 Virkeområde

IFRS 7 skal anvendes av alle selskaper som har finansielle instrumenter, og som utarbeider finansregnskap etter IFRS. Virkeområdet til IFRS 7 er noe bredere enn virkeområdet til IFRS 9. Finansielle instrumenter som ikke omfattes av innregnings- og målereglene i IFRS 9, kan likevel være omfattet av opplysningskravene i IFRS 7. Dette gjelder for eksempel leieforpliktelser og visse lånetilsagn som ikke, eller ikke fullt ut, er omfattet av IFRS 9. Enkelte finansielle instrumenter som er omfattet av IFRS 9 kan likevel være utenfor virkeområdet til IFRS 7, for eksempel hvis de utgjør en del av en avhendingsgruppe eller avviklet virksomhet.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

27.3 Struktur og nivå på opplysninger

En sentral vurdering ved anvendelsen av IFRS 7 er hvordan informasjonen kan presenteres på en mest mulig hensiktsmessig måte. Det er regnskapsprodusentens ansvar å vurdere hvor detaljert informasjon man skal gi og hvilken informasjon som skal vektlegges. Det er to sentrale hensyn som må ivaretas (IFRS 7.B3):

- Viktig informasjon skal ikke «drukne» i uvesentlige detaljer
- Informasjon kan ikke aggregeres til et nivå hvor sentrale forskjeller mellom individuelle transaksjoner og risiko tilsløres

Enkelte noteopplysninger skal gis for klasser av finansielle instrumenter (IFRS 7.6). Et selskap må gruppere finansielle instrumenter i klasser som er passende for arten av de opplysninger som gis, og som tar hensyn til de finansielle instrumentenes kjennetegn. Et selskap skal i fastsettelsen av klasser som et minimum skille mellom de instrumentene som måles til amortisert kost og de som måles til virkelig verdi (IFRS 7.B2). Klasser må imidlertid ikke forveksles med inndelingen i kategorier etter IFRS 9, se kapittel 27.4.1.

27.3.1 Regnskapsprinsipper

IAS 1 inneholder opplysningskrav om vesentlige regnskapsprinsipper. Dette kravet gjentas i IFRS 7, og i vedlegg B til standarden gis det mer detaljert veiledning om hva dette kravet kan innebære for finansielle instrumenter (IFRS 7.21 og IFRS 7. B5). Aktuelle opplysninger inkluderer:

- Kriterier for øremerking av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet, samt arten av de finansielle instrumentene som øremerkes. Kriteriene for øremerking til virkelig verdi over resultatet er omtalt i artikkelen om innregning og måling av finansielle instrumenter
- Hvorvidt alminnelige kjøp og salg av finansielle eiendeler blir regnskapsført på avtaletidspunktet eller på oppgjørstidspunktet. Alminnelige kjøp og salg er omtalt i artikkelen om innregning og måling av finansielle instrumenter
- Hvordan netto gevinster eller tap for hver kategori av finansielle instrumenter fastsettes

27.4 Opplysninger om balansen

IFRS 7 stiller krav til opplysninger om finansielle instrumenter i balansen. De mer sentrale kravene omtales i det følgende.

27.4.1 Kategorier av finansielle instrumenter

Det skal gis opplysninger om balanseført beløp per kategori av finansielle instrumenter, enten i balansen eller i note (IFRS 7.8). Som omtalt i artikkelen om innregning og måling av finansielle instrumenter, skal finansielle eiendeler klassifiseres som enten målt til amortisert kost, virkelig verdi over OCI eller virkelig verdi over resultatet. Finansielle forpliktelser skal klassifiseres som målt til amortisert kost eller virkelig verdi over resultatet.

Praksiseksempel 27.1 Balanseført beløp per kategori av finansielle instrumenter

As at 31 December 2022

	Mandatorily at FVTPL		Designated			
Amounts in NOK million	Trading	Other [1]	as at FVTPL [2]	FVOCI	Amortised cost [3]	Carrying amount
Cash and deposits with central banks					309 988	309 988
Due from credit institutions					20 558	20 558
Loans to customers			49 105	0	1 912 358	1 961 464
Commercial paper and bonds	38 554		182 723	145 172	121 638	488 087
Shareholdings	3 073	30 277				33 350
Financial assets, customers bearing the risk		138 259				138 259
Financial derivatives	172 401	13 286				185 687
Other assets					12 235	12 235
Total financial assets	214 028	181 823	231 828	145 172	2 376 778	3 149 628
Due to credit institutions					177 298	177 298
Deposits from customers			25 459		1 371 171	1 396 630
Financial derivatives	153 048	37 094				190 142
Debt securities issued			6 929		730 957	737 886
Other liabilities	3 394				8 872	12 266
Senior non-preferred bonds			973		58 729	59 702
Subordinated loan capital			420		36 368	36 788
Total financial liabilities [4]	156 442	37 094	33 781		2 383 394	2 610 712

1) Including derivatives used as hedging instruments.
2) For liabilities designated as at FVTPL, changes in fair value due to credit risk are recognised in other comprehensive income.
3) Including hedged liabilities.
4) Contractual obligations of financial liabilities designated as at fair value totalled NOK 34 445 million.

Kilde: DNB ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note G28.

Virkelig-verdi-opsjonen i IFRS 9 kan medføre at selskaper regnskapsfører både noterte og unoterte instrumenter til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Ved verdsettelse av unoterte instrumenter må selskapet selv estimere verdiendringene, både de som skyldes endringer i markedsrenter og de som skyldes andre forhold, slik som endringer i egen eller motpartens kredittrisiko.

Når virkelig-verdi-opsjonen er benyttet gjelder særskilte opplysningskrav. Disse er angitt separat for finansielle eiendeler og for finansielle forpliktelser med verdiendringer som skyldes egen kredittrisiko ført over OCI og ført i resultatet. Opplysningskravene er oppsummert i tabell 27.1. Veiledningen til IFRS 9 angir ulike metoder som kan benyttes for å estimere verdiendringer som skyldes endringer i kredittrisiko, og det skal gis en detaljert beskrivelse av metodene som er benyttet (IFRS 7.11). Det skal også gis en detaljert beskrivelse av metodene som er benyttet for å slå fast om verdiendringer som skyldes egen kredittrisiko på finansielle forpliktelser øremerket til virkelig verdi, skal presenteres over resultatet eller OCI. Dette omfatter også opplysninger om den økonomiske sammenhengen som eventuelt medfører at disse verdiendringene skal føres over resultatet på grunn av at et regnskapsmessig misforhold som ellers ville oppstått (IFRS 7.11(c)).

Tabell 27.1 Opplysningskrav når virkelig-verdi-opsjonen er benyttet.

Type instrument	Opplysningskrav
Finansielle eiendeler (IFRS 7.9)	• Maksimal kreditteksponering ved utløpet av rapporteringsperioden • Størrelsen på kreditteksponering som er blitt motvirket av kredittderivater eller andre instrumenter • Hvor stor del av den samlede verdiendringen, i perioden og akkumulert, som skyldes kredittrisiko • Endring i verdi på kredittderivater eller andre tilsvarende instrumenter, i perioden og akkumulert, siden eiendelen ble øremerket til virkelig verdi
Finansielle forpliktelser med verdiendringer som skyldes egen kredittrisiko ført over OCI (IFRS 7.10)	• Akkumulert verdiendring som skyldes (egen) kredittrisiko • Forskjellen mellom balanseført beløp og beløpet som skal betales ved forfall • Overføringer av akkumulert gevinst og tap i egenkapitalen, og årsaken til slike overføringer • For forpliktelser som er fraregnet i perioden, beløp ført over OCI som ble realisert ved fraregningen
Finansielle forpliktelser med verdiendringer som skyldes egen kredittrisiko ført over resultatet (IFRS 7.10A)	• Verdiendring, i perioden og akkumulert, som skyldes (egen) kredittrisiko • Forskjellen mellom balanseført beløp og beløpet som skal betales ved forfall

Dersom et selskap har øremerket egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over OCI, må selskapet angi hvilke egenkapitalinstrumenter dette gjelder, bakgrunnen for utpekingen og virkelig verdi på hver investering ved utløpet av perioden (IFRS 7.11A). Videre må det opplyses om regnskapsført utbytte i perioden, hvor utbytte fra henholdsvis fraregnede og eksisterende instrumenter skal vises separat. Selskapet må også opplyse om eventuelle overføringer av akkumulert gevinst eller

tap innenfor egenkapital i regnskapsperioden, og angi en begrunnelse for disse overføringene[1].

Dersom egenkapitalinstrumenter øremerket til virkelig verdi over OCI er fraregnet i løpet av perioden, må det opplyses om bakgrunnen for avhendelsen, instrumentenes virkelige verdi på tidspunktet for fraregning, og akkumulert gevinst eller tap (IFRS 7.11B).

Reklassifisering

Ved reklassifisering av finansielle eiendeler, må brukerne av finansregnskapet få informasjon om tidspunktet for reklassifiseringen, samt balanseført beløp som er reklassifisert til og fra hver kategori (IFRS 7.12B). Skjer reklassifiseringen som følge av endringer i selskapets forretningsmodell, må disse endringene og eventuell effekt på finansregnskapet beskrives.

For eiendeler som er reklassifisert fra virkelig verdi over resultatet til amortisert kost eller til virkelig verdi over OCI, skal selskapet for hver rapporteringsperiode frem til instrumentet fraregnes, opplyse om effektiv rente på tidspunktet for reklassifisering og regnskapsført renteinntekt (IFRS 7.12C).

Er eiendeler reklassifisert fra en av de to virkelig-verdi-kategoriene til amortisert kost i regnskapsperioden, må selskapet opplyse om virkelig verdi på balansedagen. Verdiendringer som ville vært resultatført i perioden dersom eiendelene ikke hadde blitt reklassifisert, skal også opplyses om (IFRS 7.12D).

27.4.2 Nettopresentasjon av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser

For å gjøre brukerne av regnskapet i stand til å vurdere effekten på et selskaps finansielle stilling som følge av motregningsretter, skal det gis opplysninger om alle innregnede finansielle instrumenter som er nettopresentert i samsvar med IAS 32. Finansielle instrumenter som er gjenstand for håndhevbare nettooppgjørsordninger eller lignende avtaler skal også opplyses om, selv om de ikke er nettopresentert (IFRS 7.13A–F). Begrepet «lignende avtaler» favner vidt og inkluderer blant annet generelle avtaler som gir rett til motregning i tilfelle mislighold og avtaler om finansiell sikkerhet.

---

1 IASB publiserte i juni 2023 et høringsutkast til endringer i IFRS 9 og IFRS 7 vedrørende klassifisering av finansielle instrumenter. Her foreslås det blant annet at virkelig verdi for egenkapitalinstrumenter øremerket til virkelig verdi over OCI oppgis samlet, og ikke enkeltvis, og noen ytterligere opplysninger om verdiendringer på disse instrumentene. Endringsforslagene er ventet ferdigstilt i andre kvartal 2024.

Opplysningskravene innebærer at det skal gis en avstemming mellom bruttobeløpet før nettopresentasjon og det nettobeløpet som er presentert i balansen i tråd med IAS 32. Videre skal det vises effekten av øvrige nettooppgjørsordninger som ikke kvalifiserer for nettopresentasjon i balansen. Opplysningene skal presenteres tabellarisk og separat for finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser, med mindre en annen presentasjonsform er mer hensiktsmessig. I praksis ser vi at det er vanlig å benytte et tabellarisk format. Opplysningene kan gis per type finansielt instrument, type transaksjon eller motpart. Dersom selskapet velger å gi opplysninger per motpart er det ikke nødvendig å angi motpartens navn. Motparten bør imidlertid angis likt fra periode til periode. Opplysningene som skal gis er:

- Type finansielt instrument/transaksjon eller motpart
- Bruttobeløp
- Motregnet beløp
- Beløp som er presentert i balansen
- Håndhevbart beløp i tilfelle konkurs eller mislighold
- Netto kreditteksponering

Praksiseksempel 27.2 Opplysninger om motregning

Tabellen nedenfor viser beløpene som er motregnet i henhold til vilkårene i ulike motregningsavtaler for finansielle eiendeler og forpliktelser. Beløp som ikke kvalifiserer for motregning består av sikkerhetseiendeler eller forpliktelser som vanligvis gjøres opp brutto. Normalt vil disse beløpene motregnes i en potensiell misligholdssituasjon. Det finnes ingen restriksjoner på mottatte betalingsmidler som følge av sikkerhetstillelse fra motpart.

(i milioner USD)	Brutto beløp på innregnede finansielle eiendeler/ forpliktelser	Bruttobeløp motregnet i balansen	Netto beløp presentert i balansen	Beløp på rettigheter til motregning som ikke kvalifiserer for motregning	Nettobeløp
31. desember 2022					
Finansielle eiendeler					
Kundefordringer	25.607	7.464	18.143	0	18.143
Sikkerhetsfordringer	19.043	15.675	3.468	3.468	(0)
Finansielle derivater	30.078	25348	4.730	1.708	3.022
Sum finansielle eiendeler	74 .727	48 .387	26.341	5.176	2.1164

Finansielle forpliktelser					
Leverandørgjeld	19.913	7. 464	12.449	0	12.449
Sikkerhetsforpliktelser	15.479	13.907	1.571	1.671	0
Finansielle derivater	33.497	27.015	6. 482	3.605	2.877
Sum finansielle forpliktelser	68 .889	48.387	20.602	5.176	15.326

Kilde: Equinor ASA, Årsrapport for 2022, utdrag fra note 4.

27.4.3 Overførte, men ikke fraregnede finansielle eiendeler

Et selskap kan overføre rettighetene til en finansiell eiendel, eller kontantstrømmer fra denne, til en tredjepart, uten at all risiko, fortjenestepotensial og/eller kontroll overføres. En finansiell eiendel er da overført, men transaksjonen kvalifiserer ikke for fraregning i sin helhet. En finansiell eiendel kan også være fraregnet fra et selskaps balanse i sin helhet, men det foreligger såkalt «fortsatt involvering» i eiendelen, jf. omtale i artikkelen om innregning og måling av finansielle instrumenter. I så fall gjelder særskilte kvantitative og kvalitative opplysningskrav (IFRS 7.42A–G). Opplysningene som kreves for overførte eiendeler som ikke er fraregnet i sin helhet, skal gjøre brukeren i stand til å forstå sammenhengen mellom eiendelen i balansen og tilhørende forpliktelser som oppstod ved overføring av eiendelen (IFRS 7.42B(a)). Opplysningene som kreves for eiendeler som er fraregnet i sin helhet, men hvor det er fortsatt involvering i eiendelen, skal gjøre brukeren i stand til å vurdere arten av, og risikoene knyttet til, den fortsatte involveringen (IFRS 7.42B(b)).

Teorieksempel 27.1: Kvantitative opplysninger om overførte, men ikke fraregnede finansielle eiendeler

	Eiendeler målt til virkelig verdi over resultatet		**Eiendeler målt til amortisert kost**		**Eiendeler målt til virkelig verdi over OCI**
Overførte eiendeler som ikke er fraregnet i sin helhet					
	Holdt for handelsformål	**Derivater**	**Boliglån**	**Forbrukslån**	**Egenkapitalinstrumenter**
Balanseført verdi av eiendeler	X	X	X	X	X
Balanseført verdi av tilhørende forpliktelser	(X)	(X)	(X)	(X)	(X)
Forplikterler hvor det foreligger regressrett bare mot overførte eiendeler:					
Virkelig verdi av eiendeler	X	X	X	X	X

	Eiendeler målt til virkelig verdi over resultatet		Eiendeler målt til amortisert kost		Eiendeler målt til virkelig verdi over OCI
Virkelig verdi av tilhørende forpliktelser	(X)	(X)	(X)	(X)	(X)
Netto stilling	X	X	X	X	X

En tabell som den ovenfor illustrerer hvordan regnskapspliktige kan strukturere noteopplysningene om overførte eiendeler som ikke er fraregnet i sin helhet. Tabellen er basert på IFRS 7. IG40C. I tabellen presenteres opplysninger om eiendeler i de tre ulike målekategoriene separat. Tabellen viser bare forpliktelser som gjelder overførte eiendeler som ikke er fraregnet i sin helhet, noe som bidrar til at brukeren av regnskapet kan forstå forholdet mellom slike eiendeler og tilhørende forpliktelser, jf. IFRS 7.42B(a).

Merk at det kreves omfattende kvalitative opplysninger om overførte eiendeler som ikke er fraregnet i sin helhet, i tillegg til kvantitative opplysninger (IFRS 7.42D).

27.5 Opplysninger om totalresultat

Formålet med kravet om opplysninger om totalresultat er at brukerne av regnskapet skal få en oversikt over hvilke poster i totalresultatet som er påvirket av finansielle instrumenter og hvordan disse er påvirket. Et selskap skal blant annet gi opplysninger om netto gevinster eller tap og inntekter og kostnader. Opplysninger om kredittrisiko og forventet kredittap er omtalt i kapittel 27.6.1 om kredittrisiko.

27.5.1 Netto gevinster eller tap for ulike kategorier

Informasjon om netto gevinster eller tap for de ulike kategoriene av finansielle instrumenter oppfattes som sentralt for at brukerne av regnskapet skal forstå betydningen av finansielle instrumenter for et selskaps inntjening. Slik informasjon kan enten gis oppstillingen over totalresultat eller i notene (IFRS 7.20).

Det skal gis opplysninger om netto gevinster eller tap på finansielle eiendeler eller finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet. Netto gevinster eller tap på instrumenter som ble øremerket til virkelig verdi over resultatet ved førstegangsinnregning, skal presenteres separat fra netto gevinster eller tap på instrumenter som er pliktig målt til virkelig verdi over resultatet etter IFRS 9. Selskap som har øremerket finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet må også opplyse om eventuelle gevinster eller tap regnskapsført over OCI. Dette vil kunne være tilfellet ved endringer i verdi som skyldes endringer i egen kredittrisiko.

Det skal videre opplyses om netto gevinster eller tap på finansielle eiendeler eller finansielle forpliktelser målt til amortisert kost. Dersom en finansiell eiendel målt til amortisert kost er fraregnet i løpet av regnskapsperioden, må selskapet

presentere en analyse av tilhørende gevinst eller tap, hvor brutto gevinst og tap fremkommer. Selskapet må også opplyse om årsaken til fraregningen (IFRS 7.20A).

Praksiseksempel 27.3 Renter og andre finansposter

Renteinntekter og rentekostnader

Beløp i mill. NOK	2022	2021
Renteinntekter	52	30
Rentekostnader	(379)	(168)
Balanseførte rentekostnader	9	2
Rentekostnader ekskl. leieavtaler	**(370)**	**(166)**
Rentekostnader, leieavtaler (se note 21)	(35)	(30)
Sum rentekostnader	**(405)**	**(196)**
Renter, netto	(353)	(166)

Finansinntekter og finanskostnader

Beløp i mill. NOK	2022	2021
Netto valutagevinst	2	2
Øvrige finansinntekter	1	2
Sum andre finansinntekter	**3**	**4**
Renter pensjoner inklusiv sikring[1]	(23)	(24)
Øvrige finanskostnader	(40)	(33)
Sum andre finanskostnader	**(63)**	**(57)**
Sum andre finansposter	**(60)**	**(53)**

1 Inkluderer sikring av pensjonsordning for ansatte med lønn over 12G.

Kilde: Orkla ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 15.

Netto gevinster eller tap på investeringer i egenkapitalinstrumenter som er øremerket til virkelig verdi over OCI, og gjeldsinstrumenter målt til virkelig verdi over OCI, må opplyses om. Dersom gjeldsinstrumenter målt til virkelig verdi over OCI er fraregnet i regnskapsperioden, må det opplyses om beløp som er reklassifisert fra OCI til resultatet for perioden.

27.5.2 Inntekter og kostnader

Selskaper som har finansielle instrumenter som ikke er regnskapsført til virkelig verdi over resultatet, må opplyse om samlet renteinntekt og samlet rentekostnad, beregnet ved effektiv-rente-metoden. Renteinntekter som stammer fra finansielle eiendeler målt til amortisert kost skal presenteres separat fra renteinntekter som stammer fra gjeldsinstrumenter målt til virkelig verdi over OCI (IFRS 7.20(b)). I denne sammenheng bør det også nevnes at IAS 1, i relasjon til kravet om å opp-

lyse om driftsinntekter i resultatet, inneholder krav om separat presentasjon av renteinntekter beregnet ved hjelp av effektiv-rente-metoden (IAS 1.82(a)).

Praksiseksempel 27.4 Renter på instrumenter målt til amortisert kost

Renter på utlån, fordringer og forpliktelser målt til amortisert kost	2022	2021
Obligasjonslån	22 878	27 620
Bank rentekostnader	24 552	25 045
Total sum	**47 429**	**52 664**

Kilde: Borgestad ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 22.

Det skal også opplyses om provisjonsinntekter og -kostnader som oppstår av finansielle instrumenter som ikke er regnskapsført til virkelig verdi over resultatet, utover effektiv rente beregnet ved effektiv-rente-metoden. Videre skal det gis opplysninger om provisjonsinntekter og -kostnader som oppstår fra forvaltningsaktiviteter og andre betrodde aktiviteter som fører til at selskapet innehar eller investerer eiendeler på vegne av enkeltpersoner, forvaltningsselskaper, pensjonsinnretninger eller andre institusjoner. Disse er sentrale for å gjøre regnskapsbrukere i stand til å estimere fremtidige inntekter (IFRS 7.20(c)).

Mange av disse opplysningene kan være krevende å fremskaffe. Regnskapssystemet bør settes opp på en måte som muliggjør at for eksempel gevinster og tap for de ulike kategoriene kan hentes ut direkte, adskilt fra renteinntekter og rentekostnader.

27.6 Opplysninger om sikringsbokføring

Formålet med opplysningskravene til sikringsbokføring i IFRS 7 er at regnskapsbrukerne skal kunne forstå et selskaps risikostyringsstrategi, hvordan sikringsaktiviteter kan påvirke selskapets fremtidige kontantstrømmer og hvilken effekt sikringsbokføringen har hatt på selskapets balanse, resultat og egenkapital i regnskapsperioden.

Enkelte opplysninger kreves gitt for såkalte «risikokategorier» (IFRS 7.21C). Risikokategorier er ikke definert i standarden, men skal baseres på risikoeksponeringen som et selskap velger å sikre. Kategoriene skal være de samme for alle opplysninger som gis relatert til sikringsbokføring.

Opplysninger om sikringsbokføring bør samles i en egen note eller seksjon i finansregnskapet (IFRS 7.21B). For opplysninger om sikringsbokføring tillates

kryssreferanser mellom finansregnskapet og andre rapporter, så lenge disse er tilgjengelige for regnskapsbrukerne på lik linje med finansregnskapet.

27.6.1 Risikostyringsstrategi

Risikostyringsstrategien for hver risikokategori må forklares. En slik forklaring skal sette regnskapsbrukerne i stand til å vurdere hvordan de enkelte risikoer oppstår, hvordan de er styrt, og omfanget av risikoeksponering omfattet av risikostyringsstrategien (IFRS 7.22A). Det kreves derfor en beskrivelse av benyttede sikringsinstrumenter, og en forklaring på hvordan det økonomiske forholdet mellom sikringsobjekt og -instrument fastsettes med hensyn på vurdering av sikringseffektivitet. Videre må det opplyses om hvordan sikringsforholdet er etablert og eventuelle kilder til ineffektiv sikring (IFRS 7.22B).

Praksiseksempel 27.5 Beskrivelse av risikostyring og sikringsbokføring

The Group utilises derivative financial instruments (shown separately in the Consolidated Statement of Financial Position) to hedge its primary market risk exposures, which are primarily risks related to commodity price movements and, to a lesser extent, exposure to foreign currency exchange rates and interest rate movements. Commodity derivative contracts may be utilised to hedge against commodity price risk exposures in relation to physical purchase and sales contracts, including inventory. Commodity swaps, options and futures are used to manage price and timing risks in conformity With the Group's risk management policies.

Hedge accounting

Generally, the Group does not apply hedge accounting. but in some instances, it may elect to apply hedge accounting. Those derivatives qualifying and designated as hedges are either:

(i) A *cash flow hedge* of the change in cash flows to be received or paid relating to a recognised asset or liability or a highly probable transaction, or
(ii) A *fair value hedge* of the change in fair value of a recognised asset or liability or an unrecognised firm commitment.

At the inception of a hedge relationship, the Group formally designates and documents the hedge relationship to which it wishes to apply hedge accounting and the risk management objective and strategy for undertaking the hedge.

The documentation includes identification of the hedging instrument, the hedged item, the nature of the risk being hedged and how the Group will assess whether the hedging relationship meets the hedge effectiveness requirements (including the analysis of sources of hedge ineffectiveness and how the hedge ratio is determined). A hedging relationship qualifies for hedge accounting if it meets all of the following effectiveness requirements:

- There is 'an economic relationship' between the hedged item and the hedging instrument.
- The effect of credit risk does not 'dominate the value changes' that result from that economic relationship.

- The hedge ratio of the hedging relationship is the same as that resulting from the quantity of the hedged item that the Group actually hedges and the quantity of the hedging instrument that the Group actually uses to hedge that quantity of hedged item.

If the hedge ratio for risk management purposes is no longer optimal but the risk management objective remains unchanged and the hedge continues to qualify for hedge accounting, the hedge relationship will be re-calibrated by adjusting either the volume of the hedging instrument or the volume of the hedged item so that the hedge ratio aligns with the ratio used for risk management purposes. Any hedge ineffectiveness is calculated and accounted for at the time of the hedge relationship re-calibration.

B) Valutarisiko og valutasikring

Derivater øremerket som sikringsinstrumenter vurdert til virkelig verdi

Derivater er ført i balansen til virkelig verdi. Verdiendringer på virkelig verdisikringerføres mot valutaeiendel eller -forpliktelse i balansen, mens verdiendringer på kontantstrømsikringerføres over utvidet resultat.

Sikring

Konsernets finanspolicy sier at kontrakter over en viss størrelse skal valutasikres ved inngåelse, og disse blir i hovedsak sikret med valutaterminkontrakter (virkelig verdisikringer). KONGSBERGs valutarisiko og håndtering av denne risikoen er omtalt i note 4 «Styring av kapital og finansiell risiko». Konsernet bruker i særskilte tilfeller terminkontrakter eller i noen grad valutaopsjoner som kontantstrømsikringeL for eksempel ved store tilbud der sannsynligheten for kontraktstildeling ervurdert til å være svært høy.

Før sikringsbokføring kan anvendes dokumenterer KONGSBERG alle kvalifikasjonskriterierfor bruk av sikringsbokføring. Dette inkluderer identifikasjon av sikringsinstrumenter og -objekter, risikoen som sikres, og hvordan konsernet vil vurdere om sikringsforholdet oppfyller kravene til sikringseffektivitet. Krav til sikringseffektivitet er gjengitt under:

• Det er et økonomisk forhold mellom sikringsobjektet og sikringsinstrumentet.

• Virkningen av kredittrisiko er ikke dominerende for verdiendringene på sikringsinstrumentet og sikringsobjektet som inngår i sikringsforholdet.

• Sikringsgraden, dvs. forholdet mellom volumet i sikrings instrumentet og volumet i sikringsobjektet, samsvarer med volumene som konsernet faktisk benytter i risikostyringen.

Videre foretar KONGSBERG en vurdering hvorvidt et derivat (eventuelt et annet finansielt instrument) skal brukes til:

i. sikring aven bindende avtale (virkelig verdisikringer)

ii. sikring avfremtidig kontantstrøm fra en balanseført eiendel eller forpliktelse, eller en identifisert fremtidig transaksjon med svært høy sannsynlighet (kontantstrømsikringer)

Virkelig verdisikring

Valutaterminer som virkelig verdisikringer skal sikre kontrakffestede valutastrømmer. Det betyr at valutaterminene sikrer balanseførte kundefordringer samt gjenstående fakturering på inngåtte kontrakter i annen valuta enn den eksponerte enhetens funksjonelle valuta. Ved virkelig verdisikringer innregnes verdiendringen på sikringsinstrumentet mot sikringsobjektet. For valutasikringer av fremtidige kontraktfestede transaksjoner innebærer dette at verdiendringen på den fremtidige transaksjonen knyttet til endringer i valutakursen innregnes i oppstilling over finansiell stilling. Ettersom sikringsinstrumentet også innregnes til virkelig verdi medfører dette en symmetrisk resultatføring av sikringsobjekt og sikringsinstrument. For kundekontrakter betyr dette at inntektsføring skjer til den sikrede valutakursen.

Sikringsbokføring opphører dersom:

a) sikringsinstrumentet er forfalt og ikke videreført, terminert, utøvd eller solgt, eller

b) sikringen ikke tilfredsstiller krav til sikring nevnt over.

Ved virkelig verdisikringer av finansielle eiendeler eller forpliktelser som regnskapsføres til amortisert kost, amortiseres verdiendringen på sikringsinstrumentet over gjenværende periode frem til forfall på sikringsobjektet.

(ii) Kontantstrømsikring

Kontantstrømsikringer er sikringer av høyst sannsynlige fremtidige kontantstrømmer. Ved kontantstrømsikringer innregnes endring i virkelig verdi i utvidet resultat gitt at sikringene er effektive. Eventuell ineffektiv del av sikringen innregnes i resultatet. Valutaopsjoner og rente- og valutabytteavtaler kategoriseres som kontantstrømsikringer og følger regnskapsprinsippene beskrevet her.

Når den sikrede transaksjonen inntreffer, overføres akkumulert verdiendring på sikringsinstrumentet fra utvidet resultat til årsresultatet. Dersom den sikrede transaksjonen medfører innregning av en eiendel eller forpliktelse periodiseres sikringsinstrumentet i takt med den sikrede transaksjonen.

Sikringer knyttet til en fremtidig kundekontrakt vil ved kontraktsinngåelse allokeres til den aktuelle kontrakten ved at derivatene rulleres fra kontantstrømsikring til virkelig verdisikring. Gevinster og tap, som tidligere har vært innregnet i utvidet resultat, resultatføres i takt med kontraktens fremdrift. Dette innebærer at kundekontrakter som er sikret i forkant av kontraktsinngåelse inntektsføres med kursen på den opprinnelige sikringen.

Dersom sikringsinstrumentet utløper uten å bli rullert, eller dersom sikringsforholdet opphører, innregnes gevinst eller tap i årsresultat når den sikrede transaksjonen inntreffer. Dersom den sikrede transaksjonen ikke lenger er forventet å inntreffe, vil urealisert gevinst/tap på sikringsinstrumentet som tidligere er innregnet i utvidet resultat bli overført til årsresultatet.

I enkelte tilfeller kan det være aktuelt å sikre investeringer i virksomhet utenfor Norge (nettoinvesteringssikring). Nettoinvesteringssikringer vil innregnes på tilsvarende måte som kontantstrømsikringer. Gevinst eller tap på sikringsinstrumentet knyttet til den effektive andelen av sikringen som har vært regnskapsført mot utvidet resultat som en del av omregningsdifferansen, skal innregnes i resultatet ved avhendingen av den utenlandske virksomheten.

Kilde: Kongsberg Gruppen ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 21.

Har selskapet valgt å kun sikre spesifikke risikokomponenter, gjelder i tillegg særskilte opplysningskrav (IFRS 7.22C). Dette omfatter hvordan selskapet har definert risikokomponenten og forholdet mellom denne og objektet som helhet, samt hvordan risikokomponentens andel relaterer seg til objektets totale virkelig verdi.

27.6.2 Fremtidige kontantstrømmer

Regnskapsbrukerne må kunne vurdere hvilken effekt et sikringsforhold kan ha på selskapets fremtidige kontantstrømmer, både når det gjelder beløp, tidspunkt og usikkerhet knyttet til disse. Det kreves derfor en analyse av tidsprofilen til det nominelle beløpet i sikringsinstrumentet, og – derom det er aktuelt – instrumentets gjennomsnittlige pris eller rate (IFRS 7.23B).

Selskaper som benytter seg av kontantstrømsikring, må gi en beskrivelse av eventuelle forventede transaksjoner som det tidligere var benyttet sikringsbokføring for, men som ikke lenger forventes å finne sted (IFRS 7.23F).

27.6.3 Effekt på selskapets balanse, resultat og egenkapital

Det kreves kvantitative opplysninger om sikringsinstrumenter som selskapet benytter (IFRS 7.24A). Informasjonen skal gis per type sikring. Med typer sikring menes virkelig-verdi-sikringer, kontantstrømsikringer og sikringer av nettoinvesteringer i utenlandske enheter. Opplysningene skal gis separat per type sikring og risikokategori, og i et tabellarisk format.

Teorieksempel 27.2: Kvantitative opplysninger om sikringsinstrumenter

	Nominell verdi av sikringsinstrumentet	Balanseført verdi av sikringsinstrumentet		Regnskapslinje i balansen	Endringer i virkelig verdi benyttet ved beregning av ineffektivitet
		Eiendeler	Forpliktelser		
Kontantstrømsikring					
Råvareprisrisiko					
– Forward salgskontrakter	xx	xx	(xx)	Regnskapslinje XX	xx
Virkelig-verdi-sikring					
Renterisiko					
– Renteswap	xx	xx	(xx)	Regnskapslinje XX	xx
Valutarisiko					
– Valutalån	xx	xx	(xx)	Regnskapslinje XX	xx

En tabell som den ovenfor er ett eksempel på hvordan regnskapspliktige kan oppfylle kravene til noteopplysninger om sikringsinstrumenter etter IFRS 7.24A. Eksemplet er basert på tilsvarende eksempel i IFRS 7.IG13C. Tabellen presenterer separat for hver type sikring, nominelle og balanseførte verdier av sikringsinstrumentet. Videre angir tabellen hvilken regnskapslinje i balansen sikringsinstrumentet er inkludert i, og endringer i virkelig verdi av sikringsinstrumentet som er benyttet ved beregning av sikringsineffektivitet.

Tilsvarende som for sikringsinstrumenter skal det gis kvantitativ informasjon om sikringsobjekter (IFRS 7.24B). Formatet skal være tabellarisk, og opplysningene skal gis separat per type sikring og risikokategori.

Teorieksempel 27.3 – Kvantitative opplysninger om sikringsobjekter

	Balanseført verdi av sikringsobjektet		Akumulerte endringer inkludert i balanseført verdi av sikringsobjektet		Regnskapslinje i balansen	Endringer i virkelig verdi benyttet ved beregning av ineffektivitet	Kontantstrømsikringsreserve
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser			
Kontantstrømsikring							
Råvareprisrisiko							
– Fremtidige salg	N/A	N/A	N/A	N/A	Regnskapslinje XX	xx	xx
– Terminerte sikringer	N/A	N/A	N/A	N/A	Regnskapslinje XX	N/A	N/A
Virkelig-verdi-sikring							
Renterisiko							
– Gjeld		(xx)		(xx)	Regnskapslinje XX	xx	N/A
– Terminerte sikringer	–	(xx)	–	(xx)	Regnskapslinje XX	N/A	N/A
Valutarisiko							
– Avtale	xx		xx	(xx)	Regnskapslinje XX	xx	N/A

En tabell som den ovenfor illustrerer hvordan regnskapspliktige kan oppfylle kravene til noteopplysninger om sikringsinstrumentet for virkelig-verdi-sikring og kontantstrømsikring. Tabellen er basert på tilsvarende eksempel i IFRS 7.IG13D.

Tabellen presenterer separat for hver type sikring, balanseførte verdier av sikringsobjektet. I tillegg er det for sikringsobjektene opplyst om akkumulerte endringer inkludert i balanseført verdi (virkelig-verdi-sikring). Aktuelle regnskapslinjer er angitt, og det opplyses om endringer i virkelig verdi av sikringsobjektet som er benyttet ved beregning av sikringsineffektivitet. Tabellen har også en egen kolonne for eventuelle reservebalanser.

Kravene til opplysninger om størrelsen på sikringsreserven, både for løpende og avsluttede sikringer, gjelder også for sikringer av nettoinvestering i utenlandsk enhet.

Dersom selskapet har finansielle instrumenter målt til amortisert kost som tidligere har vært en del av virkelig-verdi-sikring, men som ikke lenger justeres for sikringsgevinster eller -tap, skal selskapet opplyse om akkumulerte justerte beløp.

For alle typer sikringer må det i tabellarisk format gis opplysninger om resultatført ineffektivitet i regnskapsperioden, samt hvilken regnskapslinje ineffektiviteten

er inkludert i (IFRS 7.24C). For kontantstrømsikringer og sikringer av nettoinvesteringer i utenlandske enheter er opplysningskravene noe mer omfattende. Selskapene må i tillegg opplyse om:

- Sikringsgevinster eller -tap som er innregnet i OCI i løpet av perioden
- Reklassifiserte beløp fra sikringsreserven til resultatet for perioden
- Regnskapslinjen i resultatregnskapet som inkluderer reklassifiseringsjusteringer, og
- Sikringsgevinster eller tap innregnet på egen regnskapslinje i resultatregnskapet ved sikring av nettoposisjoner

Det skal i henhold til IAS 1 gis en avstemming av hver komponent i egenkapitalen, og OCI må analyseres. Det kreves at en minst skiller mellom sikringsgevinster eller -tap som er innregnet i OCI, og beløp som er reklassifisert til resultatet (IFRS 7.24E). Opplysningene skal gis separat per risikokategori (IFRS 7.24F). Ved kontantstrømsikring må det skilles mellom reklassifiseringsjusteringer som skyldes at transaksjoner som det tidligere var benyttet sikringsbokføring for, ikke lenger forventes å finne sted, og reklassifiseringsjusteringer som skyldes at sikringsobjektet har påvirket resultatet. Dersom selskapet sikrer transaksjoner som blir balanseført, og beløp ført over OCI til sikringsreserven derved inngår i balanseført verdi på disse, skal disse beløpene opplyses om separat. Det samme gjelder dersom sikringstap ført over OCI til sikringsreserven er reklassifisert til resultatet som følge av at de ikke forventes gjenvunnet i fremtidige perioder. Når tidsverdi på opsjoner, terminpremie på terminkontrakter og basismargin på valutakontrakter håndteres som en kostnad ved sikring, jf. IFRS 9.6.5.15–16, skal avstemmingen også skille mellom beløp som er knyttet til sikringsobjekter som er transaksjonsrelaterte og de som er tidsperioderelaterte.

27.7 Risiko

IFRS 7 krever at regnskapsbrukerne skal settes i stand til å forstå type og omfang av risikoer fra finansielle instrumenter, som et selskap er eksponert for ved utgangen av rapporteringsperioden. Dette krever en kombinasjon av kvalitative og kvantitative noteopplysninger (IFRS 7.32A). De kvalitative opplysningskravene omfatter en beskrivelse av de risikoene som selskapet er eksponert for, samt en diskusjon av ledelsens mål og strategier for styring av denne risikoen (IFRS 7.33). Opplysningskravene omfatter kredittrisiko, likviditetsrisiko og markedsrisiko, men er ikke begrenset til disse (IFRS 7.32). Som et utgangspunkt skal gis et sammendrag av kvantitative data om selskapets eksponering for risiko som oppstår fra finansielle

instrumenter på rapporteringstidspunktet (IFRS 7.34). Denne informasjonen skal baseres på informasjon som gis internt til nøkkelpersoner i selskapets ledelse, slik det er definert i IAS 24, for eksempel selskapets styre eller daglig leder. Det skal også gis opplysninger om all konsentrasjon av risiko for selskapet fra finansielle instrumenter ut fra felles karakteristika som lokalisering, valuta, økonomiske forhold og type motpart, og det skal opplyses om hvordan slike konsentrasjoner blir avdekket av ledelsen. De detaljerte kvantitative opplysningene knyttet til kredittrisiko, likviditetsrisiko og markedsrisiko som er beskrevet i de påfølgende avsnittene, er informasjon som minimum skal gis. Dersom opplysningene som følger av minimumskravene ikke er tilstrekkelige for å oppnå formålene med bestemmelsene skal det gis tilleggsopplysninger.

27.7.1 Kredittrisiko

Formålet med opplysninger om kredittrisiko er å sette regnskapsbrukerne i stand til å forstå hvordan kredittrisikoen påvirker beløp, tidspunkt og usikkerhet vedrørende fremtidige kontantstrømmer for et selskap. Selskapet må derfor gi opplysninger om hvordan kredittrisikoen håndteres, omfanget av eksponering for kredittrisiko, i tillegg til opplysninger i tråd med flere kvantitative og kvalitative informasjonskrav. En rekke av disse opplysningene skal gis for klasser av finansielle instrumenter. Et selskaps instrumenter må da deles inn i fornuftige klasser med hensyn til økonomiske egenskaper tilknyttet kredittrisiko.

Beskrivelsen av selskapets prosesser rundt kredittrisiko skal blant annet omhandle hvordan selskapet vurderer om kredittrisikoen er vesentlig økt siden førstegangsinnregning, og selskapets definisjoner av mislighold og nedskrivningsprinsipper (IFRS 7.35F). Metoden som selskapet har benyttet for å måle forventet kredittap skal opplyses om, herunder forutsetninger, inndata og estimeringsteknikker (IFRS 7.35G).

Et selskap må vise endringer i tapsavsetning fra forrige regnskapsperiode. Opplysningene skal gis i form av en avstemming i tabellform, og selskapet må forklare endringene. Avstemmingen må ses i sammenheng med eventuelle kvalitative beskrivelser av bakgrunnen for endringer (IFRS 7.35H). Vesentlige endringer i finansielle instrumenters balanseførte verdi kan også medføre vesentlige endringer i tapsavsetningen. I slike tilfeller kreves det at selskapet opplyser om bakgrunnen for vesentlige endringer i balanseført verdi og eventuell effekt på tapsavsetningen (IFRS 7.35I).

For hver klasse av finansielle instrumenter skal det gis opplysninger om maksimal kredittekspONering etter fratrekk for eventuelle nedskrivninger, men uten at sikkerhet eller andre kredittforbedringer er tatt hensyn til (IFRS 7.36). Maksimal kredittekspONering er det balanseførte beløpet for utlån, fordringer og derivater (IFRS 7.B10). Om det balanseførte beløpet representerer maksimal kredittekspONering, kreves ikke denne

opplysningen ytterligere angitt i notene. For poster som finansielle garantikontrakter og lånetilsagn, som ofte enten ikke er balanseført eller er balanseført til et lavere beløp enn brutto eksponering, vil imidlertid maksimal kredittеksponering ofte være et høyere beløp enn det balanseførte beløpet. Det skal videre gis en forklarende beskrivelse av sikkerhetsstillelse og andre kredittforbedringer, herunder opplysninger om finansielle instrumenter der selskapet ikke har innregnet en tapsavsetning på grunn av sikkerhetsstillelsen. For kredittforringede eiendeler skal det gis kvantitative opplysninger om sikkerhetsstillelsen og andre kredittforbedringer.

Det skal også gis opplysninger per kredittrisikoklasse. Bakgrunnen er at brukerne av regnskapet skal settes i stand til å vurdere selskapet eksponering for kredittrisiko og forstå eventuell konsentrert kredittrisiko selskapet er eksponert for (IFRS 7.35M). En konsentrasjon av kredittrisiko foreligger når flere motparter befinner seg i samme geografiske område, opererer innenfor samme virksomhet og/eller har lignende økonomiske karakteristika som gjør at de påvirkes likt ved eventuelle endringer i økonomisk miljø og lignende. Opplysninger skal gis separat for finansielle instrumenter hvor forventet kredittap måles på henholdsvis 12-måneders-horisont og forventet levetid, samt finansielle eiendeler som var kredittforringet ved førstegangsinnregning. For kundefordringer, kontraktseiendeler og fordringer tilknyttet leieavtaler, hvor det avsettes for forventet tap over levetiden, uavhengig av om kredittrisikoen har økt vesentlig etter førstegangsinnregning eller ikke, kan informasjonen baseres på en avsetningsmatrise.

27.7.2 Likviditetsrisiko

Kravene til opplysninger om likviditetsrisiko knytter seg i første rekke til en oppstilling av forfallsstrukturen for finansielle forpliktelser (IFRS 7.39). Det skal også gis en forfallsanalyse for derivater som er finansielle forpliktelser. Forfallsanalysen for derivater skal baseres på kontraktsmessige forfall for de derivatene hvor kontraktsmessige kontantstrømmer er viktig for å forstå tidspunkt for kontantstrømmer. Det vil for eksempel være tilfellet for sikringsinstrumenter som selskapet planlegger å holde til forfall. Det skal presenteres en forfallsanalyse for finansielle eiendeler som holdes for å styre likviditetsrisiko, dersom dette er nødvendig for å forstå likviditetsrisikoen (IFRS 7.B11E).

I forfallsanalysen er det udiskonterte kontraktsregulerte kontantstrømmer som skal inngå (IFRS 7.B11D). Dette innebærer at beløpene som inngår i forfallsanalysen i mange tilfelle vil avvike fra beløpene i balansen, fordi beløp i balansen er basert på diskonterte kontantstrømmer.

Bruk av udiskonterte kontraksregulerte kontantstrømmer innebærer også at fremtidige, ikke-påløpte rentebetalinger også skal tas med. Når beløpet som skal

betales ikke er fast, skal det beløpet som blir oppgitt beregnes med henvisning til de vilkår som forelå ved slutten av rapporteringsperioden. Når beløpet for eksempel varierer med endringer i en indeks, kan beløpet være basert på indeksens nivå ved slutten av rapporteringsperioden (IFRS 7.B11D). Dette innebærer at for instrumenter med flytende rente kan balansedagens rente benyttes. Det er konsistent med amortisert-kost-beregninger for instrumenter med flytende rente, hvor den dominerende praksisen er at gjeldende rente benyttes også fremover.

Ved utarbeiding av forfallsanalysen må det brukes skjønn for å fastsette et egnet antall tidsperioder (IFRS 7.B11). I standarden beskrives som eksempel ikke mer enn en måned, mer enn en måned og ikke mer enn tre måneder, mer enn tre måneder og ikke mer enn ett år, og mer enn ett år og ikke mer enn fem år. I praksis ser vi at også andre inndelinger er benyttet, og ofte er en grovere inndeling benyttet for de nærmeste tidsperiodene for selskaper som ikke er finansinstitusjoner. Virksomhetens art og omfanget av likviditetsrisiko kan være faktorer som inngår i vurderingen. En mer finkornet inndeling bør forventes for selskaper i en stresset likviditetssituasjon.

Dersom motparten har valgmuligheter angående innløsningstidspunkt, skal forfallsanalysen settes opp basert på det tidligst mulige innløsningstidspunktet (IFRS 7.B11C). Dette betyr blant annet at dersom motparten kan kreve umiddelbar innløsning så skal det inngå i det nærmeste tidsintervallet.

Praksiseksempel 27.6 Forfallsanalyse

	31.12.22							31.12.21						
MNOK	*Balanseført beløp*	*Kontraktsmessige kontantstrømmer*	*2023*	*2024*	*2025*	*2026*	*2027 og senere*	*Balanseført beløp*	*Kontraktsmessige kontantstrømmer*	*2022*	*2023*	*2024*	*2025*	*2026 og senere*
Finansielle forpliktelser som ikke er derivater														
Usikrede obligasjonslån	2 450	(2 673)	(539)	(564)	(54)	(1 517)	-	2 450	(2 675)	(63)	(512)	(545)	(40)	(1 515)
Leasingforpliktelser	1 945	(2 314)	(532)	(442)	(340)	(287)	(713)	1 880	(2 308)	(494)	(447)	(352)	(259)	(756)
Andre lån og langsiktige forpliktelser	3	(3)	(3)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverandører	2 522	(2 522)	(2 522)	-	-	-	-	2 334	(2 334)	(2 334)	-	-	-	-
Finansielle forpliktelser som er derivater														
Valutaderivater	1 504	(1 602)	(801)	(316)	(196)	(277)	(12)	378	(383)	(254)	(105)	(14)	(11)	-
Rente- og valutabytteavtaler	54	(54)	-	(54)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum	**8 478**	**(9 168)**	**(4 397)**	**(1 377)**	**(589)**	**(2 080)**	**(726)**	**7 042**	**(7 700)**	**(3 145)**	**(1 064)**	**(911)**	**(310)**	**(2 271)**

Kilde: Kongsberg Gruppen ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 21.

27.7.3 Markedsrisiko

Det skal gis en sensitivitetsanalyse for hver type markedsrisiko som selskapet er eksponert for ved slutten av rapporteringsperioden (IFRS 7.40). Denne analysen skal vise hvordan resultatet og egenkapitalen ville ha blitt påvirket ved en endring i den relevante risikovariabelen innenfor et rimelig mulighetsområde på det tidspunktet. Man skal også opplyse om de metodene og forutsetningene som ble benyttet ved utarbeidelsen av sensitivitetsanalysen. Påvirkningen av egenkapitalen knytter seg til de forhold som påvirker egenkapitalen via OCI, slik som kontantstrømsikring, sikring av nettoinvestering i utenlandsk virksomhet og instrumenter klassifisert til virkelig verdi over OCI, og ikke de forholdene som påvirker egenkapitalen indirekte via resultat (IFRS 7.40(a) og IFRS 7.B27). Markedsrisiko er definert som risikoen for at virkelig verdi eller fremtidige kontantstrømmer for et finansielt instrument vil variere på grunn av endringer i markedspriser. Markedsrisiko omfatter renterisiko, valutarisiko og annen prisrisiko, som for eksempel aksjeprisrisiko eller råvareprisrisiko. I utgangspunktet krever IFRS 7 at det gis én sensitivitetsanalyse for hver risiko. Standarden åpner imidlertid for at en integrert analyse, som for eksempel en «value-at-risk»-analyse, kan benyttes dersom en integrert analyse utarbeides og benyttes internt i selskapet for styring og oppfølging av risiko (IFRS 7.41). Formatet på analysen er ikke angitt, og et selskap som for eksempel holder finansielle instrumenter både for handels- og andre driftsformål kan ønske å presentere sensitivitetsanalyser for handelsvirksomheten og øvrig drift hver for seg (IFRS 7.B17).

Sensitivitetsanalysen skal gjøres for alle finansielle instrumenter som holdes ved slutten av rapporteringsperioden. Det er ingen krav til å gjøre en detaljert analyse av hvordan effekten ville blitt gjennom perioden, da det forutsettes at de finansielle instrumentene som holdes ved slutten av rapporteringsperioden er representative for de instrumentene som har vært holdt gjennom hele perioden. Det er imidlertid et krav om ytterligere opplysninger dersom forholdene ved utløpet av perioden ikke er representative for eksponeringen som har vært gjeldende gjennom perioden (IFRS 7.42).

Tidsrammen for sensitivitetsanalysen er fra utløpet av rapporteringsperioden og fram til selskapet neste gang presenterer disse opplysningene, som vanligvis er neste årsrapporteringsperiode (IFRS 7.B19(b)). For de fleste selskaper vil det derved være tale om å opplyse om ett-års effekten av en endring i den relevante risikovariabelen innenfor et rimelig mulighetsområde. I analysen skal det hensyntas hvordan de finansielle instrumentene er klassifisert og målt etter IFRS. For et lån med flytende rente målt til amortisert kost vil for eksempel en økning i markedsrenter påvirke resultatet gjennom økte rentekostnader. For et fastrentelån målt til

amortisert kost vil imidlertid en endring i markedsrenter verken ha resultat- eller egenkapitaleffekt. Dette skyldes at renten på lånet ikke blir påvirket av endringer i markedsrenter, og at verdiendringer på lånet som følge endringer i markedsrenter ikke blir resultatført når lånet måles til amortisert kost.

Sensitivitetene som IFRS 7 krever omfatter bare finansielle instrumenter innenfor virkeområdet til IFRS 7. Dette innebærer at sensitivitetsanalysen i noen tilfeller kan gi et skjevt bilde. For eksempel vil sensitivitetsanalysen omfatte effekten på egenkapital fra finansielle derivater som er utpekt som sikringsinstrumenter i kontantstrømsikringer av svært sannsynlige fremtidige transaksjoner, men ikke den motvirkende effekten fra de fremtidige transaksjonene. Noen selskaper beskriver dette i tilknytning til analysen, og noen selskaper gir som tilleggsinformasjon også sensitiviteter for eksponeringer som ikke er omfattet av IFRS 7. Dette kan for eksempel være aktuelt når et finansielt instrument er utpekt som sikringsinstrument for valutarisikoen knyttet til en nettoinvestering i utenlandsk virksomhet, hvor det finansielle instrumentet er omfattet av kravet om opplysninger om sensitiviteter for valutarisiko, mens nettoinvesteringen ikke er det. For valutarisiko er det bare eksponeringer i en annen valuta enn den funksjonelle valutaen til selskapet som har eksponeringen som er omfattet, og valutarisiko fra ikke-monetære poster slik som for eksempel nettoinvesteringer i utenlandsk virksomhet er ikke omfattet (IFRS 7.B23).

Praksiseksempel 27.7 Sensitivitetsanalyse for renterisiko

Renterisiko

Obligasjonslånene er vanligvis utstedt med fast rente i ulike lokale valutaer (blant annet USD, EUR og GBP) og en andel av disse obligasjonslånene blir konvertert til flytende USD-obligasjonslån ved å benytte rente- og valutabytteavtaler. Equinor styrer renterisiko på obligasjonsgjeld basert på risiko- og avkastningshensyn fra et helhetlig risikostyringsperspektiv. Dette betyr at andelen fast/flytende renteeksponering kan variere over tid. For mer detaljert informasjon om Equinors langsiktige gjeldsportefølje se note 21 Finansiell gjeld.

For sensitiviteten knyttet til renterisiko er det forutsatt en endring på 1,2 prosentpoeng som et rimelig mulighetsområde for endringer ved utgangen av 2022. Ved utgangen av 2021 var en endring på 0,8 prosentpoeng vurdert som rimelig mulighetsområde for endringer. En rentenedgang har en estimert positiv innvirkning på netto finansposter i Konsernresultatregnskapet, mens en renteøkning har en estimert negativ innvirkning på netto finansposter i Konsernresultatregnskapet.

Sensitivitet for renterisiko	31. desember			
	2022		2021	
(i millioner USD)	-1,2 prosentpoeng	+1,2 prosentpoeng	-0,8 prosentpoeng	+0,8 prosentpoeng
Positiv/(negativ) innvirkning på netto finansposter	369	(366)	448	(448)

Kilde: Equinor ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 4.

28. Finansielle instrumenter – sikringsbokføring

28.1 Innledning

Mange selskaper sikrer seg mot risiko. Dette innebærer at de foretar handlinger for å motvirke risikoene som oppstår i deres virksomhet. Når et selskap aktivt styrer risikoen knyttet til fastsettelsen av fremtidige priser, rater, renter eller kurser, eller ønsker å ta bort eksponeringen knyttet til fastlagte priser, rater, renter eller kurser, innebærer risikostyringen ofte bruk av derivater.

IFRS 9 inneholder omfattende retningslinjer for sikringsbokføring. For at et selskap skal kunne benytte sikringsbokføring, må kvalifikasjonskriteriene gitt i standarden være oppfylt. Dette omfatter blant annet formell øremerking og dokumentasjon av sikringsforholdet og selskapets risikohåndteringsmål og -strategi, med identifikasjon av sikringsinstrument og sikringsobjekt, arten av risiko som sikres, og hvordan selskapet vil vurdere om sikringsforholdet oppfyller kravene til sikringseffektivitet.

IFRS 9 skiller mellom tre ulike former for sikring: virkelig-verdi-sikring, kontantstrømsikring og sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet. I denne artikkelen omtales de viktigste kriteriene for bruk av sikringsbokføring og hovedtypene av sikringsforhold. Gjennomgangen er ikke ment å gi en uttømmende fremstilling av temaet. Det henvises til standarden og omtale av sikringsbokføring i EY International GAAP for en mer fullstendig oversikt over temaet.

28.2 Risikohåndteringsstrategi og -mål

Formålet med prinsippene for sikringsbokføring er å reflektere selskapets risikohåndteringsaktiviteter ved bruk av finansielle instrumenter i regnskapet (IFRS 9.6.1.1). Å koble sikringsbokføring til et selskaps risikohåndteringsaktiviteter krever en forståelse av hva disse aktivitetene er. IFRS 9 skiller mellom risikohåndteringsstrategi og risikohåndteringsmål (IFRS 9.B.6.5.24). Et av kvalifikasjonskriteriene for bruk av sikringsbokføring er at disse forholdene er

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

dokumentert. Begrepene risikohåndteringsstrategi og -mål er derved sentrale i IFRS 9.

Et selskaps risikohåndteringsstrategi etableres på det høyeste nivået i selskapet, og identifiserer risikoene som selskapet er eksponert for, og hvorvidt og eventuelt hvordan risikoene skal håndteres. Selskapets risikohåndteringsstrategi er ofte beskrevet i et overordnet dokument som implementeres i selskapet ved mer spesifikke retningslinjer.

Risikohåndteringsmålet er derimot knyttet til et spesifikt sikringsforhold. Det definerer hvordan et spesifikt sikringsinstrument er øremerket for å sikre et spesifikt sikringsobjekt og hvordan instrumentet er benyttet for å oppnå risikohåndteringsstrategien. Risikohåndteringsmålet for en rentebytteavtale kan for eksempel være å «bytte» en fast rente til en flytende rente. Dette sikringsforholdet kan for eksempel understøtte en risikohåndteringsstrategi som angir at mellom 40 og 60 prosent av rentebærende gjeld skal ha flytende rente. En risikohåndteringsstrategi kan derved involvere mange forskjellige sikringsforhold. Tabell 28.1 viser to eksempler på sammenhengen mellom risikohåndteringsstrategier og risikohåndteringsmål.

Tabell 28.1 Eksempler på risikohåndteringsstrategi og -mål.

Risikohåndteringsstrategi	Risikohåndteringsmål
Oppretthold flytende rente på 40 % av rentebærende gjeld	Øremerke en rentebytteavtale i en virkelig-verdi-sikring av en spesifikk finansiell forpliktelse med fast rente
Sikre opp til 70 % av valutarisikoen knyttet til fremtidig salg i USD inntil 12 måneder frem i tid	Øremerke en valutatermin i en valutasikring av de første 100 USD i salg som skjer i mars påfølgende år

Det er viktig å forstå forskjellen mellom et selskaps risikohåndteringsstrategi og selskapets risikohåndteringsmål, siden en endring i risikohåndteringsmål ofte vil påvirke muligheten til å videreføre sikringsbokføring. Frivillig avslutning av sikringsbokføring er ikke tillatt uten en tilhørende endring i risikohåndteringsmål.

28.3 Kvalifikasjonskriterier og sikringseffektivitet

Sikringsbokføring krever at et selskap oppfyller nærmere angitte kvalifikasjonskriterier (IFRS 9.6.4.1). Disse er beskrevet i tabell 28.2.

Tabell 28.2 Kvalifikasjonskriterier for bruk av sikringsbokføring.

Instrumenter og objekter	Sikringsforholdet består bare av tillatte sikringsinstrumenter og -objekter.
Dokumentasjon	Ved inngåelse av sikringsforholdet skjer det en formell øremerking og dokumentasjon av sikringsforholdet og selskapets risikohåndteringsmål og -strategi. Dokumentasjonen skal omfatte identifisering av sikringsinstrumentet, sikringsobjektet, arten av risiko som sikres, og hvordan selskapet vil vurdere om sikringsforholdet oppfyller kravene til sikringseffektivitet, herunder selskapets analyse av kildene til sikringsineffektivitet og hvordan det fastsetter sikringsgraden.
Effektivitet	Sikringsforholdet oppfyller alle kravene til sikringseffektivitet.

Det er bare tillatt å benytte sikringsbokføring dersom alle kriteriene er oppfylte. Sikringsinstrumenter, sikringsobjekter og krav til dokumentasjon omtales i påfølgende kapitler i denne artikkelen. Kravene til sikringseffektivitet er beskrevet i tabell 28.3, og kommenteres nedenfor (IFRS 9.6.4.1(c)).

Tabell 28.3 Krav til sikringseffektivitet.

Økonomisk forhold	Det er et økonomisk forhold mellom sikringsobjektet og sikringsinstrumentet.
Kredittrisiko	Virkningen av kredittrisiko er ikke dominerende for verdiendringene på sikringsinstrumentet og sikringsobjektet som inngår i sikringsforholdet.
Sikringsgrad	Det skal som et utgangspunkt benyttes et forhold mellom volumet i sikringsinstrumentet og volumet i sikringsobjektet (sikringsgrad eller «hedge ratio») som samsvarer med de volumene som selskapet faktisk benytter i risikostyringen, med mindre en slik øremerking gjenspeiler en ubalanse som ville skapt en ineffektivitet som er uforenlig med sikringsbokføringens formål. Dette vil for eksempel kunne være tilfellet dersom volumene som er benyttet representerer en oversikring som skjuler sikringsforholdets faktiske ineffektivitet.

Et selskap skal vurdere om sikringsforholdet oppfyller kravene til sikringseffektivitet både ved sikringsforholdets inngåelse og fortløpende. Den løpende vurderingen skal minst foretas på hvert rapporteringstidspunkt, eller ved en vesentlig endring av omstendighetene som påvirker kravene til sikringseffektivitet, alt etter hva som inntreffer først. Vurderingen gjelder forventninger om sikringseffektiviteten og er derfor bare fremadskuende (IFRS 9.B6.4.12).

IFRS 9 angir ingen metode for å vurdere om et sikringsforhold oppfyller kravene til sikringseffektivitet. Standarden beskriver imidlertid at det skal benyttes en metode som tar hensyn til sikringsforholdets relevante kjennetegn, herunder kildene til sikringsineffektivitet. Avhengig av disse faktorene kan metoden være en kvalitativ eller kvantitativ vurdering (IFRS 9.B6.4.13).

Det første kravet til sikringseffektivitet i tabellen er at det må være et økonomisk forhold mellom sikringsinstrumentet og -objektet. En økonomisk sammenheng er mer enn bare en korrelasjon. Kravet innebærer at sikringsinstrumentets og sikringsobjektets verdi vanligvis beveger seg i motsatt retning som følge av den samme risikoen (den sikrede risikoen). Det skal derfor være en forventning om at verdien av sikringsinstrumentet og verdien av sikringsobjektet systematisk endrer seg i motsatt retning som følge av endringer i sikret risiko (IFRS 9.B6.4.4).

I noen tilfeller vil det være enkelt å slå fast at det er en økonomisk sammenheng mellom sikringsinstrumentet og -objektet. Når et lån som har en rente som er bestemt ut fra 3 måneders NIBOR er sikret med en rentebytteavtale som innebærer bytte av 3 måneders NIBOR med en fastrente, og det er sammenfall i rentefastsettelsesdato, beløp, valuta og andre sentrale forhold, er sammenhengen rimelig åpenbar. Det samme vil kunne være tilfellet i en valutasikring når det er sammenfall mellom valuta, beløp, tidsforløp for sikring og eksponering, og andre sentrale vilkår. Standarden beskriver at dersom for eksempel sikringsinstrumentets og sikringsobjektets sentrale vilkår (for eksempel det nominelle beløpet, løpetiden og det underliggende) samsvarer eller ligger tett opp mot hverandre, kan det være mulig for et selskap å fastslå på grunnlag av en kvalitativ vurdering, at sikringsinstrumentet og sikringsobjektet har verdier som vanligvis beveger seg i motsatt retning på grunn av den samme risikoen, og at det derfor er et økonomisk forhold mellom sikringsobjektet og sikringsinstrumentet (IFRS 9. B6.4.14). I andre tilfeller vil det kreves en kvantitativ vurdering for å kunne slå fast at det er et økonomisk forhold mellom sikringsobjektet og sikringsinstrumentet (IFRS 9. B6.4.16).

Praksiseksempel 28.1 Kvalitativ vurdering av økonomisk forhold

Aker Solutions designates the full forward foreign exchange contracts to hedge its currency risk and applies a hedge ratio of 1:1. The policy covers critical terms such as currency pair, amount and timing of the forward exchange contracts to align With the hedged item. The existence of an economic relationship between the hedging instrument and hedged item is determined based on matching critical terms of their respective cash flows. In addition, an assessment is made to determine whether the derivative designated in each hedging relationship is expected to be, and has been, effective in offsetting changes in cash flows of the hedged item by the hypothetical derivative method.

Kilde: Aker Solutions ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 24.

Selv om vurderingen av sikringsforholdets effektivitet i mange tilfeller kan gjøres som en kvalitativ vurdering, vil selve regnskapsføringen av sikringen kreve beregning av endring i verdi og kontantstrømmer for sikringsinstrument og -objekt. Dette gjelder ikke bare fastsettelsen av balanseverdier for sikringsinstrument og -objekt, men også beregning av endring i kontantstrømmer og verdier for sikringsinstrument og -objekt i en kontantstrømsikring, for å slå fast hvor stor del av verdiendringen på sikringsinstrumentet som er effektiv sikring og derved skal føres over OCI til sikringsreserven i egenkapitalen.

Når det gjelder det andre punktet i tabell 28.3, er det innlysende at et instrument neppe vil gi sikringseffektivitet dersom derivatmotparten er i ferd med å gå konkurs, slik at det er vesentlig usikkerhet om sikringsgevinster vil kunne bli realisert. Når kredittrisikoen dominerer verdiendringene, vil ikke sikringsbokføring kunne benyttes. «Dominerer» er imidlertid et forholdsvis sterkt begrep, og selv om begrepet ikke er definert eller kvantifisert i IFRS 9, vil ikke mindre påvirkning fra kredittrisiko i seg selv være til hinder for sikringsbokføring.

I tråd med det tredje punktet i tabell 28.3, vil det for de fleste sikringsforhold neppe være aktuelt å benytte noe annet enn et 1:1 forhold mellom volumet i sikringsinstrumentet og volumet i sikringsobjektet. Har et selskap et fastrentelån på MNOK 100 og ønsker å endre renteeksponeringen til flytende rente ved bruk av en rentebytteavtale, gjøres dette for eksempel nærmest uten unntak ved å inngå en rentebytteavtale for et beløp på MNOK 100. For «vanlige» rentesikringer er det også vanskelig å se for seg at et annet beløp i sikringsinstrumentet enn MNOK 100 skal kunne forbedre sikringsforholdets effektivitet. Tilsvarende gjøres normalt valutasikringer med samme volum i sikringsinstrument som i sikringsobjektet, og det er også samme volum i sikringsinstrument og sikringsobjekt som gir best effektivitet i sikringsforholdet. Å benytte et annet volumforhold enn 1:1 kan imidlertid være aktuelt ved for eksempel sikring av råvareprisrisiko med iboende ineffektivitet, dersom prisfølsomheten til sikringsinstrumentet i forhold til sikret risiko er forskjellig fra prisfølsomheten til sikringsobjektet.

Et sikringsinstrument som ikke oppfyller ovennevnte kriterier, skal regnskapsføres i samsvar med hovedreglene i IFRS 9. I den grad kun deler av et finansielt instrument er utpekt som sikringsinstrument, gjelder sikringsreglene bare for den delen av instrumentet som er utpekt.

I det følgende vil både kriteriene som må oppfylles for å kunne benytte seg av sikringsbokføring, og de sikringsformene som IFRS 9 tillater, bli nærmere utdypet.

28.4 Sikringsobjekter

IFRS 9 inneholder klare kriterier for hvilke objekter som kan inngå i en sikringsrelasjon. Disse er illustrert i tabell 28.4 (IFRS 9.6.3.1).

Tabell 28.4 Tillatte sikringsobjekter.

Sikringsobjekt	Eksempel
Regnskapsførte eiendeler og forpliktelser	Fordringer, aksjer, varelager og lån
Bindende avtaler som ikke er regnskapsført	Bindende avtale om kjøp av råvarer eller et skip i USD
Svært sannsynlige fremtidige transaksjoner	Svært sannsynlige fremtidige salgsinntekter i GBP
Nettoinvestering i utenlandsk virksomhet	Valutaeksponering knyttet til datterselskap i Danmark med Euro som funksjonell valuta

Siden sikringsbokføring knytter seg til periodisering av gevinster og tap på sikringsinstrumenter og sikringsobjekter, må det også foreligge en spesifikk og målbar risiko. Denne risikoen må potensielt kunne påvirke resultatet i positiv eller negativ retning i inneværende eller fremtidige perioder. Et objekt eller en risiko som ikke kan gi resultatpåvirkning vil med andre ord ikke kunne inngå i et sikringsforhold. Et eksempel på dette er valutarisikoen knyttet til et balanseført skip som selskapet planlegger å benytte i egen virksomhet for hele skipets levetid. Selv om valutakursendringer kan påvirke verdien på skipet, er ikke dette en verdiendring som vil kunne påvirke resultatet, da skipets anskaffelseskost, som resultatføres i fremtidige perioder gjennom avskrivninger, beregnes med utgangspunkt i historisk valutakurs. Følgelig kan ikke selskapet benytte sikringsbokføring for en valutasikring av skipets verdi etter at det er anskaffet.

Det å være utsatt for generell forretningsrisiko kan ikke være gjenstand for sikringsbokføring, siden dette er en type risiko som ikke er ansett for å være pålitelig målbar. Av lignende årsaker kan heller ikke en forpliktelse til å overta et selskap i en virksomhetssammenslutning sikres, annet enn for valutarisiko (IFRS 9.B6.3.1).

Noen eksempler på hvilke objekter og risikoer som kan sikres:

- Valutarisiko i pengeposter i utenlandsk valuta
- Valutarisiko i svært sannsynlige fremtidige transaksjoner
- Valutarisiko i nettoinvesteringer i selvstendige utenlandske virksomheter
- Renterisiko i investeringer med fast eller flytende rente, klassifisert som målt til amortisert kost eller virkelig verdi over OCI

- Rente- og valutarisiko i lån med fast eller flytende rente
- Verdiendringer knyttet til en fast forpliktelse om å kjøpe eller selge en vare eller tjeneste til en fast pris på et fremtidig tidspunkt. Verdiendringene på den faste forpliktelsen vil i første rekke være knyttet til endringer i markedsprisen på varen eller tjenesten som skal leveres, slik at en terminkontrakt som endrer fastpriseksponeringen til en flytende pris kan være et effektivt sikringsinstrument

Noen eksempler på hva som ikke kan sikres:

- Annen risiko enn valutarisiko knyttet til vederlaget i en bindende avtale om å overta et annet selskap som ledd i en virksomhetssammenslutning. Det skyldes at det som regel kun er mulig å identifisere og måle vederlagets valutarisiko på en pålitelig måte i slike transaksjoner
- Valutarisiko forbundet med et driftsmiddel i en virkelig-verdi-sikring, siden valutarisikoen ikke er en målbar risiko som vil påvirke resultatet, jf. diskusjonen ovenfor. Det er imidlertid mulig å sikre valutarisiko iboende i fremtidige kontantstrømmer fra driftsmidlet
- Investering i tilknyttet selskap og investering i felleskontrollert virksomhet som innarbeides etter egenkapitalmetoden kan ikke være sikringsobjekt i en virkelig-verdi-sikring. Det skyldes at det er resultatandeler som regnskapsføres i investors regnskap, ikke endringen i virkelig verdi

En kvalifiserende eiendel, forpliktelse, transaksjon eller bindende avtale kan øremerkes som sikringsobjekt både alene og sammen med andre poster, og objektet kan sikres for alle risikoer eller utvalgte risikoer. Noen av disse forholdene er illustrert med eksempler i tabell 28.5.

Tabell 28.5 Eksempler på øremerking av sikringsobjekter.

Øremerking	Hva som omfattes
Hele eiendelen, forpliktelsen, transaksjonen eller avtalen (IFRS 9.6.3.7)	Alle endringer i kontantstrømmene eller i den virkelige verdien er omfattet av sikringen. Ved sikring av kontantstrømeksponeringen fra et salg av råolje, omfatter for eksempel eksponeringen den prisen som oppnås basert på faktisk kvalitet og det markedet eller den lokasjonen som oljen selges i.
En komponent av eiendelen, forpliktelsen, transaksjonene eller avtalen (IFRS 9.6.3.7)	Risikokomponenter kan øremerkes og sikres separat fra øvrige eksponeringer fra eiendelen, forpliktelsen transaksjonen eller avtalen. Dette forutsetter at komponenten kan identifiseres separat og måles på en pålitelig måte. For eksempel kan et lån sikres mot bare de endringene i kontantstrømmer som skyldes endringer i en referanserente eller renteindeks, mens annen variabilitet holdes utenfor sikringsforholdet. Tilsvarende kan et svært sannsynlig kjøp eller salg av en vare til en pris som avhenger av en referansepris, med tillegg eller fradrag for forhold som kvalitet og lokasjon, sikres mot endringer i kontantstrømmer som bare knytter seg til endringer i referanseprisen. Ved sikring med opsjoner kan risikoen for at en pris skal bli høyere eller lavere enn et gitt nivå øremerkes som sikret. En nominell komponent kan utpekes som sikret. For eksempel kan en rentebytteavtale som bytter en flytende rente med en fast rente for en hovedstol på MNOK 100, øremerkes som sikringsinstrument for kontantstrømrisikoen knyttet til de første MNOK 100 av et lån på totalt MNOK 200 med flytende rente.
En gruppe av poster	Flere salg av samme vare eller tjeneste i samme periode kan sikres sammen som en gruppe i en sikring av for eksempel pris- eller valutarisiko, dersom den enkelte vare eller tjeneste i seg selv oppfyller kriteriene for å være et sikringsobjekt og de styres samlet for risikohåndteringsformål. Når det gjelder kontantstrømsikring av valutarisiko, kan nettoposisjoner sikres. Dette kan for eksempel være svært sannsynlige kjøp og salg i samme utenlandske valuta, og kan også omfatte nettoeksponeringer fra transaksjoner som skjer i ulike perioder. Merk at særskilte kriterier knyttet til øremerking, identifikasjon av transaksjonene og presentasjon i resultatet gjelder.
Aggregerte eksponeringer (IFRS 9.6.3.4)	Et svært sannsynlig salg av kraft i Euro og en terminkontrakt som låser fast kraftprisen i Euro, kan øremerkes samlet som et sikringsobjekt i en sikring av valutarisiko dersom det er slik risikoen faktisk styres og nærmere angitte kriterier er tilstede.

Praksiseksempel 28.2 Øremerking av risikokomponenter

In November 2022, Yara designated a long-term USD fixed-to-floating interest rate swap as hedging instrument. The hedged risk is the change in fair value due to changes in risk-free interest rates (SOFR) of the USD 600 million fixed rate bond debt from 2022.

Kilde: Yara International ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 6.2.

28.5 Sikringsinstrumenter

Både derivater og andre finansielle instrumenter målt til virkelig verdi over resultatet kan være sikringsinstrumenter (IFRS 9.6.2.1-3). Finansielle instrumenter må imidlertid være målt i sin helhet til virkelig verdi over resultatet. Det vil for eksempel si at finansielle forpliktelser utpekt til virkelig verdi over resultatet, men med verdiendringer som skyldes egen kredittrisiko ført over OCI, ikke kan være sikringsinstrumenter.

Når det gjelder sikring av valutarisiko, kan også finansielle instrumenter som ikke er derivater, normalt benyttes som sikringsinstrumenter. Unntaket er investeringer i egenkapitalinstrumenter som selskapet har valgt å klassifisere som til virkelig verdi over OCI. Når et finansielt instrument som ikke er et derivat er utpekt som sikringsinstrument for valutarisikoen, er det valutakomponenten slik den fremkommer ved anvendelse av IAS 21, som inngår i sikringen.

Noen eksempler på hva som kan være sikringsinstrumenter og hva de kan sikre:

- En rentebytteavtale som bytter en flytende rente med en fast rente kan være sikringsinstrument i en sikring av et lån med flytende rente
- En rentebytteavtale som bytter en fast rente med en flytende rente kan være sikringsinstrument i en sikring av et lån med fast rente
- En valutatermin kan være sikringsinstrument i en sikring av valutarisikoen fra svært sannsynlige salg av varer eller tjenester i utenlandsk valuta
- Et lån i utenlandsk valuta kan være sikringsinstrument for en nettoinvestering i samme utenlandske valuta
- Et gjeldsinstrument som er klassifisert til virkelig verdi over resultatet på grunn av at det har en avkastning som er indeksert til aksjekursen i selskap A, kan være sikringsinstrument for en egenkapitalinvestering i selskap A klassifisert til virkelig verdi over OCI

Selskapets egne egenkapitalinstrumenter kan ikke benyttes som sikringsinstrumenter, siden disse ikke er finansielle eiendeler eller forpliktelser innenfor rammen av IFRS 9.

Praksiseksempel 28.3 Bruk av derivater og andre finansielle instrumenter til styring av rente- og valutarisiko

BESKRIVELSE AV VALUTA- OG RENTERISIKO

Statkraft er eksponert for valutarisiko og renterisiko. Statkraft bruker rente- og valutaderivater, i tillegg til gjeld i utenlandsk valuta, for å redusere disse risikoene. Finansiering, valutaterminkontrakter og valutabytteavtaler i utenlandsk valuta sammen med rentebytteavtaler, brukes til å oppnå ønsket valuta- og rentestruktur i konsernets gjeldsportefølje.

Kilde: Statkraft, Årsrapport for 2022, utdrag fra note 7.

Noen selskaper benytter opsjoner som sikringsinstrument. Etter IFRS 9 kan normalt bare kjøpte opsjoner kvalifisere som sikringsinstrument. Dersom selskapet selv utsteder opsjoner (skriver opsjoner), vil ikke disse kvalifisere for sikring siden de normalt øker risikoeksponeringen. Dette gjelder også for instrumenter som er netto skrevne opsjoner. Netto skrevne opsjoner innebærer at et instrument er sammensatt av både kjøpte og solgte opsjoner som til sammen utgjør en netto skrevet opsjon. Det foreligger imidlertid et unntak i de tilfellene en skrevet opsjon utpekes som sikring av kjøpsopsjoner. Dette kan for eksempel være tilfellet når det er innebygget kjøpsopsjoner i andre finansielle instrumenter (IFRS 9.6.2.6).

Et sikringsinstrument kan være ett derivat eller annet finansielt instrument, eller en (prosent-) andel av et derivat eller annet finansielt instrument. Et selskap kan også øremerke derivater eller andre finansielle instrumenter, eller (prosent-) andeler av slike, i kombinasjon (IFRS 9.6.2.5).

Et selskap kan ikke avgrense verdiendringen som inngår i sikringsforholdet til verdiendringer knyttet til en andel av levetiden til instrumentet (IFRS 9.6.2.4(c)). Sikringsinstrument må derved være øremerket for hele endringen i virkelig verdi for hele perioden sikringsinstrumentet forblir utestående. Dette er ikke nødvendigvis det samme som at instrumentet må være utpekt for hele sin levetid. Et selskap kan for eksempel sikre spot valutarisiko knyttet til et svært sannsynlig salg om 12 måneder med en 7-års finansiell forpliktelse i samme valuta, så lenge hele valutaeffekten inngår i den tidsperioden den finansielle forpliktelsen er øremerket som sikringsinstrument.

28.6 Tidsverdien til opsjoner, terminpremier og basismarginer

En komponent som ikke er en prosentandel av et instrument, kan som hovedregel ikke øremerkes som sikringsinstrument. Det er imidlertid to unntak (IFRS 9.6.2.4):

1. Det er tillatt å øremerke bare endringen i en opsjons egenverdi, og
2. Det er tillatt å øremerke bare endringen i verdien av spotdelen i en terminkontrakt, og på samme måte skille ut basismarginen på en valutakontrakt og utelukke denne fra sikringsinstrumentet.

I begge disse tilfellene kan imidlertid selskapet også utpeke hele opsjonen, forwardkontrakten eller valutakontrakten som et sikringsinstrument, gitt at sikringsrelasjonen anses å være svært effektiv. Det kan foreligge tilfeller hvor det er nødvendig å splitte en forwardkontrakt, valutakontrakt eller opsjon for å utpeke en effektiv sikring.

Når tidsverdien av en opsjon er skilt ut fra sikringsinstrumentet, skal denne behandles regnskapsmessig som en kostnad ved sikring (IFRS 9.6.5.15). For ter-

minpremier og basismarginer som er skilt ut fra sikringsinstrumentet har selskapet et valg mellom å regnskapsføre disse som kostnader ved sikring, eller å resultatføre verdiendringene fra disse komponentene løpende i resultatet som om disse komponentene var frittstående instrumenter (IFRS 9.6.5.16).

Praksiseksempel 28.4 Tidsverdi på opsjoner regnskapsført som kostnad ved sikring

Option premiums paid (time value at date of purchase) are treated as cost of hedging and presented in operating expenses when the hedged transaction affects profit or loss/ while the intrinsic value («in-the-money value») on put options exercised are presented in gains on cash flow hedges in petroleum revenues. As option premiums are paid at exercise or expiry theg are presented as current liabilities in the balance sheet.

Kilde: Vår Energi ASA, årsrapport 2022, utdrag fra note 2.

Når tidsverdi, terminpremie og basismarginer regnskapsføres som kostnader ved sikring, skal verdiendringene fra disse komponentene føres over OCI til en separat reserve i egenkapitalen. Den påfølgende reklassifiseringen fra egenkapitalen til resultatet avhenger av om det er en transaksjonsrelatert sikring eller en tidsrelatert sikring.

For transaksjonsrelaterte sikringer skal beløpet som er ført mot OCI i egenkapitalen inngå i balanseført verdi dersom sikringsobjektet resulterer i en ikke-finansiell eiendel eller forpliktelse som blir balanseført eller en bindende avtale om en ikke-finansiell eiendel eller forpliktelse som blir gjenstand for sikringsbokføring. For øvrige transaksjonsrelaterte sikringsobjekter skal beløpet resultatføres i den perioden den sikrede transaksjonen påvirker resultatet.

For tidsrelaterte sikringer skal tidsverdi, terminpremie og basismarginer amortiseres over resultatet på en systematisk og rasjonell basis over relevant tidsperiode.

28.7 Virkelig-verdi-sikring

En virkelig-verdi-sikring er et sikringsforhold hvor selskapet ønsker å sikre seg mot eksponeringen for endringer i virkelig verdi for regnskapsførte eiendeler eller forpliktelser eller bindende tilsagn (det vil si bindende avtaler eller «firm committments») (IFRS 9.6.5.2(a)). Verdieksponeringen må kunne henføres til en spesifikk risiko og må potensielt kunne påvirke resultatet, eventuelt OCI dersom sikringsobjektet er et egenkapitalinstrument som selskapet har valgt å klassifisere slik at verdiendringer føres over OCI. Dette innebærer at det må være en risiko knyttet til sikringsobjektet som er identifiserbar og målbar.

Sikringsbokføring knytter seg som omtalt til resultatmessig sammenstilling av gevinster og tap på et sikringsinstrument med gevinster og tap på et sikret objekt. I en virkelig-verdi-sikring oppnås dette ved å fremskynde resultatføringen av verdiendringer på det sikrede objektet. Motposten er en tilhørende justering av balanseverdien på det sikrede objektet. Regnskapsføringen av sikringsinstrumentet følger de vanlige vurderingsreglene for det aktuelle instrumentet. For derivater som er sikringsinstrumenter vil dette si fortsatt virkelig-verdi-måling med resultatføring av verdiendringene. Den fremskutte resultatføringen av sikringsobjektet medfører at eventuell sikringsineffektivitet blir løpende resultatført. Er sikringsobjektet et egenkapitalinstrument som selskapet har valgt å klassifisere med verdiendringer over OCI, skal imidlertid effektiv del av verdiendringer på sikringsinstrumentet føres mot OCI.

Praksiseksempel 28.5 Omtale av virkelig-verdi-sikring

Virkelig-verdi sikringer
Virkelig verdisikring defineres som sikring av eksponeringen for endringer i virkelig verdi av en innregnet eiendel, forpliktelse eller en bindende avtale, som kan henføres til en bestemt risiko, og som kan påvirke resultatet. Endring av virkelig verdi på derivatet utpekt som sikringsinstrument resultatføres løpende. Endring i virkelig verdi på sikringsobjektet resultatføres tilsvarende på samme regnskapslinje. For virkelig-verdi sikringer av objekter som regnskapsføres til amortisert kost, amortiseres verdiendringen i resultatregnskapet over den gjenværende perioden til forfall.

Kilde: Statnett, Årsrapport 2022, utdrag fra note 15.

Hvis sikringsobjektet er rentebærende gjeldsinstrumenter som vurderes til amortisert kost, vil amortiseringsgrunnlaget inneholde både over-/underkurs samt den balanseførte verdiendringen som følge av sikringsforholdet. Amortiseringen av denne sikringskomponenten kan ikke begynne senere enn ved avslutningen av sikringsforholdet, og må være fullført ved forfall. Det er imidlertid verdt å merke seg at amortiseringen skal baseres på en rekalkulert effektiv rente på det tidspunktet hvor amortiseringen begynner (IFRS 9.6.5.10). For de fleste selskaper vil det innebære at de venter med å starte med amortiseringen av sikringskomponenten til sikringsforholdet er avsluttet.

Risikoeksponering som typisk kan sikres i en virkelig-verdi-sikring er:

- Verdiendringer som skyldes prisendringer på sikringsobjektet
- Verdiendringer som skyldes valutakursendringer
- Verdiendringer som skyldes endringer i rentenivå for fastrenteinstrumenter som ikke holdes til forfall

- Verdiendringer på en inngått fastpriskontrakt (bindende tilsagn eller avtale) som skyldes endringer i markedspriser

Teorieksempel 28.1 illustrerer en virkelig-verdi-sikring av fastrentelån.

Teorieksempel 28.1: Virkelig-verdi-sikring av fastrentelån

Et selskap har tatt opp et fastrentelån til 6,0 % rente. Selskapet ønsker å sikre seg mot verdiendringer som skyldes endringer i rentenivået på dette lånet og inngår derfor en rentebytteavtale for å bytte de faste rentevilkårene i lånet til flytende rente.

Rentebytteavtalen innebærer at selskapet vil motta fast rente på 5,5 % og betale flytende rente basert på 3 mnd. NIBOR, og er konstruert slik at selskapet kun vil betale eller motta forskjellen mellom 3 mnd. NIBOR og 5,5 %. Er for eksempel 3 mnd. NIBOR 5,1 %, så vil selskapet motta 40 basispunkter fra motparten i rentebytteavtalen. Om NIBOR er 5,7 %, så vil selskapet betale 20 basispunkter.

Etter IFRS 9 kan selskapet:

- Utpeke de rentebetalingene på lånet som knytter seg til interbankrenten (rentebetalinger på 5,5 % av totalt 6,0 %), samt hovedstolen, som sikret for verdiendringer som skyldes endringer i interbankrenten, og dokumentere forholdet mellom rentebytteavtalen (sikringsinstrumentet) og fastrentelånet (sikringsobjektet) som et sikringsforhold
- Regnskapsføre rentebytteavtalen til virkelig verdi i balansen i etterfølgende perioder, med verdiendringer ført løpende til resultatet
- Resultatføre verdiendringene som følge av endringer i interbankrenten på den delen av fastrentelånet som er utpekt som sikret

Verdiendringer utover de som følger av endringer i rentenivået (interbankrenten) skal ikke regnskapsføres, siden selskapet ikke har sikret seg mot slike endringer. Nettoeffekten i resultatregnskapet vil reflektere en rentekostnad tilsvarende 3 mnd. NIBOR pluss 50 basispunkter. 50 basispunkter tilsvarer forskjellen mellom fastrenten på lånet på 6 % og fastrenten i rentebytteavtalen på 5,5 %.

En sikring av en ikke regnskapsført bindende avtale om å kjøpe eller selge en eiendel til en fast eller på annen måte spesifisert pris, skal behandles som virkelig-verdisikring. Er det tale om sikring av valutarisikoen i slike avtaler, kan selskapet som et unntak velge om de vil behandle sikringen regnskapsmessig som virkelig-verdisikring eller kontantstrømsikring (IFRS 9.6.5.4).

28.8 Kontantstrømsikring

En kontantstrømsikring er en sikring av eksponeringen for variasjon i kontantstrømmer som kan tilskrives en gitt risiko assosiert med en balanseført eiendel eller forpliktelse (som for eksempel alle, en andel av, eller komponenter av fremtidige rentebetalinger på lån med flytende rente) eller en svært sannsynlig forventet

transaksjon (som for eksempel et svært sannsynlig forventet kjøp eller salg) og som potensielt vil påvirke rapportert resultat (IFRS 9.6.5.2(b)). I tillegg kan som nevnt valutaeksponeringen knyttet til bindende avtaler sikres som en kontantstrømsikring.

Praksiseksempel 28.6 Omtale av kontantstrømsikringer

i) Cash flow hedges
The effective portion of changes in the fair value of derivatives that are designated and qualify as cash flow hedges, are recognised in other comprehensive income and accumulated under the heading of cash flow hedging reserve. The gain or loss relating to the ineffective portion is recognised immediately in the statement of profit or loss and classified as other items. Realised effects are recognised through statement of profit or loss, in the same line item as the hedged objects.

Kilde: Elkem ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 26.

Kontantstrømsikring innebærer en utsatt resultatføring av verdiendringer på sikringsinstrumentet. Effektiv del av gevinster eller tap på sikringsinstrumentet regnskapsføres over OCI til en separat komponent av egenkapitalen inntil den sikrede transaksjonen inntreffer. Når sikringsobjektet regnskapsføres, skal verdiendringene reklassifiseres fra egenkapitalen og resultatføres etter følgende regler:

- Samtidig som den sikrede transaksjonen påvirker resultatet når sikringsobjektet er en fremtidig transaksjon som resultatføres direkte, for eksempel ved resultatføring av salgsinntekter
- Som en justering av initial balanseført verdi hvis sikringsobjektet er en fremtidig transaksjon som resulterer i balanseføring av en ikke-finansiell eiendel eller forpliktelse, eller en sikret fremtidig transaksjon vedrørende en ikke-finansiell eiendel eller forpliktelse blir en bindende avtale som blir gjenstand for virkelig-verdi-sikring. Resultatføring av sikringsgevinster og tap som inngår i balanseført verdi, følger i det videre regnskapsføringen av den ikke-finansielle eiendelen eller forpliktelsen

Teorieksempel 28.2 illustrerer regnskapsføringen når sikringsgevinster og -tap inngår i balanseført verdi.

Teorieksempel 28.2: Valutasikring ved anskaffelse av skip
Babord Shipping inngår kontrakt om å kjøpe et skip om 6 måneder. Kjøpesummen er MUSD 10, og oppgjøret skal skje i USD. Valutakursen på tidspunktet da kontrakten ble inngått var NOK 10,50 og 6 måneders forwardkurs var NOK 10,70. Selskapet trodde at NOK skulle svekke seg mot USD og kjøpte derfor dollar på termin for å sikre seg. På leveringstidspunktet hadde valutakursen sunket til NOK 9,50.

Selskapet regnskapsfører denne sikringen som en kontantstrømsikring, og sikret valutarisiko defineres ut fra terminkurs. Vi forutsetter at det ikke foreligger sikringsineffektivitet.

På transaksjonstidspunktet har selskapet derved en egenkapitaleffekt på MNOK 12 relatert til sikringsforholdet (verdiendringene på sikringsinstrumentet i sikringsperioden).

På transaksjonstidspunktet reverserer selskapet sikringselementet i egenkapitalen og regnskapsfører det som en del av kostprisen for skipet. Da får skipet en initial kostpris på MNOK 107, som er summen av kostpris målt til spot valutakurs på kjøpstidspunktet (MNOK 95) og sikringseffekten på MNOK 12.

Mange selskaper benytter seg av kontantstrømsikring når rentebytteavtaler brukes for sikring av renteeksponeringen på lån med flytende rente. Det er kun den effektive delen av sikringen som kan regnskapsføres som en kontantstrømsikring. Den ineffektive delen av sikringsinstrumentets verdiendring må resultatføres løpende. Teorieksempel 28.3 illustrerer regnskapsføringen ved en kontantstrømsikring av lån med flytende rente.

Teorieksempel 28.3: Kontantstrømsikring av lån med flytende rente

Et selskap har tatt opp et lån med flytende rente, hvor renten er fastsatt ut fra 3 måneder NIBOR. Selskapet ønsker å sikre seg mot at rentebetalingene skal bli høyere som følge av renteendringer på lånet og inngår derfor en rentebytteavtale. Rentebytteavtalen innebærer at selskapet vil motta flytende rente basert på 3 måneder NIBOR og betale fastrente på 5,5 %.

Rentebytteavtalen er konstruert slik at selskapet vil kun betale eller motta forskjellen mellom 3 måneder NIBOR og 5,5 %. Er for eksempel 3 måneder NIBOR 5,1 % vil selskapet betale 40 basispunkt til motparten, og motsatt vil selskapet motta 20 basispunkter hvis 3 måneder NIBOR er 5,7 %.

Etter IFRS 9 kan selskapet:

- Øremerke og dokumentere forholdet mellom rentebytteavtalen (sikringsinstrumentet) og lånet med flytende rente (sikringsobjektet) som et sikringsforhold
- Balanseføre rentebytteavtalen til virkelig verdi i etterfølgende perioder. Den effektive delen av verdiendringen på avtalen føres over OCI til den separate komponenten av egenkapitalen
- Kostnadsføre den flytende renten på lånet og samtidig hensynta effekten av rentebytteavtalen. Dette tilsvarer en kostnadsført rente på 5,5 %. For eksempel, hvis 3 måneder NIBOR er 6 % vil rentekostnaden på 5,5 % fremkomme som nettoeffekten av betalt rente på 6 % på lånet minus 50 basispunkter som selskapet mottar fra motparten i rentebytteavtalen

28.9 Sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet

En nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet skal omregnes til presentasjonsvaluta etter dagskursprinsippet ved konsolidering av utenlandske datterselskaper. Dette vil gi opphav til omregningsdifferanser som midlertidig føres over OCI til en egen komponent av egenkapitalen. Når nettoinvesteringen selges eller avhendes

på annen måte, vil omregningsdifferansene som er ført mot den separate komponenten av egenkapitalen, bli reklassifisert til resultatet.

Mange selskaper har valgt å sikre valutarisikoen knyttet til disse investeringene, og IFRS 9 tillater sikringsbokføring (IFRS 9.6.5.13–14). Begrunnelsen for slike sikringer er imidlertid tungt tilgjengelig, da det reelt sett er en regnskapspostering som sikres, like mye som en faktisk valutaeksponering.

Med en nettoinvestering forstås egenkapitalen i den utenlandske enheten, med tillegg av konsernmellomværender som ikke forventes gjort opp i overskuelig fremtid og derved blir å anse som en del av nettoinvesteringen (IAS 21.15). Ved sikring av nettoinvestering i utenlandsk virksomhet tillates nettoinvesteringen sikret kun med hensyn til valutarisiko. Tilsvarende som for andre valutasikringer kan både derivater og andre finansielle instrumenter benyttes som sikringsinstrumenter. Typiske sikringsinstrumenter vil være lån i samme valuta som nettoinvesteringen og valutaterminer eller valutabytteavtaler. Det kan også benyttes instrumenter i andre valutaer i den grad de er tilstrekkelig effektive. Dette kan for eksempel være tilfellet for lån i euro som benyttes for sikring av nettoinvestering i danske kroner, da valutakursutviklingen på danske kroner formelt er tett knyttet til utviklingen i euro.

I prinsippet regnskapsføres sikring av nettoinvestering på samme måte som en kontantstrømsikring. Den effektive delen av gevinst eller tap på sikringsinstrumenter (hvis sikringsinstrumentet er et derivat) eller effekten av dagskursomregning i tråd med IAS 21 (dersom sikringsinstrumentet er et finansielt instrument som ikke er et derivat) føres over OCI til en separat komponent av egenkapitalen inntil den sikrede transaksjonen selges eller avhendes på annen måte. På denne måten motvirkes både den regnskapsmessige effekten av omregningsdifferanser ført over OCI til egenkapitalen og effekten av reklassifisering av disse omregningsdifferansene til resultatet ved salg eller annen avhending, i den grad hele nettoinvesteringen er sikret.

Sikret risiko må være valutarisikoen mellom funksjonell valuta for den utenlandske enheten og den funksjonelle valutaen til et hvilket som helst morselskap i rett oppadstigende linje (IFRIC 16.10–13). Omregning til presentasjonsvaluta representerer ikke en valutarisiko som kan sikres. Når et ikke-derivat er benyttet som sikringsinstrument, vil den sikrede risikoen være spot valutakurs. Dersom en valutatermin er benyttet som sikringsinstrument, vil også terminkurs kunne være utpekt som sikret risiko (IFRIC 16.AG2). Det siste betyr at også terminpunktene på en valutatermin kan føres over OCI til egenkapitalen som en effektiv del av sikringen, om sikringsforholdet er definert slik at det er risikoen for endring i terminkurs som er utpekt som sikret risiko.

Sikringsinstrumentet kan være holdt av et hvilket som helst selskap innen gruppen uavhengig av den funksjonelle valutaen til selskapet som holder sikrings-

instrumentet (IFRIC 16.14). Dette gjelder uavhengig av om sikringsinstrumentet er et derivat eller et annet finansielt instrument. Dersom et derivat benyttes som sikringsinstrument, må valutaene i derivatet være funksjonell valuta til de to enhetene som skaper den sikrede risikoen (funksjonell valuta til den utenlandske enheten og funksjonell valuta til det morselskapet som sikrer risikoen). Hvilket beløp som skal reklassifiseres fra egenkapitalen ved avhendelse av investeringen, bestemmes av IFRS 9 for sikringsinstrumentet, og av IAS 21 for sikringsobjektet. Det betyr at konsolideringsmetoden vil kunne påvirke det beløpet som skal reklassifiseres for enkeltselskaper, og at beløpet som skal reklassifiseres kan avvike fra de beløpene som benyttes i effektivitetsvurderingen (IFRIC 16.17).

28.10 «Interne sikringsrelasjoner»

Sikring av nettoposisjoner kan gjennomføres for valutarisiko under IFRS 9, men er komplisert å gjennomføre i praksis. Sikring på nettobasis er imidlertid vanlig, spesielt i konserner med sentral risikohåndteringsfunksjon, hvor også interne sikringstransaksjoner ofte benyttes for å motregne risiko. Det er flere måter å håndtere dette på.

Figur 28.1 illustrerer en vanlig måte å håndtere valutarisiko på innenfor et konsern. Interne sikringsinstrumenter benyttes for å avdekke hvilke risikoer som må sikres eksternt. For eksempel kan datterselskapene i et konsern være pålagt å inngå interne sikringskontrakter mot morselskapet hver gang de inngår en kontrakt som medfører valutaeksponering.

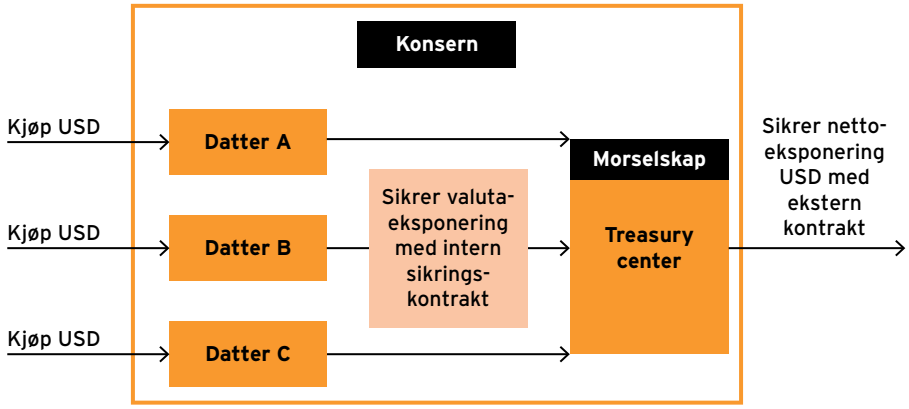

Figur 28.1 Illustrasjon av risikohåndtering i et konsern.

Morselskapet vil på denne måten ha oversikt over hvilken valutarisiko som eksisterer, og ved å motregne ulike kontrakter mot hverandre, få nettoposisjonen i hver

valuta. Deretter kan en ekstern sikringskontrakt inngås for å motvirke denne risikoen. Med dette utgangspunktet kan det virke vanskelig å kvalifisere for sikringsbokføring under IFRS 9, blant annet på grunn av at det bare er derivater med ekstern motpart som kan kvalifisere som sikringsinstrumenter.

Det er imidlertid verdt å merke seg at:

- IFRS 9 hindrer ikke selskapet fra å benytte interne sikringstransaksjoner for risikostyringsformål på konsernnivå
- For konsernregnskapsformål kan de eksterne sikringskontraktene som er inngått for å sikre en nettoposisjon kobles opp som sikringsinstrumenter for en andel av en av bruttoeksponeringene som inngår i den nettoeksponeringen som man ønsker å sikre
- For den enheten som benytter interne sikringstransaksjoner (for eksempel et datterselskap i et konsern) kan disse kvalifisere for sikringsbokføring i denne enhetens selskapsregnskap, gitt at kriteriene for sikringsbokføring for øvrig er tilfredsstilt, da transaksjonene med morselskapet for selskapsregnskapets formål er å anse som eksterne transaksjoner
- Interne sikringstransaksjoner mellom to divisjoner innenfor samme juridiske enhet kan kvalifisere for sikringsbokføring, dersom kontraktene har sine motposisjoner i derivater med eksterne motparter
- Interne sikringstransaksjoner mellom divisjoner og selskaper innenfor samme konsern kan kvalifisere for sikringsbokføring, hvis kontraktene har sine motposisjoner i derivater med eksterne motparter

Hvis de interne sikringstransaksjonene ikke er motvirket av derivater med ekstern motpart, må den «interne» sikringsbokføringen reverseres i konsolideringen.

28.11 Sannsynlighetskravet i kontantstrømsikringer

Det er ikke krav om at det må foreligge kontraktsfestede kontantstrømmer for å kunne benytte kontantstrømsikring. Fremtidige transaksjoner som vurderes å være svært sannsynlige, vil også kunne kvalifisere som sikringsobjekt. Standarden benytter begrepet svært sannsynlig uten at det er angitt noen kvantitativ grense for hva det innebærer.

Følgende forhold bør tas i betraktning når det skal vurderes hvorvidt det er svært sannsynlig at en transaksjon vil inntreffe:

- Selskapets evne til å predikere slike transaksjoner
- Hyppigheten av lignende transaksjoner i tidligere perioder
- Selskapets evne og mulighet til å gjennomføre transaksjonen
- Selskapets forretningsplaner
- Tidsperiode for realisering av transaksjonen. Desto lengre frem i tid en transaksjon er forventet å inntreffe, desto sterkere indikasjoner på at transaksjonen kommer til å inntreffe kreves for at transaksjonen skal kunne anses som svært sannsynlig

Andelen av fremtidige forventede transaksjoner som sikres er også av betydning. Hvis selskapet forventer salgsinntekter for MUSD 100 i det kommende året, er det lettere å oppfylle kravet om «svært sannsynlig» hvis selskapet sikrer MUSD 50 enn hvis de sikrer MUSD 90.

28.12 Dokumentasjon

Det er et krav etter IFRS 9.6.4.1(b) at det skal foreligge dokumentasjon på sikringsforholdet før sikringsbokføring kan benyttes. Dokumentasjonen må som et minimum kunne gi svar på følgende:

- Selskapets risikohåndteringsstrategi og -mål ved å inngå sikringen
- Hvilken risiko skal sikres, for eksempel valutarisiko
- Hvilken type sikring som foreligger, for eksempel virkelig-verdi-sikring
- Hva som er sikringsobjektet, for eksempel fremtidig salg
- Hva som er sikringsinstrumentet, for eksempel en valutaterminkontrakt
- Hvorvidt opsjonspremie, terminpremie og basismarginer er inkludert eller ekskludert fra sikringsforholdet når sikringsinstrumentet er en opsjon, terminkontrakt eller valutakontrakt
- Om sikringen forventes å være effektiv, og hvordan sikringsforholdets effektivitet skal vurderes
- Hvordan sikringseffektiviteten skal måles
- Hva som er tidspunktet for inngåelse av sikringen

Dokumentasjonskravet må være oppfylt ved starten av sikringsforholdet, og dokumentasjonen bør derfor dateres slik at dette kan etterprøves. Det er ikke mulig å utpeke et sikringsforhold med tilbakevirkende kraft, med tilhørende dokumentasjon. Sikringsbokføring kan med andre ord tidligst starte når alle kriteriene, inklusiv dokumentasjonskravene, er tilfredsstilt. Det er et krav at svært sann-

synlige fremtidige transaksjoner dokumenteres på en slik måte at det er mulig å identifisere når en transaksjon inntreffer og hvorvidt den aktuelle transaksjonen er en sikret transaksjon. Dette for at det skal være mulig å vurdere effektiviteten i sikringsforholdet, for å vite når sikringsgevinster og -tap skal reklassifiseres fra egenkapitalen til resultatet, og for at det skal være mulig å fastslå hvorvidt den utpekte transaksjonen ikke lenger forventes å inntreffe. Av denne grunn er det for eksempel mulig å identifisere de første 10 000 enhetene som blir solgt i løpet av en periode som sikret, mens det tilsvarende ikke er mulig å identifisere de 10 000 siste som selges i samme tidsperiode, med mindre selskapet på forhånd vet eksakt hvor mange enheter som kommer til å bli solgt i løpet av perioden. Samme forhold gjør at det heller ikke er mulig å identifisere og sikre en prosentvis andel av salget i de kommende månedene.

For selskaper som har mange sikringsforhold og gjerne foretar løpende justeringer i sikringsforholdene, kan utarbeiding av fullstendig dokumentasjon for hvert enkelt sikringsinstrument være tungvint og ressurskrevende. I slike situasjoner kan det utarbeides en overordnet og generell sikringsdokumentasjon som dekker de punktene som skal dokumenteres, men som refererer til en underliggende dokumentasjon hvor hvert enkelt sikringsinstrument er spesifisert og koblet opp mot spesifikke sikrede transaksjoner. Denne underliggende dokumentasjonen kan for eksempel utarbeides i regneark. Det er ikke tilstrekkelig at det finnes dokumentasjon på de forholdene som standarden krever dokumentert – det skal foreligge et sikringsdokument som inneholder all den aktuelle informasjonen, eventuelt at sikringsdokumentet refererer til underliggende dokumentasjon.

Viktigheten av god sikringsdokumentasjon ble fremhevet av et brev fra Finanstilsynet til et børsnotert selskap i 2013, med krav om retting av regnskapet for 2011 (saken gjaldt anvendelse av IAS 39). Merknadene knyttet seg til valutasikring, herunder særskilt svakhetene i sikringsdokumentasjonen. Eksempler på svakheter i dokumentasjonen som ble påpekt i brevet er:

- Den formelle sikringsdokumentasjonen var basert på selskapets sikringsstrategi, men det var svakheter i denne sikringsstrategien i forhold til de formelle dokumentasjonskravene
- Sikringsinstrumenter og sikrede transaksjoner var ikke tilstrekkelig identifisert
- Effektivitetstest var ikke utført
- Dato for utpeking av sikringsinstrumenter var ikke angitt
- Det var ikke angitt om terminpremie på valutaterminer var inkludert eller ekskludert fra sikringsforholdet

Finanstilsynet påpekte at sikringsbokføring bare kan benyttes når samtlige krav er oppfylt og derfor er konsekvensen av manglende sikringsdokumentasjon at sikringsbokføring ikke kan benyttes.

28.13 Opphør av sikring

Når et sikringsforhold først er etablert, skal sikringsbokføring bare opphøre dersom det ikke lenger møter kvalifikasjonskriteriene. Dette kan inntreffe av flere grunner (IFRS 9.6.5.6 og IFRS 9.B.6.5.22–23):

- Sikringsforholdet oppfyller ikke lenger risikohåndteringsmålet
- Sikringen er ikke lenger effektiv
- Sikringsinstrumentet avhendes (ikke rullering)
- Sikringsobjektet avhendes eller føres ut av balansen
- En forventet fremtidig hendelse (for eksempel en inntektsstrøm som var vurdert å være «svært sannsynlig») forventes ikke lenger å inntreffe

Novering av et derivat som er sikringsinstrument, det vil si en overføring av derivatet fra en motpart til en annen motpart, vil ikke medføre opphør av sikringen dersom (IFRS 9.6.5.6(a) – (b)):

- Noveringen skjer som følge av lov eller annen regulering
- Den nye motparten er en clearingmotpart, og
- Det ikke gjøres andre endringer i kontrakten utover de som er nødvendige for å endre motpart for å oppnå clearing av kontrakten

Fra dette følger det at all annen novering av derivater som er sikringsinstrumenter medfører opphør av sikring. Dette skyldes at endring av motpart i kontrakten medfører fraregning av det opprinnelige derivatet og innregning av et nytt derivat. Det nye derivatet kan eventuelt etableres som sikringsinstrument i et nytt sikringsforhold.

Fra det tidspunktet sikringsbokføringen opphører vil sikringsinstrumentet være underlagt de generelle vurderingsreglene som følger av IFRS 9. Den regnskapsmessige behandlingen ved opphør av sikring vil avhenge av hvilken type sikring som opphører. Tabell 28.6 og 28.7 viser regnskapsmessig behandling ved opphør av henholdsvis kontantstrøm- og virkelig-verdi-sikring.

Tabell 28.6 Regnskapsmessig behandling ved opphør av kontantstrømsikring.

Kontantstrømsikring	Sikringsobjektet er «svært sannsynlig»	Sikringsobjektet forventes å inntreffe	Sikringsobjektet forventes ikke å inntreffe
Sikringsinstrumentet er ikke effektivt eller sikringsinstrument avhendes	Egenkapitalelementet (effektiv del av sikringen) forblir i egenkapitalen inntil sikringsobjektet materialiserer seg.	Egenkapitalelementet (effektiv del av sikring) forblir i egenkapitalen inntil sikringsobjektet materialiserer seg.	Egenkapitalelementet (effektiv del av sikring) resultatføres umiddelbart.

Tabell 28.7 Regnskapsmessig behandling ved opphør av virkelig-verdi-sikring.

Virkelig-verdi-sikring	Sikringsobjektet	Sikringsinstrumentet
Sikringsinstrumentet avhendes	Sikring opphører. Følger deretter vanlige vurderingsregler.	Føres ut av balansen.
Sikringsobjektet avhendes	Ved gevinstberegning vil balanseført verdi inkludert verdiendringer som følge av sikring inngå i beregningen.	Sikring opphører. Følger vanlige vurderingsregler.
Sikringen ikke lenger effektiv	Sikring opphører. Følger deretter vanlige vurderingsregler.	Sikring opphører. Følger vanlige vurderingsregler.

Noen sikringstransaksjoner vil også endre karakter i løpet av sikringsperioden. En hendelse kan gå gjennom ulike stadier fra forventet til «svært sannsynlig», for deretter å materialisere seg i form av eiendeler og forpliktelser. Tilsvarende vil regnskapsføringen reflektere denne «livssyklusen». Det innebærer at en transaksjon initialt kan være så usikker at den ikke kvalifiserer som sikringsobjekt, før den møter kriteriene for å være en svært sannsynlig fremtidig transaksjon som kan sikres i en kontantstrømsikring, mens den til slutt kan sikres i en virkelig-verdi-sikring som følge av at den blir kontraktsfestet eller inntreffer og blir balanseført.

29. Prinsippvalg, estimatendringer og feil

29.1 Innledning

De ulike regnskapsstandardene til IASB omhandler avgrensede problemstillinger. For eksempel gjelder IAS 12 og IAS 19 henholdsvis utsatt skatt og pensjon, og kan ikke uten videre anvendes på andre usikre forpliktelser. IAS 37 gjelder for usikre forpliktelser som er utenfor virkeområdet til andre standarder, som for eksempel IAS 12 og 19 nevnt ovenfor.

For å finne veiledning i mer prinsipielle spørsmål må en se hen til det konseptuelle rammeverket («Conceptual Framework for Financial Reporting»). Enkelte spørsmål er imidlertid omhandlet i tre regnskapsstandarder som på mange måter er forlengelser eller utdypninger av rammeverket og ikke har et avgrenset anvendelsesområde, nemlig IAS 1, IAS 8, og IAS 10. I denne artikkelen omtales tre sentrale problemstillinger i IAS 1 og IAS 8: prinsippvalg, estimatendringer og feil. Kravene til presentasjon og tilleggsopplysninger i IAS 1 og IAS 8 omhandles i artikkelen om presentasjon, mens IAS 10 omhandles i artikkelen om hendelser etter balansedagen.

29.2 Prinsippvalg

Regnskapsprinsipper er definert som «de særlige prinsipper, målegrunnlag, konvensjoner, regler og den praksis som et foretak anvender ved utarbeiding og presentasjon av finansregnskap» (IAS 8.5).

Prinsippvalg brukes i noen sammenhenger for å beskrive et fritt valg mellom to eller flere kjente, men ulike løsninger, som for eksempel mellom anskaffelseskostmodellen og verdireguleringsmodellen for driftsmidler i IAS 16. I andre sammenhenger, som i denne artikkelen, brukes begrepet i en utvidet betydning ved at det i tillegg til de nevnte fritt-valg-situasjonene henspiller på situasjoner hvor IFRS ikke angir én eller flere akseptable løsninger, og den regnskapspliktige derfor selv må utlede en formålstjenlig løsning.

I mange sammenhenger er prinsippvalgene gjort av standardsetter.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Teorieksempel 29.1: Prinsippvalg gjort av standardsetter
Standardsetter har besluttet at balanseført verdi på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler ikke kan være høyere enn gjenvinnbart beløp (IAS 36) og at biologiske eiendeler skal måles til virkelig verdi med fradrag for salgsutgifter (IAS 41).

I andre sammenhenger, som for eksempel i virksomhetsoverdragelser som skjer mellom enheter under samme kontroll, overlater IFRS til de regnskapspliktige å utvikle formålstjenlige prinsipper. Når det ikke foreligger en regnskapsstandard eller tolkning som angir hvilke prinsipper som skal brukes, må de regnskapspliktige anvende det såkalte veiledningshierarkiet.

Praksiseksempel 29.1 Virksomhetssammenslutning

Business combinations under common control
Business combinations involving entities under common control are accounted for on a historical cost basis. This means applying book value accounting, which is applied in the following manner:
• Assets and liabilities of the combining entities are reflected at their carrying amounts.
• No new goodwill is recognised as a result of the combination.
• The statement of profit or loss reflects the result of the combining entities for the full year, irrespective of when the combination took place.
• Comparative figures are restated.
• The purchase price is booked against equity at the acquisition date.

Elkem beskriver sitt regnskapsprinsipp for regnskapsføring av virksomhetssammenslutninger mellom selskaper under samme kontroll i sitt årsregnskap.

Kilde: Elkem ASA, Annual Report 2022, utdrag fra note 4

29.2.1 Veiledningshierarkiet[1]

Det konseptuelle rammeverket har ikke samme status som regnskapsstandardene fordi regnskapsstandardene overstyrer rammeverket. Gjennom veiledningshierarkiet i IAS 8 og IAS 1 gis imidlertid det konseptuelle rammeverket autoritet i nærmere angitte problemstillinger.

Veiledningshierarkiet er gitt i IAS 8.7–12. For å få frem fullstendigheten må en imidlertid også se hen til rammeverket og IAS 1.15–17 og 19.

1. Dekkende fremstilling (IAS 1.15)

---

1 Denne delen bygger i stor grad på omtalen av veiledningshierarkiet i boken «Konseptuelle rammeverk for regnskap» (Kvifte og Johnsen, 2008).

2. Standarder og tolkninger (IAS 1.16, IAS 8.7-9)
3. Relevant og pålitelig beslutningsnyttig informasjon (IAS 8.10)
   a. Standarder og tolkninger som omhandler analoge problefmstillinger (IAS 8.11 (a))
   b. Kriterier for regnskapsføring i rammeverket (IAS 8.11 (b))
   c. Andre standardsetteres anbefalinger, annen regnskapslitteratur og bransjepraksis (IAS 8.12)

Det øverste nivået i veiledningshierarkiet fremgår ikke av IAS 8, men av IAS 1. Systemet innebærer at en først går gjennom hierarkiet i IAS 8 og deretter vurderer om den valgte løsningen gir en dekkende fremstilling («fair presentation»). Et regnskap utarbeidet etter IFRS skal alltid gi dekkende fremstilling. Det innebærer at en regnskapsprodusent skal overstyre et krav i en regnskapsstandard eller tolkning, dersom anvendelse av standarden og tolkningen fører til et regnskap som ikke gir en slik dekkende fremstilling. Hva som ligger i begrepet dekkende fremstilling, er ikke nærmere redegjort for i IAS 1, i andre standarder eller i litteraturen for øvrig. Det fremgår imidlertid av IAS 1.15 at en forutsetning for at regnskapet skal gi en dekkende fremstilling er at kriteriene for regnskapsføring i rammeverket er lagt til grunn.

Denne forutsetningen kan neppe forstås bokstavelig, ettersom den i så fall ville medført at enhver regnskapsstandard som ikke representerer en lojal anvendelse av disse kriteriene, skulle overstyres.

Snarere tvert imot, det må kunne forutsettes at anvendelse av standardene og tolkningene, med unntak av helt spesielle tilfeller, bidrar til å gi en dekkende fremstilling. Det er således bare i ekstremt sjeldne tilfeller at det er aktuelt å overstyre standarder og tolkninger. Det er få, om noen, kjente eksempler på at overstyringsmekanismen har blitt benyttet av norske selskaper. Bestemmelsen har for øvrig fått svært begrenset anvendelse internasjonalt.

Teorieksempel 29.2: Utsatt skatt

Kravene til regnskapsføring av utsatt resultatskatt i IAS 12 vil av enkelte anses å være tomme bestemmelser om IAS 1.15 ga grunnlag for overstyring av standarder, under henvisning til at hverken utsatte skatteforpliktelser eller utsatte skattefordeler tilfredsstiller de balanseorienterte definisjonene i rammeverket (betraktningen kan utfordres).

Teorieksempel 29.3: Klassifisering gjeld

Kravene i IAS 1 til å omklassifisere gjeld til kortsiktig på balansedagen, selv om gjelden tilfredsstiller kravene for å være klassifisert som langsiktig på det tidspunktet regnskapet publiseres (dvs. ved brudd med lånebetingelser på balansedagen som er reparert etter balansedagen, men før offentliggjøring av regnskapet) kan ikke overstyres under henvisning til IAS 1.15 og at kortsiktig klassifisering ikke gir en dekkende fremstilling.

En viktig nyansering av overstyringskravet i IAS 1 er at det ikke kan gjelde for løsninger som er tillatt etter regnskapsstandardene, selv om de åpenbart ikke gir en dekkende fremstilling.

Teorieksempel 29.4: Korridor

Det var relativt bred enighet om at korridoradgangen i IAS 19 som var tillatt frem til 2012, ikke ga en dekkende fremstilling. Overstyringskravet i IAS 1 ble likevel i praksis aldri forstått som et forbud mot bruk av korridoren. Først da IAS 19 ble endret med virkning for 2013, ble det slutt på bruk av korridorløsningen.

Denne sammenhengen kommer imidlertid ikke eksplisitt til uttrykk i IAS 1 eller andre steder i IFRS-litteraturen.

Det neste nivået i veiledningshierarkiet er nærmest en selvfølgelighet. Regnskapsstandardene og tolkningene skal anvendes (IAS 8.7). Det som imidlertid er viktig å merke seg, er at eventuell implementeringsveiledning / anvendelsesveiledning («Implementation Guidance» / «Application Guidance»), som ofte representerer vedlegg til de respektive regnskapsstandardene, i mange tilfeller skal følges. Det følger av IAS 8.9 at påskriften på disse vedleggene styrer hvorvidt veiledningen representerer et krav eller ikke. En påskrift om at vedlegget er en integrert del av standarden gir vedlegget standardautoritet, mens det motsatte reduserer autoriteten. I praksis legger man imidlertid langt mer vekt på vedlegg som ikke er en integrert del av standardene enn annen veiledning på nivå 3. Skillet mellom integrerte og ikke-integrerte vedlegg fremstår derfor snarere som en sikkerhetsventil i tilfelle konflikt mellom ikke-integrerte vedlegg og standardtekst, enn en reell nedprioritering.

Det tredje nivået i veiledningshierarkiet ville sjelden vært veiledende eller begrensende i utledningen av løsninger, hvis en ikke hadde utdypet dette nivået i IAS 8.11 og IAS 8.12. At informasjonen som gis i regnskapet skal være relevant, pålitelig og beslutningsnyttig, er selvfølgelig, spesielt ettersom kravet til dekkende fremstilling er utledet fra det samme utgangspunktet.

I enkelte tilfeller omhandles aktuelle problemstillinger i en standard, men de faller likevel utenfor standardens virkeområde, for eksempel fordi enkelte bransjer er ekskludert fra virkeområdet (3a).

Teorieksempel 29.5: Olje- og gassbransjen

Inntil en fikk IFRS 6 var det ingen konkret veiledning som gjaldt for regnskapsføring av bore- og leteutgifter i olje- og gassbransjen. Problemstillingen er analog med forsknings- og utviklingsutgifter som er omhandlet i IAS 38, men olje- og gassbransjen er utenfor virkeområdet til denne standarden.

En eksplisitt ekskludering fra en standards eller tolknings virkeområde overstyrer det generelle kravet om å anvende en standard eller tolkning analogt i tråd med 3a i veiledningshierarkiet. Det er imidlertid ikke noe i veien for å se hen til den aktuelle standarden i en slik situasjon.

Teorieksempel 29.6: Analog anvendelse
Det fremgår av begrunnelsesvedlegget til IFRIC 12 om tjenesteutsettingsordninger mellom offentlige og private enheter at tolkningen etter veiledningshierarkiet i IAS 8 kan anvendes analogt på tilsvarende avtaler mellom private enheter (IFRIC 12.BC14).

Teorieksempel 29.7: Virksomhetssammenslutninger
IFRS 3 gjelder for virksomhetssammenslutninger, men ikke om sammenslutningen skjer mellom selskap underlagt samme kontroll (IFRS 3.2(c)). I praksis har det utviklet seg en forståelse for at tilsvarende regnskapsføring som den som følger av IFRS 3 kan brukes på samme-kontroll-sammenslutninger, forutsatt at de anses å representere reelle transaksjoner. Denne forståelsen er en anvendelse av 3a i veiledningshierarkiet.

Rekkevidden til 3a er ikke alltid lett tilgjengelig. Det følger for eksempel av IAS 1.32 at nettopresentasjon av eiendeler og gjeld og inntekter og kostnader kun er tillatt dersom det følger av en regnskapsstandard eller tolkning. Innebærer IAS 1 på dette punktet at analog anvendelse av regnskapsstandarder, anvendelse av andre standardsetteres anbefalinger og bransjepraksis som tilsier nettopresentasjon, ikke er aktuelt? Som et utgangspunkt må IAS 1.32 forstås strengt.

Dersom det ikke finnes standarder eller tolkninger som omhandler tilsvarende eller analoge problemstillinger, vil en i praksis normalt være henvist til 3b i veiledningshierarkiet, men det vil sjelden være egnet til å gi eksplisitt veiledning i å finne en løsning. Dette skyldes primært at rammeverket bare gir generelle retningslinjer for regnskapsføring.

I 3c likestilles andre standardsetteres anbefalinger og uttalelser, annen regnskapslitteratur og utbredt bransjepraksis. Forutsetningen for å ta andre standardsetteres uttalelser i betraktning er at de forholder seg til et tilsvarende konseptuelt rammeverk som IASB. Det betyr helt åpenbart at uttalelser fra de standardsettende organene i USA (Financial Accounting Standards Board (FASB)), Storbritannia (Financial Reporting Council (FRC)), Canada (Accounting Standards Board (AcSB)), Australia (Australian Accounting Standards Board (AASB)) og New Zealand (New Zealand Accounting Standards Board (NZASB)) er relevante ettersom alle har nærmest identiske rammeverk som IASB. Mer uklart er det om uttalelser fra andre standardsettere, som for eksempel Norsk RegnskapsStiftelse (NRS), kan være relevante. I Norge har vi et konseptuelt rammeverk representert ved de grunnleggende regnskapsprinsippene og den bakenforliggende utrednin-

gen (NOU 1995:30), som i motsetning til IASBs rammeverk, er resultatorientert. At det norske rammeverket ikke er balanseorientert kan neppe i seg selv være diskvalifiserende i denne sammenhengen, ettersom det er en tilleggspremiss i 3c at løsningen som utledes ikke kan være i konflikt med kriteriene for regnskapsføring, herunder de balanseorienterte definisjonene (3b). En norsk løsning som gir balanseposter som ikke kvalifiserer som eiendeler og gjeld etter IASBs rammeverk, vil imidlertid ikke være aktuell.

Teorieksempel 29.8: Fremtidig vedlikehold
Adgangen under god regnskapsskikk til å avsette for fremtidig vedlikehold vil ikke kunne anvendes under IFRS ettersom en slik avsetning er i brudd med IAS 8.11(b) (en avsetning for fremtidig vedlikehold er ikke gjeld i IASBs rammeverk).

Det er interessant å merke seg at henvisningen til *annen regnskapslitteratur* ikke er begrenset på noen som helst måte, utover den generelle premissen om at løsningene ikke kan være i strid med kriteriene for regnskapsføring (3b). Med andre ord kan annen regnskapslitteratur være retningsgivende for å finne løsninger til tross for mangel på standarder, noe som synes å tilsi at et vidt spekter av tilgjengelig litteratur kan være relevant.

Teorieksempel 29.9: Annen regnskapslitteratur
Uttalelser og kommentarutgaver utarbeidet av de store revisjonsselskapene er annen regnskapslitteratur i denne sammenheng. Det er ingenting i veiledningshierarkiet som tilsier at en kilde av annen litteratur overstyrer en annen, for eksempel at en veiledningsuttalelse fra en revisorforening anses å overstyre en uttalelse fra et revisjonsselskap eller motsatt. I dette eksemplet kan imidlertid en vanlig rettskildebetraktning muligens tilsi at det bør legges mer vekt på førstnevnte enn sistnevnte kilde. Det samme gjelder når en ser hen til andre standardsettere med *lignende rammeverk*. En kan for eksempel ikke si at en uttalelse under US GAAP overstyrer en tilsvarende uttalelse under UK GAAP (begge har *lignende rammeverk*).

Tilsvarende kan bransjepraksis brukes som kilde for løsninger forutsatt at den er anerkjent (ikke *vedtatt* slik den offisielle norske oversettelsen av IAS 8.12 legger til grunn). Det tilsier at praksis innenfor bransjen må være rimelig ensartet for at den skal kunne tillegges vekt, på samme måte som en etablert og utbredt praksis er i samsvar med norsk god regnskapsskikk.

Ettersom US GAAP er langt mer utviklet enn IFRS, oppstår det stadig spørsmål om US GAAP kan anvendes etter veiledningshierarkiet i IAS 8. Gitt at US GAAP er forankret i et tilsvarende rammeverk som IFRS og de to standardsetterne på mange områder har samarbeidet tett om utvikling av regnskapsstandarder i nyere tid er det ofte særlig naturlig å se hen til praksis og veiledning etter US GAAP.

Teorieksempel 29.10: US veiledning

IFRS 15 om inntekter er så godt som identisk med den tilsvarende amerikanske standarden. For ikke-amerikanske selskaper notert i USA som anvender IFRS, men også for andre IFRS-rapporterende selskaper, er det rimelig å se hen til veiledning som er gitt til den amerikanske inntektsføringsstandarden, selv om tilsvarende veiledning ikke kan gjenfinnes under IFRS.

Samspillet mellom de ulike nivåene i veiledningshierarkiet kan illustreres med teorieksempel 29.11 og praksiseksempel 29.2 om flerkundebibliotek.

Teorieksempel 29.11: Flerkundebibliotek

I seismikkbransjen var det tidligere vanlig å gjøre avskrivning av flerkundebiblioteker basert på en inntektsbasert modell som tilsvarer den som amerikanske seismikkselskaper har brukt under US GAAP. Denne praksisen var således etablert i henhold til 3(c) i veiledningshierarkiet. Med virkning fra 1. januar 2016 gjorde IASB en endring i IAS 38, med den konsekvens at den amerikanskinspirerte praksisen ikke lenger kunne videreføres, ettersom standardendringen innebar at en fra og med 2016 har hatt mer autoritativ veiledning på nivå 2 i veiledningshierarkiet.

Praksiseksempel 29.2 Flerkundebibliotek

Nedenfor vises hvordan TGS ASA annonserte prinsippendringen i Teorieksempel 29.11 i sitt årsregnskap for 2015:

New Standards and Interpretations Issued, but not Yet Effective

The standards and interpretations that are issued, but not yet effective, up to the date of the issuance of TGS' financial statements are disclosed below. TGS intends to adopt these standards, if applicable, when they become effective.

- **IAS 16 Property, Plant and Equipment and IAS 38 Intangible Assets**

  The amendments to these standards clarify that the use of revenue-based methods to calculate the depreciation of an asset is not appropriate because revenue generated by an activity that includes the use of an asset generally reflects factors other than the consumption of the economic benefits embodied in the asset. The amendments also clarifies that revenue is generally presumed to be an inappropriate basis for measuring the consumption of the economic benefits embodied in an intangible asset. This presumption, however, can be rebutted in certain limited circumstances. TGS has considered the impact of the amendment and will implement the following changes to amortization of the multi-client library from 1 January 2016:

  - During the work in progress [WIP] phase, amortization will continue to be based on total cost versus forecasted total revenues of the project.
  - After a project is completed, a straight-line amortization is applied. The straight-line amortization will be assigned over a remaining useful life, which for most projects is expected to be 4 years. The straight-line amortization will be distributed evenly through the financial year independently of sales during the quarters.

Kilde: TGS ASA, Annual Report 2015, utdrag fra note 1.

29.2.2 Prinsippendringer

Ovenfor er det redegjort for relevante vurderinger som må gjøres ved prinsippvalg. Ofte innebærer et prinsippvalg endring fra et tidligere prinsipp. Dette gjelder for eksempel når en ny standard trer i kraft. I en del situasjoner velger imidlertid selskaper å endre prinsipp uten at en ny standard eller tolkning eller endringer i disse har trådt i kraft. Dette omtales ofte som *frivillige prinsippendringer*. Frivillige prinsippendringer kan kun gjøres når det nye prinsippet medfører at regnskapet gir pålitelig og mer relevant informasjon enn det tidligere prinsippet. Denne vurderingen er krevende. Terskelen er etablert i tråd med det underliggende kravet om at en skal anvende konsistent prinsipper på tvers av regnskapsperioder, og for å unngå at selskaper tilpasser regnskapsprinsippene sine til periodespesifikke forhold.

Teorieksempel 29.12: Fra kontroll til felles kontroll

Gjeldende IFRS 10 forutsetter at ved tap av kontroll i et datterselskap skal gjenværende eierinteresse måles til virkelig verdi (IFRS 10.25, B98(b)). Gjeldende IAS 28 forutsetter at ved overføring av en eiendel, eksempelvis aksjer i et datterselskap, fra investor til en felleskontrollert virksomhet skal investor inntektsføre en forholdsmessig gevinst (IAS 28.28). Ved etablering av en felleskontrollert virksomhet med tingsinnskudd i form av aksjer i datterselskap, gir IFRS 10 og IAS 28 således motstridende løsninger. Praksis er derfor uensartet.

I 2023 etablerer Selskap A en felleskontrollert virksomhet sammen med Selskap X. Selskap A og Selskap X eier 50 % hver i den felleskontrollerte virksomheten. Selskap A skyter sine aksjer i det heleide datterselskapet, Selskap B, inn som tingsinnskudd i den felleskontrollerte virksomheten. Selskap A regnskapsførte det «nedsalget» som skjer i Selskap B gjennom etableringen av en felleskontrollert virksomhet, i tråd med IFRS 10. Selskap A innregnet dermed en gevinst på «nedsalget» i datterselskapet tilsvarende differansen mellom virkelig verdi og balanseført verdi på aksjene i Selskap B.

I 2024 gjennomfører Selskap A en tilsvarende transaksjon med Selskap X. Selskap A skyter inn aksjer i sitt heleide datterselskap, Selskap C, som tingsinnskudd i den nye felleskontrollerte virksomheten. Selskap A ønsker nå å regnskapsføre en forholdsmessig gevinst på overføringen i tråd med IAS 28. Selskap A vil ved bruk av dette prinsippet kun realisere en gevinst på tingsinnskuddet tilsvarende den andelen (50 %) som i realiteten overføres til medinvestoren, Selskap X.

Ettersom selskapet valgte å regnskapsføre transaksjonen i 2023 i tråd med IFRS 10, vil reglene for prinsippendringer få anvendelse dersom selskapet ønsker å endre prinsipp til regnskapsføring i tråd med IAS 28, for transaksjonen i 2024. Å underbygge at prinsippet i tråd med IAS 28 i 2024 er mer relevant enn prinsippet i IFRS 10 i den nevnte situasjonen, fremstår som vanskelig med mindre det er underliggende forhold i de to transaksjonene som er forskjellige og som kan på en overbevisende måte kan forklare ulike prinsipper.

Ved underbygging av et prinsipps relevans er praksis i det aktuelle markedet, for eksempel et børsmarked og/eller bransjepraksis, naturlig å se hen til. Å endre

et prinsipp som er dominerende i en bransje til et prinsipp kun et fåtall bransjeselskaper anvender, vil normalt være vanskelig å forsvare.

Teorieksempel 29.13: Prinsippendring

2.4 Endringer i regnskapsprinsipper og noteopplysninger

Verdiregulering av kontoreiendommer i Euroland (eiendom, anlegg og utstyr)

Konsernet har revurdert regnskapsføringen av eiendom, anlegg og utstyr (varige driftsmidler) knyttet til måling av en klasse varige driftsmidler etter førstegangsinnregning. Tidligere ble alle varige driftsmidler målt ved bruk av anskaffelseskostmodellen hvor eiendelen etter førstegangsinnregning ble balanseført til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte avskrivninger og akkumulerte tap ved verdifall.

Fra 1. Januar 2023 har konsernet valgt å endre metoden for regnskapsføring av kontoreiendom i Euroland klassifisert som varige driftsmidler ettersom konsernet mener at verdireguleringsmodellen gir mer relevant informasjon til brukerne av regnskapet da det er mer sammenstilt med praksis hos konkurrenter. I tillegg gir tilgjengelige verdsettelsesteknikker mer pålitelige estimater av kontoreiendommenes virkelige verdi. Konsernet har benyttet verdireguleringsmodellen prospektivt.

Etter førstegangsinnregning måles kontoreiendommene i Euroland til virkelig verdi på datoen for verdireguleringen minus eventuelle senere akkumulerte avskrivninger og tap ved verdifall. Se Note 17 for detaljer.

Kilde: Good Group International Ltd (EY eksempelregnskap), 2023, utdrag fra note 2.4.

Ettersom IAS 8 etablerer en terskel for prinsippendringer, er det sentralt å avgrense prinsippendringer fra andre endringer. For eksempel er ikke ytterligere spesifisering av en post i regnskapet en prinsippendring.

Teorieksempel 29.14: Ytterligere spesifikasjon

Selskap A hadde tidligere presentert immaterielle eiendeler, herunder patenter og kundeportefølje, på én linje i balansen. I 2023-regnskapet valgte selskapet å presentere patenter og kundeportefølje på separate linjer, rett etter hverandre.

Denne endringen er ingen prinsippendring, men snarere en ytterligere spesifikasjon av posten immaterielle eiendeler.

På den andre siden er en omrokkering av linjer i regnskapet å anse som en prinsippendring.

Teorieksempel 29.15: Omrokkering av linjer

Selskap A hadde tidligere presentert resultat fra felleskontrollert virksomhet på en egen linje i driftsresultatet. I 2023-regnskapet valgte selskapet å presentere resultatandelen på egen linje etter driftsresultatet.

Dette er å anse som en prinsippendring ettersom innholdet i driftsresultatet endres betydelig, og således representerer endringen noe mer enn en endring i spesifikasjonene av postene i resultatregnskapet.

Det er viktig å skille mellom de to nevnte situasjonene fordi prinsippendringsterskelen innebærer at endringen i teorieksempel 29.15 krever nærmere vurdering og begrunnelse før den eventuelt kan gjøres enn det som gjelder for teorieksempel 29.14. Omrokkering av linjer som representerer en prinsippendring forutsetter at nytt presentasjonsprinsipp er «mer relevant» enn det forrige (IAS 8.14(b)), mens ytterligere spesifikasjon gjennom oppsplitting av linjer er en vurdering av art og funksjon og vesentlighet (IAS 1.29).

Tilsvarende er det ikke å anse som en prinsippendring dersom det er tale om substansielt forskjellige transaksjoner (IAS 8.16(a)).

Teorieksempel 29.16: 45 % eierskap

Selskap A kjøpte i 2023 45 % av aksjene i Selskap B, og konsoliderte Selskap B under henvisning til at det forelå faktisk kontroll som følge av eierskapet. De resterende 55 % av aksjene var eid av en rekke andre småaksjeeiere uten noen form for tilknytning til hverandre, og ingen av disse eide mer 2 % av aksjene i Selskap B.

I 2024 kjøpte Selskap A 45 % av aksjene i Selskap C. Selskap A regnskapsførte investeringen etter egenkapitalmetoden ettersom Selskap A anså at det forelå betydelig innflytelse som følge av eierskapet. Det var fem andre aksjonærer i Selskap C. Ingen av disse hadde tilknytning til hverandre, og fire av disse eide 10 % og én eide 15 % av aksjene.

Selskap A gjorde ikke noen form for prinsippendring fra konsolidering til egenkapitalmetoden ettersom investeringene i Selskap B og C reelt sett er ulike, til tross for at de to investeringene i form synes like. Investeringene hadde ulikt innhold ettersom Selskap A faktisk kontrollerte Selskap B, mens det ikke forelå kontroll, kun betydelig innflytelse, over Selskap C.

Videre er det ikke å anse som en prinsippendring om en endrer prinsipp i forhold til et tidligere prinsipp, dersom den aktuelle transaksjonen i tidligere års regnskap ikke har hatt vesentlig betydning for selskapet (IAS 8.16(b)).

Teorieksempel 29.17: Valutagevinst og -tap

Selskap A hadde i tidligere år innarbeidet valutagevinster og -tap på linjen *Andre driftskostnader,* som inngikk i *Driftsresultat*. I 2023 besluttet selskapet å presentere valutagevinster og -tap på en egen linje utenfor *Driftsresultat*. Årsaken var at denne posten først i 2023 representerte et vesentlig beløp, og endringen i 2023 ble således ikke ansett for å representere en prinsippendring.

29.2.3 Regnskapsføring av prinsippendringer

Prinsippendringer, uansett om de er frivillige eller følger av nye eller endrede standarder eller tolkninger, skal regnskapsføres ved at virkningen av prinsippendringen korrigeres mot egenkapitalen i inngående balanse (IAS 8.22). Det innebærer at en skal anvende det nyvalgte prinsippet tilbake i tid *som om* det alltid hadde blitt benyttet. Det er gitt unntak fra omarbeiding av tidligere perioders tall når omar-

beiding *ikke er praktisk mulig (IAS 8.23)*. Dette er imidlertid en høy terskel, og i praksis er det således sjelden at den kommer til anvendelse.

I mange tilfeller gis det egne overgangsbestemmelser når det utgis nye eller endrede standarder eller tolkninger. Slike særlige overgangsbestemmelser overstyrer de generelle kravene som er gitt i IAS 8. I fortsettelsen er det de generelle kravene som redegjøres for.

Dersom prinsippendringen har vesentlig innvirkning på balanse ved begynnelsen av foregående periode, altså sammenligningsperioden, skal det utarbeides og presenteres en tredje balanse som reflekterer balansen ved inngangen til foregående periode, jf. IAS 1.40A. Dette gjelder også når et selskap har flere sammenligningsperioder. Også i disse tilfellene skal tredjebalansen vise balansen ved inngangen til foregående periode, og ikke inngangen til den første sammenligningsperioden.

Teorieksempel 29.18: Tredjebalanse ved flere sammenligningsperioder

Selskap A gjorde en prinsippendring i 2023. Prinsippendringen hadde vesentlig virkning for inngående balanse i 2022. Selskap A presenterte sammenligningstall for de to foregående periodene, altså 2022 og 2021. I dette tilfellet måtte Selskap A presentere fire balanser; per 31. desember 2021, per 1. januar 2022, per 31. desember 2022, og per 31. desember 2023.

I praksis er det ikke uvanlig i slike tilfeller å markere utgående balanse for 2021 som et substitutt for inngående balanse for 2022 ved bruk av fotnote, forutsatt at de to er identiske (noe de ofte er).

Kravet til å presentere en tredje balanse gjelder også ved feilrettinger og når det gjøres omklassifiseringer i balansen.

Praksiseksempel 29.3 Tredjebalanse

Atea gjennomførte en prinsippendring i 2022-regnskapet som følge av en agendabeslutning fra IFRS IC og en feilretting, med den konsekvens at selskapet innarbeidet en tredjebalanse per 1. januar 2021, altså inngående balanse for foregående regnskapsår.

Consolidated statement of Financial Position

NOK in million	Note	31 Dec 2022	Restated 31 Dec 2021	Restated 1 Jan 2021
ASSETS				
Property, plant and equipment	12	541	493	538
Right-of-use assets	19	1,253	1,200	1,288
Deferred tax assets	10	207	276	303
Goodwill	13	4,132	3,942	4,088
Other intangible assets	13	452	328	289
Investment in associated companies	14	0	0	17
Long-term subleasing receivables	19, 23	36	53	83
Other long-term receivables	15	99	29	20
Non-current assets		**6,719**	**6,321**	**6,626**
Inventories	14	1,198	1,191	797
Trade receivables	6, 15, 23	6,701	5,189	5,818
Other receivables	6, 15, 23	2,268	1,916	1,606
Short-term subleasing receivables	19, 23	45	71	126
Other financial assets		4	7	5
Cash and cash equivalents	23	922	1,353	1,605
Current assets		**11,138**	**9,727**	**9,957**
Total assets		**17,858**	**16,048**	**16,584**
EQUITY AND LIABILITIES				
Share capital and premium	16	680	657	503
Other reserves		1,518	1,444	1,627
Retained earnings	2	1,531	1,406	1,234
Equity		**3,728**	**3,507**	**3,363**
Interest-bearing long-term liabilities	18, 20, 23	-	475	475
Long-term sublease liabilities	19, 20, 23, 27	36	53	83
Long-term leasing liabilities	19, 23	1,018	986	1,039
Other long-term liabilities	23	116	190	7
Deferred tax liabilities	2, 10	145	164	185
Non-current liabilities		**1,316**	**1,867**	**1,790**
Trade payables	17, 23	8,100	6,574	6,934
Interest-bearing current liabilities	18, 20, 23	586	8	7
Current sublease liabilities	19, 20, 23, 27	45	71	126
Current leasing liabilities	19, 23	318	284	310
Tax payable		265	136	133
Provisions	22	50	27	184
Other current liabilities	6, 17, 23	3,424	3,562	3,710
Other financial liabilities	23	26	12	28
Current liabilities		**12,813**	**10,674**	**11,430**
Total liabilities		**14,129**	**12,541**	**13,220**
Total equity and liabilities		**17,858**	**16,048**	**16,584**

Kilde: Atea Group ASA, Annual report 2022, balanseoppstilling.

29.2.4 Noteinformasjon om prinsippendringer

Ved prinsippendringer skal det gis tilleggsopplysninger som redegjør for hvorfor endringen er gjort. Dersom det er en konsekvens av en ny eller endret standard eller tolkning, skal det gis informasjon om denne, og i tilfelle endringen er gjennomført i samsvar med særskilte overgangsbestemmelser skal dette opplyses om. Når det er gjort en frivillig prinsippendring skal det redegjøres for hvorfor det nye prinsippet gir mer relevant informasjon enn det tidligere prinsippet.

For inneværende periode og tidligere perioder skal det gis opplysninger om virkningen av prinsippendringen på de ulike regnskapslinjene og resultat per aksje, herunder utvannet resultat per aksje. Dette gjelder uansett hva begrunnelsen for prinsippendringen er. I praksis ser en ofte at det syndes mot den første delen av dette kravet, det vil si at selskaper ofte ikke gir informasjon om virkningen av prinsippendringen i inneværende periode. Dette er ikke veldig overraskende, ettersom en normalt gjør prinsippendringen ved inngangen til en periode, og det er da særlig upraktisk å måtte videreføre det tidligere prinsippet parallelt med det nye prinsippet i endringsåret. Også fra et brukerperspektiv fremstår kravet noe underlig, ettersom det nye prinsippet er mer relevant og trendanalyser gjennom regnskapsperiodene således bør gjøres i samsvar med dette prinsippet, ikke det tidligere prinsippet. Når det er sagt, kravet gjelder (IAS 8.28(f)), og det må således etterleves.

Praksiseksempel 29.4 Prinsippendring

Vår Energi valgte i 2022 å endre regnskapsprinsipp for måling av «overløft» (solgt utover selskapets andel av periodens produksjon).

Restatement of overlift/underlift due to change in accounting principles

Vår Energi has elected to change its accounting policy for measurement of overlift to measure both overlift/underlift at cost as we believe this will provide more relevant information about financial performance and financial position of the Company. In addition, this change will also make Vår Energi more comparable to peer companies on the NCS. In prior reporting periods, the overlift was recognised for the fair value / sale price while the underlift was measured at the lower of production cost and sale price.

Comparative figures have been restated accordingly and the impact on relevant comparison periods is included in the table below.

Restating impact on Balance Sheet Statement

USD 1000	Note	01 Jan 2021	31 Dec 2021
Underlift before restatement		142 257	189 105
Impact of restatement		(67 948)	(78 888)
Underlift after restatement	20	74 309	110 217
Overlift before restatement		166 175	317 605
Impact of restatement		(121 034)	(276 428)
Overlift after restatement	27	45 142	41 177
Equity before restatement		1 854 877	1 472 369
Impact of restatement		11 679	43 459
Equity after restatement		1 866 556	1 515 828
Deferred tax before restatement		7 342 952	7 799 594
Impact of restatement		41 407	154 082
Deferred tax after restatement	12	7 384 359	7 953 676

Restating impact on Statement of Comprehensive Income

USD 1000	Note	2021
Adjustment of (over)/under lift before restatement		(116 947)
Impact of restatement		148 960
Adjustment of (over)/under lift after restatement	6	32 013
Income tax (expense) / income before restatement		(1 876 143)
Impact of restatement		(116 188)
Income tax (expense) / income after restatement	12	(1 992 331)
Earnings per share before restatement		0.25
Impact of restatement		0.01
Earnings per share after restatement		0.26

Impact of restatement include both NGL correction and change in accounting policy for measurement of overlift.

Difference between impact in P&L vs. change in equity is related to translation effects.

Kilde: Vår Energi ASA, Annual report 2022, utdrag fra note 3.

29.2.5 Fortsatt-drift-forutsetningen

Ved utarbeidelse av finansregnskap skal ledelsen vurdere selskapets even til å fortsette driften etter regnskapsperiodens slutt. Fortsatt drift er ikke definert i IFRS, men fremkommer implisitt ved at regnskapet skal utarbeides i tråd med forutset-

ningen med mindre ledelsen enten planlegger å avvikle virksomheten eller ikke har noe annet realistisk alternativ, for eksempel på grunn av selskapets finansielle stilling.

Fortsatt-drift-forutsetningen er ikke et prinsipp under IFRS, men en underliggende forutsetning i henhold til IASBs rammeverk. Den er prinsipplignende siden et brudd på forutsetningen potensielt påvirker innregning, måling, presentasjon og noteopplysninger, men på en langt mer gjennomgripende måte enn et regnskapsprinsipp.

Under US GAAP (ASC 205–30) skal regnskapet utarbeides under forutsetning om likvidasjon når avvikling er *uunngåelig* («imminent»). ASC 205–30 redegjør for hvordan eiendeler og gjeld skal måles i en slik situasjon. Eiendeler skal måles til forventet realisasjonsverdi, herunder eiendeler som tidligere ikke har blitt innregnet (for eksempel egenutviklede immaterielle eiendeler), mens gjeld skal måles som ved fortsatt drift (altså skal en for eksempel ikke anta at gjeld vil bli ettergitt). Forventede realisasjonsutgifter skal det avsettes for. Videre er det etter ASC 205–30 ikke krav om de samme regnskapsoppstillingene som ved fortsatt drift. Det er kun krav om en oppstilling over netto eiendeler og oppstilling over endringer i netto eiendeler i perioden.

IFRS er taus om hva som er alternativet til et fortsatt-drift-regnskap når fortsatt drift ikke kan legges til grunn etter IAS 1.25. Det følger av veiledningshierarkiet 3c at ASC 205–30 kan være et aktuelt referansepunkt etter IFRS. Det er imidlertid liten tvil om at terskelen for avvik fra fortsatt drift er lavere enn terskelen for likvidasjonsregnskap (at likvidasjon er uunngåelig) etter ASC 205–30. Det betyr således at avvik fra fortsatt drift kan være aktuelt til tross for at et likvidasjonsregnskap etter ASC 205–30 ikke er aktuelt. Det er også uklart om målereglene og regnskapsoppstillingsreglene etter ASC 205–30 kan anvendes under IFRS, og det må derfor vurderes konkret i de aktuelle tilfellene.

I noen tilfeller vil ledelsen, når den foretar sin fortsatt-drift-vurdering, ha kjennskap til vesentlige usikkerheter knyttet til hendelser eller forhold som kan så betydelig tvil om selskapets evne til fortsatt drift. Slike usikkerheter skal opplyses om i note. Dette kravet gjelder i de tilfeller hvor ledelsen, på tross av usikkerheten, vurderer at regnskapet skal avlegges under forutsetning om fortsatt drift. I slike tilfeller er det nærliggende å anse opplysningskravet i IAS 1.122 om skjønnsutøvelse som relevant. Ved betydelig usikkerhet er det lite tvil om at ledelsen har utøvet et skjønn som har stor betydning for regnskapet. Med andre ord er det ikke bare krav om å opplyse om usikkerheten, men også om skjønnet som ledelsen har utøvet og som har gitt grunnlag for utarbeidelse av et fortsatt-drift-regnskap.

Praksiseksempel 29.5 Opplysningskrav knyttet til forutsetning om fortsatt drift

Finanstilsynet har gjennom sin kontrollvirksomhet gitt uttrykk for sin forståelse av innholdet i dette kravet, og oppsummerte sine vurderinger i Rundskriv 12/2015.

4 Opplysningskrav knyttet til forutsetning om fortsatt drift

Det følger av IAS I *Presentasjon av finansregnskap* nr. 25 at ledelsen skal vurdere om forutsetningen for fortsatt drift er til stede ved utarbeidelse av finansregnskapet. Dersom ledelsen i sin vurdering er klar over forhold som kan skape vesentlig usikkerhet rundt evnen til fortsatt drift, skal det opplyses om disse usikkerhetene. Dette gjelder både ved avleggelsen av årsregnskapet og delårsregnskapet, jf. IAS I .4.

IAS I .26 gir en mer utfyllende beskrivelse av de vurderingene som ledelsen skal gjøre knyttet til om en fortsatt driftsforutsetning er passende eller ikke. Ledelsen skal blant annet ta hensyn til all tilgjengelig informasjon om fremtiden, og omfanget av analysene som må gjøres, vil være avhengig av selskapsspesifikke forhold som blant annet nåværende og forventet lønnsomhet og tilgang på kapital. I en situasjon der det er knyttet usikkerhet til fortsatt drift, forventes det at det har blitt gjort omfattende analyser av disse forholdene.

Det skal opplyses i noter om det skjønn ledelsen har utøvet i vurderingen av forutsetningen for fortsatt drift, jf. IAS 1.122 og agendaavgiørelsen fra IFRS' Interpretations Committee (IC) fra juli 2014.2 Noteopplysningene må være selskapsspesifikke og detaljerte, slik at en bruker av regnskapet klart kan forstå de forutsetningene som antakelsen om fortsatt drift hviler på.

Fortsatt drift og likviditetsrisiko

Forutsetninger om fortsatt drift er nært knyttet til et foretaks likviditetsrisiko. Det følger av IFRS 7 *Finansielle instrumenter – opplysninger* nr. 39 a) og c) at et foretak skal gi en forfallsanalyse av finansielle forpliktelser, og en beskrivelse av hvordan iboende likviditetsrisiko håndteres. I IFRS 7 BI 0A, BI 1 og BI IC-F gis det ytterligere veiledning til hvilken informasjon som bør gis.

For et foretak der det er usikkerhet om fortsatt drift, vil det være av vesentlig betydning å men oversikt over fremtidige forfall brutt ned i korte nok tidsperioder. Det må presiseres at intervallene som er gitt som eksempel i IFRS 7 BI I kun er eksempler, og at hensiktsmessige perioder må vurderes i hvert enkelt tilfelle. I de fleste tilfeller der det er usikkerhet om fortsatt drift, vil det være naturlig å dele opp perioden fra tre måneder til ett år og fra ett år til fem år i flere tidsintervaller enn hva som er gitt i eksemplet.

Finanstilsynet har kommentert likviditetsrisiko og opplysninger om lånevilkår i rundskriv 5/20113 og i rundskriv 31/20114. Se punkt 2.2.2 «Likviditetsrisiko» og 2.2.4 «Opplysninger om låneavtalevilkår» i rundskriv 5/201 1, og punkt 7 «Likviditetsrisiko – håndtering av den iboende risikoen» i rundskriv 31/2011.

Informasjon i delårsrapporteringen

Et foretak skal i delårsrapporten sin inkludere en forklaring av hendelser og transaksjoner som er vesentlige for å forstå endringene i foretakets finansielle stilling og inntjening siden slutten av forrige årsrapporteringsperiode, jf. IAS 34 *Delårsrapportering* nr. 15. Ved betydelig usikkerhet om fortsatt drift, er det etter Finanstilsynets vurdering avgjørende at informasjonen i delårsregnskapene er presis og dekkende om disse forholdene.

Det er ikke tilstrekkelig at mer utfyllende informasjon eventuelt blir gitt i børsmeldinger eller presentasjonsmateriell i forbindelse med fremleggelse av delårsrapportene.

Kilde: Finanstilsynets kontroll med finansiell rapportering i 2015, Rundskriv 12/2015.

29.3 Estimatendringer

Etter IAS 8 skal estimatendringer periodiseres «prospectively» (fremadrettet). Det skilles mellom estimatendringer som bare vedrører inneværende periode, og estimatendringer som vedrører inneværende og fremtidige perioder. I sistnevnte tilfelle skal resultatføringen av virkningen av estimatendringen fordeles over de relevante periodene (IAS 8.36). Dette er for eksempel tilfellet ved endring av avskrivningstid for anleggsmidler. En økning i forventet økonomisk levetid knyttet til et anleggsmiddel kan justeres ved å reversere tidligere kostnadsførte avskrivninger over resultatet i endringsåret (reverseringsløsningen). Alternativt kan amortisering av estimatendringen over gjenværende avskrivningstid være en aktuell løsning (knekkpunktsløsningen). Begge løsningene medfører endrede avskrivninger både i inneværende og fremtidige perioder i forhold til opprinnelig avskrivningsplan, og representerer i så måte «prospective» periodisering. Det er imidlertid en vanlig forståelse at bare knekkpunktsløsningen kan anvendes etter IFRS.

Praksiseksempel 29.6 Prospektiv endring

Scatec ASA opplyste i sitt konsernregnskap for 2022 at det har endret sitt estimat på forventet levetid på solcelleanlegg fra 25 til 30 år, med prospektiv anvendelse fra og med 1. januar 2023.

Estimation uncertainty

Estimated useful life of power plants

The estimated useful lives of power plants are reviewed on an annual basis and changes in useful lives are accounted for prospectively.

In most of these markets the sale of electricity depends on having a PPA, hence, the length of the PPA is deemed to be the critical factor for determine useful life. The power plants currently in operation have 15 to 25 years off-take agreements. Whether or not these agreements will be extended is not currently known. Technical useful life for the power plants is deemed to be at least 30 years, a factor also considered when assessing depreciation period. The assessment is made on a plant by plant basis, and most of the Group's power plants are depreciated over the length of the PPA. Existing Ukrainian regulation allow to choose to sell electricity under a PPA agreement or directly in the electricity spot market, thus the solar plants in Ukraine are not dependent on an PPA agreement and will be able to sell produced electricity in the existing electricity spot market in the country during and/or after expiry of the current PPA contracts. There are no limitations on the terms and validity of the market energy sales agreements. Consequently, the Group has revised the estimated useful life of its five solar plants in Ukraine from 25 to 30 years per 31 December 2022. This change in estimate will be applied prospectively from 1 January 2023 and will not result in any restatement to the current or prior year consolidated financial statements.

Kilde: Scatec ASA, Annual report 2022, utdrag fra note 9.

Som omtalt i kapittel 29.2.3 og kapittel 29.4 følger det av IAS 8 at virkningen av prinsippendringer og feil skal korrigeres mot egenkapitalen i inngående balanse («retrospective application»). Estimatendringer skal som nevnt resultatføres i endringsperioden. Det er derfor viktig å skille estimatendringer fra prinsippendringer og feil. I mange tilfeller er dette skillet opplagt, men i noen tilfeller er det usikkert om en regnskapsmessig virkning kan henføres til en estimatendring eller en prinsippendring. Et bytte av målebasis, for eksempel virkelig-verdi-måling som erstatning for transaksjonsmåling, representerer en prinsippendring i denne sammenhengen. En endring av avskrivningsperioden er imidlertid en estimatendring, og mer generelt kan en legge til grunn at virkningen av endringer i inndata eller endringer i målemetoder skal behandles som estimatendringer (IAS 8.34A). I tilfeller hvor en ikke er i stand til å bestemme om en regnskapsmessig virkning skyldes en estimatendring eller en prinsippendring, skal en behandle virkningen som en estimatendring (IAS 8.35).

Teorieksempel 29.19: Diskonteringsrente

Et eksempel på en situasjon hvor det ikke er åpenbart om en endring representerer en prinsipp- eller en estimatendring, er bytte av statsobligasjonsrenten med foretaksobligasjonsrenten som grunnlag for fastsettelsen av diskonteringsrenten ved regnskapsføring av pensjonsforpliktelser etter IAS 19. Dette ble et aktuelt spørsmål i Norge i 2012 da mange norske selskaper valgte å begynne og bruke renten i OMF-markedet som grunnlag for fastsettelse av diskonteringsrenten, mens de i tidligere perioder hadde brukt statsobligasjonsrenten. Samtlige anså dette som en estimatendring under henvisning til at prinsippet var det samme både før og etter endringen, nemlig bruk av foretaksobligasjonsrenten dersom det eksisterer et dypt foretaksobligasjonsmarked, og bruk av statsobligasjonsrente i andre tilfeller. Overgangen til bruk av OMF-rente var begrunnet i at dette markedet nå ble ansett som dypt og en følgelig tilfredsstilte kravene i IAS 19 til å bruke foretaksobligasjonsrenten. Det ble også vist til at det å behandle dette som en prinsippendring ville innebære at sammenligningstallene ville blitt omarbeidet ved bruk av foretaksobligasjonsrente i en periode (2011) da det ikke eksisterte et dypt marked for foretaksobligasjoner. Med endringen i IAS 8 med virkning for 2023, IAS 8.34A, har den nevnte praksisen fra 2012 fått eksplisitt støtte i standarden.

IAS 8 krever noteopplysninger om arten av estimatendringer og kvantifisering av virkningen av estimatendringer som har effekt i inneværende periode eller forventes å ha effekt i fremtidige perioder. Det gis unntak fra kravet om kvantifisering av effekten for fremtidige perioder dersom det ikke er praktisk mulig. *Praktisk mulig* representerer en høy terskel. Det skal med andre ord mye til for å argumentere for at en har en situasjon hvor en kan unnlate å gi informasjon som angitt. Dersom effekten i fremtidige perioder ikke lar seg kvantifisere, skal dette opplyses om.

29.4 Feil

I enkelte tilfeller avdekkes feil i tidligere rapporterte tall. IAS 8.5 definerer feil i tidligere regnskapsperioder som «utelatelser fra og feilaktige opplysninger i foretakets finansregnskap for én eller flere perioder som skyldes manglende eller feilaktig bruk av pålitelig informasjon som a) var tilgjengelig da finansregnskapet for disse periodene ble godkjent for offentliggjøring, og b) med rimelighet kunne forventes å ha blitt innhentet og tatt i betraktning ved utarbeiding og presentasjon av finansregnskapene.»

Typiske eksempler på feil er regnefeil, feil anvendelse av regnskapsprinsipper, forglemmelser, feiltolkninger av faktum og bedrageri. Estimatendringer skiller seg tydelig fra feilrettinger ved at informasjonen som estimatendringen bygger på er ny i forhold til tidligere perioder. Men dersom det gjøres en endring i et estimat i en periode basert på informasjon som også var tilgjengelig da regnskapet for foregående periode ble utarbeidet, vil dette være en feilretting og ikke en estimatendring, og behandles tilsvarende (med omarbeiding av tidligere perioders tall).

Feilretting skal regnskapsføres på samme måte som prinsippendringer, altså ved at tidligere perioders tall skal omarbeides og virkningen av feilen korrigeres mot inngående balanse i sammenligningsperioden (med mindre feilen oppstod på et senere tidspunkt). Dersom virkningen på tidligere perioder ikke er vesentlig, kan omarbeiding unnlates. Det er også et praktisk-mulig-unntak for omarbeiding av tidligere perioders tall ved feilretting, men som tidligere nevnt er dette en særlig høy terskel. Kravet om å presentere en tredje balanse (IAS 1.40A) gjelder også ved feilretting. Dette er nærmere omtalt i kapittel 29.2.3.

Opplysningskravene er tilsvarende som for prinsippendringer, med unntak av at det ikke er krav om å vise virkningen av feilen på tallene for inneværende periode. Det er selvforklarende at det å reflektere feilen i inneværende periode, etter at den er avdekket, vil gi rimelig meningsløs informasjon.

Praksiseksempel 29.7 Retting av feil

Atea rettet en feil i sitt 2022-regnskap, og forklart feilrettingen i note

b) Prior period Errors

Change in equity in the opening balance as at 1 January 2021

The equity in the opening balance as of 1 January 2021 has been changed due to prior period accounting errors. The errors are due to historical calculation of deferred tax assets in Atea Denmark related to goodwill, resulting in understated deferred tax liabilities. Because the errors have accumulated over multiple years, it has been impracticable to allocate the period-specific effects of the errors to specific years. Consequently, the opening balance sheet of the comparison financial period to 31 December 2021 has been restated to reflect adjustments relating to

all prior years. The changes have been applied retrospectively. The impact on Atea's financial statements for financial year 2021 is:

- Deferred tax expense is increased by NOK 3 million.
- Profit for the period is reduced by NOK 3 million.
- Earnings per share and diluted earnings per share is reduced by NOK 0.03 per share.
- Deferred tax liabilities opening balance 1 January 2021 is increased by NOK 20 million.
- Retained earnings in the opening balance 1 January 2021 is reduced by NOK 20 million.

Kilde: Atea Annual ASA, Annual report 2022, utdrag fra note 2.

30. Hendelser etter balansedagen

30.1 Innledning

Utgangspunktet er at regnskapet skal reflektere forholdene på balansedagen. IAS 10 skiller mellom hendelser etter balansedagen som vedrører forholdene på balansedagen og derfor skal reflekteres i regnskapet, og hendelser etter balansedagen som vedrører neste periode og derfor ikke skal ha regnskapsmessig konsekvens per balansedagen. Dette skillet kan i praksis være vanskelig å trekke. I denne artikkelen redegjøres det for en del typetilfeller som er egnet til å illustrere skillet:

- Fortsatt-drift-forutsetningen
- Virkelig-verdi-måling
- Nedskrivning av kundefordringer
- Brudd på lånebetingelser
- Refinansiering
- Skattelovsendringer
- Bortfall av betingelser
- Agendabeslutninger
- Tidliganvendelse av nye standarder

I tillegg redegjøres det for hvilke krav som stilles til tilleggsopplysninger om hendelser etter balansedagen som vedrører den påfølgende regnskapsperioden. Vurderingen av hvordan hendelser etter balansedagen skal reflekteres i regnskapet krever 1) utøvelse av profesjonelt og balansert skjønn, 2) god innsikt i regnskapsreglene, og 3) ikke minst en god forståelse for brukernes behov for informasjon. Hovedformålet med artikkelen er å bidra til 2), men artikkelen er forventningsvis også et nyttig hjelpemiddel til 1) og 3).

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

30.2 Fortsatt-drift-forutsetningen

IASB legger til grunn at regnskapet skal avlegges under forutsetning om fortsatt drift, med mindre ledelsen enten planlegger avvikling eller ikke har noe annet realistisk alternativ (IAS 1.25). Det følger av IAS 1.26 at ledelsen minst må ta hensyn til forventninger knyttet til de neste tolv månedene i vurderingen av om fortsatt-drift-forutsetningen kan legges til grunn. Tolvmånedershorisonten måles fra balansedagen. Samspillet mellom fortsatt-drift-vurderingen og IAS 10 er ikke helt åpenbart. IAS 1.25 viser til at vurderingen skal gjøres «[v]ed utarbeiding av finansregnskapet (...)». Det vil typisk være etter balansedagen. På den andre siden trekker IAS 10 et klart skille mellom hendelser etter balansedagen som gjelder inneværende regnskapsperiode og hendelser som gjelder neste regnskapsperiode. I IAS 10 fremkommer det imidlertid at dersom utviklingen etter balansedagen er av en slik karakter at fortsatt-drift-forutsetningen ikke lenger kan forsvares, er virkningen så dramatisk at regnskapet per balansedagen ikke kan utarbeides under en forutsetning om fortsatt drift (IAS 10.15). I de fleste tilfeller vil utvikling etter balansedagen som tilsier at fortsatt drift ikke kan forsvares, ha forankring i hendelser før balansedagen, og konklusjonen i IAS 10 er således konsistent med skillet mellom hendelser etter balansedagen som gjelder inneværende regnskapsperiode og de som gjelder neste regnskapsperiode. Betydningen av IAS 10.15 blir derfor satt på spissen bare i de helt spesielle tilfellene hvor hendelser etter balansedagen åpenbart gjelder neste regnskapsperiode.

30.3 Virkelig-verdi-måling

Aksjer som vurderes til virkelig verdi etter IFRS 9 og IFRS 13, skal for regnskapsmessige formål verdsettes på balansedagen. Dersom aksjene er børsnoterte og det er omsetning i aksjen, vil virkelig verdi normalt tilsvare børskursen på balansedagen. Det betyr at endringer i børskurs i 2023 før avleggelse av regnskapet for 2022, er en hendelse uten regnskapsmessig konsekvens for regnskapet for 2022.

Når virkelig verdi ikke kan observeres i et aktivt marked, som for eksempel ved avlesning av børskurser på Oslo Børs, er skillet mellom hendelser som vedrører balansedagen og hendelser som vedrører den etterfølgende perioden langt mindre tydelig. Ved verdsettelse av en ikke-børsnotert aksje med formål å reflektere virkelig verdi per 31. desember 2022 hvor verdsettelsen gjennomføres i januar og februar 2023 må det derfor nøye vurderes hvorvidt denne baserer seg på ny informasjon i 2023 som reflekterer verdiutvikling i 2023, eller om den nye informasjonen vedrører 2022.

Teorieksempel 30.1: Koronapandemien

I desember 2019 ble første utbrudd av koronaviruset registret i Kina, og i 11. mars 2020 erklærte Verdens Helseorganisasjon (WHO) utbruddet som en pandemi. NO AS har et datterselskap med en fabrikk i Wuhan, her produseres konsernets produkter som leveres over hele verden. Datterselskapet er børsnotert. I selskapsregnskapet til NO AS, som utarbeides i samsvar med IFRS, vurderes investeringer i datterselskap til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. I Wuhan ble det innført nedstengning av samfunnet 20. januar 2020 for å hindre spredning av viruset. Som følge av nedstengningen av samfunnet falt verdien på aksjen til datterselskapet med 20 % fra 20. januar til 21. januar. Da NO AS utarbeidet selskapsregnskapet sitt for 2019 ble investeringen i datterselskapet verdsatt til børskurs per 31. desember 2019, til tross for at det skjedde et betydelig verdifall etter nedsteningen tre uker senere. Dette fordi verdifallet etter balansedagen åpenbart reflekterte verdifall i 2020, altså en hendelse etter balansedagen uten regnskapsmessig konsekvens for 2019.

30.4 Nedskrivning av kundefordringer

Dersom en kunde av Selskap A begjæres konkurs i januar 2023 før regnskapet for 2022 er avlagt, vil denne hendelsen normalt få konsekvens for 2022-regnskapet til Selskap A. Konkursbegjæringen er en 2023-hendelse, men den gir informasjon om verdien av kundefordringen på balansedagen, og vil normalt medføre en nedskrivning av kundefordringen i 2022-regnskapet. Denne vurderingen reflekterer at konkursbegjæringen gir ny informasjon om forholdene på balansedagen – det er ikke konkursbegjæringen som gir opphav til verdifallet på kundefordringen, men den underliggende økonomiske utviklingen hos kunden, og det har formodningen mot seg at den negative utviklingen kan henføres til perioden etter 31. desember 2022 i denne situasjonen.

Dette til forskjell fra eksempelet i kapittel 30.3 om koronapandemien. I børskursen til datterselskapet per 31. desember 2019 var risikoen for koronaviruset reflektert, og verdifallet etter nedstengningen av Wuhan reflekterer en ny hendelse. Enkelte vil hevde at nedstengningen i Wuhan 20. januar kun var en bekreftelse på forhold som eksisterte ved utgangen av 2019 ettersom koronaviruset allerede eksisterte på det tidspunktet, og at verdifallet som oppstod som følge av dette skulle vært reflektert i regnskapet for 2019. Forskjellen mellom disse to situasjonene er imidlertid grunnleggende, i og med at markedets forventning allerede var reflektert i børskursen til datterselskapet per balansedagen, mens i kundefordringseksemplet ovenfor representerer konkursbegjæringen kun en bekreftelse på en kundesituasjon som var kjent, for noen, allerede på balansedagen.

30.5 Brudd på lånebetingelser

Utgangspunktet i IAS 1.60 er at det skal skilles mellom kortsiktige og langsiktige poster i balansen. Fra og med 1. januar 2024 er paragraf 69 til 76 i IAS 1 endret for å klargjøre kravene for klassifisering av forpliktelser som langsiktige eller kortsiktige. Endringene innebærer også ytterligere noteopplysninger om klassifisering av lån. Det er kun lånebetingelser som selskapet må oppfylle på, eller før balansedatoen som påvirker klassifiseringen av lån som langsiktig eller kortsiktig. Utgangspunktet er at gjeld er langsiktig såfremt selskapet har en ubetinget rett til å utsette nedbetaling av gjelden i minst tolv måneder etter balansedagen. Begrepet «ubetinget rett» har i mange situasjoner skapt vanskelige tolkningsspørsmål, men i endringene som trådte i kraft fra 1. januar 2024 klargjøres det at retten skal vurderes ut fra om alle betingelser som gjelder per balansedagen er oppfylt. Dette fører til at et lån vil være langsiktig såfremt alle lånebetingelser som gjelder på balansedagen er oppfylt, til tross for at en betingelse som skal måles for eksempel seks måneder frem i tid, ikke er oppfylt. Hvis låntaker er i brudd med lånebetingelsene på balansedagen og et langsiktig lån derfor forfaller til betaling på det tidspunktet långiver beslutter, skal langsiktig gjeld etter IAS 1.74 omklassifiseres til kortsiktig. Dette gjelder uavhengig av om långiver etter balansedagen, men før regnskapsavleggelsen, har akseptert å ikke kreve betaling til tross for bruddet på lånebetingelsene. Dersom långiver før eller på balansedagen har akseptert å ikke kreve betaling som følge av bruddet, eller har gitt låntaker et tidsbegrenset amnesti på minst 12 måneder etter balansedagen, skal lånet imidlertid ikke omklassifiseres (IAS 1.75). I den grad brudd på lånebetingelser på balansedagen er rettet opp igjen når regnskapet avlegges, må informasjonen opplyses om i note (IAS 1.76). Det er også et krav om å opplyse i note om gjeld som er beheftet med lånebetingelser som kan kreves oppgjort i fremtidige perioder dersom en eller flere usikre hendelser inntreffer (IAS 1.76ZA).

I motsatt fall, dersom låntaker er i brudd med lånebetingelsene på balansedagen, men långiver etter balansedagen og før regnskapet avlegges, har bekjentgjort at bruddet ikke får konsekvenser for lånets opprinnelige nedbetalingsplan, er bankens aksept en hendelse etter balansedagen som ikke påvirker forholdene på balansedagen. Det betyr at et lån må presenteres som kortsiktig på balansedagen til tross for at det på tidspunktet for avleggelse av regnskapet er langsiktig. Noen oppfatter at dette potensielt kan være villedende for leserne av regnskapet. Når balansens formål er å gi et øyeblikksbilde per balansedagen, er det å reflektere hendelser etter balansedagen misvisende. En aksept som gis etter balansedagen kan ikke gis tilbakevirkende kraft regnskapsmessig ettersom en slik regnskapsmessig behandling ville gi et feilaktig inntrykk av situasjonen på balansedagen.

Praksiseksempel 30.1 Brudd på lånebetingelser

I 2021 vedtok Finanstilsynet retting av regnskapet til et selskap som i halvårsrapporten for 2021 hadde valgt å betrakte långivers aksept av lånebetingelsesbrudd etter balansedagen, men før offentliggjøring av regnskapet, som en justerende hendelse etter balansedagen. Selskapet måtte rette klassifiseringen av lånet fra langsiktig til kortsiktig og avlegge nytt halvårsregnskap for første halvår 2021.

Selskapet hadde i halvårsregnskapet for 2021 ikke inkludert opplysninger om lånevilkår knyttet til lånet.

Selskapets note om lånet i ny versjon av halvårsregnskap for første halvår 2021:

As of 30 June 2021, the Group's EBITDA was required to exceed a minimum requirement of negative USD 7m. However, the Group's EBITDA for the six months ended 30 June 2021 was negative USD 42.2m. Although the Group received a formal waiver from the Lenders dated 18 August 2021 and prior to the original issuance date of the Group's interim consolidated financial statements, the covenant breach implied that the Lenders had a right to require repayment of amounts outstanding under the 2020 Credit Facility as of 30 June 2021 and the amounts outstanding were therefore considered part of the Group's current liabilities in accordance With IAS 1.74, Presentation of Financial Statements.

Following the receipt of the waiver from the Lenders dated 18 August 2021, the outstanding amounts under the 2020 Credit Facility were reclassified back to non-current liabilities.

Kilde: Atlantic Sapphire ASA Amended 1st half 2021 financial statements, utdrag fra note 6 og Finanstilsynets brev til Atlantic Sapphire ASA datert 21. desember 2021.

30.6 Refinansiering

Det er ikke uvanlig at selskaper refinansierer lån for å rette opp brudd på lånebetingelser. Et selskap som har inngått avtale om langsiktig refinansiering av gjeld etter balansedagen, men før publisering av regnskapet, skal fortsatt klassifisere gjelden som kortsiktig i årsregnskapet (IAS 1.72). Det vil si at langsiktig refinansiering av gjeld som er klassifisert som kortsiktig er en hendelse etter balansedagen som det ikke skal justeres for, men det må gis opplysninger i note om at gjelden har blitt refinansiert etter balansedagen (IAS 1.76 a)).

Med virkning fra 1. januar 2024 ble IAS 1 endret slik at det også er krav om opplysninger i henhold til IAS 10 dersom en gjeld som er klassifisert som langsiktig blir gjort opp etter balansedagen, men før avleggelsen av regnskapet (IAS 1.76 d)). Dette betyr at dersom et selskap har et langsiktig lån i balansen per årsslutt, men som gjøres opp før regnskapet avlegges, skal det gis noteopplysninger om dette.

30.7 Skattelovsendringer

Ved skattelovsendringer som skjer rundt årsskiftet oppstår det ofte tvil om hvilken periode skattelovsendringen skal reflekteres i. Det følger eksplisitt av IAS 12.88 og IAS 10.22 at endringer i skatteloven etter balansedagen ikke skal påvirke regnskapsføringen, men det skal gis noteopplysninger om endringene. Etter de generelle prinsippene som gjelder for estimater og usikkerhet i IASBs rammeverk og i IAS 8, kan det riktignok argumenteres for at en skattelovsendring som gis med tilbakevirkende kraft skal reflekteres i regnskapet, selv om den vedtas etter balansedagen. Veiledningshierarkiet i IAS 8 er imidlertid rimelig kategorisk. Spesialregler i regnskapsstandarder og tolkninger kan ikke overstyres. Det vises for øvrig til artikkel om Inntektsskatt for vurdering av skattelovsendringer.

30.8 Bortfall av betingelser

Det følger av IAS 10.9(a) at dersom en dom i en rettssak faller på nyåret før regnskapet avlegges, skal domsavsigelsen anses å bekrefte at det forelå en forpliktelse på balansedagen. I praksis forventer mange et positivt utfall i tvistesaker, og før domsavsigelsen har man derfor ofte ikke avsatt for forpliktelsen etter IAS 37, eller det viser seg at det avsatte beløpet er for lavt. I tråd med den nevnte bestemmelsen skal imidlertid domsavsigelsen reflekteres i regnskapet til tross for at den forelå først på nyåret.

Selv om det ikke er eksplisitt omtalt i IAS 10.9 eller i standarden for øvrig, er det intuitivt en rimelig forståelse at tilsvarende gjelder for motparten, saksøkeren, som inntil domsavsigelsen har en betinget eiendel etter IAS 37. I praksis er det imidlertid en vanlig forståelse at IAS 10.9(a) må anses uttømmende, og siden punktet ikke omhandler betingede eiendeler på lik linje med betingede forpliktelser, skal en domsavsigelse først reflekteres i saksøkers regnskap i den perioden dommen faller. Denne praksisen underbygges også av den asymmetriske behandlingen av betingede eiendeler og forpliktelser i IAS 37. Betingede eiendeler regnskapsføres først når det er tilnærmet sikkert at de økonomiske fordelene vil tilflyte selskapet, mens betingede forpliktelser skal avsettes for når de er sannsynlige (i praksis en terskel på 50 prosent).

30.9 Agendabeslutninger

IFRS IC, som er IASBs tolkningsorgan, gir fortløpende ut agendabeslutninger som i mange tilfeller klargjør gjeldende standarder. Det følger av IASB og IFRS ICs

prosesshåndbok (Due Process Handbook) at agendabeslutninger forklarer hvorfor et standardsettende prosjekt ikke blir lagt til på arbeidsplanen og inneholder i mange tilfeller forklarende materiale som beskriver hvordan prinsipp og krav i standarden skal anvdendes på spesifikke faktum. Formålet med det forklarende materialet i agendabeslutningene er å legge til rette for økt konsistens ved bruk av standardene. Agendabeslutninger er forskjellige fra IFRIC-tolkninger, som er generelle tolkninger av IFRS-standarder. Selv om disse beslutningene ikke er standarder eller tolkninger, har de i praksis en autoritativ kraft, og det er flere eksempler de siste årene på at norske selskaper har endret sin regnskapspraksis som følge av agendabeslutninger.

Tentative beslutninger, såkalte TAD-er (Tentative Agenda Decisions), har imidlertid ingen form for autoritativ kraft. IFRS IC publiserer alltid en TAD før en endelig beslutning. En TAD er åpen for innspill og kommentarer fra ulike interessenter. Det går flere måneder mellom en TAD og en endelig beslutning, og ofte skjer det betydelige justeringer i beslutningen i mellomtiden. Det å legge til grunn en TAD som grunnlag for endring i regnskapspraksis er derfor normalt ikke aktuelt. Etter kommentarperioden på en TAD er over, bekrefter IFRS IC sin beslutning om å publisere en agendabeslutning, men før agendabeslutningen endelig publiseres blir IASB spurt om de har noen innvendinger mot agendabeslutningen. Hvis mindre enn fire medlemmer av IASB har innvendinger, vil den endelige agendabeslutningen bli publisert. I enkelte sammenhenger oppstår det spørsmål om når en agendabeslutning trer i kraft. Ettersom beslutningen per definisjon ikke endrer standarder eller tolkninger, er denne spørsmålsstillingen intuitivt tungt tilgjengelig. Men som nevnt over, når slike beslutninger fremtvinger endringer i praksis, er problemstillingen reell, og ikke uvanlig. I følge prosesshåndboken til IASB og IFRS IC er det forventet at selskaper gis tilstrekkelig tid til å gjøre egne beslutninger og implementere endringer i regnskapsprinsipper som følge av agendabeslutninger. Hva som er «tilstrekkelig tid» må vurderes for hvert selskap, men medlemmer av IASB har uttalt at det er et spørsmål om måneder og ikke år. Ikrafttredelsesspørsmålet blir særlig satt på spissen i tilfeller hvor beslutningen offentliggjøres etter balansedagen, men før regnskapet for den aktuelle perioden fastsettes og publiseres.

Teorieksempel 30.2: Agendabeslutning fra IFRS IC

I mars 2022 offentliggjorde IFRS IC en agendabeslutning[1] om definisjonen av kontanter. Spørsmålet som ble adressert var om selskaper skal inkludere depositum som en del av kontanter og kontantekvivalenter i kontantstrømoppstillingen og balansen når depositumet har restriksjoner for bruk som er avtalt med en tredjepart. Den veiledningen som IFRS IC ga i denne beslutningen

1 AP12A: Finalisation of agenda decision (ifrs.org).

var forskjellig fra enkelte selskapers etablerte praksis. Spørsmålet om tidspunkt for ikrafttredelse ble derfor aktuelt.

Når IASB eller IFRS IC utgir nye eller endrede standarder eller tolkninger, fremgår ikrafttredelsestidspunktet eksplisitt, og det er alltid frem i tid i forhold til publiseringstidspunktet. En agendabeslutning er imidlertid ingen endring, kun en klargjøring, og i den grad klargjøringen fremtvinger en praksisendring så er den enten å betrakte som en prinsippendring som skal anvendes retrospektivt (med omarbeidelse av tidligere års tall), eller som en feilretting som skal anvendes retrospektivt (med omarbeidelse av tidligere års tall). Det er vanskelig å se for seg at en praksisendring som følge av en agendabeslutning kun får prospektiv anvendelse, men dette må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Dersom det er en *feilretting*, er det vanskelig å se for seg at en publisering av en beslutning kan være noe annet enn en hendelse etter balansedagen som vedrører forholdene på balansedagen. Men dersom det er en *prinsippendring*, og denne anses å være en frivillig prinsippendring, vil den trolig kunne gjennomføres i fremtidige perioder. Det er således ikke mulig å gi et klart svar på det nevnte spørsmålet – en må vurdere innholdet i agendabeslutningen og hvordan og hvorfor den får betydning for selskapets regnskapspraksis.

30.10 Tidliganvendelse av nye standarder

Dersom en ny eller endret standard eller tolkning utgis etter balansedagen, men før tidspunktet for offentliggjøring av regnskapet, og endringen kan tidliganvendes (altså før det angitte ikrafttredelsestidspunktet), reises spørsmålet om endringen kan gis anvendelse per balansedagen, eller om endringen er en hendelse som først kan reflekteres i den påfølgende perioden. Enkelte anser at standardendringer ligner på skattelovendringer (omtalt i kapittel 30.7), men det er en mindre relevant sammenligning. En skattelovendring har konsekvens for et selskaps underliggende økonomi, noe en standardendring ikke har. IAS 10 kan neppe gis anvendelse i dette spørsmålet.

Når en standardendring kan anvendes tidlig, er det vanskelig å finne noen grunn for at en endring utgitt etter balansedagen ikke skal kunne gis anvendelse per balansedagen. For selskaper som avlegger regnskap etter IFRS som godkjent av EU vil imidlertid manglende EU-godkjenning hindre tidliganvendelse i en sånn situasjon. Dersom den påfølgende EU-godkjenningen gis etter balansedagen, men før regnskapet for den aktuelle perioden offentliggjøres, er det heller ingenting til hinder for at den nylig godkjente endringen gis anvendelse per balansedagen. For

norske selskaper er det imidlertid i sånne situasjoner også nødvendig å vurdere tidspunkt for ikrafttredelse i norsk lov. Formelt skal EU-godkjente endringer i IFRS behandles og godkjennes i EØS, før den norske IFRS-forskriften oppdateres med den konsekvens at endringen blir en del av norsk regnskapsrett.

Teorieksempel 30.3: Endret IFRS standard

I februar 2021 publiserte IASB endringer i IAS 1, for å forbedre noteopplysningene om regnskapsprinsipper og klargjøre forskjellen mellom regnskapsprinsipper og regnskapsestimater. For selskaper som offentliggjorde 2020-regnskapet sitt etter endringene i IAS 1 ble publisert var det anledning til å implementere endringene i 2020-regnskapet. For selskaper som utarbeider regnskap etter IFRS som godkjent av EU, var dette imidlertid ikke aktuelt. Anvendelse av endringene i standarder er tillatt for disse selskapene først når de godkjennes av EU. Endringene i IAS 1 ble vedtatt i EU i mars 2022. For selskaper som offentliggjorde 2021-regnskapet sitt etter at endringene ble vedtatt i EU, var det anledning til å implementere endringene i 2021-regnskapet.

30.11 Tilleggsopplysninger

Det fremgår av IAS 10.21 at det skal gis informasjon om hendelser etter balansedagen som vedrører den påfølgende perioden dersom disse anses som vesentlige for brukerne av regnskapet. I så fall skal hendelsene beskrives og forventet regnskapseffekt skal angis, med mindre en slikt estimat ikke kan utarbeides. Det er uklart hva som menes med at et estimat ikke kan utarbeides. I motsetning til enkelte andre standarder viser IAS 10 ikke til hvorvidt utarbeidelse av et estimat er *praktisk mulig* når en åpner for å ikke gi denne informasjonen. Det er likevel rimelig å anta at det er de praktiske utfordringene forbundet med fremskaffelse av informasjonen som skal vurderes når en tar stilling til om et estimat på regnskapseffekten kan utarbeides eller ikke. Eksempler på hendelser som ofte vil kreve tilleggsopplysninger omfatter oppkjøp (konkrete krav om oppkjøp etter balansedagen følger av IFRS 3), annonsering av planer om avhendelse av virksomheter eller restruktureringer, endringer i skattelovgivningen og initiering av rettstvister.

31. Delårsrapportering

31.1 Innledning

Delårsrapporten er for mange selskaper et viktig medium for kommunikasjon av finansiell informasjon. Delårsrapporten, som inkluderer delårsregnskapet, har som formål å gi kapitalmarkedet oppdatert og tidsriktig informasjon gjennom året. De primære brukerne av delårsrapporten er aktørene i kapitalmarkedene, herunder analytikere og investorer. Delårsrapportene benyttes blant annet til å vurdere og revurdere forventninger om fremtidig inntjening og gir oppdaterte forutsetninger som danner grunnlag for verdiestimater.

Innholdet i delårsrapporter utarbeidet etter IFRS reguleres av IAS 34. Standarden baserer seg på de øvrige IFRS-ene, og det er kun for presentasjon og noteopplysninger at det gis særregler for delårsrapportering. Standarden inneholder også veiledning til innregnings- og målespørsmål, men denne veiledningen er kun ment å være en utdypning av veiledningen i de øvrige IFRS-ene for å tilrettelegge for anvendelse av disse i delårsregnskapet.

Et viktig premiss for delårsregnskapet er at dette skal gi løpende oppdatert informasjon basert på sist avlagte årsregnskap, og delårsregnskapet må derfor ses i sammenheng med årsregnskapet. Et delårsregnskap er ikke et fullt ut selvstendig regnskap. Dette innebærer at man ikke skal gjenta informasjon gitt i årsregnskapet, som for eksempel regnskapsprinsipper, med mindre det har vært endringer eller det er spesielle forhold som gjelder delårsregnskapet.

Formålet med denne artikkelen er å redegjøre for hovedinnholdet i et delårsregnskap som er utarbeidet etter IAS 34. Innledningsvis redegjøres det for kravene som regulerer hvilke selskap som må utarbeide delårsrapporter, hvor ofte og frister. Dernest redegjøres det for minimumsinnholdet i et delårsregnskap, før særskilte innregnings- og målingsspørsmål i delårssammenheng kommenteres. Avslutningsvis redegjøres det nærmere for noteopplysningskravene.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

31.2 Hvem, hvor ofte og frister

IFRS, herunder IAS 34, regulerer ikke hvilke selskaper som skal offentliggjøre delårsrapporter, eller hvor ofte eller hvor raskt etter avslutningen av en delårsperiode offentliggjøringen skal skje. Regulering av dette overlatt til offentlige myndigheter, verdipapirtilsyn, børser og lignende. Men gjennom IAS 34.1 oppfordres noterte selskaper til hyppigere rapportering enn kun årlig rapportering. Når et selskap enten er pålagt eller frivillig velger å utarbeide et delårsregnskap i samsvar med IFRS, gjelder IAS 34.

I Norge var det frem til 2017 et krav om at børsnoterte aksje- og obligasjonsutstedere (selskaper notert i regulert marked – «børsnoterte selskaper» i fortsettelsen) skulle rapportere kvartalsvis. Fra og med 2017 ble kravet om kvartalsrapportering for børsnoterte selskaper opphevet. Gjeldende krav innebærer halvårs- og årsrapportering i tråd med IFRS, tilsvarende det som gjelder i de fleste andre europeiske land. Selv om lovkravet er opphevet, oppfordrer Oslo Børs i sin IR-anbefaling børsnoterte selskaper å offentliggjøre delårsrapporter, i tråd med IAS 34[1], for første og tredje kvartal.

Fristen for offentliggjøring av halvårsrapporter er to måneder etter balansedagen. Dette følger av verdipapirhandelloven § 5-6. Finanstilsynet har adgang til å ilegge overtredelsesgebyr dersom fristen ikke overholdes. Dersom selskaper notert på Oslo Børs velger å offentliggjøre delårsregnskap for første og tredje kvartal, er det ingen absolutt frist, men Oslo Børs[2] oppfordrer til publisering så snart som mulig og senest innen den 15. i andre måneden etter balansedagen.

Banker og forsikringsselskaper er underlagt særskilte krav til delårsrapportering i forskrifter til regnskapsloven.

31.3 Minimumsinnhold i et delårsregnskap

Et delårsregnskap skal som et minimum inneholde (IAS 34.8):

- Balanse
- Resultatregnskap og totalresultatoppstilling
- Egenkapitaloppstilling
- Kontantstrømoppstilling
- Utvalgte noter

Minimumskravet forutsetter at delårsregnskapet presenteres som et sammendratt («condensed») regnskap (IAS 34.8). I motsatt fall, altså dersom delårsregnskapet pre-

1 Eller tilsvarende regnskapsstandarder for selskaper som rapporterer etter andre anerkjente regnskapsprinsipper tilsvarende IFRS.
2 Se Oslo Børs' IR-anbefaling som er tilgjengelig på oslobors.no.

senteres som et fullstendig regnskap, må man følge kravene i IAS 1, herunder kravene til en tredjebalanse når IAS 1.40A krever det. I praksis er det uvanlig å utarbeide fullstendig regnskap i delårsperioder, og det er således kravene til sammendratt regnskap som gis utfyllende omtale i denne artikkelen. For omtale av kravene til fullstendig regnskap vises til artikkelen om presentasjon. Når delårsregnskap presenteres som et sammendratt regnskap, gjelder ikke kravene i IAS 1 med unntak av paragrafene 15–35 (IAS 1.4). Tredjebalansekravet gjelder dermed ikke i sammendratt regnskap. Det er heller ikke eksplisitte krav til å gi sammenligningsinformasjon i noter, men fordi sammenligningsinformasjon om vesentlige transaksjoner og hendelser i inneværende delårsperiode ofte er relevant for å forstå betydningen av transaksjonene og hendelsene for resultat og finansiell stilling i inneværende delårsperiode, er det i praksis vanlig å gi sammenligningsinformasjon.

Praksiseksempel 31.1 Sammenligningsinformasjon

	Driftssegmenter			Geografiske områder			
Q3 2023	**Kjøpesenter**	**Næringseiendom**	**Annen virksomhet**	**Konsern**	**Norge**	**Sverige**	**Konsern**
Leieinntekter	686	235	-	922	866	56	922
Eiendomsrelaterte inntekter	197	25	-	222	205	17	222
Eiendomsrelaterte kostnader	-238	-81	-	-319	-293	-26	-319
Netto leieinntekter	**645**	**180**	**-**	**825**	**778**	**47**	**825**
Andre driftsinntekter	1	-	13	14	14	-	14
Andre driftskostnader	-3	-	-9	-13	-13	-	-13
Administrasjonskostnader	-35	-9	-	-45	-41	-4	-45
Ordinære avskrivninger	-1	-2	-	-3	-3	0	-3
Forvaltningsresultat	**606**	**168**	**4**	**779**	**735**	**43**	**779**
Verdiendring investeringseiendommer	-751	-557	-	-1 308	-1 202	-106	-1 308
Resultat fra felleskontrollerte og tilkn. selskaper	-66	0	-	-66	-66	-	-66
Driftsresultat	**-210**	**-388**	**4**	**-595**	**-532**	**-63**	**-595**

	Driftssegmenter				Geografiske områder		
Q3 2022	**Kjøpe-senter**	**Nærings-eiendom**	**Annen virksom-het**	**Konsern**	**Norge**	**Sverige**	**Konsern**
Leieinntekter	582	205	-	787	740	47	787
Eiendomsrelaterte inntekter	213	24	-	237	219	18	237
Eiendomsrelaterte kostnader	-239	-70	-	-308	-272	-37	-308
Netto leieinntekter	556	159	-	716	687	29	716
Andre driftsinntekter	1	-	13	13	13	-	13
Andre driftskostnader	-2	-	-10	-12	-12	-	-12
Administrasjonskostnader	-31	-9	-	-40	-37	-3	-40
Ordinære avskrivninger	-3	-2	-	-5	-5	0	-5
Forvaltningsresultat	521	148	3	672	646	26	672
Verdiendring investeringseien-dommer	-357	-176	-	-532	-525	-7	-532
Resultat fra felleskontrollerte og tilkn. selskaper	-11	0	-	-11	-11	-	-11
Driftsresultat	153	-28	3	128	110	19	128

Olav Thon Eiendomsselskap ASA har presentert segmentinformasjon for tredje kvartal 2023 sammen med sammenligningstall for tredje kvartal 2022.

Kilde: Olav Thon Eiendomsselskap ASA, Rapport 3. kvartal 2023.

31.3.1 Sammendratte regnskapsoppstillinger

De ulike regnskapsoppstillingene i sammendratte delårsregnskaper trenger ikke være like detaljrike som tilsvarende oppstillinger i fullstendige regnskaper, som årsregnskapet. Som et minimum må de imidlertid inneholde de samme overskriftene og summeringslinjene som årsregnskapet (IAS 34.10). Vesentlige poster av forskjellig art eller med forskjellig funksjon skal imidlertid alltid presenteres separat (IAS 1.29, jf. IAS 1.4).

Praksiseksempel 31.2 Sammendratt resultatoppstilling

Sammendratt resultatregnskap

		1.7-30.9		1.1-30.9		1.1-31.12
MNOK	***Note***	***2023***	***2022***	***2023***	***2022***	***2022***
Driftsinntekter	5	9 978	7 745	28 681	22 358	31 803
Driftskostnader	9	(8 352)	(6 386)	(24 317)	(19 158)	(27 201)
EBITDA	**5**	**1 626**	**1 360**	**4 364**	**3 201**	**4 602**
Avskrivninger		(119)	(119)	(353)	(352)	(469)
Avskrivninger leasingeiendeler	7	(130)	(115)	(365)	(337)	(449)
Nedskrivninger eiendom, anlegg og utstyr		-	-	-	(15)	(18)
Amortiseringer		(108)	(91)	(319)	(257)	(352)
Nedskrivninger immaterielle eiendeler		-	-	-	-	(4)
EBIT	**5**	**1 270**	**1 035**	**3 327**	**2 240**	**3 309**
Resultatandel felleskontrollerte virksomheter og tilknyttede selskaper	6	148	144	181	213	387
Renter på leasingforpliktelser	7	(36)	(33)	(103)	(95)	(128)
Netto finansposter	8	(70)	(32)	(120)	(58)	(72)
Resultat før skatt		**1 312**	**1 114**	**3 284**	**2 302**	**3 497**
Skattekostnad	12	(269)	(220)	(694)	(474)	(687)
Resultat etter skatt		**1 043**	**893**	**2 590**	**1 828**	**2 809**
Henførbart til:						
Aksjeeiere i morselskapet		1 043	882	2 559	1 793	2 774
Ikke-kontrollerende interesser		-	11	31	35	36
Resultat pr. aksje / Resultat pr. aksje, utvannet, NOK						
- for periodens resultat		5,93	4,97	14,53	10,10	15,64
- for periodens resultat, utvannet		5,93	4,97	14,53	10,10	15,64

Kongsberg Gruppens sammendratte resultatregnskap for tredje kvartal 2023 er et eksempel på mindre detaljert oppstilling enn i forrige årsregnskap. For eksempel er varekostnader, personalkostnader og andre driftskostnader, som i årsregnskapet ble for 2022 ble presentert på tre linjer, presentert på en linje som ***Driftskostnader***.

Kilde: Kongsberg Gruppen ASA, Kvartalsrapport 3. kvartal 2023.

IFRS IC ble i 2013 forespurt om kontantstrømoppstilling i et sammendratt delårsregnskap kan begrenses til tre linjer: kontantstrøm fra drift, fra investeringsaktiviteter og fra finansieringsaktiviteter. I henhold til paragraf 10, 15 og 25 i IAS 34 skal en sammendratt kontantstrømoppstilling inkludere all informasjon som er relevant og nødvendig for å forstå et selskaps evne til å generere kontantstrømmer

og selskapets behov for bruk av kontantstrømmene. I lys av dette uttrykte IFRS IC i agendabeslutningen at en trelinjersoppstilling normalt vil være i strid med kravene i IAS 34. Tilsvarende har Finanstilsynet[3] kommunisert at det å presentere kun én linje for investeringsaktiviteter ikke gir «... tilstrekkelig informasjon i forhold til kravene i IAS 1.17(b)». Finanstilsynet la til grunn at det samme gjelder for kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter.

I praksis er det mange selskaper som presenterer like detaljrike regnskapsoppstillinger i delårsregnskapet som i årsregnskapet. Det betyr ikke at delårsregnskapet er å anse som et fullstendig regnskap. Skal det være å anse som et fullstendig regnskap, må også noteopplysningene være i samsvar med de kravene som følger av øvrige IFRS-er, og det er som nevnt i praksis sjelden at det er tilfellet. Fullstendige regnskapsoppstillinger sammen med noteopplysninger i samsvar med kravene i IAS 34 representerer et sammendratt regnskap.

3 Se Finanstilsynets brev 16. mars 2012 til Eitzen Chemical ASA.

Praksiseksempel 31.3 Sammendratt delårsregnskap

Resultatregnskap

(Beløp i mill. kr)	3. kvartal 2023	3. kvartal 2022	01.01-30.09 2023	01.01-30.09 2022	Året 2022
Energisalg	4 235	9 918	19 678	25 486	37 606
Overføringsinntekter	454	333	1 662	1 103	2 148
Andre driftsinntekter	315	155	1 012	419	1 487
Gevinster og tap fra kraft- og valutakontrakter	2 117	2 493	4 179	7 075	5 478
Sum driftsinntekter	**7 121**	**7 914**	**26 531**	**19 933**	**35 763**
Energikjøp	2 486	9 064	12 751	20 730	29 654
Overføringskostnader	26	8	83	7	43
Andre varekostnader	70	3	292	56	623
Lønnskostnader	365	208	1 124	703	1 050
Avskrivninger og nedskrivninger	259	174	803	543	760
Eiendomsskatt og konsesjonsavgifter	70	53	234	173	226
Høyprisavgift	2	0	244	0	309
Andre driftskostnader	431	292	1 300	777	1 304
Sum driftskostnader	**-3 707**	**-9 782**	**-16 831**	**-22 989**	**-33 969**
Driftsresultat	**3 414**	**-1 868**	**9 700**	**-3 056**	**1 793**
Resultat fra tilknyttede selskaper og felleskontrollerte foretak	7	10	18	11	53
Finansinntekter	11	16	116	46	67
Urealiserte verdiendringer rentekontrakter og aksjer	56	72	59	173	75
Finanskostnader	107	85	317	224	303
Netto finansposter	**-145**	**-6**	**-278**	**-16**	**-108**
Resultat før skattekostnad	**3 268**	**-1 874**	**9 422**	**-3 071**	**1 685**
Overskuddsskatt	731	406	2 149	652	441
Grunnrenteskatt	1 028	523	4 471	985	1 082
Skattekostnad	**-1 759**	**929**	**-6 620**	**1 637**	**-1 523**
Resultat etter skattekostnad	**1 510**	**-945**	**2 803**	**-1 434**	**162**
Herav minoritetens andel	4	2	2	13	4
Herav majoritetens andel	**1 514**	**-944**	**2 805**	**-1 421**	**166**

Å Energis sammendratte resultatregnskap for tredje kvartal 2023 viste de samme linjene som resultatregnskapet i årsregnskapet for 2022, men delårsregnskapet var like fullt å anse som et sammendratt og ikke et fullstendig regnskap.

Kilde: Å Energi AS, Kvartalsrapport 3. Kvartal 2023.

Tabell 31.1 viser hvilke perioder skal presenteres i et delårsregnskap. Kravet gjelder både ved et sammendratt delårsregnskap og ved et fullstendig delårsregnskap.

Tabell 31.1 Perioder som skal inngå i et delårsregnskap (IAS 34.20). *Hittil i år* og *hittil i fjor* tilsvarer det engelske begrepet «year-to-date» og vil, hvis regnskapsåret følger kalenderåret, omfatte perioden fra 1. januar til utgangen av delårsperioden.

Regnskapsoppstilling	Inneværende periode	Sammenligningstall
Balanse	Ved utgangen av inneværende delårsperiode	Ved utgangen av foregående regnskapsår
Resultatregnskap og totalresultatoppstilling	Inneværende delårsperiode Hittil i år	Samme delårsperiode i foregående regnskapsår Hittil i år i foregående regnskapsår
Egenkapitaloppstilling	Hittil i år	Hittil i år i foregående regnskapsår
Kontantstrømoppstilling	Hittil i år	Hittil i år i foregående regnskapsår

Teorieksempel 31.1: Kvartalsregnskap per 30. juni

Et selskap som anvender kalenderår som regnskapsår, avlegger et kvartalsregnskap pr. 30. juni 2023 og skal da vise følgende perioder:

Regnskapsoppstilling	Inneværende periode	Sammenligningstall
Balanse	30. juni 2023	31. desember 2022
Resultatregnskap og totalresultatoppstilling	1. april–30. juni 2023 1. januar–30. juni 2023	1. april–30. juni 2022 1. januar–30. juni 2022
Egenkapitaloppstilling	1. januar–30. juni 2023	1. januar–30. juni 2022
Kontantstrømoppstilling	1. januar–30. juni 2023	1. januar–30. juni 2022

31.3.2 Sesongpreget virksomhet

For selskaper med sesongpreget virksomhet kan det være nyttig med finansiell informasjon for de tolv månedene frem til slutten av delårsperioden, og informasjon for foregående tolvmånedersperiode som sammenligningsinformasjon. Derfor oppfordres slike selskaper om å gi slik informasjon i tillegg til den informasjonen som fremgår av tabell 31.1 (IAS 34.21). I praksis er det få selskaper som følger oppfordringen.

31.3.3 Revidert versus ikke-revidert informasjon

Det er ikke krav i Norge om at delårsregnskap skal revideres. Tilsvarende gjelder i en rekke andre land. Internasjonalt har det utviklet seg en praksis med at det opplyses i regnskapsoppstillingene at de ikke er revidert. Flere norske selskaper gjør det samme.. IAS 34 eller IFRS for øvrig stiller imidlertid ingen krav til denne typen tilleggsinformasjon. Dersom en velger å markere regnskapsoppstillingene som «ikke revidert» eller «unaudited», er det viktig at markeringen er presis. Dette gjelder særlig balanseoppstillingene, ettersom sammenligningstallene i balansen er for foregående regnskapsår, og denne har normalt vært gjenstand for revisjon. I den grad en i en delårsperiode i inneværende regnskapsår har gjennomført prinsippendringer eller feilrettinger, med virkning for foregående regnskapsårs balanse, vil imidlertid også denne markeres med «ikke revidert» ettersom prinsippendringen eller feilrettingen ikke har vært gjenstand for revisjon.

Praksiseksempel 31.4 Ikke-revidert informasjon

Eksempel på presentasjon av revidert og ikke-revidert informasjon (vår markering)

Figures are stated in NOK 1,000	Notes	31 Mar 2023 Unaudited	31 Mar 2022 Unaudited	31 Dec 2022 Audited
ASSETS				
Total intangible assets	5	2,877,760	2,732,237	2,875,288
Total fixed assets	5	3,080,754	2,812,759	2,906,989
Total financial assets	6,7	234,010	224,773	246,617
Total non-current assets		**6,192,524**	**5,769,769**	**6,028,893**
Inventories		2,499,389	2,350,732	2,383,837
Trade receivables		157,956	145,801	215,175
Other receivables	6	101,585	93,643	132,863
Cash		-	-	464,488
Total current assets		**2,758,929**	**2,590,176**	**3,196,363**
Total assets		**8,951,453**	**8,359,945**	**9,225,256**
EQUITY AND LIABILITIES				
Total paid-in capital	9	234,738	233,342	234,738
Total retained equity		3,075,425	2,474,424	2,725,783
Total shareholders' equity		**3,310,163**	**2,707,766**	**2,960,521**
Non-controlling interests		50,726	253,357	322,082
Total equity		**3,360,889**	**2,961,123**	**3,282,603**
Provisions		79,580	79,898	57,622
Borrowings	6	1,083,918	1,089,032	1,085,349
Lease liabilities	6	2,094,547	1,911,869	2,015,033
Total non-current liabilities		**3,258,045**	**3,080,799**	**3,158,004**
Borrowings	6	345,911	10,868	5,000
Current lease liabilities	6	582,678	519,632	521,958
Accounts payable		645,229	780,811	876,419
Tax payable		120,381	183,216	291,305
Public duties payable		226,297	210,788	393,683
Put option liability	6	43,541	246,528	281,221
Other current liabilities	6	368,481	366,179	415,063
Total current liabilities		**2,332,519**	**2,318,023**	**2,784,650**
Total liabilities		**5,590,564**	**5,398,823**	**5,942,654**
Total equity and liabilities		**8,951,453**	**8,359,945**	**9,225,256**

Kilde: Europris ASA, Q1-23, Interim Condensed Consolidated Statement of Financial Position.

31.4 Innregning og måling

Utgangspunktet i IAS 34 er at de samme prinsippene som ble anvendt i siste årsregnskap skal danne grunnlag for utarbeidelsen av delårsregnskapet (IAS 34.28). Prinsippene for innregning og måling i IAS 34 har sin bakgrunn i kravet om å rapportere selskapets finansielle stilling per utgangen av delårsperioden, men det er også noen bestemmelser knyttet til estimater og måling som innebærer at en skal ta utgangspunkt i antatt finansiell stilling ved utgangen av regnskapsåret, for eksempel ved måling av inntektsskatt (se punkt 31.4.2).

31.4.1 Endringer i IFRS og prinsippendringer

Hovedregelen om å anvende de samme prinsippene som i forrige årsregnskap gjelder ikke når en ny standard eller tolkning er tatt i bruk eller en frivillig prinsippendring er gjennomført i inneværende regnskapsår. Ved frivillig prinsippendring er det naturlig å gjennomføre slike i første delårsperiode i regnskapsåret, men IAS 34 er ikke til hinder for at gjennomføring av frivillige prinsippendringer skjer i en senere delårsperiode. Uansett tidspunkt for gjennomføring av frivillig prinsippendring skal det nye prinsippet anvendes retrospektivt, forutsatt at det er praktisk mulig å beregne effekten av endringen. Det innebærer at dersom et selskap endrer prinsipp i tredje kvartal, må informasjonen i foregående kvartaler (og sammenligningstall) omarbeides for å reflektere det nye prinsippet som om det alltid var anvendt.

Teorieksempel 31.2: Endring av regnskapsprinsipp

Selskap Z utarbeider kvartalsregnskap i tråd med IAS 34. Kvartalsregnskapene for første og andre kvartal ble utarbeidet basert på de samme prinsippene som i forrige årsregnskap. I tredje kvartal beslutter ledelsen å endre prinsipp for tilordning av anskaffelseskost til varelager. Det konkluderes med at prinsippendringen er tillatt under IAS 8.

Så lenge kriteriene i IAS 8 er oppfylte, kan selskap Z endre prinsipp i tredje kvartal. Prinsippendringen skal implementeres retrospektivt i tråd med IAS 8. Det følger av IAS 34.43(a) at informasjonen i første og andre kvartal må omarbeides for å reflektere det nye prinsippet.

Når innregnings- og måleprinsippene som skal anvendes er de samme som brukes i årsregnskapet, er en nødvendig forutsetning at IFRS-ene som gjelder for årsregnskapet også anvendes i delårsregnskapene. Som nevnt regulerer ikke IFRS hyppigheten av den periodiske rapporteringen. Det er et uttalt prinsipp i IAS 34 at hyppigheten av den periodiske rapporteringen ikke skal påvirke årsresultatet, og derfor skal delårsperiodemålingen skje per dato («year-to-date»).

31.4.2 Inntektsskatt

Skattekostnaden skal beregnes basert på beste estimat for vektet årlig effektiv gjennomsnittsskatteprosent forventet for regnskapsåret. Det er imidlertid verdt å merke seg at skattekostnaden beregnes på grunnlag av opptjent resultat per utgangen av delårsperioden, og ikke en allokert andel av forventet opptjent årsresultat. Sistnevnte ville i realiteten vært en form for resultatutjevning som ikke vil være i samsvar med prinsippet om at det er periodens resultat som skal måles, ikke en forholdsmessig andel av årsresultatet.

Teorieksempel 31.3: Inntektsskatt

Et selskap som rapporterer kvartalsvis har et resultat før skatt i første kvartal på TNOK 15 000, men forventer tap på TNOK 5 000 i hvert av de resterende tre kvartalene, slik at resultat før skatt for året forventes å være 0. Skattesatsen er 20 %. Følgende tabell illustrerer skattekostnaden for hvert kvartal.

	Resultat før skatt	Skattesats	Skattekostnad
Første kvartal	15 000	20 %	3 000
Andre kvartal	-5 000	20 %	-1 000
Tredje kvartal	-5 000	20 %	-1 000
Fjerde kvartal	-5 000	20 %	-1 000
Sum regnskapsåret	0		**0**

Som eksemplet viser vil en i delårsregnskapene vise en skattekostnad i perioder med positivt skattepliktig resultat og negativ skattekostnad i perioder med skattemessig underskudd, selv om forventet årsresultat før skatt er 0.

Kilde: IAS 34, Illustrative Examples, B16.

Det er ikke uvanlig å ha virksomhet i flere skattejurisdiksjoner. I slike situasjoner krever IAS 34 at en estimerer effektiv skattesats for hver skattejurisdiksjon, og anvender denne for å beregne skattekostnaden på faktisk resultat i delårsperioden for hver av jurisdiksjonene. I en del tilfeller vil det imidlertid ikke være mulig å få til en slik grad av presisjon, og standarden åpner da for bruk av en vektet gjennomsnittlig skattesats beregnet på tvers av jurisdiksjonene. Forutsetningen er at dette gir en skattekostnad som er tilnærmet lik den en får ved å bruke en mer presis tilnærming.

Teorieksempel 31.4: Inntektsskatt med virksomhet i flere land

	Land A	Land B	Land C	Samlet
Forventet årlig skattesats	25 %	40 %	20 %	28,7 %
Forventet årsresultat *)	300 000	250 000	200 000	750 000
Forventet skattekostnad	75 000	100 000	40 000	215 000
Faktisk halvårsresultat *)	140 000	80 000	150 000	370 000
Halvårsskattekostnad	35 000	32 000	30 000	97 000
Effektiv skattesats	25 %	40 %	20 %	26,2 %

*) Resultat før skattekostnad

Ved å foreta skatteberegningen for halvåret (basert på faktisk halvårsresultat) for hver enkelt jurisdiksjon, får vi en samlet skattekostnad på 97 000. Dette gir en effektiv skattesats på 26,2 %.

Dersom en i stedet hadde lagt til grunn forventet vektet årlig gjennomsnittlig skattesats for alle land sett under ett ved å se hen til forventet årsresultat, ville skattesatsen vært (215 000 / 750 000) = 28,7 % og skattekostnaden ville vært 28,7 % x 370 000 = 106 190.

Hvorvidt forskjellen mellom 97 000 og 106 190 ligger innenfor det som kan anses som en rimelig tilnærming, blir en skjønnsmessig vurdering.

31.4.3 Ujevne inntekter og utgifter

Periodisering skal skje etter samme prinsipper som i årsregnskapet. En kan således ikke i delårsregnskapet avsette for utgifter som forventes påløpt i senere delårsperioder i samme regnskapsår, og en kan heller ikke forskuttere inntektsføringen. Dette kommer blant annet til uttrykk i IAS 34.37 som presiserer at dersom virksomheten er syklisk, for eksempel at aktiviteten er særlig høy i sommermånedene, skal inntekter i disse månedene likevel ikke forskutteres i første kvartal, og tilsvarende skal ikke utgifter i første kvartal utsettes i påvente av inntektsføring i høysesongen i andre og tredje kvartal (IAS 34.39). I så måte er det relevant å sammenligne inneværende delårsperiode med tilsvarende delårsperiode i foregående regnskapsår i samsvar med IAS 34.20, i stedet for å sammenligne med foregående delårsperiode i samme regnskapsår. Det er imidlertid ikke noe i veien for å presentere regnskapsoppstillinger for tidligere delårsperioder i inneværende regnskapsår, i tillegg til tilsvarende delårsperiode i foregående regnskapsår, om en anser at det å vise utviklingen per delårsperiode i inneværende regnskapsår som relevant.

31.4.4 Ytelsesbasert pensjon

I delårsregnskapet estimeres periodens kostnad for ytelsesbaserte pensjonsordninger ved å ta utgangspunkt i fjorårets aktuarberegning. Dette fremkommer av IAS 34.B9. Det følger videre av IAS 34.C4 at en måler nåverdien av pensjonsforpliktelsene og virkelig verdi av pensjonsmidlene ved utgangen av delårsperioden.

I mange tilfeller kan en pålitelig måling for pensjonsforpliktelsene ved utgangen av delårsperioden oppnås ved en fremskriving av aktuarberegningen som ble gjennomført ved slutten av foregående regnskapsår.

Selskapet må likevel ved utgangen av hver delårsperiode vurdere om det er vesentlige endringer i ordningen eller andre forhold som tilsier at det må utarbeides en ny aktuarberegning. For eksempel var offentliggjøringen av dødelighetstabellen K2013 i mars 2013 en hendelse som for enkelte fikk konsekvenser i delårsregnskap i 2013.

En vesentlig endring i diskonteringsrenten er et annet eksempel på forhold som kan bety at en ny aktuarberegning må utarbeides. Ettersom periodens netto rentekostnad beregnes med utgangspunkt i aktuarberegningen per utgangen av foregående regnskapsår, vil en vesentlig endring i diskonteringsrenten ikke påvirke periodens pensjonskostnad. Pensjonsforpliktelsen må like fullt oppdateres, og endringen føres som et estimatavvik mot OCI.

31.4.5 Årlig bonus til ansatte

Vilkårene for opptjening og utbetaling av bonus varierer i stor grad. Noen ordninger krever kun at ansatte står i stillingen i en gitt periode, mens andre krever oppnåelse av nærmere angitte mål. Videre kan bonusen enten være diskresjonær, følge av avtale eller av etablert praksis. Bonus regnskapsføres i delårsregnskap kun dersom selskapet:

a. Har en nåværende juridisk eller selvpålagt forpliktelse til å foreta utbetaling basert på tidligere hendelser, og
b. Kan fastsette et pålitelig estimat på forpliktelsen

En nåværende forpliktelse eksisterer kun dersom selskapet ikke har noe realistisk alternativ til å foreta utbetaling. Ved regnskapsføring av bonus i delårsregnskap må selskapet vurdere fakta og omstendigheter knyttet til bonusordningen og fastsette et regnskapsprinsipp som resulterer i en kostnad som reflekterer den påløpte forpliktelsen basert på arbeidsytelsene som er ytet frem til balansedagen. Eksemplet nedenfor illustrerer noen tenkte prinsipper for regnskapsføring av bonus i delårsregnskap.

Teorieksempel 31.5: Årlig bonus

Et selskap utbetaler en årlig prestasjonsbasert bonus dersom resultatet overstiger MNOK 10. I så tilfelle vil 5 prosent av det overskytende resultatet utbetales som bonus, begrenset oppad til TNOK 500. Resultat for første halvår var MNOK 7 og selskapet forventer at årsresultatet blir MNOK 16. Tabellen nedenfor viser bonuskostnaden i halvårsregnskapet som følger av fire forskjellige regnskapsprinsipper.

Metode		Kostnad
1	En selvpålagt forpliktelse eksisterer når resultatmålet er nådd	0
2	Antar resultatet for andre halvår blir likt første halvår	200 000
3	Forholdsmessig innregning basert på estimat på årsresultatet	131 250
4	Halvparten av bonusen basert på estimat på årsresultatet	150 000

Metode 1 er generelt ikke passende da metoden tilordner hele bonusen til en etterfølgende del av året, mens de ansatte har levert arbeidstjenester i løpet av de første seks månedene og dette har vært med å skape bonusgrunnlaget.

Tilsvarende er metode 2 generelt ikke passende da kostnaden på 200 000 ((MNOK 14 – MNOK 10) x 5 %) bygger på en antakelse om at de ansatte vil fortsette å yte tjenester i andre halvår for å oppnå bonusmålet, men henfører ikke noen av tjenestene til den siste perioden.

I motsetning til metode 1 og 2, illustrerer metode 3 et regnskapsprinsipp hvor en fastsetter et estimat på kostnaden for hele året som så allokeres til delårsperioden basert på andelen av bonusen som da er opptjent basert på tjenestene levert i første halvår. Beløpet som kostnadsføres estimeres som (MNOK 7 / MNOK 16) x (5 % x (MNOK 16 – MNOK 10)).

På samme måte som metode 3, tar metode 4 utgangspunkt i estimatet for hele året, men fordeler estimatet for årsbonusen likt til hvert halvår. Beløpet er estimert som (50 % x 5 % x (MNOK 16 – MNOK 10)).

I tillegg til metode 3 og 4 som, avhengig av fakta og omstendigheter, kan være tillatte metoder, kan det tenkes andre metoder for å innregne bonuskostnaden som hensyntar både den selvpålagte forpliktelsen per 30. juni og tjenestene som de ansatte har ytet frem til den datoen.

31.4.6 IFRIC 21 Avgifter

IFRIC 21 gjelder anvendelsen av IAS 37 på avgifter innkrevd av myndighetene og som ikke inngår i virkeområdet til andre standarder, som for eksempel inntektsskatt i IAS 12, samt gebyrer og lignende som påløper som følge av lovbrudd. Eiendomsskatt er et typisk eksempel. I mange land påløper eiendomsskatten 1. januar, men det har vært vanlig praksis å periodisere kostnaden over kalenderåret, ettersom skatten er ment som en skatt på eierskap gjennom året. Ofte skjer også betaling av skatten i for eksempel kvartalsvise avdrag gjennom året. Etter IFRIC 21 skal imidlertid eiendomsskatten kostnadsføres i sin helhet 1. januar i den grad forpliktelsen juridisk sett påløper og påhviler eieren på dette tidspunktet. På den andre siden skal eiendomsskatten kostnadsføres på tidspunktet for betaling hvis den forpliktende hendelsen er å eie eiendommen på dette tidspunktet.

31.5 Noteopplysninger

Som i årsregnskapet er det krav om at det fremkommer hvilke regler regnskapet er avlagt etter. I praksis finner en ulike varianter – noen sier delårsregnskapet er avlagt etter IFRS, noen sier delårsregnskapet er avlagt etter IAS 34, andre at regnskapet

er avlagt etter både IFRS og IAS 34. IAS 34.19 er imidlertid tydelig på at dersom en anvender standarden, skal det opplyses om dette. Paragrafen er videre tydelig på at en kan ikke bekrefte at regnskapet er i samsvar med IFRS uten at alle kravene i IFRS-standardene er oppfylt, det vil si at en avlegger et fullstendig regnskap. Et sammendratt delårsregnskap kan altså ikke beskrives som å være i samsvar med IFRS.

Praksiseksempel 31.5 Avinor

NOTE 2 Rammeverk og vesentlige regnskapsprinsipper

Konsernregnskapet per 3. kvartal 2023, avsluttet 30. september 2023, er utarbeidet etter regnskapsprinsippene i International Financial Reporting Standards (IFRS) som fastsatt av EU og består av Avinor AS med datterselskaper. Delårsregnskapet avlegges i henhold til IAS 34 Interim Financial Reporting. Delårsregnskapet gir ikke informasjon i samme omfang som årsregnskapet og må derfor ses i sammenheng med konsernets årsregnskap for 2022. Det er benyttet samme prinsipper ved utarbeidelse av delårsregnskapet som ved utarbeidelse av årsregnskapet.

Kilde: Avinor, Finansiell delårsrapport 3. kvartal 2023, utdrag fra note 2.

Notekravene i IAS 34 står i sterk kontrast til notekravene som gjelder for fullstendige regnskap, typisk årsregnskap. Hvor de øvrige IFRS-ene gir konkrete og detaljrike spesifikasjoner av hva som skal gis av noteopplysninger, baserer IAS 34 seg på en «faneparagraf» om at notene skal gi forklaring på hendelser og transaksjoner som er betydelige for å forstå endringene i finansiell stilling og inntjening siden sist avlagte årsregnskap. Disse forklaringene skal være oppdateringer av informasjonen i det aktuelle årsregnskapet (IAS 34.15). Det presiseres videre at bare betydelige endringer trenger å bli forklart (IAS 34.15A). Dette betyr at informasjon om betydelige hendelser og transaksjoner i en delårsperiode i utgangspunktet må gjentas i delårsregnskap for etterfølgende perioder innenfor samme regnskapsår. For eksempel, hvis en betydelig nedskrivning gjennomføres i første kvartal og tilbørlig opplyses om i delårsregnskapet for dette kvartalet, må den samme informasjonen i utgangspunktet inkluderes i halvårsregnskapet og eventuelle delårsregnskap for tredje og fjerde kvartal. På den ene siden er dette rimelig utfra at en i hvert delårsregnskap presenterer regnskapsoppstillinger både for det siste delåret og hittil i år. I praksis oppleves imidlertid dette kravet ofte lite formålstjenlig, særlig siden formålet med et sammendratt delårsregnskap er å oppdatere i forhold til tidligere rapportering. IAS 34 viser imidlertid til oppdateringer etter siste årsregnskap, ikke etter siste delårsregnskap.

Fra tid til annen blir det diskusjoner om en må gjenta informasjon om prinsippendringer som følge av nye standarder eller frivillighet, i etterfølgende delårsperioder når utfyllende informasjon er gitt i første delårsregnskap, eventuelt i andre publiserte og tilgjengelige dokumenter. I den sammenheng vises det ofte

til presiseringen i IAS 8.28 og 29 om at en ikke trenger å gjenta prinsippendringsinformasjon i «etterfølgende perioder», og åpningen i IAS 34.16A om at en ikke trenger å repetere informasjon som gis i annen publisert informasjon og som «(...) er tilgjengelig for brukere av finansregnskapet på samme vilkår og til samme tid som delårsregnskapet», forutsatt at det informasjonen vises til gjennom en kryssreferanse i regnskapet. IAS 8 overstyrer ikke kravene i IAS 34 og spørsmålet blir hva som menes med «samme vilkår og til samme tid» i IAS 34. I praksis er det vanlig å gjenta prinsippendringsinformasjon i etterfølgende delårsregnskap.

Tabell 31.2 lister en del hendelser og transaksjoner det må gis opplysninger om dersom de er vesentlige. Det spesifiseres ikke hvordan disse notekravene skal oppfylles, men det nevnes at en må se på hvilken informasjon som ble gitt om de aktuelle forholdene i sist avlagte årsregnskap, ettersom det er denne informasjonen som skal oppdateres. Det betyr i praksis at en ofte vil bruke format og innhold fra årsregnskapet som utgangspunkt for opplysningene som gis i årsregnskapet, og således ses det indirekte hen til noteopplysningskravene i de relevante IFRS-ene. For eksempel, dersom det gjøres en betydelig nedskrivning i en delårsperiode, er notekravene i IAS 36.126 flg. relevante utgangspunkt for vurdering av hvilke opplysninger som skal gis. Og dersom en retter en feil i en delårsperiode, er IAS 8.49 et godt utgangspunkt for vurdering av formålstjenlige noteopplysninger i delårsregnskapet.

Tabell 31.2 IAS 34.15B lister en del hendelser og transaksjoner det må gis opplysninger om dersom de er vesentlige. Listen er ikke uttømmende.

IAS 34.15B	Tema	Forklaring
(a)/(b)	Nedskrivning	Nedskrivning og reversering av nedskrivning.
(c)	Restruktureringsavsetning	Reversering av slike avsetninger.
(d)/(e)	Driftsmidler	Tilgang og avgang. Forpliktelse til å kjøpe driftsmiddel.
(f)	Tvisteavgjørelser	
(g)	Retting av feil	
(i)	Mislighold eller brudd på lånevilkår	Om disse ikke er korrigert for innen utgangen av regnskapsperioden.
(j)	Nærstående parter	Transaksjoner med nærstående parter.
(h)/(k)	Finansielle instrumenter	Endring i virkelig verdi (både når instrumentene måles til virkelig verdi og amortisert kost). Overføring mellom nivåer i virkelig-verdi-hierarkiet.
(l)	Finansielle eiendeler	Endring i klassifisering.
(m)	Betingede forpliktelser og betingede eiendeler	Endringer i slike poster.

I tillegg til å opplyse om betydelige hendelser og transaksjoner i samsvar med IAS 34.15–15C, skal et selskap inkludere informasjonen som er oppsummert i tabell 31.3 i notene til sitt delårsregnskap, eventuelt i annen publisert informasjon som er tilgjengelig på samme tid og på samme vilkår forutsatt at det tas inn en krysshenvisning fra delårsregnskapet til slik annen publisert informasjon. Samme tid og samme vilkår innebærer at brukerne av delårsregnskapet må ha tilgang på den andre kilden, samtidig som delårsregnskapet, som for eksempel andre deler av delårsrapporten.

Tabell 31.3 Oppsummering av informasjonskrav i IAS 34.16A.

IAS 34.16A	Tema	Forklaring
(a)	Regnskapsprinsipper	En erklæring om at de samme regnskapsprinsipper og beregningsmetoder er fulgt i delårsregnskapet som i sist avlagte årsregnskap, eller, dersom disse prinsipper eller metoder er endret, en beskrivelse av arten og virkningen av endringene.
(b)	Sesongmessig eller syklisk virksomhet	Forklarende kommentarer.
(c)	Uvanlige poster	Arten og omfanget.
(d)	Endringer i estimater	Arten og omfanget.
(e)	Obligasjoner og egenkapitalinstrumenter	Utstedelser, gjenkjøp og tilbakebetalinger.
(f)	Utbytte	Utbetalt utbytte (samlet eller per aksje) separat for ordinære aksjer og andre aksjer.
(g)	Segmentinformasjon	Hvis segmentinformasjon er påkrevd av IFRS 8 i årsregnskapet: Driftsinntekter fra eksterne kunder og andre segmenter, segmentresultat, segmenteiendeler og segmentforpliktelser, beskrivelse av endringer i segmentsammensetning og/eller i måling av segmentresultat sammenlignet med siste årsregnskap, avstemminger.
(h)	Hendelser etter delårsperioden	Som ikke er gjenspeilet i delårsregnskapet.
(i)	Selskapets/konsernets sammensetning	Virkningen av endringer i selskapets/konsernets sammensetning i løpet av delårsperioden, herunder virksomhetssammenslutninger, oppnådd eller tapt kontroll over datterforetak og langsiktige investeringer, omstruktureringer og avviklet virksomhet. For virksomhetssammenslutninger gjelder opplysningskravene i IFRS 3.
(j)	Finansielle instrumenter	Enkelte opplysninger om virkelig verdi som kreves av IFRS 13 og IFRS 7.
(k)	Investeringsforetak	For foretak som blir, eller opphører å være, investeringsforetak, som definert i IFRS 10, opplysningene i IFRS 12.9B.
(l)	Driftsinntekter	Spesifikasjon av driftsinntekter som påkrevd av IFRS 15.114-115.

Som det fremgår av tabell 31.3, er flere av informasjonskravene for delårsregnskapet omfattende. For segmentopplysninger, investeringsselskaper, virkelig-verdi-informasjon om finansielle instrumenter og driftsinntekter fra kontrakter med kunder er det tatt inn bestemmelser om at alle eller deler av notekravene som gjelder for fullstendige regnskaper, også gjelder i delårsregnskaper. Mest omfattende er kravet til tilleggsinformasjon om virksomhetssammenslutninger som innebærer at noteopplysningskravene i IFRS 3 i sin helhet gjelder også i delårsregnskap. Forskjellen mellom fullstendige og sammendratte regnskaper er således på enkelte områder mindre enn det hovedprinsippet i IAS 34 tilsier. For virksomhetssammenslutninger er konsistensen mellom kravene i sammendratt og fullstendig regnskap rimelig, gitt at informasjonen som blir gitt i sin helhet er ny siden foregående årsregnskap. For enkelte av de øvrige kravene er det imidlertid mindre opplagt hvorfor IASB har ansett det som formålstjenlig å kreve samme detaljeringsgrad i tilleggsinformasjonen i sammendratte regnskap. Det er imidlertid viktig å anvende vesentlighetsprinsippet, herunder veiledningen i praksisuttalelsen om vesentlighetsvurderinger[4] (2017) som er nærmere omtalt i artikkelen om presentasjon.

4 IFRS Practice Statement 2: Making Materiality Judgements.

32. Regnskapsenheten og separat finansregnskap

32.1 Innledning

Norske selskaper kan etter regnskapsloven § 3-9 anvende IFRS i selskapsregnskapet, mens selskap med egenkapital- eller gjeldsinstrumenter notert på Oslo Børs som ikke er konsern med få unntak skal anvende IFRS i selskapsregnskapet. I praksis er det flere børsnoterte selskaper og deres datterselskaper som utarbeider selskapsregnskapet i samsvar med IFRS.

Selskapsregnskapet reflekterer selskapet som regnskapsenhet (omtalt som «rapporterende foretak» i den offisielle oversettelsen av IAS 1), mens konsernregnskapet reflekterer morselskapet sammen med datterselskaper som én regnskapsenhet. I denne artikkelen redegjøres det for særlige spørsmål som reiser seg ved anvendelse av IFRS i selskapsregnskapet, samt at enkelte regnskapsenhetsspørsmål kommenteres. Konsernregnskapsspørsmål omtales i artikkelen om konsernregnskap.

Blant selskaper som avlegger konsernregnskap etter IFRS er det en relativt utbredt praksis å utarbeide selskapsregnskapet for morselskapet etter forskrift om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder («forenklet IFRS»). I denne artikkelen redegjøres det ikke for alle forskjellene mellom regnskaper avlagt etter IFRS og forenklet IFRS, men unntaksregelen i den nevnte forskriften om regnskapsføring av utbytte og konsernbidrag er særlig sentral. I henhold til forskriftens § 3-1 kan relevante bestemmelser i IAS 10, IAS 27, IFRS 9 og IFRIC 17 fravikes, slik at utbytte og konsernbidrag regnskapsføres i tråd med reglene i god regnskapsskikk. Det innebærer av utbytte og konsernbidrag innregnes i perioden det vedrører, og ikke i perioden det vedtas. Et utbytte som vedtas i 2024 basert på årsregnskapet for 2023 kan derfor i tråd med unntaksbestemmelsen innregnes i årsregnskapet for 2023, og ikke først i 2024, slik det ville ha blitt etter IFRS. Dersom valgadgangen benyttes skal skattekonsekvensene av avsatt konsernbidrag regnskapsføres i samme periode som konsernbidraget innregnes som forpliktelse.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Praksiseksempel 32.1 Prinsipp for regnskapsføring av utbytter og konsernbidrag

AF Gruppen anvender forenklet IFRS i morselskapsregnskapet. I årsregnskapet for 2022 fremkom det at selskapet valgte å benytte seg av adgangen til å regnskapsføre utbytter og konsernbidrag i tråd med reglene i god regnskapsskikk.

UTBYTTE OG KONSERNBIDRAG

Regnskapspliktige som utarbeider selskapsregnskap etter forskrift til Regnskapslovens § 3-9 kan velge å regnskapsføre utbytte og konsernbidrag i samsvar med norsk regnskapslovs bestemmelser. AF Gruppen ASA har valgt å benytte seg av dette unntaket. Dette innebærer at utbytte og konsernbidrag mottatt og avgitt av morselskapet regnskapsføres året før de vedtas avgitt eller mottatt. Det samme gjelder eventuell skatteeffekt av slike transaksjoner.

Kilde: AF Gruppen ASA, Årsregnskap 2022, utdrag fra note 1 i morselskapsregnskapet.

32.2 Regnskapsenheten

Etter IFRS er det regnskapsenheten som skal presentere et regnskap. Regnskapsenheten er ikke definert i IFRS. I norsk regnskapslovgivning er det imidlertid definert to regnskapsenheter som skal rapportere periodisk finansiell informasjon, nemlig både den enkelte regnskapspliktige som definert i regnskapsloven § 1-2 og konsern som definert i regnskapsloven § 1-3. I fortsettelsen refereres førstnevnte gruppe for enkelthets skyld til som selskaper eller juridiske enheter og regnskapet til disse benevnes selskapsregnskap. Dersom norske selskaper etter regnskapsloven § 3-9 velger å anvende IFRS i selskapsregnskapet, kommer normalt IAS 27 til anvendelse. IAS 27 omhandler imidlertid ikke spørsmålet om regnskapsplikt.

32.2.1 Avgrensninger og begreper

Under IFRS er det ikke etablert et tilsvarende skille mellom regnskapsenhetene som i norsk regnskapslovgivning. I IASBs konseptuelle rammeverk defineres «reporting entity» som en enhet som plikter, eller velger, å utarbeide et finansregnskap til allmenn bruk, og i standardverket for øvrig refereres det til «reporting entity» og «entity» uten at det fremkommer eksplisitt hva som menes med «entity»-begrepet. I IFRS 10 identifiseres imidlertid konsern som en regnskapsenhet, og i det konseptuelle rammeverket betegnes regnskaper for regnskapsenheter som består av både morselskap og dets døtre som «konsoliderte regnskaper» (CF 3.11). Hvis regnskapet derimot kun omfatter morselskapet alene betegnes dette som et «ukonsoliderte regnskap». Videre gis det i IAS 27 regler for en annen regnskapsenhet, nemlig den som utarbeider et såkalt «separat finansregnskap». Det er imidlertid ikke forsøkt å gjøre noen avgrensning av denne regnskapsenheten utover at det forutsettes at det er andre regnskapsenheter enn konsern. Som det

følger av redegjørelsen under, kan det utledes av IAS 27 at det også eksisterer andre regnskapsenheter enn konsern og dem som utarbeider separate regnskaper, men det skillet synes å være definert ut fra hvordan enheten regnskapsfører en type investeringer, ikke ut fra kjennetegn ved selve enheten.

En juridisk enhet kan således være en regnskapsenhet, men trenger ikke å være det. Identifiseringen av regnskapsenheten kan imidlertid være mer krevende dersom den ikke er en juridisk enhet, eller den ikke bare består av juridiske enheter i et konsernforhold (CF 3.13). En del av en juridisk enhet kan kvalifisere som regnskapsenhet dersom den økonomiske aktiviteten i denne delen på en objektiv måte kan skilles fra den øvrige økonomiske aktiviteten i enheten. Det konseptuelle rammeverket bygger for øvrig på en kontrollmodell på lik linje med IFRS 10 (CF 3.11). Et selskapsregnskap for et morselskap kan gi nyttig informasjon til morselskapets investorer, långivere og andre kreditorer utover det som følger av konsernregnskapet fordi et krav mot morselskapet ikke nødvendigvis kan utvides til å omfatte alle døtre og at utbyttet i enkelte jurisdiksjoner bestemmes for morselskapet alene (CF 3.17).

32.2.2 Praktiske problemstillinger

I praksis er det først og fremst ved utarbeidelse av regnskap for utskilt virksomhet i forbindelse med børsnoteringer at enhetsbegrepet får implikasjoner. For eksempel oppstår det ofte spørsmål ved utskillinger av deler av konsern, gjerne i forbindelse med børsnoteringer, der den utskilte delen ikke har utgjort et underkonsern, om den utskilte delen er å betrakte som en regnskapsenhet. To eller flere enheter som ikke utgjør et eget underkonsern kan imidlertid også utgjøre en regnskapsenhet, som omtalt over, og regnskapet for en slik regnskapsenhet omtales som «sammenslått» («combined») (CF 3.12). I forbindelse med utskilling av virksomhet for børsnoteringsformål, er dette en særlig viktig avklaring.

Anta for eksempel at et olje- og gasselskap planlegger å børsnotere gassvirksomheten. Gassvirksomheten er organisert i ulike juridiske enheter i en struktur som gjør at gasselskapene er søsterselskaper, men ikke sammen utgjør et underkonsern. I forbindelse med utarbeiding av prospekt for den utskilte delen krever børsene i mange sammenhenger et regnskap for det som skal børsnoteres. Hvorvidt slike sammensatte enheter kan anses å være regnskapsenheter og om tilhørende «ukonsoliderte regnskaper» representerer regnskaper avlagt etter IFRS må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle, blant annet under henvisning til formålet med regnskapet, hvem brukerne er og om den utskilte virksomheten utgjør en naturlig enhet.

En annen praktisk problemstilling der avgrensning av regnskapsenheten kan være vanskelig, gjelder indre selskaper. Et indre selskap er et selskap som ikke fremstår som sådan overfor tredjemann. Regnskapsfaglig er det ikke opplagt om

hovedmannen og det indre selskapet sammen er å betrakte som en regnskapsenhet, sånn at hovedmannen i sitt regnskap også reflekterer det indre selskapets aktiviteter, eiendeler og gjeld, men i praksis er det vanlig.

32.3 Selskapsregnskap som separat finansregnskap etter IAS 27

Benevnelsen «separat finansregnskap» er ikke brukt i Norge i andre sammenhenger enn i IFRS, og er heller ikke brukt i regnskapsloven. Når IAS 27 refererer til separat finansregnskap, brukes benevnelsen bevisst og ikke som et synonym til selskapsregnskap. Separat finansregnskap er definert som regnskapet til et selskap som etter IAS 27 kan velge å regnskapsføre sine investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet til anskaffelseskost, i tråd med IFRS 9 eller ved bruk av egenkapitalmetoden som omtalt i IAS 28 (IAS 27.4). Det betyr at dersom et selskap ikke har datterselskaper, investeringer i tilknyttede selskaper eller felleskontrollerte virksomheter, er selskapsregnskapet ikke et separat finansregnskap, og IAS 27 kommer således ikke til anvendelse.

Et morselskap trenger ikke presentere konsernregnskap dersom alle følgende vilkår er oppfylt (IFRS 10.4(a)):

i. morforetaket er et heleid datterforetak, eller er et deleid datterforetak til et annet foretak og alle dets andre eiere, herunder dem som ellers ikke har stemmerett, er informert om og har ingen innvendinger mot at morforetaket ikke presenterer konsernregnskap,
ii. morforetakets gjelds- eller egenkapitalinstrumenter er ikke gjenstand for alminnelig omsetning (på en innenlandsk eller utenlandsk børs eller i et marked utenom børs, herunder lokale og regionale markeder),
iii. morforetaket ikke har innsendt, og heller ikke er i ferd med å innsende, sitt finansregnskap til et børstilsyn eller en annen reguleringsmyndighet i den hensikt å utstede en klasse av instrumenter i et offentlig marked, og
iv. foretakets overordnede eller mellomliggende morforetak utarbeider konsernregnskap som er offentlig tilgjengelig og i samsvar med relevante IFRS-er.

Når alle vilkårene ovenfor er oppfylt, kan morselskapet velge å utarbeide et separat finansregnskap i samsvar med IAS 27 som sitt eneste finansregnskap. Dette unntaket er spesielt relevant for datterselskaper som er morselskap i underkonsern. Har investor ikke datterselskap, men kun investeringer i tilknyttet selskap

eller felleskontrollert virksomhet, kan investor også velge å utarbeide et separat finansregnskap som sitt eneste finansregnskap (IAS 28.17). Forutsetningene er at vilkårene ovenfor er oppfylt og at investors eiere, herunder dem som ellers ikke har stemmerett, er informert om og ikke har innvendinger mot at selskapet ikke anvender egenkapitalmetoden. Morselskaper som benytter seg av unntaket fra konsernregnskapsplikten i regnskapsloven § 3-7 må følgelig også vurdere om vilkårene i IFRS 10.4(a) er oppfylt. Er de ikke det vil ikke selskapsregnskapet være et separat finansregnskap etter IAS 27.

Velger en investor uten datterselskaper å regnskapsføre investeringer i tilknyttede selskap eller felleskontrollert virksomhet etter IAS 28, det vil si egenkapitalmetoden, vil dette regnskapet ikke være et separat finansregnskap som definert i IAS 27. Selskaper som oppfyller definisjonen av et investeringsforetak i alle periodene som presenteres, skal i henhold til IFRS 10 ikke konsolidere datterselskaper, men i stedet utarbeide et separat finansregnskap som sitt eneste finansregnskap og måle investeringer i datterselskap til virkelig verdi (IAS 27.8A). Tilsvarende måleregel gjelder dersom investeringsvirksomheten utarbeider et separat finansregnskap (IAS 27.11A).

32.4 Anvendelse av IFRS i selskapsregnskapet

Utgangspunktet er at et separat finansregnskap utarbeides i samsvar med alle relevante IFRS-er (IAS 27.9). Unntak fra dette er investeringer i datterselskap, felleskontrollerte virksomheter og tilknyttede selskaper som regnskapsføres til anskaffelseskost, i samsvar med IFRS 9 eller ved bruk av egenkapitalmetoden. Selskapene skal anvende den samme regnskapsføringen på hver enkelt kategori av investeringer (IAS 27.10). «Kategori» er ikke nærmere definert. Etter vår forståelse er for eksempel datterselskaper en kategori, mens tilknyttede selskaper er en annen kategori. Det vil således være tillatt å regnskapsføre for eksempel alle datterselskaper til anskaffelseskost og alle tilknyttede selskaper i samsvar med IFRS 9.

Praksiseksempel 32.2 Prinsipp for regnskapsføring av investering i datterselskaper

Odfjell Drilling oppga i sitt årsregnskap for 2022 at det regnskapsfører investering i datterselskaper til anskaffelseskost i sitt separate finansregnskap, samt at slike investeringer er gjenstand for nedskrivning når gjenvinnbart beløp er lavere enn anskaffelseskost.

Accounting policy
Investments in subsidiaries are valued at cost in the company accounts. The investment is valued as cost of acquiring shares, providing they are not impaired. An impairment loss is recognised for the amount by which the carrying amount of the subsidiary exceeds its recoverable amount. The recoverable amount is the higher of fair value less cost to sell and value in use. The recoverable amount of an investment in a subsidiary would normally be based on the present value of the subsidiary's future cash flow.

Kilde: Odfjell Drilling, Årsregnskap 2022, utdrag fra note 8 i morselskapsregnskapet.

Etter IFRS 9 skal egenkapitalinvesteringer som hovedregel regnskapsføres til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet, så fremt selskapet ikke ved førstegangsinnregning har valgt å måle investeringen som målt til virkelig verdi med verdiendringer over andre inntekter og kostnader. Dersom et investeringsfond, aksjefond eller lignende enhet i konsernregnskapet velger å måle sine investeringer i tilknyttede selskaper eller felleskontrollerte virksomheter til virkelig verdi over resultatet i samsvar med IFRS 9 i henhold til IAS 28.18, skal investeringene også regnskapsføres på samme måte i det separate finansregnskapet (IAS 27.11). Investeringer regnskapsført til anskaffelseskost skal regnskapsføres i samsvar med IFRS 5 *Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet* når de blir klassifisert som holdt for salg (eller inkludert i en avhendingsgruppe klassifisert som holdt for salg) (IAS 27.10).

32.4.1 Førstegangsanvendelse av IFRS

Det følger av IFRS 1 at en skal anvende gjeldende IFRS retrospektivt, som om de gjeldende standardene hadde blitt anvendt tilbake i tid, med enkelte unntak. I praksis kan det være vanskelig å gjenskape opprinnelig kost. Dette kan for eksempel skyldes at aksjer i datterselskap har vært flyttet konserninternt uten at regnskapsføringen reflekterer virkelig verdi på tidspunktet for den konserninterne overdragelsen. En annen årsak kan være at en ikke har oversikt over opptjening og utdelinger i eierperioden (i mange lokale regnskapsregimer er det ikke krav om å skille mellom utdelinger som kan henføres til opptjening i eierperioden og andre utdelinger).

Hvis et selskap velger å regnskapsføre investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper eller felleskontrollerte virksomheter til anskaffelseskost åpner IFRS 1 derfor for at en i selskapsregnskapet kan unnlate å gå tilbake og omarbeide regnskapsføringen av investeringer i datterselskap, felles kontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper fra tidligere regnskapsspråk til IFRS på samme måte som en kan unnlate å omarbeide tidligere oppkjøp (IFRS 1.D15). Det betyr at balanseført beløp etter god regnskapsskikk kan videreføres på overgangstids-

punktet. Alternativt kan virkelig verdi på overgangstidspunktet legges til grunn som antatt kost.

Dersom selskapet velger å regnskapsføre slike investeringer etter egenkapitalmetoden skal det benytte unntakene for tidligere virksomhetssammenslutninger og benytte reglene i vedlegg D til IFRS 1 om eiendeler og forpliktelser i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte virksomheter (IFRS 1.D15A).

32.4.2 Kostmetoden

Den tradisjonelle kostmetoden, som krever at en må skille mellom utdelinger som kan henføres til opptjening i eierperioden og andre utdelinger, gjelder ikke etter IFRS. Etter IFRS skal investeringer i datterselskaper, tilknyttede selksaper og felleskontrollerte virksomheter som regnskapsføres til anskaffelseskost bare justeres dersom investeringen er gjenstand for verdifall som skal regnskapsføres etter IAS 36.

Utbytter fra datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter skal alltid inntektsføres i investors selskapsregnskap når investeringen regnskapsføres til anskaffelseskost (IAS 27.12). Det er krav til gjennomføring av verdifallstest når balanseført beløp i selskapsregnskapet overstiger balanseført beløp av investeringens nettoeiendeler, inklusiv goodwill, i konsernregnskapet, eller når utdelingen i perioden overstiger det utdelende selskapets totalresultat (IAS 36.12 (h)). Utdelinger, for eksempel i form av utbytte og konsernbidrag, skal regnskapsføres i den perioden som kravet på utdelingen oppstår (IAS 27.12), det vil si i den perioden som generalforsamlingen vedtar utdelingen. For eksempel skal et selskap som i 2014 deler ut 100 i utbytte basert på resultatet i 2013 og har et totalresultat på 80 i 2014, gjennomføre nedskrivningsvurdering per 31. desember 2014.

Praksiseksempel 32.3 Nedskrivning av investeringer i datterselskaper

I sitt separate årsregnskap for 2022 opplyste Odfjell Drilling at det ble gjort nedskrivninger i investeringene i to forskjellige datterselskaper som følge av utbytter fra disse to datterselskapene.

Dividends received and impairment recognised

The Company received a dividend of USD 16 million from Odfjell Offshore Ltd. Following an impairment assessment, the Company recognised an impairment of USD 10 million to align book value of the investment With the calculated value in use. The company had no operations and the only assets was a bank deposit and receivables. Discount rate was not relevant. The shares were subsequently transferred to Odfjell Technology.

Following the completion of the spin-off, the Company received a dividend of USD 280 million from subsidiary Odfjell Drilling Services Ltd. An impairment assessment was performed, resulting in an impairment of USD 125 million being recognised to align book value of the

investment With the calculated value in use. The company's only operation was as the holder of the Group Cash Pool and being holding company for companies without operations. Discount rate was not relevant.

Kilde: Odfjell Drilling, Årsregnskap 2022, utdrag fra note 8 i morselskapsregnskapet.

Selskaper må imidlertid vurdere om utdelinger fra datterselskaper, tilknyttede selskaper eller felleskontrollerte virksomheter utgjør utbytter, eller om de i realiteten er tilbakebetaling av kapital, uavhengig av den juridiske formen. Selv om slike tilbakebetalinger også utgjør utdelinger, vil de ikke nødvendigvis oppfylle den smalere definisjonen av utbytte. Siden tilbakebetalinger av kapital ikke er direkte omtalt i IAS 27, må selskaper som mottar slike utdelinger derfor vurdere om de bør regnskapsføres på samme måte som utbytter, eller om de skal regnskapsføres som en reduksjon av investeringens anskaffelseskost.

Utdelinger av ikke-kontante eiendeler til eierne

Når selskaper deler ut andre eiendeler enn kontanter til eierne, gir IFRIC 17 veiledning for regnskapsføringen. I for eksempel fisjonstransaksjoner må det vurderes om IFRIC 17 kommer til anvendelse, som omtalt under. IFRIC 17 gjelder også for utdelinger som gir eiere mulighet til å velge å motta enten ikke-kontante eiendeler eller et alternativ i form av et kontantbeløp. Tolkningsuttalelsen gjelder derimot ikke for utdelinger som begunstiger eierne forskjellig, eksempelvis dersom en eiendel selges til en av flere aksjonærer til en pris under markedspris (IFRIC 17.4). IFRIC 17 gjelder heller ikke for utdelinger hos selskaper kontrollert av samme øverste part eller parter både før og etter utdelingen (IFRIC 17.5).

Forpliktelsen til å betale utbytte skal innregnes når utbyttet er godkjent og ikke lenger underlagt selskapets skjønn, det vil si

a. når vedtakelsen av utbyttet, f.eks. av ledelsen eller styret, er godkjent av relevante beslutningstakere, f.eks. av aksjeeierne, dersom slik godkjenning kreves i henhold til lokal lovgivning, eller
b. når utbyttet vedtas, f.eks. av ledelsen eller av styret, dersom slik godkjenning ikke kreves i henhold til lokal lovgivning (IFRIC 17.10).

Det følger av aksjeloven og allmennaksjeloven § 8-2 at beslutning om utdeling av utbytte, herunder i andre former enn penger, treffes av generalforsamlingen etter at styret har lagt frem forslag om utdeling eller annen anvendelse av overskudd. Generalforsamlingen kan alternativt gi styret fullmakt til å beslutte utdeling.

Tidspunkt for innregning av forpliktelse vil da være enten når generalforsamlingen vedtar utbyttet eller tidspunktet for styrets beslutning når styret har fullmakt. Utbyttet skal på dette tidspunktet måles til virkelig verdi (IFRIC 17.11). I etterfølgende perioder frem mot utdelingen skal forpliktelsen måles på nytt og eventuelle verdiendringer skal føres mot egenkapitalen (IFRIC 17.13). Eventuelle forskjeller mellom eiendelenes balanseførte verdi og det vedtatte utbyttets balanseførte verdi skal resultatføres på tidspunktet for utdeling (IFRIC 17.14).

Regnskapsføring av fisjoner

I god regnskapsskikk gir NRS (F) *Fisjon* veiledning for regnskapsføring av fisjoner og trekker opp grensedragninger mellom forskjellige typer fisjoner, som rene fisjoner og fisjonsfusjoner med jevndeling eller skjevdeling, og hvordan de enkelte skal regnskapsføres. I IFRS er det derimot begrenset med veiledning. IFRIC 17 vil være relevant for enkelte fusjoner, men kommer som nevnt ikke til anvendelse på transaksjoner hvor den utdelte eiendelen kontrolleres av samme eiere før og etter utdelingen. Dette betyr at for eksempel fisjoner med jevndeling, hvor samme part har kontroll over overtagende og overdragende part, ikke er innenfor virkeområdet for IFRIC 17. Fisjoner hvor ikke samme part har kontroll både før og etter fisjonen vil derimot være innenfor virkeområdet. Tolkningen omhandler bare regnskapsføringen i overdragende part, og ikke i selskapet som mottar utdelingen.

For de fisjonene som er utenfor virkeområdet for IFRIC 17 må overdragende part utlede et regnskapsprinsipp ved å anvende veiledningshierarkiet i IAS 8. I praksis kan to ulike metoder aksepteres, nærmere bestemt fraregning direkte mot egenkapitalen uten ny måling, altså kontinuitet, og analog anvendelse av IFRIC 17. Det er viktig å være bevisst at det under IFRS, i motsetning til GRS, ikke er noen konseptuell forankring for symmetrisk regnskapsføring hos overdragende og overtagende part. Dette innebærer at regnskapsprinsippene for overtagende og overdragende parts regnskapsføring av samme transaksjon skal utledes uavhengig av hverandre.

I overdragende parts selskapsregnskap er eiendeler som er holdt for utdeling innenfor virkeområdet for IFRS 5, uavhengig av om utdelingen er under samme kontroll eller ei. Se artikkelen om anleggsmidler holdt for salg for nærmere omtale av vilkårene i denne standarden. Tidspunktene for presentasjon som holdt for utdeling etter IFRS 5 og innregning av en IFRIC 17-forpliktelse kan være forskjellige. Førstnevnte skjer når utdelingen er *svært sannsynlig*, mens sistnevnte først skjer når utdelingen er *behørig godkjent* og *ikke lenger underlagt foretakets skjønn*.

Dermed kan en eiendel eller avhendingsgruppe bli klassifisert som holdt for salg eller utdeling før en fisjon er formelt godkjent av generalforsamlingen.

Måling av anskaffelseskost

Anskaffelseskost som begrep er ikke definert i IAS 27, men i andre standarder som f.eks. IAS 16 paragraf 6:

> «Anskaffelseskost» er det beløp i kontanter eller i kontantekvivalenter som er betalt, eller den virkelige verdien av et annet vederlag som er avgitt for å anskaffe en eiendel på tidspunktet for anskaffelse eller tilvirkning, eller, der det er hensiktsmessig, det beløpet som henføres til denne eiendelen når den innregnes for første gang i samsvar med de særlige kravene i andre IFRS-er, for eksempel IFRS 2: «Aksjebasert betaling».

Det er uklart hva som menes med «vederlag som er avgitt», men det er nærliggende å anta at dette er ment å være det samme som «overført vederlag» slik dette begrepet brukes i IFRS 3 paragraf 37: «… summen av virkelige verdier på overtakelsestidspunktet av de eiendelene som blir overført av det overtakende foretaket, de forpliktelsene som det overtakende foretaket pådrar seg overfor tidligere eiere av det overtatte foretaket og egenkapitalinteressene utstedt av det overtakende foretaket.»

Ved pengevederlag vil anskaffelseskost være det nominelle beløpet, eventuelt justert for tidsverdi ved utsatt betaling.

IFRS Interpretations Committee uttalte i en agendabeslutning i 2009 at kost, generelt sett, inkluderer kjøpsprisen og andre direkte kostnader som kan tilordnes anskaffelsen slik som kostnader knyttet til juridisk rådgivning, transaksjonsavgifter og andre transaksjonskostnader. For datterselskap vil dette være forskjellig fra regnskapsføringen i konsernregnskapet, hvor transaksjonsutgifter påløpt i forbindelse med virksomhetssammenslutninger kostnadsføres (IFRS 3.53). Det er heller ikke uvanlig at hele eller deler av vederlaget for investeringer i for eksempel datterselskaper er betinget. Se nærmere omtale av betingede vederlag i artikkelen om immaterielle eiendeler.

I enkelte tilfeller erverves ikke en investering i et datterselskap, tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet samlet i én transaksjon, men gjennom flere transaksjoner. IFRS Interpretations Committee vurderte i 2019 hvordan et selskap som hadde en opprinnelig investering i et annet selskap regnskapsført som en finansiell eiendel i tråd med IFRS 9, skal regnskapsføre et etterfølgende kjøp som gir kontroll over det andre selskapet. To alternativer ble ansett å være tillatt. Investor kan enten måle anskaffelseskost for investeringen i datterselskap som

summen av den virkelige verdien av den opprinnelige investeringen på tidspunktet hvor kontroll oppnås tillagt vederlaget som er betalt for den ytterligere andelen, eller måle anskaffelseskost som summen av det opprinnelige vederlaget tillagt vederlaget for den ytterligere andelen. En eventuell forskjell mellom den virkelige verdien av den finansielle eiendelen på tidspunktet for kontrolloppnåelse og den historiske anskaffelseskosten skal i sistnevnte alternativ resultatføres.

Selv om agendabeslutningen omhandler overgangen fra finansiell eiendel til investering i datterselskap, taler mye for at tilsvarende kan gjøres gjeldende for overganger fra finansiell eiendel til investering i tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet.

32.4.3 Kontinuitetsgjennomskjæring

Det følger av IFRS 3 at virksomhetsovertakelser under samme kontroll faller utenfor virkeområdet til IFRS 3. I praksis betyr det at slike transaksjoner kan regnskapsføres til kontinuitet med videreføring av balanseførte verdier eller etter overtakelsesmetoden i IFRS 3. Se omtale av dette i artikkelen om virksomhetssammenslutninger.

IAS 27 begrenser ikke virkeområdet på tilsvarende måte. Investeringer i datterselskaper skal således i selskapsregnskapet alltid regnskapsføres til anskaffelseskost. Som et utgangspunkt regnskapsføres investeringer i datterselskaper, felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper anskaffet i transaksjoner med selskaper under samme kontroll til virkelig verdi. Dersom et morselskaps aksjer benyttes som tingsinnskudd i et nyetablert morselskap og eierne får oppgjør i aksjer i det nye morselskapet, skal overdragelsen av aksjene i det opprinnelige morselskapet kontinuitetsgjennomskjæres i det nye morselskapets selskapsregnskap (IAS 27.13). I det nye morselskapets regnskap skal aksjene i det opprinnelige morselskapet måles til balanseført verdi av egenkapitalen i det opprinnelige morselskapets regnskap. Tilsvarende gjelder også om det opprinnelige morselskapet ikke er morselskap (IAS 27.14). Ordlyden tilsier at kontinuitetsgjennomskjæring i de nevnte situasjonene er obligatorisk og ikke å betrakte som et prinsippvalg.

I transaksjoner mellom selskaper under samme kontroll, og hvor vederlaget ikke tilsvarer virkelig verdi av eiendelen, kan også andre løsninger enn virkelig verdi være mulige. Hvis en investering i et datterselskap, tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet selges til et kontantvederlag som ikke tilsvarer virkelig verdi har selskapene et valg mellom å regnskapsføre transaksjonen til virkelig verdi og å regnskapsføre transaksjonen til det avtalte vederlaget. Hvis en slik investering i stedet selges for et aksjevederlag kand det være grunnlag for å regnskapsføre transaksjonen til den virkelige verdien av vederlagsaksjene, eller eventuelt av

eiendelene som overføres, om deres virkelige verdi enklere lar seg måle, tillagt transaksjonsutgifter. Om en investering i et datterselskap som utgjør en virksomhet kjøpes for et aksjevederlag kan det også være akseptabelt å måle anskaffelseskost basert på selgers balanseførte verdi av investeringen (kontinuitet).

I andre tilfeller deles investeringer ut eller skytes inn i et datterselskap uten at det utstedes et aksjevederlag. Et selskap som mottar en investering i et datterselskap, tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet uten i en slik transaksjon har etter vårt syn et prinsippvalg mellom å innregne investeringen til virkelig verdi og til null. Hvis en datter deler ut en investering til morselskapet, er det rimelig å anta at datterselskapet i mangel av klargjøring i standardene kan velge mellom å regnskapsføre utdelingen til kontinuitet, direkte mot egenkapitalen, eller til virkelig verdi, ved analog anvendelse av IFRIC 17. Et morselskap som skyter inn en investering i et datterselskap uten å få aksjer som vederlag regnskapsfører innskuddet enten som en økt investering i datter (i prinsippet målt til virkelig verdi) eller som en kostnad (basert på den balanseførte verdien av eiendelen som skytes inn, altså kontinuitet).

32.4.4 Egne aksjer

Det følger av IAS 32 at egne aksjer skal føres til fradrag i egenkapitalen. Egne aksjer omfatter morselskapets beholdning av egne aksjer og aksjer i morselskapet som andre konsernselskaper besitter (IAS 32.33).

I andre konsernselskapers selskapsregnskaper er ikke aksjer i morselskapet egne aksjer, og skal behandles som finansielle eiendeler etter IFRS 9. I morselskapets selskapsregnskap skal egne aksjer som nevnt over føres til fradrag i egenkapitalen. Om dette også gjelder aksjer som andre konsernselskaper eier, er uklart. Ordlyden i IAS 32.33 synes ikke å skille mellom konsern- og selskapsregnskap, men henvisningen til «andre medlemmer i konsernet» («members of the consolidated group») kan tolkes kun å gjelde konsernregnskapet.

33. Førstegangsanvendelse av IFRS

33.1 Innledning

IFRS 1 gjelder ved førstegangsanvendelse av IFRS. Førstegangsanvendelse er blant annet aktuelt for selskaper som avlegger regnskap for første gang og selskaper som tidligere har anvendt god regnskapsskikk (GRS), men må eller velger å avlegge regnskap etter IFRS i etterfølgende perioder. Formålet med standarden er å sikre at et selskaps første IFRS-regnskap, samt selskapets delårsrapporter for deler av perioden som omfattes av dette årsregnskapet, inneholder relevante opplysninger, herunder:

- er oversiktlige for brukere og sammenlignbare for alle periodene som presenteres,
- utgjør et egnet utgangspunkt for regnskapsføring i samsvar med internasjonale standarder for finansiell rapportering, og
- kan framskaffes uten at kostnadene overstiger nytten.

Standarden inneholder en rekke unntak fra det generelle kravet om prinsippanvendelse med tilbakevirkende kraft og inneholder også en rekke opplysningskrav som kun gjelder i overgangsåret. Hensikten er å gjøre overgangen praktiserbar og samtidig bidra til sammenlignbarhet på tvers av regnskapsperioder og andre førstegangsbrukere av IFRS.

33.2 Virkeområdet og definisjoner

Et selskaps første IFRS-regnskap er det første årsregnskapet der selskapet anvender IFRS ved å gi en eksplisitt og uforbeholden erklæring om at årsregnskapet er i samsvar med IFRS og omfatter for eksempel selskaper som (IFRS 1.3):

- har utarbeidet sitt siste årsregnskap
  - i henhold til nasjonale krav som ikke i alle hensyn er i samsvar med IFRS,

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

  - i alle hensyn i samsvar med IFRS, bortsett fra at årsregnskapet ikke inneholder en eksplisitt og uforbeholden erklæring om at det er i samsvar med IFRS,
  - med en eksplisitt erklæring om samsvar med noen, men ikke alle IFRS-standarder,
  - i henhold til nasjonale krav som ikke er i samsvar med IFRS, men der det er benyttet enkeltstående IFRS-standarder til regnskapsføring av poster som det ikke fantes nasjonale krav for, eller
  - i henhold til nasjonale krav, med en avstemming av enkelte beløp til de beløp som ble fastsatt i henhold til IFRS,
- har utarbeidet årsregnskap i henhold til IFRS bare for intern bruk, uten å gjøre det tilgjengelig for foretakets eiere eller andre eksterne brukere,
- har utarbeidet en rapporteringspakke i henhold til IFRS for konsolideringsformål, uten å utarbeide et fullstendig sett av årsregnskaper slik det er definert i IAS 1, eller
- ikke har presentert årsregnskap for tidligere regnskapsperioder. Dette kan eksempelvis være relevant for norske mellomliggende morselskaper som tidligere kun har presentert selskapsregnskap ved å benytte seg av Regnskapslovens § 3-7 om unntak fra konsernregnskapsplikt for morselskap i underkonsern.

Dette betyr at selskaper som utarbeider regnskap i henhold til IFRS kun for internt bruk, som for eksempel konserninterne rapporteringsformål, vil anses som førstegangsbruker når selskapet avgir sitt første eksterne regnskap i samsvar med IFRS. Andre eksempler på at selskaper ikke anses som førstegangsbrukere kan være når et selskap (IFRS 1.4):

- slutter å presentere årsregnskap i henhold til nasjonale krav, og foretaket tidligere har presentert dette samt et annet sett av årsregnskaper som inneholdt en eksplisitt og uforbeholden erklæring om samsvar med IFRS,
- har presentert årsregnskap foregående år i henhold til nasjonale krav, og dette årsregnskapet inneholdt en eksplisitt og uforbeholden erklæring om samsvar med IFRS, eller
- har presentert årsregnskap foregående år som inneholdt en eksplisitt og uforbeholden erklæring om samsvar med IFRS, selv om revisorene i sin revisjonsberetning har tatt forbehold om dette årsregnskapet.

33.2.1 Førstegangsbruker som er datterselskap av IFRS-rapporterende morselskap

IFRS 1 inneholder spesialregler for selskaper som avlegger årsregnskap etter IFRS for første gang og som er datterselskap av et selskap som allerede avlegger regnskap etter IFRS. Dersom et datterselskap blir førstegangsbruker på et senere tidspunkt enn sitt morselskap, skal datterselskapet måle selskapets eiendeler og forpliktelser til enten (1) videreføring av konsernverdier eller (2) det som følger av IFRS 1 for andre førstegangsbrukere. Mer konkret (IFRS 1.D16):

1. de balanseførte verdiene som ville blitt tatt med i morselskapets konsernregnskap, basert på tidspunktet for morselskapets overgang til IFRS, dersom ingen justeringer var blitt foretatt av hensyn til konsolideringsprinsipper og for virkningene av virksomhetssammenslutningen der morselskapet overtok datterselskapet, eller
2. de balanseførte verdiene som ellers kreves av IFRS 1, basert på tidspunktet for datterselskapets overgang til IFRS. Disse balanseførte verdiene kan være forskjellige fra dem som er beskrevet i punkt over
   i. når unntakene i IFRS 1 fører til målinger som er avhengige av tidspunktet for overgang til IFRS,
   ii. når regnskapsprinsippene som ble benyttet hos datterselskapet, er forskjellige fra regnskapsprinsippene i konsernregnskapet. Datterselskapet kan for eksempel benytte anskaffelseskostmodellen i IAS 16, mens konsernet kan benytte verdireguleringsmodellen.

Standarden utdyper ikke nærmere hva begrepet «konsolideringsprinsipper» betyr, men det antas å inkludere de justeringer som kreves for å harmonisere et datterselskaps regnskapsprinsipper med regnskapsprinsippene som er valgt av konsernet, samt konserninterne justeringer i konsolideringen (f.eks. eliminering av konserninterne saldoer, gevinster og tap). Et tilsvarende valg er tilgjengelig for tilknyttede selskaper eller felleskontrollerte virksomheter som tar i bruk IFRS senere enn en investor.

Teorieksempel 33.1: Morselskap er førstegangsbruker før datterselskap

Morselskap A utarbeider sitt første konsernregnskap under IFRS i 2021. Dets utenlandske datterselskap, selskap B, som er 100 % eid av morselskap A, utarbeider IFRS-regnskap for konsolideringsformål i 2021 og 2022, mens i 2023 utarbeider selskap B finansregnskap for ekstern bruk etter IFRS.

Dersom selskap B velger tilnærming 1 (se ovenfor), vil åpningsbalansen 1. januar 2022 tilsvare (med unntak av konsolideringsjusteringer) morselskap As konsoliderte balanseførte beløp (som er basert på selskap A sin dato for overgang til IFRS (1. januar 2020)).

Alternativet er tilnærming 2 (se ovenfor), hvor selskap B måler sine eiendeler og gjeld med utgangspunkt i kravene i IFRS basert på egen overgangsdato (1. januar 2022). Når selskap B blir førstegangsbruker i 2023 endres ikke de balanseførte verdiene av dets eiendeler og forpliktelser i konsernregnskapet til morselskap A. Med valg av alternativ 2 vil det derfor kunne oppstå forskjeller mellom balanseførte verdier i datterselskapets selskapsregnskap og tilsvarende balanseførte verdier i morselskapets konsernregnskap.

33.2.2 Førstegangsbruker som er morselskap med IFRS-rapporterende datterselskap

Morselskap som blir førstegangsbruker på et senere tidspunkt enn datterselskap, tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet skal i sitt konsernregnskap måle eiendelene og forpliktelsene til datterselskapet til de samme balanseførte verdiene som i årsregnskapet til datterselskapet, etter å ha justert for eventuelle konsoliderings- og egenkapitaljusteringer og for virkningene av virksomhetssammenslutningen der selskapet overtok datterselskapet (IFRS 1.D17).

Teorieksempel 33.2: Datterselskap er førstegangsbruker før morselskap

Morselskap A utarbeider sitt første IFRS-konsernregnskap i 2023. Morselskap As datterselskap, selskap B, utarbeidet sitt første IFRS-årsregnskap i 2020. I 2020, 2021 og 2022 rapporterte selskap B til morselskapet etter GRS for konsolideringsformål.

De balanseførte verdiene i selskap Bs åpningsbalanse i 2022 (morselskapets overgangsdato) er de samme i As konsoliderte åpningsbalanse og i selskap Bs IFRS-regnskap (med unntak av konsolideringsjusteringer), og er basert på datterselskap Bs overgangsdato.

33.3 Åpningsbalanse

Det skal utarbeides en åpningsbalanse som utgangspunktet for et selskaps første årsregnskap etter IFRS. Åpningsbalansen skal inngå i primæroppstillingen i det første IFRS-årsregnskapet.

Et foretaks første IFRS-regnskap skal minst inneholde (IFRS 1.21):

- tre balanseoppstillinger (inneværende år, sammenligningsperioden og åpningsbalansen for sammenligningsperioden)
- to oppstillinger over totalresultatet (inneværende år og sammenligningsperioden)
- to oppstillinger over kontantstrømmer (inneværende år og sammenligningsperioden)
- to oppstillinger over endringer i egenkapital (inneværende år og sammenligningsperioden)
- tilhørende noter

Åpningsbalansen definerer selskapets overgangsdato, og motsatt. Figuren nedenfor illustrerer et selskap som er førstegangsbruker og som har kalenderår som regnskapsår:

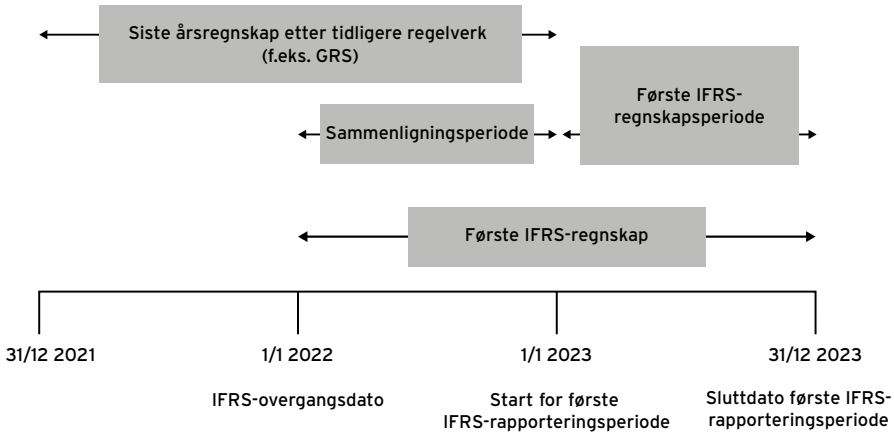

Figur 33.1 Tidslinje for en førstegangsbruker.

Teorieksempel 33.3: Overgangsdato og åpningsbalanse

Selskap A har regnskapsår som utløper 31. desember og presenterer en sammenligningsperiode. Selskapet velger å utarbeide sitt første IFRS-årsregnskap for perioden som starter 1. januar 2023.

Selskap A sin første IFRS-regnskapsperiode blir da 1. januar–31. desember 2023. Overgangsdatoen blir 1. januar 2022, og åpningsbalanse fra samme tidspunkt skal inngå i selskapets første IFRS-regnskap. Det første IFRS-regnskapet vil ha tre balanser (1. januar 2022, 31. desember 2022 og 31. desember 2023).

Praksiseksempel 33.1 Noteopplysninger om førstegangsanvendelse av IFRS

I sitt 2021 regnskap opplyste Elektroimportøren at det var konsernets første årsregnskap avlagt etter IFRS og informerte blant annet om overgangsdato og innholdet i åpningsbalansen.

1.2 Første gangs implementering av IFRS

Dette årsoppgjøret med avslutning 31. desember 2021 er for første gang utarbeidet I henhold til IFRS. For tidligere regnskapsperioder frem til og med 31. desember 2020 er årsoppgjøret avgitt i henhold til norsk god regnskapsskikk (NGAAP).

Konsernet har utarbeidet årsoppgjøret i tråd med gjeldende IFRS per 31. desember 2021 med sammenlignbare tall per 31. desember 2020, som beskrevet i oppsummeringen av vesentlige regnskapsprinsipper.

I forbindelse med utarbeidelse av årsoppgjøret har konsernet omarbeidet åpningsbalansen per 1. januar 2020 i tråd med IFRS. Dette medfører at tidspunktet for overgang til IFRS er I. januar 2020. Denne noten beskriver justeringene mellom historisk rapporterte tall i henhold til norsk god regnskapsskikk (NGAAP) i balanseoppstillingen per 31. desember 2019, 31. desember 2020, samt i den konsoliderte resultatoppstillingen for året som ender 31. desember 2020.

Kilde: Elektroimportøren AS, Årsrapport 2021, utdrag fra note 1.2.

33.3.1 Regnskapsprinsipper

Det generelle prinsippet i IFRS 1 er at førstegangsbrukere skal anvende IFRS-standardene som har trådt i kraft på balansedagen for første IFRS-regnskap. I praksis kan det være krevende å anvende standarder med tilbakevirkende kraft. Standarden inneholder derfor en rekke obligatoriske og valgfrie unntak fra det generelle prinsippet. Førstegangsbrukere kan velge å tidliganvende standarder som ikke har trådt i kraft på balansedagen for første IFRS-regnskap.

33.3.2 Definisjon av anskaffelseskost og virkelig verdi

Estimert anskaffelseskost defineres av standarden som et beløp brukt som et surrogat for anskaffelseskost eller avskrevet anskaffelseskost på et gitt tidspunkt. Påfølgende avskrivning forutsetter at foretaket i utgangspunktet hadde innregnet eiendelen eller forpliktelsen på det gitte tidspunktet, og at dens anskaffelseskost var lik estimert anskaffelseskost (IFRS 1 Vedlegg A).
For virkelig verdi viser standarden til IFRS 13, og virkelig verdi er den pris som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for å overføre en forpliktelse i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet (IFRS 13 Vedlegg A).

33.4 Unntak fra kravet om omarbeiding med tilbakevirkende kraft

Standarden inneholder tre typer unntak fra kravet om omarbeiding med tilbakevirkende kraft:

- Obligatoriske unntak
- Valgfrie unntak
- Midlertidige unntak

Hensikten med unntakene er å gjøre førstegangsanvendelse til en mindre krevende øvelse, både kostnadsmessig og ressursmessig, samt å unngå bruk av etterpåklokskap ved fastsettelse av usikre størrelser (estimater) tilbake i tid.

De obligatoriske unntakene omfatter følgende (IFRS 1.B1):

- fraregning av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser
- sikringsbokføring
- ikke-kontrollerende eierinteresser (minoritetsinteresser)
- klassifisering og måling av finansielle eiendeler
- tap ved verdifall på finansielle eiendeler

- innebygde derivater
- lån fra offentlige myndigheter
- forsikringskontrakter
- utsatt skatt knyttet til leiekontrakter og stengnings- og rehabiliteringsforpliktelser og tilsvarende forpliktelser

I tillegg til de obligatoriske unntakene gir standarden også mulighet til frivillig å fravike kravet om omarbeidelse med tilbakevirkende kraft på utvalgte områder. De valgfrie unntakene inkluderer (IFRS 1.D1 og C1):

- virksomhetssammenslutninger
- aksjebaserte betalingstransaksjoner
- estimert anskaffelseskost
- leieavtaler
- kumulative omregningsdifferanser
- investeringer i datterselskaper, felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper
- eiendeler og forpliktelser i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter
- sammensatte finansielle instrumenter
- øremerking av tidligere innregnede finansielle instrumenter
- måling av finansielle eiendelers eller finansielle forpliktelsers virkelige verdi ved førstegangsinnregning
- stengningsforpliktelser inkludert i anskaffelseskost for eiendom, anlegg og utstyr
- finansielle eiendeler eller immaterielle eiendeler som regnskapsføres i samsvar med IFRIC 12
- låneutgifter
- opphør av finansielle forpliktelser med egenkapitalinstrumenter
- betydelig hyperinflasjon
- felleskontrollerte ordninger
- kostnader til fjerning av overdekning i et dagbrudd i produksjonsfasen
- øremerking av kontrakter om kjøp eller salg av en ikke-finansiell gjenstand
- driftsinntekter
- transaksjoner i utenlandsk valuta og forskuddsvederlag

33.4.1 Obligatoriske unntak

Estimater

Estimater i åpningsbalansen og sammenligningsperioden(e) skal stemme overens med tilsvarende estimater utarbeidet og rapportert i tråd med tidligere regnskapsspråk (GRS for norske selskaper), og etter justering for eventuelle forskjeller i regnskapsspråkene, med mindre det foreligger objektiv dokumentasjon om at disse estimatene var feil (IFRS 1.14). Unntaket har til hensikt å unngå bruk av etterpåklokskap – altså bruk av kunnskap som ikke var kjent når hendelsen inntraff. Slik kunnskap skal regnskapsføres i tråd med IAS 10.

.en nedenfor illustrerer hvilke steg en må gjøre ved vurdering av estimater i forbindelse med førstegangsanvendelse av IFRS.

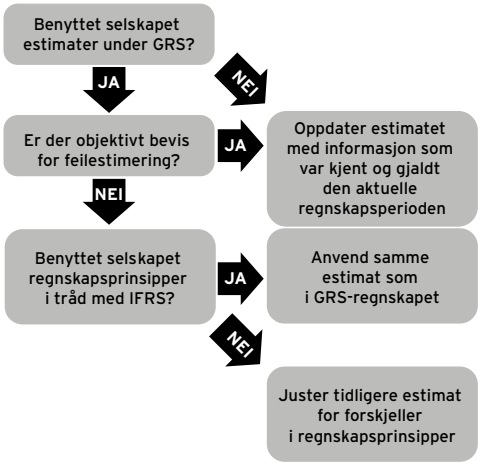

Figur 33.2 Beslutningstre estimater ved førstegangsanvendelse av IFRS.

Fraregning av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser

Et selskap skal ved førstegangsanvendelse anvende reglene om fraregning av finansielle eiendeler og forpliktelser (ikke derivater) i IFRS 9 fremadrettet («prospective») eller fra en valgfri dato før overgangsdatoen. Dersom en førstegangsbruker for eksempel har fraregnet ikke-derivative finansielle eiendeler eller ikke-derivative finansielle forpliktelser i henhold til sine tidligere regnskapsprinsipper som følge av transaksjoner som skjedde før overgangen til IFRS, skal førstegangsbrukeren ikke innregne disse eiendelene og forpliktelsene (IFRS 1.B2). Dette gjelder selv om de finansielle eiendelene og forpliktelsene oppfyller innregningskriteriene i IFRS 9.

Et selskap kan velge å anvende unntaket for perioder før overgangsdatoen dersom nødvendig informasjon for å gjennomføre IFRS-behandling i tidligere perioder er tilgjengelig (IFRS 1.B3).

Sikringsbokføring

En førstegangsbruker skal i sin åpningsbalanse:

- Måle alle derivater til virkelig verdi og eliminere alle utsatte tap og gevinster som oppstår av derivater som har vært rapportert i henhold til tidligere regnskapsprinsipper som om de var eiendeler eller forpliktelser.
- Bare inkludere sikringsforhold som fortsatt eksisterer i åpningsbalansen hvis de ble øremerket som sådan på eller før datoen for overgangen til IFRS.
- Kun reflektere et sikringsforhold av en type som kvalifiserer for sikringsbokføring. Tidligere regnskapsreglers sikringsdokumentasjon og effektivitetsvurderinger som ikke var fullt ut i samsvar med kriteriene i IFRS, utelukker ikke at sikringsforholdet kvalifiserer for sikringsbokføring i henhold til IFRS 9. Med mindre den oppdateres slik at kvalifikasjonskriteriene for sikringsbokføring oppfylles fullt ut, vil foretaket imidlertid måtte følge kravene til avvikling av sikring i IFRS 9 umiddelbart etter overgang.
- Hvis sikringsforholdet er av en type som kvalifiserer for sikringsbokføring, må selskapet reflektere sikringsbokføringen under tidligere regnskapsregler i åpningsbalansen ved å anvende implementeringsveiledningen i IFRS 1 om virkelig verdi- eller kontantstrømsikring på overgangsdatoen.
- Hvis sikringsforholdet ikke er av en type som kvalifiserer for sikringsbokføring, er selskapet pålagt å fjerne dette forholdet fra åpningsbalansen (bortsett fra unntaket knyttet til visse nettoposisjoner utpekt som en sikret post under tidligere regnskapsregler). Eventuelle justeringer av balanseførte verdier på sikrede poster eller utsettelse av sikringsgevinster eller tap blir derved eliminert.
- Det er ikke nødvendig å omarbeide informasjon når et sikringsinstrument ikke lenger er utestående på overgangstidspunktet og forholdet allerede er resultatført uten amortisering under selskapets tidligere regnskapsregler.

Umiddelbart etter overgangen til IFRS, skal selskapet fremover benytte de vanlige sikringsbokføringsbestemmelsene i IFRS 9. Dersom sikringen reflektert i åpningsbalanse ikke oppfyller kvalifikasjonskriteriene for sikringsbokføring (inkludert sikringsdokumentasjon og sikringseffektivitet), anvender selskapet IFRS 9 for å avvikle sikringsbokføring prospektivt.

Minoritetsinteresser

En førstegangsbruker må anvende IFRS 10 retrospektivt, bortsett fra følgende krav som gjelder prospektivt fra overgangsdatoen (IFRS 1.B7):

- kravet om at totalresultatet henføres til morselskapets eiere og til minoritetsinteresser, selv om dette medfører et underskudd hos minoritetsinteressene (IFRS 10.B94),
- kravet om regnskapsføring av endringer i morselskapets eierandeler i et datterselskap som ikke medfører kontrolltap (IFRS 10.23 og B96), og
- kravet om regnskapsføring av kontrolltap, og de tilhørende kravene i IFRS 5 (IFRS 10.B97–B99 og IFRS 5.8A).

Dersom en førstegangsbruker velger å omarbeide virksomhetssammenslutninger gjennomført før datoen for overgang til IFRS (se under), må selskapet også etterleve kravene i IFRS 10 tilsvarende.

Klassifisering og måling av finansielle eiendeler

En førstegangsbruker skal klassifisere finansielle eiendeler ut fra forholdene på overgangsdatoen, ikke opprinnelig innregningstidspunk, i en av følgende kategorier:

- Finansiell eiendel målt til amortisert kost
- Finansiell eiendel målt til virkelig verdi over andre inntekter og kostnader
- Finansiell eiendel målt til virkelig verdi over resultatet

Tap ved verdifall på finansielle eiendeler

Førstegangsbrukere skal vurdere tap ved verdifall på finansielle eiendeler i henhold til IFRS 9 med tilbakevirkende kraft.

En førstegangsbruker skal ved utarbeidelse av åpningsbalansen sammenligne kredittrisikoen for finansielle eiendeler på innregningstidspunktet med kredittrisikoen på overgangsdatoen. Ved vurdering av om det har vært en betydelig økning i kredittrisikoen siden førstegangsinnregning, kan det legges til grunn at det for eiendeler som har lav kredittrisiko ikke har vært en vesentlig økning, og at det er en betydelig økning i kredittrisiko for eiendeler som er forfalt mer enn 30 dager tidligere (IFRS 1.B8F). Dersom det er en betydelig økning i kredittrisiko eller dersom vurderingen ikke kan gjennomføres uten uforholdsmessig høye kostnader, må selskapet innregne forventet tap over instrumentets levetid i åpningsbalansen.

Lån fra offentlige myndigheter

IFRS 1 inneholder unntak for førstegangsbrukere som har mottatt offentlige lån som er gitt på fordelaktige vilkår sammenlignet med markedsvilkår. Reglene i IAS 20 krever at offentlige lån gitt med fordelaktige vilkår skal regnskapsføres til virkelig verdi og at effekten av lavere rente regnskapsføres som offentlig tilskudd (IAS 20.10A). En førstegangsutsteder kan velge å anvende reglene i IFRS 9 og IAS 20 fremover for offentlige lån, slik de eksisterer på overgangsdatoen, noe som betyr at selskapet ikke trenger å vurdere klassifiseringen av offentlige lån som enten en finansiell forpliktelse eller et egenkapitalinstrument, og at innregning av effekten av den lavere renten ikke innregnes som offentlig tilskudd. Alternativt kan selskapet velge å anvende reglene i IFRS 9 og IAS 20 med full tilbakevirkende kraft, noe som forutsetter at nødvendig informasjon om forholdene på førstegangs-innregningstidspunktet er tilgjengelig.

Utsatt skatt knyttet til leiekontrakter og stengnings- og rehabiliteringsforpliktelser og tilsvarende forpliktelser

IAS 12 fritar et selskap fra å innregne en eiendel eller forpliktelse ved utsatt skatt under særlige omstendigheter (IAS 12.1 og 24). Til tross for dette unntaket skal en førstegangsbruker på tidspunktet for overgang til IFRS innregne en eiendel ved utsatt skatt, i den utstrekning det er sannsynlig at det vil være skattepliktig inntekt til rådighet som den skattereduserende midlertidige forskjellen kan utnyttes mot, og en forpliktelse ved utsatt skatt for alle skattereduserende og skatteøkende midlertidige forskjeller forbundet med (IFRS 1.B14):

- bruksretteiendeler og leieforpliktelser, og
- stengnings- og rehabiliteringsforpliktelser og tilsvarende forpliktelser og det tilhørende beløpet som innregnes som del av anskaffelseskostnaden for den tilknyttede eiendelen.

33.4.2 Valgfrie unntak

I tillegg til de ovennevnte obligatoriske unntakene, inneholder vedlegg C og D til IFRS 1 en rekke valgfrie unntak. De som har størst aktualitet for mange selskaper er omtalt nedenfor. For en fullstendig oversikt over alle valgfrie unntak, se opplistingen i kapittel 33.4.

Virksomhetssammenslutninger

Unntaket for omarbeiding av virksomhetssammenslutninger innenfor virkeområdet til IFRS 3 gjennomført før overgangsdatoen er i praksis kanskje det mest betydningsfulle unntaket for førstegangsbrukere. Unntaket gjelder også investeringer i tilknyttede selskaper, felleskontrollert virksomhet og felleskontrollert driftsordninger der aktiviteten utgjør en virksomhet som definert i IFRS 3 (IFRS 1.C5).

Figuren under illustrerer unntakets virkeområde.

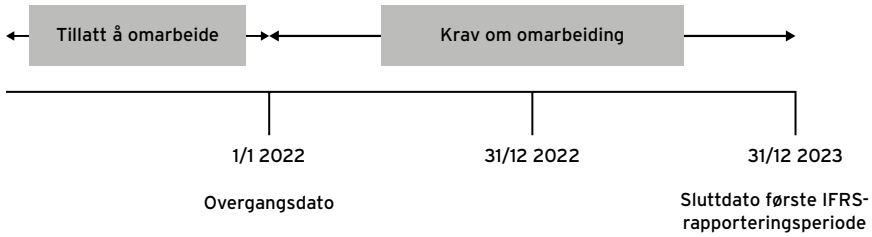

Figur 33.3 Tidslinje for anvendelse av IFRS 3.

En førstegangsbruker kan velge å benytte unntaket fra et valgt tidspunkt før overgangsdatoen. Det gir mulighet til å omarbeide én eller flere virksomhetssammenslutninger som for eksempel ble gjennomført ett eller to år før overgangsdatoen.

Til tross for den valgfrie adgangen til omarbeiding før overgangsdatoen er det vårt syn at adgangen ikke gjelder om slik omarbeiding forutsetter bruk av etterpåklokskap, noe som i mange sammenhenger kan være en aktuell problemstilling.

En førstegangsbruker som ikke anvender IFRS 3 med tilbakevirkende kraft skal blant annet (IFRS 1.C4):

- Beholde den samme klassifiseringen som i sitt forrige årsregnskap i henhold til tidligere regnskapsregler.
- Innregne alle eiendeler og forpliktelser som er anskaffet eller overtatt ved en tidligere virksomhetssammenslutning, bortsett fra
  - enkelte finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser som er fraregnet i henhold til tidligere regnskapsregler, og
  - eiendeler, herunder goodwill, og forpliktelser som ikke ble innregnet i det overtakende selskapets konsoliderte balanseoppstilling i henhold til tidligere regnskapsregler, og som heller ikke ville kvalifisere til innregning i henhold til IFRS i selskapsregnskap til det overtatte selskapet.
- Utelukke alle poster innregnet i henhold til tidligere regnskapsregler som ikke kvalifiserer til innregning som eiendel eller forpliktelse i henhold til IFRS.

- Innregne eiendeler og forpliktelser fra historiske virksomhetssammenslutninger som ikke ble innregnet under selskapets tidligere regnskapsregler, dersom innregningskriteriene i IFRS er oppfylt.

Eventuelle endringer i eiendeler og forpliktelser som følge av ovenstående skal i åpningsbalansen føres mot egenkapitalen, med mindre endringen medfører innregning av en immateriell eiendel som tidligere er innregnet som del av goodwill.

Praksiseksempel 33.2 Unntak for omarbeiding av virksomhetssammenslutninger

Grøntvedt AS var førstegangsbruker av IFRS i sitt konsernregnskap for 2022. De opplyste i sin overgangsnote at det hadde benyttet unntaket for omarbeiding av virksomhetssammenslutninger gjennomført før overgangsdatoen, som for Grøntvedt var 1. januar 2021.

Exemptions applied

IFRS 1 allows first-time adopters certain exemptions from the retrospective application of certain requirements under IFRS. The Group has applied the following exemptions: IFRS 3 Business Combinations has not been applied to either acquisitions of subsidiaries that are considered businesses under IFRS before 1 January 2021. Use of this exemption means that the NGAAP carrying amounts of assets and liabilities, that are required to be recognised under IFRS, is their deemed cost at the date of the acquisition. After the date of the acquisition, measurement is in accordance With IFRS. Assets and liabilities that do not qualify for recognition under IFRS are excluded from the opening IFRS statement of financial position. The Group did not recognise any assets or liabilities that were not recognised under the Local GAAP or exclude any previously recognised amounts as a result of IFRS recognition requirements.

Kilde: Grøntvedt AS, Årsrapport 2022, utdrag fra note 30.

Goodwill

Selskaper som benytter seg av omarbeidingsunntaket må ta utgangspunkt i goodwill innregnet etter GRS, og gjøre følgende justeringer av goodwillbeløpet på overgangsdatoen:

- Goodwill skal økes med den balanseførte verdien av immaterielle eiendeler innregnet etter GRS som ikke oppfyller innregningskriteriene i IFRS.
- Goodwill skal reduseres dersom en førstegangsbruker er pålagt å innregne en immaterielle eiendeler som ble innregnet i goodwill under GRS.
- Goodwill skal testes for verdifall i henhold til reglene i IAS 36, uavhengig av om det er indikasjoner på verdifall.

IFRS 1 tillater ikke andre endringer i goodwill dersom omregningsunntaket benyttes (IFRS 1.C4 (g)). Tidligere innregnede avskrivninger på goodwill gjennomført etter GRS kan således ikke reverseres.

Dersom en førstegangsbruker har balanseført negativ goodwill, må denne fraregnes i åpningsbalansen (representerer ingen forpliktelse etter IFRS og kan således ikke balanseføres som gjeld).

Aksjebasert betaling

En førstegangsbruker har følgende valgfrie unntak når det gjelder implementering av IFRS 2 for egenkapitalordninger med full tilbakevirkende kraft (IFRS 1.D2):

- Det er ikke krav om å innregne aksjebaserte betalingsordninger dersom ordningene er fullt opptjent («vested») på tidspunktet for overgang til IFRS. Ordninger som ikke er fullt opptjent på denne datoen skal innregnes i åpningsbalansen for IFRS.
- Implementering av reglene i IFRS 2 med full tilbakevirkende kraft kan kun skje dersom selskapet tidligere har offentliggjort virkelig verdi (slik det er definert i IFRS 2) av slike ordninger.
- Opplysningskravene i IFRS 2.44-45 skal inkluderes for tildelinger av aksjebasert betaling som inngår i selskapets første IFRS-regnskap. Dette gjelder selv om ordningene ikke er innregnet.
- Det er ikke krav om å anvende reglene i IFRS 2 for endringer, kansellering og oppgjør av ordninger som skjedde før datoen for overgang til IFRS. Endringer, kanselleringer og oppgjør av ordninger etter dato for overgang til IFRS skal behandles i henhold til standarden.

En førstegangsbruker har også valg om å anvende IFRS 2 på forpliktelser som oppstår av aksjebaserte betalingstransaksjoner som ble gjort opp før tidspunktet for overgang til IFRS (IFRS 1.D3).

Ifølge Regnskapsloven § 5-9a skal aksjebasert betaling regnskapsføres til virkelig verdi på transaksjonstidspunktet[1] og NRS 15A *Aksjebasert betaling* forutsetter at IFRS 2 og tilhørende tolkninger anvendes. Det vil derfor normal være samsvar mellom GRS og IFRS.

1 Unntak for små foretak, rskl. § 5-9a annet ledd.

Leieavtaler

En førstegangsbruker kan vurdere om en avtale som foreligger på overgangsdatoen inneholder en leieavtale, ved å anvende IFRS 16 på disse avtalene på grunnlag av de foreliggende fakta og omstendigheter på det tidspunktet (IFRS 1.D9).

Teorieksempel 33.4: Vurdering av avtale etter IFRS 16

Selskap A har før overgang til IFRS benyttet NRS 14 *Leieavtaler* for regnskapsføring av leieavtaler. Selskapet har en 5-årig kontrakt for leie av kontorlokaler som etter GRS har blitt klassifisert som en operasjonell leieavtale uten balanseføring. På overgangsdatoen benytter selskap A reglene i IFRS 16 punkt 9-11 for å vurdere om kontrakten inneholder en leieavtale, jf IFRS 1.D9. Selskap A konkludere med at den 5-årige kontrakten inneholder en leieavtale etter IFRS og balansefører denne på overgangsdatoen i åpningsbalansen.

Når en førstegangsbruker som er leietaker, innregner leieforpliktelser og bruksretteiendeler, kan den anvende følgende metode på sine leieavtaler (IFRS 1.D9B):

- Måle en leieforpliktelse på tidspunktet for overgang til IFRS. En leietaker som anvender denne metoden, skal måle leieforpliktelsen til nåverdien av de gjenværende leiebetalingene, diskontert med leietakers marginale lånerente på tidspunktet for overgang til IFRS.
- Måle en bruksretteiendel på tidspunktet for overgang til IFRS. Leietakeren skal for hver enkelt avtale velge å måle denne bruksretteiendelen til enten
  - dens balanseførte verdi som om IFRS 16 hadde vært anvendt siden leieavtalens iverksettelsestidspunkt, men diskontert ved hjelp av leietakers marginale lånerente på tidspunktet for overgang til IFRS, eller
  - et beløp som tilsvarer leieforpliktelsen, justert for eventuelle forhåndsbetalte eller skyldige leiebetalinger som gjelder leieavtalen, som er innregnet i balanseoppstillingen umiddelbart før tidspunktet for overgang til IFRS.
- Anvende IAS 36 på bruksretteiendelene på tidspunktet for overgang til IFRS.

En førstegangsbruker har mulighet til å benytte unntakene i IFRS 16 (IFRS 1. D9D) på overgangsdatoen:

- Anvende en felles diskonteringsrente på en portefølje av leieavtaler med noenlunde lignende egenskaper (for eksempel en lignende gjenværende leieperiode for en lignende klasse av underliggende eiendeler i et lignende økonomisk miljø).
- Unnlate balanseføring av kortsiktige leieavtaler.
- Unnlate balanseføring av leie av eiendeler med lav verdi.

En førstegangsbruker har også mulighet til å utelukke direkte utgifter fra målingen av bruksretteiendelen på overgangsdatoen (IFRS 1.D9(d)). En førstegangsbruker kan også velge å bruke etterpåklokskap, for eksempel ved fastsettelse av leieperioden, dersom avtalen inneholder opsjoner om å forlenge eller avslutte leieavtalen (IFRS 1.D9(e)).

Praksiseksempel 33.3 Innregningsunntak for leieavtaler

Andfjord Salmon AS opplyste i sitt konsernregnskap for 2022 om bruk av innregningsunntaket for leieavtaler.

4 FIRST-TIME ADOPTION OF IFRS

4.1 OPTIONAL EXEMPTIONS APPLIED ON THE FIRSTTIME ADOPTION OF IFRS

IFRS 1 provides a number of exemptions when applying IFRS for the first time. The Company has applied the following optional implementation exemptions:

4.1.1 Leases

Lease liabilities are measured at the present value of the remaining lease payments, discounted using the lessee's incremental borrowing rate at 1 January 2021. Right-of-use assets are measured at the amount equal to the lease liabilities, adjusted by the amount of any prepayments made before 1 January 2021. The lease payments associated With leases that end within 12 months as of 1 January 2021 and leases for which the underlying assets are of low value are recognised as an expense on a straight-line basis over the lease term.

Kilde: Andfjord Salmon AS, Årsrapport 2022, utdrag fra note 4.

Kumulative omregningsdifferanser

IAS 21 omhandler omregning av transaksjoner i utenlandsk valuta. For mange førstegangsbrukere vil anvendelse av IAS 21 med tilbakevirkende kraft være veldig krevende og i noen tilfeller praktisk talt umulig å gjennomføre. Retrospektiv anvendelse vil innebære at selskapet må beregne akkumulerte valutakursdifferanser fra etablering eller oppkjøp av utenlandsvirksomheten og frem til overgangsdato. IFRS 1 tillater derfor at akkumulerte valutadifferanser nullstilles på overgangsdatoen (IFRS 1.D13).

Sammensatte finansielle instrumenter

IAS 32 krever at et selskap skal regnskapsføre gjelds- og egenkapitaldelen i sammensatte finansielle instrumenter separat. En førstegangsbruker kan unnlate utskilling om gjeldskomponenten ikke lenger er utestående på overgangsdatoen (IFRS 1.D18).

Låneutgifter

En førstegangsbruker kan velge å anvende kravene i IAS 23 prospektivt, fra overgangsdatoen, eventuelt fra et tidligere tidspunkt (IFRS 1.D23).

Praksiseksempel 33.4 Unntak for låneutgifter

Andfjord Salmon AS opplyste i sitt konsernregnskap for 2022 om bruk av unntaket for låneutgifter.

4.1.2 Borrowing costs

Andfjord Salmon has applied the transitional provisions in IAS 23 Borrowing Costs and capitalise borrowing costs relating to all qualifying assets (capitalised construction activities) after the date of transition 1 January 2021. Similarly, Andfjord Salmon will not restate for borrowing costs capitalised under Norwegian GAAP on qualifying assets prior to the date of transition to IFRS.

Kilde: Andfjord Salmon AS, Årsrapport 2022, utdrag fra note 4.

Driftsinntekter fra kontrakter med kunder

En førstegangsbruker skal implementere IFRS 15 med tilbakevirkende kraft, men har anledning til å benyttes seg av enkelte unntak som blant annet åpner for forenklet behandling av variabelt vederlag i oppfylte kontrakter og allokering av vederlag til uoppfylte leveringsforpliktelser (IFRS 1.D34 og IFRS 15.C5).

33.5 Presentasjon og noteopplysninger

Et årsregnskap for en førstegangsbruker skal inneholde minst tre balanser, to resultatregnskaper, to oppstillinger over utvidet resultat, to kontantstrømoppstillinger og to egenkapitaloppstillinger med tilhørende noter.

33.5.1 Beskrivelse av overgang fra tidligere regnskapsregler til IFRS

Standarden krever omfattende noteopplysninger, og en førstegangsbruker skal forklare hvordan overgangen fra GRS til IFRS har påvirket selskapets finansielle stilling, totalresultat og kontantstrømmer, og spesifiserer følgende opplysningskrav:

- Selskapets egenkapital rapportert i samsvar med GRS avstemt mot selskapets egenkapital etter IFRS for begge de følgende tidspunktene (IFRS 1.24a):
  - overgangsdatoen, og
  - utgående balanse i siste årsregnskap utarbeidet etter GRS.
- En avstemming av totalresultatet i henhold til IFRS for den siste perioden i selskapets siste årsregnskap (IFRS 1.24b).
- Dersom selskapet utarbeidet kontantstrømoppstilling etter GRS (gjelder alle unntatt små foretak), skal de vesentligste endringene i denne som følge av IFRS-konverteringen forklares (IFRS 1.25).

Teorieksempel 33.5: Førstegangsanvendelse av IFRS

Eksempelet er hentet fra EYs eksempelregnskap, Good First time Adopter fra 2019 og illustrerer de betydelig noteopplysningene som må gis i forhold til avstemminger og tilhørende forklaringer. Selskapet var førstegangsbruker av IFRS i 2019 og overgangsdato var 1. januar 2018.

2. Significant accounting policies continued

2.4 First-time adoption of IFRS continued

Group reconciliation of equity as at 1 January 2018 (date of transition to IFRS)

	Notes	Local GAAP €000	Reclassification and Remeasurements €000	IFRS as at 1 January 2018 €000
Assets				
Non-current assets				
Property, plant and equipment	L, M, N, O	19,436	(496)	18,940
Investment properties		7,091	–	7,091
Start-up expenses	A	300	(300)	–
Intangible assets	F	2,114	–	2,114
Right-of-use assets	O	–	2,915	2,915
Investment in an associate and a joint venture		1,878	–	1,878
Non-current financial assets	B	2,123	150	2,273
Deferred tax assets		321	–	321
		33,263	2,269	35,532
Current assets				
Inventories	P	25,152	(856)	24,296
Right of return assets	P	–	856	856
Trade and other receivables	C, R	29,115	(3,578)	25,537
Contract assets	R	–	3,450	3,450
Prepayments		226	–	226
Other current financial assets	D	–	137	137
Cash and short-term deposits	S	11,066	–	11,066
		65,559	9	65,568
Total assets		**98,822**	**2,278**	**101,100**
Equity and liabilities				
Equity				
Issued capital		19,388	–	19,388
Share premium		–	–	–
Treasury shares		(774)	–	(774)
Other capital reserves	J	228	338	566
Retained earnings		25,615	(4,033)	21,582
Other components of equity	B, D, I, K	(706)	288	(418)
Reserves of a disposal group held for sale		–	–	–
Equity attributable to equity holders of the parent		43,751	(3,407)	40,344
Non-controlling interests		198	10	208
Total equity		**43,949**	**(3,397)**	**40,552**
Non-current liabilities				
Interest-bearing loans and borrowings	O	20,247	1,111	21,358
Other non-current financial liabilities		–	–	–
Provisions	H	140	(125)	15
Government grants		1,300	–	1,300
Deferred revenue	R	692	(692)	–
Contract liabilities	R	–	692	692
Net employee defined benefit liabilities	G	–	2,526	2,526
Deferred tax liabilities	I	(727)	1,507	780
		21,652	5,019	26,671
Current liabilities				
Trade and other payables	E, P, Q	21,993	(3,745)	18,248
Deferred revenue	R	1,836	(1,836)	–
Contract liabilities	R	–	1,836	1,836
Refund liabilities	P, Q	–	3,796	3,796
Interest-bearing loans and borrowings	O	4,500	334	4,834
Other current financial liabilities	D	32	271	303
Government grants		150	–	150
Income tax payable		4,625	–	4,625
Provisions		85	–	85
		33,221	656	33,877
Total liabilities		**54,873**	**5,675**	**60,548**
Total equity and liabilities		**98,822**	**2,278**	**101,100**

Group reconciliation of equity as at 31 December 2018

	Notes	Local GAAP €000	Reclassification and Remeasurements €000	IFRS as at 31 December 2018 €000
Assets				
Non-current assets				
Property, plant and equipment	L, M, N, O	24,797	(468)	24,329
Investment properties		7,983	–	7,983
Start-up expenses	A	200	(200)	–
Intangible assets	F	2,461	–	2,461
Right-of-use assets	O	–	2,732	2,732
Investment in an associate and a joint venture		2,516	–	2,516
Non-current financial assets	B	2,691	125	2,816
Deferred tax assets		365	–	365
		41,013	2,189	43,202
Current assets				
Inventories	P	24,759	(929)	23,830
Right of return assets	P	–	929	929
Trade and other receivables	C, R	27,604	(5,314)	22,290
Contract assets	R	–	5,180	5,180
Prepayments		165	–	165
Other current financial assets	D	–	153	153
Cash and short-term deposits	S	14,916	–	14,916
		67,444	19	67,463
Total assets		**108,457**	**2,208**	**110,665**
Equity and liabilities				
Equity				
Issued capital		19,388	–	19,388
Share premium		80	–	80
Treasury shares		(654)	–	(654)
Other capital reserves	J	294	570	864
Retained earnings		30,673	(4,744)	25,929
Other components of equity	B, D, I, K	(798)	293	(505)
Reserves of a disposal group held for sale		–	–	–
Equity attributable to equity holders of the parent		48,983	(3,881)	45,102
Non-controlling interests		728	12	740
Total equity		**49,711**	**(3,869)**	**45,842**
Non-current liabilities				
Interest-bearing loans and borrowings	O	22,222	1,091	23,313
Other non-current financial liabilities		–	–	–
Provisions	H	144	(125)	19
Government grants		1,400	–	1,400
Deferred revenue	R	888	(888)	–
Contract liabilities	R	–	888	888
Net employee defined benefit liabilities	G	–	2,977	2,977
Deferred tax liabilities	I	(671)	1,278	607
		23,983	5,221	29,204
Current liabilities				
Trade and other payables	E, P, Q	25,518	(5,495)	20,023
Deferred revenue	R	2,486	(2,486)	–
Contract liabilities	R	–	2,486	2,486
Refund liabilities	P, Q	–	5,844	5,844
Interest-bearing loans and borrowings	O	2,840	302	3,142
Other current financial liabilities	D	49	205	254
Government grants		151	–	151
Income tax payable		3,563	–	3,563
Provisions		156	–	156
		34,763	856	35,619
Total liabilities		**58,746**	**6,077**	**64,823**
Total equity and liabilities		**108,457**	**2,208**	**110,665**

Group reconciliation of total comprehensive income for the year ended 31 December 2018

	Notes	Local GAAP €000	Remeasurement €000	IFRS for the year ended 31 December 2018 €000
Continuing operations				
Revenue from contracts with customers	Q	159,719	(631)	159,088
Rental income		1,377	–	1,377
Revenue		**161,096**	**(631)**	**160,465**
Cost of sales	L, M, N, O	(128,274)	(112)	(128,386)
Gross profit		**32,822**	**(743)**	**32,079**
Other operating income		2,548	–	2,548
Selling and distribution expenses	C, G	(12,885)	(79)	(12,964)
Administrative expenses	J, P	(11,748)	(263)	(12,011)
Other operating expenses	A	(453)	100	(353)
Operating profit		**10,284**	**(985)**	**9,299**
Finance costs	O	(1,156)	(112)	(1,268)
Finance income		145	–	145
Other income		66	–	66
Share of profit of an associate and a joint venture		638	–	638
Profit before tax from continuing operations		**9,977**	**(1,097)**	**8,880**
Income tax expense	I	(2,345)	112	(2,233)
Profit for the year from continuing operations		**6,837**	**(190)**	**6,647**
Profit/(loss) after tax for the year from discontinued operations		(188)	–	(188)
Profit for the year		**6,649**	**(190)**	**6,459**
Other comprehensive income				
Other comprehensive income that may be reclassified to profit or loss in subsequent periods (net of tax):				
Exchange differences on translation of foreign operations		(117)	–	(117)
Net gain/(loss) on cash flow hedges	D	–	24	24
Net loss on debt instruments at fair value through other comprehensive income		(1)	–	(1)
Net other comprehensive loss that may be reclassified to profit or loss in subsequent periods		**(118)**	**24**	**(94)**
Net gain/(loss) on equity instruments designated at fair value through other comprehensive income	B	32	(25)	7
Remeasurement gain/(loss) on defined benefit plans	G	–	(273)	(273)
Net other comprehensive income/(loss) that will not be reclassified to profit or loss in subsequent periods		**32**	**(298)**	**(266)**
Other comprehensive income/(loss) for the year, net of tax		**(86)**	**(274)**	**(360)**
Total comprehensive income for the year, net of tax		**6,563**	**(464)**	**6,099**

Notes to the reconciliation of equity as at 1 January 2018 and 31 December 2018 and total comprehensive income for the year ended 31 December 2018

A Start-up expenses

Under Local GAAP, the Group capitalised the cost of incorporation of a new subsidiary and depreciated this on a straight-line basis over five years. As such cost does not qualify for recognition as an asset under IFRS, this asset is derecognised against retained earnings.

B Equity instrument as at fair value through other comprehensive income

Under Local GAAP, the Group accounted for investments in unquoted equity shares as financial instruments measured at cost. Under IFRS, the Group has designated such investments as an equity instrument as at fair value through other comprehensive income. At the date of transition to IFRS, the fair value of these assets is and their previous Local GAAP carrying amount was €890,000. The €150,000 difference between the instruments' fair value and Local GAAP carrying amount has been recognised as other components of equity, in fair value reserve of financial assets at FVOCI, net of related deferred taxes.

C Trade and other receivables

The adoption of IFRS has fundamentally changed the Group's accounting for impairment losses for financial assets by replacing incurred loss approach under Local GAAP With a forward-looking expected credit loss (ECL) approach. IFRS requires the Group to recognise an allowance for ECLs for all debt instruments not held at fair value through profit or loss and contract assets. At the date of transition to IFRS, the Group recognised additional impairment on its Trade receivables of €128,000 (31 December 2018: €134,000), which resulted in a decrease in retained earnings by the same amount.

D Other financial assets and liabilities

The fair value of forward foreign exchange contracts is recognised under IFRS, and was not recognised under Local GAAP. The contracts have been designated as at the date of transition to IFRS as hedging instruments in cash flow hedges of either expected future sales, for which the group has firm commitments, or expected purchases from suppliers that are highly probable. The corresponding adjustment has been recognised as a separate component of equity, in the cash flow hedge reserve.

E Trade and other payables

Under Local GAAP, proposed dividends are recognised as a liability in the period to which they relater irrespective of when they are declared. Under IFRS, a proposed dividend is recognised as a liability in the period in which it is declared by the company (usually when approved by shareholders in a general meeting) or paid. In the case of the Group, the declaration of dividend occurs after period end. Therefore, the liability recorded for this dividend has been derecognised against retained earnings.

F Intangible assets

Under Local GAAP, the Group recognised indefinite lived intangible assets amounting to €57,000 on a business combination that does not qualify for recognition under IFRS. These intangible assets have been reclassified as part of goodwill on transition to IFRS. Goodwill has been presented within Intangible assets on the Statement of Financial Position.

G Defined benefit obligation

Under Local GAAP, the Group recognised costs related to its pensjon plan on a cash basis. Under IFRS, defined benefit plan obligations are recognised and are measured using the projected unit credit method. The pension liability has been recognised in full against retained earnings.

H Provisions

Under Local GAAP, a restructuring provisjon has been recorded relating to downsizing head office activities. The provision does not qualify for recognition as a liability according to IAS 37, and has been derecognised against retained earnings.

I Deferred tax

The various transitional adjustments resulted in various temporary differences. According to the accounting policies in Note 2.3, the Group has to recognise the tax effects of such differences. Deferred tax adjustments are recognised in correlation to the underlying transaction either in retained earnings or a separate component of equity.

J Share-based payments

Under Local GAAP, the Group recognised only the cost for the long-term incentive plan as an expense. IFRS requires the fair value of the share options to be determined using an appropriate pricing model recognised over the vesting period. An additional expense of €232,000 has been recognised in profit or loss for the year ended 31 December 2018. Share options With grant date fair value totalling €338,000, which were granted before and still vesting at 1 January 2018, have been recognised as a separate component of equity against retained earnings at 1 January 2018.

K Foreign currency translation

Under Local GAAP, the Group recognised translation differences on foreign operations in a separate component of equity. Cumulative currency translation differences for all foreign operations are deemed to be zero as at 1 January 2018. The resulting adjustment was recognised against retained earnings.

L Property, plant and equipment

The group has elected to measure certain items of property, plant and equipment at fair value at the date of transition to IFRS. At the date of transition to IFRS, the aggregate of those fair values was €12,327,000 and an increase of €540,000 (31 December 2018: €486,000) was recognised in property, plant and equipment. This amount has been recognised against retained earnings.

M Depreciation of property, plant and equipment

IAS 16 requires significant component parts of an item of property, plant and equipment to be depreciated separately. As explained in Note 2.3.k), the cost of major inspections is capitalised and depreciated separately over the period to the next major inspection. At the date of transition to IFRS, an increase of €620,000 (31 December 2018: €558,000) was recognised in property, plant and equipment net of accumulated depreciation due to separate depreciation of significant components of property, plant and equipment. This amount has been recognised against retained earnings.

N Impairment of property, plant and equipment

Under Local GAAP, long-lived assets were reviewed for impairment when events or changes in circumstances indicated that their carrying value may exceed the sum of the undiscounted future cash flows expected from use and eventual disposal. For the purposes of assessing impairment, assets were grouped at the lowest level for which identifiable cash flows were largely independent of the cash flows of other assets. If the estimated undiscounted cash flows for the asset group were less than the asset group's carrying amount, the impairment loss was

measured as the excess of the carrying value over fair value. Under IFRS, as explained in Note 2.3.s), impairment of assets that do not generate cash inflows that are largely independent of those from other assets or groups of assets, is assessed at the CCCI level based on the CGU's recoverable amount.

At the date of transition to IF RS, as a result of the changes in methodology, the Group determined that the recoverable amount of its manufacturing plant, which is considered a CGU and is part of the Group's Fire Prevention Equipment reportable segment, was less than its carrying amount. The recoverable amount was €6,013,450, based on the CGU's value in use using a pre-tax discount rate of 8%. This resulted in an impairment loss of €250,000 being recognised as at 1 January 2018. This amount has been recognised against retained earnings. Additionally, depreciation for the year ended 31 December 2018 was reduced by €25,000.

O Leases

Under Local GAAP, a lease is classified as a finance lease or an operating lease. Operating lease payments are recognised as an operating expense in the statement of profit or loss on a straight-line basis over the lease term. Under IFRS, as explained in Note 2.3.1), a lessee applies a single recognition and measurement approach for all leases, except for short-term leases and leases of low-value assets and recognises lease liabilities to make lease payments and right-of-use assets representing the right to use the underlying assets. At the date of transition to IF RS, the Group applied the transitional provision and measured lease liabilities at the present value of the remaining lease payments, discounted using the lessee's incremental borrowing rate at the date of transition to IFRS. Right-of-use assets were measured at the amount equal to the lease liabilities adjusted by the amount of any prepaid or accrued lease payments. As a result, the Group recognised an increase of (31 December 2018: of lease liabilities included under interest-bearing loans and borrowings and (31 December 2018: €1,445,000) of right-of-use assets. The difference between lease liabilities and right-of-use assets has been recognised in retained earnings. Under Local GAAP, assts held under finance leases are capitalised and included in property, plant and equipment. Under IFRS, they are presented in right-of-use assets. At the date of transition to IFRS, (31 December 2018: was reclassified from property, plant and equipment to right-of-use assets. Additionally, depreciation increased by €52,000 (€21,000 was included in cost of sales, €31,000 was included in administrative expenses) and finance costs increased by €112,000 for the year ended 31 December 2018.

P Rights of return

Under Local GAAP, the amount of revenue related to the expected returns was deferred and recognised in the statement of financial position within trade and other payables With a corresponding adjustment to cost of sales. The initial carrying amount of goods expected to be returned was included in Inventories. Under IFRS, the consideration received from the customer is variable because the contract allows the customer to return the products. For goods expected to be returned, the Group presented a refund liability and an asset for the right to recover products from a customer separately in the statement of financial position. At the date of transition to IFRS, the Group reclassified trade and other payables of €1,218,000 (31 December 2018: €1,322,000) to refund liabilities and Inventories of €856,000 (31 December 2018: €929,000) to right of return assets.

Q Volume rebates

Under Local GAAP, the Group estimated the expected volume rebates using the probability-weighted average amount of rebates approach and included an allowance for rebates in trade and other payables. Under IFRS, retrospective volume rebates give rise to variable consideration. To estimate the variable consideration to which it will be entitled, the Group applied the 'most likely amount method' for contracts With a single volume threshold and the 'expected value method' for contracts With more than one volume threshold. At the date of transition to IFRS, the Group recognised refund liabilities of (31 December 2018: for the expected future rebates. The Group also derecognised the provision included in trade and other payables of €1, 778,000 (31 December 2018: and reduced the retained earnings for the difference of €800,000 (31 December 2018: Additionally, revenue from contracts With customers for the year ended 31 December 2018 was reduced by €631,000.

R Contract assets and contract liabilities

Under Local GAAP, the Group recognised trade receivables, even if the receipt of the total consideration was conditional on successful completion of installation services. Under IFRS, any earned consideration that is conditional should be recognised as a contract asset rather than a receivable. Therefore, at the date of transition to IFRS, the Group reclassified (31 December 2018: from trade receivables to contract assets. Under Local GAAP, the Group recognised deferred revenue for an obligation to transfer goods or services to a customer for which the entity has received consideration or the amount is due from the customer. Under IFRS, the obligation should be recognised as a contract liability rather than deferred revenue. Therefore, at the date of transition to IFRS, the Group reclassified €2,528,000 (31 December 2018: €3,374,000) from deferred revenue to contract liabilities.

S Statement of cash flows

Under Local GAAP, a lease is classified as a finance lease or an operating lease. Cash flows arising from operating lease payments are classified as operating activities. Under IFRS, a lessee generally applies a single recognition and measurement approach for all leases and recognises lease liabilities. Cash flows arising from payments of principal portion of lease liabilities are classified as financing activities. Therefore, cash outflows from operating activities decreased by €177,000 and cash outflows from financing activities increased by the same amount for the year ended 31 December 2018.

Kilde: EYs eksempelregnskap, Good First time Adopter 2019, utdrag fra note 2.4.

Oversikt – forkortelser og standarder

Forkortelser

Noen begreper og navn som blir brukt i denne boken, blir i praksis ofte omtalt med bruk av forkortelser. For flere av disse har vi funnet det hensiktsmessig å anvende forkortelsene uten å gjengi den fullstendige betydningen hver gang forkortelsene brukes. Det fullstendige betydningen av disse forkortelsene fremgår av tabellen nedenfor.

Forkortelse	Betydning	Kommentar
ESMA	European Securities and Markets Authority	EUs verdipapir- og markedstilsynsmyndighet
FASB	Financial Accounting Standards Board	Standardsetter for regnskapsstandarder i USA
GRS	God regnskapsskikk	Norske regnskapsregler og -praksis i samsvar med regnskapsloven
IAS®	International Accounting Standard	Internasjonale regnskapsstandarder utgitt av IASC (til 2001)
IASB®	International Accounting Standards Board	Standardsetter for internasjonale regnskapsstandarder (IFRS) fra 2001
IASC®	International Accounting Standards Committee	Standardsetter for internasjonale regnskapsstandarder (IAS) frem til 2001
IFRIC®	International Financial Reporting Interpretations Committee	Brukt om tolkninger utarbeidet av IFRS IC (tidligere IFRIC)
IFRS®	International Financial Reporting Standard	Internasjonale regnskapsstandarder utgitt av IASB (fra 2001). I denne boken omhandles kun IFRS regnskapsstandarder, ikke bærekraftsstandarder, og i boken brukes derfor forkortelsen «IFRS» uten presisering av at det gjelder regnskapsstandarder.
IFRS IC	IFRS Interpretations Committee	IASBs tolkningsorgan
IOSCO	International Organization of Securities Commissions	Den internasjonale organisasjonen for verdipapirtilsyn

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Forkortelse	Betydning	Kommentar
NRS	Norsk RegnskapsStiftelse eller Norsk Regnskapsstandard	NRS er brukt som forkortelse både for stiftelsen og regnskapsstandardene stiftelsen gir ut
OCI	Other Comprehensive Income	OCI har ulike oversettelser til norsk, som for eksempel *andre inntekter og kostnader, øvrige resultatelementer* og *poster i utvidet resultat*. Samtidig har forkortelsen OCI også blitt vanlig i den norske regnskapsterminologien og i denne boken bruker vi *OCI* som begrep. Begrepet er nærmere forklart i artikkelen om presentasjon.
SEC	U.S. Securities and Exchange Commission	USAs verdipapirtilsyn
SIC®	Standards Interpretations Committee	Brukt som forkortelse både om IASCs tolkningsorgan og tolkningene dette organet ga ut
US GAAP	Generally Accepted Accounting Principles in the United States	Regnskapsstandarder og regnskapspraksis i USA

Referanse til standarder

I artiklene refererer vi til standarder og tolkninger kun med nummer på standard eller tolkning. Eksempelvis referer vi til *IAS 1* i stedet for å skrive *IAS 1 Presentasjon av finansregnskap*. Fullstendig navn på standardene og tolkningene fremgår av tabellen nedenfor.

	Engelsk tittel	Norsk tittel
IFRS 1	First-time Adoption of International Financial Reporting Standards	Førstegangsanvendelse av IFRS
IFRS 2	Share-based Payment	Aksjebasert betaling
IFRS 3	Business Combinations	Virksomhetssammenslutninger
IFRS 5	Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Operations	Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet
IFRS 6	Exploration for and Evaluation of Mineral Resources	Leting etter og evaluering av mineralressurser
IFRS 7	Financial Instruments: Disclosures	Finansielle instrumenter – opplysninger
IFRS 8	Operating Segments	Driftssegmenter
IFRS 9	Financial Instruments	Finansielle instrumenter
IFRS 10	Consolidated Financial Statements	Konsernregnskap
IFRS 11	Joint Arrangements	Felleskontrollerte ordninger
IFRS 12	Disclosure of Interests in Other Entities	Opplysninger om interesser i andre foretak
IFRS 13	Fair Value Measurement	Måling av virkelig verdi

	Engelsk tittel	Norsk tittel
IFRS 14	Regulatory Deferral Accounts	*Ingen offisiell norsk oversettelse per desember 2023*
IFRS 15	Revenue from Contracts with Customers	Driftsinntekter fra kontrakter med kunder
IFRS 16	Leases	Leieavtaler
IFRS 17	Insurance Contracts	Forsikringskontrakter
IAS 1	Presentation of Financial Statements	Presentasjon av finansregnskap
IAS 2	Inventories	Beholdninger
IAS 7	Statement of Cash Flows	Oppstilling over kontantstrømmer
IAS 8	Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors	Regnskapsprinsipper, endringer i regnskapsmessige estimater og feil
IAS 10	Events after the Reporting Period	Hendelser etter rapporteringsperioden
IAS 12	Income Taxes	Inntektsskatt
IAS 16	Property, Plant and Equipment	Eiendom, anlegg og utstyr
IAS 19	Employee Benefits	Ytelser til ansatte
IAS 20	Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance	Regnskapsføring av offentlige tilskudd og opplysninger om offentlig støtte
IAS 21	The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates	Virkningene av valutakursendringer
IAS 23	Borrowing Costs	Låneutgifter
IAS 24	Related Party Disclosures	Opplysninger om nærstående parter
IAS 26	Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans	Regnskapsføring og rapportering av pensjonsinnretninger
IAS 27	Separate Financial Statements	Separat finansregnskap
IAS 28	Investments in Associates and Joint Ventures	Investeringer i tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet
IAS 29	Financial Reporting in Hyperinflationary Economies	Finansiell rapportering i økonomier med høyinflasjon
IAS 32	Financial Instruments: Presentation	Finansielle instrumenter – presentasjon
IAS 33	Earnings per Share	Resultat per aksje
IAS 34	Interim Financial Reporting	Delårsrapportering
IAS 36	Impairment of Assets	Verdifall på eiendeler
IAS 37	Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets	Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler
IAS 38	Intangible Assets	Immaterielle eiendeler
IAS 40	Investment Property	Investeringseiendom
IAS 41	Agriculture	Landbruk
IFRIC 1	Changes in Existing Decommissioning, Restoration and Similar Liabilities	Endringer i eksisterende stengnings- og rehabiliteringsforpliktelser og tilsvarende forpliktelser

	Engelsk tittel	Norsk tittel
IFRIC 2	Members' Shares in Co-operative Entities and Similar Instruments	Medlemsandeler i samvirkeforetak og tilsvarende instrumenter
IFRIC 5	Rights to Interests arising from Decommissioning, Restoration and Environmental Rehabilitation Funds	Rettigheter til andeler i stengnings-, rehabiliterings- og miljørehabiliteringsfond
IFRIC 6	Liabilities arising from Participating in a Specific Market – Waste Electrical and Electronic Equipment	Forpliktelser som oppstår av deltakelse i et særskilt marked – avfall fra elektrisk og elektronisk utstyr
IFRIC 7	Applying the Restatement Approach under IAS 29 Financial Reporting in Hyperinflationary Economies	Anvendelse av metoden for inflasjonsjustering i henhold til IAS 29 Finansiell rapportering i økonomier med høyinflasjon
IFRIC 10	Interim Financial Reporting and Impairment	Delårsrapportering og verdifall
IFRIC 12	Service Concession Arrangements	Tjenesteutsettingsordninger
IFRIC 14	IAS 19 – The Limit on a Defined Benefit Asset, Minimum Funding Requirements and their Interaction	IAS 19 – begrensninger av en netto ytelsesbasert pensjonseiendel, minstekrav til finansiering og samspillet mellom dem
IFRIC 16	Hedges of a Net Investment in a Foreign Operation	Sikring av nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet
IFRIC 17	Distributions of Non-cash Assets to Owners	Utdelinger av ikke-kontante eiendeler til eierne
IFRIC 19	Extinguishing Financial Liabilities with Equity Instruments	Å bringe finansielle forpliktelser til opphør med egenkapitalinstrumenter
IFRIC 20	Stripping Costs in the Production Phase of a Surface Mine	Kostnader til fjerning av overdekning i dagbrudd i produksjonsfasen
IFRIC 21	Levies	Avgifter
IFRIC 22	Foreign Currency Transactions and Advance Consideration	Transaksjoner i utenlandsk valuta og forskuddsvederlag
IFRIC 23	Uncertainty over Income Tax Treatments	Usikkerhet om behandling av inntektsskatt
SIC-7	Introduction of the Euro	Innføring av euro
SIC-10	Government Assistance – No Specific Relation to Operating Activities	Offentlig støtte – ingen spesiell tilknytning til foretakets driftsaktiviteter
SIC-25	Income Taxes – Changes in the Tax Status of an Entity or its Shareholders	Inntektsskatt – endringer i skattemessig status for et foretak eller foretakets aksjonærer
SIC-29	Service Concession Arrangements: Disclosure	Tjenesteutsettingsordninger – opplysninger
SIC-32	Intangible Assets – Web Site Costs	Immaterielle eiendeler – utgifter vedrørende nettsteder